

שבוע פרשת שמני (לכל העולם)

(8 - 14 April 18)

כ"ג - כ"ט ניסן תשע"ח

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֵךְ: יֵשֶׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטַפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מְצוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְּ דָּגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁדְךָ
לְבִהְמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִפֹּי יי בְּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדְּתֶם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטַפֹּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אֲמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החדוש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתווריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר וביט של צדקה".

קיו.

מומור משני פסוקים רמו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הָלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִיּוֹת: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קיא.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מזה שהבטיח אותנו:

א הוֹדּוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ה מִן־הַמִּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְמִרְחַב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־עֲשֵׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בִשְׁנָאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּטַח בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בְּגִידִיכִים: י כָּל־גּוֹיִם סִבְּבוּנִי בְשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יא סִבְּבוּנִי
גַּם־סִבְּבוּנִי בְשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יב סִבְּבוּנִי כְּדִבְרֵים דַּעֲכוּ כַּאֲשֶׁר קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דַּחִיתַנִּי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עָזַר וְזָמַרְתָּ יְהוָה וַיהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֶהְלִי צְדִיקִים
יְמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יְמִין יְהוָה רֹמְמָה יְמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמֹת בִּי־אֲחִיָּה וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִפֹּר יִפְרֹנִי יְהוָה לְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹדָה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צְדִיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אוֹדֶךָ כִּי עֲנִיתַנִּי וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה: כב אֶבֶן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחָה בּוֹ: כה אֲנִי
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה תַּצִּילִיחָה נָא: כו בְּרוּךְ הֵבֵא בְשֵׁם יְהוָה בְּרִכְּנוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבַתֵּיךָ עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדּוּ
לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח ניסן, ערב שבת מברכין חדש אייר ה'תשכ"א

ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נר"נ עוסק בצ"צ כו"מ

שמואל שי

שלום וברכה!

...ויכוחים (בעת הביקורים במושבים וכיו"ב) - ברובם המכריע יוצא שכרם בהפסדם, כי מעוררים רגש נצחנות וכיו"ב. ולכן יש להחליפם, ככל האפשרי, בהרצאה, הודעת השקפת חב"ד וכו'...

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חָסַר בְּעוֹלָמוֹ כָּלוּם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב) עין יעקב מסכת תענית	רז
ב) מזמורי תהלים קיז, קיח	ג) מסכת הוריות עם ביאורים	כב
ג) מאמר ד"ה כימי צאתך מארץ מצרים	מדף ח עד דף יד	רח
ה) שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר, ה'תשח"י	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ד) שיחת יום ב' פרשת שמיני, כ"ד ניסן, ה'תשמ"ח	כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים	כג
ה) שיחת שבת פרשת שמיני, מבה"ח אייר ה'תשח"י	אדמו"ר הזקן	רמג
ו) משיחות שבת פרשת שמיני, מבה"ח וער"ח אייר	כד) שולחן ערוך הלכות סוכה	כד
ה'תשמ"ח	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רמד
ז) לקוטי שיחות פרשת שמיני כרך יז	כה) לקוטי תורה	כה
ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל	אדמו"ר הזקן	רמו
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כו) שערי תשובה	כו
ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שמיני	אדמו"ר האמצעי	רמט
י) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת שמיני	כז) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו	כז
יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שמיני	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רנ
יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)	כח) תורת שמואל תרל"ב	כח
לשבוע פרשת שמיני	אדמו"ר מוהר"ש	רנא
יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שמיני	כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	כט
יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	אדמו"ר מוהרש"ב	רנא
שיעורי רמב"ם		
טו) ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שמיני	ל) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)	ל
טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שמיני	אדמו"ר מוהר"צ	רנג
יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת שמיני	לא) ספר השיחות ה"שית-תש"א בלה"ק	לא
יח) מסכת סוטה עם ביאורים	אדמו"ר מוהר"צ	רנו
מדף ח עד דף יד	לב) אגרות קודש	לב
יט) נביאים וכתובים	אדמו"ר מוהר"צ	רנז
ישעיה פרק ס, איוב פרק מא	לג) ביאורים לפרקי אבות פרק א	לג
כ) משניות – מסכת כתובות	לד) חומש לקריאה בציבור	לד
ביאור קהתי	לה) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	לח
	לו) לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני	לז
	לז) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש	לז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

בס"ד. שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר, ה'תשח"ו

הנחה בלתי מוגה

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות¹, ואיתא
בפלקוט², הראיתי בגאולה העתידה שתהיה לבנים אני עתיד להראות,
נסים ונפלאות כאלה מה שלא הראיתי לאבות שיצאו ממצרים,
כתיב³ בשירת הים שנאמרה על נס
קריעת ים סוף נורא תהלות
עושה פלא, ונסים וגבורות
שאני עתיד לעשות עם
הבנים בגאולה העתידה עליהם
כתיב אראנו נפלאות וכן הוא
אומר⁴ בפסוק נוסף שגם הוא נדרש
על הגאולה העתידה לעושה
נפלאות גדולות לבדו כי
לעולם חסדו. ויובן החידוש
המיוחד של הנפלאות שיהיו לעתיד
לבוא והמעלה שלהם ביחס לנפלאות
שהיו ביציאת מצרים על-פי מה
שכתוב במדרש⁵ בענין
ההפך ההפך בין יציאת
מצרים לגאולה העתידה,
שגאלת מצרים נמשלה
ללילה ולכן היתה בחפזון,
דחפזון ולילה הוא ענין אחד
כשם שבליילה לא רואים ולא מבחינים
בפרטי הדברים, כך גם כאשר נעשים
דברים בחפזון אי אפשר שתהיה
שימת לב והתבוננות, וגאולה
העתידה תהיה ביום כאשר
רואים היטב כל דבר ולכן תהיה
במנוחה כאשר אפשר להתבונן בכל
פרט. וההפך ההפך הבחינות
הדברים בין יום ללילה הוא,
שיום שבו יש אור ענינו גלוי,
ולילה שבו שורר חושך ענינו
העלם. והינו, דאף שביציאת
מצרים היו גלויים נעלים
ביותר של אורות אלוקיים, עד כדי
כך שנגלה עליהם מלך מלכי
המלכים הקב"ה בכבודו
ובעצמו⁶ ואם כן איך ייתכן לומר
שיציאת מצרים היא "לילה"
והעלם?⁷ מפל-מקום נקרא

בשם לילה שמונה על ענין ההעלם, לפי שגלויים אלו
שהיו ביציאת מצרים היו רק מצד ה'מעלה' ולא מצד ה'מטה',
מצידו של הקדוש-ברוך-הוא אכן הייתה התגלות גדולה ונפלאה ו"נגלה
עליהם... בכבודו ובעצמו", אך מאחר שבני ישראל מצידם היו שקועים
בטומאת מצרים, לא היו מסוגלים
להכיל ולקלוט את ההתגלות האלוהית
העליונה, ואלו ה'מטה' מצד
עצמו נשאר במקדש, והגלויים
האלוקיים מלמעלה לא פעלו בו שניו
מהותי בין שהגלויים לא
נמשכו בו בקליטה בפנימיות
ורק האירו עליו בדרך 'מקיף' מבלי
לחדור אל תוכו, ולכן נשאר מצבו
של ה'מטה' בבחינת חשך
והעלם, שהוא ענין הלילה.
אמנם לעתיד לבא הגאולה
העתידה לבוא תחדש כך שבה יהיה
זכור וזלילה ב'מטה' עצמו,
שהוא עצמו יהיה בבחינת
אור וגלוי, ולכן נקרא בשם
יום. והגם שכל הגלויים
דלעתיד התחילו בעצם מיציאת
מצרים, וכפי שמבאר כ"ק
מו"ח אדמו"ר⁷ בפרוש הכתוב
כימי צאתך גו', כימי לשון
רבים⁸, ולכאורה יש לתמוה: הרי
יציאת מצרים התרחשה ביום אחד
ולמה לא נאמר "יום צאתך"? אלא
הביאור שמיציאת מצרים
התחל הגלוי דלעתיד ההולך
ונמשך מאז ימים רבים עד שיגיע
לשיאו בגאולה, ובפרט בקריעת
ים-סוף שאז הייתה התגלות
אלוקית נעלית מאד ואז התחל
הגלוי דלעתיד אם כי עדיין לא
בגלוי ממש כפי שיהיה לעתיד לבוא,
הרי כל זה כל הגלויים של יציאת
ומצרים וקריעת ים סוף, כולל גם
העובדה שלפחות בהעלם התגלו בהם

הגלוי דלעתיד, ובפרט בקריעת ים-סוף שאז התחל הגלוי דלעתיד, הרי כל

(1) מיכה ז, טו. (2) יל"ש עה"פ (רמז תקנט). (3) בשלח טו, יא. (4) תהלים קלו, ד. (5) ראה שמו"ר פי"ח, יא. פי"ט, ו. ד"ה כי
בחפזון תש"ח פ"ב (סה"מ ה'תש"ח ע' 152 ואילך). (6) הגדה של פסח פיסקא "מצה זו". ושם לפני פיסקא "ויוציאנו".
(7) רד"ה כימי צאתך תש"ח (שם ע' 159). (8) ראה זח"ג קעו, א.

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שינוי וחידוש גם ב'מטה' ותחזור בפנימיות בתוך גרמי המציאות התחתונה. 44
 ולכן יש דעה⁹ במשנה שאין מזכירין יציאת מצרים לעתיד, 45
 לפי שיעצת מצרים אינה בערך כלל ואין לה כל יחס ודמיון 46
 לגאולה העתידה הנעלית ממנה לאין שיעור, וכיוון שלעומת הגאולה 47
 העתידה אין ליציאת מצרים חשיבות, 48
 אין טעם להזכיר אותה לעתיד לבוא. 49
 וגם לפי הדעה שמזכירין יציאת מצרים גם לעתיד, 50
 למרות העדר חשיבותה לגבי הגאולה 51
 העתידה, הרי זה רק בדרך טפל 52
 בלבד⁹ כי היחס של יציאת מצרים 53
 לגאולה העתידה הוא כמו היחס של 54
 טפל לגבי העיקר. 55
 וצריך להבין, דכיון שתחלת 56
 הגאולה העתידה היתה 57
 ביציאת מצרים (פנ"ל שבתוך 58
 הגלויים שהיו ביציאת מצרים ובקריעת 59
 ים סוף היו, אם כי בהעלם, גם גלויים 60
 מהגאולה העתידה), וידוע¹⁰ שכל 61
 ההתחלות קשות, הרי בהכרח 62
 לומר שגאולת מצרים היא 63
 נעלית יותר מאשר הגאולה 64
 העתידה, כיון שעל-ידה היתה 65
 פתיחת הצנור גם לגאולה 66
 העתידה ואם כן תמוה מדוע נקבע 67
 שהגאולה העתידה נעלית לאין שיעור 68
 מהיציאה ממצרים, והרי אדרבה 69
 ליציאת מצרים, בתור ההתחלה של 70
 הגאולות, יש יתרון מוכח.¹ 71
 (ב) ולהבין זה צריך להקדים 72
 מה שנתבאר לעיל¹¹ במאמר 73
 החסידות שנאמר באחרון-של-פסח 74
 תש"ח (ונדפס לעיל ב'דבר מלכות' 75
 שבוע אחש"פ (לכל העולם) עמוד ה' 76
 ואילך) בענין קריעת ים-סוף 77
 שהוא אחד הנסים הנפלאים 78
 היוצאים מדרך הטבע¹², 79
 כאשר הם נקבע ועמד כחומה היפך 80
 טבעו ובני ישראל הלכו בתוך הים 81
 ביבשה היפך הטבע דאף-על-פי 82
 שפבר היה מעין זה בתחלת 83
 הבריאה, כמו שכתוב¹³ יקוו המים 84
 אל מקום אחד ותראה היבשה, 85
 אל מקום אחד ותראה היבשה, 86

גם הגלויים שהיו לעתיד לבוא 1
 בא בפנימיות ובקליטה למטה 2
 על מהותו. ולכן גם הענין דקריעת ים-סוף 3
 נעלית ונפלאה מאד הנה רק לפי שעה בלבד, לפי שה'מטה' 4
 לא היה כלי לזה ולאחר שהגלוי 5
 והנס הסתיימו, לא היה לכך המשך. 6
 ורק לעתיד לבא יקיים הייעוד 7
 אראנו נפלאות, היינו, 8
 שהנפלאות שהיו ביציאת 9
 מצרים (שהוא ענין הגלוי 10
 שלמעלה מערך העולמות 11
 מעבר למה שהעולמות מסוגלים 12
 לקלוט בהתאם לרמה שלהם 13
 ולמעלה מהשתלשלות כאשר 14
 העולם מתנהג לפי גרמי הטבע הוא 15
 פועל בכוחו של אור אלוהי שבא ויורד 16
 מלמעלה למטה ב'סדר השתלשלות' 17
 של ירידה הדרגתית, אבל כאשר 18
 מתחולל נס הרי זו התגלות של אור 19
 אלוהי שלמעלה מ'סדר השתלשלות' 20
 יהיו באפן דאראנו, בבחינת 21
 ראיה וגלוי למטה בצורה כזו 22
 שיחזורו בתוך גרמי המציאות של 23
 ה'מטה' ושיפיעו עליו. וזהו מה 24
 שכתוב בפסוק הנזכר שגם הוא 25
 נדרש על לעתיד לבוא לעושה 26
 נפלאות גדולות לבדו, כי, 27
 ענין זה שהגלויים העליונים 28
 ימשיכו למטה ויחדרו 29
 בפנימיות, הוא בבחינת 30
 נפלאות גדולות לבדו, שרק 31
 הוא לבדו הקדוש-ברוך-הוא 32
 יתברך ביכולתו לעשותם את 33
 הנפלאות הללו, וטעם הדבר שרק הוא 34
 "לבדו" ביכולתו לעשות נפלאות כך 35
 שיבואו מלמעלה ובכל זאת יפעלו 36
 למטה, הוא לפי שלגביה לגבי 37
 יתברך מעלה ומטה שוים 38
 ולגבי ה'מטה' אינו יותר גבוה 39
 מה'מטה' וה'מטה' אינו יותר נמוך 40
 מה'מעלה' אלא שניהם שווים 41
 וביכולתו להאיר בכל הדרגות בבת אחת. 42
 העתידה תהיה בבחינה נעלית יותר מגאולת מצרים ותפעל 43

(9) ברכות יב, סע"ב. (10) מכילתא ופרש"י יתרו יט, ה. (11) ד"ה והחרים גו' דאחרון של פסח פ"ב (לעיל ע' 237). (12) ראה תורת חיים בשלח ריד, א ואילך (בהוצאה החדשה – ח"א קנג, ב ואילך). (13) בראשית א, ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

15 וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים
וּמִשְׁכִּיחִים אֶת הַקְדוּשָׁה בְּכֹרֶךְ-הָאֵל הַגָּדוֹל שֶׁל פֶּסַח עַל הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּיִצְיַאת מִצְרַיִם שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְדֹּ שֶׁקָּרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, אֲלָא
עוֹד זֹאת, שֶׁהַעֲבִירָנוּ בְּתוֹכּוֹ בְּחֶרֶב, כִּיבֵּשָׁה, הִינֵנוּ, שֶׁלֹּא
נִשְׁאַר בְּקִרְקַעִית הַיָּם שׁוֹם
לְחִלּוּחִית כָּלֵל.
וְהַעֲנֵנוּ בְּרוּחָנִיּוֹת הוּא, דְּהֵנָּה,
יָם וַיִּבְשָׁה הָיָה עֲלֵמָא
דְּאַתְּפִסְיָא וְעֲלֵמָא דְּאַתְּגִלְיָא,
עַל הַכְּתוּב "בְּרוּךְ ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מִן
הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם" אִמְרוּ בְּזוּהָר:
מֵעֲלָמָא דְּאַתְּכִסִּיא לְעֲלָמָא דְּאַתְּגִלְיָא.
וּמוֹסְבֵּר עַל כֵּךְ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת כִּי
כֶּשֶׁם שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה יֵשׁ "יָם" שְׁהוּא
עוֹלָם שֶׁהַנִּבְרָאִים שָׁבוּ מִכּוֹסִים וַיֵּשׁ
"יִבְשָׁה" שְׁהוּא עוֹלָם שֶׁהַנִּבְרָאִים שָׁבוּ
גְלוּיִים, עַל דֶּרֶךְ זֶה לְמַעַל, לְהַבְדִּיל,
יֵשׁ דְּרָגוֹת גְּבוּהוֹת שֶׁבְּגִלְל הִרְוַמּוֹת
שֶׁלֹּהֶם הֵן נַעֲלָמוֹת וּמְכּוּסוֹת וְנִקְרָאוֹת
"עֲלָמָא דְּאַתְּכִסִּיא" וְאֵילּוּ הָאֵלּוּקִי
הַמְצֻמָּצִים שִׁיּוּר וּמִתְגַּלָּה לְנִבְרָאִים
נִקְרָא "עֲלָמָא דְּאַתְּגִלְיָא" וּבִסְדֵּר
הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שָׁבוּ הָאֵלּוּקִי
יּוֹרֵד מִלְּמַעַל לְמַטָּה בְּצוּרָה הִדְרָגָתִית
הֵנָּה בְּכֹדֵי שִׁיְהִיָּה הַגְּלוּי
דְּעֲלָמָא דְּאַתְּגִלְיָא צְרִיךְ
לְהִיטֵּת תַּחֲלָה צְמִיצוּם בְּעֲלָמָא
דְּאַתְּפִסְיָא, וְכֵמוֹ בְּמַחֲשָׁבָה
וְדַבּוּר שֶׁהֵם עֲנִיִּן "עֲלָמָא דְּאַתְּכִסִּיא"
וְ"עֲלָמָא דְּאַתְּגִלְיָא" כִּפִּי שְׁהוּא בִּנְפֶשׁ
הָאָדָם שֶׁהִיא מִחֻשְׁבָּה נַעֲלָמָה וְנִסְתָּרָה
וְהַדִּיבּוּר בָּא בְּגִלּוּי, שֶׁבְּכֹדֵי שִׁיְהִיָּה
דְּבּוּר מְסֻדָּר צְרִיךְ לְהִיטֵּת
צְמִיצוּם הַמַּחֲשָׁבָה וְאֵילּוּ כֹּאשֶׁר
הַמַּחֲשָׁבָה מְאִירָה בְּכָל עוֹצְמָתָהּ הָאָדָם
לֹא מְסוּגָל לְהַתְּבַטֵּא בְּצוּרָה בְּרוּרָה
וּמְסוּדָרָה כִּי עוֹמֵק וְעוֹשֶׁר הָרַעֲיוֹן
מְבַלְבֵּל אוֹתוֹ, וְזֶהוּ עֲנֵן יָקוֹם
הַמַּיִם, וְהֵינּוּ הַמַּשְׁמַעוֹת רִחְנִית

1 היה דבר שמעל לטבע, כי לפי הטבע המים הקלים היו צריכים להיות מעל
2 העפר הכבד ואם כן נס קריעת ים סוף איננו חידוש גדול כל כך
3 מכל-מקום, אין זה דומה לכל לענן קריעת ים-סוף, כי
4 גזרתו יתברך שיקויו יתאספו המים אל מקום אחד היא בכדי
5 שתראה היבשה, היינו,
6 שיתגלה מעלת יסוד העפר,
7 בתור יסוד עיקרי ומרכזי מארבעת
8 היסודות אש, רוח, מים, עפר ששהכל
9 היה מן העפר¹⁴ וכל הנבראים
10 לסוגיהם השונים נבראו מיסוד העפר,
11 ונמצא שבענן יקויו המים
12 היו ב' חסרונות לעומת נס קריעת
13 ים סוף. הא', שלא נתהפכה
14 מהות המים ליבשה, אלא
15 המים נשארו במהות מים,
16 כמו שהיו כאשר כיסו את היבשה
17 והיה רק שנוי מקום בלבד
18 שקדם לכן היו על פני כל היבשה
19 ואחר כך נאספו אל מקום אחד.
20 והב', שגם שנוי המקום
21 שנקויו המים אל מקום אחד,
22 להיותו בכדי שתראה
23 היבשה, כיוון שהמטרה של קיבוץ
24 ואסיפת המים אל מקום אחד הייתה
25 כדי שהיבשה תראה ותתגלה ולא כדי
26 להפוך את המים ליבשה הרי גם
27 במקום היבשה נשאר
28 לחלוותי המים והיבשה לא
29 התייבשה לחלוטין, שהרי הענן
30 שהכל היה מן העפר וגם
31 הצומח ותחי נבראו מיסוד העפר הוא
32 על-ידי הלקלוותי הלחות
33 והרטיבות שבעפר, וכמו שאנו
34 רואים בפועל בענן הצמיחה
35 של סוגי הצמחים השונים מהאדמה
36 שהיא בכח הלקלוותי
37 שבעפר והאדמה מצמיחה כאשר
38 משקים אותה במים ואילו במדבר
39 צחיח אין צמיחה. וכיוון שגם לאחר
40 שהמים נאספו למקום אחד והיבשה נראתה, עדיין היבשה נשארה לחה, מובן
41 שלא חל במים או ביבשה שינוי מהותי לעומת מצבם הקודם. מה-שאין
42 פן בקריעת ים-סוף היה שנוי המהות, שהמים עצמם
43 נהפכו ליבשה, כנאמר שבני ישראל הלכו "בתוך הים כיבשה" ועוד
44 זאת, שלא נשאר שום לחלוותי מהמים כלל אלא האדמה

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הארה מועטת ומצומצמת. אָמַנְם בקריעת ים-סוף נתחדש פלא
 2 וחדוש גדול שְׁעָצֶם בחינת המַחֲשָׁבָה לא רק הארה מועטת שלה, אלא
 3 החלק הפנימי הנעלם של המחשבה יתגלה בְּדַבּוּר, שְׁזֵהוּ עֲנִין הַפֶּה
 4 ים לִיבֶשֶׁה¹⁶, שְׁהִים העולם עצמו ולא 'צמצום' שלו נִהפֶה
 5 לִיבֶשֶׁה ובה בגילוי.
- 6 וְנִתְבָּאֵר גַּם כֵּן במאמר הנ"ל
 7 שנאמר באחרון-של-פסח שְׁעַל-פִּי-
 8 זֶה יוֹכֵן הַצֶּרֶף בקריעת ים-
 9 סוף, דְּלִכְאוּרָה אֵינוּ מוֹכֵן
 10 לָמָּה בכלל הַצֶּרֶף לְהִיּוֹת
 11 קְרִיעַת ים-סוף, וְהָרִי בְּאוֹתוֹ
 12 צִד שְׁיָרְדוּ בְּאוֹתוֹ צִד עֲלוּ¹⁷
 13 כך שקריעת ים סוף לא הייתה רק
 14 לצורך אפשרות מילוט והצלה אלא
 15 הייתה בכך מטרה בפני עצמה ונשאלת
 16 השאלה מהי אותה מטרה?, אָף
 17 הַעֲנִין הוא, שְׁקָרִיעַת ים-סוף
 18 הִיְתָה לְצֶרֶף הַהֲכָנָה לְמִתָּן-
 19 תּוֹרָה, דְּבִמְתַּן-תּוֹרָה נִמְשָׁךְ
 20 האור האלוהי הנעלה שהוא בחינת
 21 הַהֲעֲלֵם דְּעִלְמָא דְּאַתְּבִסְיָא
 22 בגלוי, וְהַהֲכָנָה לְזֶה הִיְתָה
 23 עַל-יְדֵי קְרִיעַת ים-סוף. וְלִכֵּן
 24 הִיְתָה בקריעת ים-סוף
 25 בְּקִיעָה אַחַת בלבד, בשונה
 26 מבקיעת הנהר לעתיד לבוא עליה
 27 נאמר שהנהר יבקע "לשבעה נחלים"
 28 לְפִי שְׁקָדֶם מִתַּן-תּוֹרָה כאשר
 29 עדיין לא ניתנו כל עניני התורה
 30 והמצוות לא הָיוּ עֲדִין עֲנִינִים
 31 פְּרָטִיִּים בְּעִבּוּדָה, כִּי אִם
 32 הַהֲכָנָה קְלָלִית בלבד, בְּקִיעָה
 33 אַחַת.
- 34 (ג) וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, הִנֵּה
 35 הַגְּלוֹי דְּקְרִיעַת ים-סוף
 36 שְׁעִלְמָא דְּאַתְּבִסְיָא בחינת
 37 המחשבה העליונה (ים) הָאִיר
 38 בְּגִלּוֹי בְּעִלְמָא דְּאַתְּבִסְיָא בחינת
 39 הריבור העליון (יבשה), הוא, לֹא רַק הַגְּלוֹי דְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
 40 בְּעוֹלָמוֹת פְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, פִּידוּעַ שְׁבְרִיאָה-יְצִירָה-
 41 עֲשִׂיָּה הֵם עִלְמָא דְּאַתְּבִסְיָא, וְאַצִּילוֹת הוא עִלְמָא
 42 דְּאַתְּבִסְיָא¹⁸, שֶׁגַם זו התגלות אלוהית נעלית מאד שהרי ביחס לעולמות
 43 בריאה-יצירה-עשייה עולם האצילות נחשב "אלוקות ממש", אבל בקריעת ים
- סוף הייתה התגלות של אור אלוהי עוד יותר נעלה שנחשב "מכוסה" אפילו
 לגבי האור המאיר בעולם האצילות, ולכן הגילוי אינו רק התגלות אצילות
 בבי"ע אלא כפי שהוא במדרגה נעלית יותר, שֶׁגַם אֲצִילוֹת
 הוא לגבי אותה דרגה בכלל עִלְמָא דְּאַתְּבִסְיָא, וְאַלּוֹ עִלְמָא
 דְּאַתְּבִסְיָא הוא לְמַעְלָה
 מְאֲצִילוֹת, ביחס לדרגות נעלות
 מהאצילות, עולם האצילות נחשב
 "עלמא דאתגליא" והתגלות של אור
 אלוהי מעולם האצילות היא לא
 התגלות של "עלמא דאתכסיא" אבל
 בקריעת ים סוף היה גילוי נעלה
 מאצילות ובכללות הוא בחינת
 הַפְּתִיר כתר עליון שלמעלה מעשר
 הספירות שמתחילות להאיר בעיקר
 מעולם האצילות ומטה. וְכִמּוֹ
 שְׁנִתְבָּאֵר לְעִיל במאמר הנזכר
 מאחרון של פסח כְּפִי שְׁהַעֲנִין של
 התגלות האורות שלמעלה הוא
 בְּשֵׁם הָוִי, שִׁישׁ בּוֹ ב'
 בְּחִינּוֹת, הָוִי דְּלִתְמָא התחתון
 וְהָוִי דְּלַעֲיָלָא העליון. הָוִי
 דְּלִתְמָא הוא עֲנִין ד' אוֹתִיּוֹת
 הָוִי, שְׁעֲנִינֵם צִמְצוּם
 וְהַתְּפַשּׁוּת וְהַתְּפַשּׁוּת
 וְהַתְּפַשּׁוּת, כמבואר באגרת
 התשובה שבתניא (פרק ד): "הי"ד
 שהיא בחינת נקודה לבד מרמות
 להכמתו ית' שהיא בבחינת העלם
 והסתר קודם שבאה לבחינת
 התפשטות... ואחר שבאה לבחינת
 התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה...
 נכללת וגרמזת באות ה"א שיש לה
 בחינת התפשטות לרוחב... וגם לאורך"
 (ומבואר בחסידות שאין הכוונה
 לצמצום שנובע ממידת הדין וכוונתו
 למנוע השפעה אלא לצמצום שהוא
 חלק בלתי נפרד מתהליך ההשפעה
 כשם שהרב מתמצת לתלמידו בקצרה
 רעיון עמוק. ועוד מבואר שהאותיות י"ד וה"א רומזות לצמצום והתפשטות,
 והאותיות וא"ו וה"א רומזות להמשכת וירידת השפע מלמעלה למטה וגם
 האות וא"ו שראשה כמו י"ד והמשכה בקו ארוך רומזת על כך שתחילה יש
 צמצום ואחר כך ישנה התפשטות והמשכה וגם הה"א האחרונה, כמו
 הראשונה, רומזת להתפשטות) כְּפִי שְׁשִׁיכִים לְעֲנִין הַהֲתַהוּוֹת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בפועל והוא עניין "עלמא דאתגליא". וְהוּנִי דְלַעֲיֵלָא העליון הוא הוּנִי
- 2 שְׁבַרְצוֹן בתחילת התעוררות הרצון להתהוות העולמות, שְׁבַבְחִינָה זו
- 3 הַרִי ד' הָאוֹתִיּוֹת הֵם בְּהֻעָלָם, מבלי שיהיה בהם צמצום לצורך
- 4 ההתגלות וההתפשטות שנחוצה לצורך הבריאה בפועל, והוא עניין "עלמא
- 5 דאתכסיא". וכפי שהוסבר במאמר
- 6 הנ"ל, משמעות עניין "שם הוי' שברצון" היא אשר כשם שבאדם
- 7 עשרה כוחות הנפש מ"חכמה" עד
- 8 "מלכות" המקבילים לעשר הספירות
- 9 העליונות הם כוחות 'פנימיים'
- 10 המותאמים לאברי הגוף והיכולות של
- 11 האדם, ואילו כוח הרצון הוא כוח
- 12 'מקיף' כללי שלא מתלבש באברים
- 13 אלא נמצא ככולם בשווה, כך גם
- 14 למעלה, כביכול, הרצון העליון הוא
- 15 למעלה מעשרת הספירות ונקרא "כתר
- 16 עליון", בדומה לכך שהכתר הוא מעל
- 17 הראש של האדם, ובחינה זו היא עניינו
- 18 של "שם הוי' דלעילא" שלמעלה
- 19 מהעולמות. ובעת קריעת ים סוף,
- 20 כאשר ההסתרים 'נקרעו', גם שם הוי'
- 21 שברצון שברוך כלל הוא מכוסה
- 22 ונעלם התגלה. וְלַמַּעֲלָה יוֹתֵר,
- 23 לאמיתו של דבר, התגלות האור
- 24 האלוקי בקריעת ים סוף הייתה מדרגה
- 25 עוד יותר גבוהה: לא רק האור
- 26 שבעולם האצילות ולא רק האור
- 27 שבכתר שלמעלה מאצילות התגלה
- 28 אלא הייתה גם התגלות של בחינה עוד
- 29 יותר נעלית ב"שם הוי' דלעילא"
- 30 שעניינו "עלמא דאתכסיא", כי הִנֵּה
- 31 עֲנִין הוּנִי דְלַעֲיֵלָא בדרגה נעלית
- 32 יותר הוא לַמַּעֲלָה גַם מִבְּחִינַת
- 33 הַרְצוֹן, אֲלֵא הוּא הוּנִי
- 34 שְׁבַבְחִינָה זו
- 35 למרות שהיא בחינה בשם הוי' המורכב
- 36 מארבע אותיות, בעצם זהו עניין כל כך נעלה עד אשר אֵין בו אוֹתִיּוֹת
- 37 כָּלֵל. וְהִינוּ, שְׁבַבְחִינָה הוּנִי שְׁבַרְצוֹן יֵשׁ בוֹ אוֹתִיּוֹת כי מדובר
- 38 בדרגה שיש בה התעוררות של רצון העליון לברוא עולמות אֲלֵא
- 39 שְׁהָאוֹתִיּוֹת הֵם בְּהֻעָלָם ועדיין לא ירדו לידי גילוי, וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר
- 40 לַעֲיֵל שְׁכָל פְּרָטִי הַעֲנִינִים שִׁישָׁנָם בְּפַעַל בסופו של דבר יֵשָׁנָם
- 41 גַם בְּרַצוֹן אפילו בתחילת התעוררות הרצון, אֲלֵא שְׁבַרְצוֹן הֵם
- 42 בְּהֻעָלָם ועדיין לא נתגלו, מֵה־שְׁאִין־כֵּן בְּבַחֲבִינַת הוּנִי
- 43 שְׁבַבְחִינָה זו אֵין בְּחִינַת ד' אוֹתִיּוֹת כָּלֵל בתור אותיות מוגדרות,
- 44 שְׁבַבְחִינָה זו

- 45 שְׁהָרִי ד' הָאוֹתִיּוֹת עֲנִינָם הוא כאמור צִמְצוּם וְהִתְפַּשְׁטוּת
- 46 כו', וְעִצְמוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ שֶׁהוּא לַמַּעֲלָה מְגִדֵּר הָעָלָם וְגִלּוֹי שהם
- 47 מושגים שיש להם מקום רק בהארה והתפשטות של העצם אך לא בעצם
- 48 עצמו, לֹא שִׁיךְ בוֹ עֲנִין הַצִּמְצוּם וְהִתְפַּשְׁטוּת כָּלֵל. וכמבואר
- 49 במאמר הנזכר שההבדל בין שם הוי'
- 50 שברצון לשם הוי' שבעצמותו יובן על
- 51 פי משל מאדם המתעורר ברצון לבנות
- 52 בית, והדבר נובע מכך שמטבעו יש
- 53 לכל אדם רצון לבית שמושרש בעצם
- 54 נפשו כ"רצון מוחלט", וכתוצאה מכך
- 55 האדם מתעורר בסופו של התהליך
- 56 ברצון גלוי. וכך גם למעלה, כביכול.
- 57 התעוררות הרצון העליון לבריאת
- 58 העולמות נובעת מ"רצון המוחלט"
- 59 לעולמות שקיים בעצמותו. וגם
- 60 בבחינה נעלמת זו של "רצון המוחלט",
- 61 יש בהעלם את שם הוי' שבהמשך
- 62 הרצון מתגלה דרכו ויורד מדרגה
- 63 לדרגה, אבל כפי ששם הוי' הוא ב'רצון
- 64 המוחלט', ההבדלים בין האותיות לא
- 65 ניכרים ולא נרגשים ולא ניתן להגדיר
- 66 אותן ולחלק בניהם כי מציאותם היא
- 67 בצורה מופשטת ולא מוגדרת.
- 68 וְהַחֲדוּשׁ דְקָרִיעַת יַם־סוּף
- 69 הוא שְׁבַבְחִינָה הַהֻעָלָם דְּהוּנִי
- 70 דְלַעֲיֵלָא, שֶׁהוּא הוּנִי
- 71 שְׁבַבְחִינָה זו, הנה אפילו ההעלם
- 72 הנעלה הזה בָּא בְּגִלּוֹי מִמֶּשׁ
- 73 בְּהוּנִי דְלַתְמָא. וטעם הדבר
- 74 שבקריעת ים סוף הייתה גם התגלות
- 75 של הבחינה הנעלית והנעלמת הזו היא
- 76 שְׁהָרִי קָרִיעַת יַם־סוּף הִיְתָה
- 77 הִכְנָה לְמִתְן־תּוֹרָה, וְכִמּוֹתֵּי
- 78 תּוֹרָה כְּתִיב¹⁹ אֲנִכִּי הוּנִי
- 79 אֲלֵקִיד, וְהִינוּ, שְׁבַבְחִינָה זו
- 80 תּוֹרָה נִמְשָׁךְ גַם הוּנִי
- 81 שְׁבַבְחִינָה זו, שֶׁהוּא שְׁעַל־יְדֵי לְמוֹד תּוֹרָה לְמִטָּה תּוֹפְסִים
- 82 בְּבַחֲבִינַת עִצְמוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ למרות שכאן בעולם הזה עוסקים בתורה כפי
- 83 שנתלבשה בדברים גשמיים, כי בעצם יש בתורה את עצמותו של הקדוש-
- 84 ברוך־הוא, וְלִכֵּן אֲמַר²⁰ אֲשֶׁרִי מִי שֶׁבָּא לְכָאן לעולם הבא
- 85 וְתִלְמוּדוֹ בִּידוֹ, שְׁעַל־יְדֵי תִלְמוּדוֹ שֶׁלְמַד לְמִטָּה בְּגִלּוֹי חֶלֶק
- 86 הַנִּגְלָה דְּתּוֹרָה, הַרִי הוּא זֹכָה לְכָל הַגִּלּוּיִם דְּלַעֲתִיד, שֶׁהוּא
- 87 לְפִי שְׁכָל הַעֲנִינִים נִתְנוּ (הָאֵבֶן זִיךְ אֶפְגַּעְגַּעְבֵּן בְּתוֹרָה וְכִינִן
- 88 שְׁלִמְטָה. וְכִינִן שְׁקָרִיעַת יַם־סוּף הִיְתָה הִכְנָה לְמִתְן־תּוֹרָה,

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שהוא גילוי ה'עצמות', האיר בקריעת ים-סוף גם הו' שְׁבַע עֲצָמוֹת, שְׁנֵמֶשֶׁף בְּגִלּוֹי בְּבַחֲיִנַת הו' דִּלְתַּמָּא. וְעַל-
- 2 יִדְיָהּ לאחר שהו' דלעילא בדרגה הכי נעלית שבו שבדרך כלל היא
- 3 למעלה מהתגלות, הו' שבצעמות, התגלה בהו' דלתתא וְהָיָה בו
- 4 נִמְשָׁף הדבר גם לְמִשָּׁה יוֹתֵר
- 5 שְׁעִלְמָא דְאַתְפְּסִיָּא שבדרך כלל
- 6 הוא מכוסה ונעלם האיר בְּעִלְמָא
- 7 דְאַתְגְּלִיָּא, והתגלות הבחינות
- 8 הנעלמות הלכה ונמשכה מדרגה לדרגה
- 9 וְעַד שְׁגַם לְמִשָּׁה בְּעוֹלָם הָהָא
- 10 נִהְפָּךְ הֵימָּה שְׁעִינֵינוּ העלם לִיבִשָּׁה
- 11 שְׁעִינֵינָה גִּילּוֹי.
- 12 וְהִנֵּה הַפֶּחַ לְחִבְרָא עֲלִמָּא
- 13 דְאַתְפְּסִיָּא וְעַד לְמַעְלָה יוֹתֵר שְׁיָהִיָּה חֲבוּרָא
- 14 הו' דִּלְתַּמָּא וְהו' דְלַעֲיִלָּא, הָרִי זֶה עַל-יְדֵי מִשָּׁה
- 15 רַבִּינוּ²¹, וְכִמּוֹ שְׁכַתּוּב²² וַיִּקְרָא הו' הו',
- 16 דְוִיִּקְרָא קָאֵי עַל מִשָּׁה, דְכִינָן שְׁבַחֲיִנְתּוֹ שֶׁל מִשָּׁה
- 17 הִיא לְמַעְלָה מִב' הַבְּחִינּוֹת, לְכֵן בִּכְחוֹ לְחַבְרָם,
- 18 וְהִינּוּ, שְׁבַחֲיִנְתּוֹ שֶׁל מִשָּׁה הִיא לְמַעְלָה גַּם
- 19 מִבַּחֲי' הו' דְלַעֲיִלָּא, הִינּוּ לְמַעְלָה גַּם מִבַּחֲיִנַת
- 20 הו' שְׁבַע עֲצָמוֹת. דְּהִנֵּה נִתְבָּאֵר לְעִיל²³ שְׁהו' שְׁבַע עֲצָמוֹת' הוּא בַּחֲיִנַת הו' שְׁבַרְצוֹן הַמְּחֻלָּט
- 21 בְּעֲצָמוֹתוֹ, וְאִם כֵּן מוֹכֵן שְׁגַם בַּחֲיִנַת הו' שְׁבַע עֲצָמוֹת' אֵינוֹ עֲצָמוֹתוֹ יְחַבְרָךְ מִפְּשֵׁ, אֲלֵא
- 22 הָאוֹר הַכֹּלֵל בְּעֲצָמוֹתוֹ. וְזֶהוּ שְׁבַחֲיִנַת מִשָּׁה הִיא
- 23 לְמַעְלָה גַּם מִבַּחֲיִנַת הו' שְׁבַע עֲצָמוֹת', כִּי מִשָּׁה
- 24 מְגִיעַ בְּעֲצָמוֹתוֹ יְחַבְרָךְ מִפְּשֵׁ. וְזֶהוּ שְׁכַתּוּב²⁴
- 25 וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה הו' בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת הו' וַיִּאֲמִינוּ בְּהו' וַיִּבְרְאוּ עֲבָדָיו, דְסָדֵר הַמְּדֻרְגּוֹת שְׁבַפְסוּק הוּא
- 26 מְלֻמָּשָׁה לְמַעְלָה, וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל גו' אֲשֶׁר עָשָׂה הו' הִינּוּ הו' דִּלְתַּמָּא, וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת הו' הִינּוּ הו' דְלַעֲיִלָּא, וַיִּאֲמִינוּ בְּהו' הִינּוּ הו' שְׁבַע עֲצָמוֹת' (כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאֵר לְעִיל²⁵ בְּאַרְיִכּוֹת), וְלֹא-חֲרִי-זֶה
- 27 לְאַחֵר שֶׁהִגִּיעוּ לַאֲמוֹנָה בַּהו' שְׁבַע עֲצָמוֹתוֹ, רַק אִזּוֹ נֶאֱמַר וְכִמְשָׁה עֲבָדָיו, שְׁמִזָּה מוֹכֵן שְׁבַחֲיִנַת מִשָּׁה שֶׁבַח הַאֲמִינוּ וְהִיא בָּאָה לִידֵי גִילּוֹי בִּאֲחֻרָנָה, בְּשִׁלְבַּת הַנִּעְלָה בִּיחֻד, הִיא לְמַעְלָה גַּם מִבַּחֲיִנַת הו' שְׁבַע עֲצָמוֹת' כִּי, כִּאֲמֹר, מִשָּׁה "מְגִיעַ" (דְּבִקָּה וּמְחוּבָּר) בְּעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא. וְלְכֵן בִּכְחוֹ שֶׁל מִשָּׁה לְחַבְרָא וּלְהִתְמִשָּׁף גַּם בַּחֲיִנַת הו' שְׁבַע עֲצָמוֹת' שְׁיָאִיר בְּגִלּוֹי בַּהו' שְׁבַרְצוֹן וַיִּמְשִׁיךְ יוֹרֵד וַיִּתְגַּלֶּה עַד לַפְּעוֹלָת קְרִיעַת יָם סוּף וְהַפִּיכָת הֵימָּה לִיבִשָּׁה בְּפֻעַל בְּעוֹלָם הַזֶּה.
- 28 הֵימָּה שְׁבַע עֲצָמוֹת' אֵינוֹ עֲצָמוֹתוֹ יְחַבְרָךְ מִפְּשֵׁ,

(21) בהבא לקמן – ראה תו"ח בשלח ריז, ב ואילך (בהוצאה החדשה – ח"א קנה, ג ואילך). (22) תשא לד, ו. (23) ד"ה והחרים פ"ה (לעיל ע' 242 ואילך). (24) בשלח יד, לא. (25) ד"ה והחרים פ"ד ואילך (לעיל ע' 240 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ד) וְהָיָה כִּשְׁם שְׁקִירֵיעַת יַם־סוּף הָיְתָה הַכֹּהֵן לְמַת־תּוֹרָה
2 דְּגִלְיָא חֶלֶק הַנִּגְלָה דְּתוֹרָה, כֶּךָ גַּם קֹדֶם שְׁתַּתְּגַלָּה פְּנִימִיּוֹת
3 הַתּוֹרָה לְעֵתִיד בִּימֹת הַמְּשִׁיחַ תִּהְיֶה הַכֹּהֵן דְּבִקִּיעַת הַנֶּהָר,
4 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וְהָיָה יָדוֹ עַל הַנֶּהָר בְּעֵינִים בַּחוּץ רִחוּ²⁶ דָּא זו
5 רִחוּוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ וּמִכָּאן שֶׁבִקִּיעַת
6 הַנֶּהָר לְעֵתִיד לְבֹא הִיא הַכֹּהֵן לַהֲתַגְלוֹת
7 עֵינֵי הַתּוֹרָה שֶׁמְשִׁיחַ יִלְמַד וְיִגְלֶה.
8 וְהִתְפָּרַשׁ הַהִבְדֵּל בִּינֵיהֶם,
9 שֶׁהַכֹּהֵן לְמַת־תּוֹרָה דְּגִלְיָא
10 דְּתוֹרָה הִיא בְּקִיעַת הַיָּם
11 שֶׁהִייתָה בְּנֵס קִרְיעַת יַם סוּף, וְהַכֹּהֵן
12 לְמַת־תּוֹרָה דְּפִנִּימִיּוֹת הַתּוֹרָה
13 הִיא בְּקִיעַת הַנֶּהָר שֶׁתִּהְיֶה לְעֵתִיד
14 לְבֹא, כְּפִי שִׁתְּבָאֵר לַחֲלוֹן.
15 וּבִאֲוִיר הָעֵנָן²⁷, דְּהִנֵּה,
16 הִתְפָּרַשׁ הַהִבְדֵּל בֵּין יָם לְנֶהָר
17 יוֹכֵן מִכְּמוֹ שֶׁהוּא בְּכַחוֹת
18 הַנֶּפֶשׁ בְּאֶדָם לְמִטָּה, שֵׁם
19 הוּא בְּחִינַת דְּבוּר, וְנֶהָר הוּא
20 בְּחִינַת מַחְשָׁבָה²⁸, כִּי, יָם
21 מְקַיֵּי וְקִימָא²⁹ מִי הֵימָּן אֲסוּפִים
22 וְעוֹמְדִים כָּל הַעַת בְּמִקּוֹם אֶחָד, וְכְמוֹ
23 כֵּן בְּדְבוּר - עַת לַחֲשׁוֹת כֵּךְ
24 שֶׁהִדְבּוּר יִהְיֶה לֵאל תְּנוּעָה כְּמוֹ מִים
25 שְׁנוּקוֹ לְמִקּוֹם אֶחָד וְעַת לְדְבַר³⁰,
26 וְכִי הַנֶּהָר לְעוֹמֵת זֹאת גִּידִי
27 וְאֶזְלִי³¹ נִידִים וְהוֹלֵכִים שֶׁהִי הַנֶּהָר
28 זֹרֵם לֵאל הָרֶף, וְכְמוֹ כֵּן
29 בְּמַחְשָׁבָה שֶׁמְשׁוֹטְטֵת תְּמִיד
30 לֵאל הַפֶּסֶק, בְּנִיגוּד לְדִבּוּר שְׁלֵתִים
31 הוּא נֶעָצֵר וּנְפֹסֵק, וּבִשְׁנֵי³² (הֵן)
32 בְּדְבוּר בְּחִינַת יָם וְהֵן בְּמַחְשָׁבָה
33 בְּחִינַת נֶהָר) יֵשׁ בְּחִינַת הָעֵלֶם
34 דְּרָגָה יוֹתֵר נִעְלִית שֶׁבִּדְרוֹךְ כָּלִל נִסְתָּר
35 וּבְחִינַת גִּלּוּי דְּרָגָה יוֹתֵר נִמּוּכָה
36 שֶׁבִּדְרוֹךְ כָּלִל מִתְּגַלִּית, וְלִכְּן צָרִיף
37 לְעֵנָן הַבְּקִיעָה הֵן שֶׁל הַיָּם, בְּחִינַת
38 הִדְבּוּר וְהֵן שֶׁל הַנֶּהָר, בְּחִינַת
39 מַחְשָׁבָה, כִּי שֶׁהָעֵלֶם יִמְשֹׁף
40 בְּגִלּוּי.
41 וְהָעֵנָן בְּזָה, דְּהִנֵּה אֲמִירוֹ
- 1 רְבוּתֵינוּ ז"ל³² לֹא קָאִי אֵינֶשׁ אֲדַעְתָּא דְּרַבִּינָה כו' אִין אֲדָם
2 עוֹמֵד עַל דַּעַת רַבּוֹ (עַד אַרְבַּעִים שָׁנָה), וּלְכַאוּרָה, הִדְבַּר דּוֹרֵשׁ בִּיאור: כִּיּוֹן
3 שֶׁרַבּוֹ לִימַד אוֹתוֹ וְגִילָה לוֹ אֶת הָרַעִיּוֹן הַשְּׂכָלִי, מְדוּעַ הַתְּלַמִּיד זָקוֹק לִשְׁנֵים
4 רַבּוֹת עַד שִׁיעֲמוּד עַל הָעוֹמֵק שֶׁל דְּבַר רַבּוֹ? אֵלֹא הַבִּיאור הוּא שְׂגָם כֹּאשֶׁר
5 יֵשׁ גִּילּוּי שֶׁל הָרַעִיּוֹן הַשְּׂכָלִי, עֵדִיין חֶלֶק
6 חֲשׁוֹב מִמֶּנּוּ נִעְלָם, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמִכָּאֵר
7 וְהִנֵּנוּ, שְׂמֻלְכֵד זֹאת שְׂאוֹתִיּוֹת
8 הַדְּבוּר מִצַּד עֲצָמָם אִין בְּהֵם
9 גִּלּוּי הַשְּׂכָל, שֶׁהִי הָאוֹתִיּוֹת
10 כְּשֶׁלְעֲצָמָן חֲסִרוֹת מִשְׁמַעוֹת וְהֵן בֶּסֶךְ
11 הַכּוֹל אֲמַצְעִי לְהַעֲבִיר הָרַעִיּוֹן הַשְּׂכָלִי
12 וְלִכְּן צָרִיף שֶׁהַתְּלַמִּיד עֲצָמוֹ
13 יִהְיֶה בְּר־שְׂכָל, וְאֵז דּוֹקָא
14 יוֹכֵל לְגַלוֹת אֶת הַשְּׂכָל עַל־
15 יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַדְּבוּר שֶׁל הָרַב
16 אֲבָל אִם הַתְּלַמִּיד חֲסֵר־שְׂכָל, הָאוֹתִיּוֹת
17 לֹא יִעֲלֶינּוּ לוֹ, וְהִנֵּנוּ לְפִי
18 שְׂבָאוֹתִיּוֹת עֲצָמָם הַשְּׂכָל הוּא
19 בְּהָעֵלֶם, וְלִכְּן מִי שְׂאִינוּ בְּר־
20 שְׂכָל לֹא יִבִּין מְאוּמָה
21 מִהָאוֹתִיּוֹת כְּשֶׁלְעֲצָמוֹ, הִנֵּה
22 מְלַבֵּד זֹאת, הָרִי גַּם בְּאֶשֶׁר
23 הַתְּלַמִּיד הוּא בְּר־שְׂכָל וּמִיגַע
24 עֲצָמוֹ לְגַלוֹת אֶת הַשְּׂכָל
25 שִׁשְׁנֵנוּ בְּאוֹתִיּוֹת, גַּם אֵז
26 הַתְּלַמִּיד לֹא קָאִי אֲדַעְתָּא דְּרַבִּינָה
27 לֹא עוֹמֵד עַל הָעוֹמֵק וְעַל הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל
28 דַּעַת רַבּוֹ (אֵלֹא אַחֲרָי זְמַן רַבּוֹ), וְהִנֵּנוּ,
29 שְׂבָחוֹתִיּוֹת עֲצָמָם הַשְּׂכָל שֶׁהוּא
30 הָעוֹמֵק וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל נֶשְׁאָר
31 בְּהָעֵלֶם בְּאוֹתִיּוֹת וְאִינוּ בָּא
32 בְּגִלּוּי וְרַק הָאֵרָה מוֹעֲטָה מִהָעֵצָם,
33 הִינֵנוּ הָעוֹמֵק וְהָעוֹשֶׁר הַפְּנִימִי שֶׁל
34 הַשְּׂכָל, בָּאָה לִידֵי גִלּוּי, וּנְמַצָּא
35 שֶׁהִדְבּוּר (בְּאֲמַצְעוֹת הָאוֹתִיּוֹת) אֲכַן
36 מְגַלֶּה אֶת שְׂכָלוֹ שֶׁל הָרַב אֶל הַתְּלַמִּיד
37 אֲבָל עֵדִיין רַבִּדִּים חֲשׁוּבִים שֶׁל הַשְּׂכָל
38 נִתְּרָו נִעְלָמִים וְנִסְתָּרִים.
39 וְהִנֵּה, כִּשְׁם שֶׁבְּדְבוּר יֵשׁ
40 הָעֵלֶם וְגִלּוּי, כֶּךָ גַּם
41 בְּמַחְשָׁבָה יֵשׁ הָעֵלֶם וְגִלּוּי,

(26) ישע"י יא, טו. (27) ראה שער האמונה פנ"ג (פד, ב). (28) ראה סה"מ תרל"ה ח"א ע' רסח ואילך. תרח"ץ ע' רא. וראה גם תו"א ט, ב. לקו"ת שה"ש יז, ג. (29) ראה פרה פ"ח מ"ח. מקוואות פ"ה מ"ד (30) קהלת ג, ז. (31) ראה עירובין מו, א. (32) ע"ז ה, רע"ב. פרש"י תבוא כט, ו.

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁהִירֵי הַהֶפְרָשׁ הַהֶבְרֵל בֵּין דְּבוּר לְמַחֲשָׁבָה הוּא שְׁדֻבּוֹר הוּא
2 גְּלוּי שֶׁל הַשֶּׁכֶל (או הַרְגֵּשׁ) לְזוּלָתוֹ, וּמַחֲשָׁבָה הִיא גְּלוּי שֶׁל הַשֶּׁכֶל
3 (או הַרְגֵּשׁ) לְעֶצְמוֹ, וְלִכְזֵן, הִנֵּה כֶּשֶׁם שֶׁעֲצָם וּפְנִימִיּוֹת הַשֶּׁכֶל
4 לֹא נִתְגַּלָּה לְזוּלָת עַל-יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַדְּבוּר אֲלֵא נִשְׁאָר נִעְלָם, כִּן
5 גַּם בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁעֲמָק
6 וּפְנִימִיּוֹת הַשֶּׁכֶל הֵרְעִינוּת 1 לְמַחֲשָׁבָה הוּא שְׁדֻבּוֹר הוּא גְּלוּי לְזוּלָתוֹ,
7 הַשֶּׁכֶלִּים וְהַמְדוּת הַרְגֵּשׁ אֵינָם 2 וּמַחֲשָׁבָה הִיא גְּלוּי לְעֶצְמוֹ, וְלִכְזֵן, הִנֵּה כֶּשֶׁם
8 מִתְגַּלִּים גַּם לְעֶצְמוֹ עַל-יְדֵי 3 שֶׁעֲצָם וּפְנִימִיּוֹת הַשֶּׁכֶל לֹא נִתְגַּלָּה לְזוּלָת עַל-יְדֵי
9 אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה לֹא זֶה בִּלְבַד 4 אוֹתִיּוֹת הַדְּבוּר, כִּן גַּם בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁעֲמָק
10 שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה, כְּמוֹכֵן, לֹא מְבִיאָה דְּבָרִים 5 וּפְנִימִיּוֹת הַשֶּׁכֶל וְהַמְדוּת אֵינָם מִתְגַּלִּים גַּם
11 לִידֵי גִילּוּי אֶל הַזּוּלָת אֲלֵא גַם כֹּאשֶׁר 6 לְעֶצְמוֹ עַל-יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה, וּכְמוֹ שֶׁאֲנִי
12 הָאָדָם חוֹשֵׁב וּמַהֲרֵה עַל הֵרְעִינוּת 7 רֹאִים שֶׁכֹּאשֶׁר הַמְדָּה הִיא בְּתַקְפָּה אֵי-אֶפְשָׁר
13 וְעַל הַרְגֵּשׁוֹת שֶׁבְּמוֹחוֹ וּבְלִיבּוֹ כִּינוּ לְבִין 8 שֶׁתִּהְיֶה מַחֲשָׁבָה מְסֻדֶּרֶת. וְעַל-דִּרְךָ שֶׁנִּתְבָּאָר
14 עֲצָמוֹ, זֶה עֲדִיין לֹא מְבִיא אֶת הַעוֹמֵק 9 לְעֵיל שֶׁבְּכָדִי שִׁיְהִיָּה דְּבוּר מְסֻדֶּר, צָרִיף לִהְיוֹת
15 וְאֵת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַשֶּׁכֶל וְהַרְגֵּשׁ לִידֵי 10 צִמְצוּם בְּמַחֲשָׁבָה, כִּן הוּא גַּם בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁבְּכָדִי
16 גִילּוּי, וּכְמוֹ שֶׁאֲנִי רֹאִים בְּפוּעַל 11 שֶׁתִּהְיֶה מַחֲשָׁבָה מְסֻדֶּרֶת, צָרִיף לִהְיוֹת צִמְצוּם
17 שֶׁכֹּאשֶׁר הַמְדָּה הִיא בְּתַקְפָּה 12 בְּשֶׁכֶל וּבְמְדוּת, וְהִנֵּנוּ לְפִי שֶׁעֲצָם הַשֶּׁכֶל וְהַמְדוּת
18 וְהַרְגֵּשׁוֹת עוֹים אֵי-אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה 13 אֵינָם מִתְגַּלִּים בְּאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה.
19 מַחֲשָׁבָה מְסֻדֶּרֶת וּרֹק כֹּאשֶׁר חֵלֶק 14 וּבְזֶה יוֹכֵן הַשַּׁעַם שֶׁתִּהְיֶה לְמַתֵּן-תּוֹרָה דִּנְגָלָה
20 חֲשׁוֹב מֵהַרְגֵּשׁ מְצוּמָצֵם וְנִעְלָם אֶפְשָׁר 15 דְּתוֹרָה הִיְתָה עַל-יְדֵי בְּקִיעֵת הַיָּם, בְּחִינַת
21 לְחֻשׁוֹ בְּצוּרָה רְגוּעָה וּמְסוּדֶרֶת. וְעַל- 16 הַדְּבוּר, וְהַתְּכַנֵּה לְמַתֵּן-תּוֹרָה דְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
22 דִּרְךָ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל בְּמֵאֵמֶר 17 תִּהְיֶה עַל-יְדֵי בְּקִיעֵת הַנֶּהָר, בְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה,
23 דְּבוּר הַמַּתְחִיל "וְהַחֲרִים" שֶׁבְּכָדִי 18 לְפִי שֶׁגְּלוּי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה דִּלְעֵתִיד הוּא עַל-
24 שִׁיְהִיָּה דְּבוּר מְסֻדֶּר, צָרִיף 19 דִּרְךָ דִּגְמָא בְּנַפֶּשׁ הָאָדָם גְּלוּי עֲמָק פְּנִימִיּוֹת
25 לִהְיוֹת צִמְצוּם בְּמַחֲשָׁבָה וְכֵל 20 הַכַּחְוֹת, שֶׁגַּם אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה מְעַלִּימִים עַל
26 עוֹד הֵרְעִין הַשֶּׁכֶל מֵאִיר בְּתוֹקֶף גְּדוֹל, 21 זֶה. וְזֶהוּ³³ מָה שֶׁכְּתוּב גְּבִי מְשִׁיחַ³⁴ הִנֵּה יִשְׁכִּיל
27 הָאָדָם מְבֻלְבֵּל וְלֹא יֻכֹּל לְהַבִּיעַ אֶת 22 עַבְדֵי יְרוּם וְנִשְׂא וְגִבָּה מֵאֵד, שִׁיְהִיָּה לְמַעְלָה
28 הֵרְעִין בְּדִיבּוּר בְּצוּרָה מְסוּדֶרֶת, כִּן 23 מֵהָאֲבוֹת, מֹשֶׁה רַבֵּינוּ³⁵ וּמֵאָדָם הָרִאשׁוֹן גַּם כִּפִּי
29 הוּא גַּם בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁבְּכָדִי 24 שִׁיְהִיָּה קֹדֶם הַחֲטָא³⁶, וּמֵבֹאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר³⁷
30 שֶׁתִּהְיֶה מַחֲשָׁבָה מְסֻדֶּרֶת, 25 שֶׁחֲמַשׁ הַמַּעֲלּוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ גְּבִי מְשִׁיחַ הֵם כִּנְגֵד
31 צָרִיף לִהְיוֹת צִמְצוּם וְהַעֲלֵם 26 חֲמִשָּׁה הַשְּׁמוֹת שֶׁנֶּקְרָאָת בָּהֶם הַנִּשְׁמָה, נֶפֶשׁ רוּחַ
32 בְּשֶׁכֶל וּבְמְדוּת, וְהִנֵּנוּ לְפִי 27 נִשְׁמָה חַיָּה יְחִידָה³⁸, וְהִנֵּנוּ, שֶׁאֲצֵל הָאֲבוֹת מֹשֶׁה
33 שֶׁעֲצָם הַשֶּׁכֶל וְהַמְדוּת אֵינָם 28 רַבֵּנוּ וְאָדָם הָרִאשׁוֹן הִיָּה רַק גְּלוּי בְּחִינַת נֶפֶשׁ
34 מִתְגַּלִּים בְּאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה 29 רוּחַ נִשְׁמָה חַיָּה, וּמְשִׁיחַ יִגְלָה גַּם בְּחִינַת יְחִידָה,
35 כִּי עֵצֶם הַשֶּׁכֶל וְהַרְגֵּשׁ נִעְלָם מְכֻדִי 30 שֶׁבְּחִינַת יְחִידָה הִיא לְמַעְלָה מֵהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת,
36 לְבֹא לְגִילּוּי אֶפִּילוּ בְּאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה 31 וְעִנְיָנָה לְמַעְלָה הוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק. וְאִף
37 וְהַהֲרָהוּרִים וְהַמַּחֲשָׁבוֹת בְּרַעֲיוֹנוֹת 42 בְּאֻמְצוֹת אוֹתִיּוֹת).
38 וּבְרַגְשׁוֹת הֵם רַק בְּהֵאֲרָה מוּעֵט 43 וּבְזֶה יוֹכֵן הַשַּׁעַם שֶׁתִּהְיֶה לְמַתֵּן-תּוֹרָה דִּנְגָלָה דְּתוֹרָה הִיְתָה
39 וּמְצוּמָצֵם שֶׁלֵּהם וְלֹא בְּכֵל הַעוֹמֵק 40 הַפְּנִימִיּוֹת, בְּדוּמָה לְאִמּוֹר לְעֵיל לְגַבִּי
41 הַדִּיבּוּר (שֶׁאִף הוּא פּוֹעֵל וּמִתְגַּלָּה 41 הַדִּיבּוּר (שֶׁאִף הוּא פּוֹעֵל וּמִתְגַּלָּה
42 בְּאֻמְצוֹת אוֹתִיּוֹת). 42
43 וּבְזֶה יוֹכֵן הַשַּׁעַם שֶׁתִּהְיֶה לְמַתֵּן-תּוֹרָה דִּנְגָלָה דְּתוֹרָה הִיְתָה

(33) ראה שער האמונה פ"ו (פט, א). (34) ישע"י נב, יג. (35) תנחומא תולדות יד. (36) ראה סה"מ שבעה הבאה. (37) ראה רמ"ז לזח"ג רס, ב. סה"מ תרל"ה שם ע' רסו. תרח"ץ שם ע' ר. (38) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

להתגלות חלק הנגלה שבתורה במתן תורה. השנייה - **בְּנֶהָר יַעֲבְרוּ** 42
בְּרָגֶל, קָאֵי מִכוּון עַל בְּקִיעַת הַנָּהָר דְּלַעְתִּיד שֶׁהִיא הַכְּנָה 43
לְגִלּוֹי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה דְּלַעְתִּיד. וְמָה שֶׁכְּתוּב שֶׁשֶׁמֶחָה 44
בוֹ, שֶׁהִיא הַדְּרָגָה הַשְּׁלִישִׁית וְהַנְּעִלִית בִּיּוֹר - קָאֵי מִכוּונָה עַל גִּלּוֹי 45
פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה דְּלַעְתִּיד 46
 שתהיה אחרי ההכנה של בקיעת הנהר, 47
כְּמוֹכֵן עַל-פִּי הַמְּבֹאֵר בְּכִתְבֵי 48
הָאֲרִיז"ל 42 שֶׁכָּל מָה שֶׁזָּכָה 49
הָאֲרִיז"ל לְגִלּוֹי פְּנִימִיּוֹת 50
הַתּוֹרָה כּוֹ' הִיא זֶה עַל-יְדֵי 51
שְׁמִחָה שֶׁל מַצּוֹה וְאִם כֵּן עֲנִין 52
 השמחה קשור במיוחד להתגלות 53
 פנימיות התורה. 54
אֲמַנָם עֲדִין צָרִיף לְהַבִּין, 55
שֶׁהָרִי מִזֶּה שֶׁהָאֲרִיז"ל זָכָה 56
לְפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה עַל-יְדֵי 57
שְׁמִחָה שֶׁל מַצּוֹה, מוֹכַח 58
לְכַאוֹרָה, שֶׁגִּלּוֹי פְּנִימִיּוֹת 59
הַתּוֹרָה הוּא לְמַעְלָה מִשְׁמִחָה 60
שֶׁל מַצּוֹה, שֶׁהָרִי גִלּוֹי 61
פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהָאֲרִיז"ל זָכָה 62
לוֹ הִיא כְּעֵין תְּשׁוּלֹם שָׁכָר עַל 63
הַשְּׁמִחָה שֶׁל מַצּוֹה שֶׁהִייתה לוֹ 64
קוֹדֶם לָכֵן, וּמֵאַחֵר שֶׁהִשְׁכַּח נִעְלָה 65
מֵהַדְּבַר עֲצֻמוֹ נִמְצָא שֶׁשְּׂמִחָה שֶׁל 66
מַצּוֹה הִיא בַּדְּרָגָה פְּחוּתָה וְנִמּוּכָה 67
מֵהַתְּגִלּוֹת פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְאִם כֵּן מָה 68
מִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הַכְּתוּב שֶׁהַתְּגִלּוֹת 69
פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה תְּבִיא וְתִגְרוּם ל"שֶׁם 70
נִשְׁמָחָה בּוֹ? וְלֹאֲיִדָּה גִּיסָא, מִצַּד 71
שְׁנֵי הָרִי יְדוּעִי 43 שֶׁכָּל הַגּוֹרָם 72
לְאִיזָה דְּבַר הָרִי הוּא לְמַעְלָה 73
מִמֶּנּוּ, וְהִינוּ, שֶׁמִּזֶּה גּוֹפָא 74
שֶׁכְּכֹחוֹ לְגֵרָם וְלִהְיוֹת שֶׁכְּכֹחוֹ 75
דְּבַר זֶה, מוֹכַח, שֶׁהוּא בְּעֲצֻמוֹ 76
לְמַעְלָה מֵהַדְּבַר הַנִּמְשָׁף 77
וּמִתְּגִלָּה עַל-יְדֵי, וְלָכֵן בְּכֹחוֹ 78
לְגֵרָם הַמְּשַׁכֵּת הַדְּבַר. וְעַל-פִּי זֶה 79

1 והמידות כפי שהם בעשר הספירות שלמטה מהכתר. וְאִף שֶׁגַם מִשָּׁה
 2 הוּא מְבַחֲשֵׁת פְּנִימִיּוֹת אֲבָא 39, היינו הפנימיות של ספירת החכמה
 3 הנקרא "אבא" (כי חכמה ובינה ה'מולידות' את המידות נקראות 'אב' ו'אם')
 4 ופְּנִימִיּוֹת אֲבָא פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק 40, העומק והפנימיות של החכמה
 5 קשור בעומק ובפנימיות של בחינת
 6 עתיק (משום שחכמה, אותיות כח"מה,
 7 היא בביטול שכתוצאה ממנו היא
 8 קשורה במה שלמעלה ממנה) ואם כן
 9 גם משה רבנו קשור בפנימיות עתיק
 10 ומהי המעלה של משיח על משה שעל
 11 זה נאמר "ירום ונשא" וכו' ? והמענה
 12 הוא כי מְכַלֵּמֶקוֹם, למרות
 13 שהחכמה, הבחינה של משה, אכן
 14 קשורה בכתר שלמעלה מהחכמה כי
 15 יש שייכות וקירבה מיוחדת בין
 16 "פנימיות אבא" ל"פנימיות עתיק",
 17 בכל זאת הָרִי אֵינוֹ דוֹמָה
 18 פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק כְּפִי שֶׁהִיא
 19 בְּבַחֲשֵׁת פְּנִימִיּוֹת אֲבָא, הכתר
 20 כפי שהוא בחכמה לְפְנִימִיּוֹת
 21 עֲתִיק כְּפִי שֶׁהִיא בְּמִקְוָמָה
 22 בכתר עצמו, כְּמִבְּאֵר בְּמִקְוָמָה
 23 תרס"ו בְּאֲרָכָה 41.
 24 וְלָכֵן, הִנֵּה בְּשִׁבְלֵי גִלּוֹי
 25 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהִייתה
 26 בְּבִיאת הַמְּשִׁיחַ שְׁדוּתוֹ כֵּל כֵּךְ
 27 גְּבוּהָה וְנִעְלִית, לֹא מִסְפִּיק בְּקִיעַת
 28 הַיָּם בְּחִינַת הַדִּיבּוּר הַעֲלִיּוֹן, אֲלָא
 29 צָרִיף לְהִיּוֹת גַּם בְּקִיעַת הַנָּהָר
 30 בְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה הַעֲלִיּוֹנָה, שֶׁזֹּהִי
 31 הַכְּנָה לְגִלּוֹי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
 32 דְּלַעְתִּיד.
 33 (ה) וְזֶה מָה שֶׁכְּתוּב 16 על
 34 הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה לְבֹא הַפֶּךְ יָם
 35 לְיַבְשָׁה, בְּנֶהָר יַעֲבְרוּ בְּרָגֶל,
 36 שֶׁשֶׁמֶחָה בּוֹ, דְּחֻשִׁיב
 37 שֶׁמִּפְרָט וּמוֹנֶה כָּאֵן ג' מְדַרְגּוֹת
 38 בְּסִדְרֵי דְּמַלְמֻשָּׁה לְמַעְלָה.
 39 אַחַת - הַפֶּךְ יָם לְיַבְשָׁה, קָאֵי
 40 מִכוּון עַל קְרִיעַת יַם-סוּף
 41 שֶׁהִייתה בִּיצִיאת מִצְרַיִם כַּחֲנָה

(39) ראה תו"א בשלח טו, ב. וראה לקו"ש ח"ו ע' 244 ואילך. וש"נ. (40) פע"ח שער הק"ש פט"ו. רמ"ז שם. וראה לקו"ת נצבים מט, ד. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ ה'ש"ת ע' 49. וש"נ. (41) ע' צה ואילך. (42) ראה הקדמת ספר חרדים (תנאי המצוות – התנאי הרביעי. הובא בשל"ה רלט, סע"ב). וראה הקדמת שער המצוות להאריז"ל (ד"ה גם דע). וראה תו"א תולדות כ, ב. (43) ראה המשך וככה תרל"ז פט"ו ופכ"א.

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פִּיזָה נִמְצָא שְׁשִׁמְחָה שֶׁל מִצְוָה, שֶׁהִיא הַשְׁמִיחָה מֵעֶצֶם
2 קִיּוּם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה, וְלֹא כְתוּצָה מֵהַתְּגִלוֹת רִחוּנִית שֶׁנִּגְרַמָּה עַל יְדֵי
3 פְּעוּלַת הַמִּצְוָה הִיא לְמַעֲלָה מִגְּלוֹי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה וְאֵם כֵּן מִה
4 הַבִּיאור בְּכָךְ שֶׁהַתְּגִלוֹת פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה גּוֹרֶמֶת ל"שם" נִשְׁמַחָה כּו'.
5 וְגַם צָרִיף לְהִכִּין אֵיךְ הָאִמּוֹר לַעֲלֹ
6 עַל הַמַּעֲלָה הַגְּדוּלָּה שֶׁל הַגִּילּוּיִים
7 שִׁיחִיו לַעֲתִיד לְבֹא עוֹלָה בְּקִנָּה אַחַד
8 עַם מִה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴⁴
9 יָפָה שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבּוּכָה
10 וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה
11 לִפְנֵי בִיאַת הַמִּשְׁחָה מִכָּל חַיִּי
12 הָעוֹלָם הַבָּא הַכּוֹלֵלִים גַּם אֶת בִּיאַת
13 הַמִּשְׁחָה, דְּפָרוּשׁ כָּל חַיִּי הָעוֹלָם
14 הַבָּא הֵינּוּ כָּל הַמְּדַרְגּוֹת
15 שֶׁבְּעוֹלָם הַבָּא, מִהַמְּדַרְגּוֹת
16 הַנְּמוּכּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הַבָּא,
17 שֶׁהוּא עֲנִין הַגֶּן-עֶדֶן, עַל כֵּל
18 הַדְּרוֹת שֶׁבּו שֶׁהֵם גֶּן-עֶדֶן
19 הָעֲלִיּוֹן, וְגַם לְמִשְׁה יוֹתֵר גֶּן-
20 עֶדֶן הַתְּחַתּוֹן, וְעַד לְמַדְרַגּוֹת
21 הַיּוֹתֵר נְעֻלוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הַבָּא,
22 כְּמוֹ בִיאַת הַמִּשְׁחָה, תְּחִיַּת
23 הַמֵּתִים, צִדִּיקִים אֵין לָהֶם
24 מְנוּחָה כּו'⁴⁵, יוֹם שֶׁכָּלוּ שְׁבַת
25 וּמְנוּחָה כּו'⁴⁶, שְׁכַל אֵלֶּה הֵם
26 דְּרוֹת (וְתִקּוּפוֹת) שְׁנוֹת בִּימוֹת הַמִּשְׁחָה
27 שְׁבִאוּפֶן כִּלְיִי נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם "עוֹלָם"
28 הַבָּא וְלְמַעֲלָה יוֹתֵר, הֵינּוּ דְּרוֹת
29 עוֹד יוֹתֵר גְּבוּהוֹת בְּ"עוֹלָם הַבָּא" שֶׁלֹּא
30 נִזְכְּרוּ כֹאן שְׁעַל-זֶה עַל כֵּל הַדְּרוֹת
31 הַשְּׁנוֹת בְּ"עוֹלָם הַבָּא" מֵהַנְּמוּכּוֹת
32 בִּיטוֹר וְעַד הַנְּעֻלוֹת בִּיטוֹר נֶאֱמַר יָפָה
33 שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבּוּכָה וּמַעֲשִׂים
34 טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה מִכָּל חַיִּי
35 הָעוֹלָם הַבָּא. וְהֵינּוּ, דָּאָף
36 שֶׁנִּתְבָּאָר לַעֲלֹ גְדֹל מַעֲלַת
37 הַנְּפִלְאוֹת פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
38 שֶׁתְּתַגַּלָּה לַעֲתִיד עַד כִּי כֵךְ
39 שֶׁכִּהְנֶה לְמַעֲלָה הַמּוֹפְלָאָה הַזֹּאת
40 צוּר בְּבִקְעַת הַנְּהַר וְהַסֵּר שוֹרֵה שֶׁל
41 הַעֲלָמוֹת וְהַסֵּתִירִים עַל הָאוֹר הָאֱלֹקִי,
42 מִכָּל-מָקוֹם, יֵשׁ מַעֲלָה יוֹתֵר
43 בְּתִשְׁבּוּכָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
- 1 בְּעוֹלָם הַזֶּה כַּעַת יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר גְּלוֹי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
2 דְּלַעֲתִיד⁴⁷. וְעַל-דֶּרֶךְ מִה שֶׁנִּתְבָּאָר לַעֲלֹ שֶׁהַשְׁמִיחָה מֵעֶצֶם
3 קִיּוּם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה לִפְנֵי כָּל הַגִּילּוּיִים הַנְּעִלִים הַבָּאִים כְּתוּצָה מִכָּךְ
4 הִיא נְעִלִית יוֹתֵר מִגְּלוֹי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה.
5 (ו) וְיִוָּכֵן זֶה בְּהִקְדָּיִם
6 הַפְּלוּגָתָא הַמַּחְלֻקָּת הַהִלְכִיתִית
7 שֶׁמִּצִּינוּ בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴⁸
8 אֵם מִצְוֹת צְרִיכוֹת פְּנוּנָה אוֹ
9 אֵין צְרִיכוֹת פְּנוּנָה⁴⁹,
10 וּפְלוּגָתָתָם וְהַמַּחְלֻקָּת שֶׁלָּהֶם לִפְנֵי
11 פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים הִיא בְּעֵנִין עֲלוֹי
12 וּמַעֲלַת הַמִּצְוֹת, דְּעָה אַחַת
13 הִיא שֶׁהָעֲלוֹי בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת
14 הוּא כְּאֲשֶׁר יֵשׁ בָּהֶם פְּנוּנָה, כִּי
15 עַל-יְדֵי הַפְּנוּנָה נַעֲשֶׂה קִיּוּם
16 הַמִּצְוֹת בְּאִפְסָן נַעֲלָה יוֹתֵר,
17 לִפְנֵי שֶׁאֵין נַעֲשֶׂה קִיּוּם הַמִּצְוֹת
18 לֹא רַק בְּמַעֲשֶׂה בְּפִעוּל אֲלֹא גַם
19 בְּחִיּוֹת שְׁנוּכַעַת מֵהַכּוּנָה. וְדָעָה
20 הַשְּׁנִיָּה הִיא שֶׁמַּעֲלַת קִיּוּם
21 הַמִּצְוֹת הִיא (לֹא מִצַּד הַפְּנוּנָה,
22 כִּי אֵם) בְּגוּף בְּעֶצֶם קִיּוּם
23 מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה. דְּהֵנָּה, לְדִבְרֵי
24 הַכֵּל גַּם לִפְנֵי הָרַעָה שֶׁמִּצְוֹת צְרִיכוֹת
25 כּוּנָה הָעֶקֶר הוּא מַעֲשֵׂה
26 הַמִּצְוָה וְלֹא הַפְּנוּנָה, וְהַרְאִיָּה
27 שֶׁהִרִי כְּשֶׁמְכּוֹן אֶת הַפְּנוּנָה
28 הַפְּנִימִית שֶׁמֵּאֲחֻרֵי הַמִּצְוָה וְאֵינוֹ
29 עוֹשֶׂה אֶת הַמִּצְוָה בְּפִעוּל, לֹא
30 קִיּוּם אֶת הַמִּצְוָה, וְכִשְׁעוֹשֶׂה
31 אֶת הַמִּצְוָה בְּפִעוּל וְאֵינוֹ
32 מְכּוֹן, אֵין יֵצֵא יְדִי-חֻבָּת קִיּוּם הַמִּצְוָה⁵⁰. אֲלֹא הַפְּלוּגָתָא הִיא, שֶׁלְּדָעָה הָאֶחָת

(44) אבות פ"ד מ"ו. (45) ברכות בסופה. וש"נ. (46) תמיד בסופה. (47) ראה גם תו"ח שם רכג, ב ואילך (קנט, ד ואילך).
(48) פסחים קיד, ריש ע"ב. וש"נ. (49) בהבא לקמן — ראה תו"ח שם ריח, ב ואילך (קנו, ב ואילך). (50) ראה תניא רפ"ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 לייחוד הנפעל על ידי מצווה אחרת. אָבֵל עֲצָם קִיּוֹם הַמִּצְוָה שְׁאִינָה
46 מִצֵּד הַכּוֹנֶה, וְהוּא עֲנֵן קִיּוֹם הַמִּצְוָה מִצֵּד קִבְּלַת עַל מַלְכוּת
47 שְׁמִים, אֵין בְּזֶה הַתַּחֲלָקוֹת קָלָל, וּמִבְּחִינָה זוֹ אֵין שׁוֹם הַבְּדֵל בֵּין מִצְוֹה
48 אַחַת לַשְּׁנִיָּה וְהִינּוּ, שְׁעַם הָיִית שְׁעַל־יְדֵי כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה
49 נַעֲשִׂית פְּעֵלָה אַחֲרַת אַחֲרַת וְאִינוּ דּוּמָה
50 הַמַּעֲשֶׂה בְּפּוּעַל שֶׁל קִיּוֹם מִצְוֹה אַחַת
51 לַמַּעֲשֶׂה שֶׁל קִיּוֹם מִצְוֹה אַחֲרַת וְלֹכֵל
52 מִצְוֹה, מִכָּל־מִקּוֹם, מֵאַחֵר
53 שְׁהִיטוֹד וְהַבְּסִיס דְּכָל הַמִּצְוֹת
54 הוּא אַחֵד, שְׁהוּא עֲנֵן קִבְּלַת
55 עַל מַלְכוּת שְׁמִים, לָכֵן אֵין בָּהֶם
56 הַתַּחֲלָקוֹת וּבְמוֹנֵה זֶה כָּל הַמִּצְוֹת
57 שׁוֹת.
58 וְהִנֵּה כָּלִלוֹת הַחֲלּוּק הַהִבְדֵּל
59 בֵּין פְּנוֹת הַמִּצְוֹת שִׁישׁ בָּהֶם
60 הַתַּחֲלָקוֹת וְלֹכֵל מִצְוֹה יֵשׁ תּוֹכֵן
61 מְשִׁלָּה וְכוּנָה מְשִׁלָּה לְעֲצָם מַעֲשֶׂה
62 הַמִּצְוֹת שְׁלִמְעֵלָה מִהַתַּחֲלָקוֹת
63 וְהוּא שׁוֹה בְּכָל הַמִּצְוֹת דּוּקָא בְּגַל
64 מַעֲלֹת וְהִיתְרֹן שֶׁל הַמַּעֲשֶׂה לַעֲוֹת
65 הַכוּנָה, הוּא עַל־דֶּרֶךְ הַחֲלּוּק
66 הַהִבְדֵּל שְׁבִין הַגְּלוּיִים דְּלַעֲתִיד
67 שִׁיחִי לַעֲתִיד לְבֹא, בִּימֹת הַמִּשְׁחָה,
68 שְׁהֵם עַל־דֶּרֶךְ פְּנוֹת הַמִּצְוֹת כִּי
69 בִּגְלוּיִים יֵשׁ תּוֹכֵן וְעִנִּין בְּדוּמָה
70 לְכוּנָה וְלִמְחַשְׁבָּה, לְעִבּוּדָה
71 עֲכָשׁוּ, בּוֹמֵן הַגְּלוּת, שְׁעִקְרָהּ
72 הוּא (לֹא בְּעֵנֵן הַגְּלוּיִים שְׁהִי
73 זִמֵּן הַגְּלוּת הוּא תְּקוּפָה שֶׁל הָעֵלֶם
74 וְהַסְתֵּר לֹא הַתְּגָלוּת הָאוֹרוֹת הַפְּנִימִיִּים
75 וְהַתְּכִנִּים הַעֲמוּקִים, כִּי אִם)
76 בְּמַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת בְּפּוּעַל בְּדֶרֶךְ
77 קִבְּלַת עַל קִיּוֹם שׁוֹבַע מִקְּבֵלַת עוֹל
78 מַלְכוּת שְׁמִים וְלִמְרוֹת שִׁלְכָאוּרָה
79 הַקִּיּוֹם כַּעַת הוּא בְּדִרְגָּה יוֹתֵר נְמוּכָה כִּי
80 אֵין בּוֹ אֶת הָעוֹמֵק וְהַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי
81 שִׁתְּגַלּוּ לַעֲתִיד לְבֹא, לֹאמְתוֹ שֶׁל דְּבַר
82 יֵשׁ בּוֹ מַעֲלָה וִיתְרֹן לְגַבִּי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת
83 לַעֲתִיד לְבֹא וְלֹכֵן "יִפָּה שַׁעַת אַחַת
84 בְּתִשְׁבּוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבֹּא", כִּפִּי שִׁיבּוּרָא
85 לְהִלָּךְ.

86 וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם לִכְךָ שְׁבִקְיַעַת הַנֶּהָר דְּלַעֲתִיד תִּהְיֶה לְזֵי
87 נְחָלִים שׁוֹנִים, לְפִי שְׁלַעֲתִיד יִהְיֶה עֲנֵן הַגְּלוּיִים שֶׁל אוֹרוֹת
88 אֲלוֹקִיִּים עֲלוּיִים, וּבְעֵנֵן הַגְּלוּיִים יֵשׁ בְּמָה הַתַּחֲלָקוֹת מְדִרְגּוֹת

1 הַמַּעֲלָה הִיא, כְּאֲשֶׁר נּוֹסֵף לַמַּעֲשֶׂה בְּפַעַל יֵשׁ גַּם הַכּוֹנֶה כִּךְ
2 הַקִּיּוֹם אִינוּ בְּצוּרָה "בִּשְׁחָ" אֲלֵא בְּחִיּוֹת וּבְהַתְּלַהֲבוֹת. וְלִדְעָה הַשְּׁנִיָּה
3 הַמַּעֲלָה הִיא בְּעִקְרָא בְּקִיּוֹם מַעֲשֶׂה הַמִּצְוָה עֲצָמָה.
4 וְהַעֲנֵן הוּא, דְּהִנֵּה מִצֵּד פְּנוֹת הַמִּצְוֹת יֵשׁ בָּהֶם בְּמִצְוֹת
5 הַתַּחֲלָקוֹת וְהַבְּדִלִים בֵּין אַחַת
6 לַשְּׁנִיָּה, שְׁהִי פְּנוֹת קִיּוֹם הַמִּצְוֹת
7 הִיא בְּשִׁבְלִי עֲנֵן הַבְּרוּרִים,
8 כְּמִבּוּרָא בְּחִסְדוֹת שְׁכָאשֶׁר עוֹבְדִים אֶת
9 ה' תּוֹךְ מִגַּע עִם עֲנִיִּים גְּשִׁמִּים בְּעוֹלָם
10 הַזֶּה מִפְּרִידִים בֵּין הַטוֹב וְהָרַע
11 הַמַּעֲרֹבִים בָּהֶם וּמִבְּרִים וּמַעֲלִים אֶת
12 נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּמְצָאִים בְּתוֹכָם,
13 הִינּוּ שְׁעַל־יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוָה
14 מְבָרִירִים אֶת הַדְּבָר הַגְּשָׁמִי
15 שְׁבוֹ נַעֲשִׂית הַמִּצְוָה, וּמִזֶּה
16 מוֹכֵן שְׁכָּל מִצְוָה וּמִצְוָה הוּא
17 עֲנֵן מִיָּחֵד בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ שׁוֹנָה
18 מִכָּל שֹׁאֵר הַמִּצְוֹת, פִּינֵן שְׁכָּל
19 מִצְוָה פּוּעֵלָת בְּרוּר אַחֵר שׁוֹנָה
20 מִהַבְּרִירִים שֶׁנִּפְעִלִים עַל יְדֵי שֹׁאֵר
21 הַמִּצְוֹת כִּי בְּכָל מִצְוֹה בְּאִים בְּמִגַּע עִם
22 דְּבָרִים אַחֲרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה הַמִּיּוּחָדִים
23 לְאוֹתָה מִצְוֹה בְּפִרְט. וְגַם עֲנֵן
24 הַמִּצְוֹת כִּפִּי שְׁהֵם לַמַּעֲלָה
25 מַעֲנֵן הַבְּרוּרִים, נוֹשֵׂא הַבְּרִירִים
26 הוּא רַק עֲנִין אַחַד שֶׁנִּפְעַל עַל יְדֵי
27 הַמִּצְוֹת וִישׁ בְּכָל הַמִּצְוֹת עֲנִיִּים
28 נּוֹסְפִים הַנִּעֲלִים מַעֲנִין הַבְּרִירִים (כִּי)
29 הַבְּרִירִי הוּא הַפְּעוּלָה שֶׁל הַמִּצְוֹת
30 בְּדִבְרֵים הַגְּשָׁמִיִּים שְׁהֵם הַבְּרִירִי
31 הַחִיצוֹנִי הַנִּמּוֹךְ שֶׁל הַמִּצְוֹת) כְּמוֹ
32 הַמִּצְוֹת דְּלַעֲתִיד, שְׁאֵז בִּימֹת
33 הַמִּשְׁחָה לְאַחַר שִׁקּוּיִם הַיְּעוֹד "וְאֵת
34 רוּחַ הַטּוֹמָאָה אֲעִבִּיר מִן הָאָרֶץ"
35 וּמִצִּיאוֹת הָרַע תִּתְּבַל אֵין מִקּוֹם
36 לְבִירּוּרִים שְׁעִנִּיִּים הַפְּרִדַת הָרַע מִהַטּוֹב
37 וְלֹכֵן אִזּוֹ לֹא יִהְיֶה עֲנֵן
38 הַבְּרִירִים, וְעֵנֵן הַמִּצְוֹת יִהְיֶה
39 לִיָּחֵד יְחִידִים עֲלוּיִים⁵¹,

40 וּבִלְשׁוֹן רַבְּנֵי הַזֶּה בְּאַגְרַת הַקּוּדֵשׁ שֶׁבִּתְנִיא: "אֲחֵר שִׁירּוּשֶׁם בִּירּוּר הַנִּיצוּצוֹת
41 וְיִוּפְרַד הָרַע מִהַטּוֹב... אִזּוֹ לֹא יִהְיֶה עֶסֶק הַתְּהוּרָה וְהַמִּצְוֹת לְבַר בִּירּוּרִין כִּי אִם
42 לִיָּחֵד יְחִידִים עֲלוּיִים יוֹתֵר לְהַמְשִׁיךְ אוֹרוֹת עֲלוּיִים יוֹתֵר", הִנֵּה גַם בְּעֵנֵן
43 הַיְּחִידִים הָרִי כָּל יְחִיד הוּא עֲנֵן בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, וְנִמְצָא, שִׁישׁ
44 הַתַּחֲלָקוֹת בְּמִצְוֹת כִּי אִינוּ דּוּמָה הַיִּיחּוּד שֶׁנִּפְעַל עַל יְדֵי מִצְוֹה אַחַת

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

עם בחינת 'תענוג המורכב' שלמעלה ועל ידי המעשה עם בחינת 'תענוג הפשוט' [והגם ש'על-ידי תענוג המרכב מגיעים סופו של דבר גם לתענוג הפשוט הנעלה יותר, מפל-מקום הרי זה בא על-ידי תענוג המרכב דוקא], ואין זה 'פשיטות העצמות' ממש שלמעלה מכל גדר ומכל 'ציור'. מה-שאין-כן בקיום המצות במעשה בפועל בקבלת על, ש'על-ידי-זה מגיעים בעצמותו 'יתברך ממש', וכמאמר⁵² נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, דפרוש נעשה רצוני הוא ש'על-ידי קיום המצות נעשה (עם ווערט אויפגעטאן נפעל ומתעורר) ענין הרצון למעלה, גם רצון המחלט שהוא עצמו למעלה מהתגלות, והינו לפי שקיים המצות מגיע למעלה מרצון המחלט, אלא "נוגע" בעצמותו 'יתברך ממש'. וזהו גם מעלת גליא חלק הנגלה תורה על פנימיות התורה, שבפנימיות התורה הוא ענין הגלויים שהרי בחלק זה של התורה עוסקים בעניני אלוהות בצורה ישירה, מה-שאין-כן בגליא תורה הוא עצמותו 'יתברך' כי אמנם בצורה גלויה עוסקים בדברים גשמיים כמו "שנים אוחזין בטלית" ו"המחליף פרה בחמור" אבל בעצם מתעסקים בחכמתו ורצונו של הקב"ה בעצמו שנתלכשו בהלכות אלו. ולכן אמרו אשרי מי שבא לכאן לעולם הבא ותלמודו שלמד בעולם הזה בידו, היינו, שהעלוי דלעתיד בימות המשיח בגלוי פנימיות התורה על ידי המשיח יהיה על-ידי למיד גליא תורה בזמן הזה, ונתבאר לעיל שהדבר הגורם הוא למעלה יותר מהדבר שנמשך על-ידו, ומתגלה על-ידו, ומובן שגליא תורה הגורמת את התגלות פנימיות התורה לבוא היא למעלה מפנימיות התורה שהיא התוצאה של העיסוק בפנימיות התורה בזמן הזה.

התחלקות שבאופן כללי היא לשבעה סוגים של 'גלויים'. מה-שאין-כן בקריעת ים-סוף, בין ש'ענינה של הבקיעה והסרת ההעלמות וההסתרים באותה שעה הוא הכנה למתן-תורה דגליא של החלק הנגלה תורה, ש'עקר ענינו הוא בשביל העבודה דעכשו בזמן הגלות בעצם מעשה המצות שלמעלה מהתחלקות, והעצם לא מתחלק לחלקים שונים (כי כל הארה והתפשטות ממנו כבר אינה העצם ממש) לכן היתה בקיעה אחת בלבד ללא חלוקה לסוגים שונים כפי שיהיה בבקיעת הנחר לעתיד לבוא לשבעה נחלים נפרדים. והנה אף שבענין הגלויים גדלה המעלה דלעתיד באין-צורך לאין שיעור יותר, מפל-מקום, יש מעלה בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה (על-דרך הגלויים דלעתיד), הרי בין שיש בזה התחלקות, לכן מגיעים על-ידי-זה רק לבחינת תענוג המרכב בלבד [והגם ש'על-ידי תענוג המרכב מגיעים גם לתענוג הפשוט, מפל-מקום הרי זה בא על-ידי תענוג המרכב דוקא], ואין זה 'פשיטות העצמות' ממש. מה-שאין-כן בקיום המצות בקבלת על, ש'על-ידי-זה מגיעים בעצמותו 'יתברך ממש', וכמאמר⁵² נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, דפרוש נעשה רצוני הוא ש'על-ידי קיום המצות נעשה (עם ווערט אויפגעטאן) ענין הרצון למעלה, גם רצון המחלט, והינו לפי שקיים המצות מגיע למעלה מרצון המחלט, אלא בעצמותו 'יתברך ממש'. וזהו גם מעלת גליא תורה על פנימיות התורה, שבפנימיות התורה הוא ענין הגלויים, מה-שאין-כן בגליא תורה הוא עצמותו 'יתברך'. ולכן אמרו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, היינו, שהעלוי דלעתיד בגלוי פנימיות התורה יהיה על-ידי למיד גליא תורה, ונתבאר לעיל שהדבר הגורם הוא למעלה יותר מהדבר שנמשך על-ידו, ומזה מובן שגליא תורה היא למעלה מפנימיות התורה.

התגלות פנימיות התורה לעתיד לבוא – קיום המצות גורם תענוג למעלה, כביכול, ועל ידי הכוונה שבמצוות מתחבר האדם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְזֶה גַם הָעֲלוּי הִיתָרֵן דְּמִשָּׁה בְּמוֹבֵן מִסּוּיִם לְגַבֵּי מִשִּׁיחַ. דְּהִנֵּה
 - 2 אֶף שְׁנֵתְבָאָר לְעִיל שְׂבֹאֲפֵן כְּלִי מִשִּׁיחַ הוּא בְּדִרְגָא יוֹתֵר נְעִלִית מִמֶּשֶׁה
 - 3 כִּיּוֹן שְׁמִשִּׁיחַ הוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק, שְׂהִיא כְּאִמּוֹר הַבְּחִינָה
 - 4 הַפְּנִימִית וְהַנְּעִלִית שֶׁל הַכֶּתֶר וְהָרִי עֲתִיק הוּא לְמַעְלָה מִהָעוֹלָמוֹת,
 - 5 בְּעוֹד שְׂמִדְרִיגַת מִשָּׁה הִיא מְדִרְיָנָה
 - 6 הַחֲכֵמָה שְׂהִיא מְעַשֵּׂר הַסְּפִירוֹת
 - 7 הַשִּׁיכוֹת לְעוֹלָמוֹת מְכַל־מְקוֹם,
 - 8 פִּיּוֹן שְׁעֲתִיק פְּרוּשׁוֹ שְׁנַעְתֵּק
 - 9 וְנִבְדֵּל מִלְּהִיּוֹת גְּלוּי בְּעוֹלָמוֹת אֵלָּא
 - 10 נוֹתֵר נְעִלִם וְנִעְלָה מֵהֶם, הָרִי מִזָּה
 - 11 גּוֹפָא מוֹכַח שִׁישׁ לוֹ אִיזוֹ
 - 12 שְׂיָכוֹת לְעוֹלָמוֹת, אֵלָּא שְׂהוּא
 - 13 נְעַתֵּק וְנִבְדֵּל מֵהֶם וְאִילוּ הִיָּה לֵאלָא
 - 14 כָּל שִׁיכוֹת לְעוֹלָמוֹת לֹא יִיחָדֵן לִזְמַר
 - 15 שְׂנִבְדֵּל מֵהֶם כִּי כָּשֶׁר אֵין כָּל קֶשֶׁר בֵּין
 - 16 שְׁנֵי דְּבָרִים אֵין מִשְׁמַעוֹת לֹא מִיָּדָה
 - 17 שְׂהֵאֲחֵד רִחוּק מִהַשְׁנִי. וְהִינּוּ הַסִּיכָה
 - 18 לְכָךְ שְׁלֵמֻת הִיתָרֵן וְהָעֲלוּי הַגָּדוֹל
 - 19 שֶׁל 'עֲתִיק' יֵשׁ לְמִשָּׁה מַעֲלָה בִּיחֹס
 - 20 לְמִשִּׁיחַ הִיא לְפִי שְׂהִמְעָלָה
 - 21 דְּלַעֲתִיד (עֲנִינּוּ שֶׁל מִשִּׁיחַ)
 - 22 הוּא בְּעִנְיָן הַגְּלוּיִים, וְכָל אֹר
 - 23 וְגְלוּי גַם אֵם הוּא מֵאֵד נְעִלָה יֵשׁ לוֹ
 - 24 שְׂיָכוֹת לְעוֹלָמוֹת בְּצוּרָה כּוֹז אוֹ
 - 25 אַחֲרֵת כִּי מֵאֲחֵר שְׂמִדּוּכֵר בְּאוֹר וְגִלּוּי
 - 26 אִזִּי הַהִבְדֵּל בֵּינוֹ לְאוֹר שְׂשִׁיךְ לְעוֹלָמוֹת
 - 27 הוּא בְּמִידַת וּבְעוֹצָמַת הָאוֹר אֲבָל
 - 28 מִבְּחִינַת הַמַּהוּת יֵשׁ לְשִׁנְיָהם שִׁיכוֹת
 - 29 מִסּוּיִמַת לְעוֹלָמוֹת (כָּל אֶחָד לְפִי עֲנִינּוֹ)
 - 30 וְהַדְּבָרִים נְכוֹנִים אִפִּילוּ בִּיחֹס לְבַחֲנִית
 - 31 'פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק', אֵלָּא שְׂהוּא
 - 32 בְּהַעֲתֵקָה וְהִבְדֵּלָה מִהָעוֹלָמוֹת,
 - 33 וְהַשִּׁיכוֹת הִיא לֹא בְּצוּרָה יִשִּׁירָה וְלֵאלָא
 - 34 'הַתְּלַבְשׁוֹת' אֵלָּא בִּרְיָחוּק וּבַהֲבִדְלָה.
 - 35 אֲמָנָם בְּעִנְיָן בְּחִינַת מִשָּׁה
 - 36 נִתְבָּאָר לְעִיל (בְּפִרוּשׁ מַה
 - 37 שְׂכַתּוֹב וּבְמִשָּׁה עֲבָדוֹ לֵאחֹר
 - 38 שְׂהִיִּיתָה הַתְּגַלּוּת שֶׁל שְׁתֵּי דִרְגוֹת נְעִלּוֹת
 - 39 בְּשֵׁם הוּי', הוּי' שְׂבִרְצוֹן וְהוּי'
 - 40 שְׂבַע־עֲשׂוֹת — 'וִירָא יִשְׂרָאֵל אֵת הַיָּד
 - 41 הַגְּדוּלָה אֲשֶׁר עָשָׂה הוּי'... וְיֵאֱמָר
 - 42 'בְּהוּי' - (כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל) שְׂהוּא מִשָּׁה
 - 43 רִבּוֹ מִגִּיעַ בְּעִצְמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ
 - 44 מִמֶּשֶׁה, לְמַעְלָה גַם מִבְּחִינַת הָרִי שְׂבַע־עֲשׂוֹת. וְהִינּוּ לְפִי
- שְׂמִשָּׁה קָבַל גְּלוּי דְּתוֹרָה וּמִסְכָּה לְכָל יִשְׂרָאֵל⁵³, וְעַל־יָדֵי
לְמוֹד גְּלוּי דְּתוֹרָה מִגִּיעִים בְּעִצְמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ מִמֶּשֶׁה שְׂלֵמַעֲלָה
מִהַשְׁמוּת. וְאֵין זֶה סוֹתֵר לְמַה שְׂנִתְבָּאָר לְעִיל שְׁמִשִּׁיחַ הוּא
בְּפְנִימִיּוֹת עֲתִיק, וּמִשָּׁה בְּבַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת אֲבָא
עֲתִיק שְׂלֵמַשָּׁה מִבְּחִינַת
פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק עֲצָמוֹ, וְאֵם כֵּן
דְּרָגָתוֹ שֶׁל מִשִּׁיחַ נְעִלִית מְדִרְגָתוֹ שֶׁל
מִשָּׁה, הִפִּיךְ הַמְּבֹאֵר כֵּאֵן שִׁישׁ יִתְרֹן
בְּמִשָּׁה שְׂלֵא קִיִּים בְּמִשִּׁיחַ לְפִי שִׁישׁ
הַפְּרִשׁ בֵּין מְדִרְגַת מִשָּׁה מִצַּד
עֲצָמוֹ לְמְדִרְגַת מִשָּׁה מִצַּד
מִתְּנִי-תוֹרָה, שְׂמִדְרִיגַת מִשָּׁה
עֲצָמוֹ הִיא בְּבַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת
אֲבָא כּוּ' וּבְעִנְיָן זֶה אֲכֵן מִשִּׁיחַ
נְעִלָה מִמֶּשֶׁה, אֲבָל מִצַּד מִתְּנִי-
תוֹרָה דְּגִלְיָה דְּתוֹרָה שְׁנִתְנָה
עַל־יָדֵי מִשָּׁה הָרִי הוּא מִגִּיעַ
בְּעִצְמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ מִמֶּשֶׁה כְּנ"ל
לְמַעֲלָה מִהַגִּילּוּיִים שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
שִׁיתְגַּלּוּ עַל יָדֵי מִשִּׁיחַ צְדֻקָּה.
- וְזֶה גַם כֵּן עֲנִינּוֹ מַעֲלָה
שְׂמִיחָה שֶׁל מִצְוָה, דְּהִינּוּ
הַשְׂמִיחָה בְּעִצָּם מַעֲשֵׂה
הַמִּצְוָה, וְאֵין הַכּוֹנֵנָה לְשִׂמְחָה
הַנּוֹבַעַת מִ'גִּילּוּיִים' אוֹ מִהַשְׂכָּר שׂוֹכִים
לְהֵם בְּזִכּוֹת קִיּוֹם הַמִּצְוָה לְפִי
שְׂעַל־יָדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֵׂה
בְּפוֹעַל תּוֹפְסִים בְּעִצְמוֹתוֹ
יִתְבָּרַךְ מִמֶּשֶׁה שְׂלֵמַעֲלָה מִכָּל
הַגִּילּוּיִים הַכִּי נְעִלִים, וְלִכְּנָן עַל־זֶה
דּוּקָא נֶאֱמַר שֵׁם נִשְׂמַחָה בּוֹ,
בּוֹ בְּעִצְמוֹתוֹ.
- (ז) אֲמָנָם אֶף שְׂעַל־יָדֵי
הָעֲבוּדָה דְּלְמוֹד גְּלוּי דְּתוֹרָה
וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּקַבְּלַת עַל
תּוֹפְסִים בְּעִצְמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ
וּבְעִנְיָן זֶה קִיּוֹם 'תְּרוֹן לְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת
כַּעֲת לְגַבֵּי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת לַעֲתִיד לְבוֹא,
מְכַל־מְקוֹם, עֲכָשׁוּ בִּזְמַן הַגְּלוּת
הָרִי זֶה בְּהָעֵלֶם, וְכָל הַגְּלוּיִים
שְׂשִׁשְׁנָם עֲכָשׁוּ לֹא מִסִּירִים אֵת
הַהֵעֵלֶם מִעֲצָמוֹתוֹ כִּי הֵם בָּאִים
וּמִתְגַּלִּים בְּאֶחָד מִשְׁנֵי הָאוֹפְנִים,
אוֹ שְׂאִין זֶה גְלוּי עֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׂלֵמַעֲלָה מִהָעוֹלָמוֹת

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֶלָּא רַק גִּלְי שְׁבַעֲרָף הָעוֹלָמוֹת ולכן הוא בא ומתגלה בתוך
2 העולמות המוגבלים, או שְׁהִגְלִי הוּא אמנם ממקור נעלה של אור אלוקי
3 שְׁהוּא לְמַעַל מִהָעוֹלָמוֹת אָבֵל אֵין זֶה נִמְשָׁף בְּפִנְיָמִית
4 בְּעוֹלָמוֹת ולא חודר בהם בתוך גדר המציאות שלהם. וְכִמוֹ שְׁהִיָּה
5 בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וְקִרְיַת יִם-
6 סוּף, שְׁאֵף שְׁבִיצִיאַת מִצְרַיִם 1
7 הִיּוּ גִלְיִים הִיּוֹתֵר נְעִלִים 2
8 מאורות עליונים שלמעלה מהעולמות
9 עַד שְׁנִגְלָה הַקִּבְ"ה בְּכַבּוֹדוֹ 3
10 וּבְעֶצְמוֹ, הִינּוּ שְׁהִיּוּ גִלְיִים 4
11 מִעֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל הַקִּבְ"ה וּבְפִרְט 5
12 בְּקִרְיַת יִם-סוּף שְׁבִאוֹתָהּ שֶׁהָ 6
13 הִיּוֹתָהּ הִסְרָה שֶׁל כָּל הָהֶעֱלֹמוֹת 7
14 וְהַהִסְתָּרִים, וְהַגִּלְיִים הִיּוּ נְעִלִים עוֹד 8
15 יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר בַּעַת יִצִּיאַת מִצְרַיִם, 9
16 מִכָּל-מָקוֹם, גִּלְיִים אֵלּוּ הִיּוּ 10
17 רַק מִצַּד לְמַעַלָּה, וְלֹא מִצַּד 11
18 הַ'מִּטָּה' כִּנֵּ"ל וְלֹא חֵל שִׁנּוּי 12
19 מִהוּתוֹ בְּגִדֵּי הַמִּצִּיאַת שֶׁל הַ'מִּטָּה', 13
20 וְיִמָּה שְׁנִמְשָׁף וְחֹדֵר בְּפִנְיָמִית 14
21 בְּתוֹךְ הַ'מִּטָּה' הִרִי זֶה רַק עֲנִינִים 15
22 שֶׁל אֹרֹת אֱלֹקִיִּים מִצּוֹמְצֻמִּים 16
23 שְׁבַעֲרָף הָעוֹלָמוֹת וְיֵשׁ לָהֶם יֵחַס 17
24 וְשִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת, וְלֹא גִלְי 18
25 עֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְגִלְי 19
26 עֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ לְמַטָּה בְּאֹפֶן כּוֹז 20
27 שִׁיחֲדוֹר בְּתוֹךְ גִּדְרֵי הַמִּצִּיאַת הַגִּשְׁמִית 21
28 יִהְיֶה לְעֵתִיד דּוֹקָא. וְכִמוֹ 22
29 בְּגִלְי פְּנִימִית הַתּוֹרָה 23
30 שְׁתִּתְּגַלֶּה בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ, 24
31 שְׁהִגְלִי הוּא מִבְּחִינַת יִחִידָה 25
32 וּמִבְּחִינַת פְּנִימִית עֲתִיק 26
33 שְׁלִמְעַלָּה מִהָעוֹלָמוֹת לְגִמְרִי 27
34 וּבְכָל זֹאת יִבּוֹא וְיִתְגַּלֶּה בְּתוֹךְ הָעוֹלָם. 28
35 וְעוֹד זֹאת, יֵשׁ יִתְרוֹן נוֹסֵף 29
36 בְּ'גִלְיִים' שְׁהִיּוּ לְעֵתִיד לְבוֹא 30
37 וּבַהֲתַגְלוֹת פְּנִימִית הַתּוֹרָה עַל יְדֵי 31
38 מִשִּׁיחַ כְּמִבְּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר 32
39 בְּעִנְיָן אֲפֵן לְמוֹד הַתּוֹרָה שְׁמָשִׁיחַ יִלְמַד עִם כָּל יִשְׂרָאֵל 33
40 (וְהִרִי אֲזִי יְקוֹמוּ הָאֲבוֹת וּמִשָּׁה רַבֵּנּוּ, וּמָשִׁיחַ יִלְמַד גַּם 34
41 עִמָּהֶם כְּלוֹמֵר יִלְמַד גַּם אוֹתָם וְיַחֲדָשׁ גַּם לָהֶם), לְפִי שְׁאֲפֵן לְמוֹדוֹ 35
42 יִהְיֶה בְּבִחִינַת רִאֲיָה וְגִלְי הַמַּהוּת, כְּעוֹד שְׁבִזְמַן הַזֶּה נִתֵּן לְקִלּוֹט 36
- את לימוד התורה באמצעות השכל, ורמת התפיסה וההבנה תלויה ביכולת
הקליטה של השכל, וכשמדובר אודות פנימיות התורה הרי כיוון שהנושאים
הנלמדים הם רוחניים ומופשטים האדם יכול רק לדעת על מציאותם אבל אין
לו השגה במהותם הפנימית, משיח יגלה וילמד את פנימיות התורה כך שלא
רק יסביר את הדברים כדי שיהיה
אפשר לקלוט אותם באמצעות השכל
אלא יאפשר לראות זאת, והקליטה
באמצעות ראייה היא הרבה יותר קרובה
ומוחשית מאשר באמצעות שמיעה
ולכן לא תהיה רק ידיעת המציאות
אלא גם השגת המהות וְלִכְּנָן יוֹכֵל
לְלַמֵּד אִישׁ אֶחָד עִם אֲלָפִים
כו' לפי זה מוכן גם איך משיח ילמד
תורה בבית אחת להמוני אנשים, כי
אמנם בהעברת הדברים באמצעות
דיבור אל השכל הדבר בלתי אפשרי
אבל כיון שמשיח יגלה את פנימיות
התורה על ידי שכולם יראו את
הדברים, הרי מוכן שאלפים יכולים
לקלוט את ההתגלות בבית אחת. וְעַל-
דֶּרֶךְ שְׁמָצִינוּ בְּכַתְבִּי
הָאֲרִיז"ל⁵⁵ שְׁרָאָה פַּעַם
בְּשִׁנַּת צִהְרִים דְּשִׁבְתָּ סוּדוֹת
הַתּוֹרָה מֵהָ שְׁהִיָּה יְכוֹל לְדַבֵּר
בְּזֶה פ' שְׁנָה, ולמרות שהייתה זו
שינה קצרה, הדברים היו כאלה שאילו
היו באים בדיבור האמירה הייתה
נמשכת לא פחות משמונים שנה! וזאת
משום שההבדל בין קליטה בשכל
באמצעות שמיעה וקליטה באמצעות
ראיה בעיניים הוא עצום, ללא כל יחס
ודמיון ומכָּל-שָׁפֵן בְּבִיאַת
הַמָּשִׁיחַ שְׁהִיָּה עֲנֵן הָרִאֲיָה
בְּאֲפֵן נְעִלָה יוֹתֵר מִכְּפִי שְׁהִיָּה
בְּאוֹתָהּ שִׁנַּת צִהְרִים שֶׁל הָאֲרִיז"ל⁵⁶
וְהַהֲתַגְלוֹת תְּהִיָּה עוֹד יוֹתֵר עוֹצֻמִּית.
וְיִתִּירָה מִזֶּה, כְּמִבְּאֵר בְּמָקוֹם
אַחֵר⁵⁶ שְׁלִמּוֹד הַמָּשִׁיחַ שִׁיגִלָּה
וילמד את העומק של פנימיות התורה, כאמור יִהְיֶה לְמַעַלָּה יוֹתֵר
מִבְּחִינַת הָרִאֲיָה, שְׁהִיָּה בְּאֲפֵן שֶׁל רִיחַ, וְכִמוֹ שְׁכַתּוֹב⁵⁷ על
המשיח וְהִרְחִיחוֹ בִּירְאָת הַרְ"ו וְלֹא לְמִרְאָה עֵינָיו יִשְׁפֹּט,
וְכִמְאֹמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁸ דְּמִרְחַח וְדָאִין לְמִשִּׁיחַ יִהְיֶה כּוֹחַ מִיּוֹדָה

(54) לקו"ת צו יז, א-ב. שער האמונה פ"ס. סה"מ תרל"ה שם (ע' רסט). תרח"ץ שם (ע' רא). וש"נ. (55) פע"ח שער ק"ש שעל המטה פ"א. (56) ראה המשך תער"ב ח"א ע' תנ. ד"ה והניף ידו וד"ה ויאמר לו יהונתן תשי"א. (57) ישע"י יא, ג. (58) סנהדרין צג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 במינו שבזכות יראת ה' המיוחדת והנעלית שלו יהיה לו חוש ריח רוחני
- 2 מופלא שכאשר יבואו לפניו שני בעלי דין ויהיה צורך להכריע מי מהשניים
- 3 צורך הוא יוכל לעשות זאת באמצעות חוש הריח בלבד והפסוק מוסיף
- 4 ומדגיש שמשיח ישפוט בכוח הריח ולא לפי מראה עיניו ומכאן שכוח הריח
- 5 המיוחד שעליו מדובר נעלה יותר
- 6 מכוח הראיה וכך גם לגבי הצורה שבה
- 7 משיח ילמד תורה – תהיה זו לא רק
- 8 ראייה אלא יתירה מזו, הרחה בצורה
- 9 מופלאה ביותר.
- 10 אָמְנָם, לְאַחֲרֵי כָל זֶה, ולמרות
- 11 המעלה המופלאה של כוח הריח
- 12 הייתודי הזה הרי גם ענין הריח
- 13 אינו העצם ממש, כפי שכדברים
- 14 גשמיים הריח של דבר איננו הדבר
- 15 עצמו והינו, שְׂבִיאוֹת הַמְּשִׁיחַ
- 16 יְהִיָּה גִלּוּי ה'עצם' ההתגלות
- 17 וההתפשטות של העצם, אָבֵל עם זאת
- 18 לא תהיה התגלות מלאה והתחברות
- 19 עם ה'עצם' ממש. מִה־שְּׂאִין־
- 20 בֶּן עַל־יָדֵי קִיּוֹם הַמְּצוֹת
- 21 במעשה כפועל בְּקַבְּלַת עַל מַלְכוּת
- 22 שמים בעולם הזה תופסים
- 23 בעצמותו יתברך ממש
- 24 ומתחברים עם עצמיותו של הקדוש־
- 25 ברוך־הוא. אֵלֹא שְׁעָכְשׁוּ בּוֹמֵן
- 26 הגלות הרי זה בְּהֶעָלָם,
- 27 וְהַמְּשָׁכַת הַעֲצָמוֹת
- 28 שְׂמִמְשִׁיכִים בְּעִבּוּדֵתָנוּ עֲכָשׁוּ,
- 29 תְּתַגַּלֵּה לְעֵתִיד, בימות המשיח
- 30 אָבֵל אִזּוֹ יְהִיָּה רַק הַתְּגַלּוּת
- 31 הַדִּבָּר שֶׁנֶּעֱלַל כֶּתֹת, וְאֵלֹו
- 32 הַמְּשָׁכַת הַעֲצָמוֹת מִמֶּשֶׁה הִיא
- 33 עֲכָשׁוּ דִּקְאָ עֲבוּר שְׁכַל הַמַּעֲלוֹת
- 34 הַנִּפְלְאוֹת שִׁיחֵי לְעֵתִיד לְבֹא מוֹגֵדוֹת
- 35 כ'גילויים' ביחס לעצמותו ית'.
- 36 וְעַל־פִּי־זֶה מוֹכֵן שְׁיֵשׁ מַעֲלָה
- 37 בְּעוֹלָם הַזֶּה מִצַּד אַחֵר, וְיֵשׁ
- 38 מַעֲלָה בְּעוֹלָם הַבָּא מִצַּד שֵׁנִי.
- 39 וּבְלִלוֹת הַעֲנָנִין בְּזֶה, שְׁהִנַּחַת
- 40 רוּחַ' וְהַעֲנַג הַגִּלּוּי וְהַמּוֹרָג שֶׁל
- 41 הָאָדָם הוּא לְעֵתִיד כְּשִׁיחֵיָּהּ
- 42 גִּלּוּי עֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁכֵת הוּא
- 43 אֲמָנָם נִמְשָׁן אֲבֵל הוּא בְּהַעֲלָם, וְנִנַּחַת
- 44 רוּחַ וְהַעֲנַג שֶׁל הַקָּב"ה מִמַּעַשֵׁי הָאָדָם, כְּבִיכּוֹל, הוּא עֲכָשׁוּ עַל־יָדֵי
- 45 קִיּוֹם הַמְּצוֹת (שהרי מוכן שמבחינת הקדוש־ברוך־הוא גם עכשיו אין שום

- 46 העלם והסתר ולא יתכן לומר חלילה שהפעולה נפעלת עכשיו ותתגלה רק
- 47 לעתיד).
- 48 וּבְזֶה יוֹכֵן הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הַפְּסוּק בּוֹ פֶּתַח הַמַּאמָּר, "כִּימִי צֹאתָךְ
- 49 מֵאַרְץ מִצְרַיִם אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת" שֶׁמִּצַּד אַחֵר מִדְּגִישׁ אֵת הַמַּעֲלָה שֶׁל יִצְיָאָה
- 50 מִצְרַיִם וּמִצַּד שֵׁנִי מִדְּגִישׁ אֵת מַעֲלָה
- 51 הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידִית - הַמַּעֲלָה
- 52 דִּיִּצְיָאָה מִצְרַיִם עַל הַגְּאוּלָּה
- 53 הַעֲתִידִית, הִיא לְפִי שְׂבִיאוֹת
- 54 מִצְרַיִם הִיא הַכִּנָּה לְמִתָּן־
- 55 תּוֹרָה דְּגִלְיָא דְּתוֹרָה, שְׁעַל־
- 56 יָדֵי־זֶה תּוֹפְסִים בְּעֲצָמוֹתוֹ
- 57 יִתְבָּרֵךְ מִמֶּשֶׁה, וְלִכְנֵן הִתְהַ
- 58 קְרִיעַת יַם־סוּף בְּאַפֵּן שֶׁל
- 59 בְּקִיעָה אַחַת, לְפִי שְׁעִנְיָהּ
- 60 הוּא בְּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ
- 61 שְׁלִמְעָלָה מִהַתְחַלְקוּת כִּי בַּעֲצֵם
- 62 אֵין דְּרוּגוֹת שׁוֹנוֹת שְׁהִי כָל נִקּוּדָה
- 63 שְׁאִינָה הַעֲצָמוֹת עֲצָמָה כְּבֹר לֹא
- 64 יִכּוּלָה לְהִיט מוֹגֵדוֹת כ'עצם'. אָמְנָם
- 65 מִצַּד שֵׁנִי יִצְיָאָה מִצְרַיִם
- 66 נִמְשָׁלָה לְלִילְיָה, כְּמִבּוֹאָר לַעֲלֵל
- 67 בַּתְחִילַת הַמַּאמָּר לְפִי שְׁעָכְשׁוּ
- 68 בּוֹמֵן הַגְּלוּת הוּא זְמַן שֶׁל
- 69 הַעָלָם, וְגַם הַגְּלוּיִים שֶׁל יִצְיָאָה
- 70 מִצְרַיִם וְקִרְיעַת יַם סוּף הֵיוּ רַק
- 71 מִצַּד ה'מַעֲלָה' כּוֹ' כְּנ"ל.
- 72 וּבְזֶה הוּא הִתְיָרֹן בְּגִלְיָה
- 73 הַעֲתִידִית, שְׂאִי יְהִיָּה זְכוּף
- 74 גַּם ב'מִשְׁה' עֲצָמוֹ, בְּאַפֵּן
- 75 שְׁעִנְיָי ה'מִשְׁה' יְהִיו בָּלִים
- 76 לְגִלּוּי עֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁנֶּעֱלַל
- 77 כֶּתֹת וְתַתְּגַלָּה לְעֵתִיד לְבֹא. וְזֶהוּ
- 78 מִה שְׁכֵתוֹב ב'יִלְקוּט'
- 79 שְׁלֵעֵתִיד יְהִיו נִפְלְאוֹת
- 80 גְּדוּלוֹת יוֹתֵר מֵאֵלֹו שְׁהִי בִּיצִיאַת
- 81 מִצְרַיִם. אָמְנָם עֲנָנִין זֶה גּוֹפָא
- 82 הוּא עַל־יָדֵי יִצְיָאָה מִצְרַיִם
- 83 דִּקְאָ, שְׂאִי הִתְהַ פְּתִיחַת
- 84 הַצִּנּוּר הַהַתְּחַלָּה וּפְרִיעַת הָדוּר גַּם
- 85 לְגִלְיָה הַעֲתִידִית. וְכַנ"ל
- 86 שְׁדוּקָא עַל־יָדֵי תַלְמוּדוֹ
- 87 בְּיָדוֹ, לְמוּד גִּלְיָא דְּתוֹרָה
- 88 וְקִיּוֹם הַמְּצוֹת בְּדֶרֶךְ קַבְּלַת
- 89 עַל בּוֹמֵן הַגְּלוּת, יִזְכּוּ לְגִלּוּיִים דְּגִלְיָה הַעֲתִידִית בְּמִהְרָה
- 90 בְּיָמֵינוּ.

בס"ד. שיחת יום ב' פרשת שמיני, כ"ד ניסן ה'תשמ"ח – ב"יחידות" כללית לאורחים שיחיו –

בלתי מוגה

- 1 א. כרגיל בשנים האחרונות, הנה לאחר ששהו ביחד משך זמן ארוך, ובפרט זמן שיש בו יום-טוב,
- 2 מועדים לשמחה, וכיוצא בזה, הרי לפני שכל אחד נוסע למקומו, "תחת גפנו ותחת תאנתו"¹, לקיים שם
- 3 את שליחותו של הקב"ה - מתאספים כולם יחד עוד פעם, כדי לחזק את ההיכרות והידידות שהתפתחה
- 4 במשך הזמן שהיו ביחד, על-מנת שאחר-כך, כאשר כל אחד יחזור למקומו, לפרנסתו ולעבודתו, יזכור
- 5 את היהודים שנפגש עמם, ואת השליחות שלהם בעניני יהדות (שבוודאי דיברו על כך), ועל-ידי-זה
- 6 יתוסף יותר בחיזוק היהדות, הלך וגדול, וממילא זה יזרז יותר את קיום התקווה הגלויה והפנימית,
- 7 שהיא תכלית כל הענינים ד"מעשינו ועבודתנו"² - הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו,
- 8 שאז יתאספו כולם "ואתם תלוקטו לאחד אחד"³, באופן של גאולה שאין אחריה גלות⁴, "קהל גדול –
- 9 נוצחי – ישובו הנה"⁵, ומתוך שמחה וטוב לבב, ו"שמחת עולם על ראשם"⁶.
- 10 ב. זירזו וקירוב הגאולה הוא, כאמור לעיל, על-ידי "מעשינו ועבודתנו", היינו שכל אחד ואחת
- 11 ("האנשים והנשים והטף")⁷ לפי ענינו, עושה את התלוי בו לחזק ולהפיץ יהדות בעצמו ובסביבתו, ולכן
- 12 כאן הזמן וכאן המקום לנצל את ההזדמנות, ולהזכיר אודות הפעולות הטובות שנעשו בעבר (שכן, כבר
- 13 עוררו בעבר (לפני אסיפה זו) כמה וכמה פעמים לעסוק בהפצת היהדות באופן דמוסיף והולך ואור,
- 14 בתוספת אור וביתר שאת וביתר עז) - אשר כמה וכמה שלחו דו"חות על פעולותיהם במקומם, והאופן
- 15 שבו פעולותיהם התקבלו כו', וממילא, יש לאשר את קבלת הדו"חות ולהודיע שהזכירו את כל אחד
- 16 ואחד מהם לפי ענינו, על ציון נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, וגדול זכות הרבים לסייע בהצלחה רבה
- 17 עוד יותר בעתיד, ולהוסיף בברכות הקב"ה לכולם, בכל המצטרך, הן בגשמיות והן ברוחניות, החל
- 18 מקבלת נחת אמיתי, "תורה-נחת און חסיד'שן נחת", מהילדים והנכדים, וגם מעצמם, ובאופן דמוסיף
- 19 והולך ואור.
- 20 ובפרט שעל-פי הדו"חות שנתקבלו, נראה שהפעולות היו בהצלחה רבה ומופלגה - ובמקומות אלו
- 21 שלא היתה הצלחה, הרי זה משום שמפני סיבות שונות ומשונות - לא עשו, ומוכן שאם לא עושים, אין
- 22 להצלחה על מה לחול... אבל במקומות הללו שכן עשו, ואפילו רק התחילו לעשות (אף-על-פי שלא היו
- 23 בטוחים בהצלחה, ולא עשו "שטורעם" כדבעי), ראו מיד שהקב"ה נותן ברכה והצלחה מופלגה, וזה
- 24 גופא הוסיף חיות וחיזוק להמשיך את הפעולות, הלך ומוסיף ואור.
- 25 ועל-פי האמור לעיל (סעיף א) שהידיעה אודות אחד מוסיפה לחיבורו, מובן שמלבד הברכה וההצלחה
- 26 שזוכים לקבל מהקב"ה, מקור כל הברכות, עבור מילוי השליחות בהפצת היהדות בכל מקום האפשרי -
- 27 הרי הם מקבלים גם ברכות והצלחות מכל היהודים ששומעים אודות פעולותיהם, ואף אם אינם יודעים
- 28 בדיוק את שמותיהם ומקומותיהם כו', וגם אם מעולם לא ראו ולא התכתב אתו כו' - הרי הוא יודע
- 29 שמדובר ביהודי שפעל בעניני יהדות, ומילא את רצון הקב"ה, וממילא מברכים את כל מי שעשה ופעל,
- 30 וכל אחד ואחד "האנשים והנשים והטף", מקבלים גם את הברכה שלהם לזכות בתוספת ברכות מאת ה'.
- 31 וכמובן - ברכת ה' כוללת שמכאן ולהבא יעשה עוד יותר, גם אם עד-עתה עשה כדבעי, מכיון
- 32 שקדושה אין לה סוף.
- 33 ויהי-רצון שכל ענינים אלו, יוסיפו יותר בפעולות אלו בזריזות ובחיות, ובדרך ממילא (או בדרך הכרח)
- 34 - יזרזו יותר את הגאולה האמיתית והשלימה.

(5) ירמ' לא, ז.

(6) ישע' לה, יו"ד. נא, יא.

(7) ל' הכתוב – וילך לא, יב.

(1) ל' הכתוב – מ"א ה, ה. מיכה ד, ד.

(2) ראה תניא רפ"ז.

(3) ישע' כז, יב.

(4) ראה מכילתא בשלח טו, א.

ג. זוהי הנקודה המשותפת בכל הכינוסים שהתכנסנו (ביחד עם שאר האורחים שאינם נוכחים עתה,¹ מאיזו סיבה שתהיה, וכן בכינוסים שהיו בשנים שעברו), מבלי הבדל בקשר לאיזה יום-טוב, ובאיזו תקופה הכנס נערך – מלבד הנקודה הנוספת שאף היא משותפת לכל הכינוסים – שהם מתקיימים ב"בית גדול"⁸, שמתפללים בו אל הקב"ה ומבקשים ממנו את כל הברכות, שלומדים בו את תורתו של הקב"ה ומחליטים החלטות על קיום מצוותיו של הקב"ה בכלל, ומצות הצדקה במיוחד, וכל זה – בבית-הכנסת ובית-המדרש של נשיא דורנו.

אמנם, מלבד הנקודה המשותפת, ישנו ענין מיוחד בכל כנס – בהתאם למועד שבו הוא קשור, ובנידון-דין – בסמיכות לחג הפסח, וממילא – השייכות לספירת העומר. ולכן יש להתעכב על לימוד מיוחד שיש ללמוד מענין ספירת העומר.

ובהקדמה:

ידוע מה שכתב הרמב"ם⁹ שמלבד הכוונה העיקרית שבכל מצוה, שצריך לקיימה בפשטות על-פי כל הפרטים ופרטי הפרטים (כמבואר ב"שולחן ערוך") – יש לכל מצוה גם לימוד בנוגע לתיקון המידות וכללות ההנהגה של כל יהודי.

ועל-דרך-זה בנוגע לספירת העומר – מלבד העיקר, דהיינו המצוה לספור ספירת העומר בכל יום מימי הספירה, בהקדמת הברכה לפני-זה והתפילה שלאחרי-זה כו' – יש בזה הוראה כללית לכל השנה כולה, ומדי שנה בשנה, בבוא ימי הספירה, מתחדשת ההוראה ומתחזקת כו'.

והענין בזה (באופן המובן גם לאנשים נשים וטף, עד לקטני קטנים):

מצות ספירת העומר היא אמנם מצוה אחת, אבל היא נמשכת במשך 49 ימים, כלומר: בתורה נאמר רק פעם אחת "וספרתם לכם ממחרת השבת"¹⁰, אבל בהמשך הכתוב נאמר "שבע שבתות תמימות תהיינה", ומזה מובן שהספירה היא במשך 49 ימים, היינו שהמצוה מתחלקת ל-49 ימים נפרדים (כי אי-אפשר לספור יותר מספירה אחת בכל יום, ולא רק שאין צורך בדבר, אלא אסור לברך על ספירת העומר פעמיים ביום).

והנה, המציאות של "יום" היא דבר התלוי במהלך השמש והלבנה – הקב"ה ברא את העולם כך ש"יום ולילה לא ישובתו"¹¹, ולכן ישנן יממות נפרדות זו מזו, המתחלקות לימים ולילות, וזוהי מציאות שאינה קשורה בבני-ישראל דוקא, אלא היא נמשכת מאז בריאת העולם, דהיינו אלפי שנים לפני מתן-תורה, ואותה השמש ואותה הלבנה מאירות עד היום הזה – לכל באי עולם בשוה, ולא רק לבני אדם, יהודים, או, להבדיל, אומות העולם, אלא גם לחי וצומח – כמדובר כמה פעמים, המובא בספרים שישנם צמחים המושפעים מאור הלבנה "ממגד גרש ירחים"¹², ואפילו ביחס לדומם – "לירח כח מוסיף ומיוחד ביסוד המים, והראיה על זה: תוספת הימים והנהרות (בתנועת הגלים כו') בתוספת הירח כו"¹³, היינו שהשפעת השמש והלבנה היא השפעה שוה, במשך כל הזמנים ובכל המקומות, וביחס לכל חלקי הבריאה, ובאופן המובן לאנשים נשים וטף.

ונמצא, שהמציאות של "יום" היא מציאות שהקב"ה טבע בטבע העולם ללא כל שייכות, לכאורה, לעבודתם של בני-ישראל, ואף-על-פי-כן – וראה זה פלא – בבוא ימי הספירה, יש לכל יהודי ציווי מהקב"ה לספור את הימים, וציווי זה מהווה נתינת כח לכל בני-ישראל, לעשות מכל ארבעים ותשעה הימים, מציאות אחת – על-ידי ציווי התורה, וממילא – מציאות של תורה!

ולא עוד, אלא שספירת העומר על-ידי יהודי – יהיה מי שיהיה, אנשים נשים וטף, אפילו ילד קטן או ילדה קטנה – פועלת ש"על-ידי-זה יושפע שפע רב בכל העולמות", היינו שהתורה, "תורת אמת",

(11) נח ח, כב.

(12) ברכה לג, יד ובפירש"י.

(13) מו"נ ח"ב פ"י. וראה רבינו בחיי עה"פ ברכה שם.

(8) ל' הכותב – מ"ב כה, ט. וראה מגילה כז, רע"א.

(9) ראה הל' תרומה בסופן.

(10) אמור כג, טו.

1 אומרת לו שספירת העומר שלו, על-ידי הברכה שלפניה והתפילה שלאחריה, משפיעה בכל העולמות,
2 ולא סתם השפעה אלא "שפע רב" – ריבוי השפעה.

3 ד. ומכאן לומדים עד כמה גדול כוחו של יהודי:

4 ידוע שיהודי פועל במקום שבו הוא עובד עבודתו, בארבע אמות שלו, בבית-הכנסת ובית-המדרש
5 שלו, או אפילו בביתו הפרטי, כמדובר כמה פעמים שיהודי יכול לעשות גם מביתו הפרטי מקום קדוש
6 - "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"¹⁴ על-ידי-זה שגם הבית שלו נעשה מקום ללימוד תורה, לתפילה
7 ולחינוך הילדים לתורה לחופה ולמעשים טובים בדרך היהדות על-פי הוראות התורה, וכאן רואים חידוש
8 גדול הרבה יותר – פעולה בכל העולמות כולם.
9 כלומר:

10 במצות ספירת העומר מברכים ברכה אחת בלבד. ועל-פי דין, אפשר לקיים מצות ספירת העומר בכל
11 מקום, גם כשמתפלל בביתו ואפילו בשדה, ואפילו במדבר שאין שם אדם כלל – ואף-על-פי-כן הקב"ה
12 מבטיח אשר "בכל המקום אשר אזכיר את שמי"¹⁵ ויאמרו ברכה ויקיימו מצוה, אזי הקב"ה [בורא העולם
13 ומנהיגו בכל מקום ובכל זמן, ועל-פי תורת הבעל-שם-טוב¹⁶ מהווה אותו מחדש בכל רגע מאין ואפס
14 המוחלט] שומע את הברכה, ויש לזה השפעה בכל העולמות עד לעולמות הכי עליונים.

15 ואם כן הוא אפילו על-ידי ברכה שנאמרת במדבר, על-אחת-כמה-וכמה כשהברכה היא על-ידי אנשים
16 נשים וטף "קהל גדול", שהרי "ברוב עם הדרת מלך"¹⁷, ונוסף על זה – הברכה הנאמרת "ברוב עם"
17 משפיעה גם על הנמצאים מסביב, ועד כדי כך שאפילו ברכה הנאמרת על-ידי ילדה קטנה או ילד קטן,
18 יש לה השפעה גם על יהודי זקן שיש לו זקן לבן, ואדרבה – כאשר הוא רואה ילדה קטנה שסופרת
19 ספירת העומר (ועל-דרך-זה במצוות אחרות), יש לזה, פעמים רבות, השפעה גדולה יותר מאשר בעת
20 שרואה זאת אצל יהודי לאחר בר-מצוה או אצל יהודי שיש לו זקן לבן כמותו, כי אז אין כל פלא בדבר,
21 וממילא אין זה מעורר רושם חזק וכו', מה-שאינ-כן כאשר ילדה קטנה שזה-עתה שיחקה במשחקי ילדים,
22 נזכרת לפתע שהגיע הזמן לספור ספירת העומר, והיא ממחרת לקחת את הסידור הפרטי שלה ואומרת
23 את הברכה בהתפעלות, כדרך הילדים והילדות – רואים במוחש, בעיני בשר ואין צורך בראיות על זה,
24 שאם יעמוד שם רב בעל זקן לבן או משפיע זקן וכו' הרי זה ישאר עליו רושם חזק, וישפיע עליו להוסיף
25 בעבודה שהוא עצמו עובד את ה', וכן בהשפעה שהוא משפיע על סביבתו, בראותו גדול כוחה של
26 ההשפעה וחינוך הזולת כו' אפילו על-ידי טף וקטני קטנים, שגם הם מוסיפים בפעולות בעיני יהדות,
27 ובקיום המצוות בפועל, ואדרבה – בתוספת חיות והתפעלות כו', עד להוספה שנעשית חלק מ"מעשינו
28 ועבודתנו כל זמן משך הגלות" שעל-ידי-זה מקרבים את הגאולה של כל אחד ואחד מישראל, בתוך
29 כלל ישראל.

30 ה. כוונת הכינוס היא, כאמור לעיל, כדי להוסיף בפעולת האחדות בין המתכנסים, ויש להוסיף עוד
31 ענין בזה:

32 הצורך בכינוס זה מודגש דוקא לפני שנפרדים זה מזה, ונוסעים איש איש למקומו, שכן רואים במוחש
33 שהגעגועים של כל אחד לחבירו מתעוררים דוקא לאחר הפרידה (כי כאשר נמצאים ביחד ונפגשים כל
34 יום, אוכלים ביחד, מטיילים ביחד, ועל-אחת-כמה-וכמה אם לומדים תורה ביחד – אזי אין רגש של
35 געגועים וכו', שהרי נמצאים יחד), ולכן כאשר הפרידה היא מתוך מעמד ומצב של התכנסות מיוחדת
36 כדי לחזק את הקשר והאחדות, בוודאי תהיה לזה פעולה נמשכת כו'.

37 ובמיוחד שנפגשים ב"בית הכנסת" – "כנסת" מלשון כינוס, דהיינו מקום ששם יהודים מתכנסים
38 לענינים נצחיים – להתפלל להקב"ה, "אל-עולם", את התפילות שניתנו ב"תורת עולם", ובית-הכנסת
39 הוא גם "בית המדרש" שבו לומדים תורה בפועל, ומקבלים החלטות בנוגע לקיום המצוות, החל ממצוות

(16) שעה"ה"א בתחילתו.

(17) משלי יד, כח.

(14) תרומה כה, ח.

(15) יתרו כ, כא.

הצדקה, וכן המצוה שהיא "כלל גדול בתורה" – "ואהבת לרעך כמוך"¹⁸, לחזק יותר את האהבה שבין יהודי לחבירו, שבעצם נמצאת בטבע – כביאור אדמו"ר הזקן בספר תניא קדישא, פרק לב – דכיון ש"כולן מתאימות ואב אחד לכולנה", לכן כל נשמה היא, בעצם, דבר אחד ממש עם שאר הנשמות של כל אחד ואחד מבני־ישראל וכל בני־ישראל בכל מקום שהם, ועד כדי כך שגם כל הנשמות של כל הדורות הקודמים הן דבר אחד ממש, כי כולם הם "חלק אלקה ממעל ממש"¹⁹ של אותו ה"אלקה", וכן ביחס לדורות העתידים לבוא, כי אף־על־פי שמקוים ובטוחים שתיכף ומיד ממש יבוא משיח צדקנו, "והקיצו ורננו שוכני עפר"²⁰ (אלו שהם כבר שוכני עפר), ועל־אחת־כמה־וכמה "ומחה הוי' אלקים דמעה מעל כל פנים"²¹ וכולם יחיו חיים נצחיים, אבל ביחד עם זה, מכיון ש"והקיצו ורננו" – תהיה תוספת אחדות בין כל הדורות, וכל זה – כמובן מעצמו – באופן ד"ורננו", מתוך שמחה וטוב לבב.

ועל־פי הנ"ל, בגודל ותוקף השייכות שבין יהודי לחבירו בכלל, מובן, שיש להוסיף בנתינת ה"ישר־כח" על הדו"חות האמורים לעיל (סעיף ב), אשר ביחד עם הדו"ח על העבר, קיבלו החלטות להוסיף עוד יותר מכאן ולהבא, בראותם את ההצלחה הגדולה בפעולותיהם, ואת גודל ההשפעה על הסביבה, וגם – מה שחשוב לא פחות – עד כמה פעולות אלו השפיעו עליהם עצמם, כטבע האדם, ובפרט יהודי, שכאשר הוא עושה דבר טוב ומצליח במעשיו, הרי זה מוסיף לו חשק וחיות ותוקף להוסיף עוד יותר מכאן ולהבא, וכלשון הידוע²² – "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים", וכן מי שיש לו מאתיים רוצה ארבע מאות וכו' – כפליים ממה שיש לו עתה, אף־על־פי שכבר השיג כפליים ממה שהיה לו לפני־זה, כמדובר כמה פעמים.

ו. ובעמדנו בימי ספירת העומר, יש לכל האמור תוספת הדגשה, וממילא הרי זה מוסיף מרץ וחיות שההחלטות יבואו בפועל, ומכאן ולהבא תהיה הוספה בפעולות, כיון שכללות ענין ספירת העומר מורה על ההשפעה שיש לכל פעולה על להבא.

והענין בזה:

נוסח הספירה, ביום השני, הוא "היום שני ימים לעומר", ולכאורה, כיון שהכוונה היא לספור את היום הזה, היה צריך לספור שהוא היום השני לספירת העומר?

ועל־דרך־זה בנוגע ליום השלישי וכן הלאה!

אלא שמכאן לומדים (וזוהי אחת ההוראות שיש לקחת מימי הספירה, לאנשים נשים וטף), שכל דבר טוב שעושים, הנה אפילו אם מאז שעשו אותו כבר עבר זמן רב, ואפילו כמה שנים, ועל־אחת־כמה־וכמה בנוגע לפעולה שעשו רק אתמול – הרי זה נצחי לעולם ועד (כמבואר בתניא²³ בנוגע לכל המצוות ש"יחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד" – ולמעלה הוא מקור כל הברכות), ולכן למרות שאתמול כבר ספרו את היום הראשון של ספירת העומר, בכל זאת כשסופרים את היום השני, עדיין נשאר הרושם של הפעולה שעשו אתמול ובכל ה"שטורעם", עד שגם כשבאים לספור את היום השני, סופרים גם את היום הקודם ואומרים "היום שני ימים לעומר", ועל־דרך־זה בהמשך ימי הספירה, ובפרט בסוף כל שבוע שסופרים את כל השבוע בתור מציאות אחת של "שבוע אחד", עד לסיום כל ימי הספירה, כשעושים מכולם יחד מציאות אחת ויחידה – "שבעה שבועות לעומר", ובלשון הכתוב – "שבע שבתות תמימות תהינה".

והדגשה נוספת בכל זה – במהלך העולם – בקביעות שנה זו, כדאיאת במדרש²⁴ שה"תמימות" בספירת העומר היא בשלימות, כאשר הספירה הראשונה היא ביום הראשון בשבוע, שאזי גם הספירה הראשונה בשאר השבועות היא ביום הראשון, כך שישנה השלימות ד"שבע שבתות תמימות" כפשוטו.

ועל־דרך־זה בנוגע לפעולת הספירה, שבקביעות כזו ישנה הדגשה נוספת בנוגע לנצחיות של הספירה של כל יום ויום, שגם לאחר שהיום חולף, היא עדיין נשארת בשלימות, עד כדי כך שהדבר ניכר גם

(22) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי"ש.

ועוד.

(23) פרק כה.

(24) קה"ר פ"א, ג. וראה לקו"ש חכ"ב ע' 145. וש"נ.

(18) קדושים יט, יח ובתו"כ ופירש"י עה"פ.

(19) תניא רפ"ב.

(20) ישעי' כו, יט.

(21) שם כה, ח.

1 בעולם - "תמימות" מצד ימי השבוע כפי שהם במציאות העולם, וממילא - גם ביחס לרושם של הפעולה,
2 אשר אף-על-פי שבפועל השבוע חולף, וקרעו מהלוח את הדפים השייכים לאותו שבוע - הרי הרגש
3 שבדבר ("די איבערלעבונגען") נשאר בשלימות וב"תמימות" גם בימים הבאים.

4 והפעולה היא (כאמור) לא רק בנוגע לאדם עצמו, אלא בנוגע לכל בני-ישראל, ועוד יותר - "בכל
5 העולמות", היינו שבכל העולמות כולם ישנו הישג נצחי שקיים לעולם ועד, ומשפיע על כל השנה כולה
6 עד שיגיעו ימי ספירת העומר בשנה הבאה, שאז יהיה עילוי והוספה בכל זה.

7 ז. בכל האמור לעיל, ישנה הוספה מיוחדת (מלבד העילוי של ימי ספירת העומר וההוראה מזה, כנ"ל)
8 בעמדנו ב"שנת הקהל". דהנה, כבר דובר כמה פעמים שאף-על-פי שהביטוי "שנת הקהל" לא נזכר בתורה
9 שבכתב או במשנה וכיוצא בזה, וגם כללות הענין ד"הקהל" היה דוקא בזמן שבית-המקדש היה קיים,
10 ואחר-כך לא עשו אפילו זכר ל"הקהל", אף-על-פי-כן מנהג העולם ואופן הדיבור "כדבר איש אל רעהו"
11 הוא, אשר אם בשנה מסוימת ישנו דבר היוצא מן הכלל, הרי גם אם הדבר הוא רק באחד מימי השנה,
12 או רק בתחילת השנה, אף-על-פי-כן השנה כולה מוזכרת ביחס לאותו הדבר.

13 ובנידון-דידן - הענין ד"הקהל את העם, האנשים והנשים והטף" היה בפועל רק בזמן שבית-המקדש
14 קיים, ורק בימי חג הסוכות, אבל מובן שמחג הסוכות לוקחים חיות חדשה ותוקף כו' למשך כל השנה,
15 להקהיל אנשים נשים וטף, מבני המשפחה, מהסביבה ומכל מקום שידו מגעת, ומכיון שעל-ידי-זה זוכרים
16 את ה"הקהל" שהיה בזמן שבית-המקדש היה קיים, מובן שכוונת ה"הקהל" היא כמו בבית-המקדש -
17 "למען ישמעו . . ליראה את ה'", היינו שהפעולה היא על-ידי שישמיע דברי תורה שיפעלו "ליראה את
18 ה'" ²⁵ במשך כל הימים הבאים וכל השנים - לקיים את מצוות ה', ובכלל זה - מצות "ואהבת לרעך
19 כמוך", להשפיע על כל אחד ואחד מישראל, ועל כל ישראל שגם הם יעשו כן, וההשפעה תהיה בדרכי
20 נועם ובדרכי שלום, "ואהבת" - בדרך אהבה וקירוב, וכפי שרואים בפועל שדברים היוצאים מן הלב
21 נכנסים אל הלב ²⁶ ופועלים פעולתם, עד לפעולה על כל הסביבה, שגם השומע יוסיף בפעולותיו מכאן
22 ולהבא הלך ומוסיף.

23 ח. ישנו ענין נוסף בשנה זו (מלבד היותה 'שנת הקהל') והיינו, כמדובר כמה פעמים, שמספר השנה
24 הוא תש"מח ותש"מח.

25 וגם בענין זה (על-דרך האמור בנוגע ל"שנת הקהל") - הדבר אמנם לא מוזכר בחומש, במשנה או
26 בגמרא, ולא מצינו ששנת תשמ"ח באלף השני, השלישי או הרביעי, נקראת שנת "תשמח" - אבל כיון
27 שהמשנה אומרת ²⁷ ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו, לא בראו אלא לכבודו", היינו שכל דבר בעולם
28 צריך להיות מנוצל בהתאם לרצונו של הקב"ה, שעל-ידי-זה יתוסף בכבודו של הקב"ה, לכן צריך ללמוד
29 הוראה מכל דבר בעולם, גם אם עד שאותו דבר בא, כבר עשו עולם ומלואו, ועל-אחת-כמה-וכמה על-פי
30 תורת הבעל-שם-טוב (שנמסרה על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) ²⁸ שמכל דבר שיהודי שומע או
31 רואה, אפשר, וממילא צריך, ללמוד ממנו הוראה איך לעבוד את הקב"ה עוד יותר טוב.

32 [ועל-ידי-זה תהיה עוד הוספה בברכות הקב"ה, לנחת מעצמו ומכל בני המשפחה, ובפרט - נחת של
33 ההורים והסבים והסבתות מהילדים הנכדים והנינים וכיוצא בזה, ועל-אחת-כמה-וכמה שזה מוסיף ברכה
34 לתוספת הצלחה מכאן ולהבא, וכאמור - שכאשר רואים את ההצלחה, הרי זה גופא מוסיף חשק לפעול
35 יותר, וכן הוא בטבע האדם בכלל ויהודי בפרט].

36 ובנוגע לפועל:

37 אף-על-פי שלפני אלף שנים, לא למדו הוראה מיוחדת ממספר השנה, הרי עתה, לאחר שהמתינו אלף
38 שנים עד ששנה זו באה, וישנה ההוראה, מובן שכל אחד ואחד צריך לנצל את זה בתכלית השלימות,
39 וכאמור - הכוונה היא לאנשים נשים וטף - כי גם לילד קטן ולילדה קטנה אפשר להסביר את תוכן

(27) אבות ספ"ו.

(28) "היום יום" ט' אייר. ובכ"מ.

(25) וילך לא, יב"ג.

(26) ראה ספר הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

הענין ד"תְּשֻׁמַּח" ו"תְּשֻׁמַּח" ושייכות ענין זה לכל השנה כולה, הן בנוגע לפעולות בעצמו ("תְּשֻׁמַּח") והן בנוגע לפעולה על הזולת ("תְּשֻׁמַּח").

ועל-דרך-זה בנוגע ל"שנת הקהל" – הנתינת-כח להקהיל אנשים נשים וטף, כדי שעל-ידי-זה יהיה "ליראה את ה'", נמסרה גם לילדים קטנים, וכפי שרואים במוחש שגם ה"טף" יכולים להקהיל את הטף שבסביבתם ולהשפיע עליהם כו', ונוסף על זה, הטף מסוגלים להשפיע גם על הוריהם, האב או האם, להוסיף יותר בכל עניני יהדות, ובענין "הקהל" במיוחד, כפי שרואים בפועל אשר כשילד קטן או ילדה קטנה ניגשים אל האב או האם, הסבא או הסבתא, ומעוררים אותם להוסיף בעצמם בעניני יהדות, ומבקשים מהם לסייע להם להוסיף בענינים שלהם – הרי זה גורם להורים ולסבים והסבתות נחת-רוח גדולה ביותר, בראותם איך הבן או הנכד למרות היותו ילד קטן, או ילדה קטנה, הולך בדרך זו שבקשותיו אינם סוכריה וכיוצא בזה, אלא כל ההתלהבות שלו וכל בקשותיו, פעם אחר פעם, היא לעזור לו להוסיף בפעולותיו ביהדות.

ט. וכאן המקום לעורר עוד פעם שהפעולות צריכות להיות גם בנוגע לאומות העולם – להפיץ את קיום שבע מצוות בני-נח. והיינו שאם יש ליהודי, בלא-הכי, קשר עם אינם-יהודים, בעניני מסחר וכיוצא בזה, צריך לנצל קשר זה כדי להשפיע עליהם לקיים שבע מצוות בני נח, ולספר להם שזהו ציווי הקב"ה שנמסר על-ידי משה רבינו²⁹, והדבר שייך לרצונו של הקב"ה שיהיה "לשבת יצרה"³⁰, שהעולם יהיה מקום מיושב מתוך מנוחה, ויהיה שלום בעולם על-ידי-זה שכל אחד ואחד ימלא את שליחותו המיוחדת לו לפעול בעולם.

ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע להשפעה על בני-ישראל, אשר כפי שרואים במוחש, שלמרבח הצער, הנה מצד חושך הגלות, או מאיזו סיבה שתהיה – הבלבולים, המלחמות והמחלוקות בכל העולם והולכות וגוברות, ולכן העצה היחידה היא – "אין לנו שיור אלא התורה הזאת", להתחזק ולהוסיף בהפצת היהדות בכל מקום אפשרי, כי עניני יהדות יביאו את ברכותיו של הקב"ה, ובכלל זה – השלום שהוא עיקר הברכה "אם שלום כאן הכל כאן"³¹, ויקויים היעוד ד"ונתתי שלום בארץ"³², בארץ הקודש וסביבותיה, עד לשלום בכל העולם כולו.

ולהוסיף, שאם אפשר להוסיף שלום בעולם על-ידי הפצת היהדות, הרי על-אחת-כמה-וכמה שאפשר לפעול שיהיה "לשבת יצרה" על-ידי ההשפעה על אומות העולם, כי אומות העולם אינם בעלי בחירה עצמית ואמיתית, ומצד ענינם הם, מוכרחים הם לקבל את הדברים במהירות ובקלות יותר מאשר יהודי שיש לו בחירה חפשית והוא צריך לנהוג ברצונו, באופן ד"ובחרת בחיים"³³ (כמדובר כמה פעמים, ואין כאן המקום להאריך).

י. כנהוג בכינוסים כגון דא, הנה בנוסף לחזרת ענינים מתורה שבכתב ותורה שבעל-פה, ובנוסף לענין התפילה – הברכות שכל יהודי מברך את רעהו, ביחד עם תפילה להקב"ה ובקשה שהברכה תתקיים – מוסיפים גם את ענין הצדקה.

ובהמשך להאמור לעיל (סעיף ח) שהפעולות הם גם על-ידי "הטף", מובן שיש להם חלק גם בתפילות ובברכות, היינו שגם הילדים הקטנים מברכים זה את זה ואת הוריהם ואת העולם כולו, וידוע גודל העילוי וה"שטורעם" של "הבל פיהם של תינוקות של בית רבן"³⁴ (כמדובר כמה פעמים), ולכן גם בענין הצדקה (ועל-ידי עשיית כל אחד לשליח מצוה) לא מחלקים בין האנשים והנשים ובין הטף, ומשתפים בזה גם את הילדים. ואדרבה – רואים בפועל אשר כשממנים ילד קטן לשליח, ואומרים לו שהמטבע או הדולר, וכיוצא בזה, נמסרו לו כדי שכאשר יפגוש עני, ימסור לו את הכסף בשליחותו של הקב"ה – כי פרנסתו של העני מוטלת על הקב"ה, והנותן צדקה מקיים את שליחותו של הקב"ה לסייע לעני לפרנס

(32) בחוקתי שם.

(33) נצבים ל, יט.

(34) שבת קיט, ב.

(29) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ח.

(30) ישע' מה, יח.

(31) ראה תו"כ ופרש"י בחוקתי כו, ו.

1 את עצמו ואת בני ביתו, ועל-דרך-זה בנוגע לקופת-צדקה, שעליו לשים את הכסף בקופה מתוך ידיעה
2 שכאשר הקופה תתמלא, יבוא ה'גבאי-צדקה' וימסור את הכסף לעניים או למוסדות וכיוצא בזה –
3 הרי הילד עושה זאת בשמחה ובטוב לבב.

4 ועל-פי האמור לעיל, שגם הילדים הקטנים שייכים לפעולות בעניני יהדות כו' – מובן אשר גם בשעה
5 שילד יהודי בוכה וצועק (כפי שהיה כאן עתה), הנה אף אם נדמה לו שהבכי הוא בגלל שדחפו אותו
6 או שהוא רוצה צעצוע, סוכריה וכדומה, הרי כיון שהנשמה שלו היא "חלק אלקה ממעל ממש", היא
7 הבוכה, הרי גם ילד קטן מבין שלא יתכן שהנשמה תבכה בשביל משחק או סוכריה, ואם היא בוכה, הרי
8 זה בשביל דבר הקשור עם היותה "חלק אלקה ממעל ממש", דהיינו שברצונה להוסיף ולפעול בעניני
9 יהדות, כולל גם – בהשפעה על הזולת, צדקה לעניים בדעת, לספר להם דברים שישלימו את החסר להם
10 ביהדות ובחסידות וכיוצא בזה, ובכלל זה – לספר על כינוס זה, שבטח כל אחד ואחד מהמשתתפים בו,
11 כאשר יחזור למקומו, לעסקנות שלו, לפרנסה שלו בחנות או במשרד וכיוצא בזה – יספר לאנשים שייפגש
12 עמם, שלפני כמה ימים היה בכינוס, שהיו בו אנשים נשים וטף, בבית שמגדלין בו תורה ובית שמגדלין
13 בו תפילה, ובשייכות לנשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, ושם קיבל תוספת התלהבות ו"חימום"
14 ("ווארימקייט"), שאף-על-פי שגם קודם לזה כבר עמד בהתלהבות כו', הנה מצד קדושת המקום, ומכיון
15 שהכינוס היה "ברוב עם הדרת מלך", מלכו של עולם – התלהב עוד יותר, ובמיוחד שראה כיצד הילדים
16 הקטנים עומדים ומקשיבים ומבקשים להבין יותר טוב את הענינים המדוברים, על-מנת להוסיף יותר
17 במעשה בפועל.

18 וכאשר יספרו על זה בדברים היוצאים מן הלב, בוודאי יפעלו פעולתם ביתר שאת וביתר עוז, ועד
19 שישפיעו על כל הסביבה במידה כזו שגם אלו שלא השתתפו בכינוס זה יתעוררו כאילו היו בו והושפעו
20 בעצמם כו'.

21 יא. ועל-ידי הפעולות בכל זה, מזרזים את קיום היעוד, שיתקיים בקרוב ממש – "קהל גדול ישובו
22 הנה", שעל-ידי הפעולות ד"הקהל את העם, האנשים והנשים והטף" נהיה באחדות יותר ו"בנערינו
23 ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"³⁵ ישובו כולם במהירות גדולה, "ארו עם ענני שמיא"³⁶, ויפנו ויראו
24 שכולם ביחד נמצאים בארץ הקודש, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית
25 שנה"³⁷, ובאופן ד"ונתתי שלום בארץ" (כנ"ל), ו"אם שלום כאן – הכל כאן", כי זהו שלום הקשור עם
26 הקב"ה "מלך שהשלום שלו"³⁸, כיון שהענין ד"עיני ה' אלקיך בה" הוא בגלוי, כי רואים יותר ויותר
27 אנשים נשים וטף המתחילים ללמוד תורה ולקיים מצוות.

28 וכלפי אלו שמפני סיבות שונות ומשונות, ובעיקר מפני שיהדותם אינה בגלוי, אומרים ש"ככל הגוים
29 בית ישראל", היינו שאין הבדל, רחמנא-ליצלן, בין יהודי ואיני-יהודי, היפך התורה והיפך מה שאומרים
30 ב'הבדלה', לפני כמה ימים, "המבדיל בין ישראל לעמים" (וכל הפרטים שבזה כו') מודיעים שבין כך
31 ובין כך לא יעזור להם דבר, שכן הקב"ה ברא את האדם באופן כזה, שהתנאי להרגשת מנוחה ושלום
32 וחיים רגועים, ולא שבורים וקרועים – הוא שבפנימיות הנשמה לא יהיו שברים וקרועים, ולכן אף-על-פי
33 שיש ליהודי שתי נפשות, הנפש הבהמית והנפש השנית בישראל, שהיא "חלק אלקה ממעל ממש" – הרי
34 שתי הנפשות ביחד פועלות פעולה אחת ומשפיעות בכיוון אחד, ואין ביניהם מלחמה, חס-ושלום
35 ורחמנא-ליצלן, כי הנפש הבהמית נכנעת לנפש האלקית.

36 ולא יתכן אחרת! ברור שה"חלק אלקה ממעל ממש" הוא הקובע, כי גם בהמה מבינה שעליה להתנהג
37 כפי שהאדם מנהיג אותה – ועל-אחת-כמה-וכמה 'אדם העליון', "חלק אלקה ממעל" – וכפי שרואים
38 בפועל שגם עדר שלם של בהמות שומע לקולו של הרועה המוביל אותם, ואפילו כאשר "ונער קטן נוהג

(37) עקב יא, יב.

(38) ראה במדב"ר פ"ב, ד.

(35) בא יו"ד, ט.

(36) דניאל ז, יג.

בס"39, ודוקא על-ידי-זה שילכו אחר הרועה, יוכלו להשמר מהסביבה שלא ייפגעו על-ידי חיה מזיקה
 רחמנא-ליצלן - מבלי הבדל כיצד החיה נראית, ואפילו זוהי 'חיה' שהתלבשה בדמותו של היצר-הרע
 הטוען שאין הבדל, רחמנא-ליצלן, בין יהודי ואינו יהודי, כי... כולם נבראו על-ידי הקב"ה וצריך להיות
 "שוויון", ו...אין הבדל בין שבת וימי החול, כי כולם נבראו על-ידי הקב"ה בשווה...

ואדרבה - אפילו ה'בהמה' מכירה שהיצר-הרע הוא הוא שגורם שברים וקרעים במלחמה הפנימית
 שבין הנפש הבהמית והנפש האלקית... ומי שאינו מכיר בכך - הרי זה גופא מוכיח שנקרע עד כדי כך,
 שהבהמה שבו נתחזקה כל-כך עד שאינו מרגיש שהיא בהמה שיכולה להיות מונהגת על-ידי האדם,
 ה"חלק אלקה ממעל ממש" שנמצאת ביחד אתה, באותו הלב של אותו היהודי, באותו המקום ובאותו
 הזמן, הן כשהוא נמצא בבית-הכנסת ובית-המדרש, מקום קדוש, ביום הכיפורים, יום הקדוש, והן מחוץ
 לבית-הכנסת ובית-המדרש (ואפילו במדבר - כנ"ל סעיף ד), וביום חול.

ויהי-רצון אשר כשיסבירו זאת ל'בעל שכל', יבין שבין כך ובין כך "דבר אלקינו יקום לעולם"⁴⁰,
 והקב"ה הוא שינצח, ולכן למה לו לגרום סבל ("מאטערן") ליהודים שבסביבתו, אינם-יהודים שבסביבתו,
 ולעולם כולו, על-ידי עקשנות שלא למלא את שליחותו של הקב"ה בדרכי נועם ובדרכי שלום - להפיץ
 יהדות בכל מקום אפשרי, וכן קיום שבע מצוות בני נח, אצל לא יהודים.

והפצת התורה ומצוות היא (כמדובר כמה פעמים) הפצת טוב אמיתי, ולדוגמא - כאשר עושים בשבת
 מלאכה אסורה, הנה אף אם על-ידי-זה מרויחים כסף, הרי זה כסף שאיננו מביא תועלת ליהודי, אלא
 להיפך, כסף שיזיק, רחמנא-ליצלן, את הכסף שהרויחו באופן כשר בימי החול, כי הפרוטות שהרויחו ביום
 השבת "נדבקות" לכסף הכשר, וגם אם נדמה לו (או ל'בהמה' שבו) שיש כאן "ריוח", האמת היא שהביא
 דבר המזיק, רחמנא-ליצלן, על הכסף שהרויח לפני-זה באופן כשר, וממילא - "אין א אידישן אופן",
 וממילא - באופן טוב, וממילא - באופן ש"מנה מביא מאתיים", ו"מאתיים מביאים ארבע מאות" כו'.

יב. האמור לעיל, הפעולות בכל זה, החל מההתבוננות והגישה לפעולות כו' צריכות להיות מתוך
 שמחה וטוב לבב, שמחה שתהיה קשורה גם ב"תְּשֻׁמָּה" לשמח גם אחרים, בשמחה של מצוה ובשמחה
 של תורה, שמחה שבאה מתוך אהבת ישראל לכל היהודים שבסביבתו, ועל-ידי-זה גם השמחה שלו
 תהיה שמחה אמיתית יותר ושמחה גדולה יותר.

וכל השמחות הללו יתקבצו ביחד וימהרו את קיום היעוד "ושמחת עולם על ראשם" ו"קהל גדול
 ישוּבו הנה", ל"ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", וכתוצאה מזה
 - "ונתתי שלום בארץ", כיון ש"עיני ה' אלקיך בה" באופן ש"מראה באצבעו ואומר זה", כולל גם "כי
 ירחיב ה' אלקיך את גבולך"⁴¹. ארץ עשר עממין⁴²,

ובפרט כשמקשרים את זה (כאמור) עם שליחות מצוה שכל אחד ואחת, "האנשים והנשים והטף",
 יתן לצדקה בבואו לעירו ולמקומו, ויהי-רצון אשר כשם שמזדרזים לחלק את שליחות המצוה תיכף ומיד,
 כך יהיה זירוּו הגאולה באופן ד"לא עיכבן אפילו כהרף עין"⁴³, ותיכף ומיד ממש תבוא הגאולה האמיתית
 והשלימה.

וכאמור - אמן כן יהי רצון, תיכף ומיד ממש.

כ"ק אדמו"ר שליט"א חילק לכל הנאספים שיחיו, שטר של דולר על-מנת לתתו לצדקה בבואם
 למקומם.

(42) פירש"י עה"פ.

(43) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(39) ישע' יא, ו.

(40) שם מ, ח.

(41) שופטים יט, ח.

יחידות לקבוצת ברי-מצוה והוריהם

בלתי מוגה

- 1 בהמשך¹ לדברים האמורים לעיל², אשר כל האיחולים הטובים וכל הברכות שנאמרו, כוללים בוודאי
- 2 כל אחד ואחד מכם, וכל קרוביכם - ישנו ענין מיוחד בקשר ל"בר-מצוה" או "בת-מצוה", שהרי מאז
- 3 נעשים הילד והילדה מחוייבים, במשך כל ימי חייהם, לקיים את מצוות הקב"ה, לא רק בתור חינוך
- 4 והכנה לימים הבאים, אלא חובה לקיימם בפועל עתה, ובכלל זה - מצוות התורה, שגם בנוגע לזה חונכו
- 5 עד עתה, לקיים את כל המצוות מתוך שמחה וטוב לבב.
- 6 וכאמור לעיל³, ענין השמחה מודגש ביותר בשנה זו, כיון שמספר השנה שעל שמו נקראת כל השנה
- 7 - הוא ת'ש"מ'ח, ומספר זה כולל גם את המשמעות ד"תש"מח" - לשמחה (בעצמו) בכלל, ו"ישמח ישראל
- 8 בעושו"ו"⁴ בפרט, היינו, שמחה של יהודי על כך שזכה לקבל שליחות ממלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא
- 9 בחר בילד זה, או בילדה זו, להיות שלוחו, להפיץ את מצוותיו, תחילה בלבו פנימה ואחר-כך בין בני
- 10 משפחתו ובכל הסביבה, בדרכי נועם ובדרכי שלום.
- 11 ולכן, מכיון שמדובר בחיוב המצוות ומתוך שמחה, מובן, שזה פועל הוספה על כל הברכות האמורות,
- 12 כיון שמדובר בברכותיו של הקב"ה, הרי ככל שישנן ברכות רבות, ישנה הוספה גדולה יותר.
- 13 ובפרט שכל אחד ואחת מה"ברי-מצוה" ו"בנות-מצוה" מחליטים (והוריהם, זקניהם, המחנכים
- 14 והמחנכות שלהם, מסייעים להם בהחלטה זו) - לעסוק בכל זה מתוך שמחה וטוב לבב, ולפנים משורת
- 15 הדין, באופן דהלוך ומוסיף ואור, כולל גם - להוסיף בקיום הציווי "ואהבת לרעך כמוך"⁵, שכתוצאה
- 16 מזה עורך ה"בר-מצוה" "הקהל" לאנשים ונערים לקרבם ליהדות יותר מאשר היו עד שנפגש עמם.
- 17 ועל-דרך-זה "בת-מצוה" - ביחס לנשים ולחברותיה הקרובות, ואפילו בנוגע ל"רחוקים", כי בעצם, אין
- 18 יהודים "רחוקים" כיון ש"אב אחד לכולנה"⁶ וכולם הם כאחים ואחיות.
- 19 וכאן המקום להזכיר גם אודות המנהג, שכבר התקבל על-ידי רבים, והולך ומתפשט - שביום
- 20 הבר-מצוה, או הבת-מצוה, יוסיפו בנתינת הצדקה יותר מעל דרך הרגיל, וכשחל בשבת או ביום-טוב -
- 21 לעשות כן בערב שבת ובערב יום-טוב, וגם לאחר השבת או היום-טוב, "כפליים לתושיה"⁷.
- 22 ונוסף על זה - ללמוד את מזמורי התהלים (שמתחילים לומר) בהתאם למספר השנים: מ"בר-מצוה"
- 23 - מזמור י"ד, ומ"בת-מצוה" - מזמור י"ג, ולהמשיך במנהג טוב זה במשך כל החיים, להתחיל בכל יום
- 24 הולדת' מזמור חדש, והקב"ה יתן לו חיות חדשה והוספה חדשה בברכות שכבר ניתנו, וגם ברכות חדשות
- 25 (כמדובר כמה פעמים).
- 26 ובפרט שמלבד ההוספה בצדקה ביום הבר-מצוה ובת-מצוה, שהילד והילדה מוסיפים (בהתאם למנהג
- 27 הנ"ל) - הרי גם ההורים, האב והאם, הסבא והסבתא, והאחים והאחיות, מוסיפים בצדקה לזכותם של
- 28 הבר-מצוה ובת-מצוה.
- 29 ויהי-רצון שכל המנהגים הטובים, ובפרט מנהגים הקשורים בחיזוק והפצת היהדות ונתינת צדקה -
- 30 יתחזקו ויתפשטו, כמודגש (גם) בלימוד המיוחד של שנה זו, שנת "תש"מח" ו"תש"מח", ושנת "הקהל את
- 31 העם, האנשים והנשים והטף"⁸ - כדי להפיץ ולחזק את כל הענינים הטובים, החל מלימוד התורה וקיום
- 32 המצוות לפנים משורת הדין, ומתוך שמחה וטוב לבב, והלוך ומוסיף ואור, וכדי להוסיף בזה - יתנו לכל
- 33 אחד ואחת שליחות מצוה, שטר של כסף לתת לצדקה לעת מצוא.

(5) קדושים יט, יח.

(6) ראה תניא רפ"ב.

(7) ל' הכתוב - איוב יא, ו.

(8) וילך לא, יב.

(1) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 577 ואילך. וש"נ.

(2) ביחידות הכללית לאורחים שיחיו.

(3) שם ס"ח.

(4) תהלים קמט, ב.

ויהירצון, שהצדקה שבני-ישראל נותנים בכלל, והצדקה שאתם תתנו במיוחד, תפעול תוספת חיזוק¹
 וזירוז בקיום הבטחת התורה "גדולה צדקה שמקרבת (ומזרזת) את הגאולה"², במהרה בימינו ממש,
 באופן ד"לא עיכבן אפילו כהרף עין"¹⁰, ובתור התחלה - יתחילו תיכף ומיד בכל הפעולות השייכות
 לבר-מצוה ובת-מצוה, וגם ההמשך יהיה תיכף ומיד, ובאופן דמוסיף והולך ואור, עד למוסיף והולך ואור
 בגאולה האמיתית והשלימה עלי-ידי משיח צדקנו, שאז יקויים היעוד¹¹ "והיה לך ה' לאור עולם", אור
 עולם על ראשם.

כ"ק אדמו"ר שליט"א חילק לכל אחד ואחת שטר של דולר, על-מנת לתתו לצדקה.

יחידות לקבוצת חתנים וכלות שיחיו

בלתי מוגה

בנוסף¹ לענינים ולברכות שנאמרו לעיל², שהופנו, כמוכן, לכל ישראל והם כוללים את כל ישראל,⁸
 ועל-אחת-כמה-זכמה את אלו המתכוונים לבנות, בעזר ה', בנין עדי עד, והקב"ה מבטיח שהבית שלהם
 יהיה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"³ –

הנה, בנוגע לחתן-וכלה ישנה ברכה מיוחדת, מלבד ברכת כלל ישראל, על-דרך מה שלחתן-וכלה יש
 'שבע ברכות' מיוחדות, ועד לברכה ד"מהרה ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים.. קול ששון וקול
 שמחה, קול חתן וקול כלה" – מהברכות של חתן-וכלה כפשוטם, ובזה נרמז גם הענין דהקב"ה וכנסת
 ישראל (כמדובר כמה פעמים).

ויהירצון שכן יברך הקב"ה ויצליח את כל אחד ואחת מכם, ואת כולכם יחד, בנוסף לכל הברכות
 האמורות, שכל ההכנות לחתונה יהיו בהצלחה, בדרך התורה והחסידות, וגם ההצלחה עצמה תהיה בדרך
 החסידות, דהיינו לפנים משורת הדין, וביתר שאת וביתר עז (שהרי זהו הפירוש ד"חסיד" כפשוטו, ובפרט
 על-פי ביאורי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו)⁴, ולאחרי-זה - החתונה עצמה תהיה בשעה טובה
 ומוצלחת, וכן במשך כל שבעת ימי המשתה, עד לכל משך ימי חייהם – בנין עדי עד, מיוסד על יסודי
 התורה והמצוות, החל מהפירוש הפשוט ד"עדי עד", דהיינו בנין נצחי, שקיים עד סוף כל הימים, ומכיון
 שהיסוד הוא תורה ומצוותיה, הרי כללות ענין חתן-וכלה, שידוך כדת משה וישראל, מעורר גילוי כח
 האין-סוף בפועל, בעולם הזה הגשמי (כמבואר בארוכה בדרושי חסידות העוסקים בענין זה⁵) – ברכת
 הקב"ה לחתן-וכלה, שיהיו להם בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

והנה, מלבד ברכות הקב"ה בנוגע להכנות לחתונה והחתונה עצמה, ישנה הוספה בברכות שאחר-כך
 יהיו כל החיים מלאים כל טוב, וממילא – חינוך הבנים והבנות יהיה מתוך שמחה וטוב לבב, ומתוך
 הרחבה, ונוסף על ההרחבה ברוחניות, גם הרחבה בגשמיות כפשוטה, ובפשטות - החל מפרנסה באופן
 הכי טוב, ודוקא בטוב הנראה והנגלה, מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, וההרחבה מתחילה עוד
 מההכנות לחתונה שיהיו ברחבות דקדושה, ולאחרי-זה במשך כל החיים, ובפשטות - בנין עדי עד על
 יסודי התורה והמצוות, ובנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

* * *

(2) ביחידות הכללית לאורחים שיחיו.

(3) תרומה כה, ח.

(4) ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות בתחילתו. וש"נ.

(5) ראה בארוכה המשך שמח תשמח תרנ"ז בתחילתו.

(9) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

(10) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(11) ישע"י ס, יט.

(1) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 575 ואילך. וש"נ.

1 וכל ענינים אלו ממהרים עוד יותר את קיום היעוד "מהרה – במהרה דידן, בעגלא דידן, ובאופן ד"לא
2 עיכבן אפילו כהרף עין"⁶ – ישמע – באזני בשר – בערי יהודה ובחוצות ירושלים, קול ששון וקול שמחה,
3 קול חתן וקול כלה".

4 וכל שידוך בפרט מוסיף זירוז בזה, ובמיוחד שבוודאי נוהגים על-פי המנהג שכבר נזכר כמה פעמים⁷
5 שבסיום החופה, החתן והכלה מוסיפים בצדקה יותר מהשיעורים הרגילים, וכך עושים גם ההורים
6 והזקנים וכל השייך להם, ו"גדולה צדקה שמקרכת (ומזרזת) את הגאולה"⁸, ובכלל זה – הגאולה מכל
7 ענין שיכול לפגוע בשמחה האמיתית באיזה אופן שהוא שיתבטל לגמרי, ועוד בזמן הגלות תהיה "שמחת
8 עולם על ראשם"⁹, וכמובן – שמחה באופן ד"תְּשֻׁמַּח" ו"תְּשֻׁמַּח", שמצרפים אל השמחה אנשים נשים
9 וטף, ידידים נוספים, ובעצם – כל בני-ישראל הם ידידים, ובשעת שמחה וטוב לבב – הידידות היא בגלוי.
10 והמעשה הוא העיקר¹⁰ – שכל ההכנות לחתונה יהיו בשעה טובה ומוצלחת, החתונה תהיה בשעה
11 טובה ומוצלחת, ונשמע מכם בשורות טובות תמיד כל הימים,
12 אמן, כן יהי רצון.

13 כדי להוסיף בכל זה, יתנו עתה לכל אחד ואחת מכם, שליחות מצוה לצדקה, ועל-ידיזה יתוסף יותר
14 בצדקתו של הקב"ה, שזהו ה'כל טוב' שהוא משפיע לכל אחד ואחת מישראל, ובמיוחד לחתן-וכלה ביום
15 חופתם, ובשבעת ימי המשתה וגם לאחר-יזה, וכל ענינים אלו – למטה מעשרה טפחים, בפשטות, ולא
16 עיכבן אפילו כהרף עין.

17 ומכיון שכל זה הוא הוספה ב"מעשינו ועבודתינו"¹¹ הרי זה מזרז את הגאולה האמיתית והשלימה
18 על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

19 כ"ק אדמו"ר שליט"א חילק לכל אחד ואחת שיחיו, שטר של דולר לצדקה.

(9) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.
(10) אבות פ"א מי"ז.
(11) ראה תניא רפ"ז.

(6) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.
(7) לקו"ש שם ע' 576 (ובהערה 16).
(8) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

המשך מעמוד רלח

10 ששוכח על ידי כך את קונו.
11 שְׁאֵלֹו תְּלַמִּידָיו אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר, מִפְּנֵי מָה הִכָּל מוֹשְׁלִים בְּעֶבְרִיִּים,
12 כלומר, הכול רודפים אחריהם תמיד, יותר משאר בעלי חיים. אמר
13 להם רבי אלעזר, טעם הדבר הוא מִפְּנֵי שְׁפוּרָן רַע – יצרם רע הוא
14 ביותר. מבררת הגמרא: מֵאֵי הִיא – במה מצינו שיצרם של
15 עבכרים רע הוא. מבארת הגמרא: רָבָא אָמַר, אֶפִּילוּ גְלִימֵי נִיִּיצִי –
16 אפילו בגדים הם נושכים. דהיינו, שאף שהבגדים אינם מאכל
17 לעכברים, ואין להם הנאה מנשיכתם, מכל מקום מוסיקים הם
18 אותם בנשיכתם.

1 'אִרְוִר'. דָּבָר אַחֵר – טעם נוסף אמר להם, זו – הגיורת הָיְתָה בְּחֻזְקָת
2 שְׁמוֹר, כלומר, סתם גויה אינה בחזקת מופקרת לזנות, וזו –
3 השפחה המשוחררת לֹא הָיְתָה מתחילה בְּחֻזְקָת שְׁמוֹר, לפי שסתם
4 שפחה מופקרת היא לזנות.
5 שְׁאֵלֹו תְּלַמִּידָיו אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר, מִפְּנֵי מָה הִכָּל מְבִיר אֶת קוֹנוֹ –
6 בעליו, שהוא הולך אחרי לכל מקום ומשמרו, ואילו התול אינו
7 מְבִיר אֶת קוֹנוֹ. אָמַר לָהֶם רַבִּי אֶלְעָזָר לתלמידיו, וְכָה אִדָּם הָאוֹכֵל
8 מִפִּי שְׁעֶכְבֶּר אוֹכֵל – משיירי מאכלו של עכבר, מִשְׁבֵּחַ אֵת
9 תלמודו, חתול הָאוֹכֵל אֵת הָעֶכְבֶּר עֲצָמוֹ עַל אֶחָת מִכָּה וּכְמָה

המשך ביאור למס' סוטה ליום אחד עשר לעומר עמ' ב

10 וְשׁוֹכֵב וְאִרְדּוֹן". שואלת הגמרא, וכי היה כלב בן חצרון, והרי
11 נאמר בפסוק 'כלב בן יפנה'. מתרצת הגמרא, אביו היה חצרון, אלא
12 שנקרא 'בן יפנה' על שם מעשיו, כלומר, הוּא בֶן שְׁפֵנָה מַעֲצָת
13 מְרָגְלִים. שואלת הגמרא, וְאִבְתִּי – עדיין קשה, והרי כלב בן קנו
14 הוּא, דְּבָתִּיב "וַיִּלְכְּדָה עֲתַנְיָאֵל בֶּן קִנּוֹ אֶחָי כָּלֵב" – וכיון שהיה
15 אחיו של עתניאל, נמצא שאף הוא בן קנו. מתרצת הגמרא, אָמַר
16 רָבָא חוֹרְגֵנוּ דְקִנּוֹ תָּהוּ – כלב בן אשתו של קנו היה, ועתניאל היה
17 אחיו מצד האם.

1 וְלִוְיָהּ, הֵינּוּ אֶחָדִין וּמִשָּׁה שִׁיצֵאוּ מִיּוֹכְבֵּד. וּמֵאֵן דָּאִמֵּר שַׁעֲשֵׂה לָהֶם
2 בְּתִי מְלָכִית, הִיָּה זֶה דָּוִד, שְׁהוּא נָמִי מְמָרִים קָאֵתִי – יצא, דְּבָתִּיב
3 "וְתָמַת עֲזוֹבָה" – זו מרים שנצטרעה ונחשבה כמתה, (אִשָּׁת כָּלֵב)
4 וַיִּקַּח לָוִי כָלֵב אֶת אִפְרָת – לאחר שנתרפאת מצרעתה, חזר כלב
5 ולקחה, וְתֵלֵד לָוִי אֶת חוֹר" – הרי שנקראה מרים אפרת, וּבָתִּיב
6 "וְדָוִד בֶּן אִישׁ אִפְרָתִי וְגו'", הרי שהיה דוד המלך מצאצאיה מצד
7 האם.
8 מבארת הגמרא את הפסוקים בדברי הימים בענין כלב. "וְכָלֵב בֶּן
9 חֲצִרֹן הוֹלִיד אֶת עֲזוֹבָה אִשָּׁה וְאֵת יִרְעִיעוֹת וְאֵלֶּה בְנֵיהֶּ יִשְׂרָאֵל

בס"ד. שיחת שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר ה'תשח"י.

בלתי מוגה

א. דובר כמה פעמים¹ אודות דברי השל"ה² על הפסוק³ "החודש הזה לכם ראש חדשים", שכל חודש⁴ ניסן, כל הימים שבו, הם במעלת "ראשי חדשים", שיש בהם המעלה דראש-חודש שאינו "יום המעשה"⁴. וזהו גם דיוק לשון חכמינו ז"ל⁵ "קבע להם חודש של גאולה" – שכל חודש ניסן נקרא בשם "חודש של גאולה".

ומזה מובן, שבחודש ניסן גופא הולך וניתוסף מיום ליום בעילוי אחר עילוי:⁵
ידוע⁶ שישראל נקראים "מהלכים"⁷, דהיינו, שצריך להיות אצלם הילוך ועליה מדרגא לדרגא, ולא רק מזמן לזמן, אלא באופן תמידי, עד כדי כך שאין להם זמן לנוח, כמאמר רבותינו ז"ל⁸ "תלמידי חכמים אין להם מנוחה". שנאמר⁹ ילכו מחיל אל חיל.

ומזה מובן, שבחודש ניסן גופא, הנה מיום ליום צריך להיות ענין הגאולה באופן נעלה יותר ("א טיפערע גאולה"), עד ליום האחרון בחודש ניסן, שבו היא תכלית העליה.

כלומר: אף-על-פי שלפני-זה היו ימי חג הפסח, הן חול-המועד פסח, ויתירה מזו – ה'יום טוב' דפסח, ובהם גופא – הלילה הראשון דפסח שבו מאיר הגילוי ד"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם¹⁰, ובפרט שביעי של פסח ואחרון של פסח שבהם מאיר גילוי הארת המשיח¹¹, ואילו הימים שלאחריהם הם ימי החול [ואפילו יום השבת – הרי מעלת יום השבת היא בנוגע לענין ימי השבוע, אבל בנוגע לענין חודש ניסן ויציאת מצרים הרי הוא ככל ימות החול] – אף-על-פי-כן, על-פי הכלל שבכל ענין צריך להיות הילוך תמידי, יש מעלה בימים שלאחרי חג הפסח על ימי הפסח עצמו גם בענין הגאולה דחודש ניסן.

ב. ויתירה מזו – שבענין יציאת מצרים צריך להיות ענין ההילוך מדרגא לדרגא במכל-שכן מההילוך מדרגא לדרגא שצריך להיות בכל הענינים שבעבודת ה':

הענין דיציאת מצרים צריך להיות בכל יום ויום¹², כמו שכתוב¹³ "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך". והרי האפשרות שתהיה "יציאת מצרים" בכל יום היא – רק כאשר הענין דיציאת מצרים הוא בכל פעם באופן נעלה יותר, והיינו, שדרגא זו שאתמוז היתה אצלו בבחינת "יציאת מצרים", הנה לגבי מדרגתו היום נחשבת היא ל"מצרים", שזהו עדיין ענין של מיצר (ועיכוב), ועליו לצאת גם מה"מיצר" היותר נעלה.

וכפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁴ בדיוק לשון הכתוב¹⁵ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", "כימי" לשון רבים¹⁶ – שמיציאת מצרים ואילך ממשיכים תמיד לצאת ("מען האלט אין איין אַרויסגיין") ממיצרים וגבולים, אלא שבכל יום הרי זה באופן נעלה יותר.

(1) שיחת ש"פ קדושים, מבה"ח אייר דאשתקד בתחלתה (תו"מ ח"ט ע' 352 ואילך). וש"נ.
(2) ס"פ בא (שיג, ב). הובא בסד"ה החודש הזה לכם תרכ"ו (סה"מ תרכ"ו ע' נ).
(3) בא יב, ב.
(4) ראה שמואל-א כ, יט ובמפרשים. יחזקאל מו, א ובמפרשים.
(5) שמו"ר פט"ו, יא.
(6) ראה תו"א ס"פ וישב (ל, סע"א ואילך). לקו"ת ר"פ בחוקותי. ד"ה אם בחוקותי ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ס"ע 90 ואילך). ובכ"מ.
(7) זכרי' ג, ז.
(8) ברכות ומו"ק בסופן.
(9) תהלים פד, ח.
(10) הגש"פ פיסקא "מצה זו".
(11) ראה סה"ש תש"ב ע' 110 (נעתק ב"היום יום" כב ניסן (אחצ"פ)).
(12) ראה גם לעיל ע' 265.
(13) פ' ראה טז, ג.
(14) ד"ה כימי צאתך תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 159 ואילך).
(15) מיכה ז, טו.
(16) זח"ג קצו, רע"א.

1 זאת ועוד:

2 הענין דיציאת מצרים כפי שהוא היום – אף-על-פי שה"מיצר" הוא בדקות, צריכה להיות היציאה
 3 ממיצר זה באותו להט והתלהבות ("קאך און ברען") כפי שהיתה היציאה מהמיצר דאמול, ועד – באותו
 4 להט והתלהבות כפי שהיתה היציאה מהמיצר ברגע הראשון דיציאת מצרים, שאז היה המיצר במדריגה
 5 תחתונה ביותר,

6 – כידוע¹⁷ הטעם שהגאולה הוצרכה להיות באופן ד"לא עיכבן המקום כהרף עין"¹⁸, משום שישראל
 7 היו משוקעים במ"ט שערי טומאה¹⁹, עד כדי כך, שאילו היה נמשך עוד רגע אחד, אזי היו באים במגע
 8 ("זיי וואלטן זיך פארטשעפעט") עם שער הנו"ן –

9 הנה אותו להט והתלהבות שהיו ביציאה מהמדריגה התחתונה ביותר שב"מצרים" – צריך להיות גם
 10 ביציאה מ"מצרים" באופן היותר נעלה, כיון שלגבי מדריגתו הרי זה "מיצר".

11 וזהו ענינם של ימי חודש ניסן, חודש הגאולה – שבכל יום צריך אדם לפעול בעצמו גאולה מהמיצר
 12 דעתה, ובכל יום הרי זה באופן נעלה יותר, שזהו ענין ההילוך.

13 ג. על-פי-זה יובן מה שכתוב²⁰ "ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור", ופירש רש"י
 14 (בשם המכילתא) "הסיען בעל כרחם", כיון שלא רצו לילך מביתם הים – דלכאורה אינו מובן²¹:

15 בשעת קריעת ים-סוף – היו ישראל במדריגה נעלית ביותר, כמו שכתוב²² "וייראו העם את הוי'",
 16 והיינו, שלא רק אלו שבמדריגת "ישראל" (כמו שכתוב בתחילת הפסוק "וירא ישראל"), אלא גם אלו
 17 שבמדריגת "עם", שהם הפחותים שבישראל – כמאמר רבותינו ז"ל²³ על הפסוק²⁴ "כי שחת עמך", עמך
 18 דייקא, וכדאיתא בתניא²⁵ ש"עם" הוא "מלשון עוממות שהם דברים נפרדים כו'" – הנה גם עליהם נאמר
 19 "וייראו העם את הוי'", דקאי על המדריגות הנעלות ביותר שבבחינת הוי' דלעילא (כמו שנתבאר לעיל
 20 במאמר²⁶), וכמאמר רבותינו ז"ל²⁷ שאפילו פשוט שבפשוטים ראה מה שלא ראה גדול הנביאים.

21 ואם כן, איך יתכן שהיו שקועים כל כך בביתם הים עד ש"הוצרך להסיען בעל כרחם"?

22 ועל-כן צריך לומר, שבביתם הים היו גילויים נעלים ביותר, וכמבואר ב'תורה אור'²⁸ שבשעת קריעת
 23 ים-סוף היה הגילוי ד"שם נשמחה בו"²⁹, ולכן לא רצו ישראל לילך משם, כיון שלא
 24 רצו לסגת ("אפטרעטן") מהענין ד"נשמחה בו – בעצמותו", עד ש"הוצרך להסיען בעל כרחם"³⁰.

25 ד. אך על-פי-זה נשאלת השאלה לאידך גיסא – מדוע הוצרכו להסיעם "אל מדבר שור"?

26 ועל-כן צריך לומר, שבענין "מדבר שור" ישנה מעלה נעלית עוד יותר – כי, כל הגילויים שבקריעת
 27 ים-סוף היו בדרך מלמעלה למטה, שזהו ענין של "נהמא דכסופא"³¹, ואין זה תכלית הטוב; ודוקא על-ידי
 28 ההליכה במדבר, ששם היא העבודה בכח עצמו ("אליין אויסגעהאָרעוועט") – אזי נעשה תכלית הטוב.

29 ואף-על-פי-כן לא רצו בני ישראל בכך, עד ש"הוצרך להסיען בעל כרחם", – כיון שבינתיים הרי זה
 30 ענין של ירידה.

(25) שעהיוה"א רפ"ז.
 (26) ד"ה והחרים דאחש"פ פ"ד ואילך (לעיל ע' 240 ואילך).
 וראה גם ד"ה כימי צאתך שנאמר בהתועדות פ"ג (לעיל ע' 278 ואילך).

(27) ראה מכילתא ופרש"י בשלח טו, ב. וראה גם שמו"ר
 פכ"ג, טו. ועוד.
 (28) בשלח סד, סע"ב ואילך.
 (29) תהלים סו, ו.
 (30) ראה גם בהנסמן בלקו"ש שם הערה 12.
 (31) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד. ובכ"מ.

(17) ראה סה"ש תש"ד ריש ע' 88. הנסמן בהגש"פ עם לקוטי
 טעמים ומנהגים פיסקא מצה זו (ע' ל), ובלקו"ש ח"ו ע' 85 הערה
 37. ח"ז ע' 88 הערה 70.
 (18) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.
 (19) ראה זו"ח ר"פ יתרו.
 (20) בשלח טו, כב.
 (21) ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 77 ואילך. וש"נ.
 (22) שם יד, לא.
 (23) שמו"ר פמ"ב, ו. הובא בפירש"י עה"פ.
 (24) תשא לב, ז.

ועל-דרך המבואר בענין "על כרחך אתה חי"³²:

כיון שהנשמות חצובות מתחת כסא הכבוד³³, ולמעלה יותר – הרי מובן, שהירידה מכסא הכבוד (ולמעלה יותר) עד למטה היא ירידה גדולה ביותר, והנשמה מצד עצמה אינה חפצה בכך, ולכן הרי זה ענין שנעשה "על כרחך".

ואף-על-פי-כן כדאי הדבר, מצד המעלה הגדולה הנעשית על-ידי ירידה זו – כי, כל הגילויים שזכתה להם הנשמה למעלה, אינם באופן של יגיעה, אלא הם בבחינת "נהמא דכסופא", ורק על-ידי ירידתה למטה והתעסקותה בעבודה בכח עצמה, אזי נעשים הענינים באופן של יגיעה עצמית ("אויסגעהאָרעוועטע"), וזהו תכלית הטוב.

ואף ש"כל הדרכים בחזקת סכנה"³⁴, שכן הוא על-פי תורה, ויתירה מזו, שאפילו כאשר יעבוד עבודתו כדבעי לא יגיע למעלת הנשמה כמו שהיתה קודם ירידתה³⁵ – אף-על-פי-כן מוטב עבודה שהיא מלאה מומים, אבל באה על-ידי יגיעתו, מכל הגילויים הנעלים ביותר, שבאים בדרך "נהמא דכסופא".

ובפרט שמצד הכלל ד"לא ידח ממנו נדח"³⁶ מובטח הוא שסוף-כל-סוף יעבוד עבודתו בשלימות, ואז יתנו לו מלמעלה גם ענינים שלמעלה מערך עבודתו, שהוא ענין אתערותא דלעילא שאינה לפי ערך האתערותא דלתתא, שעל-זה נאמר ש"קודשא-בריך-הוא שריא באתר שלים"³⁷, ואף-על-פי-כן אין זה ענין של "נהמא דכסופא", כיון שענין זה נעשה על-ידי עבודתו, אלא שעל-ידי עבודתו נותנים לו גם אתערותא דלעילא שלמעלה מעבודתו! ונמצא שבהמשכה זו ישנן ב' המעלות: מעלת האתערותא דלעילא שלמעלה מאתערותא דלתתא, ומעלת עבודת האדם.

ועל-דרך שמצינו בענין מתנה, ד"אי לאו דעביד ליה נייחא לנפשיה לא הוה יחיב ליה מתנתא"³⁸ – הרי אף-על-פי שזוהי "מתנה" שהיא למעלה ממה שהיה יכול להשיג בכוחות עצמו על-ידי יגיעתו, מכל-מקום, אין זה "נהמא דכסופא", כיון שזכה במתנה זו מצד עבודתו ויגיעתו – ד"עביד ליה נייחא לנפשיה", אלא שעל-ידי יגיעתו נותנים לו גם בדרך מתנה, ובאופן ש"כל הנותן בעין יפה הוא נותן", את הבית ואת היציע כו', את הבור וכו'³⁹.

וזהו "ויסע משה את ישראל גו' אל מדבר שור", "הסיען בעל כרחם": בני ישראל מצד עצמם – לא רצו לילך לשם, שהרי זוהי ירידה גדולה – ללכת מהגילויים דקריעת ים-סוף, אל המדבר, "נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים"⁴⁰.

ואף-על-פי-כן "הסיען בעל כרחם" – לא כדי לענות אותם ("מאטערן זיי") חסו-שלום – שהרי ענין זה נעשה על-ידי הקב"ה, ש"טבע הטוב להיטיב"⁴¹, ועל-ידי משה רבינו ש"אוהב ישראל היה"⁴² – אלא לפי שבאמת הרי זה תכלית הטוב, כנ"ל.

ה. על-דרך-זה ראינו בהנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר:

דוקא לאחר התוועדות שהיו בה גילויים נעלים ביותר, שהיו מעוררים אצל המשתתפים את התשוקה להישאר כאן – הנה לאחר היום טוב' היה הרבי קורא לאברכים ושולח אותם לערי השדה.

הנהגה זו לא היתה ענין של עינוי ("מאטערן") חסו-שלום, אלא, על-דרך האמור לעיל, שדווקא לאחר הגילויים דקריעת ים-סוף הוצרכו לנתק את ישראל מביזת הים ולהסיעם אל מדבר שור, כדי שתהיה מעלת העבודה בכח עצמו. ובאופן כזה היתה גם הנהגתו של הרבי – כיון שזוהי תכלית הטוב, כנ"ל.

(37) ראה זח"ג צ, ב.

(38) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א.

(39) ראה ב"ב סא, א. עא, א.

(40) עקב ח, טו.

(41) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334.

(42) מנחות סה, סע"א ואילך.

(32) אבות ספ"ד. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1217 ואילך.

(33) ראה זח"ג כט, רע"ב. וראה הנסמן בנצו"ז לזח"א ק"ג, א.

(34) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד. קה"ר פ"ג, ב (ב).

(35) ראה תניא פל"ז (מח, א).

(36) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הל' ת"ת

לאדה"ז פ"ד סה"ג.

- 1 ו. והנה, כל זה הוא כפי שהענין הוא מלמעלה – "משמיא מיהב יהבי" 43, אבל בנוגע להמקבל – על
- 2 כך אמר פעם כ"ק מו"ח אדמו"ר בהתוועדות אחרון של פסח 44, ש"משמיא מיהב יהבי", אבל, מי שיש
- 3 לו שכל – מקבל זאת, ומי שאין לו שכל רחמנא-ליצלן – אינו מקבל זאת, ואז נשאר הענין תלוי באויר...
- 4 ובנוגע לענינו:
- 5 כשם שביוצאי-צבא למלחמה בגשמיות, הסדר הוא שתחילה בוחנים אותו אם הוא "גאדין" – ראוי
- 6 לשירות – או אינו "גאדין" 45, כן הוא ביוצאי-צבא היוצאים למלחמה ברוחניות, שתחילה עליו להיות
- 7 "גאדין".
- 8 וכיצד נעשים "גאדין" למלחמה – הרי זה כדברי כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן 46: "כל היוצא למלחמת
- 9 בית דוד גט כריתות כותב לאשתו" 47, לכל הענינים הגשמיים. אין לו לחשוב על שום דבר. עליו להתנהג
- 10 באופן ד"האומר לאביו ולאמו לא ראיתי ואת אחיו לא הכיר גו" 48, לא להתחשב עם אף אחד; הוא
- 11 מתחשב רק עם פקודתו של מפקד הצבא, ואזי הרי הוא ראוי למלחמת בית דוד 49.
- 12 נשאלת השאלה: הרי כיבוד אב ואם היא מצוה בעשרת-הדברות? – ובכן, זהו אמנם "חשבון" (א'')
- 13 חשבון איז דאס טאקע"), אבל למלחמה – אינו ראוי!
- 14 כשמדובר אודות מלחמה – אין להתחשב בשום ענין, ורק באופן כזה הרי הוא ראוי למלחמה. ואם
- 15 יש לו חשבונות אחרים – הרי הוא בכלל "מי האיש הירא ורך הלבב", עליו נאמר 50 "ילך וישוב
- 16 לביתו"!!!
- 17 הוא ילך לביתו ויאכל בשבת "טשאָלנט" כו', אבל למלחמה – אינו ראוי, והמלחמה תצטרך להיעשות
- 18 על-ידי חבירו הטוב ממנו.
- 19 ז. ישנו סיפור בספר "שבחי האריז"ל" 51 (שחלק גדול מהסיפורים שבו נמצא גם בכתבי האריז"ל),
- 20 שגם הוא חלק בתורה, ובמילא גם הוראה בעבודתנו:
- 21 האריז"ל היה נוהג לצאת עם תלמידיו לקבל שבת בשדה, כפי שהסדר הוא על-פי קבלה, שצריכים
- 22 לצאת לשדה לקבל פני שבת המלכה 52. פעם אחת, בצאתם לשדה, אמר האריז"ל לתלמידיו: רצונכם
- 23 שנלך לירושלים לקבל שבת?
- 24 – אף-על-פי שמצד ריחוקה של צפת מירושלים לא היה שייך שבהליכה רגילה בגשמיות יגיעו
- 25 לירושלים לקבלת שבת, מכל-מקום, לא היה אצלם פלא על האריז"ל שיוכלו להגיע לשם. –
- 26 אמנם, כיון שבשביל זה היו צריכים לעזוב את ביתם למשך השבת, אמרו חלק מהתלמידים שצריכים
- 27 להודיע תחילה לנשותיהם, על-דרך לשון הש"ס 53: "איזיל ואימליך בדביתהו". מיד נפלה רוחו של
- 28 האריז"ל, ונתבטלה הליכתם לירושלים. ואמר האריז"ל, שאילו היו הולכים מיד – היו יכולים להביא את
- 29 המשיח.
- 30 ולכאורה: איך יתכן שהאמירה "איזיל ואימליך בדביתהו" תהיה סתירה להבאת הגאולה? הרי כן הוא
- 31 ע"פ תורה, שבנוגע למילי דעלמא צריכה להיות ההנהגה באופן ד"אימליך בדביתהו", ובפרט בשייכות
- 32 לשבת, שכל ענין נרות שבת הוא בשביל השלום שבין איש לאשתו 54, ובשבת ישנם כמה עניני חיוב של
- 33 איש לאשתו; ואם כן, ענין שכולו על-פי תורה, ומיוסד על ה'שולחן ערוך' – מדוע יעכב את הגאולה?
- 34 והמענה לזה הוא (כנ"ל): ה"חשבון" הוא אמנם "חשבון", אבל למלחמה – אינו ראוי!

(43) תענית כה, א.
(44) תרח"ץ – סה"ש תרח"ץ ע' 273.
(45) ראה גם תו"מ חט"ו ע' 112.
(46) שיחת שמח"ת תרס"א (לקו"ד ח"ד תשפז, ב ואילך).
(47) שבת נו, א. וש"נ.
(48) ברכה לג, ט. וראה לעיל ע' 168. וש"נ.
(49) ראה גם מכתב כ"ח ניסן שנה זו (אג"ק ח"ז ע' נב).
(50) פ' שופטים כ, ח.
(51) בתחלתו (ע' ג).
(52) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרס"ב ס"ד. וש"נ.
(53) ברכות כז, סע"ב.
(54) ראה שבת כג, ב. רמב"ם הל' חנוכה בסופן. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רסג.

שיחת שבת פרשת שמיני, מברכים החדש אייר ה'תשח"י

לה

1 אי־אפשר להביא את המשיח על־ידי הנהגה כזו, שכאשר שומעים הוראה מהאריז"ל, מוציאים את
2 ה"שולחן ערוך", ופונים ל"מורה הוראה" לברר פשט ב"באר היטב"... אם אין סתירה בדבר! באופן כזה
3 — אי־אפשר להביא את המשיח!

4 ואין זה רק מצד פנימיות הענינים, אלא כן הוא גם על־פי נגלה דתורה:
5 כאשר שמעו דבר־מה מהאריז"ל, שהיה גאון גדול גם בנגלה (כדאיתא ב'לקוטי תורה' בטעמי המצוות
6 להרב חיים ויטל⁵⁵) — היה להם לדעת שאפשר לסמוך עליו שלא יכשיל אותם חס־שלום לעשות ענין
7 היפך ההלכה.

8 ומי שמפקפק חס־שלום בדברי רבו — הרי זו הוראה שחסר בהתקשרות שלו אליו, וכשחסר בענין
9 ההתקשרות, חסר בדרך ממילא בענין האחדות, "כולנו כאחד"⁵⁶, וממילא חסר גם במילים שלפני "כולנו
10 כאחד"...

11 איתא בגמרא⁵⁷: "בדרבנן עבדינן מעשה והדר מותבינן תיובתא" ("שבקינן לחכם לעשות כהוראתו,
12 והדר מותבינן ליה ללמוד אם יפה הורה"). ולכאורה, אם יש מקום לקושיא ("מותבינן") — היתכן
13 ש"עבדינן מעשה"?

14 והביאור בזה — כנ"ל — שבענינים שנמסרו לרבנן, נדרש לכל לראש ענין ההתקשרות, ופירוש הדברים
15 על־פי נגלה — שיש לדעת שרבנן הם לומדים גדולים, ואפשר לסמוך עליהם. ומה שיש לו קושיא — הרי
16 זה רק משום שחסרה אצלו היגיעה האמיתית בתורה, וכשתהיה אצלו היגיעה האמיתית, ויזכה לזה —
17 יראה שהדין הוא כדבריהם של רבנן.

18 ופנימיות הענין — שצריכה להיות התקשרות וקבלת־עול. צריכים לציית לדבריהם של רבנן בלי שום
19 חשבונות כלל.

20 ח. וזהו ענינו של יוצא צבא — שאין לו שום חשבונות. לא קיימת אצלו שום מציאות כלל; ישנו רק
21 המפקד והוראותיו. וכפי שמצינו בשבט לוי: כאשר משה רבינו הכריז "מי לה' אלי" — אזי "ויאספו אליו
22 כל בני לוי"⁵⁸, וקיימו את הוראותיו: "הרגו איש את אחיו גו"⁵⁹, באופן ד"האומר לאביו ולאמו לא
23 ראתיו ואת אחיו לא הכיר גו"⁴⁸.

24 ולכאורה — היתכן: זה עתה שמעו במתן־תורה עשרת־הדברות שבהם אמר הקב"ה "כבד את אביך
25 ואת אמך"⁶⁰. וכיון ששבט לוי לא חטאו, אלא היו שלמים בכל התרי"ג מצוות — איך היו יכולים לציית
26 לפקודה כזו?

27 אלא, מצד התמסרותם למשה רבינו, המקבל הראשון של התורה — לא ערכו שום חשבונות: הם ידעו
28 דבר אחד — שעליהם לעשות כהוראת משה! וכמו כן ידעו, שכל דבריו של משה מתאימים הם לציווי
29 התורה.

30 ט. וזוהי גם כן ההוראה ממה שכתוב "ויסע משה גו' אל מדבר שור" (כנ"ל סעיף ג ואילך): מבלי
31 הבט על כך שבני ישראל רצו להישאר אצל ביזת הים — עשו כפי שצוה משה.

32 ואף שהיו יכולים לעשות חשבונות — האם מותר לעזוב ולסגת מהענין ד"נגילה ונשמחה בו"⁶¹, וללכת
33 למדבר, "נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים", ובפרט שהתורה עצמה פוסקת ש"כל הדרכים בחזקת
34 סכנה" — אף־על־פי־כן לא עשו חשבונות אלו, בִּדְעָם שיכולים לסמוך על משה רבינו ולעשות כהוראתו.

(58) תשא לב, כו.

(59) שם, כז.

(60) יתרו כ, יא.

(61) תהלים קיח, כד.

(55) ואתחנן (סוד העיון). וראה גם בשער המצוות שם.

(56) נוסח ברכת "שים שלום".

(57) עירובין סז, סע"ב (ובפירש"י). וראה גם תו"מ ח"ב ע'

- 1 י. וכן הוא בכל דור ודור, שכאשר שומעים הוראה מנשיא הדור, "אתפשטותא דמשה בכל דרא
- 2 ודרא"62 – אין מקום לישוב הדעת, עיון בספרים כו', אלא יש לקיים את ההוראה.
- 3 וכפי שעשו תלמידי התמימים – שכאשר הרבי אמר להם שילכו לערי השדה, לא התייעצו עם הוריהם
- 4 או עם החותן והחותנת, וגם לא עשו "חשבונות" שאם ילמדו יותר זמן בשיבה יתוסף בלימודם כו' –
- 5 כיון שידעו שהם אנשי צבא ("סאָלדאַטן"), ואיש-צבא – אין לו שום ענין מלבד מילוי פקודת המפקד.
- 6 וכיון שהקב"ה אינו נשאר "בעל-חוב"63 – הנה בזכות מסירתם ונתינתם לרבי, הצליחו בשליחותם
- 7 וגרמו נחת-רוח לרבי, נוסף על ההצלחה בעניניהם הפרטיים, הן בגשמיות והן ברוחניות.
- 8 וכל זה אינו אלא באופן של "מדה כנגד מדה"64, אבל ברכתו של הקב"ה הרי היא כמה פעמים ככה.
- 9 וגם ענין זה יתגלה בקרוב – "הקיצו ורננו שוכני עפר"65, והוא – הרבי – בראשם, ויוליך את כולנו,
- 10 ותלמידי התמימים שהתמסרו להוראותיו בראש, לקראת משיח צדקנו, במהרה בימינו.
- 11 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שהתמימים שנסעו לערי השדה בשליחות כ"ק אדמו"ר (מוהרי"צ)
- 12 נשמתו-עדן – שכמה מהם נכחו בעת ההתוועדות – יאמרו "לחיים" וינגנו ניגון].
- 13 יא. [ואחר-כך אמר:]
- 14 אף-על-פי-כן, הרי גם אותם תלמידים שאמרו "איזיל ואימליך בדביתהו" – נשאר האריז"ל לקבל
- 15 שבת עמהם, וגם לאחר-יזה המשיך ללמוד עמהם, ונשארו תלמידיו.
- 16 אף-על-פי שמצד העדר ההתקשרות לא היו תלמידים אלו מסוגלים להביא את המשיח, מכל-מקום,
- 17 המשיך ללמוד עמהם לפי ערכם, באותם ענינים שהיו כלים אליהם, כדי שעל-ידי-זה יוכל לאט לאט
- 18 ("ביסלעכווייז") להעלותם למעלה יותר.
- 19 ואדרבה: מצד זה גופא שהאריז"ל ראה את גודל הרחמנות על תלמידים אלו – הוצרך להישאר עמהם,
- 20 ללמדם ולהדריכם.
- 21 ועל-דרך-זה בנוגע להמדובר לעיל (סעיף ו) בענין "יוצאי צבא", ש"כל היוצא למלחמת בית דוד
- 22 כותב גט כריתות" לכל עניני העולם, ואם אינו עושה כן, ויש איזו מציאות שעדיין תופסת מקום אצלו,
- 23 הרי הוא בכלל "הירא ורך הלבב", עליו נאמר "ילך וישוב לביתו":
- 24 אין הכוונה שעליו ללכת לביתו לישון... אלא עליו ללכת לביתו, ולקיים בביתו על-כל-פנים את
- 25 הוראות המפקד,
- 26 ו"מצוה גוררת מצוה"66 – שעל-ידי-זה יתעלה במשך הזמן ויהיה "מקושר" באמת, עד שיזכה להיות
- 27 מאלו שיוצאים למלחמת בית-דוד ומביאים את הגאולה.
- 28 יב. בביאת המשיח ייגאלו כל בני ישראל, גם "האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים"67. וכיון
- 29 שביאת המשיח תלויה בהפצת המעיינות68 – לכן שולחים שלוחים בכל המקומות, עד ל"אשור"
- 30 ו"מצרים", כדי שיפיצו שם את המעיינות, ויכינו גם את היהודים הנמצאים שם לגאולה.
- 31 אמנם, מתי אפשר לשלוח את השליח? – דוקא כאשר הוא מקושר באמת, אבל כשמתחיל להתיישב
- 32 בדעתו כו', הנה גם כאשר מסכים לנסוע, הרי, "ישוב הדעת" כשלעצמו מוכיח שחסר אצלו בענין
- 33 ההתקשרות, ולכן אי-אפשר לשלוח אותו, כי, כאשר חסר בהתקשרות "במשה עבדו", ועל-ידי-זה – גם
- 34 "בה"69, אזי אי-אפשר לדעת אם הוא ישפיע על הסביבה, או שמא חס-ושלום להיפך – שלא זו בלבד
- 35 שלא יהיה משפיע, אלא אף יהיה מושפע.

(62) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

(63) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' רנה (נעתק ב"היום יום" כח אלול).

(64) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(65) ישעי' כו, יט.

(66) אבות פ"ד מ"ב.

(67) ישעי' כו, יג.

(68) ראה אגה"ק דהבעש"ט – כתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ.

(69) בשלח יד, לא. וראה מכילתא עה"פ.

1 כאשר הוא מקושר כדבעי – אזי אין חשש, שהרי הוא קשור למעלה, וכפתגם הידוע⁷⁰ "בשעת מען
2 איז צוגעבונדן אויבן פאלט מען ניט אַראָפּ אונטן" (כאשר קשורים למעלה אין נופלים למטה).
3 והיינו, שאפילו אם מצד עניני עבודתו עלול הוא ליפול למטה, מכל-מקום, אין חשש שיפול למטה
4 או ימער ("אויסגליטשן זיך"), כיון שהוא קשור למעלה. – לא הוא ההולך, אלא המשלח הוא ההולך
5 ("ניט ער גייט, נאָר דער משלח גייט"), וכעין ענין "נשתרבה אמתה"⁷¹ להביא את "מושיען של
6 ישראל"⁷².

7 אבל כאשר חסר בענין ההתקשרות – אזי יש לחשוש, כנ"ל.
8 יג. ועל-פי-זה יובן הטעם שהאריז"ל נשאר לקבל את השבת בצפת – דלכאורה, כיון שבהליכה
9 לירושלים היתה תלויה הגאולה, מדוע נשאר בצפת, הרי היה יכול להוליך את תלמידיו לירושלים ב"עינים
10 סגורות"?

11 אך הביאור בזה – שכאשר האריז"ל ראה שיש תלמידים שמתיישבים בדעתם, והיינו, שישנו חסרון
12 בהתקשרותם – הרי מעתה גם ההליכה לירושלים לא תוכל לפעול מה שהיה עליה לפעול.

13 כדי להיות מ"חיילי בית דוד" – צריכים להיות שלמים בענין ההתקשרות. ולא די בהתקשרות בדיבור
14 בלבד – בבחינת "ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו, ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו"⁷³ ("ברית"
15 מלשון התקשרות) – אלא צריכה להיות התקשרות בפועל. לכל לראש צריך להיות הפועל, ולאחרי-זה
16 יכול להיות גם הדיבור, אבל בדיבור בלבד – לא יוצאים ידי חובה.

17 וכאשר חסר אצלו בענין ההתקשרות – הרי מלבד זאת שהוא מפסיד את הטוב האמיתי שהיה ביכולתו
18 להגיע אליו, אלא עוד זאת, שהדבר נוגע גם לכלל ישראל – כהוראת הסיפור הנ"ל, שהרי מזמן האריז"ל
19 ועד עתה עברו כארבע-מאות שנה, וכל עניני הגזירות וכו' שעברו על ישראל במשך זמן זה, הם מצד
20 העדר ההתקשרות להאריז"ל, שהרי אילו היתה ההתקשרות – היתה באה הגאולה כבר לפני זמן רב!

21 יד. איתא בגמרא⁷⁴: "הנהו בריוני דהוו בשיבכותיה דרבי זירא דהוה מקרב להו כי היכי דניהדרו להו
22 בתיובתא. . כי נח נפשיה דרבי זירא, אמרי, עד האידנא הוה. . בעי עלן רחמי, השתא מאן בעי עלן
23 רחמי, הרהרו בלבייהו ועבדו תשובה".

24 כלומר: כאשר ישנו מי שהנהגתו אינה כדבעי – צריכים אמנם ללמד עליו זכות. והעיקר הוא –
25 שכאשר "רבי זירא" מלמד זכות עליו, אזי גם הוא מלמד זכות על עצמו... וזה כבר דבר בלתי רצוי ("דאָס
26 טויג שוין ניט"), שהרי "על כל פשעים תכסה אהבה"⁷⁵.

27 אבל, לשם מה צריכים "סדר" כזה, שתמיד יהיה צורך ללמד זכות?! – מוטב היה אילו היו מתחילים
28 לצייט, ואזי היו חוסכים ל"רבי זירא" עבודה... ומזמן היו מביאים את הגאולה על-ידי משיח צדקנו,
29 שיבוא לגאלנו במהרה בימינו.

* * *

30 טו. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור המתחיל' כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות – המשך למאמר
31 'דיבור המתחיל' והחרים, דאחרון של פסח⁷⁶.

* * *

(75) משלי יו"ד, יב.

(76) במהלך ההתוועדות צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לכמה מאנ"ש – שלא היו בהתוועדות דאחש"פ – לשתות ד' כוסות (ראה לעיל ע' 260. וש"נ). וראה גם שיחת ש"פ קדושים מבה"ח אייר דאשתקד ס"ה (תו"מ חי"ט ע' 354).

(70) ספר השיחות תרצ"ו ע' 95 ואילך. "רשימות" חוברת יד

ע' 7. ועוד.

(71) פרש"י שמות ב, ה (מסוטה יב, ב).

(72) סוטה שם. ועוד.

(73) תהלים עח, לו.

(74) סנהדרין לו, א.

- 1 טז. חודש ניסן וחודש תשרי הם חדשים כלליים, שלכן נקראים שניהם בשם "ראש", היינו, שבכל
- 2 אחד מהם נמשכת המשכה כללית על כל השנה, אלא שהם ב' אופני המשכה: תשרי – ענינו עבודה
- 3 מלמטה למעלה, עבודת 'בעלי תשובה'; וניסן – ענינו המשכה מלמעלה למטה, עבודת הצדיקים⁷⁷.
- 4 וענין זה מובן גם על-פי נגלה – שהרי יציאת-מצרים הוא ענין הגירות⁷⁸, ו"גר שנתגייר כקטן שנולד
- 5 דמי"⁷⁹, ובמילא לא שייך עדיין שיהיה על מה לעשות תשובה.
- 6 ואף-על-פי-כן, מצד ההתכללות דתשרי בניסן וניסן בתשרי, יש גם בניסן ענין עבודת התשובה. וענין
- 7 זה יתגלה על-ידי משיח, ש"אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא"⁸⁰.
- 8 ולאחרי כן, הנה מחודש ניסן באים לחודש אייר, ראשי-תיבות אברהם יצחק יעקב רחל⁸¹, שהם ד'
- 9 רגלי המרכבה⁸², והיינו, שצריכה להיות העבודה בבחינת "מרכבתא עילאה"⁸³.

* * *

יז. בתפילת מנחה קורין פרשת "אשה כי תזריע וילדה זכר", שעל-זה אמרו רבותינו ז"ל⁸⁴ "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר". וכמבואר ב'לקוטי תורה'⁸⁵ באריכות, שכאשר ההתחלה היא באתערותא דלתתא, המעלה גדולה יותר.

אמנם, על-ידי העבודה, נבוא לגילויים דגאולה העתידה, שאז הנה גם כאשר "איש מזריע תחילה" יהיה "יולדת זכר", כמו שכתוב⁸⁶ "ולציון יאמר איש ואיש יולד בה", דהיינו שהמוליד הוא איש, ואף-על-פי-כן גם הוולד הוא איש (זכר)⁸⁷.

יח. בתפילת מנחה של שבת אומרים את הפסוק⁸⁸ "ואני תפילתי גר' עת רצון".

ואיתא במדרש⁸⁹: "אמר דוד לפני הקב"ה . . . אומות העולם כשהם שותים ומשתכרין הולכין ופוחזין, ואנו לא כן, אלא אף-על-פי ששתינו, ואני תפילתי וגו'".

ועל-ידי-זה פועלים שיהיה "עת רצון" – שיתבטלו כל הכ"ד בתי דינים⁹⁰, ואדרבה, שגם בשם אלקים, שהוא מדת הדין – פועלים שיהיה "ברב חסדך"⁹¹.

(77) ראה גם תו"מ ח"ח ע' 209. וש"נ.

(78) ראה יבמות מו, א"ב.

(79) שם כב, א. וש"נ.

(80) ראה זח"ג כג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. ובכ"מ.

(81) מאו"א א, פד. ב"ש לאה"ע סקכ"ו סק"כ.

(82) ראה מאו"א שם.

(83) ראה גם שיחת ש"פ שמייני, מבה"ח אייר תשט"ו סט"ז

(תו"מ ח"ד ס"ע 64 ואילך). וש"נ.

(84) ברכות ס, א. וש"נ.

(85) תזריע יט, ג ואילך.

(86) תהלים פז, ה.

(87) ראה תו"א מקץ לז, ג ואילך. ובכ"מ.

(88) שם סט, יד.

(89) הובא בטווא"ח סרצ"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ג. וראה

פתיחתא דאיכ"ר יז. שבלי הלקט סי' קכו בשם רש"י (בס' הפרדס

ע' שיג).

(90) ראה זח"ג קכט, א. קלו, ב.

פירוש התוספות למס' הוריות דף ח עמ' א

מילתא בעלמא הוא ולא דיקש, דתרווייהו בכלל יחיד ובכלל נפש. מיהו לעיל קשה דיליף עבודה וזה משאר מצות ושאר מצות מוקד ממורא, והלא הלמד מגזירה שיהא חזר ומלמד בגזירה שיהא חזר ומלמד דדבר הלמד בגזירה שיהא חזר ומלמד (תולין) וחולין. **שהיא** שקולה כנגד כל המצות – דכיון דמורה בה, מה צורך לו לקיים כל המצות, ומסתמא יעבור על כולן. ובספרי מפי' לה מ"את בריית היפר" משמע שכל הברית מיפר.

אין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת – תימנה: אמאי קאמר "על שגגתו חטאת", הא היא גופה חטאת היא ומה שייך לומר "אין חייבין חטאת אלא על דבר שזגגתו חטאת"? ושמא אנב דוכתא אחריתי דנקיט לה גבי מלקות נקיט נמי הכא. עוד יש לומר דהכי פירושו: דמה שאדם אחר היה מחויב חטאת על שגגתו – הכא מביאין פר. **ויחיד** דאמר קרא ואם נפש – הכי נמי היה מצי למילף גבי יחיד "מצות" "מצות", דהכי נמי כתיב "ואם נפש אחת תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה'", אלא דהכי נחא ליה למילף. **ילמוד** תחתון מעליון – ואם תאמר: היכי יליף יחיד מנשיא, והא נשיא גמיר מגזירה שיהא חזר ומלמד בדיקש, וכדאיתא בובבס, ב! ויש לומר: דגילוי

בס"ד. משיחות שבת פרשת שמיני, מבה"ח וער"ח אייר ה'תשמ"ח.

והביאור בזה⁶ - כמ"ש ה'כלי יקר'⁷ "לפי שהי'³⁰
יום זה שמיני, דבר זה גרם קדושה ביתר שאת, כי³¹
כל מספר ז' חול'⁸, ומספר שמיני קודש . . כי מספר³²
זה מיוחד אליו ית". וכמבואר גם בתשובות³³
הרשב"א⁹, שמספר שבעה מורה על שבעת ימי³⁴
ההיקף, שבעת ימי הבנין, כללות סדר³⁵
ההשתלשלות, ומספר שמונה מורה על הבחי'³⁶
שלמעלה משבעת ימי ההיקף, שומר ההיקף,³⁷
למעלה מסדר השתלשלות.³⁸

ונמצא, שהחילוק בין שבעת ימי המילואים³⁹
ליום השמיני הוא - ששבעת ימי המילואים עיקרם⁴⁰
עבודת המטה, עבודה שהיא מצד ובגדרי העולם,⁴¹
ועל-ידה נעשית ההכנה ליום השמיני, שבו נעשה⁴²
גילוי אור אלקי שלמעלה מגדרי העולם.⁴³
וכשם שהדברים אמורים בנוגע למשכן - כן⁴⁴
הוא גם בנוגע לכללות העולם¹⁰:⁴⁵

עבודת המטה, כללות "מעשינו ועבודתינו"⁴⁶
בזמן הזה - שייכת למספר שבעה, גדרי העולם (ע"ד⁴⁷
ובדוגמת עבודת הכהנים¹¹ בשבעת ימי המילואים),⁴⁸
ועל-ידה נעשית ההכנה לגילוי והשראת השכינה⁴⁹

(6) בהבא לקמן - ראה ד"ה ויהי ביום השמיני תרע"ח, תש"ד,
תש"ה. ועוד.

(7) ריש פרשתנו.

(8) כולל גם יום השבת (כמבואר בהמשך הענין הטעם שמילה
שבשמיני דוחה שבת שבשביעי), כי הקדושה דיום השבת (שבת
קודש) קשורה עם האור האלקי שמתלבש ושייך להבריאה* (ועד
שיום השבת נכלל ב"שבעת ימי בראשית" - השלימות שלהם**),
ונקראת "חול" בערך לדרגת הקדושה דהאור האלקי שלמעלה
לגמרי מגדרי הבריאה, "שמיני" מיוחד אליו ית".

ולא עוד, אלא שגם זמן רצוא דרעוין, אינו אלא מעין ודוגמת
"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (ראה לקמן הערה 81),
ולא כהגילוי דלעתיד ממש, שלכן יום השבת בכללותו הוא בבחי'
השייכת לגדרי העולם (וראה לקו"ש ח"ג ע' 975. וש"נ).

(9) ח"א ס"ט.

(10) שהרי השראת השכינה במשכן היא נקודת ותכלית כל
מעשינו ועבודתינו, לעשות לו ית' דירה בתחתונים - ראה לקו"ת
צו יו"ד, ד. המשך באתי לגני השי"ת בתחילתו. וראה גם אוה"ת
ריש פרשתנו.

(11) להעיר ממ"ש (יתרו יט, ו) "ואתם תהיו לי ממלכת
כהנים", שפירושו "כהנים גדולים" (בעה"ט עה"פ), היינו,

(*) ובוה נכלל גם אור הסוכ"ע (ראה ד"ה ויהי ביום השמיני הנ"ל).
(**) ואפילו תכלית השלימות דקישוין. כידוע בענין כ"ד קישוטי כלה
שביום השבת (ראה בחיי תשא לא, טז. ועוד) - נכללת אף היא
בשלימות בגדרי העולם (שבעה).

1 א. בשבת זו - שני ענינים (כלליים):

2 (א) פרשת השבוע¹ - פרשת שמיני, אשר בשבת
3 זו קורין (לא רק חלק מהפרשה, כבמנחת שבתות
4 שלפנ"ז, שני וחמישי, אלא) כל הפרשה כולה
5 מתחילתה ועד סופה.

6 (ב) שבת מברכים חודש אייר - שבו וממנו
7 נמשכת ברכה לראש-חודש ולכל ימי החודש הבא,
8 חודש אייר.

9 ובשניהם יש עליו מיוחד בקביעות שנה זו:
10 בפרשת שמיני - שקריאת "ויהי ביום השמיני"
11 בשבת זו היא בפעם השמינית², שמיני שבשמיני.

12 ובברכת חודש אייר - שהמשכת הברכה מיום
13 השבת לר"ח היא ללא הפסק בינתיים, היינו, שמיום
14 השבת וברכתו נכנסים תיכף ומיד לר"ח.

15 וע"פ הידוע³ שפרשיות התורה שייכות לזמני
16 השנה שבהם קורין פרשיות אלו - יש לבאר הקשר
17 והשייכות דפרשת שמיני לברכת חודש אייר, שלכן
18 ברכת חודש אייר היא (ככו"כ שנים) בשבת פרשת
19 שמיני. ובכל זה ניתוסף הדגשה מיוחדת מצד העילוי
20 המיוחד שבקביעות שנה זו, הן בנוגע לפרשת
21 שמיני, והן בנוגע לברכת חודש אייר, כדלקמן.

22 ב. ויובן בהקדים ביאור התוכן ד"ויהי ביום
23 השמיני":

24 בהתחלת פרשת שמיני מסופר אודות העילוי
25 דיום השמיני למילואים - שאף שגם לפנ"ז היו כל
26 פרטי העבודות דשבעת ימי המילואים, מ"מ ביום
27 השמיני דוקא נעשה גילוי והשראת השכינה
28 במשכן, "היום ה' נראה אליכם"⁴, "וירא כל העם
29 וירונו גו"⁵.

(1) כידוע פתגם רבינו הזקן שצריכים לחיות עם הזמן. כלומר,
לחיות עם חלק התורה שקורין בזמן זה, פרשת השבוע ("היום
יום" ב' חשון).

(2) לאחר הקריאה ז"פ - במנחת ש"פ צו, במנחת שבת דיום
א' דפסח ודאחרון של פסח, ובשני וחמישי בשבוע שלפני הפסח,
ובשבוע שלאחרי הפסח.

(3) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א): "המועדים
של כל השנה . . בכלול יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן,
כי הכל מיד ה' השכיל", ומטעם זה צריכים לחיות עם הזמן, כנ"ל
הערה 1.

(4) ט, ד.

(5) שם, כד.

23 "אני²¹ ה' רופאך"²², אשר ענין הרפואה (גם כאשר
24 היא באופן ש"לא אשים עליך"²¹ מלכתחילה)
25 מדגיש שיש מקום ואפשרות עכ"פ למציאות של
26 חולי, מצד גדרי העולם. וכמודגש גם בעבודה
27 דספירת העומר (ש"עיקר ספה"ע הוא כל חודש
28 אייר"²³) שתוכנה - "לטהרנו"²⁴, בידור המדות
29 דנה"ב²⁵, כלומר, עבודת המטה, בגדרי העולם -
30 ובמילא, אינו שייך (לכאורה) לבחי' שמיני,
31 שלמעלה מגדרי העולם.

32 ואינו מובן: היתכן שעיקר הקריאה דפרשת
33 שמיני - בשבת פרשת שמיני, שקורין הפרשה
34 כולה, ובפרט בשנה זו שהקריאה בש"פ שמיני היא
35 הקריאה השמינית בפרשת שמיני, שמיני שבשמיני -
36 היא בשבת (האחרונה דחודש ניסן, שבו) מברכים
37 חודש אייר דוקא?!

38 ד. ויובן בהקדים ענין נוסף ב"שמיני":
39 "שמיני" - קשור עם "זא", בגימטריא שמונה,
40 ובלשון ה'כלי יקר'²⁶ "כדעת המדרש²⁷ שכל קילוסו
41 של משה היא באז . . אז ישיר משה כו', כי אז
42 היינו אחד רוכב על ז".

43 ולכאורה, הפירוש כזה, ש"שמיני" קשור גם עם
44 הז' שלפניו²⁸, היינו, שהעילוי ד"שמיני" בא לאחר
45 הקדמת השבעה שלפניו²⁹, כפשטות הכתובים,
46 שיום השמיני בא לאחר ההקדמה דשבעת ימי

ולהעיר גם שאחד הטעמים לאמירת פרקי אבות החל משבת
מברכים חודש אייר (השבת שלאחרי הפסח) - כדי לשלול
התגברות התאוות הגופניות מצד התגברות טבע העולם כו'
(מדרש שמואל לאבות בהקדמה ד"ה אמר המחבר).

(21) בשלח טו, כו.
(22) ראה ח' חת"ס לשבת קמז, ב. שער יששכר (להרה"צ כו'
ממונקאטש) מאמר אייר ס"ג (בשם סה"ק).
(23) אוה"ת בהעלותך ע' שסז. ועוד.
(24) נוסח ה"רבנו של עולם" - לאחר ספה"ע.
(25) ראה לקו"ת אמור לה, ד ואילך. ספר הליקוטים (דא"ח
להצ"צ) ערך ספיה"ע ע' תקפד ואילך. וש"נ.
(26) שם. וראה גם אוה"ת ריש פרשתנו, וש"נ.
(27) שמו"ר פכ"ג, ג.
(28) כמודגש בשמו - "שמיני" - המורה שאינו ענין בפ"ע,
אלא יש לו שייכות (ובא בהמשך) לשבעה שקדמו לו, שהוא
"שמיני" לשבעה.

(29) להעיר, שגם בחי' האלקות שלמעלה מגדרי העולם לגמרי,
שאנה נמשכת ע"י עבודת המטה (אתעדל"ע שלמעלה
מהאתעדל"ע שנמשכת ע"י אתעדל"ת) - מתגלית רק לאחר
עבודת המטה, "באתר שלים" דוקא (ראה לקו"ת שה"ש כד, א
ואילך. ובכ"מ).

1 (המרומוז במספר שמיני, ש"מיוחד לו ית")
2 דלעיתיד לבוא, "ביום השמיני" ש"נטל עשר
3 עטרות"¹², "רמז למה שארז"¹³ כינור של ימות
4 המשיח יהי' שמונה נימין, ושל העוה"ב עשרה
5 נימין, לפי שלימות המשיח נגלה כבוד ה' וראו כל
6 בשר כי ה' אחד . יראו את כבוד ה' עין בעין .
7 . כי היום ה' נראה אליכם"¹⁴.

8 ג. אמנם, עפ"ז אינו מובן, מהי השייכות ד"ויהי
9 ביום השמיני" לחודש אייר - שבשבת מברכים
10 חודש אייר קורין פרשת שמיני:

11 "שמיני" - שייך לחודש ניסן¹⁵, הן מצד פשטות
12 הכתובים ש"ויהי ביום השמיני" "הוא ר"ח ניסן"¹²,
13 והן מצד תוכן הענין ש"שמיני" מורה על הבחי'
14 שלמעלה משבעת ימי ההיקף, למעלה מגדרי
15 העולם - כמודגש בשם "ניסן", מלשון "נס"¹⁶,
16 ויתירה מזה - ב' נון, "נסי נסים"¹⁷, היינו, גילוי
17 אלקות שלמעלה מגדרי העולם, שזהו ענינו של חג
18 הפסח (עיקרו של חודש ניסן) - ש"נגלה עליהם
19 מלך מלכי המלכים הקב"ה (בכבודו ובעצמו"¹⁸)
20 וגאלם"¹⁹.

21 משא"כ חודש "אייר" - הרי ידוע שקשור עם
22 מציאות וגדרי העולם, כמרומוז בשם "אייר"²⁰, ר"ת

שכא"א מישראל הוא בדרגת כה"ג*. ולהעיר גם מפס"ד הרמב"ם
(סוף הל' שמיטה ויובל) "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש
כו' הרי זה נתקדש קודש הקדשים" - דרגת הכהונה דכה"ג, כמ"ש
(דה"א כג, יג) "ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים", היינו,
שכא"א מישראל יכול לבוא - בפועל ובגלוי - לדרגת הקדושה
דכה"ג.

(12) פירש"י ריש פרשתנו (מסדר עולם (רבא - פ"ז)).
(13) ערכין יג, ב.
(14) כלי יקר, שם.
(15) ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו - שרובו של חודש
ניסן (רובו ככולו) הוא בפ' שמיני.
(16) ראה מדרש לקח טוב בא (יב, ב) "ניסן שבו נעשים נסים
לישראל".
(17) עיין ברכות נו, רע"א וברש"י שם (וכ"ה גם לפי
המהרש"א בחדא"ג שם, שהרי ניסן הוא לשון נס, כנ"ל).
(18) נוסח ההגדה, פיסקא ויוציאנו.
(19) נוסח ההגדה, פיסקא מצה זו.
(20) וכן בשם "זיו" (מ"א ו, א) - "שבו זיוו של עולם הצמחים
ניכרין והאילנות ניכרין" (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב), היינו,
התגברות טבע העולם.

(* אף שמצד מעמדו ומצבו בגלוי ובחיצוניות, יש חילוקי דרגות
בהיחס להקב"ה, ע"ד חילוקי הדרגות בין כהן סתם ל"כהן מיוחד"
(ועאכ"כ כ"ה) וכו' שנתבאר בשיעור היומי ברמב"ם (הל' איסורי
ביאה פ"כ).

הכתר, כמבואר בכ"מ³⁵ בפירוש הכתוב³⁶ "אני
ראשון"; ולאידך גיסא - "ראשון" (ולא "יחיד")³¹
מורה שיש גם שני וכו', אלא שהוא "ראשון"³²
ו"ראש" אליהם. היינו, שבחי' "ראשון" שלמעלה³³
מגדרי העולם, מתגלית ומאירה וחודרת בדרגות³⁴
שלמטה מזה (שני וכו'), שגם הם חדורים בענינו³⁵
של ה"ראשון"³⁷.

ומזה מובן גם בנוגע ל"חודש הראשון"³⁸ - שעם³⁷
היותו קשור עם דרגת האלקות שלמעלה מגדרי³⁸
העולם, כאמור, "נסי נסים", מ"מ, תכליתו ושלמותו³⁹
שיומשך גם בגדרי העולם, "ראשון הוא לכם⁴⁰
לחדשי השנה"³⁹, היינו, שגם "בחדשי השנה"⁴¹
הקשורים עם גדרי העולם, יומשך ויתגלה בחי'⁴²
האלקות שלמעלה מגדרי העולם, שע"ז נעשית⁴³
השלמות ד"חודש ניסן".⁴⁴

(35) אוה"ת בא ס"ע רסא ואילך. נ"ך עה"פ ישעי' מד, ו (ס"ע
רמב ואילך).
(36) ישעי' שם.

(37) להעיר גם מלשון הרמב"ם (ריש הל' יסוה"ת) "לידע שיש
שם מצוי ראשון", וב"פירוש": "ראשון, כלומר שלא קדמו שום
דבר מפני שאין לו תחילה ולא עלה". וראה גם המשך תרס"ו
(ריש ע' תלא) "שבחי' המצוי הראשון שהוא שם הוי' . . . הוא
בחי' אמיתת העצמות, שהוא הוי' האמיתית שמציאותו
מעצמותו".

וצריך ביאור: הרי "ראשון מורה שיש לו יחס להדברים
שנמנים אחריו, ואין שייך לומר על "אמיתת העצמות" שהוא
"מצוי ראשון"?

וע"פ מ"ש בפנים, יש לומר (ע"ד הרמז), שהשלמות בידעת
ה' היא - לא רק לידע ענינים הכי נעלים באלקותו ית', עד
ל"אמיתת העצמות" ש"מציאותו מעצמותו", אלא גם - ש"אמיתת
העצמות" הוא ה"ממציא כל נמצא" (כמבואר באגה"ק ס"כ
שהתהוות היש היא בכח העצמות דוקא), שלכן אמיתת המציאות
דכל הנמצאים הוא העצמות (ראה בארוכה ד"ה ולקחתם לכם
תרס"א. ובכ"מ), ולכן מדגיש הרמב"ם הלשון "מצוי ראשון" -
בכדי לרמז שאמיתת העצמות הוא ה"ראשון וה"ראש" (אמיתת
המצאות) של כל הנמצאים.

(38) ולא נקרא "חודש האחד", כמו "הכבש האחד" (תצוה
כט, לט), או "יום אחד" (שהי' הקב"ה יחיד בעולמו - פירש"י
בראשית א, ה).
(39) בא יב, ב.

(*) בהדרן על הרמב"ם (קה"ת תשמ"ה) מבואר שכוונת הרמב"ם
ב"מצוי ראשון", שבכדי להיות "ממציא כל נמצא" השפיל הקב"ה את
עצמו, כביכול, להיות בבחי' "מצוי ראשון", שיהי' לו יחס ודמיון,
כביכול, למציאות הנמצאים שנמצאו ממנו. ובהערה מבאר, דמ"ש
בהמשך תרס"ז ש"מצוי ראשון" הוא "אמיתת העצמות", לכאורה הוא
ע"פ הרמז, נע"מ.

אבל מובן. שדיוק הלשון "ראשון" (שמורה על היחס להדברים
שלאחריו) הוא גם להביאר שבהמשך תרס"ו ש"מצוי ראשון" הוא
"אמיתת העצמות".

1 המילואים, שגם הם באופן של שלימות³⁰, אלא
2 שלאח"ז ניתוסף שלימות נעלית יותר, ועד באיך-
3 ערוך³¹.

4 אמנם, מכיון שבתיבת "אז", הא' הוא לפני ה'
5 - עכצ"ל שהא' (גם) משפיע בז', ובלשון ה'כלי יקר'
6 "להשליט את השי"ת על כל ז' כוכבי לכת, ועל כל
7 הנמצאים שנתהוו בשבעת ימי בראשית".

8 כלומר: סדר העבודה הוא - שתחילה צ"ל
9 השלימות דז', ואח"כ באים להעילוי והשלמות
10 דא' (שמיני), ולאח"ז צריך להמשיך הא' בז', ועד
11 שהא' נעשה "ראש" גם לז', שהרי הר"ת ד"אז"
12 הוא - אל"ף.

13 והענין בזה³² - שתכלית הכוונה היא שבחי'
14 האלקות שלמעלה מגדרי העולם, ה"מיוחד אליו
15 יתברך", לא תשאר באופן של הבדלה מהעולם,
16 אלא אדרבה, שתחדור ותאיר בגילוי במציאות
17 העולם גופא. היינו, שמציאות העולם מצ"ע תהי'
18 אז חדורה בבחי' האלקות שלמעלה מגדרי העולם.

19 וזהו"ע ד"אז", "אחד רוכב על ז'", היינו,
20 ש"לימות המשיח ("אז" דייקא, לשון עתיד) נגלה
21 כבוד ה' וראו כל בשר, כי ה' אחד רוכב על ז' כו",
22 שיראו בגילוי שמציאותם של "כל הנמצאים
23 שנתהוו בשבעת ימי בראשית" (ז') היא - "אחד".

24 ה. והנה, ב' קצוות הנ"ל שב"שמיני" (שמצ"ע
25 הוא למעלה מגדרי העולם, ותכליתו ושלמותו
26 שיומשך בגדרי העולם) - מצינו גם בחודש ניסן,
27 ששמו בתושב"כ הוא "חודש הראשון"³³:

28 ב"ראשון"³⁴ - ב' קצוות: מחד גיסא - קאי על
29 בחי' נעלית שלמעלה מסדר השתלשלות, בחי'

(30) ראה פירש"י תצוה כט, כב.

(31) ודוגמתו בעבודת האדם - שגם כאשר עבודתו היא
בשלימות, צ"ל עילוי והוספה עד באיך-ערוך - "שמיני", ויתירה
מזו - באופן ד"נטל עשר עטרות": "נטל" - שנוטל בכח עצמו,
"עשר" - כל עשר כחות הנפש, ובאופן של "עטרות", ענין המקיף
(ראה גם שיחת ש"פ ויקרא שנה זו, ס"ד ואילך).

(32) ראה גם לקו"ש ח"י"ז ע' 93 ואילך.

(33) אמור כג, ה. פינחס כח, טז. ועוד.

(34) ולהעיר, ש"ראשון" קשור גם עם הזמן דלעתיד-לבוא (ע"ד
המבואר לעיל בענין "שמיני", כינור של ימות המשיח של שמונה
נימין) - כדוד"ל (פסחים ה, א. שמו"ר פט"ו, א. ועוד*) שמשיח
נקרא "ראשון", וביהמ"ק נקרא "ראשון", "יבוא משיח שנקרא
ראשון, בחודש הראשון כו", ויבנה ביהמ"ק שנקרא ראשון כו"
(שמו"ר שם).

והכח לזה - מיום השבת (א) האחרון דחודש
ניסן, (ב) שקורין בו פרשת שמיני:

ההמשכה מ"חודש הראשון" ל"חודש השני"
(המשכת הבחי' שלמעלה מגדרי העולם בגדרי
העולם) היא נעלית יותר מאשר הגילוי ד"חודש
הראשון" עצמו, ולכן הכח לזה נמשך (א) בסיומו
של ה"חודש הראשון" (בשבת האחרונה שבו)
כשבאים לגמור ושליומות "חודש הראשון", (ב)
וכשקורין פרשת שמיני (כולה), שתוכנה המשכת
הבחי' שלמעלה מגדרי העולם (א) בגדרי העולם
(ז), הנתינת-כח לברך ולהמשיך (ברכה מלשון
המשכה⁴⁴) מה"חודש הראשון" ל"חודש השני"
(התחלת העבודה דכל חדשי השנה).

ז. ובקביעות שנה זו, ניתוסף עילוי מיוחד בכל
הנ"ל - הן בנוגע לשבת האחרונה ד"חודש
הראשון", והן בנוגע לפרשת שמיני, ובשניהם - הן
בנוגע לגודל מעלת הברכה ד"חודש הראשון", והן
בנוגע להמשכתה ופעולתה ב"חודש השני":

בנוגע לשבת האחרונה ד"חודש הראשון":
שבת האחרונה ד"חודש הראשון" (בקביעות שנה
זו) היא - בסיומו של החודש, בער"ח אייר - תכלית
השליומות (גמר וסיום) ד"חודש הראשון".

וברכה נעלית זו - בשבת האחרונה שבסיום
החודש ממש - היא באופן שממנה נכנסים תיכף
ומיד לראש "חודש השני"⁴⁵, ללא הפסק בינתיים,
שאו פעולת הברכה וההמשכה היא בתוקף ובעילוי
גדול יותר.

ובנוגע לפרשת שמיני: הקריאה ד"ויהי ביום
השמיני" בשבת מברכים "חודש השני" (בקביעות
שנה זו) היא - בפעם השמינית, היינו, שבבחי'
שמיני עצמה, ה"ז בעילוי לגבי עילוי, "שמיני
שבשמיני". וגם בחי' נעלית זו - שמיני שבשמיני -
ממשיכים ב"חודש השני", ובכל חדשי השנה.

בשמינית" - דלכאורה, ענין ה"רפואה" הוא מצד גדרי העולם,
ואילו בחי' "שמינית" היא למעלה מגדרי העולם? והביאור -
שהתכלית דבחי' "שמינית" היא שתאיר ותחדור גם בגדרי העולם,
ועד שהרפואה עצמה היא באופן שלמעלה מגדרי העולם,
כבפנים.

(44) תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ.

(45) וכזה גופא - יום א' דר"ח, יום השלושים דחודש הראשון
(ואילו מנין הימים דחודש השני מתחיל ביום ב' דר"ח - שו"ע
אה"ע סקכ"ו ס"ו), שבו מודגש ביותר החיבור וההמשכה דחודש
הראשון לחודש השני.

ויש לומר, שהשליומות ד"חודש הראשון" ע"י
המשכתו ב"חדשי השנה", מרומזת גם ב"פסח שני"
שב"חודש השני"⁴⁰ (התחלת ההמשכה ד"חודש
הראשון" ב"חדשי השנה") - שבו נעשה התיקון
והשליומות דעניני הפסח שב"חודש הראשון", לא רק
באופן של מילוי החסרון, אלא גם באופן של
שליומות, עד לתכלית השליומות. די"ל, שבזה מרומז
גם שהמשכת עניני "חודש הראשון" (פסח, דילוג
וקפיצה שלמעלה מגדרי העולם) ב"חודש השני"
(פסח שני) פועלת עילוי ושליומות ב"חודש
הראשון".

ו. ע"פ כהנ"ל יש לבאר גם תוכן ענין ברכת
חודש אייר ("חודש השני") - בסיומו של חודש
ניסן ("חודש הראשון"), ובפרשת שמיני:

מכיון שסדר העבודה הוא באופן ד"ילכו מחיל
אל חיל"⁴¹, בהכרח לומר שב"חודש השני" ניתוסף
עילוי לגבי ה"חודש הראשון". ולאידך, הברכה
והנתינת-כח לעבודה ד"חודש השני" היא -
מ"חודש הראשון" גופא.

וההסברה בזה - ע"פ האמור לעיל -
שהשליומות ד"חודש הראשון" היא כשנמשך גם
ב"חודש השני", שלכן ב"חודש השני" דוקא
ניתוסף עילוי ושליומות לגבי ה"חודש הראשון".
ומכיון שההמשכה שממשיכים ב"חודש השני",
היא ענינו של "חודש הראשון", לכן הוא המבורך
את ה"חודש השני".

[וענין זה נעשה לפני שנכנסים לחודש אייר
(בשבת שלפני ר"ח) - להורות שה"כניסה" לגדרי
העולם ("בחודש השני", ובמילא גם בחדשים
שלאחריו) היא באופן שמלכתחילה מאיר בהם
הגילוי ד"ראשון" ("שמיני"), ע"ד מ"ש "לא אשים
עליך (מלכתחילה) כי אני ה' רופאך" ("אני ה'
רופאך" - ר"ת אייר), כי הגילוי ד"אני ה'" (ע"ד
אני ראשון") שב"חודש הראשון"⁴² פועל שגם
בגדרי העולם (שיש אפשרות לחולי, רצ"ל ענין של
רפואה) נעשית הרפואה באופן שלמעלה מגדרי
העולם, "לא אשים עליך" מלכתחילה⁴³].

(40) בהעלותך ט, יא.

(41) תהלים פד, ח. וראה ברכות בסופה. וש"נ.

(42) ראה גם של"ה מס' פסחים (קסב, ב במצה שמורה) ש"אני
הוא ולא אחר" (דיצ"מ) קשור ל"אני הוי' רופאך". וראה לקו"ש
חלב"ב ע' 73 ואילך.

(43) ועפ"ז יומתק גם מארז"ל (מגילה יז, ב) "רפואה

וגדרי העולם), תהי' באופן ד"ראשון", מתוך חיות
יתירה ומחודשת, היינו, שגם העבודה בענינים
הקשורים עם גדרי העולם, נעשית מתוך חיות
והתלהבות כו' בדוגמת הענינים שהם בבחינת
חידוש שלמעלה מגדרי העולם (ועד ל"נסי נסים"),
שעי"ז נעשית השלימות ד"חודש הראשון",
שהחיות הקשורה עם החידוש ד"ראשון" נמשכת
ומתגלה גם בענינים שמצ"ע הם באופן ד"חודש
השני".

ונמצא, שהפעולה דשבת מברכים "חודש
השני" היא - הוספה בענין החיים (חיות), כאמור,
"החי יתן אל לבו" שנותן (לכל לראש) - חיים,
תוספת חיות בכל עניני העבודה ד"חודש השני",
ועד לדרגא נעלית יותר בענין החיים⁵³ - "מחי'
חיים יתן לך חיים"⁵⁴.

ט. ויש להוסיף ולקשר זה עם הענין ד"שמיני"
- כאמור לעיל (ס"ב) שקשור עם החידוש של ימות
המשיח, כינור של שמונה נימין:

"שמיני" - הוא המספר דאות ח', ר"ת⁵⁵ "חיים",
וכן בלשון יחיד - "חי" (לשון זכר או "חי"⁵⁶ לשון
נקבה).

והשייכות שביניהם - שהרי אחד החידושים
העיקריים שיהיו בימות המשיח⁵⁷ הוא בענין
החיים, חיים נצחיים, מצד גילוי בחי' היחידה (עצם
החיות) שבכא"א מ"שאל⁵⁸ (ניצוץ מנשמת
משיח, בחי' יחידה הכללית⁵⁹), כולל גם תחיית

ויומתק יותר ע"פ הפתגם הידוע אצל חסידי פולין,
"שמונה שמיני שמינה", שכאשר קורין "שמיני"
שמונה פעמים, אזי השנה כולה היא שנה שמינה
(כמדובר בארוכה בהתוועדות שלפנ"ז⁴⁶) - היינו,
שגם בחי' שמיני שבשמיני (שמונה שמיני)
ממשיכים בכל השנה כולה⁴⁷, שנעשית שנה שמינה,
שנה שחדורה בהענין ד"שמיני", עד ל"שמונה
שמיני".

ח. ההוראה מכל האמור בנוגע למעשה בפועל
- "והחי יתן אל לבו"⁴⁸:

אחד החילוקים שבין "חודש הראשון"
ל"חודש השני" בעבודה בפועל - מתבטא בענין
ה"חיות" (חיים), כפי שרואים במוחש בטבע בני
אדם, שענין "ראשון" (בפעם הראשונה) נעשה
מתוך חיות והתלהבות כו', ואילו ענין "שני"
(שחזור ונשנה פעם נוספת) אינו נעשה מתוך חיות
כליכך, שלכן אפילו בנוגע לדברי תורה, שהתורה
היא נצחית, יש צורך בציווי מיוחד ונתינת כח
מיוחדת ש"לא יהיו בענין כדיוטגמא ישנה"⁴⁹,
אלא "בכל יום יהיו בענין כחדשים"⁵⁰ (עד
ל"חדשים"⁵¹ ממש).

ובסגנון אחר - בהמשך להמדובר לעיל:
ב"ראשון" - מודגש ענין החידוש ("חודש")
שלמעלה מטבע וגדרי העולם (- ציווי הקב"ה כו'),
ואילו ב"שני" - מכיון שחזור ונשנה עוה"פ - לא
ניכר בו ענין החידוש, אלא נעשה כדבר שהוא
בטבע וגדרי העולם⁵².

ועפ"ז, תוכן ההמשכה מ"חודש הראשון"
ל"חודש השני" (בשבת מברכים "חודש השני")
הוא - שגם העבודה בענינים שהם בבחינת "שני"
(שחזור ונישנו ונעשו) (לכאורה) כדבר שהוא בטבע

(53) שלכן, בכחה לפעול ענין החיות גם בענינים הקשורים עם
טבע וגדרי העולם.

(54) יומא עא, א. וראה סה"מ תש"י ע' 44.

(55) אחד מאופני הלימוד אפילו בנגלה דתורה, עד לחלק
ההלכה (ראה שבת קה, רע"א. ועוד), ועאכ"כ ע"פ דרך הרמז,
הדרוש והסוד.

(56) להעיר מפירש"י בפרשתנו (יא, ב) "זאת החי", לשון חיים,
לפי שישראל דבורין במקום וראויין להיות חיים כו'.

(57) להעיר, שמשיח עצמו הוא אחד משמונה נסיכי אדם (סוכה
נב, ב), וביניהם גופא - השמיני*. ומרומז גם בשמו - משיח -
ס"ת ח'.

(58) "יחידה לייחדך", ומלושב בה ניצוץ בורא (לקו"ת ראה
כה, א. כז, א), שלכן לא שייך בה ענין של העדר ח"ו, או אפילו

שינוי וחלישות כו', אלא קיימת בכל תוקף הנצחיות.

(59) ראה רמ"ז לזח"ב מ, ב (נדרס במק"מ קמו, ב) ולזח"ג
רס, ב (במק"מ קצ, ב). ל"ת להאריז"ל בראשית עה"פ ויתהלך
חנוך. ועוד.

(*) בגירסת העין יעקב (וראה גם בדקדוקי סופרים, וש"נ) - ש"רוב
סודות התורה גנוזין בה" (אגה"ק סכ"ג).

(46) שיחת אחרון של פסח.

(47) וע"פ הידוע ש"מכל רגל ויר"ט ה' נמשך.. עד הרגל הבא
אחריו" (לקו"ת ברכה צח, ב) - י"ל, שהענין ד"שמונה שמיני" -
נמשך (לא רק בחדשי שנה זו, עד פ' שמיני בשנה הבאה, אלא)
גם בשנים שלאח"ז, עד לפעם הבאה שתבוא קביעות שקורין
שמיני שמונה (ורא תהי' ההמשכה באופן נעלה עוד יותר כו').

(48) לשון הכתוב - קהלת ז, ב. וראה גם פ' אוה"ח ריש
פרשתנו: החי יתן לבו כו'.

(49) ספרי ופירש"י ואתחנן ו, ו.

(50) שו"ע אדה"ז או"ח סימן פא ס"ב.

(51) פירש"י עה"ת: יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.

(52) להעיר ש"ענין הנס הוא שנתחדש הדבר בפעם הראשון
על הטבע . . ואח"כ נעשה זה טבע ג"כ" (כש"ט סקי"ט).

18 "קשוט אחרים" 66 - צריכים להיות חדורים ונעשים
19 לשם מטרה ותכלית אחת - לפעול "תכלית
20 השלימות של ימות המשיח ותחיית המתים.. גילוי
21 אוא"ס בעוה"ז הגשמי" (התוכן ד"שמיני", "אז",
22 אחד רוכב על ז', כנ"ל ס"ד).

23 ובענין זה, נעשית פעולת ההמשכה מ"חודש
24 הראשון" ל"חודש השני" - שכללות מעשינו
25 ועבודתנו לפעול השלימות דימות המשיח (כולל
26 ובמיוחד הציפי' והדרישה כו' על הגאולה), עם
27 היות שזהו"ע החזור ונשנה ריבוי פעמים ("חודש
28 השני") "כל זמן משך הגלות", מ"מ, יהי' זה בכל
29 תוקף החיות ד"חודש הראשון", כאילו שומע בפעם
30 הראשונה שעבודה זו פועלת תכלית השלימות של
31 ימות המשיח, שאז עובד עבודתו בכל תוקף החיות
32 שמצד בחי' היחידה שבנפש, מכיון שהוא "חיי" עם
33 משיח!

34 וכאמור, ענין זה שייך לכללות מעשינו
35 ועבודתנו, אבל בהדגשה יתירה הוא ב"חודש
36 הראשון ("חודש של גאולה" 67), ובפרט בסימו
37 (גמור ושלמות) של החודש, ובפרט כשקורין בו
38 פרשת שמני כולה (ובשנה זו - בפעם השמינית),
39 שאז ניתוסף הדגשה יתירה בענין הגאולה, על-מנת
40 להמשיכה בכל חדשי השנה, החל מ"חודש השני"
41 שמתברך בשבת זו 68.

42 י. והנה, כל האמור לעיל (הדגשת ענין הגאולה
43 להמשיכה ב"חודש השני" ובכל חדשי השנה) שייך
44 לכל שבת מברכים "חודש השני" שקורין בו פרשת
45 שמני, ובפרט בקביעות שנה זו, "שמונה שמני".
46 ונוסף לזה, ישנה הדגשה יתירה בנוגע לענין
47 הגאולה - מצד כללות השנה 69:

48 שנה זו היא 'שנת הקהל' - "מקץ שבע שנים" 70,
49 "שנה" 71 (ראשונה של שמיטה) שהיא שנה
50 שמינית 72. ולא עוד, אלא שגם במנינה ליצירה,
51 מודגש מספר שמונה - ה' אלפים שבע מאות

1 המתים" 60, "הקיצו ורננו שוכני עפר" 61, ובאופן
2 שלא נשאר אפילו רושם מהענין הבלתי-רצוי כו',
3 כמ"ש 62 "ומחה" 63 ה' אלקים דמעה מעל כל פנים",
4 ויתירה מזה - שהענין הבלתי-רצוי נהפך לטוב,
5 כדיוק הלשון "הקיצו ורננו", שניתוסף ענין
6 הרינה" 64.

7 ועפ"ז י"ל, שעיקר פעולת ההמשכה ד"חודש
8 הראשון" ב"חודש השני" (בשבת פרשת שמני)
9 בנוגע לענין החיים ("החי יתן אל לבור"), היא -
10 בקשר ובשייכות לאמיתות ושלמות ענין החיים, חיים
11 נצחיים בימות המשיח.

12 ובאותיות פשוטות - בנוגע לעבודה בפועל:
13 "תכלית השלימות . . של ימות המשיח ותחיית
14 המתים . . תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך
15 הגלות" 65, ולכן, כל הענינים ד"מעשינו
16 ועבודתנו", הן עניני העבודה בנוגע לעצמו,
17 "קשוט עצמך" 66, והן עניני העבודה בנוגע להזולת,

(60) וכדברי המשנה* (סנהדרין רפ"א - הנקרא "חלק", ר"ת
ח) "כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, שנאמר ועמך כולם צדיקים
לעולם ירשו ארץ גור", דקאי על עולם התחי'.

ולהעיר גם מחילוקי הדרגות ד"חלק לעוה"ב", "בן עוה"ב",
ו"מוזמן לחיי העוה"ב" (ראה שער מאמרי רז"ל להאריז"ל
סנהדרין שס**). וראה גם ספר הליקוט (דא"ח להצ"צ) ערך
עוה"ב (ע' כג ואילך), היינו, שהענין ד"חלק לעוה"ב" שייך
לכאור' מישראל מצד עצם מציאותו ("נצר מטעי מעשה ידי"),
וע"י עבודתו ניתוסף גם העילוי ד"בן עוה"ב" ו"מוזמן לחיי
העוה"ב".

ואולי י"ל, שמכיון ש"חלק לעוה"ב" ישנו בכאור' מישראל
מצד עצם מציאותו, ה"ז קשור גם עם עצם הנפש מומש, "חלק
אלקה ממעל ממש", בחי' היחידה.

(61) ישע"י כו, יט.

(62) שם כה, ח. משנה מו"ק בסופה.

(63) מחי' בתכלית, ע"ד מ"ש "תמחה את זכר עמלק" (ס"פ
נצא), ויתירה מזה - "מחה אמהה" (בשלח יו, יד), היינו, נוסף
על מעשינו ועבודתנו, גם ע"י פעולתו של הקב"ה עצמו,
שבוודאי אז לא נשאר מזה שום רושם כלל.

(64) ע"ד פס"ד הרמב"ם (סוף הלכות תעניות) "כל הצומות
האלו עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים
להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה . . והאמת והשלום אהבו".
(65) תניא רפ"ז.

(66) לשון חז"ל - ב"מ קז, סע"ב. וש"נ. - ולהעיר מדיוק
הלשון "קשוט" - לא "התקן", ואפילו לא "השלם" (לשון ממוצע,
הכולל גם תשלום החסרון וגם שלימות), אלא "קשוט", ענין
הקישור, תכלית העילוי והשלימות (וראה לעיל בשוה"ג הב'
להערה 8).

(*) שאומרים בהקדמה לפרקי אבות "בכל שבת שבין פסח לעצרת
במנחה" - החל משבת זו.

(**) ועיי"ש ב' אופנים בנוגע ל"בן עוה"ב" ו"מוזמן לחיי העוה"ב" - מי
גדול ממי.

(67) שמו"ר פט"ו, יא. וראה לעיל הערה 34.

(68) ולהעיר, שהתחלת ר"ח השני - מוצאי ש"ק - ב"סעודתא
דדוד מלכא משיחא" (סידור האריז"ל (להר"ש מרשקוב). ועוד).

(69) בהבא לקמן - ראה גם שיחת שבת שובה (התוועדות ב'
- המשך לר"ה) שנה זו סי"ז ואילך.

(70) וילך לא, יו"ד.

(71) פירש"י עה"פ.

(72) להעיר גם ממאד"ל "במוצאי שביעית (שנה השמינית)
בן דוד בא" (סנהדרין צו, א).

אלו"ח⁸⁰) שצ"ל "לאלתר לגאולה" (מכיון שהי' כבר 17
"לאלתר לתשובה"). 18

יא. ובנוגע לפועל: יש להתחיל בזה תיכף ומיד, 19
בהתוועדות זו עצמה - בשבת פרשת שמיני, שמונה 20
שמיני, שבה מברכים "חודש השני" (התחלת 21
העבודה דחדשי השנה) של שנה השמינית, זמן 22
מסוגל⁸¹ ומקום מסוגל - להדגיש את ענין הגאולה 23
(בכל ענין וענין, ולכל לראש - הציפי' והדרישה 24
לגאולה) מתוך חיות ד"ראשון", ומתוך שמחה⁸² 25
(הקשורה עם חיות), ועד שהדבר מתבטא גם בנוגע 26
להחיות שבהתוועדות עצמה - "א לעבעדיקע 27
התוועדות", עד לחיות שבחיות - "לעבעדיק 28
שבלעבעדיק" (ע"ד שמונה שמיני, ודוגמתו בחיים 29
- "מחי' חיים)⁸³, אשר הסימן ואבן-הבוחן לזה הוא 30
- אופן העבודה בפועל ממש בימים שלאח"ז, 31
שנעשית מתוך חיות בענין הגאולה. 32

ועוד והוא העיקר - שהעבודה נעשית מתוך 33
שלימות החיות (לא רק בנוגע לענין הגאולה, לפועל 34
את הגאולה, אלא) דהגאולה עצמה, חיים נצחיים 35
מצד גילוי בחי' היחידה שבכא"א מישראל, מכיון 36

1 ארבעים ושמונה (ה'תשמ"ח⁷³ - ר"ת חירות⁷⁴),
2 ונפק"מ בדיני שטרות - "אם דילג האלפים
3 והמאות, רק שכתב בכך וכך לפרט ("אפי' לא כתב
4 רק פרט האחרון", ובנדוד"ד, "שמונה") כשר⁷⁵.
5 ומזה מובן עד כמה מודגש ענין הגאולה
6 ("שמיני") בשבת זו - מצד צירוף כל הענינים
7 האמורים - פרשת שמיני, בפעם השמינית, ובשנה
8 השמינית⁷⁶, כלומר, זמן מסוגל ביותר לפועל
9 ולהמשיך ענין הגאולה בשנה זו (עוד בסיומו של
10 "חודש הראשון", לפני שנכנסים ל"חודש השני"),
11 שתהי' שנת גאולה.

12 ויש להוסיף בסגולה המיוחדת לפועל ולהמשיך
13 ענין הגאולה, גם מצד מעלת המקום - ביהכנ"ס
14 וביהמ"ד (שמגדלין בו תפילה ותורה⁷⁷, וגם גמ"ח)
15 של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, נשיא
16 השמיני⁷⁸, שהכריז⁷⁹ (בשעתו אז, ועאכ"כ בימינו

(73) ראה גם שיחת ד' אדר שנה זו סוס"ה, הערה 35. ובשוה"ג
שם.

(74) כולל גם - חירות ממלאך המות (שמו"ר פמ"א, ז), חיים
נצחיים.

(75) שו"ע אה"ע סקכ"ז סי"א, ובכ"ש שם.
(76) וי"ל, שההוספה ב"שמיני" (שמיני שבשמיני כו') רומזת
לדרגא נעלית יותר בגאולה, ובכללות - לא רק תקופה הא' דימות
המשיח, ש"עולם כמנהגו נוהג", בתכלית השלימות, ש"לא יהי'
שם לא רעב ולא מלחמה כו' וכל המעדרים מצויין כעפר כו'"
(רמב"ם סוף הל' מלכים), שכן בימות המשיח גופא ה"ז שייך
עדיין למספר ז', שלימות ההיקף, אלא יתירה מזה - גם תקופה
הבי' דימות המשיח, "חידוש במעשה בראשית" (החל מהחידוש
העיקרי דתחיית המתים), שאז מתגלה הענין ד"שמיני" (למעלה
מההיקף) לאמיתותו ובשלימותו (נתבאר בארוכה בשיחת שבת
שובה הנ"ל, סכ"א ואילך).

(77) מגילה כו, רע"א.

(78) ומרומז גם בשמו השני* - "יצחק" - בגימטריא ח' פעמים
הוי"ו*, וקשור עם הגאולה העתידה - "אז (בגימטריא ח') ימלא
שחוק פיננו" (תהלים קכו, ב), שלעתיד-לבוא יאמרו ליצחק דוקא
כי אתה אבינו (שבת פט, ב. וראה תו"א ויצא כא, ג. ובכ"מ).
ולמעשה גם מדברי הוזהר ריש פרשתנו: "ויהי ביום השמיני
וגר', ר' יצחק פתח, ברן יחד כוכבי בוקר ויריעו כל בני אלקים
כו", ובלקוטי לוי"צ** (ע' רסט) "בעל הפתיחה הוא ר' יצחק

(*) וכן שמו הראשון - "יוסף" - כידוע ש"שמיני נצרת" קשור עם עניני
של יוסף (וחי"א כז, ריש ע"ב), ובגאולה העתידה נאמר (ישעי' יא, יא)
והי' ביום ההוא יוסיף אד' שנית גר'.

(**) והענין בזה - שגילוי שם הוי' בעולם (שנברא ע"י שם אלקים) הוא
לא רק הגילוי דשם הוי' שיש לו שייכות עכ"פ לגדרי העולם ז' פעמים
הוי' - הגימטריא ד"עקב", בחי' עקב), אלא גם הגילוי דשם הוי'
שלמעלה לגמרי משייכות לגדרי העולם, ח' פעמים הוי'.

(***) להעיר, שגם שמו השני (של אאמו"ר) - "יצחק", ושמו הראשון -
"לוי" - רומז לענין הלויית, שהוא לשון התחברות, כמו "הפעם ילוה
אישי אל"י" (ראה בארוכה לקו"ת ריש פרשתנו).

דוקא . . מספרו הוא ח"פ הוי', לכן הוא שייך ליום השמיני . .
יצחק הוא מלשון צחוק ותענוג, הוא ע"ד כמו וירוננו שהו"ע צחוק
ותענוג, עיי"ש.

(79) ב"קול קורא" שלו ב"הקריאה והקדושה" דשנת תש"א
ותש"ב. ועוד.

(80) ולהעיר, שבב' ניסן בשנה זו (יום התחלת הנשיאות דכ"ק
מו"ח אדמו"ר) מלאו ס"ח שנה - בגימטריא חיים - לנשיאותו של
נשיא דורנו, ולכן צ"ל הוספה בענין החיים - "וחי המלך", דוד
מלכא משיחא (נתבאר בארוכה בשיחת ב' ניסן).

(81) ובפרט בזמן רעוא דרעוין - מעין ודוגמת הזמן דלעת"ל,
"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (ראה המשך תרס"ו
בסופו).

(82) ובפרט ששנה זו היא שנת תשמח - תְּשֻׁמָּה (בעצמך)
ותְּשֻׁמָּה (גם אחרים), ועד ש"כל השומע יצחק ל"י" (וירא כא, ו).
ולמעשה גם מהשייכות לפ' שמיני: "ויהי ביום השמיני" - "אותו
היום היתה שמחה לפני הקב"ה כו'" (מגילה יו"ד, ב. וראה פי'
אוה"ח ריש פרשתנו), ובהמשך הענין - "וירא כל העם וירוננו".
ועד"ז בהפסדה דפ' שמיני*** - "דוד מוכרך בכל עזו לפני
ה'", "המלך דוד מפזז ומכרך לפני ה'" (ש"ב ו, יד-טז), שמה
לומדים מעלת השמחה בעבודת ה' בנוגע לכא"א מישראל
(רמב"ם סוף הל' לולב).

(83) בסיום חלק זה מהשיחה - ניגנו "זאל שוין זיין די
גאולה", וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד מלוא קומתו ורקד בחיות
ושמחה עצומה (המו"ל).

(****) ובפרט שגם כשנפטרין מחד חודש (וכי"ב) אומרים (ביחיד)
ההפטרה השייכת לפרשה ביחד עם אמירת שמו"ת (ספר המנהגים
חב"ד ריש ע' 25).

ציון וירושלים⁸⁹, "ולציון יאמר איש ואיש יולד¹⁵
בה"⁹⁰, "זה הי' ממשפחת הנולדים בציון"⁹¹, היינו,¹⁶
שניכר בכאו"א בחי' ציון, פנימיות ועצם הנפש¹⁷
(בחי' היחידה)⁹², שלכן מביאו הקב"ה ל"ציון",¹⁸
ירושלים וביהמ"ק, עד להפנימיות שבו - קודש¹⁹
הקדשים, בחי' היחידה שבעולם, אשר "הוא יכולנה²⁰
עליון"⁹⁰.²¹
וכל זה - בפועל ובגלוי ממש, מראה באצבעו²²
ואומר זה⁹³, ועד שאין צורך להראות באצבע²³
(לאחרים) מכיון שכולם רואים בגלוי ממש, "כי²⁴
היום ("היום" כפשוטו, ובאופן ד"אחישנה"⁹⁴) ה'²⁵
נראה אליכם", כמ"ש "ולא יכנף עוד מוריק והיו²⁶
עיניך רואות את מוריק"⁹⁵, שלכן "לא ילמדו עוד²⁷
איש את רעהו גו' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד²⁸
גדולם"⁹⁶, במהרה בימינו ממש ממש⁹⁷.²⁹

שתיכף ומיד ממש, היינו, בעיצומו של יום השבת,¹
זוכים ל("יהי ביום השמיני", (ב)ביאת דוד מלכא²
משיחא, שאז יהי' כינור של שמונה נימין (עד³
לכינור של עשרה נימין, כשם שיום השמיני נטל⁴
עשר עטרות), ובמילא, תהי' כל העבודה שלאח"ז⁵
בתכלית השלימות - "כמצות רצונך"⁸⁴.⁶
ובפשטות - גאולה האמיתית והשלימה ע"י⁷
משיח צדקנו בפועל ממש, "בנערינו ובזקנינו גו'⁸
בבנינו ובבנותינו"⁸⁵, "הקהל את העם, האנשים⁹
והנשים והטף"⁸⁶, "קהל גדול ישובו הנח"⁸⁷,¹⁰
וב'שנת הקהל' - לארצנו הקדושה, לירושלים עיר¹¹
הקודש ולבית-המקדש.¹²
ובלשון הכתוב⁸⁸ "מזמור שיר יסודתו בהררי¹³
קודש", "יסוד השיר הזה לדבר במהללי קודש, והם¹⁴

(84) ראה בארוכה - תורת חיים ר"פ ויחזי*. ובכ"מ.

(85) בא יו"ד, ט.

(86) וילך לא, יב.

(87) ירמי' לא, ז.

(88) תהלים מזמור פז. ולהעיר, שפ' מספרו שמונה בעשיריות.
וי"ל, שגם הז', להיותו בעשור השמיני, שייך אף הוא לענין
הגאולה - ע"ד תקופה הא' דימות המשיח (כנ"ל הערה 76).

(*) וי"ז (ע"ד הרמז) הקשר לענין החיים - כי העליון ד"במצות רצונך"
לענת"ל קשור עם **שלימות החיות** בכל פרטי הנבראים דדצח"מ.
מבואר בתו"ח שם.

(89) מצו"ד עה"פ.

(90) שם, ה.

(91) פירש"י שם, ד.

(92) ראה לקו"ת ר"פ דברים. ובכ"מ.

(93) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו, ב.

(94) סנהדרין צח, א. ולהעיר, ששורש תיבת "אחישנה" -
"חש" - ר"ת ח'. ויומתק - ע"ד הרמז - שענין זה הובא בפרק
"חלק" (ראה לעיל הערה 60), ובדף צ"ח.

(95) ישע"י ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).

(96) ירמי' לא, לג. וראה רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב.

(97) ע"ד מאד מאד (לקו"ת שלח לו, א ואילך).

המשך ביאור למס' סוטה ליום העשירי לעומר עמ' א

כלה לחמיה. אמר לה יהודה, **שָׁמָא מְמַאָה אַתְּ** - שמא נדה את,¹⁷
אַמְרָה לִיה מְהוּרָה אֲנִי.¹⁸
מאחר שהביאה הגמרא לעיל שישבה תמר במקום בו היה אברהם¹⁹
מכניס אורחים, מביאה דרשות אודות הכנסת האורחים של אברהם.²⁰
"**וַיֵּמַע אִשָּׁל בְּבֶאֱר שְׁבַע**", **אָמַר רִישׁ לְקִישׁ מְלָמֵד שְׁעֵשָׁה** אברהם²¹
פְּרָדִם וְנָמַע בּוֹ כָּל מִינֵי מְנָדִים - מיני פירות מתוקים, כדי שיהנו²²
מהם העובדים ושבים. נחלקו ר'בי יהודה ור'בי נחמיה, **חַד אָמַר**²³
שֶׁאֵשֶׁל הוּא פְּרָדִים, ו**חַד אָמַר** שהוא **פּוֹנְדֵק** - אכסניה, וכוונת הפסוק²⁴
לומר שבנה שם אברהם פונדק להכניס אורחים שילוו בו. שואלת²⁵
הגמרא, **בְּשָׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר שֶׁאֵשֶׁל הוּא פְּרָדִים**, תִּינּוּ דְּכִתְיִב -²⁶
מובן מה שכתוב בפסוק "**וַיֵּמַע**", שבאילנות שייכת נטיעה, **אָלָא**²⁷
לְמָאן דְּאָמַר פּוֹנְדֵק, **מָא** "**וַיֵּמַע**". מתרצת הגמרא, מצינו לשון²⁸
נטיעה באזהלים, **בְּדִכְתִּיב "וַיֵּמַע אֶהְיֶה אֲפָדְנוּ וְגו'"**.²⁹
נאמר בהמשך הפסוק, **"וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם"**, **אָמַר רִישׁ**³⁰
לְקִישׁ, אֵל תִּיקְרִי "וַיִּקְרָא", שאברהם עצמו קרא בשם ה',³¹

עֵינִים, **אָמַר רְבִי אֶלְכָּסְנָדְרִי**, **מְלָמֵד שֶׁהִלְכָה תמר וַיִּשְׁכְּבָה לָהּ**¹
בְּפִתְחוֹ - בפתח ביתו, **שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ**, שהוא **מְקוֹם שֶׁכָּל**²
הַעֵינִים צוּפוֹת לְרֵאשִׁיתוֹ מרוב חיבה. **רְבִי חֲנִין אָמַר** בשם **רְבִי**, אין³
צורך לדרוש כך, אלא מתפרש כפשוטו, **מְקוֹם הוּא שֶׁשְׁמוֹ עֵינִים**,⁴
וישבה תמר בפתחו של אותו מקום, וכן **הוּא אָמַר** - מצינו שהיה⁵
מקום בשם זה, שנאמר **"תְּפִיחַ וְהַעֲיִנִּים"**. **רְבִי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי**⁶
אָמַר - דורש את הפסוק באופן שונה, "פתח עיניים" היינו **שֶׁנִּתְּנָה**⁷
תמר עֵינִים - פתחי היתר, **לְדִכְרִיָּה**, **בְּשִׁתְּבָעָה** יהודה, ואמרה לו⁸
שאינ חשש עבירה במה שיבוא עליה. ומבאר, שכאשר **אָמַר לָהּ**⁹
יהודה, **שָׁמָא נְכָרִית אַתְּ**, **אַמְרָה לִיה תמר גִּיּוֹרֵת אֲנִי** - איני עובדת¹⁰
עבודה זרה, ואף מקיימת שבע מצוות בני נח. אמר לה יהודה, **שָׁמָא**¹¹
אַשְׁתִּי אִישׁ אַתְּ ואת אסורה עלי, **אַמְרָה לִיה פְּנוּיָה אֲנִי**, ואם כן אני¹²
מותרת לך. אמר לה יהודה, **שָׁמָא קִיבֵל בְּךָ** - עבורך, **אָבִיךָ קִידּוּשִׁין**¹³
מאדם מסויים ואת מקודשת לו, **אַמְרָה לִיה יְתוּמָה אֲנִי** - אבי מת¹⁴
בהיותי קטנה, והשיאני אחי ואמי, ואין להם זכות להשיאני, ולכן¹⁵
נישואי לער ואונן לא היו נישואין גמורים ואיני אסורה עליך כדין¹⁶

השלמות לשיחות דלעיל

בסעיף ח, ש"שני" מצדעצמו אינו מתוך חיות, ויש צורך בציווי כו':

ולהעיר, שהמדובר הוא אפילו בזמן שהיו ישראל במדבר, כשראו בעיניהם ממש את הנסים והנפלאות שעושה עמהם הקב"ה, ואכלו לחם מן השמים, ושתו מים מבארה של מרים, והיו מוקפין בענני הכבוד שהיו מרחצין לבושיהם וכו', ואף-על-פי-כן היה גם אז חילוק בין "ראשון" ל"שני" (שלכן, היה צורך בציווי מיוחד ש"בכל יום יהיו בעיניך כחדשים"), כמודגש גם בשמות החדשים כפי שנקראו בתורה שבכתב (לפני הירידה לבבל, שאחר-כך עלו עמהם שמות החדשים כו') - "חודש הראשון" ו"חודש השני".

בסעיף יא, בנוגע להתועדות מתוך חיות:

מובן וגם פשוט, שאין מקום לחשד חס-ושלום, שלא נמצאים בהתועדות, אבל אף-על-פי-כן, בהתועדות עצמה יש חילוקי דרגות: התועדות שהיא באופן ד"פארשלאפן", עד לשניה ממש, או התועדות על דרך הרגיל, כמנהג בעלי-בתי חשובים [ולהעיר, שגם ראשי-תיבות 'חשובים' הוא ח'], עד להתועדות מתוך חיות.

וגם זה בכלל "ובחרת בחיים" - שההתועדות תהיה מתוך חיות, "א לעבעדיקע התועדות", ויתירה מזה - "לעבעדיק שפֿלעבעדיק".

ויש להוסיף, שענין זה מתחיל עוד לפני ההתועדות - בעניני ההכנה להתועדות, אשר אף שההכנה להתועדות שייכת כבר להעבר, ואין צועקין על העבר, הרי ידוע² הפתגם ש"פסח שני" - בחודש אייר, המתברך משבת זו - מלמדנו ש"אף פעם לא אבוד, אלא ניתן תמיד לתקן", ואם-כן נוגע גם מצב העבר.

בסיום השיחה, שרואים בגלוי ממש כו':

ויש להוסיף בנוגע להדגשת הצורך בענין הגילוי דוקא: אחד הטעמים של כוונת כללות הבריאה הוא "כדי שיתגלו שלימות כחותיו ופעולותיו יתברך"³, שמזה מובן עד כמה נוגע ענין הגילוי למעלה.

ועל-דרך-זה בנוגע לעבודת האדם - כתורת הבעל-שם-טוב⁴ על הפסוק⁵ "כי תהיו אתם ארץ חפץ", שכל אחד ואחד מישראל הוא בבחינת ארץ שיש בה אוצרות יקרים כו', אלא שצריכים לגלות את האוצרות.

יב. מאמר דיבור-המתחיל "ויאמר לו יהונתן מחר חודש".

* * *

יג. נהוג בכל התועדות ביום השבת-קודש, ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, ענין בהערות אאמו"ר על הזוהר, ובשנים האחרונות - גם הלכה בשיעור היומי ברמב"ם, וענין נוסף החל משבת זו - ש"נוהגין לומר פרקי אבות, פרק אחד בכל שבת שבין פסח לעצרת במנחה" (כמו שכתב רבינו הזקן בסידורו השוה לכל נפש) - לבאר גם ענין בפרקי אבות.

בנוגע לפירוש רש"י - העירו (על כמה וכמה ענינים, וביניהם - גם) על פירוש רש"י בפסוק⁶ "וישאום בכותנותם", "מלמד שלא נשרפו בגדיהם אלא נשמתם". דלכאורה, הן אמת שממה שכתוב "וישאום

(4) "היום יום" י"ז אייר, כש"ט הוספות סמ"ד, וש"נ.

(5) מלאכי ג, יב.

(6) פרשתנו י, ה.

(1) נצבים ל, יט.

(2) "היום יום" י"ד אייר, פסח שני. סה"ש תש"א ע' 115.

(3) ראה ע"ח בתחילתו (שער ההקדמות הקדמה ג').

- 1 בכותנותם" יש הכרח "שלא נשרפו בגדיהם", מכל-מקום עדיין אינו מובן מהו הטעם שהוצרך לנס מיוחד?
- 2 שלא נשרפו בגדיהם?
- 3 גם צריך להבין המשך דברי רש"י - "כמין שני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהם" - מהו ההכרח
- 4 על זה בפשוטו של מקרא⁸?
- 5 כן יש לבאר ענין בהתחלת הפרשה - "ויהי ביום השמיני" - בנוגע לעבודת ה', "והחי יתן אל לבו"⁹.
- 6 יד. בהערות אאמו"ר¹⁰ מובא מאמר הזוהר בריש פרשתנו¹¹ "ויהי ביום השמיני וגו', רבי יצחק פתח,
- 7 ברוך¹² יחד כוכבי בוקר ויריעו כל בני אלקים כו'", ומבאר אאמו"ר "בעל הפתיחה הוא רבי יצחק דוקא..
- 8 מספרו הוא ח' פעמים הוי', לכן הוא שייך ליום השמיני".
- 9 וצריך להבין: השייכות שמתבטאת במספר, היא כתוצאה מהשייכות שבתוכן הענין. ובנידון-דידן,
- 10 מהי השייכות לתוכן ענין ח' פעמים שם הוי' דוקא?
- 11 ונוסף לזה, יש לבאר גם הלימוד וההוראה בעבודת האדם, "והחי יתן אל לבו", כפי שיתבאר לקמן.
- 12 טו. בשיעור היומי ברמב"ם¹³ נתבארו כמה חילוקי דרגות בכהונה - כהנים ש"אין אוכלים אלא בקדשי
- 13 הגבול.. תרומה של דבריהם", ולמעלה מזה, "כהן מיוחד" (שאוכל גם "תרומה של תורה וחלה של
- 14 תורה"), "שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן כו' עד איש שאינו צריך בדיקה, והוא הכהן
- 15 ששימש על המזבח".
- 16 וזהו הקשר והשייכות לפרשת השבוע - "ויהי ביום השמיני", "שמיני למילואים", שאז נשלם החינוך
- 17 של אהרן ובניו, לענין הכהונה.
- 18 ויש לבאר גם הלימוד וההוראה - "החי יתן אל לבו" - ב"לתקן הדעות"¹⁴, כפי שיתבאר לקמן.
- 19 טז. בנוגע לפרקי אבות שמתחילים לומר בשבת זו - נתעכב על המשנה שאומרים לפני פרקי אבות
- 20 - "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר¹⁵ ועמך כולם צדיקים, לעולם ירשו ארץ, נצר מטעי
- 21 מעשה ידי להתפאר"¹⁶;
- 22 בנוגע לעולם הבא - מצינו במדרשי חכמינו ז"ל כמה לשונות: "חלק לעולם הבא", "בן עולם הבא",
- 23 ו"מזומן לחיי העולם הבא". וצריך להבין: (א) הדיוק במשנה זו - "חלק לעולם הבא", (ב) הלימוד
- 24 וההוראה בעבודת ה', כפי שיתבאר לקמן.
- 25 יז. כאן המקום להזכיר גם (בהמשך להמדובר לעיל¹⁷) אודות פעולות של תוספת חיות - "החי יתן אל
- 26 לבו" - בנוגע לעניני יהדות, תורה ומצוותיה. ולכן, יגשו עתה אלו שהכינו קנקני משקה (דבר המשמח)
- 27 עבור התועודיות ומסיבות של כמה וכמה מישראל בקשר לעניני תורה ומצוות מתוך שמחה, - ובהדגשה
- 28 יתירה בשנה זו, 'שנת הקהל', "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף", ושנת תשמח, תְּשַׂמַּח וְתִשְׂמַח
- 29 (לעצמו ולאחרים) -
- 30 ויכריזו אודות תוכן המאורע, ויזמינו את כל המסובים כאן, האנשים והנשים והטף, להשתתף
- 31 בהתועודיות ומסיבות אלו (אלו שיכולים - גם) בגופם, ועל-כל-פנים - בנשמתם, וכן בממונם כו'.
- 32 ויהי-רצון - והוא העיקר - שעל-ידי ההוספה בכל עניני תורה ומצוות, ובמיוחד באהבת ישראל

(11) לה, ב.
 (12) איוב לח, ז.
 (13) הל' איסורי ביאה רפ"כ.
 (14) ראה רמב"ם הל' תמורה בסופן.
 (15) ישעי' ס, כא.
 (16) סנהדרין ר"פ חלק.
 (17) משיחות דלעיל ס"ח ואילך.

(7) היפך הכלל ש"לא עבד קוב"ה ניסא למגנא" (ראה דרשות הר"ן דרוש ח'. וראה לקו"ש ח"ה ע' 124 ואילך, ועוד).
 (8) ובפרט שרש"י אינו מביא פירוש זה בשם "רבותינו" וכיו"ב (שגם אז יש צורך בראי' והוכחה בפשוטו של מקרא, "אגדה המיישבת דברי המקרא" (פירש"י בראשית ג, ח)). אלא מפרש כן בפשוטו של מקרא ממש.
 (9) נכלל בשיחות דלעיל - ס"ד. ובהערה 31.
 (10) לקוטי לוי"צ ריש פרשתנו (ס"ע רסז ואילך).

1 ואחדות ישראל, מבטלים לגמרי את סיבת הגלות¹⁸, ובהבטל הסיבה - בטל בדרך ממילא גם המסובב,
2 ותיכף ומיד נגאלין בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.
3 [לאחרי חלוקת המשקה - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה"].

* * *

4 יח. הביאור בפירוש רש"י:
5 ובהקדמה - שמפני גודל הדיוק בתיבות שבפירוש רש"י, שוכחים את תוכן הענין, שלכן מתעוררות
6 שאלות בפירוש רש"י. ועל-דרך-זה בנידון-דידן, שאין מקום לשאלה מהו הצורך בנס מיוחד שלא ישרפו
7 בגדיהם - אם רק חושבים על תוכן המאורע.
8 מיתת נדב ואביהוא לא היתה כתוצאה משריפה שפרצה מאש טבעית, שהרי פעולת "ויקחו.. איש
9 מחתתו ויתנו בהן אש גו"¹⁹ אינה סיבה לשריפה, מכיון ש"מחתה" היא כלי מיוחד לשים בו אש באופן
10 שלא תהיה שריפה כו' (שלכן, לא פרצה שריפה מעבודת הקטורת שבכל יום, או מ"אש²⁰ תמיד תוקד
11 על המזבח"²¹), וכפי שרואה ה"בן חמש למקרא" שיש בביתו כלי מיוחד לאש, ואין זה גורם לשריפה -
12 אלא, כמפורש בקרא "ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם"²², כלומר, אש שבאה "מלפני ה'" שלא באופן
13 טבעי, ומכיון שכן, אין פלא שלא נשרפו בגדיהם, כמו שלא נשרפה הפרוכת שהיתה סמוכה אליהם, מכיון
14 שאין זו אש טבעית.
15 השאלה היא רק מהו הטעם שהקב"ה הענישם באופן כזה - "ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם" -
16 על-ידי אש דוקא²³?
17 ושאלה זו לא צריך רש"י לתרץ - שהרי כבר פירש לפני-זה²⁴ שמדתו של הקב"ה היא "מדה כנגד
18 מדה", ובנידון-דידן מכיון ש"ויקריבו לפני ה' אש זרה"¹⁴, לכן "ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם".
19 ועל-פי-זה מובן גם הטעם שלא נשרפו בגדיהם²⁵ - כי בנוגע לבגדים לא שייך ענין של עונש, מכיון
20 שהיו בתכלית השלימות, "לכבוד ולתפארת"²⁶, ולא היה בהם ענין בלתי-רצוי (כמו חטא כו').
21 יט. וממשיך רש"י, "כמין שני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהם" - כדי להדגיש יותר הענין ד"מדה
22 כנגד מדה": "קטורת" ("ויקחו.. איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטורת"¹⁴) - שנעשית ממני
23 בשמים²⁷ - קשורה עם ענין הריח באפו של הקב"ה²⁸ (על-דרך מה שכתוב בקרבנות "ריח ניחוח לה"²⁹),
24 אשר כתוצאה מזה היה גם הכהן שהקטיר את הקטורת מריח את ריחה של הקטורת בחוטמו.
25 ומכיון שחטאם של נדב ואביהוא היה קשור עם קטורת שמריחים בחוטם - לכן נענשו במדה זו, לא
26 רק על-ידי אש בכלל, "ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם" (בגלל שהקריבו לפני ה' "אש זרה אשר לא
27 צוה אותם"), אלא יתירה מזה, ששריפת האש ("ותאכל אותם") גופא, היתה באמצעות החוטם, "כמין
28 שני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהם".
29 כ. הביאור בהערות אדמו"ר - השייכות ד"יצחק" ל"ביום השמיני" המרומזת במספרו, ח' פעמים
30 הוי':

(פירש"י משפטים כא, טז).

(18) ראה יומא ט, ב.

(24) נח ז, יא. יא, ז. ועוד. וראה יתרו יח, א ובפירש"י.

(19) פרשתנו יו"ד, א.

(25) נוסף על האמור לעיל שבנוגע לאש של מעלה (שאינה

(20) צו ו, ו.

טבעית) אין הכרח כלל שתאכל גם את הבגדים.

(21) להעיר מתוס' סוף חגיגה "בתנחומא (תרומה יא. וראה גם

(26) תצוה כח, ב"מ.

ויק"ר פ"ז, ה) יש שהי' משה תמי'. . אי אפשר שלא ישרף העץ

(27) תשא ל, כג ואילך.

(של המזבח). אמר לו המקום, כך דרכי באש של מעלה כו". אבל

(28) ראה ברכה לג, יו"ד: "ישימו קטורה באפיך".

ענין זה לא הובא בפירש"י בפשוטו של מקרא.

(29) ויקרא א, ט. ועוד.

(22) פרשתנו שם, ב.

(23) ובפרט ש"כל מיתה האמורה בתורה סתם חנק היא"

- 1 נתבאר לעיל³⁰ החילוק שבין שבעת ימי המילואים ליום השמיני – שמספר שבעה שייך למציאות
2 העולם (שבעת ימי בראשית, שבעת ימי ההיקף), ומספר שמונה הוא למעלה ממציאות העולם.
3 ועל-פי-זה יש לבאר הקשר והשייכות לח' פעמים הוי':
4 שם הוי' הוא למעלה ממציאות העולם, שהרי מציאות העולם קשורה עם שם אלקים ("בראשית ברא
5 אלקים"), ועל-ידי עבודתם של ישראל ממשיכים בעולם גילוי שם הוי'.
6 ובפרטיות יותר – גם בהמשכת שם הוי' יש שני אופנים: (א) שם הוי' שיש לו שייכות על-כל-פנים
7 לגדרי העולם, שזהו ענין ז' פעמים הוי', שם הוי' כפי שקשור עם מספר ז', גדרי העולם. (ב) שם הוי'
8 שלמעלה לגמרי משייכות לגדרי העולם, שזהו ענין ח' פעמים הוי', שם הוי' כפי שקשור עם מספר ח',
9 שלמעלה מגדרי העולם.
10 וענין זה תלוי באופן עבודתם של ישראל: "יעקב" בגימטריא ז' פעמים הוי', היינו, שכאשר העבודה
11 היא באופן של "יעקב", מלשון עקב, אזי ממשיכים רק שם הוי' השייך לגדרי העולם, ז' פעמים הוי'.
12 ו"יצחק" בגימטריא ח' פעמים הוי' – דקאי על הגילוי דלעתיד-לבוא, כידוע שלעתיד-לבוא יאמרו
13 ליצחק דוקא "כי אתה אבינו"³¹, שאז יתגלה שם הוי' שלמעלה לגמרי מגדרי העולם, ח' פעמים הוי',
14 ומעין זה – כאשר העבודה היא בתכלית השלימות, שבאה לידי ביטוי בענין השמחה והתענוג, עד ל"כלות
15 הנפש", שזהו ענינו של "יצחק" – "מלשון צחוק ותענוג"³², כמו ב"יום השמיני" ש"וירא העם וידונו"³³,
16 "שהוא ענין צחוק ותענוג"³⁴.
17 וענין זה נעשה בכחו של רבי יצחק – "פתח רבי יצחק", שפותח הדרך³⁴ לכל אחד ואחד מישראל,
18 ובהדגשה יתירה בנוגע לדורנו זה, שהרי שמו (השני) של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו הוא – "יצחק".
19 ולהעיר, שגם שמו השני של אדמו"ר (שמבאר ענין זה) הוא – "יצחק", מלשון צחוק ותענוג. וגם
20 שמו הראשון – "לוי" – מורה על שלימות העבודה, שהרי "לוי" הוא על שם "הפעם ילוה אישי אלי"³⁵,
21 מלשון התחברות, וכידוע גם בענין "לוי" ו"לוי" ו"לוי".³⁶
22 [ברשימתו הידועה³⁷ כותב אדמו"ר "שמי רומז על גבורות, הן לוי והן יצחק", אבל מכיון שמדגישים
23 לאחרונה את ענין "החי יתן אל לבו" בקו השמחה דוקא, בטוב הנראה והנגלה דוקא – יש להדגיש את
24 הענין הטוב שבשמות אלו, הן "לוי", "הפעם ילוה אישי אלי", כמבואר בארוכה ב'תורה אור' ריש פרשת
25 ויחי – מלשון חיים – תוכן הענין בעבודת ה', שלאחרי עבודת ראובן ושמעון, באופן של ראייה ("ראה
26 ה'")³⁸ ובאופן של שמיעה ("שמע ה'")³⁹, אזי באים לעילוי ד"לוי", "הפעם ילוה אישי אלי", והן "יצחק",
27 ענין הצחוק והתענוג].
28 כא. הביאור בשיעור היומי ברמב"ם – בענין הכהונה:
29 כתיב⁴⁰ "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", שפירושו "כהנים גדולים"⁴¹. והרי התואר "כהנים" גדולים
30 עצמו מוכיח שיש עוד שתי דרגות (לכל הפחות) – בינונים וקטנים⁴², ואף-על-פי-כן מדגישים שהתואר
31 של כל ישראל (כל אחד ואחד מישראל) הוא "ממלכת כהנים", היינו, לא רק כהנים סתם, אלא "כהנים
32 גדולים".

(37) נדפסה בריש לקוטי לוי"צ הערות לס' הזהר. ועוד.

(38) ויצא כט, לב.

(39) שם, לג.

(40) יתרו יט, ו.

(41) בעה"ט עה"פ.

(42) ככל דבר גדול, שיש דוגמתו גם בינוני וקטן, כמו הר גדול, הר בינוני והר קטן או גבעה (כלשון הכתוב (שה"ש ב, ח) "מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות" – השייך לחג הפסח דמיני אזלינן), וכיו"ב.

(30) משיחות דלעיל ס"ב.

(31) ישעי' סג, טז. שבת פט, ב. וראה תו"א ויצא כא, ג.

ובכ"מ.

(32) לקוטי לוי"צ שם ע' רסט.

(33) פרשתנו ט, כד.

(34) ראה אמ"ב שערי הק"ש פנ"ז (נה, א). סה"מ תרע"ח ע'

רפג. תרפ"ח ע' קב. ועוד.

(35) ויצא כט, לד.

(36) ראה בארוכה לקו"ת ריש פרשתנו.

ולאלו ש"תואנה הם מבקשים", ואומרים שכל זה אינו אלא בדרך הדרוש כו' - מפורש הדבר בדברי הרמב"ם עצמו, בלשון צחה וברורה. בסוף הלכות שמיטה ויובל - כותב הרמב"ם: "לא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש כו' אשד נדבה רוחו אותו כו' הרי זה נתקדש קודש קדשים", היינו, ש"כל איש ואיש", לא רק משבט לוי (כהנים ולוים), אלא גם ישראלים, ואפילו גרים, יכול להגיע לדרגה הכי נעלית בשבט לוי - לא רק דרגת כהונה סתם, אלא דרגת כהן גדול, שזהו ענין "קודש קדשים", תואר שנאמר בכהן גדול, כמ"ש⁴³ "ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים".

וההירצון - והוא העיקר - שמהדיבור אודות עניני כהונה, נזכה לראות כהן בציון, כנוסח הברכה הרגיל אצל אחינו בני-ישראל הספרדים: יראה כהן בציון, ובלשון הכתוב⁴⁴ "ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון"⁴⁵, במהרה בימינו ממש.

כב. ענינה של מסכת אבות - שמתחילים ללמוד בשבת זו - הוא ש"מלאה תוכחות ומעוררת האדם לדרוף אחר כל מדה טובה כו"⁴⁶, עד להנהגה באופן של "מדת חסידות"⁴⁷ - תוכן כללות עבודת האדם. ולכן, בתור הקדמה לזה אומרים משנת "כל ישראל כו'", שבה נתבאר גודל מעלתו של כל אחד ואחד מישראל מצד עצם מציאותו, עוד לפני ענין העבודה, שמזה מובן עד כמה צריך להיות גודל ההשתדלות של כל אחד ואחד מישראל לנצל הכחות הנעלים שניתנו לו.

והענין בזה: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" - כל ישראל ממש, מכיון שכל אחד ואחד מישראל הוא "נצר מטעי מעשה ידי" של הקב"ה, אשר ענין זה הוא מצד עצם מציאותו, תיכף ומיד כשנולד ויצא לאויר העולם, עוד לפני התחלת ענין העבודה, כשם שמקבל בירושה כל התורה כולה, כמוודגש גם בשם "ישראל", ראשי-תיבות "יש ששים ריבוא אותיות לתורה"⁴⁸, היינו, שמצד עצם מציאותו, עוד לפני ששייך ללימוד התורה כו', יש לו שייכות לעצם מציאות התורה, אות בתורה⁴⁹.

ועל-פי-זה מובן גם דיוק הלשון "חלק לעולם הבא":

מבואר בדרושי חסידות⁵⁰ החילוק שבין "חלק לעולם הבא" ל"בן עולם הבא" - ש"חלק" היינו חלק רביעי, "רובע"⁵¹, וענינו בספירות - ההמשכה מ'יסוד' ל'מלכות', ואילו "בן עולם-הבא" (בדוגמת הבן שיוורש הכל) - קאי על 'תפארת' (זעיר-אנפין), שהוא "בן" לספירת הבינה. ולמעלה מזה - "מזומן לחיי העולם הבא", דקאי על בחינת הבינה עצמה (שזוהי דרגת עולם-הבא עצמו⁵²).

ומכיון שבמשנה זו מדובר אודות ענין השייך ל"כל ישראל" (מצד עצם מציאותם), עוד לפני ענין של עבודה - לכן מדייק "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", כי "חלק לעולם הבא" ישנו לכל אחד ואחד מישראל, אפילו לקטן שבקטנים⁵³, לפני התחלת העבודה.

אמנם, על-ידי ענין העבודה - כולל פרטי הענינים שנתבארו במסכת אבות, החל מ"משה קיבל תורה מסיני, ומסרה כו'" באופן ד"העמידו תלמידים הרבה", שכל אחד ואחד מישראל נעשה תלמידו של משה רבינו כו' - אזי באים גם לעילוי ד"בן עולם הבא", ו"מזומן לחיי העולם הבא".

כג. ויש להוסיף ולהעיר, שמלבד פרטי הדרגות בעולם-הבא ("חלק", "בן" ו"מזומן"), יש דרגה נעלית יותר - שלמעלה מכללות ענין עולם-הבא, עד כדי כך, שעולם-הבא אינו נחשב לענין של שכר לגבי דרגה נעלית זו⁵⁴.

(51) ראה ב"ב סג, א.

(43) דה"א כג, יג.

(52) ראה זח"ב כד, סע"ב. ועוד. אגה"ק רס"ה, ובכ"מ.

(44) תהלים פז, ה.

(53) ולהעיר גם ממ"ש (בלק כג, י"ד) "מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל". ובתרגום אונקלוס: "דעדיקא דבית יעקב", היינו קטני ישראל.

(45) ראה גם שיחות דלעיל בסופן.

(54) כידוע פ"י החס"י במארו"ל (סנהדרין קח, א - במשנה) "דור המדבר אין להם חלק לעוה"ב" - שהם למעלה מעוה"ב, שלכן עוה"ב אינו נחשב לשכר אצלם (ראה לקו"ש חכ"ג ע' 102 הערה 60, וש"נ).

(46) מדרש שמואל עמ"ס אבות בהקדמה (ד"ה אמר המחבר).

(47) ראה ב"ק ל, א.

(48) מגלה עמוקות אופן קפו.

(49) ראה סה"מ תש"ו ע' 46.

(50) ראה ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך עוה"ב ע' קכב

ואילן. וש"נ.

- 1 ולא עוד, אלא שיהודי הוא זה ש"בורא עולמות"⁵⁵, כולל גם עולם-הבא (ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע
2 לעניני עולם הזה - בני חיי ומזוני רויחא, וכולם רויחא), ובלשון חכמינו ז"ל⁵⁶ "זוטי דאית בכו, מחיה
3 מתים" (תוכן ענין עולם-הבא, עולם התחיה), כידוע⁵⁷ הפתגם בנוגע לתלמידי רבינו הזקן, שמזה מובן,
4 שכאשר נמצאים במעמד ומצב ד"תלמידו של משה", אזי "זוטרא דבכו - כל אחד ואחד מכם (כ"ק
5 אדמו"ר שליט"א הראה באצבעו על הקהל) - מחיה מתים"!
- 6 ובפרטיות יותר: "מחיה מתים" - בנוגע לעבודה הרוחנית, הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע לפעולה עם
7 הזולת. ועד שבכחו לפעול (דוגמת) ענין "מחיה מתים" גם בגשמיות, כידוע⁵⁸ הסיפור - מעשה רב -
8 אודות ההוראה "טראכט גוט - וועט זיין גוט", שעל-ידי מחשבתו הטובה נפעל ענין שהוא בבחינת
9 "מחיה מתים".
- 10 אלא, שכדי לפעול זאת צריך לקיים ההוראה "טראכט גוט" (ופשיטא - שלא לבלבל את עצמו
11 במחשבות שהן היפך הטוב), שעל-ידי-זה פועל שאכן יהיה טוב בפועל, ולא רק באופן ד"מחיה מתים",
12 היינו, שיש תחילה ענין בלתי-רצוי ואחר-כך נתתקן [שהרי בינתיים ישנו צער ועגמת-נפש כו', ואין פנאי
13 לבלבול זה, מכיון שצריך לעסוק בתורה מתוך מנוחה וישוב הדעת], אלא באופן ש"לא אשים עליך"
14 מלכתחילה.
- 15 ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לענין תחיית המתים ברוחניות - שענין זה הוא בוודאי בכחו של כל אחד
16 ואחד, ובפרט בנוגע לעצמו, שאין הדבר תלוי אלא ברצונו.
- 17 ויש להוסיף, שענין תחיית המתים הוא לא רק בנוגע למצב הכי ירוד שנחשב כמיתה, אלא גם "מאן
18 דנפיל מדרגיה איקרי מית"⁵⁹, "מדרגיה" דייקא, היינו, שהנפילה אינה אלא ביחס לדרגתו הקודמת (אף
19 שגם עתה נמצא בדרגה נעלית כו'), ואף-על-פי-כן "איקרי מית".
- 20 ולדוגמא: יהודי שנולד גדל ונתחנך בין חסידים, למד ב'תומכי תמימים', וזכה לקבל הדרכתו של
21 נשיא דורנו - פעם היה חוזר חסידות ברכים, היה מתפלל באריכות וכו', אבל כל זה היה 'פעם'
22 ("למפרע"), ואילו כיום - נעשה עשיר, וטוען ששייך לקו העבודה ד"ובולון", הוא צריך לתמוך ולהחזיק
23 כמה וכמה מוסדות, ולכן אין לו פנאי להתעסק בחזרת 'דברי-אלקים-חיים' ותפילה באריכות כו'.
- 24 ועל-דרך-זה אצל אחד שנשאר בקו העבודה ד"יששכר" - שמצד התעסקותו עם תלמידים, "והעמידו
25 תלמידים הרבה", אין לו פנאי - טוען הוא - לחשוב על עצמו.
- 26 איתא בגמרא⁶⁰ אודות רב שמואל בר שילת, ש"רב אשכחיה.. דהוה קאי בגינתא (מטפל בגינתו). אמר
27 ליה: שבקתיה להימנותך (שהיית רגיל ללמדם באמונה, וללמד ולישב על גבם תמיד⁶¹). אמר ליה: הא
28 תליסר שנין דלא חזיא לי, והשתא נמי דעתאי עליהו", ואם הדברים אמורים בנוגע למחשבתו על
29 התלמידים, שדעתו עליהם גם בשעה שמתעסק בצרכי גינתו, על-אחת-כמה-וכמה שיכול לחשוב על עצמו
30 גם בשעה שמתעסק עם התלמידים, כהוראת חכמינו ז"ל⁶² "קשוט עצמך (תחילה), ואחר-כך קשוט אחרים".
- 31 ובפרטיות יותר - בנוגע לעבודת התפילה: רבינו הזקן מביא ב'שולחן ערוך' שלו - הלכה למעשה -
32 ש"המתפלל צריך שישעה במקום שמתפלל שעה אחת קודם תפילתו כדי שיכוין לבו למקום . . ושעה
33 אחת אחר תפילתו כו', וחסידים הראשונים היו שוהין שעה ממש משעות בינוניות שהן כ"ד
34 במעט-לעת"⁶³, ומוסיף, "וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונים בתפילתם עד
35 שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות וכו'"⁶⁴.
- 36 ולכל הפחות - צריכה להיות התפילה על-פי המבואר ב'קונטרס העבודה' ו'קונטרס התפילה', ובפרט
37 שבמשך הזמן נוספו עשרות מאמרים של נשיא דורנו בנוגע לעבודת התפילה.

(55) ראה ב"ר פצ"ח, ג.

(56) ע"ז יר"ד, ב.

(57) ראה סה"ש תש"ג ע' 99.

(58) לקו"ד ח"א קנט, א-ב.

(59) ראה זח"ג קלה, ב. לקו"ש ח"י ע' 211. וש"נ.

(60) ב"ב ח, ב.

(61) פירש"י שם.

(62) ב"מ קו, סע"ב. וש"נ.

(63) או"ח רסצ"ג.

(64) שם רסצ"ח.

ובכן, יעשה כל אחד ואחד חשבון לעצמו - מתי היתה הפעם האחרונה שהתפלל בהקדמת התבוננות לפני התפילה!

אינני רוצה להראות באצבע על איש פלוני ולשאול אותו שאלה זו, כדי שלא לביישו, אבל ידע אינש בנפשיה, ויחשוב לעצמו - כשיעמוד לפני ה'ראי' (כמנהג המדינה שלפני היציאה מן הבית מסתכלים ב'ראי' לוודא שה'עניבה' היא באמצע הצווארון... שהרי צריך להזהר ב"כבוד הבריות"), ויחליט שאליז מכוונים הדברים - מתי היתה הפעם האחרונה שהתפלל לאחר הקדמת ההתבוננות לפני התפילה במשך שעה, ששים רגעים, או מחצית השעה על-כל-פנים!

ולהוסיף, שחשבון זה יכולים לעשות לא רק בנוגע לתפילה בימי החול, אלא גם בנוגע לתפילה ביום השבת - מתי היתה השבת האחרונה שהתפלל בהקדמת ההתבוננות לפני התפילה?...!

כד. ונחזור לעניננו - שענין "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" הוא מצד עצם מציאותו של כל אחד ואחד מישראל, לפני ענין העבודה, ומזה מובן עד כמה צריך להשתדל בכל עניני העבודה, כדי לנצל הכחות הנעלים שניתנו לו.

וכאמור, כללות ענין העבודה מתחיל מ"משה קיבל תורה מסיני, ומסרה כו' והעמידו תלמידים הרבה", ולא עוד, אלא שעל-ידי עבודתו פועל בכל העולם, כהמשך דברי המשנה "על שלשה דברים העולם עומד"⁶⁵, ועד לסיום הפרק⁶⁶ "על שלשה דברים העולם קיים", עמידה בקיום אמיתי.

ולאחרי כל זה - מסיימים במשנה⁶⁷ "רבי חנניה בן עקשיא אומר: רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר⁶⁸ ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר":

לכאורה, יכול יהודי לטעון, שלאחרי כל עניני העבודה האמורים, הרי הוא בתכלית השלימות, צדיק גמור, ובעל-תשובה גמור וכו', ואין לו יותר מה להוסיף.

ולכן, לאחרי שמסיימים כל זה, אומרים שעכשיו "רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר", שלכן יש להוסיף בכל עניני העבודה בתורה ומצוות כהנה וכהנה, ביתר שאת וביתר עוז, באופן ד"יגדיל תורה ויאדיר".

ומזה באים בקרוב ממש לענין "יבוא אדיר ויפרע לאדירים מאדירים באדירים"⁶⁹, ועד לבנין בית-המקדש (כהמשך הסוגיא), בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

* * *

כה. על-פי הוראת חכמינו ז"ל⁷⁰ ש"חוזרין ומזרזין אותו בשעת מעשה" - יש לעורר ולזרז עוד פעם אודות הפעולות והמבצעים השייכים במיוחד לימי הקיץ, הן בנוגע לאנשים, הן בנוגע לנשים, והן בנוגע לטף, כל אחד ואחד לפי ענינו. וכן בנוגע לכללות העבודה - הן בנוגע לעצמו והן בנוגע לזולת - להוסיף בלימוד התורה, בעבודת התפילה, ובעניני צדקה וגמילות-חסדים, וכל זה - באופן ד"הקהל", ומתוך שמחה, "תְּשֻׁמַּח" ו"תְּשֻׁמַּח".

ובאופן שממשיכים ופועלים כל זה גם על החורף שלאחרי-זה, אלא שבינתיים יבוא משיח צדקנו, ולא רק "בינתיים", אלא תיכף ומיד ממש, "לא עיכבן המקום כהרף עין"⁷¹, שאז יהיה המשך העבודה בתכלית השלימות, "כמצות רצונך", ביחד עם כללות מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות, שעל זה נאמר⁷² "כן יעמוד זרעכם ושמכם" (כמבואר ב'לקוטי תורה' בסופו).

והעיקר - שכל זה יהיה בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, במהרה בימינו ממש. ממש ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה].

(69) מנחות נג, סע"א.

(70) מכילתא ופירש"י יתרו יט, כד.

(71) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(72) ישעי' סו, כב.

(65) משנה ב'.

(66) משנה יח.

(67) מכות כג, רע"ב.

(68) ישעי' מב, כא.

לקוטי-שיחות פרשת שמיני כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

27 (ב) מהו ההכרח, לפי פשוטו של מקרא, לומר
28 "הודה ולא בוש לומר לא שמעתי"?

29 יש מפרשים⁶, הסוברים, שההכרח לפירוש רש"י
30 נובע מן המילים "וישמע משה", שהן, לכאורה,
31 מיותרות (כי מובן, שהוא שמע את דברי אהרן אליו),
32 ודי היה במילים, "וייטב בעיני משה".

33 ומזה שהפסוק אומר תחילה "וישמע משה", מדייק
34 רש"י, שהכוונה היא שמשה שמע את דברי אהרן עוד
35 לפני כן – מהקב"ה, אך שכחם, ולפיכך "וייטב בעיניו"
36 דברי אהרן לאחר שנזכר.

37 אך לכאורה אין להבין כך לפי פשוטו של מקרא,
38 כי לפי זה, היה רש"י צריך לומר זאת במפורש⁷,
39 במיוחד כאשר בטל בכך הפירוש הפשוט של "וישמע
40 משה" (ששמע מפי אהרן), ולפחות היה צריך לפרט
41 "שמעתי (ושכחתי)", ומזה ניתן היה להבין את
42 המשמעות של "וישמע משה".

43 [קושי זה הוא בנוסף לשאלות שמעוררים
44 המפרשים⁸: א) לפי זה, צריך היה להיכתב "ומשה
45 שמע", כך שידגש שהוא שמע בעבר. ב) רש"י צריך
46 היה לומר את פירושו על המילים "וישמע משה"].

ג.

מדוע מסביר רש"י את הסיבה לטעות משה רק
בפ' מטות?

47 גם צריך להבין: בפרשת מטות⁹ אומר רש"י על
48 הפסוק "ויאמר אלעזר הכהן...": "לפי שבא משה
49 לכלל כעס בא לכלל טעות שנתעלמו ממנו הלכות
50 גיעולי נכרים, וכן אתה מוצא בשמיני למילואים
51 שנאמר ויקצוף על אלעזר ועל איתמר, בא לכלל כעס
52 בא לכלל טעות. וכן בשמעו נא המורים ויך את
53 הסלע¹⁰ על-ידי הכעס טעה". לפי זה נראה, שלפי
54 פשוטו של מקרא נדרש הסבר לסיבה שבגללה טעה
55 משה. אם כך, לא מובן: הקושי – כיצד בא משה לכלל

א.

הסבר מפרשי רש"י על המילים "וייטב בעיניו"

1 מן הפסוק¹ "וישמע משה וייטב בעיניו" מצטט
2 רש"י את המילים "וייטב בעיניו", ומפרש "הודה ולא
3 בוש לומר לא שמעתי".

4 המפרשים² מסבירים זאת, שאילו היה משה
5 "בוש", הוא היה אומר "לא שמעתי", אך כיון שהוא
6 "לא בוש", לפיכך הוא לא אמר לא שמעתי אלא
7 "הודה" ואמר "שמעתי ושכחתי", כפי שנאמר בגמרא³.

8 אך בדרך הפשט בפירוש רש"י אין ההסבר מובן
9 כלל: ידוע שרש"י סיגנן את פירושו באופן ברור, כך
10 שגם בן חמש למקרא יוכל להבינו. אילו רצה רש"י
11 לומר שמשה הודה ואמר "שמעתי ושכחתי", הוא לא
12 היה מחסיר את העיקר – את המילים שאמר משה.

13 גם מובן, שאין לומר שרש"י מסתמך על הנאמר
14 בגמרא – "שמעתי ושכחתי", כי, כאמור מספר פעמים,
15 מפרש רש"י את הפסוקים במקום, ואינו סומך על
16 הסברים במקום אחר, ובמיוחד בעניינו, כאשר רש"י
17 אינו מזכיר כלל את המקור בגמרא לפירושו.

18 לפי כל זה נראה, שרש"י מסביר את הפסוק לפי
19 פשוטו של מקרא, באופן השונה מהסברו בדרך ההלכה,
20 בגמרא. במיוחד, כאשר ענין זה מופיע ב"תורת-
21 כהנים", ושם⁴ אין הלשון כמו בגמרא, ורש"י בוחר את
22 הנאמר ב"תורת-כהנים"⁵.

ב.

שאלות נוספות על דברי רש"י ועל הסברי
המפרשים

23 בנוסף לכך צריך להבין: א) מהו הקושי בפסוק
24 שאותו רוצה רש"י להסביר? לכאורה, מובן הפסוק
25 בפשטות: "וישמע משה" – לאחר ששמע את טענת
26 אהרן – "וייטב בעיניו".

(6) ראה דברי דוד כאן. באר יצחק.

(7) ועד"ז קשה ביותר לפי הש"ח שייטב בעיניו הוא גם בעיני אהרן.

(8) ש"ח (השלם) כאן.

(9) לא, כא.

(10) חוקת כ, יוד. יא.

(1) פרשתנו י, כ.

(2) רא"ם, גו"א, דברי דוד (להט"ז), ש"ח, ועוד.

(3) זבחים קא, א"ב.

(4) אלא ששם איתא הודה מיד ולא בוש כו'.

(5) וצ"ל שמפרשי רש"י הנ"ל יפרשו כפירושם גם בתו"כ, ראה קרבן

אהרן שם. ועוד.

מהקדוש-ברוך-הוא את ההבדל, כפי שהוא אמר 21
 ב"דבור המתחיל" הקודם, על דברי אהרן "הייטב בעיני 22
 ה'" – "אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי 23
 דורות²⁰. ולפי זה מובן: א) השבח שב"הודה ולא בוש 24
 לומר לא שמעתי" – כי משה יכול היה להסכים לדברי 25
 אהרן על-ידי שתיקה, שהיא כהודאה, ואפילו על-ידי 26
 הצדקתו בדברים, ללא שיודיע "לא שמעתי". (ב) 27
 הכוונה ב"וייטב בעיניו" היא, שהיתה זו סברת אהרן, 28
 שמשה לא שמע אותה מה', ולפיכך, גם אם מוצאים 29
 שקדשי דורות דומים בהלכות מסוימות לקדשי שעה, 30
 בדומה למה שמפרש רש"י לפני כן²¹, בפרשת פסח 31
 מצרים שדיני פסח דורות דומים לו בהלכות רבות, בכל 32
 זאת לגבי הלכה זו נאמר על פסקו של אהרן ש"וייטב 33
 בעיניו" של משה²². 34

ה.

ייתור המילים "וייטב בעיניו"

הקושי בפסוק, שאותו בא רש"י להסביר, הוא על 35
 המילים "וייטב בעיניו", אשר, לכאורה, הן מיותרות. 36
 שהרי מובן, שמשה שמע את דברי אהרן אליו, 37
 ולכן, משמעות המילים "וישמע משה", היא בדומה 38
 ל"שמעת לקול אשתך"²³, "והם לא ידעו כי שומע 39
 יוסף"²⁴ וכדומה – הבנת הדברים וקבלתם²⁵. כלומר, 40

טעות¹¹, מופיע לראשונה בפרשתנו, ורש"י היה צריך 1
 להסביר כאן, שטעותו יכולה לנבוע מכך ש"בא לכלל 2
 כעס", ומדוע מסביר זאת רש"י רק בפרשת מטות ולא 3
 מיד בפרשתנו? 4

ד.

לדעת רש"י, משה לא שמע דבר זה מה'

ההסבר לכך הוא: בפירושו "הודה ולא בוש לומר 5
 לא שמעתי", מתכוון רש"י כפשוטו לשונו¹², שמשה 6
 לא התבייש לומר¹³ שלא שמע מהקב"ה את ההבדל 7
 בין קדשי שעה לקדשי דורות¹⁴. 8
 רש"י אינו סובר כבגמרא, שמשה שמע את ההבדל, 9
 אך שכחו, והוא "הודה ולא בוש", ואמר "שמעתי 10
 ושכחתי"¹⁵ – 11
 מפני שלפי זה קשה בדרך פשוטו של מקרא: א) מהו 12
 שבחו של משה רבינו, על שאמר את האמת – "שמעתי 13
 ושכחתי", ולא אמר את ההיפך מן האמת¹⁶ ("לא 14
 שמעתי")¹⁷. (ב) כיצד ייתכן לומר "וייטב בעיניו" על 15
 דבר ששמעו מפי הקדוש-ברוך-הוא¹⁸? (ג) ועיקר – 16
 הכוונה של "וייטב בעיניו" היא שייתכן שיהיה אחרת, 17
 אך אם משה שמע זאת מפי ה' הרי "וייטב בעיני 18
 ה'"¹⁹, ומהי הכוונה ב"וייטב בעיניו"? 19
 לפיכך סובר רש"י כפשוטו, שמשה לא שמע 20

(11) להעיר מפרש"י פנחס כז, ה.

(12) ועפ"ז מתורצת בפשטות קישית הד"ד (הובא גם בש"ח) משבת קיט, ב ואילך.

(13) ומה שהקשו (ריב"א, דברי דוד ועוד) דהלא שנינו במס' אבות (פ"ה מ"ז) שזהו מהו דברים כחכם על מה שלא שמע אומר לא שמעתי – ראה פרש"י שם "שאינו רוצה לומר בשם שאינו אומר כדאמרין (ברכות כז, ב) האומר דבר שלא שמע מרבו גורם לשכינה כו'" ואינו שייך לנרוד. ולהעיר מאבות דר"נ פל"ז. וע"פ המבואר לקמן בפנים י"ל גם אם לא נפרש כפרש"י.

(14) וכ"פ בספר זכרון (לר"א בקראט הלוי). וראה מושב זקנים עה"ת כאן, באמ"ח בפרש"י. וראה בספר הזכרון שם בסוף הפי' שמקשה מגמרא ומסכים "ואולי שגירסא מיותרת היא" (תיבות "אלא אמ' שמעתי ושכחתי" בגמרא).

(15) ראה גם לקו"ש חכ"ז ע' 70 ואילך.

(16) להעיר מוריא יח, טו.

(17) להעיר מגו"א כאן.

(18) להעיר מפרש"י פקודי לח, כב.

(19) ראה אבות דר"נ פל"ז, יב ובפי' כסא רחמים (שם), ובנין יהושע בסוף הפרק.

(20) בפרש"י לעיל י, טז כי רש"י "נחלקו בדבר חכמי ישראל (ובחים שם) ו"א מפני טומאה שנגעה בו נשרף ו"א מפני אנינות נשרף לפי שהוא קדשי דורות כו". אעפ"כ בהמשך הפרשה מפרש רש"י בעיקר לפי פי' השני וכן בפסוק זה (ראה זבחים שם), ואינו לפי שמכריע כפי' זה, אלא (כמדובר כמ"פ) לפי שרק לפי זה הוצרך רש"י לפרש משא"כ לפי' השני מובן מעצמו, או שמכח זה משמע יותר קרוב לפשט"מ כפירוש השני (אבל גם פירוש הא' הוא ע"פ פשט"מ). וראה רא"ם פסוק יט. ועוד. ואכ"מ.

(21) בא יב, יד. יז. ועוד.

(22) על פי הנ"ל יש לבאר פרש"י עה"פ (י, ג) "וידם אהרן קבל שכר על שתיקתו ומה שכר קבל שנתייחד עמו הדבור שנאמר לו לבדו פרשת שתיי יין". דלכאורה (ראה גם יריעות שלמה שם) תיבות "מה שכר קבל" מיותרות, וגם אין זה דרכו של רש"י והול"ל רק "קבל שכר על שתיקתו שנתייחד עמו הדבור כו'", וממש"כ "ומה שכר קבל" משמע שבא לשלול שלא תאמר שקבל שכר אחר.

וע"פ הנ"ל י"ל שהי' קס"ד לומר שהשכר שקבל הוא שרק כיוון למה שאמר הקב"ה החילוק בין קדשי שעה לקדשי דורות ולא משה, ואדרבא עי"ז דוקא ניחא: א) אין צורך לחדש, שלר"י (פרש"י ר"פ ויקרא) שס"ל שכל הדברות היו רק למשה ולא לאהרן הדיבור כאן ה' רק לאהרן. (ב) השכר שייך להמאורע גם לדעת ר"א (פרש"י י, ב) שלא ס"ל ששתיי יין נכנסו –

ורש"י שולל קס"ד זו כי רש"י לשיטתו כאן שלא שמע משה החילוק מהקב"ה, ובמילא לא שמעו גם אהרן – וא"כ דוחק לומר שהשכר מלמעלה ה' בזה שסברת שכלו היתה נכונה ולא סברת משה.

[ומה שפרש"י (י, יט) "יכול מפני שלא הי' באלעזר להשיב כו" י"ל שזהו לפירושו (לפי האמת) שמשא לא שמע ואהרן כוון מסבירא דנפשי, וא"כ י"ל שגם אלעזר ה' מכוון להסבירא, אבל אם ה' משה שומע זה מהקב"ה ושכח י"ל שרק אהרן ה' מכוון (כיון שהי' מחמת שכר) ולא אלעזר. ולהעיר מויק"ר פ"ג, א].

(23) בראשית ג, יז.

(24) מקץ מב, כג.

(25) – בפרש"י וישב (לז, כז) ד"כל שמיעה שהיא לשון קבלת דברים מתרגם וקבל" ובפרשתנו עה"פ "וישמע משה" הרי תרגם "ושמע משה"? –

לכלל כעס – בא לכלל טעות" כבר אפשר להסביר כך
לגבי השמיני למילואים, ש"ויקצוף" גרס³⁰ לאידיעת
ההבדל בין קדשי שעה לקדשי דורות³¹, למרות שאהרן
חשב כך בפשטות.

ז.

יינה של תורה

מ"ינה של תורה" בפירוש רש"י:
אם חילוקי הדעות בין משה לאהרן תלויים בשכל,
יש להבין: א) מדוע נטה משה להבין שאין הבדל בין
קדשי דורות לקדשי שעה, ואילו אהרן נטה לסבור שיש
הבדל? ב) אם משה סבר שאין הבדל בין קדשי שעה
לקדשי דורות בוודאות כזאת, שבראותו שהם נהגו
בקדשי דורות שלא כבקדשי שעה, ולא אכלו הרי
"ויקצוף" – מדוע השתנתה דעתו בשומעו מאהרן,
ללא שום הוכחה, שיש להבדיל בין קדשי דורות לקדשי
שעה³², שינוי קיצוני כל כך, עד ש"וייטב בעיניו"³³?
יש לומר, שההסבר לכך לפי פנימיות הענינים
הוא³⁴:
ההבדל בין משה לאהרן הוא, ככתוב במדרש³⁵,
"חסד זה אהרן.. ואמת זה משה". אחד ההבדלים בין
אמת לחסד הוא, שתכונת האמת היא שאין בה שינויים
– בכל מקום ובכל זמן נשארים באותה דרגה ובאותו
מעמד ומצב³⁶. לעומת זאת בחסד, שהוא עשיית טוב
לזולת, יש להתחשב בכל אחד מן המקבלים, שאינם
שווים זה לזה. יתר-על-כן: בכל עשיית חסד לזולת יש
הבדל בין השפע שביד המשפיע לבין השפע העובר
אל המקבל, כמאמר חז"ל³⁷ "השפעת עליהם רוב טובה
אינן יכולין לעמוד".

דברי אהרן התקבלו על-ידי משה, ומה באות להוסיף
המילים "וייטב בעיניו"?
הכרחי אפוא לומר שהמילים "וייטב בעיניו"
מוסיפות, שדברי אהרן לא רק התקבלו על-ידי משה,
אלא היה בקבלת הדברים חידוש מיוחד. ומהו?

על כך אומר רש"י, שכוונת הפסוק היא, שבנוסף
ל"וישמע משה", בנוסף לכך שהדברים נתקבלו על-
ידו, הרי הם ישרו בעיניו כל כך – "וייטב בעיניו" –
עד שהוא גם אמרם²⁶ – "לומר"²⁷ – לאחרים.

מסופר כאן שבחו של משה ש"הודה ולא בוש
לומר לא שמעתי": הוא הודיע ופרסם ש"לא
שמעתי"²⁸, למרות שיכול היה להסתפק בהסכמה
לדעת אהרן.

ו.

רק בפ' מטות הכרחי הדבר לפי הפשט

לפי זה מובן מדוע אין רש"י מפרש כאן כמו
בפרשת מטות – בא לכלל כעס בא לכלל טעות: כיוון
שההבדל בין קדשי דורות לקדשי שעה תלוי בשכל,
ובשכל יש מקום לשתי הדעות²⁹, אין רש"י מוכרח
לומר כאן, לפשוטו של מקרא, את החידוש הגדול,
שייתכן אצל משה "בא לכלל טעות".
ואילו בפרשת מטות, הכרחי לומר שהענין של
"ויקצוף" של משה הביאו לידי טעות, והכרח לומר
חידוש זה, וכן להסביר מדוע דוקא כעס זה הביא לכלל
טעות, לפיכך ממשיך שם רש"י ואומר "וכן (חידוש זה)
אתה מוצא בשמיני למילואים שנאמר ויקצוף משה".
לאחר שהוכח בפשוטו של מקרא שמפני ש"בא משה

(29) ראה לעיל הערה 22 ע"ד פסח מצרים ופסח דורות. אבל ראה
לעיל ע' 114 ואילך.

(30) ולא "שמעתי ושכחתי" – דבפשוטו ש"מ לא ס"ל לרש"י כנ"ל
בפנים.

(31) להעיר מב' הדעות בתור"כ עה"פ אם הכעס הי' סיבת הטעות או
להיפך. ראה מפרשי התור"כ – קרבן אהרן. ועוד.

(32) וכקושיית אהרן ח"ה הק' עה"פ.

(33) להעיר שבזבחים שם (ועד"ז בויק"ר שם. אבות דר"נ שם) אי'
דאמר אהרן "אי בקדשי דורות ק"ו ממעשר הקל כו' מיד וישמע משה".
אבל בפרש"י לא הובא זה ואפילו לא נרמז.

(34) הביאור ע"ד הפשט – ראה לעיל שם. וראה גם סה"ש תשמ"ח
ח"ב ע' 370 ואילך.

(35) שמו"ד פ"ה, י. וראה בהבא לקמן בחילוק משה ואהרן – ספר
הערכים חב"ד ע' אהרן ובס"ח שם, וש"נ.

(36) ראה תניא פ"ג. לקו"ת מסעי צג, ב. ובכ"מ.

(37) תענית כג, א.

אבל רק במקומות ספורים מפרט רש"י שהוא חולק על התרגום בזה
בפירושו, וכמו שלא כותב זה ב"שומע יוסף" ובכ"מ מתחיל מראשית
פירושו בפ' תיבת "בראשית".

ולהעיר כי ב"שומע יוסף" י"ל שלא פליג על התרגום בפירוש
התיבה מצד עצמה, כ"א כתוצאה מההוספה בפרש"י שם "ובפניו (של יוסף)
היו מדברים כן" שעפ"ז מוכרח ש"שומע" פי' "מבין",
אבל להתרגום יל"פ "כי המליץ בינותם" גם במקום, ובכונה לא דברו
בפני יוסף ובמילא לא בפני המליץ, ו"שומע" כפשוטו ממש "שמע".

משא"כ לרש"י שצ"ל שדברו בפני יוסף אבל המליץ לא הי' אז
בינותם שכדי לבאר טעם שינוי זה מאריך רש"י שם בד"ה שלאחריו
"כשהיו מדברים עמו הי' המליץ ביניהם", משא"כ כאן שהי' רק "בפניו".
(26) יתרה מזה בתיב"ע (ות"י) "ואפי"ק כרחא" (ועד"ז בויק"ר פ"ג,

א) אבל אינו מוכרח בפשט"מ ולכן כותב רש"י "לומר".

(27) ואף שכתוב "בעיניו" – התוצאה מזה היא "לומר" – ועד'
פרש"י מכבר (תשא לד, כו) לא תבשל כו' וג' פעמים כו' לאכילה כו'.

(28) וי"ל דרש"י מרמז בזה "לא שמעתי" מל' שומע יוסף – מבין
(כנ"ל) – דהסברא נתחדשה אצלו ע"י אהרן.

ט.

אמת בהתאם לדרגה של אדם זה נובעת מן האמת האלקית

למרות זאת, לאחר ששמע משה מאהרן, שלפי עבודת הנבראים בעולם העשיה – העולם הזה – קיימים הבדלים, והקדושה של "שעה" אינה שווה לזו של "דורות", הרי "וישמע משה ויטב בעיניו" – דעתו התקבלה גם על-ידי משה, ומזה מובן שהיא איננה מותאמת רק למידתו של אהרן – חסד, אלא גם למידת משה – מדת האמת⁴³.

החסבר לכך הוא: לגבי אהבת ה' של הבינונים נאמר בתניא⁴⁴ ש"לגבי מדרגת הבינונים נקראת עבודה תמה באמת לאמיתו שלהם איש איש כפי מדרגתו במדרגת הבינונים", גם אם "לגבי מדרגת הצדיקים עובדי ה' באמת לאמיתו אין בחינת אהבה זו נקראת בשם עבודת אמת כלל מאחר שחולפת ועוברת אחר התפילה, וכתוב⁴⁵ "שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר":

האמת המוחלטת קיימת רק באלקות, ככתוב⁴⁶ "והוי' אלקים אמת". בעולם, כפי שהוא מצד עצמו לא ייתכן ענין של אמת, מפני שכולו נבראים נפסדים. כאשר רואים אמת אצל הנבראים, למרות שזוהי אמת רק לגבי דרגה זו ולא לגבי דרגה גבוהה יותר (כמצוטט לעיל מן התניא), הכרחי לומר שזה נובע מ"ואמת הוי' לעולם"⁴⁷, מן האמת האלקית הקיימת ומאירה בנברא.

את כל האדם בסבר פנים יפות", אף שמצינו שהנהגתו היתה באופן הפכי בהנכרים שבאו להתגיייר אצלו (שבת לא, א), והרי במאמרו "האדם (בה"א) כולל גם בני נח (תוד"ה ואין – יבמות סא, א).

אלא – לאחור שאמר הלל*** (אבות שם מי"ב) הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום כר*** פעל גם על שמאי שהי' מבחי' הגבורות שגם הוא יאמר "והוי מקבל את כל האדם בספר פנים יפות", אף שמצ"ע "דחפו באמת הבנין" (שבת שם).

וראה לקוטי שיחות כרך יז ע' 370 ואילך ביאור משנה זו. ושם ע' 377 הערה 59.

(44) פי"ג (יט, א).

(45) משלי יב, יט.

(46) ירמ' י, י.

(47) ראה גם לקו"ת מסעי שם, א. ביאורו"ז להצ"צ ע' רמ. ועוד.

1 לפיכך נוטה דעת משה, מדת האמת, לפסוק בכל ענין שיש בו ספק, שאין הבדל בין זמן ומצב אחד לבין משנהו. ולכן הוא סבר בענינו שאין הבדל בין קדשי דורות לבין קדשי שעה: אותה קדושה הנמצאת ב"שעה" צריכה להיות ל"דורות",

6 אך אהרן היה "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"³⁸, והתמסר אפילו ליהודים שהיו מן הסוג של "בריות" והשפיע עליהם בהתאם לדרגתם³⁹ ולכן הוא סבר, לפי מדת החסד, שיש הבדל בין "קדשי שעה" לבין "קדשי דורות": אי אפשר לדרוש, בגלל המקבלים הנזקקים לקרבן ולקדשים, שתהיה קדושה באותה עוצמה בכל שינויי הדרגות והזמנים.

ח.

משה - מלמעלה למטה, אהרן - ממטה למעלה

13 ענין זה מתאים לכך שדרגת משה היא "שושבינא דמלכא", ואהרן – "שושבינא דמטרוניתא"⁴⁰:

15 ענינו של משה "שושבינא דמלכא" – עיסוק במלך – הוא הורדת אלקות לישראל ממעלה למטה⁴¹, ומצד דרגה זו יורד האור למטה כפי שהוא למעלה, בעולם ה"אצילות", ללא שינויים, וכך היה אופן עבודתו בהורדת אלקות למטה.

20 ענינו של אהרן "שושבינא דמטרוניתא" – עיסוק ב"גבירה" – הוא העלאת ננסת ישראל ממטה למעלה³⁵, וההעלאה תלויה בדרגת ישראל, ולפיכך יש בעבודה זו שינויים לפי המצב של ה"מטה"⁴².

(38) מאמר הלל – אבות פ"א מי"ב. וראה לקמן הערה 43.
(39) אלא שצ"ל "ומקרבן לתורה", וכמדובר כמ"פ (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 87. ח"ב [המתורגם] ע' 24. לקמן ס"ע 236 ואילך. ובכ"מ) דלא שקייר והוריד את התורה אל (ולפי רוח) הבריות ח"י, כ"א צ"ל מקרב ומעלה את הבריות לתורה כמו שהיא – ומצד שעבודתו לקרב ולהעלות את הבריות, צ"ל התלכשות במצבם הם, ומצד הבריות ישנו ענין השינויים.

(40) זח"א רסו, ב. ח"ב מט, ב. ח"ג כ, א (כרע"מ). נג, ב. ערה, ב.
(41) לקו"ת במדבר, ב, ד ואילך. הנחות הר"פ ע' קיד. ובכ"מ.
(42) עפ"י תוכן גם השייכות להטעם שנשרף – מפני טומאה שנגעה בו (או מפני אנינות): מצד בחי' הקדושה כמו"ש מצד משה שהיא למעלה משינויים אינה מקבלת טומאה* (ראנינות), ובחי' הקדושה היא בתקפה, משא"כ הקדושה כמו"ש נמשכת מצד בחי' אהרן.
(43) ועד"ז יש לבאר במאמר שמאי אבות פ"א** מט"ו "הוי מקבל

(* להעיר מלקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 164.

(**) להעיר שבכ"כ שנים (כולל השנה שבה נאמרה השיחה) קוראים פ' שמיני בשבת הא' לאחר חג הפסח שאו לומדים פרק א' דאבות. (ראה לקו"ת שר"ש מז, ג שפולגות הלל ושמאי הוא כהפולגות דחוסד ואמת (שמו"ד הנ"ל) כמדרי' משה ואהרן.

(***) ונע"י יובן מה שהקדים באבות שם דברי הלל לשמאי דלא כמו ש"חשב לי' בכל מקום שמאי מקמי הלל" (תוד"ה שנים – חגיגה טז, סע"א. ולהעיר שנע"י הוא גם בב"ש ובה' עצום – עירובין ג, ב) [ואף שהלל נשיא ושמאי אב"ד, ובהמשניות שלפנ"ז בהפרק מקדים הנשיא לפני האב"ד – הרי גם במשנה חגיגה שם כ"ה ובמקום שמקדים הלל לשמאי צריך טעם – ראה תויר"ט עניות פ"א מ"ג] – כי דברי שמאי הם דוקא לאחרי ומצד מאמרו הלל שלפנ"ז "הוי מתלמידיו כ"ו. כבפנים ההערה.

בנבראים למטה⁵⁰. כלומר, באצילות קיימים שני
ענינים: אצילות מצד עצמה, הנעלית מן הנבראים,
ואצילות מצד תכליתה, שהיא בשביל עולם העשיה.
ואלה שני הענינים שבמשה: משה – מדת אמת של
אצילות – מצד עצמו הוא נעלה מההבדלים שבין
נבראים. אך אהרן, בהיותו "שושבינא דמטרוניתא" עד
לכדי "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" – תורת משה,
גילה את התכלית הפנימית של אמת של אצילות,
שהיא בשביל הגילוי בנבראים למטה. ועל ידי זה
ו"ישמע משה וייטב בעיניו" – זה הפך להיות ענינו של
משה – אצילות – בגלוי⁵¹.

יב.

יש להתחשב בהשפעה על הזולת במצבים
השונים

ההוראה הנובעת מזה לעבודתו הרוחנית של כל
אחד ואחד היא: כאשר מדובר בעבודתו הפרטית,
צריכה עבודת ה' להיות אצלו ללא הבדלים. כשם
ש"אני ה' לא שנית", כך צריך להיות גם אצל "ואתם
בני יעקב"⁵². אך כאשר הוא מתעסק עם יהודים
אחרים, ועוד עם "בריות", עליו להעמיד את עצמו
במצבו של הזולת, ולדעת שלא כל התקופות זהות, אין
הוא יכול להתחיל לעזור לזולת, ובמיוחד לסוג של
"בריות", אם ידרוש וילחץ שהזולת יהא שרוי תמיד
בדרגת הקדושה כפי שהוא בעת של רצון וכדומה.
וכאשר הוא עובד עם יהודים אחרים, ואף עם אלה
שהם "בריות בעלמא"⁵³, באופן שהוא מעמיד עצמו
במצבם שלהם, אזי הוא מביא בסופו של דבר לידי כך,
שגם אצלם יורגש הענין של "אמת ה' לעולם" – דרגת
"אני ה' לא שנית"⁵⁴, וזה גורם לשלמות גם לאמת
שבו,
כאשר "חסד⁵⁵ ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו"⁵⁶,
ומתגשמת המטרה של "נתאוה הקדוש-ברוך-הוא
להיות לו דירה בתחתונים"⁵⁷.

(משיחת ש"פ שמיני תשכ"ט)

בדומה לכך הוא ההסבר על הנאמר במקום אחר⁴⁸
ש"מאדך" – מאד שלך, דרגת ה"בלי גבול" של האדם,
מעוררת את ה"מאד" שלמעלה, את ה"בלי גבול"
האמיתי. גם אם "מאד שלך" נעלה רק מן הגבולות של
עבודת אדם זה, בעוד אשר מצד עצמה זוהי עבודה
רוחנית ואהבה מוגבלת, וביחס לאדם, העובד עבודה
רוחנית נעלה יותר זוהי אהבה מוגבלת ממש. בכל זאת,
כיוון שענין ה"בלי גבול" קיים רק באלקות, ואילו
הנבראים הם מוגבלים ולא תיתכן אצלם עבודה של "בלי
גבול", לפיכך, כאשר מוצאים אצל נברא עבודה רוחנית
הנעלית ממגבלותיו שלו, הרי זה נובע מן הקדוש-ברוך-
הוא, שהוא "בלי גבול" אמיתי. מסיבה זו מעוררת
הדרגה של "מאדך", 'מאור שלך', את ה"מאד"
שלמעלה.

י.

ההבדל בין "שעה" ל"דורות" נובע מ"אמת
הוי"

לפי זה מובן גם בעניננו: ההבדל בין ה(עבודה
וה)קדושה של "שעה" לבין "דורות" הוא עבודה
שלמה ואמיתית, הנובעת מ"אמת הוי" המאירה במצב
של יהודי זה באותה שעה.
כל זאת הוא בהתאם לאופן שבו אמת ה' היא
ל"עולם" ובעולם – מאירה אצל הנבראים, אך דרגת
משה היא אמת ה' של עולם האצילות⁴⁹, הנעלית
מהארה בנבראים, ולפיכך לא היה קיים לגביו הבדל
בין קדשי שעה לקדשי דורות.

יא.

תכלית האמיתית של "אצילות"

אך מזה ש"וישמע משה וייטב בעיניו", מובן,
שעל-ידי אהרן נגרם שגם לפי דרגת משה – מדת
האמת של אצילות, יש הבדל בין "קדשי שעה" לבין
"קדשי דורות".

וההסבר לכך הוא: ידוע, שתכליתו של עולם
האצילות היא העבודה הרוחנית וגילוי אלוקות

(52) מלאכי ג, ו. והכתוב בתמי' איך לא כליתם ?! (תו"א סו, א.
לקו"ת ר"ה סא, ד).
(53) ראה תניא פל"ב.
(54) ראה לקו"ת מסעי שם, ב.
(55) תהלים פה, יא.
(56) הנעשה ע"י יחוד חסד ואמת – דמשה ואהרן (שמו"ר שם) –
וראה אוה"ת תצוה ע' א'תקפב. שמע"צ ריש ע' א'תשצח.
(57) תניא פל"ו.

(48) תו"א לט, ד. שרש מצות התפלה פט"ז. ד"ה לרוקע פ"א (דרמ"צ
קס, ב).
(49) ע"ד האמת שבעבודת הצדיקים (שבתניא שם).
(50) ראה פרדס שער ד' פ"ה בביאור מאמר הת"ז אתה הוא דאפיקת.
המשך תער"ב פקכ"ט (וש"ג). ד"ה ויסעו מרפידים תש"ג (פ"ה) ואילך.
(51) להעיר מלקו"ש ח"ד ע' 1335 אשר תיבת "היום" שמורה על
העדר השינוי נאמרה בפסוק "יודעת" דוקא, בו מדובר בהיחוד מלמטה
למעלה ולא בפסוק "אתה הראת" שבו מבואר יחוד הוי' ואלקים מלמעלה
למטה, ע"י ש.

הקטרת, כי לפעמים חושבין י"א⁹ בחי' שנפלו, כמו ז'¹⁰ ימי נדה וי"א ימי זיבה.

וסופי תיבות זרעים או ירקות הוא מות, להורות מה שמתו כל אלו¹¹ הבחי'.

ויש לומר, זרעים רומז על הניצוצות שנפלו בז"א, ועיינ' במאורי אור מע' זרע הטיפה של החסדים כו' ע"ש. וז"א הוא בחי' חסדים בכלל לגבי מלכות.

וירקות¹³ רומז על הניצוצין שנפלו ממלכות, שלכן ירק מתייחס לשדה דמלכות כמ"ש¹⁴ ירק השרה.

כשמתבררים הניצוצין שנפלו מזו"ן הם בבחי' זרעים וירקות המחוברים¹⁵ לקרקע, קרקע קאי על עולם הבריאה כמ"ש במאו"א¹⁶ מע' קרקע ע"ש. והניצוצין שהם זרעים וירקות כולם נפלו לבריאה, והם תחת האילן והסוכה זו"נ דאצי', כי בריאה הוא תחת האצי'.

גם יש לפרש, קרקע קאי על מלכות כמו¹⁷ אסתר קרקע עולם היתה, והוא בחי' המלכות הנעשית מקור לבריאה, (כמו ברכת הארץ שתיקן יהושע, שהוא בחי' המלכות הנעשית מקור לבריאה, ועיינ' בלקוטי תורה בד"ה¹⁸ ואכלת ושבעת). וכל הניצוצין המתקנים ונבררים הם עולין למלכות, כי מלכות היא המבררת כמ"ש¹⁹ ותתן

בראשית לו, לגילד: וימת בלע וימלך תחתיו יוכב בן זרח מבצרה: וימת יוכב וימלך תחתיו השם מארץ התימני:

קלה

[הקדמה: במשנה מס' מכשירין פרק א' משנה ג', מובא הדין, באם זרעים או ירקות היו מחוברים לקרקע, והי' מים עליהן שרגילין להשקות אותן או מי גשמים שנפלו, ואדם מרעיד אילן העומד על גבם, ונפלו פירות על הזרעים או ירקות וכו', אם הפירות מוכשרים לקבל טומאה ע"ש.]

רמזים בהמשנה [מכשירין פ"א מ"ג] "זרעים או ירקות סופי תיבות "מות", וראשי תיבות זא"י בגי' וכנגד הז' מלכי דתהו וי"א אלופי עשו, ורמזים בזה

זרעים או ירקות המחוברים לקרקע: הזרעים והירקות הם ה' הניצוצין שנפלו מהז' מלכים דתהו, שהניצוצין כשמתבררים ומתקנים נעשה מהם זרעים וירקות שהם למאכל להאדם דמ"ה דתיקון.

דראש³ תיבות זרעים או ירקות הוא זא"י¹. ד', הוא הז' מלכים שנפלו כמו הז' מלכי אדום שמתו. א', הוא כשחושבין גס' הד' אבות (נוזיקין⁵) שנזכרו בהם.

וכמו י"א⁶ אלופי עשו, י"א⁷ יריעות עזים, י"א⁸ סממני

(1) ראה תורה אור פרשת בשלח עמוד סה, ד. לקוטי תורה פרשת צו יג, ב. סידור עם דא"ח מאדמו"ר הזקן רב, ד ואלך. תורת מנחם — ספר המאמרים תשי"ד (ד"ה באתי לגני סעיף יג) עמוד פג. ועוד.

(2) דמ"ה דתקון. פירוש: מ"ה הוא שם הוי' במלוי אלפין יו"ד, ה"א, וא"ו, ה"א בגי' אד"ם. דאדם מתקן ומעלה את המאכלים מתהו לתיקון.

(3) מבאר, דזרעים וירקות הם בבחי' תהו, המתבררים ומתקנים ע"י אדם דמ"ה, הן מצד עצם ענינים דהם למאכל אדם, כמבואר באריכות בהמצוין בהערה 1, והן בהגימטריא של התיבות בהמשנה "זרעים או ירקות" דמרמזים על תהו וכו'.

(4) פירוש: שבסך הכל יש י"א, ז' מלכים, וד' מאבותיהם, דרק בארבעה מהמלכים נזכר גם האבות, והם: (פסוק לב) בלע בן בעור, (לג) יוכב בן זרח, (לה) הדר בן בדר, (לח) בעל חנן בן עכבור.

(5) רמז להמשנה ריש בבא קמא "ארבעה אבות נוזיקין הן", לרמז דחשבינן גם הד' "אבות" הנזכר בפסוקים. ראה תורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד קיט.

(6) בראשית לו, פסוקים מ-מג. אלופי "תמנע, עלוה, יתת, אליכמה, אלה, פינן, קנו, תימן, מבצר, מגדיאל, עירם".

(7) שמות כו, ז "ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעות תעשה אותם". וכידוע עזים בחי' גבורות כמארז"ל (שבת עז). מ"ט עזיא מסגי ברישא והדר אימרא ברישא חשוכא והדר נהורא, ראה לקוטי תורה פרשת בלק עד, ד. וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת ח"א סוף סימן ח, רמז במספר אמות היריעות לבחי' גבורות ודינים.

(8) שמות ל, לד. ראה כריתות ו: "אמר רב יוחנן י"א סממנין נאמר לו

למשה בסיני, א"ר הונא מאי קראה "קח לך סמים" תרי, "נטף ושחלת וחלכנה" הא חמשה, וסמים אחריני חמשה, הא עשרה, ולכונה זכה חד, הא חד סרי".

(9) ראה הערה 24.

(10) ויקרא טו, כה. וראה שם רש"י ד"ה אל נדתה, זו אחד עשר יום שבין סוף נדה לתחלת נדה כו'. עיינ' שו"ע אדמו"ר הזקן ריש הלכות נדה. ראה גם לעיל סימן קכג. קכו. לקמן קסח.

(11) ראה בפנים בתורת לוי יצחק ביאור שאר האותיות. (מובא בילקוט לוי יצחק פרשת שמעני פרק יא פסוק לח).

(12) מערכת אות ד' סעיף טו.

(13) "וגם יתפרש קרקע על בינה, ועיינ' במאורי אור שם, והוא בינה המתלבשת בבריאה" (תורת לוי יצחק כאן).

(14) במדבר כב, ד. וראה לעיל סימן צו הערה 7, דשדה בחי' מלכות.

(15) מבאר כאן מ"ש במשנה הנ"ל "זרעים או ירקות המחוברים לקרקע".

(16) מערכת אות ק' סעיף כט, וז"ל: קרקע נקרא הנוקבא, אסתר קרקע עולם (כתובות ג:), והבריאה נק' קרקע המשכן וז"ס קרקע בתולה ע"ש.

(17) כתובות ג, ב.

(18) לקוטי תורה פרשת עקב יד, ג.

(19) משלי לא, טו. ראה גם לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד קפט וז"ל: "הבחי' דמל' שנק' שדה, שהוא מה שמל' נעשית מקור לבי"ע ומבשרת הניצוצין שבשם כמ"ש ותתן טרף לביתה, שטרף הוא רפ"ח ע"ה דהיינו ברור הניצוצין". ע"ש.

טרי"ף בגי' רפ"ח עם הכולל. להעיר משיחות ש"פ וראה ה'תשנ"ב (תורת מנחם התועדויות ה'תשנ"ב ח"ב עמוד 132) וז"ל: "טרף" בגימטריא רפ"ח בתוספות א' (ראה סה"מ תרס"ג עמוד נא. וש"נ), שרומז על רפ"ח ניצוצים שנפלו בשבירת הכלים דתהו, שברורים

ילקוט לוי יצחק על התורה

והוא:

אותיות קר"ק ירמוז²⁵ על הד' אחוריים דאו"א²⁶ וישו"ת, הד' אבות הכתובים בהמלכים. ואות²⁸ ע' ירמוז על הז' מלכים עצמן. וכשמתבררים ונעשים בבחי' מאכל, הם מחוברים לקרקע דמלכות הנעשית מקור²⁹ לבריאה.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד תכד

טרף לביתה כו', ומחוברין בה²⁰. וי"ל הניצוצין מצד שרשן מהמלכים דתהו, הם ג"כ מבחי' קרקע, כי הרי עיקר המלכים הוא ג' מלכים הראשונים בלע, יובב, חשם, שנפלו בלע לבריאה, ויובב ליצירה, וחשם לעשי', וכידוע²² בהתלת עלמין דנפקין כו'. בלע²³ יוב"ב חש"ם ג' קרקע במכוון. וי"ל בתיבת קרק"ע מרומז כל הי"א בחי' דתהו,

ועלייתם לקדושה היא ע"י המשכת וגילוי האל"ף, אלופו של עולם. ע"ש.

(20) ראה רמזים בפנים בתורת לוי יצחק בתיבת זרעים וירקות דקאי על ז"א ומלכות.

(21) ראה גם לעיל סימן כג. ככו. קלד. לקמן סימן קלו. קמב.

(22) ראה ביאור אורא רבא קדישא מהאריי ז"ל עם הגהות צמח.

(23) בלע" (בג' 102) + יוב"ב (20) + חש"ם (348) = 470, כמספר "קרקע".

(24) ראה פרי עץ חיים שער עולם העשי' פרק ה ז"ל: הז' מלכים שמתו בארץ אדום שהם ז' תחתונים, ועוד ד' אחוריים של חכמה ובינה וישראל סבא ותבונה, וסודם הוא ב' אותיות אחרונות שבכח הו"ו, וה, שהם ג' י"א. וכבר ידעת כי ב' אותיות אלו הם ז"ן שהם ז"ת, אמנם עם ד' אחוריים הנד' שירדו למטה במקום ז"ן הם י"א, כמנין ו"ה, כי כ"ז הוא בכלל ז"ן. ולכן תמצא כי לעולם אין הפגם עולה רק נגד ז"ן, ולא בא"וא. וזהו ענין הקליפה הנקרא* תולע, הנזכר בפסוק (שמות ל, לד) עולת תמיד, וע"ש. כי הנה הם י"א

המשך ביאור למס' סוטה ליום השמיני לעומר עמ' ב

ומשיבה, תלמוד לומר 'אחת לאחת למצא חשבון' – חטא לחטא מצטרף לחשבון שיבוא. ממשיכה הברייתא, וכן מציינו בסוטה שבמדה שמדדה, בה מדדו לה – שנענשה לפי הדרך שחטאה. היא עמדה על פתח ביתה ליראות לו – להראות לו, לפיכך בהן מעמידה על שער נקנור שבו היו מנוולים אותה וקראת קלונה לכל. היא פקדה לו – בעבורה, להתנאות בפניו, סודרין נאין על ראשה, לפיכך בהן נוטל כפה – צעיף המכסה את ראשה מעל ראשה, ומניחו תחת רגליה. היא קשטה לו פניו, לפיכך

1 תניא, היה רבי אומר מנין – מזה המקור לדבר שבמדה שאדם מודד
2 בה מודדין לו, ומשיב, שנאמר 'בסאמאח בשלחה תריבנה'.
3 שואלת הברייתא, אין לי אלא סאה – עבירה גדולה, מנין לרבות
4 תריב – חצי סאה וחצי תריב, קב וחצי קב, רובע וחצי רובע,
5 תומן ועוקלא – משקלות קטנים יותר, מנין שגם על עברות קטנות
6 מעניש ה' באותה מדה. ומשיבה, תלמוד לומר 'כי כל סאון סאון
7 ברגש' ונלמד מכל' שאפילו מדה קטנה. שואלת הברייתא, ומנין
8 שכל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול – שאם לא נפרעו
9 מהאדם על חטאו, לא ויתרו לו אלא מצטרף לחשבון בעתיד.

המשך ביאור למס' סוטה ליום העשירי לעומר עמ' ב

ומישבת, שבעה – שבע פעמים, דאפקיה – שהעלהו דוד על ידי כך משבעה מדורי גיהנם, ואידך – והפעם הנוספת, איבא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופיה – שהיה ראשו מושלך רחוק מגופו, ועל ידי אמירתו "בני" קירב דוד את ראשו לגופו. ואיבא דאמרי דאיתיה לעלמא דאית – שעל ידי כך הביאו לעולם הבא. נאמר בפסוק, "ואבשלום לקח ויצב לו בחייו את מצבת אשר בעמק המלך וגו'", שואלת הגמרא, מאי "לקח", אמר ריש לקיש שלקח אבשלום מקח רע לעצמו. וממשיכה הגמרא לדרוש לפי זה את סוף הפסוק, "את מצבת אשר בעמק המלך וגו'", אמר רבי חנינא בר פפא, "בעמק המלך" היינו בעצת עמוקה של מלכו של עולם,

1 מתחתיה, ולכן לא יכל לחתוך שערות ראשו כיון שהיה נופל
2 בשאול.
3 הגמרא מוסיפה לבאר את המשך הפסוקים האמורים במות אבשלום.
4 כאשר הודיעו לדוד אודות מות בנו, נאמר בפסוק "וירד, המלך, ויעל על עלית השער – על עליית שער העיר, ויבך, ובה אמר בלכתו, בני אבשלום בני בני [אבשלום], מי יתן מותי אני תחתיה – הלוואי והייתי אני מת במקומך, אבשלום בני בני". ונאמר עוד שם, ו"המלך לאט – כיסה את פניו, ויועק המלך בקול גדול, בני אבשלום אבשלום בני בני", שואלת הגמרא, הני תמניא "בני" – שמונת הפעמים שאמר דוד את המילה "בני", לקח – מדוע אמרם.

ג. וימותו לפני ה' וגו'. איתא בילקוט (שמיני תקכ"ד) ר"ג אומר לא מתו בני אהרן אלא בפנים וכו', וישאום בכותנותם מלמד שהטילו עליהם חניתות של ברזל וגורם והוציאם לחוץ.

י"ל הא דקאמר ר"ע חניתות של ברזל היינו דר"ע לטעמי דס"ל (סוכה כה): דאותן אנשים אשר היו טמאים מישאל ואלצפן הוי, והתוס' הקשו בסנהדרין דף נב. (ד"ה) ההיא שריפה ממש) למ"ד שריפת נשמה וגוף איך נטמאו בהן, ותיצו דשילדן קיימת הוי.

והנה לפי מאי דאיתא בנדה (כז:): גבי שפיר ושלי' דכל שטלטלוה ממקומו א"א שלא נתבלבל, א"כ ה"נ כיון שע"כ הוציאם ע"י כלי דזר אינו נכנס להיכל, א"כ כבר לא היתה שילדן קיימת ואף שנטמא הכלי בתחלה כשהכניסו אותו שעדיין היתה שילדן קיימת, מ"מ הכלי הוי אב הטומאה והנוגע בו אינו אלא ראשון ולא היו טמאין טומאת שבעה פשיטא שהיו יכולין ליטוהר אפילו אי נימא דהוי ביום ח' לחודש, להכי אמר בחניתות של ברזל וקי"ל (פסחים יד:): בכלי מתכות בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל וכיון שנגעו בחניתות של ברזל הוי כנוגע במת עצמו.

אמנם שמעתי מכבוד אמ"ו הגאון זללה"ה לפמ"ש הר"ש בריש כלים (פ"א, מ"א) דחלל חרב לאו דוקא, אלא כל כלים או בגדים הנוגעים במת הרי הן כמות עצמו, א"כ כיון דמקשה שם בסנהדרין (נב.) למ"ד שריפת נשמתן וגופם והא כתיב וימותו כעין מיתה ומשני דאתחיל מגואי ואמרינן שם ותאכל אותם ולא בגדיהם, הרי בשעה שהי עדיין הגוף קיים נטמאו הבגדים, וכיון דכתיב וישאום בכותנותם נטמאו הן מבגדים.

ועיין בחידושינו סוף כתובות (קיא: ד"ה ואמר ר' חייא בר יוסף) דמהאי טעמא שאלו אנשי אלכסנדריא סוף מס' נדה (ע:): מתים לע"ל צריכין שלישי ושביעי ולא שאלו אם נטמאו, ואחז"ל (כתובות קיא:): עתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהם א"כ נטמאו מן הבגדים ולא שאלו אלא אם הם צריכין הזאה ג' זו' אך ז"א לשיטת הר"ש וע"ש.

פנים יפות

ט, כב – וישא אהרן את-ידיו אל-העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים

א. בגאולת מצרים נתחנכה כהונה ע"י אהרן במלואים, ועולי בבל ג"כ הקריבו מלואים בימי עזרא', ועתידיים מלואים ליקרב בחנוכת הבית השלישי במהרה בימינו' על ידי כהן צדק שזכרו רבותינו במסכת סוכה מכלל ארבעה חדשים שראה זכר' והוא מן הכהנים מזרע אהרן כמו עזרא אע"פ שאחרים לא פירשו כן ולעולם כהונה מחזרת על אכסניא שלה ולא עלה עזרא מבבל עד שיחס עצמו ועלה³ דוק בקראי כרוך ותני ותשכח מרגניתא.

עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פ"כ

י, א – ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטורת ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם

ב. אשר לא צוה אותם. י"ל ע"ד הרמז כי יש רל"א שערים גימטרי' ויאדי"ר, ועם הכולל [גימטרי'] יה"י או"ר, שהוא האור הגנוז שיתגלה ביום התיקון בבי"א, והוא גמטרי' ר"ת כ"י ר'וצה י'הו' ב'עמו (תהלים קמט, ד), ונדב ואביהו חשבו אותו היום הוא יום התיקון, ורשאים וכמעט חובה להכנס לפני ולפנים, והיינו אש"ר ל"א אותיות א"ש רל"א, שהוא האור של רל"א והוא ציוה אותם להקריב אש ההוא, וטעו והי' אש זרה ולא אש רל"א, וההפרש בין זר"ה [עם הכולל] לרל"א הוא ח"י, ע"כ מתו.

חתם סופר

ט, ה – ויקחו את אשר צוה משה אל פני אוהל מועד ויקרבו כל-העדה ויעמדו לפני ה'

(1) ועתידיים מלואים וכו', כמפורש ביהזקאל.

(2) ע"י כהן צדק וכו', במסכת סוכה פ' החליל (דף נ"ב ע"ב) ויראני ד' חרש' מאן ניהו ד' חרש' אמר בר חמא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא זה משיח בן דוד ומשיח בן יוסף ואלי' וכהן צדק פירש"י כהן צדק שם בן נח וכו' ע"ש, ולהרב נחא לפרש על אחד מן הכהנים מזרע אהרן שהי' גלגול אהרן כמו עזרא וכדמסיק בסמוך.

(3) דוק בקראי כתיב עזרא בן זריה וגו', ותשכח מרגנית' שאהרן הכהן הוא עצמו עזרא והיינו בגלגול.

המשך מעמוד רלז

12 והרי זה בעין האוכל דבר איסור לתאבון שאינו צדוקי אלא מומר.
13 שנינו במשנה: וְאֵיךְ הוּא נָשִׂיא וְהַ מִּלֵּךְ כו'.
14 הגמרא מביאה ברייתא המבררת מי הוא ה'נשיא' המביא שיער לחטאתו: תָּנוּ רַבֵּנּוּ, נֹאמֵר בַּמִּקְרָא (ויקרא ד' כב) 'אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחָטָא, יָכֹל – שְׂמָא כּוּוֹנֵת הַכְּתוּב הִיא לֹאדָם שֶׁהוּא נָשִׂיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּנֻשָׁיו כֵּן עֲמִינֵיב שְׂהִיָּה נָשִׂיא שְׁבֵט יִשְׂרָאֵל, תִּלְמוּד לִזְמַר בְּהַמְשָׁךְ הַפֶּסֶק יִצְעָשָׁה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵינוּ, וּמִעֲתָה יֵשׁ לַלְמוּד גּוֹיָרָה שׁוּה, נֹאמֵר כֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ, וְלִהְיוֹן הוּא אוֹמֵר בַּמִּקְרָאוֹת הַעוֹסְקִים בְּדִינוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ (דברים יז ט) 'לִמְעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ',
21

1 אֵלֶּיָּהוּ אִיזְהוּ צְדוּקִי, כֵּל הַעֲוִיב עֲבֹדֹת בּוֹכְבִּים.
2 הגמרא מקשה על דעת הסובר שהאוכל חָלַב להכעיס דינו
3 כצדוקי: מִיִּתְבִּי – הקשו בני הישיבה, על שיטת הסובר שהאוכל
4 להכעיס הוא צדוקי. שנינו בברייתא, אדם שֶׁאֵכָל פְּרִעוּשׁ אֶחָד או
5 יִתוֹשׁ אֶחָד, תָּרִי זֶה מוֹמֵר. וְהָא הָבָא דְלִהְבָּעִים הוּא – והרי כאן ודאי
6 עשה זאת להכעיס ולא לתאבון, שהרי פרעוש או יתוש אינו דבר
7 מאכל, וְכָאן קָרִי לִיָּה מוֹמֵר – ואף על פי כן נקרא הוא בברייתא
8 בשם 'מומר' ולא בשם 'צדוקי', ובהכרח יש ללמוד מכאן, שאף
9 האוכל להכעיס אינו נעשה צדוקי.
10 מתרצת הגמרא: הָתָם דְּאִמְרָא אִמְעוּס מַעֲם דְּאִיסוּרָא – שם אינו
11 עושה כן על מנת להכעיס, אלא שרוצה לטעום טעמו של איסור,

♦ יום ראשון כ"ג ניסן ♦

ט (א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

זש"י וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי. שְׁמִינִי לַמִּלּוּאִים, הוּא
רֹאשׁ-חֹדֶשׁ נִסָּן שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן בּוֹ בַּיּוֹם; וְנָטַל עֶשֶׂר
עֶטְרוֹת הַשְּׁנוּיֹת בִּ"סֹדֶר עוֹלָם". וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שבת פרשת שמייני, פרשת פרה, כ' אדר שני התשד"ח)

אף-על-פי שגם לפני יום השמיני למילואים היו כל עניני
המשכן בשלמותם, קרשי המשכן וכו' וכן כל כלי המשכן,
ועד שמשה ובני הקריב כבר קרבנות, שהרי "כל שבעת
ימי המילואים (ש)העמידו משה למשכן ושמש בו" - הנה
כל עילויים אלו לא הספיקו עדין, והיה צורך בענין נעלה
יותר ("מעלין בקדש") - יום השמיני למילואים, שאז
נתקמה הברכה ד"ויהי נועם ה' אלקינו עלינו". ותשרה
שכינה במעשה ידיכם, כמו שכתוב "ותצא אש מלפני ה'
ותאכל על המזבח גו' וירא כל העם ויראו".

(ב) וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן קַח-לָךְ עֵגֶל בֶּן-בָּקָר לַחֲטָאת
וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרִב לִפְנֵי יְהוָה:

זש"י קַח-לָךְ עֵגֶל. להודיע שמכפר לו הקדוש-ברוך-הוא על-ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 19)

קח לך עגל (ט, ב) להודיע שמכפר לו הקב"ה. על
מעשה העגל (רש"י) יש לשאל, הרי בשבעת ימי המילואים
הקריב אהרן פר כדי לכפר על העגל (תצוה כט, א), ולשם
מה הקריב קרבן נוסף. ויש לומר, שיש כאן שני שלבים

(ג) וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבָּר לֵאמֹר קָחוּ שְׁעִיר-עִזִּים
לַחֲטָאת וְעֵגֶל וּכְבֹשׂ בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה:

(ד) וַיֹּשׁוּר וְאֵיל לְשָׁלָמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה
בְּלִילָה בַשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם:

זש"י כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם. להשרות שכינתו במעשה ידיכם; לכן קרבנות הללו באין חובה ליום
זה.

(ה) וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל-פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד
וַיִּקְרְבוּ כָל-הָעֵדָה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יְהוָה:

הונסיבו ית די פקיד משה לקדם משכן
זמנא וקריבו כל כנשתא וקמו קדם יי:

א וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

להשמיעם שעל-פי הדבור אהרן נכנס ומשמש
בכהנה גדולה, ולא יאמרו מאליהו נכנס.

ומזה מובן גם בנוגע לעבודת כל אחד ואחד מישראל,
במשכן הפרטי שבו, כמו שכתוב "ושכנתי בתוכם", דקאי
על כל בית יהודי, שהוא בבחינת משכן ומקדש להקב"ה,
על-ידי-זה שהבית מתנהל וחדור באורה יהודית, ומואר
באור ד"נר מצוה ותורה אור", על-ידי כל עניני התורה
ומצותיה, ובמיוחד על-ידי הדלקת נרות-שבית-קדש -
שהעבודה בכל זה צריכה להיות באופן שאינו מסתפק
בהישגים הקודמים, אלא מוסיף ומעלה בקדש ביתר שאת
וביתר עוז.

בוֹאֵמֶר לְאַהֲרֹן סֹב לָךְ עֵגֶל בֶּן-בָּקָר
לַחֲטָאת וּדְבַר לְעֹלָה שְׁלָמִים וְקָרֵב קָדָם
יְי:

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה דִּין פִּתְגָמָא דִּי פְקִיד יי
תַּעֲבִידוּ וַיִּתְּגַלִּי לְכוֹן יִקְרָא דִּי:

(ז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קָרֵב אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת-חַטָּאתְךָ וְאֶת-עֹלֹתְךָ וּכְפֹר בַּעֲדֶךָ וּבַעֲדֵי הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת-קִרְבָּן הָעָם וּכְפֹר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן קָרֵב לְמִדְבָּחָא וְעַבֵּד ית חטאתך וית עלתך וכפר עלך ועל עמא ועבד ית קרבן עמא וכפר עליהון כמא די פקיד יי:

כ"י • קָרֵב אֶל-הַמִּזְבֵּחַ • שְׁהִיָּה אַהֲרֹן בּוֹשׁ וַיֵּרָא לְגִשְׁתָּ. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: 'לָמָּה אַתָּה בּוֹשׁ? לָכֵן נִבְחַרְתָּ!'. אֶת חַטָּאתְךָ • עָגַל בֵּן בָּקָר. וְאֶת-עֹלֹתְךָ •

איל. קרבן העם • שעיר עזים ועגל וכבש. כל מקום שנאמר "עגל", בן שנה הוא, ומכאן אתה למד.

(ח) וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת-עֹגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר-לוֹ:

חיקרב אהרן למדבחה ונכס ית עגלא דחטאתא די לה:

(ט) וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אַהֲרֹן אֶת-הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בָּדָם וַיִּתֵּן עַל-קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-הַדָּם יָצַק אֶל-יֶסֶד הַמִּזְבֵּחַ:

ט וקריבו בני אהרן ית דמא לה וטבל אצבעה בדמא ויהב על קרנת מדבחה וית דמא אריק ליסודא דמדבחה:

(י) וְאֶת-הַחֵלֶב וְאֶת-הַכֶּלֶיֹת וְאֶת-הַיִּתְרֹת מִן-הַכֶּבֶד מִן-תַּחֲטָאת הַקָּטֹר הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:

י וית תרבא וית כליתא וית חצרא מן כבדא מן חטאתא אסק למדבחה כמא די פקיד יי ית משה:

(יא) וְאֶת-הַבֶּשֶׂר וְאֶת-הָעוֹר שָׂרָף בְּאֵשׁ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה:

יא וית בשרא וית משפא אוקיד בנורא מבדא למשריתא:

כ"י • וְאֶת-הַבֶּשֶׂר וְאֶת-הָעוֹר וְגו' • לֹא מְצִינּוּ חֲטָאת חִיצוֹנָה נִשְׂרָפֶת אֲלָא זֶה וְשֵׁל מְלוֹאִים; וְכֵלֶן עַל-פִּי הַדְּבָר.

(יב) וַיִּשְׁחַט אֶת-הָעֹלָה וַיִּמָּצְאוּ בְנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת-הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

יב ונכס ית עלתא ואמטיאו בני אהרן לה ית דמא וזרקה על מדבחה סחור סחור:

כ"י • וַיִּמָּצְאוּ • לְשׁוֹן הוֹשָׁטָה וְהִזְמָנָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (220 סי' שיחות כרך לב עמ' 54)

לְשׁוֹן הוֹשָׁטָה וְהִזְמָנָה (רש"י ט, יב) כָּאן נֹאמַר "וַיִּמָּצְאוּ", וְאֵלּוּ בְּחֻטָּאת נֹאמַר "וַיִּזְרְקוּ". וַיֵּשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה זְרִיקַת דָּם הַחֲטָאת הִיְתָה בְּאִמְצָעוֹת טְבִילַת הָאֶצְבָּע בָּדָם, וְאֵלּוּ זְרִיקַת דָּם הָעֹלָה הִיְתָה בְּאִמְצָעוֹת כְּלִי שְׂבֹו נָתַן הָדָם. לָכֵן נֹאמַר אֶצְבָּע.

"וַיִּמָּצְאוּ" ("הוֹשָׁטָה וְהִזְמָנָה") רַק בְּעוֹלָה, שָׁכַן עִם הוֹשָׁטַת הָדָם לְאַהֲרֹן הִיְתָה הָדָם מוֹכֵן וּמִזְמֵן לְזִרְיָקָה; וְאֵלּוּ בְּחֻטָּאת הִיְתָה צָרָה בְּפִעֻלָּה נֹסֶפֶת לְאַחַר מִסִּירַת הָדָם - טְבִילַת אֶצְבָּע.

(כב) וַיֵּשֶׂא אֱהֶרֶן אֶת־יָדָיו אֶל־הָעַם וַיְבָרֶכֶם וַיֵּרֶד מִעֲשֵׂת הַחַטָּאת וְהַעֲלָה וְהִשְׁלִימָם:

וַיֵּשֶׂא אֱהֶרֶן אֶת־יָדָיו אֶל־הָעַם וַיְבָרֶכֶם וַיֵּרֶד מִעֲשֵׂת הַחַטָּאת וְהַעֲלָה וְהִשְׁלִימָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך כב, עמוד 39 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

ברכת כהנים בפרשת שמני

ההלכה. כדמוכח בכמה מקומות בש"ס ש"ויברכם" קאי על מצות ברכת כהנים.

דהנה, השפאת השכינה במשכן היתה הוכחה על כפרת חטא העגל, וכמו שכתב רש"י על הפסוק משכן העדות (סוף פרשת פקודי) "עדות ל'ישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השירה שכינתו ביניהם".

וזהו תוכן הברכה שבידך אהרן את בני ישראל: **ויברך ה'** – הברכה תגיע מהקב"ה בעצמו, שאחרי כפרת חטא העגל, הודיע הקב"ה ש"פני ילכו" – "אני בעצמי" (תשא לג, יד ורש"י שם).

יאר – "יראה לך פנים שוחקות" (רש"י נשא ו, כה), והינו שתשכון ותשירה השכינה בין בני ישראל.

והוא על-ידי ש"ישראל" – "יכבד פסעו" (רש"י שם, כו), היינו שיכפר הקב"ה על חטא העגל.

כג ועל משה ואהרן למשכן זמנא ונפקו ויברכו ית עמא ואתגלי יקרא דיין לכל עמא:

נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל. ויצאו ויברכו את-העם. אמרו: "ויהי נעם ה' אליהנו עלינו" (תהלים ז), 'יהי רצון שתשירה שכינה במעשה ידיכם'. לפי שכל שבעת ימי המלואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה: 'משה רבנו, כל הטרח שטרחנו, שתשירה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל! לכה אמר להם: "זה הדבר אשר-צוה ה' תעשו ויבא אליכם כבוד ה'", אהרן אחי כדאי וחשוב ממני, שעל-ידי קרבנותיו ועבודתו תשירה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 237)

השתלשלות. אף ביום השמיני היתה השפאה זו מצד **הקב"ה**, ולכן נמשכה בחינה שלמעלה מסדר השתלשלות. ובהתאם לכלל שכל הגבוה יותר, יורד למטה יותר - הגיע הגלוי גם ל'עם'.

וישא אהרן את ידיו גו' ויברכם

ויברכם – ברכת כהנים, וברכה, יאר, ישא (ט, כב. ובפירוש רש"י)

במפרשים הקשו על פרוש רש"י: א. הרי על מצות ברכת כהנים נצטוו רק לקמן בפרשת נשא, ומדוע מפרש שהברכה כאן היא ברכת כהנים. ב. מדוע מפרט "ויברך יאר ישא", הרי פשיטא שברכת כהנים פוללת ג' ברכות אלו. ותרצו בכמה אופנים (ראה רמב"ן, שפתי חכמים, משכיל לדוד, ועוד).

ויש לומר בזה, דחידא מתורצת בחבירתה; והפונה ב"ויברכם", היא לא שקנים אהרן את מצות ברכת כהנים, אלא שבחר אהרן **ברצונו** לברך את ישראל באותה עת בפסוקי ברכת כהנים, "ויברך, יאר, ישא" [להעיר, שזהו רק לרש"י המפרש "פשוטו של מקרא", מה שאין-כן בדרך

(כג) ויבא משה ואהרן אל-אהל מועד ויצאו ויברכו את-העם ויבא כבוד-יהוה אל-כל-העם:

וַיֵּבֶא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְגו' • למה נכנסו? מצאתי בפרשת מלואים בברייתא הנוספת על 'תורת כהנים' ש'לנו: למה נכנס משה עם אהרן? ללמדו על מעשה הקטרת. או, לא נכנס אלא לדבר אחר? הריני דן ירידה וביאה טעונות ברכה: מה ירידה מעין עבודה, אף ביאה מעין עבודה. הא למדת, למה נכנס משה עם אהרן? ללמדו על מעשה הקטרת. דבר אחר: פיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה מצטער ואומר: 'יודע אני שפעם הקדוש-ברוך-הוא עלי, ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל! אמר לו למשה: 'משה אחי, כך עשית לי, שנכנסתי ונתבישתי? מיד

וַיֵּבֶא כְבוֹד ה' אֶל כָּל הָעָם (ט, כג) 'עם', מלשון גחלים עוממות, מורה על בחינה נמוכה. בשבעת ימי המלואים היתה השפאת השכינה על ידי עבודת **ישראל** (הקרבנות קרבנות), ועבודת ה'מטה' ממשיכה אור מסדר

♦ יום שלישי כ"ה ניסן ♦

כד וינפקת אשתא מן קדם יי ואכלת על
מדבחה ית עלתא וית תרביא וחזא כל עמא
ושבחו ונפלו על אפיהון :

(כד) וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּתְאָכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ
אֶת־הַעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּרְצוּ וַיִּפְּלוּ
עַל־פְּנֵיהֶם:

כ"ה - ירצו • כתר גומו.

אונסיכו בגי אהרן נדב ואביהוא גבר
מחיתיה ויהבו בהן אשתא ושויאו עליה
קטרת וקריבו קדם יי אשתא נוכריא די לא
פקיד יהיהון :

י (א) וַיִּקְחוּ בְנֵי־אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחֲתָתוֹ
וַיִּתְּנוּ בָּהֶן אִשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קָטֹרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי
יְהוָה אִשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 99)

(קטרת מלשון התקשרות) עד שלא נזקקו לצווי; כל
מעשיהם היו בדרך ממילא בהתאמה מלאה לרצון ה', כי
רצונו הפך לרצונם שלקם.

אשר לא צוה אותם (י, א) כתב ב'אור החיים', שבגי אהרן
מתו מ'כלות הנפש', תשווקה עזה להקב"ה. ויש לשאל, הרי
כתיב "אשר לא צוה אותם", ומשמע שעברו על רצון ה'.
ויש לומר, שהיו בדרך פז של התקשרות והתחברות לה'.

כד וינפקת אשתא מן קדם יי ואכלת יתהון
וימיתו קדם יי :

(כד) וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּתְאָכַל אוֹתָם
לִפְנֵי יְהוָה:

שאחר מיתתן הזהיר הנוטרים שלא יכנסו שתויי יין
למקדש. משל למלך שהיה לו בן בית וכו', כדאיתא
ב"ויקרא רבה".

כ"ה - ויצא אש • רבי אליעזר אומר: לא מתו בגי
אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן.
רבי ישמעאל אומר: שתויי יין נכנסו למקדש. תדע,

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת שמייני, מברכים החודש אייר תשכ"ו)

לאידך גיסא: דורשים מפל אהד ואחד שלימוד התורה שלו
יהיה דוקא בהבנה והשגה בשכלו הוא - ועד שכל כולו
יהיה חדור בהבנת התורה.

עם היות שמדרגתם של נדב ואביהוא היתה נעלית ביותר,
ועד כדירכף שאמור משה לאהרן: "שהם גדולים ממני
וממך", והקב"ה קראם "בקרובי - בבחי"ר", בכל זאת נענשו
בעונת חמור ביותר, בגלל העדר ה"ביטול" הראוי לרבים -
שהורו הלכה בפניו.

- וזהו שממשיך רש"י ואומר "רבי ישמעאל אומר שתויי
יין נכנסו למקדש": יין הוא בחינת בינה - הבנה והשגה,
ו"שתויי יין" פירושו שהיו מלאים וחדורים הבנה והשגה,
והחטא הוא - שנכנסו למקדש בציור זה: החסרון של
"שתויי יין" אינו אלא בעת הפניסה למקדש - אבל עבודת
האדם לקונו פשאינו במקדש, הרי אדרבה, צריכה להיות
בהבנה והשגה:

ורבי אליעזר - למרות פחו הרב בתורה כנ"ל - הוא האומר
ש"האומר דבר שלא שמע מפיו רבו, גורם לשכינה
שתסתלק מישראל", שהביטול לרבו הוא דבר הנוגע לגילוי
השכינה לכללות ישראל.

מקדש הוא ענין התפלה, שאז עומד האדם לפני מלך מלכי
המלכים הקב"ה, ומאן דמחוי בקמחוג קמי מלפא וכו' -
שצריך להיות בתכלית הביטול "כעבדא קמי מריה", אבל
עבודתו ויגיעתו בתורה צריכות להיות באופן ד"שתויי יין"
שכל מציאותו ממולאת וחדורה בשכל התורה.

ומזה ההוראה, שאל יאמר אדם מישראל: למדן אני
ותלמיד-חכם הנני, ואיך אהיה בטל לרב ולחפזת שיוך לי
ההלכה בתורה, וכן בהליכות עולם, והדרך אשר אלף בה
בעבודת ה' - והלא בכוחי להורות לעצמי!

- וכמו שמצינו ברבי יהודה ברבי אילעאי שאמר לו
מטרוניתא, שפניו היו דומים לפני "שתוי יין". ואמר לה רבי

- כי מי לנו גדול כנדב ואביהוא, ובכל זאת זה היה כל
חטאם, "לא מתו בגי אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני
משה רבן", ועד כדי כך - שזה נוגע לא רק להם, אלא
שגורם להיפך הענין של גילוי השכינה בישראל.

יהודה שזהו לפי שתלמודו מצוי בידו - והינו דעה שבגשמיות היה נראה כ"שתוי יין", הרי זה מפני שהגשמיות שלו היתה כפי הרוחניות שלו, וברוחניות היה "שתוי יין" - חדור בהבנת התורה - והנה זה שבזמן התפלה (במקדש), מתבטל האדם ממצויאותו לגמרי כנ"ל - הרי זה נותן כח ופועל שגם עבודתו אחר-כך בלימוד התורה בשכלו הוא, תהיה בביטול הראוי, עם שהיא גם בהבנה והשגה כדבעי. אמנם נשאלת השאלה: איך יתכן החיבור של שני הפכים בלימוד התורה: הרגש שכלו והבנתו של הלומד, וביטול מציאותו וכו' - ? התשובה ניתנת בהמשך פירוש רש"י

להלן: "משל למלך שהיה לו **בן-בית** וכו'" - מפני שהמדובר בבני ישראל שהם "בן-בית" של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הרי הוא יתברך נותן להם הכח לחבר ב' ההפכים, שיוכלו ללמוד בהבנה והשגה, וביחד עם זה להיות בביטול המתאים וכו': עד שעל-ידי-זה יפעלו את החיבור (דב' ההפכים) של עולם ואלקות, העולם מתנהג על-פי פסק-דין של הלומד ומסקנתו בלימודו, וכדנשת רבותינו ז"ל על הפסוק לא-ל גומר עלי, ומקרב על-ידי-זה את קיום העידן "ונגלה כבוד ה' וראו כל **בשר** יחדיו כי פי ה' דבר". בביאת משיח צדקנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 51)

ומזה שלשון **זה עצמו** מופיע גם בבני אהרן, מוכח שאף עבודתם גרמה גלוי השכינה. לכן מפרש שהעבודה כשלעצמה היתה כדבעי, אלא שהיה חסרון באופן הנהגתם בעבודה זו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב, עמוד 49 - מתוך 'לקראת שבת')

בני ביתו של הקב"ה

פגנתו רק לצין לדברי המדרש, הנה ליה לקצר ולומר "משל למלך וכו' כדאיתא בויקרא רבה", ואם ברוצנו להודיע גם את תוכן המשל, הרי אין די בתחלת המשל שהביא? ויש לומר, דבדבריו אלו מתרץ מפני מה נענשו נדב ואביהוא, והרי לא נצטוו על האסור דשתיית יין, ועל זה תירץ ממשל למלך שהיה לו בן בית, דזה שהענישו המלך, אף-על-פי שלא הוזהר על כך, הוא מפני שבהיותו "**בן בית**" של המלך היה צריך להבין **מעצמו** - גם מבלי אזהרה מפורשת - שהנהגה זו היא הפך רצונו של המלך. ועל-דרך-זה בענייננו, מפני שגני אהרן היו בני ביתו של הקב"ה "בקרובי אקדש", הנה מעצמם ידעו הנהגות ביתו, גם כשלא נצטוו על זה בפרוש.

ג ואמר משה לאהרן הוא די מליל יי למימר בקרובי אקדש ועל אפי כל עמא אתיקר ושתיק אהרן:

(ג) ויאמר משה אל-אהרן הוא אשר-דבר יהוה | לאמר בקרובי אקדש ועל-פני כל-העם אפבד וידם אהרן:

ומה שזכר קבל? שנתחבר עמו הדבור, שנגמרה לו לבדו פרשת שתוי יין. בקרובי. בבחירי. ועל-פני כל-העם אפבד. כשהקדוש-ברוך-הוא עושה דין בצדיקים מתברא ומתעלה ומתקלס; אם כן באלו, כל-שכן ברשעים. וכן הוא אומר: (תהלים סח) "נורא אלהים ממקדשיך" - אל תקרי "ממקדשיך", אלא 'ממקדשיך'.

כ"י < הוא אשר-דבר וגו' > (ובחים קטו) היכן דבר? "ונעדת שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי" (שמות כט). אל תקרי "בכבדי", אלא 'במכבדי'. אמר לו משה לאהרן: אהרן אחי! ידע הייתי שיתקדש הבית במידעיו של מקום, והייתי סבור: או בי או בך. עכשיו, רואה אני שהם גדולים ממני וממך! (ת"כ. ויקרא רבה). וידם אהרן > (שם ושם) קבל שזכר על שתיקתו,

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ח"ח ע' קנע)

ידיעת הרע יכולה לגרם נזק לאדם, ואלו בדרגות אלקיות שאין להם כל קשר לרע, אין ידיעת הרע גורמת לנזק. לכן משה ידע על ההולך להתרחש, כי משה הוא בבחינת אלקות שלמעלה מהעולם וידיעת הרע לא מזיקה לו. מה שאין כן אהרן עצם הידיעה היתה יכולה להזיק לו, לכן לא ידע מההולך להתרחש.

ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש ועל פני כל העם אקבד וידם אהרן (א, י)
משמע מהפסוק שמשה ידע על מה שעומד להתרחש ואלו אהרן לא ידע. ויש לבאר הטעם לכך: מבאר בחסידות שמשה הוא "שושבינא דמלכא" - שתפקידו להמשיך אלקות בעולם. ואהרן הוא "שושבינא דמטרוניתא" - שתפקידו להעלות את העולם למעלה. עוד מבאר, שעצם

ד ויקרא משה למישאל ולאֶלְצָפָן בְּנֵי עֲזִיזָאל אח אביהי דאהרן ואמר להון קריבו טולו ית אחוכון מן קדם אפי קודשא למברא למשריתא:

(ד) ויקרא משה אל-מישאל ואל אלצפן בני עזיאל יד אהרן ויאמר אלהם קרבו שאו את-אחיכם מאת פני-הקדש אל-מחוץ למחנה:

כאדם האומר לחברו העבר את המת מלפני הפלה, שלא לערוב את השמחה.

כ"י ד אהרן • עזיאל אחי עמרם היה, שנאמר: "ובני קהת וגו'". שאו את-אחיכם וגו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך יז עמוד 107 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

המשימה של כל 'לוי'

לחשוב, שמכיון ש"נתקדש קדש קדשים" עליו לעסוק רק בעניני תורה וקדושה, אך בענינים הקשורים ב"סור מרע" ו"לאפרושי מאיסורא" - מוטב שיעסקו בזה אלו שעדיין לא נתקדשו קדש קדשים, ועדיין לא פרקו מעל צואתם "החשבונות הרבים".
וזו משמיענו הפתוב, שפדי "לא לערוב את השמחה", שהעולם יהיה מכוון ומדור לשבתו יתברך, צריך ל"העביר את המת" ולאפרושי מאיסורא. ובצווי זה "שאו את אחיכם מאת פני הקדש" נצטוו הלויים דוקא. דאף שהם מורמים מעם, ומובדלים "לעמוד לפני ה' לשירתו ולעבדו" - עליהם לעסוק בהעברת האיסור ו"לכלוף", "מלפני הפלה". ורק באופן זה יקשר העולם להיות מכוון ומדור לשבתו יתברך.

על הפסוק "שאו את אחיכם מאת פני הקדש אל מחוץ למחנה" (י, ד), מפרש רש"י כאדם האומר לחבירו העבר את המת מלפני הפלה, שלא לערוב את השמחה.
מצונו שבמעשה זה ד"העבר את המת" - נצטוו קרובי המת, הלויים.
ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו: כתב הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל) "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשירתו ולעבדו כו' ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו כו' כמו שזכה לכהנים וללויים".
והנה איש זה ש"נדבה רוחו אותו" והוא בבחינת "לוי", יכול

(ה) ויקרבו וישאם בכנתם אל-מחוץ למחנה כאשר דבר משה:

כ"י • בכנתם • של מתים, מלמד שלא נשרפו בגדיהם, אלא נשמתם; כמין שגני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהם (סנהדרין נב. ת"כ) •

ויאמר משה לאהרן ולאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר בְּנוֹי רִישִׁיכֹן לא תרבו פרוע ולבושיכוֹן לא תבצעוֹן וְלֹא תִמְוֹתוּן וְעַל כָּל בְּנֵשְׁתָא יְהִי רִיגָזָא וְאַחִיכֹן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְנוּ יָת יִקְדָּשָׁא דִּי אוֹקִיד יְיָ:

(ו) ויאמר משה אל-אהרן ולאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר בְּנָיו רִאשִׁיכֶם אֲלִתְפָּרְעוּ וּבְגֵדֵיכֶם לֹא־תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף וְאַחִיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְנוּ אֶת־הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה:

כ"י אֶל-תַּפְרֵעוּ. אֶל תִּגְדְּלוּ שָׁעַר. מִכָּאן, שְׁאֵבֶל אֲסוּר בַּתְּסַפְרָת. (מור"ק יד ב) אֲבָל אַתֶּם אֶל תַּעֲרַבְבוּ שְׁמִיחָתוֹ שֶׁל מָקוֹם. וְלֹא תִמְתּוּ. הָא אִם תַּעֲשׂוּ בֵּן,

(ז) וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן-תִּמְתּוּ בִּישְׁמֵן מִשַּׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כַּדְבָר מֹשֶׁה: פ

ז ומתערע משפן זמנא לא תפקון דילמא תמותון ארי משח רבותא דני עליכון ועבדו כפתגמא דמשה:

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

(ט) יֵינ וְשִׁכַר אֶל-תִּשְׁתֵּי. אִתָּהּ. וּבִנְיָד אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:

ט חמר ומרורי לא תשתי את ובניד עמך במעלכון למשפן זמנא ולא תמותון קנים עלם לדריכון:

כ"י יֵינ וְשִׁכַר. יֵינ כְּדָרְךָ שְׁכֻרוֹתוֹ. בְּבֹאֲכֶם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד. (ת"כ) אֵין לי אֵלָא בְּבּוֹאִם לְהִיכֹל, בְּגִשְׁתֶּם לְמִזְבֵּחַ מִנֵּי? נֹאמַר כָּאן 'בִּיאַת אֹהֶל-מוֹעֵד',

ונאמר בקדוש ידים ורגלים: 'ביאת אהל מועד', מה להלן עשה גישת מזבח כביאת אהל-מועד, אף כאן עשה גישת מזבח כביאת אהל-מועד.

(י) וְלֹהֲבִדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֵל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר:

י ולאפרשא בין קודשא ובין חלא ובין מסאבא ובין דקיא:

כ"י וְלֹהֲבִדִּיל. כְּדִי שֶׁתְּבַדִּילוּ בֵּין עֲבוּדָה קְדוּשָׁה לְמַחֲלָלָת. הָא לְמַדָּת, שְׁאִם עָבַד - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה (ובחים י. ת"כ).

(יא) וְלַהּוֹרֹת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל-הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד-מֹשֶׁה: פ

יא ולא לפא ית בני ישראל ית כל קמנא די מליל יי להון בידא דמשה:

כ"י וְלַהּוֹרֹת. לְמַד שְׁאֲסוּר שְׁכוֹר בַּהּוֹרָא (ת"כ). יָכוֹל יְהִי חֵיב מִיתָה? תִּלְמוּד לומר: "אתה ובניד אתה..."

ולא תמתו" (במדבר יח). כהנים בעבודתם במיתה ואין חכמים בהוראתם במיתה.

♦ יום רביעי כ"ו ניסן ♦

(יב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל-אִיתָמָר בְּנֵי הַנּוֹתָרִים קָחוּ אֶת-הַמִּנְחָה הַנּוֹתָרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ מִצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הִוא:

יב ומליל משה עם אהרן ועם אלעזר ועם איתמר בנוהי דאשתארו סיבו ית מנחתא דאשתארת מקרבנא דיי ואכלוה פטיר בסטר מדבחה ארי קדש קודשין היא:

כ"י הַנּוֹתָרִים. מִן הַמִּיתָה. מְלָמַד, שְׁאֵף עֲלֵיהֶם נִקְנְסָה מִיתָה עַל עֶזְרָן הָעֶגְל. הוּא שְׁנֹאמַר: (דברים ט) "וּבְאַהֲרֹן הַתַּאֲנֵף ה' מָאֵד לְהַשְׁמִידוֹ", וְאֵין 'הַשְׁמִדָה' אֵלָא כְּלוּי בָּנִים, שְׁנֹאמַר: (עמוס ב) "וְאַשְׁמִיד פְּרִיּוֹ מִמֶּעַל"; וּתְפִלָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בִּטְלָה מִחֻצָּה, שְׁנֹאמַר (דברים ט): "וְאַתְּפִלֵּל גַּם-בְּעַד אַהֲרֹן בְּעַת הַהוּא". קָחוּ

את המנחה. אף-על-פי שאתם אונגנין, וקדשים אסורים לאונן. את-המנחה. זו מנחת שמיני ומנחת נחשון. ואכלוה מצות. מה תלמוד לומר? לפי שהיא מנחת צבור ומנחת שעה ואין פיוצא בה לדורות, הצרף לפרש בה דין שאר מנחות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ט עמ' 275)

בתפלה, כדי שגם מחצה תספיק. ויש לפרש: על ידי אריכות התפלה מוגעים בדרך עליונה יותר, ורגלי הדרך העליונה הם כנגד כל הדרגות שלמטה ממנה.

ותפלתו של משה בטלה מחצה (רש"י י, יב) ספר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שמוה"ר סלנטר שאל את הרבי מהר"ש, מדוע מאריכים חסידים כל-כך בתפלה, וענהו, שידועה הפלוגתא אם תפלה עושה מחצה או כלה, ולכן מאריכים

יג. ותיכלון יתה באמר קדיש ארי חלקך וחלק בניך היא מקרבניא דיי ארי כן אתפקדית:

(יג) **ואכלתם אתה במקום קדוש כי חקך וחק-בניך הוא מאשי יהוה בירכן צויתי:**

כס"י • אין לבנות חק בקדשים. פי' בן צויתי • באנינות יאכלוה (ת"כ. זבחים קא) •

יד ונת חדיא דארמוותא ונת שוקא דאפרשותא תיכלון באמר דכי את ובניך ובנתיך עמך ארי חלקך וחלק בניך אתיהיבו מנכסת קודשא דבני ישראל:

(יד) **ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנתיך אתה בירחקך וחק-בניך נתנו מזבחי שלמי בני ישראל:**

שקדשים קלים נאכלין בכל העיר. אתה ובניך ובנתיך • (ת"כ) אתה ובניך בחלק, אבל בנתיך לא בחלק, אלא אם תתנו להן מתנות, רשאות הן לאכל בחזה ושוק. או אינו אלא אף הבנות בחלק? תלמוד לומר: "כי-חקך וחק-בניך נתנו" — חק לבנים ואין חק לבנות.

כס"י • ואת חזה התנופה • של שלמי צבור. תאכלו במקום טהור. וכי את הראשונים אכלו במקום טמא? אלא, הראשונים שהם קדשי קדשים, הזקקה אכילתם במקום קדוש. אבל אלו אין צריכים תוך הקלעים, אבל צריכים הם להאכל תוך מחנה ישראל, שהוא טהור מלהפנס שם מצרעים (שם נח). מכאן,

טו שוקא דאפרשותא וחדיא דארמוותא על ארבעי תרביא יתון לארמא ארמא קדם יי ויהי לך ולבניך עמך לקנים עלם קמא די פקיד יי:

(טו) **שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף תנופה לפני יהוה והיה לך ולבניך אתה לחק-עולם באשר צוה יהוה:**

על אשי החלבים • מכאן שהחלבים למטה בשעת תנופה. וישוב המקראות שלא יכחישו זה את זה, כפר פרשתי שלשפן ב"צו את אהרן".

כס"י • שוק התרומה וחזה התנופה • לשון "אשר הונף ואשר הורם". תנופה — מוליך ומביא, תרומה — מעלה ומוריד. ולמה חלקן הכתוב תרומה בשוק, ותנופה בחזה? לא ידענו, ששניהם בהקמה והנפה.

• יום חמישי כ"ז ניסן •

טז ונת צפירא דחטאתא מתבע תבעי משה וקא אתוקד ורגו על אלעזר ועל איתמר בני אהרן דאשתארו למימר:

(טז) **ואת שער החפזאת דרש דרש משה והנה שרף ויקצף על-אלעזר ועל-איתמר בני אהרן הנותרם לאמר:**

במנחה: "ואכלוה מצות". דרש דרש • שתי דרישות הללו: מפני-מה נשרף זה, ומפני-מה נאכלו אלו? כף הוא ב'תורת פהנים' (ועיין זבחים ק"א הגירסא לא נאכלו אלו וכן גרס הרא"ם הכי ומפני מה לא נאכלו). על-אלעזר ועל-איתמר • בשביל כבודו של אהרן, הפך פניו כנגד הפנים וכעס. לאמר • אמר להם: השיבוני על דברי!.

כס"י • שער החטאת • שער מוספי ראש-חדש. ושלשה שיערי חטאות קרבו בו ביום: שער עזים ושער נחשון ושער ראש-חדש. ומכלן לא נשרף אלא זה. ונתלקו בדבר חכמי ישראל (בת"כ), יש אומרים: מפני טומאה שנגעה בו נשרף, ויש אומרים: מפני אנינות נשרף, לפי שהוא קדשי דורות; אבל בקדשי שעה סמכו על משה, שאמר להם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 182)

מחלקת מפני שאין דעות בני אדם שוות, ולא מפני שאחד מהם טועה. אבל לאחר ששלמדנו **שם** שטעה מפני הפס, יש לפרש פן גם כאן.

ויקצף על אלעזר ועל איתמר (י, טז) בפרשת מטות (לא, כא) פרש רש"י: "ויקצף... בא לכלל פעם בא לכלל טעות". ומה שלא כתב פן כאן - יש לומר: החלוק בין קדשי שעה לקדשי דורות הוא דבר התלוי בסבבא, ובזה אפשר שתהיה

י' מדין לא אכלתו ית חטאתא באתר קדש ארי קדש קודשין היא ונתה יהב לכוין לסלקא על חובי כושטא לכפרא עליהון קדם יי:

(י) מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש? כי קדש קדשים הוא ואתה נתן לכם לשאת את-עון העדה לכפר עליהם לפני יהוה:

אותה? . ואתה נתן לכם לשאת וגו'. שהפגנים אוכלים ובצלים מתפפרים. לשאת את-עון העדה. מכאן למדנו ששעיר ראש-חדש היה, שהוא מכפר על עון טמאת מקדש וקדשיו, שחטאת שמיני וחטאת נחשון לא לכפרה באו.

כ"י < מדוע לא אכלתם את-החטאת במקום הקדש. וכי חוץ לקדש אכלוה, והלא שרפוה? ! ומהו אומר "במקום הקדש"? אלא אמר להם: שמה חוץ לקלעים יצאה ונפסלה? . כי קדש קדשים הוא. ונפסלת ביוצא, והם אמרו לו: לאו. אמר להם: הואיל ובמקום הקדש היתה, מדוע לא אכלתם

יח הא לא אתעל ית דמה לבית קודשא גזאח מיכל תיכלון יתה בקודשא כמא די פקדית:

(יח) הן לא-הובא את-דמיה אל-הקדש פנימה אכול תאכלו אתה בקדש כאשר צויתי:

אף-על-פי שאתם אוגנים. כאשר צויתי. לכם במנחה.

כ"י < הן לא-הובא וגו'. שאלו הובא היה לכם לשרפה, כמו שנאמר: (לעיל ו) "וכל-חטאת אשר יובא מדמה וגו'". אכול תאכלו אתה. היה לכם לאכלה

יט ומליל אהרן עם משה הא יומא דין קריבו ית חטאתהון וית עלתהון קדם יי ובערא יתי עקן פאלין אלו פון אכלית חטאתא יומא דין תתמן קדם יי:

(יט) וידבר אהרן אל-משה הן היום הקריבו את חטאתם ואת-עלתם לפני יהוה ותקראנה אתי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני יהוה:

קא אלא, אמר להם משה: שמה זרקתם דמה אוגנים, שהאוגן שעבד חלל. אמר לו אהרן: וכי הם הקריבו, שהם הדיוטות? אני הקרבתי, שאני כהן גדול ומקריב אוגן. ותקראנה אתי כאלה. אפלו לא היו המתים בני, אלא שאר קרובים, שאני חייב להיות אוגן עליהם כאלו, כגון כל האמורים בפרשת כהנים, שהכהן מטמא להם. ואכלתי חטאת. ואם אכלתי, הייטב וגו'. . היום (ס) אבל אגנינות לילה מתר, שאין אוגן אלא ביום קבוצה. הייטב בעיני ה'. אם שמעתי בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות.

כ"י < וידבר אהרן. אין לשון "דבור" אלא לשון עז, שנאמר: (במדבר כא) "וידבר העם וגו'". אפשה, משה קצף על אלעזר ועל איתמר, ואהרן מדבר? הא ידעת, שלא היתה אלא מדרוך כבוד. אמרו: אינו בדין שיהא אבינו יושב ואנו מדברים לפניו, ואינו בדין שיהא תלמיד משיב את רבו. יכול מפני שלא היה באלעזר להשיב? תלמוד לומר: (שם לא) "ויאמר אלעזר הכהן אל-אנשי הצבא וגו'". הרי כשרצה, דבר לפני משה ולפני הנשיאים! זו מצאתי ב'ספרי' של פנים שני. הן היום הקריבו. מהו אומר? (זבחים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 106)

שעה לקדשי דורות. על כך השיב לו אהרן, שההוראה להקטע מאבלות אינה אלא לפני ה', במקום המזבח, אף אכילת הקרבנות אינה לפני ה' ולכן אין לאוכלם (מלבד קדשי שעה, שלגביהם היתה הוראה מיוחדת)..

אם שמעת בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות (רש"י י, ט) משה סבר שההתר לאכל קדשים באגנינות הוא כדי שלא לפגוע בשמחה על ידי מנהגי אבלות (בדומה לצווי "ראשיכם אל תפרעו"), ואם פן אין הבדל בין קדשי

(כ) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו: פ

כ וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו: פ

כ"י וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו • (ת"כ) הוֹדָה, וְלֹא בּוֹשׁ לֵאמֹר: 'לֹא שָׁמַעְתִּי'.

♦ יום שישי כ"ח ניסן ♦

יא (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר
אַלֶּהֶם:

אומר: "דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", הָרִי דְבוּר אָמור לְיִשְׂרָאֵל. הָא מָה אֲנִי מַקִּים: "לֹא־אֶמַר אֲלֵהֶם"? לְבָנָיו, לְאֶלְעָזָר וְלֹא־יִתְמָר.

כ"י אֶל מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן • לְמֹשֶׁה אָמַר שִׂיא־מֹר לְאַהֲרֹן. לֹא־אֶמַר אֲלֵהֶם. אָמַר שִׂיא־מֹר לְאֶלְעָזָר וְלֹא־יִתְמָר. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא "לֹא־מֹר" לְיִשְׂרָאֵל? כְּשֶׁהוּא

(ב) דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחֲזִיהַ אֲשֶׁר
תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ:

ב מלילו עם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימָר דָּא חֲזִיתָ דִּי תִכְלֹן מִכָּל בְּעִירָא דִּי עַל אָרְעָא:

זאת החֲזִיהַ • מְלַמֵּד, שֶׁהִיא מֹשֶׁה אוֹחֵז בַּחֲזִיהַ וּמִרְאָה אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל: זאת תֹּאכְלוּ, וְזֹאת לֹא תֹאכְלוּ. "אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ וְגו'", אֵף בְּשָׂרֵי הַמִּים אֲחֻז מִכָּל מִין וּמִין וְהִרְאָה לָהֶם, וְכֵן בְּעוֹף: "וְזֹאת אֲלֵה תִשְׁקְצוּ מִן־הָעוֹף", וְכֵן בְּשָׂרֵי הַמִּים: "וְזֶה לָכֶם הַטֶּמָּא". זאת הַחֲזִיהַ. מִכָּל הַבְּהֵמָה • (מנחות כ) מְלַמֵּד שֶׁהַבְּהֵמָה בְּכָלל חֲזִיהַ.

כ"י דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • אֵת כָּלֶם הַשָּׁנָה הַחַיִּית שְׁלוּחִים בְּדְבוּר זֶה, לְפִי שֶׁהָשׁוּוּ בְּדְמִימָה וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם גִּזְרֵת הַמִּקּוֹם מֵאַהֲבָה. זאת הַחֲזִיהַ • לְשׁוֹן חַיִּים, לְפִי שִׁישְׂרָאֵל דְּבוֹקִים בַּמִּקּוֹם וְרֹאוּיִן לַחַיִּית חַיִּים, לְפִיכָךְ, הַכְדִּילֵם מִן הַטֶּמָּאָה וְגִזְרֵ עֲלֵיהֶם מִצְוֹת, וְלֹא־מִצְוֹת הַעוֹלָם לֹא אָסַר כָּלוּם. מִשָּׁל לְרֹפֵא שֶׁנִּכְנַס לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה וְכו' כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שבת פרשת שמייני, פרשת פרה, כ' אדר שני ה'תשד"ז)

מִפְּרָסְתָּ פִּרְסָה וְשִׁמַּעְתָּ שְׁמַעַל פִּרְסָתָּ מַעֲלָתָּ
גָּל דִּי סְדִיקָא וּמִטְלָפָא וּמִטְלָפָא טְלָפִין
פִּרְסָתָּא מִסְקָא פִּשְׁרָא בְּכַעֲרָא וְתִהִי תִכְלֹן:

מה שלא נִצְטוּ יִשְׂרָאֵל עַל הָאִיסוּר דְּאִכִּילַת חַיִּית וּבִהְמוֹת שְׂאִינָן טְהוֹרוֹת מִיַּד לְאַחֲרֵי מִתְּחִילַת תּוֹרָה - אֶפְשָׁר לְתַרְץ בְּפִשְׁטוּת, שֶׁבִּתְקוּפָה זוֹ לֹא הָיָה עֵנָן זֶה נוֹגַע לְמַעֲשֶׂה בְּפֹעֵל:

בְּמִשְׁךְ כָּל הַתְּקוּפָה הַסְמוּכָה לְמִתְחִילַת תּוֹרָה - חֲנוּ יִשְׂרָאֵל בְּסִבִּיבוֹת הַר סִינִי, כְּלוּמֹר, בְּמִדְבַר סִינִי (עַד לְשִׁנָּה הַבָּהָה). וּמִפִּינָן שֶׁבַּמִּקּוֹם מִדְבַר אֵינִם בּוֹנֵמָא כָּלֶל בְּעַל־חַיִּים, כְּגוֹן: גָּמֶל, שֶׁפֶן וְאַרְנֶבֶת, וְכֵן עוֹפּוֹת, כְּמוֹ "נֶשֶׁר" וְכִיּוֹצָא בְּזֶה, וְעַל־אֲחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה "כָּל אֲשֶׁר בְּמִים" - אֵין צוּרָךְ לְהַזְהִיר מִיַּד עַל אִיסוּר אֲכִילָתָם, מִפִּינָן שֶׁבְּלֹא־הָכִי לֹא הָיְתָה קִיּוּמָה אֶפְשָׁרוֹת כָּלֶל לְאַכְלָם.

וּבְנוֹגַע לְ"נֶחֱשׁ" ("כָּל הַחֹלֵף עַל גְּחוּן") שֶׁנִּמְצָא בְּ"מִדְבַר" [וְכִמּוֹ שֶׁתּוֹב "הַמּוֹלִיכִךְ בְּמִדְבַר הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא נֶחֱשׁ שָׂרָךְ וְעַקְרָב גו'"] - הָרִי הַבֶּן־חֲמֵשׁ לְמִקְרָא יוֹדַע שֶׁבְּצִאֲתָם

(ג) כָּל מִפְּרָסְתָּ פִּרְסָה וְשִׁמַּעְתָּ שְׁמַעַל פִּרְסָתָּ מַעֲלָתָּ
גָּל דִּי סְדִיקָא וּמִטְלָפָא וּמִטְלָפָא טְלָפִין
פִּרְסָתָּא מִסְקָא פִּשְׁרָא בְּכַעֲרָא וְתִהִי תִכְלֹן:

מִלְמַעֲלָה וּמִלְמַטָּה בְּשִׁתִּי צִפְרָנִין, כְּתַרְגוּמוֹ:
"וּמִטְלָפָא טְלָפִין", שִׁישׁ שְׁפָרְסוֹתָיו סְדוּקוֹת מִלְמַעֲלָה

כ"י מִפְּרָסְתָּ • כְּתַרְגוּמוֹ: 'סְדִיקָא'. פִּרְסָה • פִּלְאנְטָה בְּלַע"ז. וְשִׁמַּעְתָּ שְׁמַעַל • שְׁמַבְדֵּלַת

וַאֲיִנָּן שְׂסוּעוֹת וּמִבְדָּלוֹת לְגִמְרִי, שְׁמַלְמֶטָה מִחִבְרוֹת (חולין עא). **מַעֲלַת גֵּרָה** • מַעֲלָה וּמִקְיָאָה הָאֵכָל מִמַּעֲיָה וּמִחֲזוּרָת אוֹתוֹ לְתוֹךְ פִּיהָ לְכַתְּשׁוֹ וּלְטַחְנֹו הֶדֶק. **גֵּרָה** • כֶּף שָׂמוּ; וַיִּתְּכֶן מִגְזָרָת: (שמואל ב יד) "וְכַמִּים הַנִּגְרִים", שֶׁהוּא נִגְרָר אַחֵר הֶפֶה; וּתְרַגְמוֹ: 'פֶּשְׂרָא', שְׁעַל-יָדֵי

הַגֵּרָה, הָאֵכָל נִפְשָׁר וְנִמּוּחַ. **בְּבִהְמָה** • תִּבְּחָה זֹו יִתְרָה הִיא לְדִרְשָׁה, לְהַתִּיר אֶת הַשְּׁלִיל הַנִּמְצָא בְּמַעֲיָ אָמוֹ. **אֲתָה תֹאכְלוּ** • וְלֹא בִּהְמָה טְמֵאָה. וְהִלָּא בְּאֲזַהְרָה הִיא? אֵלָּא לְעֹבֵר עָלֶיהָ בְּעִשָּׂה, 'וְלֹא תַעֲשֶׂה' (זבחים לד).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרדך א עמ' 222)

מִפְרָסַת פֶּרֶסָה . . **מַעֲלַת גֵּרָה** (יא, ג). **מִפְרָסַת פֶּרֶסָה** – רָמְזוּ לְאָדָם שֶׁעוֹבֵד אֶת ה' בְּשְׁנֵי הַקּוּיִם שֶׁל חֶסֶד (יִמִּין מִקְרָבָת) וּגְבוּרָה (שְׁמָאל דּוֹחָה), שָׂאָז מוֹכַח שֶׁעוֹשֶׂה זֹאת לְשֵׁם שְׁמִים, לֹא מִצַּד טִבְעוֹ. **מַעֲלַת גֵּרָה** – רָמְזוּ לְאָדָם

שֶׁבוֹחֵן שׁוֹב וְשׁוֹב הָאֵם הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהוּא עוֹמֵד לַעֲשׂוֹת, הוּא אֶכְנֹו, טוֹב וְנָחוּץ. מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי 'סְמִינִים' הִלְלוּ – נִפְשׁוֹ הַבְּהֵמִית הִיא 'בִּהְמָה טְהוֹרָה'.

(ד) אַךְ אֲתִיזָה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְרָסֵי הַפֶּרֶסָה אֶת־הַגִּמְלָה בִּי־מַעֲלָה גֵּרָה הוּא וּפִרְסָה אֵינָנּוּ מִפְּרִים טְמֵא הוּא לָכֶם:

ד בָּרַם יֵת דִּין לֹא תִיכְלוּן מִמִּפְרָסֵי פֶשְׂרָא וּמִמִּסְדִּיקֵי פֶרֶסָתָא יֵת גִּמְלָא אַרִי מְסִיק פֶּשְׂרָא הוּא וּפִרְסָתָא לֹא סְדִיקָא מְסַאָב הוּא לָכּוּן:

(ה) וְאֶת־הַשֶּׁפֶן בִּי־מַעֲלָה גֵּרָה הוּא וּפִרְסָה לֹא יִפְרִים טְמֵא הוּא לָכֶם:

ה וְיֵת טַפְזָא אַרִי מְסִיק פֶּשְׂרָא הוּא וּפִרְסָתָא לֹא סְדִיקָא מְסַאָב הוּא לָכּוּן:

(ו) וְאֶת־הָאֲרֻנָּבֶת בִּי־מַעֲלַת גֵּרָה הוּא וּפִרְסָה לֹא הַפִּרְסָה טְמֵאָה הוּא לָכֶם:

ו וְיֵת אֲרֻנָּבֶא אַרִי מְסִיקָא פֶּשְׂרָא הִיא וּפִרְסָתָא לֹא סְדִיקָא מְסַאָבָא הִיא לָכּוּן:

(ז) וְאֶת־הַחֲזִיר בִּי־מִפְרִים פֶּרֶסָה הוּא וְשִׁמְעַע שְׁמַע פֶּרֶסָה וְהוּא גֵּרָה לֹא־יִגָּר טְמֵא הוּא לָכֶם:

ז וְיֵת חֲזִירָא אַרִי סְדִיק פֶּרֶסָתָא הוּא וּמִטְּוִלָפֶן טַלְפִּין פֶּרֶסָתָהּ וְהוּא פֶּשְׂרָא לֹא פֶּשֶׁר מְסַאָב הוּא לָכּוּן:

(ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם:

ח מִמִּבְסָרְהוֹן לֹא תִיכְלוּן וּבְנִבְלָתְהוֹן לֹא תִקְרִיבוּן מְסַאָבִין אֲנִין לָכּוּן:

אֶל־הַפִּהְגִּים וְגו' – פִּהְגִּים מְזַהְרִין וְאִין יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִין, קַל־וְחֶמֶר מַעֲתָה: וְמָה טְמֵאָת הַמֵּת חֲמוּרָה - לֹא הִזְהִיר בָּהּ אֵלָּא כִּהְנִים, טְמֵאָת נִבְלָה קֵלָה - לֹא כָל־שֶׁכֶּן?! וְמָה תִּלְמוּד לִזְמַר: "לֹא תִגְעוּ"? בְּרִגְלִי, וְזֶהוּ שְׁאֲמָרוֹ: חֵיב אָדָם לְטַהֵר עֲצָמוֹ בְּרִגְלִי (ר"ה יז).

נ"י • מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ • אִין לִי אֵלָּא אֱלוֹ, שְׂאָר בִּהְמָה טְמֵאָה שְׂאִין לָהּ שׁוּם סִימָן טְהוֹרָה, מִנֵּין? אֲמַרְתָּ קַל־וְחֶמֶר: וְמָה אֱלוֹ, שִׁישׁ בִּהְן קִצַּת סִימָנִי טְהוֹרָה אֲסוּרוֹת וְכו' (כָּל הַעֲנִין בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים). **מִבְּשָׂרָם** • עַל בְּשָׂרָם בְּאֲזַהְרָה, וְלֹא עַל עֲצָמוֹת וּגְדִידִין וְקַרְנִים וְטַלְפִּים. וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ • יָכוֹל יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִים עַל מַגַּע נִבְלָה? תִּלְמוּד לִזְמַר: (לִקְמָן כא) "אֲמַר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרדך לב עמ' 58)

חֵיב אָדָם לְטַהֵר עֲצָמוֹ בְּרִגְלִי (רש"י ח, יא) יֵשׁ לְשֹׂאֵל, מִנֵּין לֹו שְׁחֹובַת הַטְּהָרָה מוֹתִיחֶסֶת לְרִגְלִי דְּוָקָא. וְיֵשׁ לִזְמַר, דְּהִנֵּה רִש"י פָּרַשׁ לַעֲלִיל בְּפִרְשַׁת בֹּא עַל הַפְּסוּק "מִקְרָא קִדְשׁ" - "קָרָא אוֹתוֹ קִדְשׁ לְאֲכִילָה וְשִׁתְיָה וְכִסּוּת". וּמֵאַחֵר שְׁמַטְל

עַל הָאָדָם לְקַדְּשׁ אֶת הַיּוֹם בְּאֲכִילָתוֹ וּבִשְׁתִּיתוֹ, מוֹבֵן שֶׁעָלִיו לְהַטְהִיר, שֶׁהִרְי אֲכִילָה וְשִׁתְיָה בְּטְמֵאָה אִין בְּכֶחֶם לְקַדְּשׁ אֶת הַיּוֹם.

(ט) אַת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בָּמִים כָּל אֲשֶׁר-לוֹ וְקִשְׁקֶשֶׁת בָּמִים בַּיָּמִים וּבִנְחָלִים אַתֶּם תֹּאכְלוּ:

כ"ט – סַנְפִּיר • אֱלוֹ שֵׁשֶׁט בָּהֶם. קִשְׁקֶשֶׁת • אֱלוֹ קִלְפִּין הַקְּבוּעִים בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: (שמואל א יד) "וְיִשְׁרִיֹן קִשְׁקֶשִׁים הוּא לְבוֹשׁ".

(י) וְכָל אֲשֶׁר אֵין-לוֹ סַנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים וּבִנְחָלִים מִכָּל שְׂרֵץ הַיָּמִים וּמִכָּל גֶּפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בָּמִים שֶׁקֵּץ הֵם לָכֶם:

כ"י – שְׂרֵץ • בְּכָל מְקוֹם מִשְׁמְעוּ: דָּבָר נְמוּדָּה שְׂרוּחַשׁ וְנָד עַל הָאָרֶץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימת יס אלול תש"א – מוֹתֵךְ 'לקראת שבת')

סימני הכשרות – בעבודת האדם

שְׁמִשְׁמֶרֶת עַל הַלִּימוּד, כְּמוֹ קַב חוֹמְטִין הַמְשֻׁמֶרֶת אֶת הַתְּבוּאָה. וְסַנְפִּירִים שֶׁבָּהֶם הֵדָג שֵׁט לְמִקּוֹם אַחֵר, מוֹרָה עַל כַּח הַחִידוּשׁ בַּתּוֹרָה, שְׂאָף הוּא עֲנִין הַמוֹכֶרֶת. וְזֶהוּ הַרְמָז בְּמָה דְּאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁלְכַאוּרָה הַתּוֹרָה לֹא הִיָּתָה צְרִיכָה לְכַתּוּב סַנְפִּיר, כִּי כָּל שֵׁשׁ לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת יֵשׁ לוֹ סַנְפִּיר, אֲלֹא "אָמַר קָרָא מִשּׁוּם יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר", שֶׁהַסַּנְפִּיר עֲנִינוּ יִגְדִּיל תּוֹרָה – כַּח הַחִידוּשׁ בַּתּוֹרָה. וְהִנֵּה עַל-זֶה אָמְרוּ בְּמִסְכַּת נִדָּה, דָּג שֵׁשׁ לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת – תִּלְמִיד-חֶכֶם שֶׁהוּא יֵרָא שְׁמִים – יֵשׁ לוֹ סַנְפִּיר, הוּא בּוֹדֵאֵי יַחֲדָשׁ בַּתּוֹרָה וְהוּא דָּג טְהוֹר – כִּךְ צָרִיךְ לְהוֹג. אֲבָל יֵשׁ לוֹ סַנְפִּיר וְאֵין לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת – מִי שֶׁמַּחֲדָשׁ בַּתּוֹרָה בְּלֹא יֵרָאֵת שְׁמִים הוּא דָּג טָמֵא, כְּמֵאִמֹר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל "לֹא זָכָה נַעֲשִׂית לוֹ סֶם הַמֶּנֶת".

אַת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בָּמִים כָּל אֲשֶׁר-לוֹ סַנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בָּמִים. . . כָּל אֲשֶׁר אֵין-לוֹ סַנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בָּמִים שֶׁקֵּץ הוּא לָכֶם: (יא, ט"י)

כָּל שֵׁשׁ לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת יֵשׁ לוֹ סַנְפִּיר, וְיֵשׁ שֵׁשׁ לוֹ סַנְפִּיר וְאֵין לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת (נדה נא, ב).

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֹאת בְּעִבּוּדֵת הָאָדָם לְקוּנוֹ:

דָּגִים הַנִּמְצָאִים תְּמִיד בְּמִקּוֹם חַיּוּתָם – מִיָּם, רוֹמְזִים לְיוֹשְׁבֵי אֶהָל שְׁעוֹסִקִים בַּתּוֹרָה שֶׁנִּמְשָׁלָה לָמִים, וְהִיא מְקוֹם חַיּוּתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת בָּהֶם קִשְׁקֶשִׁים וְסַנְפִּירִים, שֶׁשְׁנֵיהֶם אֵינֶם מַעֲקָר הֵדָג, וְאֵינֶם אֲלֹא טְפִלִּים וּמִשְׁמָשִׁים אֶת הַגּוֹף: קִשְׁקֶשִׁים שֶׁהוּא לְבוֹשׁ הַמְּגוֹן עַל הֵדָג, וְסַנְפִּירִים שֶׁבָּהֶם הֵדָג שֵׁט מִמְּקוֹם לְמִקּוֹם.

וְזֶה מוֹרָה, עַל עֲנִינֵים בְּלִימוּד הַתּוֹרָה שֶׁאֵינֶם מְגוּפֵי הַלִּימוּד, אֲבָל נִצְרָכִים הֵם לְהַלִּימוּד: קִשְׁקֶשֶׁת – יֵרָאֵת שְׁמִים

(יא) וְשֶׁקֵּץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ:

כ"י – וְשֶׁקֵּץ יִהְיוּ • לְאַסֵּר אֶת צְרוּבִיהֶן, אִם יֵשׁ בּוֹ בְּגוֹתָן טֶעַם (חולין צט). מִבְּשָׂרָם • אֵינִי מְזַהֵר עַל הַסַּנְפִּירִים וְעַל הַנִּבְלָתָם. וְאֶת נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ • (שם)

(יב) כָּל אֲשֶׁר אֵין-לוֹ סַנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בָּמִים שֶׁקֵּץ הוּא לָכֶם:

כ"י – כָּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ וְגו' • (ח"ב) מֶה תִּלְמּוּד לּוֹמַר? שִׁיכּוּל, אֵין לִי שִׁיָּהָא מִתֵּר אֲלֹא הַמַּעֲלָה סִימְנִין שֶׁלוֹ לִיבְשָׁה; הַשִּׁירָן בָּמִים מִנִּין? תִּלְמּוּד לּוֹמַר "כָּל אֲשֶׁר

יֵא וְשֶׁקֶצָא יִהוּן לִכּוֹן מִבְּסָרְהוֹן לֹא תִיכְלוֹן וְיֵת נִבְלָתְהוֹן תִּשְׁקְצוּן:

(ס) לְרַבּוֹת יִבְחוּשִׁין שֶׁסָּנְנָן. יִבְחוּשִׁין מוֹשִׁירוֹנ"ש בְּלַע"ז.

יב כל די לית לה ציצין וקלפין במיני שקצא הוא לכוון:

אין-לו סנפיר וקשקשת במים, הא אם היו לו במים, אף-על-פי שהשירן בעליהו, מתר.

שיעור יומי ליום שישי כ"ח ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום - יא - פרשת שמני עה

(יג) וְאֶת־אֱלֹהֵי תִשְׁקָצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ
הֵם אֶת־הַנֶּשֶׁר וְאֶת־הַפֶּרֶס וְאֵת הָעוֹנִיָּה:

כ"י • לא יאכלו • (שבת קיד) לחיב את המאכילן לקטנים, שֶׁקֶץ מִשְׁמָעוֹ: לא יהיו נאכלים על־יָדָךְ. או אינו אֶלָּא לְאֶסְרֵן בַּהֲנָאָה? תלמוד לומר: (דברים יד) "לא תאכלו", באכילה אסורין - בהנאה מתרין. כל עוף

(יד) וְאֶת־הַדָּאָה וְאֶת־הָאִיָּה לְמִינָהּ:

יד וְדִיתָא וְטַרְפִּיתָא לְזִנְיָה:

(טו) אֵת כָּל־עֹרֹב לְמִינֹו:

טו יֵת כָּל עוֹרְבָא לְזִנְיָה:

(טז) וְאֵת בֵּת הַיְעֹנָה וְאֶת־הַתַּחֲמִם וְאֶת־הַשֹּׁחַף
וְאֶת־הַנֶּץ לְמִינָהּ:

טז וְיֵת בֵּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא וְצַפֵּר שֶׁחָפָא וְנָצָא לְזִנְיָה:

כ"י • הנץ • אישפרוי"ר.

(יז) וְאֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַשֵּׁלֶף וְאֶת־הַיִּנְשׁוּף:

כ"י • השֵׁלֶף • פרשו רבותינו: (חולין סה) זֶה הַשֹּׁלֶה (פי' מַגְבִּיהַ) דְּגִים מִן הַיָּם. וְזֶהוּ שֶׁתַּרְגֵּם אוֹנְקֵלוֹס: וְשִׁלְיִנְנָא. כּוֹס וְיִנְשׁוּף • הם צואיטי"ש הצועקים בלילה ויש להם לסתות כְּאֶדָם, וְעוֹד אַחֵר דּוֹמֶה לוֹ שְׁקוֹרִין יי"ו.

(יח) וְאֶת־הַתְּנִשְׁמָת וְאֶת־הַקָּאָת וְאֶת־הַרְחִם:

יח וְכֹבֶתָא וְקָאָתָא וִירְקָרָא:

כ"י • תְּנִשְׁמָת • היא קלב"א שורייץ וְדוֹמָה לְעַכְבָּר וּפּוֹרְחַת בַּלִּילָה; וְתִנְשְׁמָת הָאֲמוּרָה בִּשְׂרָצִים הִיא דּוֹמָה לָהּ, וְאֵין לָהּ עֵינַיִם וְקוֹרִין לָהּ טַלְפָּא.

(יט) וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנַפָּה לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוֹכִיפָּת
וְאֶת־הַעֲטָלָף:

יט וְחֲסִידִיתָא וְאֲבֹו לְזִנְיָה וְנִנְרָ טוֹרָא וְעֲטָלְפָא:

כ"י • החֲסִידָה • זו דְּיָה לְכַנָּה צִיגוֹנִי"א. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָה חֲסִידָה? שְׁעוֹשָׁה חֲסִידוֹת עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ בְּמִזְזוֹנוֹת. הָאֲנַפָּה • היא דְּיָה רַגְזָנִית. וְנִרְאָה לִי שֶׁהִיא שְׁקוֹרִין לָהּ הִירוֹ"ן. הַדּוֹכִיפָּת • תַּרְנֻגוֹל הַכּוֹר וְכִרְבָּלָתוֹ כְּפוֹלָה, וְכַלְע"ז הַרופ"א. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ דּוֹכִיפָּת? שֶׁהוּדוֹ כְּפוֹת, וְזוֹ הִיא כְּרִבְלָתוֹ. "וְנִנְרָ טוֹרָא", נִקְרָא עַל שֵׁם מַעֲשִׂיו, כְּמוֹ שֶׁפָּרָשׁוֹ רְבוּתִינוֹ בְּמַסְכֶּת גִּטִּין בְּפָרָק "מִי שֶׁאֲחֻזוֹ" (דף ס"א).

(כ) כָּל שֶׁרֵץ הָעוֹף הַחֵלֶף עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא
לָכֶם:

כ כָּל רַחֲשָׁא דְעוֹפָא דְמַהֲלָף עַל אַרְבַּע שֶׁקֶצָא הוּא לָכוֹן:

כ"י • שֶׁרֵץ הָעוֹף • הם הדקים הנמוכים הרוחשין על הָאָרֶץ, כְּגוֹן: זְבוּבִים וְצַרְעִין וְיִתוּשִׁים וְחֲגָבִים.

(כא) אֵךְ אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל שֶׁרֵץ הָעוֹף הַחֵלֶף
עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר־לוֹ כְּרָעִים מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנֹתֵר
בֵּתָן עַל־הָאָרֶץ:

כא כָּרִים יֵת דִּין תִּיכְלוֹן מִכָּל רַחֲשָׁא דְעוֹפָא דְמַהֲלָף עַל אַרְבַּע דִּי לָהּ כְּרָעוּלִין מַעְלֵי רַגְלוֹהִי לְקַפְצָא כְּהוֹן עַל אֶרֶץ:

וארבע כנפים וקסליו, אלו כרעים הכתובים כאן, וכןפיו חופין את רבו. וכל סימנים הללו מצויין באותן שבינותינו, אבל יש שראשן ארך, ויש שאין להם זנב, וצריך שיהא שמו 'חגב'; וכןה אין אנו יודעים להבדיל ביניהם.

כ"י • על ארבע • על ארבע רגלים. ממעל לרגליו • סמוך לצוארו יש לו כמין שתי רגלים לבד ארבע רגליו, וכשרוצה לעוף ולקפץ מן הארץ, מתחזק באותן שתי כרעים ופורת. ויש מהן הרבה, באותן שקורין לנגושט"א, אבל אין אנו בקיאים בהן, שארבעה סימני טהרה נאמרו בהם: ארבע רגלים

כב ית אליו מנהון תיכלון ית גובא לזנה וית רשונא לזנהי וית חרגולא לזנהי וית חגבא לזנהי:

(כב) את־אלה מהם תאכלו את־הארבה לְמִנּוֹ ואת־הסלעם לְמִינֵהוּ ואת־החרגל לְמִינֵהוּ ואת־החגב לְמִינֵהוּ:

כג וכל רחשא דעופא די לה ארבע רגליו שקצא הוא לכון:

(כג) וכל שרץ העוף אשר־לו ארבע רגלים שקץ הוא לכם:

כ"י • וכל שרץ העוף וגו' • (כ"ג) בא ללמד שאם יש לו חמש - טהור.

כד ולאלין תסתאבון כל דיקרב בנבלתהון יהי מסאב עד רמשא:

(כד) ולא־לה תטמאו בל־הנגע בנבלתם וטמא עד־הערב:

כ"י • ולא־לה • העתידין להאמר למטה בענין. תטמאו • כלומר, בנגיעתם יש טמאה.

כה וכל דיטול מנבלתהון יצבע לבושהי ויהי מסאב עד רמשא:

(כה) וכל־הנשא מנבלתם יכבם בגדיו וטמא עד־הערב:

כ"י • וכל־הנשא מנבלתם • כל מקום שנאמרה טמאת משא, חמורה מטמאת מגע, שהיא טעונה כבוס בגדים.

כו לכל בעירא די היא סדיקא פרסתא וטלפין ליתהא מטלפא ופשרא ליתהא מסקא מסאבין אנון לכון כל דיקרב בהון יהי מסאב:

(כו) לכל־הבהמה אשר הוא מפרסת פרסה ושסע איננה שסעת וגרה איננה מעלה טמאים הם לכם בל־הנגע בהם וטמא:

מחברת. כאן למדך, שנבלת בהמה טמאה מטמאה, ובענין שבסוף הפרשה פרש על בהמה טהורה.

כ"י • מפרסת פרסה ושסע איננה שסעת • כגון גמל שפרסתו סדיקה למעלה, אבל למטה היא

כו וכל דמהלף על ידוהי בכל חיתא דמהלכא על ארבע מסאבין אנון לכון כל דיקרב בנבלתהון יהי מסאב עד רמשא:

(כו) וכל הולך על־כפיו בכל־החיה ההלכת על־ארבע טמאים הם לכם בל־הנגע בנבלתם וטמא עד־הערב:

כ"י • על־כפיו • כגון: כלב ודב וחתול. טמאים הם לכם • למגע.

כז ודיטול ית נבלתהון יצבע לבושהי ויהי מסאב עד רמשא מסאבין אנון לכון:

(כז) והנשא את־נבלתם יכבם בגדיו וטמא עד־הערב טמאים המה לכם: ם

(כט) וְזֶה לָכֶם הַטֵּמָא בַּשָּׂרָץ הַשָּׂרָץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶד
וְהַעֲכָבֵר וְהַצֵּב לְמִינֵהוּ:

כ"ט - וְזֶה לָכֶם הַטֵּמָא • כָּל טִמְאוֹת הַלָּלוּ אֵינָן לְאִסּוּר
אֲכִילָה, אֲלָא לְטִמְאָה מִמֶּשֶׁ; לְהִיּוֹת טִמָּא בְּמַגְעַן
וְנִגָּס לְאֹכֵל תְּרוּמָה וְקֹדְשִׁים וְלִפְנֵס לְמִקְדָּשׁ.

(ל) וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָט וְהַתְנַשְּׁמָת:
כ"ט - וְהָאֲנָקָה • הַרִיצוֹן • וְהַלְטָאָה • לִישְׁרָה • וְהַחֲמָט • לִימְצָא • וְהַתְנַשְּׁמָת • טַלְפָּא.

(לא) אֵלֶּה הַטֵּמָאִים לָכֶם בְּכָל־הַשָּׂרָץ כָּל־הַנִּגְעַע בָּהֶם
בְּמָתָם יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

(לב) וְכָל אֲשֶׁר־יִפְּלֵוּ עָלָיו מֵהֶם בְּמָתָם יִטְמָא מִכָּל־
כְּלִיעַן אוֹ בִגְד אוֹ־עוֹר אוֹ שֶׁק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
מִלֶּאכָה בָּהֶם בַּיּוֹם יוֹבֵא וְטִמָּא עַד־הָעֶרֶב וְטָהַר:

כ"ט - בַּיּוֹם יוֹבֵא • (יבמות עה) וְאִם לְאַחַר טְבִילָתוֹ, טִמָּא הוּא לְתְּרוּמָה. עַד הָעֶרֶב • וְאַחֲרֵי־כֵן - וְטָהַר • בְּהָעֶרֶב
הַשָּׁמֶשׁ.

• שבת קודש כ"ט ניסן •

(לג) וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׁ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כָּל
אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאִתּוֹ תִּשְׁבְּרוּ:

כ"ט - אֶל־תּוֹכוֹ • אֵין כְּלִי חֶרֶס מִטִּמָּא אֲלָא מֵאֲוִירוֹ
(חולין כד). כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא • הַכְּלִי חוּצָה וּמִטִּמָּא
מֵה שִׁבְּאוֹרֵי (סְפָרִים אֲחֵרִים: צִירָף לומר: 'בתוכו'). וְאִתּוֹ
תִּשְׁבְּרוּ • (ת"כ) לְמַד שְׂאִין לוֹ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה.

(לד) מִכָּל־הָאֹכֵל אֲשֶׁר יֹאכֵל אֲשֶׁר יוֹבֵא עָלָיו מִיּוֹם
יִטְמָא וְכָל־מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא:

כ"ט - מִכָּל־הָאֹכֵל אֲשֶׁר יֹאכֵל • מוֹסֵב עַל מִקְרָא
הַעֲלִיּוֹן: כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא... מִכָּל הָאֹכֵל אֲשֶׁר
יֹאכֵל, אֲשֶׁר יוֹבֵא עָלָיו מִיּוֹם הוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס
הַטִּמָּא - יִטְמָא; וְכֵן כָּל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל
כְּלִי וְהוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס הַטִּמָּא - יִטְמָא. לְמַדְנֵהוּ
מִכָּאן דְּבָרִים הִרְבֵּה: לְמַדְנֵהוּ שְׂאִין אֲכָל מִכָּשֶׁר וּמִתְקֵן
לְקַבֵּל טִמְאָה עַד שִׁיבֹאוּ עָלָיו מִיּוֹם פְּעַם אַחַת,
וּמִשְׁבָּאוּ עָלָיו מִיּוֹם פְּעַם אַחַת, מִקְבֵּל טִמְאָה לְעוֹלָם
וְאִפְלוּ נִגְוֵב; וְהִינֵן וְהִשְׁמֵן וְכָל הַנִּקְרָא מִשְׁקָה, מִכָּשֶׁר
זָרְעִים לְטִמְאָה בַּיּוֹם, שֶׁכֵּן יֵשׁ לְדֹרֵשׁ הַמִּקְרָא: 'אֲשֶׁר
יוֹבֵא עָלָיו מִיּוֹם, אוֹ כָּל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל־כְּלִי

— יִטְמָא הָאֹכֵל'. וְעוֹד לְמַדּוֹ רַבּוֹתֵינוּ (פסחים כ) מִכָּאן:
שְׂאִין וְלֹד הַטִּמְאָה מִטִּמָּא כְּלִים, שֶׁכֵּן שְׁנִינוּ: יָכוֹל
יְהִי כָּל הַכְּלִים מִטִּמְאֵין מֵאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס? תִּלְמוּד
לומר: "כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא... מִכָּל־הָאֹכֵל", אֲכָל
וּמִשְׁקָה מִטִּמְא מֵאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס, וְאֵין כָּל הַכְּלִים
מִטִּמְאֵין מֵאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס, לִפִּי שֶׁהַשָּׂרָץ אֲבִי הַטִּמְאָה
וְהַכְּלִי שֶׁנִּטְמָא מִמֶּנּוּ וְלֹד הַטִּמְאָה, לִפְיָהּ אֵינִי חוּצָה
וּמִטִּמָּא כְּלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ. וְלְמַדְנֵהוּ עוֹד שֶׁהַשָּׂרָץ שֶׁנִּפֹּל
לְאֲוִיר תִּנּוּר וְהִפֹּת בְּתוֹכוֹ וְלֹא נִגַּע הַשָּׂרָץ בַּפֶּת: הַתְּנוּר
— רֹאשׁוֹן, וְהִפֹּת — שְׁנִיָּה; וְלֹא נֹאמַר רוֹאִין אֶת הַתְּנוּר
כָּאֵלּוּ מִלֹּא טִמְאָה וְתִּהְיֶה הַפֶּת תִּחְלָה, שְׂאֵם אֶתָּה

אומר: "אשר יבוא עליו מים"? ולמדנו עוד, שאין אכל מטמא אחרים, אלא-אם-כן יש בו כביצה (ת"כ).
 (יבא ד), שנגמר: "אשר יאכל", אכל הנאכל בבת אחת, ושערו חכמים: 'אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת'.

אומר כן, לא נתמעטו כל הכלים מטמא מאויר כלי חרס, שהרי טמאה עצמה נגעה בהן מגבן; ולמדנו עוד על ביאת מים שאינה מכשרת זרעים, אלא-אם-כן נפלו עליהן משנתלשו; שאם אתה אומר מקבלין הכשר במחבר, אין לך שלא באו עליו מים. ומהו

לה וכל די ופל מנבלתהון עלוהי יהי מסאב תנור וכירים יתרעון מסאבין אנון ומסאבין יהון לכון:

(לה) וְכָל אֲשֶׁר-יִפֹּל מִנִּבְלָתָם, עָלָיו יִטְמָא תַנּוּר וְכִירִים יִתֵּן טַמְאִים הֵם וְיִטְמָאִים יִהְיוּ לָכֶם:

שלא תאמר: 'מצוה אני לנתצם', תלמוד לומר: "ויטמאים יהיו לכם"; אם רצה לקימן בטמאתן – רשאי.

כ"י- תנור וכירים • כלים המטלטלים הם, והם של חרס ויש להן תוף, ושופת את הקדרה על גב החלל, ושניהם פיהם למעלה. יתץ • שאין לכלי חרס טהרה בטבילה. וטמאים יהיו לכם •

לו ברים מעין וגוב בית כנישות מים יהי דכי ודיקרב בנבלתהון יהי מסאב:

(לו) אֵךְ מַעֲיָן וּבוֹר מְקוּה־מִים יִהְיֶה טָהוֹר וְנִגְעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא:

יטמא. שלא תאמר קל-וחמר: אם מטהר את הטמאים מטמאתם, קל-וחמר שייציל את הטהור מטמא, לכך נאמר: "ונגע בנבלתם יטמא".

כ"י- אף מעין ובור מקוה-מים • המחברים לקרקע, אין מקבלין טמאה; ועוד יש לך ללמד. יהיה טהור • הטובל בהם – מטמאתו. ונגע בנבלתם יטמא • (ת"כ) אפלו הוא בתוך מעין ובור ונגע בנבלתם,

לו וארי ופל מנבלתהון על כל פר זרע זרוע די יזרע דכי הוא:

(לו) וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל-זֶרַע זָרַע אֲשֶׁר יִזְרַע טָהוֹר הוּא:

טהור הוא • למדך הכתוב, שלא הכשר ונתקן לקרות אכל לקבל טמאה עד שיבואו עליו מים.

כ"י- זרע זרוע • זריעה של מיני זרעונים. "זרוע" שם דבר הוא, כמו: "ויתנו-לנו מן-הזרעונים".

לו וארי ותנהבון מים על (פר) זרעא ויפל מנבלתהון עלוהי מסאב הוא לכון:

(לח) וְכִי יִתֵּן מִים עַל-זֶרַע וְנִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טַמָּא הוּא לָכֶם: ׀

ב'תורת כהנים'. ונפל מנבלתם עליו • אף משנגב מן המים, שלא הקפידה תורה אלא להיות עליו שם אכל, ומשירד עליו הכשר קבלת טמאה פעם אחת, שוב אינו נעקר הימנו.

כ"י- וכי יתן מים על-זרע • לאחר שנתלש. שאם תאמר: "יש הכשר במחבר", אין לך זרע שלא הכשר! • מים על זרע • בין מים בין שאר משקין, בין הם על הזרע בין הזרע נפל לתוכן; הכל נדרש

~ נקודות משיחות קודש ~ (מקוטי שיחות כרך כו עמ' 74)

שיש בו קדשה יתרה, כדי לקבל משם תוספת חיות. וכפי שמצינו לגבי נגיעה במאכל לפני נטילת ידים: "לנגיעת הנכרים אין לחוש, כי רוח טמאה זו אינה מתאנה לשרות אלא . . במקום קדשה שנסתלק".

וכי יתן מים על זרע . . טמא הוא לכם (יא, לח) מאכל יבש – רומז לעבודת ה' 'ב'בשה'. מאכל רטב – רומז לעבודה מתוך חיות ולחלוחית'. ומאכל אינו מקבל טמאה עד שיבואו עליו מים, שכן הטמאה נמשכת דוקא למקום

לט וארי ימות מן בעירא די היא לכון למיכל דיקרב בנבלתה יהי מסאב עד רמשא:

(לט) וְכִי יָמוּת מִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר-הִיא לָכֶם לֹא-יִבְלָה הַנֶּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב:

כ"י- בנבלתה • (חולין קיח. ת"כ) ולא בעצמות וגידים, ולא בקרניים וטלפים, ולא בעור.

(מ) וְהָאֵכֶל מִנִּבְלָתָהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עֲדֵהָעֶרֶב וְהִנָּשָׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עֲדֵהָעֶרֶב:

מודיכול מנבלתה יצבע לבושהי ויהי מסאב עד רמשא ודיטול ית נבלתה יצבע לבושהי ויהי מסאב עד רמשא:

נבלת בהמה מטמאה בגדים באכילתה בלא משא, כגון: אם תחבה לו חבירו בבית הפליעה; אם-כן מה תלמוד לומר "האכל"? לתן שעור לנושא ולנוגע כדי אכילה, והוא כזית (נדה מב). וטמא עדהערב. אף-על-פי שטבל, צריך הערב שמש.

כ"י: וְהִנָּשָׂא אֶת־נִבְלָתָהּ. תמורה טמאת משא מטמאת מגע, שהנושא מטמא בגדים, והנוגע אין בגדיו טמאין, שלא נאמר בו: "יכבס בגדיו". והאכל מנבלתה. יכול תטמאנו אכילתו? כשהוא אומר בנבלת עוף טהור: (לקמן כב) "נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה", אותה מטמאה בגדים באכילתה ואין

(מא) וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֵץ הוּא לָא יֵאָכֵל:

מא וכל רחשא דרחש על ארעא שקצא הוא לא יתאכל:

לאור ושרצו, הרי נאסרו. לא יאכל. לחיב על המאכל כאוכל. ואין קרוי "שרץ" אלא דבר נמוך קצר רגלים שאינו נראה אלא פרוחש ונד.

כ"י: הַשֶּׁרֶץ עַל־הָאָרֶץ. (חולין סז) להוציא את היתושין שבפליסין ושפפולין ואת היזים שבעדשים, שהרי לא שרצו על הארץ אלא בתוך האכל, אבל משיצאו

(מב) כֹּל הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־מַרְבֵּה רַגְלִים לְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ עַל־הָאָרֶץ לָא תֹאכְלוּם בִּישְׁקֵן הֵם:

מב כל המהלך על מעוהי וכל המהלך על ארבע עד כל סגיאות רגלאין לכל רחשא דרחש על ארעא לא תיכלנון ארי שקצא אנון:

אשקרכו"ט בלע"ז ואת הדומה לדומה. מרבה רגלים. זה נדל, שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו לכאן ולכאן וקורין צינטיפיד"ש.

כ"י: הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן. זה נחש. ולשון "גחון", שחיה, שהולך שח ונופל על מעיו. כל הולך. להביא השלשולין ואת הדומה לדומה. הולך על ארבע. זה עקרב. כל. להביא את החפושית

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות כרך יז, עמוד 122 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

העצה שלא להיות "נופל על מעיו"

ראשו ולהיות "הולך שח". ועל-ידי-זה יכול היצר-הרע להוריד את האדם, רחמנא-ליצלן, עד שלא זו בלבד שיהיה "הולך" על מעיו, אלא שיהיה "נופל על מעיו", דהינו שיהיה שקוע לגמרי בתאוות רחמנא-ליצלן. וכמאמר חכמינו ז"ל (שבת קה, ב) "כף אומנותו של יצר-הרע, היום אומר לו עשה כף וכו' עד שאומר לו עבוד עבודה-זרה".

והעצה להציל מזה היא להיות שקוע בענייני "מרום" ו"שמים" שהוא העסק בתורה בכלל ובפנימיות התורה בפרט (ראה 'תורה אור' לבעל התניא בתחילתו. לקוטי-שיחות חלק ד' עמוד 1038-9), דכש"מרים" ראשו ועוסק בתורה, הרי הוא נצול מ"הנחש דא יצר-הרע".

מג לא תשקצו ית נפשתיכון בכל רחשא דרחש ולא תסתאבון בהון ותסתאבון פון בהון:

(מג) אַל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֵׁיתְכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמְתֶם בָּם:

כל הולך על-גחון זה נחש. ולשון גחון שחיה, שהולך שח, ונופל על מעיו (יא. מב. ובפירוש רש"י) יש לפרש הטעם שנקט הכתוב מכל תכונות הנחש דוקא "לשון גחון שחיה, שהולך שח" - בגדר הדרוש: אמרו חכמינו ז"ל (זהר חלק א לה, ב) "נחש דא יצר-הרע". ומשמיענו הכתוב, שאין היצר-הרע בא לאדם לפתותו שיהיה "הולך על מעיו", שיהיה שקוע בתאוות האכילה ובעניינים ארציים, אלא בראשונה אומר היצר-הרע לאדם שיהיה "הולך שח".

כלומר: בנגוד להוראת התורה "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" (ישעיה מ, כו), שהאדם צריך להעלות ראשו, ולהתבונן בגדלות האל, אומר היצר-הרע לאדם להוריד

שיעור יומי לשבת קודש כ"ט ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – יא – פרשת שמני

בְּאַרְץ, אֲף אֲנִי מְטַמֵּא אֶתְכֶם בְּעוֹלָם הַבָּא וּבִישִׁיבַת מַעֲלָה.

וְאֵלֶּיךָ תִּשְׁקָצוּ. בְּאֶכִּילְתֶּן, שְׁהִירֵי כְּתִיב: "נִפְשָׁתֵיכֶם". וְאֵין שְׁקוֹץ נֶפֶשׁ בְּמַגֵּעַ. וְכֵן וְלֹא תִטְמָאוּ, בְּאֶכִּילְתֶּם. וְנִטְמַתֶּם בָּם. אִם אַתֶּם מְטַמְּאִין בָּהֶם

מִדְּאֵרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶן וְתִתְקַדְּשׁוּן וְתִהְיוּן קְדִישִׁין אֲרִי קְדִישׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמָאוּן יְיָ נִפְשָׁתֵיכֶן בְּכָל רִחְשָׁא דְרַחֲשָׁא עַל אֶרְעָא:

(מִד) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְּשַׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדִישִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמָאוּ אֶת־נִפְשֵׁיכֶם בְּכָל־הַשְּׂרָץ הָרָמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ:

עֲלֵיהֶם בְּלֹאִין הִרְבָּה; וְכָל לֹא – מְלָקוּת. וְזֶהוּ שְׁאַמְרוּ בְּגִמְרָא: אֲכַל פּוֹטִיתָא – לֹקָה אַרְבַּע, נְמָלָה – לֹקָה חֲמֵשׁ, צִרְעָה – לֹקָה שֵׁשׁ.

וְאֵין כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. כָּשֶׁם שְׁאַנִּי קְדוֹשׁ, שְׁאַנִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם, כִּפֹּה: "וְהִתְקַדְּשַׁתֶּם", קְדָשׁוּ אֶת עַצְמֵיכֶם לְמַטָּה. וְהִיִּיתֶם קְדִישִׁים. לִפִּי שְׁאַנִּי אֶקְדָּשׁ אֶתְכֶם לְמַעֲלָה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְלֹא תִטְמָאוּ וְגו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך לב, עמוד 66 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הזירות בבב תשקצו לטהרת הנפש

ב"ב תשקצו" מדבריהם.
דְּהִנָּה הַדְּבָרִים שְׁאַסְרוּ חֻמִּים מְשׁוּם "בֵּל תִּשְׁקָצוּ", הֵם דְּבָרִים "שֶׁנֶּפֶשׁ רוּב בְּנֵי אָדָם קָהָה מִהֶן כִּי מִתְאַוֶּנֶת מֵהֶם" (לשון הרמב"ם כּאן הלכה כט), וְאִם כֵּן יֵשׁ מְקוֹם לְתַמּוּהָ, מִה רָאוּ חֻמִּים לְהַזְהִיר שְׁצִירָה לְהִמָּנֵעַ מִדְּבָרִים אֵלֶּה, כְּאֶשֶׁר בְּלֹא־הִכִּי טֹבַע רוּב בְּנֵי אָדָם לְהִתְרַחֵק מֵהֶם?
וְזֶה מְשַׁמְעֵנוּ הַרְמַב"ם, שֶׁפִּנְתָּ הָאָדָם בְּזִהוּרָתוֹ בְּדְבָרִים אֵלֶּה צְרִיכָה לְהִיּוֹת לֹא רַק מִצַּד טֹבַע גּוֹפּוֹ, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁ"הַנִּזְהָר מִדְּבָרִים אֵלֶּה מְבִיא קְדוּשָׁה וְטָהָרָה יְתֵרָה לְנִפְשׁוֹ" וּמִמָּרָק נִפְשׁוֹ לְשֵׁם הַקָּב"ה, וּמִמָּרָק נִפְשׁוֹ לְשֵׁם הַקָּב"ה הֵינּוּ שְׂזָה נֹגַע לְקְדוּשַׁת וְטָהָר הַנִּפְשׁ.

וְאֵלֶּיךָ תִּשְׁקָצוּ אֶת־נִפְשֵׁיכֶם גו' וְהִתְקַדְּשַׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדִישִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי (יא, מו"מ)
כְּתִב הַרְמַב"ם בְּסוֹף הַלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, לֹא־חִרֵּי שְׁמוּנָה אֶת הַדְּבָרִים שְׁאַסְרוּ חֻמִּים מִפְּנֵי שֶׁהֵם "בְּכָלֵל אֵל תִּשְׁקָצוּ אֶת נִפְשׁוֹתֵיכֶם", "כֹּל הַנִּזְהָר בְּדְבָרִים אֵלֶּה מְבִיא קְדוּשָׁה וְטָהָרָה יְתֵרָה לְנִפְשׁוֹ, וּמִמָּרָק נִפְשׁוֹ לְשֵׁם הַקָּב"ה, שְׁנֹא־מִרְיָא וְהִתְקַדְּשַׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי".
וְיֵשׁ לַעֲנֹן מִדּוּעַ כְּתִב הַרְמַב"ם שֶׁ"הַנִּזְהָר בְּדְבָרִים אֵלֶּה דּוֹקָא שֶׁהֵם הַדְּבָרִים שְׁאַסְרוּ חֻמִּים מִפְּנֵי "בֵּל תִּשְׁקָצוּ", מְבִיא קְדוּשָׁה וְטָהָרָה יְתֵרָה לְנִפְשׁוֹ", וְלֹא כְּתִב כֵּן לְגַבִּי דְּבָרִים הַמְפֹּרָשִׁים בְּקִרְיָא שֶׁהֵם ב"ב תִּשְׁקָצוּ?
וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּבִזְזָה הַשְּׁמִיעֵנוּ גְּדֵר הַזִּהוּרִים מִהַדְּבָרִים שֶׁהֵם

מִדְּאֵרִי אֲנִי יְיָ דְּאַסְקִי יִתְכוּן מִאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמַהְיֵי לְכוּן לְאַלְהָ וְתִהְיוּן קְדִישִׁין אֲרִי קְדִישׁ אֲנִי:

(מִד) כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלָה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים וְהִיִּיתֶם קְדִישִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי:

הַעֲלִיתִי אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אֲלֵא בְּשִׁבִּיל שְׁאִין מְטַמְּאִין בְּשִׂרְצִים כְּשֶׁאֵר אֲמוֹת – דִּים, וּמַעֲלִיּוֹתָא הִיא גְּבִיּוּהוּ, וְהוּא לְשׁוֹן "מַעֲלָה".

וְאֵין כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלָה אֶתְכֶם. עַל־מִנַּת שְׁתַּקְבְּלוּ מִצּוֹתֵי הַעֲלִיתִי אֶתְכֶם. [דְּבָר אַחֵר: "כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלָה אֶתְכֶם", בְּכָלֵן כְּתִיב: "הוֹצֵאתִי", וְכֵן כְּתִיב: "הַמַּעֲלָה". תִּנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: אֵלְמָלָא לֹא

מִדְּאֵרִי אֲנִי יְיָ דְּבִעֲרָא דְּבִעֲרָא וְדַעוּפָא וְדַכָּל נִפְשָׁתָא חִתָּא דְּרַחֲשָׁא בְּמִיא וְלְכָל נִפְשָׁא דְּרַחֲשָׁא עַל אֶרְעָא:

(מִד) וְזֹאת תֹּרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכָל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׁת בַּמַּיִם וְלְכָל־נֶפֶשׁ הַשְּׂרָצָה עַל־הָאָרֶץ:

מִדְּאֵרְשָׁא בֵּין מִסְּאָבָא וּבֵין דִּכְנָא וּבֵין חִתָּא דְּמִתְאַבְּלָא וּבֵין חִתָּא דִּי לֹא מִתְאַבְּלָא: פ פ פ

(מִד) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנִּיחָלָת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֹאכֵל: פפפ

לוֹמַר בֵּין חֲמוֹר לְפָרָה? וְהִלָּא כְּבֵר מִפְּרָשִׁים הֵם?! אֲלֵא בֵּין טַמְאָה לְדִי לְטָהוֹרָה לְדִי, בֵּין נִשְׁחַט חֲצִי

וְאֵין כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלָה אֶתְכֶם. אֲלֵא שְׁתַּהֲא יוֹדַע וּמִכִּיר וּבְקִי בְּהֵן. בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר. צִרְיָה

אָלאַ בין שְׁנוּלְדוּ בַּהּ סִמְנֵי טְרַפָּה כְּשֶׁרָה, לְנוֹלְדוּ
בַּהּ סִמְנֵי טְרַפָּה פְּסוּלָה:

שֶׁל קִנְיָה לְנִשְׁחַט רַבּוֹ. וּבִין הַחֲזִיָּה הַנֶּאֱמָרָה • צִרְיָה
לֹאמַר בֵּין צָבִי לְעֹרֹד? וְהִלָּא כָּבֵד מִפְּרָשִׁים הֵם?!

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקר"ש כד ע' 65, משיחת שבת פרשת שמני תשכ"ה)

שְׁמָא הַדְּבָר אָסוּר, אָף מִדּוּעַ עָלֶיךָ לַחֲשֹׁשׁ לָקָר? וּבְכָל־ל -
כָּף טוֹעֵן הַיֵּצֵר הָרַע - כְּאֲשֶׁר שׁוֹחֲטִים בְּהֵמָה, הֲרִי זוֹ שְׁחִיטָה
כְּשֶׁרָה. רַב הַשְּׁחִיטוֹת הֵן כְּשֶׁרֹת, וּמִדּוּעַ הַלְעֵלוֹת חֲשֵׁשׁ
וּמִשּׁוּם כָּף לְדַחוֹת אֶת הַנִּצּוֹץ הָאֱלֹקִי שֶׁבַּדְּבָר?
אָף כְּאֲשֶׁר יֵשׁ לִיהוּדֵי דִרְגָּה שֶׁל "שְׁמִינִי" שֶׁלֹּמַעֲלָה
מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, יֵשׁ לוֹ רְצוֹן אֲמִתִּי שֶׁלֹּא לַעֲבֹר חֲסִי-וְשִׁלּוּם
עַל רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן אָף כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה, וְיֵשׁ לָךְ תִּקְוָה הַנִּעֲלָה
מִהַגְבָּלוֹת הַשִּׁכָּל - אֲזַי אֵין נִכְנָעִים לַפְתּוּנֵי הַיֵּצֵר, כִּי הַנֶּפֶשׁ
הַבְּהִמִית אֵינָה יְכוּלָה לַהֲכִנִּיעַ אֶת הַרְצוֹן הָעֲצָמִי שֶׁל הַיְּהוּדִי,
שֶׁהוּא 'לְמַעֲלָה מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת' בְּנֶפֶשׁ.

כִּידּוּעַ בְּעֵינֵי הַתְּשׁוּבָה, שֶׁעַל סֶפֶק שֶׁל חֲטָא, הַתְּשׁוּבָה קוֹשֶׁה
וְעִמְקָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר עַל חֲטָא וְדָאִי, וּמִשּׁוּם כָּף עֲרָכּוֹ שֶׁל
קָרְבַּן חֲטָאת הוּא דִּנְקָא (דִּנְקָא, אוֹ פְּחוֹת), וְעֲרָכּוֹ שֶׁל אֲשֶׁם
- שְׁתֵּים (שְׁנֵי סְלָעִים - 48 דִּנְקָא). וְכָף גַּם לִגְבֵי הַמְּנוּעוֹת
מֵאֲסוּר מִלְּכַתְחֻלָּה, שֶׁכִּידֵי לְהַשְׁמִיר מִסְּפֶק אָסוּר, וּבִמְיַחַד
מִסְּפֶק שֵׁיִשׁ צִרְיָה "לְהַבְדִּיל" בּוֹ - יֵשׁ צִרְיָה בְּדִרְגַּת "שְׁמִינִי".
זֶהוּ גַּם הַקָּשֶׁר בֵּין פְּרִשְׁת שְׁמִינִי לַפְּרָשָׁה שֶׁלֹּא חֲרִיָּה - "אֲשֶׁה
כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר": עַל-יְדֵי שְׁמֵעוֹרִים אֶת דִּרְגַּת
הַ"שְׁמִינִי" שֶׁבְּנֶפֶשׁ, שְׁאִין בַּהּ שְׁנוּיִים, אָף כְּאֲשֶׁר הַהֲגִיּוֹן שׁוֹנֶה
מִהַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, בְּכָל זֹאת עוֹמְדִים בְּתִקְוָה וְכו' - אֲזַי מְגִיעִים
לְ"וִילְדָה זָכָר", שִׁיר חֲדָשׁ, בְּלִשׁוֹן זָכָר, בְּגִיטָה הַעֲתִידִיָּה,
גְּאוּלָּה שְׁאִין אַחֲרֶיהָ גְּלוֹת (לְמַעֲלָה מִשְׁנוּיִים), בְּגִיטָה
הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלָמָה, בְּבִיאַת מִשִּׁיחַ צִדְקָנוּ, בְּקִרְבֵּי מִמֶּשׁ.

כָּבֵד הַסִּבֵּר פְּעָמִים רַבּוֹת, שֶׁשֵּׁם הַפְּרָשָׁה מְכִיל אֶת תְּכֵנָה
שֶׁל כָּל הַפְּרָשָׁה וְהַפְּסוּקִים שָׁבָה, וְעַל-אֲחַת-כַּפְּהָּ וְכַמּוֹה אֶת
סִימָנָהּ, בְּבִחִינֵי "נִעוּץ תַּחֲלָתוֹ בְּסוּפּוֹ וְסוּפּוֹ בַתַּחֲלָתוֹ".
וְצִרְיָה לְהַבִּינִי: מַהוּ הַקָּשֶׁר בֵּין הַמְּלִים וְהַמְּשָׁמְעוֹת שֶׁל
"לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר" לְבֵין שֵׁם הַפְּרָשָׁה
"שְׁמִינִי"? וְלַהֲיָפֵךְ: "שְׁמִינִי" הוּא מְסַפֵּר מְקַדָּשׁ, וּמִפְּנֵי
הַמַּעֲלָה שֶׁבַּ"שְׁמִינִי" - אָף, בְּיִינָה שֶׁל תּוֹרָה, מִלִּשׁוֹן "שְׁמִין"
- נִטַּל יוֹם זֶה עֲשֵׂר עֲטֹרוֹת, וְכֵאֲשֶׁר מְדַבֵּר עַל דִּרְגָּה כַּה
נִעֲלָה, שֶׁנֶּאֱמָר לְגַבִּיָּה "לֹא יִגְוֹרֶךְ רַע", כִּיצַד תִּתֵּכֶן טָמְאָה,
שֶׁבְּיָנָה יֵשׁ צִרְיָה בְּהַבְדִּילָה "בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר"?
הַהִסְבֵּר לָכֵף הוּא: כְּאֲשֶׁר עוֹסְקִים בְּהַבְדִּילָה בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר
הַמִּתְבַּטָּאוֹת בְּדִקּוֹת, כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה, כָּף שֶׁנִּתֵּן לַחֲשָׁב
שֶׁהַטָּמֵא הוּא טָהוֹר, וּבְכָל זֹאת נִדְרָשִׁים לְהַבְדִּיל וְלַהֲדַגִּישׁ
שֶׁהוּא טָמֵא וְלְדַחוֹתוֹ - לָשֵׁם כָּף יֵשׁ צִרְיָה בְּנִתְיִנֵּת כַּח
מִיחָדָת, דִּנְקָא מִהַדְרָגָה הַנִּעֲלִית שֶׁל "שְׁמִינִי":

בְּדִרְגָּה שֶׁל "שְׁבַעַת יְמֵי הַבִּנְיָן", בְּדִרְגַּת "הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת",
קוֹשֶׁה לְהַבְדִּיל כְּרָאוֹי בְּסֶפֶק דֶּק כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה. אֲדַרְבֶּה:
הַיֵּצֵר הָרַע, שֶׁהוּא הַ"פֶּקַח", עוֹטָה "גְּלִימָה שֶׁל מִשִּׁי",
אֵי-צִטָּלָה דְּקוּדוּשָׁה, וְטוֹעֵן כָּלפִי הָאֲדָם:
כִּיּוֹן שֶׁכָּל דְּבָר שֶׁהַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא מְזַמֵּן לָאָדָם, הֲרִי זֹאת
כִּידֵי שֶׁהָאָדָם יִבְרֹךְ וְיִזְכֹּךְ אֶת הַנִּצּוֹץ הָאֱלֹקִי הַטָּמֵן בַּדְּבָר,
וְאֵם כָּף - טוֹעֵן הַיֵּצֵר הָרַע - כִּיצַד תִּיכַל לְהַמְנִיעַ מִשְׁמוּשׁ
בְּמֵאֲכָל וְלְדַחוֹת אֶת הַנִּצּוֹץ הָאֱלֹקִי שָׁבוּ? אָמֵן, יֵשׁ סֶפֶק,

צ"א פסוקים, עבד"ה סימן. חסלת פרשת שמני

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסג - רסח

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' ב

15 השמעת הקול בעת פטירת משה היה שנים עשר מיל על שנים
16 עשר מיל, שהוא כנגד שיעור מחנה ישראל, והיתה הפת קול
17 משמע ואומר 'וימת משה' ספרא רבה ד'ישראל. ויש אומרים
18 שלא מת משה כלל, אלא עלה גופו לשמים כאליהו, והוכיחו כן
19 מדברי ר' ה'א לשון 'וימת שם', ובדברי ר' ה'א לגבי הארבעים יום
20 שהיה משה בשמים, 'ויחי שם עם ה', ולמדו, מה להלן באותם
21 ארבעים יום, היה משה עומד ומשמש לפני ה', אף כאן בעלייתו
22 לה לא מת משה, אלא עומד ומשמש הוא לפני ה'.
23 עוד דרשו על המקרא 'ויקבר אתו בני בארץ מואב מול בית
24 פעור', אמר ר' בריה, במקרא זה נאמרו סימן בתוך סימן -
25 סימנים רבים היכן הוא מקום קבורתו של משה, גיא, ארץ מואב,
26 ומול בית פעור, ואפילו הכי נאמר 'ולא ידע איש את קברתו',
27 שאיש אינו יודע היכן הוא מקום קבורתו. ובכך שלחה פעם אחת
28 מלכות רומי הרשעה, אצל

1 גד, והוא דבר שאלמלא היה מוכח כן מהפסוקים, אי אפשר היה
2 לאומרו מעצמנו.
3 אומרת הגמרא, ומלאכי השרת אומרים בהספידם את משה, שעליו
4 נאמר "צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל". והקדוש ברוך הוא
5 אומר על משה אחר פטירתו, "מי יקום לי עם מרעים מי יתצב
6 לי עם פעלי און" - מי יקום עתה להוכיח המרעים במעשיהם,
7 להוכיחם לשמי. ושמואל אמר שהספידו הקב"ה כן, "מי כהחכם,
8 ומי יודע פשר דבר" - מי יהיה כמשה לפשר בינם לאביהם
9 שבשמים כמותו. ור' יוחנן אמר שהספידו הקב"ה באומרו,
10 "החכם מאין תמצא", לאחר פטירתו של משה. ור' נחמן אמר
11 הספידו של הקב"ה היה באומרו 'וימת שם משה עבד ה' וגו',
12 שמיית משה היא העדר גדול לדורו. סמליון - שם חכם אמר,
13 שהספידו היה באומרו 'וימת שם משה', שהיה ספרא רבה
14 ד'ישראל. עוד דרשו על כך, תנא ר' אליעזר הגדול אימר, שיעור

שיעורי תהלים לשבוע פרשת שמיני

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי ה"י לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ג ניסן פרק כ, מפרק קח עד סוף פרק קיב	יום רביעי - כ"ו ניסן פרק כ, פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
יום שני - כ"ד ניסן פרק כ, מפרק קיג עד סוף פסוק קיח	יום חמישי - כ"ז ניסן פרק כ, מפרק קכ עד סוף פרק קלד
יום שלישי - כ"ה ניסן פרק כ, פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	יום שישי - כ"ח ניסן פרק כ, מפרק קלה עד סוף פרק קלט
שבת קודש - כ"ט ניסן פרק כ מפרק קמ עד סוף פרק קמד	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ג ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 116, והנה בהכנה זו... עד עמ' נט, כנ"ל:

ליקוטי אמרים

- 1 וְהִנֵּה, בְּהִכְנָה זוֹ שֶׁל מְסִירַת נַפְשׁוֹ לָהּ, - שְׁהוּא מוֹכֵן, שְׁתוּרָתוֹ וְתַפִּילָתוֹ תַּהֲיִינָה בְּאֹפֶן שֶׁל מְסִירַת נַפְשׁוֹ לַהֲקִבָּה, כְּמוֹ
- 2 בְּשֶׁעָה שִׁיחֻדִּי נִפְרָד מִגּוֹפִי, יִתְחַל - לֹמֵר, בְּרִכּוֹת הַשְּׁחָר,
- 3 "בְּרוּךְ אַתָּה כו'". - בְּרִכּוֹת הַשְּׁחָר הֵן רִאשִׁיתָהּ שֶׁל עֲבוֹדַת
- 4 הַתְּפִלָּה, וְכֵן בְּהִכְנָה זוֹ
- 5 יִתְחַל לְלַמֵּד שְׁעוֹר
- 6 קְבוּעַ מִיד אַחֵר הַתְּפִלָּה.
- 7 - שָׁכַן, הִרִי צִרִיךְ לַחֲיוּת
- 8 "מְבִית הַכִּנְסַת לְבִית
- 9 הַמִּדְרָשׁ", שְׁמִיד אַחֲרֵי
- 10 הַתְּפִלָּה, עֲלִיו לְלִמּוּד
- 11 שִׁיעוֹר בְּתוֹרָה - יִתְחַל
- 12 לְלִמּוּד גַּם שִׁיעוֹר זֶה מֵתוֹךְ
- 13 הַהִכְנָה וְהַכּוּוֹנָה לְמִסוֹר
- 14 אֶת נַפְשׁוֹ בִּכְךָ לַהֲקִבָּה,
- 15 וְכֵן בְּאִמְצָע הַיּוֹם, קִדְּם
- 16 שִׁתְּחַל לְלַמֵּד, צִרִיכָה
- 17 - נִדְרָשׁת, הִכְנָה זוֹ
- 18 לְפָחוֹת, בְּנוֹדָע שְׁעֵקֶר
- 19 הַהִכְנָה - וְהַכּוּוֹנָה,
- 20 "לְשִׁמָּה" לְעֵבֵב - בְּאֹפֶן
- 21 הַכְרָחִי, וְאִי אִפְשָׁר בְּלַעֲדֵי
- 22 זֵאת, הוּא בְּתַחֲלָת
- 23 הַלְּמוּד בְּכִינוּנִים, -
- 24 שְׁתַּחֲלִיל הַלְּמוּד יִכּוּן
- 25 שְׁלִימוֹדוֹ יִהְיֶה "לְשִׁמָּה",
- 26 וְכֵמוֹ בְּגִט וְסִפְרֵי-תוֹרָה,
- 27 שְׁצִירִיכִים - לְכַתּוּב אוֹתָם, "לְשִׁמָּה" - הִרִי זֶה, לְעֵבֵב, -
- 28 שְׁבָאִם לֹא נִכְתְּבוּ בְּכוּוֹנָה "לְשִׁמָּה" - הֵם לֹא כְּשֵׁרִים, אֶךְ יָחִיד
- 29 עִם זֶה - וְדִיו שִׁיאֲמַר - הַכּוּתָב, בְּתַחֲלָת הַתְּכִיכָה "הִרִינִי
- 30 בּוֹתָב לְשֵׁם קְרִישֶׁת סִפְרֵי-תוֹרָה", - בְּתַחֲלִיל כְּתִיבַת סִפְר
- 31 תוֹרָה, אוֹ - לֹמֵר בְּתַחֲלִיל כְּתִיבַת גִּט, "לְשִׁמָּה" - שֶׁל אִישׁ זֶה,
- 32 וְ"לְשִׁמָּה" - שֶׁל אִשָּׁה זֶה כו'. - כִּךְ גַּם דִּי לְכִינוּנִי לְכוּן,
- 33 בְּתַחֲלִיל לִימוּדוֹ, שְׁהַלְּמוּד יִהְיֶה בְּמִסִּירָה וְנִתְיָנָה הָאֲמוּרוֹת
- 34 לְעִיל, וְכִשְׁלֹמֵד שְׁעוֹת הֶרְבֵּה רְצוּפוֹת - יֵשׁ לוֹ לְהַתְּבַנּוֹן
- 35 בְּהִכְנָה זוֹ הַנּוֹכְרֶת לְעִיל בְּכָל שְׁעָה וְשְׁעָה עַל-כִּלְפֵּינִים, -
- 36 כְּלֹמֵר, מִדֵּי שְׁעָה עֲלִיו לְהַתְּבַנּוֹן שׁוֹב בְּאִמּוֹר, כִּי בְּכָל שְׁעָה
- 37 וְשְׁעָה הִיא הַמְּשִׁכָּה אַחֲרֵת מְעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים לְהַחֲיוּת
- 38 הַתְּחַתּוֹנִים, וְהַמְּשִׁכָּה הַחֲיוּת - שְׁנִמְשָׁכָה מִהַעוֹלָמוֹת
- 39 הָעֲלִיוֹנִים, שְׁבִשְׁעָה שְׁלִפְנֵיהָ חוֹזֶרֶת לְמִקּוּרָה [בְּסוֹד "רְצוּא

- 40 וְשׁוֹב" שְׁבִסְפָר יִצִּירָה], - שְׁהַחֲיוּת הָאֱלֵקִית הַמַּחֲיָה אֶת
- 41 הָעוֹלָם, הִיא בְּאֹפֶן שֶׁל "רְצוּא וְשׁוֹב", הִיא נִמְשָׁכָה בְּעוֹלָם
- 42 וְחוֹזֶרֶת לְמִקּוּרָה בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, וְמִדֵּי שְׁעָה בְּשֶׁעָה שְׁבָה
- 43 לְמִקּוּרָה הַחֲיוּת שֶׁל הַשְּׁעָה הַקּוֹדֶמֶת, וְהִיא שְׁבָה, עִם כָּל
- 44 הַתְּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
- 45 שֶׁל - הַנִּבְרָאִים
- 46 וְקִיִּימוֹ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה; כִּי
- 47 בְּכָל שְׁעָה שׁוֹלֵט צִרוּף
- 48 אֶחָד מִ"ב צִרוּפֵי שֵׁם
- 49 הַיּוֹנִי"ה בְּרוּךְ-הוּא בִּי"ב
- 50 שְׁעוֹת הַיּוֹם, וְצִרוּפֵי שֵׁם
- 51 אֶדְנִי" בְּלִילָה, בְּנוֹדָע. -
- 52 שְׁבִשְׁעוֹת הַיּוֹם שׁוֹלֵטִים
- 53 בְּעוֹלָם צִרוּפֵי שֵׁם הַיּוֹנִי,"
- 54 וּבְלִילָה - צִרוּפֵי שֵׁם
- 55 אֶדְנִי. וּמִכּוּוֹן שְׁבָכַל
- 56 שְׁעָה מֵאִירָה חֲיוֹת אַחֲרֵת
- 57 - יֵשׁ גַּם לְחֹדֶשׁ בְּכָל שְׁעָה
- 58 לְפָחוֹת, אֶת הַהִכְנָה
- 59 וְהַכּוּוֹנָה שֶׁל "לְשִׁמָּה".
- 60 לְהֵלֵךְ, מִסְבִּיר רַבְּנוּ הַזֶּה,
- 61 שְׁעַל אֶף שְׁלִימוֹד הַתוֹרָה,
- 62 קִיוִם הַמַּצּוּוֹת וְעֲבוֹדַת
- 63 הַתְּפִלָּה נַעֲשִׂים אֲצִלוֹ
- 64 מֵתוֹךְ מְסִירוֹת נַפְשׁוֹ,
- 65 בְּהַשְׁתַּחֲרָרוֹ מִכָּל עֲנִינֵי
- 66 הַגּוֹף וְהַיּוֹתוֹ מִסוֹר וְנִתָּן כָּל כּוֹלֵו בְּעַבְדָּה זוֹ - תַּהֲיִה כּוּוֹנָה
- 67 בְּמִסִּירוֹת נַפְשׁוֹ זֶה לֹא לְשֵׁם הַחֲזוֹרָה הַנֶּפֶשׁ לְמִקּוּרָה, אֲלֵא לְגִרָם
- 68 נַחַת רוּחַ לְהַקְבִּי. וְהִנֵּה, כָּל בְּנוֹתוֹ בְּמִסִּירַת נַפְשׁוֹ לָהּ
- 69 עַל-יְדֵי הַתְּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, לְהַעֲלוֹת נִיצוּץ אֱלֹהוֹת שְׁתַּכּוּכָה
- 70 - שְׁתַּכּוּךְ הַנֶּפֶשׁ, לְמִקּוּרָה - תִּהְיֶה רַק כִּדִּי לְעִשׂוֹת נַחַת רוּחַ
- 71 לְפָנָיו וְתִכְרָךְ, - וְהַנַּחֲתָרוֹחַ הִיא: בְּמִשְׁלַ שְׁמַחַת הַמֶּלֶךְ בְּבּוֹא
- 72 אֵלָיו בְּנוֹ יָחִידוֹ, בְּצִאֲתוֹ מִן הַשְּׁכִינָה וּבִית הָאֲסוּרִים, בְּנוֹכְרֵי
- 73 לְעִיל. - בְּפִרְק ל"א, שְׁהַשְׁבַּת הַנֶּפֶשׁ לְמִקּוּרָה, עַל יְדֵי לִימוּד
- 74 תוֹרָה וְעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, הִיא כְּמִשְׁל בֶּן מֶלֶךְ הַמִּשְׁתַּחֲרָר מִבֵּית
- 75 הַכֹּלָא וְשָׁב אֶל אֲבִיו הַמֶּלֶךְ - דְּבַר הַמְּבִיא לְשִׁמְחָה גְּדוּלָה בְּיוֹתֵר.
- 76 שָׁכַן, מִבְּחִינַת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית, יְהוּדִי הוּא בֶּן מֶלֶךְ - "בְּנִים אֲתָם
- 77 לָהּ" אֱלֵקִיכֶם" - וּבְהִיּוֹתָהּ בְּגוֹף וּבְנֶפֶשׁ בְּהִמָּיִת, שְׁבוּיָהּ הַנֶּפֶשׁ
- 78 הָאֱלֵקִית בְּכָלָא; וּכְשֶׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית שְׁבָה לְמִקּוּרָה, לְהַקְבִּי, עַל

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן לכאורה אפ"ל. אבל אינו דהא באדנ' יש כ"ד צירופים (נוסף ע"ז ששני ההי"ן דהוי' אינן שווין ברוחניותם - שזה נוגע כאן). ולכן נ"ל הפי' - שלא ברור כלל שכל הצירופים מאירים כו', כ"א שמ"ב צירופי כו' מאיר אחד בכל שעה, ועד"ז באד' - וישנם צירופים שלהם - שלא שייכים בכלל לענין השעות. - עד"ז נמצא בתפירות תש"י שהם 12 וכוונתם לייב צירופי אד' (משנת חסידים מס' תיקון תפלין פי"ג) המפורשים שם ואין שייכות לשאר הייב. ובע"ח ש' השמות פ"ה ז' דייב צירופים ראשונים דאד' הם בו"א וייב צירופים אחרונים במל".

למקורה, היא אמתית באמת לאמתו לנמרי, ככל נפש
מישראל, ככל עת וככל שעה, - והיא באה מאהבה
הטבעית שהיא ירשה לנו מאבותינו. - שלא כמו שהדבר
הוא כשרוצים לגרום נחת רוח להקב"ה על ידי יחוד מקור כל
נפשות ישראל להקב"ה,
שרצון זה, כאמור, אינו
בכל ישראל, באמת
לאמתו, אלא ב"קצת"
אמת. ואילו הרצון לגרום
נחת רוח להקב"ה על ידי
השבת הנפש שלו

למקורה - הוא אכן באמת לאמתו. רק - אין להסתפק באהבה
הטבעית, אלא שצריך לקבע עתים להתבונן בגדלות ה',
להשיג דחילו ורחימו שכלים, - יראה ואהבה שכליות
בגדלות ה'. וכלי האי ואולי וכו', - ועל ידי כל זאת אולי יגיע
גם ליראה ואהבה שכליות, כנזכר לעיל: - שלמרות ששוררת
בקרב אהבה מסותרת שבכוחה להביאו ללימוד תורה ולעבודת
התפילה באופן של מסירות נפש - בכל זאת, עליו להשתדל
להגיע ליראה ואהבה הבאות על ידי התעמקותו בגדלות ה'.

ידי תורה ותפילה, הרי זה שובו של בן המלך (מהכלא) אל אביו
המלך, דבר הגורם למלך שמחה עצומה. ואכן, זו צריכה להיות
כוונתו בשעת לימודו ותפילתו - לגרום בכך שמחה ונחת רוח
להקב"ה. אך, הרי למדנו, שכדי שהעבודה תהיה מתוך רצון
אמיתי להביא נחת רוח
להקב"ה בלבד - כמו
לרצות את היחוד של
קודשא־ברוך־הוא
ושכינתיה - על האדם
להיות במדריגה גבוהה
מאד של אהבת ה',

מדריגה שרק צדיקים עומדים בה, כיצד, איפוא, שיך דבר זה
לכל אחד מישראל, גם כשאנו בדרגה של צדיקים? - מסביר
רבנו הזקן: כשהנחת־רוח מבוססת על שובה של הנפש שלו
למקורה (ולא כפי שלמדנו לעיל, כשהכוונה היא לאחד את
המקור של נפשות כל ישראל) לא נדרשת לשם כך אהבה
גדולה כל כך, אלא די באהבה מסותרת שבכל אחד מישראל
כדי לרצות לגרום להקב"ה נחת רוח כזו. ובלשון ה"תניא": וְהִנֵּה,
כִּנְיָהּ זו - לגרום להקב"ה נחת רוח על ידי השבת הנפש שלו

יום שני כ"ד ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נט, פרק מב והנה... עד עמ' 118, ידע וגו'.

היא וכו'. - הן - לגבי משה (רבנו) נחשבת יראה זו לדבר קטן.
משמעות הדברים בפשטות היא: פסוק זה הרי נאמר לבני
ישראל על ידי משה רבנו, ולגבי משה - יראה היא דבר קטן.
דלכאורה אינו מובן התירוץ, - של הגמרא, שלגבי משה
מהווה יראה דבר קטן,
דהא "שאל מעמך"
בתיב. - שהרי כתוב
"שואל מעמך" - מכל
אחד מישראל, ולגבי בני
ישראל בכלל, אין
ה"יראה" דבר קטן וקל
כזה. במה, איפוא, מתרצת
הגמרא את השאלה

בקבעה שלגבי משה זה דבר קל? - בתשובה יסביר רבנו הזקן
להלן, שבמלים "לגבי משה" אין הגמרא מתכוונת שלגבי משה
בלבד יראה היא דבר קל, אלא, לגבי ה"משה" שבכל אחד
מישראל - מה שמשה רבנו נותן כוח ודעת לכל אחד מישראל,
שיוכל לקשר את דעתו באלקות - ולגבי בחינת "משה" זו,
שבכל אחד מישראל, יראה היא אכן דבר קטן; שכן, כשיהודי
משתמש בכוח זה של משה הנמצא בקרבו, כלומר, כשהוא
מקשר את ה"דעת" שלו באלקות, מהווה אז "יראה", דבר קטן,
ועל־ידיהו קל להגיע ל"יראה". לכן אומרת הגמרא "לגבי
משה", למרות שהפסוק אומר "שואל מעמך" - ממך, כי כאן
מדובר אודות ה"משה" שישנו "עמך", בכל אחד מישראל.

פרק מב. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שלעבודת ה' יש
צורך גם ביראה; והוסיף, שביכולת כל יהודי להגיע ליראה
הנדרשת ממנו בעבודת ה', לשם קיומן של מצוות ה'עשה'
ומצוות הלא־תעשה, זאת, על ידי התבוננתו שהקב"ה "עומד"
עליו ובוחן כליות ולב, אם
עובדו כראוי. על ידי
התבוננות זו, ימשיך, את
ענין היראה, לכל־הפחות
ובמחשבתו,
וביראה זו יתאפשר לו
ללמוד תורה ולקיים
מצוות; יראה זו - אומר
רבנו הזקן - נקראת בכלל

"יראה תתאה", ומשמשת כהקדמה לתורה ולמצוות, שכדי
ללמוד תורה ולקיים מצוות באופן שנקרא "עבודה" - נחוצה
יראה זו. וְהִנֵּה, בְּמַה שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל בְּעֵינֵי יִרְאָה תִתְבָּאָר, -
שהיא היראה הנדרשת לקיום תורה ומצוות, ואשר כל יהודי
יכול להגיע אליה, על ידי התבוננתו איך הקב"ה "עומד" עליו
וכו' - יובן היטב מה שכתוב בגמרא: על פסוק: "וְעַתָּה
יִשְׂרָאֵל מַה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מַעֲמֶךָ כִּי אִם יִרְאָה אֵת ה'
אֱלֹהֶיךָ" - שואלת הגמרא: "אִפּוּ יִרְאָה מִלְתָּא זוּמְרָתִי
היא? - וכי יראה היא דבר קטן? שהרי הפסוק אומר שזאת
בלבד ("כי אם") דורש הקב"ה מכל אחד מישראל, כאילו הוא
דבר קטן וקל. והגמרא עונה: אין, לְגַבִּי מִשָּׁה מִלְתָּא זוּמְרָתִי

הדבר בהקב"ה מאשר בבני אדם: ה"מדע", ה"יודע" וה"ידוע" 46
בבן אדם, הם שלשה דברים נפרדים — "מדע" — כוח ההבנה 47
המביא אותו להבין את הדבר; "יודע" — נפש האדם המבין ויודע 48
על ידי כוח ההבנה; "ידוע" — הדבר שהוא מבין ויודע; ואילו, 49

הקב"ה "הוא המדע, הוא

היודע והוא הידוע" הוא

עצמו, הוא החכמה או

הדעת, הוא עצמו, הוא מי

שיודע, והוא עצמו, הוא

מה שהוא יודע. כך —

ה"דעת" שלמעלה, היא

דבר אחד עם הקב"ה.

ובבחינת דעת זו, מושרשת

נשמתו של משה רבנו.

ועל ידי שיהודי מקבל את

ענין הדעת מנשמת משה

רבנו — "מונח" אצלו

אלקות, שיהיה

באפשרותו לדעת

ולארגיש אלקות.

ובשיהודי משתמש בכוח הדעת, לדעת ולהרגיש אלקות — איך

הקב"ה עומד עליו ומביט במעשיו וכו' — קל לו לעורר בקרבו

יראה מהקב"ה. ברם, עד כאן למדנו על מה שכל אחד מישראל

מקבל ממשה רבנו, הרועה שמפרנס וממשיך בחינת הדעת בבני

ישראל. להלן יוסבר, שיש "יתר על כן", ענין נעלה יותר במה

שמקבלים ממשה רבנו, והוא — בחכמים ובמנהיגים שכל דור,

ישנם "ניצוצין" — ניצוצות — מנשמת משה רבנו ("ניצוץ" הוא הרי

חלק מהשלהבת, לא הארה בלבד שאיננה חלק מהמאור. כך —

שהניצוצות מנשמת משה רבנו שנמצאים בחכמי ומנהיגי הדור

— הם חלק מנשמת משה רבנו) וענינם הוא ללמד את העם

"דעת", שידעו גדולת ה', ושדיעה זו תביא אותם לעבוד את

הקב"ה בלב שלם. ובלשון ה"תניא": **יְעוֹד זֹאת יִתֵּר עַל כֻּלּוֹ**, —

יותר מאשר למדנו — ישנו במה שמקבלים מנשמת משה רבנו:

כָּל דּוֹר וְדוֹר יוֹרְדִין נִיצוֹצֵי מְנַשְׁמַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלֵינוּ

הַשְּׁלֹם וּמִתְלַבְּשִׁין בְּגוֹף נֶפֶשׁ שֶׁל חֲכָמֵי הַדּוֹר עֵינֵי

הָעֶדָה, — מנהיגי העדה. שלכן נקרא חכם בגמרא בשם משה:

"משה שפיר קאמרת"⁴, מפני שבחכם ובגדול הדור, מלוכב

ניצוץ מנשמתו של משה רבנו — ולא רק בנפש החכמים

מתלבשים ניצוצות ממשה רבנו, אלא גם בגופם⁵. ולכן אומרים

חסידים שאדם אינו מסוגל לרוות את צמאונו מלהסתכל על

רבי, כי גם בגופו של רבי, מלוכב ניצוץ ממשה רבנו. התלבשות

זו של הניצוצות — מביאה את "חכמי הדור" ו"עיני העדה":

לְלַמֵּד דַּעַת אֶת הָעָם, וְלִידַע גְּדוּלַת ה', וְלַעֲבֹד בְּלֵב נֶפֶשׁ,

— "דעת" זו וידיעת גדלות ה', מביאים את האדם, לעבוד את

הקב"ה במלוא הלב והנשמה — **כִּי הָעֶבְדָּה שְׂפֵלֶב** — אהבת

1 ובלשון התניא: **אֵלָּא הָעֵינִין הוּא, כִּי כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּית**

2 **יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהּ מִבְּחִינַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלֹם, כִּי הוּא**

3 — משה רבנו, **מִשְׁבַּעַת רֹעִים**³ — שכל אחד מהם מפרנס את

4 בני ישראל בחיות ואלקות מבחינתו הוא: אברהם — מבחינת

5 חסד ואהבה שלו, וכך

6 הלאה, **הַמְּשִׁיכִים חַיִּית**

7 **וְאַלְהוּת לְכָלֵּלוֹת** 1

8 **נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵכֵן** 2 —

9 הם, **נִקְרָאִים בְּשֵׁם** 3

10 **"רֹעִים"**, — כמו רועה 4

11 המפרנס את צאנו ובכך 5

12 ממכניס בהם חיות, כך 6

13 מפרנסים שבעת הרועים 7

14 את נשמות ישראל בחיות 8

15 ואלקות. חסידים מספרים, 9

16 שרבנו הזקן התעכב כאן 10

17 שבועות רבים וחשב אם 11

18 לכתוב "חיות אלקות" 12

19 (בלי ו' החיבור) — 13

20 שהרועים ממשיכים חיות

21 של אלקות, או "חיות ואלקות" (עם ו' החיבור). שהרועים

22 ממשיכים חיות ואלקות, והחליט לכתוב "חיות ואלקות". "חיות"

23 — היינו אהבת ה' ויראת ה', כי הן מכניסות חיות בקיום התורה

24 והמצוות, ו"אלקות" — ענין הביטול, להיות בטל אל הקב"ה.

25 ו"שבעת הרועים" הם הם שממשיכים "חיות ואלקות" לנשמות

26 ישראל. **וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלֹם הוּא כָּלֵּלוֹת כָּלֵם**, — משה

27 רבנו כולל את כל הרועים, **וְנִקְרָא רֹעִיָּא מְהִימָנָא**, הרועה

28 הנאמן, **דְּהִינּוּ שְׂמִמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַדַּעַת לְכָלֵּלוֹת יִשְׂרָאֵל לִידַע**

29 — שתהיה להם ידיעה והכרה, **אֵת ה'**, — כלומר שהאלקות

30 "תיקלט" ביהודי, שירגיש אלקות, **כָּל אֶחָד בְּפִי הַשְּׁנַת**

31 **נִשְׁמָתוֹ**, — עד כמה ששכלו מבין ומשיג אלקות — "ייקבעו"

32 הדברים בקרבו וירגיש אותם, **וְשִׁרְשָׁה לְמַעְלָה**, — ולפי רום

33 שורש נשמתו למעלה; מי שנשמתו באה משרש עליון יותר —

34 "נקבעת" אצלו אלקות בצורה טובה יותר, ואילו מי שנשמתו

35 באה משרש נמוך יותר — ה"קביעה" אצלו קטנה יותר, ויניקתה

36 — ולפי ניקת נשמתו, **מִשְׁרָשׁ נִשְׁמַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלֹם**,

37 — אם ניקתו משרש נשמת משה רבנו, גדולה או פחותה יותר,

38 **הַמְּשִׁרְשָׁת** — נשמת משה רבנו, **בְּדַעַת הָעָלִיין שְׂבַעֲשָׁר**

39 **סְפִירוֹת דְּאִצְוִילוֹת, הַמִּיחֲדוֹת בְּמֵאצִּילֵין בְּרוּךְ־הוּא**, — כמו

40 שאומרים ביחס ל"נברא", שהקב"ה הוא ה"בורא" שברא את

41 ה"נברא", כך אומרים ביחס ל"נאצל" (על ענין שמ"עולם

42 האצילות) שהקב"ה האציל אותו, כלומר, גילה והפריש אותו.

43 שכן, "אצילות" פירושה: האצלה והפרשה מאור איך־סוף ברוך־

44 הוא, **שֶׁהוּא** — הקב"ה המאציל, **וְדַעַתוֹ אֶחָד, וְהוּא** — הקב"ה,

45 **הַמְּדַע כּו'.** — היודע והידוע — כפי שנתבאר בפרק ב', ששונה

3. אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף, דוד. 4. שבת קא, ב ועוד. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועוד יותר בזה — שמדייק הסדר "בגוף ונפש" — שלא נאמר שהתלבשות בגוף היא לא באופן ישר, כ"א ע"י שמתלבשת מקודם בנפש החכמים, אלא — בלא ממוצע דנפשם, וע"ד ודוגמת שהי' במשה, ניצוץ מרע"ה מלוכב ישר בגוף החכם (ובזה יומתק דקרי ל"י משה — גם מצד הגוף)".

25 שלומדים בספרים, אלא העקר הוא להעמיק דעתו - את
26 ה"דעת" העצמית שלו, בענינים של גדלות ה', ולתקן
27 מחשבתו בענינים של גדלות ה' בחזק ואמין הלב והמה,
28 עד שתהא מחשבתו מקשרת בה' בקשר אמין וחזק, כמו
29 שהיא - המחשבה,
30 מקשרת בדבר נשמי

31 שרואה בעיני בשר
32 ומעמיק בו מחשבתו, -
33 כלומר מחשבתו תהיה
34 קשורה בה' באותה מדה
35 שהיא קשורה בחפץ גשמי
36 אותו הוא רואה בעיניו,
37 שאז הוא קשור חזק
38 באותו דבר ואינו יכול
39 להינתק ממנו - כך צריכה
40 מחשבתו להיות קשורה

41 באלקות, על ידי התעמקותו בענין של גדלות ה'. כנודע
42 שדעת הוא לשון "התקשרות", כמו - שכתוב: "והאדם
43 ידע וגו'". - "ידע" (דעת), במובן של "התקשרות", כלומר:
44 "דעת" משמעה, לדעת באופן של להיות מקושר; וגם בענין
45 ה"דעת" באלקות, לא די בידיעת אלקות בלבד - אם כי גם בכך
46 יש משום מצוה: לדעת גדלות הבורא - אלא נדרשת
47 ההתקשרות באלקות, על ידי התעמקות ה"דעת" בעניני גדלות
48 ה'.

1 ה' ויראת ה' שביהודי, היא לפי הדעת, - בהתאם למדת
2 הבנתו וידיעתו את גדלות ה', כמו שכתוב: "דע את אלהי
3 אביך - ועלידידיו, ועבדהו בלב שלם ונפש חפצה", -
4 כלומר: ה"עבדהו בלב שלם ונפש חפצה" תלוי ב"דע את אלקי

5 אביך", בידיעת והבנת
6 גדלות ה', דבר זה לומדים
7 בני ישראל מחכמי הדור,
8 שיש בהם ניצוצות ממש
9 רבנו. ולעיתים - ורק
10 לעתיד לבוא, הוא
11 אומר: "ולא ילמדו
12 איש את רעהו לאמר
13 דעו את ה' כי כולם
14 ידעו אותי וגו'". - אומר
15 הקב"ה. כל זה יהיה רק
16 לעתיד לבוא, ואילו כיום

17 וזקנים ל"רבי" שילמד לדעת ולהבין גדלות ה', כדי להגיע
18 על-ידידיו לעבוד את הקב"ה בלב ובנשמה, באהבת ה' וביראת
19 ה'. ענין זה מה שמקבלים ממש רבנו על ידי חכמי הדור
20 (הניצוצות ממש רבנו) - הוא ענין פנימי, השפעה פנימית
21 בעבודת ה'. אך עקר הדעת - המביאה לעבוד את ה' בלב
22 שלם ונפש חפצה, אינה הידיעה לבדה, שידעו גדלות ה'
23 מפי סופרים ומפי ספרים, - ממה שלומדים את עניני גדלות
24 ה' מפי החכמים והמנהיגים, הנקראים "סופרים" וממה

יום שלישי כ"ה ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 118, וכח זה ומדה זו... עד עמ' ס, שומעת כו'.

67 יגיעה, אף הגדולה ביותר, שהרי כיצד יכול נברא להבין
68 ולהרגיש "בורא"? כיצד יכולה נפש המלוכשת בגוף, להרגיש
69 אלקות ולהיות קשורה באלקות(!), אך, גם כשישנם כוח זה ומדה
70 זו, נדרשת יגיעה עצומה, כפולה ומכופלת: האחת - היא
71 יגיעת בשר, - יגיעה

72 המסירה את ההפרעות
73 שמצד הגוף, לבמש את
74 - לשבור את גסות
75 וחומריות הגוף ולהכניעו
76 שלא יחשיך על אור
77 הנפש, - שאור הנפש,
78 שהוא יכולת הנפש להבין
79 ולהרגיש אלקות, יוכל
80 להאיר, כמו שנתבאר
81 לעיל בשם הוזהר

82 ד"גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה", -
83 גוף שלא חודר בו אור הנשמה - מבטשין אותו, ויחנינו על-ידי
84 הרהורי תשובה מעמק הלב, כמו שנתבאר שם - שעל

49 וכן זה ומדה זו לקשר דעתו בה' - שיהיה באפשרותו של
50 יהודי, לקשר את "דעתו" בעיני אלקות, שלא זו בלבד שיבין
51 אותם, אלא שגם ירגיש אלקות, שאז הוא קשור באלקות - הרי
52 כוח זה ומדריגה זו, יש בכל נפש מבית ישראל, ביניקתה

53 - על ידי שהיא מקבלת
54 באופן של יניקה,
55 מנשמת משה רבנו
56 עליוהשלוש. - שעל-
57 ידידו מקבלת הנפש כוח
58 זה ומדה זו, שתוכל
59 להרגיש אלקות ולהיות
60 קשורה באלקות, רק
61 מאחר שנתלבשה הנפש
62 בגוף, צריכה ליגיעה
63 רבה ועצומה כפולה
64 ומכפלת. - כדי ש"יונה" אלקות בנפש, ותהיה קשורה
65 באלקות. ואם כי אמנם הכוח לכך מקבלת הנפש על ידי יניקתה
66 מנשמת משה רבנו (שכן, בלעדי כוח זה, לא היתה תועלת בשום

ליקוטי אמרים

וכח זה ומדה זו

לקשר דעתו בה' יש בכל נפש מבית ישראל ביניקתה
מנשמת משרע"ה רק מאחר שנתלבשה הנפש בגוף
צריכה ליגיעה רבה ועצומה כפולה ומכופלת.
האחת היא יגיעת בשר לבמש את הגוף ולהכניעו שלא
יחשיך על אור הנפש כמש"ל בשם הוזהר דגופא דלא
סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה והיינו על ידי
הרהורי תשובה מעומק הלב כמ"ש שם. והשנית

ד"גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה", -
גוף שלא חודר בו אור הנשמה - מבטשין אותו, ויחנינו על-ידי
הרהורי תשובה מעמק הלב, כמו שנתבאר שם - שעל

לנחיתותה של נפש זו בטבעה, **הַטְּמָאָה בְּחַטָּאת נְעוּרִים**, - 45
 שאז, קשה לה עוד יותר, להרגיש אלקות במחשבתה, מפני 46
שְׁהֶעֱזוֹנוֹת מְבַדִּילִים בּוֹ [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר חֲסִידִים] **סִימָן** 47
 לה]. - שהעזונות המבדילים בין יהודי להקב"ה, מפריעים לו 48

להגיע בקלות ליראת ה'.

ומכל-מקום, **בְּקִשִּׁי**

ובחזקתה, **שֶׁתִּתְחַזַּק מְאֹד**

מחשבתו **בְּאִמּוֹן וְיִגְיעָה**

רַבָּה וְעִמָּק גְּדוּלָּה,

לְהַעֲמִיק בְּגְדֻלַּת ה' שְׁעָה

גְּדוּלָּה - שעה ארוכה, -

כפי שאמר הרבי מוהר"י צ

נ"ע באחת משיחותיו,

ש"שעה גדולה" משמעה

גם: שעה היום ושעה מחר

וכך הלאה, שעל ידי

שהוא חוזר ומתעמק

באותו ענין יום יום, הרי אז

- **בְּדַאי תִּגְיעַ אֵלָיו עַל־**

כָּל־פְּנִים הִירָאָה תִּתְחַזַּק

הַנּוֹכְרֵת לְעִיל, - מורא

מהקב"ה, שימנע אותו

מלעשות דבר נגד רצונו

של הקב"ה. ועל דבריו

אלה של רבנו הזקן, שגם

נפש שפלה כזו, וגם אם

בנוסף לכך עוונותיה מבדילים בינה לבין הקב"ה - בכל זאת,

בהתאמצות יתירה והתעמקות גדולה בגדלות ה' - תגיע בודאי

גם "נפש שפלה" זו ל"יראה תתאה" על-כל-פנים - מעיר ב"ק

אדמו"ר שליט"א: "שמכך גם מובן, שבודאי תגיע גם - ועוד

לפני זה - להסרת ההבדלה מהעזונות המבדילים - כלומר:

לחזור בתשובה עליהם"¹¹. **וְכֵמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַז"ל¹²: "יִגְיעָתִי**

וּמִצְאָתִי - תִּתְחַזַּק". - יגיעה - עזרת. וכחסברת הרבי

שליט"א, שיגיעה עזרת לא רק להשגת ענין שלפי ערך היגיעה

- כמו השכר שאדם מקבל לפי ערך העבודה שעשה - אלא

יגיעה עזרת, ש"מצאתי": הוא מוצא מציאה, שאיננה כלל לפי

ערך היגיעה שיגע בכך. **וְכִדְבָרֵינוּ¹³: -** וכמו שכתוב לגבי

"יראה", שהביקוש והיגיעה ביהס ליראה - מן ההכרח שיעורו:

"אִם תִּבְקֹשֶׁנָּה - אֵת הִירָאָה, כִּכְסֵּף וְכַמְטָמוֹנִים תִּחְפְּשֶׁנָּה

- אִז תִּבִּין יִרְאָתִי ה'", פְּרוּשׁ בְּדֶרֶךְ שֶׁמַּחֲפֵשׂ אָדָם מְטָמוֹן

וְאוֹצֵר הַמְטָמוֹן בְּתַחְתִּיּוֹת הָאָרֶץ, שְׁחוּפֵר אַחֲרָיו בִּיגְיעָה

עֲצוּמָה - בהיותו בטוח, שהאוצר טמון באותו מקום - לא

יתעייף וימשיך ביגיעתו עד למציאת המטמון, **כֹּךְ צִרְיָה לְחַפֵּר**

בִּיגְיעָה עֲצוּמָה, לְגִלּוֹת אוֹצֵר שֶׁל יִרְאָת שָׁמַיִם, הַצָּפוֹן

1 ידי הרהורי תשובה מעומק הלב, מחלישים את חומריות וגסות
 2 הגוף, ואז מוחדר בו "נהורא דנשמתא" - אור ואש הנשמה. והו
 3 סוג אחד של יגיעה, הנקרא "יגיעת בשר", המביא להרחקת
 4 הפרעות שמצד הגוף. **וְהַשְׁנִית - הִיא יִגְיעַת הַנֶּפֶשׁ**, - כדי
 5 לגלות כוחות הנפש,
 6 **שֶׁלֹא תִכְבֵּד עָלֶיהָ**

7 **הַעֲבֹדָה** **לִיגְעַ**

8 **מִחֲשַׁבְתָּהּ, לְהַעֲמִיק**

9 **וְלַתְּבוֹנֵן בְּגְדֻלַּת ה' -**

10 **שְׁעָה גְּדוּלָּה רְצוּפָה. -**

11 שבוירך כלל קשה מאוד

12 להתעמק שעה ארוכה

13 בענין של אלקות; כִּי

14 **שְׁעוֹר שְׁעָה זו -**

15 הנדרשת להתעמק בענין

16 אלקי, כדי לעורר על-ידי

17 זה בקרבו אהבת ה' או

18 יראת ה', **אֵינוֹ שׁוֹה כָּלל**

19 **נֶפֶשׁ, -** ישנם כאלה

20 שנדרש מהם זמן רב יותר,

21 וישנם כאלה שנדרש מהם

22 זמן פחות יותר; **יֵשׁ נֶפֶשׁ**

23 **וְכָה בְּמִבְעָה, שְׁמִיד**

24 **שֶׁמִּתְבּוֹנֵנָת בְּגְדֻלַּת ה' -**

25 **יִגְיעַ אֵלָיו - מִיד, הִירָאָה**

26 **וּפְחָד ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**

27 **בְּשִׁלְחַן עֲרוֹן אֶרְחִיזִים סִימָן א': "בְּשִׁיתְבוֹנֵן הָאָדָם**

28 **שֶׁהַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,**

29 **אֲשֶׁר "מֵלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׁיו**

30 **- מִיָּד יִגְיעַ אֵלָיו הִירָאָה כו". -** וכפי שמסיים שם,

31 שהתבוננות זו תביא לו הכנעה ובושה מהקב"ה. דבר זה אמור

32 להיות במי ששוכנת בו נפש עדינה, ולכן הוא אומר: "מיד יגיע

33 אליו היראה" - שבלי כל יגיעה, אלא מיד יתעורר בו רגש

34 היראה מהקב"ה, מבלי שיצטרך אף להקדיש משך זמן

35 להתבוננות; **וְיֵשׁ נֶפֶשׁ שְׁפֵלָה בְּמִבְעָה וְתוֹלְדָתָהּ, מִמְּקוֹר**

36 **חֲצָבָה מִמְּדֻרְגּוֹת תַּחְתּוֹנוֹת דְּעֵשֶׁר סְפִירוֹת דְּעֵשֶׁה, -** שהוא

37 העולם התחתון ביותר, וב"עולם העשיה" עצמו, באה נפשו,

38 מהמדריגות התחתונות ביותר שבעשר הספירות שבו, ושלכן

39 נפש זו בטבעה, היא "נפש שפלה", שענין אלקי אינו "מונח" בה,

40 **וְלֹא תוֹכַל לְמַצֵּא בְּמִחֲשַׁבְתָּהּ -** את הַאֱלֹהוֹת, כִּי־אִם

41 **בְּקִשִּׁי וּבְחִזְקָה¹⁰, -** לנפש זו דרושה, יגיעה רבה, כדי להתעמק

42 במחשבתה במשך שעה ארוכה, שתוכל לעורר בקרבה התגלות

43 של הארה אלקית, ש"יונח" בה ענין אלקי, עד כדי כך שתרגיש

44 בענין האלקי ויעורר בה יראה מהקב"ה. **וּבְכַפְּרָט אִם -** בנוסף

10. "לשון הספר חסידים, וכן לקמן" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מה שאדה"ז בשו"ע שלו מדה"ת - שבה הענינים מבוארים - גם בגילוי - בפרשיות ובפני" יותר - מוסיף על הכתוב בש"ע (הגיל בתניא, והועתק במהד"ק דשו"ע אדה"י): 'ואם לא יגיע אליו מיד יעמיק הרבה וכו' וגם ישוב בתשובה שלימה... שהם המונעים מהגיע כו"'. 12. מגילה י, ב. 13. משלי ב, דה.

האמורה, ליד מעשה בבחינת יראת חטא, - שירא לעשות
 חטא, להיות "סור מרע" במעשה דבור ומחשבה - שלא
 יעשה, לא ידבר ולא יחשוב את מה שאסור, צריך לגלותה את
 היראה, ממצפוני בינת הלב שלמעלה מהזמן, להביאה
 לבחינת מחשבה ממש
 שפמח, להעמיק בה
 מחשבתו משך זמן מה
 ממש, עד שתצא
 פעלתה מהבה אל
 הפעל ממש, - שכוח
 הפועל שבאותה יראה,
 שהיתה מקודם רק
 "בכוח", מוסתרת בנפש -
 תבוא עתה לידי ביטוי
 ול"פועל", ולפעול בנפשו
 ובגופו של האדם; דהינו
 להיות "סור מרע ועשה
 טוב" במחשבה דבור
 ומעשה, מפני ה' הצופה
 ומביט ומאזין ומקשיב
 ומבין אל כל מעשהו, ובוחן בליותיו ולבו,
 רעיונותיו הפנימיים. ומשום כך, ימנע את עצמו מלעשות עבירה
 איזו שהיא וישתדל בעשיית טוב. ובמאמר ר"ל¹: "הסתכל
 - בעיני השכל, בשלשה דברים בו" - ואין אתה בא ליד
 עבירה: עין - של הקב"ה כביכול, רואה ואזן שומעת בו".
 - ההתבוננות איך הקב"ה רואה ושומע את כל מעשיו - תימנע
 אותו מלעבור עבירה;

ומסתתר בבית הלב של כל אדם מישראל, - ומכיוון
 שהאוצר של יראת שמים, נמצא בודאי בתעלומות הלב
 היהודי, ב"בית הלב" - אין לו לאדם מישראל, לחדול
 ממאמצים בלתי נלאים לחפור ולחפש התגלות האוצר של
 יראת שמים, שהיא -
 "בית הלב" של אדם
 מישראל, בבחינת
 ומדרגה שלמעלה
 מהזמן, - הרי שלא שייך
 כלל לומר שבשעה
 מסוימת אין באפשרותו
 להגיע אליה, שבשעה
 מסוימת האוצר לא נמצא
 - שכן, היא הרי בבחינת
 ומדרגה שלמעלה מן
 הזמן, והיא היראה
 הטבעית המסתרת
 הנזכרת לעיל. אלא, אם
 היראה היא טבעית
 ונמצאת תמיד בקרבו של
 כל אדם מישראל, לשם מה, איפוא, עליו להזדקק לפעולות
 שונות של התעמקות ה"דעת" בגדולת ה', כדי להגיע ל"יראה"?
 - אומר על כך רבנו חזקן להלן, כי מכיוון שיראה זו מוסתרת
 בלב, ולכן אין בכוחה להשפיע במה שנוגע למעשה בפועל,
 שימנע מעשיית עבירה - לפיכך זקוק האדם לפעולות שונות,
 כדי לגלות יראה זו, ושיהיה בכוחה להשפיע בדברים הנוגעים
 למעשה. ובלשון ה"תניא": רק שפדי שתבא - היראה

יום רביעי כ"ו ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ס, וגם כי אין לו... עד עמ' 120, כנ"ל פ"כ:

ב"ראיה" וב"שמיעה" למעלה - לא קיימים כלל כל אותם
 חסרונות והגבלות שבראיה ובשמיעה הגשמיות - למעלה קיימת
 רק המעלה והשלימות שבראיה ובשמיעה; שכן, כל דבר של
 "שלימות" שישנו בנברא - ישנו בודאי בבורא, רק הוא, -
 ה"ראיה" וה"שמיעה"
 למעלה, ומה שהכל גלוי
 וידוע למעלה, הוא על-
 דרך משל, כמו אדם
 הידוע ומרגיש בעצמו
 כל מה ששעשה ונפעל
 באחד מכל רמ"ח
 אבריו, כמו קר או חם,
 - כהשפעתם של קור
 וחום על כל אחד מאברי גוף האדם, שהוא יודע אותם וחש
 בהם, ואפילו הם שבצפוני רגליו, על-דרך משל, אם
 נכזה באור, - כשארם נוטל את צפורניו אין הוא חש בכאב

וגם כי אין לו דמות הגוף הרי
 אדרבה הכל גלוי וידוע לפניו ביותר שאת לאין קץ
 מראיית העין ושמיעת האזן עד"מ רק הוא עד"מ כמו
 אדם הידוע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל
 באחד מכל רמ"ח איבריו כמו קור או חום ואפי' חום
 שבצפוני רגליו עד"מ אם נכוה באור וכן מהותם
 וגם כי אין לו דמות הגוף הרי
 אדרבה הכל גלוי וידוע לפניו ביותר שאת לאין קץ
 מראיית העין ושמיעת האזן עד"מ רק הוא עד"מ כמו
 אדם הידוע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל
 באחד מכל רמ"ח איבריו כמו קור או חום ואפי' חום
 שבצפוני רגליו עד"מ אם נכוה באור וכן מהותם
 וגם כי אין לו דמות הגוף הרי
 אדרבה הכל גלוי וידוע לפניו ביותר שאת לאין קץ
 מראיית העין ושמיעת האזן עד"מ רק הוא עד"מ כמו
 אדם הידוע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל
 באחד מכל רמ"ח איבריו כמו קור או חום ואפי' חום
 שבצפוני רגליו עד"מ אם נכוה באור וכן מהותם

ליקוטי אמרים

האלקית שבנבראים - יוסבר להלן שבנקודה זו אין המשל
דומה לנמשל. שכן, החיות האלקית המחיה את העולם - אינה
מתפעלת מהעולם, ואין העולם וכל המתרחש בו גורם בה שום
שינוי. ובלשון ה"תניא": רק שמשל זה - של הנפש והגוף,
אינו אלא לשבך את

האזן, - להקל על האזן
ועל הרעיון של האדם, "לקלוט", כיצד אפשר
לדעת דבר מבלי לראותו בעינים ולשמעו באזנים,
אבל באמת אין המשל - של הנפש והגוף,
דומה לנמשל - של אלקות ועולם, כלל, כי
נפש האדם, אפילו השכלית והאלהית,
היא מתפעלת ממאורעי הגוף ויצערו,
מחמת התלבשותה של הנפש השכלית
והאלקית, ממש בנפש החיונית המלכשת בגוף
ממש, - הנפש החיונית, המחיה את הגוף,
מלוכשת ממש ומאחדת עם הגוף, ובה מלוכשת הנפש השכלית והאלקית. אבל
הקדוש-ברוך-הוא - כביכול, אינו מתפעל חס-ושלום
ממאורעי העולם ושינויו, ולא מהעולם עצמו, - הקב"ה
אינו מתפעל ממציאות (מהות ועצמות¹⁵) העולם, ואין מציאות
זו פועלת שינוי ח"ו בהקב"ה, שכלם - כל העולמות
והאירועים שבהם, אינן פועלים בו - בהקב"ה, שום שינוי
חס-ושלום. - לא בהקב"ה ולא באחדותו, אלא, כשם שהיה
יחיד ומיוחד לפני שברא את העולמות, כך הוא יחיד ומיוחד
גם אחרי שבראם. והנה, כדי להשכיל זה היטב בשכלנו,
- כיצד אין העולם פועל שינוי בבורא, כבר האריכו חכמי
האמת - בעלי תורת הקבלה, בספריהם, אך כל ישראל
מאמינים בני מאמינים - הם מאמינים בהיותם בנים לאבות
שהאמינו בקב"ה, בלי שום חקירת שכל אנושי,
ואמרים¹⁶: "אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו'", -
"ואתה הוא משנברא העולם", בלי שום שינוי כלל, כלומר,
יהודים מאמינים באמונה שלימה, שאין העולם פועל שום
שינוי בבורא, בנזכר לעיל פרק כ:

כלל, ואילו כשנכוות הצפרניים באש - מרגיש האדם בכאב;
וכן מהותם ופעמותם - של האברים עצמם - חש האדם
בהם. לפני כן למדנו שאדם יודע ומרגיש בכל המתרחש
באבריו, ואילו כאן אנו לומדים שהוא חש את האברים עצמם,
וכל מה שמתפעל - ומשתנה, בהם¹⁵ יודע -

האדם, ומרגיש במחו, -
הוא אינו צריך להשתמש לשם כך בעיניו ובאזניו,
אלא הוא יודע וחש את המתרחש באבריו מעצמו.
וכעין ידיעה זו, על הדרך-משל, - בדומה
לידיעה זו למשל, יודע - הקדוש-ברוך-הוא -
את כל הנפעל בכל הנבראים, - שבעולמות,
עליונים ותחתונים, להיות - מפני שהם
כלם משפיעים - השפעתם וחיותם, ממנו ותבנה,
במו שכתוב¹⁶: "כי ממש - מהקב"ה, הכל",
- הרי, כשם שהמוח - המקור שממנו נמשכת חיות לכל האברים - יודע ומרגיש בכל
המתרחש באברים, כך, כביכול, יודע הקב"ה - בהיותו מקור
חיותם וקיומם של כל הנבראים - בכל המתרחש בכל
הנבראים; והו' שניאמר¹⁷: "ונם כל היצור לא נבחר ממך",
- מפני שכל היצור הרי נוצר ממך, וכמו שכתב הרמב"ם
- על פי חקירה, [והסכימו לזה חכמי הקבלה, כמו
שכתב הרמ"ק - רבי משה קורדובירו, בפרד"ם] שבידיעת
עצמו כביכול - יודע - הקב"ה, כל הנבראים הנמצאים
מאמתת המצאו וכו'. - מכיוון שהימצאותם של כל
הנבראים באה מאמתת הימצאו של הקב"ה, לכן יודע הקב"ה,
כביכול, את כל הנבראים, על ידי שהוא יודע את עצמו. אך,
כשאנו אומרים שהקב"ה יודע את כל הנבראים שהוא מחיה,
באותה מדה שנפש האדם יודעת וחשה בנעשה באברים
המקבלים חיותם ממנה - יכול להיות מקום לטעות ח"ו, לחשוב
שכשם שהנפש לבושה בגוף ומשום כך היא מתפעלת ממקרי
הגוף (שכן, "התלבשות" משמעה שהמלוכש מתפעל ממי
שהוא מלוכש בו), - אותו דבר, ח"ו, גם למעלה ביחס לחיות

ליקוטי אמרים

ועצמותם וכל מה שמתפעל בהם יודע ומרגיש במוחו
וכעין ידיעה זו עד"מ יודע הקב"ה כל הנפעל בכל
הנבראים עליונים ותחתונים להיות כולם מושפעי ממנו
ית' כמ"ש כי ממך הכל זו"ש וגם כל היצור לא נבחר
ממך וכמ"ש הרמב"ם [והסכימו לזה חכמי הקבלה
כמ"ש הרמ"ק בפרד"ם] שבידיעת עצמו כביכול יודע
כל הנבראים הנמצאים מאמתת המצאו וכו' רק
שמשל זה אינו אלא לשכך את האזן אבל באמת אין
המשל דומה לנמשל כלל כי נפש האדם אפי' השכלית
והאלהית היא מתפעלת ממאורעי הגוף וצעריו מחמת
התלבשותה ממש בנפש החיונית המלוכשת בגוף
ממש אבל הקב"ה אינו מתפעל ח"ו ממאורעי העולם
ושינויו ולא מהעול' עצמו שכולם אינן פועלים בו שום
שינוי ח"ו והנה כדי להשכיל זה היטב בשכלנו כבר
האריכו חכמי האמת בספריהם אך כל ישראל מאמינים
בני מאמיני' בלי שום חקירת שכל אנושי ואומרי' אתה
הוא עד שלא נברא העולם וכו' כנ"ל פ"כ:

15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: " (1) זה כבר נאמר לפני זה. (2) בזה צ"ל ה' נפעל. פי' מתפעל - ראה ע"כ כמה פעמים. לולא
דמסתפינא אפ"ל שכאן טה"ד וצ"ל: מהם (וקאי על האדם בכללותו). ואז יתאים למש"כ (רע"ב) שאין המשל דומה כלל". 16. דברי
הימים-א כט, יד. 17. במוסף ראש השנה. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מתאים למש"כ במשל (סע"א). [ההתהוות אינה במשל
כלל, כי אין הנפש בוראה הגוף. ולכן לא מדבר בזה גם בהנמשל לשוללן". 19. בתפילת שחרית.

יום חמישי כ"ז ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 120, והנה כל אדם... עד עמ' סא, ל"ח].

ליקוטי אמרים

אלקין שואל מעמך - כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת
בכל דרכיו, - שעל כך שואלת הגמרא: וכי יראה היא דבר
קטן, שהפסוק אומר שהקב"ה דורש מבני ישראל רק ליראה
אותו? והגמרא עונה: אכן, לגבי משה - זה דבר קטן וקל. וכזכור
נשאלת בתחילת פרק זה
השאלה: הרי נאמר
בפסוק "שואל מעמך"
מכל אחד מישראל, ולא
רק ממשה רבנו. ולגבי כל
אחד מישראל, האם
"יראה" היא אכן דבר קטן
וקל? אלא, היראה
המוכרת בפסוק זה, אליה
קל לכל יהודי להגיע, היא
היראה המביאה (בסיומו
של הפסוק) ל"לכת בכל
דרכיו", שהיא יראה
המביאה לקיום מצותיו
והפירוש ב"סור מרע
ועשה טוב", והיא יראה
תמורה - יראה תחתונה,
הנוכרת לעיל, - ובכך
מובן התיורץ בגמרא:
"לגבי משה מילתא
זוטרתי היא" - לגבי משה זה דבר קטן - כלומר: ולגבי משה,
דהיינו לגבי בחינת הדעת שבכל נפש מישראל האלהית,
- שהיא בחינת משה שישנה "עמך", בכל אחד מישראל,
מלתא זוטרתי היא, - מהווה יראה זו, דבר קטן וקל, בנוסף
לעיל - שכשיעמיק את דעתו בענינים המעוררים את היראה
- יגיע בודאי ליראה זו - [שהדעת היא המקשר מצפוני
בינת הלב אל בחינת גלוי במחשבה ממש, - שיראת ה'
שבתעלומות לבו של כל אחד מישראל - כפי שלמדנו, שבכל
אחד מישראל ישנו אוצר חתום ומוסתר של יראת ה' - תתגלה
במחשבה ממש, שירגיש את היראה במחשבה, שאז היא
פועלת בדיבור ובמעשה, בידוע ליוצריהן] - חכמה נסתרה,
תורת הקבלה.

1 והנה, כל אדם מישראל, יהיה מי שיהיה, - באיזה מצב
2 ומדרגה שיהיה, בשיתבונן בזה שעה גדולה בכל יום, איך
3 שהקדוש-ברוך-הוא מלא ממש את - העולמות העליונים
4 ואת העולמות התחתונים, ואת השמים ואת הארץ ממש,
5 - לא רק את השמים
6 והארץ הרוחניים, שהם
7 הספירות שלמעלה, אלא
8 שמים וארץ גשמיים,
9 "מלא כל הארץ כבודו"
10 ממש, וצופה ומביט
11 ובוחר בליותיו ולבו -
12 רעיונותיו ורגשותיו
13 הפנימיים, וכל מעשיו
14 ודבוריו, וכל צעדיו
15 יספר - הקב"ה משגיח
16 בפרטיות על כל אחד
17 ממעשיו ודיבוריו של
18 האדם, וסופר ומונה את
19 צעדיו - הרי בשיתעמק
20 האדם בכל האמור - אז
21 תקבע בלבו היראה
22 לכל היום בל, - גם
23 בשעות שהוא עסוק בהן
24 בענינים אחרים ואין אז
25 באפשרותו להתעמק בהאמור - כשיחזור - מאוחר יותר
26 במשך היום, ויתבונן בזה, אפילו בהתבוננות קלה, - ולא
27 בהתבוננות עמוקה שנדרשים לכך זמן מיוחד ושימת לב, בכל
28 עת²⁰ ובכל שעה, יהיה "סור מרע ועשה טוב" במחשבה
29 דיבור ומעשה, - הוא יימנע מלעבור על לא-תעשה ויקיים כל
30 מצות-תעשה, במחשבה, דיבור ומעשה, שלא למרות חס'
31 ושלום עיני כבודו - של הקב"ה, אשר "מלא כל הארץ",
32 - הוא יפחד להמרות את הקב"ה הרואה הכל, ולכן יהיה "סור
33 מרע ועשה טוב" במחשבה, דיבור ומעשה. ובמאמר²¹ רבן
34 יוחנן בן זכאי לתלמידיו בנוסף לעיל. - בפרק מא; יהי
35 רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר-ודם - להימנע
36 מעשיית רע. וזהו שאמר הכתוב²²: - "ועתה ישראל מה ה'

יום שישי כ"ח ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סא, ועוד זאת יזכור... עד עמ' 122, כמ"ש במו"א:

73 בדברו על היראה שצריכה להיות ליהודי מהקב"ה, אמר רבנו
74 הזקן, שהיא צריכה להיות "כעומד לפני המלך", כי הקב"ה
75 הרי נמצא בכל מקום ומביט ומסתכל במעשיו וכו'.

20. לכאור' אין הכרע אם "בכל עת וכו'" מוסב למע' כשיחזור ויתבונן בו' או למטה שבכל עת וגו' יהי' סור מרע וגו' אך מזה שבפרק
י"ד מזכיר זה בנוגע להיות ביוני ומבאר שזה במעשה דבור ומח' לכאור' מסתבר שגם כאן הכוונה שמוסב למטה. 21. ברכות כח, ב.
22. דברים י, יב.

48 בְּהַשְׁתַּחֲוֹתָם כָּל יוֹם כָּלְפִי מַעֲרָב בְּשִׁקְעָתָם, - שהם
49 שוקעים בצד מערב, כְּמֵאֲמַר רַ"ן²³ עַל פְּסוּק: "וַצִּבְאָה
50 הַשָּׁמַיִם לִדְ מִשְׁתַּחֲוִים" - שֶׁהִשְׁכִּיחַ בַּמַּעֲרָב, וְנִמְצָא - יצא
51 הרי, יתירה מזו, שלא רק בשעת שקיעתם הם בטלים, אלא,
52 הלובם כָּל הַיּוֹם כָּלְפִי
53 מַעֲרָב הוּא דִּרְךְ
54 הַשְׁתַּחֲוּיָה וּבִטּוֹל. -

55 שכן, כפי שהדבר מובן הרי
56 כפי קביעתם של השמש,
57 הירח והכוכבים, כל אחד
58 באופנו, היה צריך להיות
59 הילובם ממערב למזרח,
60 והילובם כל היום ממזרח
61 למערב, ושקיעתם בערב
62 במערב - הרי זה להיפך
63 מטבעם, אלא - דבר זה
64 נובע ממה שהשכינה
65 במערב. - שכן, בקביעותן
66 של ארבע הרוחות,
67 בשורשן בספירות
68 העליונות, - מערב הוא
69 ב"מלכות", שהיא "שכינה"
70 - מקור חיותם של
71 הנבראים - ומכיון שנפשו
72 של כל אחד מהנבראים
73 האמורים, בטלה למקורה
74 - הרי זה מתבטא בגופו, בהילוכו לצד מערב, בו נמצאת השכינה.
75 הרי, שגם ראייתה של העין האנושית, רואה את ביטולם של
76 הנבראים לחיות האלקית. וְהֵנָּה, גַּם מִי שְׁלֹא רָאָה אֶת הַמַּלְאָךְ
77 מְעוֹלָם, וְאֵינוֹ מְבִירָה כָּלָל, אֶחָד־עַל־פִּיָּהּ בֶּן שְׁנָנְכָם לְחֹצֵר
78 הַמַּלְאָךְ - ["ששם אינו המקום בו עומד המלך בגילוי לגמרי, שם
79 לא מקום כסא המלך וכו' (בנמשל - עולם הזה שצ"ל ראיות
80 שיכריחו השתחואה וביטול למלך) - הערת כ"ק אדמו"ר
81 שליט"א, וְרֹאָה שְׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים מִשְׁתַּחֲוִים לְאִישׁ אֶחָד
82 - "בחיצוניותו - הנכנס אין רואה חילוק" - הערת כ"ק אדמו"ר
83 שליט"א, תַּפֵּל עָלָיו אֵימָה וּפְחָד - כך גם ראיית הנבראים
84 הגדולים - צבא השמים - בעמדם בביטול לפני הקב"ה - יש בכוח
85 ראייה זו לעורר יראה ופחד מהקב"ה. למדנו הרי בפרק זה, שכשם
86 שהדבר במשל של מלך בשר ודם, כך הדבר גם בנמשל, שעל־ידי
87 הראיה בעיני בשר את הנבראים, יודעים שנמצאת בהם החיות
88 האלקית המחיה אותם, ודבר זה מביא ליראה מהקב"ה. ברם,
89 לכאורה אפשר לשאול: כשמתכלים על גופו של מלך בשר
90 ודם, רואים בבירור שזהו גופו של המלך, ועל־ידי־ה רואה עין
91 השכל את החיות של המלך, ואילו בנבראים שבעולם, מכוסה
92 החיות האלקית בכל כך הרבה לבושים, שיתכן הדבר
93 שמסתכלים עליהם, ובשעת מעשה לא יודעים שהם הם
94 הלבושים לחיות האלקית המלוכנת בהם? ממשיך רבנו הזקן

1 בנמשל שונה הדבר, שהרי, אכן, המלך, הקב"ה, רואה אותו,
2 אבל הוא, האדם, אינו רואה את המלך, הקב"ה! - יוסברו
3 הדברים להלן, שקיים ענין נוסף שבכוחו לעורר בו את
4 היראה, כי קיים גם כאן הענין של ראיית המלך כביכול,
5 והוא: ראיית השמים
6 והארץ וכל הברואים
7 שהקב"ה מחיה אותם -

8 יש בה משום ראיית
9 החיות האלקית המחיה
10 אותם, ובלשון ה"תניא":
11 וְעוֹד זֹאת - דבר נוסף,
12 יִזְכָּר, כִּי כְמוֹ שֶׁכָּתוּב
13 בְּשִׁרְיָדָם עֶקֶר הִירָאָה -
14 מפני המלך, הִיא - באה
15 מִפְּנִימִיּוֹת וְחִיּוֹתוֹ - של
16 המלך, וְלֹא מִגּוּפּוֹ, שֶׁהִרְי
17 בְּשִׁישָׁן - המלך, אֵין
18 שׁוֹם יִרְאָה מִפְּנֵי, -
19 למרות שגופו הוא אותו
20 גוף שיש למלך בשעה
21 שהוא ער, אלא, מפני
22 שהיראה היא מפנימיותו
23 וחיותו של המלך, ובשעה
24 שהוא ישן, פנימיותו
25 וחיותו הן בהעלם - לכן,
26 לא קיימת אז היראה
27 מפניו. מכך מובן - שעיקר היראה מהמלך - כשהוא ער - באה
28 מפנימיותו וחיותו. וְהֵנָּה פְּנִימִיּוֹתוֹ וְחִיּוֹתוֹ - של המלך, אֵין
29 נִרְאָה לְעֵינֵי בָּשָׂר, רַק בְּעֵינֵי הַשֶּׁכֶל - השכל יודע ומבין שבגוף
30 זה ישנן פנימיותו וחיותו של המלך, עַל־יְדֵי רְאִית עֵינֵי בָּשָׂר
31 בְּגוּפּוֹ וּלְבוּשָׁיו, - של המלך, שְׂוִידַע שְׁחִיּוֹתוֹ מְלָכָשׁ בְּתוֹכָם,
32 - בראותו בעיני הגשמיות את גופו ולבושיו של המלך, רואות
33 עיני שכלו את פנימיותו וחיותו של המלך - וזה מעורר את
34 היראה מראית המלך. וְאֵם בֶּן - הרי שגם בנמשל, לא רק
35 שהמלך, הקב"ה, רואה אותו, וזה פועל בו את היראה מהקב"ה,
36 אלא גם, כִּכָּה מִמֶּשׁ יֵשׁ לוֹ לִירָאָה אֶת ה', עַל־יְדֵי רְאִית עֵינֵי
37 בָּשָׂר בְּשָׁמַיִם וָאָרֶץ וְכָל צִבְאָם, אֲשֶׁר אֹרֵץ אֵין־סוֹף כְּרוֹךְ
38 הוּא מְלָכָשׁ בְּהֵם לְהַחֲיוֹתָם. - ועל־ידי ראיית העולם וברואיו
39 בעינים גשמיות, יש בידי עיני־השכל של יהודי לראות את החיות
40 האלקית המחיה אותם - ודבר זה יעורר בו את רגש היראה,
41 באותה מדה שפועלת עליו ראיית המלך. הגהה*: בהגהה הבאה,
42 מסביר רבנו הזקן, שעל־ידי ראיית השמים והארץ וכו', רואים לא
43 רק שישנה בהם חיות אלקית המחיה אותם, אלא אפשר גם
44 לראות איך שהעולם ונבראיו בטלים לחיות האלקית, שבמהלך
45 "צבא השמים" ממזרח למערב, מתבטאת השתחואתם וביטולם
46 להקב"ה, כי השכינה היא במערב. (וְגַם נִרְאָה בְּרָאִית הָעֵין,
47 שֶׁהֵם בְּמִלִּים לְאוֹרוֹ יִתְבָּרָךְ - כיצד ובמה זה נראה?

רואה את המלך בכיכול, שעל-ידי הסתכלותו בנבראים, הוא
רואה ויודע את החיות האלקית המחיה אותם. הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "הנ"ל מועיל רק שתהי' היראה כמדת
ההתבוננות שלו וכמדה שהשכל שלו "מושל" בו ומנהיגו. ועוד:
ענין ההתבוננות בשכל –

הרי לא תמיד יכול כל
אחד להיות בדרגה של
התבוננות שכלית וכו' (ראה נז, א: שגם במוחו
ומח' אינו מרגיש שום
יראה ובושה) – ואילו

יראת ה' צריכה הרי להיות
תמיד, ולכן ממשך רבנו
הזקן ומסביר 'וגם
להיות'... 'וגם להיות'
ל'קבוצת תמיד – גם בלי
התבוננות בתחילה, אלא
מצד האמונה הטהורה, יש
לזכור את לשון חז"ל
"קבוצת על מלכות"

שמים, שהוא בענין "שום תשים עליך מלך"²⁵, – כך צריך
כל אדם מישראל לשים על עצמו את הקב"ה למלך, לקבל על
עצמו עול מלכותו של הקב"ה, כמו שנתבאר במקום אחר
וכו', – וזה מה שרבנו הזקן אומר בתחילת פרק מ"א, ש"אף שלא
תפול עליו אימה ופחד בהתגלות לכו', כפי שאכן באה יראה זו
בהתגלות מצד השכל וההתבוננות – "ישים" את הקב"ה למלך
על עצמו, ויקבל על עצמו עול מלכות שמים; ובהתאם לנאמר
שם, נמצא ענין זה באמת בכל אדם מישראל, מצד טבע הנשמה
שלא להמרות את מלך מלכי המלכים, ומשום כך זה יכול להיות
תמיד. כי הקדוש-ברוך-הוא מניח את – הנבראים של
העולמות העליונים והתחתונים – כלומר: אין הם תכלית
הכוונה של הבריאה, ומיוחד מלכותו עלינו – בני ישראל,
וכו', ואנחנו מקבלים וכו', – על עצמנו עול מלכות שמים. וזהו
ענין ההשתחוות שבתפלת י"ח – "שמונה עשרה", אחר
קבלת על מלכות שמים בדבור בקריאת שמע, – כשאומרים
ה' אלקינו ה' אחד וכו', לחזר ולקבל – על עצמו שוב, בפעל
ממש – עול מלכות שמים, על ידי כמעשה וכו', – וזה
המשמעות של ההשתחוות – הביטול להקב"ה, המתבטא
בתנועה מעשית של השתחוות, כמו שנתבאר במקום אחר:

להסביר, שבכך על האדם להתרגל, שבשעה שהוא מסתכל על
הנבראים שבעולם – יזכור מיד, שהם מהווים לבושים חיצוניים
בלבד לחיות האלקית המחיה אותם, ועל-ידיה – לראות את
החיות האלקית שבעולם. ובלשון ה"תניא": ואף שהוא על-ידי

התלבשות בלבושים
רבים – החיות האלקית
המחיה את הנבראים,
מלובשת בלבושים רבים
המכסים עליה,
ובשמתכלים על
הנבראים, לא רואים
שאלה הם לבושים של
החיות האלקית – הרי אין
הבדל והפרש כלל
ביראת מלך בשריכם,
בין שהוא ערם²⁴, ובין
שהוא לבוש לבוש אחד,
ובין שהוא לבוש
בבלבושים רבים. אין זה
משנה במדת היראה

שמפניו, כי העיקר הוא הידיעה שהמלך נמצא כאן, ידיעה זו
מעוררת את היראה. כך גם בענינו, כשיתרגל האדם בכך,
שבהסתכלותו על נבראי העולם, יזכור שהם מהווים לבושים
לחיות האלקית – זה יעורר בו את היראה. אלא העיקר הוא
ההרגל, להרגיל דעתו ומחשבתו תמיד, להיות קבוע בלבו
ומחו תמיד, אשר כל מה שרואה בעיניו, השמים והארץ
ומלאה, הכל הם לבושים החיצוניים של המלך הקדוש-
ברוך-הוא, ועל-ידיה יזכר תמיד על פנימיותם וחייתם. –
של נבראים אלה, שהן אלקות – וזה יעורר בו יראה מהקב"ה.
הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה שבפרק ל"ג
נתבאר שהתבוננות זו היא ענין האמונה וכן בפרק זה עצמו (ס,
ב:). ישראל מאמינים בו – ואיזה קישור להבנה ואמונה, וד"ה
אדרבה שוללים זה את זה (כשמבין אין צורך באמונה בו) –
ומתיר: "וזה נכלל..." וזה נכלל גם בן בלשון "אמונה", שהוא
– המלה אמונה, לשון "רגילות", שמרגיל האדם את עצמו,
כמו אומן המאמן ידיו וכו'. – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"שיודע אותה בנפשו, יש לו כשרון זה, אלא שצריך לאמן ידיו,
שיבוא בפועל במעשה (בציור, עשיית כלים וכו')". הרי, שגם
בנמשל ישנם שני הענינים: המלך, הקב"ה, רואה אותו, וגם הוא

יום שבת קודש כ"ט ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 122, פרק מג והנה... עד עמ' סב, אין חכמה.

התחנתה שבידיה. בפרק מג, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו
הזקן את שתי המדרגות שבידיה: "יראה תאדה" – יראה תחתונה –
ו"יראה עילאה" – יראה עליונה. שבכך תוסבר גם הסתירה שבמשנה,

79 פרק מג. בפרק הקודם הוסבר, שהיראה שעליה אומרים שכל אחד
80 מ'ישראל יכול להגיע אליה – הרי זו היראה הנוגעת לקיום המצוות,
81 ב"סור מרע ועשה טוב", והיא הנקראת "יראה תאדה", המדרגה

1 שהנה אומרים רבותינו ז"ל "אם אין חכמה אין יראה" – שבתחילה מן
2 ההכרח שתהיה "חכמה" ורק לאחר מכן יכולה להיות "יראה", ואילו מיד
3 לאחר־זוה אומרים חכמינו ז"ל להיפך: "אם אין יראה אין חכמה" –
4 שבתחילה באה ה"יראה" ורק לאחר־הא באה ה"חכמה"? אלא – מסביר
5 רבנו הזקן – חכמינו ז"ל
6 מדברים על שתי מדריגות של
7 יראה: "אם אין יראה – אין
8 חכמה" – הכוונה למדריגה
9 התחתונה של יראה, "יראה
10 תתאה", שבהעדר יראה זו אי
11 אפשר שתהיה "חכמה" –
12 קיומן של תורה ומצוות,
13 המתואר במלה "חכמה" (כי,
14 הרי "תכלית חכמה – תשובה
15 ומעשים טובים"). "אם אין
16 חכמה – אין יראה" – הכוונה
17 למדריגה העליונה של יראה,
18 "יראה עילאה", וביחס לדרגה
19 זו של יראה, מן ההכרח
20 שיהיה לפניו, קיומן של תורה
21 ומצוות, ורק לאחר מכן אפשר להגיע למדריגה העליונה יותר של יראה
22 – "יראה עילאה". בהמשך הפרק, יסביר רבנו הזקן, שגם ב"אהבה" ישנן
23 שתי מדריגות כלליות.

24 **וְהֵנָּה עַל יְרֵאָה תִּתְּאָה זֶה**, – שבפרק הקודם הוסבר, שכל אחד
25 מישראל יכול להגיע אליה, **שְׁהִיא – נִדְרֶשֶׁת, לְקִיּוֹם מִצְוֹתֶיהָ**
26 **וְתִכְרֶךְ בְּבַחֲנֶיהָ "סוֹר מֶרַע"** – להימנע מלעבור על לא־
27 תעשה, **וְעֵשֶׂה טוֹב**, – ולקיים כל מצוות־העשה, הרי על יראה
28 זו **אָמְרוּ** – חכמינו ז"ל: **"אִם אֵין יְרֵאָה אֵין חִכְמָה"**. – אין
29 קיומן של תורה ומצוות, (המתואר במלה "חכמה"); שכן, כדי
30 לקיים תורה ומצוות, מן ההכרח שתהיה יראה זו, **וְיֵשׁ בָּהּ** –
31 במדריגה זו של ה"יראה", **בַּחֲנִינֵת קִטְנוֹת וּבַחֲנִינֵת גְּדֻלוֹת**. – גם
32 ב"יראה תתאה" – יש שתי בחינות: יראה שהיא בבחינת
33 "קטנות", כי אין היא נוצרת על־ידי הבנה והתבוננות בגדלות ה',
34 אלא רק על־ידי שהוא מעורר בקרבו את היראה שבטבע כל
35 אחד מישראל על־ידי התעמקותו בענינים המעוררים את
36 היראה; ויראה שהיא בבחינת "גדלות", כי יראה זו, באה
37 מההתבוננות בגדלות ה', שיכולים להבין מהעולמות. **דְּתִינּוּ**, –
38 מתי מתוארת היראה בתור בחינת "גדלות"? – **בְּשִׁנְמִשְׁכָּת**
39 **בַּחֲנִינֵת יְרֵאָה** זו – כשהיראה התחתונה נמשכת ונוצרת באדם,
40 **מִהֶתְבֻּנְנוֹת בְּגִדְלוֹת ה'**, – הנראית מהחיות את העולמות
41 והנבראים, **דְּאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין**, – הקב"ה ממלא את כל
42 העולמות, הוא מחיה אותם באופן שהחיות האלקית מתלבשת
43 בהם, וחיות זו מותאמת לפי כל עולם וכל נברא שהיא מחיה,
44 כך שבמדריגה עליונה יותר של עולם או נברא, מלובשת
45 מדריגה עליונה יותר של חיות, **וְ"מִהֶאָרִין לְרַקִּיעַ מִחֻלְדָּת ת"ק**
46 – חמש מאות, **שָׁנָה וְכוּ', וְכִין רַקִּיעַ לְרַקִּיעַ כּוּ',** – שוב מהלך
47 של חמש מאות שנה, **רִגְלֵי תַחֲיוֹת בְּנִגְדָּה בְּלֵן וְכוּ'²**, –

ליקוטי אמרים

פרק מג והנה על יראה תתאה זו שהיא לקיום מצותיו ית' בבחי' סור מרע ועשה טוב אמרו אם אין יראה אין חכמה ויש בה בחי' קטנות ובחי' גדלות דהיינו כשנמשכת בחי' יראה זו מהתבוננות בגדלות ה' דאיהו ממלא כל עלמין ומהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה וכו' ובין רקיע לרקיע כו' רגלי החיות כנגד כולן וכו' וכן השתלשלות כל העולמות למעלה מעלה עד רום המעלות אעפ"כ נקרא יראה זו יראה חיצונית ותתאה מאחר שנמשכת מהעולמות שהם לבושים של המלך הקב"ה אשר מסתתר ומתעלם ומתלבש בהם להחיותם ולקיימם להיות יש מאין וכו' רק שהיא השער והפתח לקיום התורה והמצות. אך היראה עילאה ירא בשת ויראה

הרגלים, המדריגה התחתונה ביותר ב"חיות הקודש", הן למעלה
מכל המדריגות שלמטה מהן, **וְכִין הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת**
לְמַעַל מַעַלָּה עַד רוֹם הַמַּעֲלוֹת – בכל האמור, מתבונן
האדם, ויש לו השגה והבנה בחיות האלקית המחיה את כל
העולמות והמדריגות
האמורות, ומהבנתו זו
בגדלות ה' באה היראה
שלו, הנקראת בחינת
"גדלות". ברם, אם כך,
מדוע, איפוא, נקראת
יראה זו בשם "יראה
תתאה", הרי היא באה
מתוך השגתו בגדלות ה'?
– אלא, מסביר רבנו הזקן,
היא נקראת "יראה
תתאה" מחמת שהיא באה
מהבנת החיות האלקית
המלובשת בעולמות,
בחינת "ממלא כל עלמין".
חיות אלקית זו מוותרת
בעולמות, באופן כזה, שהעולמות יוכלו להרגיש את עצמם
כ"יש", כדבר ממשי, אלא שהוא בטל לחיות האלקית המחיה
אותו. ולכן מעוררת התבוננות זו באדם רק בחינת יראה וביטול
היש – ולא ביטול במציאות, ומשום כך נקראת יראה זו בשם
"יראה תתאה". ובלשון ה"תניא": **אֶפֶּסֶל־פִּי־כֵן נִקְרָאת יְרֵאָה**
זו יְרֵאָה חִיצוֹנִית וְתִתְּאָה, – יראה תחתונה, **מֵאַחֵר שְׁנִמְשְׁכָת**
מִהָעוֹלָמוֹת, – מההשגה וההבנה בגדלות ה' שמצד העולמות,
שהחיות האלקית מחיה אותם, **שֶׁהֵם** – העולמות הם, **לְבוּשִׁים**
שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, אֲשֶׁר מְסַתֵּר וּמִתְעַלֵּם
וּמִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם לְהַחְיֹתָם וּלְקַיְמָם לְהִיּוֹת יֵשׁ מֵאֵין וְכוּ'. –
לפני שהם נוצרו, הם היו "אין", הם לא היו בנמצא, ואחרי
שנבראו, נהיו בבחינת "יש", דבר שמרגישים במציאות – ובאופן
כזה מחיה חיות אלקית זו את הנבראים שהיא מתלבשת בהם,
שיוכלו להרגיש את עצמם ל"יש", ו"יש" זה בטל לחיות
האלקית; ממילא מעוררת ההתבוננות האמורה רק יראה
בבחינת "ביטול היש", ולא ביטול מוחלט במציאות, כפי שישנו
ביראה עילאה, **רַק שְׁהִיא** – "יראה תתאה" זו, היא **הַשְּׁעַר**
וְהַפֶּתַח לְקִיּוֹם תַּתְּוֶרָה וְהַמִּצְוֹת. – שכן, כאמור, מביאה
היראה תתאה (תחתונה) לקיום תורה ומצוות. ועל בחינת יראה
זו, אומרים חכמינו ז"ל: "אם אין יראה – אין חכמה", שראשית
דבר מן ההכרח שתהיה יראה, ורק לאחר מכן יכולה להיות
"חכמה" – קיום תורה ומצוות. **אֲךְ הַיְרֵאָה עִלָּאָה** – היראה
העליונה, הנקראת **יְרֵאָה בְּשֵׁת**, – יראה הבאה מהבושה
שמתביישים מגדלות ה', כמי שמתבייש ובטל לגמרי מפני אדם
גדול וצדיק; בדורו, שאין זה בא מחיצוניותו והתפשטותו של
האדם הגדול בדורו והצדיק – כפי שהיראה היא מפני מלך,
למשל, שהפחד מהמלך בא מחיצוניותו והתפשטותו של המלך

של אור – שכן קיים ונראה אז רק המקור, השמש עצמה – כך
גם בטלים כל הנבראים במציאות במקורם, שהוא "דבר הוי"
המהווה אותם "מאין ליש". התבוננות זו מעוררת באדם, שגם
התבטלותו להקב"ה, תהיה בבחינת "ביטול במציאות". ואל

יציא אדם עצמו

מהכלל, – של כל

הנבראים, שהוא מבין

שהם בטלים במציאות

להקב"ה, כלומר – שגם

גופו ונפשו ורוחו

ונשמתו

במציאות בדבר ה', –

המהווה את הגוף והנפש,

והרוח והנשמה שלו,

ידברו יתברך מיוחד

במשכבתו כו', –

ומחשבתו היא הרי דבר

אחד אתו יתברך, הרי

שהביטול הוא לא רק

כלפי דבר ה', אלא

הביטול הוא ביטול

במציאות להקב"ה עצמו.

ובנוסף לעיל [פרק כ

ובא] באריכות בדרך-משל מנפש האדם, שדיבור אחד

מדברו ומחשבתו כלל ממש כו'. – לעומת כוח הדיבור

שבאדם, שמכוחו מסוגל הוא לדבר דיבורים בלי סוף, לא תופס

דיבור אחד מקום כלל, ובודאי שאין דיבור אחד תופס מקום

כלל לגבי כוח המחשבה, שהוא מקור הדיבור (שכן, אדם מדבר

מה שהוא מהרהר קודם במחשבה); ועל-אחת-כמה-וכמה שאין

הדיבור תופס מקום כלל לגבי כוח השכל או המדות שהם מקור

המחשבה (שאדם מהרהר בענין שעוררו המדות, או במה

שהשכל מבין); וודאי, ודאי הדבר שאין לדיבור ערך ומקום

כלל לגבי עצם הנפש (שכוח השכל או המדות הוא רק כוח

שלה). ההבדל מתבטא בכך, שהדיבור שהוציא אדם מפיו, הרי

הבל הדיבור, נבדל ממקורו, ונראה כדבר בפני עצמו. ואילו

למעלה, הרי דיבורו של הקב"ה, הבורא את הנבראים, אינו

נבדל חס-ושלום מהקב"ה עצמו, שנמצא בכל מקום, ובאותו

דיבור נמצא גם מקורו של הדיבור, כך מובן עוד יותר,

שהדיבור, שהוא מקור הבריאה, הוא בתכלית הביטול והיחוד

להקב"ה, וממילא – הבריאה כולה בטלה במציאות ממש

להקב"ה. וזהו שאמר הכתוב: "הן יראת ה' היא חכמה".

– שכן כאמור, יראה עילאה היא ביטול במציאות – אותו

ענין של "חכמה", שגם תוכנה הוא ביטול במציאות. אך אי

אפשר להשיג ליראה וחכמה זו, אלא בקיום התורה

והמצוות, עלי-ידי יראה תתאחז החיצונית, וזהו שכתוב:

"אם אין יראה אין חכמה". – שבתחילה מן ההכרח

שתהיה "יראה תתאחז", וקיום תורה ומצוות שהיא מביאה לו,

1 המתבטאות בשלטונו על אורחיו (וככל שגדולה יותר

2 התפשטות מלכותו, בהיותו מלך על מדינה גדולה יותר או על

3 כמה מדינות – כך גדולה יותר היראה מפניו); על-דרך-זה היא

4 גם היראה האמורה, הבאה מההתבוננות ב"לבושים"

5 ובהתפשטות אלקות

6 בעולמות, שלכן היא

7 נקראת "יראה תתאחז",

8 מפני שאין היא מעוררת

9 בוש והתבטלות מלאה,

10 כפי שמעוררת ההכרה

11 במעלתו של אדם גדול

12 בדורו וצדיק, שאין זה

13 מצד חיצוניותו

14 והתפשטותו, כי-אם

15 מזה"עצם" שלו,

16 וההתבטלות כלפיו היא

17 כזו שהוא חש את עצמו

18 כאפס לעומתו, ומתבייש

19 מגדולתו. כך גם נקראת

20 יראה עילאה בשם, "ירא

21 בושת" – יראה הבאה

22 מבושה בפני גדולתו של

23 הקב"ה, לא כפי שהיא

24 מופיעה בגלוי בעולמות. ויראה – זו היא פנימית, שהיא

25 נמשכת מפנימית האלהות שבתוך העולמות – כשיש

26 לאדם הכרה בפנימיות ועצמות האלקות, שלמעלה מהתפשטות

27 בעולמות, שלגבי החיות האלקית שלמעלה מהעולמות –

28 בטלים העולמות לגמרי, ב"ביטול המציאות" (ולא רק "ביטול

29 היש") – מעוררת בו הכרה זו – ביטול במציאות, שהוא "יראה

30 עילאה", עליה – על מדריגה זו של יראה, אמרו: – חכמינו ז"ל:

31 "אם אין חכמה אין יראה", – בתחילה מן ההכרח שתהיה

32 "חכמה" ורק לאחר מכן יכולה להיות "יראה". דחכמה היא

33 פ"ה מ"ה – ענינו של ביטול המתבטא במלה "מה", כמו

34 שכתוב: "ונחנו מה", שזהו "ביטול במציאות", "והחכמה מאין

35 תמצא", – ולכן חכמה היא אין וביטול, "ואיזה חכם

36 היראה את הנולד", פרוש שרואה כל דבר איך נולד

37 ונתהוה מאין ליש, בדבר ה' ורוחו פיו יתברך, כמו

38 שכתוב: "וברוח פיו כל צבאם". ואי לזאת, – שרק ב"דבר

39 ה'" נבראו כל הנבראים מאין, הרי השמים והארץ וכל

40 צבאם – כלומר, כל הנבראים, בטלים במציאות ממש – לא

41 ביטול דיש, שישנו דבר אלא שהוא בטל, כי-אם ביטול

42 במציאות ממש, בדבר ה' ורוחו פיו, וכלל ממש השיכי –

43 ונחשבים הם ככלום ממש, ואין ואפס ממש, כבטול אור וזיו

44 השמש – כשהם נמצאים בגוף השמש עצמה, – בשעה שאור

45 השמש נמצא מחוץ לגוף השמש, הוא בגדר מציאות של אור

46 וזיו; ואילו כשאור השמש נמצא בגוף השמש, הוא בטל לגמרי

47 במקורו (גוף השמש) וחדל לגמרי מלהתקיים במציאות ממשית

7 האדם עצמו, על-ידי השגתו והתבוננותו, לא היה מגיע אף פעם
8 למדריגה זו שבאהבה; המדריגה השניה באהבה היא, זו שאדם
9 מגיע אליה על-ידי התבוננותו בגדלות ה', המדריגה הראשונה
10 נקראת "אהבה רבה", והמדריגה השניה – "אהבת עולם", כי היא
11 באה על-ידי התבוננות בגדלות ה' שאדם מבין מעניני העולם,
12 מהחיות האלקית המחיה את העולם. ובלשון ה"תניא":

1 ורק לאחר מכן אפשר לו לאדם להגיע ל"חכמה" – ל"יראה
2 עילאה" וביטול במציאות.
3 להלן, ממשיך רבנו הזקן ומסביר, שגם באהבה ישנן שתי מדריגות
4 כלליות: המדריגה העליונה באהבה, היא זו שבאה אליו כמתנה
5 מלמעלה – בשעה שאדם הוא בשלימות במדת היראה, ניתנת לו
6 מלמעלה המדריגה העליונה של אהבה בדרך מתנה. ואילו

המשך ביאור למס' הוריות ליום שני עמ' ב

45 זו כדבריו, ויש לתמוה כפי איזו שיטה סוברת הברייתא. מסקנת
46 הגמרא: קָשָׁא – אכן קשה הדבר.

הדרן עלך חורה בהן משיח

פרק שלישי – בהן משיח

48 פרק זה עוסק בתחילתו בדיניהם של בהן משיח ו-בהן גדול
49 המשווח בשמן המשחה ונשיא ו-מלך שחטאו קודם שנתמנו או
50 לאחר שעברו מגדולתם, אימתי מביאים קרבן חטאת רגיל ככל
51 אדם, ואימתי מביאים את הקרבן המיוחד להם. לאחר מכן עוסק
52 הפרק בחילוקי הדינים שיש בין בהן המשווח בשמן המשחה לבהן
53 שאינו משווח, וכן בחילוקים שבין בהן גדול להדיוט. בסיומו עוסק
54 הפרק בסדר קדימויות של עניינים שונים.
55

משנה

56 משנה זו עוסקת בדין בהן משיח ונשיא שחטאו ואחר כך עברו
57 מגדולתם, קודם שהביאו קרבנם, וכן באופן שעברו מגדולתם
58 ואחר כך חטאו.
59 המשנה מבארת דין השוה בבהן גדול ומלך: בַּהֲן מְשִׁיחַ – בהן גדול
60 המשווח בשמן המשחה, שֶׁחָטָא בשוגג באחת מכל עבירות
61 שבתורה שיש בזדון כרת, וְאַחֵר בְּךָ עֵבֶר מְשִׁיחוֹתוֹ – פסק
62 מלהיות בהן גדול, קודם שהביא פר על שגגתו, וְכֵן נִשְׂאִי ו-מלך
63 שֶׁחָטָא וְאַחֵר בְּךָ עֵבֶר מְגִדְלוֹתָיו – פסק מלהיות מלך, קודם שהביא
64 שיעיר עיזים על שגגתו, הדין בזה הוא שאף על פי שכבר עברו
65 מגדולתם מכל מקום הַבֵּהֶן הַמְּשִׁיחַ מְבִיא פֶּר וְהַנְּשִׂאִי מְבִיא שְׁעִיר,
66 לפי שיש לילך אחר השעה שבה אירע החטא, ובאותה שעה עדיין
67 היו בגדולתם.
68 עתה מפרשת המשנה דין שבו יש חילוק בין בהן גדול למלך: בהן
69 מְשִׁיחַ שֶׁכָּבֵר עֵבֶר מְשִׁיחוֹתוֹ וְאַחֵר בְּךָ חָטָא, וְכֵן הַנְּשִׂאִי שֶׁכָּבֵר
70 מְגִדְלוֹתָיו וְאַחֵר בְּךָ חָטָא, לענין זה יש חילוק ביניהם, שהַבֵּהֶן הַמְּשִׁיחַ
71 מְבִיא פֶּר על שגגתו כדין בהן גדול, לפי שלעולם בקדושתו הוא
72 עומד, וְאִילוּ הַנְּשִׂאִי אינו מביא אלא כשבה או שיערה כְּקָרְבָנוּ של
73 הַדְּיוּט, לפי שמשעה שעבר ממלכותו אינו נידון כמלך אלא כשאר
74 כל אדם.
75

גמרא

76 נתבאר במשנה שאם הכהן הגדול חטא בזמן כהונתו, ואחר כך
77 עבר מכהונתו קודם שהביא את קרבנו, מביא פר על שגגתו כפי
78 קרבנו של בהן גדול. מקשה הגמרא: הַשְּׂתָא יֵשׁ לוֹמֵר – מעתה יש
79 לתמוה, מאחר ונתבאר בסיפא של המשנה שאפילו אם כבר עָבֵר
80 הכהן מְשִׁיחוֹתוֹ
81

1 לְרֵב פָּפָא, מָמַי – מנין לך שרבי אליעזר עוסק רק בטומאת מקדש,
2 דְּלָמָּא – שמא יש לומר דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲבוּלְחוֹן קָא – בכל האופנים
3 הוא עוסק, אף בשבועות ביטוי ושבועת העדות, ובכולם אין הנשיא
4 מביא קרבן עולה ויורד אלא שער, וְכַדְחוֹן מְשִׁיחַ כָּכֵר לָהּ – סובר
5 רבי אליעזר בְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאָמַר שְׂכַחַן מְשִׁיחַ פָּטוּר בְּכוּלָּן – בכל
6 האופנים שהיחיד מתחייב קרבן עולה ויורד, ולפיכך לא שנה רבי
7 אליעזר במשנתו שהכהן המשיח מביא פר, אלא רק שהנשיא
8 מביא שער.

9 דוחה הגמרא: אָמַר לִיה רַב פָּפָא הוּנָא בְּרִיה דְּרַב נַתַּן, וְרַבִּי
10 עֲקִיבָא מִי פָּמָר לִיה מָפָר – האם רבי עקיבא פוטר את הכהן המשיח
11 אף מפר, הלא אין הוא פוטר אלא מקרבן עולה ויורד, ומאחר
12 והכהן המשיח חייב בפר היה לרבי אליעזר להזכיר זאת במשנה,
13 כשם שהזכיר שהנשיא מביא שער, ומכיון שלא אמר זאת יש
14 להוכיח כדברי רבי יוחנן, שאף בנשיא לא אמר רבי אליעזר אלא
15 בטומאת מקדש וקדשיו שיש בהם כרת, אך בשאר עבירות הנשיא
16 מביא קרבן עולה ויורד כהדיוט, ונמצא שלעולם אין הכהן המשיח
17 מביא פר במקום שהיחיד מביא קרבן עולה ויורד, מאחר
18 שבטומאת מקדש סובר רבי אליעזר כשיטת רבי שמעון הפוטר
19 לגמרי, ואילו בשאר עבירות אין הוא מביא פר אלא קרבן עולה
20 ויורד כהדיוט.

21 מסקנת הגמרא: וְתוּ לֹא מִיָּד – שוב אין להוסיף ולהקשות בזה
22 דבר, אלא ודאי יש להוכיח מן המשנה כדברי רבי יוחנן.
23 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רבי יוחנן בשית רבי אליעזר: אָמַר
24 רַבִּי יוֹחָנָן, מוֹדֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׂאִין הַנְּשִׂאִי מְבִיא אִשֶּׁם תְּלוּי, כלומר,
25 אף שרבי אליעזר סובר שיש לדון את איסור טומאת מקדש כמו
26 איסור נשיא מביא חטא קבועה, לענין זה שהנשיא מביא עליו
27 שער ולא קרבן עולה ויורד, מכל מקום הוא מודה שלענין חיוב
28 אשם תלוי אין דנים אותו כן, ולפיכך כשיש ספק לנשיא אם חטא
29 בטומאת מקדש וקדשיו אין הוא מביא אשם תלוי, שאף על פי
30 שבמוזיד הוא חייב כרת, מכל מקום בשוגג אין הוא חייב חטאת
31 קבועה אלא קרבן עולה ויורד.

32 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: תַּנִּי תַנָּא קַמִּיה – שנה תלמיד
33 ברייתא לפני דְּרַב שְׁשֵׁת, אִשֶּׁם תְּלוּי פָּא עַל טוֹמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁין.
34 דחינו, נשיא מביא אשם תלוי אם יש לו ספק שחטא בטומאת
35 מקדש וקדשיו, כשם שהוא מביא על ספק איסור שהעובר עליו
36 בודאי חייב חטאת קבועה.

37 אָמַר לִיה רַב שֵׁשֶׁת לֹאוֹתוֹ תַלְמִיד, דְּאָמַר לָהּ מַנִּי – כשיטת מי סבור
38 אתה להעמיד ברייתא זו, כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, דְּאָמַר הוֹאִיל וְנִמְאָר בּוֹ
39 בְּרַת בְּקִבּוּעָה מִיָּתִי נִשְׂאִי שְׁעִיר עֲלִיָּה – שלדברי רבי אליעזר
40 מביא נשיא שער על שגגת טומאת מקדש, לפי שנאמר בו כרת
41 כמו בחטאת קבועה, ולפיכך סבור אתה שאף לגבי אשם תלוי יהא
42 הדין כן, שמביא אשם תלוי על טומאת מקדש. וכי יכול אתה לומר
43 כן, וְהָאָמַר – והרי אמר רַבִּי יוֹחָנָן, מוֹדֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׂאִין מְבִיא
44 אִשֶּׁם תְּלוּי על טומאת מקדש, ואם כן אי אפשר להעמיד ברייתא

יום ראשון

יום רביעי כג ניסן, אסרו חג [בחור'ל], שמונה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: קח-קרב.
 תניא: והנה כל . . . סא לי"ח.

עס איז פאראן דער ענין וואָס אחש"פ איז דער גילוי פון משיח, וואָס איז שייך לכל ישראל. פסח איז דאָך דער מדלג און ליל שמורים, און בכלל הערט זיך חרות'דיק, און נאָכדעם פאלט מען אריין אין וועלט, איז דאָס איז דער גילוי פון משיח, דער תוקף וואָס עס גיט אז מ'זאָל קענען געהן אין וועלט.

יִשְׁנוּ הָעַנְיָן שְׁאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח הוּא גִלּוּי שֶׁל מְשִׁיחַ, שֶׁשִּׁיךְ לְכָל יִשְׂרָאֵל. פֶּסַח הוּא הָרִי הַמְדֻלָּג 'וְלִיל שְׁמֹרִים'. וּבְכָלֵל, הַהֲנַהֲגָה הִיא שֶׁל בֶּן חֹרִין, וְאַחֵר מִכֵּן נּוֹפְלִים לְעַנְיַי הָעוֹלָם – הָרִי זֶה הוּא הַגִּלּוּי שֶׁל מְשִׁיחַ, הַתִּקְוָה הַנִּתֵּן כְּדִי לְאַפְשֵׁר אֶת הַהֲלִיכָה בְּעוֹלָם.

יום שני

יום חמישי כד ניסן, תשעה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: קיג-קכח.
 תניא: ועוד זאת . . . סא ידיו וכו'.
 נוהגים שאין מברכים שהחינו בימי ספירת העומר.

לא טוב האבען מיר אלע. שער לעזאזל איז געווען אן עבודה אין בית המקדש. ווי באַלד א נברא איז דאָ לא טוב, דארף מען עס אוועקשיקען אין ארץ גזרה.

'לא טוב' יש לַכְלֵנו. שְׁעִיר לְעִזָּאזֵל הָיָה עֲבוּדָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. מִכֵּינן שְׁנֵי נִבְרָא יִשְׁנוּ 'לא טוב', יש לְשַׁלְחוֹ לְאַרְץ גִּזְרָה.

יום שלישי

יום ששי כה ניסן, עשרה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש"י.
 תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
 תניא: וגם להיות . . . כמ"ש במ"א.

הַעֲבוּדָה הִיא בְּכָל אָדָם לְפִי מַהוּתוֹ וּמַעֲלָתוֹ. מִי שִׁישׁ בִּידוֹ לְנֻקַּב מְרָגְלִיּוֹת אוֹ לְלִטְשׁ אֲבָנִים טוֹבוֹת וְעוֹסֵק בְּעֲבוּדַת מְלָאכָה אֶפְיַת לֶחֶם – וּמוֹכֵן דְּגַמַּת כָּל זֶה בְּעֲבוּדָה – הֵגֵם שֶׁהִיא עֲבוּדָה וּמְלָאכָה הַנִּנְצָרֶכֶת בְּמָאד, בְּכָל זֶה לְחֻטָּא יַחֲשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא.

יום רביעי

יום שבת כו ניסן, יא לעומר ה'תש"ג

מברכים ראש חדש איר. אמירת כל התהלים בהשקפה.
 יום התעודות. הפטורה: הלוא כבני בשרים.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש"י.
 תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
 תניא: פרק מג. והנה . . . 124 לקמן.

משיחת אאמו"ר: חסידות מאַנט אז ורחץ את בשרו במים ולבשם. ד. ה. די השכלה פון חסידות מוז אויסוואַשען דעם בשר, און אראַפּשוויינקען דעם את בשרו, את הטפל

לבשרו, די אלע רגילות'ן, וועלכע בשר מאכט, און דאן קען מען ערשט אנטאן די בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות והנהגתם של חסידים בהתבוננות קודם התפלה בגדי קדש הם, דאס איז בגדים וועלכע מען האט געגעבען מן הקדש, אבער דער ורחץ במים את בשרו דאס דארף מען אליין. לבושי הנפש דאס גיט מען מלמעלה, אבער אפואשען דעם טפל וואס ווערט פון בשריות און דעם בשר אליין מאכען פאר א בשר קדש, דאס איז נאך בכח עצמו. און דאס מאנט חסידות, און אויף דעם האט רבינו הגדול געהאט מסירות נפש. ער האט געעפענט דעם צנור פון מס"נ אויף עבודת ה' בתפלה, זיין צוגעבונדען צו עצמות א"ס, חסידות שטעלט אוועק א חסיד פנים אל פנים צו עצמות א"ס.

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: חסידות תובעת ש"ורחץ את בשרו במים ולבשם". זאת אומרת: השכלת החסידות בהכרח שתרחץ הבשר, ותשטף את ה"את בשרו", את הטפל לבשרו, כל ההרגלים שהבשר מרגיל, ורק אז אפשר כבר ללבש בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות, והנהגתם של חסידים בהתבוננות קדם התפלה, "בגדי קדש הם"; אלו בגדים שנתנו מן הקדש. אך את ה"ורחץ במים את בשרו", יש לעשות לכד. לבושי הנפש נתנים מלמעלה, אך רחיצת הטפל שנוצר מהבשריות, ולהפך את הבשר לבשר קדש – זהו רק בכח עצמו. וזאת תובעת החסידות, ועל כך היתה הרבנו הגדול מסירות נפש. הוא פתח את צנור מסירות הנפש עבור עבודת ה' בתפלה, כדי להיות קשורים לעצמות אין-סוף. חסידות מציבה חסיד פנים אל פנים מול עצמות אין-סוף.

יום חמישי

יום ראשון

כז ניסן, יב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: כזקלד.
תנאי: והנה בחי' . . . לי"ח.

דברים המתרים, אם עושה אותם להנאתו – הם רע גמור, כמו שכתב רבנו [הזקן] נשמתו-ערן (תניא פרק ז). לפי דקדוש עצמך במתן לך. צריך להכניס קדשה בדברים המתרים שיהיה בהם תכלית של תורה ומצות יראת שמים ומדות טובות.

יום שישי

יום שני

כח ניסן, יג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, שני עם פירש"י.
תהלים: קלהקלט.
תנאי: פרק מד. והנה כל . . . סג צפרא כו'.

החסידים שאלו את אדמו"ר הזקן: איזה עבודה נעלית יותר, אהבת ה' או אהבת ישראל? ויען: אהבת ה' ואהבת ישראל שתיהן כאחת חקוקות בנשמתו רוחו ונפשו של כל אחד מ ישראל. ומקרא מלא דבר הכתוב: "אהבתי אתכם, אמר ה'", הרי דגדולה אהבת ישראל, דאזהב מה שהאזהב אהב.

שבת
קודש

יום שלישי

כט ניסן, יד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קמד.
תנאי: ואהבה רבה . . . 126 טבע.

הקדמת ה"לקוטי תורה" על ג' פרשיות נ=ספר דרושי חסידות על שלש הפרשיות הראשונות (שבתורה), "להבין ענין נפש האלקית, הנה כתיב לא תאכלו", הוא מאמר שאמרו רבנו הזקן לפני ה"צמח צדק", וחזרו ה"צמח צדק" לפניו, ויאמר רבנו הזקן: נו, הטעמה? ויכתב ה"צמח צדק" הנחה עם הגהות במקף. רבנו הגיה ההנחה, ויצאו להכניס ההגהות בפנים המאמר. על פי הצעת אדני אבי מורי ורבי (הרש"ב) בחרו במאמר זה בתור הקדמה לה"לקוטי תורה".

המשך ביאור למס' הוריות ליום שני עמ' א

נמרא

34 הגמרא מביאה ברייתא הכוללת את הדינים שנתבארו במשנה:
35 תנאי בברייתא, רבי שמעון היה נותן כולל – היה כולל את דיני
36 הקרבנות של בית דין, נשיא וכהן משית. כל איסור שהיחיד מתחייב
37 בו באשם תלוי, הנשיא פיוצא בו – דינו כיחיד, שאף הוא חייב
38 באשם תלוי, ואילו הכהן המשיח ובית דין פטורין. וכל איסור שהוא
39 – היחיד מתחייב באשם ודאי, הנשיא והכהן המשיח פיוצא בהן –
40 דינם כמו היחיד, וחייבים אף הם באשם ודאי, ובית דין פטורין.
41 על שמיעת הקול ועל כפוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו, בית
42 דין פטורין עליהם, ואילו הנשיא והכהן המשיח חייבין בקרבן עולה
43 ויורד, אלא שאין הנשיא חייב בשמיעת הקול – בשבועת העדות,
44 לפי שאינו מעיד לאחרים, ולא משיח – ואין המשיח חייב בטומאת
45 מקדש וקדשיו.
46 כל איסור שהוא – היחיד מתחייב בו בקרבן עולה ויורד, דהיינו,
47 שמיעת קול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו, אזי הנשיא
48 פיוצא בו – אף הוא דינו כיחיד וחייב בעולה ויורד, ואילו הכהן
49 המשיח ובית דין פטורין.
50 הגמרא מקשה סתירה בדברי הברייתא: הא נופא קשאי – ברייתא
51 זו עצמה קשה, שיש בה דינים הסותרים זה לזה. אמרת – מתחילה
52 אמרה הברייתא שאין הכהן המשיח חייב בקרבן עולה ויורד
53 בטומאת מקדש וקדשיו, ויש לדייק מדברי הברייתא, שרק בטומאת
54 מקדש וקדשיו הוא דפטור – פטור הכהן המשיח מקרבן, אבל
55 בשמיעת הקול וכפוי שפתים חייב הכהן המשיח בקרבן עולה ויורד.
56 ועל כך יש להקשות, אימא – אמור ותפרש את הדין המבואר
57 בסיפא של הברייתא, כל איסור שהוא – היחיד מתחייב עליו בקרבן
58 עולה ויורד, הנשיא פיוצא בו – דינו כיחיד וחייב, ואילו הכהן
59 המשיח ובית דין פטורין. קתני – שנתה הברייתא את דין הכהן
60 המשיח ובית דין כאחד, ששניהם פטורין. ומעתה יש ללמודם זה
61 מזה, מה בית דין פטורין מכולהו – כשם שבית דין פטורים מכולם,
62 משבועת העדות ושבועת ביטוי וטומאת מקדש, אף הכהן המשיח
63 פטור מכולהו – פטור מכולם, ואף משבועת העדות ומשבועת
64 ביטוי.

1 חייב כרת, ועל שנתן – והעובר עליהם בשוגג חייב חטאת, הדין
2 בהם הוא שהיחיד שחטא בשגגה באחת ממצוות אלו מביא כשכפה
3 ושיעיר – כבש נקבה או עז נקבה לחטאתו, והנשיא – המלך שחטא
4 באחת מאלו מביא שיעיר – עז זכר, והכהן המשיח ששגג באחת
5 מאלו, וכן בית דין שהורו היתר בשגגה באחת מכל המצוות האלו
6 ועשו הציבור על פיהם, מביאין פרה לחטאת.
7 ובעבודת פוכבים – אם שגגו באיסור עבודה זרה, הדין בזה הוא
8 שהיחיד והנשיא והכהן המשיח מביאין שיעיר לחטאתם, ובית דין
9 שהורו היתר בשגגה באיסורי עבודה זרה ועשו הציבור על פיהם,
10 מביאים פרה ושיעיר, פרה לעולה ושיעיר לחטאת.
11 אשם תלוי – קרבן הבא על ספק איסור, שהעובר עליו בוודאי
12 במזיד חייב כרת ובשוגג מביא קרבן חטאת, היחיד והנשיא חייבין
13 בקרבן זה, אם יש ספק בידם שעברו על איסור ששגגתו חטאת,
14 ואילו הכהן המשיח שיש ספק בידו אם עבר איסור, ובית דין שהורו
15 היתר בשגגה בדבר שהוא ספק איסור ועשו הציבור על פיהם,
16 פטורין מאשם תלוי.
17 אשם ודאי – קרבן הבא על אחת מחמש עבירות המנויות בתורה,
18 היחיד והנשיא והמשיח חייבין בקרבן זה, אם עברו על אחת
19 מעבירות אלו, ואילו בית דין שהורו היתר בשגגה באחד מאיסורים
20 אלו ועשו הציבור על פיהם פטורין מאשם.
21 קרבן עולה ויורד, הבא על שמיעת הקול – שבועת העדות, ועל
22 כפוי שפתים – שבועת ביטוי, ועל טומאת מקדש וקדשיו, אם הורו
23 בית דין היתר בשגגה באחד מדברים אלו ועשו הציבור על פיהם
24 הרי הם פטורין מקרבן עולה ויורד, ואילו היחיד והנשיא והמשיח
25 חייבין בו.
26 אלא שאין בהן גדול משיח חייב בקרבן עולה ויורד על טומאת מקדש
27 וקדשיו, אלא רק על שבועת העדות ושבועת ביטוי, אלו דברי רבי
28 שמעון.
29 מבררת המשנה: ומה הן מביאין – איזה קרבן מביאים הנשיא
30 והכהן המשיח, אם חטאו באחד מן הדברים הללו. מבארת
31 המשנה: עליהם להביא קרבן עולה ויורד כמו ביחיד שחטא בזה.
32 אלו דברי תנא קמא. רבי אליעזר אומר, הנשיא מביא שיעיר, כדרך
33 שהוא מביא על כל שגגותיו.

האם מותר לכהנים ללכת על קברי גויים? יום ראשון כ"ג ניסן ה'תשע"ח

וביאר:

אם אליהו יאמר דבריו בדרך נבואה, אכן אין מקבלים את דבריו כי 'לא בשמים היא', אך אם יפרש את דבריו "מכת חכמתו הרמה וידיעתו השלמה" ודאי יש לסמוך עליו. להלכה כתבו הטור וה'שלחן ערוך' (יו"ד סי' שעב ס"ב) שיש לחשוש לדעת התוספות, והכהנים צריכים להיזהר שלא ללכת על קברי עכו"ם. ואף ה'דגול מרובה' (יו"ד שם) שהיה סבור להתיר טומאת אוהל בקברי עכו"ם, בצירוף שיטת הראב"ד (הל' נזירות פ"ה ה"ט) שבזמן הזה שכולנו טמאי מתים אין על הכהן איסור להטמא - חזר בו וכתב, שיתכן וגם הראב"ד סובר שיש איסור מן התורה להיטמא, ורק עונש מלקות אין בזמן הזה.

וה'אור שמח' (כאן) הוסיף:

גם לשיטת הרמב"ם שעכו"ם אינו מטמא באוהל אסור לגעת בקבר מלמעלה, כי כאשר הטומאה בוקעת ועולה (כשאין פותח פתח) הרי זה אסור מדין מגע ולא מדין אוהל, ולכן "צריך כהן בזמן הזה לזהר גם ממתי עו"ג... ובעל נפש יחוש לזה".

הלכות טומאת מת פרק א, הלכה יג: ואין הגוי מטמא

באוהל. ודבר זה - קבלה הוא.

הרמב"ם פוסק כרבי שמעון בר יוחאי שקברי עובדי כוכבים אינם מטמאים באוהל (יבמות סא, א), אך התוספות (שם ד"ה ממגע) כתבו שדברי רשב"י אינם להלכה כי שנינו (אהלות פי"ח מ"ד) שמדורות הגויים טמאים מפני שקוברים נפליהם בבתיהם, ומכאן שקברי עכו"ם מטמאים באוהל.

וה'משנה למלך' (פי"א ה"ז) ביאר שלדעת הרמב"ם מדורות הגויים טמאים לא משום טומאת אוהל אלא חכמים גזרו עליהם שיטמאו כארץ העמים (להלן פ"ג ה"א).

וה'כסף משנה' כתב שהרמב"ם מסתמך על המסופר בגמרא (בבא מציעא קיד, א) שכאשר פגש רבה בר אבוה את אליהו הנביא בבית הקברות שאלו: הרי כהן אתה ומדוע הנך עומד בבית הקברות? והשיבו בדברי רשב"י "קבריהן של עובדי כוכבים אין מטמאין".

אמנם, העיר על כך החיד"א ב'שם הגדולים' (מע' גדולים, י, אות רכז) מדברי הרמב"ם עצמו (בהקדמתו לפי' המשנה) שאין לסמוך על דברי הנביא כי 'לא בשמים היא'.

מותר לעשות שטיחים מעור אדם? יום שני כ"ד ניסן ה'תשע"ח

ממת הוא מן התורה, אך איסורי טומאה חמורים בעיני העם יותר, כפי שאמרו (יזמא כג, א): "קשה עליהם איסור טומאה יותר משפיכות דמים!" ועל כן יש בכוחו של איסור טומאה מדרבנן למנוע את העם מלעשות כן יותר מאיסור ההנאה מהתורה.

ועוד: אמנם המת עצמו אסור בהנאה, אך העור אינו בכלל הבשר והוא מותר בהנאה. ולכן הוצרכו לגזור עליו טומאה. אך על ההסבר השני יש להקשות, כי אף אם העור אינו אסור בהנאה, מכל מקום הרי חובה מן התורה לקבור את המת והמשתתף מלקבור עובר על 'לא תלין', וכן יש איסור חמור של ניוול המת בכך שפושט את עורו!

ויש ליישב לפי האמור לעיל כי חז"ל חששו שמא יפשיט את עור אביו ואמו לכבודם ובני אדם עשויים לחשוב כי באופן כזה אין איסור של ניוול המת ואיסור 'לא תלין', ולכן הוצרכו לגזור על העור טומאה כדי שימנעו מכך (חתם סופר נדה שם).

הלכות טומאת מת פרק ג, הלכה יא: עור האדם... הרי

זה מחור מן התורה; אבל מדבריהם, מטמא בכוזר פכשר המת - נזרה, כדי שלא להרגיל בני אדם לעבד עזרות האדם וישימשו בהן.

"דבר תורה: עור אדם טהור, ומה טעם אמרו טמא? גזירה

שמה יעשה אדם עור אביו ואמו שטיחים" (נדה נה, א).

ותמחו על כך הראשונים: איך חששו חכמים שאדם מישראל יעז לעשות דבר שאפילו רשע שבגויים אינו עושה?!

ותירצו כי אין החשש שיעשה מהם שטיחים לשימוש, אלא לשטחם על גבי הכותל כדי להתאבל עליהם ימים רבים או כדי לזכור את מעשיהם הטובים. ודבר זה אכן שכיח קצת ולכן גזרו טומאה על העור, כדי שלא יעשה כן (ריטב"א נדה שם).

אך יש להקשות עוד: הרי בלאו הכי מת אסור בהנאה מן התורה, ולשם מה צריך לחדש איסור נוסף מדרבנן? ותירצו התוספות (נדה שם ד"ה שמא) כי אף שאיסור ההנאה

נטיעת אילנות בשדה שאבד בה קבר נטיעת אילנות בשדה שאבד בה קבר יום שלישי כ"ה ניסן ה'תשע"ח

שהאיסור הוא לנטוע, אבל אם עבר ונטע אילן מאכל, מותר לקיימו ואינו צריך לעוקרו (כסף משנה).

והראב"ד השיג על הרמב"ם, הרי שנינו במשנה (אהלות פי"ח

מ"ג): "שדה שאבד קבר בתוכה... אינה נטעת כל נטע, ואין מקיימין בה אילנות חוץ מאילן סרק שאינו עושה פירות".

הלכות טומאת מת פרק ח, הלכה ג: אין נוטעין בתוכה

[בשדה שאבד בה קבר] אילני מאכל, מפני שהשרשין מניעין עד המת.

מדברי הרמב"ם משמע שאילנות סרק, עצים שאינם עושים פירות, מותר לנטוע בשדה שאבד בה קבר. וכן משמע

לקיימים כי אין דרך אדם להימשך ולעשות דירתו שם, אבל אסרו לנטעם לכתחילה, כי "לפעמים עושה דירתו באילן סרק".

וה'משנה אחרונה' (אהלות שם) מבאר:

איסור נטיעת אילנות בשדה שאבד בה קבר הוא משום שהקבר אסור בהנאה (סנהדרין מז, ב), ולכן לכתחילה אסור לנטוע גם אילן סרק ("כל נטע") כי גם זו הנאה. ומכל מקום אם נטעו אותו מקודם מותר לקיימו, לא כאילן מאכל שאסרו לקיימו, כי האיסור לקיים אילן מאכל הנטוע מקודם הוא כאשר נטעו אותו קודם שאבד הקבר שהרי לא נטעו אותו במקום הקבר. ועם זאת גזרו חכמים שאין לקיימו כי הרוואה יחשוב שנטעו אותו לאחר שאבד הקבר ומותר לעשות כן. אבל באילן סרק לא גזרו כי אין רגילות לנטוע אותו כמו שרגילים לנטוע אילן מאכל.

ומשמע שאסור לנטוע אף אילן סרק, ומהנאמר "אין מקיימין בה אילנות חוץ מאילן סרק" משמע שאם עבר ונטע אילן מאכל, צריך לעקור אותו!
ופירש ה'כסף משנה':

הרמב"ם נקט שהנאמר במשנה "חוץ מאילן סרק שאינו עושה פירות" מוסב על "אינה נטעת כל נטע", היינו שמותר לנטוע אילן סרק (וכן פירשו הרמב"ם והרע"ב במשנה שם) ואילו הקטע "ואין מקיימין בה אילנות" אינו נמצא בגרסתו אלא נאמר "ואינה נטעת כל נטע חוץ מאילן סרק".

ומוסיף: לדעת הרמב"ם, האיסור הוא "מפני שהשרשים מגיעין עד המת" והפירות ספק טמאים ולכן אין איסור בנטיעת אילן סרק שאינו עושה פירות. אך הראב"ד כתב שהאיסור הוא לפי ש"אילני מאכל אדם נמשך ועושה דירתו ביניהם" ולכן אסור אף לקיימם. ואילו אילנות סרק מותר

נסיעת כהן במכונית במקומות של קברים יום רביעי כ"ו ניסן ה'תשע"ח

והתמידי הוא להעביר נוסעים ממקום למקום, ואינם דומים לשידה תיבה ומגדל הנישאים על ידי אדם או בהמה רק לעיתים ואין זה שימוש העיקרי, ולכן דינם כאוהל זרוק.

אך לדעת הגרש"ז אויערבך (טהרת הכהנים כהלכתה עמ' רעז) המכונית אינה מצילה מטומאה כי היא עשויה ממתכת, ודבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה (להלן פ"ג ה"ד). יתירה מזו: כיון שהמכונית משמשת לנסיעה ממקום למקום הרי היא כ"כלי שהוא מיטלטל מלא וריקן" המקבל טומאה (שלא ככלי גדול "העשוי לנחת" ואינו מיטלטל שאינו מקבל טומאה) ולכן לדעתו אין הכהן יכול לנסוע במכונית במקומות שיש שם קברים.

וה'מנחת יצחק' (ח"ד סי' לא) התיר נסיעת כהן במכונית במקומות קבורה של גוים, כי כיון שבלאו הכי יש דעות המתירות להאחיל על קבר הגוי (אם כי להלכה נפסק ב'שולחן ערוך' (יור"ד סי' שעב ס"ג) שיש להמנע מהליכה על קבר הגוי), אפשר לצרפן לדעה שמכונית אינה 'אוהל זרוק' וחוצצת בפני הטומאה.

הלכות טומאת מת פרק יא, הלכה ה: הנכנס לארץ העמים בשדה תיבה ומגדל הפורחין באויר - טמא; שאוהל זרוק אינו קרוי אוהל.

ה'משנה למלך' (לעיל ה"א, ד"ה דע שראיתי) ביאר שלדעת הרמב"ם "שידה תיבה ומגדל נחשבים 'אוהל זרוק' ואינם חוצצים בפני הטומאה, רק כאשר הם נישאים באויר על ידי אדם או בהמה, אבל אם הם נגררים על הקרקע, אף שהם ניידים, דינם כאוהל קבוע וחוצצים בפני הטומאה. ולכן הדגיש הרמב"ם "שידה תיבה ומגדל... הפורחין באויר... אינו קרוי אוהל".

ולפי זה כתב ה'ציץ אליעזר' (ח"יב סי' סב) להתיר לכהן לנסוע במכונית במקומות שיש שם קברים, כי המכונית הנוסעת על הקרקע אינה כ'אוהל זרוק' וחוצצת בפני הטומאה. וציין שכך היא דעת כמה אחרונים: הגר"י אלחנן (ברכת רצח סי' יב) והמהר"ם שיק, ועוד.

והביא טעם נוסף להיתר בשם ה'שואל ומשיב' (מהר"ג, ח"ב

סי' מג):

מכונית או רכבת נחשבות אוהל קבוע כי שימושם הקבוע

האם הטומאה עוברת דרך הצנרת? יום חמישי כ"ז ניסן ה'תשע"ח

שבין שתי רשויות רק בשני בתים הסמוכים זה לזה מעל פני הקרקע, אך אינה עוברת מתחת לקרקע אל הבית. והטעם, כי יסוד דין העברת הטומאה דרך פתח שבין שני בתים הוא משום שבאמצעותו נחשבים שניהם כבית אחד, וזה שייך רק בשני בתים סמוכים, החולקים גג משותף, אך החלל שמתחת לקרקע והבית עצמו נחשבים כשני מקומות נפרדים והעומד בבית אינו נטמא מהטומאה שתחת הקרקע. אך ה'חתם סופר' (קובץ תשובות סי' יד) חולק על כך ולדעתו העברת הטומאה דרך הפתח איננה משום ששני הבתים נחשבים כאחד, אלא משום שהטומאה שבבית אחד עוברת למשנהו דרך החלון ואין הבדל אם הם חולקים גג משותף או לא.

הלכות טומאת מת פרק יד, הלכה א: חלון שבין בית לבית, או שבין בית לעליה - אם יש בו טפח על טפח מרפע, והיתרה טמאה באחד מהן - הבית השני טמא.

כאשר בעל ה'פני יהושע' בא לכהן כרב העיר פרנקפורט הוא נדרש למנהג שהיה נהוג בעיר שכאשר מת יהודי באחד הבתים בעיר, יצאו כל הכהנים מבתיהם אל תחת כיפת השמים. וזאת משום שצנרת הביוב של כל העיר היתה מחוברת ורוחבה היה יותר מטפח על טפח ואם כן הטומאה הנמצאת בבית אחד עוברת דרכה אל שאר הבתים.

אך ה'פני יהושע' קבע (בתשובתו המובאת בשו"ת מאמר מרדכי סי'

נו) כי אין מקום לחומרא זו שכן הטומאה עוברת דרך פתח

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קא

מצטרפים, אך אם הם כשני בתים נפרדים, נמצא שבכל בית בפני עצמו אין שיעור שלם ולא חלה טומאה על אף אחד מהם (פתח האהל כלל ב, סי' א).

ועוד השלכה מעשית בין שתי הדעות, כאשר חצי 'כזית' מן המת נמצא בבית אחד וחצי בבית שני (והרי שיעור טומאת מת הוא בכזית): אם שני הבתים נחשבים כאחד, שני החצאים

האם יש דין 'לבוד' בטומאת אהל?

מדין 'לבוד', כי לענין טומאה הלכה למשה מסיני שאין דין 'לבוד'?

ומבאר ה'שם המערכת' (הובא בתוס' אנשי שם אהלות שם): בהמשך הגמרא (שם יט, א) מבואר לדעת רבי אבא שאויר פחות משלשה טפחים בסוכה נחשב כסתום מדין 'לבוד' ומצטרף להשלים שיעור סוכה, ואף שהסוכה כשרה אין לישון ולאכול תחת אויר זה (ע"פ רש"י שם ד"ה אמר ליה. וכך הוא בירושלמי ברכות פז ה"א), שאינו בצל סוכה.

ולפי זה אפשר לפרש את המשנה גם אם יש דין 'לבוד' בטומאה, היינו שאם יש טומאה בצד אחד של הבית, הכלים שבצד השני נטמאים אף שארובה מפסיקה ביניהם אך עם זאת כאשר "טומאה כנגד ארובה בלבד - כל הבית טהור", כי האויר שעל הטומאה אינו אהל. ואין להוכיח מכאן שבטומאה אין דין 'לבוד'. וזהו שכתב ה'כסף משנה' שמצא הלכה זו במקום אחר.

הלכות טומאת מת פרק טז, הלכה א: אֲרֵכָה שְׁהִיא בְּאֻמָּצֵעַ תִּקְרָת הַבֵּית, בֵּין שֵׁשׁ בָּה פּוֹתֵחַ טַפַּח בֵּין שְׁאִין בָּה פּוֹתֵחַ טַפַּח, וְהִיתָה טָמְאָה תַּחַת תִּקְרָת הַבֵּית - כְּנֶגֶד אֲרֵכָה טָהוֹר, שֶׁחֲרִי הוּא גָלוּי לְאוֹוִיר; וְשֶׁאֵר הַבֵּית טָמְאָה. הִיתָה הַטָּמְאָה כְּנֶגֶד אֲרֵכָה בְּלִבָּד, כָּל הַבֵּית טָהוֹר.
וכתב ה'כסף משנה':

"מצאתי כתוב, ואף על פי שאין בארובה פותח טפח לא אמרין דהוי כלבוד, דשאני טומאה דהכי גמירי לה". כלומר, מדין 'לבוד' היתה נחשבת תקרת הבית כסתומה והתקרה והארובה הם כאהל אחד המאהיל על הטומאה, וגם כשהטומאה נמצאת כנגד הארובה יטמא הבית כולו, אלא שלענין טומאה אין דין 'לבוד'.

ותמה ה'תוספות' יום טוב' (אהלות פ"י מ"ב) על לשונו של ה'כסף משנה' שנוצא כתוב שבטומאה אין דין 'לבוד', והרי כך מפורשת הלכה זו בגמרא (סוכה יח, א) שאם הטומאה היא כנגד הארובה – הבית כולו טהור, ואינה נחשבת כסתומה

האם העובר נחשב 'בלוע'?

נטמא?
ומבאר הרדב"ז (שו"ת ח"א סי' ד):

כוונת הרוקח לאסור כניסת אשה מעוברת למקום של טומאת מת רק כאשר זמן הלידה קרוב ויש לחשוש שמא כאשר תשהה באוהל המת יוציא העובר את ראשו וייטמא. ולפי זה, כל זמן שאין חשש ליציאת הוולד אכן אין כל איסור.

אך לדעת ה'אבני מילואים' (סי' פב, א), העובר נטמא גם בעודו במעי אמו ואין זה דומה לדין 'טומאה בלועה' שכן אמרו בגמרא (יבמות עח, ב) שאשה מעוברת שהתגיירה אין וולדה צריך טבילה כדי להתגייר משום שטבילת אמו מועילה לו, ואע"פ שגוף האם חוצץ בינו למים, אין זו חציצה כי כך דרך גידולו. ואם כן, כשם שלגבי טבילה אין האם נחשבת כחציצה בין העובר שבמעיה לחוץ, כך גם לגבי טומאה אין האם חוצצת בינו לטומאה, ורק לגבי גוף זר, כגון טבעת הנמצאת במעי האדם, נחשב גוף האדם כחציצה בינו לטומאה.

הלכות טומאת מת פרק כ, הלכה ב: אֲדָם שֶׁפָּלַע מִפִּעֵת, וְנִכְנַס לְאֵהָל הַמֵּת - אֵף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָא טָמְאָה שְׂבָעָה, הַטָּמְעָה טָהוֹרָה.

האם מותר לאשת כהן מעוברת להיכנס לבית הקברות?
כתב ה'רוקח' (סי' שטו): אף על פי שאסור לכהן להיטמא, ואם העובר שבמעיה טהור נמצא שבכניסתה לאוהל המת הרי היא מטמאת אותו, מכל מקום יש להתיר לה כניסה זו מ'ספק ספקא': א) יתכן שהעובר הוא 'נפל' ואינו בר קיימא וממילא אין בו איסור טומאה. ב) יתכן שאינו זכר אלא נקבה שאין בה איסור טומאה.

ולפי זה יש שכתבו שבימינו כאשר ניתן לוודא את זהות הוולד, ראוי לאשה להמנע מכניסה למקום שיש בו טומאת מת אם אינה יודעת בוודאות שאינה נושאת עובר זכר ('מוריה' שנה כח, ה, ע' צג).

ויש לעיין בעיקר דינו של הרוקח:

בהלכה זו מבואר שאדם שבלע טבעת אין היא נטמאת בכניסתו לאהל המת, ואם כן מדוע העובר שבמעיה האשה

פירוש התוספות למס' הוריות דף ח עמ' ב

ובתורת כהנים מפרש דאין חייבין על עשה דכתיב "אשר לא תעשינה", יכול שאני מוציא אף עשה שבגדה – תלמוד לומר "מצות ה'" ריבה וכו', ומה ראית כו' – מוציא אני שאר מצות שאין בהן לא תעשה ומרבה אני עשה שבגדה, שיש בה לא תעשה.

הדרן עלך חוריה בהן משיח

והא אמר מר עשר מצות נצטוו במרה – הא דלא מייתי מהני דכתיב בהדיא כגון מילה לאברהם, שפיכת דמים דכתיב "שופך דם האדם", וגילוי עריות – משום דהכא נצטוו ישראל, והרם בני נח. **חייב** על עשה ועל לא תעשה שבגדה – בפרק "ידיעות הטומאה" מפרש שפירש מן הנדה בקושי, שיציאתו הנאה לו בביאתו. אלא ינעץ צפרניו ויפרש באבר מת. ולחייב **חייב** על אותו עשה, דהוי בלא תעשה, שיש לפרוש באבר מת.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ג-כ"ט ניסן תשע"ח

יום ראשון כ"ג ניסן ה'תשע"ח

הלכות תמורה

פרק רביעי

(1) יבאר כיצד דין ולדות הקדשים וולדי ולדות, והמשנה את הקדשים מקדושה לקדושה.

- 1 א. כיצד דין ולדות הקדשים? ולד שלמים וולד
- 2 תמורת שלמים - הרי אלו פשלמים, והן עצמן
- 3 פשלמים² לכל דבר³. וכן ולד התודה וולד תמורה
- 4 - הרי אלו יקרבו תודה⁴, אלא שאינן טעונין לחם.
- 5 שאין מביאין לחם אלא עם התודה עצמה, שנאמר:
- 6 על זבח התודה; עליו - ולא על ולדה ולא על
- 7 תמורתה, כמו שבארנו. במה דברים אמורים?
- 8 בולדות עצמן; אבל ולדי ולדות - אינן קרבין⁵.
- 9 שמתוך מעשריו⁶ נכר שהוא משהה אותן לגדל מהן
- 10 עדרים עדרים⁷, ולפיכך קונסין אותו ולא יקריבם.

(2) כלומר, וולד השלמים וולד תמורת השלמים הם עצמם קריבים על המזבח, ולא שירעו עד שיפול במ מום ויביא בדמיהם שלמים. (3) שטעונים גם סמיכה, נסכים ותנופות חזה ושוק. (4) משנה שם יח: ונלמד בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא ז, יב) "אם על תודה יקריבנו" - "אם על תודה" לרבות וולדות. (5) אלא רועים עד שיסתאבו, ורש"י (שם) כתב שכונסן לבית ונועל בפניהם את הדלת ומתים ברעב. (6) שלא הקריב מיד את וולדות השלמים והתודה וולדות תמורתם, אלא השאירם עד שגם הם ילדו. (7) וכשיקריבם אחר זמן רב יהיה לו הרבה בשר לאכילה, שהשלמים והתודה נאכלים לבעלים, ובינתיים הוא עובר על הלאו של "לא תאחר לשלמו".

- 11 ב. ולד החטאת⁸ ימות⁹, ואין צריך לומר ולד
- 12 תמורתה¹⁰.

(8) והיא אחת מחטאות המתות. (9) היינו שמכניס אותו לבית ונועל את הדלת עד שימות וכגון שהקדישה ואחר כך נתעברה אבל אם נתעברה לפני שהקדישה אין הולד מת. (10) של חטאת בוודאי ימות, שהרי תמורת החטאת עצמה אף היא מתה.

- 13 ג. השוחט את החטאת¹¹ ומצא בה¹² בן ארבעה¹³
- 14 חיה¹⁴ - הרי זו נאכלת¹⁵ בבשר החטאת¹⁶; שולדי
- 15 הקדשים במעי אמן הם קדושים¹⁷.

(11) וכגון שהיתה שעירה, אבל כבשה אי אפשר שתלד בתוך שנתה הראשונה. (12) בבטנה. (13) והכוונה לבהמה גסה, שזמן עיבורה הוא תשעה חדשים, אבל זה לא ייתכן, שהרי בבהמה גסה אין חטאת, שתהיה נקבה אלא זכר, והזאתו בפנים והוא נשרף ואינו נאכל. (14) המדובר בבהמה דקה,

שזמן עיבורה חמישה חדשים. ולפי שלא כלו לו חדשיו, הרי הוא כאבר מאברי אמו, אבל אם מצא בן חמשה חדשים חי - דינו כוולד חטאת שימות. ומכיוון שהביא רבינו דין זה סמוך לוולד חטאת, נראה, שהמדובר כשהקדישה ואחרי כן נתעברה, כדלהלן, אבל אם נתעברה ואחרי כן הקדישה, שאין הולד מת - אין הבדל בין כלו לו חדשיו ללא כלו לו חדשיו. (15) בלי שחיטה, ששחיטת אמו מתירתו באכילה. (16) לזכרי כהונה ולפנים מן הקלעים (=בעורה) וליום אחד. (17) ולא בעת לידתם, ויש בהם קדושת חטאת, וראה בתמורה שם שזוהי מחלוקת בין שתי ברייתות, ולפי ברייתא אחת היא נאכלת לכל אדם ובכל מקום, משום שוולדי קדשים אינם קדושים אלא בלידתם.

- 16 ד. ולד תמורת האשם וולד ולדה עד סוף העולם -
- 17 ירעו עד שיפול בהם מום, ויקברו ויפלו דמיהן
- 18 לנדבה¹⁸. ואם ילדה זכר¹⁹ אחר שהקריב אשמו²⁰ -
- 19 הולד עצמו יקרב עולה. הפריש נקבה לאשמו
- 20 וילדה - תרעה היא ובה עד שיפול בהן מום,
- 21 ויקברו ויביא בדמי שניהם אשמו²¹. ואם פגר
- 22 הקריב אשמו - יפלו דמיהן לנדבה²².

(18) ופירוש "שיפלו דמיהם לנדבה" ראה להלן הלכה ח, שנותן המעות בשופרות (=תיבות) שהיו במקדש, ובית דין מקריבין באותן המעות עולות נדבה (ולא אשם, שאין אשם בא בנדבה). (19) כלומר, תמורת האשם ילדה זכר. (20) שאין חשש שיקריבוהו לאשמו. (21) ראה במשנה תמורה יט: "המפריש נקבה לאשם (ואשם אינו בא אלא ממין זכר) תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה אשם וכו'". ולענין וולדה אמרו שם (בגמרא שלפני המשנה הנ"ל), שאפילו רבי אליעזר שאמר "המפריש נקבה לעולה וילדה זכר הוא עצמו יקרב עולה", מודה במפריש נקבה לאשם וילדה זכר שאינו קרב אשם, לפי שאין שם אשם על אמו (אבל בעולה יש מציאות של נקבה, בעולת העוף). (22) לעולה, שהרי כבר הקריב אשמו.

- 23 ה. ולד תמורת העולה וולד ולדה עד סוף העולם
- 24 - הרי אלו פעולה, והן עצמן יקרבו עולה²³. הפריש
- 25 נקבה לעולתו וילדה, אף על פי שילדה זכר - ירעה
- 26 עד שיפול בו מום, ויביא בדמיו עולה²⁴. פגר בארנו
- 27 במעשה הקרבנות, שכל מקום שאנו אומרים ופלו
- 28 לנדבה, הוא שיתן המעות בשופרות שהיו במקדש,
- 29 שבארנו בפסקלים במה הם²⁵, ובית דין מקריבין
- 30 באותן המעות עולות נדבה, ונספיהם משל צבור,
- 31 ואינן טעונות סמיכה. אבל מקום שנאמר הוא עצמו
- 32 יקרב עולה או יביא בדמיו עולה - הרי זו טעונה
- 33 סמיכה, ונספיה משלו.

(23) משנה שם יח: ונלמד שם יז: ממה שנאמר (דברים יב, כו-כז) "רק קדשך אשר יהיו לך ונדרוך תשא ובאת אל

18 אֱלוֹ יִפְדּוּ⁴², וַיָּבִיֵא בְדַמְיָהּ קֶרֶן⁴³ הָרְאוּי לְהָבִיֵא
19 בְּדָמֵי וָלֶד שָׁל זֶה⁴⁴.

37 כגון שנתקשתה לילד וחתכו את דופן בטנה והוציאו את הוולד. 38 שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות. 39 שיש לו גם אבר זכרות וגם אבר נקבות. 40 כגון תיש הבא על הרחל (=כבש). 41 ראה בפרק י מהלכות שחיטה הלכה ח שבעים מיני טריפה. ואף כי אין פודין טריפה להאכילה לכלבים (פרק ב מהלכות איסורי מזבח הלכה י) - יש לחלק בין אם נטרפה לאחר שהקדישו שאין פודין אותה, לבין אם היתה טריפה במעי אמה שפודין אותה. 42 אף אם לא נפל בהם מום, שאין לך מום גדול מזה (לחם משנה). 43 איזה שירצה. 44 טעם הדברים לפי שוולדות הקדשים במעי אמן הם קדושים וחל על הוולד שהוא יוצא דופן וכו' קדושת דמים.

20 ט. וְלֶד בַּעֲלַת מוֹם⁴⁵ - הָרִי הוּא פֶּלֶד הַתְּמִימָה לְכָל
21 דָּבָר, וַיִּקְרָב⁴⁶ פָּרָאֵי לוֹ.

45 כלומר, נולד מבהמה בעלת מום וכגון שהוקדשה בעת שהיתה תמימה או היתה בעלת מום עובר ואחרי כן הוממה, וולד זה נולד לפני שנפדתה האם. 46 כן מפורש בגמרא בכורות טו: שמי שסובר "אין בעלי חיים נדחין" - סובר שאם ילדה לפני פדיונה הוולד קדוש.

22 י. קִדְּשִׁים שֶׁהִפִּילּוּ נֶפֶל אוֹ שְׁלֵיָא⁴⁷ - יִקְרְבוּ, וְהָרִי
23 הֵם אֲסוּרִים בְּהִנָּה⁴⁸.

47 כיס שבו מונח העובר במעי אמו. ואף על פי שהפילה שליא בלבד ולא היה בה עובר - בוודאי נמח בה הוולד, כי אין שליא בלי וולד. 48 משנה בתמורה לג: "ואלו הן הנקברין קדשים שהפילה יקברו, הפילה שליא תיקבר". ומפרש רש"י שכל הנך נקברין משום שהם איסורי הנאה, וכמו כן מפורש במשנה חולין עז. "המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים. ובמוקדשין תיקבר".

24 יא. הַמְשָׁנָה אֶת הַקִּדְּשִׁים מִקִּדְּשָׁה לְקִדְּשָׁה⁴⁹ - עוֹבֵר
25 בְּלֹא תַעֲשֶׂה; שְׁנֵאמַר בְּכֹר: לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֶתוֹ -
26 שְׁלֹא יַעֲשֶׂנּוּ עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים⁵⁰. וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר
27 הַקִּדְּשִׁים שֶׁאֵין מְשַׁנִּין אוֹתָן מִקִּדְּשָׁה לְקִדְּשָׁה⁵¹, אֶחָד
28 קִדְּשִׁי מִזֶּבֶחַ וְאֶחָד קִדְּשִׁי בֶּדֶק הַבַּיִת⁵². בִּיעֲד⁵³? אִם
29 הַקִּדְּשִׁי לְבִדָּק הַהִיכָל - לֹא יִשְׁנֶה לְבִדָּק הַמִּזְבֵּחַ⁵⁴.
30 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בִּזְהָ⁵⁵. וְאֵין לוֹקִין עַל לֹא זֶה⁵⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אם הקדיש לבדק ההיכל, לא ישנה לבדק המזבח".

נאמר במשנה (לב. ב.) "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית, אין משנין אותן מקדושה לקדושה". ובפירוש המשנה נחלקו הרמב"ם והראב"ד, ולדעת הרמב"ם אין לשנות גם בקדשי בדק הבית גופא, ולכן פסק שאסור לשנות מבדק ההיכל לבדק המזבח.

אבל הראב"ד השיג עליו, וכתב "אין שינוי בין קדשי היכל לשאר עזרות ולא למזבח" ולשיטתו הדין במשנה הוא רק

המקום אשר יבחר ה' ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח ה' וגו' - "רק קדש" אלו תמורות וכו' "אשר יהיו לך" אלו הוולדות וכו', "ועשית עולותיך הבשר והדם" כדרך שאתה נוהג בעולה אתה נוהג בתמורה וכו'. 24 ואינו קרב עצמו עולה משום שאמו שהיא הקדושה הראשונה, והוא בא מחמתה, אינה קריבה עולה, שאין עולה באה אלא מן הזכר, אבל וולד תמורת עולה אף שהתמורה עצמה אינה קריבה, משום שהיא נקבה - וולדה קרב, משום שההקדש הראשון, שהתמורה באה מחמתה, היה זכר והוא קרב. 25 כמה שופרות היו במקדש.

1 ו. וְלֶד הַמַּעֲשֵׂר²⁶, [וּוֹלֶד] תְּמוּרַת הַמַּעֲשֵׂר²⁷, וְלֶד
2 תְּמוּרַת הַבְּכוֹר, וּוֹלֶדִי וְלִדְוֹתֶיהָ עַד סוֹף הָעוֹלָם -
3 הָרִי אֱלוֹ לֹא יִקְרְבוּ, אֲלֹא יִרְעוּ עַד שְׁיִפֵּל בָּהֶן מוֹם²⁸
4 וַיִּאָּכְלוּ, בְּכֹר וּכְמַעֲשֵׂר שְׁנֵפֵל בָּהֶן מוֹם. וְלִדְוֹת
5 תְּמוּרַת הַבְּכוֹר - לִפְנֵיהֶן²⁹, וְלִדְוֹת מַעֲשֵׂר וְתְמוּרָתוֹ³⁰ -
6 לְבַעֲלֵיהֶן³¹.

26 מעשר בהמה. 27 אינו קרב, שהרי גם תמורת המעשר עצמה אינה קריבה. 28 משנה בתמורה כא. "תמורת הבכור והמעשר, ולדן, וולד וולדן עד סוף העולם הרי אלו כבכור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים". 29 רבינו מפרש מה שאמרו במשנה שם "ויאכלו במומן לבעלים" שהיינו לכהן, ולא לישראל. 30 כלומר, וולדות מעשר וולדות תמורת מעשר. ואילו תמורת המעשר עצמו, שהיא לבעלים, כבר הביא רבינו למעלה פרק ג שם. 31 במשנה שם: "ויאכלו במומן לבעלים".

7 ז. וְלֶד תְּמוּרַת הַפֶּסַח - בְּתְמוּרַת הַפֶּסַח: אִם הָיְתָה
8 אִמּוֹ קָרְבָּה שְׁלָמִים³² - וְלִדָּה יִקְרָב שְׁלָמִים; וְאִם
9 הָיְתָה דִּינָה שְׁתַּמְכָּר וַיָּבִיֵא בְדַמְיָהּ שְׁלָמִים³³ - אִף
10 וְלִדָּה נִמְכָּר וַיָּבִיֵא בְדַמְיָהּ שְׁלָמִים. הַפְּרִישׁ נִקְבָּה
11 לְפִסְחָהּ³⁴ וּוֹלֶדָה³⁵, אוֹ שֶׁהִפְרִישָׁה מַעֲבָרָה - הִיא
12 וּוֹלֶדָה יִרְעוּ עַד שְׁיִפֵּל בָּהֶן מוֹם, וַיָּבִיֵא בְדַמְיָהּ פֶּסַח.
13 וְאִם נִשְׁאַרָה נִקְבָּה זֹאת עַד אַחֵר הַפֶּסַח אוֹ שְׁיִלָּדָה
14 אַחֵר הַפֶּסַח - תִּרְעָה הִיא וּוֹלֶדָה עַד שְׁיִפֵּל בָּהֶן מוֹם,
15 וַיָּבִיֵא בְדַמְיָהּ שְׁלָמִים³⁶.

32 כגון, שהתפס בהמת החולין בקרבן פסח, אחר חצות יום י"ד. 33 כגון שהמיר לפני חצות יום י"ד. 34 ברייתא מובאה בתמורה יט. וראה בפרק א מהלכות קרבן פסח הלכה א, שהפסח אינו בא אלא ממין זכר. 35 כלומר, שנתעברה לאחר שהפריש. 36 כחכמים שם. ואף על פי, שפסח בשאר ימות השנה קרב שלמים ושלמים באים נקבה - נקבה זו שהפרישה לפסח, לא תקרב שלמים, שכל קדושתה היא קדושה פסולה, שהקדישה לפסח, ואין פסח בא נקבה, לפיכך נדחת היא וגם וולדה מהקרבה לשלמים, אלא ירעו עד שיסתאבו ויביא בדמיהם שלמים.

16 ח. וְלִדְוֹת הַקִּדְּשִׁים שֶׁיֵּצְאוּ דֶרֶךְ דֶּפֶן³⁷, אוֹ שְׁיִלָּדוּ
17 טַמְטוּם³⁸ וְאַנְדְּרוֹגִינוּס³⁹ וְכִלְאִים⁴⁰ וְטִרְפָּה⁴¹ - הָרִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואינו יכול לשנות מקדושה חמורה לקדושה גרועה. "ונראה שאין זה אסור אלא מדרבנן". (61) שביציאת רוב ראשו דהיינו פדחתו, הרי הוא כילוד. (62) זוהי בעייתו של רב עמרם מרב ששת בתמורה שם, אם אמר על הבכור, כשהוא בבטן אמו, שעם יציאת רובו (שאו חלה עליו קדושת בכורה) יהיה עולה, באופן שישנה כאן התנגשות של שתי קדושות (קדושת בכור וקדושת עולה) לחול בבת אחת, איזו מהן עדיפה, אם קדושת עולה שהיא כליל לה', או קדושת בכור שהיא מרחם. ופשוט אביי שלא חלה קדושת עולה אלא קדושת בכור, משום ש"דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין". כלומר, קדושת בכור היא של הרב, של הקדוש-ברוך-הוא, ואילו קדושת עולה היא של התלמיד, שאין כאן מצוה להקדישה לעולה.

יג. ואין מערימין על בהמת הקדש להקדיש עברה
קדשה אחרת, אלא הרי הוא פקדשת אמו; שולדות
הקדשים ממעי אמהם הם קדושים⁶³, כמו שבארנו,
והרי כל עבר מהן פקדשת אמו, ואינו יכול לשנותו
בבטן קדרון שעשה בבכור, שהבכור ביציאתו הוא
שמתקדש. אף על פי שכל חקי התורה גזירות הם⁶⁴,
כמו שבארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהן, וכל
מה שאתה יכול לתן לו טעם - תן לו טעם. הרי
אמרו חכמים הראשונים, שהמלך שלמה הבין רב
הטעמים⁶⁵ של כל חקי התורה. יראה לי, שזה
שאמר הפתוב: והיה הוא ותמורתו יהיה קדש,
כענין שאמר: ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף
חמישית כסף ערכך עליו. ירדה תורה לסוף מחשבת
האדם וקצת יצרו הרע. שטבע של אדם נוטה
להרבות קנינו ולחוס על ממונו, ואף על פי שגדר
והקדיש - אפשר שחזר בו ונחם ויפדה בפחות
משויו. אמרה תורה: אם פדה לעצמו - יוסיף
חמש. וכן אם הקדיש בהמה קדשת הגוף, שמא
יחזר בו, וכיון שאינו יכול לפדותה יחליפה
בפחותה ממה; ואם תתן לו רשות להחליף הרע
בטובה - יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא. לפיכך
סתם⁶⁶ הפתוב בפניו שלא יחליף, וקנסו אם החליף
ואמר: והיה הוא ותמורתו יהיה קדש. וכל אלו
הדברים כדי לכף את יצרו ולתקן דעותיו. ורב דיני
התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן
הדעות ולתקן כל המעשים. וכן הוא אומר: הלא
כתבתי לך שלישים במעצות ודעת. להודיעך קשט
אמרי אמת, להשיב אקרים אמת לשלחיה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"רוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים בו".

התוכן הפנימי של תמורה בעבודת האדם הוא יכולתו לעשות תמורה ושינוי בעולם, הגם שהעולם עצמו מצד בריאתו הוא תחתון שאין תחתון למטה ממנו, בכל זאת

בקדשי מזבח שאין משנים אותם אפילו מקדשים קלים לחמורים "אבל בדק הבית מה יש בין זה לזה". והוא כשיטת רש"י בש"ס.

ויש לומר שטעם הרב"ד הוא כרש"י בחומש, שפירש הפסוק "ויקחו לי - לשמי", שהנתינה למשכן ולמקדש צריכה להיות "לשמי", היינו לשם הקב"ה, ולכן אם הקדיש לבדק הבית יכול לשנות לבדק המזבח כי נתינת שניהם היא "לשמי", ופחות נוגע החילוק הפרטי שבין בדק הבית לבדק המזבח.

(על"פ לקו"ש חלק ט"ז עמוד 287)

(49) שאומר על עולה, הרי זו שלמים או על שלמים הרי זו עולה, וכן כל כיוצא בזה. (50) היינו שלא יאמר "הרי זו עולה" או "הרי זו שלמים". (51) ספרא בחוקותי (פרשה ה הלכה ב"ג) "מנין שלא יקדיש אדם בכור, תלמוד לומר בכור לא יקדיש איש אותו וכו' אין לי אלא בכור מנין לכל הקדשים שאין משנין אותם מקדושה לקדושה, תלמוד לומר (שם) בבהמה לא יקדיש איש אותו" "כאילו אמר כל מה שיהא לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו קדושה אחרת אלא יישאר כמו שהוא". (52) משנה בתמורה לב. "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותם מקדושה לקדושה". וראה בחינוך (מצוה שנו), שכתב, שגם קדשי בדק הבית למדו מהפסוק הנ"ל "בבהמה לא יקדיש איש אותו" - "ירמוז בכל בהמה קדושה בין בקדושה לקדשי מזבח בין לבדק הבית, שאין משנין אותה מקדושתה ועל הכל נאמר לא יקדיש איש אותו" (לשון החינוך שם). (53) אין משנים בקדשי בדק הבית (שקדשי מזבח אין משנין, הוא שאומר על עולה שהוא שלמים או להיפך כנ"ל). (54) שכשם שבקדשי מזבח אין משנים מעולה לשלמים ומשלמים לעולה, כך בקדשי בדק הבית אין משנים מבדק ההיכל לבדק המזבח. וייתכן כי מבדק הבית למזבח, מותר. (55) שאם הקדיש לבדק דבר זה, אסור לשנותו לבדק דבר אחר. (56) לפי שאין בו מעשה שהרי לא אהנו מעשיו, ואינו קדוש.

יב. כיצד מערימין על הבכור להקדישו למזבח
הקדש אחר? מקדישו בבטן קדש שיוגד. שנאמר:
אשר יבפר לה' לא יקדיש איש אותו - משויבפר אי
אתה מקדישו, אבל אתה מקדישו בבטן⁵⁷. לפיכך
יש לו לומר: מה שבמעיה של מבפרת זו, אם הוא
זכר - הרי זו עולה⁵⁸. אבל אינו יכול לומר זכתי
שלמים⁵⁹, שאינו יכול להפקיע אותו מקדשתו כדי
להנות בו⁶⁰. ואם אמר: עם יציאת רב ראשו⁶¹ יהיה
עולה - הרי זה בכור ואינו עולה⁶².

(57) גמרא שם כה. "שהבכור ביציאתו [מרחם אמן] הוא שמתקדש". (58) במשנה שם, שקדושת עולה חמורה מקדושת בכור, שבכור נאכל לכהנים ועולה כליל לה', לכך יכול לשנותו. (59) כלומר, מה שבמעיה של מבכרת זו הרי הוא זבחי שלמים. (60) שם בגמרא, שבכור הוא לכהן ושלמים נאכלים לבעליו והיא קדושה גרועה משל בכור,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ג ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

63) כתנא קמא של רבן שמעון בן גמליאל בתמורה כד: כה. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא כז, כו) "אך בכור אשר יבכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו" - "משיבוכר לה' אי אתה מקדישו אבל אתה מקדיש את הבכור בבטן, יכול אף וולדי כל הקדשים כן (שאתה יכול להקדישם בקדושה אחרת) תלמוד לומר "אך" חלק, הרי שוולדות הקדשים ממעי אמם הם קדושים. 64) ואינם לפי הבנתו של האדם. 65) ולא כל הטעמים, שהרי על מצוות פרה אדומה אמר שלמה "על כל אלו עמדתי ועל פרשת פרה שאלתי וחקיתי ופשפשתי, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" (במדבר רבה שם). 66) כלומר, גדר בעדו, מנע ממנו.

- 1 סליקו להו הלכות תמורה בסיעתא דשמיא
- 2 נגמר ספר תשיעי, והוא ספר הקרבנות. הלכותיו
- 3 ששה, ופרקיו חמשה וארבעים, ואלו הן: הלכות
- 4 קרבן פסח - עשרה פרקים. הלכות חגיגה -
- 5 שלשה פרקים. הלכות בכורות - שמונה פרקים.
- 6 הלכות שנגזות - חמשה עשר פרקים. הלכות
- 7 מחסרי פרה - חמשה פרקים. הלכות תמורה -
- 8 ארבעה פרקים.
- 9 לב טהור ברא לי אלהים וריח נכון חדש בקרבי
- 10 ספר עשירי והוא ספר טהרה
- 11 הלכותיו שמונה. וזהו סדורן: א. הלכות טמאת
- 12 מת. ב. הלכות פרה אדמה. ג. הלכות טמאת
- 13 צרעת. ד. הלכות משכב ומושב. ה. הלכות שאר
- 14 אבות הטמאות. ו. הלכות טמאת אכלין. ז. הלכות
- 15 פלים. ח. הלכות מקואות

הלכות טמאת מת

- 16 מצינו עשה אחת. והוא דין טמאת מת.
- 17 ובאר מזה זאת בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר שהמת מטמא במגע ובמשא ובאוהל, טומאת היסט האמורה בכל מקום מה היא, והנושא בבית הסתרים אם מטמא במשא אדם ובגדים, וטומאת אוהל אם היא ככל הטומאות, טומאות אוהל האמורה בכל מקום מה היא, ואם הגוי מטמא באוהל, הגוי והבהמה אם מתמאין במת או בטומאה אחרת, המת אינו מטמא עד שתצא נפשו, ואם נחלק ועדיין הוא מרפרף.

- 19 א. המת מטמא במגע ובמשא ובאוהל טמאת
- 20 שבעה². וטמאת מגע ואהל מפרשין בתורה,
- 21 שגאמר: הנגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת
- 22 ימים; ונאמר: כל הבא אל האהל וכל אשר באהל
- 23 יטמא שבעת ימים.

2) יש דברים שמתמאים טומאת ערב, זאת אומרת שהנוגע בהם או נושאם טמא אותו יום בלבד עד הערב, ויש טומאות שהנוגע והנושא טמא שבעת ימים, בתלמוד ובלשון רבינו:

עושים בו תמורה ונעשה דירה לו יתברך. עניין זה נפעל על ידי התורה - "דבר ה' זו הלכה", ובפרט בהלכה הידועה "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה ומיד הן נגאלין".

(על פי יין מלכות' ספר קרבנות סימן יד)

~ נקודות משיחות קודש ~

"אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם ראוי להתבונן בהן, וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם".

ומחדש כאן הרמב"ם שגם בחוקים שאין טעמם ידוע, חובה על האדם להתבונן בהם "וכל מה שאתה יכול ליתן בו טעם תן בו טעם". ולכאורה קשה ממה שכתב בשמונה פרקים לרמב"ם, שמה שאמרו חז"ל "לא יאמר אדם אי אפשר לעשות עבירה, אלא אפשרי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי" מדברת רק על חוקי התורה, אבל על המשפטים שבה שהם מובנים בשכל צריך לומר "אי אפשר", כי "הנפש החשובה לא תתאוה לאחד מאלו הרעות". כלומר, חייב אדם לומר "אי אפשר" מצד טעמה השכלי, אבל בחוקים צריך לומר "אפשר" שקיומה יהיה באופן שאין לה טעם שכלי אלא רק מצד קבלת עול מלכותו ית', ומדוע כותב כאן ש"ראוי להתבונן בהם".

ויש לומר: המשפטים שבתורה מובנים בכח ההשגה האנושית ומתיישבים בשכל האדם, משא"כ החוקים יסודם בשכל התורה שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה ואינם טעמים מוכרחים בשכל הפשוט. ועל-פי-זה יש לבאר לשון הרמב"ם כאן "ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים", כי במילים "עצות מרחוק מגדול העצה" נמצאת ההגדרה של טעמי החוקים שאינם מובנים לאדם מיד ומצד שכלו האנושי אלא רק לאחר התבוננות, ולכן צריך זהירות שאם "לא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה, אל יהי קל בעיניו ולא יהרוס לעלות אל ה' כו".

ועדיין קשה, שהרי הדין הוא ש"אין פודין את ההקדשות אלא בשלושה בקיאים, ומכריזין עליהן בפני כל הבאין לפדות", ואין יוכל לפדותו בפחות מכדי שוויו. ובנוסף, הרי מדובר באדם שהקדיש ממונו והתגבר על יצרו הרע "להרבות ממונו", ומדוע חוששים שיחזור בו מן הקצה אל הקצה.

אלא הביאור בזה הוא, שטעמים אלו הם "מרחוק מגדול העצה", ומצד שכל האדם הפשוט אין זה מתקבל, ורק מכיון "שירדה תורה לסוף דעתו של אדם, כיון שהקב"ה שברא את האדם מכיר גם את טבעו ויצרו, שיש בכוחו להטות את האדם גם אחרי שהקדיש עד שישתדל ויעשה כל האפשר להתנהג באופן הפכי ולהחליף היפה ברע "ויאמר טוב הוא".

(על פי יין מלכות' ספר קרבנות סימן יג)

וְלֹא נִגְעָה בְּלִשְׁוֹנוֹ, אוֹ שֶׁהִכְנִיסָהּ לְתוֹךְ מְעֵי שֶׁל
אִשָּׁה מְלֻמָּטָה וְלֹא נִגְעָה בְּבִשְׂרָהּ¹⁹ - לֹא נִטְמָא
הַבּוֹלֵעַ מִשּׁוֹם מִגְעַ זֶה²⁰, שֶׁהָרִי לֹא נִגְעָה בְּבִשְׂרוֹ,
שֶׁנִּגְיַעַת פָּנִים אֵינָה נִגְיַעָה²¹.

(15) ולא על-ידי דבר אחר. אין זאת-אומרת שאין המת
מטמא אלא בנגיעה ישירה, שהרי ישנם כמה סוגי טומאה
אחרים, המכוון רק להגדיר טומאת מגע מה היא.
(16) שאינו מקום גלוי כל כך. קידושין כה, א: "אמר עולא,
הכול מודים בלשון, לענין טומאה דגלוי הוא". (17) של
הנוגע. במסכת אהלות (פרק ג משנה ג) שינוי, הנוגע בשיער
בשיניים ובצפרניים של המת כשהם מחוברים לגוף - טמא.
ולמד רבינו מזה, שגם אם אותם הדברים של טהור נגעו
במת - נטמא. (18) פלך. (19) החיצון. (20) כלומר, אינו
מטמא משום מגע, אבל מטמא משום משא, כמו שיתבאר
לקמן בפרק זה הלכה ח. (21) בלשון התלמוד: "טומאת
בית הסתרים" (נדה מב, ב).

ד. קרום שֶׁעַל הַמִּפְתָּח²² - הָרִי הוּא פְּעוֹר הַבִּשְׂרָה
לְעֵינֵן מִגְעַ טְמָאוֹת²³; וְכִשּׁוֹת שֶׁעַל הַקֶּטֶן - אֵינָה
פְּעוֹר הַבִּשְׂרָה. פִּיֶּצֶד? מִי שֶׁנִּגְעָה טְמָאָה בְּקָרוֹם מִכְתּוֹ
- נִטְמָא כְּאִלּוּ נִגְעָה פְּעוֹר; נִגְעָה בִּשְׂעַר הַדֶּק²⁴ שֶׁעַל
בִּשְׂרָה הַקֶּטֶן - לֹא נִטְמָא. וְכֵן אָדָם טָמֵא שֶׁהִיָּתָה בּוֹ
מִפֶּה וְנִגְעַ הַטְּהוֹר בְּקָרוֹם מִכְתּוֹ הַטָּמֵא - נִטְמָא. אִם
הָיָה קֶטֶן טָמֵא וְנִגְעַ הַטְּהוֹר בְּכִשּׁוֹת שְׁלֹו - לֹא
נִטְמָא, בֵּין בְּטְמָאָת מֵת בֵּין בִּשְׂאָר טְמָאוֹת. וְכֵן
לְכֻלֵּי צוֹאָה אוֹ טֵיט וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶם מְדַבְּרִים שְׁאִין
חוֹצְצִין²⁵ עַל הַגּוֹף, וְכֵן גִּלְדֵי צוֹאָה²⁶ מִן הַדְּבָרִים
שֶׁחוֹצְצִין עַל הַגּוֹף - אֵינָם פְּעוֹר הַבִּשְׂרָה לֹא לְטָמֵא²⁷
וְלֹא לְהִתְטַמֵּא²⁸.

(22) כשפצע מתחיל להירפא הוא מעלה קרום דק ורך, ונקרא
"גלד" בלשון המשנה. (23) מקוואות פ"ט מ"ד.
(24) במשנה שם כתוב: "כשות של קטן", ופירש הערוך:
שיער הדק. וכן פירש רבינו. וכתב בכסף-משנה שהמדובר
בשיער הרך שעל גופו הנושא מאליו, אבל שיער ממש
מטמא בין בגדול ובין בקטן. (25) אם טבל ועל בשרו
לכלוכים אלה, אינם חוצצים בין המים ובין הגוף, וטבילתו
כשירה. (26) חתיכות קטנות ויבשות. (27) אם היו על
הטמא, ונגע בהם אדם טהור - לא נטמא. (28) אם היו על
הטהור, ונגעו בטמא - לא נטמא האדם. תוספתא מקוואות
פ"ו ה"ד: "שאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא מטמאים
ולא מיטמאין חוץ מקרום שעל גבי מכה".

ה. כֶּשֶׁם שֶׁאָדָם מִתְטַמֵּא בְּנִגְיַעָתוֹ בְּטְמָאָה, כִּף
הַכִּלִּים מִתְטַמֵּאִים²⁹ בְּנִגְיַעַת הַטְּמָאָה בֵּהֶן; חוּץ מִכְּלִי
חֶרֶס³⁰, שֶׁאֵינוֹ מִתְטַמֵּא אֲלָא מֵאוֹירוֹ³¹, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר
בְּהַלְכוֹת פְּלִים³². וְזֶהוּ כִּלְלִי גָדוֹל בְּטְמָאָה: כָּל
הַמְטַמֵּא אָדָם בְּמִגְעַ - מְטַמֵּא פְּלִים, וְכָל שֶׁאֵינוֹ
מְטַמֵּא אָדָם בְּמִגְעַ - אֵינוֹ מְטַמֵּא פְּלִים. וְאֵין אָדָם
וְכִלִּים מְקַבְּלִין טְמָאָה אֲלָא מֵאֵב הַטְּמָאָה³³.

"טומאת שבעה". אלה ואלה צריכים טבילה במקוה שיש
בו ארבעים סאה.

ב. טְמָאָת מִשָּׂא מִפִּי הַשְּׂמוּעָה³. וְקָל וְחֹמֶר הַדְּבָרִים⁴:
אִם נִבְלָה, שֶׁהִיא טְמָאָת עֶרֶב⁵ וְאֵינָה מְטַמָּאָה בְּאֵהָל,
מְטַמָּאָה בְּמִשָּׂא, שְׁנֵאמַר: וְהִנֵּשֵׂא אֶת נִבְלָתָם; הַמֵּת⁶
לֹא כָּל שֶׁכֶּן? וְיָמָּה וְנִבְלָה, שֶׁמִּגְעָה טְמָאָת עֶרֶב,
מִשָּׂאָה טְמָאָת עֶרֶב⁷; אָף הַמֵּת, שֶׁמִּגְעוֹ טְמָאָת
שְׂבָעָה⁸, מִשָּׂאוֹ טְמָאָת שְׂבָעָה. אֵין טְמָאָת מִשָּׂא בְּמֵת
מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁹, אֲלָא דִּין תּוֹרָה. וְיִרְאָה לִּי¹⁰, שֶׁשֶּׁתֵּק
מִמֶּנָּה¹¹ הַכְּתוּב כְּדֶרֶךְ שֶׁשֶּׁתֵּק מֵאִסּוּר הַבֵּת¹², לְפִי
שֶׁאִסּוּר בְּפִרוּשׁ אֶפְלוֹ בֵּת הַבֵּת, וְשֶׁתֵּק מֵאִסּוּר אֲכִילָת
בִּשָּׂר בְּהֶלֶב¹³, לְפִי שֶׁאִסּוּר בְּפִרוּשׁ אֶפְלוֹ בְּשׁוּלוֹ; כִּף
שֶׁתֵּק מְטַמָּאָת מִשָּׂא בְּמֵת, לְפִי שֶׁטְמָאָה בְּפִרוּשׁ אֶפְלוֹ
טְמָאָת אֵהָלוֹ, כָּל שֶׁכֶּן מִשָּׂאוֹ¹⁴.

(3) אינה כתובה בתורה בפירוש, אלא נמסרה מפה לאוזן
ממשה רבינו עד חכמי הדורות האחרונים. (4) ספרי פרשת
חוקת פסיקה כזו. קל-וחומר היא אחת המידות שהתורה
נדרשת בהן. (5) הנוגע בה או נושאה טמא רק אותו היום
עד הערב. (6) שטמא באוהל ומטמא שבעה ימים.
(7) כלומר, לענין זמן הטומאה, מגע ומשא שווין.
(8) כמגעו. (9) בכמה מקומות מגדיר רבינו כ"דברי
סופרים" את ההלכות שנלמדו בקל-וחומר ובמידות אחרות
שהתורה נדרשת. ולפיכך מדגיש כאן, שטומאת משא, אע"פ
שנלמדה בקל-וחומר, היא דין תורה ממש. והטעם מפני
שהיא מקובלת איש מפי איש עד הלכה למשה מסיני,
והקל-וחומר נאמר רק לחזק את ההלכה. (10) בדרך כלל,
מביא רבינו בחיבורו הגדול רק את הדברים שנאמרו
במדרשי הלכה, בשני התלמודים - בבלי וירושלמי -
בתוספתא ובספרי הגאונים, ובמקרים יוצאים מן הכלל,
כשהוא מוסיף משהו מסברת עצמו, דרכו להקדים ולהודיע
סברת עצמו הוא אומר. (11) מטומאת משא.
(12) התורה אסרה בפירוש לבוא על בת הבת (ויקרא יח, י'),
אבל לא כתבה כלום על איסור הבת. (13) התורה כתבה
שלוש פעמים "לא תבשל גדי בחלב אמו", ולא כתבה "לא
תאכל" (ראה הלכות מאכלות אסורות פ"ט ה"ב, ובלחם-
משנה שם). (14) וקל וחומר שכזה נקרא בלשון התלמוד
"גילוי מילתא" (פירוש, סברא הגיונית המגלה לנו את הדבר
לאמיתו. מילתא = דבר). וקל-וחומר שכזה, כוחו יפה גם
לענין עונש מלקות ומיתה, מה-שאין-כן בקל-וחומר רגיל,
שעליו אמרו: אין עונשים מן הדין (דין) = קל-וחומר או
בנין אב).

ג. טְמָאָת מִגְעַ הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּמֵת בֵּין
בִּשְׂאָר הַמְטַמֵּאִים, הוּא שֶׁנִּגְעַ הָאָדָם בְּבִשְׂרוֹ בְּטְמָאָה
עֲצֻמָּה¹⁵, בֵּין בִּידּוֹ בֵּין בְּרִגְלוֹ בֵּין בִּשְׂאָר בִּשְׂרוֹ,
וְאֶפְלוֹ בְּלִשְׁוֹנוֹ¹⁶ - הָרִי זֶה נִטְמָא. וְכֵן נִרְאָה לִי,
שֶׁאִם נִגְעַ בְּצַפְרָנָיו¹⁷ אוֹ בְּשִׁנָּיו - נִטְמָא. בֵּין שֶׁהֵם
מְחַבְּרִים לַגּוֹף - הָרִי הֵם בְּגוֹף. אֲבָל אִם תִּחַב אָדָם
טְמָאָה בְּכוֹשׁ¹⁸ וְהִכְנִיסָהּ לְתוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל אָדָם טְהוֹר

22 שְׁמַאֲחַר שֶׁהִגִּיעָה לְתוֹךְ בִּטְנוֹ אֵינוֹ לֹא נֹגַע וְלֹא
23 נוֹשֵׂא. וְאִם טָבַל - טָהוֹר וְאִם עַל פִּי שֶׁהִטְמִינָהּ בְּתוֹךְ
24 מַעְיָנוֹ.⁴⁵

(41) נדה מב, ב. (42) ראה למעלה ה"ג. (43) והמגע אינו מטמא. (44) מקוואות פ"ר מ"ח. (45) שם.

25 ט. אֵין מִתְטַמֵּא⁴⁶ בְּמִשְׁא אֶלֶּא הָאֲדָם⁴⁷ בְּלִבָּד, לֹא
26 הַפְּלִים. מִיָּדָה? הֲרִי שֶׁהִיָּה מִנָּח עַל יָדוֹ עֲשֵׂרָה פְּלִים
27 זֶה עַל גִּבּוֹ זֶה וְהַנִּבְלָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ בְּפָלִי הָעֲלִיּוֹן -
28 הָאֲדָם טָמֵא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא נִבְלָה, וְהַפְּלִים שֶׁעַל יָדוֹ
29 כָּלָן טָהוֹרִים, חוּץ מִפָּלִי הָעֲלִיּוֹן שֶׁנִּגְעָה בּוֹ הִטְמִינָהּ.
30 וְכֵן כָּל מִיּוֹצֵא בָּהּ.

(46) זבים פ"ה מ"ג. (47) שם שנינו: "כל הנושא ונישא על המרכב טהור חוץ מן האדם, וכל הנושא על הנבילה טהור חוץ מן המסיט". ופירש רבינו שם, שאדם הנושא את הנבילה טמא, אפילו לא הסיטה (היזזה ממקומה), ומה שאמר "כל הנושא ונישא על הנבילה טהור" הכוונה לכלים, כמו בבבא הקודמת גבי מרכב, אלא שבנבילה אי-אפשר היה לומר "חוץ מן האדם", שהרי בנבילה רק הנושא טמא אבל לא הנישא, ולפיכך אמרו "חוץ מן המסיט", שהוא טמא גם בנישא. כך יש לבאר כוונת רבינו שם. [הר"ע ברטנורא סובר, שגם נושא אינו מטמא אלא אם-כן הסיט, ולפיכך הוא מפרש המשנה כפשוטה, אבל דעת רבינו אינה כן].

31 י. טִמְאָת אֶהֱל אֵינָה בְּשֶׁאֵר טִמְאוֹת אֶלֶּא בְּמַת
32 בְּלִבָּד⁴⁸. וְכֵן שֶׁהָאֶהֱל הָאֲדָם אוֹ הַפְּלִים⁴⁹, אֶפְלוּ מִחַט
33 שֶׁהָאֶהֱלָה עַל הַמַּת, אוֹ שֶׁהָאֶהֱל הַמַּת עַל הָאֲדָם אוֹ
34 עַל הַפְּלִים⁵⁰, אוֹ שֶׁהִיָּה הַמַּת עִם הָאֲדָם אוֹ עִם
35 הַפְּלִים תַּחַת אֶהֱל אֶחָד⁵¹ - הֲרִי אֵלוֹ טִמְאִים.

(48) כלים פרק יא משנה ד. (49) אהלות פ"ג מ"א. (50) שם. (51) כתוב בתורה (במדבר יט, יד): "כל הבא אלא האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים".

36 יא. וְטִמְאָת אֶהֱל הָאֲמִוְרָה בְּכָל מְקוֹם הוּא שֶׁתִּטְמָא
37 אוֹתָהּ טִמְאָה הָאֲדָם אוֹ הַפְּלִים בְּאַחַת מִשְׁלֹשׁ דְּרָכִים
38 אֵלוֹ. אֶחָד הֵבֵא כָּלוּ לְאֶהֱל הַמַּת אוֹ⁵² הֵבֵא מִקְצָתוֹ⁵³ -
39 הֲרִי זֶה נִטְמָא בְּאֶהֱל. אֶפְלוּ הַכְּנִיס יָדוֹ אוֹ רִאשִׁי
40 אֲצִבְעוֹתָיו אוֹ חֲטִמּוֹ⁵⁴ לְאֶהֱל הַמַּת - הֲרִי זֶה נִטְמָא
41 כָּלוּ. נִגַּע בְּמִשְׁקוֹף⁵⁵ וְצִירָף יָדוֹ⁵⁶ עִם הַמִּשְׁקוֹף - נִטְמָא
42 כָּאֵלוֹ בֵּא מִקְצָתוֹ. נִגַּע בְּאַסְקָפָה⁵⁷: מִטְּפַח וְלִמְטָה
43 קְרוֹב לְאֶרֶץ⁵⁸ - טָהוֹר⁵⁹, וּמִטְּפַח וְלִמְעָלָה - טָמֵא.
44 וְיִרְאָה לִי, שֶׁדָּבָר זֶה מִדְּבָרֵיהֶם⁶⁰.

(52) בין ובין. (53) נזיר מג, א: "כיוון דעייל ידיה איסתאיב" (בעברית: כאשר הכניס ידו - נטמא). בספרי חוקת פיסקה קבו, למדו דין זה מהכתוב (במדבר שם): "כל הבא אל האהל", כלומר, כל ביאה שהיא. (54) נזיר שם. (55) אהלות פ"ב, מ"ח. (56) ע"י הנגיעה צירף ידו למשקוף (כסף-משנה). (57) בסף בחלק הבולט מחוץ

(29) כלים פ"א מ"א. (30) שם פ"ב מ"א. (31) אם נכנסה טומאה לתוך הכלי אף-על-פי שלא נגעה בדופן, אבל אם נגעה בדופן הכלי מבחוץ לא נטמא. בברייתא חולין כד, ב דרשו מהכתוב (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבירו". תוכו, אף-על-פי שלא נגע. ובתורת כהנים פרשת שמני פרשתא ז ה"ה, למדו: תוכו מטמא ואין מטמא מאחוריו. (32) פ"ג ה"א. (33) בבא קמא ב, ב. המת עצמו נקרא אבי אבות הטומאה, ואדם הנוגע בו נעשה אב הטומאה, וטמא שבעה ימים וצריך הזאת מי אפר פרה אדומה ביום השלישי לטומאתו וביום השביעי, אבל הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון לטומאה ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין. ויש חילוקי דינים בין אדם לכלים ויתבאר במקומם. [בהקדמתו לסדר טהרות, מונה רבינו אחד-עשר חלקי אב הטומאה המתחלקים לכמה סוגים].

1 ו. טִמְאָת מִשְׁא הָאֲמִוְרָה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּמַת בֵּין
2 בְּשֶׁאֵר כָּל הַמִּטְמָאִים בְּמִשְׁא, הוּא שֶׁיִּשְׂא הָאֲדָם
3 הִטְמִינָהּ אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בָּהּ. אֶפְלוּ הִיָּה בֵּינוּ
4 לְבִינָה אֶבְיָה³⁴, הוֹאִיל וְנוֹשֵׂא - נִטְמָא. וְאֶחָד הַנוֹשֵׂא
5 עַל רִאשׁוֹ אוֹ עַל יָדוֹ אוֹ עַל שְׁאָר גּוּפוֹ³⁵. וְאֶחָד
6 הַנוֹשֵׂא הוּא בְּעִצְמוֹ אוֹ שֶׁנִּשְׂאָה אַחֵר וְהִנִּיחָהּ
7 לְמַעַלָּה מִנָּה³⁶, הוֹאִיל וְנִשְׂאָת עָלָיו מִכָּל מְקוֹם -
8 נִטְמָא. וְאֶפְלוּ הִיָּתָה הִטְמִינָהּ תְּלוּיָה בְּחוּט אוֹ
9 בְּשֻׁעָר, וְתָלָה הַחוּט בְּיָדוֹ וְהִגְבִּיָּה הִטְמִינָהּ כָּל
10 שֶׁהוּא³⁷ - הֲרִי זֶה נוֹשֵׂא וְנִטְמָא.

(34) כגון שהאבן מוטלת על כתפו או על ראשו, והטומאה על האבן. (35) דעת רבינו, שאפילו לא היוז את הטומאה אלא היתה מונחת עליו - נטמא (תפארת ישראל "ביקש דעת" אות ו). (36) האדם הנושאה. (37) מן הארץ, כגון שהייתה הטומאה מונחת על הארץ, וחוט קשור בה, והאדם מחזיק את החוט בידו (רבינו בפירושו לכלים פ"א מ"ב).

11 ז. מִסִּיט³⁸ בְּכָלֵל נוֹשֵׂא הוּא, וְכָל דָּבָר שֶׁמִּטְמָא בְּמִשְׁא
12 - מִטְמָא בְּהִסָּט³⁹. מִיָּדָה? קוֹרָה שֶׁהִיא מִנְחַת עַל הַכֶּתֶל
13 וְעַל צִדָּה מַת אוֹ נִבְלָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְכֹא טָהוֹר לְקִצָּה
14 הַקוֹרָה הַשְּׁנִי וְהַנִּידוֹ, בֵּינוֹ שֶׁהִנִּיד אֶת הִטְמִינָהּ שֶׁבִּקְצָה
15 הַשְּׁנִי טָמֵא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא. וְאֵין צָרִיף לִזְמֵר, אִם מִשְׁן
16 אֶת הַקִּצָּה הַשְּׁנִי כִּנְגַד הָאֶרֶץ עַד שֶׁהִגְבִּיָּה הִטְמִינָהּ אוֹ
17 שֶׁגָּרַר הִטְמִינָהּ עַל הָאֶרֶץ, שֶׁזֶּה נוֹשֵׂא וְדָאִי. וְזֶה וְכָל
18 מִיּוֹצֵא בָּהּ⁴⁰ הִיא טִמְאָת הַסֵּט הָאֲמִוְרָה בְּכָל מְקוֹם.

(38) מזוז ואינו נושא. דוגמא - לקמן. (39) בבבא בתרא ט, ב אמרו שהנבילה מטמאה בהיסט, והוא הדין לכל המטמאים במשא, ובתוספתא אהלות פ"א ה"א אמרו בפירוש, שהמת מטמא בהיסט. (40) כגון שדפק על השולחן, ומכוח הדפיקה זזו הכלים.

19 ח. הַנוֹשֵׂא⁴¹ בְּתוֹךְ בֵּית הַסֵּתָרִים⁴² - נִטְמָא; שֶׁאֵף עַל
20 פִּי שֶׁאֵין הַנְּגִיעָה שָׁם נְגִיעָה⁴³, הַנוֹשֵׂא שָׁם נוֹשֵׂא
21 הוּא. אֶלֶּא אִם כֵּן נִבְלַע הִטְמִינָהּ בְּתוֹךְ מַעְיָנוֹ⁴⁴,

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אע"פ שנאמר. (71) כאן מתחיל הנימוק למה הקטן מטמא. (72) תשעה חדשי הריון. ילד כזה חזקתו שהוא בן קיימא. (73) שנולד חודש לפני זמנו. (74) אין לו סיכויים להתקיים אפילו שלושים יום (בבא בתרא, כ, א). (75) אף-על-פי שהוא חי.

- טו. המת⁷⁶ אינו מטמא עד שתצא נפשו. אפלו מגיד⁷⁷ או גוסס, אפלו נשחטו בו שני הסימנים⁷⁸ - אינו מטמא עד שתצא נפשו; שנאמר: בנפש האדם אשר ימות. נשברה מפרקתו⁷⁹ ורב בשורה עמה, או שנקרע כדג מגבו, או שהתז ראשו, או שנחלק לשני חלקים בבטנו - הרי זה מטמא אף על פי שעדין הוא מרפרף⁸⁰ באחד מאיבריו.

(76) אהלות פ"א מ"ו. (77) מחותך בכמה מקומות, מלשון "גדוד אילנא" בדניאל יא, ד (רש"י יבמות קכ, א. ורבינו במשנה מפרש: חתוך או נדקר). (78) וושט וקנה. מימרא של שמואל במסכת גיטין ע, ב. וכן משמע במשנה חולין קיז, ב (ראה כסף-משנה). (79) כל הדינים שנאמרו כאן עד סוף הפרק - מקורם בחולין כ, ב. וכא, א. (80) מניע.

פרק שני

(1) יבאר הנפל שלא נתקשרו איבריו אם מטמא ככל אדם, כזית מבשר המת לח או יבש, והנצל מבשרו, ואבר הנחתך מאדם החי, בשר הפורש מן החי או עצם בלא בשר ואבר הפורש מן המת, מוח שבתוך העצם, ואבר ובשר המדולדלים בדם, מה בין אבר מן החי לאבר מן המת, ואצבע יתירה שיש בה עצם, העצמות שהן מטמאות כמת, ושאר העצמות, ומת שהריקבו עצמותיו בקבר, דם המת ודם החי, ואם נתערב דם שיצא ממנו סמוך למיתה עם דם שלאחר מיתה, הרוג שהיה מוטל על המיטה ודמו מנטף כשהוא חי, יצא ממנו רביעית וספק כולו מחיים או לאחר מיתה, הקבר כל זמן שהטומאה בתוכו, וגולל ודופק ובית הפרס.

- א. הגפול², אף על פי שעדין לא נתקשרו איבריו בגדידיו, מטמא במגע ובמשא ובאהל פאדם גדול שמת; שנאמר: הנגע במת לכל נפש אדם³. וכן כזית⁴ מבשר המת, בין לח בין יבש פחרש, מטמא במת שלם. והנצל⁶ בפשר מטמא בכזית. איזהו נצל? זה הפשר שנמות ונעשה לחה סרוחה. והוא שתקרש אותה הלחה הנמצאת מן המת. שאם קרשה - בידוע שהוא מבשרו; ואם לא קרשה - אינה מטמאה, שמה פיהו וניעו הוא.

- (2) שנולד מת לפני גמר חדשי הריונו. (3) "לכל" פירושו אפילו נפל. נזיר נ, א. (4) משנה, שם מט, ב. (5) נדה נד, ב. פסק כתנא-קמא. ראה לקמן פ"ג ה"י. (6) נזיר, שם.

- ב. אף על פי שהשעורין פלם הלכה למשה מסיני⁷ הן, אמרו חכמים⁸: תחלת בריתו של אדם כזית⁹, ולפיכך שעור טמאת בשרו כזית.

- (7) עירובין ד, א. (8) נתנו טעם לדבר. (9) 'ספרי' זוטא.

למשקוף, אבל כנגד המשקוף הוא אוהל ממש, וכאשר אך הושיט ידו לאוירו - נטמא. (58) במשנה שם אמרו: "מטפח ולמטן - טהור, מטפח ולמעלן - טמא". ומפרש רבינו: מטפח ולמטן, היינו הטפח הקרוב לקרקע. ומטפח ולמעלן, היינו למעלה מאותו טפח (ובתפארת ישראל פירש אחרת. ראה שם). (59) מפני שהוא כקרקע. (60) חכמים גזרו טומאה בנוגע בחלקה החיצון משום חלקה הפנימי שהוא תחת המשקוף.

- יב. אחד המת מישראל או מן העובדי פוכבים מטמא במגע ובמשא⁶¹.

(61) יבמות פא, א. מסקנא של רבינא, שאפילו ר' שמעון בן יוחאי האומר שגוי מת אינו מטמא באוהל, מודה שטמא במגע ומשא.

- יג. ואין העובד פוכבים מטמא באהל⁶². ודבר זה קבלה הוא⁶³. והרי הוא אומר במלחמת מדין: כל נגע בחלל, ולא הזכיר שם אהל. וכן העובד פוכבים אינו נעשה טמא מת⁶⁴, אלא עובד פוכבים שנגע במת או נשא או האהיל עליו - הרי הוא כמי שלא נגע. הא למה זה דומה? לבהמה⁶⁵ שנגעה במת או האהילה עליו. ולא בטמאת המת בלבד, אלא בכל הטמאות כלן אין העובד פוכבים ולא הבהמה מתטמאין בהן.

(62) כר' שמעון בן יוחאי שם, ואע"פ שחכמים חולקים עליו - פסק כמותו, מפני שרבינא נוקט שיטתו, וגם מפני שאליהו אמר לרבה כך (בבא מציעא קיד, ב). כסף-משנה. (63) ר' שמעון למד דין זה מהמקרא, ורבינו סובר שהדרשה היא רק אסמכתא, ועיקר הדין קבלה היא איש מפי איש עד משה רבינו (ראה תוספות שם ד"ה ואין). (64) נזיר סא, ב. (65) חיה. באהלות פ"ח מ"א שנינו, שבהמה חיה ועוף חוצצים בפני הטומאה (פירוש, הם נידונים כמו מחיצה המפסיקה בין הטומאה ובין הטהור, שאין הטומאה עוברת), וכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ.

- יד. ומדברי סופרים, שיהו העובדי פוכבים פזבין לכל דבריהן⁶⁶. ואין לה בכל מיני נפש⁶⁷ מה שמתטמא והוא חי או מטמא והוא חי חוץ מן האדם בלבד, והוא שיהיה מישראל⁶⁸. אחד גדול ואחד קטן⁶⁹ מתטמאין בכל הטמאות. אפלו בטמאת המת, שנאמר בה: איש⁷⁰ אשר יטמא, אחד האיש ואחד הקטן; שהרי⁷¹ הוא אומר שם: ועל כל הנפשות אשר היו שם. אפלו קטן בן יומו שנגע או נשא או האהיל על המת - נטמא, והרי הוא טמא מת. והוא שנולד לתשעה⁷²; אבל בן שמונה⁷³ - הרי הוא באבון⁷⁴ ואינו מקבל טמאה⁷⁵.

(66) נדה לד, א. (67) בעלי חיים. (68) המדובר בכל הטומאות חוץ מטומאת זיבה, שגזרו חכמים על הגויים. או הכוונה לדין תורה (ראה משנה-למלך). (69) בין גדול ובין קטן. משנה נדה מג, ב. (70) "איש" בכל מקום, פירושו גדול. הפיסקא: "שנאמר וכו'" נמשכת ל"אפילו". כלומר,

נתלש יעלה ארוכה ויתרפא. (19) כלים פ"א מ"ה.
(20) שם. (21) עדיות פ"ו מ"ג.

ד. איבר²² הפורש מן המת מטמא במגע ובמשא²¹
ובאהל כמת. והוא שיהיה שלם בכריתו, פשוט
וגידים ועצמות. חסר עצמו, אם נשאר עליו פשוט
כזית - מטמא כמת שלם²³. חסר הפשוט ולא חסר
העצם²⁴: אם נשאר עליו פדי לעלות ארוכה כחי -
מטמא כמת שלם; ואם לאו - הרי הוא כשאר
עצמות המתים שאין עליהן הפשוט²⁵.

(22) שם, העיד רבי יהושע ורבי נחוניא בן אלינתן. ומדובר
כשאין בו כזית, שהרי כזית מן המת מטמא לדברי הכל,
ואפילו אינו אבר שלם (אהלות פ"ב מ"א). (23) מפני
הבשר. ראה באות הקודמת. (24) שם. לקמן בפ"ג ה"ב
מבאר רבינו דין חסר מקצת מן העצם. (25) ודינן יתבאר
לקמן בפ"ג. סיכום דיני אבר שלם: א) מן החי: 1. אם יש
בו בשר גידין ועצמות, מטמא בכל שהוא במגע במשא
ובאוהל: 2. אם חסר מן הבשר ונשאר כדי שיחזור ויתרפא
באבר שלא נתלש - מטמא במגע במשא ובאוהל: 3. אם
לא נשאר כשיעור זה - מטמא במגע ובמשא אבל לא
באוהל: 4. חסר מקצת מן העצם, אף-על-פי שיש באבר
כזית בשר - אינו מטמא כלל. ב) אבר מן המת: 1. אם יש
בו בשר גידין ועצמות - מטמא במגע, במשא ובאוהל: 2.
חסר מן הבשר ונשאר כזית, אע"פ שאין בנשאר כדי שיחזור
ויתרפא באבר מן החי שלא נתלש - מטמא במגע, במשא
ובאוהל: 3. לא נשאר כזית - מטמא במגע ובמשא, אבל
לא באוהל: 4. חסר כל שהוא מן העצם ואין עליו כזית בשר
- מטמא במגע ובמשא, אבל לא באוהל, אע"פ שלא ניטל
כלום מן הבשר (ראה לקמן פ"ג ה"ב).

ה. מת²⁶ שבתוף העצם - הרי הוא מעלה ארוכה
מבחוץ²⁷. לפיכך, קולית²⁸ המת, והוא עצם הסתום
משני קצותיו, אם יש בתוכה מת פדי לעלות ארוכה
- הרי זה כמת שלם. היה פה מת המתנדנד²⁹, אם
יש בו כזית - הרי זה מטמא באהל. אף על פי
שהעצם סתום מכל צדדיו - טמא בוקעת³⁰
ועולה³¹, בוקעת ויורדת³², כמו שיתבאר³³. שהמת
כפשוט לכל דבר³⁴.

(26) כרבי יוחנן ואביי, חולין קכה, א. (27) המוח שבפנים
גורם שיעלה בשר על העצם מבחוץ. (28) עצם הירך
העגולה. (29) מנותק מן העצם בפנים ומתנודד.
(30) פורצת דרך העצם. (31) ומטמאה כל הנמצא כנגדה
למעלה ממנה. (32) תחתיה, אבל מן הצדדים אינה
מטמאה. (33) לקמן פ"ז. (34) תוספתא אהלות פ"א ה"ב.

ו. האיבר³⁵ והבשר המדלדלים³⁶ באדם, ואף על פי
שאין יכולין לחזור ולחיות - טהורים. מת האדם -
הרי הבשר טהור³⁷, והאיבר מטמא משום איבר מן
החי³⁸. ואינו מטמא משום איבר מן המת. מה בין
איבר מן החי לאיבר מן המת? איבר מן החי, פשוט
העצם. (18) אם יהיה חסרון בשר כשיעור הזה באבר שלא

ג. איבר שנתחף מן האדם החי - הרי הוא כמת
שלם, מטמא במגע ובמשא ובאהל¹⁰. אפילו איבר
קטן של בן יומו. שהאיברים אין להם שיעור¹¹.
שנאמר: כל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב;
והדבר ידוע, שדין חלל חרב כדין חלל אבן או חלל
שאר דברים¹². מפי השמועה למדו, שלא פא זה
אלא לטמא נוגע באיבר שפלטתו החרב¹³. במה
דברים אמורים? ¹⁴ כשהיה האיבר שלם בכריתו,
בשר וגידים ועצמות; שנאמר: או בעצם אדם -
עצם שהוא באדם¹⁵: מה אדם - בשר וגידים
ועצמות, אף איבר מן החי - עד שיהיה בכריתו,
בשר וגידים ועצמות¹⁶. אבל הפליא והלשון ובידע
בהן, אף על פי שהן איבר בפני עצמן, הואיל ואין
בהן עצם - הרי הן כשאר הבשר. חסר מן העצם
של איבר כל שהוא - הרי האבר פלו טהור¹⁷. חסר
מבשרו: אם נשאר עליו בשר שראוי לעלות בו
ארוכה כחי¹⁸ ויתרפא וישלם - הרי זה מטמא במגע
ובמשא ובאהל¹⁹; ואם לאו - מטמא במגע ובמשא
ואינו מטמא באהל²⁰. ובשר הפורש מן החי²¹ -
טהור. וכן עצם בלא בשר הפורש מן החי - טהור.

(10) אהלות פ"ב מ"א. (11) הכסף משנה מציין את המקור
באהלות פ"א מ"ז. אולם המשנה שם עוסקת בדיני מת, ואין
משם הוכחה ברורה שגם אבר מן החי מטמא בכל שהוא.
ומקור יותר משכנע היא המשנה שם פ"ב מ"א הכוללת אבר
מן המת ואבר מן החי בבבא אחת לטמא באוהל אם יש
עליהם בשר כדי להעלות ארוכה, מבלי לקבוע כל שיעור
כמותי. (12) ולמה כתבה תורה בחלל חרב? (13) נזיר נג,
ב: "שנחלל מן החרב", פירוש, החרב הפילה אותו ונפלט
ממנה. (הדרשות הנוטות מפשטן של מקרא, מגדיר רבינו
"מפי השמועה", כלומר קבלה בידי חכמים איש מפי איש
לדורש כך, ובכך עיקר הדין הוא הלכה למשה מסיני אלא
שיש לו גם רמז במקרא (ראה הקדמתו למשנה), ובספרי
פרשת חוקת, פיסקה קכז, הסמיכו דין זה מן "או בעצם".
(14) 'ספרי' שם. (15) דרשה זו נאמרה ב'ספרי' שם בהמשך
הלימוד לטומאת אבר מן החי מן הכתוב (במדבר יט, טז):
"או בעצם", ואף-על-פי שרבינו למד מן "בחלל חרב", אינו
דוחה את הדרשה של ה'ספרי' לענין שצריך שיהיו עליו
בשר וגידים ועצמות. וראה להלן אות נה. (16) כרבי
עקיבא, חולין קכה, ב. נויש לתמוה, למה לא כתב
שארכובה אינה מטמאה מפני שאין עליה בשר כמו שפרט
לשון וכוליה, הרי בגמרא שם אמרו, שלרבי עקיבא ארכובה
אינה מטמאה מפני שאין עליה בשר? וצ"ע. (17) ואף-
על-פי שנשאר הרבה. באהלות פ"ב מ"ה, אנו שונים: "אלו
שאם חסרו טהורים... ואבר מן החי שחסר עצמו". ומדגיש
שם רבינו בפירושו את ההבדל בין אבר מן החי לבין עצם
מן המת שמתמא אם יש בו כשיעור ואפילו אין עליו בשר
כלל, אבל אבר מן החי אינו מטמא אם חסר כל שהוא מן
העצם. (18) אם יהיה חסרון בשר כשיעור הזה באבר שלא

והוסיף דבר חדש - מפתח. ולפיכך הקשו עליו שם מנסינים של תלמידי רבי ישמעאל, שלא מצאו מפתח ולא הקשו על רבי אליעזר ורבי יהושע, ותיצרו מה שתיצרו. ורבינו קיבל דעתם של רבי אליעזר ורבי יהושע, שאלה הארבעה שני איברים הם, וקיבל גם דעתו של רבי עקיבא שהוסיף מפתח, ולפיכך יצאו לו מאתים חמשים ואחד. ומסולקת זה תמיהת רבים על רבינו, שלכאורה מספרו מנוגד לדעתם של כל התנאים. [ואפשר גם לפרש, שרבינו מונה שני הצירים כאבר אחד, וכן את הדלתות ומקבל גם דעת רבי עקיבא ('קריית ספר')]. (46) בשלימותו, בשר גידים ועצמות. (47) רב בבכורות שם, דורש: "אדם כי ימות באהל" (במדבר יט, יד), דבר השווה בכל אדם (פירוש, בין באיש ובין באשה). (48) אצבע ששית. נדה מט, ב. (49) עומדת בשורה אחת עם שאר האצבעות. (50) דיני רוב האיברים, מבוארים לקמן בה"ח. (51) אף-על-פי שהעצם פחותה מכשעורה. (52) ואם העצם שבה היא כשעורה - טומאתה דין תורה. (53) שהרי אסור לשרוף תרומה וקדשים, ומצוה לאכלם.

- ח. עצמות המת⁵⁴ שאין עליהם בשר, אם נפרת בהן צורת עצמות⁵⁵ - הרי אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל כמת שלם, שאני קורא בהם עצם אדם⁵⁶. ואלו הן העצמות שהן מטמאין כמת: השדרה, והגלגלת, ורב בנגנו, ורב מנגנו. השדרה כיצד?⁵⁷ שדרה שהיא שלמה - הרי היא כמת שלם; ואם חסרה אפלו חללא אחת משמונה עשרה חליות - הרי היא כשאר העצמות. הגלגלת כיצד? גלגלת שהיא שלמה - הרי היא כמת; ואם חסרה כסלע⁵⁸ - הרי היא כשאר העצמות. היו בה נקבים קטנים - כלם מצטרפין לכסלע. כל בנגינו⁵⁹ של אדם הוא שתי השוקים והירכיים והצלעות והשדרה. ורב בנגנו של מת - הרי הוא כמת שלם. כיצד? כגון שתי שוקיו וירך אחת⁶⁰. ואם חסר רב בנגנו כל שהוא - הרי הן כשאר העצמות. רב מנגנו כיצד? רב מנגן עצמות. כגון שהיו מאה חמשה ועשרים עצם⁶¹ - הרי אלו כמת שלם. היו מאה ארבעה ועשרים - הרי הן כשאר עצמות. אף על פי שהיה אדם זה יתר באיבריו או חסר באיבריו - אין משגיחין בו אלא על מנגן רב כל אדם; אלא אם פן היתה אצבע שיש בה צפרן או שהיתה נספרת על גב היד, שהיא עולה למנגן⁶², כמו שבארנו⁶³.

(54) אהלות פ"ב מ"א. (55) כלומר, שלא הרקיבו. ראה לקמן הי"א. (56) כתוב בתורה (שם, טז): "אשר יגע... במת או בעצם אדם או בקבר", ואף-על-פי שהכתוב מדבר בנגיעה, למדו ממנו ב'ספרי' לענין טומאת אוהל מפני ההיקש למת. ומבאר רבינו כאן, שכל הנקרא "עצם אדם" מטמא באוהל. ובפירושו למשנה סוף פ"א מאהלות, כתב רבינו: וזה מאמר ה': "או בעצם אדם", ייחס העצם לאדם עד שיהיה בו עצם ובשר כמו כלל גשם האדם, אז יהיה דינו כדין המת בכללו. (57) מכאן, שהשדרה לבדה, וכן

- 1 הפורש ממנו³⁹ ועצם הפורש ממנו - טהורים⁴⁰;
2 ואיבר מן המת, בשר הפורש ממנו ועצם הפורש
3 ממנו - כמפורשים מן המת השלם ומטמאין
4 בשעורן⁴¹.

(35) מחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון במשנה, חולין קכט, ב. ופסק כרבי מאיר. (36) תלויים ולא ניתקו לגמרי, ואינם יכולים להתרפאות ולהידבק בחזרה במקומם (רבינו בפירושו שם). (37) "מיתה עושה ניפול" (שם עג, ב) פירוש, המיתה מפילה את האבר המדולדל, והרי הוא כנתלש ברגע המיתה, ולפיכך אין לו דין בשר המת, אלא בשר שנתלש מן החי, שאינו מטמא. (38) שדינו נתבאר בה"ב. (39) עדויות פ"ו מ"ג. כרבי יהושע ורבי נחוניא, נגד דעת רבי אליעזר. (40) אינם מטמאים כאבר שנתלש. רש"י שם מפרש הטעם, מפני שטומאת אבר מן החי למדו מן הכתוב (ויקרא יא, לט): "וכי ימות מן הבהמה", כלומר, חלק מן הבהמה, ומשמע שלפני מיתת החלק אינה מטמאה כלל. פסק כרבי אליעזר ורבי יהושע, נגד רבי נחוניא שם. (41) שיתבאר לקמן.

- 5 ז. ובין איבר מן החי בין איבר מן המת אין להן
6 שעור⁴². אמרו חכמים⁴³: מאתים שמונה וארבעים
7 איברים יש באיש, כל אחד ואחד מהן בשר וגידים
8 ועצם, ואין השנים מן המנגנון⁴⁴; ובאשה⁴⁵ מאתים
9 ואחד וחמשים. כל איבר מהן שפרש כבדיתו⁴⁶, בין
10 מן החי בין מן המת, מטמא במגע ובמשא ובאהל;
11 חוץ משלשה איברים יתרות שבאשה⁴⁷, שאינן
12 מטמאין באהל. וכן אצבע יתרה⁴⁸ שיש בה עצם
13 ואין בה צפרן: אם נספרת על גב היד⁴⁹ - עולה
14 למנגן רב האיברים⁵⁰; ואם אינה נספרת על גב היד
15 - מטמאה במגע ובמשא⁵¹, ואינה מטמאה באהל.
16 וטמאתה מדברי סופרים⁵². ואם היתה בה צפרן - הרי
17 היא כשאר האיברים. ומפני מה גזרו טמאה על
18 אצבע שאינה נספרת? גזרה משום הנספרת. ולמה
19 לא טמאוה באהל? עשו לה הפר, כדי להודיע
20 שטמאתה מדבריהם משום גזרה, כדי שלא ישרפו
21 על טמאתה תרומה וקדשים⁵³.

(42) אהלות פ"א מ"ז. (43) שם מ"ח, פירוט מפורש של כל האיברים. (44) אהלות פ"ג מ"ג. (45) בכורות מה, א. מחלוקת תנאים במנין איברי האשה העודפים על איברי הגבר. רבי ישמעאל מונה שני צירים ושתי דלתות, ורבי אליעזר אומר: צירים (אינו קובע כמה), ורבי יהושע אומר: דלתות (לא קבע מספרן): רבי עקיבא אומר: מפתח. רבי ישמעאל ורבי אליעזר לא נחלקו במציאות, שהרי תלמידי רבי ישמעאל בדקו ומצאו (שם), במה נחלקו? איזה חלקי הגוף יש להגדיר באיברים בפני עצמם, אבל שניהם מודים שבגוף האשה נמצאים ארבעת החלקים הממלאים תפקידים מסוימים בתהליך הלידה. רבי אליעזר מונה את שני הצירים כאיברים בפני עצמם הכוללים גם את הדלתות, ורבי יהושע סובר שהדלתות עיקר וצירים טפלים להן, ובא רבי עקיבא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ג ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 **כָּמֵת; וְאִינוּ מְטַמָּא בְּמַגֵּעַ, לְפִי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לַגֵּעַ**
16 **בְּכֹל⁷², שֶׁהָרִי אֵינוֹ גּוֹף אֶחָד. וְאֶפְלוּ גְבֻלוֹ בְּמִים -**
17 **אֵינוֹ חֲבוּר⁷³.**

(69) אהלות פ"ב מ"ב. (70) במשנה נאמר: "מלא תרוד".
ובנזיר ג, ב - מפרש חזקיה: מלא פיסת היד (פירש רש"י:
בלי אצבעות), ורבי יוחנן מפרש: מלא חפניו. ופסק כר'
יוחנן נגד חזקיה רבו, מפני שבגמרא שם אמרו שדעת רבי
יוחנן כחכמים, וחזקיה כרבי מאיר (ראה רש"י שם)
(כסף-משנה). (71) שהרי נשא את כולו והאחיל על כולו.
(72) רק בפירוורים הקרובים ביותר לגוף הנוגע (חולין קכו,
ב). (73) משנה, אהלות שם.

18 **יב. דָּם הַמֵּת⁷⁴ מְטַמָּא כָּמֵת בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא וּבִאֲהָל;**
19 **שְׁנֵאמַר: בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, וְנֵאמַר: כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ.**
20 **וְכִמָּה שְׁעוּרֹ? רַבִּיעִית⁷⁵. אֶפְלוּ תַמְצִית הַדָּם⁷⁶, כָּל**
21 **זֶמֶן שֵׁישׁ בּוֹ אֲדֻמוּמִית מְטַמָּא בְּאֲהָל הַמֵּת.**

(74) שם. (75) רביעית הלוג = כביצה וחצי הביצה.
(76) דם שנקרש, נשאר סביבות הגוש נוזל צלול, ויש בו קצת
מראה אדמומית. נחל זה נקרא "תמצית הדם" מפני שהוא
מתמצה מן הדם. חולין פז, ב: "צללתא דמא".

22 **יג. דָּם הַחַי, אֶפְלוּ דָם נִחְיָה - הָרִי זֶה טָהוֹר כָּל**
23 **זֶמֶן שֶׁהוּא חַי. נִתְעַרֵּב⁷⁷ הַדָּם שֵׁיצָא מִמֶּנּוּ בְּאַחֲרוֹנָה**
24 **סְמוּךְ לְמִיתָה עִם הַדָּם שֵׁיצָא מִמֶּנּוּ אַחֵר שְׁמֵת, וְכָל**
25 **הַתְעַרְבוֹת רַבִּיעִית, וְאִין יָדוּעַ כָּמָה יֵצֵא מִחַיִּים**
26 **וְכָמָה יֵצֵא אַחֵר מִיָּתָה, אֶפְלוּ חֲצִי רַבִּיעִית מִחַיִּים**
27 **וְחֲצִיָּה אַחֵר מִיָּתָה - הָרִי זֶה נִקְרָא דָם תְּבוּסָה,**
28 **וּמְטַמָּא בְּמִשָּׂא וּבְמַגֵּעַ וּבִאֲהָל, אֲלֹא שְׁטִמְאָתוֹ מִדְּבָרִי**
29 **סוֹפְרִים⁷⁸.**

(77) כרבי עקיבא שם, מפני שבנדה עא, א - אמרו, שזו היא
דעת חכמים. (78) נדה סב, ב.

30 **יד. הָרוּג⁷⁹ שֶׁהָיָה מְטָל עַל הַמָּטָה וְדָמוֹ מְנֻטָּף**
31 **כְּשֶׁהוּא חַי וְיֻוָּרֵד לְגִמָּא, וּמֵת וְהָרִי הַדָּם מְנֻטָּף אַחֵר**
32 **מוֹתוֹ וְיֻוָּרֵד לְאוֹתָהּ גִּמָּא - הָרִי כָּל הַדָּם שֶׁבָּה טָהוֹר;**
33 **שֵׁטְפָה טָפָה רִאשׁוֹנָה רִאשׁוֹנָה⁸⁰ בְּטָלָה בְּדָם שֵׁיצָא**
34 **מִחַיִּים. יֵצֵא מִמֶּנּוּ רַבִּיעִית דָּם בְּלֹבֵד, וְסֶפֶק פְּלָה**
35 **מִחַיִּים סֶפֶק פְּלָה לְאַחֵר מִיָּתָה - הָרִי זֶה סֶפֶק טְמֵאָה**
36 **כְּשֶׁאֵר הַסִּפְקוֹת, וְהַנּוֹגֵעַ בָּהּ בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד - טָמֵא,**
37 **בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים - טָהוֹר, כִּמּוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ⁸¹.**

(79) שם עא, א. (80) פירוש, טיפה ראשונה שנפלה לתוך
הדם שיצא מחיים - בטלה ברוב, וכשנפלה השנייה דינה
כראשונה ובטלה, וכן הטיפות שלאחריהן. (81) בהל'
אבות הטומאות מפט"ז ואילך.

38 **טו. הַקָּבֵר⁸² כָּל זֶמֶן שֶׁהִטְמֵאָה בְּתוֹכוֹ מְטַמָּא בְּמַגֵּעַ**
39 **וּבִאֲהָל כָּמֵת, דִּין תּוֹרָה; שְׁנֵאמַר: אוֹ כָּמֵת אוֹ בְּעֶצֶם**
40 **אָדָם אוֹ בְּקֶבֶר. וְאֶחָד הַנּוֹגֵעַ בְּגִגּוֹ שֶׁל קָבֵר אוֹ הַנּוֹגֵעַ**
41 **בְּכַתְלֵיו⁸³. וְהוּא שִׁיחָה בְּנוֹי⁸⁴ וְסִתּוּם⁸⁵ וְאַחֵר כֵּךְ**

הגולגולת לבדה מטמאות. (תמהו עליו, שהרי במס' נזיר נב,
א - שאלו אם כוונת המשנה שידרה או גולגולת, או שידרה
וגולגולת שתיהן ביחד מטמאות באוהל, אבל לא אחת מהן
והבעיה לא נפשטה, ולמה פוסק רבינו שכל אחת מהן
מטמאת ודאי. והר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן)
מבאר, מפני ששמאי אומר שם בפירוש שדרה או גולגולת,
ולא מצאנו דבר ברור נגד דעתו, אין לנו לחדש מחלוקת
מדעת עצמנו. (58) מטבע רומית של כסף בתקופת
המשנה. (59) תוספתא, אהלות פ"ג ה"ג. (60) שם:
בכורות מה, א. והוא-הדין לשתי ירכות ושוק אחד
(תוספתא). (61) רוב מן מאתים ארבעים ושמונה. מובן
שמדובר, כשאין ביניהן השדרה או הגולגולת.
(62) ומחשבין לפי מנין איברים שלו, ובמקרה שהיו לו שתי
אצבעות יתירות אין העצמות מטמאות באוהל בפחות ממאה
עשרים ושש. ואם היתה לו רק אצבע יתירה אחת אינה
מוסיפה כלום, שהרי הרוב מן 249 עולה כמו הרוב מן 248
היינו: 125. (63) למעלה בה"ז. ראה אות מד.

1 **ט. שְׂאֵר עֲצָמוֹת הַמֵּת שֶׁאֵין בָּהֶן רֹב מִנֵּן וְלֹא רֹב**
2 **בְּנִין, וְלֹא שְׁדֵרָה שְׁלֵמָה וְלֹא גִלְגֻּלַת שְׁלֵמָה, אִם הָיָה**
3 **בָּהֶן רֵבַע הַקָּבֵר⁶⁴ - הָרִי אֵלּוּ מְטַמָּאִים כָּמֵת בְּמַגֵּעַ**
4 **וּבְמִשָּׂא וּבִאֲהָל⁶⁵. הָיָה פָּחוֹת מִרְבַּע, אֶפְלוּ עֶצֶם**
5 **כְּשֶׁעוֹרָה - מְטַמָּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא וְאִינוּ מְטַמָּא**
6 **בְּאֲהָל⁶⁶.**

(64) הקב מכיל ארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות.
(65) במשנה אהלות פ"ב מ"א, שנינו: "רובע עצמות מרוב
הבנין או מרוב המנין", וכן היא דעת בית-הלל בעדיות פ"א
מ"ו, ומשמע שרובע עצמות אינו מטמא אלא אם הן מרוב
המנין או מרוב הבנין. וכדי שלא יהיו דברי רבינו בניגוד
לבית-הלל ולסתם משנה - עלינו לפרש, שהתכוון לומר
שאין בהן רוב מנין ורוב בנין, אבל הן מן רוב המנין או
רוב הבנין. ולפיכך דייק וכתב שאין "בהן" ולא "שאינן"
מרוב (ראה כסף-משנה). (66) במשנה עדיות שם, שנינו:
"שמאי אומר, אפילו בעצם אחד". פירוש, אפילו עצם אחת
גדולה שיש בה רובע הקב מטמאה באוהל, וסובר רבינו
שדעת יחיד היא ואין הלכה כמותו.

7 **י. הָיָה עֶצֶם אֶחָד, אֶפְלוּ יֵשׁ בּוֹ רֵבַע - הָרִי זֶה מְטַמָּא**
8 **בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא וְאִינוּ מְטַמָּא בְּאֲהָל. טְמֵאָה עֶצֶם אֶחָד**
9 **הַלֵּכָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. לְפִי שְׁנֵאמַר: וְכָל הַנּוֹגֵעַ בְּעֶצֶם,**
10 **לְמַדּוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה⁶⁷: אֶפְלוּ עֶצֶם כְּשֶׁעוֹרָה מְטַמָּא**
11 **בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא. וְלְפִי שְׁטִמְאָתוֹ הַלֵּכָה, הָרִי הוּא דִּין**
12 **תּוֹרָה⁶⁸ וְלֹא מִדְּבָרִי סוֹפְרִים.**

(67) פירוש, הלכה היא מפי השמועה, שיש לה רמז במקרא,
אבל אינה דרשה גמורה. ראה למעלה אות יב.
(68) בהקדמתו לסדר טהרות, מונה רבינו עצם כשעורה בין
אבות דרבנן, וברור שחזר בו כאן, ומשנה מפורשת בנזיר
מט, ב - אומרת, שהנזיר מגלח על עצם כשעורה.

13 **יא. מֵת⁶⁹ שֶׁהִקִּיבּוֹ עֲצָמוֹתָיו בְּקָבֵר וְנִנְעָשׂוּ רֵקֶב -**
14 **מְלֵא חֲפְנִים⁷⁰ מְאוֹתוֹ רֵקֶב מְטַמָּא בְּמִשָּׂא וּבִאֲהָל⁷¹**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבמת טמא בשעת חיבורו, משקה היוצא מהמתים והדברים שאם חסרו כל שהוא טהורים.

א. אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל: המת, אפלו נפל שלא נתקשרו איבריו בגידין. וכזית מבשר המת, וכזית נצל. ואיבר מן החי ואיבר מן המת שיש עליהם בשר פראוי. והשדרה והגלגלת, ורב בנינו ורב מנינו. ורבע עצמות מפל מקום, אף על פי שאין בהן לא רב בנין ולא רב מנין. ורביעית דם תבוסה². הכל שתים עשרה.

(2) דם המטפטף מאדם הרוג בין חיים למיתה ומעורב בו דם חי ודם מת, וטומאתו מדרבנן.

ב. ואלו מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באהל: איבר מן החי שחסר בשרו ואין בו להעלות ארוכה³. ואיבר מן המת שחסר בשרו או עצמו ולא נשאר בשר פדי להעלות ארוכה⁴ או שחסר העצם אף על פי שיש עליו בשר פדי להעלות ארוכה. והשדרה שחסרה ואין בה רבע עצמות. והגלגלת שחסרה ואין בה רבע עצמות. ועצם אפלו כשעורה. וארץ העמים. ובית הפרס. הכל שבע⁵.

(3) ואם חסר עצמו אפילו כל שהוא טהור לגמרי. (4) בבא זו מלמדת, שאפילו לא נשאר כדי להעלות ארוכה מטמא במגע ובמשא. ואף על פי שיש בשר כדי להעלות ארוכה - אינו מטמא באוהל. (5) מנה שמונה פרטים. ואולי אבר מן המת שחסר עצמו ויש בשר כדי להעלות ארוכה, ושאר עליו, נמנו כדבר אחד.

ג. הגולל והדופק מטמאין במגע ובאהל כקבר ואינן מטמאין במשא. הרקב מטמא במשא ובאהל ואינו מטמא במגע. טמאת רבע עצמות באהל, וטמאת רביעית דם, וטמאת איבר שאין עליו בשר פראוי, בין מן המת⁶ בין מן החי - יראה לי, שכלן טמאתן אינן דין תורה; שהרי אין הנזיר מגלח עליהן⁷, כמו שבארנו בנזירות⁸, ואין חביב עליהן על ביאת המקדש, וכל טמא בטמאה של תורה חביב על ביאת המקדש. לפיכך אני אומר, שכל טמאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה - אינה דין תורה.

(6) כשהעצם שבו היא פחותה מכשעורה (כגון בנפל קטן - כסף משנה), שאם היא כשעורה מטמאה מן התורה. (7) ובנזיר מא, ב משמע שכל טומאות דאורייתא הנזיר מגלח עליהן. (8) פרק ז, הלכה ב. ושם כתב שהנזיר מגלח על חצי קב עצמות ועל חצי לג דם ועל אבר שיש עליו בשר כראוי.

ד. אין רקב המת מטמא עד שיקבר ערם בארון של שיש או של זכוכית⁹ וכיוצא בהן ויהיה פלו שלם. חסר ממנו איבר או שנקבר בכסותו או בארון של עץ או של מתכת - אין רקבו טמא, מפני שרקב

יהיה פלו מטמא במגע ובאהל. אבל המעמיד פלים או אבנים וכיוצא בהן בצדי המת, וכסה עליו מלמעלה בפלים או באבנים וכיוצא בהן - זה הפסוי המטל מלמעלה נקרא⁸⁶ גולל, ואלו הצדדין המעמידין את הגולל שהוא נשען עליהן נקראין דופק; ושניהם, הגולל או הדופק, מטמאין במגע ובאהל כקבר, וטמאתן מדברי סופרים, ואינן מטמאין במשא⁸⁷. לפיכך, אם גרר הגולל בתכלים⁸⁸ עד שפסה בו את המת או גררו או שמטו מעל המת, או שגרר הדופק עד שהעמיד עליו הגולל או שמטו בתכלים מתחת הגולל - הרי זה טהור⁸⁹. ודברים שסומכין את הדופק⁹⁰, והם הנקראין דופק דופקין - הרי הן טהורין⁹¹.

(82) אהלות פ"ז מ"א. (83) שם, בתנאי, שיש במקום הטומאה בפנים טפח על טפח ברום טפח פנוי, ואם אין כשיעור הזה אינו מטמא מן הצדדים אלא כנגד הטומאה. (84) בידי אדם. (85) ואם הוא פתוח טפח על טפח, הטומאה יוצאת דרך הפתח. (86) בפירושו למשנה ד' שם כתב רבינו, שגולל ודופק הם הקבר עצמו, הדופק הם ארבעת הכתלים, והגולל הוא הכיסוי שלמעלה (וכן דעת רש"י), אבל כאן חזר בו, ומפרש שגולל ודופק שניהם הם על הקבר (ראה 'תוספות יום טוב' שם). (87) רבינו בפירושו למשנה הנ"ל כתב הטעם, מפני שמשא במת עצמו אינו מפורש בתורה אלא נלמד בקל וחומר מנבילה, לא גזור בגולל ודופק. והראב"ד כאן אומר שגולל ודופק מטמאים מן התורה. מגע למד רבי עקיבא מן הכתוב: וכל אשר יגע כו' (במדבר יט, טז), ואהל מ"על פני השדה" אבל משא לא נזכר בתורה. (88) ולא נגע בו. (89) האדם שגרר את הגולל. (90) מצדדיו. (91) משנה, שם.

טז. שדה שנחרש בה קבר ואבדו עצמות המת בעפרה⁹² - היא הנקראת בית הפרס. ועפרה מטמא במגע ובמשא, שמה יש בה עצם כשעורה, ואינה מטמאה באהל. וכן כל ארצות העמים עפרן מטמא במגע ובמשא מפני העצמות שאין נזהרין בהן. וטמאת בית הפרס וארץ העמים⁹³ מדברי סופרים, כמו שיתבאר⁹⁴.

(92) אהלות פ"ח מ"ב. ראה לקמן פ"י. (93) שבת יד, ב: יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים, גזור טומאה על ארץ העמים. (94) לקמן פ"ט הי"ב.

יום שני כ"ד ניסן ה'תשע"ח

פרק שלישי

(1) יבאר המטמאים במגע ובמשא ובאוהל והמטמאים במגע ובמשא ולא באוהל, כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, ומתי רקב המת מטמא, המת שנשרף ושלדו קיימת, ושפיר מרוקם שטרפו במים, תולעים ועורות האדם, וכל

י. בַּשָּׂר הַמֵּת שֶׁנִּפְרַף וְנִעְשָׂה כְּקֶמַח²⁰ - טָהוֹר. וְכֵן
אֶפֶר הַשְּׂרוּפִין - טָהוֹר. וְכֵן הַתּוֹלָעִים הַנִּהְיוּ מִבֶּשֶׂר
הַמֵּת, בֵּין חַיִּים בֵּין מֵתִים - טָהוֹרִין. וְכֵן בָּאֲרָנוֹ,
שֶׁהֵמָּה כְּבֶשֶׂר בְּכָל מָקוֹם, בֵּין בִּמְתָּה בֵּין בְּנִבְלָה
וְשָׂרִץ.

20 בגמרא שם מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש אם נפרך ולא
נעשה כקמח, ר' יוחנן מטהר וריש לקיש מטמא, ואם נעשה
כקמח גם ריש לקיש מטהר. ומדברי רבינו כאן נשמע
שפוסק כריש לקיש.

יא. עוֹר הָאָדָם - כְּבֶשֶׂר. וְאִם עֲבָדוּ כָּל צִרְפוֹ אוֹ
הַלֵּף בּוֹ כְּדִי עֲבוּדָה - הָרִי זֶה טָהוֹר מִן הַתּוֹרָה²¹.
אֲבָל מִדְּבָרֵיהֶם מִטְּמֵא בְּכֻזִּית כְּבֶשֶׂר הַמֵּת. גִּזְרָה
שֶׁלֹּא לְהַגְדִּיל בְּגִי אָדָם לְעִבּוֹד עוֹרוֹת הָאָדָם
וְלִישְׁתַּמְשׁוֹ בָּהֶן²².

21 כלשון אחרון של עולא, אבל ללשון ראשון גם כשלא
עיבדו טהור מן התורה. (22) בגמרא שם: "גזירה שמא
יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחים".

יב. עוֹר הַבָּא כְּנֹגֵד פָּנָיו שֶׁל אָדָם כְּשִׁינֹלֵד, בֵּין
שֶׁהָיָה חַי וְאִם חָיָה בֵּין שִׁנֹּלֵד מֵת וְאִם מֵתָה -
הָרִי זֶה טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹ פָּרֶשׁ אוֹ צוֹאָה וְקִיָּא
וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.

יג. כָּל שְׂבִמַת טָמֵא, חוּץ מִן הַשְּׂנִיִּים וְהַשָּׂעִר
וְהַצִּפְרִין²³, הוֹאִיל וְגִזְעָן מִחֲלִיף²⁴. וּבִשְׁעַת חֲבוּרָן
הַכָּל טָמֵא. בִּיצֵד? הַמֵּת בַּחוּץ וְשָׂעִרוֹ בַּתּוֹךְ הַבֵּית -
נְטֵמָא כָּל אֲשֶׁר בִּבְיָתָהּ. וְכֵן הַנוֹגֵעַ²⁵ בְּשָׂעִרוֹ אוֹ בְּשִׁנֵּיוֹ
אוֹ בְּצִפְרָנָיו כְּשֶׁהֵן מִחֲבָרִין - נְטֵמָא. שָׂעִרוֹ הַעוֹמֵד
לְהַגְזֹז²⁶ וְצִפְרָנָיו הַעוֹמְדִים לְהִנָּטֵל, הוֹאִיל וְהֵן
עוֹמְדִין לְהִנָּטֵל יֵשׁ בָּהֶן סֶפֶק. לְפִיכָךְ, הַנוֹגֵעַ בָּהֶן -
הָרִי הוּא סֶפֶק טָמֵא. כָּל מִשְׁקָה²⁷ הַיוֹצֵא מִן הַמֵּתִים
- טָהוֹר²⁸, חוּץ מִדְּמוֹ. וְכָל מִרְאֵה דָמִים מִן הַמֵּת -
טָמֵא, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוֹ. וּמִפְּנֵי מָה לֹא גִזְרוּ עַל מִשְׁקָה
הַמֵּת בְּדֶרֶךְ שִׁנֵּיוֹ עַל מִשְׁקִין הַיוֹצֵאִין מִכָּל
הַטְּמֵאִין? מִפְּנֵי שֶׁהֵמָּה הַכָּל בְּדִלִין מִמֶּנּוּ, לֹא גִזְרוּ
עַל מִשְׁקָיו.

23 אחר שפירשו מן המת. (24) נידה נה, א. פירוש, אם
ניטלו יש להם חליפים שאחרים צומחים במקומם. בשיניים,
שמקצתן אינן חוזרות וצומחות - נאמר שם בגמרא טעם
אחר; מפני שלא נבראו עימו. (25) נזיר נא, א. דין זה יוצא
מאיבעיה של חזקיה שם בשערו העומד להיגלח, ומשמע
שאם אינו עומד להיגלח - טמא. (26) לפני שמת עמדו
להיגזז. (27) דבר נזול. (28) ואף על פי שנוזלים היוצאים
מטומאות אחרות טמאים.

יד. כָּבֵד שֶׁנִּמְוָה מִטְּמֵאָה בְּרִבְעִית, מִפְּנֵי שֶׁהִיא
כְּדָם נִקְפָּה. דָּם קָטָן שֶׁיּוֹצֵא פָּלוּ, אִם אֵין בּוֹ רִבְעִית
- טָהוֹר, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא כָּל דָּם שְׂבוּי²⁹.

הַפְּסוּת אוֹ רֶקֶב הָעֵץ אוֹ חֲלוּדַת הַמִּתְכַּת תַּחְעָרֵב
בְּרֶקֶב גִּזְיָתוֹ. וְרֶקֶב הַמִּטְמֵא שֶׁנִּתְעָרֵב בּוֹ¹⁰ עֶפֶר כָּל
שֶׁהוּא - הָרִי הוּא בְּטִמְאָתוֹ¹¹. וְלֹא אָמְרוּ רֶקֶב אֵלָּא
לְמַת בְּלִבָּד, אֲבָל הָרוּג אֵין לוֹ רֶקֶב.

9 אין חלודה שולטת בזוכיית וגם אינה מתפוררת לחלקים
דביקים וכן השיש, אבל שאר אבנים מתפוררים. כל דיני
רקב הם הלכה למשה מסיני (רש"י שם). (10) עפר אחר
שנעשה רקב. (11) תערובת לפני שירדה לו טומאת רקב -
מעכבת, אבל תערובת הבאה לאחר מכאן אינה מטהרת.

ה. קָבְרוּ שְׁנֵי מֵתִים כָּאֶחָד, אוֹ שִׁנֵּיוֹ שָׂעִרוֹ אוֹ
צִפְרָנָיו וְקִבְרוּם עִמּוֹ, אוֹ שִׁקְבְּרוּ אִשָּׁה מִעֲבֶרֶת
וְעֶבְרָה בְּמַעֲיָה - אֵין לָהֶם רֶקֶב¹².

12 מפני שמעורב בו רקב מגוף אחר.
ו. טָחֵן הַמֵּת עַד שֶׁנִּעְשָׂה רֶקֶב - אֵינוֹ מִטְמֵא, עַד
שִׁירָקִיב מֵאֱלִיוֹ.

ז. טָחֲנוּ כָּל וְהִנִּיחוּ עַד שִׁירָקִיב, אוֹ שֶׁהָרִקֵּב
מִקְצָתוֹ כְּשֶׁהוּא חַי וּמֵת וְהָרִקֵּב כָּל - הָרִי זֶה סֶפֶק,
וְאִם נְטֵמָא לְמֵלֵא חֲפָנִים מִרֶקֶב זֶה - הָרִי זֶה טָמֵא
בְּסֶפֶק.

ח. מֵלֵא חֲפָנִים וְעוֹד מִעֶפֶר הַנִּמְצָא תַּחַת הַמֵּת אוֹ
מִעֶפֶר הַנִּמְצָא בְּקֶבֶר, וְאֵין יָדוּעַ מָה טִיבוֹ, אִם הוּא
רֶקֶב שֶׁמִּטְמֵא בְּאֵהָל, אוֹ אֵינוֹ אֵלָּא עֶפֶר שֶׁנִּתְלַכְּלַךְ
בְּנֹעַל הַמֵּת וְדָמוֹ - הָרִי זֶה מִטְמֵא בְּמִשְׁא וּבְאֵהָל¹³,
שֶׁהָרִי יֵשׁ בְּמֵלֵא חֲפָנִים וְעוֹד מֵלֵא חֲפָנִים רֶקֶב¹⁴.
וְיִרְאֶה לִּי, שֶׁאֵף זֶה טְמֵאָה מִדְּבָרִי סוֹפְרִים.

13 ובנידה כז, ב נימקו: "לפי שאי אפשר למלאות תרוד
ועוד עפר בית הקברות שאין בו תרוד רקב". ולכאורה זה
מנוגד למה שאמר בהלכה ד, שרקב שיש בו תערובת כל
שהיא אינו מטמא. ובאליהו רבא במשנה שם מפרש על פי
התוספתא כאן, שמה שאמרו הנקבר בכסותו או בארון של
עץ אין לו רקב, הכוונה שאין לו דין רקב לטמא במלוא
תרוד אלא דין עפר קברות לו, שצריך כמלוא תרוד ועוד.
[והמבי"ט בקרית ספר כותב, שמדאורייתא אינו מטמא אם
יש בו תערובת, אבל מדברי סופרים מטמא]. (14) פירוש,
אנו מחמימים ואומרים שמא רקב הוא שמטמא בשיעור
מלוא חפניים במשא ובאהל, אבל במגע אינו מטמא
כלמעלה פרק ב הלכה י"א.

ט. הַמֵּת שֶׁנִּשְׂרַף וְשִׁלְדוֹ קִימָת¹⁵, וְהוּא הַשְּׂדֵרָה
וְהַצִּלְעוֹת - הָרִי זֶה מִטְמֵא בְּמַת שָׁלֵם. וְאֵין צִרְיָה
לֵימַר אִם נִתְחַף¹⁶. אֲבָל אִם נִשְׂרַף עַד שֶׁנִּתְבַּלְבַּלָּה
צוּרַת תְּבִנָּתוֹ - טָהוֹר. וְכֵן שִׁפְיָר¹⁷ מִרְקָם¹⁸ שֶׁשָּׂרְפוּ
בְּמֵים¹⁹ - טָהוֹר, שֶׁהָרִי נִתְבַּלְבַּלָּה צוּרָתוֹ.

15 כגון שנשרף ונעשה פחם ונשארה תבניתו כמו שהיתה.
16 חריכה פחותה משריפה. 17 תחילת יצירתו של
העובר. 18 צורת איבריו ניכרת. 19 עירבבו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. עֵצִים פְּשְׁעוּרָה¹² שְׁנַחֲלָק לְשָׁנִים - מְטַמֵּא בְּמִשְׁאֵא¹³.
וְכֵן רִבְעֵי¹⁴ עֲצָמוֹת מֵת אֶחָד שְׁנִדְקָדְקוּ¹⁵ וְאֵין כָּלֵל
אֶחָד מֵהֶם עֵצִים פְּשְׁעוּרָה - מְטַמֵּאִין בְּאַהֲל¹⁶ כָּאֵלוֹ לֹא
נִדְקָדְקוּ.

(12) אהלות פ"ב מ"ז, כר' עקיבא. (13) במשנה כתוב סתם: ר' עקיבא מטמא, ורבינו מפרש שמטמא במשא בלבד, אבל לא במגע כמו רקב (למעלה פ"ג ה"ג) וכזית מן המת שבהלכה הבאה (ראה להלן אות יט). (14) שם, כחכמים. (15) נשברו לחלקים דקים. (16) וכל-שכן שמטמא במשא, אבל לא במגע. [המלה "וכן" מתפרשת ככה: כמו שעצם כשעורה שנחלקה מטמאה כלפני חלוקתה, היינו במשא, כך רובע עצמות שמטמא באוהל, אין החלוקה גורעת מחומר טומאתו לטמא באוהל. אבל במגע אינו מטמא, מפני שאי-אפשר ליגע בכולן].

ה. כְּזִית מִן הַמֵּת שֶׁחֲתָכוּ לְחֻלְקִים וְרִדְדוּ¹⁷ וְדִבְקוּ -
מְטַמֵּא בְּאַהֲל וּבְמִשְׁאֵא¹⁸, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַגַּע¹⁹ קִצְתוֹ²⁰
אֶף עַל פִּי שֶׁחֲבָרוּ, שְׁאֵין חֲבָרוֹרִי אָדָם חֲבָרוֹ.

(17) דפק עליהם בדבר קשה, ועל-ידי הדפיקות נתחברו החלקים. (18) כמו ברובע עצמות. (19) כמו עצם כשעורה שנחלק ורובע עצמות שנדקדקו. ולשלשתם נימוק אחד, מפני שאינו נוגע בכל השיעור, אבל נושא הוא את כל השיעור וגם מאהיל על כולו. (20) משמע, שאם נגע בבת אחת בכל חלקי הכזית - טמא. וזה כדעת חכמים במשנה אהלות פ"ג, א. ומוכן שגם בעצם כשעורה שנחלק - הדין כך.

ו. כְּזִית חֲלָב²¹ שֶׁלֵּם שֶׁהִתִּיכוּ - טָמֵא²². הֵיָה מְפָרֵד
וְהִתִּיכוּ - טָהוֹר²³.

(21) נזיר נ, ב. (22) שהרי לא נתפרד לחלקים. בגמרא שם אמרו, שלא בכל התנאים טמא, ויש לתמוה שרבינו סתם הדברים. (23) לפני ההתכה פרוח טומאתו, וההתכה אינה מועילה מפני שחיבורי אדם אינו חיבור.

ז. שְׁדִּרְהָ²⁴ שֶׁנִּגְרְרוּ מִמֶּנָּה רֹב חֲלִיֹּת שֶׁלָּהּ, אֶף עַל
פִּי שֶׁשְׁלִדְהָ קִיָּמָה - אֵינָה מְטַמֵּאָה בְּאַהֲל. וּבִזְמַן
שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַקֶּבֶר, אֶפְלוּ מְשַׁבְּרָתָּהּ, אֶפְלוּ מִכְתָּתָּהּ²⁵
- מְטַמֵּאָה בְּאַהֲל, מִפְּנֵי שֶׁהַקֶּבֶר מְצַרְפָּהּ.

(24) נזיר נב, א. (25) לחלקים דקים.

ח. כָּל הַמְטַמֵּאִין²⁶ בְּאַהֲל שְׁנַחֲלָקוּ וְהִכְנִיסוּ בְּתוֹךְ
הַבֵּית - הָאֹהֶל מְצַרְפֵּן וּמְטַמֵּאִין בְּאַהֲל.

(26) כחכמים במשנה אהלות פ"ג, א.

ט. עֵצִים²⁷ שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיו כְּזִית בֶּשֶׂר בִּידֵי שְׂמִים, וְהִכְנִיס
מִקְצָתוֹ²⁸ לְפָנִים מִן הַבֵּית - נִטְמָא הַבֵּית. שְׂגִי עֲצָמוֹת
וְעֲלֵיהֶם פְּשָׁנִי חֲצִי זִיתִים בֶּשֶׂר, וְהִכְנִיס מִקְצָתָן
לְפָנִים - הַבֵּית טָמֵא. וְאִם הָיָה הַבֶּשֶׂר תָּחוּב בְּעֲצָמוֹת
בִּידֵי אָדָם - הַבֵּית טָהוֹר; שְׁאֵין חֲבָרוֹרִי אָדָם חֲבָרוֹ.

(27) תוספתא אהלות פ"ד ה"ד. (28) אפילו מקצת העצם, מפני שהוא מחובר בידי שמים, הרי הוא כאילו נכנס כולו.

(29) כחכמים באהלות פרק ב משנה ד נגד דעת רבי עקיבא שמדמה דם לעצמות ששלד שלם מטמא בכל שהוא. בתוספתא שם פרק ג הלכה ד השיבו חכמים לרבי עקיבא שלוש תשובות למה אין לדמות בשר לעצמות: א. העצמות אפילו פחות משיעורן (רובע הקב) מטמאות ברוב מניין ורוב בניין; ב. אפילו עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא. אבל דם אינו מטמא פחות משיעורו הקבוע (רביעית); ג. אי אפשר שלא נשארה טיפת דם בגופו של הקטן.

1 טו. וְאֵלוֹ אִם חָסְרוּ כָּל שֶׁהוּא - טָהוֹרִים: רְבִיעִית
2 דָּם, וְעֵצִים פְּשְׁעוּרָה, וְכִזְיַת בֶּשֶׂר, וְכִזְיַת נֶזֶל, וּמִלָּא
3 חֲפָנִים רָקֵב, וְאִיכָר מִן הַחֵי שֶׁחָסָר מִעֲצָמוֹ כָּל
4 שֶׁהוּא.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר דין רביעית דם, ושדרה שנגמרה, וגולגולת של שני מתים, כל טומאות שבמת אם מצטרפין, ועצם כשעורה שנתחלקה לשנים, רובע עצמות שנרקבו, וכזית מן המת שחתכו לחלקים ודבקו, ושדרה שנגמרו רוב חוליות שבה, כל המטמאין באוהל שנחלקו והכניסו בתוך הבית, מלא חפנים רקב שנתפורז בתוך הבית, דם שנשפך באויר ודם שנבלע בכסות, וכיצד משערין אותה, המגע והמשא והאוהל שלשה שמות הם.

5 א. רְבִיעִית דָּם² הַפָּאָה מִשְׁנֵי מֵתִים - טָהוֹרָה, עֵד
6 שֶׁתִּהְיֶה כָּל הַרְבִּיעִית מִמֵּת אֶחָד. שְׁדִּרְהָ שֶׁנִּגְמְרָה
7 מִשְׁנֵי מֵתִים, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מִקְצַת הַחֲלִיֹּת מֵאֶחָד
8 וְתִשְׁלֹמֶן מִמֵּת אֲחֵר, וְכֵן הַגִּלְגֻּלָּת שֶׁל שְׁנֵי מֵתִים³,
9 וְרִבְעֵי עֲצָמוֹת מִשְׁנֵי מֵתִים, וְאִיכָר מִן הַמֵּת מִשְׁנֵי
10 מֵתִים - כָּל אֵלוֹ אֵינֶן מְטַמֵּאִין בְּאַהֲל, אֲלֹא בְּמַגַּע
11 וּבְמִשְׁאֵא⁴, כִּשְׁאָר כָּל עֲצָמוֹת.

(2) כל הדינים שבהלכה זו שנויים במחלוקת באהלות פ"ב מ"ו, ורבינו פסק בכולם כחכמים. (3) חלק אחד ממת זה. והחלק השני, המשלים את החסר, בא ממת אחר. (4) אם יש בהן כשעורה.

12 ב. אִיכָר⁵ מִן הַחֵי מִשְׁנֵי אֲנָשִׁים - טָהוֹר. אֶפְלוּ
13 מֵאִישׁ אֶחָד, אִם נִחֲלָק לְשָׁנִים⁶ - טָהוֹר⁷.

(5) שם. (6) וחזר וחיברם. (7) כתנא-קמא שם. והטעם, מפני "שאין חיבורי אדם חיבור" (שם פ"ג מ"ד). פירוש, חיבור מלאכותי בידי אדם אינו חיבור לטומאה.

14 ג. כְּזִית⁸ בֶּשֶׂר מִשְׁנֵי מֵתִים, וְכִזְיַת נֶזֶל מִשְׁנֵי מֵתִים,
15 וּמִלָּא חֲפָנִים רָקֵב מִשְׁנֵי מֵתִים⁹ שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן יֵשׁ
16 לוֹ רָקֵב¹⁰ - הָרִי אֵלוֹ מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה. וְכֵן פְּחָצִי
17 זִית בֶּשֶׂר וְכַחֲצִי זִית נֶזֶל מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה¹¹.
18 וְשְׁאָר כָּל הַטְּמָאוֹת שֶׁבִּמֵּת אֵין מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה,
19 מִפְּנֵי שֶׁלֹּא שׁוּוּ בְּשִׁעוּרֵיהֶן.

(8) תוספתא אהלות פ"ד ה"ג. (9) שלא נקברו יחד (ראה למעלה פ"ג ה"ה). (10) לפי התנאים שנתבארו למעלה בפ"ג. (11) שם, ניצל דינו כבשר, ומטמא בכזית כבשר.

(46) תוספתא שם פ"ד ה"ד. (47) לקבוע אם יוצאת רביעית דם. (48) ככמות המים לפני הכיבוס. (49) ולכאורה אפשר לקבוע באופן יותר פשוט אם יצא רביעית או לא. אפשר למדוד את המים אחרי הכיבוס, ולראות אם יש בתערובות רביעית יותר ממה שהיה לפני הכיבוס, אולם אין לסמוך על כך, מפני שנשאר מים בכסות, ובמקומם יצא דם, ולפיכך לא גדלה כמות מי הכיבוס ברביעית. אבל כשמעשרים במראה, אנו אומרים כשם שנשארו מים בכסות, כך נשאר דם באותו יחס.

יד. המִשְׁאֵל⁵⁰ והמִגְעַה והאֵהָל שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הֵם, וְכָל שֶׁהוּא מִשֵּׁם אֶחָד מִצִּטְרָף וּמִטְּמֵא, וּמִשְׁנֵי שְׁמוֹת אֵינוֹ מִצִּטְרָף וְטָהוֹר. פִּיּוּד? הַנוֹגֵעַ בְּכִשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים אוֹ שְׁנֵשָׂא שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים בְּכַת אַחַת, אוֹ שֶׁהֶאֱהִיל עַל כִּשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים אוֹ שֶׁהֶאֱהִיל עַל חֲצִי זֵית וְחֲצִי זֵית אַחֵר מֵאֵהָל עָלָיו, אוֹ שֶׁהִנִּהּ הוּא וְחֲצִי זֵית פִּתַּח הָאֵהָל וְהֶאֱהִיל בְּמִקְצֵת גּוּפוֹ עַל חֲצִי זֵית אַחֵר אוֹ הֶאֱהִיל חֲצִי זֵית עַל מִקְצֵתוֹ - הַכֹּל טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם אֶחָד. אֲבָל הַנוֹגֵעַ⁵¹ בְּחֲצִי זֵית אוֹ הַנוֹשֵׂא חֲצִי זֵית וְדָבָר אַחֵר מֵאֵהָל עָלָיו וְעַל כִּשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵית אוֹ שֶׁהֶאֱהִיל עָלָיו חֲצִי זֵית אַחֵר אוֹ שֶׁהֶאֱהִיל עַל חֲצִי זֵית אַחֵר, וְכֵן הַנוֹשֵׂא⁵² בְּחֲצִי זֵית וְנוֹגֵעַ בְּחֲצִי זֵית אַחֵר - הַכֹּל טָהוֹרִים; שְׂאִין הַמִּגְעַה מִצִּטְרָף עִם הַמִּשָּׂא לֹא בָּמָת וְלֹא בִּשְׂאָר טְמֵאוֹת, וְלֹא הַמִּגְעַה מִצִּטְרָף עִם הָאֵהָל, וְלֹא הָאֵהָל מִצִּטְרָף עִם הַמִּשָּׂא, [לְפִי שְׂאִינוֹ שֵׁם אֶחָד].

(50) שם פ"ג מ"א. פסק כחכמים. (51) במשנה שם, יש לכאורה סתירה בדיון זה בין רישא לסיפא, ועמדו על זה בגמרא חולין קכה, ב, ותיצרו שברישא המדובר בטומאה רצוצה (טומאה הנמצאת במקום סתום, ואין במקומה חלל טפח - נקראת טומאה רצוצה) והלכה למשה מסיני, שטומאה רצוצה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ולפיכך המאהיל עליה כאילו נוגע בה. וברור שרבינו מדבר בטומאה שאינה רצוצה. (52) ולא נגע בו.

פרק חמישי

(1) יבאר המתטמאים מחמת המת, אדם או כלים. ואדם שנטמא במת ונגע בכלים, כלים שננטמאו במת כמגע או באהל, וכלים בכלים או אדם בכלים, כלי חרס אם נעשה אב הטומאה, וכלל גדול בטומאה הנקרא אב, וראשון שני ושלישי והנקרא טמא מת או ולד, ואבות טומאה של דברי סופרים, האוהל עצמו המאהיל על הטומאה, ואי זה אוהל מאהיל, היוצא מן העץ אם מתטמא באוהל, ובגדים הנוגעים במת אם מטמאין באוהל, המת אם מטמא משכב ומושב מתחתיו ועל גביו.

א. כָּל הַמִּתְטַמְּאִין² מִחֲמַת הַמֵּת, בֵּין אָדָם בֵּין בְּלִים, כָּל טְמֵאִים טְמֵאָת שְׁבָעָה. פִּיּוּד? אָדָם אוֹ כָּלִי שֶׁנוֹגֵעַ בְּדָבָרִים שֶׁמִּתְטַמְּאִין מִן הַמֵּת בְּמִגְעָה³, אוֹ שֶׁנוֹטְמָא בָּאֵהָל בְּאֶחָד מִדָּבָרִים שֶׁמִּתְטַמְּאִין בָּאֵהָל, וְכֵן אָדָם שֶׁנוֹשֵׂא דָבָרִים שֶׁמִּתְטַמְּאִין מִן הַמֵּת בְּמִשָּׂא - הַכֹּל

וכל-שכן אם הכניס מקצת הבשר, שהבשר גורם לטומאת אהל ולא העצם.

1. מֵלֹא חֲפָנִים²⁹ רָקֵב שֶׁנִּתְפָּזַר בְּתוֹךְ הַפִּית - הַפִּית טְמֵאָה³⁰.

(29) משנה אהלות פ"ג, ב. (30) כחכמים

3. יֵא. רְבִיעִית דָּם³¹ שֶׁנִּבְלָעָה בְּתוֹךְ הַפִּית - הַפִּית טָהוֹר לְהַבְאִי³², וְכָל שֶׁהִיָּה בּוֹ בָּעֵת שֶׁנִּבְלָעָה³³ הֶרְבִּיעִית בְּאֶרֶץ טְמֵאָה.

(31) נידה סב, ב. (32) אחר שנבלעה. (33) נראה, שאפילו נבלעה מקצת הרביעית ולא נשאר כשיעור רביעית - טהור.

6. יב. כְּזֵית³⁴ מִן הַמֵּת שֶׁאֲבָד בְּתוֹךְ הַפִּית וּבִקֵּשׁ וְלֹא נִמְצָא - הַפִּית טָהוֹר³⁵. וְלִכְשִׁימְצָא - הַפִּית טְמֵאָה לְמַפְרָעָה³⁶ מֵעֵת שֶׁאֲבָד עַד שֶׁנִּמְצָא.

(34) תוספתא אהלות פ"ד ה"ד. (35) אנו אומרים שחתול או עכבר אכלו. (כסף-משנה בשם ה"ר קורקוס). (36) ואין אנו אומרים שזה בשר אחר.

9. יג. רְבִיעִית דָּם³⁷ שֶׁנִּשְׁפָּף בְּאֹוִיר³⁸, אִם קָרַשׁ³⁹ אוֹ שֶׁהִיָּה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר בָּרִין⁴⁰, וְהוּא הַמָּקוֹם הַנִּמְנָף כְּמוֹ גִּמָּא, וְהָאֵהָל הַמֵּאֲהִיל עַל מִקְצֵתוֹ - נְטֵמָא. נִשְׁפָּף עַל הָאֶסְקָפָה בְּמִוֶּרֶד⁴¹, בֵּין לְפָנִים בֵּין לְחוּץ⁴² - הַפִּית טָהוֹר⁴³, שֶׁהָרִי לֹא נָח הָדָם עַל הָאֶסְקָפָה. וְאִם הִתְהַוָּה הָאֶסְקָפָה אֲשֶׁר בָּרִין אוֹ שֶׁקָּרַשׁ הָדָם עָלֶיהָ - הַפִּית טְמֵאָה⁴⁴. רְבִיעִית דָּם שֶׁנִּבְלָעָה בְּכִסּוּת⁴⁵: אִם מִתְכַּפֵּסֶת וְיוֹצֵאָה מִמֶּנּוּ רְבִיעִית דָּם - הָרִי זֶה הַכִּסּוּת מִתְטַמָּא בְּמִגְעַה וּבְמִשָּׂא וּבָאֵהָל; וְאִם לֹא - אֵינָה מִתְטַמָּא בָּאֵהָל, וְהָרִי הִיא כִּסּוּת שֶׁנוֹגֵעַ בָּמָת; שֶׁכָּל הַבּוֹלֵעַ שְׂאִינוֹ כָּוֹל לְצֵאת - טָהוֹר. פִּיּוּד⁴⁶ מִשְׁעָרִין אוֹתָהּ⁴⁷ מִכְּבָסִין אוֹתָהּ בְּמִים, וּמִכִּיבֵי מִים בְּמִדְתָּהּ⁴⁸ וְנוֹתֵן לְתוֹכָן רְבִיעִית דָּם; אִם הִיָּה מִרְאֵהָן שׁוֹה אוֹ שֶׁהִיָּה מִי הַכְּפֹוס אָדָם יוֹתֵר מִמִּי הַמְּזִיג - בְּיָדוֹעַ שֶׁצֵּא מִמֶּנָּה רְבִיעִית⁴⁹.

(37) אהלות פ"ג מ"ג. (38) פירוש, במקום שאין על גביו אוהל ('תוספות יום טוב' ותפארת ישראל שם). (39) במקום שנפל. (40) שהוא מכונס בתוך גומא. (41) שהאסקופה משופעת. (42) בין שהשיפוע הוא כלפי פנים, ובין אם הוא כלפי חוץ. (43) ואף-על-פי שסופו של הדם להגיע לבית דרך השיפוע, טהור הבית כל זמן שלא הגיע, שהשיפוע אינו מחבר (במשנה: "הקטפרס"). ואף-על-פי שבשר או עצמות שנחלקו מטמאים באוהל (ראה למעלה ה"ד וה"ה), דם אינו מטמא אלא במחובר. והראב"ד בהשגותיו כאן מפרש טעמו של דבר: רביעית דם מטמא מפני שדם נקרא נפש, ונפש היא רביעית דם מחובר (שיעור הדם בגופו של קטן), ולא כשהוא מחולק. (44) אפילו מקצתו מחוץ למשקוף, כי האוהל מטמא אף-על-פי שהוא מאהיל רק על חלק מן הטומאה. (45) שם משנה ב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסחו בו ביום כמו טמא שרץ (ראה הל' קרבן פסח פ"ו ה"א-ב).

1 טַמְאִים טַמְאָת שְׁבַעָה; שְׁנָאֹמֶר: כָּל הַבָּא אֶל הָאֵהָל
2 וְכָל אֲשֶׁר בָּאֵהָל יִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים.⁴

ג. פְּלִים שְׁנִטְמָאוּ בְּמַת, בֵּין בְּמַגַּע בֵּין בָּאֵהָל - הָרִי
16 הֵן לְנוֹגַע בְּהֵן כְּנוֹגַע בְּמַת עֲצָמוֹ: מָה הַמַּת מְטַמָּא
17 הַנוֹגַע בּוֹ, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים, טַמְאָת שְׁבַעָה; אָף
18 פְּלִים שְׁנִטְמָאוּ בְּמַת, הֵם וְהַפְּלִים אוֹ הָאָדָם שִׁינָּע
19 בְּהֵן טַמְאִין טַמְאָת שְׁבַעָה¹². שְׁנָאֹמֶר: בַּחֲלָל חָרַב אוֹ
20 בְּמַת¹³; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁהַחָרַב בְּמַת. וְהוּא
21 הַדִּין לְשֹׁאֵר פְּלִים, בֵּין פְּלִי מִתְּכֹחַת בֵּין פְּלִי שְׁטָף¹⁴
22 וּבְגָדִים¹⁵. הָרִי הוּא אוֹמֵר¹⁶: כָּל הָרֹג נֶפֶשׁ וְכָל נֹגַע
23 בַּחֲלָל. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ, שֶׁזֶּה יִירָה חֵץ וְהָרֹג אוֹ
24 זֶרֶק אֲכֹן וְהָרֹג נִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים? ! אֵלָּא הוֹרֵג נֶפֶשׁ
25 בַּחָרַב וּכְיוּצָא בָּהּ, שְׁנִטְמָא בְּנוֹגְעֵתוֹ בְּפְלִי שֶׁהָרֹג בּוֹ,
26 שֶׁהָרִי נֹגַע הַפְּלִי בְּמַת. וּמִזִּין שֹׁאֵף הַפְּלִים הַנוֹגְעִין
27 בָּאָדָם שְׁנִינָע בְּכָלִים שְׁנִטְמָאוּ בְּמַת שְׁטַמְאִים טַמְאָת
28 שְׁבַעָה? שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: וְכַפְסָתָם בְּגִידֵיהֶם בְּיוֹם
29 הַשְּׁבִיעִי וְהִתְרַחֵם¹⁷. הֵא לְמַדְתָּ, שֶׁכָּל אָדָם הֵטְמָא
30 טַמְאָת שְׁבַעָה מְטַמָּא בְּגִידִים טַמְאָת שְׁבַעָה.
31

(12) רבינו כפל שלוש פעמים את המונח "נגיעה" להדגיש ולומר לך, שטומאה זו מטמאת רק בנגיעה, אבל לא באוהל ובמשא. ראה לקמן ה"ט. (13) דין כלים שנגעו במת עצמו, למדנו ממקרא זה. אבל כלים שנגעו באדם שנטמא במת, למד רבינו למעלה בתחילת ה"ב מהכתוב "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי", ע"פ ה'ספרי' חוקת, פיסקה קל. (14) כלים שמתטהרים ע"י שטיפה במי מקווה. (15) אבל לא כלי חרס (ראה לקמן ה"ו). (16) 'ספרי' חוקת, פיסקה קזו. (17) נתבאר למעלה ה"ב, ובהלכה זו.

ד. נִמְצָאת אוֹמֵר¹⁸: אָדָם שְׁנִינָע בְּמַת, וְאָדָם בָּאָדָם
32 אַחֵר - הָרָאוּשׁוֹן טַמָּא טַמְאָת שְׁבַעָה, וְהַשְּׁנִי טַמְאָת
33 עָרֵב. פְּלִים הַנוֹגְעִין בְּמַת, וְכָלִים בְּפְלִים - שְׁנִינָה
34 טַמְאִים טַמְאָת שְׁבַעָה¹⁹; אֲבָל הַשְּׁלִישִׁי, בֵּין אָדָם בֵּין
35 פְּלִים, טַמָּא טַמְאָת עָרֵב. פְּלִים הַנוֹגְעִין בְּמַת, וְאָדָם
36 בְּפְלִים, וְכָלִים בָּאָדָם - שְׁלֹשֶׁת טַמְאִין טַמְאָת
37 שְׁבַעָה²⁰; וְהַרְבִּיעִי, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים, טַמָּא טַמְאָת
38 עָרֵב.
39

(18) אהלות פ"א מ"א-ג. (19) אבל יש הבדל ביניהם, הראשונים נעשים אבי אבות הטומאה ומטמאים את הנוגע בהם טומאת שבעה כמו המת עצמו. אבל הכלים השניים הם אב הטומאה ומטמאים את הנוגע בהם, בין אדם ובין כלים, טומאת ערב בלבד. (20) שכלים הנוגעים באדם שהוא אב הטומאה, נעשו כמותו (משנה, שם). אבל כלים שנגעו בכלים שהם אב הטומאה - נעשו ראשון.

ה. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? ²¹ לְעִנְיַן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים²²;
40 אֲבָל לְחֵיב פָּרַת עַל בִּיאַת מְקַדֵּשׁ אוֹ עַל אֲכִילַת
41 קִדְשִׁים - אֵינוֹ חֵיב אֵלָּא הַשְּׁנִי בְּלִבְדּוֹ: הָרָאוּשׁוֹן
42 שְׁנִינָע בְּמַת וְהַשְּׁנִי שְׁנִינָע בּוֹ, כְּדִין תּוֹרָה, שְׁנָאֹמֶר:
43

(2) מגע ואוהל מפורשים בתורה שטמאים טומאת שבעה, ומשא למדנו מנבילה בקל-וחומר. ראה למעלה פ"א ה"א-ב. (3) נמנו למעלה פ"ג. (4) מכתוב זה למדנו שאוהל המת מטמא טומאת שבעה, ולא הוברר למה לא הביא גם את הכתוב במגע (במדבר יט, יא): הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים. [ואולי, מפני שב'ספרי' אמרו, שטומאת מגע אפשר ללמוד בקל-וחומר מאוהל, מצא רבינו כמיותר להביא גם את הכתוב במגע].

ב. אָדָם שְׁנִינָע בְּמַת וְכָלִים שְׁנִינָע בְּהֵן אָדָם זֶה -
3 טַמְאִין טַמְאָת שְׁבַעָה⁵; שְׁנָאֹמֶר: וְכַפְסָתָם בְּגִידֵיהֶם
4 בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִתְרַחֵם⁶. אֲבָל אָדָם שְׁנִינָע בָּאָדָם
5 שְׁנִינָע בְּמַת, בֵּין שְׁנִינָע בּוֹ אַחֵר שֶׁפָּרַשׁ מִמְטַמְאֵיו
6 בֵּין שְׁנִינָע בּוֹ כְּשֶׁהוּא עֹדִין נֹגַע בְּמַת⁷ - הָרִי זֶה
7 הַשְּׁנִי טַמָּא טַמְאָת עָרֵב⁸; שְׁנָאֹמֶר: וְהַנֶּפֶשׁ הַנֹּגַעַת
8 תִּטְמָא עַד הָעָרֵב⁹. זֶהוּ דִּין תּוֹרָה. אֲבָל מִדְּבָרֵי
9 סוֹפְרִים, הַנוֹגַע בְּמַת וְנִינָע בָּאָדָם אַחֵר וְעֹדִין הוּא
10 מְחַבֵּר בְּמַת - שְׁנִינָה טַמְאִין טַמְאָת שְׁבַעָה, וְכֵאלּוּ
11 נִינָע זֶה הַשְּׁנִי בְּמַת עֲצָמוֹ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים?
12 לְעִנְיַן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים¹⁰; אֲבָל לְזִיר וְלַעֹשֶׂה פֶּסַח¹¹,
13 בֵּין בְּשַׁעַת חֲבוּר בֵּין אַחֵר שֶׁפָּרַשׁ - אֵינוֹ טַמָּא אֵלָּא
14 טַמְאָת עָרֵב, כְּדִין תּוֹרָה.
15

(5) בפסחים יד, ב - דרשו מהכתוב (שם טז): "בחלל חרב", חרב הרי הוא כחלל. כלומר, מה חלל אבי אבות הטומאה, אף החרב שנגעה בו - כך. ודעת רבינו שלא דוקא חרב, אלא כל הכלים, ואפילו כלי עץ ודומיהם, דינם כך חוץ מכלי חרס (ראה לקמן ה"ג), ובגמרא שם למדו מכאן גם על כלי הנוגע באב הטומאה שמקבל דרגת הטומאה של מטמאו, והוא טמא שבעה ימים. אולם רבינו כאן מביא דרשה אחרת לכלי שנטמא באב הטומאה. ויבואר להלן ה"ג. (6) ונשמע שאין לבגדים טהרה לפני היום השביעי. (7) זה נקרא בגמרא טומאה בחיבורין. (8) בנזיר מא, ב - אמר רבי ינאי, שאין הנזיר מגלח על טומאה בחיבורין. ופירשו שם הטעם, מפני שאינה מן התורה. ומכאן למד רבינו, שאינה מטמאה שבעה. (אמנם בעבודה זרה לז, ב - למדו טומאה בחיבורין מן המקרא, אבל רבינו סובר שהמסקנה של רבא שם מבטלת את הלימוד הזה (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס)). ראה באות הבאה. (9) לפני-זה כתוב: וכל אשר יגע בו הטמא יטמא, ומפרש רבינו שלדעת רבא שם, סופו של הפסוק (והנפש הנוגעת טמא עד הערב) הוא פירוש למה שנאמר לפניו, ולא כמו שרצו לפרש (במס' עבודה זרה, שם) "יטמא" היינו שבעת ימים, "והנפש הנוגעת", כלומר השלישי, טמא טומאת ערב. (10) אסור לו לאכול תרומה וקדשים. (11) נזיר מא, ב. פירוש, אם נטמא נזיר בטומאת חיבורי אדם, אינו מגלח ואינו סותר את ימי נזרו אלא ממשיך כאילו לא נטמא. ואדם שנטמא בחיבורין בערב פסח, אינו נדחה לפסח שני אלא עושה

30 ב"ק ב, ב. "אבות הטומאות וכו', תולדותיהם לאו (אינם) כיוצא בהם, דאילו (שהרי) אב מטמא אדם וכלים, ואילו תולדה - אוכלין ומשקין מטמא, אדם וכלים אינו מטמא".

ט. כל המתטמא מחמת המות³¹ טמאת שבועה, בין²³ אדם בין כלים, הוא הנקרא טמא מת. והוא אב מאבות הטמאות לענין טמאת תרומה וטמאת קדשים, כמו שבארנו³², כדי למנות ממנו ראשון ושני, וכדי לטמא אדם וכלים במגע בפשאר אבות הטמאות³³. ואינו מטמא כמשא³⁴.

31 בגמרא פסחים יד, א - פירשו מה שאמרו במשנה שם "ולד הטומאה", הכוונה לשני לטומאה. (למעלה ה"ה). 32 כלים פ"א מ"א. 33 שם. והוא הדין שאינו מטמא באוהל (ראה למעלה ה"ג). במשנה מדובר גם בטומאות אחרות שאין בהן טומאת אוהל כלל, ולפיכך לא הזכירה אוהל, ורבינו דרכו לנקוט לשון המשנה.

י. כל המתטמא מחמת המות³⁵ טמאת ערב הוא ולד הטמאה³⁶, והוא הראשון לטמאה³⁷. ואפשר שהיה הרביעי מן המות ראשון לטמאה, כמו שבארנו³⁸, לענין תרומה וקדשים.

35 מכוח טומאתו של המת. 36 וכל אב הטומאה טמא שבעה. 37 והנוגע בו נעשה שני. 38 למעלה ה"ד.

יא. אדם או כלים שנטמאו במגע ארץ העמים ובית הפרס או כמשאן, או במגע דם תבוסה וגולל ודופק או באהל³⁹, וכן אדם שנטמא כמשא דם תבוסה⁴⁰ - הרי אלו פלן וכל פיוצא בהן אבות טמאות של דברי סופרים. וכן בגדים המתטמאין מחמת אלו טמאת שבועה - פלן אבות הטמאות של דברי סופרים.

39 של גולל ודופק שאינם מטמאים כמשא אלא במגע ובאוהל (ראה למעלה פ"ג ה"ג). 40 לא נתברר למה לא כלל משא דם תבוסה עם דיני בית הפרס וארץ הגויים, ולמה הפסיק בין מגעו ומשאו.

יב. האהל עצמו⁴¹ המאהיל על הטמאה, אף על פי שלא נגעה בו טמאה - הרי הוא טמא טמאת שבועה מן התורה, והרי הוא כבגדים שנגעו במת; שנאמר: והזהר על האהל. במה דברים אמורים? בשעה האהל בגד או שק או כלי עץ⁴² או עור, אחד עור בהמה וחסיה, בין המתרין לאכילה בין האסורין לאכילה⁴³; שנאמר: ויפרש את האהל על המשכן - אין קרוי אהל אלא ארוג ועור כמשכן. אבל אם היה האהל נסרין של עץ, כגון התקרה והמחצלת וכיוצא בהן, או שהיה עץ או של מתכות⁴⁴ - הרי זה טהור. ואין צריך לומר, שאם היה בגן - שהוא טהור. וכל מקום שנאמר הבית טמא - אינו אלא

1 וכל אשר יגע בו²³ הטמא יטמא; אבל הנוגע בכלים 2 שנגעו באדם או הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו 3 במת - פטור, כמו שבארנו בהלכות ביאת מקדש²⁴. 4 שהדברים האלו, אף על פי שהן דברי קבלה - אין 5 דין תורה²⁵, שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה 6 שנטמא במת שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא 7 ראשון, בין אדם בין כלים.

(21) 'ירושלמי' נזיר פ"ז ה"ד. (22) פירוש, למנות ראשון לטומאה ושני לטומאה, עד רביעי בקדשים (ראה הלכה ט). ב'ירושלמי' שם אמרו: רבי יוחנן בשם רבי ינאי, וכולהו תורה הן אצל תרומה, אבל על ביאת מקדש אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון. ורבי אבין בר חיאי ב'ירושלמי' שם חולק על רבי יוחנן, ודעתו שגם באדם שנגע באדם פטור, ורבינו פסק כרבי יוחנן. (נאמרו פירושים שונים בדברי ה'ירושלמי' הזה (ראה 'פני משה' ו'חזון איש'), אולם דברי רבינו מתפרשים יפה לפי הכסף-משנה). (23) פירוש, בזה שנגע במת עצמו. (24) אף-על-פי שנגע באב הטומאה ונטמא. (25) פ"ג הט"ו.

8 ו. כלי חרש שנגע במת²⁶ או שהיה עמו באהל - 9 טמא. ואינו מטמא [לא אדם] ולא כלי חרש אחר 10 ולא שאר כלים²⁷; שאין כלי חרש נעשה אב 11 הטמאה לעולם²⁸, לא במת ולא בפשאר טמאות. וזה 12 דין תורה, אף על פי שהוא קבלה.

(26) כל הדינים שאינם מפורשים ממש בתורה, אלא נדרשו מן הכתובים - נקראים לפעמים בפי רבינו 'דברי סופרים', וברוב הענינים דינם כדיני תורה, אבל על ביאת מקדש אין חייבים כרת אלא בטומאה המפורשת בתורה (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (27) פירוש, אם אוירו נגע במת. ביארנו כבר, שכלי חרס אינו מיטמא מדופנו החיצון אלא מבפנים. (28) אלא אוכלין ומשקין בלבד. כלים פ"ח מ"ד. בתורת כהנים' פרשת שמיני פ"ט ה"א, שנינו: "יכול (יכול אני לפרש) אף הכלים מיטמאים באויר כלי חרס, תלמוד-לומר "מכל האוכל", אוכלים מיטמאים באויר כלי חרס, ואין הכלים מיטמאים באויר כלי חרס". ומכאן למדנו שכלים אינם מקבלים טומאה מוולד הטומאה (רש"י פסחים כ, ב).

13 ז. זה פלל גדול²⁹ בטמאות: כל אב הטמאה מטמא 14 אדם ומטמא בגדים וכלים, בין כלי מתכות בין כלי 15 שטף בין כלי חרש. וכל המטמא אדם וכלים 16 בגניעה - הרי זה אב הטמאה. וכל ולד הטמאות 17 מטמא אכלין ומשקין, ואינו מטמא לא אדם וכלים, 18 לא כלי חרש ולא שאר כלים ובגדים.

(29) עירובין קד, ב. ראה ה"ח.

19 ח. כל הנוגע באב הוא הנקרא ראשון, והנוגע 20 בראשון נקרא שני, והנוגע בשני נקרא שלישי, 21 והנוגע בשלישי נקרא רביעי. והראשון ושלמטה 22 ממנו פלן נקראין ולד הטמאה³⁰.

הבגד שנגע בו והבגד שנגע בבגד זה, אבל בזב כולם טמאים שבעה. (52) בגדים המונחים עליו. בזב, כולם - אפילו אלה שלא נגע בהם - טמאים ומטמאים אוכלין ומשקין, ונקרא "מדרף", מלשון "ריחו נודף" שמרגישים בו מרחוק, וכן גם זה מטמא מרחוק. (53) ראה למעלה ה"ד. (54) שם. (55) בהל' מטמאי משכב ומושב. (56) טומאה שאין במקומה חלל טפה, נקראת "טומאה רצוצה", כלומר לחוצה, מלשון הכתוב (דברים כח, לג): "והיית רק עשוק ורצוץ", ודיניה יבוארו לקמן בפרק שביעי.

יום שלישי כ"ה ניסן ה'תשע"ח

פרק שש

(1) יבאר עצמות הדג ועורו וירוקה שעל פני המים וכיוצא ממה שבים שעשה מהם כלים, כלי גללים אבנים ואדמה וכלי עץ העשוי לנחת, כלי חרס המוקף צמיד פתיל, והעושה גולל מדבר שאינו מקבל טומאה, ארון שהוא חקוק בסלע והניח בו המת וכסהו הגולל, מערה שקבר בתוכה וחצר לפני המערה.

- א. עצמות הדג²⁷ ועורו, העושה מהן כלים - אינן מקבלין טמאה כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. וכן ירוקה שעל פני המים²⁸ וכיוצא בה. שכל מה שבים - טהור, כמו שיתבאר בהלכות כלים. לפיכך, העושה אהל מעור הדג או מצמר שגדל בים - אין עצמו של אהל זה מקבל טמאה, אף על פי שמביא את הטמאה לכל אשר יהיה תחתיו כשאר אהלים²⁹.

(2) בתורת כהנים פרשת שמעני פרשתא ו הלכה ט שנינו: "יכול אף עורות שבים יהיו טמאים וכו' תלמוד לומר "או בגד", מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ". כעין צמר ירקרק הגדל על דופני הספינה המתעכבת ימים רבים במקום אחד. דין זה למד רבינו מהמשנה שם שנאמר בה: כל שבים טהור. (4) הכתוב מיעט את שבים לעניין טומאת עצמו בלבד, אבל לא להבאת טומאה, והרי גם בית קבוע אינו מיטמא ומביא את הטומאה.

- ב. כלי גללים³⁰ וכלי אבנים וכלי אדמה - אינן מקבלין טמאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, בין טמאת מת בין שאר הטמאות. וכן כלי עץ העשוי לנחת³¹, כגון התבה³² והמגדל והפנתר, שהן מחזיקין ארבעים סאה³³ בלח³⁴ ויהיה להם שוליים³⁵ - אינן מקבלין טמאה כלל³⁶ לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. ואלו הן הנקראין כלי עץ הבא במדה³⁷.

(5) רבינו שם מפרש רפש בקר מעורב בעפר. (6) להיות מונח במקום אחד ולא לטלטלו ממקום למקום. (7) ארון גדול. כלים פרק ט"ו משנה א. (8) מכילה עשרים וארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות. (9) "שהם כוריים ביבש" (לשון המשנה). שיערו חכמים, שהגודש המתקבץ

- אדם וכלים שפכל הפית. ואין לה יוצא מן העץ
- שהוא מתטמא טמאת אהלים אלא הפשתן בלבד⁴⁵.

(41) 'ספרי' חוקת, פיסקה קט: "בא הכתוב ולימד על האוהל שהוא מקבל טומאה", אפילו הוא קבוע בקרקע. (42) פירוש, פשתן שנקרא עץ, שנאמר (יהושע ב, ו): "ותטמנם בפשתי העץ" (גמרא שבת כז, ב). [כך פירוש הכסף-משנה. ולפי זה, המילה "כלי" פירושה פשתן ארוג, ומה שאמר בגד או שק, הכוונה לדברים שאינם גדלים מן האדמה כגון צמר. והמבי"ט ב'קרי' ספר' אינו גורס את המילים "או כלי עץ"]. (43) שם כח, א. (44) שאינם כלים ואינם מקבלים טומאה כלל, או שהם כלים אבל קבעם בקרקע לאוהל, וביטלו מתורת כלים (ראה 'תוספות' שבת כז, ב ד"ה ואין). (45) להוציא קנבוס וכותנה וכדומה. ומדובר בקבוע לקרקע, אבל אם אינם קבועים - מיטמאים ככל הכלים המאהילים על הטומאה.

- ג. בגדים⁴⁶ הנוגעים במת, אף על פי שהן כמת לטמא אחרים שנגעו בהן טמאת שבעה - אינן כמת לטמא באהל ובמשא. שהמשא למת עצמו אינו מפרש, כמו שבארנו⁴⁷; ובטמאת אהל הוא אומר: אדם כי ימות באהל⁴⁸. לפיכך, הנושא בגדים שנגעו במת ולא נגע בהן, וכל המאהיל עליהן או שהאיהל עליו או שהיו עמו באהל - הרי זה טהור. וכן האדם שנטמא במת והאיהל על הכלים - הרי הן טהורין; שאין טמא מת טמא⁴⁹ אלא במגע בלבד.

(46) נתבאר בה"ג. (47) פ"א ה"ב. ודיו במת עצמו, אבל אין למדים ממנו לנוגע במת. (48) הוא מטמא אוהלים, ולא הנוגע בו. (49) בכת"י תימן: מטמא.

- יד. המת אינו מטמא⁵⁰ משכב ומושב מתחתיו⁵¹ ולא מדרף מעל גביו⁵², אלא אחד כלי שניגע במת מצדו או שהיה תחתיו או על גביו. כיצד? עשרה בגדים זה על גבי זה והמת למעלה, ועשרה בגדים אחרים על גבו מלמעלה: כגד הנוגע בו והפגד השני שנגע בפגד שנגע בו - שניהן טמאים טמאת שבעה⁵³, והשלישי - טמא טמאת ערב, בין של מעלה בין של מטה, והרביעי ומן הרביעי ולמטה ומן הרביעי ולמעלה - כלן טהורין⁵⁴. מה שאין בן בטמאי משכב ומושב, כמו שיתבאר במקומו⁵⁵. במה דברים אמורים שכל הבגדים או הכלים שתחתיו ושל מעלה ממנו טהורין? בשלא היתה שם טמאה רצוצה⁵⁶ ולא טמאת אהל, או שהיה מבדיל בינו ובין הכלים אבן, כמו שיתבאר במקומו.

(50) זבים פ"ד מ"ו: "זה חומר מבמת, שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו וכו' ועל גביו מדרף, מה שאין המת מטמא". (51) אם הוא יושב או שוכב על כמה בגדים המונחים זה על גב זה, דינו כדין נוגע, כמבואר למטה, ואינו מטמא אלא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 טמאת שבועה כל זמן שהיא גולל. התיר הבמה -
20 הרי היא טהורה בשאר הבמות. וכן חבית¹⁹ שהיא
21 מלאה משקין מקפת צמיד פתיל ועשה אותה גולל
22 למת - הנוגע בה²⁰ טמא טמאת שבועה, והחבית
23 והמשקין טהורין²¹.

(19) של חרש. (20) לפני שפירשה מן הקבר. (21) מפני שהחבית מפרידה ביניהם ובין הטומאה, שאינה נכנסת לתוך הכלי.

24 ה. קורה שעשאה גולל לקבר, בין עומדת²² בין
25 מטה על צדה²³ - אין טמא אלא פגד פתח הקבר
26 בלבד²⁴, והנוגע בקצה המנח חוץ לקבר - טהור.
27 עשה ראשה גולל לקבר²⁵ והרי היא עומדת על
28 הקבר כמו אילן: הנוגע ממנה בארבעה טפחים
29 סמוך לקבר - טמא משום גולל, ובארבעה ולמעלה
30 - טהור²⁶. במה דברים אמורים? בזמן שהוא עתיד
31 לקץ אותה; אבל אם אינו עתיד לקץ אותה - פלה
32 גולל.

(22) ורחבה עורף מפתח הקבר. (23) מוטלת על הקבר וארוכה יותר מפתח הקבר. (24) והנוגע בחלק העורף על הפתח - טהור. (25) העמיד את הקורה לא על שורש העץ שהוא רחב אלא על ראשה השני שאינו רחב כל כך, ועוביו אינו יוצא מחוץ לפתח הקבר. (26) מפני שלא קבע לגולל יותר משיעור זה. ומובן, שגם בעומדת על צידה הרחב אינו מטמא יותר מארבעה טפחים, אלא שבבא ראשונה משמיעה אותנו, שהעורף על פתח הקבר אינו מטמא, ובבא אחרונה קובעת את גבול הגובה המטמא (כל פירוש הלכה זו הוא על פי התוספות יום טוב שם).

33 ו. שתי אבנים גדולות של ארבעה ארבעה טפחים
34 שעשאן גולל - המאהיל על גבי שתיהן²⁷ טמא²⁸.
35 נטלה אחת מהן - המאהיל על גבי שניה טהור,
36 מפני שיש לטמאה דרך שתצא בו²⁹.

(27) כלומר, על כל אחת משתיהן. (28) מפני שהאבן גדולה ארבעה טפחים היא ראוייה להיות גולל. (29) ראה לקמן הלכה ט. והמדובר שהאהיל שלא על גבי הקבר ממש, אלא על גבי כותל הקבר, שהרי המאהיל על הקבר טמא (כסף משנה בשם הר"י קורקוס).

37 ז. גל של צורות שעשאהו גולל לקבר - אין טמא
38 אלא סדר הפנימי³⁰, שהוא צרכו של קבר; אבל
39 הנוגע בשאר האבנים - טהור.

(30) הצורות מסודרים שורה על גבי שורה, והשורה התחתונה נקראת סדר פנימי.

40 ח. ארון שהוא חקוק בסלע³¹ והניחו בו המת
41 וכסוהו בגולל - הנוגע בסלע בכל מקום טהור³²,
42 והנוגע בגולל טמא. למה זה דומה? לבור גדול
43 מלא מתים, ואבן גדולה על פיה, שאין טמא אלא

למעלה מן שפת הכלי מחזיק כחצי הכמות שבתוך הכלי ולפיכך כלי המחזיק 40 סאה בלח, שאין לו גודש, שווה למידה מחזיקה שני כורים (כור = 30 סאה) ביבש. (10) רחבים וישרים מבחוץ, שהכלי יכול לעמוד עליהם, למעט שוליים עגולים או מחודדים. (11) בחגיגה כו, ב למדו דין זה מהיקש לשק, שנאמר בתורה (ויקרא יא, לב) "כלי עץ או בגד או עור או שק" וגו', ודרשו: מה שק מיטלטל מלא וריקם, אף כל מיטלטל מלא וריקם, ואלה הכלים הגדולים אינם מיטלטלים מלא.

1 ג. פלי עץ - פשוטיהם¹² טהורים, ומקבליהם¹³
2 טמאים. פלי חרש - פשוטיהן טהורין, ומקבליהן
3 טמאין. ואינן טמאין אלא מאוירין¹⁴ או בהסט
4 הזב¹⁵. אפלו נגע פלי חרש במת מגבו - אינו
5 מתטמא¹⁶. ואם נכנסה טמאה מן הטמאות באוירו
6 ואף על פי שלא נגעה בו - נטמא. היה פלי חרש
7 עם המת באהל - נטמא, שהרי הטמאה נכנסה
8 באוירו. ואם היה מקף צמיד פתיל - הוא ומה
9 שבתוכו טהור, כמו שנתפרש בתורה; שאין טמאה
10 נכנסה לו אלא מפתחו ובהסט הזב¹⁷, שהרי הוא
11 כמי שנגע בכל¹⁸.

(12) שאין להם בית קיבול. (13) [במשנה שם נאמר דין זה גם בכלי עצם, בכלי עור ובכלי זכוכית ולא הוברר למה השמיטם רבינו]. גם זה נלמד מהיקש לשק שיש לו בית קיבול. (14) אם נגעה הטומאה באוירו של הכלי ואף על פי שלא נגעה בדופן הכלי. בחולין כד, ב דרשו דיני טומאת כלי חרס מן המקרא. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו" ואפילו הכלי - כולם טמאים. למדנו מזה, שאויר כלי חרס מטמא אוכלים שבתוכו אפילו בלא נגיעה. וטומאת הכלי למדנו בגזירה שווה מטומאת מה שבתוכו. (15) אם זב הזיז את הכלי ממקומו. בתורת כהנים פרשת מצורע (פרשתא ג, הלכה ב) דרשו את הכתוב (שם טו, יב): "וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר" מגע שהוא ככולו, פירוש הזזה ממקומו שהזב מזיז את כל הכלי מה שאין כן בנגיעה בלי הזזה שהוא נוגע רק בחלק מן הכלי. ושם הלכה א למדו גם שאפילו זב, שטומאתו חמורה, אינו מטמא כלי חרס מגבו אלא מאויר, וזב בלבד מטמא בהיסט, אבל לא טומאות אחרות (שבת סג, ב). (16) חולין שם, למדו זה מהמקרא (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו". (17) כאילו הזיזו הזב. (18) כאילו נגע גם באוירו, שהרי הזיזו.

12 ד. העושה גולל מדבר שאינו מקבל טמאה, כגון
13 שהניח על גבי הקבר אבן או פלי אדמה או פלי עץ
14 הבא במדה או פלי חרש המקף צמיד פתיל או עור
15 הדג ועצמו וכיוצא באלו - הנוגע בהן טמא טמאת
16 שבועה משום נוגע בגולל. ואם פרשו מלהיות גולל
17 או שהסיר את המת מתחתיהן - הרי הן טהורין. וכן
18 בהמה שקפטה ועשה אותה גולל - הנוגע בה טמא

פי שגזרו טומאה על ארבע אמות סמוך לקבר, בחצר שיש לה מחיצות לא גזרו. (50) גירסת רבינו בתוספתא שם היא: "במה דברים אמורים (שבפחות מארבעה טפחים מן הקבר טמא)? בזמן שאינה פתוחה לאוויר, אבל בזמן שהיא פתוחה לאוויר אפילו מרוחק מן השקוף (המשקוף) כל שהיא, הנכנס לתוכה טהור ובלבד שלא יגע בשקוף".

פרק שביעי

(1) יבאר בית סתום והמת בתוכו והמת בתוך הבית ובו פתחים הרבה נעולים או פתוחים, חשב להוציאו באחד מהם, ובתים הפתוחים לאכסדרה והמת באחד, אימתי הקבר מטמא מכל סביביו, כלל גדול בטומאה שבוקעת ועולה ובוקעת ויורדת.

א. בית סתום² שהמת בתוכו, או שהיה לו פתח [ופרץ את פצמיו]³ וסתמו - מטמא מקל סביביו, והנוגע בו מאחוריו או מגגו - טמא שבעה, מפני שהוא כקבר סתום⁴. נפתח בו פתח, אפילו סתמו, אם לא פרץ פצמיו - הנוגע בו מאחוריו ומגגו טהור, ואין טמא אלא כנגד הפתח. וכמה יהיה שעור הפתח? שלם המת⁵ - פתחו בארבעה טפחים⁶, וכזית מן המת - פתחו בטפח, וגדול מפזית - הרי הוא כמת ופתחו בארבעה.

(2) תוספתא אהלות פט"ז ה"י, גמרא בבא בתרא יב, א. בית שהמת בתוכו ויש בו פתח, כל הנמצא בבית ואפילו הנמצא תחת המשקוף בחלקו שמחוץ לדלת הנועלה מיטמא באוהל. מפני שהמת יצא דרך הפתח הזה ויעבור דרך המשקוף, והרי כל זה אהלו. אבל הנוגע בקורות הבית מבחוץ - טהור. (3) חתיכות עץ הנתונות בין הדלת והקיר, ובכללן משקוף ומזוזות. כל זמן שלא פרץ אותם לא יצא מדין פתח, ולפיכך אפילו סתמו אינו מטמא אלא כנגד הפתח, כמו שנתבאר למעלה. (4) דין קבר סתום נתבאר למעלה בפרק ששי. (5) אף-על-פי שאין בו כזית, כגון נפל קטן. (6) ואם אין בו כשיעור זה, דינו כסתום (אהלות פ"ג מ"ו).

ב. המת בתוך הבית⁷ ובו פתחים הרבה, בזמן שפלים נעולים⁸ - פלם טמאים⁹, והיושב בצד כל פתח מהן פתח התקרה היוצא על הפתח - נטמא¹⁰. נפתח אחד מהן, או שחשב להוציאו באחד מהן, ואף על פי שחשב אחר שמת המת¹¹, אפילו חשב להוציאו בחלון שהיא ארבעה¹² על ארבעה - הציל¹³ על הפתחים פלן, ואין טמא אלא כנגד הפתח שנפתח או שחשב עליו, והשאיר טהורין¹⁴, מפני שהן נעולין¹⁵ והרי אין הבית כקבר סתום¹⁶. וכן אם התחיל לחתור פתח¹⁷ להוציאו בו - משיחתו ארבעה על ארבעה¹⁸ הציל על הפתחים פלן. היה שם פתח סתום וחשב להוציאו והתחיל לפתחו - משיחתו לחלון פתח¹⁹ הציל על הפתחים פלן²⁰. חלונות הרבה²¹ וכלן מוגפות - פלן טהור²². נפתחו²³ - פלן טמאות²⁴, ולא הצילו על הפתחים²⁵. פתח

1 פנגד חללה. ואם בנה נפש³³ על גבה³⁴ - הרי זו³⁵
2 כקבר סתום³⁶ ומטמא מקל סביביו. היתה הארון³⁷
3 החקוקה בסלע³⁸ רחבה מלמטה³⁹ וצרה מלמעלה
4 והמת בתוכה - הנוגע בה מלמטן טהור⁴⁰,
5 ומלמעלן⁴¹ טמא; שהרי הצדדין מלמעלה סמכו על
6 גבי המת ונעשו גולל. היתה הארון רחבה
7 מלמעלה וצרה מלמטה - הנוגע בה מקל מקום
8 טמא⁴². היתה שוה⁴³: הנוגע בה מטפח הסמוך
9 לקרקעיתה⁴⁴ ולמעלה - טמא⁴⁵, מטפח ולמטה -
10 טהור. נקב ארון בסלע והכניס המת בתוכה פמו
11 נגר⁴⁶ - הנוגע בה מקל מקום טהור, חוץ ממקום
12 פתחה.

(31) שלא נעקר מעולם ממקומו. (32) זה נקרא "קרקע עולם" שאינו מטמא, שאם לא כן, יספיק קבר אחד לטמא את כל העולם. (33) חדר קטן. (34) על הארון. (35) הנפש [=החדר הקטן]. (36) קבר סתום האמור בכל מקום משמעותו בניין שעל גבי קרקע במקום שהמת קבור בו, אבל הנוגע בקרקע בצידו הקבר, אינו טמא. ואפילו בניין אינו מטמא מצדדיו, אלא כשבמקום המת יש טפח על טפח ברום טפח פנוי, ואם אין שם חלול כזה הרי זו טומאה רצוצה. (37) נקט לשון נקבה בהתאם ללשון משנתנו. [מצאנו במקרא פעם אחת ארון בלשון נקבה: "וארון אלוקים נלקחה" (שמואל-א' ד, יז). והרב מאיר מרוטנברג בפירושו למשנתנו כותב מפני שהארון חצוב באבן ואבן לשון נקיבה]. (38) במשנה שם לא נאמר, שהמדובר בחקוקה בסלע, ורבינו בפירושו למשנה זו כותב שלמד מן התוספתא (פרק י הלכה ז) שהמשנה מתכוונת לחקוקה בסלע. פירוש, צוק סלע היה בולט בראש ההר ובו הקבר חקוק. (39) במקום שהסלע רחב יותר ממקום הקבר. (40) ככל קרקע עולם, שהרי הסלע הוא חלק מן ההר. (41) במקום הצר, שאם תמשיך קו מאונך ממקום נגיעתו בכיוון ההר, יגע הקו במקום הקבר ממש. (42) מפני שאינו כקרקע עולם דין כולו כארון. (43) כותלי הסלע וקופים בקו ישר. (44) משולי הקבר. (45) פסק כרבי יהושע במשנתנו, שטפח אחד הסמוך לשולי הקבר נגרר אחריו, ולמטה מזה הוא כקרקע עולם. (46) יתד גדולה. נראה שהכוונה לחור עמוק וצר ומכניסים לתוכו את המת דרך ראשו או רגליו וחור שכזה אינו כארון ממש ולפיכך הסלע הוא כקרקע עולם.

13 ט. מערה שהקבר⁴⁷ בתוכה ויצר לפני המערה:
14 בזמן שהיצר לאויר⁴⁸ - העומד לתוכה טהור⁴⁹,
15 ובלבד שלא יגע במשקוף המערה⁵⁰; ובזמן שהיצר
16 מקרה: אם היה בה [מגלה בצד המערה] ארבעה
17 טפחים על ארבעה טפחים או יתר - הנכנס לשם
18 טהור; היתה פחותה מארבעה על ארבעה - הנכנס
19 לשם טמא ואף על פי שלא נגע בפתח המערה.

(47) כלומר, מקום קבורה למתים רבים. (48) פירוש, שאין תקרה על גבה. (49) אפילו הוא עומד קרוב לקבר. ואף על

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שחשב טמאים, תועיל ההערכה להשתמש בפתח הדרומי עד שיבואו הקרובים ויקבעו להוציא דרכו את המת].
 ג. פתחים³⁶ הפתוחין לאכסדרה³⁷ והמת באחד מהן: אם היה דרכו של מת לצאת באכסדרה - הרי הבית שער³⁸ והבתים טמאים³⁹; ואם לאו⁴⁰ - בית שער טמא⁴¹, והבית טהור⁴². החדר⁴³ שלפנים מן הבית מוגבה⁴⁴, ונכנסה טמאה לפנים⁴⁵ דרך חלון⁴⁶ - הבית החיצון טהור⁴⁷, מפני שהטמאה חוזרת ויוצאת דרך החלון שנכנסה בו⁴⁸.

קטן²⁶ פתח גדול²⁷ - המאהיל על גבי שניהם²⁸ טמא. חשב להוציאו בקטן - טהר קטן את הגדול²⁹. היו שניהן מתאימין³⁰ - המאהיל על גבי שניהם טמא³¹. חשב להוציאו באחד מהן - טהר את חבירו³². היה לבית³³ פתח אחד לצפון ופתח לדרום, וחשב להוציאו בצפוני, ואחר כך באו אחיו או קרוביו ואמרו: אין מוציאין אותו אלא בדרומי - טהר דרומי את הצפוני³⁴, ובלבד שלא יערים³⁵. ואם הערים - שניהן טמאים.

(36) תוספתא שם. (37) מקום לפני הבתים שפתחיהם לתוכו, והוא מוקף משלושה צדדים ותקרה מכסה עליו. (38) רבינו קורא כאן לאכסדרה "בית שער" (כסף-משנה), כנראה מפני שהיא כמבוא לבית. (39) כאילו כבר הוציאו את המת דרך האכסדרה ונטמאה, וממנה נכנסת הטמאה לבתים. (40) כגון שיש לבית שהמת בתוכו עוד פתח שלא מצד האכסדרה, וקרוביו מתכוונים להוציאו דרך פתח זה. (41) פירוש, האכסדרה טמאה מפני שהיא טפילה לבית. (42) בכת"י תימן הגירסא: והבתים טהורים. וגירסא זו נכונה. והמדובר, כשפתח בית המת נעול (כסף-משנה). [ותמוה הדבר, למה האכסדרה טמאה כשפתח הבית נעול, הלא אפילו האסקופה שתחת המשקוף מחוץ לדלת הנעולה - טהורה? ובסדרי טהרות לאדמו"ר הגאון מראדזין מפרש, שהמדובר כשלא ידוע אם יוציאו את המת דרך האכסדרה או לא. ומה שכתב "ואם לאו", פירושו שאין מנהג קבוע להוציא דרך האכסדרה, ולפיכך טימאו את האכסדרה מספק, אבל אינה מביאה את הטמאה לבית מספק]. (43) תוספתא שם. (44) הדלת שבין החדר והבית החיצון נעולה. (45) לחדר הפנימי. (46) שבחדר. (47) ואף-על-פי שהטמאה עתידה לצאת דרך פתחו. (48) ומה שאמרו אין החלונות מצילים על הפתחים, המדובר כשהטמאה לא נכנסה דרך החלון.

ד. אין הקבר⁴⁹ מטמא מפל סביביו⁵⁰ עד שיהיה שם חלל טפח על טפח על רום טפח⁵¹. אפילו הגביה הבנין על גבי חלל טפח עד לרקיע - הפל⁵² טמא⁵³, לפי שהכל פקב⁵⁴. היתה טמאה רצוצה⁵⁵ ולא היה שם חלל טפח - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, ואין טמא אלא הנוגע פנגד הטמאה מלמעלה או המאהיל עליה מלמעלה, או הנוגע פנגדה מלמטה או מה שהאהיל עליו מלמטה⁵⁶; אבל הנוגע בצדי הבנין - טהור.

(49) אהלות פ"ז מ"א. "הטמאה בכותל ומקומה טפח על טפח, כל העליות שעל גבה, ואפילו הן עשר, כולן טמאות". (50) פירוש, מבחוץ, כדין קבר סתום. (51) מקום פנוי למעלה מן הטמאה. (52) הנוגע בכתלי הבנין מבחוץ, בגגו ובקרקעיתו. (53) שם. (54) כקבר סתום. (55) לחוצה במקום צר. במשנה: "נפש אטומה". (56) שהקבר האהיל עליו.

ה. זה פלל⁵⁷ גדול בטמאת מת: שפל דבר המטמא

(7) שם פ"ז מ"ג. (8) והוא-הדין אם כולם פתוחים. (9) מפני שאין אנו יודעים באיזה פתח יוציאוהו, כולם נחשבים כפתח אחד. וכשיוציאוהו באחד הפתחים אין אנו אומרים הוברר הדבר למפרע, שפתח זה הוא הטמא ונטהר את הכלים שנגד שאר הפתחים, מפני שבדברים שהם מן התורה "אין בריה", פירוש: אין מטהרים או מתירים מסברא שכזו. (10) ביאור למה שאמר: כולם טמאים. (11) כבית-הלל שם. (12) טפחים. (13) מטומאה. (14) הכלים שהעמידו תחת המשקוף מחוץ לדלת אחר שנפתח האחד או שחשב, אבל הכלים שנמצאו שם לפני כן נטמאו ואין חוזרים לטהרתם למפרע מפני שבדאורייתא "אין בריה" (רבה ור' אושעיא, ביצה י, א). (15) ובוודאי יוציאו את המת דרך הפתח הפתוח או דרך זה שחשב עליו. (16) מפני שלא נפרצו צמימו. (17) לפתוח פתח חדש. (18) במשנה שם: "ומודים (בית-הלל) בפותח בתחילה, שיפתח ארבעה טפחים. אבל בפחות משיעור זה אינו מציל (ראה באות הבא). (19) בפתח סתום אמרו בית-הלל שמשותחיל לפתחו - מציל, ואין זה דומה לפותח פתח במקום שלא היה שם מעולם. (20) בבית שפתחיו נעולים. (21) תוספתא אהלות פ"ח, ה"ד. (22) כשלא חשב להוציא את המת דרך חלונות. (23) אפילו בלי כוונה להוציא דרכם את המת. (24) הטמאה עוברת דרך הפתיחה. (25) אין דרך להוציא מת דרך החלון, ולפיכך אפילו חלונות פתוחים אינם מצילים על הפתחים אלא אם חשב להוציאו דרכם (הר"י קורקוס. וראה כסף-משנה). (26) שם. (27) בבתים גדולים נהגו לעשות פתח גדול כעין שער להכניס משאות גדולות, ובשער דלת קטנה ליציאה וכניסה של אנשים. (28) פירוש, כל אחד מהשנים. (29) ואין אנו אומרים שהקטן בטל לגבי הגדול. לא כתב מהו הדין אם חישוב להוציא בגדול, מפני שאם ייפתח הגדול גם הקטן נפתח עמו. (30) שהעמיד מזוזה בתוך השער הגדול, והעמיד שתי דלתות מתאימות. ואפילו אם המזוזה אינה באמצע הפתח אלא משוכה לצד אחד והדלתות מתאימות בגבהן אבל אינן שוות ברחבן (ע"פ הר"ש). (31) דין זה פשוט, ונכתב כעין הקדמה לדין הבא אחריו. (32) ואין אומרים ששניהם פתח אחד. (33) תוספתא שם. (34) מחשבת קרובי המת מבטלת מחשבתם של הרחוקים. (35) שלא יעשו זאת מתוך כוונה לטהר מתחילה את הפתח הדרומי, ואח"כ יבואו הקרובים ויטהרו את הצפוני. [ואפילו לדעת רבה ור' אושעיא (ביצה י, א) שהכלים שנמצאו בפתח לפני

(2) אהלות פי"ח מ"ג. (3) ידוע שיש בו קבר, ואין אנו יודעים את מקומו. בבבא הראשונה שם, שנינו דין שדה שנחרש בו קבר, אלם רבינו כתב מקצת דיניו למעלה (פ"ב הט"ז), ולכן מתחיל כאן בבבא שניה שבמשנה, ולקמן פ"י ממשיך ומבאר דיני קבר שנחרש. (4) אם לקח מהשדה עפר, והניחו במקום טהור. (5) נדרס ברגלי עוברים ושבים. ואינו מטמא באוהל, שהרי עצם כשעורה אינו מטמא באוהל. (6) ואפילו בימות החמה שדינו כרשות הרבים, וכלל בדינו 'ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור', כאן טמא, מפני שהחזקה טומאה.

ב. בנה⁷ (בה) בית⁸ ועליה על גביו: אם היה פתחה של עליה כנגד פתחה של בית⁹ - העליה טהורה¹⁰, שאפילו [היה] הקבר תחת משקוף הפתח - העליה טהורה, שהרי הוא אהל על גבי אהל, כמו שיתבאר¹¹; ואם לא היה מכון¹² - אף העליה טמאה, שמא אסקפת עליה על הקבר, והרי העליה מאהילה על הקבר¹³.

(7) שם פי"ז מ"ה. (8) בשדה שאבד בו קבר. (9) ואינו עודף על פתח הבית לא מכאן ולא מאן, וגם אינו בולט מחוץ לפתח הבית. (10) בכל מקום שהמת מונח, חוצץ הבית מפני הטומאה שלא תכנס לעליה. (11) לקמן פט"ז ה"ג. (12) אלא עודף קצת. (13) חוששים אנו שמא הטומאה נגד הכותל עצמו מחצי עביו ולחוץ ובוקעת ועולה וכשמגיעה לפתח העליה במקום שהיא עודף על פתח הבית, היא נכנסת לפנים, אבל אם היא בכותל מחציו ולפנים דינה כאילו היא בתוך הבית, ותקרת הבית חוצצת ואינה נכנסת לעליה (סדרי טהרות).

ג. ושהיה¹⁴ מתר לזרע בתוכה כל זרע¹⁵, לפי שאין שרשי זרעים מגיעים עד לקבר¹⁶. אבל אין נוטעין בתוכה אילני מאכל, מפני שהשרשים מגיעין עד למת. התלוליות¹⁷ הקרובות לעיר¹⁸ הסמוכה לבית הקברות או לדרך בית הקברות, אחד חדשות ואחד ישנות - הרי אלו בחזקת טמאה, מפני שהנשים קוברות שם את הנפלים¹⁹, ומפי שחין קוברין שם איבריהן²⁰. אבל הרחוקות - החדשות טהורות²¹, והישנות טמאות, שמא היו קרובות²² מעיר שחרבה או מדרך שאבדה²³. ואי זהו תל קרוב? כל שאין שם תל אחר קרוב יותר ממנו. וישן? שאין אדם זורכו²⁴.

(14) שם פי"ח מ"ג. (15) גירסת רבינו במשנה: "זרעת כל זרע". שאין שרשי זרעים מגיעים עד לקבר. כלומר, עד מקום המת ממש, ועפר הקבר מותר בהנאה (רבינו בהל' אבל פי"ד ה"כ). ולטומאה אין לחשוש, מפני שמחובר אינו מקבל טומאה, ואחרי הקצירה גם-כן לא יקבלו טומאה כל זמן שלא נתלחחו אחר קצירתם באחד משבעת המשקין (הל' טומאת אוכלין פ"א ה"א-ב). (16) ויונקים ממנו, והפירות גדלים מלשדו, והמת אסור בהנאה מן התורה. מלשונו של רבינו כאן משמע שאילני סרק מותר לנטוע

באהל מן המת, אם היה רצוין, שאין לו חלל טפח - הרי הטמאה בוקעת ועולה עד לרקיע, בוקעת ויורדת עד התהום, ואינה מטמאה מן הצדדין. כיצד? כרי של תבואה⁵⁸ או גל של אבנים וכזית מן המת בתוכו, וכלים בצד הטמאה ואינן נוגעין בה - כלים טהורין, וכל כלי שבתוך הגל מכון כנגד הטמאה מלמעלה או מלמטה טמא, שהטמאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. ואם היה מקום הטמאה חלול טפח על טפח⁵⁹ על רום טפח - הוא כקבר סתום ומטמא מקל סביביו.

(57) שם; פט"ו שם. (58) שם פט"ו מ"ז, והמדובר כשהכרי והגל מונחים בחוץ. ראה ה"ו. (59) תוספתא שם.

ו. בית שמלאו⁶⁰ עפר או צורות⁶¹ - הרי זה בטל הבית⁶² והרי הוא כגל של עפר או צורות, ואם היתה טמאה בתוך העפר - בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, וכלים שבצדיה בתוך העפר טהורים.

(60) שם מ"ז. (61) חצץ. (62) כאילו אין כאן בית כלל, אלא עפר וצורות. ואם נשאר אור טפח על טפח בין הגל ובין התקרה, הרי זו "נפש אטומה". רבינו גורס במשנה: "ביטלו", פירוש, אם מילא בכוונה את הבית עפר, ואפילו צורות שאינם נדבקים לגוש אחד - ביטל במעשה זה, שנעשה בכוונה, את הבית. ראה 'תוספות יום טוב' למשנתנו שגורס בהלכה זו: "הרי זה בטל אצל הבית". אולם בספרים שלנו, וכן בכת"י תימן, הגירסא: "ביטל הבית".

ז. טמאה שהיא רצוצה⁶³ ככתל וסמך סכה לפתל⁶⁴ - הסכה טמאה, שהרי נעשה הפתל צד מצדי האהל. ואף על פי שהצדדין טהורים לנוגע אלו לא היה עליהן אהל, אבל משנעשה עליהן אהל - האהל פלו טמא, שהרי הטמאה בתוכו⁶⁵.

(63) רבינו מפרש את הבבא האחרונה של המשנה שם: "סמך לה סוכות" בטומאה רצוצה, וכן כתב בפירושו על המשנה (ראה ראב"ד). (64) "ושם עליו המשקוף" (רבינו בפירושו למשנה). (65) הכותל נעשה חלק מן הסוכה, והטומאה שהיא בכותל כאילו מונחת בתוך הסוכה.

פרק שמיני

(1) יבאר דין שדה שאבד קבר בתוכה, ואם מותר לזרוע או לנטוע בו, התלוליות הקרובות לעיר או הרחוקות וסמוכות לבית הקברות, קבר הנמצא או קבר הידוע אם מותר לפנותו, וקבר המזיק לרבים, הפוגע במת מצוה והמוצא קבר או מת שחייב לציין, ובמה וכיצד מציניין.

א. שדה² שאבד קבר³ בתוכה - עפרה⁴ מטמא במגע ובמשא פבית הפרס, שמא נדוש הקבר⁵ בה ויהיו עצמות כשעורה בתוך עפרה. וכל השדה פלה - המאהיל עליה נטמא⁶. ואם העמיד בתוכה אהל - נטמא כל מה שיש באהל, שמא האהל שהעמיד באותה שדה על הקבר הוא מאהיל.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קבג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לכתחילה, ראה 'כסף משנה'. (17) גבעות נמוכות, מלשון תל. (18) שם פט"ז מ"ב, כפי שנתפרשה בגמרא כתובות כ, ב. (19) כתובות, שם. ותוספתא אהלות, שם. וחוששים אנו שמא הלכה שם אשה יחידה וקברה נפל, ואין איש יודע על זה. (20) שנשרו מחמת המחלה ומטמאים באוהל. (21) שאשה אינה הולכת שם יחידה, ואם הלך עמה עוד מי שהוא - היה הדבר מתגלה. (22) ואז קברו שם נשים נפליהן. (23) ושמא הובילו שם מת ערב שבת בין השמשות, ולא הספיקו להביאו לעיר וקברוהו שם, וברבות הימים נשכח הדבר. (24) כרבי יהודה, שם במשנה.

ד. שְׂדֵה בּוֹכִים²⁵, וְהוּא הַמָּקוֹם הַקְּרוֹב לְבֵית הַקְּבָרוֹת שֶׁהַנָּשִׁים יוֹשְׁבוֹת שָׁם וּבּוֹכוֹת, אֵף עַל פִּי שַׁעֲפָרָה טָהוֹר, שֶׁהָיָה לֹא הִחֲזִיקָה שָׁם טְמֵאָה - אֵין נוֹטְעִין אוֹתוֹ וְאֵין זוֹרְעִין אוֹתוֹ, שְׁלֹא לְהַגְלִיל²⁶ רֶגֶל אָדָם לָשֵׁם, שְׁמָא יֵשׁ שָׁם טְמֵאָה. מִפְּנֵי שֶׁהוּא קְרוֹב לְבֵית הַקְּבָרוֹת כְּכֹר נִתְיָאֵשׁוּ בְּעָלְיוֹ²⁷ מִמֶּנּוּ, לְפִיכָךְ אֶפְשָׁר שְׂיִכּוּא אָדָם וְיִקְבֹּר בּוֹ, מִפְּנֵי זֶה חֻשְׁשׁוֹ לִי²⁸. וְעוֹשִׁין²⁹ מְעַפֵּר מָקוֹם זֶה תַּנּוּרִים לְקַדֵּשׁ, שֶׁהָיָה לֹא הִחֲזִיקָה שָׁם טְמֵאָה.

(25) אהלות שם מ"ד. (26) שלא ירבו ללכת שם כדי לטפל בזרעים ולאסוף את היבול. (27) מועד קטן ה, ב. (28) רק חשש יש בדבר שאינו מספיק לגזור טומאה, אלא להתרחק מן המקום. (29) פירוש, מותר לעשות.

ה. קְבָר הַנִּמְצָא³¹ - מִתֵּר לַפְּנוֹתוֹ³²; וְאִם פָּנָה - מְקוֹמוֹ טְמֵא³³ וְאִסּוּר בִּהְגִּיחָהּ³⁴ עַד שְׂיִפְדֹּק, כְּמוֹ שִׁיתְּפָאֵר³⁵. וְקָבֵר הַיָּדוּעַ³⁶ - אִסּוּר לַפְּנוֹתוֹ³⁷; וְאִם פָּנָה - מְקוֹמוֹ טָהוֹר³⁸ וּמִתֵּר בִּהְגִּיחָהּ.

(30) הדינים שבהלכה זו ובהלכה שלאחריה, נמצאים בארבע גירסאות שונות בארבעה מקומות: א, בתוספתא אהלות פ"ז, ב, בבבלי סנהדרין מז, ב. ג, ב'ירושלמי' נזיר פ"ט ה"ג, ד, במסכת שמחות פ"ד, ודברי רבינו כאן מתאימים לגירסה שבי'ירושלמי'. (31) שלא ידעו שיש שם קבר. (32) מכיוון שלא היה הדבר ידוע שיש שם קבר, יש להניח שנקבר שלא מדעת בעלים, ולפיכך לא קנה מקומו ומותר לפנותו. (33) פירוש, כל סביבות הקבר צריך בדיקה, שמא היה כאן בית קברות, ואחר הבדיקה יהיה טהור. ומדובר כשנמצאו שלושה קברים (כסף-משנה), שקבר אחד אינו מצריך בדיקה. ראה לקמן פ"ט. (34) לא אסור בהנאה ממש, שהרי קרקע עולם אינה נאסרת, אלא שלא ידעו שם בהמות ולא ינהגו שם מנהג קלות ראש מפני כבוד המתים, כמו שאמרו במגילה כט, א - בכל בית קברות (כסף-משנה). ראה ה' אבל פ"ד ה"ג. (35) לקמן פ"ט. (36) ידוע שאין שם אלא מת אחד, ומסתמא נקבר מדעת בעל השדה. (37) מפני שהמת קנה מקומו. (38) הקרקע לא נטמא וקברים אחרים אינם, ומטעם זה מותר לאכול ולשתות שם (כסף-משנה).

ו. קְבָר שֶׁהוּא מְזִיק אֶת הָרַבִּים³⁹ - מִפְּנֵין אוֹתוֹ⁴⁰, וּמְקוֹמוֹ טְמֵא וְאִסּוּר בִּהְגִּיחָהּ⁴¹.

ז. הַפּוֹגַע⁴² בְּמֵת מְצוּה⁴³: אִם מְצָאוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם⁴⁴ - מְבִיאוֹ לְבֵית הַקְּבָרוֹת; מְצָאוֹ חוּץ לַתְּחוּם, אֶפְלוּ בְּתוֹךְ שְׂדֵה כְּרֻס⁴⁵ - קָנָה מְקוֹמוֹ, וְיִקְבֹּר בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצָא⁴⁶. מְצָאוֹ עַל הַמְצָר⁴⁷ - מְסַלְקוֹ לְצַדִּינִי. שְׂדֵה בּוֹר⁴⁸ מְצָד זֶה וּשְׂדֵה נִיר⁴⁹ מְצָד זֶה - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה בּוֹר⁵⁰. שְׂדֵה נִיר וּשְׂדֵה זֶרַע - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה נִיר. שְׂדֵה זֶרַע וּשְׂדֵה כְּרֻס - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה זֶרַע⁵¹. שְׂדֵה אֵילָן⁵² וּשְׂדֵה כְּרֻס - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה כְּרֻס⁵³, מִפְּנֵי אֵהָל הַטְּמֵא⁵⁴. הֵיוּ שְׁנֵינִי שְׁוִין - קוֹבְרוֹ לֹא זֶה צַד שְׁוִינָה.

(39) קבר שהוא מזיק את הרבים. (40) מפנין אותו. (41) ומקומו טמא ואסור בהגעה. (42) הפוגע. (43) במת מצוה. (44) התחום. (45) כרס. (46) שנמצא. (47) המצר. (48) בור. (49) ניר. (50) בור. (51) זרע. (52) אילן. (53) כרס. (54) הטמא.

א. הַפּוֹגַע⁴² בְּמֵת מְצוּה⁴³: אִם מְצָאוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם⁴⁴ - מְבִיאוֹ לְבֵית הַקְּבָרוֹת; מְצָאוֹ חוּץ לַתְּחוּם, אֶפְלוּ בְּתוֹךְ שְׂדֵה כְּרֻס⁴⁵ - קָנָה מְקוֹמוֹ, וְיִקְבֹּר בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצָא⁴⁶. מְצָאוֹ עַל הַמְצָר⁴⁷ - מְסַלְקוֹ לְצַדִּינִי. שְׂדֵה בּוֹר⁴⁸ מְצָד זֶה וּשְׂדֵה נִיר⁴⁹ מְצָד זֶה - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה בּוֹר⁵⁰. שְׂדֵה נִיר וּשְׂדֵה זֶרַע - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה נִיר. שְׂדֵה זֶרַע וּשְׂדֵה כְּרֻס - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה זֶרַע⁵¹. שְׂדֵה אֵילָן⁵² וּשְׂדֵה כְּרֻס - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה כְּרֻס⁵³, מִפְּנֵי אֵהָל הַטְּמֵא⁵⁴. הֵיוּ שְׁנֵינִי שְׁוִין - קוֹבְרוֹ לֹא זֶה צַד שְׁוִינָה.

(42) 'ירושלמי' נזיר פ"ז ה"א. (43) שאין לו קוברים, ומצוה על הפוגע בו לקברו. (44) של בית הקברות, היינו עד אלפיים אמה. (45) צמח ריחני יקר מאוד, ומשתמשים בו כתבלין למיני מאפה ולתבשילים. (46) זו אחת מתקנותיו של יהושע בן נון שנמנו במסכת בבא-קמא פא, א. ושם עמוד ב - אמרו: שעל-מנת-כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. (47) במקום שרבים עוברים ושבים, ואם יקברו שם ייטמא באוהל. (48) שדה שלא נחרש ולא נזרע. (49) חרוש. (50) כללו של דבר: יש לצמצם את ההפסד עד כמה שאפשר. (51) בכרם, ההפסד יותר גדול. (52) עצי פרי אחרים. (53) ואף-על-פי שהפסדו של כרם גדול יותר. (54) הגפנים נמוכים ואינם מאהילים על הקבר, ואפשר לגשת ולבצור את הענבים מבלי להאהיל על הקבר, אבל אילנות אחרים ענפיהם גדלים בגובה רב, ומאהילים על סביבותיהם ויטמאו באוהל המת את המתקברים אליהם. דין זה שנוי במחלוקת ב'ירושלמי' שם, אם להעדיף הצלה מן הטומאה או הקלת בצירת הענבים, ופסק רבינו שלהנצל מן הטומאה עדיף.

ח. קְבֹר הַנִּמְצָא⁵⁵ - מְטֵמֵא לְמַפְרַע⁵⁶. וְאִם בָּא אַחֵר וְאָמַר: כִּי לִי⁵⁷ שְׁלֹא הָיָה כָּאן קְבֹר, אֶפְלוּ קִדְּם לְעֹשִׂים שָׁנָה - אֵינוֹ מְטֵמֵא אֲלָא מְשַׁעֵת מְצִינָה⁵⁸ וְאֵילָן.

(55) תוספתא טהרות פ"ד ה"ו. (56) כל הטהרות שנעשו במקום זה, אפילו זמן רב לפני שנמצא הקבר - טמאים. (57) בטוח אני, ללא כל ספק.

ט. כָּל הַמוֹצָא⁵⁸ קְבֹר אוֹ מֵת אוֹ דָּבָר שֶׁמְטֵמֵא בְּאֵהָל מִן הַמֵּת - חֵיב לְצִין עָלָיו, כִּי שְׁלֹא יִהְיֶה תִּקְלָה לְאַחֲרִים. וּבְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד הֵיוּ יוֹצְאִין מִבֵּית דִּין לְצִין עַל הַקְּבָרוֹת. אֵין מְצִינִין עַל כְּזוֹת מְצַמְצֵם מִן הַמֵּת⁵⁹, לְפִי שְׁסוּפּוֹ יִחַסֵּר פְּאָרְצֵי⁶⁰. וּבְמָה מְצִינִין? בְּסִיד⁶¹. מִמָּחָה וְשׁוּפָה עַל מָקוֹם הַטְּמֵאָה. אֵין

מִצָּא אֶרְבָּעָה מִצְרִיָּה מְצִינִין - הֵן טְהוּרִין וְכָל הַשָּׂדֶה 18
כָּלָה טְמֵאָה⁸⁴; שְׁאִין מְרַחֲקִין הַצִּיּוֹן מִמָּקוֹם 19
הַטְּמֵאָה⁸⁵. 20

(74 שם ז, א. 75) שתי אבנים מצוינות בסיד. (76) סיד שפוך על המקום. (77) שהרי המקום צויין בסיד. (78) כלומר, חתיכות חרס דקות (ויש מפרשים: מין אדמה לבנה, אינה לבנה כסיד). (79) רגילים לתת חרסית בין אבני הבנין. (80) קליפה דקה של סיד היתה על יד האבנים. (81) משמע שאם יש ביניהן חרש, טהור אפילו בסיד מרודד. ואם יש ביניהן שכבה עבה של סיד, טמא אפילו אם יש שם חרס. (82) שם. (83) המקום המצויין. (84) אנו תולים שהציון המקיף את כל השדה מכריז על טומאת כל השדה. (85) ולפיכך הוצרך לציין את כל מיצרי השדה (רש"י. ראה למעלה ה"ט). והמציצים עצמם טהורים, מפני שיש לתלות שמקומם הוא העודף שנאמר למעלה בה"ט (ראה 'תוספות' שם ד"ה דאמר).

יום רביעי כ"ו ניסן ה'תשע"ח

פרק תשיעי

(1) יבאר דין מי שהיה חופר בשדה ומצא מתים רבים או הרוגים אם חושש לבית הקברות, היה חופר ומצא מת מושכב כדרך הנקברים או שנים או שלושה אם צריך לבדוק, ודין גוים אם יש להם טומאת קברות, למי יש תבוסה ושכונת קברות, וכיצד בודקים, גל טמא שנתערב עם שני גלים טהורים, המאהיל על בור שמפילים בו נפלים, ואם הוא ספק מה דינו.

א. מִי שֶׁהָיָה חוֹפֵר בְּשָׂדֶה וּמָצָא מֵתִים רַבִּים בְּגִמָּא 21
אֶחָת זֶה עַל גֵּב זֶה או זֶה בְּצֵד זֶה, או שְׁמִיץ 22
הַרוּגִים, או שְׁמִיץ מֵת יוֹשֵׁב או רֹאשׁוֹ בֵּין בְּרָקִיו - 23
אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא מְקוֹם זֶה בֵּית הַקְּבֻרֹת הִנֵּה²; אֲלָא 24
נוֹטֵל הַמֵּת שְׁמִיץ, וְנוֹטֵל כָּל הָעֵפֶר הַתְּחוּבִי³ 25
שֶׁתְּחַתִּיו, וְחוֹפֵר בְּתוֹלֵת קֶרֶקֶעַ⁴ שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת⁵, 26
וּמוֹצִיא הַכֹּל, וְשֹׁאֵר הַשָּׂדֶה בְּחֻקֵּת טְהוֹרָה כְּשֶׁהִיָּתָה 27
קִדְּם שְׁמִיץ. וְעַכְשָׁנָה עִם שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת שְׁחוֹפֵר 28
הוּא הַנִּקְרָא תְּבוּסַת הַמֵּת⁶. 29

(2) מפני שיהודים אינם קוברים כך. (3) העפר הרך. (4) אדמה שלא הזיזוה מעולם ממקומה. (5) כעובי שלוש אצבעות. (6) עפר שהתבוסס בדם המת. מלשון המקרא (יחזקאל טו, ו): מתבוססת בדמך.

ב. שָׂדֶה שֶׁנִּהְרְגוּ בּוֹ הַרוּגִים⁷ - מְלַקֵּט כָּל הָעֲצָמוֹת 30
שֶׁבָּה, וְהָרִי הִיא טְהוֹרָה⁸. וְכֵן הַמְּפִנֶה קְבֻרָה⁹ מִתּוֹךְ 31
שָׂדֶהוּ - מְלַקֵּט כָּל הָעֲצָמוֹת עֶצֶם עֶצֶם וְהָרִי הִיא 32
טְהוֹרָה וְכֵן בּוֹר שְׁמִטִּילִים בְּתוֹכּוֹ נְפִלִים אוֹ הַרוּגִים¹⁰ 33
- מְלַקֵּט כָּל הָעֲצָמוֹת שֶׁבּוֹ עֶצֶם עֶצֶם וְהָרִי הוּא 34
טְהוֹר¹¹. 35

(7) והם מוטלים על פני השדה גלויים. והמדובר כשיש להם

1 מִמְּמִידִין⁶² אֵת הַצִּיּוֹן עַל גְּבִי הַטְּמֵאָה⁶³, אֲלָא יְהִי 2
עוֹדֵף מִכָּאן וּמִכָּאן בְּצִדֵי הַטְּמֵאָה, שְׁלֹא לְהַפְסִיד אֵת 3
הַטְּהוֹרֹת⁶⁴. וְאִין מְרַחֲקִין⁶⁵ אֵת הַצִּיּוֹן מִמָּקוֹם 4
הַטְּמֵאָה, שְׁלֹא לְהַפְסִיד אֵת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁶⁶. וְאִין 5
מְצִינִין עַל הַיְּדֵאוֹת, שֶׁהָרִי הֵן יוֹדְעִין לְכָל, אֲלָא עַל 6
הַסְּפִקוֹת, כְּגוֹן שָׂדֶה שְׁאֵבֵד בָּהּ קָבֵר וְהַסְּכָכוֹת⁶⁷ 7
וְהַפְּרָעוֹת⁶⁸.

(58) משנה, מועד קטן ב, א. ובגמרא שם (ה, א) הסמיכו דין זה על המקרא (יחזקאל לט, טו): "וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון". (59) שם עמוד ב. (60) ופחות מכזית אינו מטמא באוהל, ולא הטריחו חכמים לעשות לצורך זמן קצר. (61) מעשר שני פ"ה, מ"א. (62) מועד קטן ה, ב. (63) בדיוק על מקום הטומאה בלבד. (64) לפעמים לא ירגיש האדם בציון עד שיגיע למקומו ממש, ואפשר שיאהיל על הטומאה שלא מדעתו. (65) ירחוק גדול. (66) שלא לצמצם את שטחה הטהור. לפיכך מרחיב כל שהוא את הציון. (67) עצים העומדים לפניו מגדר בית הקברות, וענפיהם סוככים על שטח מסוים מחוצה לו, וחוששים שמא נמצא קבר תחת העץ. (68) אבנים בולטות מן הגדר לחוץ, ושמא צידה הפנימי של האבן מאהיל על קבר ונעשית כולה אוהל הטומאה.

8 י. מִצָּא⁶⁹ שָׂדֶה מְצִינָה וְאִין יוֹדֵעַ מַה טִּיבָה⁷⁰: אִם 9
אֵין בָּהּ אֵילָנוֹת - בִּידוּעַ שְׁאֵבֵד בָּהּ קָבֵר⁷¹; יֵשׁ בָּהּ 10
אֵילָנוֹת - בִּידוּעַ שְׁנַחֲרֵשׁ בָּהּ קָבֵר⁷², כְּמוֹ שִׁיתְּכֶאֱרָר⁷³.

(69) שם. (70) אם זה שדה שנחרש בו קבר או שאבד בו קבר. יש הבדלי דינים רבים בין שני שדות אלה (ראה למעלה ה"א, ולקמן פ"י) ואחד מהם: נחרש אינו מטמא באוהל מפני שאין במקום אחד שיעור טומאת אוהל, שעצם כשעורה מטמא במגע ומשא בלבד, ושדה שאבד בו קבר מטמא באוהל, שמא האהיל על מקום הקבר. (71) ולפיכך לא ניטעו בו אילנות, מפני שאסור לנטוע בשדה שאבד בו קבר (למעלה ה"ג). ומדובר בשדה ראויה לעצי פרי ('תוספות' שם ד"ה יש). (72) ומותר לנטוע בה [רש"י פירש שם אחרת, אבל מדברי רבינו לקמן פ"י ה"י משמע כפירושנו]. [בגמרא שם הקשו למה ציינוה, הלא אין מצינים אלא המקומות המטמאים באוהל? ותירצו, כגון שאבד בה קבר וחרשו (באיסור או בטעות) והותרה נטיעה ונטעו אילנות והציון נשאר. ואין לחשוש, שמא נטעו בטעות בלי חרישה, מפני שנטיעה יש לה פירסום, ונמשכת זמן מסוים, ובוודאי היה חכם שבעיר מעכב (ראה לקמן, שם). (73) שם.

11 יא. מִצָּא⁷⁴ אֶכָּן מְצִינָה - תְּחַתִּיהָ טְמֵא. הֵיוּ שְׁתֵּים⁷⁵: 12
אִם יֵשׁ סִיד בִּינֵיהֶם⁷⁶ - בִּינֵיהֶם טְמֵא⁷⁷; וְאִם אֵין סִיד 13
בִּינֵיהֶן, אֲלָא עַל רֹאשֵׁיהֶן: אִם יֵשׁ חֶרֶשׁ⁷⁸ בִּינֵיהֶן - 14
טְהוֹר, שְׁאִין זֶה אֲלָא בִּנְיָן⁷⁹; וְאִם אֵין חֶרֶשׁ בִּינֵיהֶן 15
וְהִנֵּה הַסִּיד מְרֻדֵּד עַל רֹאשֵׁיהֶן מִכָּאן וּמִכָּאן⁸⁰ - הָרִי 16
זֶה צִיּוֹן וְטְמֵא⁸¹. מִצָּא מְצִר⁸² אֶחָד מְצִין - הוּא 17
טְמֵא⁸³ וְכָל הַשָּׂדֶה טְהוֹרָה. וְכֵן שְׁנֵיהֶן, וְכֵן שְׁלִישִׁית.

23 תבוסה, אלא מלקט עצם עצם והפל טהור¹⁸.
24 והנקבר שלא ברשות - יש לו תבוסה¹⁹ ואין לו
25 שכינת קברות.

(17) תוספתא אהלות פרק ט"ז הלכה ב: "והחסר אין לו תבוסה ואין לו שכינת קברות". (18) שם פרק ט"ז, משנה ה שנינו: "שדה שנהרגו בה הרוגים מלקט עצם והכול טהור". וסובר רבינו שהוא הדין למתים גלויים שמתו מיתה טבעית, כרב יהודה בנזיר סד, ב "מצא פרט למצוי". [רבינו הביא דין הרוגים למעלה בהלכה ב להשמיענו, שאין דינם כהרוגי מלחמה שנקברים במקומם. וכאן משמיענו שגם במתים מיתה טבעית הדין כך, כדי שלא תטעה לומר, שרק הרוגים אין להם תבוסה מפני שחסר דמם, אבל מתים שלמים יש להם תבוסה]. (19) כרבי שמעון בן גמליאל בתוספתא שם הלכה ו נגד רבים. בכסף משנה מבאר שהכרעת רבינו היא על פי הכלל: "כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתו הלכה כמותו, חוץ מערב וצידון וראיה אחרונה" והוסיף שגם בברייתות הלכה כמותו. [ראה יד מלאכי אות כף, שהוכיח, שרבינו לא קיבל להלכה את הכלל הזה].

ו. אחד המוצא שלשה מתים פדרפן בתחלה²⁰, או שמוצא שלשה פוכין או פוף ונקיע²¹ ומערה²² - הרי זה שכינת קברות. מוצא שנים ואחד היה ידוע - יש להם תבוסה ואין להם שכינת קברות; שהקבר הידוע אינו עושה שכינה. ולא אמרו אלא המוצא שלשה בתחלה הוא שצריך בדיקה. פיצד בודק העשרים אמה שאמרנו? חופר עד שהוא מגיע לסלע או לבתולה²³, והיא הקרקע שגוראת שאינה עבודה²⁴. העצמיק אפלו מאה אמה ומצא חרש - הרי זה פבתחלה, וצריך להעצמיק עד שגיע לבתולה. הגיע למים - הרי זה פבתולה.

(20) שלא ידעו עליהם לפני כך. (21) חפירה בקרקע בניגוד לכוך שהוא חצוב בכותל מערה. (22) שמוצא מת במערה עצמה. (23) דבר הנמצא במצבו הטבעי נקרא "בתולה". (24) שלא נחרשה מעולם.

ז. אינו צריך לחפור תלם אחד מתחלת העשרים עד סוף, אלא חופר אמה על אמה ומניח אמה, וחופר אמה על אמה ומניח אמה, וכן עד סוף; שאין בין קבר לקבר פחות מאמה²⁵.

(25) ולפיכך אם יש שם קבר יגלהו אפילו אם ישאיר אמה בלי בדיקה.

ח. היה בודק והגיע בתוף העשרים לנהר או לשלולית²⁶ או לדרך הרבים - נפסק²⁷ ואינו צריך לבדק, שהרי נפסקה שכינת הקברות.

(26) תעלה מלאכותית המובילה מים מן הנהר לגנות ופרדסים לצרכי השקאה (רבינו בפירושו שם. והר"ש פירש מקום שנקו בו מי גשמים). (27) שאין קוברים מתים במקומות אלה.

קוברים, שאם אין להם, דינם כמת מצוה ואסור לפנותם. (8) ואינו צריך ליטול את תבוסתם. (9) שקבר שם המת על מנת לפנותו (רא"ש שם). [ובמשנה אחרונה למשנתנו מפרש על פי התוספתא שם הלכה ה: "מי שנפחת קברו לתוך שדהו ואומרים לו לקט עצם והכל טהור". פירוש, שהיה קבר לא רחוק משדהו ונפרצה מחיצת הקבר ונתגלגל המת לתוך שדהו. וכן פירש גם בסדרי טהרות]. (10) בלי כוונה לקבורם שם. (11) בבא זו משמיעה אותנו רבותא, שלא רק אם נמצאו גלויים במקום שנהרגו אין להם תבוסה, אלא אפילו אם השליכום בכוונה לתוך הבור, אבל בלי כוונת קבורה, הדין כן.

ג. היה חופר ומצא מת משפב פדרף שקוברין המתים - נוטלו ואת תבוסתו. וכן אם מצא שנים - נוטל כל אחד מהן ותבוסתו עמו, וכל השדה טהורה. מוצא שלשה מתים, כל אחד מהן נוטל פדרף הנקברין, אם יש בין זה לזה מארבע אמות ועד שמונה, פמלא מטה¹² וקובריה - הרי זה חושש שמא פית הקברות הוא זה¹³, וצריך לבדק מן האחרון עשרים אמה, שהן פשתי מערות וחרצר שביניהם¹⁴. ואם לא מצא שם מת אחר - הרי אותן העשרים שבודק טהורות, אף על פי שהן שכינת קברות¹⁵. מוצא מת אחד פסוף עשרים אמה - צריך לבדק ממנו עשרים אמה אחרות, לפי שרגלים לדבר¹⁶. ואם היה אחד מאלו שמוצא בתחלה או פסוף הרוג או יושב או משפב שלא פדרפו, שיהיה ראשו בין ירכותיו - אינו בודק עשרים אמה, אלא נוטלן ואת תבוסתן בלבד; שחזקתן עובדי פוכבים.

(12) המיטה שהמת מוטל עליה. (13) כללו של דבר: אם שלושת המתים נמצאים באופן, שאפשר להניח ששלושתם נקברו במערה אחת, חוששים שבית קברות הוא זה, וזה אפשר רק אם המרחק מקבר ראשון עד שלישי הוא לא פחות מארבע אמות ולא יותר על שמונה. [קבריהם היו בכוכים שנחפרו בכותל מערות בצורה אחידה ובמרחקים קבועים]. (14) הקברים היו מסודרים באופן שכזה: במרכזם נמצא חצר שש אמות על שש אמות ושתי מערות של שש על ארבע משני צדדיה, ובכתלי המערות נחצבו הכוכים. יוצא סך הכול שמונה עשרה אמות, והוסיפו שתי אמות מפני החשש שמא עמדה מערה אחת באלכסון. (15) כלומר, אף על פי שהן בשכנות לקברות, שהרי שכינת קברות ממש - טמאה. ורבינו לשיטתו, שמודדים מן האחרון (כסף משנה). (16) השערה מבוססת, שבית הקברות כאן.

ד. העובדי פוכבים אין להם טמאת קברות. הואיל ואינו מטמאין באהל, הרי הנוגע בקברין טהור, עד שיגע בעצמה של טמאה או ישאנה.

ה. מת שחפר¹⁷ איבר שאם ינטל מן החי ימות - אין לו תבוסה ולא שכינת קברות. ומתים הנמצאים גלויים על פני השדה - אין להם שכינת קברות ולא

24 אָסור מן התורה, שְהִירֵי הַעוֹשָׂה אוֹתוֹ חֵיב אֶשֶׁם
25 תְּלוּי. [כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אֲסוּרֵי בִיָּאָה וּבִכְמָה
26 מְקוֹמוֹת.

(39) הכוונה לדינים השונים שנאמר עליהם "טמא מספק".
(40) דברי חכמים וגזירותיהם. כלל זה אינו נוגע לדיני נפל
האמורים למעלה בהלכה י"א, שהרי בדין הראשון כתב
רבינו בפירוש "טמא דין תורה", והטעם, מפני שאין ספק
מוציא מידי ודאי. ובדין השני טהור אפילו מדבריהם, מפני
שהוא "ספק ספיקא".

פָּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר איזהו בית הפרס ועד כמה נעשה ומה דינו, החורש
קבר בשדה שאינה שלו, ואם הוא שותף או אריס או
אפוטרופוס, בית הפרס למעלה ושדה טהור למטה ושטפו
גשמים מעפר בית הפרס לטהור, טהרת בית הפרס במעמד
חכמים וכיצד מטהרין אותו.

27 א. אֵיזֶהוּ בֵּית הַפֶּרֶס? זֶה הַמָּקוֹם שֶׁנֶּחֱרַשׁ בוֹ קֶבֶר.
28 שְהִירֵי נִתְדַקְדְּקוּ³ עֲצָמוֹת הַמֵּת בְּתוֹךְ הָעֵפֶר וְנִתְפָּרְסוּ⁴
29 בְּכָל הַשָּׂדֶה, וְגִזְרוּ טִמְאָה עַל כָּל הַשָּׂדֶה שֶׁנֶּחֱרַשׁ בּוֹ
30 הַקֶּבֶר. אָפְלוּ חֲרַשׁ עַל גְּבֵי הָאָרוֹן, וְאָפְלוּ הָיָה
31 מְשָׁקֶע בְּרוּבְדִין⁵ וּבִאֲבָנִים⁶, וְאָפְלוּ הָיָה עַל גְּבֵי
32 הָאָרוֹן רוֹם שְׁתֵּי קוֹמוֹת, הוֹאִיל וְחֲרַשׁ עַל קֶבֶר - הָרִי
33 זֶה עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס⁷. עַד כַּמָּה הוּא נֶעֱשֶׂה בֵּית
34 הַפֶּרֶס? מָאָה אֲמָה⁸ עַל מָאָה אֲמָה⁹ מִמָּקוֹם הַקֶּבֶר¹⁰.

(2) אהליות פי"ז מ"א. (3) נשברו לחלקים דקיקים.
(4) נתפשטו. אונקלוס מתרגם את הכתוב (שמות מ, יט):
"ויפרוש את האוהל", ופרס ית פרסא. ועל שם כך נקרא
המקום "בית הפרס" (רבינו בפירושו למשנה. ורש"י נדה נז,
א מפרש שבור ופרוס). (5) לוחות שיש שמניחים על
הארון. (6) ולא נגעה המחרישה בעצמות המת. (7) השוו
חכמים דין כל קבר שנחרש, כדי שלא יטעו ויטמאו
(תוספתא אהליות פי"ז ה"א). (8) משנה שם. שיערו חכמים
שעד מאה אמה מוליכה המחרישה את פירורי העצמות.
(9) מאה באורך ומאה ברוחב. (10) רבינו לא ביאר דין
מקום הקבר עצמו אחרי החרישה, אם הוא נשאר בטומאתו
החמורה הראשונה ומטמא באוהל מדאורייתא או טמא
מדברבן מבית הפרס כולו. בתוספות כתובות כח, ב כתבו
שגם מקום הקבר דינו כבית הפרס. אולם ברור, שאם היה
"מושקע ברובדים ובאבנים" (ראה ה"א) לא יצא מטומאת
קבר, שהרי המחרישה לא הזיזה את העצמות ממקומן.

35 ב. כָּל הַמְרַבֵּעַ¹¹, שֶׁהוּא בֵּית אֲרֻבַּעַת סָאִין¹², הָרִי
36 הוּא בֵּית הַפֶּרֶס¹³, וְעֵפֶר מִטְמֵא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא, כְּמוֹ
37 שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁴, וְאִינוּ מִטְמֵא בְּאֵהֶל¹⁵. וְכֵן הַמְאָהִיל עַל
38 בֵּית הַפֶּרֶס הִזָּה - טָהוֹר.

(11) מאה אמה באורך ומאה ברוחב, עושה מרובע של מאה
על מאה. (12) שטח שזורעים בו ארבעה סאים. בעירובין
(כג, ב) אמרו: "שיעור סאתים כחצר המשכן", וחצר המשכן
היה מאה על חמשים, יוצא שבית סאה הוא חמשים על

1 ט. הַמוֹצִיא²⁸ עֵפֶר זֶה שֶׁל בְּדִיקָה - טָהוֹר, אֲלָא אִם
2 כֵּן מִצָּא טִמְאָה בְּמָקוֹם שֶׁחִפְרוּ²⁹; אֲבָל קִדְּם שִׁימְצָא
3 אוֹכַל בְּתְרוּמָה. וְהַמְפַקֵּחַ בַּגִּל³⁰ - אִינוּ אוֹכַל
4 בְּתְרוּמָה³¹; שְהִירֵי יוֹדֵעַ וְדָאִי שֶׁהַמֵּתִים שָׁם³² תַּחַת
5 הַגִּל, אֲלָא שְׁאִינוּ מְכִיר מְקוֹמָן.

(28) במשנה ד שם שנינו: "המוציא את העפר ממקום
טומאה אוכל בדמעו" ומפרש שם רבינו שהכוונה לכהן
המפנה למקום אחר את העפר שנחפר. בדמעו - תרומתו.
מלשון הכתוב (שמות כב, כח): "מלאתך ודמעך לא תאחר"
ודרשו בגמרא תמורה ד, א "מלאתך" אלו כיכורים,
ו"ודמעך" זו תרומה (רבינו שם. והוא מוסיף תנאי, שלא
יעמוד במקום הנבדק). (29) שהרי העפר שהוציא משם
טמא, אבל לפני שמצא אין מחזיקים בחזקת טומאה את
העפר שהוציא. (30) סיפא של המשנה שם. ומפרש רבינו,
שהמדובר בבניין שנהרס ונפל על אדם ונהרג והמפקח
(הנוטל את האבנים ומגלה את השטח) אינו יודע באיזה
מקום מונח המת ואפשר שהוא עומד על מקום הטומאה.
(31) מפני שהחזקה טומאה מה שאין כן במוציא עפר
הבדיקה שלא הוחזקה טומאה כלל. (32) בפירושו למשנה
כתב: "ולא יודע אם שם מת". וגם הר"ש שם אומר,
שאפילו בספק חי ספק מת אסור בתרומה.

6 י. גִל טִמְאָה³³ שֶׁנֶּחֱרַב בְּשָׁנֵי גִלִּין טָהוֹרִין: בְּדָק אֶחָד
7 מֵהֶן וּמִצָּאוּ טָהוֹר - הוּא טָהוֹר וְהַשְּׁנַיִם טִמְאִין; בְּדָק
8 שְׁנַיִם וְנִמְצְאוּ טָהוֹרִים - הֵן טָהוֹרִים וְהַשְּׁלִישִׁי
9 בְּחִזְקַת טִמְאָה; בְּדָק שְׁלֹשָׁתָן וּמִצָּא טָהוֹר - כָּלָן
10 בְּחִזְקַת טִמְאָה³⁴ עַד שִׁיבְדִק שְׁלֹשָׁתָן עַד שִׁיגִיעַ לְסִלַּע
11 אוּ לְבִתּוּלָה וְהָיָה שְׁלֹשָׁתָן טָהוֹרִין³⁵.

(33) ידוע לנו שטומאה נמצאת בו. (34) הוברר, שלא בדק
יפה. (35) תולים שעורבים נטלו את הטומאה.

12 יא. בּוֹר שֶׁמְטִילִין לְתוֹכוֹ נִפְלִים - הַמְאָהִיל עָלָיו
13 טִמְאָה דִּין תוֹרָה. אֵף עַל פִּי שֶׁחִלְדָּה וּבִרְדָּלָס מְצוּיִין
14 שָׁם, אֵין סָפֵק מוֹצִיא מִיָּדִי וְדָאִי³⁶. אֲבָל אִם הִפִּילָה
15 שָׁם אִשָּׁה נֶפֶל, וְאֵין יוֹדֵעַ אִם הִפִּילָה דָּבָר הַמְטִמֵּא
16 אוּ לֹא הִפִּילָה³⁷, הוֹאִיל וְחִלְדָּה וּבִרְדָּלָס מְצוּיִין שָׁם
17 - הָרִי סָפֵקוֹ טָהוֹר³⁸.

(36) שהרי הוחזקה שם טומאה ואין לטהר מפני הספק שמא
אכלוהו החיות. (37) דבר המטמא, אלא שלפוחית מלאה
מים או דם. (38) משום שיש כאן שני ספיקות להיתר,
שמא הפילה דבר שאינו מטמא ואם תימצא לומר דבר
המטמא הפילה, שמא גרורוהו חולדה וברדלס.

18 יב. דָּבָר יוֹדֵעַ, שֶׁכָּל אֵלֹו הַטִּמְאוֹת³⁹ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן
19 שֶׁהֵן מְשׁוּם סָפֵק - הָרִי הֵן שֶׁל דְּבִרְיָה⁴⁰. וְאֵין טִמְאָה
20 מִן הַתוֹרָה אֲלָא מִי שֶׁנִּשְׁטַמָּא טִמְאָת וְדָאִי; אֲבָל כָּל
21 הַסְּפִיקוֹת, בֵּין בְּטִמְאוֹת בֵּין בְּמַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת בֵּין
22 בְּעִנְיֹות וּשְׁפָחוֹת - אֵין לָהֶם אֲלָא מְדַבְּרֵי סוּפְרִים,
23 [נֶאֱמַר עַל פִּי כֵן, דָּבָר שֶׁחִיבִין עַל זְדוּנָה כֶּרֶת - סָפֵקוֹ

12 שֶׁהָיוּ שָׁל בְּהֶמָּה, עַד שֶׁיִּדְעוּ שֶׁהָיוּ שָׁל אָדָם²⁵. הִיָּה
13 שֶׁם חֲרִיץ מְלֵא עֲצָמוֹת אָדָם²⁶, או שֶׁהָיוּ עֲצָמוֹת אָדָם
14 צְבוּרוֹת עַל גְּבִי קֶרֶקַע, וְחָרַשׁ עֲצָמוֹת אֱלֹהֵי עַם
15 הַשָּׁדָה, או שֶׁחָרַשׁ שָׁדָה שְׁאֵבֵד בָּהּ [או שֶׁנִּמְצָא בָּהּ]
16 קֶבֶר²⁷ - הָרִי זֶה אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס; שְׁלֹא גִזְרוּ
17 טְמֵאָה²⁸ אֲלָא עַל שָׁדָה שֶׁנִּחְרַשׁ בָּהּ קֶבֶר וְדִאִי²⁹. וְכֵן
18 הַחֹרֶשׁ אֵת הַמֵּת³⁰ בְּשָׁדָה - אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס;
19 שֶׁכָּל אֱלֹהֵי³¹ דְּבָר שֶׁאֵינוֹ מְצוּי הוּא, וְלֹא גִזְרוּ אֲלָא
20 בְּקֶבֶר שֶׁנִּחְרַשׁ שֶׁהוּא דְּבָר הַמְּצוּי³².

(24) תוספתא אהלות פ"ז הי"ב. (25) מפני כבוד המת
מכסים את עצמותיו, אבל לא נהגו לכסות עצמות בהמות
וחיות. (26) משנה ג שם. (27) בחלק השדה שלא נחרש,
יש לחשוש שהיה שם עוד קבר ונחרש (רבינו בפירושו
למשנה שם, והר"ש פירש אחרת). (28) זה נימוק לאבד או
נמצא קבר. (29) גם בשדה שאבד בו קבר, המדובר כשלא
נחרש כל השדה, ואפשר שמקום הקבר לא נחרש.
(30) תוספתא שם ה"א. (31) פירוש, חריץ מלא עצמות,
עצמות צבורות ומת בשדה. (32) חכמים לא גזרו אלא על
מקרים שכיחים, ואין הדבר שכיח שאדם יחרוש עצמות
אדם גלויות או גוף מת.

ה. הַחֹרֶשׁ³³ אֵת הַקֶּבֶר בְּשָׁדָה שֶׁאֵינוֹ שָׁלֹ - אֵינוֹ
עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס, שֶׁאֵין אָדָם אוֹסֵר דְּבָר שֶׁאֵינוֹ
שָׁלֹ³⁴. אֲפֹלוּ שֶׁתָּהָי³⁵ או אָרִיס³⁶ או אֲפּוֹטְרוֹפּוֹס אֵינוֹ
עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס. חָרַשׁ קֶבֶר בְּשָׁדָה שָׁלֹ וְשָׁל
חֲבֵרוֹ³⁷ בְּאֶחָד³⁸ - שָׁלֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס, וְשָׁל חֲבֵרוֹ
אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס.

(33) משנה ג שם. (34) כלל זה נאמר אמנם בחולין (מ, ב)
בשוחט בהמת חבירו לעבודה זרה. [לכאורה אין לדמות
לזה את הנידון כאן, שהרי שם המחשבה אוסרת, ואין
מחשבתו של אדם מועילה בדבר שאינו שלו. אבל כאן גורם
הטומאה היא העצם שהוליקה המחרישה, ומה ההבדל בין
הובאה ע"י בעל השדה או ע"י אחר? ובתפארת ישראל שם,
יכין אות כא, מבאר כוונת רבינו, שכל הגזירה היא מטעם
קנס, מפני שחרש את הקבר וביזה את המת, ולא קנסו את
בעל השדה על מעשהו של אדם אחר]. (35) תוספתא שם
ה"ג. (36) חוכר שדה לזורעה או לנוטעה על-מנת לקבל
חלק מהיבול. (37) שם. (38) שחרש חמשים אמה בשדה
עצמו, והמשיך עד מאה בשדה של חבירו הגובל עם שדהו.

ו. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁחָרַשׁ³⁹ קֶבֶר בְּשָׁדָה - אֵינוֹ עוֹשֶׂה
בֵּית הַפֶּרֶס, שֶׁאֵין בֵּית פֶּרֶס לְעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים⁴⁰.

(39) משנה שם. (40) לא גזרו עליהם. [רבינו בפירושו
למשנה גורס: "שאין בית פרס לכותיים (שומרונים)",
ומפרש שהמשנה מנמקת במשפט זה למה אין בית פרס
לגויים, ואומרת שהרי אפילו לכותיים אין בית פרס ומכל-
שכן לגויים].

ז. שָׁדָה⁴¹ בֵּית פֶּרֶס לְמַעְלָה וְשָׁדָה טְהוֹרָה לְמַטָּה,
וְשִׁטְפוּ גִשְׁמִים מַעְפֵּר בֵּית הַפֶּרֶס לְטְהוֹרָה, אֲפֹלוּ

חמשים, ושטח של מאה על מאה יש בו ארבעה שטחים של
חמשים על חמשים. (13) [מפרשי המשנה וכמה מגדולי
האחרונים התלבטו בקביעת שטח בית הפרס, והאריכו
בביאור במשנה ובבירור שיטת רבינו. ואלה הן מסקנותיו
של הגאון בעל סדרי טהרות בפירושו למשנה שם: גזרו
חכמים טומאת בית הפרס על שתי חרישות מן הקבר עד
מרחק של מאה אמה. חרישה אחת ממזרח למערב (או
ממערב למזרח), והשניה מדרום לצפון או בכיוון הפוך,
וכשתרבע את השטח הנמצא בגבולות שני התלמים
(החרישות), תקבל מרובע של מאה על מאה, שהוא בית
ארבע סאים, ועל כל השטח הזה גזרו טומאת בית הפרס אם
נחרש. אם האריך את החרישה - אפילו את הראשונה - יותר
ממאה אמה אין העודף מטמא, מפני שהמחרישה אינה
מוליכה את העצמות למרחק זה. החרישה השניה לרוחב
מתחילה גם כן מן הקבר, ומה שאמרו (לקמן ה"ג) "וניער
את המחרישה וכו' והשאר טהור", הכוונה אם המשיך וחרש
מן המקום שניער ולא הוליך עמו את העפר שניער, אבל
אם הוא מתחיל שנית מן הקבר הוא עושה בית הפרס. ומה
שכתב רבינו: "כל המרובע וכו' הוא בית הפרס", המדובר
כשנחרש החל מאחת משתי החרישות הראשונות, ואף-על-
פי שאין בית פרס עושה בית פרס (לקמן ה"ז), זה נאמר
בחרש מבית פרס למקום שמחוץ לגבולות המרובע הנתפס
ע"י שתי החרישות, אבל המרובע שביניהן נתפס כבר כבית
הפרס, ואין הכלל הזה חל עליו. במה דברים אמורים
כשנחרש, כאמור, אבל כל זמן שלא נחרש אין כל סיבה
לטומאה. פירוש זה, שעליו אנו מסתמכים, מסלק כמעט כל
הקושיות ואי-הבהירות שבהלכות סבוכות אלו].
(14) למעלה פ"ב הט"ז. (15) אם עפר זה האהיל על אדם
וכליים.

ג. הַתַּחֲתִיל לְחָרֶשׁ¹⁶ אֵת הַקֶּבֶר, וְהִיָּה חוֹרְשׁוֹ וְהוֹלֵךְ,
וְלִדְם שֶׁיִּגְמֹר מֵאָה אָמָה נֵעַר אֵת הַמַּחְרֶשֶׁה¹⁷ או
שֶׁהִטִּיחַ¹⁸ בְּסִלַּע או בְּגִדָר¹⁹ - עַד שֶׁם הוּא עוֹשֶׂה בֵּית
הַפֶּרֶס בְּלִבָּד, וְהַשְּׂאֵר²⁰ טְהוֹר, שֶׁהָרִי לֹא הִגִּיעַ אֵלָיו
בְּמִשׁוֹף הַמַּחְרֶשֶׁה²¹. חָרַשׁ כְּמוֹ חֲמִשִּׁים אָמָה או יֵתֵר
וְתוֹר וְחָרֶשׁ²² עַד שֶׁהִשְׁלִים הַמֵּאָה - הַכֹּל בֵּית
הַפֶּרֶס²³. הִיָּה חוֹרֶשׁ וְהוֹלֵךְ חוּץ לְמֵאָה אָמָה -
מִמֵּאָה אָמָה וְלַחוּץ טְהוֹר, שֶׁאֵין עֲצָמוֹת קֶבֶר
מְגִיעוֹת לֵיתֵר מִמֵּאָה.

(16) שם מ"ב. (17) הפך את המחרישה בכוונה, ושפך את
העפר שעליו. (18) המחרישה נתקלה בסלע ונשפך העפר.
(19) מן הצד. (20) אם המשיך את החרישה. (21) ממקום
הקבר, ואין חוששים שמא לא ניער יפה ונשארה עצם
כשעורה על המחרישה. (22) אחרי הפסק זמן מסוים, מבלי
להוריד את העפר מן המחרישה או שהתחיל את החרישה
השניה לפני המקום שהפסיק, ומתוך כך הוליקה המחרישה
את עפר הקבר (ראה תפארת ישראל, יכין אות טז).
(23) שם.

ד. חֲזַקַת הָעֲצָמוֹת הַמְּכַסּוֹת שֶׁהָיוּ שָׁל אָדָם, עַד
שֶׁיִּדְעוּ שֶׁהָיוּ שָׁל בְּהֶמָּה; וְחֲזַקַת הָעֲצָמוֹת²⁴ הַמְּגִלּוֹת

יֵשׁ בָּהּ אֵילָן - בִּידוּעַ שְׁנַחֲרֵשׁ קֶבֶר בְּתוֹכָהּ; אֵין בָּהּ
אֵילָן - בִּידוּעַ שְׁאֵבֵד קֶבֶר בְּתוֹכָהּ, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ.
וְהָיָה שִׁיהֶיהָ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם זֶקֶן אוֹ תַלְמִיד חֶכֶם;⁶¹
שְׁאֵין כָּל אָדָם בְּקִיאִין בְּכֶן וְיודְעִין שְׁמֵתָר לְנִטְעַ בְּזוֹ
וְאָסוּר לְנִטְעַ בְּאַחֶרֶת.

(59) תוספתא שם הי"ב. (60) הלכה זו עצמה כתובה למעלה בפ"ח ה"י, ושם ביארנוה. ונכפלה כאן מפני הסיום: "והוא שיהיה וכו'". (61) בתוספתא שם מסיים ר' יהודה: "במה דברים אמורים, בזמן שיש שם זקן (חכם) אחד או תלמיד חכם אחד, שאין כל אדם בקיין בכך". ואם אין שם חכם, יש לחשוש שלא ידעו שאסור לנטוע בשדה שאבד בה קבר. ופסק רבינו כמותו, כי כלל הוא בידינו, שכל מקום שאמר ר' יהודה "במה דברים אמורים" אינו חולק על דברי חכמים אלא בא לפרשם.

יֵא. הַמְהִלָּה⁶² בְּבֵית הַפָּרֶס עַל גְּבֵי אֲבָנִים שְׁאֵין
מִתְנַדְנָדִין תַּחַת רִגְלֵי אָדָם בְּשָׂעָה שְׁמֵהֶלֶף עֲלֵיהֶן, אוֹ
שְׁנֹכְנִס לָהּ וְהוּא רֹכֵב עַל גְּבֵי אָדָם וּבִהְמָה שְׁכֹחֵן
יָפָה⁶³ - הָרִי זֶה טְהוֹרָה⁶⁴. אֲבָל אִם הֵלֶף עַל גְּבֵי אֲבָנִים
שְׁמִידָעוּעִין בְּשַׁעַת הַלֵּוֹף, אָף עַל פִּי שְׁנִשְׁמָר⁶⁵ וְלֹא
נִתְנַדְנָד - הָרִי זֶה טָמֵא כְּמִי שְׁהֵלֶף עַל הָעֶפֶר עֲצָמוֹ.
וְכֵן אִם הֵלֶף עַל גְּבֵי אָדָם שְׁכָחוּ רַע⁶⁶ עַד שִׁתְהִינָה
אַרְכְּבוּתֵי נֹקְשׁוֹת זֹו לְזוֹ⁶⁷ וְשׁוֹקִיו מְרַעֲיִדוֹת כְּשֶׁהוּא
נוֹשֵׂא, אוֹ עַל גְּבֵי בְּהֵמָה שְׁכָחָה רַע עַד שִׁתְטִיל
גְּלָלִים בְּשַׁעַת רְכִיבָהּ⁶⁸ - הָרִי זֶה טָמֵא וְכֵאלוֹ הֵלֶף
בְּרִגְלָיו⁶⁹.

(62) משנה אהלות פי"ח, ג. (63) חזקים, ואינם מתנועעים מכובד המשא שעליהם. (64) שאפילו אם הזיזה הבהמה או האדם הנרכב עצם כשעורה, אין ההיסט הזה בא מכוחו של הרוכב. והמדובר כשבגדים מפסיקים בין הרוכב והנרכב ולא נגע בגופו, שהרי הנרכב טמא טומאת שבעה, ומטמא את הנוגע בו טומאת ערב (תוי"ט שם). (65) שמה התנדנד ולא הרגיש. (66) אדם חלש. (67) בבא מציעא קה, ב. (68) שם. (69) שהרי מכוח כובדו וזה העצם ממקומה.

יב. הַמְטָהֵר בֵּית הַפָּרֶס צְרִיף לְטָהֵר בְּמַעֲמַד שְׁנִי
תַלְמִידֵי חֲכָמִים⁷⁰. וְכִיצַד מְטָהֲרִין אוֹתוֹ⁷¹? כּוֹנֵס אֶת
כָּל הָעֶפֶר שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַסִּיטוֹ⁷² מֵעַל כָּל פְּנֵי הַשָּׂדֶה
וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ כְּבֵרָה שְׁנֹקְבִיהָ דִּקִּין, וּמִמְחָה⁷³ וּמוֹצִיא
כָּל עֵצָם כְּשֶׁעוֹרָה הַנִּמְצָא שָׁם, וְיִטְהַר⁷⁴. וְכֵן אִם
נִתְּן⁷⁵ עַל גְּבֵי שְׁלֶשָׁה טַפָּחִים⁷⁶ עֶפֶר מִמְּקוֹם אֲחֵר,
אוֹ שְׁנִטֵּל מֵעַל כָּל פְּנֵיו שְׁלֶשָׁה טַפָּחִים - הָרִי זֶה
טְהוֹר. נִטֵּל מִחֲצִי אֶחָד שְׁלֶשָׁה טַפָּחִים וְנִתְּן עַל
חֲצִי אֲחֵר שְׁלֶשָׁה טַפָּחִים - הָרִי זֶה טְהוֹר. נִטֵּל
מֵעַל פְּנֵיו טַפַּח וּמִחֲצֵה וְנִתְּן עֲלֵיהָ טַפַּח וּמִחֲצֵה עֶפֶר
מִמְּקוֹם אֲחֵר - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְכֵן אִם עֲזָקוֹ⁷⁷
וּבִדְקָה⁷⁸ בְּשַׁעַת עֲזוֹק מִלְּמַטָּה וּמִלְּמַעְלָה - לֹא עָשָׂה
כְּלוּם. וְצָפוּ בְּאֲבָנִים שְׁאֵין מִתְנַדְנָדִין⁷⁹ מֵהַלּוֹף אָדָם
- הָרִי זֶה טְהוֹר.

הֵיטָה אֲדָמָה וְהַלְפִינָה⁴² אוֹ לְבָנָה וְהָאֲדִימָה -
טְהוֹרָה; שְׁאֵין בֵּית פָּרֶס עוֹשֶׂה בֵּית פָּרֶס, וְלֹא גִזְרוּ
טָמְאָה אֶלָּא עַל גּוֹשׁ בְּכֵרֵיתוֹ⁴³.

(41) שם משנה ד. (42) וברור שהגיעה לכאן האדמה משדה בית הפרס שאדמתו לבנה. (43) כמו שנבאר, ולא על אדמה שבאה אליו ממקום אחר.

ח. בֵּית הַפָּרֶס⁴⁴ הָיָה מִתָּר לְנִטְעַ בּוֹ כָּל נִטְעָה⁴⁵, לְפִי
שֶׁהַשָּׂרִשִׁים יוֹרְדִים לְמַטָּה מִשְׁלֶשָׁה⁴⁶, וּלְמַטָּה
מִשְׁלֶשָׁה בְּבֵית הַפָּרֶס טְהוֹר, שֶׁהָרִי הַקֶּבֶר נִפְרֵס עַל
פְּנֵי הַשָּׂדֶה. אֲבָל אֵין זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ אֶלָּא זֶרַע
הַנֶּקֶצֶר⁴⁷. וְאִם זֶרַע וְעֶקֶר - צוּבֵר אֶת גִּרְנוֹ בְּתוֹכוֹ⁴⁸,
וְכוּבֵר⁴⁹ אֶת הַתְּבוּאָה בְּשָׂתֵי כְּכֹרוֹת⁵⁰, וְאֶת הַקִּטְנִיּוֹת
בְּשֶׁלֶשׁ כְּכֹרוֹת⁵¹, שְׁמָא יֵשׁ בָּהֶן עֵצָם כְּשֶׁעוֹרָה.
וְשׁוֹרֵף אֶת הַקֶּשׁ וְאֶת הָעֵצָה⁵² שָׁם⁵³. גִּזְרָה שְׁמָא
יִהְיֶה בָּהֶן עֵצָם כְּשֶׁעוֹרָה, וְאִם תִּתִּיר לוֹ בְּהִנָּה -
מוֹצִיאֻ אוֹ מוֹכְרוֹ, וְנִמְצָא מְרִגִּיל⁵⁴ אֶת הַטָּמְאָה.

(44) שם פי"ח מ"ב. (45) אפילו אם דעתו לעקרו (סדרי טהרות). (46) טפחים. ואין לחשוש שתדבק בהם עצם כשעורה ותעלה בשעת עקירת העץ (ראה ראב"ד). (47) כגון חטה ושעורה, אבל לא ירקות הנעקרים, שמה תידבק עצם קטנה בשרשים ותעלה עמהם ותגרום לטומאה (ראה למעלה פי"ח ה"ג). (48) בתוך השדה, ואינו מוביל את התבואה לחצרו. ויש לשאול, למה התיירו לזרוע כל זרע בשדה שאבד בה קבר, הלא גם שם חששו שמה נדוש הקבר, ולפיכך עפרה מטמא (שם ה"א)? אולם אין הענינים דומים, שם מטמא מספק, ולפיכך לא גזרו על זרעים מפני החשש שמה תידבק עצם כשעורה, שהרי זה "ספק ספקא", אבל כאן ידוע שהקבר נחרש, ויש רק ספק אחד. (49) מעביר דרך כברה. (50) לא אמר "פעמיים", משמע מזה, שהמדובר בכברות שאינן דומות זו לזו, אלא באחת חורים דקים ובשניה גסים, שעל-ידי-זה מתפורר העפר שנדבק בגרעינים (תפארת ישראל). (51) בשרשי קטניות נדבקים יותר גושי עפר מבשיבילי תבואה. (52) קש של קטנית. (53) בשדה. (54) גורם להתפשטות הטומאה. והתבואה והקטנית טהורות מפני שמחובר לקרקע אינו מקבל טומאה, ואחרי שנתלשו אינן מקבלות טומאה עד שיוכשרו (ראה למעלה פי"ח ה"ג).

ט. שָׂדֶה שֶׁהִחֲזִקָה⁵⁵ שֶׁהָיָה בֵּית הַפָּרֶס, אֶפְלוּ הָיָה
בֵּית אֲרֻבָּעָה כּוֹרִין⁵⁶, וְאֶפְלוּ מְשׁוּכָה מִמְּקוֹם הַטִּיט
הָרֶף שְׁאֵינוֹ נִחְרֵשׁ וְלֹא נַעֲשֶׂה בֵּית הַפָּרֶס, וְאֶפְלוּ
שָׂדֶה טְהוֹרָה⁵⁷ מִקְּפַת אוֹתָהּ מֵאֲרֻבָּע רִחוּתֶיהָ - הָרִי
הִיא בְּחֻזְקָתָהּ⁵⁸.

(55) תוספתא אהלות פי"ז, ה"ד. (56) כור מחזיק שלושים סאה. והטעם, שמה נחרשו בו כמה קברים (זר זהב על התוספתא). (57) שנבדקה ולא נמצאה בה טומאה. (58) דינה ככל בית הפרס.

י. מִצָּא⁵⁹ שָׂדֶה מְצִינָה וְאֵין יוֹדֵעַ מַה טִּיבָהּ⁶⁰: אִם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ו ניסן – ספר טהרה – הלכות טומאת מת קט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מתיים בכל מקום שהוא, ואינם מייחדים מקומות לבתי קברות (ראה משנה-למלך).

- ב. טמאת אויר ארץ העמים לא עשו אותה כטמאת עפרה, אלא קלה היא ממנה: שעל טמאת עפרה שורפין תרומות וקדשים, והמתטמא בגושה⁸ - טמא טמאת שבכה וצריך הזיה שלישי ושביעי¹¹; אבל הנטמא באוירה - אין צריך הזיה שלישי ושביעי אלא טבילה¹² והערכ שמש¹³, וכן תרומה וקדשים שנטמאו מחמת אוירה - תולין, לא אוכלין ולא שורפין¹⁴.

9) שם "על גושה לשרוף, ועל אוירה לתלות".
10) כשנשא עפרה. 11) ככל טמא טומאת מת (נזיר נד, א רב). 12) אפילו ביום טומאתו. 13) שקיעת החמה, ולפני שקיעתה נקרא "טבול יום" שדינו מבוארים במקומם. 14) ומניחים אותם עד שירקבו מאליהם.

- ג. עפר ארץ העמים ועפר בית הפרס מטמאין במגע ובמשא, כמו שבארנו¹⁵. וכמה שעורן? כחותם המרצופין¹⁶, והוא¹⁷ כפקה¹⁸ גדולה של סקאין¹⁹. עפר בית הפרס ועפר חוצה לארץ שבא בירק²⁰: אם יש במקום אחד כחותם המרצופין - מטמא, ואם לאו - אינו מצטרף²¹; שלא גזרו אלא על גוש כפרית²². מעשה²³ שהיו אגרות באות מחוצה לארץ לבני כהנים גדולים, והיו בהן פסא וקסאתים חותמות²⁴, ולא חשו להן משום טמאה, לפי שלא היה בחותם מהן²⁵ כחותם המרצופין.

15) בהלכה א. 16) שם מ"ה. ופירש רבינו: "כמו נודים (נודות) מעור, ישימו בהם עוברי אורח (הולכי דרכים) בגדיהם וכליהם, ינעלו אותם ויחתמו אותם כחותם מטיט". 17) גודל החותם. 18) כדור חוטים העומד לאריגה. 19) עושי שקים. חוטים שאורגים מהם שקים, והם יותר עבים מחוטי שתי או ערב של בגדים, ומתוך כך גם הפיקה של סקאים יותר גדולה (בכורות כב, א). 20) שהובא מחוץ לארץ. 21) כחכמים. 22) כלומר, אפילו אם הדביק יחד את הגושים הקטנים, ויצא גוש כשיעור - אינו מטמא (ראה משנה אהלות פ"ג, בדין לבינה). 23) שם. 24) ככולן יחד היה שיעור גדול כזה. 25) לא היה ביניהם אף אחד כחותם המרצופים.

- ד. המביא²⁶ תנורים וספלים²⁷ וכלי חרש²⁸ מחוצה לארץ: עד שלא הסקין²⁹ - טמאים משום ארץ העמים³⁰; משהסקו - טמאים משום פלי חרס שנטמא בארץ העמים³¹, שאינו מטמא אדם וכלים, כמו שבארנו³².

26) תוספתא, שם פ"ז ה"ז. 27) של חרס. 28) כלים קטנים, כגון צלחות וקדירות. 29) לפי שנשרפו ונתקשו אינם ראויים להשתמש בהם. 30) דינם כגושי עפר, ומטמאים אדם וכלים במגע ובמשא. 31) אחרי שנשרפו

70) תוספתא שם פ"ז ה"ו. 71) משנה שם פ"ח ד. 72) שיכול להזיזו כשידרוס עליו. 73) מפרר את גושי העפר. 74) ואינו צריך להרחיק את העפר הזה ממקומו. 75) משנה שם. 76) ואין בית הפרס מטמא למטה מג' טפחים. 77) הסיר את האבנים הפזורות באדמה, כדי לשפר יניקת השרשים, מלשון "ויעזקהו" (ישעיה ה, ב). 78) מפני שעיקר כוונתו היא לטובת האילנות, אפשר שלא בדק יפה. 79) מפני כובדן. ובדפוס רומי ר"מ: מתנדרין.

פרק אחד עשר

1) יבאר דין אויר ארץ העמים אם מטמא בטומאת עפרה, עפר חוצה לארץ ועפר בית הפרס שבא בירק וכל הדברים הבאים בחוצה לארץ, המהלך בארץ העמים והנכנס ביניהם מקום טמא, מקום ששכנו בו גויים בארץ ישראל, תרומה וקדשים שנטמאו מחמת מדור עמים, מדור גויים שהיה בו עבר מישראל או אשה או קטן. והמקומות שלא גזרו עליהם, חצר שהיא טמאה משום מדור עמים, עיירות המובלעות בארץ ישראל.

- א. ארץ העמים² - בתחלה גזרו על גושה³ בלבד כבית הפרס, ולא היו מטמאים אלא המהלך בה או נוגע או נושא מעפרה. חזרו וגזרו על אוירה⁴ שטימא ואף על פי שלא נגע ולא נשא, אלא פיון שהכניס ראשו ורבו לאויר ארץ העמים נטמא. וכן כלי חרש⁵ שהכניס אוירו⁶ לארץ העמים, ושאר פלים שהכניס רבם⁷ לאויר ארץ העמים - נטמאו⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ארץ העכו"ם בתחילה גזרו על גושה.. חזרו וגזרו על אוירה שיטמא כו".

בעניין זה מודגשת מעלתה של "הארץ" - ארץ ישראל כיתרון האור מן החושך, ולמעלה מזה כתב הרמב"ם בסוף הפרק "חזקת דרכים של עולי בבל טהורות אע"פ שהן מובלעות בארץ העכו"ם", שאפילו ההליכה לארץ ישראל פועלת טהרה גם בדרכים שמובלעות בארץ העכו"ם, והטהרה בחזקתה לאחרית מאות שנים!.

(עלפי לק"ש חלק כ"ח עמוד 280 הערה 9)

2) בשבת טו, א - מנו טומאת ארץ הגויים בין שמונה עשר דבר שגזרו ביום שרבו בית-שמאי על בית-הלל. 3) עפר מגובש, ושיעורו מבואר לקמן ה"ג, אבל עפר מפורר לגרגירים קטנים - אינו מטמא. 4) שם עמוד ב. ומה שכתב רבינו למעלה (פ"ג ה"ב) שארץ הגויים אינה מטמאה באוהל, הכוונה כשהביא לארץ ישראל גוש עפר מארץ הגויים. ראה 'תוספות' שם ד"ה ואוירא. 5) שנטמא מאויר תוכו בלבד. 6) אפילו לא הכניס רובו של הכלי. 7) ולמה כלי חרס טמא אף כשהכניס מקצתו? מפני שהאויר מתערב, משא"כ בשאר כלים. 8) תוספתא, אהלות פ"ח ה"ב. ולמה גזרו טומאה על ארץ הגויים? רבינו (בפירושו למשנה, אהלות פ"ב מ"ג) כתב, מפני שהגויים קוברים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ז. מקום⁵¹ ששקנו בו עובדי פוכבים פארץ ישראל
- הרי זה מטמא פארץ העמים עד שיבדק, שמה
קברו בו נפלים.

(51) אהלות פי"ח מ"ז.

ח. ותרומה⁵² וקדשים שנטמאו מחמת מדור העובדי
פוכבים - תולין, לא אוכלין ולא שורפין. וכמה
ישוה במקום ויהיה צריך בדיקה? ארבעים יום, כדי
שתתעבר אשה ותפיל נפל שנטמא⁵³. אפלו איש
שאין עמו אשה, אם שעה ארבעים יום - מדורו
טמא עד שיבדק. גזרה משום מדור שתהיה בו
אשה. אפלו עבד⁵⁴ וסריס⁵⁵ או אשה⁵⁶ או קטן בן
תשע שנים ויום אחד⁵⁷ עושה מדור העובדי
פוכבים.

(52) תוספתא שם ה"ג, כתנא-קמא. (53) צורת הוולד נגמרת
ארבעים יום אחרי הבעילה, ולפני כן אין עליו תורת וולד
(ראה פ"י מהל' איסורי ביאה ה"ב). ולא החמירו חכמים
לגזור טומאה מפני החשש שמא באה האשה לשם כשהיא
מעוברת. (54) גוי, שגם רבו גוי, ואין עמו אשה.
ומשמיענו, שלא תאמר שעליו לא גזרו מפני שאימת רבו
עליו ולא יכניס זונה לביתו (תפארת ישראל' שם, בועז יא).
(55) שאינו מוליד. (56) שאין עמה איש. (57) בגיל נמוך
מזה אינו עושה מדור. ולא נתבאר מה בינו לבין סריס.
ואולי, סריס גדול אפשר להחליפו באדם בריא.

ט. מדור⁵⁸ עובדי פוכבים שהיה בו עבד
(מישראל)⁵⁹ או אשה או קטן בן תשע משמרין
אותו שלא יקברו שם נפל - אינו צריך בדיקה⁶⁰.
ואת מה הן בודקין?⁶¹ את הביבין⁶² העמקים⁶³ ואת
המים הסרוחין⁶⁴. וכל מקום שהחזיר והחלדה
יכולין להוליד משם⁶⁵ הנפל - אינו צריך בדיקה,
מפני שהן גוררין אותם משם. מדור העובדי פוכבים
שחרב - הרי הוא בטמאתו עד שיבדק⁶⁶.

(58) שם. (59) יש לקיים את הגירסה עבד "מישראל" (וכן
הגירסה בכת"י תימן, ובדפוס רומא), והכוונה לעבד גוי
שנמכר לישראל ומל וטבל לשם עבדות והוא חייב במצוות
שהאשה חייבת בהן, והאמיניהו חכמים באיסורי דרבנן
(בפסחים ד, ב אמרו: "הימנוהו רבנן בדרבנן"). וכן פירשו
הרא"ש והר"ש במשנה, שהכוונה לעבד גוי שרבו ישראל.
(60) תוספתא, שם. שיערו חכמים שקטן בן תשע אפשר
לסמוך על שמירתו, אבל לא על קטן למטה מגיל זה.
(61) שם מ"ח. (62) תעלות הביוב. (63) אבל שאינם
עמוקים, אפשר לראות את הנמצא בהם בלי בדיקת קדננית.
(64) המכונסים בבורות וכדומה. (65) בית-הלל במשנה,
שם. ויש גורסים במשנה: חזיר וחולדה וברדלס, וכן בגמרא
נדה טו, ב "שחולדה וברדלס מצויין שם", וברור שהוא
הדין לכל חיה אוכלת נבילות. ואין בדין זה ניגוד לבור
שמטילים לתוכו נפלים, שמטמא באוהל מדין תורה אפילו
אם חולדה וברדלס מצויים שם (למעלה פ"ט הי"א), מפני

אין עליהם דין עפר אלא דין כלים, ואינם טמאים מחמת
עצמם אלא מפני שנגעו בעפר ארץ הגויים. ואם הוסקו
בארץ ישראל ולא נגעו בעפר ארץ הגויים אחרי ההסקה –
טהורים (משנה-למלך). (32) למעלה פ"ה ה"ו, שכלי חרס
אינו נעשה אב הטימאה לעולם ואינו מטמא אדם וכלים.
ה'תוספתא' מסיימת: "נמצאת אומר, בשעה שהן טמאים
משום ארץ העמים - טהורים משום כלי חרס, ובשעה שהן
טמאים משום כלי חרס - טהורים משום ארץ העמים".

ה. המהלך³³ פארץ העמים בהרים ובסלעים -
טמא³⁴ טמאת שבעה; בים ובמקום שהם עולה
בזעפ³⁵ - טהור משום נוגע פארץ העמים³⁶ וטמא
משום אורה³⁷. הנכנס³⁸ לארץ העמים בשדה³⁹ תבה
ומגדל⁴⁰ הפורחין⁴¹ באויר - טמא⁴²; שאהל זרוק⁴³
אינו קרוי אהל⁴⁴.

(33) משנה, שם פי"ח, ו. (34) אף-על-פי שאין קוברים שם
מתים – טמא, משום שמשתפכת שם לפעמים אדמת ארץ
הגויים (רבינו בפירושו, שם). (35) כשהים סוער מאוד,
עולים שם הגלים, וכשנח מזעפו מתגלה המקום הזה.
(36) מפני שאין קוברים שם מתים, וגלי הים הסוערים
שוטפים את העפר שהשתפך שם. (37) טומאה קלה שהיא
טומאת יום אחד, ובלי הזאת מי פרה אדומה (ראה למעלה
ה"ב). במשנה כתוב סתם "טהור", ורבינו מפרש טהור
מטומאת הגוש אבל טמא טומאת אויר (ראה משנה-למלך
ה"ג, ד"ה תנן). (38) גיטין ח, ב. (39) מרכבה הנישאת
בידי אדם או על גבי בהמה (ויש מפרשים – עגלה מיוחדת
לנשים). (40) ארגז גדול עשוי בתבנית מגדל.
(41) כלומר, שאינם עומדים על הקרקע אלא נישאים באויר.
(42) טומאת אויר. (וראה לחם-משנה הל' נזירות פ"ז ה"ג,
שצידד לפרש "טמא" משום גושה). (43) אוהל שאינו
קבוע בקרקע אלא מיטלטל ממקום למקום. (44) ואינו
מפסיק. פסק כרבי שם. מדובר כשהם סתומים מכל צדדיהם.
אבל אם הם פתוחים, נטמא האדם טומאת אויר, אפילו
לדעת האומרים אוהל זרוק נקרא אוהל (לחם-משנה שם,
ומשנה-למלך כאן).

ו. סוריא⁴⁵ - עפרה טמא פחוץ לארץ, ואורה
טהור. לא גזרו על אורה. לפיכך, אם היה
סמוכה⁴⁶ לארץ ישראל שפה בשפה ולא היה מפסיק
ביניהן לא ארץ העמים ולא בית הקברות ולא בית
הפרס⁴⁷ - הרי זה יכול להפגס לה בטהרה בשדה
תבה ומגדל, והוא שלא יגע בגושה. וכן ארץ
העמים⁴⁸ הסמוכה לארץ ישראל ואין ביניהן מקום
טמא - הרי זו נבדקת⁴⁹ וטהורה⁵⁰.

(45) גיטין, שם. (46) אהלות שם מ"ז. (47) כלומר, שדה
שאבד בו קבר, אבל נחרש בו קבר אינו חשוב הפסק, שהרי
אינו מטמא באוהל (כסף-משנה). [באהלות שם מ"א ומ"ב,
קראו "בית הפרס" לשדה שאבד בו קבר]. (48) תוספתא
שם ה"א. (49) צריכה בדיקה שמא יש קבר במקום שהוא
רוצה ללכת בו (ראה למעלה ה"א). (50) שלא גזרו על
אויר ארץ הגויים הסמוכה לארץ ישראל.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ז ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קלא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים. וְחִזְקַת דְּרָכִים שֶׁל עוֹלֵי בָּבֶל 19
טְהוֹרוֹת⁸⁵, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן מְבַלְעוֹת בְּאֶרֶץ הָעַמִּים. 20
(82 שם ה"ג. 83) מוקפות ארץ ישראל משלושה צדדים,
והן אדמת חוץ לארץ. (84) פירות שגדלו בהן בשנת
השמיטה אין עליהם קדושת פירות שביעית. (85) ברור
הדבר שהדרכים טהורות.

יום חמישי כ"ז ניסן ה'תשע"ח

פרק שנים עשר

(1) יבאר שטפח על טפח ברום טפח מביא טומאה וחוץ
בפניה וקרוי אוהל, אדם או כלים שהם אוהל אם חוץ,
ונסר שהוא נתון על פי תנור חדש, נסר שהוא נתון על פי
שני תנורים או על פי תנור ישן, אדם שנשא כלי והאהיל
צדו האחד על הטומאה, ארונות של עץ שמניחים בהם המת
ויש בהם חלל טפח, קורה שהיא נתונה מכותל לכותל
וטומאה תחתיה, וסאה שהיא מוטת על צדה בארץ, עמוד
עגול שהוא מוטל לאורו ומונח על הארץ.

א. טפח על טפח מרבע² על רום טפח³ מביא את 21
הטמא⁴ וחוצץ בפני הטמא⁵ דין תורה. שאין קרוי 22
אהל אלא טפח על טפח ברום טפח או יתר על זה. 23
כיצד? פזית מן המת מנח לאויר⁶ ובצדו פלים, כגון 24
מחטין וצנורות⁷ וכיוצא בהן, ואינן נוגעים בטמא⁸, 25
אם האהיל עליהן אהל שיש בו טפח על טפח והיה 26
גבוה מעל הארץ טפח - הרי זה מביא את הטמא⁹ 27
לפלים וטמאין. היו פלים אחרים על גבי אהל זה 28
שיש בו טפח על טפח - הרי הן טהורין, מפני 29
שהאהל חוצץ בינם ובין הטמא¹⁰. הנה למדת, 30
שפושם שהאהל מטמא כל שתחתיו, מציל כל 31
שחוצה לו, וחוצץ בין הטמא¹¹ ובין פלים שעל 32
גביו. וכן אם היתה הטמא¹² על גביו וכלים תחתיו 33
- הפלים טהורין; שהאהל חוצץ בפני הטמא¹³. היה 34
האהל פחות מרום טפח, או פחות מטפח על טפח 35
אף על פי שהוא גבוה כמה טפחים - הפלים שבצד 36
הטמא¹⁴ טהורים¹⁵; וכלים שלמעלה מאהל זה - כל 37
שפנגד הטמא¹⁶ טמא, מפני שהאהילו על הטמא¹⁷ 38
ואין שם אהל לחץ בפני הטמא¹⁸. וכן אם היתה 39
טמא¹⁹ על גבי אהל זה וכלים תחתיו - כל שפנגד 40
הטמא²⁰ טמא, שהרי האהילה עליהן ואין שם אהל 41
שחץ בפני הטמא²¹. שכל פחות מרום טפח כנגיעה 42
הוא חשוב²², וטמא²³ שתחתיו טמא²⁴ רצוצה היא, 43
כמו שבארנו. כמה דברים אמורים? כשלא היה 44
האהל אדם או פלים; אבל אדם או פלים שנעשו 45
אהל על הטמא²⁵, בין שהיו הן עצמן אהל בין שהיו 46
עמודי האהל, אפלו היו פלים שאין מקבלין טמא²⁶ 47
כל עקר²⁷ - הרי אלו מביאין את הטמא²⁸, ואינן 48
חוצצין בפני הטמא²⁹. כיצד? לוח שהיה מנח על 49

ששם ידוע ודאי שהיתה טומאה בבור זה, והגרירה היא
ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי. אבל כאן גזרו חכמים
טומאה מפני הספק, שמא קברו נפלים, ולפיכך סומכים על
גרירה. (66) תוספתא שם ה"ו. מדובר כשאין חזיר וחולדה
מצויים שם. במ"ט שם, ואמר רבי שמעון בן גמליאל: "עיר
של גויים שחברה, אין בה משום מדור גויים". ורבינו
בפירושו שם, מסיים: ואין הלכה כרבי שמעון בן גמליאל
(ראה ראב"ד וכסף-משנה).

י. האצטונות⁶⁷ - אין בהן משום מדור עובדי 1
כוכבים, לפי שהיא גלוייה ואין בה מקום להטמין 2
הנפלים. ונעשרה מקומות⁶⁸ אין בהם משום מדור 3
עובדי כוכבים. לפי שאין דירתן קבועה⁶⁹, לא גזרו 4
עליהן טמא⁷⁰. ואלו הן הנעשרה מקומות: אהלי 5
הערביים, והסכות⁷¹, והצריפין⁷², והבגננין⁷³, 6
והתקרה שעל גבי העמודים ואין לה דפנות, והן 7
בתי הקנין⁷⁴, וביית שעיר⁷⁵, ואוירה של חצר⁷⁶, 8
והמרחץ, ומקום שעושין בו החצים וכלי המלחמה, 9
ומקום הלגיונות⁷⁶. 10

(67) שם מ"ט. מקום ברשות הרבים על יד הבית, ויש עליו
תקרה סמוכה על עמודים ואין לו כתלים. (68) שם.
(69) ואין קוברים שם נפלים. (70) בנין עראי בשביל שומרי
פירות. (71) אוהל עשוי ממין גומא שנקרא "צריפא"
(רבינו בפירושו למשנה) ואין להם גג, אלא הקירות
משתפעים כלפי מעלה עד שנוגעים זה בזה. (72) סוכות
שמכניסים שם את הפירות. (73) במשנה: "אלקטיות".
(74) לפני פתח החצר היו בונים חדר קטן שיושב בו שומר
החצר והוא פתוח לרשות הרבים. (75) פירוש, השטח
הבלתי מקורה שבחצר (דוגמה תמצא למעלה פ"ו ה"ט)
והגוי דר שם. ראה להלן אות עו. (76) מקום מריצות
הפרשים (רבינו, שם).

יא. החנות⁷⁷ - אין בה משום מדור עובדי כוכבים, 11
אלא אם פן היה דר בתוכה. חצר שהיא טמא⁷⁸ 12
משום מדור העובדי כוכבים - הרי בית שער שלה 13
ואוירה⁷⁹ טמאין כמות. ואין מדור העובדי כוכבים⁸⁰ 14
ולא בית הפרס בחוצה לארץ⁸¹. 15

(77) תוספתא שם פ"ח ה"ו. (78) כגון שדר בשטח
המקורה. (79) טמא גם השטח שאינו מקורה. ונראה
שליפירוש זה התכוון הר"י קורקוס (ראה כסף-משנה שפירש
אחרת, וקשה מאוד ליישב לשונו של רבינו לפי פירושו).
(80) שם. (81) פירוש, בעיירות המובלעות בארץ ישראל
(ראה ההלכה הבאה), שלא גזרו עליהן טומאת ארץ הגויים,
אבל בלתי מובלעות טמאות משום ארץ העמים, שטומאתה
חמורה ממדורות גויים (ר"י קורקוס, מובא בכסף-משנה
כאן).

יב. עירות⁸² המבולעות⁸³ בארץ ישראל, כגון סיסית 16
ותברותיה, [אשקלון ותברותיה], אף על פי 17
שפטורות מן המעשרות ומן השביעית⁸⁴ - אין בהן 18

וְיִוצֵא מִזֶּה טֶפַח וּמִזֶּה טֶפַח אָבֵל לֹא מִן הַצִּדִּין, 27
וְטִמְאָה בְּצֵד זֶה - כָּלִים שֶׁבְּצֵד הַשְּׁנִי טְהוּרִין.²³ 28

(20 טפח. (21 בקצוות, אבל לא מן הצדדים. (22 שאינם מחוברים. (23 מפני שהתנור מפסיק בין האוהלים.

ה. אָדָם שֶׁנִּשָּׂא כָּלִי, כְּגוֹן מִרְדֵּעַת וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, 29
וְהָאֵהִיל צֵד הַכָּלִי הָאֶחָד עַל הַטִּמְאָה, אִם הָיָה 30
בְּהֶקְפּוֹ²⁴ טֶפַח, אָף עַל פִּי שְׁאִין בִּרְחֻבוֹ אֲלֵא רַחֲב 31
אֲצִבְעוֹ וְשָׁלִישׁ²⁵ - הָרִי זֶה מְטַמֵּא אֶת הַנוֹשֵׂא²⁶ וּמִבֵּיא 32
לּוֹ טִמְאָה מִדְּבָרֵיהֶם, שְׁגָזָרוּ עַל שֵׁשׁ בְּהֶקְפּוֹ טֶפַח 33
מִשּׁוּם שֵׁשׁ בִּרְחֻבוֹ טֶפַח²⁷; אָבֵל אֵינוֹ מִבֵּיא אֶת 34
הַטִּמְאָה לְכָלִים שֶׁתַּחְתּוֹ וְלִשְׁאָר אָדָם שֶׁיֵּאֱהִיל 35
עָלֶיהָ וְעַל הַטִּמְאָה עַד שֶׁיֵּהִיָּה בּוֹ רַחֲב טֶפַח. 36

(24 של הכלי. (25 בהתאם לכלל החשבון המקובל בידיהם: "כל שיש ברחבו טפח, יש בהיקפו שלושה טפחים" (אין כלל זה מדויק והוא מוסר רק את המספרים השלמים ולא את שבריהם) והטפח ארבע אצבעות. (26 טומאת אוהל שבעה ימים וטעון הזאת מי פרה ביום השלישי וביום השביעי. (27 שהשומע שטימאוהו טומאת ערב בלבד יחשוב שטימאוהו טומאת אוהל ויטעו ויאמרו שאוהל מטמא טומאת ערב בלבד, ולפיכך טימאוהו טומאת שבעה. אבל אדם וכלים שלא נגעו במרדע זה ולא נשאוהו אלא האהילו טהורים לגמרי, ואין לחוש שמא מת אינו מטמא באוהל כלל.

ו. אַרְוֹנוֹת שֶׁל עֵץ שֶׁמִּנְחִין בִּהֶן אֶת הַמֵּת - אֵינָן 37
בְּקֶבֶר²⁸, [אָבֵל] (אֲלֵא) אִם יֵשׁ בֵּין פְּסוּי הָאָרוֹן וְהַמֵּת 38
גִּבֵּה טֶפַח - חוּצָין, וְהָעוֹמֵד עַל גְּבִי הָאָרוֹן טְהוֹר מִן 39
הַתּוֹרָה. וְאָף עַל פִּי שֶׁרֵב אַרְוֹנוֹת יֵשׁ בִּהֶן חָלָל טֶפַח, 40
הוֹאִיל וְיֵשׁ שְׁאִין שֶׁם חָלָל טֶפַח - גָּזָרוּ עַל כָּל 41
הָאָרְוֹנוֹת שְׁאִינָן חוּצָין, וְשִׁיְהִיָּה הַמְהַלֵּךְ עַל גְּבִי 42
הָאָרוֹן כְּנוֹגֵעַ בְּמֵת אוֹ בְּקֶבֶר²⁹. 43

(28 בנוי, שמטמא מכל צדדיו, ודינם ככל דבר המאהיל על הטומאה. (29 מקור דין זה בברכות יט. "אמר ר' אלעזר בר' צדוק מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל". והוא היה כהן ואסור לו להיטמא למתים. וביארו שם שמפני כבוד המלכות מותר בטומאות דרבנן, ומזה למד רבינו, שארונות של עץ אינם כקבר המטמא מן התורה.

ז. קוֹרֶה שֶׁהִיא נְתוּנָה מִפְתָּל לְכַתֵּל וְהַטִּמְאָה תַּחְתֶּיהָ: 44
אִם יֵשׁ בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח³⁰ - מִבֵּיאָהּ אֶת הַטִּמְאָה תַּחַת 45
כָּלָה, וְכָל הַכָּלִים אוֹ אָדָם שֶׁתַּחְתֶּיהָ טְמֵאִים. אָף עַל 46
פִּי שְׁאִין כָּלָה שְׁוֶה וְקִצְתָּהּ פְּחוּתָהּ מִטֶּפַח³¹, מִפְּנֵי 47
שֶׁקִּצְתָּהּ מִקְצַת אֶהֱלָהּ הוּא. וְאִם אֵין בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח 48
- טִמְאָה בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֵעַת וְיִוֵּרְדֶּת, כִּמּוֹ 49
שֶׁבְּאַרְנוֹ. כִּמּוֹ יֵהִיָּה בְּהֶקְפָּהּ³² וְיֵהִיָּה בָּהּ פּוֹתֵחַ 50
טֶפַח? בְּזִמָּן שֶׁהִיא עֲגֻלָּה - שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, וּבְזִמָּן 51
שֶׁהִיא מְרַבֵּעַת - אַרְבָּעָה טַפְחִים. 52

גְּבִי אַרְבָּעָה בְּנֵי אָדָם אוֹ עַל גְּבִי אַרְבָּעָה כָּלִים, אֶפְלוֹ 1
כָּלִי אֶבְנִים וְכִיּוֹצֵא בִּהֶן מְכַלִּים שְׁאִין לְמִינָן טִמְאָה, 2
וְאֵין צָרִיךְ לֹאמַר אִם הָיָה מְנַח עַל אַרְבָּעָה שְׁפוּדִין 3
אוֹ אַרְבָּעָה קִנִּים שְׁגוּבֵהֵין טֶפַח, וְהָיְתָה טִמְאָה 4
וְכָלִים תַּחְתּוֹ - הַכָּלִים טְמֵאִים⁹. וְאִם הָיוּ כָּלִים עַל 5
גְּבִיו, אֶפְלוֹ שְׁלֹא כְּנֶגֶד הַטִּמְאָה - טְמֵאִים¹⁰. וְאִם 6
הָיְתָה טִמְאָה עַל גְּבִי לֹחַ וְכָלִים תַּחְתּוֹ - כָּל כָּלִים 7
שֶׁתַּחַת הַלֹּחַ טְמֵאִין. אָבֵל אִם הַלֹּחַ הָיָה מְנַח עַל 8
גְּבִי אַרְבַּע אֶבְנִים אוֹ עַל גְּבִי בְּהֶמָה וְחִיָּה¹¹, וְהָיְתָה 9
טִמְאָה תַּחְתּוֹ - הָרִי הַכָּלִים שֶׁעַל גְּבִיו טְהוּרִין. 10

(2 כלומר, צריך שיהיה טפח באורך וטפח ברוחב, ואם מצד אחד הוא פחות מטפח אף על פי שהשני הוא יותר מטפח ומשלים את החסר, אינו אוהל. (3 אוויר פנוי על גבי הטומאה. (4 לא קבור. (5 ויום דקים עקומים. מפני שהמדובר בשטח קטן נותן רבינו דוגמאות של כלים זעירים. (6 שהרי לא נגעו בה וגם לא היו באוהל המת. (7 כאילו נוגע השטח העליון בשטח התחתון ואין אוהל כלל. (8 כלי אבנים, כלי גללים וכלי אדמה. (9 שהרי הלוח האהיל על המת ועליהם. (10 כאילו היו תחת הלוח, כי הלוח מונח על אדם וכלים אינו חוצץ. (11 חיות.

ב. הָיְתָה טִמְאָה עַל גְּבִיו - הָרִי כָּל הַכָּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ 11
טְהוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהָאֵהֱלָ חוּצָין בְּפְנֵי הַטִּמְאָה. וְכָלִי 12
גָּלִילִים וְכָלִי אֶבְנִים וְכָלִי אֲדָמָה הַבָּאִים בְּמִדָּה¹² - 13
הָרִי הֵם כְּאֵהֱלִים וְאֵינָם כְּכָלִים, וְלִפְיָךְ חוּצָצִים 14
בְּפְנֵי הַטִּמְאָה¹³. 15

(12 גדולים ואינם מיטלטלים ממקום למקום. (13 והוא הדין לכלי עץ הבאים במידה.

ג. נֶסֶר¹⁴ שֶׁהוּא נְתוּן עַל פִּי תַנּוּר חֲדָשׁ¹⁵ וְעוֹדֵף מִכָּל 16
צִדָּדִיו¹⁶ בְּפּוֹתֵחַ טֶפַח: הָיְתָה טִמְאָה תַּחַת הַנֶּסֶר - 17
כָּלִים שֶׁעַל גְּבִיו טְהוּרִין, טִמְאָה עַל גְּבִיו - כָּלִים 18
שֶׁתַּחְתּוֹ טְהוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁתַּנּוּר חֲדָשׁ אֵינוֹ כְּכָלִים 19
לְעֻנְיָן זֶה¹⁷. וְאִם הָיָה יָשׁוּן¹⁸ - הַכָּל טִמְאָה¹⁹. 20

(14 קרש. (15 תנורים שלהם עשויים מטיט בתבנית סיר גדול. וכל זמן שלא הוסקו באש אין עליהם תורת כלי כלל. (16 הקרש יוצא ברוחב טפח מחוץ לתנור סביב סביב. (17 לעניין חציצה ולפיכך הקרש חוצץ. (18 שהוסק כבר. (19 בין טומאה למעלה וכלים למטה ובין כלים למעלה וטומאה למטה, מפני שכל האוויר שתחת עורף הנסר מכל צדדיו נידון כאוהל אחד, והנסר אינו חוצץ מפני שהתנור מעמידו והוא כעמוד של אוהל.

ד. נֶסֶר שֶׁהוּא נְתוּן עַל פִּי שְׁנֵי תַנּוּרִים, אֶפְלוֹ יִשְׁנֵים, 21
וְעוֹדֵף²⁰ מִחוּצָה לְתַנּוּר זֶה²¹ וּמִחוּצָה לְתַנּוּר זֶה, 22
וְהָיְתָה טִמְאָה תַּחְתּוֹ בֵּין שְׁנֵי הַתַּנּוּרִים - בִּינֵיהֶן 23
בְּלִבֵּר טֵמָא; אָבֵל כָּלִים שֶׁתַּחַת שְׁתֵּי הַקְּצוֹת שֶׁחוּצָה 24
לְתַנּוּרִים - טְהוּרִים, שֶׁהָרִי הֵן כְּשֵׁנִי אֵהֱלִים²² זֶה בְּצֵד 25
זֶה. וְכֵן נֶסֶר שֶׁהוּא נְתוּן עַל פִּי תַנּוּר, אֶפְלוֹ יָשׁוּן, 26

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ז ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קלג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקרקע טפח (ראה למעלה הלכה ז). חשבו חכמים ומצאו, שאם היקפו של העמוד הוא עשרים וארבעה טפחים ולמעלה אפשר לרבע במקום פנוי זה טפח על טפח ברום טפח, מה שאין כן בהיקף פחות מזה. כיצד? נקוט בידך שני כללים: א. הכלל שלמעלה, שהיקפו של עיגול הוא פי שלושה ברחבו (בקוטר); ב. כל טפח שבצלע המרובע שווה הצלעות נותן טפח ושני חומשי טפח באלכסונו של המרובע. ויוצא מזה, שאם ההיקף הוא 24 טפחים רוחב העיגול הוא שמונה טפחים. וכאשר תצייר מרובע של 8 על 8 על פני העיגול הזה מבחוץ יהיה אלכסונו של מרובע זה 8 טפחים ועוד 16 חומשים, השמונה מכסים את רוחב העיגול ושש עשרה החומשים עודפים על הרוחב 8 מכאן ו-8 מכאן. ועכשיו תצייר מרובע קטן שהעודף יהיה אלכסונו. מרובע קטן זה יהיה בו קצת יותר מטפח על טפח, שהרי הטפח נותן אלכסון של שבעה חומשי טפח וכאן יש לך 8 חומשים ונשאר עודף קטן של חומש אחד באלכסון, שהוא כשני שלישי חומש במרובע. וזהו שסיים רבינו הלכה זו בכתבו: "ויתר מעט, שחשבונות אלו בקירוב הם". אגב, גם שני הכללים עצמם אינם בתכלית הדיוק. יש בהיקף יותר מפי שלושה ברוחב (3,1415) והאלכסון גדול קימעא משבע חמישיות, ולא הטילו חכמים על האדם לחשב חשבונות הנדסיים מדויקים כל כך.

פרק שלשה עשר

(1) יבאר אוהל שאינו עשוי בידי אדם ואוהל רעוע, המביאים טומאה וחוצצים, ומביאים ולא חוצצים, ושאינם חוצצים ולא מביאים.

א. כל טפח על טפח ברום טפח קרוי אוהל, כמו שביארנו², וחוצץ בפני הטמא ומביא את הטמא. בין שעשאהו להאחיל בין שנעשה מאליו, אפלו היה שלא בידי אדם - הרי זה מביא וחוצץ. כיצד? אחד חור שתורהו מים³ או שרצים או שאכלתו מלחת⁴, או שצבר אבנים או קורות ונעשה בהן חלל טפח - הרי זה אוהל ומביא וחוצץ.

(2) למעלה פי"ב ה"א. ראה שם. (3) אהלות פ"ג מ"ז. (4) מלשון הכתוב (ירמיה יז, ו): "ארץ מלחה", והיא מתבקעת מאליה.

ב. במה דברים אמורים? בשהיה האהל חזק ובריא; אבל אוהל רעוע⁵ אינו מביא את הטמא ואינו חוצץ בפני הטמא מן התורה, אבל מדברי סופרים מביא את הטמא ואינו חוצץ. כיצד? שריגי האילנות⁶ הסוככים על הארץ, והן הנקראים סככות, ואבנים היוצאות⁷ מן הגדר⁸ הסוככות על הארץ, והן הנקראין פרעות⁹; אם יכולין לקבל מעזיבה¹⁰ בינונית¹¹ והן עומדים - הרי אלו מביאים וחוצצים מן התורה; ואם אינן ראויין לקבל מעזיבה בינונית, אלא הן נופלים - הרי אלו מביאים מדברייהם¹² ואינן חוצצים. וכן כל פיוצא בהן.

(5) שבקלות אפשר להזיזו ממקומו או להפילו. (6) ענפי

(30) הקורה רחבה טפח. (31) וגם הכלים הנמצאים במקום שאין בו טפח טמאים. זה למד מלשון המשנה; מביא את הטומאה "תחת כולה". ואפילו אם הטומאה מונחת תחת הקורה במקום שאין בו טפח, מפני שזה כשיפועי אהלים. (32) אורך חוט החוגר את כל עובי הקורה.

ח. סאה שהיא מטה על צדה³³ באויר³⁴ - אינה מביאה את הטמא תחת פלה עד שיהיה בהקפה ארבעה טפחים ומחצה בקרוב, כדי שיהיה גבה הצד העליון³⁵ טפח ומחצה, ויהיה הטפח על טפח ממנה גבהו מעל הארץ טפח³⁶. לפיכך, אם היה גבוהה מעל הארץ חצי טפח³⁷ והיה בהקפה שלשה - מביאה את הטמא³⁸. וכן עמוד עגול³⁹ שהוא מטל לאויר ומנח על הארץ - אינו מביא טמא תחת דפנו עד שיהיה בו הקף עשרים וארבעה טפחים; ואם אין בהקפו עשרים וארבעה טפחים - טמא בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. זה שהצריכו עשרים וארבעה טפחים - על העקרון שסומכים עליהן חכמים בהשבון כל המשפטים: שכל שיש בהקפו שלשה - יש בו רחב טפח, וכל טפח על טפח ברבוע - יש באלכסונו טפח ושני חמשין. לפיכך, אם היה בהקף העמוד עשרים וארבעה טפחים - נמצא תחת כל דפנו טפח על רום טפח מרבע ויתר מעט, שחשבונות אלו בקרוב הן.

(33) הסאה היא כלי מידה עגול והניחה על צידה העגול ולא על שוליה. (34) במקום גלוי. (35) הנקודה הגבוהה ביותר מעל פני הקרקע. (36) אם תחתוך את הסאה במקום המרוחק טפח מן הקרקע אפשר יהיה לרבע בשטח החתך טפח על טפח. והחשבון הוא כזה: כשיש בהיקפו ארבעה טפחים וחצי שהם שמונה עשרה אצבעות יהיה רחבו של העיגול (הקוטר) טפח ומחצה היינו שש אצבעות, ואם תחתוך את הסאה באמצע גבהה תקבל שטח עגול שרחבו שש אצבעות וגבהו מעל הארץ 3 אצבעות, וכדי להגיע לרום טפח יש להגביה את נקודת החתך עוד אצבע ומתוך כך יצטמצם הרוחב אצבע מכאן ואצבע מכאן ויישאר רוחב בן ארבע אצבעות (טפח), ויצא לך מרובע של טפח על טפח ברום טפח (על-פי הכסף משנה). (37) תלויה באויר ומרוחקת חצי טפח מהקרקע. (38) במקרה זה השטח הרחב ביותר, שהוא טפח על טפח, גבוה חצי טפח מדופנה התחתון של הסאה וממנו לארץ עוד חצי טפח, יוצא לך טפח על טפח ברום טפח. [בשני הדינים האלה המדובר בסאה, שהיקפה שווה בכל אורכה ואינה מתעגלת לא בכיוון שוליה ולא בכיוון פיתחה]. (39) משנה שם פרק י"ב ז. - ההבדל בין עמוד לסאה הוא, שהסאה חלולה וכשיש בה השיעור שנאמר למעלה הרי היא כאוהל ומביאה את הטומאה, והעמוד הוא גוש אטום והטומאה שתחתיו היא טומאה רצוצה (ראה למעלה הלכה א), אולם, כשהעמוד העגול מונח על הארץ לארכו יש מקום פנוי תחת עיגולו ואם יש במקום זה טפח על טפח ברום טפח דינו כאוהל ומביא את הטומאה אפילו למקומות שאינם גבוהים מן

העצים. (7) בולטות לחוץ. (8) של אבנים. (9) מלשון הכתוב (במדבר ו, ה): גדל פרע שער ראשו. (10) שכבת טיט, שנותנים על קרשי התקרה. (11) שהם חזקים ויעמדו בפני לחץ משא שכוה, מבלי להשבר או להתכווץ ולהפילו. כחכמים במשנה שם פ"ח, ב, ולפי פירוש רבינו (ראה תפארת ישראל שם, כיין לג ולד). (12) במס' נדה סח, ב אמרו: "סככות ופרעות וכו' רבנן הוא דגזרו (חכמים הם שגזרו)", ולכאורה זה בניגוד למשנתנו שהסככות והפרעות מביאים וחוצצים, ומשמע שמן התורה הם כאוהל ממש, שהרי חכמים לא יטהרו דבר שהוא טמא מן התורה, ולפיכך מפרש רבינו, שאם יכולים לקבל מעזיבה בינונית דינם מן התורה כאוהל ומביאים וחוצצים, ובגמרא נדה שם המדובר כשאננם יכולים לקבל מעזיבה כזו, ומן התורה אינם אוהל, וגזרו רבנן להחמיר שיביאו את הטומאה, אבל לא הקילו לענין חציצה (כסף-משנה).

הכותל המשתפעת כלפי הקרקע. (28) שיני הסלע בראש ההר (רבינו שם).

ד. ואלו²⁹ מביאין ולא חוצצין: האדם³⁰. וכלי עץ שאינן באין במדה. מפני שהן ככל הפלים ומתטמאין. ופשוטי כלי עור ויריעה וסדין ומפץ ומחצלת שאין עשויין אהלים, אלא מתוחין בלבד³¹, ואין להן שפוע ואין שם פתלים. ובהמה וחייה שמתאין³², ואכלין טמאין או מכשרין. שדבר טמא³³ אינו חוצץ. ורחים של יד³⁴, שהרי היא בכלל כלי אבנים³⁵. כל אלו מביאין ואין חוצצין.

(29) שם פ"ח מ"ג. (30) שם פ"ו ה"א. (31) פרושים מלמעלה כגג בלי כתלים. (32) ונבילה מטמאה. והוא-הדין כשנשחטו, שהרי הוכשרו בשחיטה (רבינו בפ"ב מהלכות אבות הטומאות ה"ז, וראה באות הבא). (33) וכן המוכשר לקבל טומאה, שהרי הוא מתטמא עכשיו (רבינו במשנה שם). (34) שאינם כבדים כל-כך. (35) שאינם באים במידה.

ה. ואלו³⁶ לא מביאין ולא חוצצין: הזרעים³⁷ והירקות³⁸ המהפריין לקרקע³⁹, חוץ מן הארבע ירקות שמנינו. וכפת הפרד⁴⁰ והשלג והפפור⁴¹ והגליל⁴² והמלח. והדולג⁴³ ממקום למקום, והקופץ⁴⁴ ממקום למקום. והעוף הפורח, וטלית המנפנפת⁴⁵, וספינה שהיא שטה על פני המים. כל אלו לא מביאין ולא חוצצין. שאף על פי שהאיהלו - אינו אהל המתקנים⁴⁶.

(36) שם משנה ה. (37) צמחים שבתוכם גרעינים הנאכלים. (38) שהם עצמם נאכלים. (39) מפני שאין להם קיום אינם כאוהל, ואם הם תלושים דינם ככל האוכלין. (40) בגודל טפח. (41) טיפות הטל שקפאו. (42) קרח. (43) רגל אחת מצד זה של הטומאה, והשנייה בצד שני. (44) בשתי רגליו ביחד. (45) הרוח מגביהה אותה והיא מאהילה על הטומאה, אבל אינה מחוברת לשום מקום. (46) אינו מתקיים כלל והוא גרוע מאוהל רעוע, שמביא את הטומאה מדבריהם (למעלה הלכה ב).

ו. קשר⁴⁷ את הספינה בדבר שהוא יכול להעמידה⁴⁸, כבש כנף הטלית באבן⁴⁹ - הרי זו מביאה את הטמאה.

(47) שם. (48) בשבת קא, ב "והוא (בתנאי) שקשרה בשלשלת ברזל". מובן שברזל לאו דוקא, וגם חבל חזק המעמיד את הספינה דינו כברזל. (49) הניח על כנפה אבן כבידה, והרוח אינה מזיזה את הכנף, והטלית מתנופפת ומאהילה.

ז. נסר⁵⁰ שהוא צף על פני המים וטמאה תחת צדו האחד - הרי הפלים שתחת צדו השני טהורים; שהרי כבר בארנו, שהספינה השטה אינה מביאה הטמאה.

ג. אלו¹³ מביאין וחוצצין: כלי עץ הבא במדה¹⁴. וכן כלי אבנים כלי גללים כלי אדמה הבאין במדה. ופשוטי כלי עור ויריעה וסדין ומפץ¹⁵ ומחצלת¹⁶ שהן עשויין אהלים¹⁷. ובהמות או חיות, בין טמאות בין טהורות. והוא שיהיה ראש זו בין רגלי זו והיו קלן דבוקות. והעוף ששכן¹⁸. והחוטט בשפלים מקום לקטן להצילו מן השמש. ואכלין שאינן מכשרין, כדי שלא יטמאו¹⁹. ירקות המתקנימין בימות החמה והגשמים - הרי הן כאילנות ומביאין וחוצצין. ואלו הן: הארוס²⁰ והקיסוס²¹ וירקות חמור²² ודלעת ויונית. וכן הסככות והפרעות²³ והזיזין והגזירות²⁴ והשוככות והשקיפין²⁵ והסלעים²⁶ והנהירים²⁷ והשננין²⁸. כל אלו מביאין וחוצצין.

(13) שם משנה א. (14) גדולים וכבדים. ראה למעלה פי"ב ה"ב וביארנו שם. (15) שטיח עשוי מגמי. (16) עשויה מקנים או קש. (17) שעשאוה אוהל ממש נטוי (תנאי זה נמשך אל כל האמור בבבא זו, החל מפשוטי כלי עור). ואע"פ שהם מקבלים טומאה, וכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ, מכיוון שעשאוה אוהל ממש נטוי, בטלו מתורת כלי (רבינו בפירושו למשנתנו). (18) וקשור לעץ או לכותל (רבינו במשנה שם). (19) אבל אוכלין המוכשרים לקבל טומאה אינם חוצצים (לקמן ה"ד). (20) איריס. (21) מין עשב המתפשט לגבהו ולרחבו, ומשתמשים בו להאהיל. (22) מין קישואים, בערבית "אלתקם" (רבינו במשנה שם). (23) נחבאר דינם למעלה (הלכה ב). (24) אבן או עץ הבולט מכותל הבית, ובסופו תוספת. כשהתוספת כלפי מעלה נקרא זיז, ואם היא כלפי מטה - נקראת גזורה (רבינו בפירושו למשנה כאן). ראה משנה שם פי"א, א. (25) רבינו במשנה שם מפרש: "תוספת ההרים" כנראה בליטות באמצע גבהם. (26) אבן יוצאת מן הכותל (שם), [ויש מפרשים: נקיקי הסלעים]. ואין זה דומה לזיז וגזורה שנעשו בידי אדם בכוונה. (27) רבינו במשנה גורס "והגהרים", מלשון "ויגהר ארצה" (מלכים-א יח, מב). ופירושו: תוספת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ז ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האיטלקי. (7) כך מפרש רבינו מה שנאמר במשנה: "חלון שהיה לאויר".

ב. חלון⁸ הנעשה שלא בידי אדם, כגון שתירוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת⁹, או שהיה חלון פקוק¹⁰ ונטל הפקק, או שהיתה בו זכוכית ונשברה - שעורו מלא אגרוף¹¹, והוא כראש גדול של אדם. והוא שלא חשב עליו לתשמיש; אבל אם חשב עליו לתשמיש - שעורו בפותח טפח. חשב עליו למאור - שעורו בפונדיון. שהמחשבה פאן כמעשה¹².

(8) אהליות, שם. (9) ראה פי"ג ה"א. (10) סתום בפקק. (11) במסכת כלים פי"ז מ"ב, שנינו: "זהו אגרופו של בן בטיח", אדם ידוע בזמנם גדול כענק, ואגרופו כראש גדול של אדם בינוני. (12) כאילו עשה בתחילה את החלון לשם כך.

ג. מאור¹³ שהתחיל לסתמו¹⁴ ולא הספיק לגמרו, מפני שלא היה לו טיט או שקראו חבירו או שחשכה לילי שבת, ונשאר ממנו מעט¹⁵; אם נשאר ממנו רום אצבעים על רחב הגודל - מביא את הטמאה; פחות מכאן - הרי הוא כסתום¹⁶.

(13) חלון העשוי לאורה. (14) אהליות, שם: "שירי מאור". (15) ובדעתו לגמור את הסתימה. (16) ואם רוצה להשאירו כמו שהוא, מחשבתו קובעת כמו בה"ב. כל השיעורים הללו הלכות מקובלות הן.

ד. חלון גדול¹⁷ העשוי לאורה והיה בה שוככה וביצא בה: אם יש שם במקום אחד ממנה בפונדיון - מביא את הטמאה ומוציא את הטמאה; הוי נקבי השוככה דקים ואין באחד מהן בפונדיון - הרי זו כסתומה¹⁸. וכן חלון העשוי לתשמיש¹⁹ ובה סככות²⁰ ורפפות²¹: אם יש במקום אחד טפח על טפח מרבע - מביא ומוציא, ואם לאו - הרי היא כסתומה.

(17) שם. (18) כבית-הלל שם, שאין הנקבים מצטרפים. (19) ושיעורו להביא ולהוציא את הטומאה - טפח. (20) צ"ל: סככות. (21) מסגרת ובה נסרים דקים מונחים זה על זה בשיפוע ומרוחקים קצת זה מזה, כדי להכניס אויר לחדר (תפארת ישראל).

ה. חלון שהיה גלוי²² לאויר - שעורה בפונדיון, מפני שאינה עשויה אלא לאורה, כמו שאמרנו²³. בנה בית חוצה לה ונעשית חלון זו תחת תקרה²⁴ והרי היא בין שני בתים - שעורה בפותח טפח. נתן את התקרה באמצע החלון - התחתון²⁵ שתחת התקרה שעורו בפותח טפח, והעליון שלמעלה מן התקרה שעורו בפונדיון, מפני שהוא גלוי לאויר²⁶.

(22) שם מ"ב. (23) למעלה ה"א. כפל בבא זו, כעין הקדמה

ח. אלו⁵¹ חוצצין⁵² ולא מביאין: מסכת⁵³ פרוסה, וחבילי מטה⁵⁴, והמשפלות⁵⁵, והסריגות⁵⁶ שבחלונות. כיצד הן חוצצין? שאם היה חלון בין שני בתים והטמאה בבית אחד, והיה אחד מאלו מתוח בחלון זה וסתמו, אף על פי שיש ביניהן אויר⁵⁷ - הרי אלו חוצצין ולא תפנס טמאה לבית שני. והוא שלא יהיה שם בסריגות אלו או בעיני המשפלות או בין חבל לחבל פותח טפח; שאם היה שם פותח טפח - תפנס בו הטמאה, כמו שיתבאר⁵⁸.

(51) שם משנה ד. (52) כגון שהיו מונחים על ארובה של הבית שטומאה בתוכו וכלים טהורים על גביהם או שסותמים חלון שבין בית לבית. (53) מחצלת (רבינו בפירושו שם. ראה ר"ש, ברטנורא ותפארת ישראל, שפירשו: חוטי שתי). (54) חבלים סרוגים שמניחים אותם על המיטה כדי לקבל את הכרים והכסתות, ואויר מפסיק בין חבל לחבל. (55) סלים קלועים שמוציאים בהם את הזבל. (56) שבכות. (57) הסריגה אינה צפופה. ואויר מפסיק בין חבל לחבל וכדומה. (58) בפרק הבא.

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר שאין טומאה נכנסת לאוהל ולא יוצאת ממנו בפחות מטפח על טפח, חלון הנעשה לאורה וחלון הנעשה שלא בידי אדם, מאור שהתחיל לסתמו ולא הספיק לגמרו, חלון העשוי לאורה או לתשמיש והיה בו שבכה, וחלון שבין שני בתים, חור שבדלת או העושה חור בכותל להניח בו מסמר.

א. אין טמאה נכנסת² לאהל ולא יוצאה ממנו בפחות מטפח על טפח. כיצד? חלון שבין בית לבית או שבין בית לעליה: אם יש בו טפח על טפח מרבע³ והיתה טמאה באחד מהן - הבית השני טמא; אין בחלון פותח טפח - אין הטמאה יוצאה ממנו ולא נכנסת לאהל השני. במה דברים אמורים? בחלון שעשה אותו האדם לתשמיש⁴; אבל חלון שעשה אותו האדם לאורה כדי שיקנס ממנו⁵ האור - שעורו בפונדיון⁶, והטמאה יוצאה ממנו. כיצד? היתה טמאה בבית, ובא אדם ונסמך לחלון זה של מאור או שהניח בו פלי או שהאחיל עליו אהל בצד הפתל - נטמא כל שבאהל, שהטמאה יוצאה לו. וחלון העשוי לאורה הוא שאין עליו תקרה, אלא גלוי הוא לשמש⁷.

(2) אהליות פי"ג מ"א. (3) טפח באורך וטפח ברוחב, אבל טפחים באורך וחצי טפח, ואפילו יותר קצת ברוחב, אינו מכניס ומוציא את הטומאה (ראה למעלה פי"ב ה"א). (4) להניח שם חפצים וכדומה. (5) דרכו. (6) מטבע עתיקה, משנים עשר דינר. וטעמו של דבר, מפני שחור כזה מכניס אור מספיק להאיר קצת את הבית. במשנה שם כתוב: "כמלוא מקדח", ובכורות לז, א - פירשו שזהו כפונדיון

לכבא שלאחריה. (24) כגון שהתקרה למעלה מן החלון וסומכת עליו. (25) החלק התחתון של החלון. (26) כמו שהיה לפני שבנה את התקרה.

1 ו. החור²⁷ שפדלת²⁸, או ששיר בה החרש²⁹ מקום
2 פתוח מלמעלה או מלמטה³⁰, או שהגוף את הדלת
3 ולא גמר להדקה ונשאר אור בין שתי הדלתות, או
4 שסגר הדלת ופתחו הרוח, בכל אלו: אם היה
5 הפותח באגרוף³¹ - הטמאה יוצאה ממנו ונכנסת לה
6 במקום פתוח זה; ואם היה פחות מן האגרוף - הרי
7 הוא כסתום³².

25 ב. חבית שהיא מלאה גרוגרות⁷ סרוחין, שאינן
26 מכשרין ולא ראויין לאכילה⁸, ומנחת בחלון ופי
27 החבית כלפי הטמאה⁹, שהרי החבית טמאה¹⁰, וכן
28 קפה שהיא מלאה תבן סרוח, שאינו ראוי לא
29 למאכל בהמה ולא לטיט¹¹ ולא להסקה, ומנחת
30 בחלון: אם יכולין הגרוגרות והתבן לעמוד בפני
31 עצמן כשינטל הפלי שהן בו - הרי אלו¹² חוצצין,
32 ואם לאו - אינן חוצצין¹³. עשבים המרים שאינן
33 ראויין לבהמה, ומטלניות¹⁴ שאינן פהן שלש על
34 שלש¹⁵ שהיו מטופים וקשים כדי שלא יהיו ראויין
35 אפלו לקנח הדם מן השריטה, והאיבר והבשר
36 המדלדלים¹⁶ בבהמה טמאה¹⁷, והוא שתהיה כחושא
37 שאינה ראויה להמכר לעובד פוכבים וקשורה כדי
38 שלא תכרח¹⁸, והעוף טמא ששכן בחלון¹⁹, והוא
39 שיהיה משרט שהרי אינו ראוי אפלו לתינוק לשחק
40 בו²⁰, ועובד פוכבים כפות²¹ שהוא מאסורי המלך
41 שאין אחר יכול להתייר²², וכן שמונה²³ ביום
42 השבת, שהרי אסור לטלטלו, והמלח המערב
43 בקוצים שאינו ראוי לא לאכילה ולא לעבודה, והוא
44 שיהיה מנח על החרש כדי שלא יזיק את הפתל -
45 כל אלו ממעטין בחלון, שהרי אינן מקבלין טמאה
46 ואין דעתו לפנותן מפני שאינן ראויין למלאכה. וכן
47 ספר תורה שפלה והיה מנח בחלון, אם גמר שתהיה
48 שם גניזתו - הרי זה ממעט בחלון. אבל השלג
49 והפרך והקפור והגליר והמים - אינן ממעטין
50 בחלון, שהרי הן ראויין ומקבלין טמאה.

(27) שם מ"ג. (28) שנעשה שלא בכוונה להשתמש בו, אלא הנגר היה צריך לו בשעת עבודתו ושכח לסותמו. (29) הנגר. (30) הדלת קצרה מפתח השער, ונשאר מקום פנוי למעלה או למטה. (31) כדין חלון שנעשה שלא בידי אדם, בהלכה ב. (32) כרבי עקיבא, שם.

8 ז. העושה³³ חור בכתל כדי להניח בו קנה או מסמר
9 גדול³⁴, או לראות ממנו העוברים והשבים, או לדבר
10 עם חברו - הרי זה בחלון העשויה לתשמיש
11 וישעורה בפתח טפח³⁵.

(33) שם מ"ד. (34) לפתוח בו את הדלת. (35) כבית הלל שם. [בשני הדינים האחרונים, לראות ממנו ולדבר עם חברו, מודים בית שמאי בבית הלל. ראה ראב"ד וספ"ה משנה].

יום שישי כ"ח ניסן ה'תשע"ח

פרק חמשה עשר

1 יבאר דין חלון תשמיש ססתמה כולה או עד שנשאר בה פחות מטפח, אם סתמו באוכלין שאינם מוכשרים או סרוחים או תבואה שגדלה וסתמה, חבית שהיא מליאה גרוגרות סרוחות שאינן מוכשרות ומנוחות בחלון, כל הדברים הראויים למעט בהם החלון ודבר טמא אם חוצץ.

12 א. חלון תשמיש שסתמה פלה או סתמה עד
13 שנשאר בה פחות מטפח, אם בדבר החוצץ בפני
14 הטמאה סתם - הרי זה חוצץ. והוא שיהיה דבר
15 שאין דעתו לפנותו. לפיכך, אם סתם החלון או
16 מעטו באוכלין שאינן מכשרין² - אינן חוצצין; שאף
17 על פי שאין מקבלין טמאה והרי הן סרוחין³, דעתו
18 לפנותן⁴. היו סרוחין - הרי אלו חוצצין. וכן תבן
19 סרוח - חוצץ, ושאינו סרוח - אינו חוצץ, מפני
20 שדעתו לפנותו⁵. תבואה שגדלה וסתמה את החלון
21 או מעטתו - אינה חוצצת, לפי שדעתו לפנותה
22 שמא תפסיד הפתל⁶. היה עקרה רחוק מן הפתל
23 ונטה ראשה וסתם - הרי זו חוצצת. וכן כל פיוצא
24 בזה.

(2) אף על פי שאינם מוכשרים. (3) ואמרנו למעלה (פרק י"ד הלכה ג), שאוכלים סרוחים חוצצים. (4) ושם המדובר

(7) תנאים מיובשות. (8) במשנה כתוב סתם: "חבית של גרוגרות" ורבינו מוסיף שני תנאים: אינן מוכשרות ואינן ראויות לאכילה, בהתאם למה שכתב בהלכה הקודמת. (9) המדובר בחבית של חרס שאינה מקבלת טומאה מגבה. (10) ואינה חוצצת. (11) כגון שמעורבים בו קוצים (בבא בתרא יט, ב). (12) הגרוגרות והתבן. (13) שהרי הם עצמם אינם סותמים אלא החבית המחזיקה אותם והיא מקבלת טומאה. (14) מטליות קטנות. (15) אצבעות, ואינן מקבלות טומאה. (16) מנותקים ברובם ולא ניתקו לגמרי. (17) אבל של בהמה טהורה - טמאים ואינם חוצצים (בבא בתרא כ, א). (18) שאם היא יכולה לברוח אינה מחיצה בת קיימא. (19) והוא כחוש ואינו ראוי לאכילת אדם, וקשור שאינו יכול לברוח. (20) ולפיכך אין דעתו לקחתו משם. (21) אבל ישראל מקבל טומאה ואינו חוצץ. (22) אבל כפות שלא מטעם המלך יתירוהו עוברים ושבים. (23) נפל שנולד לשמונה חדשי הריון.

ג. מעט את הטפח בפחות מפזית מבושר המת, 51

מכוונת לארובה שבבית, ארובה שבתוך תקרת הבת וקדרה מונחת על הארץ כנגד הארובה וטומאה תחתיה, קורות הבית והעלייה שאין עליהן מעזיבה והן מכוונות וטומאה תחת אחת מהן, בית שנסדק גגו וכותלו, ואכסדרה שנסדקה, אם היה אדם מוטל על הארץ תחת הסדק.

א. ארבה² שהיא באמצע תקרת הבית, בין שיש בה פותח טפח בין שאין בה פותח טפח, והיתה טמאה תחת תקרת הבית - כנגד ארבה³ טהור, שהרי הוא גלוי לאויר, ושאר הבית טמא. היתה טמאה כנגד ארבה בלבד - כל הבית טהור⁵. היתה מקצת הטמאה תחת התקרה ומקצתה תחת ארבה⁶: אם היה בארבה פותח טפח - הבית פלו טמא, וכנגד כל הארבה טמא; אין בה פותח טפח: אם יש בטמאה כדי שתתחלק וימצא כשעור תחת התקרה וכשעור תחת הארבה⁹ - הפל טמא; ואם לאו - הבית טמא¹⁰, וכנגד הארבה טהור¹¹. היה בארבה פותח טפח ונתן אדם רגלו מלמעלה¹² על הארבה - נעשה הכל אהל אחד¹³, ובין שהיתה הטמאה תחת התקרה בלבד או תחת הארבה בלבד - הפל טמא, הבית ומה שפנגד ארבה. והאדם שעירב את הטמאה טמא, מפני שנעשה אהל על הטמאה¹⁴. אין בארבה פותח טפח, והיתה הטמאה תחת התקרה - זה שנתן רגלו מלמעלה טהור, שאין טמאה יוצאת לו בפחות מטפח¹⁵. היתה הטמאה תחת הארבה¹⁶: אם טמאה קדמה את רגלו - טמא¹⁷, שהרי האהל על הטמאה¹⁸; אם רגלו קדמה את הטמאה - טהור¹⁹, שהרי רגלו מקצת האהל ואין טמאה יוצאת לו²⁰.

(2) אהלות פ"י, א, ב, ג. (3) הכלים המונחים בבית כנגד הארובה הפתוחה מלמעלה. (4) אמנם אמרנו (למעלה פ"ד ה"א) שאין טומאה נכנסת ויוצאת בפחות מפותח טפח, אבל אין דין פתח קטן זה כסתום לגמרי לטמא מה שתחתיו. (5) פירוש, הכלים המונחים בבית, בין כנגד התקרה בין כנגד הארובה טהורים, מפני שהטומאה אינה נמצאת באוהל, אבל המאהיל על הטומאה - טמא. (6) ואפילו אין ביחד יותר מכשיעור מצומצם. (7) מפני שהחלק הנמצא תחת הארובה מצטרף לחלק שתחת התקרה. (8) טעות-סופר, וצ"ל: "וכנגד הטומאה - טמא" (כסף משנה), וכן כתוב במשנה שם. פירוש, כל המאהיל על חלק הטומאה המונח תחת הארובה - טמא, מפני שהחלק הנמצא תחת התקרה מצטרף עמו לכשיעור. (9) פירוש, שבחלק המונח תחת הארובה לבדו יש שיעור מלא, וכן גם בחלק שתחת התקרה, ואם תחתוך את הטומאה בגבול שבין שני השטחים האלה יימצא בכל אחד מהם כשיעור טומאה. כך מפרש רבינו במשנתנו את דברי ר' יוסי: "אם יש בטומאה, כדי שתחלק ותטמא את הבית ותטמא כנגד הטומאה - טמא, ואם לאו הבית טמא, כנגד הטומאה טהור", ובהתאם לפירושו זה, כתב כאן בפירושו: "ויימצא כשיעור תחת

1 בפחות מקצת מפשר נבלה, או בעצם פחות
2 מכשעורה מן המת, או בפחות מכשעורה מן השרץ
3 - הרי אלו חוצצין; שקל אלו טהורין, ואין
4 חשובין²⁴ אצלו, לפיכך אין דעתו לפנותן. וכן פחות
5 מכביצה אכלים שאין מכשרין²⁵ - אין חשובין
6 אצלו ואין דעתו לפנותן²⁶, ולפיכך ממעטין את
7 השפח.

(24) וגם אינם חשובים. (25) אבל מוכשרים אינם חוצצים אפילו אין דעתו לפנותם. (26) אנו מניחים, שאין דעתו לפנותם, אבל כביצה אוכלין אינם ממעטים, אלא אם גילה דעתו להשאירם במקום זה.

8 ד. סתם החלון בכלי חרש והיה פיו לחוץ - הרי
9 זה חוצץ, לפי שאינו מטמא מגפו והרי הוא טהור.
10 וצריך להיות כלי חרש זה מאוס ונקוב עד שלא
11 יהיה ראוי אפילו להקזי בו דם, כדי שלא תהיה
12 דעתו לפנותו.

13 ה. היה בפית מת או רבע עצמות וכיוצא בהן
14 מעצמות המטמאות באהל, ומעט החלון של פית
15 זה בעצם פחות מכשעורה²⁷ - אינו מעוט, שהעצם
16 מצטרף לעצמות²⁸. וכן אם היה שם מת או כזית
17 מפשר המת, ומעט החלון בפחות מקצת מפשר
18 המת - אינו מעוט, לפי שהפשר מצטרף לפשר.
19 אבל עצם פחות מכשעורה ממעט על ידי כזית
20 בשר²⁹, ופחות מקצת בשר ממעט על ידי רבע
21 עצמות וכיוצא בהן. מעט את השפח בשתי וערב³⁰
22 המנגעין או בגוש מבית הפרס - אינו מעוט, שדבר
23 טמא אינו חוצץ³¹. עשה לבנה מעפר בית הפרס -
24 הרי זו טהורה וממעט; שלא אמרו³² אלא גוש
25 כבדית³³. נסתם השפח או נתמעט בקורי עכביש³⁴:
26 אם היה בה ממש³⁵ - הרי זו חוצצת, ואם אין בה
27 ממש - אינה חוצצת.

(27) אף על פי שאינה מטמאה. (28) שבתוך האוהל, מפני שהיא ממין הטומאה. (29) מפני שהיא ממין אחר אינה מצטרפת לכזית הבשר. (30) חוטי אורך וחוטי רוחב העומדים לאריגה והם מיטמאים בנגעי צרעת (פרק י"ג מטומאת צרעת הלכה א), אבל לא בטומאות מת ושרץ ונבילה. (31) ואפילו כשהוא ממין אחר וגם הטומאה היא מסוג אחר לגמרי. (32) חכמים, שביית הפרס טמא. (33) במצבו הטבעי. (34) שדרכם להימצא בחלונות. (35) שהם עבים ולא ינותקו מאליהם.

פרק ששה עשר

(1) יבאר דין ארובה שהיא באמצע תקרת הבית והיתה טומאה תחת התקרה כנגד הארובה, אם היתה מקצת הטומאה תחת ארובה ומקצתה תחת התקרה, היתה כזית מן המת כפי העורב והאהיל על גבי ארובה, בית וארובה באמצע תקרת הבית ועלייה על גביו, וארובה בעלייה

24 ערב את הטמאה. נתן דבר שאינו מקבל טמאה בין
25 למעלה בין למטה - אינו טמא אלא הבית³⁶. וכל אלו
26 הדינים - בעושה ארבה; אבל תקרה שנפחתה
27 מאליה - שעורה מלא אגרוף, כמו שבארנו³⁷.

(23 שם פ"י, מ"ד. 24) שלא כנגד הארובות. (25) הכלים המונחים בבית כנגד הארובות. (26) בין בבית ובין בעליה. (27) כולל את העליה. (28) ונמצא הכל אוהל אחד. (29) כשנתן למעלה, טמא כל מה שבבית וגם כל מה שבעליה, שהרי הכל אוהל אחד ממש, וכן הדין אם כיסה ארובת הבית. מפני שדבר טמא אינו חוצץ, וראים אנו את הכיסוי כאילו הוא מונח למעלה והכול אוהל אחד (ברטנורא). (30) נימוק זה נמשך גם לדין נתנו על ארובת הבית, כמבואר באות הקודמת. ויוצא מזה, שהכיסוי מועיל להביא את הטומאה לבית ולעליה, ואינו מועיל לעכב עליה מלהתפשט לעליה. (31) ראה למעלה פ"ב ה"א. (32) שהכיסוי חוצץ, והרי זה אוהל על גבי אוהל. (33) כי שניהם נעשו אוהל אחד, ונתערבבה הטומאה. (34) שהכיסוי חוצץ. (35) משמע, שאין הבדל בין בית ובין עליה, ובשניהם נתפשטה הטומאה אפילו שלא כנגד הטומאה. שהרי רבינו אמר בפירוש "ערב את הטומאה". (36) בנתן למטה, העליה כולה טהורה, מפני שהכיסוי שאינו מקבל טומאה חוצץ, וכשנתן למעלה - העליה טהורה, מפני שדבר טהור אינו מערבב את הטומאה. והבית טמא, מפני שאין הטומאה מגולה לאוויר, הרי היא כמונחת תחת התקרה, ואף-על-פי-כן אינה יוצאה לעליה מפני שאין בארובה פותח טפח. ונראה שכנגד הטומאה בעליה טמא כשנתן למעלה, שהרי מאהיל על הטומאה, ואין שום דבר חוצץ. (37) למעלה בפ"ד ה"ב. ואם עשה את הארובה כדי שייכנס אור לבית, שיעורו כפונדיון (ראה שם).

ד. הפותח³⁸ את המעזיבה³⁹ עד שעושה ארבה בתוך⁴⁰ תקרת הבית כדי שתכנס בה רגל הערש⁴⁰, והיתה רגל הערש סותמת את הארבה: אם יש בה פותח טפח וטמאה בפית - אף העליה טמאה, שאין כלי המקבל טמאה חוצץ; ואם אין בה פותח טפח - העליה טהורה⁴¹, והרגל שלמטה טמאה בפלים המאהילים⁴². נפחתה המעזיבה מאליה - שעורה מלא אגרוף, כמו שבארנו⁴³.

(38) שם פ"ב מ"ד. (39) הטיט שבין קורה לקורה. (40) רגל המיטה הנתונה בחישוק מתכת עשוי כעין סנדל (ראה משנתנו, ופירוש רבינו שם) ונותנים את הסנדל בחור שברצפה, כדי שלא תזוז המטה ממקומה. (41) ואין זה דומה לדין ארובות שאין בהם פותח טפח שבהלכה הקודמת שהעליה טמאה, מפני "שכל דבר הנכנס בעובי המעזיבה וממלא הפחת ויושב שם, מהתקרה הוא חשוב, ואין אומרים בו: עירב את הטומאה" (ה"ר קורקוס מובא בכסף-משנה כאן. וקשה מאוד להתאים ביאור זה לפירושו של הכסף-משנה בהלכה הקודמת, וצע"ג). (42) פירוש, העריסה טמאה טומאת שבעה, כדין כלים שנגעו בכלים. שהרי נגעה בסנדל, והתינוק שבמיטה טמא טומאת ערב. והמדובר

התקרה ותחת הארובה". משמע מדבריו, שאם אין בחלק שתחת הארובה כשיעור, אף-על-פי שביחד יש שני שיעורים, דינו כפחות מכשיעור. ולמה אין החלק שתחת התקרה מצטרף עם החלק שתחת הארובה? מפני שטומאה אינה מתפשטת למקום שאין בו פותח טפח. וזהו "והא"ש מפרש, שהמדובר בכזית וחצי בבית וחצי זית נגד הארובה, וכן פירש בתפארת ישראל שם]. (10) אפילו אם תחת התקרה פחות מכשיעור, מפני שחלק הטומאה שכנגד הארובה מצטרף עמו. (11) טומאת הבית אינה נכנסת שם, מפני שאין בה פותח טפח. (12) וסתם את פי הארובה. (13) שם משנה א. (14) שהרי רגלו חלק מהאוהל. (15) הטומאה אינה מתפשטת לארובה כלל, ואם-כן לא האהיל בכלל עליה. (16) וסתם ברגלו את פיה. (17) האדם וגם הכלים שבכל הבית. (18) בשעה שהניח רגלו על פי הארובה לפני שנסתם. (19) האדם, אבל כל הנמצא בבית - טמא. (20) כמו שאמרנו, שאין טומאה יוצאת בפחות מפותח טפח. ואף-על-פי שאדם אינו חוצץ בפני הטומאה (למעלה פ"ב ה"א) - כאן רגלו חוצצת. והטעם, מפני שלא האדם הוא החוצץ בפני הטומאה, אלא הגג הסתום (תפארת ישראל יכין טו).

ב. היה כזית מן המת בפי העורב²¹ והאהיל על גבי ארבה עד שנמצא כזית באויר ארבה, אף על פי שאין בה פותח טפח - הבית טמא²².

(21) תוספתא אהלות פ"א ה"א. (22) כל מה שבבית טמא, כחכמים שם. ואין זה דומה לטומאה תחת ארובה שבהלכה הקודמת, שאין הטומאה יוצאת כשאין בפי ארובה פותח טפח, כי שם אין אוהל כלל על הטומאה, אבל כאן הטומאה נעשתה אוהל ונתערבה בכל הבית (כסף-משנה).

ג. בית²³ וארבה באמצע תקרת הבית ועליה על גביו, וארבה אחרת יש באמצע תקרת העליה, והארבות מקונות זו למעלה מזו, בין שיש בארבות פותח טפח בין שאין בהן פותח טפח, וטמאה בפית²⁴ - כנגד הארבות²⁵ טהור, והשאר טמא²⁶. היתה טמאה כנגד ארבות - הרי הבית פלו²⁷ טהור. היו בארבות פותח טפח והטמאה בין תחת תקרת הבית בין כנגד ארבות, ונתן דבר שהוא מקבל טמאה בין למעלה מארבת הבית בין למעלה מארבת העליה²⁸ - הפל טמא²⁹, שאין דבר טמא חוצץ³⁰. נתן דבר שאינו מקבל טמאה³¹ על ארבת הבית - הבית טמא, והעליה טהורה³². נתנו על ארבת העליה - הבית והעליה טמאים³³, וכנגדו מלמעלה ולשמים טהור³⁴. אין בארבות פותח טפח והטמאה תחת תקרת הבית, ונתן בין דבר המקבל טמאה ובין דבר שאינו מקבל טמאה בין על ארבת הבית בין על ארבת העליה - אין טמא אלא הבית, שאין טמאה יוצאת לעליה בפחות מטפח. היתה הטמאה כנגד ארבות ונתן דבר שהוא מקבל טמאה בין למעלה בין למטה - הבית והעליה טמאין³⁵, שהרי

כשקדמה טומאה לרגל (כסף-משנה. ראה ביאורנו בהלכה ג, וראה ר"ש במשנתנו). (43) בהלכה הקודמת.

ה. אַרְבָּה⁴⁴ שְׁבוּתָהּ תִּקְרָת הַבֵּית וְקִדְרָה⁴⁵ מְנַחַת עַל
הָאֶרֶץ וּמִכּוֹנֵת כְּנֶגֶד אַרְבָּה, שָׁאֵם תַּעֲלֶה תַּצֵּא
בְּצִמְצוּם מִן הָאֶרֶב, וְהִיתָה טִמְאָה תַּחַת הַקִּדְרָה
רְצוּצָה בֵּינָה וּבֵין הָאֶרֶץ, אוֹ שְׁהִיתָה הַטִּמְאָה בְּתוֹךְ
הַקִּדְרָה אוֹ עַל גְּבֵה - טִמְאָה בּוֹקֶעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעַת
וְיִוֵּרְדֶת⁴⁶, וְאִין טִמָּא אֵלָא כְּנֶגְדָה⁴⁷, וְהַבֵּית כָּלוּ
טְהוּר⁴⁸. הִיתָה הַקִּדְרָה גְּבוּהָה מִן הָאֶרֶץ טִפַּח
וְטִמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ תַּחַת תִּקְרַת הַבֵּית - הַבֵּית כָּלוּ
טִמָּא⁴⁹, וְתַחַת הַקִּדְרָה טִמָּא, שְׁהָרִי הוּא אֹהֶל; אֲבָל
תּוֹךְ הַקִּדְרָה וְגֵבֶה טְהוּר, שְׁאִין כָּלִי חָרֵשׁ מִטִּמְאָה
מִגְּבוּ, וְהָרִי אֲוִיר הַקִּדְרָה גָּלוּי לְאֲוִירוֹ⁵⁰. אִם הִיָּה
כָּלִי בְּתוֹכָהּ אוֹ לְמַעַלָּה עַל גְּבֵה - טְהוּר. הִיתָה
טִמְאָה בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֵה - הַבֵּית כָּלוּ טְהוּר⁵¹,
שְׁהָרִי הַטִּמְאָה כְּנֶגֶד אַרְבָּה בְּלִבְדָּה⁵². הִיתָה הַקִּדְרָה
תַּחַת הָאֶרֶב וְהָאֶרֶב גְּדוּלָּה מִן הַקִּדְרָה, שָׁאֵם
תַּעֲלֶה הַקִּדְרָה וְתַצֵּא מִן הָאֶרֶב נִמְצָא בֵּינָה וּבֵין
שְׁפָתֵי הָאֶרֶב פּוֹתֵחַ טִפַּח, אָף עַל פִּי שְׁהַקִּדְרָה
גְּבוּהָה מִן הָאֶרֶץ טִפַּח וְטִמְאָה בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֵה
אוֹ תַּחְתֶּיהָ - הַבֵּית טְהוּר⁵³. הִיתָה הַקִּדְרָה מְנַחַת בְּצֵד
אֶסְקַפַּת הַבֵּית⁵⁴, שָׁאֵם תַּעֲלֶה נִמְצָא מִמֶּנָּה פּוֹתֵחַ
טִפַּח לִפְנִים מִן הַמִּשְׁקוֹף, וְהִיתָה טִמְאָה רְצוּצָה
תַּחְתֶּיהָ אוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֵה - טִמְאָה בּוֹקֶעַת
וְעוֹלָה, בּוֹקֶעַת וְיִוֵּרְדֶת. הִיתָה גְּבוּהָה מִן הָאֶרֶץ טִפַּח
וְטִמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בְּבֵית - תַּחְתֶּיהָ וְהַבֵּית טִמָּא,
שֶׁהִפֵּל אֹהֶל אֶחָד, וְתוֹכָהּ וְגֵבֶה טְהוּר⁵⁵. הִיתָה
הַטִּמְאָה בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֵה - הַבֵּית טִמָּא, מִפְּנֵי
שֶׁהִיא נוֹגַעַת בַּמִּשְׁקוֹף טִפַּח; וְכֵן תַּחְתֶּיהָ טִמָּא. מִפְּנֵי
שֶׁהַטִּמְאָה יוֹצֵאָה לְתַחְתֶּיהָ מִן הַבֵּית, שֶׁהִפֵּל אֹהֶל
אֶחָד. לְפִיכָךְ, אִם לֹא הִיתָה נוֹגַעַת בַּמִּשְׁקוֹף בְּפּוֹתֵחַ
טִפַּח⁵⁶, אוֹ שְׁהִיתָה בְּצֵד הַמִּשְׁקוֹף⁵⁷ וְטִמְאָה תַּחְתֶּיהָ
31 - אִין טִמָּא אֵלָא תַּחְתֶּיהָ, אֲבָל הַבֵּית טְהוּר.

(44) שם משנה ו. (45) של חרס. (46) כדין כל טומאה רצוצה (ראה למעלה פ"ז ה"ה). (47) ואף-על-פי שכלי חרס אינו מיטמא מגבו, כאן מטמא כנגדו מפני שהטומאה בוקעת דרך הגב. וכן כשהטומאה בתוכה או על גבה, רואים אותה כאילו היא מונחת רצוצה תחת הכלי, מפני שכלים נעשים אוהל לטמא אבל לא לטהר (למעלה פ"ב ה"א), ולפיכך אינה חוצצת והטומאה בוקעת וועולה ובוקעת ויורדת (כסף-משנה, וכן פירש הרא"ש במשנתנו). (48) מפני שאין הטומאה הבוקעת נוגעת בצדי הארובה. (49) מפני שגג הבית ביחד עם שולי הקדירה נעשו אוהל אחד. (50) כלומר לאויר העולם. (51) כך היא גירסת רבינו במשנה שם (ראה השגת הראב"ד וכסף-משנה). (52) וגם מה שתחת הקדירה טהור, מפני ששולי הקדירה חוצצים (כסף-משנה). והוא עצמו מביע תמיהתו על דין זה,

שהרי כלי נעשה אוהל לטמא, אבל לא לטהר). (53) מפני שאין כאן אוהל על הטומאה, שהרי ארובה פתוחה לחוץ בפותח טפח. תוספתא אהלות פ"א. (54) משנה אהלות פ"א, ז. (55) המדובר בכלי שפיו צר ומתרחב כלפי מטה, ופי הכלי נשאר מחוץ למשקוף, והבטן יש בו פותח טפח ונמצא תחת המשקוף (כך פירש הראב"ד את המשנה. וגם רבינו, כנראה, מפרש כך). אבל אם פי הכלי מבפנים, הטומאה נכנסת מן הבית לתוך הכלי. (56) וגבוהה מן הארץ טפח. (57) במשנה כתוב "מודבקת". ופירש רבינו, שאם תעלה תהיה מודבקת למשקוף. ומשמיענו שאוהל ארעי (הקדירה) שאין בו טפח, אינו מצטרף לאוהל קבע. ולכאורה לא היה צריך להשמיענו שבצד המשקוף הבית טהור, שהרי כל-שכן הוא, מדין אינה נוגעת בפותח טפח. והר"מ מרוטנבורג מפרש, שאפשר לטעות ולומר שמודבקת מצטרפת למשקוף, מפני שאם תעלה נראית כגוף אחד עמו).

ו. קוֹרוֹת הַבֵּית⁵⁸ וְהַעֲלִיָּה שְׁאִין עֲלֵיהֶם מְעִיזָבָה⁵⁹
וְהֵן מִכּוֹנֵת קוֹרָה כְּנֶגֶד קוֹרָה⁶⁰ וְאֲוִיר כְּנֶגֶד אֲוִיר,
וּבְכָל קוֹרָה מִהֵן פּוֹתֵחַ טִפַּח וּבִינֵיהֶן אֲוִיר פּוֹתֵחַ
טִפַּח⁶¹, וְטִמְאָה תַּחַת אֶחָת מֵהֶן⁶² - תַּחְתֶּיהָ בְּלִבְדָּה
טִמָּא⁶³. הִיתָה הַטִּמְאָה בֵּין הַתַּחְתּוֹנָה לְעֵלְיוֹנָה - בֵּין
שְׁתֵּיהֶן בְּלִבְדָּה טִמָּא⁶⁴. הִיתָה הַטִּמְאָה עַל גְּבִי
הַעֲלִיוֹנָה - כְּנֶגְדּוֹ עַד לְרָקִיעַ טִמָּא. הֵיוּ הַקּוֹרוֹת
הַעֲלִיוֹנוֹת מִכּוֹנֵת כְּנֶגֶד הָאֲוִיר שְׁבִין הַקּוֹרוֹת
הַתַּחְתּוֹנוֹת⁶⁵ וְטִמְאָה תַּחַת אֶחָת מֵהֶן - תַּחַת פֶּלֶם
טִמָּא⁶⁶. הִיתָה הַטִּמְאָה עַל גְּבִי קוֹרָה הַעֲלִיוֹנָה⁶⁷ -
כְּנֶגֶד הַטִּמְאָה עַד לְרָקִיעַ טִמָּא. אִין בְּקוֹרוֹת פּוֹתֵחַ
טִפַּח⁶⁸, בֵּין שְׁהִיו מִכּוֹנֵת זוֹ עַל גְּבִי זוֹ וּבֵין שְׁהִיו
הַעֲלִיוֹנוֹת כְּנֶגֶד אֲוִיר הַתַּחְתּוֹנוֹת, וְהִיתָה הַטִּמְאָה
תַּחְתֶּיהָ אוֹ בִּינֵיהֶן אוֹ עַל גְּבִיָּהּ - טִמְאָה בּוֹקֶעַת
וְעוֹלָה, בּוֹקֶעַת וְיִוֵּרְדֶת, וְאִינָה מִטִּמְאָה אֵלָא כְּנֶגְדָה
בְּלִבְדָּה⁶⁹; לְפִי שֶׁכָּל טִמְאָה שְׁאִינָה תַּחַת פּוֹתֵחַ טִפַּח
בְּרוּם טִפַּח⁷⁰ - הָרִי הִיא כְּרְצוּצָה⁷¹. בֵּית שְׁנֹסְדֵק⁷²
גָּגוּ וּכְתִלִּי⁷³ וְנִעֲשֶׂה שְׁנֵי חֲלָקִים, וְהִיתָה הַטִּמְאָה
בְּחִצּוֹ הַחִיצוֹן שֶׁהִפְתַּח בּוֹ - הַפְּלִים שֶׁבְּחִצּוֹ הַפְּנִימִי
כָּלֶם טְהוּרִין⁷⁴. הִיתָה טִמְאָה בְּחִצּוֹ הַפְּנִימִי: אִם
הָיָה רֹחֵב הַסֵּדֶק כְּחוּט הַמִּשְׁקָלָת⁷⁵ - פְּלִים שֶׁבְּחִצּוֹ
הַחִיצוֹן טְהוּרִין⁷⁶, וְאִם הָיָה פָּחוֹת מִכָּאן - הָרִי הֵן
74 טִמְאִין⁷⁷.

(58) שם פ"ב מ"ה. (59) טיט או נסרים הממלאים את האויר שבין קורה לקורה. (60) קורת בית כנגד קורת עליה, וגם רחבן שווה. (61) פירוש, בין קורות הבית לקורות העליה. אבל בין קורה לזו שבצידה, אפילו פחות מטפח מפיסק ואין הטומאה עוברת (כסף-משנה). (62) תחת אחת מקורות הבית. (63) שהקורה חוצצת. (64) שהטומאה אינה יורדת ואינה עולה דרך הקורות כשיש עליה פותח טפח. (65) וממלאות את כל רוחב האויר. (66) כלל הוא בידינו: "גוד אחית מחיצתא, וגוד אסיק מחיצתא" שבת קא, א (בעברית: משוך והורד את המחיצה, ומשוך והעלה את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

על-פי שבגדים ממלאים את החלול שבין הבגד העליון והקרע, נידון העליון כאוהל, והשאר ככלים המונחים באוהל.

פֶּרֶק שֶׁבַע עָשָׂר

1) יבאר זי היוצא מפתח הבית ופניו למטה והיה גובהו מעל לארץ שנים עשר טפח או יותר, זי הסובב את כל הבית ואוכל בפתח טפח, חלון העשוי לתשמיש וזי יוצא על גבי החלון, ובנין היוצא לפני החלון שהמשקוף נסמך עליו, שני זיוין זה על גבי זה ויש בכל אחד מהם פותח טפח וטומאה תחת התחתון, כלים או בגדים שהם זה על גב זה וטומאה רצוצה ביניהם, חבית שיושבת על שוליה וכזית מן המת תחת בתוכה, שתי חביות שיושבות על שוליהן ונוגעות זו בזו וטומאה תחת אחת מהן, שיפועי אוהלים אם הם כאוהלים.

- א. זי² שהוא יוצא מפתח הבית³ ופניו למטה⁴,
והיה גבוה מעל הארץ שנים עשר טפח⁵ או פחות
מכאן - הרי זה מביא את הטמאה⁶ בכל שהיא⁷.
ודבר ברור הוא, שאינו מביא אלא מדבריהם⁸.
כל פיוצא פהכאת הטמאה כזו שאינה באהל טפח
הפריא - אינה אלא מדבריהם. הרי גבוה יתר
משנים עשר טפח או שהיו פניו למעלה⁹, וכן
העטרות והפתוחים היוצאות מן הבנין¹⁰ - אין
מביאין אלא בפותח טפח. וכן זי שעל גבי הפתח
היוצא מן המשקוף¹¹, ואפלו היה קנה בצד
המשקוף¹² ברחב הפתח - אינו מביא אלא אם כן
היה בו פותח טפח¹³.

(2) אהלות פי"ד מ"א. (3) פירוש, יוצא ממזוזות הפתח ונכנס לתוך חללו ('סדרי טהרות' ו'חזון איש', וכן משמע מלשון רבינו בפירושו למשנה, שם). (4) יש תוספת לאותו זיז כלפי מטה, וצורתו כך !. פיה"מ שם, ובפ"ח ה"ב. (5) במשנה כתוב: "בזי שהוא גבוה מן הפתח וכו' יב טפח". ורבינו מפרש, שהכוונה ממקום הזיז בפתח עד לארץ יש שנים-עשר טפח ('סדרי טהרות'). (6) אם טומאה מונחת תחת הזיז - הבית טמא, וכן כלים שתחתיו טמאים כשטומאה בבית. (7) אף-על-פי שאינו בולט טפח מן המזוזה. (8) בפירושו למשנה, כתב רבינו: "ואלו השיעורים כולם הלכה למשה מסיני", ברור שחזר בו כאן. (9) התוספת היתה כלפי מעלה, כזה ____ !. (10) כעין עלים ופרחים וכדומה, המפותחים באבני הבנין לפאר את הבית. (11) בפירושו למשנתנו מנמק רבינו, מפני שהמשקוף גבוה יותר משנים-עשר טפחים מן הארץ. ואולי גם כאן התכוון לכך, אבל קשה ליישב את סגנון ההלכה ע"פ הנימוק הזה. וב'סדרי טהרות' כתב, שרבינו חזר בו כאן מפירושו. (12) שם מ"ג, שנינו: "קנה שעל גבי הפתח". ונראה שרבינו מקיים את הגירסא שלפנינו, אלא שהוא מוסיף ואומר, שמדובר כשהקנה הוא מצד המשקוף ואינו יוצא מתחתיו ולמטה. (13) פסק כרבי יוחנן בן נורי, נגד דעת רבי יהושע, מפני שרבי יהושע היה תלמידו של רבי יוחנן בן נורי, כמו שאמרו בעירובין יא, ב: מעשה שהלך

המחיצה). פירוש, אם יש לפניך מחיצה שאינה מגיעה עד לקרע, יש לדון בה כאילו נמשכה עד לקרע. וכן מעלים מחיצה נמוכה. ובנידון שלפנינו, רואים את הקורה העליונה, כאילו היא מגיעה עד לתחתונה וסותמת את ההפסק שבין הקורות ונעשה אוהל מושלם. (67) והוא-הדין כשטומאה על התחתונה (ראב"ד), שהרי אין כלום כנגדה למעלה. (68) תוספתא אהלות פי"א הי"ג. (69) שבפחות מטפח אין אומרים "גור אחית" (סוכה כה, א: לא אמרינן "חבוט רמי"). (70) שאין בינה לבין הדבר המאהיל עליה טפח ברוחב טפח על טפח. (71) שנתבאר דינה למעלה פ"ז ה"ד וה"ה. (72) משנה שם פי"א א. (73) במשנה שם כתוב סתם: "בית שנסדק". ורבינו מפרש במשנה כמו שכתב כאן, ומשמע מזה, שאם לא נסדקו הכתלים, דינו כאוהל אחד אם אין בסדק פותח טפח. (74) מפני שהסדק מפסיק, ובטומאה לא אמרו את הכלל שפחות משלשה טפחים הוא כלבוד. (75) חוט ומשקל עופרת בסופו, והבנאים משתמשים בו כדי ליישר את הכתלים. ראה כלים כט, ג. [בתוספתא שם פי"ב ה"א פירשו כך דברי בית-הלל במשנתנו]. (76) כבית-הלל במשנה שם. (77) מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך החלק החיצון הצריכו שיעור זה, אבל כשטומאה בחלק שהפתח בו וכלים בצד הפנימי, סדק כלשהו מפסיק, מפני "שאין דרך הטומאה להיכנס".

- ז. אכסדרה⁷⁸ שנסדקה וטמאה בצד אחד⁷⁹ - הפלים
שפצד השני טהורין⁸⁰; שהרי היא שני אהלים זה
בצד זה ואויר ביניהן, שהרי הסדק בכל התקרה. נתן
רגלו או קנה מלמעלה על הסדק⁸¹ - ערב את
הטמאה⁸². נתן את הקנה בארץ כנגד הסדק, ואפלו
פלי גדול - אינו מערב את הטמאה, עד שיהיה
גבוה טפח⁸³ תחת הסדק. היה אדם⁸⁴ מטל על הארץ
תחת הסדק - מערב את הטמאה⁸⁵; שאדם חלול
הוא, והצד העליון הרי הוא באהל שיש בו גבה
טפח⁸⁶. וכן אם היו תחת הסדק פלים מקפלין⁸⁷
מנחין על הארץ זה על גב זה, והיה העליון גבוה
מעל הארץ טפח - ערב את הטמאה⁸⁸, וכל הפלים
שלמטה ממנו הרי הן ככלים שתחת האהל.

(78) שם משנה ב. המדובר כאן באכסדרה פתוחה משלוש רוחותיה, וגגה מחובר לבית (כך פירש ה'תוספות' יום טוב' בשם הר"מ מרוטנבורג במשנה, וראה תפארת ישראל שם שדחה פירושו של הכסף-משנה). (79) באיזה צד שהוא. (80) אפילו אם רוחב הסדק פחות מחוט המשקולת. והטעם, מפני שאפשר לה לטומאה לצאת שלא דרך החלק שהכלים נמצאים בו. (81) וסתמו באורך טפח או יותר, אבל פחות מטפח אינו מחבר את שני החלקים. (82) ודינם כאוהל אחד. (83) פירוש, שיהיה תחתיו מקום חלול טפח. שאם לא כן, הרי זו טומאה רצוצה, ואפילו אם רואים את הקנה כאילו הוא סותם את הסדק ואינה מתפשטת לצדדים. (84) שם משנה ג. (85) אף-על-פי שאין מקום פנוי בינו ובין הקרע. (86) כבית-הלל שם. (87) שם. (88) אף-

הבטח. הטעם, מפני שהוא חוצץ בפני הטומאה שלא תיכנס לחלון. (28) בולט לתוך החלון והטומאה תחת הבטח. (29) שהוא כאילו תלוי באויר ומאהיל על הטומאה. (30) פירוש, כל מקום שאמרנו למעלה שהזיו מביא את הטומאה, הכוונה היא, שאם טומאה תחת הזיו הוא מביא את הטומאה לבית, וכן גם להיפך. ומובן מאליה, שהכלים הנמצאים במקום הטומאה עצמו – טמאים. מצא רבינו לנכון להדגיש זאת, כדי שלא יטעו לפרש את הביטוי "מביא את הטומאה" במשמעות מצומצמת, היינו שהוא מביא את הטומאה לבית, אבל אין הבית מביא את הטומאה אליו.

ד. שְׁנֵי זִיזִין³¹ זֶה עַל גַּב זֶה³², וַיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מֵהֶן פֹּתֵחַ טֶפַח וּבִינֵיהֶם פֹּתֵחַ טֶפַח, וְטִמְאָה תַּחַת הַתַּחְתּוֹן - תַּחְתּוֹ בְּלִבְד טִמְאָה³³. הִיתָה טִמְאָה בִּינֵיהֶן - בִּינֵיהֶם בְּלִבְד טִמְאָה³⁴. הִיתָה עַל גַּב הָעֲלִיּוֹן - כִּנְגָדוֹ עַד הָרָקִיעַ טִמְאָה³⁵. הִיא הָעֲלִיּוֹן עוֹדָף עַל הַתַּחְתּוֹן פֹּתֵחַ טֶפַח וְטִמְאָה תַּחַת הַתַּחְתּוֹן אוֹ בִּינֵיהֶן - תַּחְתּוֹ וּבִינֵיהֶן טִמְאָה³⁶. הִיתָה עַל גַּב הָעֲלִיּוֹן - כִּנְגָדוֹ וְעַד הָרָקִיעַ טִמְאָה³⁷. הִיא הָעֲלִיּוֹן עוֹדָף עַל הַתַּחְתּוֹן פֹּתֵחַ טֶפַח וְטִמְאָה תַּחַת הַתַּחְתּוֹן וּבִינֵיהֶם - תַּחְתּוֹ וּבִינֵיהֶן טִמְאָה³⁸. הִיתָה הַטִּמְאָה בִּינֵיהֶם אוֹ תַּחַת הַמּוֹתָר³⁹ - בִּינֵיהֶן וְתַּחַת הַמּוֹתָר טִמְאָה⁴⁰, אֲבָל תַּחַת הַתַּחְתּוֹן טִמְאָה⁴¹. יֵשׁ בְּכָל אֶחָד⁴² מֵהֶן פֹּתֵחַ טֶפַח וְאֵין בִּינֵיהֶם פֹּתֵחַ טֶפַח⁴³ וְטִמְאָה תַּחַת הַתַּחְתּוֹן - תַּחְתּוֹ בְּלִבְד טִמְאָה⁴⁴. הִיתָה בִּינֵיהֶן אוֹ עַל גַּב הָעֲלִיּוֹן - כִּנְגָד הַטִּמְאָה עַד לְרָקִיעַ טִמְאָה⁴⁵. אֵין בֵּהֶן פֹּתֵחַ טֶפַח, בֵּין שְׁנֵי בִינֵיהֶם פֹּתֵחַ טֶפַח וּבֵין שְׁאֵין בִּינֵיהֶם פֹּתֵחַ טֶפַח, בֵּין שְׁהִיתָה הַטִּמְאָה תַּחַת הַתַּחְתּוֹן אוֹ בִּינֵיהֶן אוֹ עַל גַּב הָעֲלִיּוֹן - טִמְאָה בּוֹקֶצֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶצֶת וְיִוֵּרֶדֶת, שְׁהִי הִיא רְצוּצָה⁴⁶. וְכֵן שְׁנֵי יְרִיעוֹת שֶׁהֵן גְּבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ פֹּתֵחַ טֶפַח זֶה עַל גַּב זֶה. פְּלִים אוֹ בְּגָדִים⁴⁷ אוֹ לִוְחוֹת שֶׁל עֵץ שֶׁהֵן מְנַחֲיִין זֶה עַל גַּב זֶה וְטִמְאָה רְצוּצָה בִּינֵיהֶן, אִם הִיתָה הַטִּמְאָה גְּבוּהָה מִן הָאָרֶץ טֶפַח⁴⁸ - הָרִי הַפְּלִי שְׁעָלֶיהָ מְלַמְעָלָה מְאֵהִיל עַל חֻלָּל הַטֶּפַח וּמְבִיא אֶת הַטִּמְאָה לְכָל הַפְּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ. הֵיוּ טְבָלִיּוֹת שֶׁל שֵׁשׁ, אֲפֵלוֹ גְּבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ אֲלֶף אַמָּה⁴⁹ - טִמְאָה בּוֹקֶצֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶצֶת וְיִוֵּרֶדֶת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּרִקְעָה⁵⁰.

(31) שם מ"ה. (32) מכוונים ורחבם שווה. (33) ומה שלמעלה מהתחתון טהור, מפני שהוא חוצץ בפני הטומאה. (34) התחתון מציל על הכלים שתחתיו, והעליון על אלה שלמעלה ממנו. (35) ומה שלמטה ממנו טהור. זה פשוט. (36) העודף שיש בו טפח מערב את הטומאה, והכול נעשה אוהל אחד. (37) ומה שתחתיו טהור, שהרי הוא חוצץ. (38) שהטומאה מתפשטת כנגד העודף, אפילו אם הוא פחות מפותח טפח, ועולה למעלה ובדרך עלייתה היא פוגעת באויר שביניהם ונכנסת ומטמאה (הרא"ש בפירושו למשנה

רבי יהושע ללמוד תורה אצל רבי יוחנן בן גורי (הר"י תגיז, מובא ב'סדרי טהרות' כאן).

ב. זִיזִין¹⁴ שֶׁהוּא סוֹבֵב אֶת כָּל הַבֵּית¹⁵ וְאוֹכֵל בְּפִתָּה טֶפַח - מְבִיא אֶת הַטִּמְאָה¹⁶. הִיא אוֹכֵל בְּפִתָּה פָּחוֹת מִטֶּפַח¹⁷ וְטִמְאָה בְּבֵית - פְּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ טִמְאִין¹⁸; טִמְאָה תַּחְתּוֹ - אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטִּמְאָה לַבֵּית¹⁹. וְכֵן בְּחֶצֶר שֶׁהִיא מְקַפֶּת אֶכְסְדֶּרֶה²⁰.

(14) שם מ"ד. (15) ויש ברחבו טפח. (16) בין אם הטומאה בבית וכלים תחת הזיו, ובין להיפך (ראה לקמן סוף ה"ג). (17) במשנה כתוב "שלוש אצבעות", וסובר רבינו שלא דווקא שלוש אצבעות אלא כל פחות מטפח – בין יתר על שלוש ובין פחות מזה – דינו כך. ומדובר כשהזיו למעלה משנים-עשר טפחים (כסף-משנה). (18) מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך פתח זה, רואים אנו את הזיו שבפתח כאילו הוא חלק מהפתח, ומפני שהזיו סובב את כל הבית – מתפשטת הטומאה גם לכל הזיו. (וב'תפארת ישראל' כתב, שזה נאמר רק אם יש בזיו שמחוץ לפתח פותח טפח, אבל בפחות מטפח – לא). (19) לרבי יהושע, הנימוק "סופה של הטומאה לצאת" מועיל רק לטמא את הכלים שתחת הזיו, כשהטומאה בבית, אבל לא להיפך. (20) החצר מגולה למעלה, ואכסדרה היא מקורה. אם אכסדרה זו תופסת טפח בפתח הבית – מביאה את הטומאה. ואם פחות מטפח וטומאה בבית, כלים שבתחת כל גג האכסדרה טמאים, ואם פחות מטפח וטומאה בבית, כלים שבתחת כל גג האכסדרה טמאים מפני שסוף הטומאה לצאת דרך פתח הבית, שגג האכסדרה מאהיל עליו בפותח טפח. ואם הטומאה מונחת תחת גג האכסדרה, אינה מטמאה את הכלים הנמצאים בבית.

ג. חֲלוֹן²¹ הַעֲשׂוּיָה לְתַשְׁמִישׁ²² זִיזִין יוֹצֵא עַל גַּב הַחֲלוֹן, אֲפֵלוֹ הִיא כְּרֹחַב אֲגוּדֵל²³ - מְבִיא אֶת הַטִּמְאָה. וְהוּא שִׁיחָה גְבוּהָ מֵעַל הַחֲלוֹן רוּם אֲצַבְעִים אוֹ פָּחוֹת. הִיא לְמַעַלָּה מְאֻצְפָּעִים - אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטִּמְאָה אֲלָא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ רֹחַב טֶפַח. זִיזִין שְׁעַל גַּב הַחֲלוֹן הַעֲשׂוּיָה לְמֵאוּר²⁴ - מְבִיא אֶת הַטִּמְאָה בְּכָל שֶׁהוּא²⁵, וְאֲפֵלוֹ גְבוּהָ כָּל שֶׁהוּא. בִּנְיָן הַיּוֹצֵא לַפְּנֵי הַחֲלוֹן²⁶ שֶׁהוּא שְׁקִיף נִסְמָךְ עָלָיו בְּשַׁעַה שְׁמִשְׁקִיף - אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטִּמְאָה²⁷. הִיא בּוֹ זִיזִין²⁸ - רֹאֵין אֶת הַבִּנְיָן כְּאִלוֹ אֵינוֹ, וְהִזִּין הָעֲלִיּוֹן²⁹ מְבִיא אֶת הַטִּמְאָה. וְכִיצַד מְבִיאִין כָּל הַזִּיזִין הָאֵלּוּ טִמְאָה? שֶׁאִם הִיתָה טִמְאָה תַּחַת אֶחָד מֵהֶן אוֹ בְּבֵית - הַפֶּל טִמְאָה, בֵּין בְּבֵית בֵּין תַּחַת הַזִּיזִין³⁰.

(21) שם מ"ב. (22) להניח שם חפצים וכדומה. (23) בולט לחוץ כרוחב אגודל (אגודל – האצבע העבה שביד). תוספתא, שם ה"ז. (24) המביא את הטומאה ברוחב פונדיין (למעלה פ"ד ה"א). (25) פירוש, כל גובה שהוא, אפילו למעלה משתי אצבעות (רבינו, בפירוש המשנה). (26) כך מפרש רבינו, מה ששנינו (אהלות פ"ב ה"ג) "הבטח" אינו מביא את הטומאה. (27) כשהיא תחת

שם, וכן פירש ב'אליהו רבא'. (39) העודף של העליון. (40) שהעליון מאהיל עליהם. (41) כרבי יהושע, שם. והטעם, שבפחות מטפח, טומאה מתפשטת ועולה אבל אינה יורדת (רא"ש שם). (42) שם מ"ו. (43) והתחתון גבוה מן הארץ טפח (ראה ר"ש ורא"ש במשנתנו) (44) אבל ביניהם ועליון טהורים, מפני שהתחתון חוצץ. (45) הטומאה שביניהם היא טומאה רצוצה ובוקעת ועולה, שהרי אין ביניהם פותח טפח, ואף-על-פי-כן אינה בוקעת ויורדת מפני שהתחתון הגבוה מהארץ טפח – חוצץ. (46) אף-על-פי שיש על גבה חלול טפח. רבינו משמיענו כאן ביאור חדש למושג "טומאה רצוצה", היינו שהמקום שהיא מונחת עליו הוא פחות מטפח על טפח, ואף-על-פי שהמקום פתוח מארבע רוחותיו, וגם הדבר המאהיל עליה גבוה ממנו טפח. וחדושו הוא שלא שמענוהו בכל מקום אחר. ראה השגת הראב"ד. (47) שם פט"ו ה"א. (48) פירוש, הכלי שהטומאה תחתיו, הוא גבוה מן הארץ טפח (כסף-משנה). (49) תוספתא, שם. (50) ששיש מין אדמה הוא, ומתחבר עם הקרקע ונעשים כולם גוש אחד, אבל לוחות של עץ אינם בטלים לגבי קרקע, ולפיכך העליון הוא אוהל והלוחות שתחתיו הם כלים הנמצאים באוהל. [בתוספתא שם אמרו: "טבלאות של שיש חלקות", ומשמע שאם אינן חלקות ואויר מפסיק בין הטבלאות אינן כגוש אחד].

ו. חבית⁶⁰ שהיא יושבת על שוליה⁶¹ באויר⁶², וכזית מן המת נתון בתוכה או תחתיה⁶³ כנגד אוירה – טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת⁶⁴, והחבית טמאה⁶⁵, שהרי הטמאה בוקעת מתחתיה⁶⁶ ונטמאת אוירה. היתה הטמאה תחת עבי דפנה⁶⁷ – טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת⁶⁸, והחבית טהורה. ולמה החבית טהורה? שהרי אין הטמאה בוקעת באוירה אלא בדפנה, ואין פלי חרש מטמא אלא מאויר. היתה מקצת הטמאה תחת עבי דפנה ומקצתה תחת אוירה – טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. היתה בדפנות פותח טפח⁶⁹ – פלה טמאה⁷⁰, וכנגד פיה טהורה⁷¹, שהרי הטמאה פשוטה בדפנות בלבד. במה דברים אמורים? בחבית טהורה⁷²; אבל אם היתה טמאה או גבוהה מן הארץ טפח⁷³ או מכסה או כפזיה על פיה⁷⁴, והיתה טמאה תחתיה או בתוכה או על גבה – הפל טמא, וכל הנוגע בה פלו טמא. היתה מקפת⁷⁵ צמיד פתילה⁷⁶ ונתונה על גבי המת – האכלים והמשקין שבתוכה טהורים⁷⁷, והפלים שעל גבה טמאים⁷⁸. חבית שהן יושבות⁷⁹ על שוליהן או מוטות על צדיהם באויר, והן נוגעות זו בזו בפותח טפח, וטמאה תחת אחת מהן – טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת⁸⁰, מפני שהיא רצוצה. במה דברים אמורים? בטהורות; אבל אם היו טמאות⁸² או גבוהות מן הארץ פותח טפח⁸³ וטמאה תחת אחת מהן – תחת פלן טמא, שהרי הפל אהל אחד⁸⁴.

ה. לוחות⁵¹ של עץ שהן⁵² נוגעות זו בזו בקרנותיהן⁵³ והן גבוהות מן הארץ טפח וטמאה תחת אחת מהן – פלים שתחת השניה טהורין, לפי שאינה נוגעת בחברתה בפותח טפח⁵⁴. והנוגע בלוח זה השניה – ננוגע בכלים שנגעו באהל המת⁵⁵. אבל כל הכלים שאמרנו שמביאין את הטמאה ואינן חוצצין, אם האהיל הפלי על המת – כל פלים שעל גביו טמאים, כמו שפארנו⁵⁶, וטמאתן משום פלים המאהילין על המת⁵⁷, ואף הכלים שעל גביו שאינן כנגד הטמאה⁵⁸ טמאים משום פלים שנגעו בכלים שהאהילו על המת⁵⁹.

(51) שם מ"ב. (52) מדובר בטבלאות של שולחן שהן מקבלות טומאה (תפארת ישראל שם, בועז ב). (53) כזה 00 ומונחים זה בצד זה. (54) אין דינו כאוהל ממש, לטמא גם מה שתחתיו. (55) במשנה כתוב: "טמא טומאת שבעה", ולכאורה דברי רבינו כאן מנוגדים למשנתנו, שהרי כתב למעלה (פ"ה ה"ד) "והשלישי טמא טומאת ערב", והנוגע בכלים שנגעו באוהל הוא שלישי. ב'כסף משנה' עמד על זה ופירש, שרבינו התכוון לנוגע בכלים שנגעו באוהל המת בעודו מאהיל על המת. ובטומאה בחיבורים גם השלישי טמא שבעה, ולמעלה בפ"ה ה"ד מדובר כשנגעו לאחר פרישה מן המת. ראה השלמות. ולדין עצמו, ברור שהלוח השני טמא טומאת שבעה כחלק מן האוהל, והנוגע בו כנוגע באוהל ואעפ"כ כלים שתחתיו טהורים, מפני שאינו נוגע בראשון בפותח טפח (ראה פירושו למשנתנו). והבדל כזה בין טומאת עצמו לטומאת אחרים, מצאנו שם פט"ז א: "כל המטלטלין מביאין את הטומאה וכו' ועל עצמן בכל שהן, ועל שאר אדם וכלים בפותח טפח" (ראה

(60) שם פ"ט מט"ז. (61) מדובר בחבית של חרס. (62) כלומר, במקום מגולה לאויר. (63) ואין טפח בין שוליה לקרקע. (64) נתבאר כבר, שכלי אינו חוצץ בפני הטומאה, ולפיכך דין הטומאה שבתוך הכלי, כאילו היא תחת הכלי ובוקעת ועולה ובוקעת ויורדת ומטמאה כל מה שכנגדה. (65) אף-על-פי שכלי חרס אינו מיטמא מגבו. (66) ונכנסה לתוך החבית וטימאתו. ואפילו שלא כנגד הטומאה – טמא, מפני שהאויר הטמא מתערב עם שאר האויר. (67) שלא כנגד התוך. (68) וכל מה שכנגד הטומאה – טמא. (69) קשה לקבל הדברים כפשוטם, כי אין להעלות על הדעת כלי שעובי דפנו טפח, ופירש ב'סדרי טהרות' כגון שיש לכלי שפה למעלה, כזה, והשפה עם עובי הדופן רחבם טפח. (70) כל מה שיגע בחבית, בין כנגד הטומאה בין שלא כנגדה וכן תחת השפה, מפני שהטומאה בוקעת ועולה ומתפשטת תחת האוהל כל סביבות הכלי.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ט ניסן – ספר טהרה – הלכות טומאת מת קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הפלים: אם יש בידו פותח טפח - הפלים טמאין,³ ואם לאו - טהורין.⁴ וכן שני בתים ובהם שני חצאי יתים,⁵ ופשוט ידו לבית זה וידו השנייה לבית השני: אם יש בידו פותח טפח - ערב את הטמאה ונעשה הפל פאהל אחד, ונטמא הוא והבתים;⁶ ואם לאו - אינו מביא את הטמאה.

(2) בעודו מאהיל על המת. (3) בעוד ידו נוגעת במת. (4) שהאדם נעשה אוהל והוא מאהיל על המת ועל הכלים. (5) וכן אם האהיל על הכלים אחר שפירש מן המת - הכלים טהורים, אפילו אם יש בידו טפח, מפני שאינו מטמא באוהל אלא המת עצמו, אבל לא אדם וכלים שנטמאו במת, אבל בחיבורים מטמא באוהל. (6) מבשר המת, ושיעורו לטמא - כזית. (7) שהרי הוא מאהיל על כזית שלם. (8) כלומר, הכלים ובני אדם הנמצאים בשני הבתים.

ב. אדם שהשקיף בעד החלון והאהיל על הטמאה⁹ - מביא את הטמאה לבית¹⁰ ונטמא כל הבית. היה מטל¹¹ על האסקופה ומקצתו בתוך הבית ומקצתו בחוץ, והאהילה טמאה על מקצתו שבחוץ - הבית טמא. מפני שהאדם חלול ויש בו גבה טפח¹², וכיון שהאהילה טמאה עליו - הרי זה כמאהיל עליה ומביא את הטמאה. וכן אם הייתה טמאה בבית והאהילו טהורין על מקצתו¹³ שבחוץ - הרי אלו טמאין, מפני שהוא¹⁴ כמאהיל על הטמאה, והאדם מביא ואינו חוצץ, כמו שבארנו.

(9) שהייתה בחוץ סמוך לכותל הבית, והמשקיף כפף את גופו לחוץ דרך החלון. (10) אף על פי שהמשקיף נשען על החלון ונמצא אדן החלון מפסיק בין הטומאה לבית, והטעם מבואר למטה: "מפני שהאדם חלול וכו'". (11) אדם חי. (12) ונעשה אוהל. (13) של האדם החי המונח על האסקופה. (14) האדם המוטל על האסקופה.

ג. נושאי המת שעברו בו¹⁵ תחת האכסדרה¹⁶, והגיף¹⁷ אחד מהן את הדלת וסמכו במפתח¹⁸ כדי שלא יטמא הבית, וכן אם היה אדם מבפנים¹⁹ או מבחוץ סומך הדלת: אם יכול הדלת לעמוד בפני עצמו²⁰ - הבית טהור, ואם לאו - הבית טמא; לפי שנמצא האדם הוא שחצץ בפני הטמאה, והאדם והפלים מביאין ואינן חוצצין, כמו שבארנו.

(15) כלומר, עימו. (16) שטח מקורה לפני חזית הבית ומשקוף הדלת נכנס תחת גגה (רבינו בפירושו למשנה, ויש מפרשים, שתקרת הבית סוככת על האכסדרה). (17) סגר את הדלת לפני שנכנס המת תחת גג האכסדרה. (18) כדי שלא תיפתח הדלת. המפתחות שלהם היו כמין יתד של עץ. (19) בבית. (20) ולא תיפתח מאליה.

ד. תנור שהוא עומד בתוך הבית ועינו²¹ קמורה לחוץ²², והאהילו נושאי המת על עינו הקמורה - התנור טמא²³ והבית טהור²⁴; שהרי אין התנור גבוה

(71) ואפילו כנגד מקצת חזית שתחתיה ('סדרי טהרות'). וכן משמעות לשון רבינו, שכתב: "שהרי הטומאה פשטה בדפנות לבד". ובמשנה, מנמק רבינו: "לפי שהטומאה כבר התפשטה והראה (?) פעולתה וכו'". וב'סדרי טהרות' פירש כוונת רבינו, כיוון שנתפשטה הטומאה ע"י הדופן-האוהל, נפסקה רציפותו של חצי חזית שתחת הדופן, ונשאר פחות מכשיעור תחת אורו ואינו מטמא. ומפירוש זה יוצא, שאם יש בחלק הטומאה שתחת אור החבית שיעור מלא - גם כנגד פיה טמא. (72) זה נמשך לדין מקצתה תחת דופנה ומקצתה תחת אורה, ויש בדופן פותח טפח, שאמרנו שכנגד פיה טהור. ומתנה רבינו כאן ואומר, שזה דווקא בכלי טהור, שמדאורייתא הוא אוהל גמור בין לטמא בין לטהר, אבל כלי טמא אינו נעשה אוהל לטהר מדאורייתא, ונשארה כולה רצוצה ובקועת ועולה ומטמאת את תוכה של החבית ('סדרי טהרות'). (73) והרי כולה מאהילה על הטומאה. (74) והרי היא קבר סתום שמתמא מכל צדדיו (רבינו בפירושו למשנתנו). סתם חבית יש באורה פותח טפח, ואם אין בה פותח טפח - אין לה דין קבר סתום. (75) תוספתא, אהלות פ"י ה"ח. (76) כיסוי מהודק יפה. (77) וכל כלי חרס שבתוכה, שכלי חרס מכוסה ומהודק יפה מציל על עצמו ועל כל מה שבתוכו. (78) מפני שהם מאהילים על המת, שהרי החבית אינה חוצצת (ראה למעלה פ"ב ה"א). (79) שם פט"ו מ"ג. (80) ויש הבדל בין יושבות על שוליהן, ובין מוטות ופיהן מן הצד. ביושבות, גם כל מה שבתוך החבית שהטומאה תחתיה - טמא, מפני שהטומאה בקעה לתוכה וכמו שביארנו למעלה בחבית אחת, אבל כשפיהן מן הצד הדפנות חוצצים ומצילים על תוך הכלי. ומה בין זה לכלים ובגדים ולוחות עץ שאמרנו למעלה בהלכה ד, שהעליון מאהיל ואלה שתחתיו הם כמונחים באוהל? שם מדובר בדברים המקבלים טומאה, אבל חביות של חרס אינן מקבלות טומאה מגבן, ולפיכך מצילות מה שבתוכן, ואף-על-פי-כן אין מצילות את מה שעל גבי החביות, כנגד הטומאה ממש. (81) זה נמשך לדין מוטות על צדיהן. (82) וכלי טמא אפילו באופן כזה אינו חוצץ, ונכנסה הטומאה לתוך החבית שהטומאה תחתיה, ומפני שהחביות נוגעות זו בזו בפותח טפח, נעשו כל הדפנות העליונים כאוהל אחד ומביא את הטומאה לכולם (על-פי פירוש ה'תפארת ישראל' במשנה). (83) אע"פ שהן טהורות. (84) מקום נגיעתן מצרפן, מפני שיש בו פותח טפח.

יום ש"ק כ"ט ניסן ה'תשע"ח

פרק שמונה עשר

(1) יבאר דין אדם שהאהיל בידו אחת על המת ובידו האחרת על הכלים, אדם שהשקיף בצד החלון והאהיל על הטומאה ואם היה מוטל על האסקופה, נושאי המת שעברו בו תחת אכסדרה והגיף אחד מהם הדלת וסמכו, תנור שעומד בתוך הבית ועינו קמורה לחוץ והאהיל מת על עינו.

1 א. אדם שהאהיל בידו אחת על המת והאהיל
2 בשנייה על הפלים³, או שנגע במת והאהיל על

טפח. (40) בכל המוכני. (41) ובחלק שתחת התקרה אין טפח. (42) כל הדינים שלמעלה נאמרו במגדל העומד בפתח הבית. (43) תיבה קטנה העומדת בתוך המגדל. (44) מפני שסוף הטומאה לצאת דרך הבית. (45) כשאין בפתח המגדל טפח. ואם יש בו טפח נכנסת הטומאה לתוכו מן הבית.

ה. פלים שפין המגדל ובין הארץ⁴⁶, שפינו ובין הפתל, ושפינו ובין הקורות⁴⁷: אם יש שם פותח טפח - טמאים⁴⁸, ואם לאו - טהורים; שהרי אנו רואים את הקורות כאלו הן יורדות וסותמות.

(46) המגדל עומד על גלגלים ויש מקום פנוי בין שוליו ובין הקרקע. (47) וטומאה בבית. (48) שטומאת הבית נכנסת שם.

ו. היתה הטמאה תחת המגדל בינו ובין הארץ, או בינו ובין הקורות, או בינו ובין הפתל, בין שיש שם חלל טפח בין שאין שם - הבית טמא⁴⁹. הנה עומד באויר⁵⁰ וטמאה בתוכו - פלים שפעיכיו⁵¹ טהורים⁵²; טמאה בעכיו - פלים שבתוכו⁵³ טהורים.

(49) כלל אמרו: צמיד פתיל ואהלים מצילים על הטהורים מליטמא, אבל אינם מצילים על הטמאים מליטמא. לפיכך, אף על פי שהטומאה מונחת באוהל הפנימי, היא מטמאה את הכלים שבאוהל החיצון. (50) במקום מגולה לרקיע. (51) המדובר במגדל שכתליו עשויים לוחות כפולים וביניהם חלול, ובשטח שבין לוח ללוח עומדים או תלויים כלים. (52) שהרי הם מוגנים מכל צד על ידי אוהל. וזה שאמרנו למעלה שאוהל אינו מציל על הטמאים מליטמא הכוונה לאוהל תוך אוהל, וטומאה בפנימי וסוף הטומאה לצאת. (53) שבתוך המגדל עצמו.

ז. פל שפועי אהלים - באהלים. פיצד? אהל שהוא שופע ויורד⁵⁴ וכלה⁵⁵ עד באצבע⁵⁶, וטמאה באהל⁵⁷ - פלים שתחת השפוע⁵⁸ טמאים⁵⁹; טמאה תחת השפוע⁶⁰ - פלים שבאהל טמאים⁶¹. הטמאה⁶² מתוך השפוע⁶³ - הנוגע בו⁶⁴ מתוכו⁶⁵ טמא טמאת שבועה⁶⁶, והנוגע בשפוע מאחרי טמא טמאת ערב⁶⁷; נעשה השפוע מאחרי כאלו הוא פלי שנגע באהל. היתה הטמאה על אחורי השפוע - הנוגע בו מאחורי טמא טמאת שבועה, והנוגע בשפוע בתוכו טמא טמאת ערב. פחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחורי - הנוגע בו בין מתוכו בין מאחורי טמא טמאת ערב⁶⁸, והאהל עצמו⁶⁹ טמא טמאת שבועה.

(54) שכתליו אינם זקופים אלא משתפעים והולכים ומתוך כך שטח האוהל מתרחב אולם המרחק בין הקרקע ובין יריעות האוהל פוחת והולך. (55) בסמוך לקרקע. (56) כלומר, פחות מטפח. המדובר באוהל שגגו שטוח בטפח על טפח או יותר. (57) תחת הגג לא תחת הכתלים המשופעים. (58) בין במקום הגבוה טפח על הארץ ובין

1 מעל הארץ²⁵ פדי שביא טמאה לבית. מגדל הבא 2 במדה²⁶ שהוא עומד בתוך הפתח²⁷ ונפתח לחוץ²⁸: 3 טמאה בתוכו - הבית טהור²⁹, טמאה בבית - מה 4 שבתוכו טמא³⁰; שהרי הוא פתוח בתוך הפתח³¹, 5 ודרך הטמאה לצאת ואין דרכה להכנס. היתה 6 מוכני³² שלו משוכה לאחוריו³³ ויצאת³⁴ פחות 7 מטפח³⁵ ואינה נשמטת³⁶, וטמאה שם בתוכה כנגד 8 הקורות³⁷ - הבית טהור; שאף על פי שהיא יוצאה, 9 אינה נשמטת³⁸ ואינה יוצאת טפח³⁹. והוא שיהיה 10 בה⁴⁰ טפח⁴¹ על רום טפח חלול; אבל אם אין 11 במוכני חלל טפח - הרי הטמאה רצוצה בתוך הבית 12 והבית טמא. הנה המגדל עומד בתוך הבית⁴² 13 והטמאה בתוכו או בתוך התבה שלו⁴³, אף על פי 14 שאין ביציאתו פותח טפח - הבית טמא⁴⁴. טמאה 15 בבית - מה שבתוכו טהור⁴⁵; שדרך הטמאה לצאת 16 ואין דרכה להכנס.

(21) לתנורים המוסקים מבפנים היו חורים שדרכם יוצא העשן ומוציאים את האפר, ונקרא עין התנור. (22) כעין סילון יוצא מהחור לחוץ. ויש מפרשים "קמורה" היינו שעל גבי העין מבחוץ עשוי כעין גג קטן כדי שלא ייכנס הגשם לתנור, והמדובר כשעין התנור שבחוץ פחותה מטפח (הר"ש במשנתנו, ודעת הרא"ש, שהמדובר כשיש בה פותח טפח, ורבינו לא גילה דעתו בפירוש). (23) שהטומאה נכנסת לכלי חרס אפילו דרך נקב קטן ורק "צמיד פתיל" (כיסוי מהודק) חוצץ. (24) כי התנור המחובר לכתלי הבית הרי הוא מן התורה כבית ממש שיש לו דפנות, שאין טומאה נכנסת לו בפחות מפותח טפח, אלא שחכמים גזרו בתנור שבתוך הבית משום חוץ לבית, וסוברים בית הלל במשנתנו, שגזרו על התנור בלבד, אבל לא החמירו לטמא את כל הבית. (25) אלא קבוע בקרקע ולפיכך אין עליו דין כלי מן התורה ואינו מביא את הטומאה לבית אפילו מדרבנן, שלא גזרו על הבית. ומכאן, שאם התנור העומד בבית אינו עומד על הקרקע והרי הוא ככלי מן התורה, הטומאה יוצאת ממנו דרך פיו לבית ומטמאהו. (26) כעין ארגז גדול, שמחזיק ארבעים סאה בלח (למעלה פרק ו הלכה ב) ואינו מקבל טומאה וחוצץ בפני הטומאה. (27) וממלא כל רחבו. (28) דלת המגדל. (29) ואף על פי שהמגדל בולט לבית אין הטומאה נכנסת לו מפני שהמגדל הבא במידה חוצץ. (30) המדובר, כשאין לבית פתח אחר להוציא בו את הטומאה ואין לה יציאה אחרת אלא דרך הפתח שהמגדל ממלא אותו. (31) שהטומאה תצא שם. (32) בסיס המגדל העומד על גלגלים. (33) לאחורי המגדל. (34) לתוך חלל הבית. (35) במשנה כתוב "שלוש אצבעות" ומפרש רבינו שלאוו דווקא שלוש אצבעות והכוונה לפחות מטפח (טפח = ארבע אצבעות. בכורות לט עמוד ב). (36) הבסיס מחובר למגדל. (37) במקום מגולה לתקרת הבית. (38) אבל אם היא נשמטת דינה ככלי ואינה חוצצת. (39) ולפיכך אין הטומאה יוצאת ממנה לבית כמו שנתבאר כבר כמה פעמים, שטומאה אינה עוברת דרך פתח שאין בו

חוץ מפלי שהוא פנגד הטמאה¹², והבית טהור¹³.
היתה הטמאה בבית - אין טמא אלא הבית¹⁴, אבל
כלים שבתוכה או תחתיה או על גבה¹⁵ טהורים¹⁶.
היתה הטמאה בתוכה¹⁷ - הפל טמא, כל שבבית וכל
שבתוכה¹⁸, וכל שעל גבה וכל שתחתיה פנגד
הטמאה¹⁹, כמו שבארנו. היתה גבוהה מן הארץ
טפח וטמאה תחתיה או בבית או על גבה - הפל
טמא²⁰, כל שבבית וכל שתחתיה וכל שעל גבה;
אבל כל שבארץ תוכה טהור²¹, חוץ מפלי שהוא
פנגד הטמאה²². היתה הטמאה בתוכה - הפל טמא,
כל שבתוכה וכל שבבית וכל שתחתיה וכל שעל
גבה. שהפלים או האדם ששעשו אהל על הטמאה
או שהיתה הטמאה על גביהן - מביאין ולא
חוצצין²³, כמו שבארנו²⁴. במה דברים אמורים?²⁵
בזמן שהיא פלי²⁶ ומחלחלת²⁷; אבל אם היתה
פחותה²⁸ וסתם המקום הנפחת בקש, שהרי אינה
פלי, או שהיתה אפוצה²⁹ עד שלא יהיה בה חלל
טפח אלא אטומה כדי שלא ימצא בה חלל טפח
במקום אחד³⁰. היתה³¹ גבוהה מן הארץ טפח
וטמאה תחתיה או בבית - הרי הבית וכל שתחתיה
טמאין, מפני שהוא אהל אחד³², ותוכה וגבה
טהור³³, מפני שהוא אהל של עץ³⁴ ואינו פלי. היתה
טמאה בתוכה³⁵ - אין טמא אלא תוכה. היתה על
גבה - פנגדו עד לרקיע טמא³⁶. היתה מנחת על
הארץ³⁷ ופיה לחוץ וכזית מן המת נתון תחתיה³⁸ -
פנגדו עד התהום טמא³⁹. היה על גבה⁴⁰ - פנגדו עד
הרקיע טמא⁴¹. היתה טמאה בבית - אין טמא אלא
הבית בלבד⁴². היתה טמאה בתוכה - אין טמא אלא
תוכה⁴³.

(2) כל מקום שנאמר בפרק זה "טהור" או "טמא", הכוונה
לכלים הנמצאים בשטח שבו דנים. (3) אהלות פ"ט מ"א.
(4) ואין בינה ובין הקרקע טפח. (5) ומקצת הכוורת עצמה.
(6) על גב המקצת שבחוץ או תחתיה. והמדובר, כשהכוורת
מחזיקה ארבעים סאה (רבינו בפירושו למשנה), שאינה
מקבלת טומאה. אבל היא מביאה את הטומאה, וגם חוצצת
בפני הטומאה (למעלה פ"ג ה"ג). (7) כשהטומאה על
גבה. (8) כשהטומאה תחתיה. (9) שטומאה בוקעת
ועולה, בוקעת ויורדת. ואף-על-פי שכלי עץ הבאים במידה
(מחזיקים 40 סאה) חוצצים, זה נאמר רק להציל מה
שבצידי הטומאה. אבל שכנגד הטומאה, מציל רק אוהל עם
דפנות בלבד (ראה 'תוספות יום טוב'). (10) שלא כנגד
הטומאה. (11) ואין אנו אומרים מכיוון שהטומאה בקעה
ונכנסה לכוורת שהיא אוהל, הרי היא מתפשטת בכל אורה
ומטמאה כל מה שבתוכה, לפי הכלל שכל הבית כאילו מלא
טומאה. והטעם, מפני שלא אמרו כלל זה אלא כשעצם
הטומאה, היינו הכזית מן המת, נמצא בבית. אבל כאן,
כשאין בכוורת אלא כוחה של הטומאה בלבד, אינה

במקום שאין בינו ובין הארץ טפח. (59) משמיענו שני
דברים: א. אין אנו דנים את הכתלים כאילו הם זקופים
ומסגרות הגג יורדות וסותמות והאוהל מצטמצם לשטח
שתחת הגג; ב. שאפילו המקומות שאין בינם ובין הקרקע
טפח נידונים כאוהל, והטעם מפני שכל השטח המוקף
יריעות הוא אוהל אחד ואם יש בו פותח טפח במקום אחד
דין אוהל על כולו ואפילו במקום שאין בו טפח. (60) בכל
מקום שהוא אפילו במקום שאין בו רום טפח. (61) שהרי
הכל אוהל אחד. (62) עד כאן למדנו דיני השיפוע
כמאהיל, ומכאן ואילך דיני נגיעה בשיפוע. (63) כלומר,
בין הקרקע ובין היריעה המשופעת בכל מקום שהוא.
(64) בשיפוע. (65) בפנים האוהל. (66) אפילו אם פינו
המת מתוכו לפני שנגע. (67) המדובר ביריעות המקבלות
טומאה אפילו כשהן נטויות כאוהל וחוצצות בפני הטומאה,
כגון של פשתן או צמר או עור, ולפיכך שני צדיהן נידונים
כשני כלים, הפנימי מאהיל על המת ומיטמא וגם מטמא
אחרים כמת עצמו, והחיצון טמא מפני שנגע בפנימי ודינו
ככלים שנגעו בכלים שנגעו במת, שטמאים טומאת ערב
בלבד. והמדובר כשפינו את המת לפני שנגע, אבל הנוגע
בחיצון בעוד המת שם טמא טומאת שבעה. (68) שני
החלקים אמנם מצטרפים אף על פי שהאחד מבפנים והשני
מבחוץ, אולם, מפני שאין כזית שלם מצד אחד אין שום צד
נידון כאילו היה בו בעצמו כזית שלם. (69) תוספתא שם
פרק א הלכה א. יריעות האוהל טמאים טומאת שבעה, מפני
שלטומאת עצמן אין הבדל בין תוכו ובין אחוריו. ולפיכך
מצטרפים שני חצאי הזיתים לטמאן טומאת שבעה.

1 ח. היה פנה האהל מרדד⁷⁰ על הארץ וטמאה תחת
2 פנה האהל הפורש על הארץ או על גבי הפנה -
3 טמאה בוקעת ועולה⁷¹, בוקעת ויורדת.

(70) סרוח ומונח על הארץ ואין אוויר תחתיו מחובר לאוויר
האוהל. (71) ככל טומאה רצוצה, מובן שכל האוהל נטמא
כנוגע בכלים שנטמאו במת, אבל הכלים שתחת האוהל ולא
נגעו בו - טהורים.

פרק תשעה עשר

(1) יבאר דין כוורת שהיא מוטלת בארץ והיא בתוך פתח
הבית ופיה לחוץ וכזית ממת נתון תחתיה או על גבה, היתה
גבוהה מהארץ טפח וטומאה תחתיה או בבית או בתוכה,
כוורת המוטלת בארץ בתוך הפתח ופיה לפנים והיא כלי
שלם וחלולה וכזית מת נתון תחתיה וכו', כוורת שהיא בתוך
הבית והיא ממלאה את כל גובה הבית ופיה למעלה וכו',
כוורת חלולה שהיא כלי שלם והיתה מונחת על צידיה
באוויר וכזית מת תחתיה וכו', כוורת שהיא כלי שלם והיא
יושבת על שוליה לאוויר וטומאה תחתיה וכו', גמל העומד
באוויר וטומאה תחתיו או שהיה רובץ, אם הניזר מגלח על
אלו הטומאות ואם הנכנסים למקדש חייבים עליהן כרת.

4 א. פורת³ שהיא מוטלת בארץ⁴ והיא בתוך פתח
5 הבית ופיה⁵ לחוץ, וכזית מן המת נתון תחתיה או
6 על גבה מבחוץ⁶ - כל שהוא פנגד הזית בתחתיה⁷
7 או בגבה⁸ טמא⁹, וכל מה שבאוויר תוכה¹⁰ טהור¹¹,

(31) הכוורת הפחותה או האפוצה. (32) כמו במחולחלת. (33) כלים שבתוכה, בין בחלק שבחוץ ובין שבבית. אבל גבה, רק החלק שבחוץ טהור. וזה יתבאר מהנימוקים שנאמרו למעלה במחולחלת. תוכה טהור, מפני שעל תוכה היא מצילה, ואפילו כנגד הטומאה טהור, שרק במחולחלת שהיא כלי, גזרו משום אין בו טפח (למעלה הערה יט), אבל באוהל שאינו כלי לא גזרו. והכלים שעל גבה בפנים הבית - טמאים מפני שהם נמצאים באויר האוהל. (34) שאינו מקבל טומאה, אבל אוהל של אריג או עור מיטמא (ראה למעלה פ"ה הי"ב), ודבר טמא אינו חוצץ (כסף-משנה). (35) הטומאה היא כקבורה באדמה (מפני שהכוורת האטומה אינה כלי, ובטלה לגבי קרקע) ואינה יוצאת לבית (רבינו בפירושו למשנה). (36) כלי שיאחיל למעלה ממנה, בכל גובה שהוא. אבל אינה בוקעת למטה, מפני שאינה רצוצה. (37) הכוורת האטומה. (38) תחת החלק שבחוץ. (39) שהרי היא רצוצה, ואף-על-פי-כן אינה בוקעת ועולה, מפני שהכוורת שבטלה לגמרי מתורת כלי, היא כאוהל וחוצצת. [ראה כסף-משנה שתירץ באופן אחר, ותירוצו נראה דחוק מאוד]. (40) מבחוץ. (41) ולא יותר. ואינה בוקעת למטה, מפני שהאוהל חוצץ. ברור ללא צל של ספק, שהמדובר במונחת על גב החלק שבחוץ, שהרי בפנים נעשה כל הבית אוהל המת. (42) הכלים שבבית עצמו וגם הכלים שעל גבה, אבל אלה שתחתיה אפילו בחלק שבבית - טהורים, מפני שאין מקום לטומאה להכנס שם, למטה אין פותח טפח ומלמעלה הכוורת חוצצת, מפני שהיא פחותה או אפוצה ויוצאה מתורת כלי, כמבואר למעלה. [ואין בזה משום אוהל בתוך אוהל שאינו מציל, מפני שכל דבר שאינו כלי ויש לו פתח לחוץ, אין בו משום אוהל בתוך אוהל]. (43) מבואר ממה שאמרנו למעלה.

מתפשטת לצדדים, אלא ממישיכה ובוקעת כנגד הכוורת (כסף-משנה) [ראה משנה אחוונה, שהביא כמה הוכחות לסתור סברא זו, אבל קשה למצוא הסבר אחר לדברי רבינו כאן]. (12) ואין הכוורת מצילה, אף-על-פי שיש בתוכה פותח טפח. והטעם, מפני שגזרו משום אין בה פותח טפח (סדרי טהרות). יוצא מזה, שלהלכה אין כל הבדל בין גבה ובין תוכה. ולמה לא כלל אותם רבינו בבבא אחת? מפני שבדין גבה, התכוון להדגיש שכנגד הטומאה טמא, ובדין תוכה החידוש הוא שאינה מטמאה שלא כנגד הטומאה. (13) שהרי הטומאה מונחת בחוץ והיא רצוצה. (14) משמע, כל מה שבבית אפילו הכלים שתחת הכוורת בפנים הבית, ואף-על-פי שאין תחתיה פותח טפח. (15) בחלק שמחוץ לבית. (16) תחתיה ועל גבה אין כל סיבה שתפשט לשם הטומאה, וכלים שבתוכה טהורים אפילו בחלק שבחוץ הבית, מפני שהכוורת מצילה על מה שבתוכה, ואף-על-פי שאין בה פותח טפח. ומה שאמרנו: כלי נעשה אוהל לטמא אבל לא לטהר, הכוונה רק לכלים שמחוצה לו (סדרי טהרות). (17) בתוך הכוורת, אפילו אם היא בחלקה שמחוץ לבית. (18) כשהטומאה בתוכה, כאילו כולה מליאה טומאה (ראה למעלה הערה ח), והדופן העליון מאחיל עליה ומטמא כל מה שבתוכה, בין בחלק שבבית ובין בחלק שחוצה לו. והבית טמא, מפני שאוהל בתוך אוהל אינו מציל על הטומאה מלטמא (ראה הערות פי"ח ה"ו), וכאילו הטומאה בבית. [בסדרי טהרות מבאר, שאוהל ממש בתוך אוהל מציל, כשיש פתח פתוח לחוץ. אבל כלי שנעשה אוהל, אינו מציל אפילו עם פתח. הבדל זה משמש יסוד להבנת שיטת רבינו בהלכות הבאות]. (19) זה נמשך גם לעל גבה, ובשניהם מטהר רבינו כלים שמחוץ לבית שאינם כנגד הטומאה. וטעמו, מפני שיש כאן אוהל פותח טפח על הטומאה, הרי הוא גם חוצץ בפני הטומאה, ואף-על-פי-כן מה שכנגד הטומאה טמא, גזירה דרבנן. משום אין בכוורת פותח טפח, שהיא טומאה רצוצה הבוקעת ומטמאה כל מה שכנגדה (סדרי טהרות). (20) מפני שהכוורת מאחילה על הטומאה, נתחברה לאוהל אחד עם כל הבית. ואפילו אם הטומאה על גבה, שהרי הכוורת אינה חוצצת, וכאילו הטומאה תחתיה, כמבואר למעלה. (21) שעל תוכה מצילה, כמבואר למעלה. (22) גזירה משום אין בה פותח טפח, כמבואר למעלה. (23) דבריו אלו נראים סותרים למה שכתב בפרק י"ג ה"ג, שכלים הבאים במידה חוצצים, והרי המדובר כאן בכלי הבא במידה. ובכסף-משנה מבאר, שכלי שאינו מקבל טומאה חוצץ בפתיחה שבין בית לבית, אבל כשהטומאה תחתיו או על גביו, מביא ואינו חוצץ, כמו ששנינו (אהלות פ"ו מ"א) "אדם וכלים נעשים אוהל לטמא אבל לא לטהר", ואפילו כלים שאינם מקבלים טומאה. [ראה רא"ש בפירושו לפ"ח מ"א שהקדים את הכסף-משנה בקביעת הבדל זה]. (24) בפ"ג ה"ג. ראה השלמות שם. (25) שם מ"ג ואילך. (26) שלם, לא שבור. (27) שיש בה חלול (רבינו בפירושו למשנה). (28) ניטל חלק מדופנה. (29) תוכה ממולא בקש, ודפנותיה שלמים. (30) הסגנון אינו בהיר, אבל הכוונה ברורה: שיש בה כמה מקומות חלולים, ואין באחת מהם טפח, אבל אם תצרפם יחד יצא לך יותר מטפח.

- ב. פִּוְרֵת⁴⁴ הַמְּטֵלֶת בְּאֶרֶץ בְּתוֹךְ הַפֶּתַח וּפִיָּהּ לַפָּנִים,¹
וְהִיא כְּלִי שֶׁלֶם וְחִלּוּלָהּ, וְכִזִּית מִן הַמֵּת נִתּוֹן תַּחְתֶּיהָ²
אוּ עַל גְּבֶה מִבְּחוּץ - כֹּל שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַזֵּית בְּתַחְתֶּיהָ³
אוּ עַל גְּבֶה טָמֵא, וְכֹל מֵה שֶׁבְּאֵוִיר תּוֹכָה טָהוֹר, חוּץ⁴
מִכְּנֶגֶד הַטָּמֵא, וְהַזֵּית טָהוֹר⁴⁵. הֵיתָה טָמֵאָה בְּתוֹכָה⁵
אוּ בְּפִית - הִפֵּל טָמֵא⁴⁶. הֵיתָה גְּבוּהָ מִן הָאֶרֶץ⁶
טָפַח⁴⁷ וְטָמֵאָה תַּחְתֶּיהָ⁴⁸ אוּ בְּתוֹכָה אוּ עַל גְּבֶה⁴⁹ אוּ⁷
בְּפִית - הִפֵּל טָמֵא; כֹּל שֶׁבְּפִית וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ - מִפְּנֵי⁸
שֶׁהִיא וְהַפִּית כְּאֵהֶל אֶחָד⁵⁰, וְכֹל שֶׁעַל גְּבֶה וְכֹל⁹
שֶׁבְּתוֹכָה טָמֵא - שֶׁהִפֵּל מִכִּיָּא אֶת הַטָּמֵאָה וְאִינוֹ¹⁰
חוּצָי⁵¹, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. הֵיתָה פְּחוּתָה וּפְקוּקָה בְּקֶשׁ¹¹
אוּ אֶפּוּצָה, וְגְבוּהָ מִן הָאֶרֶץ טָפַח, וְטָמֵאָה תַּחְתֶּיהָ¹²
אוּ בְּפִית אוּ בְּתוֹכָה - הִפֵּל טָמֵא⁵², חוּץ מֵעַל גְּבֶה⁵³.¹³
הֵיתָה טָמֵאָה עַל גְּבֶה⁵⁴ - כְּנֶגְדּוֹ בְּלִבָּד עַד לְרִיקֵיעַ⁵⁵¹⁴
טָמֵא, אֲבָל תּוֹכָה טָהוֹר, וְתַחְתֶּיהָ וְהַפִּית כֹּל מֵה¹⁵
שֶׁבֶּהֶן טָהוֹר; מִפְּנֵי שֶׁאֵינָה כְּלִי, חוּצָצָה. הֵיתָה מְנַחֶת¹⁶
עַל הָאֶרֶץ וּפִיָּהּ לַפָּנִים, וְכִזִּית מִן הַמֵּת נִתּוֹן תַּחְתֶּיהָ¹⁷
- כְּנֶגְדּוֹ עַד הַתְּהוֹם טָמֵא⁵⁶. הֵיתָה עַל גְּבֶה⁵⁷ - כְּנֶגְדּוֹ¹⁸
עַד לְרִיקֵיעַ טָמֵא. הֵיתָה הַטָּמֵאָה בְּתוֹכָה אוּ בְּפִית -¹⁹
תּוֹכָה וְהַפִּית טָמֵא⁵⁸.²⁰

הטמאה, וכל שאינו פגגד הטמאה בתוכה טהור. 18
היתה טמאה בתוכה - הפל טמא, כל מה שבתוכה 19
וכל שפגגד הטמאה למעלה על גבה או למטה 20
תחתיה. היתה גבוהה מן הארץ טפח וטמאה תחתיה 21
או על גבה - כל שתחתיה טמא, וכל שעל גבה 22
טמא; אבל כל שבתוכה טהור, חוץ מקלי שהוא 23
פגגד הטמאה. היתה טמאה בתוכה - הפל טמא, כל 24
מה שבתוכה וכל שתחתיה וכל שלמעלה על גבה; 25
שהפלים מביאין ואינן חוצצין, כמו שבארנו. 26
לפיכך, אם היתה פורת זו המטלת על הארץ פחותה 27
ופקוקה בקש או שהיתה באה במדה⁷³, וכן היתה מן 28
המת נתון תחתיה - פגגדו עד התהום טמא; על גבה 29
- פגגדו עד לרקיע טמא; בתוכה - אינו טמא אלא 30
תוכה. היתה גבוהה טפח מעל הארץ וטמאה 31
תחתיה - תחתיה בלבד טמא; בתוכה - תוכה בלבד 32
טמא; על גבה - פגגדו עד לרקיע טמא. שפכר 33
בארנו⁷⁴, שכלי עץ הבא במדה - פאהל הוא חשוב, 34
לא פכלים, ולפיכך חוצץ. 35

(68) שם משנה יא. (69) אינה פחותה. (70) ואין תחתיה פותח טפח. (71) תחת כיפת הרקיע. (72) דינים אלה זהים עם הדינים האמורים בבבא ראשונה של פרק זה, שהרי אין כל נימוק לחלק בין שני המקרים, ונאמרו כאן משום הדינים שבבבא הבאות. (73) כאן משווה רבינו באה במידה לפחותה, כדברי חכמים במשנתנו. וזה סותר לכמה דינים שנאמרו למעלה המנומקים בהבדל שביניהם, היינו, שבאה במידה אף-על-פי שהיא אוהל לא יצאה מתורת כלי, ולפיכך כוח חציצתה מוגבל, ואינה חוצצת בפני מה שעליה ותחתיה, אבל פחותה או אפוצה בטלה מתורת כלי לגמרי, וחוצצת גם בפני מה שעליה ושחתיה, וגם לא חלו עליה כמה גזירות שגזרו על כלי שהוא אוהל. ולא מצאתי יישוב מניח את הדעת על סתירה זו. [בכסף-משנה צמצם את הקושיא, ושאל רק למה כתב רבינו כאן "או שהיתה באה במידה", הלא גם בדינים שלמעלה המדובר בבאה במידה? ותרץ מה שתרץ, אבל אין כוח תירוצו יפה ליישב את הסתירה]. (74) למעלה פי"ג ה"ג.

ה. פורת⁷⁵ שהיא כלי שלם והיא יושבת על שוליה⁷⁶ לאויר⁷⁷, וטמאה תחתיה או בתוכה או על גבה⁷⁸ - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת⁷⁹. אבל אם היתה גבוהה מן הארץ טפח או מקסה⁸⁰ או כפוייה על פיה, וטמאה תחתיה או בתוכה או על גבה - הפל טמא⁸¹, כל שבתוכה וכל שתחתיה וכל שעל גבה, אם היתה הטמאה למטה; שהפלי המאהיל מביא את הטמאה ואינו חוצץ, כמו שבארנו. לפיכך, אם היתה פחותה ופקוקה בקש⁸² או באה במדה⁸³, טמאה תחתיה או בתוכה או על גבה - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת⁸⁴. ואם היתה גבוהה טפח וטמאה תחתיה - תחתיה בלבד טמא⁸⁵.

(44) שם מ"ה. (45) בכל הדינים שנימנו בהלכה זו עד כאן, אין הבדל בין פיה לפנים לבין פיה לחוץ. (46) כשהכוונת פתוחה לפנים, מתחבר אורה עם אור הבית ונעשו אוהל אחד, ולפיכך אם הטומאה באחד מהם - שניהם טמאים. (47) ויש מקום לטומאה להכנס תחתיה ולצאת. (48) אפילו תחת החלק שמחוץ לבית. (49) בפנים או בחוץ. (50) נימוק לטומאת תוכה כשהטומאה בבית, וכן להיפך. (51) נימוק לטומאת גבה שבחלק החוץ, וגם לטומאת תוכה והבית כשהטומאה על גבה מבחוץ. מפני שהכוונת, שהיא כלי, אינה חוצצת, הרי הטומאה כאילו מונחת תחת הכוונת המאהילה עליה, והכלים שעל גבה כאילו מונחים באוהל. (52) אפילו מה שבתוכה, כמבואר למעלה: מפני שהיא כאוהל אחד עם הבית, מה שאין-כן בפיה לחוץ, שאמרנו למעלה: "ותוכה וגבה טהור". (53) בחלק שבחוץ, מפני שהכוונת הפחותה או הפקוקה, שאינה כלי כלל - חוצצת. (54) מחוץ לבית. (55) כלי המאהיל עליה בכל גובה שהוא. (56) כדין טומאה רצוצה, ואינה בוקעת ועולה מפני שהכוונת חוצצת. (57) מבחוץ. (58) כללו של דבר: בפיה לפנים נידונים תוכה של הכוונת והבית כאוהל אחד, ודיניהם שווים בכל המקרים.

ג. פורת⁵⁹ שהיא בתוך הבית⁶⁰ והיא ממלאה את כל גבה הבית, ופיה למעלה לקורות הבית, ואין בינה לבין הקורות פותח טפח, וטמאה בתוכה - הבית טמא⁶¹, טמאה בבית - מה שבתוכה טהור⁶²; שדרף הטמאה לצאת לתוך הבית פחות מטפח ואין דרפה להכנס. בין שהיתה⁶³ מטה על צדה ופיה לפתל ובינו ובין הפתל פחות מטפח, בין שהיתה פורת אחת בין שהיו שתים זו על גבי זו ואין בין העליונה לקורות או לפתל פותח טפח⁶⁴. היתה עומדת⁶⁵ בתוך הפתח ופיה למעלה ואין בינו לבין המשקוף פותח טפח, וטמאה בתוכה - הבית טהור⁶⁶, טמאה בבית - מה שבתוכה טמא⁶⁷; שדרף טמאה לצאת ואין דרפה להכנס.

(59) שם משנה ט. (60) כולה. במקרה זה אין הבדל בין שלימה ופחותה, בין מחולחלת ואפוצה, בין גבוהה מן הארץ טפח או לא. (61) אפילו אוהל ממש עם דפנות אינו מציל, מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך הבית (כמו שמסיים רבינו), עוברת היא גם בפחות מפותח טפח. (62) שאין הטומאה נכנסת בפחות מפותח טפח, והכוונת עם הדפנות מצילה. (63) הכוונת שכולה בתוך הבית. (64) כל אלה דינם כאמור למעלה. (65) שם משנה יוד. כאן מתחילה בבא חדשה. (66) שהרי הטומאה יכולה לצאת מבלי להכנס לאויר הבית. (67) מפני שאין מקום לטומאה לצאת אלא דרך הכוונת, אינה מצילה על מה שבתוכה אפילו עם דפנות.

ד. פורת חלוה⁶⁸ שהיא כלי שלם⁶⁹ והיתה מנחת⁷⁰ על צדיה באויר⁷¹, וכן היתה מן המת נתון תחתיה או על גבה - כל שהוא פגגד היתה תחתיה וכן גבה טמא, וכל מה שבארנו תוכה טהור, אלא פגגד

על פי שנטמא טמאת שבועה - אינו מגלח⁹². ומשם
אתה למד, שכל אלו ההלכות האמורות בטמאת
אהלים הנעשים מן האדם או מן הבהמה או מן
הפלים - הכל מדברי סופרים, מהן דברי קבלה⁹³
ומהן גזרות והרחקות. ולפיכך אין הנזיר מגלח
עליהן, ואין תיבין עליהן כרת על ביאת מקדש או
אכילת קדשיו; ואין הדברים בלן אמורין אלא לענין
טמאת תרומה וקדשים בלבד, כמו שבארנו⁹⁴.

(86) תוספתא אהלות פ"ג ה"ה. (87) שאין דבר סוכך עליו.
(88) שבהמה וחיה טהורה וטמאה חוצצות (למעלה פ"ג
ה"ג). מובן שהכלים שתחתיו טמאים, שהרי הגמל מאהיל
עליהם ועל הטומאה. (89) דין זה תמוה, למה הטומאה
בוקעת ועולה, הלא הצד העליון מציל? וכי בעל-חי גרוע
מכוורת פחותה או אפוצה? ובתוספתא שלפנינו הגירסא:
"טומאה תחתיו כנגדו עד התהום טמא, ועל גביו כנגדו עד
לרקיע טמא". ומפני שבעל-כרחינו עלינו להגיה אחת משתי
הגירסאות המנוגדות, רצוי להגיה כאן ולהשוות לגירסא
שבתוספתא. (בעקבות החזון-איש). בכסף-משנה הקשה,
למה אין אנו אומרים גמל חלול הוא, והצד העליון מאהיל
ומטמא כל מה שתחתיו אפילו מה שבצירי הטומאה כמו
אדם, למעלה פ"ח ה"א? ודבריו מפליאים, כיצד אפשר
לדמות גמל לאדם. הלא אדם אינו חוצץ, ובטן גמל חוצצת?
(90) והבטן אינה מאהילה עליה. (91) פ"ז ה"ו. (92) נזיר
שנטמא במת, מגלח תוך תקופת נזירותו ומביא קרבנות
(תגלחת טומאה וקרבנות טומאה) וסותר את ימי נזרו
שעברו בטהרה, ומתחיל למנות מראש. (93) מקובלים איש
מפי איש עד משה רבינו מסיני. (94) למעלה פ"ג ה"ג,
ופ"ה ה"ה.

פרק עשרים

(1) יבאר שלושה דברים מצילים באוהל המת, ומה בין
בלועים לצמיד פתיל ואהלים, אין הבלועים ניצלים אלא
בבטן נפש חיה, ודין הבלועים בקרקעיתו של בית או
בכתלים, שתי חביות וחצי זית בכל אחת, ומוקפות צמיד
פתיל ומונחות בבית.

א. שלשה דברים² מצילין³ באהל המת⁴: צמיד
פתיל⁵, ואהליו, ובלועין⁶. הבלועין מצילין על
הטהורים שלא יתטמאו⁷, ומונעין הטמא שלא
תצא ותטמא⁸; אבל צמיד פתיל ואהליו מצילין על
הטהורים שלא יתטמאו, ואינן מונעין את הטמא
שלא תצא ותטמא את אחרים. כיצד? בית טמא⁹
שיש בו פלי מקף צמיד פתיל - כל שבתוף הפלי
טהורים. וכן אם היה שם אהל בתוף הבית - כל
הפלים שבתוף האהל טהורין¹⁰. אבל אם היה כזית
מן המת נתון בכלים ומקף עליו צמיד פתיל
והכניסו לבית - הבית טמא. וכן אהל בתוף אהל
וכזית מן המת באהל הפנימי - כל הפלים שבאהל
החיצון טמאים¹¹.

היתה טמא בתוכה או על גבה - כנגדו עד לרקיע
טמא, וכלים שתחתיה טהורין, מפני שהיא אהל
והוצצת.

(75) שם משנה יג. (76) ואין טפח בינה ובין הקרקע.
המדובר בהלכה זו, כשפי הכוורת רחב טפח על טפח (סדרי
טהרות). (77) שאין על גבה אוהל. (78) הטומאה תלויה
נגד תוכה, למעלה מדפנות הכלי, אבל לא באויר תוכה.
(79) ומטמאה כל שכנגדה, ואע"פ שהיא תלויה ואינה
רצוצה, רואים אותה כאילו היא תחת השולים, מפני שכלי
אינו חוצץ, כמו בפיה לחוץ, בראש פרק זה (ראה הערות
שם). (80) והכיסוי אינו מחובר בטיט לכוורת.
(81) בגבוהה טפח, שוליה מאהילים על הטומאה, ומביאים
את הטומאה לכל מה שתחתיה, ותוכה ועל גבה טמא מפני
שהשוליים אינם חוצצים כמבואר למעלה. ואם הטומאה
בתוכה או על גבה, רואים אותה כאילו היא תחת שוליה,
שהרי אינם חוצצים. ובמכוסה אף-על-פי שאינה גבוהה
טפח מן הקרקע, גם כן הכול טמא מפני שהטומאה בוקעת
לתוכה, והרי היא קבר סתום וטומאה בו במקום אחד,
שרואים אותו כאילו מלא טומאה, ומטמא את כל הנוגע בו
מכל צד שהוא (רבינו בפירושו למשנה). אמנם למעלה,
ברין מוטלת על צידה ואין טפח בינה ובין הקרקע, אמרנו
שרק הטומאה עצמה מתפשטת לצדדים, אבל בקיעתה אינה
מתפשטת, אולם שם פי הכוורת פתוח, ולא אמרו בבקיעה
"כמלא טומאה" אלא במקום סתום מכל צד. (בסדרי
טהרות, כתב הבדל אחר בין שני דינים אלה. ולדעתי הוא
דחוק מאוד, ראה שם). ובכפופה על פיה, מחלק רבינו בין
טומאה על גבה לבין טומאה בתוכה: כשהטומאה בתוכה
הכול טמא מדין קבר סתום, אבל אם הטומאה על גבה,
אינה מטמאה מה שתחתיה, בהתאם לשיטתו (לקמן פכ"א
ה"ג), שכלים טהורים הכפויים על פיהם מצילים על כל מה
שבתוכם, ואפילו אינם מחוברים בטיט. ולזה התכוון רבינו
בסיום דין זה, באמר: "וכל שעל גבה, אם היתה הטומאה
למטה". ולפי זה, ההגבלה נוגעת לדין כפופה בלבד, ולא
לגבוהה טפח ולמכוסה (סדרי טהרות). (82) ויצאה מתורת
כלי, כמו שביארנו למעלה. (83) רבינו עומד בשיטתו,
שדברים הבאים במידה אינם כלים, ולפיכך חוצצים (ראה
בהלכה א הערה ו, ובה"ד הערה ע). (84) וכנגד הטומאה
בלבד - טמא, מפני שהכוורת חוצצת בפני התפשטות
הטומאה, אבל לא בפני כוח בקיעתה כנגדה ממש.
(85) הכלים שתחתיה, אפילו אלה שבצירי הטומאה, טמאים
- מפני ששולי הכוורת מאהילים על הטומאה ועל הכלים,
ומה שבתוכה ועל גבה טהור, שהשוליים חוצצים.

ו. גמל⁶⁶ שהוא עומד באויר⁸⁷: טמא תחתיו -
כלים שעל גביו טהורים⁸⁸; טמא על גביו - כלים
שתחתיו טהורין. היה רובץ וטמא תחתיו - הרי זו
בוקעת ועולה⁸⁹, בוקעת ויורדת. וכן אם היתה
טמא רצוצה תחת רגלו או על גבי רגלו⁹⁰ - הרי
זו בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. כבר בארנו
בנזירות⁹¹, שאם היה הנזיר וכזית מן המת תחת
הגמל או תחת המטה וכיוצא בה משאר הפלים, אף

תשהה הטומאה במעי החי ותטמא אחרי מיתתו. (23) ידעו חז"ל שכלי העיכול של הכלב פועלים בקצב איטי, והמזון שבלע אינו מתעכל עד עבור שלושה ימים. (24) כרבי יהודה בן בתירה, שם. במשנה שלפנינו לא נאמר כלל דין שאר בהמה וחיה אלא דין כלב ועופות ודגים, ורבינו סובר שלא אמרו שלושה ימים אלא בכלב בלבד, אבל חיה אחרת ובהמות דיון כעוף. ולמד זה מגמרא שבת קנה, ב: "יודע הקדוש-ברוך-הוא בכלב שזמנותיו מועטים, לפיכך שוהה אכילתו במעיו שלושה ימים". משמע שלא אמרו שלושה ימים אלא בכלב בלבד. (25) שאם לא שהה כשיעורים הקבועים - מטמא. (26) תענית כב, ב. ומנחות סט, ב. (27) דרך החלחולת. (28) אפילו יצא לפני ששהה מעת לעת, מפני שיציאתו מוכיחה שנתעכל. (29) במנחות סט, ב - נימקו, מפני שהעצמות קשות אינן מתעכלות.

(2) תוספתא, כלים פ"ו ה"ו. (3) מפני הטומאה. (4) דברים הנמצאים באוהל המת אינם מתטמאים אם אחד משלושת הדברים המנויים למטה מגן עליהם. (5) לשון הכתוב (במדבר מט, טו), ופירושו: כיסוי מהודק ומחומר. (6) יבואר בהלכה ב. (7) טהורים בלועים הנמצאים באוהל המת, לא נטמאו. (8) טומאה בלועה אינה מטמאה. (9) בית שיש בו קזית מן המת וכדומה. (10) ראה למעלה פ"ח דיני מגדל, ופי"ט דין כוורת. (11) מדובר באוהל פנימי המקבל טומאה, כגון אריגים או עור ואינו חוצץ או כשאין לטומאה מקום לצאת לחוץ אלא דרך האוהל החיצון אפילו כשאינו מקבל טומאה, אבל כשיש בו שני תנאים מועילים אלה, היינו אינו מקבל טומאה ויש לטומאה דרך אחרת - מציל (הראב"ד מפרש כאן את דברי רבינו, ואינו משיג).

ה. אין הבלועין מצילין על הטהורים ומונעין את שפארנו; אבל הבלועין בגוף הפלים והאבנים - אינן מצילין. כיצד? פוש? שפבלע בו הצנור? של מתכת, ומלמד³³ שפבלע בו הדרבן, ולבנה שהיתה טבעת מבלעת בתוכה, ונכנסו לאהל המת - נטמאו, אף על פי שאין נראין ודרי הן מחפין; שאין הבלועין בכלים מצילין אלא בצמיד פתיל³⁴. וכן מחט או טבעת שהיו מבלעין בטפלת התנור³⁵, ונטמא התנור באהל המת או שפבלע שרץ לאויר³⁶ - נטמאו הפלים שבתוך הטפלה. ואם היה התנור מקף צמיד פתיל - הואיל והתנור טהור, אף הפלים המבלעין בטיט שעל גבי טהורים³⁷. וכן חבית³⁸ המקפת צמיד פתיל והיתה מחט או טבעת במגופת החבית³⁹ מצדה⁴⁰ - הרי אלו טמאין⁴¹ ואין מצילין באהל המת. היו במגופת החבית פגג פיה: אם היו נראין לתוך החבית⁴² ואינן יוצאין לאוירה - טהורין⁴³, ואם יצאו לאוירה - טמאין⁴⁴; שאין כלי חרש המקף צמיד פתיל מציל על הפלים שבתוכו, כמו שיתבאר⁴⁵. ואם יש תחתיהן⁴⁶ פקלפת השום⁴⁷, אף על פי שהן שוקעין לתוך אוירה⁴⁸ - הרי אלו טהורין.

ב. אבל הבלועין מצילין על הטהורים ומונעין את הטמאה. כיצד? כלב שאכל בשר המת¹² ונכנס לבית הפית טהור. בלע טבעת, אפלו אדם¹³ שפבלע טבעת¹⁴, ונכנס לאהל המת, אף על פי שנטמא טמאת שבעה - הטבעת טהורה¹⁵. וכן כל הבלועין בחיה ובהמה ובעופות ובדגים¹⁶ מצילין כל זמן שהן חיים. ואם מתו ובשר המת בתוך מעיהן או הפלים¹⁷ - הרי הן כמו שאינו בלוע¹⁸.

(12) כלים פ"ח מ"ד: "תרנגול שבלע את השרץ ונפל לאויר תנור - טהור". (בחולין עא, א - למדו זה מן המקרא). (13) שהוא מקבל טומאה. (14) שאינה מתעכלת במעיו. (15) אם יצאה מגופו אחרי שנטהר ע"י הזאת אפר וטבילה, אבל אם יצאה לפני טהרת האדם - נטמא ע"י נגיעה בגופו בשעת יציאה (מקוואות פ"י מ"ח). (16) משנה, אהלות פ"א, מ"ז. (17) הטהורים הם בתוך מעיהם ונכנסו לאוהל המת. (18) שם. ראה לקמן ה"ד.

ג. נשחט רב אחד בעוף¹⁹ ורב שנים בבמה, אף על פי שעדין הן מפרקסין - הרי הן קמתים, ואינן מצילין²⁰ על הפלים הבלועים, ולא מונעין את הטמאה שבתוך מעיהן שלא תטמא.

(19) הגרגרת והוושט שבצוארי בהמות חיות ועופות, נקראים בלשון המשנה "סימנים" או סימני שחיטה. בהמה ניתרת לאכילה אחרי חיתוך רובם של שני הסימנים. ובעוף, שהוא חלש, מספיקה שחיטת אחד מהם. (20) אביי, חולין קכא, ב.

ד. ובמה תשהה²¹ הטמאה במעיהן ותהיה מטמאה כשימותו²² בכלב - שלשה ימים מעת לעת²³, ובשאר חיה ובהמה ועופות ודגים - יום אחד מעת לעת²⁴. במה דברים אמורים²⁵? כשנשאר בשר המת בתוך מעיהן; אבל זאב שפבלע תינוק²⁶ והקיא דרך בית הרעי²⁷ - הבשר טהור²⁸, והעצמות בטמאתן²⁹.

(21) שם. (22) ברור, שאם מתו אחר ששהה בשר המת במעיהם כדי עיכול אינו מטמא, ולפיכך שואל עד כמה

(30) כלים פ"ט מ"ו. (31) פלך של עץ. (32) מחט מעוקמת התקועה בפלך, ונבלעה כולה בתוך העץ. (33) של עץ שמשמים על צואר הבהמה כדי ליישר על ידו את הילוכה. ובמלמד תקוע מסמר של ברזל, והוא הדרבן. (34) שאינו מציל אלא על אוכלין ומשקין וכלי חרס בלבד, וכאן מדובר בכלי מתכת ולפיכך אינם ניצלים כבלועים ולא בצמיד פתיל ולכן נטמאו. לקמן יתבאר כיצד מציל בצמיד פתיל. (35) בטיט שטחים על התנור, כדי לחזקו. שם מ"א. (36) אף-על-פי שלא נגע בדופני התנור. נתבאר כבר, שכלי חרס מיטמא ומטמא מאוירו בלי נגיעה. (37) שם מ"א. ואע"פ שצמיד פתיל אינו מציל על כלי מתכת, לא נטמאו המחט והטבעת. והטעם, מפני שהטיט עם כל הבלוע בו נעשה חלק מהתנור. רבינו בפירושו שם. (38) של חרס.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַבֵּית טָמֵא⁶¹; טָמֵאָה בְּבֵית - מֶה שֶׁבְּתוֹכוֹ טְהוֹר⁶²,
שְׁאִין דְּרָפָה שֶׁל טָמֵאָה לְהַכְנִס⁶³. אֵין בּוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח
וְאֵין בִּיצִיאָתוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח: טָמֵאָה בְּתוֹכוֹ - הַבֵּית
טָמֵא כָּאֵלוֹ הִיא בְּתוֹךְ הַבֵּית; טָמֵאָה בְּבֵית - מֶה
שֶׁבְּתוֹכוֹ טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כָּלִים הַטְּמוּנִים בְּקֶרְקַע,
וְקֶרְקַע הַבֵּית כְּמוֹהוּ עַד הַתְּהוֹם⁶⁴.

(57) שם פ"ג ה"ז. (58) מקורה, מכוסה מלמעלה. כעין
מרום חפור ברצפת הבית, ועובר מתחת כותל הבית לרשות
הרבים, ודרך מרוב זה מוציאים את השופכים לחוץ, ופתח
המרוב שבפנים הוא סגור, כדי שלא יכנס ריח רע לבית,
ופותחים אותו בשעת שפיכת המים המזוהמים ('סדרי
טהרות'). (59) מפני שהטומאה יוצאת לחוץ דרך פתח
היציאה שיש בו טפח ואינה מתפשטת לפנים, מכיוון שדרך
הטומאה לצאת ולא להכנס. במה דברים אמורים, כשהפתח
הפנימי סגור. אבל אם הוא פתוח, הטומאה מתפשטת דרכו
לבית, שהרי גם בו יש פותח טפח ('סדרי טהרות').
(60) שהטומאה תצא דרך פתח הבית ולא דרך הביב, ומפני
שפתח הביב הפנימי סגור - אין טומאת הבית מתפשטת
לביב. (61) כיוון שאין מקום לטומאה לצאת לחוץ, לפי
שבפחות מטפח אין טומאה יוצאת, היא נכנסת לבית
אף-על-פי שפתחו סגור, שהרי סופו להיפתח ואז תצא
הטומאה לבית. (62) כשהפתח לצד הבית הוא סגור.
(63) שסוף הטומאה לצאת דרך פתח הבית ולא דרך הביב.
(64) ראה הערה מז.

ח. שְׁתֵּי חֲבִיתוֹת⁶⁵ וְכַחֲצֵי זֵית בְּכָל אַחַת וּמִקְפּוֹת צְמִיד
פְּתִיל וּמִנְחוֹת בְּתוֹךְ הַבֵּית - הֵן טְהוֹרוֹת, שְׁאִין חֲצִי
שְׁעוֹר מִטָּמֵא⁶⁶; וְהַבֵּית טָמֵא, שֶׁהִרִי יֵשׁ בְּבֵית כְּזֵית⁶⁷,
וְאֵין צְמִיד פְּתִיל לְטָמֵאָה⁶⁸. וְאֵין מִטָּמְאוֹת מִחֶמֶת
הַבֵּית⁶⁹, שֶׁהִרִי הֵן מִקְפּוֹת צְמִיד פְּתִיל⁷⁰. נִפְתָּחָה אַחַת
מֵהֶן - הִיא וְהַבֵּית טָמֵא⁷¹, וְחִבְרָתָה טְהוֹרָה. וְכֵן שְׁנֵי
חֲדָרִים⁷² שֶׁהֵן פְּתוּחִים זֶה לָזֶה וּלְבֵית⁷³, וְכַחֲצֵי זֵית
בְּפִנְיָמִי אוֹ בְּאֶמְצָעִי וְכַחֲצֵי זֵית בְּחִיצוֹן - הַחִיצוֹן⁷⁴
טָמֵא⁷⁵, וְהַפְּנִימִי וְהָאֶמְצָעִי טְהוֹרִין⁷⁶. כַּחֲצֵי זֵית
בְּפִנְיָמִי וְכַחֲצֵי זֵית בְּאֶמְצָעִי - הַפְּנִימִי טְהוֹר⁷⁷,
וְהָאֶמְצָעִי וְהַחִיצוֹן טָמֵא⁷⁸; שֶׁדֶּרֶךְ הַטָּמֵאָה לְצֵאת
וְאֵין דְּרָפָה לְהַכְנִס⁷⁹.

(65) שם פ"ח מ"ו. (66) ושיעורו לטמא - כזית. (67) שני
החצאים מצטרפים. (68) נתבאר למעלה ה"א, שצמיד
פתיל אינו מונע את הטומאה מלצאת. (69) כדין כלים
הנמצאים באוהל המת. (70) התורה טיהרה כלי חרס
שבאוהל המת, אם הוא מוקף צמיד פתיל (ראה לקמן פכ"א
ה"א). (71) טומאת הבית נכנסת לאויר החבית הפתוחה.
(72) במשנה, הגירסה: "וכן שני חדרים הפתוחים לבית",
ורבינו נקט לשון התוספתא (פ"ט ה"ו). (73) החדר
האמצעי פתוח לבית ולחדר הפנימי, ושני החדרים אינם
פתוחים לחוץ. (74) כלומר, הבית. (75) מפני שדרכו
יעבור כל הכזית. (76) מכיוון שאין בהם כזית שלם, ואין
דרכה של הטומאה להכנס אלא לצאת דרך פתח החיצון.

שם. (39) פקק עשוי מטיט, וסוגרים בו את פי החבית והוא
רחב מלמעלה. (40) שלא כנגד פי החבית. (41) העורף
ברוחב המגופה אינו טפל לתנור, מפני שהתנור אינו צריך
לו, ולפיכך אינו כחלק מהתנור, ובלווע בכלים אינו מציל,
וגם צמיד פתיל אינו מציל מפני שכלי מתחת אינם ניצלים
בצמיד פתיל כמבואר למעלה. (42) שנשאר עליהם שכבה
דקה מאד של טיט המגופה. (43) כמו בטפילת התנור.
(44) הכלי היוצא מן המגופה אינו בטל לגבה, ודינו ככלי
הנמצא בכלי חרס בצמיד פתיל. (45) לקמן פכ"ג, ה"א.
(46) תחת המחט והטבעת הבלועות במגופה. (47) שכבה
דקה של טיט. (48) בולטות לתוך אויר החבית, אבל אינן
גלויות לאוירה. (ראה השגות הראב"ד, וביאורו של ה'כסף
משנה').

1 ו. כָּל הַבְּלוּעִין⁴⁹ בְּקֶרְקַעִיתוֹ שֶׁל בֵּית - הִרִי הֵן
2 טָמֵאִין וְאֵין נִצְלִין; שֶׁקֶרְקַע הָאֵהֶל כְּמוֹהוּ עַד
3 הַתְּהוֹם. מֶה שְׁאִין בֵּן בְּכֶתְלִיו, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר⁵⁰.
4 בִּיצֵד? הַטָּמֵאָה בְּבֵית וְכִלִּים טְמוּנִים בְּקֶרְקַעִיתוֹ,
5 אֶפְלוּ תַּחַת מָאָה אָמָה - טָמֵאִים. אִם יֵשׁ בְּמִקְוֶמֶן
6 טֶפַח עַל טֶפַח - טְהוֹרִין, שֶׁהִרִי הֵן תַּחַת אֵהֶל אֶחָד⁵¹.
7 לְמָה זֶה דּוּמָה? לְעֵלְיָה שְׁעַל גְּבִי הַבֵּית וְטָמֵאָה
8 בְּעֵלְיָה, שֶׁהַבֵּית טְהוֹר⁵². וְכֵן אִם חֵלֶק הַבֵּית⁵³
9 בְּמַחֲצִיזָה מִכְּלָפִי אֲרָצוֹ⁵⁴, וְהִיתָה הַטָּמֵאָה בֵּין
10 הַמַּחֲצִיזָה וְהָאֶרֶץ - כָּלִים שֶׁבְּבֵית לְמַעַלָּה מִן הַמַּחֲצִיזָה
11 טָמֵאִין; שְׁאִין הָאֵהֶלִים מוֹנְעִין הַטָּמֵאָה, כְּמוֹ
12 שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁵. הִיתָה הַטָּמֵאָה לְמַעַלָּה מִן הַמַּחֲצִיזָה -
13 כָּלִים שֶׁבֵּין הַמַּחֲצִיזָה וְהָאֶרֶץ טְהוֹרִין; שֶׁהָאֵהֶל
14 מְצִיל⁵⁶. וְאִם אֵין בֵּין הַמַּחֲצִיזָה וְהָאֶרֶץ גְּבִיהַ טֶפַח -
15 הִרִי הֵן כְּטָמוּנִים בְּקֶרְקַע הַבֵּית וְטָמֵאִים.

(49) ב'ספרי' פרשת חוקת, פיסקה ככו, שנינו: "וכל אשר
באוהל יטמא שבעת ימים - (במדבר יט, יד) לעשות קרקעו
של בית עד התהום כמוהו. (50) לקמן פכ"א ה"ג.
(51) צ"ל: אחר. (52) אף-על-פי שאמרנו למעלה בפ"א,
שאוהל אינו מונע את הטומאה מלצאת, כאן חוצץ מפני
שהוא כבית אחר ממש עם דפנות הגג. (53) אהלות פט"ו
מ"ה. (54) המחיצה היא לרוחב הבית, ומפרידה בין
התקרה והרצפה. ומדובר כשיש בחלק התחתון פותח טפח,
ופתח הבית נשאר בחלק העליון. (55) בפרק זה ה"א, בדין
אוהל בתוך אוהל. ואין זה דומה לבית ועליה, מפני שאין
לטומאה מקום לצאת אלא דרך הבית, וגם המחיצה היא
אוהל עראי (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (56) על הטהורים
מלטמא, הואיל והטומאה אין דרכה לצאת דרך המקום
שבין הרצפה והמחיצה אלא דרך הבית. (ראה הערה יוד
בהלכה א, בדין אוהל בתוך אוהל).

16 ז. בִּיבֵי⁵⁷ שֶׁהוּא קְמוּר⁵⁸ תַּחַת הַבֵּית, וְיֵשׁ בּוֹ פּוֹתֵחַ
17 טֶפַח וְיֵשׁ בְּפִתְחוֹ שֶׁהוּא חוּץ לְבֵית פּוֹתֵחַ טֶפַח,
18 וְהִיתָה טָמֵאָה בְּתוֹכוֹ - הַבֵּית טְהוֹר⁵⁹; הִיתָה טָמֵאָה
19 בְּבֵית - מֶה שֶׁבְּתוֹכוֹ טְהוֹר⁶⁰. הִיָּה בּוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח
20 וְאֵין בִּיצִיאָתוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח, וְהִיתָה טָמֵאָה בְּתוֹכוֹ -

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ג ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבפנימי יצא לאמצעי ויצטרף עם חצי הזית שבו ויצא לחיצון, ולפיכך שניהם טמאים.

ומדובר כשדלתות הפנימי והאמצעי נעולות, אבל אם הן פתוחות - נכנסת לתוכן טומאת החיצון ('תפארת ישראל'). (77) חצי כזית שבאמצעו לא ייכנס לפנימי. (78) החצי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ג-כ"ט ניסן תשע"ח

יום ראשון כ"ג ניסן ה'תשע"ח

הלכות קידוש החדש

פרק ששעה עשר

(1) העגולה של הירח ושל השמש.

א. העגולה שסובבת בה הירח תמיד², היא נוטה מעל העגולה שסובבת בה השמש תמיד. הצינה נוטה לצפון, והצינה נוטה לדרום³. ושתי נקודות יש בה זו כנגד זו⁴, שבהן פוגעות שתי העגולות זו בזו. לפיכך, כשיהיה הירח באחת משתייהן, נמצא סובב בעגולה של שמש כנגד השמש בשנה. ואם יצא הירח מאחת משתי הנקודות, נמצא מהלך לצפון השמש או לדרומה. הנקדה שממנה יתחיל הירח לנטות לצפון השמש - היא הנקראת ראש, והנקדה שממנה יתחיל הירח לנטות לדרום השמש - היא הנקראת זנב⁵. ומהלך שנה יש לזה הראש, שאין בו לא תוספת ולא גרעון. והוא הולך במעלות אחורנית⁶: מטלה לדרגים, ומדרגים לדלי, וכן הוא סובב תמיד.

(2) הכוונה לעגולת הגלגל הגדול, עי' למעלה פי"ד, ה"א. (3) עי' ציור 2. (4) במרחק של 180* (5) האסטרונומיה העתיקה קראה לקו המחבר את שתי נקודות הפגיעה, דרקון. מכאן המונחים: ראש (הדרקון) וזנב (הדרקון), ועי' 'פירוש המשניות' עבודה זרה, פ"ג מ"ג. (6) כלומר ממזרח למערב. האסטרונומים חשבו ומצאו, שהזמן הדרוש לירח לשוב לנקודת הראש שממנה יצא, הוא בלמעלה משעתים וחצי פחות מן הזמן הדרוש לאמצע הירח להגיע בדיוק לנקודה שממנה יצא (לעשות סיבוב של 360*). מכאן הסיקו, שהראש נסוג אחורנית. משום כך מספיק פחות זמן, כדי לשוב אליו.

ב. מהלך הראש האמצעי ביום אחד: שלשה חלקים, ואחת עשרה שניות⁸. נמצא מהלכו בעשרה ימים: אחד ושלשים חלקים, ושבע וארבעים שניות. ונמצא מהלכו במאה יום: חמש מעלות, שבעה עשר חלקים, ושלש וארבעים שניות. סימנם: הי"ז מ"ג. ונמצא מהלכו בארץ יום: שתיים וחמשים מעלות, ושבעה וחמשים חלקים, ועשר שניות. סימנם: נ"ב נז"י. ונמצא שארית מהלכו

בעשרת אלפים יום: מאה ותשעה ושלשים מעלות, ואחד ושלשים חלקים, וארבעים שניות. סימנם: קס"ט לא"מ. ונמצא מהלכו לתשעה ועשרים יום: מעלה אחת, ושנים ושלשים חלקים, ותשע שניות. וסימנם: א' לב"ט. ונמצא מהלכו לשנה סדורה: שמונה עשרה מעלות, וארבעה וארבעים חלקים, ושתיים וארבעים שניות. סימנם: י"ח מ"ד מ"ב. ואמצע הראש בתחלת ליל חמישי, שהוא העקר, יהיה: מאה ושמונים מעלות, ושבעה וחמשים חלקים, ושמונה ועשרים שניות. סימנם: ק"פ נ"ז כ"ח.

(7) "אמצעי" בניגוד ל"אמיתי", כדי להבחין בין המהלכים שבהם סופרים את המעלות מטלה קדימה לפי סדר המזלות, ובין מהלך הראש שהוא אחורנית שלא כסדר המזלות. ועי' ציור 3. (8) ביתר דיוק - 10', 36, כפי שיוצא בחשבון עשרת אלפים יום בהלכה זו.

ג. אם תרצה לידע מקום הראש בכל עת שתראה - תוציא אמצעם לאותו העת, כדרך שתוציא אמצע השמש⁹ ואמצע הירח¹⁰, ותגרע האמצע משלש מאות ושלשים מעלות, והנשאר הוא מקום הראש באותו העת¹¹. וכנגדו לעולם יהיה מקום הזנב¹².

(9) עי' פי"ב, ה"ב. (10) עי' פי"ד, ה"ד. (11) גורעים את האמצע מ"ס מעלות, כדי להתאים את חישוב מקום הראש לחישוב מקום השמש ומקום הירח, שנקבע במעלות מטלה קדימה לפי סדר המזלות, בזמן שמהלך הראש הוא מטלה אחורנית. מה שנשאר אחר הגירעון מסמן את מספר המעלות שהראש התרחק מטלה לפי סדר המזלות, וזהו מקום הראש האמיתי. (12) במרחק של 180* ממקום הראש.

ד. כיצד? הרי שרצינו לידע מקום הראש לתחלת ליל ערב שבת, שיזמו שני לחדש איר משנה זו, שהיא שנת העקר, ומנזן הימים הגמורים מתחלת ליל העקר עד תחלת ליל זו, שאנו רוצים לידע מקום הראש בו, תשעה ועשרים יום.

ה. תוציא אמצע הראש לעת הזאת על הדרך שידעת. והוא: שתוסיף מהלכו לתשעה ועשרים על העקר, יצא לך אמצע הראש: מאה ושתיים ושמונים מעלות, ותשעה ועשרים חלקים, ושבע ושלשים

1. אם תרצה לידע רחב הירח פמה הוא בכל עת
שתרצה, ואם צפוני הוא או דרומי - תוציא מקום
הראש ומקום הירח האמתי לאותה העת, ותגרע
מקום הראש ממקום הירח האמתי, והנשאר הוא
הנקרא מסלול הרחב²¹. ואם יהיה מסלול הרחב
ממעלה אחת עד מאה ושמונים - תדע שרחב הירח
צפוני²²; ואם היה המסלול יתר על מאה ושמונים
- תדע שרחב הירח דרומי²³; ואם היה מאה
ושמונים בשה או שלש מאות וששים בשה - אין
לירח רחב כלל²⁴. ותחזר ותראה מנת מסלול הרחב
פמה היא, והוא שעור נטיתו לצפון או לדרום,
והוא הנקרא רחב הירח הדרומי או הצפוני, כמו
שבארנו.

(21) הנשאר הוא מרחק הירח ממקום הראש. מרחק זה נקרא
"מסלול הרוחב", כי בו תלוי שיעור הרוחב. (22) בין
הראש לזנב. (23) בין הזנב לראש, וע"ה"א. (24) כי זוהי
נקודת הזנב או נקודת הראש.

יא. וכמה היא מנת מסלול הרחב? אם יהיה מסלול
הרחב עשר מעלות, תהיה מנתו שנים וחמשים
חלקים. ואם יהיה המסלול הזה עשרים מעלות,
תהיה מנתו מעלה אחת ושלשה וארבעים חלקים.
ואם יהיה המסלול שלשים, תהיה מנתו שתי מעלות
ושלשים חלקים. ואם יהיה המסלול ארבעים, תהיה
מנתו שלש מעלות ושלשה עשר חלקים. ואם יהיה
המסלול חמשים מעלות, תהיה מנתו שלש מעלות
וחמשים חלקים. ואם יהיה המסלול ששים, תהיה
מנתו ארבע מעלות ועשרים חלקים. ואם יהיה
המסלול שבעים, תהיה מנתו ארבע מעלות ושנים
וארבעים חלקים. ואם יהיה המסלול שמונים, תהיה
מנתו ארבע מעלות וחמשה וחמשים חלקים. ואם
יהיה המסלול תשעים, תהיה מנתו חמש מעלות²⁵.

(25) כל החישובים האלה מבוססים על תצפיות, ומתאימים
לחישובים של היום.

יב. ואם יהיו אחדים עם העשרות - תקח הראוי
להם לפי היתר שבין שתי המנות, כמו שעשית
במסלול השמש²⁶ ובמסלול הירח²⁷. כיצד? הרי
שהיה מסלול הרחב שלש וחמשים מעלות, וכבר
ידעת, שאלו היה המסלול חמשים - היתה מנתו
שלש מעלות וחמשים חלקים, ואלו היה המסלול
ששים - היתה מנתו ארבע מעלות ועשרים חלקים,
נמצא היתר בין שתי המנות - שלשים חלקים,
שלשה חלקים לכל מעלה, ונמצא לפי חשבון
מסלול זה, שהוא שלש וחמשים²⁸: שלש מעלות,
ותשעה וחמשים חלקים. ועל דרך זו תעשה בכל
מנין ומנין.

שניות. סימנם: קפ"ב כ"ט ל"ז. תגרע אמצע זה
משלש מאות וששים, ישאר לך: מאה ושבע
ושבעים מעלות, ושלשים חלקים, ושלש ועשרים
שניות. סימנם: קע"ז לכ"ג. וזה הוא מקום הראש.
ואל תפנה אל השניות. נמצא מקום הראש - במזל
בתולה, שבע ועשרים מעלות ושלשים חלקים;
ומקום הזנב כנגדו - במזל דגים, בשבע ועשרים
מעלות ושלשים חלקים.

ו. לעולם יהיה בין הראש ובין הזנב חצי הגלגל
בשה¹³. לפיכך, כל מזל שתמצא בו מקום הראש
- יהיה הזנב במזל שביעי ממנו, בכמו מנין המעלות
והחלקים בשה. אם יהיה הראש בעשר מעלות
במזל פלוגי, יהיה הזנב בעשר מעלות במזל שביעי
ממנו.

(13) כלומר, ששה מזלות = 180°.

ז. ומאחר שתדע מקום הראש ומקום הזנב ומקום
הירח האמתי, התבונן בשלשטן: אם מצאת הירח
עם הראש או עם הזנב במעלה אחת בחלק אחד¹⁴
- תדע שאין הירח נוטה לא לצפון השמש ולא
לדרומה; ואם ראית מקום הירח לפני מקום הראש,
והוא הולך כנגד הזנב - תדע שהירח נוטה לצפון
השמש; ואם היה הירח לפני מקום הזנב, והרי הוא
הולך כנגד הראש - תדע שהירח נוטה לדרום
השמש¹⁵.

(14) כלומר, במקום שעגולת הירח ועגולת השמש פוגעות זו
בזו. (15) השווה ה"א, וראה ציור 2.

ח. הנטיה שנוטה הירח לצפון השמש או לדרומה -
היא הנקראת רחב הירח¹⁶. אם היה נוטה לצפון -
נקרא רחב צפוני, ואם היה נוטה לדרום - נקרא רחב
דרומי, ואם היה הירח באחת משתי הנקודות - לא
יהיה לו רחב, כמו שבארנו.

(16) משום שהוא שיעור קטן בניגוד למהלך מזרח-מערב
שנקרא אורך, שמגיע לסיבוב של 360°.

ט. לעולם לא יהיה רחב הירח יתר על חמש מעלות,
בין בצפון בין בדרום¹⁷. אלא כך הוא דרכו: יתחיל
מן הראש ויתרחק מעט מעט, ויתרחק הולך ונוסף,
עד שיגיע לחמש מעלות¹⁸, ויחזר ויתקרב מעט
מעט, עד שלא יהיה לו רחב כשיגיע לזנבו, ויחזר
ויתרחק מעט מעט, ויתרחק נוסף, עד שיגיע לחמש
מעלות¹⁹, ויחזר ויתקרב, עד שלא יהיה לו רחב²⁰.

(17) השיעור נקבע ע"י תצפיות. כיום נחשב השיעור - 9'
*5. (18) כאשר הירח במרחק 90° מן הראש. (19) כאשר
הירח במרחק 90° מן הזנב. (20) כאשר ישוב לראש.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ד ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַיָּרֵחַ הָאֲמֵתִי הָיָה בְּלִיל זֶה בְּשִׁמוּנָה עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת
וְשִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים מִמֶּזֶל שׁוֹר - סִימְנוֹ: י"ח
ל"ו, וּמִקוֹם הָרֹאשׁ הָיָה בְּאוֹתָהּ הָעֵת בְּשִׁבְעַת וְעֶשְׂרִים
מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים מִמֶּזֶל בְּתוּלָה - סִימְנוֹ:
כז"ל, תִּגְרַע מִקוֹם הָרֹאשׁ מִמֶּקוֹם הַיָּרֵחַ, יֵצֵא לָךְ
מִסְלול הָרֹחֵב: מֵאֲתִים אַחַת וּשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת שִׁשָּׁה
חֻלְקִים - סִימְנוֹ: רל"א ו', לְפִי שְׂאִין מִשְׁגִּיחִין עַל
הַחֻלְקִים בְּכָל הַמִּסְלול³², וְנִמְצָאָה הַמָּנָה שֶׁל מִסְלול
זֶה בְּדַרְכֵּי שְׂבָאֲנוּ בְּפֶרֶק זֶה: שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשָׁה
וּחֲמִשִּׁים חֻלְקִים. וְזֶהוּ רֹחֵב הַיָּרֵחַ בְּתַחֲלַת לַיִל זֶה.
וְהוּא דְרוֹמִי, שֶׁהָיָה הַמִּסְלול יָתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים.

(33 ע"י פט"ו, ה"ח.

יום שני כ"ד ניסן ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׂבָעָה עֶשְׂרִי

(1 ידיעת ראיית הירח, מעגל הירח. פעמים בא הארוכה ופעמים בקצרה.

א. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהִקְדַּמְנוּ - כְּדֵי שִׁיחִיו עֲתִידִים
וּמוֹכֵנִים לִידְעַת הָרֵאָה. וּכְשֶׁתִּרְצֶה לְדַעַת זֹאת -
תִּתְחִיל וְתַחֲשֹׁב וְתוֹצִיא מִקוֹם הַשָּׁמֶשׁ הָאֲמֵתִי²
וּמִקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמֵתִי³ וּמִקוֹם הָרֹאשׁ⁴ לְשַׁעַת הָרֵאָה,
וְתִגְרַע מִקוֹם הַשָּׁמֶשׁ הָאֲמֵתִי מִמֶּקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמֵתִי⁵,
וְהִנֵּשְׂאָר הוּא הַנִּקְרָא רֹחֵב רֹאשׁוֹן.⁶

(2 ע"י פ"ג. (3 ע"י פט"ו. (4 ע"י פט"ז, ה"ג. (5 כדי לדעת את מרחק הירח מן השמש (מזמן הקיבוץ).

ב. וּמֵאֲחֵר שֶׁתִּדַּע מִקוֹם הָרֹאשׁ וּמִקוֹם הַיָּרֵחַ - תִּדַּע
מִקוֹם⁶ הַיָּרֵחַ כְּמָה הוּא, וְאִם הוּא רֹחֵב צְפוֹנִי אוֹ
דְרוֹמִי⁷. וְהוּא הַנִּקְרָא רֹחֵב רֹאשׁוֹן. וְהִזְהַר בְּאֶרֶץ הַזֶּה
רֹאשׁוֹן וּבְרֹחֵב הָרֹאשׁוֹן, וְיִהְיֶה שְׁנֵיהֶם מוֹכֵנִים לָךְ.

(6 צ"ל רוחב הירח, וכן הוא בכת"י תימן א' ובכת"י ת"ב.
(7 צפוני - אם מסלול הרוחב הוא פחות מן 180°; דרומי - יותר מן 180°, וע"י פט"ז, ה"ג.

ג. וְהַתְּבוּנָה בְּאֶרֶץ הַזֶּה הָרֹאשׁוֹן וּבְרֹחֵב הַזֶּה
הָרֹאשׁוֹן⁸: אִם יֵצֵא לָךְ תִּשְׁעַת מַעֲלוֹת בְּשָׁנָה אוֹ פְּחוֹת
- תִּדַּע בְּדֹאֵי, שְׂאִי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם שִׁירָאָה הַיָּרֵחַ
בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁹, וְאִין אִתָּה צָרִיף
חֶשְׁבּוֹן אַחֵר; וְאִם יִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרֹאשׁוֹן יָתֵר עַל
חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת - תִּדַּע בְּדֹאֵי, שֶׁהַיָּרֵחַ יִרְאֶה
בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאִין אִתָּה צָרִיף לְחֶשְׁבּוֹן אַחֵר¹⁰;
וְאִם יִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרֹאשׁוֹן תִּשְׁעַת וְאַרְבָּעִים¹¹ מַעֲלוֹת
וְעַד חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה - תִּצְטָרֵף לְדַרְשׁ וּלְחַקֵּר בְּחֶשְׁבּוֹנוֹת
הָרֵאָה, עַד שֶׁתִּדַּע אִם יִרְאֶה אוֹ לֹא יִרְאֶה.

(8 את המילים "וברוחב הזה הראשון", יש למחוק (עברו לכאן כנראה בטעות מסוף ההלכה הקודמת), וכן אינו

(26 ע"י פ"ג, ה"ז. (27 ע"י פט"ו, ה"ז. (28 צריך להוסיף כאן מלת "מנתו", וכן הוא בכת"י תימן א, וכת"י ת"ב.

1 יג. מֵאֲחֵר שֶׁתִּדַּע מִנְתּוֹ שֶׁל מִסְלול הָרֹחֵב עַד
2 תִּשְׁעִים, כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּךָ, תִּדַּע מִנְתּוֹ שֶׁל כָּל מִנְיָנוֹת
3 הַמִּסְלול; שְׂאִם יִהְיֶה הַמִּסְלול יָתֵר עַל תִּשְׁעִים עַד
4 מֵאָה וּשְׁמוֹנִים - תִּגְרַע הַמִּסְלול מֵמֵאָה וּשְׁמוֹנִים,
5 וְהִנֵּשְׂאָר תִּדַּע בּוֹ הַמָּנָה²⁹.

(29 אם מסלול הרוחב למשל *100, כלומר שהירח מרוחק מן הראש *100 או מן הזנב *30 = *100 - *180. רוחב הירח במרחק *80 מן הזנב הוא כרוחב הירח במרחק *80 מן הראש.

6 יד. וְזֶה הוּא רֹחֵב הַיָּרֵחַ בְּתַחֲלַת לַיִל זֶה. וְהוּא
7 דְרוֹמִי, שֶׁהָיָה הַמִּסְלול יָתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים. וְכֵן
8 אִם הָיָה הַמִּסְלול יָתֵר מֵמֵאָה וּשְׁמוֹנִים³⁰ עַד מֵאֲתִים
9 וְשִׁבְעִים - תִּגְרַע מִמֶּנּוּ מֵאָה וּשְׁמוֹנִים³¹, וְהִנֵּשְׂאָר
10 תִּדַּע בּוֹ הַמָּנָה.

(30 כל המשפט הזה מקומו בסוף הפרק, ולא כאן. וכן אין בכת"י תימן. (31 כי בק"פ אין לו רוחב.

11 טו. וְאִם הָיָה הַמִּסְלול יוֹתֵר עַל מֵאֲתִים וְשִׁבְעִים עַד
12 שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים - תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
13 וְשִׁשִּׁים³², וְהִנֵּשְׂאָר תִּדַּע בּוֹ הַמָּנָה.

(32 גורעים אותו מש"ס, ואין גורעים ממנו ק"פ, כמו בהלכה הקודמת, כי אז ישאר יותר מתשעים מעלות, וכל החשבון מבוסס על מספר מעלות עד תשעים.

14 טז. בִּיֵּצֵד? הָרִי שֶׁהָיָה הַמִּסְלול מֵאָה וּחֲמִשִּׁים -
15 תִּגְרַע אוֹתוֹ מֵמֵאָה וּשְׁמוֹנִים, נִשְׂאָר שְׁלֹשִׁים; וּכְבֵּר
16 יִדְעָתָ שֶׁמִּנְתּוֹ שְׁלֹשִׁים - שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים,
17 וְכֵן תִּהְיֶה מִנְתּוֹ מֵאָה וּחֲמִשִּׁים: שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים
18 חֻלְקִים.

19 יז. הָרִי שֶׁהָיָה הַמִּסְלול מֵאֲתִים - תִּגְרַע מִמֶּנּוּ מֵאָה
20 וּשְׁמוֹנִים, וְשִׂאָר עֶשְׂרִים; וּכְבֵּר יִדְעָתָ שֶׁמִּנְתּוֹ עֶשְׂרִים
21 הִיא מַעֲלָה אַחַת וּשְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים חֻלְקִים, וְכֵן אִם
22 תִּהְיֶה מִנְתּוֹ מֵאֲתִים, תִּהְיֶה מַעֲלָה אַחַת וּשְׁלֹשָׁה
23 וְאַרְבָּעִים חֻלְקִים.

24 יח. הָרִי שֶׁהָיָה הַמִּסְלול שְׁלֹשׁ מֵאוֹת - תִּגְרַע אוֹתוֹ
25 מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים, נִשְׂאָר שְׁשִׁים; וּכְבֵּר יִדְעָתָ
26 שֶׁמִּנְתּוֹ שְׁשִׁים - אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְעֶשְׂרִים חֻלְקִים, וְכֵן
27 הִיא מִנְתּוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת: אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְעֶשְׂרִים
28 חֻלְקִים. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּכָל הַמִּנְיָנוֹת.

29 יט. הָרִי שֶׁרָצִינוּ לִידַע רֹחֵב הַיָּרֵחַ כְּמָה הוּא וּבְאִיזוֹ
30 רוֹחַ הוּא, אִם צְפוֹנִי וְאִם דְרוֹמִי, בְּתַחֲלַת לַיִל עֶרֶב
31 שָׁבַת, שְׁנֵי לַחֲדָשׁ אֵיךְ מִשְׁנָה זֶה, וּכְבֵּר יִדְעָתָ, שֶׁמִּקוֹם

28 וְהַנֶּשֶׁאֶר מִן הָאֶרֶץ אַחֵר שֶׁתִּגְרַע מִמֶּנּוּ אֵלּוּ הַחֲלָקִים
29 - הוּא הַנִּקְרָא אֶרֶץ שְׁנִי¹⁷.

(15) יסודם בטריגונומטריה. (16) אם יודעים באיזה מקום הוא - מספר המעלות - יודעים באיזה מזל הוא, ע"י למעלה פ"א, ה"ח"ט. (17) בדרך כלל רואה העין את הירח בשמים במקום אחר, קרוב יותר לאופק, מאשר הוא באמת. את המקום האמיתי במזלות, קובע קו ישר מדומה, היוצא ממרכז הארץ והעובר את מרכז הירח ומגיע עד לגלגל המזלות. הקו, המראה לנו את מקום הירח במזלות, הוא הקו היוצא מעין המסתכל במקומו הוא, והעובר דרך מרכז הירח אל גלגל המזלות. ההפרש בין המקום האמיתי לבין המקום הנראה לעין, נקרא שינוי המראה (ע"י להלן ה"ו). האורך השני הוא המרחק בין מקום השמש לבין מקום הירח, שבו הוא נראה לעין (האורך המדומה). ע"י ציור 5.

30 ו. וְלִמָּה גּוֹרְעִין חֲלָקִים אֵלּוּ? לִפִּי שְׁמֻקּוֹם הַיָּרֵחַ
31 הָאֲמִתִּי אֵינוֹ הַמִּקּוֹם שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ, אֲלָא שְׁנֵי יֵשׁ
32 בִּינֵיהֶם בְּאֶרֶץ וּבְרֹחַב, וְהוּא הַנִּקְרָא שְׁנֵי הַמִּרְאֵה.
33 וְשְׁנֵי מִרְאֵה הָאֶרֶץ בִּשְׁעַת הָרְאִיָּה¹⁸, לְעוֹלָם גּוֹרְעִין
34 אוֹתוֹ מִן הָאֶרֶץ, כִּמּוֹ שְׁאֻמְרָנוּ.

(18) כי אז הירח במערב, והוא נראה קרוב יותר לאופק ולמקום שקיעת השמש מאשר הוא באמת. המרחק המדומה בין הירח לשמש (האורך השני) קטן איפוא יותר מן המרחק האמיתי (האורך הראשון). משום כך גורעים את שינוי המראה מן האורך הראשון.

35 ז. אֲכָל שְׁנֵי מִרְאֵה הָרֹחַב: אִם הֵיכָה רֹחַב הַיָּרֵחַ
36 צְפוּנִי - גּוֹרְעִין חֲלָקִים שֶׁל שְׁנֵי מִרְאֵה הָרֹחַב מִן
37 הָרֹחַב הָרִאשׁוֹן, וְאִם הֵיכָה רֹחַב הַיָּרֵחַ הַדְּרוּמִי -
38 מוֹסִיפִין¹⁹ הַחֲלָקִים שֶׁל שְׁנֵי מִרְאֵה הָרֹחַב עַל הָרֹחַב
39 הָרִאשׁוֹן. וְכֵּן שֶׁיֵּהִיָּה הָרֹחַב הָרִאשׁוֹן אַחֵר
40 שְׁמוֹסִיפִין עָלָיו אוֹ גּוֹרְעִין מִמֶּנּוּ אוֹתָם הַחֲלָקִים -
41 הוּא הַנִּקְרָא רֹחַב שְׁנִי²⁰.

(19) הירח נראה נוטה יותר לדרום מאשר הוא באמת. משום כך כאשר הרוחב צפוני גורעים את החלקים של שינוי מראה הרוחב, כדי לדעת את רוחב הירח, כפי שהוא נראה לעין. מאותה סיבה, כאשר הרוחב דרומי, מוסיפים את החלקים של שינוי מראה הרוחב. (20) הוא הרוחב המדומה.

42 ח. וְכֵּן הֵם הַחֲלָקִים שְׁמוֹסִיפִין אוֹ גּוֹרְעִין אוֹתָן?
43 אִם יֵהִיָּה הַיָּרֵחַ בְּמִזַּל טֵלָה - תִּשְׁעָה חֲלָקִים. וְאִם
44 יֵהִיָּה בְּמִזַּל שׁוֹר - עֶשְׂרֵה חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל
45 תְּאוּמִים - שִׁשָּׁה עֶשְׂרֵה חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל סֶרְטָן
46 - שִׁבְעָה וְעֶשְ�רִים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל אַרְיָה -
47 שְׁמוֹנֵה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל בְּתוּלָה -
48 אַרְבָּעַה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל מֵאֲזֻנִּים
49 - שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל עֶקְרָב -
50 חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל קֶשֶׁת -
51 אַרְבָּעַה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל גְּדִי -

בכת"י תימן א' ובכת"י ת"ב. (9) מפני קרבת הירח אל השמש. אורו הקלוש של חרמש הירח הקטן אינו נראה בגלל אורן החזק של קרני השמש. (10) משום שהוא מיותר. גבולות המינימום והמקסימום מבוססים על הנסיון. (11) צ"ל - מט', וכן גם בדפוס ויניציאה 1524, ובכת"י תימן, כתוב מפורש: "מתשע".

1 ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִיָּה מִקּוֹם הַיָּרֵחַ
2 הָאֲמִתִּי מִתְחַלֵּת מִזַּל גְּדִי עַד סוֹף מִזַּל תְּאוּמִים¹²;
3 אֲכָל אִם הֵיכָה מִקּוֹם הַיָּרֵחַ מִתְחַלֵּת מִזַּל סֶרְטָן עַד
4 סוֹף מִזַּל קֶשֶׁת¹³, וְיֵהִיָּה אֶרֶץ הָרִאשׁוֹן עֶשְׂרֵה מַעְלֹת
5 אוֹ פְּחוֹת - תִּדְעֵה, שְׁאִין הַיָּרֵחַ נִרְאֶה כָּלָל בְּאוֹתוֹ
6 הַלִּילָה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְאִם הֵיכָה¹⁴ הָרִאשׁוֹן יֵתֵר
7 עַל אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים מַעְלֹת - וְדַאי יִרְאֶה כָּלָל גְּבוּל
8 יִשְׂרָאֵל; וְאִם יֵהִיָּה הָרִאשׁוֹן מִעֶשְׂרֵה מַעְלֹת
9 וְעַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע - תִּצְטָרֵף לְדַרְשׁ וּלְחַקֵּר
10 בְּחִשְׁבוֹנוֹת הָרְאִיָּה אִם יִרְאֶה אוֹ לֹא יִרְאֶה.

(12) כלומר, במזלות העולים, מ-270* עד 90*, בעונת החורף והאביב. אז יראה הירח באורך קטן יותר. וע"י ציור 3. (13) כלומר, במזלות היורדים, מ-90* עד 270*, בעונת הקיץ והסתיו. אז דרוש אורך גדול יותר, כדי שיוכלו לראות את הירח החדש. ההבדל בגבולות הראייה בעונות השונות, תלוי בגובה האקליפטיקה מן האופק. ברבע הרביעי והראשון, כלומר בחורף ובאביב, גובה האקליפטיקה מן האופק גדול מגובה קו המשווה מן האופק; ברבע השני והשלישי, דהיינו בקיץ ובסתיו, גובה האקליפטיקה קטן מגובה קו המשווה. במדה שגובה האקליפטיקה גדול יותר, מספיק אורך קטן יותר כדי לראות את הירח החדש, שגם הוא גבוה יותר בשמים, ואין ערפילי האופק מפריעים מלראותו. (14) צ"ל האורך הראשון, וכן הוא בכת"י תימן ת"א ות"ב.

11 ה. וְאֵילּוּ הֵן חִשְׁבוֹנוֹת הָרְאִיָּה¹⁵? הַתְּבוּנָה וְרִאֵה
12 הַיָּרֵחַ בְּאִיזָה מִזַּל הוּא¹⁶: אִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל טֵלָה, תִּגְרַע
13 מִן הָאֶרֶץ הָרִאשׁוֹן תִּשְׁעָה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם
14 יֵהִיָּה בְּמִזַּל שׁוֹר, תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ מַעְלָה אַחַת. וְאִם
15 יֵהִיָּה בְּמִזַּל תְּאוּמִים, תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ שְׁמוֹנֵה
16 וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל סֶרְטָן, תִּגְרַע מִן
17 הָאֶרֶץ שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל
18 אַרְיָה, תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם
19 יֵהִיָּה בְּמִזַּל בְּתוּלָה, תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים
20 חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל מֵאֲזֻנִּים, תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ
21 אַרְבָּעַה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל עֶקְרָב,
22 תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ אַרְבָּעַה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה
23 בְּמִזַּל קֶשֶׁת, תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים.
24 וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל גְּדִי, תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ אַרְבָּעַה
25 וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל דְּלִי, תִּגְרַע מִן
26 הָאֶרֶץ שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְאִם יֵהִיָּה בְּמִזַּל
27 דְּגִים, תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ שְׁמוֹנֵה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ד ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תקח ממנו הרחב השני חמישיתו. ואם יהיה הירח
מעשר מעלות ממזל אריה עד עשרים ממנו, או
מעשר ממזל דלי עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב
השני רביעיתו. ואם יהיה הירח מעשרים ממזל
אריה עד עשר ממזל בתולה, או מעשרים ממזל דלי
עד עשר ממזל דגים - תקח מן הרחב השני
שלישיתו. ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל
בתולה עד סוף, או מעשר מעלות ממזל דגים עד
סוף - תקח מן הרחב השני שני חמישיו. וזאת
המקצת שתקח מן הרחב השני - היא הנקראת
מעגל הירח.²⁴

(23) מלשון "ונלוזים במעגלותם" (משלי ב, טו).
(24) תיקון הרוחב השני בא בגלל ההפרעות במהלך הירח,
שהירח עקלקלות גדולות יש במעגלותיו, להלן הכ"ג.

יא. ואחר כך תחזור ותתבונן ברחב הירח, ותראה
אם הוא צפוני או דרומי: אם הוא צפוני - תגרע
מעגל הירח הזה מן הארץ השני, ואם היה רחב
הירח דרומי - תוסיף²⁵ המעגל הזה על הארץ השני.
במה דברים אמורים? פשיהיה מקום הירח מתחלת
מזל גדי עד סוף מזל תאומים²⁶; אבל אם היה הירח
מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת - יהיה הדבר
הפוך²⁷: שאם יהיה רחב הירח צפוני - תוסיף
המעגל על הארץ השני, ואם היה רחב הירח דרומי
- תגרע המעגל מן הארץ השני. ומה שיהיה הארץ
השני אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו - הוא
הנקרא ארץ השלישי. ודע, שאם לא יהיה שם
נליזת מעגל, ולא נתן החשבון לקחת מן הרחב
השני כלום - יהיה הארץ השני עצמו הוא הארץ
השלישית²⁸ בלא פחות ובלא יותר.

(25) כי הרוחב הדרומי הוא שלילי, ביחס לצפוני שהוא
חיובי. מכאן שכל המספרים שברוחב הצפוני, הם עם סימן
-, ברוחב הדרומי הם עם סימן +. (26) כלומר, ברבע
הרביעי וברבע הראשון (ע"י ציור 3). הפונקציה
הטריגונומטרית חיובית, כי $\cos 270^\circ = -360^\circ$, וכן $0^\circ = 90^\circ$
 $\cos$ חיוביים. (27) ברבע השני והשלישי יהיה להיפך, כי
בגבולות $270^\circ = 90^\circ$ ה- $\cos$ שלילי. זה הכלל, שברוחב
הצפוני אנו תמיד גורעים את מעגל הירח. ברבע השני
והשלישי, מתחילת מזל סרטן עד סוף מזל קשת, מעגל
הירח הוא עם סימן - (הפונקציה הטריגונומטרית שלילית),
וכשמחסרים אותו מן האורך הראשון, אנו למעשה מוסיפים
אותו (לפי הכלל של חיסורי מספרים שליליים). על כן אם
יהיה רוחב הירח צפוני, אנו מוסיפים את המעגל. ברוחב
דרומי הוספנו קודם את המעגל, אבל ברבע השני והשלישי
אנו מוסיפים מעגל שסימנו -, כלומר שלמעשה אנו מחסרים
אותו. (28) גם כשאין נליזת המעגל, נשאר השם "אורך
שלישי", כי אחריו בא חשבון אורך אחר, שיקרא "אורך
רביעי". אם במקרה דידן ישאירו את השם "אורך שני", אז

1 ששה ושלושים חלקים. ואם יהיה ממזל דלי -
2 עשרים וארבעה חלקים. ואם יהיה ממזל דגים -
3 שנים עשר חלקים.

4 ט. מאחר שתדע חלקים אלו, תגרע אותן מן הרחב
5 הראשון או תוסיף אותן עליו כמו שהודענו²¹,
6 ויצא לך הרחב השני, וכבר ידעת אם הוא צפוני או
7 דרומי²², ותדע כמה מעלות וכמה חלקים נעשה זה
8 הרחב השני, ותכין אותו לפניה ויהיה עתיד.

(21) למעלה ה"ז. (22) ע"י פט"ז, ה"י. ובפרק הזה ה"ב.

9 י. ואחר כך תחזור ותקח מן הרחב השני הזה
10 מקצתו, מפני שההירח נלוז מעט במעגלו²³. וכמה
11 הוא המקצת שתקח ממנו? אם יהיה מקום הירח
12 מתחלת מזל טלה עד עשרים מעלות ממנו, או
13 מתחלת מזל מאזנים עד עשרים מעלות ממנו -
14 תקח מן הרחב השני שני חמישיו. ואם יהיה הירח
15 מעשרים ממזל טלה עד עשר מעלות ממזל שור,
16 או מעשרים ממזל מאזנים עד עשר מעלות ממזל
17 עקרב - תקח מן הרחב השני שלישייתו. ואם יהיה
18 הירח מעשר מעלות ממזל שור עד עשרים ממנו,
19 או מעשר מעלות ממזל עקרב עד עשרים ממנו -
20 תקח מן הרחב השני רביעיתו. ואם יהיה הירח
21 מעשרים מעלות ממזל שור עד סוף, או מעשרים
22 ממזל עקרב עד סוף - תקח מן הרחב השני
23 חמישיתו. ואם יהיה הירח מתחלת מזל תאומים עד
24 עשר מעלות ממנו, או מתחלת מזל קשת עד עשר
25 מעלות ממנו - תקח מן הרחב השני שתותו. ואם
26 יהיה מעשר מעלות ממזל תאומים ועד עשרים
27 ממנו, או מעשר ממזל קשת עד עשרים ממנו -
28 תקח מן הרחב השני חצי שתותו. ואם יהיה מקום
29 הירח מעשרים ממזל תאומים עד חמש ועשרים
30 ממנו, או מעשרים ממזל קשת עד חמש ועשרים
31 ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו. ואם
32 יהיה מקום הירח מחמש ועשרים ממזל תאומים עד
33 חמש מעלות ממזל סרטן, או מחמש ועשרים ממזל
34 קשת עד חמש מעלות ממזל גדי - לא תקח כלום,
35 לפי שאין כאן נליזת מעגל. ואם יהיה הירח מחמש
36 ממזל סרטן עד עשר ממנו, או מחמש ממזל גדי
37 עד עשר ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו.
38 ואם יהיה מקום הירח מעשר ממזל סרטן עד
39 עשרים ממנו, או מעשר ממזל גדי עד עשרים ממנו
40 - תקח מן הרחב השני חצי שתותו. ואם יהיה מקום
41 הירח מעשרים ממזל סרטן עד סוף, או מעשרים
42 ממזל גדי עד סוף - תקח מן הרחב השני שתותו.
43 ואם יהיה הירח מתחלת מזל אריה עד עשר מעלות
44 ממנו, או מתחלת מזל דלי עד עשר מעלות ממנו -

41 - עֲשֶׂהָ חֲלָקִים. וְלִפִּי שָׂרֵחַב הַיָּרֵחַ הָיָה דְרוֹמִי,
42 רְאוּי לְהוֹסִיף עָלָיו שְׁנוֹי הַמִּרְאָה, שֶׁהוּא עֲשֶׂהָ
43 חֲלָקִים, יֵצֵא לָךְ הַרְחֵב הַשְּׁנִי: אַרְבַּע מַעֲלוֹת,
44 וְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים. סִימְנוּ: ד"ג. וְלִפִּי שֶׁהָיָה הַיָּרֵחַ
45 בְּשִׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת מִמֶּזֶל שׁוּר, רְאוּי לִקַּח מִן
46 הַרְחֵב הַשְּׁנִי רִבְעִיתוֹ, וְהוּא הַנִּקְרָא מַעְגַּל הַיָּרֵחַ,
47 יֵצֵא לָךְ מַעְגַּל הַיָּרֵחַ לַעֲתָ זֹ: מַעֲלָה אַחַת וְחֶלֶק
48 אֶחָד, לִפִּי שְׂאִין מִדְּקָדְקִין בְּשָׁנִיּוֹת.

(30) צ"ל לשעה זו, וכן בכת"י א' ובכת"י ת.ב.

49 יד. וְלִפִּי שָׂרֵחַב הַיָּרֵחַ דְרוֹמִי וּמִקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמָתִי
50 בֵּין רֹאשׁ גְּדִי וְרֹאשׁ סֶרְטָן, רְאוּי לְהוֹסִיף הַמַּעְגַּל עַל
51 הָאֶרֶץ הַשְּׁנִי, יֵצֵא לָךְ הָאֶרֶץ הַשְּׁלִישִׁי: אַחַת עֲשֶׂרֶה
52 מַעֲלוֹת, וְשִׁמוֹנָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים. סִימְנוּ: י"א כ"ח.
53 וְלִפִּי שֶׁהָאֶרֶץ הָיָה בְּמִזֶּל שׁוּר, רְאוּי לְהוֹסִיף עַל
54 הָאֶרֶץ הַשְּׁלִישִׁי חֲמִישִׁיתוֹ, שֶׁהוּא שְׁתֵּי מַעֲלוֹת
55 וְשִׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה חֲלָקִים, וְיֵצֵא לָךְ הָאֶרֶץ הַרְבִּיעִי: שְׁלֹשׁ
56 עֲשֶׂרֶה מַעֲלוֹת, וְשִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים. סִימְנוּ: י"ג
57 מ"ו. וְחִזְרָנוּ אֲצֵל הַרְחֵב הָרִאשׁוֹן, לְזַלְקָנוּ שְׁנֵי
58 שְׁלִישִׁי, וְיֵצֵא מִנֵּת גְּבֵה הַמְּדִינָה, וְהוּא: שְׁתֵּי
59 מַעֲלוֹת, וְחֲמִשָּׁה וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים. וְלִפִּי שֶׁהָיָה הַרְחֵב
60 דְרוֹמִי, רְאוּי לִגְרַע מִמֶּנּוּ מִנֵּת גְּבֵה הַמְּדִינָה מִן הָאֶרֶץ
61 הַרְבִּיעִי, וְשֶׁאֵר לָךְ: אַחַת עֲשֶׂרֶה מַעֲלוֹת וְאַחַד עֶשְׂרֵה
62 חֲלָקִים. סִימְנוּ: י"א י"א. וְזֹו הִיא קֶשֶׁת הָרִאשִׁי
63 בַּלִּילָה הַזֶּה. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְתִדַּע קֶשֶׁת
64 הָרִאשִׁי, בְּכָה מַעֲלוֹת וּבְכָה חֲלָקִים יֵשׁ בָּהּ, בְּכָל לַיִל
65 רִאשִׁי שֶׁתִּרְצֶה לַעֲוֹלָם.

66 טו. וְאַחֲרֵי שֶׁתֵּצֵא קֶשֶׁת זוֹ, תִּבֵּן בָּהּ. וְדַע, שְׂאֵם
67 תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרִאשִׁי תִּשַׁע מַעֲלוֹת אוֹ פָּחוֹת - אֲזִי³¹
68 אֶפְשָׁר שִׁירָאָה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת
69 הָרִאשִׁי יָתֵר עַל אַרְבַּע עֲשֶׂרֶה מַעֲלוֹת - אִי אֶפְשָׁר
70 שֶׁלֹּא יִרְאֶה וְיִהְיֶה גָלוּי לְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל³².

(31) במקום "אז" צ"ל "אז", וכך הוא בדפוס קושטא, וכן
בכת"י תימן. (32) גבולות אלו מבוססים על הנסיון. בקשת
ראיה קטנה (תשע מעלות או פחות) ממחר הירח לשקוע.
על כן אי אפשר שיראה בכל א"י. בקשת ראיה גדולה (יתר
על י"ד מעלות) עובר זמן ניכר עד שהירח שוקע. על כן
אי אפשר שלא יראה בכל א"י. (חשבונות הראיה בא"י
בנויים על ירושלים, שהרוחב שלה הוא בקירוב לב' מעלות,
ועל המקומות סביבה במרחק ג' מעלות צפונה ודרומה. עי'
למעלה פי"א, הי"ו).

71 טז. וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרִאשִׁי מִתְחַלֵּת מַעֲלָה עֲשִׂירִית
72 עַד סוֹף מַעֲלָה אַרְבַּע עֲשֶׂרֶה - תַּעֲרֹף קֶשֶׁת הָרִאשִׁי
73 אֶל הָאֶרֶץ הָרִאשׁוֹן, וְתִדַּע אִם יִרְאֶה אוֹ לֹא יִרְאֶה מִן
74 הַקָּצִין שִׁשִּׁשׁ לוֹ; וְהֵן הַנִּקְרָאִין קִצֵּי הָרִאשִׁי³³.

(33) שני גורמים קובעים אפשרות הראיה בתנאים אקלימיים

יצטרכו לאורך הבה לקרוא "אורך שלישי", וזה עלול
להטעות, כי בשם זה קראנו לאורך המתוקן בהתחשב
בנליות המעגל. המטרה בכל החשבונות הללו, היא ידיעת
הקשת בקו המשווה בין שקיעת השמש ובין שקיעת הירח
באופק ירושלים, שבה תלויה ראיית הירח החדש.

1 יב. וְאַחֲרֵי כֵן תַּחֲזֹר וְתִרְאֶה הָאֶרֶץ הַשְּׁלִישִׁי הַזֶּה,
2 וְהוּא הַמַּעֲלוֹת שֶׁבֵּין הַיָּרֵחַ וְהַשָּׁמֶשׁ, בְּאִיזָה מִזֶּל
3 הוּא: אִם יִהְיֶה בְּמִזֶּל דָּגִים אוֹ בְּמִזֶּל טֹלָה - תוֹסִיף
4 עַל הָאֶרֶץ הַשְּׁלִישִׁי שְׁתוּתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הָאֶרֶץ בְּמִזֶּל
5 דְּלִי אוֹ בְּמִזֶּל שׁוּר - תוֹסִיף עַל הָאֶרֶץ הַשְּׁלִישִׁי
6 חֲמִישִׁיתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הָאֶרֶץ בְּמִזֶּל גְּדִי אוֹ בְּמִזֶּל
7 תְּאֻמִּים - תוֹסִיף עַל הָאֶרֶץ הַשְּׁלִישִׁי שְׁתוּתוֹ. וְאִם
8 יִהְיֶה הָאֶרֶץ בְּמִזֶּל קֶשֶׁת אוֹ בְּמִזֶּל סֶרְטָן - תַּנִּיחַ הָאֶרֶץ
9 הַשְּׁלִישִׁי כְּמוֹת שֶׁהוּא, וְלֹא תוֹסִיף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע
10 מִמֶּנּוּ. וְאִם יִהְיֶה הָאֶרֶץ בְּמִזֶּל עַקְרָב אוֹ בְּמִזֶּל אֲרִיָּה
11 - תִּגְרַע מִן הָאֶרֶץ הַשְּׁלִישִׁי חֲמִישִׁיתוֹ. וְאִם יִהְיֶה
12 הָאֶרֶץ בְּמִזֶּל מֵאֻזְנִים אוֹ בְּמִזֶּל בְּתוּלָה - תִּגְרַע מִן
13 הָאֶרֶץ הַשְּׁלִישִׁי שְׁלִישִׁיתוֹ. וְמָה שִׁיְהִיָּה הָאֶרֶץ
14 הַשְּׁלִישִׁי אַחֵר שֶׁתוֹסִיף עָלָיו אוֹ תִגְרַע מִמֶּנּוּ אוֹ תַּנִּיחַ
15 אוֹתוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא - הוּא הַנִּקְרָא אֶרֶץ רִבְעִי. וְאַחֲרֵי
16 כֵן תַּחֲזֹר אֲצֵל רֵחַב הַיָּרֵחַ הָרִאשׁוֹן, וְתִקַּח שְׁנֵי
17 שְׁלִישִׁי לַעֲוֹלָם; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא מִנֵּת גְּבֵה הַמְּדִינָה.
18 וְתַתְּבוֹנֵן וְתִרְאֶה: אִם יִהְיֶה רֵחַב הַיָּרֵחַ צְפוֹנִי - תוֹסִיף
19 מִנֵּת גְּבֵה הַמְּדִינָה עַל הָאֶרֶץ הַרְבִּיעִי, וְאִם יִהְיֶה רֵחַב
20 הַיָּרֵחַ דְרוֹמִי - תִּגְרַע מִנֵּת גְּבֵה הַמְּדִינָה מִן הָאֶרֶץ
21 הַרְבִּיעִי. וְמָה שִׁיְהִיָּה הָאֶרֶץ הַרְבִּיעִי אַחֵר שֶׁגִּוְרָעִין
22 מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁמוֹסִיפִין עָלָיו - הוּא הַנִּקְרָא קֶשֶׁת
23 הָרִאשִׁי²⁹.

(29) ובמדה זו, מאחר הירח לשקוע אחר השמש.

24 יג. בִּיצֵד? הֲרִי שֶׁבָּאנוּ לַחֲקֹר אִם יִרְאֶה הַיָּרֵחַ בְּלִיל
25 עֶרֶב שֶׁבֶת, שְׁנֵי לַחֲדָשׁ אִיר מִשְׁנָה זוֹ, אוֹ לֹא יִרְאֶה
26 - תוֹצִיא מִקוֹם הַשָּׁמֶשׁ הָאֲמָתִי וּמִקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמָתִי
27 וְרֵחַב הַיָּרֵחַ לְשִׁנָּה³⁰ זוֹ, כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּ. יֵצֵא לָךְ
28 מִקוֹם הַשָּׁמֶשׁ הָאֲמָתִי - בְּשִׁבְעַת מַעֲלוֹת וְתִשַּׁעַה
29 חֲלָקִים מִמֶּזֶל שׁוּר. סִימְנוּ: ז"ט. וְיֵצֵא לָךְ מִקוֹם
30 הַיָּרֵחַ הָאֲמָתִי - בְּשִׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה
31 וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים מִמֶּזֶל שׁוּר. סִימְנוּ: י"ח ל"ו. וְיֵצֵא
32 לָךְ רֵחַב הַיָּרֵחַ - בְּרוּחַ דְרוֹם, שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְשִׁלְשָׁה
33 וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. סִימְנוּ: ג' נ"ג. וְזֶה הוּא הַרְחֵב
34 הָרִאשׁוֹן. וְתִגְרַע מִקוֹם הַשָּׁמֶשׁ מִמֶּקוֹם הַיָּרֵחַ, וְשֶׁאֵר
35 אַחַת עֲשֶׂרֶה מַעֲלוֹת, וְשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים.
36 סִימְנוּ: י"א כ"ו. וְזֶה הוּא הָאֶרֶץ הָרִאשׁוֹן. וְלִפִּי
37 שֶׁהָיָה הַיָּרֵחַ בְּמִזֶּל שׁוּר, יִהְיֶה שְׁנוֹי מִרְאֶה הָאֶרֶץ
38 מַעֲלָה אַחַת, וְרְאוּי לִגְרַע אוֹתָהּ מִן הָאֶרֶץ הָרִאשׁוֹן,
39 יֵצֵא לָךְ הָאֶרֶץ הַשְּׁנִי: עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, וְשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים
40 חֲלָקִים. סִימְנוּ: יכ"ז. וְכֵן יִהְיֶה שְׁנוֹי מִרְאֶה הַרְחֵב

שא-אפשר שיראה". שם מדובר על תשע מעלות בשווה, ובאן כתוב "תשע מעלות", וזה כולל גם תשע מעלות עם מספר חלקים, שאין רבינו מדקדק בהם. ועוד, שם מדובר על ראייה "בכל ארץ ישראל", על זה נאמר "אי אפשר", אבל כאן כתוב "ודאי יראה", אולם אין כוונתו שיראה "בכל ארץ ישראל".

כב. פיצד? באנו להתבונן בקשת הראייה של לילי³⁸
ערב שבת, שני לחדש איר משנה זו, יצא לנו
בחשבון קשת הראייה: אחת עשרה מעלות ואחד
עשר חלקים, כמו שידעת³⁹. ולפי שהיתה קשת
הראייה בין עשר עד ארבע עשרה, ערכנו אותה אל
הארץ הראשון. וכבר ידעת⁴⁰, שהארץ הנה כליל זה
- אחת עשרה מעלות, ושבעה ועשרים חלקים. ולפי
שהיתה קשת הראייה יתר על אחת עשרה מעלות,
והיה הארץ הראשון יתר על [אחת] עשרה - ידע
שודאי יראה כליל זה לפי הקצין הקצובות. וכן
תשער בכל קשת וקשת עם הארץ הראשון שלה⁴¹.

(38) צ"ל "ליל", השווה פט"ו ה"ח; פט"ז ה"ד ועוד.
(39) ע"י למעלה הי"ד. (40) ע"י למעלה הי"ג. (41) צ"ל
אחת עשרה, וכך הוא בדפוס קושטא ובכתיב תימן.

כג. וכבר ראינו מן המעשים האלו כמה חשבונות
יש בו, וכמה תוספות וכמה גרועין, אחר שיגענו
הרבה, עד שהמצאנו דרכים קרובים שאין בחשבונם
עמק גדול. שהיה עקלקלות גדולות יש
במעגלותיו, ולפיכך אמרו חכמים⁴²: שמש ידע
מבואו, ירח לא ידע מבואו. ואמרו חכמים⁴³:
פעמים בא בארבה, פעמים בא בקצרה; כמו
שתראה מחשבונות אלו, שפעמים תוסיף ופעמים
תגרע, עד שתהא קשת הראייה, ופעמים תהיה קשת
הראייה ארבה ופעמים קצרה, כמו שבארנו.

(42) רבי יוחנן ראש השנה כה, א. (43) רבן גמליאל, שם.

כד. וטעם כל אלו החשבונות, ומפני מה מוסיפים
מנזן זה ומפני מה גרועין, והיאך נודע כל דבר
ודבר מאלו הדברים, והראייה על כל דבר ודבר -
היא חכמת התקופות⁴⁴ והגימטריות⁴⁵, שהבדל בה
חכמי יון ספרים הרבה, והם הנמצאים עכשו בידי
החכמים; אבל הספרים שהבדל חכמי ישראל, שהיו
בימי הנביאים מבני יששכר⁴⁶, לא הגיעו אלינו.
ומאחר שכל אלו הדברים בראיות ברורות הם, שאין
בהם דפי, ואי אפשר לאדם להרהר אחריהם - אין
חוששין למחבר, בין שהבדל אותם נביאים בין
שהבדל אותם האמות⁴⁷; שכל דבר שנתגלה טעמו,
ונודעה אמתו בראיות שאין בהם דפי, אנו סומכין
על זה האיש שאמר או שלמדו על הראייה
שנתגלה והטעם שנודע.

נוחים (ע"י לקמן פי"ח: 1) קשת הראייה, שממנה תלוי
שיעור הזמן שהירח גלוי לעין עד שקיעתו, (2) האורך
הראשון, כלומר המרחק בין הירח לבין השמש, שממנו תלוי
גודל החלק המואר של הירח. בה במידה שהירח התרחק
יותר מן השמש, בה במידה החלק המואר שבו גדול יותר.
בה במידה שקשת הראייה קטנה יותר, בה במידה מוכרח
האורך הראשון להיות גדול יותר, כדי שיראה הירח. ובה
במידה שהאורך הראשון קטן יותר, מוכרח קשת הראייה
להיות גדולה יותר. אם החלק המואר של הירח גדול, אפשר
לראותו אפילו הוא ממחר לשקוע. אם הוא נשאר זמן רב
גלוי עד השקיעה, אפשר לראותו אפילו כשהחלק המואר
קטן, כלומר האורך הראשון קטן. על זה בנויים קיצי
(גבולות) הראייה.

יז. ואלו הן קצי הראייה? אם תהיה קשת הראייה
מיתר³⁴ על תשע מעלות עד סוף עשר מעלות או
יתר על עשר, ויהיה הארץ הראשון שלש עשרה
מעלות או יותר - ודאי יראה³⁵; ואם תהיה הקשת
פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה.

(34) בדפוס קושטא - "מותר", וכן גם בהלכות י"ח, י"ט, כ',
כ"א. (35) כשקשת הראייה עולה במעט על המינימום, יכול
האורך הראשון להיות פחות מעט מן המקסימום.

יח. ואם תהיה קשת הראייה מיתר על עשר מעלות עד
סוף אחת עשרה מעלות או יתר על אחת עשרה, ויהיה
הארץ הראשון שתיים עשרה מעלות או יותר - ודאי
יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה הארץ
פחות מזה - לא יראה.

יט. ואם תהיה קשת הראייה מיתר על אחת עשרה עד
סוף שתיים עשרה מעלות או יתר על שתיים עשרה,
ויהיה הארץ הראשון אחת עשרה מעלות או יותר -
ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה
הארץ פחות מזה - לא יראה.

כ. ואם תהיה קשת הראייה מיתר על שתיים עשרה
מעלות עד סוף שלש עשרה מעלות או יתר על שלש
עשרה, ויהיה הארץ הראשון עשר מעלות או יותר -
ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה
הארץ פחות מזה - לא יראה.

כא. ואם תהיה קשת הראייה מיתר על שלש עשרה
מעלות עד סוף ארבע עשרה או יתר על ארבע
עשרה, ויהיה הארץ הראשון תשע מעלות³⁶ או יותר
- ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה או יהיה
הארץ פחות מזה - לא יראה. ועד כאן סוף הקצין.

(36) כאן חסרה המילה "קשת", וצ"ל קשת הראייה, וכן
בכתיב תימן. (37) כאן כתב רבינו, שבאורך ראשון של
תשע מעלות - ודאי יראה, ולמעלה ה"ג כתב "ובדוראי

קנה שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ה ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ביותר - ודאי יראה, אם לא יהיו שם עבים
המבדילין.

(3) כלומר, עונת השנה, ימות החמה או ימות הגשמים.

ה. עדים שראו החדש בזמנו, ובאו והעידו, וקבלום
בית דין, וקדשו את החדש הזה הראשון, ומנו
תשעה ועשרים יום מן היום המקדש, וליל שלשים
לא נראה הירח, מפני שאי אפשר לו להראות או
מפני שפסוהו עבים, והרי בית דין מצפין לו כל יום
שלשים, כמו שבארנו, ולא באו עדים, ועברו את
החדש, ונמצא יום ראש חדש השני יום אחד
ושלשים, כמו שבארנו;

(4) לפי חשבון הראייה.

ו. והתחילו למנות תשעה ועשרים יום מן יום ראש
החדש השני, וליל שלשים לא נראה הירח, אם
תאמר שפך מעברין את זה ועושין אותו שלשים,
וקובעין ראש החדש השלישי יום אחד ושלשים -
כך אפשר שלא יראה הירח בליל שלשים גם מחדש
זה, ונמצאו מעברין והולכין, ועושין חדשים אחר
שלשים כל השנה כלה, ונמצא בחדש אחרון אפשר
שיראה הירח בליל חמשה ועשרים בו או בליל
ששה ועשרים, ואין לה דבר שחוק והפסד יותר
מזה.

(5) כי הזמן שבין מולד למולד הוא כ"ט יום, י"ב שעות
ותשצ"ג חלקים.

ז. ואל תאמר שהדבר הזה דבר שאינו מצוי הוא,
שלא יראה הירח בכל השנה, אלא דבר קרוב הוא
הרבה, ופעמים רבות יאירע זה וכיוצא בו במדינות
שזמן הגשמים שם ארך והעבים רבים; שאין אנו
אומרים שלא יראה הירח בכל השנה, אלא שלא
יראה בתחלת החדשים ויראה אחר כך. ופעמים לא
יראה מפני שאי אפשר לו שיראה בהם, וחדשים
שאפשר שיראה בהם לא יראה מפני העבים או
מפני שהיה קטן ביותר ולא נתפנן אדם לראותו.

ח. אלא הקבלה שהיה ביד חכמים איש מפי איש
מפי משה רבנו כך היא: שבזמן שלא יראה הירח
בתחלת החדשים חדש אחר חדש - בית דין קובעין
חדש מעבר משלשים יום, וחדש חסר מתשעה
ועשרים יום; וכן מחשבין וקובעין חדש מעבר
וחדש חסר, בקביעה לא בקדוש, שאין מקדשין
אלא על הראייה. ופעמים עושין מלא אחר מלא או
חסר אחר חסר, כמו שיראה להם מן החשבון.

(6) לפי חשבונות הראייה ולא לפי החשבון האמצעי.

(7) אין אומרים "מקודש".

(44) אסטרונומיה. (45) הגדסה. (46) הכוונה לכתוב
"ומבני יששכר יודעי בינה לעתים" (דה"א, יב, לב). את
המילה "לעתים", דרשו חז"ל לחשבון העיבור. ע"י בראשית
רבה פרשה עב. ועי' רד"ק לפסוק שם. (47) "ושמע האמת
ממי שאמרה" (מתוך ההקדמה לשימונה פרקים).

יום שלישי כ"ה ניסן ה'תשע"ח

פרק שמונה עשרי

(1) אפשרות התגלות הירח ואפשרות העלמותה ונמשך
לעיבור החודש. ונסתיים הפרק בדין אין סומכין על קידוש
בית דין שבארץ ישראל.

א. דבר ידוע וברור, שאם יוציא לה החשבון
שהירח יראה בלילה, אפשר שיראה ואפשר שלא
יראה, מפני העבים שמכסין אותו, או מפני המקום
שהוא גיא, או שהיה הר גבוה כנגד רוח מערב
לאנשי אותו המקום,² שנמצאו כאלו הן יושבין
בגיא. שהירח לא יראה למי שהוא במקום נמוך,
אפילו היה גדול, ויראה למי שהוא עומד בראש הר
גבוה ותלול, אף על פי שהירח קטן ביותר; וכן
יראה למי ששוכן על שפת הים או למי שמהלך
בספינה בים הגדול, אף על פי שהוא קטן ביותר.

(2) שאינו גיא.

ב. וכן בימות הגשמים, אם יהיה יום צח, יראה
הירח יותר ממה שיראה בימות החמה. לפי שבימות
הגשמים, אם יהיה יום צח - יהיה האויר וף הרבה,
ויראה הרקיע בטהר יותר, מפני שאין שם אבק
שיתערב באויר; אבל בימות החמה יהיה האויר
כאלו הוא מעשן, מפני האבק, ויראה הירח קטן.

ג. וכל זמן שתמצא קשת הראייה והארץ הראשון
שתערף לה עם שני הקצין שלהם בצמצום - יהיה
הירח קטן ביותר, ולא יראה אלא במקום גבוה
ביותר; ואם תמצא קשת הראייה והארץ הראשון
ארבין הרבה, והוסיפו עד סוף הקצים שלהן
ממעלות - יראה הירח גדול; לפי ארך הקשת
והארץ הראשון יהיה גדול וגליתו לכל.

ד. לפיכך ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו
בלבם, שהן: זמן הראייה ומקומה, ושואלין את
העדים באי זה מקום ראייתם. שאם היתה קשת
הראייה קצרה, ויתן החשבון שיראה בצמצום, כגון
שהיתה קשת הראייה תשע מעלות וחמשה חלקים,
והיה הארץ הראשון שלש עשרה מעלות בשנה,
ובאו עדים שראוהו: אם היה בימות החמה, או
שהיו במקום נמוך - חוששין להן, ובדקין אותן
הרבה; ואם היה בימות הגשמים, או במקום גבוה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ו ניסן - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יִרְאָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲלֵא אִפְשָׁר שְׁנִירָא הֵיִרַח
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

13) באותו רוחב גיאוגרפי. במדינות שהן למערב ארץ-
ישראל שוקעת השמש יותר מאוחר, ובינתיים גדל האורך
הראשון (המרחק שבין הירח לשמש). מכאן שאם יראה
הירח בארץ-ישראל, יראה בכל המדינות שהן למערב ארץ
ישראל.

יִד. אָבֵל אִם לֹא יִרְאָה הֵיִרַח בְּרֹאשׁ הַהָרִים¹⁴
בְּמִדְיָנָה הַמַּעֲרֵבִית הַמְכֻנֶּנֶת פִּנְגֵּד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל -
בִּידוּעַ שֶׁלֹּא נִרְאָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

14) ולא היו עננים.

טו. וְכֵן אִם לֹא יִרְאָה הֵיִרַח בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - בִּידוּעַ
שֶׁלֹּא נִרְאָה בְּכָל מִדְיָנוֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵן לְמִזְרַח אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל וּמְכֻנֶּנֶת פִּנְגֵּד¹⁵; וְאִם יִרְאָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
- אִפְשָׁר שִׁירָאָה בְּמִדְיָנוֹת מִזְרָחִית וְאִפְשָׁר שֶׁלֹּא
יִרְאָה. לְפִיכָךְ: אִם יִרְאָה בְּמִדְיָנָה שֶׁהִיא לְמִזְרַח אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל וּמְכֻנֶּנֶת פִּנְגֵּד - בִּידוּעַ שְׁנִירָאָה בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל; וְאִם לֹא נִרְאָה בְּמִדְיָנָה הַמַּזְרָחִית - אִין בְּזָה
רְאִיָּה, אֲלֵא אִפְשָׁר שִׁירָאָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

15) כי שם מקדימה השמש לשקוע.

טז. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים - כְּשֶׁהִיוּ הַמִּדְיָנוֹת שְׁמֻעָרֵב
וְשְׁמֻזָּרֵחַ מְכֻנֶּנֶת¹⁶, כְּגוֹן שֶׁהִיוּ נוֹטוֹת לְצָפוֹן הָעוֹלָם
מְשֻׁלָּשִׁים מַעֲלוֹת עַד חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת; אָבֵל
אִם הִיוּ נוֹטוֹת לְצָפוֹן יוֹתֵר מִזֶּה אוֹ פָּחוֹת - מְשֻׁפְּטִים
אֲחֵרִים יֵשׁ לָהֶן¹⁷, שֶׁהִיוּ אֵינֶן מְכֻנֶּנֶת פִּנְגֵּד אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל. וְדָבָרִים אֵלּוּ שְׁבָאֲרָנוּ בְּעִיר מִזְרַח וּמַעֲרֵב,
אֵינֶן אֲלֵא לְהַגִּיד כָּל מְשֻׁפְּטֵי הָרְאִיָּה, לְהַגְדִּיל תּוֹרָה
וּלְהַאדִירָה, לֹא שֶׁהִיוּ בְּנֵי מִזְרַח אוֹ בְּנֵי מַעֲרֵב
סוֹמְכִין עַל רְאִיָּת הֵיִרַח אוֹ תוֹעִיל לָהֶם כְּלוּם, אֲלֵא
לְעוֹלָם אֵין סוֹמְכִין אֲלֵא עַל קִדּוּשׁ בֵּית דִּין שְׁבָאֲרָן
יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ כְּמָה פְּעָמִים.

16) ברוחב הגיאוגרפי. 17) בזריחה ובשקיעה.

יום רביעי כ"ו ניסן ה'תשע"ח

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עֶשְׂרִי

1) נטיותיו של הירח וחקירות העדים.

א. לְפִי שְׁאֲמָרוּ חֲכָמִים, שְׁבַכְלָל דְּבָרִים שֶׁהִיוּ
בּוֹדְקִין בָּהֶן אֶת הָעֵדִים אוֹמְרִין לָהֶן: לְהִיכֵן הִיָּה
הֵיִרַח נוֹטָה² - כְּשֶׁר בְּעֵינֵי הַלּוֹדִיעַ דֶּרֶךְ חֲשֹׁבוֹן דָּבָר
זֶה. וְאֵין אֲנִי מְדַקְדָּק בּוֹ, לְפִי שְׁאֵינוֹ מוֹעִיל בְּרְאִיָּה
כָּלֵל. וְתַחֲלַת חֲשֹׁבוֹן זֶה - לְדַעַת נְטִיַת הַמַּזְלוֹת
תַּחֲלָה.

2) לצפון או לדרום, ע"י ראש השנה כג, ב.

ט. וּמִתְפֻּנֵּין לְעוֹלָם בְּחֲשֻׁבוֹנָם, שְׁאִם יִרְאָה הֵיִרַח
בְּחֹדֶשׁ הַבָּא - יִרְאָה בְּזִמְנָו אוֹ בְּלֵיל עֲבוּרוֹ, לֹא שִׁירָאָה
קִדְּם זִמְנָו, שֶׁהוּא לֵיל שְׁמוֹנָה וָעֶשְׂרִים. וּבְחֲשֻׁבוֹנוֹת
הָרְאִיָּה הָאֵלּוּ שְׁבָאֲרָנוּ, יִתְבָּאֵר לָךְ וְתִדַּע מְתִי אִפְשָׁר
שִׁירָאָה וּמְתִי אִפְשָׁר שֶׁלֹּא יִרְאָה, וְעַל זֶה סוֹמְכִין
וּמַעֲבִרִין חֹדֶשׁ אַחֵר חֹדֶשׁ, אוֹ עוֹשִׁין חֹדֶשׁ חֹסֵר אַחֵר
חֹדֶשׁ חֹסֵר. וּלְעוֹלָם אֵין פּוֹחֲתִין מְאֻרְבָּעָה חֲדָשִׁים
הַמַּעֲבִרִין בְּשָׁנָה, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שְׁמוֹנָה חֲדָשִׁים
הַמַּעֲבִרִין⁸. וְגַם לְעַבּוֹר חֲדָשִׁים אֵלּוּ, שְׁמַעֲבִרִין לְפִי
חֲשֻׁבוֹן⁹, עוֹשִׁין סַעֲדַת עֲבוּר הַחֹדֶשׁ, כְּמוֹ שְׁאֲמָרְנוּ
בְּפֶרֶק שְׁלִישִׁי.

8) דין זה הוא בזמן שקדשו על פי הראייה, או קבעו על פי
חשבונות הראייה, אבל כיום שקובעים את החודש על פי
החשבון האמצעי, אין פוחתים מחמשה חדשים מעוברים
(בשנה שחדשה חסרים), ואין מוסיפים על שבעה חדשים
מעוברים (בשנה שחדשה שלמים). 9) ולא רק במקרה
שציפו בית דין כל יום השלושים לעדי הראייה שלא באו.

י. וְכָל שְׁתַּמְצָא בְּגִמְרָא מְדַבְּרִים שְׁמָרְאִין שְׁבִית דִּין
סוֹמְכִין עַל הַחֲשֻׁבוֹן, וּמִפִּי מִשָּׁה מְסִינִי שֶׁהַדָּבָר
מְסוּר לָהֶם וְהִרְשוּת בִּידָם לְחֹסֵר אוֹ לְעַבֵּר, וְכֵן זֶה
שֶׁחֹסֵר תְּשַׁעָה חֲדָשִׁים בְּשָׁנָה, וְכָל פִּיּוּצָא בְּזָה - הַכֹּל
עַל עֶקֶר זֶה הוּא בְּנוֹי, בְּזִמְן שֶׁלֹּא נִרְאָה הַחֹדֶשׁ
בְּזִמְנָו¹⁰.

10) ליל שלושים.

יא. וְכֵן זֶה שְׁאֲמָרוּ חֲכָמִים, שְׁמַעֲבִרִין אֶת הַחֹדֶשׁ
לְצִדְךָ¹¹ - הוּא בְּחֲדָשִׁים אֵלּוּ, שְׁמַעֲבִרִין אוֹתָן לְפִי
חֲשֻׁבוֹן וְעוֹשִׁין אַחַד מְלֵא וְאַחַד חֹסֵר, וְיֵשׁ לָהֶם
לְעַבֵּר חֹדֶשׁ אַחֵר חֹדֶשׁ אוֹ לְחֹסֵר - בְּזָה הוּא
שְׁמַעֲבִרִין לְצִדְךָ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִרְאָה הֵיִרַח בְּזִמְנָו;
אֲלֵא¹² בַּעַת שִׁירָאָה הֵיִרַח בְּזִמְנָו, שֶׁהוּא תַּחֲלַת הִיּוֹתוֹ
נִרְאָה אַחֵר שְׁתַּמְקֵפֵץ עִם הַשָּׁמֶשׁ - מְקַדָּשִׁין לְעוֹלָם.

11) כדי למנוע ששבת ויום הכפורים יבואו רצופים. 12) -
אבל.

יב. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ - בְּזִמְן שֶׁיֵּשׁ שָׁם בֵּית דִּין,
וְסוֹמְכִין עַל הָרְאִיָּה; אָבֵל בְּזִמְנִים אֵלּוּ - אֵין סוֹמְכִין
אֲלֵא עַל הַקִּבְיָה, בְּזָה הַחֲשֻׁבוֹן הָאֲמָצְעִי הַפְּשׁוּט
בְּכָל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת אֵלּוּ.

יג. יִתְבָּאֵר בְּסִפְרֵי חֲשֻׁבוֹן הַתְּקוּפוֹת וְהַגִּימְטְרִיאוֹת,
שְׁאִם יִרְאָה הֵיִרַח בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - יִרְאָה בְּכָל מִדְיָנוֹת
הָעוֹלָם שֶׁהֵן לְמַעֲרֵב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמְכֻנֶּנֶת פִּנְגֵּד¹³; וְאִם
יִתֵּן הַחֲשֻׁבוֹן, שֶׁלֹּא יִרְאָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - אִפְשָׁר
שִׁירָאָה בְּמִדְיָנוֹת אַחֲרוֹת שֶׁהֵן לְמַעֲרֵב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
וּמְכֻנֶּנֶת פִּנְגֵּד. לְפִיכָךְ: אִם יִרְאָה הֵיִרַח בְּמִדְיָנָה
שֶׁהִיא לְמַעֲרֵב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - אִין בְּזָה רְאִיָּה שֶׁלֹּא

- 1 ב. העגולה שהיא עוברת במחצית המזלות, שבה
- 2 מהלך השמש, אינה עוברת באמצע העולם מחצי
- 3 המזרח לחצי המערב, אלא נוטה היא מעל הקו
- 4 השווה, המסבב באמצע העולם, כנגד צפון ודרום,
- 5 חצייה נוטה לצפון וחצייה נוטה לדרום.³
- (3) ע' בצירור 4.
- 6 ג. ושתי נקודות יש בה, שפוגעת בהן בעגולת הקו
- 7 השווה, המסבב באמצע העולם: הנקודה האחת -
- 8 ראש מזל טלה, והנקודה השנייה שפנגדה - ראש
- 9 מזל מאזנים. ונמצאו ששה מזלות נוטות לצפון -
- 10 מתחלת טלה עד סוף בתולה, וששה נוטות לדרום
- 11 - מתחלת מזל מאזנים עד סוף מזל דגים.
- 12 ד. ומראש מזל טלה יתחילו המזלות לנטות מעט
- 13 מעט ולהתרחק מעל הקו השווה כנגד הצפון, עד
- 14 ראש סרטן, ויהיה ראש סרטן רחוק מעל הקו השווה
- 15 לרוח הצפון שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה
- 16 בקרוב. ויחזרו המזלות להתקרב לקו השווה מעט
- 17 מעט, עד ראש מאזנים, שהוא על הקו השווה.
- 18 ומראש מאזנים יתחילו לנטות ולהתרחק כנגד רוח
- 19 דרום, עד ראש גדי, ויהיה ראש גדי רחוק מעל הקו
- 20 השווה לרוח דרום שלש ועשרים מעלות וחצי
- 21 מעלה. ויחזרו המזלות להתקרב מעט מעט כנגד הקו
- 22 השווה, עד ראש טלה.
- 23 ה. נמצא ראש טלה וראש מאזנים מסבב על הקו
- 24 השווה. ולפיכך, כשתהיה השמש בשני ראשים אלו,
- 25 לא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום, ותזרח בחצי
- 26 מזרח ותשקע בחצי מערב, ויהיה היום והלילה
- 27 שוין בכל הישוב.⁵
- (4) יחד עם השמש בסיבוב היומי. (5) בראש טלה (אביב)
- ובראש מאזנים (סתיו), השמש בדיוק בקו המשווה, ואז
- אורך היום שווה לאורך הלילה.
- 28 ו. הרי נתברר לך, שכל מעלה ומעלה ממעלות
- 29 המזלות נוטה לצפון או לדרום, ויש לנטותה שעור,
- 30 ורב הנטיה לא תהיה יותר על שלש ועשרים
- 31 מעלות וחצי בקרוב.
- (6) הגדולה ביותר.
- 32 ז. ואלו הם השעורים של נטיות, לפי מנן המעלות
- 33 של מזלות. וההתחלה מתחלת מזל טלה. עשר מעלות
- 34 - נטייתם ארבע מעלות. עשרים מעלות - נטייתם
- 35 שמונה מעלות. שלשים מעלות - נטייתם אחת עשרה
- 36 מעלות ומחצה. וארבעים מעלות - נטייתם חמש
- 37 עשרה מעלות. חמשים מעלות - נטייתם שמונה עשרה
- 38 מעלות. ששים מעלות - נטייתם עשרים מעלות.
- 39 שבעים מעלות - נטייתם שלש ועשרים מעלות.
- 40 שמונים מעלות - נטייתם שלש ועשרים מעלות.
- 41 תשעים מעלות - נטייתם שלש ועשרים מעלות וחצי
- 42 מעלה.
- 43 ח. ואם יהיו אחדים במנן - תקח להם מנתם מבין
- 44 שתי הנטיות, כמו שבארנו בשמש⁷ ובירח⁸. כיצד?
- 45 חמש מעלות - נטייתם שתי מעלות. ואם היה מנן
- 46 המעלות שלש ועשרים - נטייתם תשע מעלות. ועל
- 47 דרך זו בכל האחדים שהן עם העשרות.
- (7) למעלה פי"ג, ה"ז. (8) למעלה פט"ו, ה"ז.
- 48 ט. ומאחר שתדע הנטיה של מעלות מאחד עד
- 49 תשעים - תדע נטייתם כלן, בדרך שהודענום ברחב
- 50 הירח⁹: שאם היה המנן יותר על תשעים עד מאה
- 51 ושמונים - תגרע אותו ממאה ושמונים, ואם היה
- 52 יותר על מאה ושמונים עד מאתיים ושבעים - תגרע
- 53 ממנו מאה ושמונים¹⁰, ואם היה יותר על מאתיים
- 54 ושבעים עד שלש מאות וששים - תגרע אותו
- 55 משלש מאות וששים, והנשאר תדע נטיתו, והוא
- 56 נטית אותו המנן שבידך בלא גרעון ולא תוספת.
- (9) למעלה פט"ז, ה"ג. (10) כי בק"פ מעלות (מזל מאזנים)
- אין כל נטיה מקו המשווה.
- 57 י. אם תרצה לידע כמה מעלות הוא הירח נוטה
- 58 מעל הקו השווה כנגד צפון העולם או כנגד דרום
- 59 העולם - תדע תחלה כמה נטית המעלה שהיא
- 60 מקום הירח האמתי, ולאי זה רוח היא נוטה, לצפון
- 61 או לדרום¹¹. ותחזור ותחשב ותוציא רחב הירח
- 62 הראשון, ותראה אם הוא צפוני או דרומי. אם
- 63 נמצאו רחב הירח ונטית מעלתו¹² ברוח אחת, כגון
- 64 שהיו שניהם צפוניים או דרומיים - תקבץ
- 65 שניהם¹³; ואם נמצאו בשתי רוחות, כגון שהיה
- 66 האחד דרומי והאחד צפוני - תגרע המעט משניהם
- 67 מן הרב, והנשאר הוא מרחק הירח מעל קו השווה
- 68 באותה הרוח שהיה בה הרב בשניהם¹⁴.
- (11) ע' ה"ג. (12) של מקום הירח האמיתי. (13) תחבר
- את המספרים, כי נטיית המעלה ממעלות המזלות, מראה על
- נטיית השמש מן קו המשווה, ורוחב הירח מראה על נטיית
- הירח מן השמש. (14) צ"ל "משניהם", דוגמת המעט
- "משנים", וכן הוא בדפוס קושטא. גורעים, מכיון
- שהמספרים השווים בכיוונים מנוגדים מבטלים זה את זה.
- 69 יא. כיצד? באנו לידע כמה הירח נוטה מעל הקו
- 70 השווה כליל הראייה, שהוא שני לאחדש איר משנה זו,
- 71 וכבר ידעת¹⁵ שמעלת הירח היתה תשע עשרה ממזל
- 72 שור, נטייתו בצפון כמו¹⁶ שמונה עשרה מעלות, ורחב
- 73 הירח היה בדרום כמו¹⁷ ארבע מעלות, תגרע המעט מן

29 יְשׁוּטְטוּ לְבַקֵּשׁ אַחֲרֶיהָ בְּסִפְרֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם. דְּרָשׁוּ מֵעַל
30 סֵפֶר ה' וַיִּקְרְאוּ, אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נִעְדְּרָה²⁴.

(24) בדפוס קושטא ובדפוס רומי ר"מ מסתיים הענין במילים: בריך רחמנא דסייען.

יום חמישי כ"ז ניסן ה'תשע"ח

הלכות תעניות

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת. וְהִיא: לִצְעֵק לִפְנֵי הַשֵּׁם בְּכָל עַת
צָרָה גְדוֹלָה שְׁלֹא תְבוֹא עַל הַצָּבוּר.
וּבְאֹר מִצְוָה זוֹ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) נתבאר בו ענין התענית מהו, וכיצד אדם מקבלו, ואי זה דבר אסור בכל תענית, ומה עושים צבור בכל תענית. וסוף דבר נתבאר בו מה שהוא ביאור כללי לנמשך אחר מצות התורה, והוא לזעוק בעת צרה כמבאר שם.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לִזְעֹק: וְלִהְרִיעַ בַּחֲצוֹצְרוֹת³¹
עַל כָּל צָרָה שֶׁתְּבוֹא עַל הַצָּבוּר. שְׁנֵאמַר: עַל הַצָּר
הַצָּר אֲתָמָּם - וְהִרְעַתֶּם בַּחֲצוֹצְרוֹת. פְּלוֹמֵר: כָּל דָּבָר
שֶׁיֵּצֵא לָכֶם, כְּגוֹן בַּצָּרָה וְדָבָר וְאַרְבֵּה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן,³⁴
זֶעֱקוּ עֲלֵיהֶן וְהִרְעִיעוּ.³⁵

(2) להתפלל בקול רם. (3) החצוצרות היו עשויות מעשת של כסף (פ"ג מהל' כלי המקדש ה"ה). (4) ב'ספרי' לבמדבר י, ט: "רבי עקיבא אומר... שדפון, וירקון, ואשה מקשה לילד, וספינה המטורפת בים מנין? תלמוד-לומר על הצר הצורך אתכם, על כל צרה וצרה שלא תבוא על הציבור - והרעותם בחצוצרות". (5) וכתב ה'מגן אברהם' (או"ח תחילת סי' תקעו): "ואני תמה, למה אין אנו נוהגין לתקוע בעת צרה, ואף-על-פי שאין תענית ציבור בבבל, מכל-מקום הלא מצוה מדאורייתא לתקוע בלא תענית?" ויכבר עמדו על זה הרמב"ם בדרשתו לראש-השנה (הצופה מארץ הגר שנה א' וב'), וכתב שמה שאין תוקעין בצרפת בתענית הוא מפני שהם סבורים שמה שאמרו "אין תענית ציבור בבבל" - היינו אפילו לתפילה ולתקיעות].

ב. וְדָבָר זֶה מִדְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה הוּא. שֶׁבִּזְמַן שֶׁתְּבוֹא
צָרָה וְיִזְעָקוּ עָלֶיהָ וְיִרְעוּ, יִדְּעוּ הַכָּל שֶׁבִּגְלָל
מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים הוֹרַע לָהֶן. פְּתוּב: עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ
וְגו'. וְזֶה הוּא שֶׁיִּגְרֹם לְהִסִּיר הַצָּרָה מֵעֲלֵיהֶם.

ג. אֲבָל אִם לֹא יִזְעָקוּ וְלֹא יִרְעוּ, אֲלֵא יֹאמְרוּ: דָּבָר
זֶה מִמְּנֵהג הָעוֹלָם אֲרַע לָנוּ, וְצָרָה זוֹ נִקְרָה נִקְרִית -
הִרִי זוֹ דֶּרֶךְ אֲכֻזִּיּוֹת, וְגוֹרָמַת לָהֶם לְהִדָּבֵק
בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים. וְתוֹסִיף הַצָּרָה צְרוֹת אַחֲרוֹת. הוּא
שֶׁתְּבוֹב בַּתּוֹרָה: וְלִלְכֹתָם עִמִּי בְּקָרִי, וְלִלְכֹתִי גַם אֲנִי
עִמָּכֶם בְּחֵמַת קָרִי. פְּלוֹמֵר: כִּשְׁאֲבִיא עֲלֵיכֶם צָרָה כְּדִי
שֶׁתְּשׁוּבוּ, אִם תֹּאמְרוּ שֶׁהִיא קָרִי, אוֹסִיף לָכֶם חֵמַת
אוֹתוֹ קָרִי.

הֶרֶב - יִשְׁאָר אַרְבַּע עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, נִמְצָא הִירָח רְחוֹק
מֵעַל הַקוֹ הַשָּׁוֶה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת לְרוֹחַ צָפוֹן;
שְׁהִרֵי הַמִּנֵּן הֶרֶב, שֶׁהוּא שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, הִנֵּה
צָפוֹנִי. וְכָל חֲשׁוֹן זֶה - בְּקָרוֹב כֹּלָא דְקָדוֹק, לְפִי
שְׁאִינוּ מוֹעִיל בְּרֵאשִׁי¹⁸.

(15) ע' למעלה פי"ז, הי"ג. (16) ולא בדיוק, כי י"ח מעלות עולה הנטייה בכ' מעלות ממזל שור, ע' למעלה ה"ז. (17) בעצם שלוש מעלות ונ"ג חלקים. אין הרמב"ם מדקדק, כפי שהוא מבאר זאת בסוף הלכה זו. (18) אלא מועיל כתחילת חשבון למתן תשובה לשאלה: להיכן היה הירח נוטה, וע' ה"א.

יב. אִם תִּרְצֶה לִידַע לֹאִי זֶה רֹחַ מְרוּחוֹת הָעוֹלָם
יִרְאֶה הִירָח נוֹטָה - תַּחֲשֹׁב וְתִדַּע מִרְחָקוֹ מֵעַל הַקוֹ
הַשָּׁוֶה: אִם יִהְיֶה עַל הַקוֹ הַשָּׁוֶה, אוֹ קָרוֹב מִמֶּנּוּ
בְּשִׂתִּים אוֹ שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת בְּצָפוֹן אוֹ בְּדָרוֹם¹⁹ - יִרְאֶה
מִכֵּן כְּנֶגֶד אֲמָצֵעַ מֵעֵרֵב²⁰, וְתִרְאֶה פְּגִימָתוֹ מִכֵּנָת
כְּנֶגֶד מִזְרַח הָעוֹלָם בְּשָׁוֶה.

(19) לשתיים או שלוש מעלות אין ערך רב בחשבון בלתי-מדויק זה. (20) אם בשעת השקיעה הירח על קו המשווה, הרי רואים אותו שוקע בדיוק במערב. אם הירח נע במרחק מסויים מן קו המשווה, לצפון או לדרום, הרי גם שקיעתו תהיה במרחק מן קו המשווה.

יג. וְאִם יִהְיֶה רְחוֹק מֵעַל הַקוֹ הַשָּׁוֶה לְצָפוֹן הָעוֹלָם
- יִרְאֶה בֵּין מֵעֵרֵב הָעוֹלָם וּבֵין צָפוֹנוֹ, וְתִרְאֶה
פְּגִימָתוֹ נוֹטָה מִכְּנֶגֶד מִזְרַח הָעוֹלָם כְּנֶגֶד דָּרוֹם
הָעוֹלָם.

יד. וְאִם הִנֵּה רְחוֹק מֵעַל הַקוֹ הַשָּׁוֶה לְדָרוֹם הָעוֹלָם -
יִרְאֶה בֵּין מֵעֵרֵב הָעוֹלָם וּבֵין דָּרוֹמוֹ, וְתִרְאֶה פְּגִימָתוֹ
נוֹטָה מִכְּנֶגֶד מִזְרַח הָעוֹלָם כְּנֶגֶד צָפוֹן הָעוֹלָם. וְלִפִּי רַב
הַמִּרְחָק, וְלִפִּי רַב הַנִּטְיָה²¹.

(21) בה במידה שהמרחק מן קו המשווה גדול יותר, לצד צפון או לצד דרום, בה במידה גדולה יותר נטיית החלק הפגום מן המזרח לצד דרום או לצד צפון.

טו. וּמַחְקִירַת הָעֵדִים - שְׁאוּמְרִין לָהֶם: כִּמָּה הִנֵּה
גְּבוּהָ²² וְדָבָר זֶה יוֹדַע מִקִּשְׁת הָרֵאשִׁי²³: שֶׁבִּזְמַן
שֶׁתִּהְיֶה קִשְׁת הָרֵאשִׁי קְצֵרָה - יִרְאֶה הִירָח כְּאֵלוֹ הוּא
קָרוֹב מִן הָאָרֶץ, וּבִזְמַן שֶׁתִּהְיֶה אֲרֵבָה - יִרְאֶה גְּבוּהָ
מֵעַל הָאָרֶץ. וְלִפִּי אֲרֵף קִשְׁת הָרֵאשִׁי, לְפִי גְּבוּהוֹ מֵעַל
הָאָרֶץ בְּרֵאשִׁית הָעֵינִים.

(22) ע' ראש השנה כג, ב. (23) ע' למעלה פי"ז, הי"ד.

טז. הִרִי בְּאֲרָנוּ חֲשׁוֹנוֹת כָּל הַדְּרָכִים שֶׁצָּרִיכִין לָהֶם
בִּידִיעַת הָרֵאשִׁי וּבַחֲקִירַת הָעֵדִים, כְּדִי שִׁיְהִיָּה הַכָּל
יָדוּעַ לְמִבְּנִים, וְלֹא יִחְסְרוּ דֶּרֶךְ מִדְּרָכֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא

מפורש ב"ירושלמי" נדרים פ"ח ה"א. (18) משנה, שם יט, א. וראה להלן פ"ב ה"ב, שצועקים על המזונות אפילו בשבת. (19) סכנת שטפון. (20) שפגעה בה סערה בים, והיא קרובה להשבר. (21) תענית כב, ב. (22) רבינו מפרש מה שאמרו מתריעין ב'עננו' (תענית יד.), היינו תפלת עננו בתענית (מגיד-משנה). וכן כתב בפירוש המשנה (תענית יט.) שמתענין. אבל למעלה בפ"ב דהל' שבת הכ"ד, ובפרק ל' שם הי"ב, לא הביא שמתענים (כסף-משנה). ואמנם ב'טור' (או"ח סי' תקעו) לא העתיק "מתענין עליהם בשבת". (23) בתענית יד, א: "שופרות בשבת, מי שרי?" (= וכי מותר לתקוע בשופר בשבת?). (24) כרבי יוסי, שאמר (תענית יט.) "לעזרה ולא לצעקה", ופירשה רבינו (ב'פירוש המשניות') בין בתפילה ובין בתקיעה, אלא שאין הלכה כדבריו לענין מניעת הצעקה בשבת, אבל לענין תקיעה לעזרה - הלכה כדבריו. [וכן יש לפרש בדברי רבינו למעלה פ"ל מהל' שבת הי"ב "שמתריעין עליהן בשבת לעזרן" - דהיינו בתקיעה].

ז. וכן אין גוזרין תענית בתחלה בראשי חודשים, או בחגים ופורים²⁵, או בחלו של מועד²⁶. ואם התחילו להתענות על הצרה אפילו יום אחד, ופגע בהן יום מאלו - מתענין ומשלימין היום בתענית.

(25) משנה, תענית טו, ב. (26) במשנה שם לא נזכר חולו של מועד.

ח. תעניות אלו²⁷, שמתענין על הצרות²⁸, אין מתענין בהן לא עבירות ולא מניקות ולא קטנים²⁹. ומתירין לאכל בלילה³⁰ אף על פי שמתענין למחר, חוץ מתעניות המטר³¹, כמו שיתבאר³². וכל תענית שאוכלין בה בלילה, בין צבור בין יחיד, הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר³³. והוא שלא ישן, אכל אם ישן - אינו חוזר ואוכל³⁴.

(27) תענית יד, א. ו'תוספתא' פ"ב דתענית. (28) אבל בשבע תעניות אחרונות שגוזרים על עצירת הגשמים - גם אלה מתענים (להלן פ"ג ה"ה). (29) קטנים לא נזכרו לא בגמרא שם, ולא בתוספתא שם. ואמנם צריך עיון, שהרי קטנים אינם מתענים לעולם? ואפשר שהמדובר באלה שהם בני י"ג שנה, כל זמן שלא הגיעו לגבורת אנשים. וכן המנהג שאין גוזרין תענית על פחותים מ"ח לזכר וט"ו לנקבה ('מגן אברהם' או"ח סי' תקעו). ויש אומרים שהכוונה שאין צריך אפילו לחנכם, ואין התעניות האלו דומות ליום הכיפורים שמחנכים הקטנים בתענית שעות, כמו שכתב רבינו בפ"ב מהל' שביית עשור ה"י (האדרי"ת בהגהותיו). (30) תענית יב, א. (31) שלש תעניות שניות. (32) להלן פ"ג ה"ג. (33) כרבי, בתענית שם. (34) שהרי הפסיק והסתלק מן האכילה. ויש אומרים שדווקא אם לא התנה לאכול, אבל אם התנה - מותר (מגיד-משנה בשם "ירושלמי" תענית פ"א ה"ד).

ט. כשם שהצבור מתענים על צרתו, כך היחיד מתענה על צרתו³⁵. כיצד? הרי שהיה לו חולה, או

ד. ומדברי סופרים⁶, להתענות על כל צרה⁸ שתבוא על הצבור עד שירחמו מן השמים. ובימי התעניות האלו זועקין בתפלות⁹ ומתחננים ומריעין בתצורות כלבד. ואם היו במקדש, מריעין בתצורות ובשופר¹⁰. השופר מקצר והתצורות מאריכות, שמצות היום¹¹ בתצורות. ואין תוקעין בתצורות ושופר באחד אלא במקדש, שנאמר: בתצורות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'¹².

(6) חכמים. שהרי לא נזכר עינוי בתורה (מגיד-משנה). (7) לגזור צום על הציבור (משנה, תענית יט.). (8) המבוארות להלן בפרק שני. (9) המבוארות להלן בפרק רביעי. (10) משנה, ראש השנה כו, ב. (11) של תענית. (12) בית המקדש ששם גילוי שכינה, הוא "לפני המלך ה'".

ה. תעניות אלו, שגוזרין על הצבור מפני הצרות, אינן יום אחד יום, שאין רב הצבור יכולים לעמוד בדבר זה¹³. ואין גוזרין בתחלה¹⁴ תענית אלא בשני בשבת ובחמישי שלאחריו¹⁵ ובשני שלאחריו. וכן על הסדר הזה: שני וחמישי ושני¹⁶. עד שירחמו.

(13) ולעולם אין גוזרים גזירה על הציבור אלא אם-כן רוב הציבור יכולים לעמוד בה (פ"ב מהל' ממרים ה"ה). (14) התחלת סדרת התעניות (משנה, תענית טו:). (15) "ואין גוזרין תענית על הציבור בתחילה בחמישי שלא להפקיע השערים", כשרואין בעלי חנויות שקונים למוצאי חמישי שתי סעודות גדולות, אחת לליל תענית ואחת לשבת, יהיו סבורין שבא רעב לעולם ומייקרין ומפקיעין השער (רש"י). והרמב"ם בפירושו למשניות, כתב: שלא יאמרו אם לא שראו בית-דין שהרעב בא, לא היו דוחקים לגזור התענית עתה סמוך לשבת, ומפני כן ייקרו ויפקיעו השער. (16) בכתב-יד קדמון כתוב, שמצא נוסחא אחרת מכתב-ידו של הרמב"ם: "וכן על הסדר חמישי ושני וחמישי" (וכ"ה להלן פ"ג ה"ה וה"ט). ולפי גירסא זו יוצא, שאת המשך התעניות אפשר לקבוע ולהתחיל בחמישי, כדעת התנא-קמא שם במשנה, ולא כרבי יוסי שאמר "כשם שאין הראשונות בחמישי, כך לא שניות ולא אחרונות". וכן פסק בפירוש המשנה שם ('מעשה רוקח'). ומלשון "בתחילה" שכתב, גם כן נראה כנוסחא זו.

ו. אין גוזרין תעניות על הצבור לא בשבתות ולא ב'מים טובים'¹⁷. וכן אין תוקעין בהן לא בשופר ולא בתצורות, ולא זועקים ומתחננים בהם בתפלה¹⁸. אלא אם כן היתה עיר שהקיפוה עפ"ם, או נהר¹⁹, או ספינה המטריפת בהם²⁰. אפילו יחיד²¹ הנדף מפני עפ"ם, מפני לסטים ומפני רוח רעה - (מתענין)²² עליהם בשבת (זועקין ומתחננים עליהם בתפלה. אבל אין תוקעין²³, אלא אם כן תקעו לקבץ את העם לעזר²⁴ אותם ולהצילן.

(17) משנה, תענית טו, ב: "אין גוזרין תענית על הציבור בראשי חודשים כו" וכל-שכן בשבתות וימים-טובים. וכן

ומתענה ואפלו בשבת. ומתפלל "ענו" 49 בכל
תפלה, אף על פי שלא קבלה מבעוד יום. והמתענה
בשבת, מתענה יום אחר, מפני שבטל ענג שבת 50.

(46 תענית יב, ב. 47) "יש אומרים, שבזמן הזה אין להתענות תענית חלום בשבת, שאין אנו בקיאים בפתרון חלומות לידע איזה טוב ואיזה רע, והעולם אומרים שנמצא בספרים קדמונים, שעל שלשה חלומות מתענים בשבת: הרואה ספר-תורה שנשרף, או יום הכיפורים בשעת נעילה, או קורות ביתו או שינוי שנפלו, ונראה לי שהחלומות שאמרו במסכת ברכות פרק הרואה שהם רעים, גם עליהם מתענין בשבת" (שולחן ערוך "או"ח סי' רפח). (48 ויתעורר. 49) כן כתבו 'הלכות גדולות' (מגיד-משנה). (50 תענית, שם: "מאי תקנתיה (מה תקנתו של זה שמתענה תענית חלום בשבת)? ליתבי תעניתא לתעניתא" (ישב בתענית אחר, ויכפר על זה שהתענה בשבת).

יג. מתענה אדם שעות 51, והוא שלא יאכל כלום 26
שאר היום 52. פיצד? הרי שהיה טרוד בחפציו
ומתעסק בצרכיו, ולא אכל עד חצות או עד תשע
שעות 53, ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום
- הרי זה מתענה אותן שעות 54, ומתפלל בהן
"ענו". שהרי קבל עליו התענית קדם שעות
התענית. וכן אם אכל ושתה, ואחר כך התחיל
להתענות שאר היום - הרי זה תענית שעות 55.

(51 שם, יא, ב. 52 שם, יב, א. 53) כלומר, לא קיבל עליו תענית, אלא מפני טרדתו לא טעם. (54 שנשארו מן היום. 55) "ירושלמי" גדרים פ"ח ה"א: "מילתיה דרבי יונה אמר מתענין שעות, רבי יונה הוה בצור, ושמע דרמך (נפטר) בריה דרבי יוסי, אף-על-גב דאכיל גובנה (גבינה) ושתה מיא (ושתה מים באותו יום) - צם כל ההוא יומא" (ונחשב לו לתענית). אבל הראב"ד וכל הראשונים חולקים עליו וסוברים, שכיון שהבבלי אומר בפירוש (תענית יב). "והוא שלא טעם כלום עד הערב", הוא חולק על הירושלמי. וכתב המגיד-משנה שדעת הרמב"ם לפרש "והוא שלא טעם כלום עד הערב", היינו משעה שחושב להתענות. [והיינו מה שאמרו: "כל תענית שלא שקעה עליו החמה - אינו תענית" וכגירסת רבינו חננאל (תענית, שם) "אמר רב חסדא: הא דאמרת מתענין לשעות כו' והוא שלא טעם כלום עד הערב כו' רב חסדא לטעמיה דאמר כל תענית שלא שקעה עליו חמה - לאו שמיה תענית". ולא כהראב"ד שכתב, שהן שתי מימרות נפרדות, והראשונה באה למעט מי שאכל לפני חצות היום ואחר-כך קיבל עליו התענית עד הערב]. והרשב"א בתשובה מביא, ששמע שהרמב"ם חזר בו מדין זה, ותיקן כך: "עיניו שעות אינו עיניו אלא אם לא טעם באותו יום כלום".

יד. כל השרוי בתענית - בין שהיה מתענה על צרתו
או על חלומו, בין שהיה מתענה עם הצבור על
צרתם - הרי זה לא ינהג עדוניה בעצמו, ולא יקל
ראשו, ולא יהיה שמח וטוב לב; אלא דואג ואונן,

1 תועה במדבר, או אסור בבית האסורין - יש לו
2 להתענות עליו ולבקש רחמים בתפלתו. ואומר
3 "ענו" וכו' 36 בכל תפלה שמתפלל. ולא יתענה
4 בשבתות ולא במועדות ולא בראשי חודשים ולא
5 בחגגה ופורים 37.

(35) כתנא-קמא של רבי יוסי (תענית כב): שאמר "על כולן (על כל הצרות שנזכרו שם) יחיד רשאי לסגף עצמו בתענית". וכן מפורש בשמואל-ב יב, טו-טז: "ויגוף ה' את הילד כו' ויאנש. ויבקש דוד את האלקים בעד הנער ויצום דוד צום" (האדר"ת בהגהותיו). (36 תענית יג, ב: "יחיד שקיבל עליו תענית, מתפלל של תענית (=ענו) - בשומע תפלה". (37 שם, י, א.

6 י. כל תענית שלא קבלה עליו היחיד מבעוד יום,
7 אינו תענית 38. פיצד מקבלה? כשיתפלל תפלת
8 מנחה, אומר אחר התפלה: מחר אהא בתענית.
9 וגומר בלבו 39 להתענות למחר. ואף על פי שהוא
10 אוכל בלילה, לא הפסיד כלום 40. וכן אם גמר בלבו
11 לקבל עליו להתענות שלשה או ארבעה ימים זה
12 אחר זה, אף על פי שהוא אוכל כל לילה ולילה,
13 לא הפסיד תעניתו. ואינו צריך פונה לכל יום ויום
14 מבעודו 41.

(38 שם, יד, א: "ואי יתיב (אם יושב בתענית בלי קבלה מבערב), מאי? אמר רבה בר שילא: דמיא למפוחא דמליא זיקא (הוא דומה למפוח שנופחין בו הנפחין את האור המתמלא ברוח, אף זה נתמלא רוח, שלא אכל בחינם - רש"י). כלומר אין זה תענית כלל וכלל, אבל הוא כתענית שעות (להלן הלכה יג). (39) בנוסחת המגיד-משנה, היה כתוב: "כשיתפלל תפילת מנחה או אחר התפילה, אומר ענו וגומר בלבו". ופירשה: כשיתפלל - היינו בשומע תפילה (וכפירוש ר"ח), או אחר התפילה - אחר שסיים תפילתו (וכפירוש רש"י) קודם שיעקור רגליו. ומה שכתב "אומר ענו", כן הוא גם בשאילתות ויקהל סי' סו. והיינו שאומר "ענו ה' ענו ביום צום תענית, כי למחר אשב בתענית" (הגהות אשר"י פ"א דתענית סי' יג), ועי' רא"ש שם, ותשובות רבינו בסוף הספר. (40 תענית יא, ב. (41 מבעוד יום שלו.

15 יא. קבל עליו 42 מבעוד יום להתענות למחר - בלבד
16 והתענה, ובלילה נמלך 43 להתענות ביום שני 44, אף
17 על שזן בתעניתו - אינה תענית, מפני שלא קבלה
18 עליו מבעוד יום; ואין צריך לומר שהיה אוכל
19 ושותה בלילה והשפים בפקר ונמלך להתענות,
20 שאין זו תענית כלל 45.

(42 תענית, שם. 43) התחרט. (44) כלומר, גם ביום שני.
(45) מכיון שצם בלא קבלת תענית. ויש לו דין תענית שעות, המבואר להלן בהלכה יג.

21 יב. הרואה 46 חלום רע, צריך להתענות למחר 47, כדי
22 שישבו ויעזרו 48 במעשיו ויחפש בהן ויחזר בתשובה.

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יז. בכל יום תענית שגזרין על הצבור מפני הצרות,
בית דין והזקנים יושבין בבית הכנסת ובדוקים על
מצושי אנשי העיר מאחר תפלת שחרית עד תצות
היום. ומסירין המכשולות של עבדות; ומזהירין
ודורשין וחוקרין על פצלי חמס ועבדות, ומפרישין
אותן; ועל פצלי זרוע, ומשפילין אותן; וכיוצא
בדברים אלו⁵⁶. ומחצני היום ולערב: רביעי היום
קוראין בברכות וקללות שבתורה⁵⁷, שנאמר: מוסר
ה' בני אל תמאס, ואל תקץ בתוכחתו. ומפטרין
בנביא בתוכחות מענין הצרה. ורביעי היום האחרון
מתפללים מנחה ומתחננים וזוועקים ומתנודים כפי
כחם.

(69) תענית יב, ב. מימרא של אביי. ונאף-על-פי שסוגיית
הגמרא שם עוסקת בשלוש תעניות שניות (המבוארות להלן
פ"ג ה"ג-ה"ד) - מכיון שהביא הפסוק (נחמיה ט, ג)
"ויקראו בספר תורת ה' אלקים רביעית היום, ורביעית
מתוודים ומשתחווים לה' אלקיהם", נראה שבכל תענית
נוהגים כן. וראה להלן בפ"ג ה"ב, ובלחם-משנה כאן.
(70) משנה, מגילה ל, ב. ומימרא של אביי, תענית שם. וזהו
דוקא בתעניות שגזרין אותן הציבור מפני הצרות, כגון:
בצורת ודבר וכיוצא בהן, קוראים ברכות וקללות, כדי
שישובו העם ויכנעו לבבם כשישמעו אותם, אבל בשאר
התעניות, שאנו מתענים על מה שאירע לאבותינו, קורין
בשחרית ובמנחה "ויחל", ראה ברמב"ם הלכות תפילה פרק
יג ה"ח ("צפנת פענח").

יום שישי כ"ח ניסן ה'תשע"ח

פרק שני

(1) נתבאר בו, על אלו צרות מתענין. ונזכרו בו פרטי הצרות
אחת לאחת, ודיניהן בפרט. ואחת מהן צרת מניעת הגשמים,
ויש לה סדר ארוך ותעניות משונים בעיניהם. ולזה נתיחדו
לה שני פרקים אחרים.
א. אלו הן הצרות של צבור שמתענין ומתריעין
עליהם²: על הצרת שונאי ישראל לישראל, ועל
החרב, ועל הדבר, ועל חיה רעה, ועל הארבה, ועל
החסיל, ועל השדפון, ועל הירקון, ועל המפלת, ועל
החלאים, ועל המזונות, ועל המטר.

(2) "על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות - רבי עקיבא
אומר, אין לי אלא מלחמה, - שדפון וירקון, ואשה מקשה
לילד, וספינה המטורפת בים מניין? תלמוד לומר: על הצר
הצורר אתכם, על כל צרה וצרה שלא תבוא על הצבור -
והרעותם בחצוצרות".

ב. כל עיר שיש בה צרה מכל אלו - אותה העיר
מתענה ומתריעת עד שתעבר הצרה, וכל סביבותיה³
מתענות ולא מתריעות, אכל מבקשים עליהם
רחמים⁴. ובכל מקום אין צוועקין ולא מתריעין
בשבת, כמו שאמרנו; חוץ מצרת המזונות,

1 פִּעְנִין שְׁנָאֵמַר: מַה יִּתְּאוּנָּה אָדָם חֵי, גָּבַר עַל
2 חֲטָאֵיו⁵⁶. וּמִתֵּר לֹו לְטַעַם אֶת הַתְּבָשִׁיל, וְאַפְלוּ בְּכַדִּי
3 רְבִיעִית⁵⁷; וְהוּא שְׁלֹא יִכְלַע, אֲלֹא טוֹעַם וּפּוֹלֵט.
4 שְׂכַח⁵⁸ וְאַכְל⁵⁹, מְשָׁלִים תַּעֲנִית⁶⁰.

(56) תענית יא, א. (57) ולא יותר (ברכות יד.).
(58) "ירושלמי" נדרים, שם. (59) כזית. (60) בכת"י
הגירסא: "משלים תפילתו ותעניתו", היינו שיתפלל 'עננו'
(מ'עשה רוקח'). ודוקא אם קיבל עליו לצום ביום הזה, אבל
אם קיבל עליו תענית באיזה יום שהוא ושכח ואכל, אבר
תעניתו וחייב לצום יום אחר (רבינו בפ"ד מהל' נדרים
הלכה טז, וכ"כ הראב"ד כאן).

5 טו. יְחִיד שֶׁהָיָה מִתְּעַנֶּה עַל הַחֹלָה, וְנִתְּרָא; עַל
6 צָרָה, וְעֵבֶרָה - הָרִי זֶה מְשָׁלִים תַּעֲנִית⁶¹. הַהוּלָף⁶²
7 מִמָּקוֹם שֶׁמִּתְּעַנֵּין לְמָקוֹם שֶׁאֵין מִתְּעַנֵּין, הָרִי זֶה
8 מִתְּעַנֶּה וּמְשָׁלִים תַּעֲנִית⁶³. הַלֵּף מִמָּקוֹם שֶׁאֵין
9 מִתְּעַנֵּין לְמָקוֹם שֶׁמִּתְּעַנֵּין, הָרִי זֶה מִתְּעַנֶּה עִמָּהֶן.
10 שְׂכַח וְאַכְל וְשָׁתָה, אֵל יִתְּרָא בִּפְנֵיהֶם וְאֵל יִנְהֹג
11 עֲדוּנִין בְּעַצְמוֹ⁶⁴.

(61) תענית י, ב. ואפילו אם נתרפא (או עברה הצרה) קודם
חצות היום, שהרי קיבל עליו התענית. ואם אינו משלים -
נראה כמתנה עם קונו, אם תעבור לא אתענה ואם לא תעבור
אתענה (רש"י). ובציבור לא הטריחו עליהם להשלים
(כשעברה הצרה קודם חצות היום), מפני טורח הציבור
(מגיד-משנה להלן הלכה טז). (62) תענית, שם.
(63) וברש"י שם: כל התעניות שקיבלו בני עירו, שנותנים
עליו חומרי מקום שיצא משם. (64) תענית, שם. וכן אלה
שפטורים להתענות, כגון מעוברים ומניקות, לא ינהגו
עידונים בעצמם ("ירושלמי" תענית פ"א ה"ה).

12 טז. צָבֹור שֶׁהָיוּ מִתְּעַנֵּין עַל הַגְּשָׁמִים, וַיִּרְדּוּ לָהֶן
13 גְּשָׁמִים: אִם קִדָּם חֲצוֹת יִרְדּוּ - לֹא יִשְׁלִימוּ⁶⁵; אֲלֹא
14 אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, וּמִתְּכַסִּין וְקוֹרְאִין הַלֵּל הַגְּדוֹל⁶⁶;
15 שֶׁאֵין אוֹמְרִין הַלֵּל הַגְּדוֹל אֲלֹא בִּנְפֶשׁ שְׂבָעָה וְכֶרֶס
16 מְלֵאָה⁶⁷. וְאִם אַחֵר חֲצוֹת - הוֹאִיל וְעֵבֶר רֹב הַיּוֹם
17 בְּקִדְשָׁה, יִשְׁלִימוּ תַּעֲנִיתָן. וְכֵן אִם הָיוּ מִתְּעַנֵּין עַל
18 צָרָה וְעֵבֶרָה, אוֹ עַל גְּזֵרָה וּכְטִלָּה: אִם קִדָּם חֲצוֹת -
19 לֹא יִשְׁלִימוּ⁶⁸, וְאִם אַחֵר חֲצוֹת - יִשְׁלִימוּ.

(65) משנה, תענית יט, א. כרבי אליעזר ורבי טרפון.
(66) מזמור קלו בתהלים, שכתוב בו "נותן לחם לכל בשר",
נקרא הלל הגדול "מפני שהקדוש-ברוך-הוא יושב ברומו
של עולם ומחלק מזון לכל בריה" (פסחים קח.).
(67) תענית כה, ב ודף כו, א. ש"מתוך שכתוב בו: "נותן
לחם לכל בשר", נראה להאמר על השובע" (רש"י).
(68) נלמד מדין גשמים שלמעלה. שלא הטריחו על הציבור
להשלים התענית. אבל הראב"ד סובר שדין זה נאמר רק
בצרת גשמים, אבל בשאר צרות - דין ציבור כדין יחיד,
המבואר בהלכה הקודמת, שכיון שקיבלו עליהם התענית -
צריכים להשלים אותו אף אם עברה הצרה.

ואפילו בצומות הרגילים מקילים בזמן הדבר מפני ספק פקוח נפש.

ז. אין מתענין על חיה רעה אלא בזמן שהיא משלחת¹³. כיצד? נראתה בעיר ביום, הרי זו משלחת. נראתה בשדה ביום - אם ראתה שני בני אדם ולא ברחה מפניהם, הרי זו משלחת. ואם היה שדה הסמוכה לאגם¹⁴, נראתה שני בני אדם ונדפה אחריהם - הרי זו משלחת; לא נדפה אחריהם - אינה משלחת. ואם היה באגם, אפילו נדפה אחריהם אינה משלחת. אלא אם כן טרפה שניהם ואכלה אחד מהן¹⁵. אבל אם אכלה שניהם באגם, אינה משלחת; מפני שהיא מקומה, ומפני הרעבון טרפה, לא מפני שהיא משלחת.

(13) נשלחה מן השמים, ואיננה תופעה טבעית. (14) מקום משכנם הקבוע של חיתו טרף. (15) וכל שכן אם לא אכלה אף אחד מהם הרי זו משולחת, שזו אינה תופעה טבעית.

ח. בתים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות, הואיל והן מקום גודדי חיה - אם עלתה לגג ונטלה תינוק מצריסה, הרי זו משלחת; ואם לא הגיעה למדה זו, אינה משלחת. שאלו בני אדם הם שספנו בעצמם ובאו למקום החיות.

ט. שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף ששלחו והזיקו¹⁶, כגון שלוח נחשים ועקרבים, ואין צריך לומר צרעים¹⁷ ויתושין והדומה להן - אין מתענין עליהם ולא מתריעין, אבל זועקין בלא תרועה.

(16) הזיקו ולא המיתו. שאם המיתו, מתענים עליהם כמו על חיתו טרף. (17) כעין דבורים העוקצים ומזיקים.

י. על הארבה ועל החסיל, אפילו לא נראה מהן אלא כנף אחד בכל ארץ ישראל, מתענין ומתריעין עליהן¹⁸. ועל הגובא¹⁹ - בכל שהוא. אבל על החגב²⁰ אין מתענין עליו ולא מתריעין, אלא זועקין בלבד.

(18) שהארבה מתפשט במהירות רבה, וכל ארץ ישראל נחשבת לנדון זה לאיזור אחד. (19) מין ארבה המסכן את התבואות. (20) מין ארבה שאינו מסכן את התבואות.

יא. על השדפון ועל הירקון - משיתחיל בתבואה. ואפילו לא התחיל אלא ממקום קטן כמלוא פי תנור²¹, גוזרין עליו תענית ומתריעין.

(21) שאפשר לאפות ממנה לחם הממלא פי תנור.

יב. על המפלת כיצד? הרי שרבחה בעיר מפלת פתלים²² בריאים, שאינן עומדים בצד הנגר - הרי זו צרה, ומתענין ומתריעין עליה. וכן על הרעש²³ ועל הרוחות²⁴, שהן מפילין את הפגן והורגין, מתענין ומתריעין עליהן.

1 שְׁצוּעִין עֲלֶיהָ אֶפְלוּ בְּשָׂכָה, אֲבָל אֵין מְתַרְעִין
2 עֲלֶיהָ בְּחֻצוֹת בְּשָׂכָה.

(3) אותו האיזור. אבל במקומות הרחוקים לא מתענים, שאם כן היינו צריכים לצום לעולם, שהרי אין זמן בעולם שלא תהיה בו חרב באחד מן המקומות. (4) מתפללים בלא תקיעה בחצוצרות. (5) תנו רבנן: מתריעין על פרקמטיא ואפילו בשבת, וכאן הפירוש "מתריעים", הוא בקשת רחמים בתפילה הלא תקיעה בחצוצרות.

3 ג. על הצרת שונאי ישראל לישראל כיצד? עכו"ם
4 שְׂבָאוּ לַעֲרוֹךְ מִלְחָמָה עִם יִשְׂרָאֵל, או לטל מהם מס,
5 או לקח מידם ארץ, או לגזר עליהם גזרה⁶, אפילו
6 במצוה קלה - הרי אלו מתענין ומתריעין עד
7 שירחמו. וכל הערים שסביבותיהם מתענין, אבל
8 אין מתריעין, אלא אם כן תקעו להתקבץ לעזרתו.

(6) "אמרו ליה לרבא אתו חברי (=גויים רשעים שגזרו גזרות על ישראל להעבירם על דתם) לבבל, גזר תעניתא".

9 ד. על החרב כיצד? אפילו חרב של שלום, כגון
10 שְׁעָרָכוּ מִלְחָמָה עִכוּ"ם עִם עִכוּ"ם וְעָבְרוּ בְּמָקוֹם
11 יִשְׂרָאֵל, אף על פי שאין ביניהם ובין ישראל
12 מלחמה - הרי זו צרה ומתענין עליה. שנאמר:
13 וְחָרֵב לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם - מִפְּלֵל שְׂרָאִית הַמִּלְחָמָה
14 - צָרָה⁷.

(7) "חרב שאמרו אינו צריך לומר חרב שאינו של שלום, אלא אפילו חרב של שלום, שאין לך חרב של שלום יותר מפרעה נכה, ואף על פי כן נכשל בה המלך יאשיהו".

15 ה. ועל הדבר. אי זו היא דבר? עיר שיש בה חמש
16 מאות רגל⁸, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה
17 ימים זה אחר זה - הרי זה דבר. יצאו ביום אחד,
18 או בארבעה ימים - אין זה דבר. היה בה אלה,
19 ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה
20 - דבר. יצאו ביום אחד או בארבעה - אין זה דבר.
21 וכן לפי חשבון זה. ואין הנשים והקטנים והזקנים
22 ששבתו מללאכה בכלל מנין אנשי המדינה לענין
23 זה⁹.

(8) "הגברים לבד מטרף". (9) ששלושה סוגים אלה, הם חלושים בטבעם, ועלולים להיפגע יותר.

24 ו. היה דבר בארץ ישראל, מתענין שאר גליות
25 ישראל עליהן¹⁰. היה דבר במדינה¹¹, ושירות
26 הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת - שתיקה
27 מתענות, אף על פי שהן רחוקות זו מזו¹².

(10) "שאם גבירה (שהיא ארץ ישראל) לוקה - שפחה (חוצה לארץ) לא כל שכן". (11) בחוצה לארץ. (12) והיום לא גוזרים תענית על מכת דבר, מפני שנשתנה טבע בני האדם, ונתברר כי המחלה מסוכנת יותר כשאינו אוכל ושותה.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 22) לא ביאר רבינו ריבוי זה כמה הוא. והריטב"א כתב ששיעורו שלושה בתים. 23) היא רעידת אדמה. 24) סערות.

33) שאוגרים בהם מים להשקות את הזרעים והבהמות.

- יח. פסקו הגשמים, בין גשם לגשם ארבעים יום, 34
בימות הגשמים - הרי זו מפת בצרת³⁴, ומתענים 35
ויוצקים עד שירדו הגשמים, או עד שיעבר זמנם. 36
34) מכה המביאה לידי בצורת, שכבר השרישו הזרעים, ומתקלקלים מפני חוסר גשמים.

יום ש"ק כ"ט ניסן ה'תשע"ח

פרק שלישי

- 1) נכתבו בו חלוקי תעניות הגשמים, והזמן הקבוע לצבור וליחידים להתענות, ופרטי הדברים האסורין בזמן העצירה ומניעת הגשמים.

- א. הרי שלא ירדו להם גשמים כל עקר מתחלת 37
ימות הגשמים: אם הגיע י"ז במרחשון² ולא ירדו 38
גשמים, מתחילין תלמידי חכמים בלבד להתענות 39
שני וחמישי ושני³; וכל התלמידים ראויין לכך⁴. 40

- 2) תענית ו, א: "איוהי רביעה (עונת גשמים) ראשונה? הבכירה (ראשית עונת גשמים) בשלושה במרחשון, בינונית בשבעה בו, אפילה (גשם מאוחר) בשבעה עשר בו". 3) משנה, שם י, א: "הגיע שבעה עשר במרחשון ולא ירדו גשמים, התחילו היחידים (תלמידי חכמים המיוחדים במעשיהם - הרא"ש) מתענין ג' תעניות". 4) שם י, ב: "תנו רבנן: אל יאמר אדם תלמיד אני, איני ראוי להיות יחיד (איני חשוב כל-כך להיות נחשב בין רבנן) אלא כל תלמיד חכמים יחידים (לענין תענית זו)".

- ב. הגיע ראש חדש כסלו ולא ירדו גשמים, בית דין 41
גוזרין שלש תעניות על הצבור: שני, חמישי ושני. 42
ומתירין בהן לאכל ולשתות פליטה⁵. ואנשי משמר⁶ 43
אין מתענין עמהן, מפני שהן עסוקין בעבודה⁷. וכל 44
העם נכנסים לבתי כנסיות, ומתפללין וזועקין 45
ומתחננין, בדרך שעושין בכל התעניות⁸. 46

- 5) משנה, שם י, א. כי הצום מתחיל משיעלה עמוד השחר (למעלה פ"א ה"ח). 6) משמרות כהונה, קבוצת כהנים שנפל בחלקם לעבוד עבודת המקדש באותו שבוע (ע"י הל' כלי המקדש פ"ו). 7) משנה, שם טו, ב. 8) ברביע היום האחרון, למעלה סוף פ"א נראה בתענית טו: "שלש תעניות ראשונות ושניות נכנסים לבית הכנסת ומתפללין כדרך שמתפללין כל השנה כולה".

- ג. עברו אלו ולא נצנו, בית דין גוזרין שלש תעניות 47
אחרות על הצבור⁹: שני וחמישי ושני. ובשלש אלו 48
אוכלין ושותין מבעוד יום¹⁰, כמו שעושין בצום 49
כפור¹¹. ואנשי משמר¹² מתענין מקצת היום, ולא 50
משלימין¹³. ואנשי בית אבי¹⁴, והם העוסקין בעבודה 51

- יג. על החללים כיצד? הרי שירד חלי אחד לאנשים 1
הרבה באותה העיר, כגון אסכרה²⁵ או חרחרור²⁶ 2
וכיוצא בהן, והיו מתים באותו החלי - הרי זו צרת 3
צבור, וגוזרין לה תענית ומתריעין. וכן חפוף לח²⁷, 4
הרי הוא פשחין פורח; ואם פשט פרב הצבור, 5
מתענין ומתריעין עליו. אבל חפוף יבש, צועקים 6
עליו בלבד. 7

- 25) מחלת גרון מסוכנת. 26) מחלת חום מסוכנת. 27) קשה לרפא.

- יד. על המזונות כיצד? הרי שהוזלו דברים של 8
סחורה שרכ חיי אנשי אותה העיר מהן²⁸, כגון פלי 9
פשתן בבבל וזין ושמן בארץ ישראל, ונתמעט 10
המשא והמתן עד שיצטרף התגר למכר שנה עשרה 11
בששה²⁹ ואחר כך ימצא לוקח - הרי זו צרת צבור, 12
ומתריעין³⁰ עליה וזועקין עליה בשבת. 13

- 28) שמתפרנסים מהמסחר בהם. 29) אין הכוונה שהצרה היא בהזולת המצרך, אלא שהם זקוקים למכור בהפסד כזה, דבר שקנה בעשרה - למכור בשישה, ומערער את יסודות הפרנסה. 30) מבקשים רחמים בתפילה, אבל לא מתריעים בחצוצרה.

- טו. על המטר כיצד? הרי שרבו עליהן גשמים עד 14
שיצרו³¹ להן, הרי אלו מתפללין עליהן. שאין להן 15
צרה יתרה מזו, שהבתים נופלין, ונמצאו בתיהן 16
קבריהן. ובארץ ישראל אין מתפללין על רב 17
הגשמים, מפני שהיא ארץ הרים, ובתיהם בנויים 18
באבנים, ורב הגשמים טובה להן, ואין מתענין 19
להעביר הטובה. 20

- 31) שנצמח מהם צרה לצבור.

- טז. תבואה שצמחה, ונמנע המטר, והתחילו צמחין 21
ליבש - הרי אלו מתענין וזועקין עד שירדו גשמים, 22
או עד שיבששו³² הצמחים. וכן אם הגיע זמן הפסח 23
או קרוב לו בארץ ישראל, שהוא זמן פריחת 24
האילנות שם, ולא ירדו גשמים - הרי אלו מתענין 25
וזועקין עד שירדו גשמים הראויין לאילנות, או עד 26
שיעבר זמנם. 27

- 32) שמאז לא יועילו עוד הגשמים, והיא תפילת שוא.

- יז. וכן אם הגיע זמן חג הסוכות ולא ירדו גשמים 28
הרבה כדי למלאת מהם הבורות השיחין והמערות³³ 29
- הרי אלו מתענין עד שירד גשם הראוי לבורות. 30
ואם אין להם מים לשתות, מתענים על הגשמים 31

ה. עָבְרוּ אֵלָיו וְלֹא נִעְנֶה, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שְׁבַע תַּעֲנִיּוֹת
אֲחֵרוֹת עַל הַצָּבוֹר²⁵: שְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי, וַחֲמִישֵׁי
וְשְׁנֵי, וַחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי, וּבְאֵלֵי הַשְּׁבַע בְּלִבָּד עֲבֹרוֹת
וּמְנִיקוֹת מִתַּעֲנוּת, אֲכָל בְּשָׂאֵר הַתַּעֲנִיּוֹת אֵין עֲבֹרוֹת
וּמְנִיקוֹת מִתַּעֲנוּת²⁶. וְאִם עַל פִּי שְׂאִינָן מִתַּעֲנוּת, אֵין
מִתַּעֲנוּת עֲצָמָן בְּתַפְנוּקִים, אֲלֵא אוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת כְּדִי
קִיּוֹם הַנֶּלְדָּד²⁷.

(25) משנה, שם יב, ב. [שאינן מתענות לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות. וראה למעלה הלכה ג והערה י]. ודעת רבינו לפסוק כהברייתא האמצעית בתענית יד, א: "מתענות באחרונות ואין מתענות בראשונות", ומפרש "אחרונות" - שבע אחרונות. ומה שאמרו שם "נקוט אמצעייתא", היינו נקוט בברייתא האמצעית כנ"ל. (27) "ירושלמי תענית פ"א ה"ה.

ו. וּבְשֶׁבַע תַּעֲנִיּוֹת אֵלָיו, אֲנָשִׁי מְשֻׁמְרֵי מִתַּעֲנוּת
וּמְשֻׁלְמִין. וְאֲנָשִׁי בֵּית אָב מִתַּעֲנוּת מִקְצַת הַיּוֹם, וְלֹא
מְשֻׁלְמִין²⁸. וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא אֲסוּר בְּשִׁלְשׁ אֲמָצְעִיּוֹת,
אֲסוּר בְּאֵלֵי הַשְּׁבַע הָאֲחֵרוֹנוֹת²⁹.

(28) משנה, שם טו, ב. (29) תענית יג, ב.

ז. וַיִּתְּרוֹת אֵלָיו: שֶׁבֶהָן בְּלִבָּד מִתְּרֵיעִין³⁰, וּמִתְּפַלְלִין
בְּרָחוֹב הָעִיר; וּמִתְּרֵיעִין זֶקֶן לְהוֹכִיחַ לְעָם, כְּדִי
שִׁישׁוּבוֹ מִדְּרָפָם³¹; וּמוֹסִיפִין שֵׁשׁ בְּרֻכּוֹת³² בְּתַפְלַת
שַׁחֲרִית וּבְתַפְלַת מִנְּחָה, וְנִמְצְאוּ מִתְּפַלְלִין אֲרֻבַּע
וְעֶשְׂרִים בְּרֻכּוֹת; וְנוֹעֲלִין אֶת הַתַּעֲנִיּוֹת³³. וּבְשְׁנֵי
מִטִּין³⁴ לַעֲת עָרֵב וּפּוֹתְחִין אֶת הַתַּעֲנִיּוֹת³⁵, אֲכָל
בְּחִמִּישֵׁי פּוֹתְחִין כָּל הַיּוֹם מִפְּנֵי כְבוֹד הַשְּׁבַת. וְאִם
יֵשׁ לַחֲנוּת שְׁנֵי פְתָחִים, פּוֹתֵחַ אֶחָד וְנוֹעֵל אֶחָד³⁶.
וְאִם יֵשׁ לַחֲנוּת אֶצְטֻבָּה³⁷, פּוֹתֵחַ כְּדִירָפּוֹ בְּחִמִּישֵׁי
וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ³⁸.

(30) בשופר. משנה, שם יב, ב. (31) משנה, שם טו, א. (32) המבוארות להלן בפ"ד ה"ז. (33) משנה, שם יב, ב. כלומר התניות המוכרות דברים אחרים, לא צרכי אכילה ושתיה ('בית יוסף' סי' תקעה). וראה להלן הערה לד. (34) פותחין מקצת הדלת. (35) לקנות מזון לערב. אבל חנויות אחרות אין פותחים כלל ('בית יוסף' שם). (36) תענית יד, ב. והיינו ביום חמישי ('בית יוסף' שם). (37) בכת"י: "אצטבה לפניה". ואצטבת היא ספסלים ולוחות, שעליהם מונחות הסחורות לדוגמא. (38) כיון שאין החנות פתוחה ישר לרשות הרבים, שהרי האצטבה לפניה (רש"י בתענית שם).

ח. עָבְרוּ אֵלָיו וְלֹא נִעְנֶה³⁹ - מִמַּעֲטִין בְּמִשָּׁא וּמִתֵּן,
וּבְכַנְיָן שֶׁל שְׂמֻחָה⁴⁰, כְּגוֹן צִיּוֹר וְכִיּוֹר⁴¹, וּבְנִטְיָעָה
שֶׁל שְׂמֻחָה, כְּגוֹן מִינֵי הַדָּס וּמִינֵי אֶהֱלִים. וּמִמַּעֲטִין
בְּאַרוֹסִין⁴² וּנְשׂוֹאִין⁴³, אֲלֵא אִם כֵּן לֹא קִיָּם מִצְוַת
פְּרִיָּה וְרִבְיָה⁴⁴. וְכָל מִי שֶׁקִּיָּם מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה,
אֲסוּר לוֹ לְשִׁמֵּשׁ מִשְׁתֵּי בְּשָׁנֵי רַעֲבוֹן⁴⁵. וּמִמַּעֲטִין

בְּאֵתוֹ הַיּוֹם, לֹא יִהְיוּ מִתַּעֲנִים כָּל עֶקְרָא¹⁵. וְכָל תַּעֲנִית
שְׂאוּכְלִין בָּהּ מִבְּעוֹד יוֹם, אִם אֲכָל וּפְסַק וְגָמַר שְׁלֹא
לְאָכַל, אֵינוֹ חוֹזֵר וְאוֹכֵל¹⁶ אִם עַל פִּי שְׂיֵשׁ שֶׁהוּא
בַּיּוֹם.

(9) משנה, שם יב, ב. והן חמורות מן הראשונות כפי שיבואר. (10) ומפסיקים אז מאכילה. (11) [שבין השמשות שלו אסור. וכן כתב רבינו להלן פ"ה ה"ז לענין תשעה באב, שאף הוא כיום הכיפורים. אבל להוסיף ולהתענות מבעוד יום, כמו ביום כיפור (פ"א מהל' שביתת עשור ה"ו), אין צריך לא בתשעה באב ולא בתענית ציבור, ראה ב'מגן אברהם' סי' תקעה סק"ב, ובמגיד-משנה להלן ה"ג]. ובכת"י נוסף כאן: "ועוברות ומניקות מתענות באלו בלבד" ('מעשה רוקח'), וראה להלן הלכה ה והערה כח. (12) שעושים עבודתם באותו שבוע. (13) משנה, שם טו, ב. שיוכלו לעזור לאנשי בית אב בעבודתם, במקרה שתכבד עליהם העבודה ולא יספיקו לגומרה לבדם. (14) קבוצת כהנים מאותו משמר. (15) משנה, שם. שלא תהיה להם הפרעה בעבודה מסיבת חולשת התענית. (16) שהרי קיבל עליו התענית (ר"ף פ"א דתענית, דפוס ווילנא ג ע"ב). וכן אמרו (עירובין מ:) לענין יום הכיפורים, שכיון שבירך ברכת שהחיינו מבעוד יום, כבר קיבל עליו התענית (ר"ף). ויש מחלקים בין תענית ציבור, שאין בו מצוה להוסיף מבעוד יום, שאז לא מועילה קבלתו, לבין יום הכיפורים שמצוה להוסיף בו מן החול על הקודש, ולכן מועילה בו קבלתו מבעוד יום (הרמב"ן במלחמות ה' שם, לדעת הגאון).

ד. בְּשִׁלְשׁ תַּעֲנִיּוֹת אֵלָיו, כָּל הָעָם אֲסוּרִין בַּעֲשִׂיַּת
מְלָאכָה¹⁷ בַּיּוֹם, וּמִתְּרֵין בְּלִילָה¹⁸. וְאֲסוּרִין בְּרַחֲצַת
כָּל הַגּוּף בַּחֲמִין, אֲכָל פְּנִיּוֹ יָדָיו וְרַגְלָיו מִתְּרֵין¹⁹. לְפִיכָךְ
נוֹעֲלִין אֶת הַמְּרַחֲצוֹת²⁰. וְאֲסוּרִין בְּסִיכָה²¹. וְאִם
לְהַעֲבִיר אֶת הַזֵּהָמָא, מִתְּרֵין²². וְאֲסוּרִין בְּתַשְׁמִישׁ
הַמָּטָה, וּבְנוֹעִילַת הַסַּנְדָּל בְּעִיר, אֲכָל בְּדֶרֶךְ מִתֵּר
לְנַעַל²³. וּמִתְּפַלְלִין בְּבֵתִי כְּנִסְיוֹת וְזוֹעֲקִין וּמִתְּחַנְּנִין
בְּשָׂאֵר תַּעֲנִיּוֹת²⁴.

(17) משנה, בתענית יב, ב. (18) בגמרא (תענית שם): "אמר קרא (ויאל ג, יד): 'קדשו צום קראו עצרה אספו זקנים' - מה עצרת אסור בעשיית מלאכה, אף תענית אסור בעשיית מלאכה. אי מה עצרת מאורתא (מבערב), אף תענית מאורתא? אמר רבי זירא, לדידי מיפרשא לי - אמר קרא: אספו זקנים - מה אסיפת זקנים ביום (שבילילה כל אחד בביתו ואינם נאספים - רש"י), אף צום נמי ביום (אינו אסור במלאכה אלא ביום)". (19) שם יג, א. (20) משנה, שם יב, ב. (21) שם. (22) שלא אסרו אלא סיכה של תענוג, אבל להעביר את הזוהמא (= הליכלוך) אין זו סיכה של תענוג. וכן אמרו בדין אבילות (תענית יג, ב. וכן פסק רבינו פ"ה מהל' אבל ה"ד) ובדין תשעה באב (להלן פ"ה ה"י, עיי"ש). וראה בפ"ג מהל' שביתת עשור ה"ט, שלענין יום הכיפורים החמירו לאסור, אפילו סיכה שאינה של תענוג. (23) תענית יג, א. (24) ראה למעלה הלכה ב והערה ז, ופ"א סוף ה"ז.

מתוך מהדורת חזק

אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר, ודעו וראו כי רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני ה'...". (55) "ירושלמי" שם: "הדא דתימר בשלא ירדו להן גשמים מכבר, אבל אם ירדו להן גשמים מכבר, סימן ברכה הן".

י. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְכָל הַדּוּמָה לָהּ. אֲכָל מְקוֹמוֹת שְׁעוֹנֹת הַגְּשָׁמִים שֶׁלֹּהֶן קִדְּם י"ז בְּמַרְחֶשֶׁן אוֹ אַחֵר זְמַן זֶה - כְּשִׁיגִיעַ זְמַנָּם וְלֹא יֵרְדוּ גְשָׁמִים, יַחֲדִים מִתְעַנִּים שְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי וּמִפְסִיקִין בְּרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבַחֲנֻכָּה וּבַכּוֹרִים. וְשׁוֹהִין אַחֲרֵי כֵן כְּמוֹ שֶׁבָּעָה⁵⁶ יָמִים. אִם לֹא יֵרְדוּ גְשָׁמִים, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עַל הַצֹּבֹר שְׁלֹשׁ עָשָׂר תַּעֲנִיּוֹת עַל הַסֹּדֶר שְׁאֲמָרְנוּ⁵⁷.

(56) הכסף-משנה הגיה: "ששה ימים", שכן הוא החשבון בארץ ישראל מיום גמר התעניות הראשונות של היחידים ביום כה חשון עד ב' כסלו. (57) תענית יד, ב. "אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שהשנים כתיקונן וישראל שרויין על אדמתן, אבל בזמן הזה הכל לפי השנים הכל לפי המקומות הכל לפי הזמן".

יא. כָּל תַּעֲנִיּוֹת שְׁגוּזִין הַצֹּבֹר בַּחוּצָה לְאַרְץ, אוֹכְלִים בָּהֶם בְּלִילָה, וְדִינֵיהֶם כְּדִין שְׁאָר הַתַּעֲנִיּוֹת; שְׁאִין גּוֹזְרִין עַל הַצֹּבֹר תַּעֲנִית כְּגוֹן צוּם כְּפוּר⁵⁸ אֶלָּא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּלַבָּד⁵⁹ וּבְגִלְל הַמָּטָר⁶⁰, וּבְאוֹתוֹן עֶשֶׂר תַּעֲנִיּוֹת, שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ אֲמָצְעִיּוֹת וְשִׁבְעַת אַחֲרוֹנוֹת.

(58) להפסיק מבעוד יום, לאסור בחמשה עינויים, ולהבטל ממלאכה. (59) בתענית יא, ב: "אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד", לפי שאין נשיא בחור לארץ (רמב"ן), ואין סמוכין בחור לארץ (הרשב"א), ואין בכוחם לגזור תענית ציבור. (60) אבל התעניות שגוזרים על שאר הצרות (כמבואר בריש הל' תעניות) כגון: בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן, אין להן חומרות אלו.

1 בְּשִׁאלַת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ⁴⁶. וְתַלְמִידֵי חֻכְמִים
2 לֹא יִשְׁאָלוּ שְׁלוֹם, אֶלָּא כְּזוֹפִין וְכַמְנִדִּין לְמָקוֹם.
3 וְעַם הָאָרֶץ שָׁמָּה לָהֶם שְׁלוֹם, מַחֲזִירִין לוֹ בְּשִׁפָּה
4 רָפָה וְכַבֵּד רֹאשׁ⁴⁷.

(39) לא ירדו גשמים. (40) משנה, שם יב, ב. ובגמרא שם יד, ב. (41) קישוט הקירות על ידי צורות. (42) לקדש אשה (במשנה, שם). (43) לכנוס אשה על-ידי חופה (שם). (44) שאין לו עדיין בן ובת (ראה בפט"ו מהל' אישות ה"ד). ודין זה אינו מפורש, אבל הוא נלמד ממה שבסמור, שחסוכי בנים משמשים מיטותיהם בשני רעבון. (45) תענית יא, א. שנאמר (בראשית מא, נ): "וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב", כדי שישתתף בצער הציבור ולא יענג את עצמו. אבל לחסוכי בנים אין איסור (שם). (46) משנה, שם יב, ב. (47) שלא יבוא לידי איבה (תענית יד:).

ט. תַּלְמִידֵי חֻכְמִים חוֹזְרִין לְבָדֵם וּמִתְעַנִּים שְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי⁴⁸ עַד שְׁיֵצֵא נִסָּן שֶׁל תְּקוּפָה⁴⁹, אֲכָל לֹא הַצֹּבֹר; שְׁאִין גּוֹזְרִין עַל הַצֹּבֹר בְּשִׁבִּיל גְּשָׁמִים שֶׁלֹּא יֵרְדוּ יָתֵר מִשְׁלֹשׁ עָשָׂר תַּעֲנִיּוֹת אֵלּוּ⁵⁰. וְכַשֶּׁמֶתְעַנִּין הַיַּחֲדִים עַד שְׁיֵצֵא נִסָּן, מִתְרִין לְאֹכֵל בְּלִילָה, וּמִתְרִין בַּעֲשִׂית מְלָאכָה וּבְרַחֲצָה וּבְסִיכָה וְתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה וּנְעִילַת הַסַּנְדָּל, כְּשֶׁאֵר כָּל הַתַּעֲנִיּוֹת⁵¹. וּמִפְסִיקִין לְרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים וּפּוּרִים⁵². יֵצֵא נִסָּן שֶׁל תְּקוּפָה, וְהוּא כְּשֶׁהִגִּיעַ הַשָּׁמֶשׁ לַתַּחֲלַת מִזֶּל שׁוּר⁵³, אִין מִתְעַנִּים; שְׁאִין הַגְּשָׁמִים בְּזֶמַן הַזֶּה אֶלָּא סִימָן קָלִלָה⁵⁴, הוּאִיל וְלֹא יֵרְדוּ כָּל עֶקֶר מִתַּחֲלַת הַשָּׁנָה⁵⁵.

(48) משנה, שם יב, ב. וגמרא שם י, א. (49) "ירושלמי" שם פ"א ה"ח, וראה להלן בסמור. (50) תענית יד, ב. (51) משנה, שם י, א. (52) שם י, א. [והשמיט "חנוכה" שהרי כבר עבר זמנה. וצ"ע בשו"ע או"ח סי' תקעב ס"ז]. (53) והוא שלשים יום אחרי תקופת ניסן (פני משה). (54) שנאמר (שמואל-א יב, יז): "הלא קציר חטים היום,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ג-כ"ט ניסן תשע"ח

יום ראשון כ"ג ניסן ה'תשע"ח

מצות לא תעשה קז. מצות עשה קז.

36 אֶלָּא בְּכוֹר, מִנִּין לְכָל-הַקִּדְּשִׁים שְׁאִין מִשְׁנִין אוֹתָם
37 מִקִּדְּשָׁה לְקִדְּשָׁה? תַּלְמוּד לומר: "בְּבִהְמָה לֹא-יִקְדֹּשׁ
38 אִישׁ אֹתוֹ" — רַמְזוֹ עַל מַה-שֶּׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר יִבְכֹּר לָהּ"
39 בְּבִהְמָה לֹא-יִקְדֹּשׁ אִישׁ אֹתוֹ" כְּאִלוֹ אָמר: כָּל-מַה שֶּׁיִּהְיֶה
40 לָהּ בְּבִהְמָה לֹא יִקְדֹּשׁ אִישׁ אֹתוֹ קִדְּשָׁה אַחֲרָת, אֶלָּא
41 יִשְׁאָר כְּמוֹ שֶׁהוּא. וְכַכֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶקֶד ה'
42 מִתְמוּרָה.

הַמִּצְוָה הַק"ז — הַצִּוּי שֶׁנֶּצְטִינּוּ לִהְיוֹת הַמֵּת
43 מְטָמָא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טְמֵאָת מֵת.
44

29 הַמִּצְוָה הַק"ז — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּשִׁנוֹת
30 אֶת-הַקִּדְּשִׁים מִקְרָבָן לְקְרָבָן, כְּגוֹן שֶׁיִּהְיֶה שְׁלָמִים,
31 לְעִשׂוֹתוֹ אֶשֶׁם, אוֹ אֶשֶׁם, לְעִשׂוֹתוֹ חֲטָאת — שְׁנֵה
32 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה בְּכֹכּוֹר
33 בְּהִמָּה: "לֹא-יִקְדֹּשׁ אִישׁ אֹתוֹ" (ויקרא כו, כו). וְכֹא
34 בְּכַבְּלָה (ערכין פרק ח משנה ז) "לֹא-יִקְדֹּשׁ אִישׁ אֹתוֹ" —
35 הַקִּדְּשׁ מִזְבֵּחַ. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת בחוקותי): "אִין לִי

יום חמישי כ"ז ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שִנְצִטוּיְנוּ לְהִיּוֹת הַמֶּת
מְטָמָא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טְמֵאָת מֵת.

יום שישי כ"ח ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שִנְצִטוּיְנוּ לְהִיּוֹת הַמֶּת
מְטָמָא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טְמֵאָת מֵת.

יום ש"ק כ"ט ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שִנְצִטוּיְנוּ לְהִיּוֹת הַמֶּת
מְטָמָא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טְמֵאָת מֵת.

יום שני כ"ד ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שִנְצִטוּיְנוּ לְהִיּוֹת הַמֶּת
מְטָמָא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טְמֵאָת מֵת.

יום שלישי כ"ה ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שִנְצִטוּיְנוּ לְהִיּוֹת הַמֶּת
מְטָמָא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טְמֵאָת מֵת.

יום רביעי כ"ו ניסן ה'תשע"ח

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שִנְצִטוּיְנוּ לְהִיּוֹת הַמֶּת
מְטָמָא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טְמֵאָת מֵת.

המשך ביאור למס' הוריות ליום שישי עמ' ב

רבינו וישנה לנו במסכת עוקצין. פתח ואמר – דרש להם במסכת
זו. פתח ראובנים – לאחר שסיים, אמר להו – אמר רבן שמעון בן
גמליאל לרבי מאיר ורבי נתן, אי לא נמיירא בפיתתן – אם לא
הייתי לומד מסכת זו הייתם מבישים אותי, פקיד ואפקינהו מבי
מדרשא – צויה והוציאום מבית המדרש. הווי כתבי קושיותא
[בפתקא] ושרויה הווי – היו רבי מאיר ורבי נתן כותבים קושיות על
פתקים וזורקים לבית המדרש, דהווי מפריק מפריק – הקושיות
שתורצו בבית המדרש תורצו, דלא הווי מפריק כתבי פירוקי ושרו
– ואלו שלא תורצו היו רבי מאיר ורבי נתן כותבים את התשובה
וזורקים לבית המדרש. אמר להו רבי יוסי לחכמים היושבים בבית
המדרש, תורה מבחין ואנו מבפנים, כלומר, אין הדבר ראוי
שיישבו רבי מאיר ורבי נתן גדולי התורה בחוץ ואנו בפנים, אלא
או יכנסו הם או נצא אנחנו אליהם. אמר להו רבן [שמעון בן]
גמליאל ליושבי בית המדרש, ניעילינהו – נכנסו את רבי מאיר ורבי
נתן לבית המדרש, מיהו ניקנסינהו דלא ניערו שמעתא משמיעהו –
אבל נקנסו אותם בכך שלא יגידו דברי תורה בשמם. אפיקו –
קראו לרבי מאיר בשם 'אחרים', ולרבי נתן קראו בשם 'יש אחרים'.
אחוו להו בחלמיהו – הראו לרבי מאיר ורבי נתן בחלום, וזלו
פריסוהו – לכו פייסו [לרבן שמעון בן גמליאל], רבי נתן אול – הלך
לפייסו, ואילו רבי מאיר לא אול – לא הלך, אמר 'רבך חלומות לא
מעלין ולא מורדין'. כי אול – כאשר הלך רבי נתן לפייס את רבן
שמעון בן גמליאל, אמר ליה רבן שמעון בן גמליאל, נהי – לו יהי,
דאחני לך קמרא דאבוק – שהועילה לך חגורתו המוחזבת של
אבוק למתני – [להיות] אב בית דין, כלומר, אמנם הועילה לך
חשיבותו של אבין שמינוך לאב בית דין, אך האם שוינך נמי נשיא
וכי תועיל לך חשיבותו אף כדי שימנוך לנשיא, ומדוע חפץ היית
להתמנות לנשיא.
מביאה הגמרא מעשה נוסף בענין זה: פתני ליה – שונה היה רבי –
רבי יהודה הנשיא לרבן שמעון בריה – בנו, משנה במסכת בכורות
(ס). אחרים – [רבי מאיר] אחרים, אילו היה תמורה

נתן הווי – לא היו רבי מאיר ורבי נתן בבית המדרש. למחר כי
אתו – כאשר באו למחרת לבית המדרש, הווי דלא קמו מקמיהו
בדרגילא מילתא – ראו שלא קמו הכל בפניהם כפי שהיה הדבר
רגיל עד לאותו היום. אמר מאי האי – שאלו רבי מאיר ורבי נתן
את התלמידים מה אירע, אמרו להו הכי פקין רבן שמעון בן
גמליאל – אמרו להם התלמידים שכך תיקן רבן שמעון בן גמליאל.
אמר ליה רבי מאיר לרבי נתן, אנה חכם ואת אב בית דין – אני
החכם ואתה אב בית הדין, בוא ונתקין מילתא בי לדין – נעשה
דבר לרבן שמעון בן גמליאל כפי שעשה הוא לנו. מאי נעביד ליה
– ומה נעשה לו, ניקא ליה – נילי עוקצין – נאמר לו שידרוש לנו
במסכת עוקצין, דלית ליה – שאין היא סדורה בפיו, וכיון דלא נמר
– ומאחר שהוא לא שנה מסכת זו לא יוכל לדרוש בה, ואז ניקא
ליה – נאמר לו מקרא זה (תהלים ק) 'מי ימלל גבורות ה' שמעי כל
תהלתו', שיש לדורש באופן זה, למי נאה למלל גבורות ה' – למי
ראוי להיות נשיא ולדרוש ברבים בתורת ה', למי שיכול להשמיע
כל תהלתו – למי שבקי בכל התורה כולה, ומכיון שאין אתה בקי
בכל התורה אינך ראוי להיות נשיא. ולאחר מכן נעבריה – נעביר
אותו מנשיאותו, והווי אנה אב בית דין ואת נשיא – ואהיה אני אב
בית הדין ואתה תהיה הנשיא. שמעינהו – שמע את דבריהם רבי
יעקב בן קרש, אמר, דלמא חס ושלום אתיא מלתא לידי ביסופא
– שמא חלילה יבוא הדבר לידי כך שיתבייש רבן שמעון בן
גמליאל. אול – הלך רבי יעקב בן קרש, ותיב אחורי עיליתיה דרבן
שמעון בן גמליאל – ישב מאחורי עליותו של רבן שמעון בן
גמליאל, פשט – פירש לעצמו מסכת עוקצין, גרס ותנא גרס ותנא
– וגרס ושנה את המסכת שוב ושוב, כדי לרמוז לרבן שמעון בן
גמליאל על עצתו. אמר רבן שמעון בן גמליאל, מאי דקמא – מה
הוא דבר זה שלפני, שהוא יושב כאן ושונה מסכת עוקצין, דלמא
חס ושלום איבא בי מדרשא מידי – שמא חלילה יש איזה דבר
כנגדי בבית המדרש, ויב דעתיה ויגרסה – נתן דעתו וגרס את
מסכת עוקצין. למחר אמרו ליה – ביום המחרת אמרו לו רבי מאיר
ורבי נתן לרבן שמעון בן גמליאל, ניתי מר וניתני בעוקצין – יבוא

ביאורים למסכת סוטה דף ח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מִתְהַרְגִּין שְׁנֵי מִצֻּרְעִין בְּאֶחָת - לא מתעסקים בטוהר שני מצורעים
 יחד, וְאִין רוֹצֵעִין באוֹחֶם שֶׁל שְׁנֵי עֲבָדִים עֲבָרִים שאינם רוצים לצאת
 לחופשי לאחר שש שנים בְּאֶחָת, וְאִין עוֹרְפִין שְׁתֵּי עֲגֻלֹת של עגלה
 ערופה בְּאֶחָת, לִפִּי שְׁאִין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת. הרי מפורש
 שלא ניתן להשקות שתי סטות ביחד משום שאין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת
 חֲבִילוֹת. מתרצת הגמרא, אִמְר אֲבִי וְאִתִּימָא - ויש אומרים שתירץ
 זאת רב בְּהֵנָּה, לֹא קִשְׁיָא, בְּאֵן - הבריתא שאמרה שאין משקים שתי
 סטות יחד משום שאין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת, דיברה בְּכֹהֵן
 אֶחָד, שאם ישקה יחד נראה טורח עליו, בְּאֵן - שיטת רבי שמעון
 שניתן לפעמים להשקות שתי סטות יחד, נאמר בְּשֵׁנִי בְּהֵנִים - שכל
 כוון ישקה סוטה אחרת, ולכן אינו נחשב לחבילות חבילות.

שנינו במשנה, וְהִכְתֵּן אוֹחֹו בְּבִגְדֵיהָ וכו' עד שהוא מגלה את לבה,
 וסותר את שערך. תִּנּו רִבְנָן נאמר בתורה "וְפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאֲשָׁה",
 אִין לִי אֵלָא רֹאשָׁה - שפופרש בפסוק רק שיגלה את ראש הסוטה,
 גּוֹפָה בְּנֵי - מניין שמגלה גם את גופה עד כנגד הלב כפי שלמדנו
 במשנה. תִּלְמִיד לומר 'הָאֲשָׁה' - נלמד מהייתור שכתוב ראש
 'האשה' ולא כתוב ופרע את ראשה. ממשיכה הבריתא ושואלת, אִם
 בֵּן מִתְלַמֵּד לומר 'וְפָרַע אֶת רֹאשָׁה' - מה בא לרבות הייתור של
 'את', ומשיבה, יתור זה מלמד, שְׁהִכְתֵּן סוֹתֵר אֶת שְׁעָרָה - שלאחר
 שגילה את ראשה מוסיף וסותר את קשירת השער כדי להרבות
 בגילוייה בכך ששערה מתפזר.

שנינו במשנה, רַבִּי יְהוּדָה אִמְרָא אִם הָיָה לָהּ נָאָה לא היה מגלהו
 וכו'. לְמִימָרָא - עולה מדברי המשנה דְּרַבִּי יְהוּדָה חֵיִישׁ לְהַרְהוּרָא
 - שחושש לכך שהרואים את הסוטה יתגרה יצרם ממנה, ולכן סובר
 שאם היא נאה לא היו מגלים את בשרה. ואילו וְרִבְנָן לֹא חֵיִישׁ -
 אינם חוששים לכך, ולכן סוברים שגם אם היתה נאה היה מגלה את
 גופה. מקשה הגמרא, וְהָא אִיכָא שְׁמַעִינָן לָהּ - שבבריתא הלחן
 אמרו להיפך, דְּתַנִּינָא לגבי היוצא להיחרג בסקילה, הָאִישׁ שִׁירָא
 להיסקל, מְכַסֵּין אוֹתוֹ פֶּרֶק אֶחָד מִלְּפָנָיו - בחתיכת בד מלפניו כנגד
 מקום הערוה, וְהָאֲשָׁה שְׁנֵי פֶרְקִים אֶחָד מִלְּפָנֶיהָ וְאֶחָד מִלְּאַחֲרֶיהָ
 - ואת האשה היו מוסיפים לכסות בחתיכת בד גם מאחוריה, מְכַסֵּין
 שְׁבֻלָּה עָרְוָה - שנראית ערוותה גם מאחור, אבל שאר גופם היה
 ערום בשעה שנסקלים, דְּרַבִּי רַבִּי יְהוּדָה. וְחֲכָמִים אִמְרִים הָאִישׁ
 נִסְקָל עָרוֹם, וכדברי רבי יהודה, אבל וְאִין הָאֲשָׁה נִסְקָלָה עָרוֹמָה
 אלא בבגדים. הרי שלרבנן חוששים שהרואים אותה ערומה יתגרה
 יצרם בה ולכן נסקלת בבגדים, ואילו לרבי יהודה לא חוששים לכך
 ולכן נסקלת ערומה, וזהו סתירה לשיטתם במשנתנו. מתרצת
 הגמרא, אִמְר רַבָּה הָכָא - לגבי בסוטה מְעַמָּא מֵאִי - מה טעם דברי
 רבי יהודה שחוששים שיתגרו ממנה, משום שְׁמַעִינָן מִבֵּית דִּין
 וְכָאִית - תיכיד ויתברר שהיא טהורה ולא תמות, וְיִתְגַּדֵּי כֹה פְרָחִי
 בְּהוֹרָה - ויש לחשוש שהכהנים שראו את גופה יתגרו ממנה, ולכן
 סובר רבי יהודה שאם היא נאה אין לגלות את גופה. אבל הָתָם -
 ביוצאת להיסקל, הָא מְסַתְלָמָא - הרי היא נסקלת ומתה, ולכן אין
 לחשוש שיבואו הרואים להרהר בה. וְכִי תִימָא אֲתִי לְאַרְבִּינִי
 בְּאַחֲרֵינִי - ואם תאמר שאף שלא יתגרו בנסקלת, אך עדיין יש
 לחשוש שמתוך שיראו אותה ערומה יתגרו באשה אחרת, יש להשיב
 שאין לחשוש מכך, שהרי הָאִמְרָא רַבָּה מְרִי - מסורת בידי מרבנותי,
 דְּאִין יֵצֵר הָרַע שׁוֹלֵט אֵלָא בְּמֵה שְׁעִינֵי רוֹאוֹת - באותה אשה
 שראה האדם, ולכן ביוצאת להיסקל שהיא מתה מיד לא חשש רבי
 יהודה שיתגרו ממנה הרואים.

מקשה הגמרא, אִמְר רַבָּה, דְּרַבִּי יְהוּדָה אֶדְרַבִּי יְהוּדָה קִשְׁיָא דְּרִבְנָן
 אֶדְרַבִּי לֹא - וכי הסתירה שהקשתה הגמרא הייתה רק
 בדברי רבי יהודה ולא בדברי רבנן, כלומר, אמנם תירץ רבה את
 הסתירה בדברי רבי יהודה, אבל לא תירץ את הסתירה בדברי רבנן.
 אֵלָא אִמְר רַבָּה דְּרַבִּי יְהוּדָה אֶדְרַבִּי יְהוּדָה לֹא קִשְׁיָא, בְּדִשְׁנֵי -
 כמו שחילק רבה בין היוצאת להיסקל שהיא מתה מיד, לבין סוטה
 שאם היא טהורה ותצא זכאית יבואו הרואים להתגרות בה.

הָתָם קִימָא - הרי היא כבר נמצאת בבית דין הגדול שבלשכת
 הגזית, שהרי שם איימו עליה. מתרצת הגמרא, דְּמִסְקִינָן לָהּ
 וּמִתְנִינָן לָהּ פְּדִי לִינְעָה - מעלים אותה ומורדים אותה כדי לייגעה,
 כלומר שלאחר שהעלו אותה ואיימו עליה, הורידו אותה אל מחוץ
 להר הבית כדי שתתייגע, ומתוך כך תודח אם זינתה. וכעין מה
 שמצאנו לגבי עדים הבאים להעיד כדי להרוג אדם, דְּתַנִּינָא, רַבִּי
 שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אִמְרָא, בֵּית דִּין מְסִיעִין אֶת הָעֵדִים הַבָּאִים להעיד
 כדי להרוג אדם, מְקוֹם לְמָקוֹם - שאומרים להם לא כאן נקבל את
 עדותכם אלא בחדר אחר וכן הלאה, פְּדִי שְׁתַּפְּרָף דַּעְתָּן עֲלֵיהֶן,
 וְיִתְהוּרֵי בְּתָן - ומתוך כך יחזרו בהם מלהעיד אם הם שקרנים.

שנינו במשנה, שְׁשָׁם - בשער ניקנור מְשַׁקֵּין אֶת הַפּוֹטוֹת ומטהרין
 את היולדות ומטהרין את המצורעין וכו'. שואלת הגמרא, בְּשִׁלְמָא
 סוֹטוֹת, מה שצריכות לעמוד בשער ניקנור, נלמד מְדַבְּרֵיכִי בפרשת
 סוטה "וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאֲשָׁה לִפְנֵי ה'" - ולפני ה' מתקיים על
 ידי שעומדת בכניסה לעזרה, והיינו בשער ניקנור. וּמִצֻּרְעִין נְמִי,
 מה שצריכים לעמוד בכניסה לעזרה נלמד מְדַבְּרֵיכִי בפרשת מצורע
 "וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן הַמְטָהֵר וְגו'" לפני ה'. אֵלָא יוֹלֵדֶת מֵאִי מְעַמָּא
 צריכה לעמוד בשער ניקנור, אִילִימָא מְשוֹם דְּאֶתְרִין וְכִינִימִין
 אֶקוֹרְבָנֶיהוּ - אם נאמר שהטעם הוא משום שצריכות לעמוד ליד
 הקרבן בשעת הקרבתו, וּבְדִתְנִינָא אִין קִרְבָּנוּ שֶׁל אָדָם קִרְבֵּי אֵלָא
 אִם בֶּן עוֹמֵד עַל גְּפוֹ - שעומד סמוך לקרבנו בזמן הקרבתו, ולכן
 היו עומדות היולדות בשער ניקנור. אִי הָכִי - אם כן, וְכִין וְכִין נְמִי
 - גם זו או זכה שמביאים את קרבן טהרתם יצטרכו לעמוד שם,
 ואילו המשנה הזכירה רק יולדת. מיישבת הגמרא, אִין הָכִי נְמִי -
 אכן גם זבים חובות צריכים לעמוד בשער ניקנור, מפני הטעם שאין
 קרבנו של אדם קרב אלא אם כן עומד שם. וְתַנִּינָא הִרָא מִינֵיהוּ נִקְטָא
 - אלא שהתנא הזכיר דוגמא אחת של מחוסר כפרה שצריך לעמוד
 שם, ולכן הזכיר רק יולדת.

תנינו רִבְנָן אִין מְשַׁקֵּין שְׁתֵּי סוֹטוֹת בְּאֶחָת - הנמצאות בעזרה ביחד,
 בְּדִי שְׁלֹא יֵהָא לָהּ גַם בְּחִבְרָתָהּ - שיתכן שאחת מזן טמאה,
 ומתוך שתראה את השניה עומדת על דבריה ואומרת שהיא טהורה,
 יתגבר עליה לבה לעשות כמותה, ולפיכך לא תודה שנבעלה. רַבִּי
 יְהוּדָה אִמְרָא לֹא מִן הָשֵׁם הוּא זֶה - אין זה עיקר הטעם שלא
 משקים שתי סטות ביחד, אֵלָא אִמְרָא קָרָא - נלמד מהפסוק "והשביע
 אוֹתָהּ הכהן", שמשמע שבדקים רק סוטה זו לְבִדָּה. שואלת הגמרא,
 וְתַנִּינָא קָמָא שלמד זאת מסברא שלא יהיה לבה גם בחברתה, והרי
 הַכְּתִיב אוֹתָהּ, ולמה לא למד זאת מהפסוק, מתרצת הגמרא, אכן
 גם תנא קמא למד דין זה מהפסוק, אלא שהתנא קָמָא בבריתא רַבִּי
 שְׁמַעוֹן הָיָא, דְּרַדִּישׁ מְעַם דְּקָרָא - אשר דרש את טעמי התורה,
 וְכֵה מְעַם קָמָר - ומה שאמר את הסברא שלא יהיה לבה גם
 בחברתה, הוא טעם לדברי התורה, מֵה מְעַם התורה שמשביע הכהן
 אוֹתָהּ לְבִדָּה, בְּדִי שְׁלֹא יֵהָא לָהּ גַם בְּחִבְרָתָהּ.

שואלת הגמרא, מֵאִי בִינִינָהוּ - מה החילוק לדין בין רבי שמעון
 שדרש את הטעם שאין משקים שתי סטות ביחד לבין רבי יהודה שלא
 דרש. ומשיבה, אִיכָא בִינִינָהוּ יצא חילוק ביניהם לדין באופן שהסוטה
 רוֹתֶת - מִפְּחָדָה ורועדת מהבדיקה ואף על פי כן לא הודתה. לדעת
 רבי שמעון שחשטעם שאין משקים שתי סטות יחד הוא כדי שלא יהיה
 לבה גם, באופן זה הרי אנו רואים שאין לבה גם בה, ואם כן ניתן
 להשקותה יחד עם סוטה אחרת. אך לדעת רבי יהודה שלא דרש טעם
 התורה אלא זו גזירת הכתוב, לא ישקו אותם יחד אף באופן זה. מקשה
 הגמרא, וְרוֹתֶת מִי מְשַׁקֵּין - האם אכן לדעת רבי שמעון, באופן
 שהיא רותנת משקים שתי סטות יחד, כיון שאין את החשש שהיא
 לבה גם בה. וְהָא - והרי יש סיבה נוספת שלא יהיו משקים שתי
 סטות יחד, שהרי כלל הוא בידינו שְׁאִין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת
 חֲבִילוֹת, - אין מקיימים שתי מצוות יחד, כדי שלא יראה שעשיית
 המצוות טורח עליו כמי שסוחב משא ורוצה להיפטר ממנו, וסיבה זו
 שייכת אף באופן זה. וּבְדִתְנִינָא אִין מְשַׁקֵּין שְׁתֵּי סוֹטוֹת בְּאֶחָת, וְאִין

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ח עמוד א

רש"י

תוספות

התם כתיבא. בלשכת הגזית כדקאמר שזאינו עליה ביד הגדול. ולשכת הגזית בעורה
היתה, חצייה בקדש וחצייה בחל כדאמר ביומא פרק שני דף ס"א. ומחתינן לה. מקל דר
הבית לאחר שזאינו עליה: כדי לניעה. ותרנא מן המים ותודה כשתראה בצרתה: מסייעין
היו את העדים. שמעידים עדות נפשות, וכשבדקין אותן היו מסייעין אותן מפנה לפנה
ומלשכה ללשכה: לפני ח'. והוא הפתח שבו דרך
בניסה וריצאה לכל באי עדה: אסורבנייהו.
כשמקריבים את קרבן קהים להקדים באכילת
הדשים, ומצוה על האדם שיעמוד וישומר על
קרבו, והפך אל בספרי כדאמר שזאינו עליה
במועדו (מקריב כח). ומי שיכול לבסס בעורה כנס.
ואלו שלא היו יכולות מפני שהיו מחסרות כפרה
עומדות בחלל שער נקטר שלא נתקדש: וכן
וזבות נפי. כשמקריבין קרבניהם הן מוסרי
כפרה ואין יכולין לבסס: שלא יהא להם גם
בכרתה. שקמא האחת עומדת על בריה ואינה
מודה לומר טמאא נאי, חבירתה שזאינו טמאא
רואה את זו שאינה מודה וסובלת את בשתה
ולכה מתגבר עליה לעשות כמו זו ואינה מודה:
לא מן השם הוא זה. לא זהו השם שאמר
העקר הנאמר בדבר: איתיה. והשביע אותה
הכח: רש"י יחייב טעמי לקראי בב"מ דף קטו. דקא
אמר לא תחבל בגד אלמנה בעיה נאמר לה
בעשרה, דטעם המשקא שאם אהא ממשכנה
ואתה חייב להחזיר לה ואתה נכנס שחרית לסל
וערבת להחזירו משיאה שם רע בשבטותיה:
מאי בינייהו. בין רבי יהודה לרבי שמעון, אי
משום לכה גם זה ואי משום גזירת הכתוב:
איכא בינייהו. אשה שאנו רואים בה שהיא
רוחמת מאימת המים ואינה מודה, למד שלא
יהא לכה גם זה וזו ואין שאין לכה גם זה,
ולמאן דלא דריש טעמא דקראי אלא גזירת
הכתוב אין משקין עקה אחרת: ורוחמת מי
משקין. עקה אחרת, נדי דאין לכה גם זה
האיכא משום עשיית מצות חבילות כדנאן בו:
חבילות חבילות. שגראא כמי שהיו עליו
למשאוי וממיהו לקרמ משאוי: כבהן אחר. חזי
חבילות, וכן לגבי עבדים בב"ד אחד ובאדון
אחד: ופירי. בכל מקום לשון גלוי הוא: נופח
כניו. דנאן מנלה את לבה: חסר את שעה.
מרבא בגלגלה שסותר קלעתה: חסר לתרחיקא.
שלא יתנו הרואין את לבם בה: האיש מכסים
אותו. כשנסקל: פרק אחד. חתיבת בגד מלפניו
השאר כל גופו ערום: שבלת ערוה. אחזיקה
וקניה, שבית הבשת נראה משני צדדי: הכא
היינו טעמא דר' יהודה, שקמא תנא מב"ד וקמא.
ששורה תמצא ולא יבדקה המים ויתגרו בה
והיו דורפין אחריה קרי לה: מיה: פרחי כהנה. נקט
על שם שהיו מצויין בעורה יתר משאר העם:
ובי תימא אתי לאגריי כדאמר ר' יוחנן. על ד
שקרא את זו עקמה מתגרה יצרם בגשים אחרות:
גמרי. מסותר בידי מרבותי: דרבנן אדרבנן לא
קשיא. בתמיה, דשני רבי יהודה ולא חישת
לשנוי דרבנן

הכא

ויתגרו בה פרחי כהונה. תימה כיון דלאו חובה לאנשים לראותה יתלו סדין של בוץ בינה לבין האנשים ויסתור שעה כדאמר קרא ואי משום כח המשקה אותה יחפון פניו לצד אחר

והכי תני בספרי בהדיא ופרע את ראש האשה סדין של בוץ פורש בינו לבין העם כהן פונה לאחוריו ופורעה כדי לקיים בה מצות פריעה ולרבי יהודה נמי נעשה כך וי"ל לר' יהודה אם היה פורסין סדין בינה לבין האנשים לא היה נזיל כל כך בפני הנשים כמו באנשים שאין אשה בושה מפני חברותיה ולא יסתר: **גמרי** אין יצר הרע שולט אלא במה שנינו ראוה. מקשי מפרק אין דורשין (מנהג יח) דאמר עריות בין בפניו בין שלא בפניו נפש יצריהו ולא קשיא מידי דדחת ה"פ מאחר שראה הערה פעם אחת שוב מהדרה אחריה לעולם אפי' שלא בפניה אבל מחמת שראה הנסקלת ערומה אינו מהדרה אחר אחרת:

ששם משקין את הסטות. בתוספתא (פ"א) שנה' (ומלס' ח' ט) את אשר יחטא איש לרעהו
ונשא בו אלה להאולתו ובא אלה לפני מוכרז בבית הוה וכו' להרשיע רשע
וצבחה בטנה ולהצדיק צדיק ולתת לו כבודו שנאמר ואם לא נטמאה האשה ותהורה וזאן
ונקתה ונורעה זרע היא עומדת מבפנים והכחן עומד מבחוץ שנאמר והעמיד הכחן את
האשה לפני ה' האשה לפני ה' ואין כהן לפני ה':
אין משקין שתי סטות כאחת. נראה לפרש
שיעמיד שתייהן בעזרה בבת אחת להשקותן
אע"פ שאין שוות כאחת וכן רציעה ובתוספתא
דפרה (פ"ג) תנא נמי אין שתי פרות נעלות כאחת
משנעשית אפר מביא אחרת ושוהה על גבה
ותימה וכי היה אוסר כבה' לשחוט שני וזבחם
כאחד כהן שני עולות או שני טטאות שיעמיד
שניהן בעזרה וישחוט א' ואחר כך ישחוט השני והא
דאמר' בפ"ב דשחיטת חולין (ק"נ וס') תובחחו
שלא יהא א' שחוט שני וזבחם מיירי שיתחור שני
וצורין כאחד דאיכא איסור דאורייתא נעלות כבה'ג
לא מיירי חתם ובפ' נערה המאורסה (מלס' ע"ג)
בגדרים בעי מהו שיפר אדם לשתי נשיו כאחד
אותה דוקא או לאו דוקא ונפשי לזו מהבא:
איכא ביניהו רותת. נראה דהוה מצי למימר
איכא ביניהו אשה אחרת שאינה סוטה
לר' שמעון מותר לר' יהודה אסור לתעמיד אצלה
שום אשה בשער נקטר דאמר בפרק טוף בקלפי
(יומא דף קנ"ג) דפלגי נמי הכי רבי (יהודה) ורבי
שמעון בקרא דוהוציא אותה דכתיב גבי פרה
ואמר איכא ביניהו חמור דלרבי (יהודה) דאמר
אותה לבדה אסור להוציא עמה חמור:
והא אין עושין מצות חבילות. תימה מאי פריך
הולא אין עושין מצות חבילות ליכא אלא
איסור מדרבנן משום דמיחיו עליה כבשא ואינהו
פלגי בקראי:
כאן בשני כהנים. רש"י פירש וכן גבי עבד בב"ד
אחד ואדון אחד ותימה והא סתרת ב'
מצורעין דמי לשני עבדים ש שני באי אדם:
והכהן אחוזו בגדיה. בפרק אלו חן הלוקין
(מסות דף כ"ג) תניא נמי חזן חזן וכוונסת
אחוזו בגדיו כו' ונראה משום דכתיב בו ונקלה
מצוה לנוולו בתוספתא (פ"א) כהנים מטילים
גורלות וכל מי שיעלה גורלו אפילו כ"ג יוצא
ועומד בעד סוטה ואחוזו בגדיה:
אם היה לכה נאה. אע"ג דגורית הכתוב הוא
שב ואל תעשה לאו מיעקר הוא כדביתא פ'
האשה רבה (יבמות ז')
האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה.
תימה מאי קשיא דרבנן אדרבנן והא
מפרש טעמא בפרק נגמר דין (סנאלין דף ס"ה) משום
דכתיב אותו ולא כסותו ואין אותו להא כסותו
איכ' למאן היה על כסותו מאחר שבתבו אסור
שלא לנוולה אם ידעתי מולין אותה איכ' או
עוקרין הכתוב בידים י"ל בין לר' יהודה בין לרבנן
דאיתו לא בא אלא למעט על הכסות שלו הילכך
לרבנן לא שמענו מן התורה מה דינה והרשות ביד
בית דין לעשות כמה שירצו ובגמרא מפרש במאי
פלגי להכי קשיא דרבנן אדרבנן כיון דלא חיששין
להרהורים היה לנו לנוולה משום יסור:

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ח עמוד ב

תוספות

רש"י

ואחר כך מביא חבל המצרי, בירושלמי מפרש חבל המצרי וכפיפה המצריה באין משירי
הלשכה בחומת העיר ומגדליה ולא ידענא אי סודר שנחנק בו וסיף שנחרג בו
דאמרין פרק נגמר הדין (פסחים ק"ז מ). דבאין משל צבור אי פירשו נמי משירי הלשכה כי

הבא:

תנינא ואחר כך מביא חבל המצרי. ולא ידענא

מאי פשיט מחבא טפי מהא דקתני היא
תורה לו בצלול דמשמע דחבל מצרי בעינן
ממש ועל כרחך לכתחילה למצוה בעינן אבל לאו
דוקא לעכב דהיכא כתיב חבל המצרי או שום
קשירה בתורה ולמה היה לו לעכב מידו המדקדק
בפירוש רש"י לא קשיא מידי דעיקר הבאתו
קמבעיא ליה אי משום מדה במדה דוקא חבל או
משום שמיטת בגדים והואיל וצריך לקשור צלול
לקשור חבל כדי לפרע ממנה מידו היכא דליכא
חבל המצרי ואיכא צלול לא מהדרנא יותר
מדאי בתר חבל:

מיום שחרב בהמ"ק וכו'. וזה דבומן הבית
נהגו דין ד' מיתות מן שנתחייב בהן בלא
עדים והתראה שלא יהיו יוכרין לדנו בסנהדרין
כדאמר בפ' אחד דיני ממונות (ק"ז א) מעשה ברבי
שמעון בן שטח שהיה בומן הבית דתניא אמר רבי
שמעון בן שטח תראה בנחמה אם לא ראיתיו וכו'
עד שהשיבו נחש ומקשינן והאי בר נחש הוא
התני רבי אחא וכו' אלא האי דנקט מיום שחרב
בית המקדש מלתא דפסיקא נקט דבטלו ארבע
מיתות לגמרי: **מי** שנתחייב סקילה. מקשי מפרק
השוכר את הפועלים (כ"ט ד) דרבי אלעזר
רבי שמעון היה תפיס גבוי יומא חד פגע בהורא
כובס אמר ליה תפסוהו ותפסוהו (זקופדו) וזקופדו
וקא בבי אמר לו רבי אבי ירע לך שהוא ובנו בעלו
נערה מאורסה ביה"כ והו שנתלה נתקן ואמאי
לא פריך תנאי בר הכי הוא בר סקילה הוא אבל
לפרישי לא קשיא מידי דפירש התם משום הכי
נתלה משום דכל הנסקלין נתלין ויש לומר דלאו
דוקא נקט נופל מן הגג או היה דורסותו אלא מעין
מיתה שנתחייב בה יורג יוש מפרשים דבנו בעל
תחילה דהויה לה בעולה דמיתתו הויה בתנן
אבל קשיא לרבי מהא דאמר בפרק אלו הן הגולין
(מנחות י"ז) דרש ריש לקיש והאלהים אנה לידו זה
שחרג במזיד וישב תחת הסולם והו שחרג בשוגג
עלה ונפול הורגו והא לאו בר סקילה הוא
ותירץ א"ע דלאו בר סקילה מידו מדה במדה
היא דוורק על חבירו דרך ירידה הוא כדכתיב
(מנכ"ז א) ויפל עליו וימות ואלו מתים דרך ירידה
ואם דהו בסוף הקדוש ב"ה נפרע מהם בענין
אחר:

מנימין

דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא, הכא טעמא מאי משום
'ונוסרו כל הנשים, התם אין להן יסור גדול מזה,
וכי תימא לעבד בה תרתי, אמר רב נחמן אמר רבה
בר אבתי, אמר קרא 'ואהבת לרעך כמוך' ברוך לו
מיתה יפה. לימא דרב נחמן תנאי היא, לא דבולי
עלמא אית להו דרב נחמן, והכא ביהא קמיפלגי, מר
סבר ביונייה עדריף ליה טפי מצערא דגופיה, ומר
סבר, צערא דגופיה עדריף ליה טפי מביונייה: היתה
מכוסה לבנים וכו': תנא אם היו שחורים נאים לה,
מכסין אותה בגדים מכוערים: היו עליה פלי והב
וכו': פשיטא, השתא נוול מנוויל לה, הני מופעאי.
מהו דתימא, בהני אית לה ביוני טפי, בראמרי אינשי,
שליח ערמיל וסוים מסאני, קא משמע לן: ואחר כך
מביא חבל וכו': בעא מיניה רבי אבא מרב הונא, חבל
המצרי מהו שיעכב בסומה, משום שלא ישמטו בגדיה
מעליה הוא ובצלול קמן נמי סגי, או דילמא משום
דאמר מר היא חגרה לו בצלול לפיכך בהן מביא
חבל המצרי וקושר לה למעלה מדדיה, מעכב. אמר
ליה, תניתוה ואחר כך מביא חבל המצרי וקושרו לה
למעלה מדדיה כדי שלא ישמטו בגדיה מעליה: וכל
הרוצה לראות בה יראה וכו': הא גופא קשיא, אמרת
כל הרוצה לראות בה רואה, אלמא לא שגא גברי
ולא שגא נשי, והדר תני כל הנשים מותרות לראותה,
נשים אין, אנשים לא. אמר אביי, תרגמה אנשים. אמר
ליה רבא, והא כל הרוצה לראות בה רואה קתני,
אלא אמר רבא, כל הרוצה לראות בה רואה, לא שגא
גברי ולא שגא נשי, ונשים חייבות לראותה שגאמור
'ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה פומתכנה': משנה
במדה שאדם מודד בה מודדין לו, היא קשטה את
עצמה לעבירה, המקום גולה. היא גלתה את עצמה
לעבירה, המקום גלה עליה. בירך התחילה בעבירה
תחילה, ואחר כך הכטן, לפיכך תלקה תירך תחילה
ואחר כך הכטן ושאר כל תגופ לא פלמי: גמרא

הכא טעמא מאי: אמרי רבנן שמעיה לבישה ואפלו היא סחורה, משום ונוסרו כל הנשים,
שלא יביאו עצמן ליד חשד ותהינה צנועות. תתם. שהיא נסקלת אין לה יסור גדול מזה
לאחרות: תרתי. מיתה ובושה: מר סבר ביונייה עדריף ליה. חשבו על האדם וטעו לו טפי
מצערא דגופיה, הלכך מיתה יפה היא לו לסקל לבוש ואע"פ שצערו נמשך שאינו ממהר
למות. ולא לסקל ערום ויתבזה. ורבי יהודה סבר
צערא דגופא עדריף ליה, וזו היא מיתה יפה לו
לסקל ערום ואע"פ שמתבזה, ולא יסקל בלבדו
ונמשך צערו: בהני אית לה ביוני טפי. שהיא
ערמה עד לבה וראשה פרוץ ויתן עליה תכשיט
זהב גנאי הוא לה. שדרך בני אדם להתלוצץ
באדם ערום ומעלו ברגליו ואמרי שליח ערמיל
וסוים מסאני. שליח - מספוט, כדמתרגמין
ופשט ושלח. ערמיל - ערום: שטום דאפר מר.
לקמן, במדה שאדם מודד בה מודדין לו: היא
תקרה לו. תקרה את עצמה כחצלול. תניינא.
להתנאות בפניו. צלול בגדיה בלע"ז: תניינא.
דעקר הבאותו אינו אלא כדי שלא ישמטה
תרגמה. לרישא דקתני כל הרוצה אנשים
תרגמה. פרש אותה: מתני' וך התחיל בעברה
תחלה. בדרך תשמיש הירך נהגה תחלה בקרוב
בשה לפיכך תלקה ירך תחלה לקלל אותה.
דכתיב בתה ד' את ירכך ונפלת ואת בטנך צבה
(נמקד ס) גמ' ונא' ע' דמדה. עצמה בטלה, שפסק
ארבע מיתות בית דין בפרה לא כמיל. שמודדין
לקם לעוברי עברה במדה שמתחייבים בה
ומתים בדוגמת אותה מיתה: דאפר רב יוסף.
הגמרא קאמר דאמר רב יוסף נמי בעלמא וכן
תני בר: דין ארבע מיתות. דין שמים שהיא
דוגמתה נופל מן הגג. דמאי דסקילה, דתנן
(פסחים ק"ז מ). בית הסקילה היה גבה שתי קומות
אחד מן העדים בא ודחפו בו: תיה דורסותו. ארי
דורסו בצפרניו ומפילו לארץ. וגם זה דומה
לנסקל: תני טפי. והארכ שורפו: נמקד
לפליכות. ומיתת מלכות מתיון את ראשו בסין
ותרג נמי סוף הוא כדאמרין בסנהדרין (ק"ז א):
סונכבי. בומנל"ט, והוא חלי בגרונ: כסאסאה.
בתוך אותה סאה עצמה כשאתה משלחה
לאבידן תריבנה: ואין לי אלא סאה. עברה
גדולה. תרגם. חצי סאה, תיר וקב. דהיינו ג'
קבין: תמן ועובלא. משקלות קטנים הן ושעורן
בבבא בתרא בדמוכר את הספסוף (ק"ז א) ופנין
שכל פרוטה ופירוטה וכו'. ואע"פ שלא נפרט
ממנו פעם ראשונה ושניה לא ותר לו עליהם,
אלא מצטרפין לו אותו לחשבון לראות לו:
פרסה לו. כנגדה: כפת. צערה:

פניה

אמר רב יוסף, אף על גב דמדה כמילה, במדה לא כמיל. דאמר רב יוסף וכן תני רבי חייא, מיום שחרב בית המקדש, אף על פי
שכמלה סנהדרין, ארבע מיתות לא כמיל. והא כמיל, אלא דין ארבע מיתות לא כמיל. מי שנתחייב סקילה, או נופל מן הגג או תיה
דורסותו. מי שנתחייב שריפה, או נופל בדליקה או נחש מכישו. מי שנתחייב הריגה, או נמסר לפליכות או ליסמין באין עליו. מי
שנתחייב חניקה, או טובע בנהר או מת בסונכבי. תניא היה רבי אומר, מנין שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו, שגאמור 'כסאסאה
בשלחה תריבנה', אין לי אלא סאה, מנין לרבות תרקב וחצי תרקב, קב וחצי קב, רובע וחצי רובע, תומן ועובלא מנין, תלמוד לומר
'פי כל סאון סאן ברעש'. ומנין שכל פרוטה ופירוטה מצטרפת לחשבון גדול, תלמוד לומר 'אחת לאחת למצא חשבון'. וכן מצינו
בבבא ששבמדה שמודדה בה מדדו לה, היא עמדה על פתח ביתה לראות לו, לפיכך בהן מעמידה על שער נקטור ומראה קלונה
לכל. היא פרסה לו סודרין נאין על ראשה, לפיכך בהן נוטל כפה מעל ראשה ומניחו תחת רגליה. היא קשטה לו פניה, לפיכך

פניה

ביאורים למסכת סוטה דף ח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מצרי מעבד, שדווקא בו היא מתגנה. פושטת הגמרא את הספק, אמר ליה - רב הונא לרב אבא, תניננה - למדנו במשנתנו, ואחר כך מביא חבל המצרי וקושרו לה למעלה מדריה כדי שלא ישממו בנדיה מעליה, הרי מפורש שהקשירה היא בשביל שלא יפלו הבגדים, ואם כן כל חבל כשר ולא דווקא חבל מצרי.

שנינו במשנה, וכל הרוצה לראות בה רואה וכו' וכל הנשים מותרות לראותה. מקשה הגמרא, הא גופא קשיא - דברי המשנה סותרים, אמרת - בתחילה אמרה המשנה שכל הרוצה לראות בה רואה, אלמא - משמע שלא שנה נכרי ולא שנה נשי - אין הברל בין אנשים לנשים, אלא לכולם מותר לראות את הסוטה בשעה שמנוולים אותה. ואילו וחדר תני - בהמשך המשנה למדנו שכל הנשים מותרות לראותה, ומשמע נשים אין - דווקא לנשים מותר לראות את הסוטה, אבל אנשים לא. מתרצת הגמרא, אמר אבי תרנקה - נפרש את דברי המשנה כך, מה שאמרה המשנה שכל הרוצה לראות יראה, היינו אנשים - נאמר רק עד נשים. דוחה הגמרא, אמר ליה רבא לאביי והא כל הרוצה לראות בה רואה קתני - הרי כתוב במשנה שכל מי שרוצה רואה, ומשמע שגם אנשים. אלמא מתרצת הגמרא, אמר רבא, אכן תחילת דברי המשנה שכל הרוצה לראות בה רואה, נאמרה על כולם לא שנה נכרי ולא שנה נשי, ומוסיפה המשנה, ונשים חייבות לראותה - הנשים שנמצאות בעורה יש עליהם חיוב לראות את הסוטה בניוולה, לקיים את מה שנאמר 'ונסורו כל הנשים ולא תעשינה בזמתכנה' - עלי ידי שיראו הנשים מה עושה לא יבאו לעשות את מעשיה, וכדלעיל.

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת איך היו מנוולים ומבזים את הסוטה, באה המשנה והגמרא שלפנינו לבאר שהכל נעשה לה מדה כנגד מדה.

משנה. במדה שאדם מודד בה מודדין לו - כשמענישים את האדם משמים על עבירה שעבר, מתנהגים עמו באותה מדה שהוא התנהג בעבירה. ולכן לגבי סוטה, שהיא קשקה את עצמה לעבירה - בשביל העבירה, למצוא חן בעיני הבעל, כנגד זה, המקום נוולת - התורה ציוותה לנוול אותה. וכן כיון שהיא גלתה את עצמה לעבירה - שישבה בפתח הבית וגלתה את עצמה כדי שהבעל יראה אותה ויעבור איתה עבירה. כנגד זה, המקום גלה עליה - התורה ציוותה שתהיה מגולה לעיני כל בשעה שמעמידים אותה בשער ניקנור. בדרך התחילה בעבירה תחילה, ואחר כך הפך - דרך התשמיש הוא שהיך נהנה הראשון מהקירוב בשר לבועל, ואחר כך הבטן. לפיכך מקללה הכהן שתלקה בדרך תחילה ואחר כך הפך שנאמר 'בתה ה' את ירכא ונפלת ואת בטןך צבה', ושאר כל הנהגה לא פלג - ואף שאר אברי הגוף אינם נמלטים מן החולי והכאב לאחר הירך והבטן.

גמרא. אמר רב יוסף, אף על גב דמדה בטיול - שפסקו להעניש בארבעה מיתות בית דין, מכל מקום במדה לא בטיול - עונש כדוגמת אותה מיתה לא פסק, אלא מודדים משמים לעוברי עבירה שימותרו במיתה שהתחייבו בה, וכדלחן. דאמר רב יוסף וכן תני רבי חייא, מיום שחרב בית המקדש, אף על פי ששקלה סנהדרין ולא דנים עוד דיני נפשות, מכל מקום ארבע מיתות לא בטלו. שואלת הגמרא, והא בטלו - הרי אין דנים כבר דיני נפשות. משיבה הגמרא, אלמא דין ארבע מיתות לא בטלו - דין שמים להעניש את החוטא בארבע מיתות בית דין לא בטל, ולכן נענש במיתה דומה להם, כגון, מי שנתחייב סקילה - מי שעשה עבירה שהעונש עליה היא סקילה, או נופל מן הגג או חנה דורסתו ומפילתו לארץ. מי שנתחייב שריפה, או נופל בדילקה ונשרף, או נחש מכישו והארס שורף אותו מבפנים ומת. מי שנתחייב חרקה - סייף, או נמסר למלכות או ליסמין באין עליו, ודרכם להרוג בחרב. מי שנתחייב חניקה, או מוכע כנהר ונחנק בתוך המים, או מת בסרוב - על ידי חולי גרון, ונחנק בחוליו.

דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא הסתירה בין הדינים, שלעולם לא חששו רבנן להרהור, אלא שהכא - לגבי סוטה מעמא מאי - הטעם שגולים את גופה, הוא משום שאמר 'ונסורו כל הנשים' - ולכן מצוה לביישה, כדי שיראו זאת הנשים ויקחו מוסר להתנהג בצניעות ולא להביא את עצמם לידי חשד שזנו. אך קתם - לגבי יוצאת להיסקל, אין צריך לביישה כדי שאחרות יקחו מוסר ולא ינהגו כמותה, שהרי אין לה יסור גדול מזה - שראות אותה כשהיא נסקלת. וכן תימא לעבד בה תרתי - ואם תאמר שיראו גם שהיא נהרגת וגם שמביישים אותה, אמר רב נחמן אמר רבה, פר אביה, אין עושים כן, משום שאמר קרא 'ואהבתה לרעה כמוך', ונלמד מבאן שפירר לו - יש לברור ליוצא להיחרג מיתה יפה - שלא יתבייש כשממיתים אותה.

שואלת הגמרא, לימא דרב נחמן תנאי היא - האם נאמר שהדין שאמר רב נחמן שיש לברור לנהרג מיתה יפה, תלוייה במחלוקת רבי יהודה ורבנן לגבי היוצאת להיסקל. וזה טעם מחלוקתם, שרבנן סוברים שיש לברור מיתה יפה ולכן סוברים שאין האשה נסקלת ערומה, ורבי יהודה חולק על דין זה ולכן סובר שנסקלת ערומה.

דוחה הגמרא, לא - דברי רב נחמן לא תלויים במחלוקת רבי יהודה ורבנן, אלא דכולי עלמא אית להו דרב נחמן - שיש לברור ליוצא להיחרג מיתה יפה, והכא פהא קמיפלגי - אלא שנחלקו מה היא המיתה היותר יפה לה, מר סבר - רבנן סוברים, ביונייה עדיף ליה טפי מצערא דנפשה - יותר חשוב לאשה שלא תתבזה משלא תצטער, ולכן מעדיפה האשה להיסקל עם בגדים אף שזה יעכב את המיתה ויגרום לה להצטער יותר, מאשר להתבזות ולהיסקל כשהיא ערומה, וממילא זו היא המיתה היפה לה. ומר - רבי יהודה סבר, צערא דנפשה עדיף ליה טפי מביונייה - יותר חשוב לאשה שלא תצטער משלא תתבזה, ולכן מעדיפה האשה להתבזות ולהיסקל ערומה, מלהיסקל עם בגדים אשר יעכבו את המיתה ויגרומו לה להצטער יותר. וממילא זו היא המיתה היפה לה.

שנינו במשנה, היתה מכוסה לבנים מתכסה בשחורים וכו'. תנא - למדנו בברייתא שאם היו גם בגדים שחורים נאים לה, מכסין אותה בבגדים מכוסים, בשביל שתתנוול ותתבזה.

שנינו במשנה, היו עליה כלי זהב וכו' מעבירין ממנה כדי לנוולה. שואלת הגמרא, מדוע הוצרכה המשנה לומר זאת, והרי זה פשיטא שמסירים ממנה את התכשיטים, השתא נוול מנוול לה - שהרי עושים מעשים לנוולה, הני מיפגיא - וכי צריך לומר שמסירים ממנה את התכשיטים כדי שלא תהיה מקושטת. מתרצת הגמרא, מהו דתימא - היינו סוברים לומר שיש להשאיר עליה את התכשיטים משום שבהני אית לה ביון טפי - שאם יהיו עליה תכשיטים בזמן שהיא ערומה עד כנגד ליבה ושערה מגולה ומפוח, יש בכך יותר בזיון, ובדאמרי אינשי שליח ערמיל וסרים מסאני - וכמו שדרך האנשים לצחוק על מי שהולך ערום ולובש רק נעליים, כך אשה זו כולה מנוולת והולכת עם תכשיטי זהב. קא משמע לן - חידשה לנו המשנה שמכל מקום יותר בזיון לה להיות בלי תכשיטי זהב.

שנינו במשנה, ואחר כך מביא חבל מצרי וקושרו למעלה מדריה וכו'. כעא מיניה רבי אבא מרב הונא - שאל רב אבא את רב הונא, חבל המצרי מהו שיעבב בסוטה - האם הקשירה חבל מצרי זה מעבב את השקאת הסוטה, או שאם אין חבל מצרי יקשרו בחבל אחר וישקו אותה. וצדדי הספק הזה, האם הטעם לקשירה הוא משום שלא ישממו בנדיה מעליה הוא - בשביל שלא ימשכו הבגדים כלפי מטה לאחר שקרע אותם הכהן עד כנגד לבה, ולפי זה ובצלצול קטן נמי סגי - בחבל קטן גם מספיק. או דילמא שהטעם לקשירה הוא משום דאמר מר להלן, שבמדה שאדם מודד מודדים לו, ולכן כיון שהיא נהרגה לו בצלצול - הסוטה חגרה בגד נאה להתנאות בפני מי שנסתרה עמו, לפיכך בהן מביא חבל המצרי - שהוא גם ועבה וקושר לה למעלה מדריה כדי שתתבזה, ולפי טעם זה חבל

ביאורים למסכת סוטה דף ט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הקדוש ברוך הוא אף שלא נאבדו מן העולם, וקשה על רבי חנינא
בר פפא. וְכִי תִּיטָא - ואם תאמר לתרץ, שהנה אֲדוּר - האומה
המצרית שהייתה בזמן משה נכחדה לגמרי, והני אַחֲרֵינוּ נִינְהוּ -
וזמכות השניות שניתנו, הם על אומות אחרות שהתיישבו אחר כך
במצרים. דוחה הגמרא, וְהִתְנַיָא אִמְר רַבִּי יְהוּדָה, מִנְיָמִין גַּר
הַמִּצְרִי הָיָה לִי חֶבֶר - היה לי חבר ומנימין שמו שהיה גר מצרי, והוא
מִתְלַמְּדֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וכך אִמְר מִנְיָמִין גַּר הַמִּצְרִי על עצמו, אֲנִי
מִצְרִי רֶאשׁוֹן - מצרי שהתיגר, וְנִשְׁאֲתִי מִצְרִית רֶאשׁוֹנָה - גיורת
מצרית, אֲשֵׁיא לִבִּי מִצְרִית שְׁנִיָּה - מצרית בת גרים, כְּרִי שֵׁיחָא בֶן
בְּנֵי מוֹתֵר לֵבָא בְּקָהֶל - כדי שבני יהיה דור שלישי ומותר להינשא
לכשרה. ומכך שמנימין היה מצרי האסור לבא בקהל, מוכח
שהאומה המצרית עדיין קיימת בעולם, ולא נכחדה לגמרי כשהכה
אותם ה'. אֲלָא מִסִּיקָה הגמרא מכת הקושיא, אִי אִיתְּמַר הָכִי
אִיתְּמַר - אם נאמרו הדברים, כך נאמרו, אִמְר רַבִּי חִינְנָא בְּרַ פָּפָא,
אֵין תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן הַמִּלָּךְ של האומה, עַד שֶׁעַתָּה
שִׁילּוּחַו - שנפסקת מלכותו, שְׁנַאֲמַר 'בְּסֻכָּאָה בְּשִׁלְחָה תִּרְבִּינָה
'וְגו' ונדרש על מלך.
אִמְיָמַר מִתְּנִי לְהָא דְרַב חִינְנָא בְּרַ פָּפָא אָהָא - אמימר למד את
דברי רבי חנינא בר פפא כפי שהבינה הגמרא בתחילה, ומחפוסק
שלהלן. מֵאִי דְכֵתִיב - מה כוונת הכתוב 'כִּי אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי
וְאַתֶּם בְּנֵי עֲקֵב לֹא כְלִיתֶם', ודרש רבי חנינא בר פפא כך, 'אֲנִי ה'
לֹא שְׁנִיתִי' לֹא הִכִּיתִי לְאוֹמָה וְשְׁנִיתִי לָהּ - שלא הכיתי אומה
מאומות העולם וחזרתי שוב להכותה, אלא בשעה שאני מכה אותם
אני מאבדם. ואילו 'וְאַתֶּם בְּנֵי עֲקֵב לֹא כְלִיתֶם' - את עם ישראל
אני מכה ולא משמיד, וְהָיִינוּ דְכֵתִיב 'חֲצִי כְּבֹלָה בָם' - בישראל,
שחצי בָלִין - מכותי כלות, אבל וְהָיִינוּ אֵין בָּלִין.
אִמְר הַמְּנוּנָא, אֵין תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן הָאָדָם -
להענישו על חטאיו, עַד שֶׁתִּתְּמַלֵּא סָאֲתוֹ - שירבו עוונותיו, שְׁנַאֲמַר
'בְּמִלְאוֹת סִפְקוֹ יֵצֵר לוֹ וְגו' - כאשר התמלא רצונותיו ותאוותיו,
'יֵצֵר לוֹ' - יבואו עליו הצרות והעונשים.
דְּרֵשׁ רַבִּי חִינְנָא בְּרַ פָּפָא, מֵאִי דְכֵתִיב 'רַנְּנוּ צְדִיקִים בְּה' לִישְׁרִים
נְאוֹה תְּהִלָּה', אֵל תִּקְרִי נְאוֹה תְּהִלָּה, אֲלָא נֹה תְּהִלָּה - ומתפרש
הפסוק כך, רננו צדיקים במה שעשה להם ה', שרק ישרים יהללוהו
בנוה בתים שהם בנו. ומי הם הצדיקים, זֶה מֹשֶׁה וְדָוִד שְׁלֹא שְׁלֹמֹה
שׁוֹנְאֵיהֶם בְּמַעֲשֵׂיהֶם, דָּוִד דְכֵתִיב 'טִבְעוּ בָאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ' - שבנה
שערי ירושלים, מֹשֶׁה, אִמְר מֶר, מִשְׁנַכְנַה מְקַדֵּשׁ רֶאשׁוֹן גִּנְגּוּ אֹהֶל
מוֹעֵד קִרְשִׁיו קִרְסָיו וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וְאֹדָיו - ולא יכלו האויבים
לקחת את המשכן שבנה משה ולתהלל בו. שואלת הגמרא, הִיכָא
- היכן גנגו אוהל מועד. ומשיבה, אִמְר רַב חֲסֵדָא אִמְר אֲבִימִי, תַּחַת
מְחִילוֹת שֶׁל חֵיבֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
תְּנִי רַבְּנִי, כּוּמָה נִתְּנָה עֵינֶיהָ בְּמִי שְׁאִינוּ רְאוּיָהּ - שנבעלה למי
שאסור עליה באיסור אשת איש, סופה, שמה שְׁבִיקָשָׁה לֹא נִתְּנָה לָהּ
- שאסורה על הבעל לעולם. ומה שְׁבִידָה נִתְּלוּהוּ מִמֶּנָּה - ואף
נאסרה לבעלה שהייתה מותרת לו. ללמדך שְׁכָל הַנּוֹתֵן עֵינָיו בְּמַה
שְׁאִינוּ שְׁלֹו, מַה שְׁמַכְבֵּשׁ אֵין נּוֹתֵנִין לוֹ וְמַה שְׁבִידוֹ נִתְּלוֹן הִימְנוֹ.

פְּנִיָּה מוֹרִיקוֹת. הִיא בְּחֶלֶה לֹא עֵינֶיהָ, לְפִיכָּךְ עֵינֶיהָ בּוֹלְטוֹת -
שבזמן ששוחת את המים פניה מוריקות ועיניה בולטות. הִיא קִלְעָה
לֹא אֵת שְׁעָרָה - שקלעה את שערה עבורו בשביל להתנאות
בפניו, לְפִיכָּךְ בְּהֵן סוֹתֵר - פורע את שערות. הִיא הִרְאָתָה לוֹ
בְּאֶצְבָּע - לרמוז לו שיבוא אליה, לְפִיכָּךְ צִיפּוֹרְנִיה נִזְשָׁרוֹת. הִיא
הִנְדָה לוֹ בְּצִילָצוֹל - תגורה נאה, לְפִיכָּךְ בְּהֵן מְבִיא חֶבֶל הַמִּצְרִי
וְקוֹשֵׁר לָהּ לְמַעַלָּה מוֹדִיעָה. הִיא פִּשְׁטָה לוֹ אֵת יְרִיכָה לַמַּעֲשָׂה
הַעֲבִירָה, לְפִיכָּךְ יְרִיכָה נּוֹפֶלֶת. הִיא קִיפְּלָתוֹ עַל בְּרִיסָה בַּמַּעֲשָׂה
הַעֲבִירָה, לְפִיכָּךְ בְּמִנָּה צָבָה - מתנפחת, כמו שכתוב "וצבתה בטנה
ונפלה ירכה". הִיא הֶאֱכִילָתוֹ מַעֲדֵי עוֹלָם בִּשְׁבִיל לַפְתּוֹתוֹ לַעֲבִירָה,
לְפִיכָּךְ קִרְבָּנָה מֵאֲכֵל בְּהֶמָּה - שעורים. הִיא הִשְׁקֵתָהוּ יַיִן מְשׁוּבָּח
בְּכּוֹסוֹת מְשׁוּבָּחִים, לְפִיכָּךְ בְּהֵן מְשַׁקָּה אוֹתָהּ מֵיִם הַמָּרִים בְּמִקְדָּה
שֶׁל חֶרֶשׁ - בכלי חרס. הִיא עֲשָׂתָה אֵת מַעֲשָׂה הַעֲבִירָה בְּסִתְרָה, כִּגְד
זֶה ה' שְׁהוּא יוֹשֵׁב בְּסִתְרָה עֲלִיזוֹן שֶׁם בַּה פָּנִים - מתפנה כדי להיפרע
ממנה, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר "וְעֵין נָאִה שְׁמָרָה נִשְׁפָּה לְאִמֶּר לֹא תִשּׁוּרֵנִי עֵין
וְגו' וסתר פנים ישים" - שהנואף מצפה להשכבת הלילה לעבור את
העבירה בסתר, וְה' שְׁהוּא יוֹשֵׁב בְּסִתְרָה יִשִּׁים פָּנָיו לַהֲפִירַע מִמֶּנּוּ. דְּכָר
אֲחֵר - פירוש אחר איך מתקיים המדה כנגד מדה על כך שעשתה
הסוטה את מעשה העבירה בסתר, הִיא עֲשָׂתָה בְּסִתְרָה, כִּגְד זֶה
הַמָּקוֹם פִּירְסָמָה בְּגִלּוֹי - שנתן בלב בעלה לקנאות לה ובכך
מתפרסמים מעשיה, וכְּמוֹ שְׁנַאֲמַר "תִּכְבֹּסָה שְׁנֵאָה בְּמִשְׁאֹן תִּגְלָה
רַעְתּוֹ בְּקָהֶל (וְגו')". - המכסה ומסתיר את מעשיו השנואים לה' על
ידי שעושה אותם בחשך ומסתור, סופו שמגלה ה' את מעשיו הרעים
לרבים.

הַבְּרִייתָא לְמוֹדָה מִפְּסוּקִים שִׁבְמִדָּה שֶׁאִדָּם מוֹדֵד מוֹדֵדִים לוֹ. שׁוֹאֵלֵת
הַגְמָרָא, וְיֵאָחֵר דְּנִפְקָא לִיה מ'אֵת לֹאֲחֵת לְמִצָּא חֲשָׁבוֹן - שכבר
למדנו מפסוק זה שמצטרפים החטאים לחשבון בשביל להיפרע, אם
כן הפסוק 'כִּי כָל סֹאֵן סֹאֵן בְּרַעֲשׁ לְמָה לִי' - בשביל מה נכתב, הרי
אֵין בו צורך ללמד על עברות קטנות. משיבה הגמרא, לְכַמְדָּה -
מפסוק זה לומדים שגם על חטאים קטנים נענשים במדה כנגד מדה,
שִׁהְעוּשׁ יִהְיֶה כַּעַן חֲסֵטָא. מְמַשִּׁיבָה הַגְמָרָא לַהֲקִשּׁוֹת, וְיֵאָחֵר
דְּנִפְקָא לִיה מ'כִּי כָל סֹאֵן סֹאֵן בְּרַעֲשׁ' שמענישים במדה כנגד
מדה, אם כן 'בְּסֻכָּאָה בְּשִׁלְחָה תִּרְבִּינָה' לְמָה לִי - בשביל מה
נכתב, הרי אֵין בו צורך ללמד כנגד מדה כפי שדרשה ממנו הברייתא
בתחילה. משיבה הגמרא, פִּסּוֹק זֶה הוֹצֵרֵךְ לְדִרְשׁוֹ לְכַדְרֵךְ חִינְנָא בְּרַ
פָּפָא. דְּאִמְר רַבִּי חִינְנָא בְּרַ פָּפָא אֵין תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן
הָאוֹמָה - אינו מעניש אומה עַד שֶׁעַתָּה שִׁילּוּחַו - עד שמגיעה השעה
שמאבדה לגמרי מהעולם, שְׁנַאֲמַר 'בְּסֻכָּאָה בְּשִׁלְחָה תִּרְבִּינָה וְגו'
- שמעניש אותם ה' על כל העברות בשעה שמשלח אותם לאבדון.

מקשה הגמרא, אֵינִי - איך ניתן לומר כך, שרק בזמן שה' מאבדם
מהעולם הוא מעניש אותם, וְהָאִמְר רַבָּא שְׁלֵשָׁה בּוֹסוֹת הָאֲמוּרוֹת
בְּמִצְרַיִם - בחלומו של שר המשקים, לְמָה - על מה רומזים. כוס
יסורים אֲחֵת, שְׁשִׁתָּת - ששתתה מצרים בְּמִי מֹשֶׁה - עשרת המכות
וקריעת ים סוף בזמן שיצאו ישראל ממצרים. וְאַחֵת, שְׁשִׁתָּת בְּמִי
פְּרַעֲה נָכָה - שהכה נבוכדנאצר מלך בבל את מצרים. וְאַחֵת, שְׁעִתְיָדָה לְשִׁתּוֹת עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ - בימות המשיח. ונמצא, שהענינים

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' א

לֹא, חֲרִי אֲנוּ מִנְיָמִין מִשְׁכּוּעָתָךְ, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִדְעָעוּ אֲרוֹנוֹ שֶׁל
יוֹסֵף וְזִכְרִי מִשֶּׁה שְׁהוּא אֲרוֹנוֹ, נִתְּלוֹ מֹשֶׁה וְהִכְיָאוּ אֲצִלּוֹ.
וְכָל אוֹתָן שְׁנִים שְׁהוּוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר בְּדֶרֶךְ עֲלִיתָם לָאָרֶץ כְּנַעַן,
הָיוּ שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הַלֵּל, אֶחָד שֶׁל מֵת - אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף, וְאֶחָד שֶׁל
שְׁכִיבָתוֹ - אֲרוֹן הַבְּרִית שֶׁבוּ הָיוּ הַלּוּחוֹת, מְחִלְכִין זֶה עִם זֶה, וְהָיוּ
עוֹבְרִין וְשׁוֹבִין שְׂרָאוּ זֹאת וְזֶה לֹא צִדָּה הָאִמְרִים, מַה מִּיבֵּן שֶׁל - מה
הם שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הַלֵּל, אֲמָרוּ לָהֶם יִשְׂרָאֵל, אֲרוֹן אֶחָד הוּא שֶׁל מֵת,
וְאֶחָד שֶׁל הַשְּׁכִיבָה. חֲזוֹר וּשְׂאֵלוּ וְכִי מַה, דְּרָבּוֹ שֶׁל מֵת לְחַלְּף עִם
אֲרוֹן שֶׁבוּ הַשְּׁכִיבָה לְצִידוֹ. אֲמָרוּ לָהֶם יִשְׂרָאֵל,

הַדְּבָרִים קָל וְחֹמֶר, וְמַה אֲלִישֶׁע שְׁהִיה תְּלִמִּידוֹ שֶׁל אֲלֵהוּ,
וְאֲלֵהוּ הִיה תְּלִמִּידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שְׁהִי תוֹרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לִּימֵד
לֵאלֹהֵהוּ, וּמִצִּינוּ שְׁצָף הַכִּרְזֵל מִפְּנֵיו, מִפְּנֵי מֹשֶׁה רַבִּינוּ עַל אֲחֵת
בְּמָה וּבְכַה. וְכִי נִתָּן אֲמָר, לֹא הִיה הָאָרוֹן מוֹנֵחַ בְּגִילּוֹס, אֲלָא בְּקַבְרִינִיט -
בקברות שֶׁל מְלָכִים הָיָה קְבוּרָה, חֲלָף מֹשֶׁה וְעַמְדָה עַל קַבְרִינִיט שֶׁל
מְלָכִים - מִמָּקוֹם קְבוּרָתָהֶם, וְאִמְר, יוֹסֵף, הִנֵּיעַ עַת שְׁנַשְׁבַּע תְּקַדֹּשׁ
בְּרוּךְ הוּא שְׁאִינוּ גּוֹאֵל אֲתֶכֶם, וְהִנֵּיעַ זֶמַן קִיּוֹם הַשְּׁכִיבָה שֶׁהַשְּׁבַעַת
אֵת יִשְׂרָאֵל לַהֲעֵלוֹת עֲצֻמוֹתֶיךָ, אִם אֲתֶה מִרְּאָה עֲצָמָךְ מוֹטָב, וְאִם

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ט עמוד א

רש"י

פְּנִיָּה מוֹרִיקוֹת. הכי תני לקמן, אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות ועיניה בולטות: **הֲרֵאֵתָה לֹא בְּאֵצְנֵי־תֵתִי.** רמזה לו לבא אצלה מאכל בהמה. שעורים: במקרה של חרש. פחותה מקנה שבבוסות: שם בה פנים. פניאי לפרע מקנה, ושקמתי אני את פני נוקלה ס ונתתי (את) פני (ס יו) בלן לשון פונה אני מכל עסקי ועוסקי בהן: תבסה שנאה במשאון.

(שנאמר במשאון) המקסה דבר השני למקום,

במשאון בחשך כמו שואה (ואי לו) שעושה מעשיו בחשך: כי כל סאון. שבא ללמדנו שאף עצרות קטנות נפרעות הימנה: לקה לי. מאחת לאחת נפקא: לכמהו ולמדנו שבמדה שמודר מודר לו, הפרעון מעין תהאא: שילחה. אבדה מן העולם: ג' בוסות. בחלומי של שר המשקים: בימי פרעה נבה. לבא בנבוכדנצר מלך בבל להכות את ארץ מצרים: עם חברותיה. לימות המשיח, אלמא את נטרדה במקסה ראשונה: וכי תימא הנה אודי. הראשונים בלו כלן ואלו מאמות אחרות היו שנתשבו בארץ מצרים: מצרי ראשון. הוא עצמו נתנינו: אשיא לבני מצרי שניה. בת מצריה גיורת וגר מצרי שתהא היא שנה לגיורת כדי שיהא בן בני שליש וראוי לשא בת ישראל. דכתיב (ויקרא טו) בגיש אשר יולדו להם דור שליש יבא להם בקהל ה', שאם הייתי משיא לבני מצריה ראשונה היה בן בני שני מצד האם, דאמר ביבמות (קף טח) ובקדושין (קף טו) ובגיש אשר יולדו להם הלא אחר פסול: אלמא עדיין מצרים הם, דאלו שאר אמות מתרין לבא בקהל מיד. מנימין לית ליה הא דאמר בבבכות (קף מה) שהעמנונים והמצרים מתרין לבא בקהל שבקר עלה סנחריב ובלבל את כל האמות. ודכי נמי קתני בתר דתר מלקא בתוספתא קדושין. אמר לו ר"ע מנימין טעית שבקר עלה סנחריב ובלבל בו: אהא. מן המקרא הנה: חצי בלים. מכותי כלות: במלאות ספקו. כל רצונו: יצר לו. תבואנו צרה: אלא נזה תהלה. על עסקי נזה בתים שבנו והללוהו: שלא שלטו שוניהם במעשה ידיהם. להיות נהנים מהם: דוד דכתיב כבעו בארץ שעריה. לעיל מניה תבא חשב ה' להשחית חומות בת ציון, ועלה כתיב טבעו בארץ, ומצודת ציון היא עיר דוד וביתו דכתיב בספר שמואל (כ טו) ובשכאנו צרים בימי דצקתו טבעו השערים, דלתות השערים שהיו לאיכות אל שו ופסח וזוהב, כדי שלא ישאום אויבים. ועצם לא נשא אתם: מה שבקשה לא נתן לה. ושאורה לבעול: ומה שבידה נבלו הקנה. אם שותה מים מטה, ואם הודתה נאסרה לבקלה והפסידה בהביתה

נחש

פְּנִיָּה מוֹרִיקוֹת. היא פחלה לו עיניה, לפיכך עיניה בולטות. היא קלעה לו את שערה, לפיכך פהן סותר את שערה. היא הראתה לו באצבע, לפיכך ציפורניה נושרות. היא הגרה לו בצלצול, לפיכך פהן מיבא חבל המצרי וקושר לה למעלה מדדיה. היא פשטה לו את יריכה, לפיכך יריכה נופלת. היא קיבלתו על פריסה, לפיכך במנה צבת. היא האכילתו מעדני עולם, לפיכך קרבהו מאכל בהמה. היא השקתהו יין משובח בבוסות משובחים, לפיכך פהן משקה מים המרים במקדה של חרש. היא עשתה בפתר, 'שב בסתר עליון' שם בה פנים, שנאמר 'ועין נאף שמרה נשף לאמר לא תשרוני עין וגו'. דבר אחר, היא עשתה בפתר, המקום פירסמה בגלוי שנאמר 'תבסה שנאה במשאון תלה רעתו בקהל (וגו)'. ומאחר דנפקא ליה מ'אחת לאחת למצא חשבון', 'כי כל סאון סאן ברעש' למה לי, לכמהה. ומאחר דנפקא ליה מ'כי כל סאון סאן ברעש', 'בסאסאה בשלחה תריבנה' למה לי, לכדב חינוא בר פפא דאמר רבי חינוא בר פפא, אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן האומה עד שעת שילוחה שנאמר 'בסאסאה בשלחה וגו'. איני, והאמר רבא, שלשה בוסות האמורות במצרים למה, אחת שששת בימי משה, ואחת שששת בימי פרעה נבה, ואחת ששתידה לשתות עם חברותיה. וכי תימא הנה אודי והני אחריני יניחו, והתניא אמר רבי יהודה, מנימין גר המצרי היה לי חבר מתלמידי רבי עקיבא, אמר מנימין גר המצרי, אני מצרי ראשון ונשאתי מצריה ראשונה, אשיא לבני מצריה שניה כדי שיהא בן בני מותר לבא בקהל, אלא אי איתמר הכי איתמר, אמר רבי חינוא בר פפא, אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן הקהל עד שעת שילוחו, שנאמר 'בסאסאה בשלחה תריבנה וגו'. אמרימר מתני להא דרב חינוא בר פפא אהא, מאי דכתיב 'כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא בליתם', 'אני ה' לא שנית' לא הכיתי לאומה ושנית

לה, ואתם בני יעקב לא בליתם' היינו דכתיב 'חצי אכלה במ' חצי פלין והן אינן פלין, אמר רב המנונא, אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן האדם עד שתתמלא סאתו, שנאמר 'במלאות ספקו יצר לו וגו'. דרש רבי חינוא בר פפא, מאי דכתיב 'דגנו צדיקים בה' ל'אשרים נאנה תהלה' אל תקרי נאנה תהלה אלא נזה תהלה, זה משה ודוד שלא שלטו שוניהם במעשיהם, דוד דכתיב 'טבעו בארץ שעריה'. משה, דאמר מר, משנבנה מקדש ראשון נגנו אהל מועד קרשיו קרסיו ובריתיו ועמדיהו ואדניו. היכא, אמר רב חסדא אמר אבימי, תחת מחילות של היכל. תנו רבנן, סוטה נתנה עיניה במי שאינו ראוי לה, מה שביקשה לא ניתן לה ומה שבידה נבלוהו ממונה, שכל הנותן עיניו במה שאינו שלו, מה שמבקש אין נותנין לו ומה שבידו נוסלין הימנו. וכן

תוספות

מנימין גר המצרי וכו'. מקשים מפרק תפלת השחר (מסות קף מה) דאמר בו ביום עמד יהודה גר עמוני לפניהם בבית המקדש ואמר להם מה אני לבא בקהל אמר לו ר"ג אסור אתה אל ר' יהושע מותר אתה אל ר"ג הלא כתיב לא יבא עמוני ומאבי אמר לו ר"י וכי עמון ומאב במקומם הן יושבין והלא כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל העולם כולו אי"כ אפילו מנימין היה מותר לבא בקהל ועוד מקשינן אהויא דתפלת השחר דאמר פ"ק דמגילה (קף יב) זיל לגבי עמון ומאב דיתבי אדוכתייהו כחמרא ארורדיא שנאמר שאנ מואב מנעריו וגו' מידו הכא בשמעתי לא קשיא מידו כמו שפרשי דמנימין היה טועה וסבור שלא נתבלבלו כדקתני סיפא בתוספתא דפ' תרוא קדושין אמר לו רבי עקיבא מנימין טעית הלכה כבר עלה סנחריב ובלבל את האומות לא מצרים במקומם ולא עמונים ומואבים במקומם אלא עמון שמו מצריה ומצרי נושא מדינת ואחד מן אלו מותר בכל משפחות האדמה ואחד מכל משפחות האדמה נושא את אלו והכא הכי פירושה עד כאן לי"פ אלא אם נתבלבלו אי לאו אבל כולי עלמא מידו דישנן בעולם אבל ההיא דמגילה תיקשה ופר"ת דסנחריב אע"פ שבלבל את כל העולם כולו ארץ מצרים לא בבלב כדכתיב (מלכים כז) בפרעה נבה ולא הוסיף עוד מלך מצרים לצאת מארצו כי לקח מלך בבל מנחל מצרים עד נהר פרת אלמא סנחריב לא בבלב (ומצרים) והכי גמא בסדר עולם מיום שעלה מלך בבל על ארץ מצרים עוד לא זקפה ראש אבל עמון (ומואב) בבלב דכל הנהו לא אשכחן בהדיא אלא בבלבן כדכתיב (קס"ה) מי בבל אלזי הארצות וגו' ובמצרים אשכחן בהדיא שלא בבלבן אלא שטפן כדאמר' בסדר עולם כשהלך לתרהקה מלך בוש ועל אותה שעה אמר בתוספתא אמר לו רבי עקיבא מנימין טעית וכו' וגמרא שלנו לא חש להזכיר לפי שלא היה כיבוש גמור אלא כשטיפת שבאנו וסיעתו והם מואב גמור כדאמרין בסדר עולם שלש שנים ונקלה כבוד מואב (קס"ה) שסנחריב שטפן אבל כיבוש ובלבל לא הוה ובמואב אשכחן בהדיא דלא בבלב כדכתיב שאנ מואב מנעריו וכי אמר ירמיה להאי קרא הוה שאנ מכלל דלא בבלב ובמגילה גרסינן זיל גבי מואב דיתבי אדוכתייהו ו"ג עמון דעמון ואלא עמון אדוכתייהו ובבבכות (קף מה) אמרינן וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין ל"ג מואב חורבן נבוכדנצר לא חשיב בבלבו דכי היה מחרים נבוכדנצר היה מניח דלת הארץ במקומם אבל סנחריב היה מעביר לארץ ומבלבלין והכי אמרינן בפ' תרוא (קמן מה) גבי לוז היא לוז שלא בבלבא סנחריב ולא ההרביה נבוכדנצר ואף מלקא תמות א"ל ק"ל רשות לעבור שם ובכ"מ תולה בבלב בסנחריב חורבן נבוכדנצר ולפום דהיטא גרס עמון בהדי מואב וליחא כדפרשית ותו לא מדי ע"כ פירושו וקשה לפירושו מן התוספתא דקתני לא מצרים במקומם הם יושבין ויש לנו לשבש כמו כן לפירושו הא דקתני לא מלואבים במקומם ואי לא מואבים בתוספתא עמון במגילה לא קשיא מדי: לא הכיתי לאומה ושנית. היה דאחא הוה מצי למיפרך הא דרבא הוא דמנימין

ותימה מאי הוה מצי לתרץ למלך של אומה מדקאמר ואתם בני יעקב דמשמע אבל בני יעקב קאמר ובאומה שלימה מיירי:

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ט עמוד ב

תוספות

רש"י

1 קחש הקדמוני. נתן עניו בחזה וקא עליה. והיינו דכתיב (מלאכי ג) והקחש השיאני, לשון תשמיש ונשואין הוא; נפלו חכמי. קומה וקופה: והא מלך. שלך עשאו ערום מכל: אני אמרתי
 2 יחלך בקומה וקופה. מקללנו אתה למד, וכן כל אלה אתה למד מקללתו: פון. נתן עניו בתאומה: יתרה שנולדה עם הבל, ששתי תאומות נולדו עמו, והיינו דכתיב (מלאכי ז) את אחי
 3 את הבל, שני אחים שני רבויים: קרה. על הכהנה ונבלע: בלעם. במקומו של בלק לקלל את ישראל, ונחגג במדון שהלך לטול שכר עשרים וארבעה אלף שפולי מישכאל בבעתה
 4 דואג. אביר הרועים וגדול שבתלמידים הנה, ונתקנא בדרך שראוהו בנן דבר ואיש תאר ומראה פנים בהלכה דכתיב (שמות ו טו) הנה ראיתי בן לשי בית הלחמי וגו', ואמר באגדה
 5 דחלך דף טז) דכל חסידו הנה דואג אמרו בלשון
 6 הרע ואחיתופל. נתן עניו במלוכה כדאמר
 7 בחלק (דף קא) ראה איש יוצא מאתו ונסבד
 8 שעתיד למלוך, ומה שבידו נטלו הימנו לא יחצו
 9 מיתנם: נחיו. במקומו של נחמן ונצטרע: ואחיתופל
 10 באבישג ונחג: ונחג: בכהנה של נצטרע: והצטרע: ורחה
 11 על מצחו (מכ"ט טו) כי לייס בו, וקללה היא
 12 תחלת הפורענות: מיהו כי ברין מיהו כי
 13 אורחיהו ברין. שבמעיים נכנסו תחלה
 14 ומקלקלות אותן ואח"כ נפולות לדרך: שלא
 15 להוציא לעו. שאמרו לא עשו כסדר האלה ואין
 16 פורענות זו על דין: מחני' שפשוף הלך אחר
 17 עניו. בדולף לקפו: על עשר פלגשי אביו.
 18 דכתיב בספר שמואל (טו טו) ויעזוב עשר נשים
 19 פלגשים לשמור הבית: לזנביות. חתונות: לב
 20 אביו ולב כ"ד. דכתיב (סס) אלקה נא ואשלמה
 21 את נדרי וגו', וכתב את אבשלום הלכו מאתם
 22 איש קרואים וחולכים לתקום, ואמרין בסוטה
 23 דירושלמי קרואים מדרד שעל דין מצות דוד
 24 הלכו עמו, אמר לו כתוב לי שילכו עמי אותן
 25 שנים שאבחר וכתב לו, והנה מראה דוחמו של
 26 דוד לשנים וחולכים אחריו וכן לשנים אחרים
 27 עד שבסגן מאתים וקלן ראשי סנהדרות, ובר
 28 לב אביו ולב ב"ד ולב אנשי ישראל דכתיב בפרק
 29 איש להשתתחות וגו', וכתב בו ושימני שופט
 30 בארץ, וכתב ויגוב אבשלום את לב אנשי
 31 ישראל: ואין בארץ גדול ממני. שהיה מלך, ובר
 32 מדה שמדר שנקבר אביו בגדולים וכו' במדה
 33 מדרד לו שנקבר הוא בגדולים: כי לנו. לענין
 34 כבוד בקורה לקבר בגדולים גדול מיוסף שלא
 35 נתעסק בו אלא משה שהוא גדול מיוסף שאל
 36 בישראל גדול ממנו, דרי שבמדה שמדר לקבר
 37 את יוסף ע"י גדול בה מדרד לו, שאין גדול
 38 בכבודו קבור משה שלא נתעסק בו אלא
 39 הקדוש: ממ עניו בדר. ע"י עניו מדר בבואה
 40 כי מה' הוא. שחשק באותה אשה כדי להתנאות
 41 פלשתים: והכתב ויגר שמשון במתנה. וקא
 42 שם מתנות פלשתים ותיב עניו שמשון,
 43 ומעשה של זו שבתנות קודם למעשה של זו
 44 שבעה: תחלת קלקולו מיהא בענה הנה. דהיא
 45 דתמנת לאו קלקול הוא בלי תמי, שלקחה לו
 46 לאשה ולא בא עליה בנות: שדללה. עקרה
 47 כמו אביו הר שנדללה: מנה דעה. הלא כפה
 48 כזבים אמר לה קום לבן ומצאוהו שרן: נפרין
 49 דבר. אמת. ומקבלין ומקישין דבריהם
 50 אפניהם. ראתה שערד גדול ולא היה שותה יין,
 51 והבינה שדברים האלהונים שאמר לה שדבר
 52 הזה היה כזה גדול אמת הן: והאצלה. לשון
 53 דחק ומצוקה: בשעת גמר ביאה. תאות האדם
 54 מרבה דברים האסורים לגיור. משרת ענבים
 55 כגון נזיר ששרה ענבים במים ויש בהם טעם יין,
 56 דלא נפקא מכל אשר יעשה מנפן היין ומפיקה ו
 57 מבתש. מקום קביעות השן: אוה דלבר טמא.
 58 לשא בת אל נקר: בדר. טמא. להי המטה
 59 שאלמלא הוא היה מת בצמא: רוח ה' רוח
 60 גבואה ששרתה על יעקב: מקשקשת לפניו.
 61 ללוחו באשר חולק.

ביאורים למסכת סוטה דף ט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 וכן מציינו בנחש הקדמון שנברא בבריאת העולם,
2 שנתן עיניו במה שאינו ראו לו - בחוה, ובא עליה. מה שביקש
3 לא נתנו לו - שאסור בה, ומה שבידו - שהיה בקומה זקופה,
4 וכדלהלן, נמלוחו ממנו. אמר הקדוש ברוך הוא, אני אמרתי
5 שהנחש יהא מלך על כל בהמה וחיה, ועכשיו - עונשו שארור
6 הוא מכל הבהמה ומכל חית השדה. אני אמרתי יחלף בקומה
7 זקופה, עכשיו, על גחונו ילך. אני אמרתי יהא מאכלו מאכל
8 אדם, עכשיו, עפר יאכל. הוא אמר אהרוג את אדם ואשא את
9 חוה - הנחש חשב להרוג את האדם על ידי שיאכילו מעץ הדעת,
10 ועל ידי כך יוכל לישא את חוה, עכשיו, איבה אשית ביני ובין
11 האשה ובין זרעך ובין זרעך - לא רק שלא תהיה אהבה בינו לבין
12 האשה, אלא אף תהיה איבה ביניהם.
13 וכן מציינו בגן - שנתן עיניו בתאומה הנוספת שגולדה עם הבל,
14 ירקה - בכהונה של אהרון, וסופו שנבלע באדמה. ובלעם - בכסף
15 של בלק, וסופו שנהרג כשהלך ליטול את הכסף. ודואג - שקינא
16 בדוד, ואחיתופל - במלוכה, ומתו בקיצור ימים. וגחזי - בממון ענומן,
17 ונצטרע, ואבשלום - במלוכה, ונהרג. ואדוניהו - באבישג, ונהרג.
18 ועוזיהו - בכהונה גדולה, ונצטרע והפסיד גם את המלוכה. והמן,
19 שכל אלו שנתנו עיניהם במה שאינו ראו להם, מה שביקשו לא
20 ניתן להם, ומה שבידם נמלוחו מהם.
21 שנינו במשנה, בדרך התחילה בעבירה וכו' לפיכך תלקה הירך
22 תחילה ואחר כך הבטן. שואלת הגמרא, מנא הני מילי - מניין
23 שלוקה הסוטה תחילה בירך, אילימא משום דכתיב - נלמד ממה
24 שמביע הכהן את האשה לפני ששותה ואומר, "בית ה' את
25 יריכה נפלת ואת בנות צבך" - שקודם ירך ואחר בטן, והכתיב -
26 הרי לאמר ששותה ונמצא שזינתה כתוב "וצבחתה במנה נפלה
27 ירכה" - נמצא שלוקה הבטן תחילה. מתרצת הגמרא, אמר אביי כי
28 לייט, לייט תחילה ירך ותרד במן לייט - כאשר מקלל הכהן את
29 האשה ומשביעה על מה שקרה לה אם ימצא שזינתה, מקללה
30 תחילה על הירך ואחר כך על הבטן, ומשום שבירך התחילה
31 בעבירה. ומנא כי בדיק, כי אורחיהו בדיק - אך כאשר המים
32 בודקים אותה, הם בודקים לפי הסדר שנכנסים לגוף, במן ברישא
33 ותרד ירך - קודם הבטן ואחר כך הירך. ואמרה המשנה שלוקה הירך
34 תחילה, כיון שהקללה היא תחילת הפרענות. שואלת הגמרא,
35 בקללה נמי - בפסוק אחר כתיב 'לצבות במן ולנפל ירך' - הרי גם
36 בקללה מצאנו שקודם הבטן לוקה. משיבה הגמרא, הווא דמודע
37 לה במן - בפסוק זה מודיע הכהן לסוטה, דבמן ברישא ותרד ירך -
38 שבפועל, קודם תלקה הבטן ואחר כך הירך, ואין פסוק זה חלק
39 מהקללה, ומבארת הגמרא, שצריך להודיע לה כן, כדי שלא
40 להוציא לעז על מים הקרים - שיאמרו שמה שקרה לה אינו קשור
41 לשתיית המים, מפני שלא נגרם לה על פי סדר דבריו.
42 המשנה מביאה עוד מקומות שהעונש הוא באותה מדה שחטא, וכן
43 לטובה שמקבלים שכר מדה כנגד מדה.
44 משנה. שמשון הלך אחר עיניו - נמשך אחרי מראה עיניו, לפיכך
45 נקרו פלשתים את עיניו, שנאמר 'ויאחזוהו פלשתים וינקרו את
46 עיניו'. אבשלום נתנאח בשער, לפיכך נתלה בשער - שהסתגר
47 שערו ונתלה באילן, ואז הרגו אותו. ולפי שבא אבשלום על עשר
48 פלגיו אביו לפיכך נתנו בו עשר לונביות - חניתות, שנאמר
49 'ויסבו עשרה אנשים נשא' - בלי יואב וכו' את אבשלום. ולפי
50 שנגב אבשלום שלש נגבות, את לב אביו ולב בית דין - שבכש
51 מדוד לכתוב לו ששני אנשים שהוא יבחר בהם ילוו אותו להקריב
52 את קרבנו יהיו צריכים לבא עמו, והלך אבשלום והראה זאת לשנים
53 ועוד שנים, עד שאסף מאתים ראשי סנהדרין, ובכך גנב לב אביו ולב
54 בית דין. ולב ישראל (שנאמר) 'ונגב אבשלום את לב אנשי

1 וישראל" - שאמר לבאים להתדיין אצל דוד, שאם היה דן אותם היה
2 מוכה אותם, ובכך גנב את לב העם. לפיכך נתקעו בו שלשה
3 שבטים - שרביטים, שנאמר 'ויקח שלשה שבטים בכפו ויתקעם
4 בלב אבשלום'.
5 וכן לענין הפוכה, מצאנו שמקבלים את השכר באותו עניין של
6 המצוה. מרים המתינה למשה שעה אחת, כשהיה בתוך התיבה
7 ביאור, שנאמר 'ותתצב אחתו מרחק', לפיכך קיבלה שכר
8 ונתעכבו לה ישראל ו' ימים במדבר בזמן שהיתה מצורעת, שנאמר
9 'והעם לא נסע עד האסף מרים'. יוסף וכה לקבור את אביו, ואין
10 באחיו גדול ממנו - שיוסף היה מלך והתעסק בקבורת יעקב,
11 שנאמר 'ויעל יוסף לקבור את אביו ויעלו עמו גם רכב גם
12 פרחים', ובאותה מדה מדדו לו, שהתעסק בקבורתו גדולים, שהרי
13 מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה, כדלהלן. וכן מציינו
14 במשה, שזכה בעצמות יוסף ואין בישראל גדול ממנו - התעסק
15 בעצמו בהעלאת עצמות יוסף ממצרים, אף שלא היה גדול ממה
16 בישראל, שנאמר 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו', ובאותה
17 מדה מדדו לו בפטירתו, שמי גדול ממה שלא נתעסק בו אלא
18 המקום - הקדוש ברוך הוא בעצמו נתעסק בקבורתו, שנאמר
19 'ויקבר אותו בניא'. מסיימת המשנה, שלא על משה בלבד אמרו
20 שהתעסק בו, אלא על כל הצדיקים, שנאמר 'והלך לפניך צדקך
21 כבוד ה' ואסף' - שאסף ה' את נשמות הצדיקים במותם להביאם
22 לגן עדן.
23 גמרא. תנו רבנן שמשון בעיניו מרד, שנאמר 'ויאמר שמשון אל
24 אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני', לפיכך נקרו פלשתים
25 את עיניו שנאמר 'ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו'. מקשה
26 הגמרא, איני, וכי שמשון נשאה לפי שנתן בה עיניו, והכתיב 'ואביו
27 ואמו לא ידעו כי מה' היא' - שישא אותה, הרי שמשון רצו
28 שישא את הפלשתית. מתרצת הגמרא, כי אול מיהא בתי וישרותיה
29 אול - שמשון לא ידע שזה רצון ה', אלא הלך אחרי מראה עיניו.
30 תניא רבי אומר, תחילת קלקולו של שמשון היה בעוה, לפיכך
31 לקה בעוה, תחילת קלקולו בעוה, דכתיב 'והלך שמשון עוהה
32 וירא שם אשה וזנה וגו' ויבא אליה. לפיכך לקה בעוה, דכתיב
33 כאשר תפסו אותו הפלשתים 'ויורדו אותו עוהה'. שואלת
34 הגמרא, והכתיב 'ויירד שמשון תמנתה וגו' ולקח לו אשה משם,
35 וכפי שביארה הגמרא לעיל שמשון נלמד שמרד בעיניו. מיישבת
36 הגמרא, תחילת קלקולו מיהא בעוה היה - שהקלול היה בעוה
37 שבא עליה בזנות, אבל מה שבא לתמנת היה דרך נשואים ואינו
38 קלקול.
39 דורשת הגמרא את הפסוקים במעשה שמשון. 'ויחי אחריו בן ויאהב
40 אשה בנחל שורק ושמה דלילה', תניא רבי אומר אילמלא (לא)
41 נקרא שמה דלילה - גם אם לא היה שמה דלילה, ראוייה היתה
42 שתקרא דלילה - ששם זה רומז על מעשיה, שכן דילדלה את בן
43 של שמשון, וכן דילדלה את לבו, וכן דילדלה את מעשיו. דילדלה
44 את בן, דכתיב 'ויסר בןו מעליו' - על ידי שגילחה את שערו,
45 דילדלה את לבו, דכתיב 'ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו'
46 - שסוד כוחו בניירות, דילדלה את מעשיו, דאסתלק שכינה
47 מיניה, דכתיב 'והוא לא ידע כי ה' סר מעליו' - לאחר שנפסקה
48 נזירותו. 'ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו' שואלת הגמרא,
49 מנא ידעה שבאותו הפעם אכן גילה לה מנין כוחו. משיבה הגמרא,
50 אמר רבי תני אמר רבי, ניבין דברי אמת - שראתה שאכן שערו
51 מגדל ואינו שותה יין. תירוצו נוסף, אפי' אמר, ידעה בו באותו
52 צדיק דלא מפיק שם שמים לבטלה, ובין דאמר 'ניד אלהים
53 אני מבטן אימי אם גולחתי וסר ממני כוחי', אמרה השתא ודאי
54 קושטא קאמר - עכשיו ודאי הוא אומר אמת, ולכן מזכיר שם

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

נִקְרָא, שְׁנֵאֲמַר "כִּי שָׁמַשׁ וַיִּגְן ה' אֱלֹהִים וְגו'" - כלומר ש'שמש'
 הוא אחד משמותיו של הקדוש ברוך הוא, ונקרא שמשון על שם זה.
 שואלת הגמרא, אֵלֶּה מַעֲלָה - שנקרא ממש על שמו של הקדוש
 ברוך הוא, אם כן לֹא יִמָּחַק - יהיה אסור למחוק את המילה שמשון.
 עונה הגמרא, שמשון לא נקרא כך על שמו של הקדוש ברוך הוא,
 אֲלָא כוונת רבי יוחנן, שנקרא כך לפי שהיה בו מַעֲיִן שָׁמוֹ - תכונתו
 של הקדוש ברוך הוא, שְׁמָהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְגִינ עַל כָּל
 הָעוֹלָם כּוּלּוֹ, אִם שֶׁשְׁמֹן הִיא מְגִינ בְּדוּרוֹ עַל יִשְׂרָאֵל. וְאָמַר רַבִּי
 יוֹחָנָן, בְּלָעָם חִיגַר בְּרַגְלֵי אַחַת הָיָה, שְׁנֵאֲמַר "וַיִּלְךָ שָׁפָה" - שפוף
 וחגיר ברגלו האחת. שְׁמֵשׁוֹן חִיגַר בְּשֵׁתֵי רַגְלָיו הָיָה, שְׁנֵאֲמַר
 "שְׁפִיפִי עַלִי אֶרֶץ" - שפיפה כפולה, שהיה חגיר בשתי רגליו.
 תַּנּוּ רַבִּנּוּן, חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם נִקְרָאוּ מַעֲיִן דּוּגְמָא שְׁל מַעֲלָה -
 שנשטנו בבריתאם לתפארת מיתר הברואים, וכו' - כל חמישה
 אלו, לָקוּ בָהֶן - באותם איברים. הבריתא מונה את החמשה בני
 אדם, שְׁמֵשׁוֹן, הִיא מַעֲיִן דּוּגְמָה שֶׁל מַעֲלָה בְּכָחוֹ - בגבורתו. שְׁאוּל,
 הִיא מַעֲיִן דּוּגְמָה שֶׁל מַעֲלָה בְּצִנּוּרָא - שהיה צווארו נאה מאוד.
 אֲבִשְׁלוֹם, הִיא מַעֲיִן דּוּגְמָה שֶׁל מַעֲלָה בְּשִׁעָרָא - שהיה שערו עבה.
 צְדָקְיָה, הִיא מַעֲיִן דּוּגְמָה שֶׁל מַעֲלָה בְּעֵינָיו - שהיטיב לראות בהם
 יותר מרגליו. אֲסָא, הִיא מַעֲיִן דּוּגְמָה שֶׁל מַעֲלָה בְּרַגְלָיו - שהיה לו
 ברגליו כח עצום יותר משאר אדם. ומביאה הגמרא ראייה שכל אלו
 לקו במעלותיהם, שְׁמֵשׁוֹן לָקַח בְּכָחוֹ, דְּכַתִּיב "וַיִּסֶּר בָּחוֹ מַעֲלָיו".
 שְׁאוּל לָקַח בְּצִנּוּרָא, דְּכַתִּיב "וַיִּקַּח שְׁאוּל אֶת הַחֶרֶב וַיִּפֹּל עָלָיָה",
 הרי שנהרג בצווארו. אֲבִשְׁלוֹם לָקַח בְּשִׁעָרָא, בְּדַבְּעֵינָן לְמִיטְרָא קָמָן
 כפי שתבאר הגמרא להלן. צְדָקְיָה לָקַח בְּעֵינָיו, דְּכַתִּיב "וַיֵּאֵת
 עֵינָיו צְדָקְיָהוּ עוֹר". אֲסָא לָקַח בְּרַגְלָיו, דְּכַתִּיב "רַק לָעֵת זָקְנָתִי
 חָלָה אֶת רַגְלָיו", וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַחֲלָתָהּ הִיטָה שְׁאֵתוֹתָיו
 פְּדִנְרָא - סוג חולי הרגלים. אָמַר לִיָּה מִר זוֹטְרָא בְּרִיָּה דְּרַב נַחֲמָן
 לְרַב נַחֲמָן, הִיכִי דְּמִי פְדִנְרָא - מהי ההרגשה בחולי זה, אָמַר לִיָּה
 הרגשתו היא בְּמַחֲמָה הַדּוּקְרָת בְּבִשָּׁר הָתִי. שואלת הגמרא, מִנָּה יָדַע
 - מנין ידע רב נחמן שזוהי ההרגשה. ומשיבה, אִיכָא דְאָמְרִי, מִיחַשׁ
 הָהּ חֵשׁ בִּיה - רב נחמן חלה בזה והרגיש את הכאב. וְאִיכָא
 דְאָמְרִי, מְרִבִּיה שְׁמַע לִיה - כך קיבל מרבו. וְאִיכָא דְאָמְרִי, "סוֹד
 ה' לִירֵאָיו וְכִרְיָתוֹ לַהֲדוּרֵיכֶם" - ידע זאת רב נחמן ברוח קדשו.
 דְּרֵשׁ רַבָּא, מִפְּנֵי מַה עָנְשׁ אֲסָא וְחָלָה, מִפְּנֵי שֶׁשָּׂעָה אֲנִינְרָא -
 עבודת המלך, בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׁנֵאֲמַר "וְהַתְּלִיד אֲסָא הַחֲכָמִי
 אֶת כָּל יְהוּדָה אִין יָקָן" - הרמזה שבעה בשם מלך ישראל. ומבארת
 הגמרא, מֵאִי אִין יָקָן, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אִפִּילוּ הָתִין
 מִחֲדָרָא וְכָלָה מִחוּפְתָּהּ שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם "נָקִי יְהִיָּה לְבִיתוֹ שָׁנָה אַחַת",
 לא נפטרו מהכרות אסא, וכל שכן שלא פטר את התלמידי חכמים.
 הגמרא מקשה סתירה בפסוקים אודות העיר תמנת. בְּתִיב "וַיִּיָּדַר
 שְׁמֵשׁוֹן תִּמְנָתָהּ", משמע שתמנת הייתה בעמק, וּבְתִיב לִגְבֵי תִמְרָה,
 "הִנֵּה חִמְיָר עַלֶּה תִּמְנָתָהּ", משמע שהייתה על הר. מתרצת הגמרא,
 אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, שְׁמֵשׁוֹן שְׁתַּנְתְּנָה בָּהּ - שהתגנה במעשה זה,
 שנשא שם אשה האסורה לו, מבנות פלשתים, בְּתִיב בִּיה יִרְדָּה -
 נאמרה בו לשון ירידה. ואילו יְהוּדָה שְׁתַּנְתְּנָה בָּהּ - שהתעלה
 במעשה זה, שהרי ממעשה זה נולדו פרץ ורחש העמידו מלכים
 ונביאים בישראל, בְּתִיב בִּיה עֲלִיָּה - נאמרה בו לשון עליה. רַבִּי
 שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר - מיישב באופן אחר, שְׁתִי תִמְנָתוֹת הָיוּ -
 שני מקומות נקראו תמנת, תְּמָא בִּירִידָה וְתְּמָא בְּעֲלִיָּה - אחת מהם
 הייתה בירידה, ואחת מהם הייתה בעליה. רַב שְׁפָא אָמַר - מיישב
 באופן נוסף, תְּמָא תִּמְנָה תְּוָא - באמת הייתה רק עיר אחת שנקראת
 תמנת, אלא שהייתה ממוקמת באמצע צלע הר. דְאֵתִי מֵהָאִי נִיָּסָא
 - לבא מצד זה הייתה זו ירידה, וְדְאֵתִי מֵהָאִי נִיָּסָא - ולבא מצד
 האחר, הייתה זו עֲלִיָּה, כְּגוֹן וַיִּרְדּוּנָא, וְכִי בָאִר, וְשׁוֹקָא דְנִרְשָׁא.
 הגמרא מביאה פסוקים נוספים בענין תמר לדורשם. "וַתֵּשֶׁב בְּתִיבָהּ

כוונת הפסוק, שהוחל - בטלה שבועתו של אבימלך דְּכַתִּיב "אִם
 תִּשְׁכַּר לִי וּלְגִינִי וּלְגִבְדִּי", - שנשבועו אברהם ואבימלך שלא ימשול
 אחד על גניו ונכדיו של האחר, ובטלה השבועה מפני שהפלשתים
 עברו עליה תחילה.
 נאמר בפסוק, "ותלד האשה בן ותקרא את שמו שמשון וַיִּגְדַּל הַנַּעַר
 וַיִּבְרָכֵהוּ ה'", שואלת הגמרא, בְּמַה בְּרָכּוֹ. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
 רַב, שֶׁבְּרָכּוֹ בְּאֵמָתוֹ, שהייתה אֵמָתוֹ בְּכֹנֵי אָדָם - כשאר בני אדם,
 וְזָרְעוֹ הִיָּה רַב בְּנִתָּל שׁוּמָה.
 נאמר בנביא שקודם שהפיל שמשון את הבית בו שהו הפלשתים
 ששבוהו, התפלל לה' שיהיה בעורו, הגמרא דורשת את תפילתו,
 "וַיִּקְרָא שְׁמֵשׁוֹן אֶל ה' וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים וְכִרְנִי נָא וְחֻקֵּי נָא אֶת
 הַפֶּעַם הַזֶּה וְאֶנְקְמָה נָקָם אֶחָת מִשְׁתִּי עֲנִי מִפְּלִשְׁתִּים" - שאקבל
 שכר ניקור עיני האחת בעולם הזה על ידי שאנקם מפלשתים. אָמַר
 רַב, אָמַר שְׁמֵשׁוֹן לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ'
 לִי עֲשֵׂרִים (ושתיים) שָׁנָה שֶׁשְׁפָמִיתִי אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֲמַרְתִּי לְאֶחָד
 מֵהֶם הַעֲבֵר לִי מִסָּל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וכיון שלא לקחתי מהם אפילו
 שימוש קל כזה, נמצא שעיוורון עיני אינו כעונש על לקחת שוחד,
 ולכן יותן שכרי בעד זה להינקם מפלשתים.
 "וַיִּלְךָ שְׁמֵשׁוֹן וַיִּלְכֵּד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שׁוּעָלִים", שואלת הגמרא, מֵאִי
 שָׁנָא שׁוּעָלִים - מדוע צד דווקא שועלים. ומשיבה, אָמַר רַבִּי אִיבּוֹ
 בַּר נַנְדִי אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אֲבָא, אָמַר שְׁמֵשׁוֹן, זָכָא מִי שְׁחֹזֵר
 לְאֶחָדֵינוּ - השועל, שכאשר צדים אותו אינו מרחיק לברוח אלא
 מסובב דרכו עקלקלות ובורח. וַיִּפְרַע מִפְּלִשְׁתִּים שְׁחֹזְרוֹ בְּשִׁבְעֵינָתָן.
 תִּנְיָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן הַחֲסִיד, בֵּינן בְּתִיפּוֹ - רוחב כתפיו של
 שמשון, שְׁשִׁים אַמָּה הָיָה, שְׁנֵאֲמַר "וַיִּשְׁכַּב שְׁמֵשׁוֹן בַּעֲזָה עַד חֲצִי
 הַלַּיְלָה, וַיָּקָם בְּחֲצִי הַלַּיְלָה, וּמָצָא אֶת דְּלָתוֹת שַׁעַר הָעִיר נְעוּלוֹת,
 וַיֵּאָחֶז בְּדְלָתוֹת שַׁעַר הָעִיר וּבְשֵׁתֵי הַמַּוּזוֹת - עמודי הפתח, וַיִּסָּעֶם
 - ויעקם ממקומם עַם הַבְּרִית, וַיִּשָּׁם עַל בְּתִיפּוֹ וַיַּעֲלֵם אֶל רֹאשׁ
 הָהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי חֲבָרוֹן", וְגַמְרִי - מסורת בדינו מרבותינו, דְאִין
 דְּלָתוֹת עֲזָה פְּחוּתוֹת מִשְׁשִׁים אַמָּה רוחב.
 הגמרא מוסיפה לבאר פסוקים נוספים האמורים לגבי שמשון. "וַיְהִי
 טוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִים", אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אִין מַחֲיָה אֲלֵא לִשׁוֹן
 עֲבִירָה, וְכֵן הוּא אִמְרָא - ומצינו לשון זה בפסוק "תִּטְחֵן לְאַחֵר
 אֲשֶׁתִּי". מִלְּמַד - העבירה היא, שְׁכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵאֲנָשֵׁי פְלִשְׁתִּים
 הִבִּיא לוֹ אֶת אֲשֶׁתוֹ לְבֵית הָאֲסוּרִים כְּדִי שִׁכּוּא עֲלֵיהֶן וְעַל יָדֵי כֵן
 יוֹתֵשׁ כּוּחוֹ, וְכֵן בְּדִי שְׁתַּתְּעֵבֵר הִימָנו וְתִלְד בָּנִים גִּיבּוּרִים כְּכוּחוֹ.
 אָמַר רַב שְׁפָא, הִינּוּ דְאָמְרִי אִינְשֵׁי - זהו שאומרים הבריות, לפני
 כל אדם מביאים מה שהוא רגיל בו, כְּמִי דְשֵׁתִי חֲקָרָא חֲקָרָא - לפני
 הרגיל בשתיית יין מביאים יין, כְּמִי רַפְּקָא - לפני אדם עובד אדמה
 ועודר בגינות שרגיל לאכול ירק, גְּרִידָא דּוּבְלָא - מביאים סל מלא
 ירק. וכן שמשון, שהייתה דרכו להזדווג עם ננות פלשתים, גם בבית
 האסורים לא חסר לו הדבר.
 וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל אָדָם הַמּוֹנֶה עִם נָשִׁים, אֲשֶׁתוֹ מוֹנְנָת עָלָיו -
 מונה עם אחרים, שְׁנֵאֲמַר "אִם נִפְתַּח לִבִּי עַל אִשָּׁה וְעַל פֶּתַח רַעִי
 אֲבָרְתִּי". אִם הִיָּה לִבִּי נִפְתַּח מִהֲצִיר הָרַע עַל אַהֲבַת אִשָּׁה, וְאִם
 אֲרַתִּי לַעֲתָר רַעִי לַחֲזוֹר אַחֵר אַהֲבַת אִשָּׁה לְזוֹנוֹת עַמּוּהָ, וְכַתִּיב -
 הַעֲזוֹב עַל כָּךְ הוּא הַנֶּאֱמָר בַּפְּסוּק אֲשֶׁר הוּא לְאַחֵר אֲשֶׁתִּי
 וְעֲלִיָּה וַיִּכְרְעוּן אַחֲרָיו - שתהיה אשתי שפחה בזויה הטוהרת
 בריחים, וישכבו עמה אחרים. וְהִינּוּ דְאָמְרִי אִינְשֵׁי, זהו שאומרים
 הבריות, אִיָּהוּ בִי קָאִר - הוא עסוק בדלעת גדולה, וְאִתְּתִיָּהּ בִּי
 בּוֹצֵינִי - ואשתו עסוקה בדלעת קטנה, כלומר שניהם עסוקים באותו
 ענין.
 וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁמֵשׁוֹן דִּן אֶת יִשְׂרָאֵל בְּאֵבִיתָם שְׁבַשְׁמִים -
 במשפט צדק, שְׁנֵאֲמַר בברכת יעקב, "דִּין דִּין עִמּוֹ בְּאֶחָד וְגו'" -
 משבט דין ועמוד אדם שידון את ישראל כיחידו של עולם, ונאמר על
 שמשון. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁמֵשׁוֹן עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף י עמוד א

רש"י

תוספות

הוחל שבועתו של אבימלך, בטלה, לשון לא יחל דברו ופסקו לו, לפי שהם עברו על השבועה תחלה; כשהם ברכו, כל ברכה שבמקרא לשון רבי הוא, דבר המברך ומצוי בו שבע פוישין בלע"ז. ומה ברכה נמצא בו, לא מצינו עשר בשמשון, שברכו באמתו. להיות ורעו כנחל שוטף. למה שנתאון נחבירה; נקם אחת משתי עיניו. שכן אחת מעיניו הן לו כנגמקו זו, ושכר האחרת לעולם הבא: שחזור לאחוריו. כשצדיק אותו אינו (מרחיק) לברוח אלא חוזר עקלקלות: שער העיר. בו שעריו עזב משתעי קרא: על בתיפיו. כשיעור בתפיו: קמי דשתי המקרא

המקרא. לפני כל אדם מביאין מה שהוא רגיל בו, לפני שותי מן מביאין מין קמי דפוקא נרדיא דובלא. לפני עובד אדמה וחופר בגנות שרגיל לאכול נרק מביאין סל מלא נרק. דובלי מין נרק הוא: קארי ובוציני. מין אחד הוא, אלא שאילו גדולים ואלו קטנים. כלומר כמה שהוא עוסק והיא עסקותה: באחר. ביחידו של עולם במשפט צדק. שמש. לשון חמה, כמו ושמתי בברבור שבשדותי (שמינו נה) על שמו של הקב"ה. משמע שברבור בשמו של הקב"ה ממש: מעין שמו. שאין שמש שם ממש, אלא מגן ומציל: שפי. אשלישיישיש, כמו דשף מדוכתיה (תנן דף מ"א: שפיפיו. שפה כפולה. מעין דונקא בו. נשתנו מן התחתונים לתפארת: וקשר כחו. לא מייחי ראיה אלא דכלן לקה. שאול בצוארו. ויגבה מכל העם משכמו (שמואל א' י: ויפל עליה. מקום שחורץ בחרב וחינו צואר: צדקיה בעיניו. לא ידענא מנלן דנשתנה לשבת, וכן אסא ברגליו. אלא כן שעמ מרבו: פודגרא. שם חלי הוא שאוחז ברגלים וקרא לו פודגרא: נענש אסא. לחלות: אנגריא. עבודת המלך: השמיץ את כל יהודה. הועיקו. וישאו את אבני הרקם שהיה מלך ישראל בונה עליה ברוך לבלתי תת יוצא וקא לאסא: חתן. שכבות בו נקי ידקה לביתו וגו' (דקדק מ"ג בתיב ויגד שמשון תמנה. אלקא תמנה בירידה, וכתוב עולה תמנה אלקא עליה. היא, ושמשון יהודה תרדיוו בארץ ישראל הוה שנתנה בה. שנקא מכוונת פלשתים האסורות לו: יהודה נתעלה. שמשם גולדו פרץ ונרח שהעמידו מלכים וגביאים בישראל: דאחי מהאי גיסא. שהיה מושבת באמצע שפיע ההר. הבא לה מראש ההר יורד, הבא לה מרגלי ההר עולה. כגון וידיני ובי בארי וגרש. עיירות הן הישובות בשפיע ההרים: צפופות לראותו. שהיו רגילין להחמקל שם וללון. והיה חביב עליהם: שנתנה עינים לדבריהם. דונקא ופתח החר החר נתנה לעצמה שאין עברה בדרך גידת אני. ואיני עובדת כוכבים, וראיה לה: פנויה אני. ומתרת לכל אדם: ויתמה אני. והייתי קטנה והישיאני אני ואחי ואין נשואין לער ואונן כלום לאסור עליי משום פלותו, ואין זכות לאם ולאחים להשיא קטנה אלא האב וזכה בה בדרבתיא בתי נתיי לאיש הזה וקדש כח. ולקח סברה לאו בתי של שם היה, שמשנת ששים לעצב כלו שנותיו של שם, ויעקב כבר היה יותר מן מאה ועשר: הוחרה אני. מנדה ונסע בו. להחנות עברים ושבבים: פונדק. ללון שם אורחים, ולשון אשיל גוסטרקון הוא. אכילה שתיה לזה: שהיה מאכילן ומשקין ואחא מולת אותו: וישע אהלי אפדנו. פסוק הוא בדניאל על אחד מהמלכים: אלא

הוחל שבועתו של אבימלך, דכתיב 'אם תשקר לי ולעני ולגביר'. ויגדל הנער ויברכהו ה' במה ברכו, אמר רב יהודה אמר רב, שברכו באמתו, אמתו כפניו אדם, וזרעו כנחל שוטף. ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ה' אלהים זכרני נא ויחזקני נא אף הפעם הוה ויאנקה נקם אחת משתי עיני מפלשתים. אמר רב, אמר שמשון לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם זכור לי עשרים (ושתיים) שנה ששפסתי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל מוקום למקום. וילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים מאי שנא שועלים, אמר רבי איבו בר נגדי אמר רבי חייא בר אבא, אמר שמשון, יבא מי שחזור לאחוריו ויפרע מפלשתים שחזרו בשבועתן. תניא אמר רבי שמשון ההסיד, בין בתיפיו של שמשון, ששים אמה היה, שנאמר וישבב שמשון עד חצי הלילה, ויקם בחצי הלילה, ויאהז בדרלות שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הברית, וישם על בתיפיו, וגמירי דאין דלתות עזה פחותות מששים אמה. ויהי טוהן בבית האסורים אמר רבי יוחנן, אין טחינה אלא לשון עבירה, וכן הוא אמר תטחן לאחר אשתי, מלמד שכל אחד ואחד הביא לו את אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר הימנו. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, קמי דשתי תמרא, תמרא. קמי דפוקא, גירדיא דובלא. ואמר רבי יוחנן, כל המזונה, אשתו מונגת עליו, שנאמר אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבותי וכתוב תמחן לאחר אשתי ועליה יכרעון אחריו, והיינו דאמרי אינשי, איהו בי קארי ואיתתיה בי בוציני. ואמר רבי יוחנן, שמשון דן את ישראל באביהם שבשמים, שנאמר ון דין עמו באתר וגו'. ואמר רבי יוחנן, שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא, שנאמר כי שמש וגמון ה' אלהים וגו'. אלא מעתה, לא ימחה. אלא, מעין שמו של הקדוש ברוך הוא, מה הקדוש ברוך הוא מנין על כל העולם כולו, אף שמשון מנין בדרו על ישראל. ואמר רבי יוחנן, בלעם חיגר ברגלו אחת היה, שנאמר וילך שפי. שמשון חיגר בשתי רגליו היה, שנאמר שפיפן עלי ארח. תנו רבנן, חמישה נבראו מעין דונקא של מעלה, וכולן לקו בהן. שמשון כחו, שאול בצוארו, אכשלוש בשער, צדקיה בעיניו, אסא ברגליו. שמשון כחו, ויכסר כחו מעליו. שאול בצוארו, דכתיב ויכסר שאול את החרב ויפל עליה. אכשלוש בשער, בדרעינו למימר קמן. צדקיה בעיניו, דכתיב ואת עיני צדקיהו עור. אסא ברגליו, דכתיב ורק לעת זקנתו חלה את רגליו, ואמר רב יהודה אמר רב, שאחזתו פדגרא. אמר ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן לרב נחמן, היכי דמי פדגרא, אמר ליה כמחט בבשר החי. מנא ידע, איפא דאמרי, מיחש הוה חש ביה. ואיפא דאמרי, מרביה שמע ליה, ואיפא דאמרי, 'סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם'. דרש רבא, מפני מה נענש אסא, מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, שנאמר והמלך אסא השמיט את כל יהודה אין נקי. מאי 'אין נקי', אמר רב יהודה אמר רב, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה. בתיב ויגד שמשון תמנה, וכתוב 'הנה חמדי עליה תמנה', אמר רבי אלעזר, שמשון שנתנה בה, בתיב ביה וירדה. יהודה שנתעלה בה, בתיב ביה עליה. רבי שמואל בר נחמני אמר, שתי תמנאות היו, חדא בירידה וחדא בעליה. רב

פפא אמר, חדא תמנה הואי, דאחי מהאי גיסא - וירדה, ודאחי מהאי גיסא - עליה, כגון ורדוגיא, ובי בארי, ושקא דגרש. ויתשבב בפתח עינים, אמר רבי אלכסנדר, מלמד שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם אבינו, מקום שכל עינים צופות לראותו. רבי חנן אמר רבי, מקום הוא ששמו עינים, וכן הוא אמר תפוח והעינים. רבי שמואל בר נחמני אמר, שנתנה עינים לדבריה. בשתבבה, אמר לה, שמוא נכרית אתה, אמרה ליה גידת אני. שמוא קיבל כך אביד קידושין, אמרה ליה יתומה אני. שמוא טמאה אתה, אמרה ליה טוהרה אני. וישע אשיל בדרת ריש לקיש, מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר פרדס וחד אמר פונדק, בשלמא למאן דאמר פרדס, היינו דכתיב וישע, אלא למאן דאמר פונדק, מאי וישע, ויכסר שם בשם ה' אל עולם, אמר ריש לקיש, אל תיקרי ויקרא, אלא

נחח

בריותיה

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף י עמוד ב

תוספות

רש"י

- 1 **נוח** לו לאדם שיפיל את עצמו לתוך כבשן האש. בדאמר ב' חזקה (נ"מ דף נח) כל היורדין
2 לנהיגם עולין חוץ משלשה וחד מנייהו הולבין פני חבריו ברבים ואומר נמי (נ"ס עס)
3 נוח לו לאדם שיבעול ספק אשת איש ואל ילבין פני חבריו ברבים מדוד ונראה האי
4 דלא חשיב ליה (פסוקי ד' כה) בדור ג' עבירות שאין עומדים בפני פקח נפש עבודת כוכבים
5 וגילו עריות ושפיכות דמים משום דעבירה
6 הלבנת פנים אינה מפורשת בתורה ולא נקט אלא
7 עבירות המפורשות:
8 **יצאת** בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים.
9 בשלשה מסכת מכות (דף נ"ג) מסיק דהכי
10 גמרי לה:
11 **דקרב** רישא לגבי גופיה. תימה רבי מאיר
12 דאמר בחלק (פסולין דף ק) אבשלום
13 אין לו חלק לעולם הבא א"כ סבירא ליה דקרב
14 רישיה לגבי גופיה ולא סבירא ליה דאיתיה
15 לעלמא דאתי מכל מקום אסקיה משבעה מדורי
16 גיהנם ואם כן אמאי לא חשיב ליה בהדי אחו
17 ואחזיה דאמר (נ"ס ק) לא חיין ולא נידונין וי"ל
18 דלא חשיב אלא מלכים:
19 **דאיתיה** לעלמא דאתי. ואי קשיא הא אמרו
20 בחלק (פסולין דף ק) ברא מזכי אבא
21 אבא לא מזכי ברא כדכתיב ואין מידי מצייל אין
22 אברהם מצייל את ישמעאל ולא יצחק את עשו
23 אבל הבן מצייל את האב כגון ואישורו שהיה מנו
24 את אמון וי"ל משום דאבשלום נטל את שלו
25 בעולם הזה שנראה במיתה משונה הועילה לו
26 תפלת אביו דומיא דיהויקים דאמר התם שהיה
27 כותב על גולגולתו זאת ועוד אחרת ונפרע ממנו
28 לאחר מיתה לא מנו אותו ועוד אבשלום לא עבד
29 עבודת כוכבים א"כ מצי למימר הא דאמר אבא
30 לא מזכי ברא היינו משום כבוד האב אין מונעין
31 מלמנותו עם רשעים בלא תפלה אבל תפלה
32 מועלת דודו התפלה על אבשלום:
33 ולעולם
34 **לה אמר רב חנא** בר ביזנא **אמר רבי שמעון** חסידא, **ואמרי** לה **אמר רבי יוחנן** משום **רבי**
35 **שמעון** בן יוחי, **נוח לו לאדם שיפיל** עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבריו ברבים,
36 **מנלן**, **מתמר**. **הכר נא** **אמר רבי חמא** ברבי חנינא, **ב'הכר** **בישר לאביו**, **ב'הכר** **בישרוהו**.
37 **ב'הכר** **בישר** - **הכר נא** **התנות בנד** הוא, **ב'הכר** **בישרוהו** - **הכר נא** **למי**. **נא**, **אין** **נא**
38 **אלא** לשון בקשה, **אמרה** ליה בבקשה **ממך** **הכר** פני **בוראך** ואל תעלים עיניך ממנו. **ויפר**
39 **יהודה** **ויאמר** **צדקה ממני**, היינו דאמר רב חנן בר ביזנא **אמר רבי שמעון** חסידא, **יוסף**
40 **שקדש** שם שמים בפסתר, וכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב
41 **עדות ביהוסף שמו**, **יהודה**, **שקדש** שם שמים בפסתר, וכה ונקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא. **ביון** **שהודה** **ואמר**
42 **צדקה ממני** יצתה בת קול ואמרה, אותה הצלת תמר ושני בנייה מן האור, חייך שאני מצייל בזכותך שלשה מבניך מן האור, מאן
43 **נינהו**, חנניה מישאל ועזריה. **צדקה ממני** מנא דע, יצתה בת קול ואמרה, **ממני** יצאו כבושים. **ולא** יסף עוד לדעתה **אמר** **שמואל**
44 **סבא**, חמוה דרב שמואל בר אמי משמיה דרב שמואל בר אמי, **ביון** **שידעה** שוב לא פסק ממנה, כתיב **הבא** **ולא** יסף עוד לדעתה
45 **וכתיב** **התם** **קול גדול** **ולא** יסף, **אבשלום** נתנאה בשער וכו', **תנו רבנן**, **אבשלום** בשער מרד, **שנאמר** **ואבשלום** **לא** היה איש
46 **יפה וגו'** ונגלחו את ראשו (וגו'), והיה מקץ ימים לימים אשר יגלח כי כבד עליו וגלחו וישקל את שער ראשו מאתים שקלים באבן
47 **המלך**. **תנא**, אבן שאנשי סברא ואנשי ציפורי שוקלים בת. **לפיכך** נתלה בשער, שנאמר **ויקרא** **אבשלום** לפני עבדי דוד, **ואבשלום**
48 **רכב על הפרד**, ויבא הפרד תחת שולבך האלה הגדולה, ויאתו (ויחזק) ראשו באלה ויתן בין השמים ובין הארץ והפרד אשר תחתיו
49 **עבר**, [ישקל ספסירא בעא למיפסקיה]. **תנא** דבי רבי ישמעאל, באותה שעה נבקע שאול מתחתיו. **וירבו** **המלך**, ויעל על עלית
50 **השער** ויכר, וכה **אמר** בלכתו, **בני** **אבשלום** **בני** בני [אבשלום], **מי** **יתן** **מותי** **אני** **תחתיד** **אבשלום** **בני** בני. **והמלך** **לאט** **את** **פניו**,
51 **ויזעק** **המלך** **קול גדול**, **בני** **אבשלום** **אבשלום** **בני** בני, **הני** **חמוני** **וימני** **בני** **למה**, **שבעה** **דאסקיה** **משבעה** **מדורי** **גיהנם**, **ואידך**,
52 **איבא** **דאמרי** **דקריב** **רישיה** **לגבי** **גופיה**, **ואיבא** **דאמרי** **דאיתיה** **לעלמא** **דאתי**. **ואבשלום** **לקח** **ויצב** **לו** **בחניו** **מאי** **לקח**, **אמר** **ריש**
53 **לקיש** **שלחן** **מקח** **רע** **לעצמו**. **את** **מצבת** **אשר** **בעמק** **המלך** **וגו'**, **אמר** **רבי** **חנינא** **בר** **פפא**, **בעצה** **עמוקה** **של** **מלכו** **של** **עולם**,
דכתיב

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ברמו, כדי שאם ירצה להודות, יגלה הדבר בעצמו, ואם לא, תישרף
ולא תגלה את הדבר.
בהמשך הפסוק נאמר, "ותאמר ה'ר' נא למי החתמת והפתילים
והמטה האלה, אמר רבי חמא ברבי חנינא, ב"הר' בישר יהודה
לאכיו דבר שגרם לו צער, וכנגד כך, ב"הר' בישרוהו - את
יהודה. ומבאר, ב"הר' בישר לאביו, שכן אמר לו אודות יוסף "הר'
נא הכתנת בנך הוא", ב"הר' בישרוהו, שאמרה לו תמר "הר'
נא למי החותמת ולמי הפתילים", שכשם שרימה את אביו על ידי
הכתנת וציערו לחשוב שנטרף יוסף, נעש אף הוא שרימתה אותו
תמר בכליו עד שיצטער לחפשה ולמוצאה. דורשת הגמרא את
המילה "נא", אין אם תרצה לכפור באותו מעשה ובסימנים, לפי
תמר ליהודה, ואין אם תרצה לכפור באותו מעשה ובסימנים, לפי
שלא היו עדים, כבבשה כמך - מבקשת אני ממך, שאף על פי כן,
הר' פני בוראך הידוע ועד בדבר, ואל תעלים עיניך ממני.
בפסוק הבא נאמר, "ויבר' יהודה ויאמר צדקה ממני", היינו - זהו
דאמר רב חנין בר בינא אמר רבי שמעון חסידא, יוסף שקדש
שם שמים פסתר - בעמידתו בנסיון במעשה אשת פוטיפר, וזה
והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב
"עדות ביהוסף שמו", הרי שנתוספה לו האות ה', ואילו יהודה,
שקדש שם שמים בפחרסאי - שהודה לדברי תמר ואמר "צדקה
ממני", וזה ונקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא. ומוסיפה
הגמרא לדרוש, כיון - לאחר שהודה יהודה ואמר "צדקה ממני",
יצתה בת קול ואמרה, אתה הצלת את תמר וישני בניה מן האור
- מן האש, חיד' שאני מציל בזכותך את שלש מבניך מן האור,
מאן ניהו, חנניה מישאל ועזריה.
לאחר שראה יהודה את הסימנים, אמר "צדקה ממני", שואלת
הגמרא, מנא ידע - מדיכין ידע יהודה שממנו הרתה, שמה אף
אחרים באו ומזהם הרתה. ומשיבה, שצתה בת קול ואמרה, ממני
יצאו כבובשים - דברים עלומים ונסתרים אלו, שנגזר מלפני שיצאו
מתמר מלכים, והרי אי אפשר שיצאו מלכים אלא מיהודה, ולכן
סובב הדבר שיבוא עליה יהודה.
נאמר בהמשך הפסוק, "ולא יסף עוד לדעתה", אמר שמואל קבא,
חמות דרב שמואל בר אמי שממיה דרב שמואל בר אמי, כוונת
הפסוק, שביין שדעתה - מאחר שהכיר בה יהודה שהיא צדקה ולשם
שמים נכתובה, שוב לא פסק ממנה - לא פסק מלבוש עליה. ומביא
ראיה לדבר, שכתוב הכא "ולא יסף עוד לדעתה" וכתוב התם -
במתן תורה, "את הדברים האלה דיבר ה' וגו' קול גדול ולא יסף"
- וכמו ששם הביאור הוא שלא פסק, כך כאן..
שנינו במשנה, אבשלום נתנאח בשער וכו'. תנו רבנן, אבשלום
בשער מרד - חטא, שנאמר "ויאבשלום לא היה איש יפה וגו'
וינלחו את ראשו וגו')", והיה מקץ ימים ימים אשר נלח - עת
גילוהו היה פעם בשנה, כי כבר עליו ונלחו - ומפני שהיה כבד עליו
שערו לכן היה מגלחו, וישלך את שער ראשו - והיה שוקל את שער
ראשו, ועלה משקלו מאתים שקלים כאבן המלך" - במשקל המלך.
תנא, 'אבן המלך' היא אבן שאנשי מבקרא ואנשי ציפורי שוקלים
בה. ולפיכך - כיון שהתנאח אבשלום בשער, נענש ונתלה בשער,
שנאמר "ויקרא - וידומן, אבשלום לפני עבד דוד, ונאבשלום בשער,
על תמר, ויבא תמר תוך כדי מרוצתו, תחת שוקה - הסתבכת
ענפי האלה הגדולה, ויאחזו [ויתקן] ראשו באלה - ויסתבכו
שערתיו של אבשלום ונאחו ראשו באלה, ויתן בין השמים ובין
הארץ - נותר תלוי באויר, והפךד אשר תחתיו עבר", [שקל
ספספרא - נטל אבשלום את חרבו, בעא למיפסקיה - ורצה לחתוך
את שערתיו]. תנא דבי רבי ישמעאל, באותה שעה שהיה
אבשלום תלוי בין שמים וארץ נבקע שאל - נפער הגיהנם

אלא "ויקרא", מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקדוש
ברוך הוא בפה כל עובר ושב - לימדם לקרות בשם ה'. ביצה,
לאחר שאכלו ושתו אורחיו של אברהם מהמאכל ומשתה שנתן
להם, ועמדו לברכו - להודות לו, אמר להם, וכי משלי אכלתם,
הרי משל אלהי עולם אכלתם, ואם כן הודו ושבתו וברכו למי
שאמר ויהי העולם - להקדוש ברוך הוא, שברא את העולם
בנאמרו.
הגמרא חוזרת לבאר פסוקים נוספים במעשה יהודה ותמר. נאמר
"ויראת יהודה ויחשבה לזונה כי כפתה פניה", שואלת הגמרא,
האם פשוט דכפתה תמר את פניה חשבה יהודה לזונה, והרי אין
דבר הזונות לכסות פניה. אמר רבי אלעזר, אין פירוש הפסוק
שחשבה לזונה משום שכסתה פניה בעת שראה אותה יהודה על אם
הדרך, אלא שכיון שכפתה פניה בבית חמיה - יהודה, ולא ראה
אותה בכל הימים שהיתה בביתו, לכן לא הכירה כשהיתה על אם
הדרך וחשבה לזונה. ומצינו שהיתה צנועה, דאמר רבי שמואל בר
נחמני אמר רבי יונתן, כל בלה שהיה צנועה בבית חמיה, זוכה
ויוצאין ממנה מלכים ונביאים. מנלו, מתמה, שבכות צניעותה
בבית חמיה, זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים. מבארת הגמרא,
יצאו ממנה נביאים, דכתיב "הזון ישעיהו בן אמוץ", ואף מלכים
יצאו ממנה מדוד שהיה מזרעה. ואמר רבי לוי, דבר זה מסותר
בדינינו מלכותנו, שאמוץ אבי ישעיה, ואמוץ מלך יהודה, אחים
היו - היו אחים, ואמוץ היה מזרע דוד, ואמוץ אחיו היה נביא, הרי
שיצאו מתמר נביאים ומלכים.
נאמר בפסוק אודות הוצאת תמר לשריפה, "היא מוצאת והיא שלחה
אל חמיה לאמר וגו'", שואלת הגמרא, מדוע נאמר 'הוא מוצאת'
שמשמע לשון מציאה, היא מיתוצאת - שהוצאה בעל כרחו,
מיבעי ליה - היה לפסוק לומר. אמר רבי אלעזר, אמרה התורה
'מוצאת' לדרשה, שלאחר שנמצאו סימניה - החותם, הפתילים
והמטה, שנתן לה יהודה, בא סמאל - שר של אדום, וירחקו, כדי
שתישרף תמר ולא ייצא ממנה דוד העתיד להכות את אדום, וקא
גבראל וקדרן. לפי דברי רבי אלעזר, דורשת הגמרא את הפסוק
הבא על תמר. היינו דכתיב - זהו שכתוב, "למנצח על יונת אלם
החקים לרוד מכתם", אמר רבי יוחנן - מבאר כיצד דורשים את
הפסוק, על יונת אלם רחוקים - משערה שנתרחקו סימניה של
תמר על ידי סמאל, נעשית תמר ביונה אילמת - שלא היה בפייה מה
להשיב. לרוד מכתם - שיצא ממנה דוד שהיה מך - עניו, ותם
- תמים בדרכיו לכל. דבר אחר - ביאור אחר, נקרא "מכתם" לפי
שהיתה מכתו תמה - שמקום המילה הראוי למכה, היה תם ושלם
אצלו, מפני שגולד בשהוא מחול. דבר אחר, "מכתם", שהיתה
מכתו - ענותותו, תמה, שמתחילתו ועד סופו לא נחסרה ענותותו
ולא נשתנתה, ששם שכתבנו - לפני שמלך, הקמין דוד עצמו
אצל מי שגדול ממנו - אצל מפבבוש, כדי ללמוד תורה, כך גם
בגדולתו, לאחר שמלך, הקטין את עצמו כדי ללמוד תורה ממי
שגדול ממנו.
נאמר עוד בהוצאת תמר לשריפה, "והיא שלחה אל חמיה לאמר
לאיש אשר אלה לו אנכי הרה", שואלת הגמרא, מדוע תמר אמרה
לשליח שיאמר ליהודה "לאיש אשר אלה לו", לרמוז לו שהרתה
ממנו, ותימא ליה מימר - תאמר לשליח שיגיד ליהודה בפירוש
שממנו היא הרה. מישבת הגמרא, אמר רב וזמרא בר מוכיה אמר
- בשם רב, ואמר לה - יש אומרים שאמר זאת רב תנא בר בינא
אמר - בשם רבי שמעון חסידא, ואמר לה אמר רבי יוחנן משום
רבי שמעון בן יוחי, נוח לו לאדם שפיל עצמו לתוך כבשן האש
ואל ילכין פני חבירו ברבים, מנלו, מתמה, שהעדיפה להישרף
באש ובלבד שלא להלבין את פני יהודה, ולכן שלחה ואמרה לו כן

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

זה אותו מלך. ואף שנאמר "אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף", ואם היה זה
 אותו מלך, איך לא הכירוהו, הביאור שם הוא דְּהוּה דְּמִי כְּמֵאן דְּלֵא
 יָדַע לִיה כְּלָל - שמגורותיו לישראל היה נראה כאילו אינו מכיר את
 כל הטובה שעשה יוסף למצרים.
 "וַיֹּאמֶר אֶל עֲמֹז הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". הַנָּא, הוּא - פרעה, הַתְּחִיל
 בְּעֵצָה של השיעבוד תְּחִילָה, לְפִיכָךְ לָקַח הוּא תְּחִילָה. ומבארת
 הגמרא, הוּא הַתְּחִיל בְּעֵצָה תְּחִילָה, דְּבִתְנִיב "וַיֹּאמֶר אֶל עֲמֹז",
 לְפִיכָךְ לָקַח תְּחִילָה, בְּדָבָרֵינוּ "וַיִּכְבַּח וַיַּעֲמֵק וַיִּכְבֵּל עֲבָדָיו יַעֲלוּ
 הַצִּפְרָדַעִים" - הרי שהתחילה המכה בו.
 "הִכָּה נִתְחַכְמָה לוֹ", שואלת הגמרא, לָהֶם מִיבְעֵי לִיה, שהרי דיבר
 על כללות עם ישראל. ומשיבה, אֲמַר רַבִּי חֵמָא בְּרַבִּי הֲנִינָא, אמר
 פרעה ליועציו, בָּאוּ וְנַחֲכֵם לְמוֹשֶׁה שֶׁנֶּאֱמַר יִשְׂרָאֵל הִקְבִּיה, לבקש
 חכמה כנגדו כדי שלא יוכל להענישנו על שנהרג את ישראל. אמרו,
 כְּמָה נְדוּנָם - באיזו מיתה נמיתם ולא יוכל להענישנו ולהרגנו על
 כך באותה מיתה. שהרי דרכו למדוד ולהעניש מדה כנגד מדה. אם
 נְדוּנָם כְּאֵשׁ, כְּתִיב "כִּי הִנֵּה ה' כְּאֵשׁ יִבֹּא" וְכִתְיב "כִּי כְּאֵשׁ ה'
 נִשְׁפָּט גֹּז", ואם כן יענישנו מדה כנגד מדה באש. ואם נמית אותם
 בְּחֶרֶב, כְּתִיב "[וְ]בַחֲרָבוֹ אֶת כָּל בָּשָׂר". אֲלֵא בָּאוּ וְנְדוּנָם בְּמִים
 - נשליכם ליאור, שְׂכָרָה שְׂכָרָה שְׂכָרָה בְּרוּךְ הוּא שְׂאֵינִי מְכִיָּה
 מְבֹל לְעוֹלָם, שְׂנֵאָמֶר "כִּי מִי נָח זֹאת לִי אִשׁ שִׁבְעִיתָ מַעֲבוּר מִי
 נח וגו'". וממילא לא יוכל להענישנו מדה כנגד מדה במים. אולם וְהָן
 אִינִי יוֹדְעִין, שְׁעַל כָּל הַעוֹלָם בּוֹלֵא אִינִי מְכִיָּה מְבֹל, אֲבָל עַל
 אוֹמֶת אַחַת הוּא מְכִיָּה, ואם כן יוכל להענישם במים. אִי נִמִּי - אף
 אם אינו מביא מְבֹל אֲפִילוּ עַל אוֹמֶת אַחַת, אֵךְ לֹא נִשְׁבַּע אֵלָּא שְׁהוּא
 אִינִי מְכִיָּה. אֲבָל הֵן עֲצָמָם בָּאִין וְנוֹפְלִין בְּתוֹכָם - בתוך המים, ודבר
 זה אינו כלול בשבועה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר - שנענשו במים, כמו שכתוב
 "מִצִּרִּים נָסִים לִקְרָאתוֹ". וְהִינֵנו דְּאִמְרַי רַבִּי אֱלֵעָזָר, מֵאִי דְּבִתְנִיב
 "כִּי בְּדָרְךָ אֲשֶׁר וָדוּ עָלֵיהֶם", זִדּוּ הוּא מַלְשׁוֹן בִּישׁוּל, כלומר,
 שֶׁבְּקִירָה שֶׁבִּישְׁלוּ הַמִּצְרִים, שָׂדְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל בַּהֲשִׁלְתָּ בְּנֵיהֶם
 לִיאֹר, כֶּה נִתְפָּשְׁלוּ הֵם, שִׁטְבוּ וְנִתְבַּשְׁלוּ בִּים סוֹף בִּקְבִירָה.
 שואלת הגמרא, מֵאִי מִשְׁמַע דְּרַבִּי אֱלֵעָזָר - מה ששמע לרבי אלעזר
 שִׁדְדוֹ לִישָׁנָא דְּקִירָה הוּא, ומשיבה, דְּבִתְנִיב "וַיִּזְד יַעֲקֹב נְיֹד" -
 שיבשל יעקב תבשיל בקדרה.
 כיון שהובא לעיל שטיכסו פרעה ועבדיו עצה להתחכם נגד מושיען
 של ישראל, מביאה הגמרא מי היו היועצים בעצה זו.
 אֲמַר רַבִּי חֵימָא בְּרַבִּי אֲבָא אֲמַר רַבִּי סִימְאִי, שְׁלִישָׁה הִיוּ בְּאוֹתָהּ
 עֵצָה של 'הבה נתחכמה לו', דָּהֵם, בְּלָעָם וְאִיּוֹב וְיִתְרִי. בְּלָעָם שְׂמִיעִין
 לְדוֹנָם בַּמִּים, נִהְרָה. אִיּוֹב שֶׁשָּׁתַק לֹא מָחָה, נִיזוֹן בְּיוֹסֵרִין. יִתְרִי
 שֶׁבָּרַח, וְלֹא רָצָה לִיעֲצֵר לַעֲשׂוֹת רַע לְיִשְׂרָאֵל, וְכֹה מְכַנֵּי בְּנֵי שְׂיִשְׁבוּ
 בְּלִשְׁכַּת הַנְּזִיז עֲצַת הַסְּנֵהדְרִין וַיַּעֲשׂוּ מִשְׁפַּט בְּרַשְׁעִים, שְׂנֵאָמֶר
 "וּמִשְׁפָּחוֹת סִפְרִים - חֲכָמִים מְתוֹרָה, יוֹשְׁבֵי יַעֲזִין - תַּלְמִידֵי עֵשָׂב
 שְׁהִיה אָדָם גָּדוֹל תְּבוֹרָה, וְהִיה שֶׁם מִשְׁפָּחָתָם, תִּרְעָתִים - על שם
 שִׁמְעָה תְּרוּעָה בְּהַר סִינַי, וְכֵן עַל שֶׁם שְׁהִיוּ יוֹשְׁבֵי וְדִנָּם בְּשַׁעֲרֵי
 יְרוּשָׁלַיִם, שְׂמִיעָתִים - שִׁמְעוּ מִצֹּת אַבְדִּים, (סוֹבָתִים) [שׁוֹבָתִים]
 - שְׁהִיוּ יוֹשְׁבִים בְּסוֹכוֹת, הִקָּה הַקִּינִים - הם בני הקינִי, הַקָּאִים
 מִחֲמַת אֲבִי בֵּית רַבְּב - שְׁנֹלְדוּ מִחֲמַת, שְׁהִיה מְבִית רַבְב. וְכִתְיב
 "וּבְנֵי קִינִי חָתָן מִשָּׁה וְגו'", הרי שהקינִי הם בניו של יתרו, וקראם
 הַבְּנִיא "מִשְׁפַּחַת סוֹפְרִים", דְּהִינֵנו סְנֵהדְרִין, וְכֵן "תִּרְעָתִים", דְּהִינֵנו זְקֵנִי
 שַׁעֲרִי.
 חזרת הגמרא לענין שיעבוד מצרים. נאמר בפסוק, "וְנִלְחָם בָּנוּ
 וְעָלָה מִן הָאֶרֶץ", שואלת הגמרא, וְעָלֵינוּ מִיבְעֵי לִיה, שהרי פחדם
 של המצרים היה פן יגרשום ישראל, ויצטרכו הם לעלות מארצם.
 מתרצה הגמרא, אֲמַר רַבִּי אֲבָא בְּרַבְהֵנָּא, בְּהָאֵם שְׂמִיכָלָל אֶת
 עֲצָמוֹ וְתוֹלָה אֶת קָלְתָּהּ בְּחִבְרִי - שהתכוונו אכן שהם עצמם
 יצטרכו לעלות, אלא שאמר כי על ישראל.
 "וַיִּשְׁמְעוּ עָלָיו שְׂרֵי מִסִּים", שואלת הגמרא, עָלֵיהֶם מִיבְעֵי לִיה -

דְּבִתְנִיב "הֲנִינִי מִקִּים עָלָיו רָעָה מִבִּיתָךְ", וכוונת הפסוק, שאבשלום
 לקח את דבר הקב"ה וגזירתו העמוקה לדוד במעשה בת שבע,
 שנאמר לו "הנני מקים עליך רעה מביתך", והציב את אותה עצה
 וקיימה, וגרם לאותה רעה שתקרא על שמו, וזה הוא המקח הרע
 שלקח לעצמו.
 בְּיוֹצֵא בְּדָרְךָ אֲתָה אוֹמֵר, כַּעֲנִן דְּרַשָּׁה זו יש לדרוש על הנאמר בעת
 ששלח יעקב את יוסף לראות את שלום אחיו, ושעל ידי כן התגלגל
 הדבר וירדו אבותינו למצרים, "וַיִּשְׁלַחְהוּ מַעֲמֵק חֲבֵרוֹן", אֲמַר רַבִּי
 הֲנִינָא בְּרַבְּב, מהו 'מעמק חברון', בְּעֵצָה עֲמוּקָה שֶׁל אוֹתוֹ צִדִּיק
 - אברהם, שְׂקָבִיר בְּחִבְרֹון. דְּבִתְנִיב - בבית בין הבתרים, שאמר
 הקב"ה לאברהם, "יָדַע תָּרַע כִּי גֵר יִהְיֶה וְרָעָה בָּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְגו'",
 ועל ידי שנמכר יוסף למצרים וירדו אבותינו לשם, התקיים הדבר.
 הגמרא חוזרת לבאר את הפסוק שהביאה לעיל אודות אבשלום. "כִּי
 אֲמַר אִין לִי בֵן", שואלת הגמרא, וְלֹא הוּוּ לִיה בְּנִי - האם לא היו
 לאבשלום בנים, וְהַכְּתִיב "וַיִּוָּלְדוּ לְאַבְשָׁלוֹם שְׁלִישָׁה בָנִים וְכֵת
 אַחֲת". מתרצה הגמרא, אֲמַר רַב יַצְחָק בְּרַב אֲבָדִימִי, אין הכוונה
 שלא היו לו בנים, אלא שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ בֵּן הֶגֶן - ראוי לְמַלְכוּת, ולכן
 חָפַץ לְהַנְצִיחַ את שמו לדורות על ידי המצבת. רַב חֲסִידָא אֲמַר,
 מִיִּישָׁב בָּאוּפֵן אַחֵר, גְּמִירִי - מסורת בדינו מרבותינו, שְׂכָל הַשּׁוֹרֵף
 אֶת תְּבוּאָתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, נַעֲשֶׂה בְּמִדָּה כְּגֵד מִדָּה וְאִינוּ מְנִיחִין
 לַיּוֹרֶשׁ, וְאִיהוּ - אבשלום, קָלְיָה לְיִיּוּאֵב - שָׂדָה אֶת תְּבוּאָתוֹ שֶׁל
 יוֹאֵב, דְּבִתְנִיב "וַיֹּאמֶר אֶל עֲבָדָיו רְאוּ חֲלָקָה יוֹאֵב אֵל יָדוֹ וְלוֹ שֵׁם
 שְׂעָרִים לָבוֹ וְהִצִּיתוּהָ כְּאֵשׁ, וַיִּצְאוּ עֲבָדֵי אֲבִשָׁלוֹם אֶת הַחֲלָקָה
 כְּאֵשׁ", ולכן לא ירשו בניו של אבשלום אותו.
 שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה וְכֵן לְעֵנִין הַטּוֹבָה מִרִּים וְכו', שאף לענין הטובה,
 במדה שאדם מודד בה מודדין לו, וכמו שמצינו אצל מרים. שואלת
 הגמרא, מִי דְּמִי - האם דומה הטובה שעשתה מרים לגמול שנמסר
 לה, הרי הָתָם - מה שהמתנה לה משה, חֲדָא שְׁעָתָא - היה שעה
 אחת, ואילו הָקָא - ההמתנה שהמתנו לה בעת שנצטרעה, היתה
 שְׂבַעָה יוֹמִי, נִמְצָא שְׁקִיבָהּ הִרְבָּה מֵעֵבֶר לְמִדָּה שִׁמְדָּה. מתרצה
 הגמרא, אֲמַר אֲבִי, אִימָא - יש לבאר את המשנה, שוֹלְעֵנִין הַטּוֹבָה
 אִינוּ בֵּן - אין מודדים לו באותה מדה שמדד כמו במדה רעה, אלא
 ביותר ממה שמדד. אֲמַר לִיה רַבָּא אֲבָבִי, הָא וְכֵן לְעֵנִין הַטּוֹבָה
 קָתְנִי, ומשמע שכמו שלענין הרעה נמדד מדה במדה כמו כן לענין
 הטובה. אֲלֵא אֲמַר דָּבָא - מִיִּישָׁב בָּאוּפֵן אַחֵר, הֲכִי קָתְנִי, וְכֵן לְעֵנִין
 הַטּוֹבָה - דְּבִתְנִיב מִדָּה, הַדְּמִיּוֹן בֵּין מִדָּה טוֹבָה לְרַעָה הוּא, שְׁכֵמוֹ
 שֶׁלְעֵנִין הַרְעָה מוֹדֵד הִקְב"ה מִדָּה כְּגֵד מִדָּה, כֵּן הַהֲנָהגָה הִיא גַם לַגִּבִּי
 הַטּוֹבָה, וְלַעוֹלָם מִדָּה טוֹבָה מְרֻבָּה מִמִּדָּת שְׁוִיָּעוּת, אולם אין זה
 דומה, שֶׁלְעֵנִין הַטּוֹבָה מְקַבֵּל הָאֵדָם גְּמוּל יוֹתֵר מִמָּה שֶׁעָשָׂה, כיון
 שמדה טובה מרובה ממידת פורענות.
 נאמר לגבי מרים "וַתִּתַּצֵּב אַחֲתוֹ מִרְחָק", אֲמַר רַבִּי יַצְחָק, פְּסוּק
 זֶה כּוֹלֵל - כל מילה בו, עַל שֶׁם שְׂבִינָה נֶאֱמַר, שֶׁהִשְׁכִּינָה הַנִּקְרָא
 אחות לישראל - כיון שמצויה עמָם בגלות, היתה ניצבת שם.
 מצינו לגבי השכינה את המלה 'וַתִּתַּצֵּב', דְּבִתְנִיב "וַיִּבֹא ה' וַתִּתַּצֵּב
 וְגו'". 'אחיות', דְּבִתְנִיב "אֲמַר לְחַכְמָה אַחֲתִי אֶת". 'מִרְחָקוֹ',
 דְּבִתְנִיב "מִרְחָק ה' נִרְאָה לִי". 'לְרַעָה', דְּבִתְנִיב "כִּי אֵל רַעוֹת ה'".
 'מָה', דְּבִתְנִיב "מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל מַעֲמֵךְ". 'עֲשָׂה', דְּבִתְנִיב "כִּי
 לֹא עֲשָׂה [ה'] אֱלֹהִים בְּכִי". 'לֹא', דְּבִתְנִיב "וַיִּקְרָא לוֹ ה' שְׁלֹום".
 הגמרא מוסיפה לדרוש בפסוקים האמורים אודות שיעבוד ישראל
 במצרים. "וַיִּקָּם מִלֶּךְ חֲדָשׁ וְגו'". נחלקו רַב וְשְׂמַיָּאל בְּבִיאור כוונת
 הפסוק, חֲדָא אֲמַר, חֲדָשׁ מִמֶּשׁ - התחלפה המלוכה ועמד מלך חדש
 במצרים, וְחָדָא אֲמַר שְׁהִיה זה אותו מלך ששלט קודם לכן במצרים.
 אלא שְׁנִתְחַדָּשׁוּ וְנִזְדָּרְתִּין - שְׁחִידָשׁ גְּזִירוֹת וּפּוֹרְעוּתָם עֲלֵיהֶם.
 ומבארת הגמרא, מֵאֵן דְּאִמְרַי חֲדָשׁ מִמֶּשׁ, לְמַד זֹאת מִדְּבִתְנִיב "חֲדָשׁ",
 וכפשוטו של מקרא. וּמֵאֵן דְּאִמְרַי שְׁנִתְחַדָּשׁוּ וְנִזְדָּרְתִּין, נִימְרוֹק הוּא
 דְּלֵא כְּתִיב וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּמָּלֵךְ תַּחְתּוֹ אַחֵר, ולכן משמע שהיה

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יא עמוד ב

תוספות

רש"י

בפרק גפה ר"ה. משכום בדברים ובשכר עד שהרגילום לעבודה בפרקיה. בשבדון גוף ומתנים וזקוקה ח"ג בעבודה קשה אחר רבי שמואל בר נחמני אפר ר' יוחנן שהיו מחליפין וכו'.
 חזו היא קשה. שלא היו רגילים בקר ולמאן דאמר. בפרק קמא בפה ר"ה. האי בפרק בתרא ודאי פריכה היא דהכתיב וקמרה וישפלות. כשמושיבין הסיי על גבי כירה קרי לה שפיתה.
 אחת של חסין. לרחוץ רגלי בעליהן בשדה. בין שפתיים. בין מצרי השדות. מקומות צנועין. מצר גבול השדה גבה מכאן ומכאן וחרין מכאן ומכאן וכו'. ישראל שצאמר יונה. ישראל שצאמר יונה תמתי
 (ט"ז ו) עוררתיו. לצאת ממעי אמי. הבלתי. לשון חבלי יולדה וטעם יגו מנקר. מנקש. משפר. כמו שעושין לחינוך ליתב את אבריהם ולתקנו. שנתקן מצער הלידה. לא ברת ששה.
 לא היה לך מולדת לחתוך טבור הולד. למשע.
 להחליק בשר. כמו חלקת צארו (ומלשון כז)
 שעיעות: עולין. בעין כפר עגול: נעשה לזון גס.
 רבבה בצמח השדה. גדלים מן הארץ בצמח
 השדה וקבא. לבית אביה. הם הכירות. שראו
 שכינתו בקר זה אלי. שראיתי בקר: אלישבע. בת
 עמינדב אשתו של אהרן: שהיתה פועה הולד.
 משעשעת אותו בדרך שמשחקים לחינוך
 בדברים ערבים לשעשע: פועה. צועקה. כמו
 ביולדה אפעה (עשיתי מנח: ח"ג וראיתו על
 האבנים. אמר רבי יוחנן סימן גדול מסר לה.
 בשעה שבורעת לילד וכו' וכו' מצטנות
 פאבנים. ד"א על האבנים בדכתיב וארד בית
 היצר וגו' מה יצר זה יצר מן הארץ. סימן גדול.
 שלא תסלנו האם ותחביאנו ותאמר נפל הילד. זה
 לכס הסימן של לידה. ואז תסלנו ותתרחקו.
 ד"א להביא קרי ליה למשבר של אשה אבנים.
 בדכתיב גבי יצר כלי חרס אבנים. ואשה נמי
 ליוצר דמיא: פון. ע"ז עב שעלי יושב ומגלגל
 הבצים לעשותן בדפוס הכלי לפי גדלו וקטנה
 סימן גדול פסר להם. וראיתו על האבנים אם בן
 הוא, שם אתן וכולות לראות מיד אם בן הוא
 בלא שום הגבלה: בן פניו למטה. בדרך
 תשמישה. בת פניה למעלה. בדרך תשמישה.
 וכו' מפרש במסכת נדה דף נ"ה א' אליה. משמע
 על עסקי ביאה. לשון וקבא אליה (ומלשון כט)
 ותחין. הנה ליה למכתב ולא הכותו הילדים.
 ותחין משמע שהיו מסייעין להחיותו. שהיו
 טומנות אותו בביתו ומגדלות אותו: אי ניקא
 חיות משע. מולדת: כתיב נמשלה. וזאת השדה
 אינה צריכה למקלות דכתיב ביה כתיב ביה. מ
 שכתוב בו שנקרא בשם ביהמה וזיה חרי כתיב
 בו, ושאיין כתיב בו חרי כתיב בכל כנסיתו יחד.
 מה אפך לבאי בין אריות רבקה. אפך. כנסת
 ישראל כלה נקראת לביאה: אחר ומשה. שצא
 מיוכבד: ותסת עיובה אשת כלב. והיא מרים.
 ולקמן מפרש לקח נקראת שמה עובדה. והיא
 ותמת שצטטרה: ויקח לו כלב את אפרת.
 לאחר שנתרפאת חזר ולקחה לו. אלמא אפרת
 קרי מרים. וכתיב בדרך בן איש אפרת: וכלב בן
 חצרון. פסוק הוא בדברי הנמים: בן יפנה בן
 שפנה מצעת סרגלים. חוראן הוא דקא מתרין.
 לעולם בן חצרון הוא ולקח נקרא בן יפנה על
 שם מעשה: ח"ג ואבתי בן קנו הוא: חוראן דקנו.
 בן אשתו של קנו היה כלב. ונמצא עתניאל אחיו
 מאמו:

דיקא

דיקא

דיקא

דיקא

דיקא

דיקא

דיקא

דיקא

דיקא

דיקא

דיקא

דיקא

דיקא

דיקא

דיקא

דיקא

דיקא

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

הפירושו תחלה, כיון שכבר ראו את השכינה בעת לידתם, שנאמר
 "זה אלי - שראיתיו כבר, ונאנחתי".
 ויאמר מלך מצרים למלכות העברית וגו', נחלקו רב ושמואל
 מי היו המילדות, חד אמר אשה ובתה, וחד אמר בלה וחמורתה.
 מאן דאמר אשה ובתה, הן יוכבד ומרים בתה, ומאן דאמר בלה
 וחמורתה, הן יוכבד ואלישבע אשת אהרן. תנא - בבריתא מבואר
 כמאן דאמר אשה ובתה, דתנא, "שפרה" זו יוכבד, ולמה נקרא
 שמה שפרה, שמשפחת את הולד - מיישרת איבריו. דבר אחר,
 "שפרה" שפרו ורבו ישראל בימיה. פועה זו מרים, ולמה נקרא
 שמה פועה, שהיתה פועה - משעשעת ושוחקת לולד, (ומציאה
 את הולד). דבר אחר, פועה, שהיתה פועה - מדברת, כרוח
 הקודש ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל.
 ויאמר בלדכן את העבריות וגו', שואלת הגמרא, מאי
 "אבנים". ומשיבה, אמר רבי חנן, סימן גדול מסר להן פרעה
 למיילדות, שעל ידי זה ידעו שהולכת האם ללדת, ולא תוכל
 להכחיש ולומר שהולד היה נפל, אמר להן, בפועה שפונעת האשה
 לילד ירכותיה מצטננות באבנים. ואית דאמר - יש מי שאמר
 שלפכך נקרא משמר שילדות עליו האשה 'אבנים' בדכתיב
 "וארד בית היוצר - אומן עושה חרס, והנה הוא עשה מלאכה על
 האבנים - כלי המיוחד לעשיית כלי חרס", כלומר, מה יוצר זה, ירד
 מכאן וירד מכאן, וספן - עץ עבה שעליו מייצר ומעצב האומן את
 כלי החרס באמצע, אף אשה ירד מכאן וירד מכאן והולד
 באמצע.
 אם בן הוא והמתן אתו, אמר רבי חנינא, סימן גדול מסר להן
 פרעה למיילדות, שיוכלו לראות מיד אם הולד בן או בת, ולא יוצרכו
 להגביהו ולבודקו, בן נולד כשפניו למטה - בדרך תשמישו, בת
 פניה למעלה - בדרך תשמישה.
 ויתראן המילדות את האלהים ולא עשו כפאשר דבר אליהן וגו',
 שואלת הגמרא, מדוע נאמר אליהן, להן מיכא' ליה - היה לו לומר
 כלשון שנכתב בשאר הפרשה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מלמד
 שתבקעו פרעה למיילדות לדבר עבירה - לבוא עליהן ולא נתבקעו -
 ולא הסכימו.
 ויתחיינו את הילדים, תנא, מכך שלא נאמר "ולא המיתו" את
 הילדים, אלא "ותחיינו", יש ללמוד שלא דיין שלא המיתו אותן
 המיילדות, אלא שהיו גם מספיקות להם מים וקוזון, ועל זה טען
 להן פרעה, לא די שלא המיתו אותן, אלא אתן אף מספקות להם
 מזון.
 ויתאמרן המילדות אל פרעה כי לא בנשים כי חיות הנה וגו',
 שואלת הגמרא, מאי 'חיות', אלימא חיות ממש - מיילדות, אמו
 חיה מי לא צריכה חיה אחרת? לאולדה - וכי מיילדת אינה
 זקוקה למיילדת אחרת שתיילד אותה. ומשיבה, אלא כך אמרו לו,
 אומה זו - ישראל בחיה נמשלה שאינה זקוקה למיילדת, וכן אומה
 זו יולדת תחת התפוח בסיוע מלאך משמים, ואף מספק לילדיהם שני
 עיגולי מזון שמוה הם נוזים. מבארת הגמרא היכן נמשלו ישראל
 לחיה: יהודה, שנאמר "חיה ארצה יהודה". דן, שנאמר "חיה דן
 נחש". נפתלי, שנאמר "נפתלי אילה שלחה". יששכר, שנאמר
 "יששכר חמר גרם". יוסף, שנאמר "בכור שור". בנימין, שנאמר
 "בנימין זאב ימרה". דכתיב ביה בתיב ביה - מי מהשטים שנכתב
 בו שנקרא בשם בהמה פוריה, הרי כתוב בו, ודלא בתיב ביה - ואף
 מי שלא כתוב לגבי פוריה, בתיב (ביה) - הרי כל כנסת ישראל
 נמשלו לחיות, שנאמר "מה אמך לביא בין אריות רבקה וגו'".
 ויהי כי ראו המילדות את האלהים ונעש להם בתיב, נחלקו רב
 ושמואל מה הם הבתים שעשה להם, חד - אחד מהם אמר בתי
 בהונה ולויה - שבניהם היו כהנים ולוים, וחד אמר בתי מלכות,
 שהמלכות יצאה מצאצאיהם. מאן דאמר שעשה להם בתי בהונה

בפרה, מבארת הגמרא מהו 'בפרה', רבי אלעזר אמר בפה רך -
 משכו אותם בדברים רכים ובשכר, עד שהרגילים בעבודה, רבי
 שמואל בר נחמני אמר בפרקה - העבידים בחזקה בעבודת פרך
 השוברת את הגוף והמוותניים. וימרו את חיהם בעבדה קשה
 בחמר ובבלנים וגו', אמר רבא, בתחילה שיעבדום בחומר
 ובבלנים, ולבסוף יבבל עבדה קשה, ולבסוף, את כל
 עבודתם, דהיינו בכל מיני עבודה. ואת כל עבודתם אשר עבדו
 בהם בפרה, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, ביאור
 הפסוק, שהיו מחליפין המצרים לישראל מלאכת אנשים לנשים
 ומלאכת נשים לאנשים. ומבארת הגמרא, ולמאן דאמר נמי היום
 - ואף רבי אלעזר המפרש את הפסוק 'ועבדו מצרים וגו' בפרך' -
 בפה רך, הכא ודאי - בפסוק זה יפרש שביאור המילה 'בפרך' הוא
 בפריה, בעבודת פרך, שהרי במפורש נאמר כאן 'וימרו את
 חיהם'.
 דרש רב עזריא, בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו
 ישראל ממצרים קודם זמנם, ומה היה מעשיהם, בפועה שהולכות
 לשאוב מים, היה הקדוש ברוך הוא מזמן להם דגים קטנים
 בבדיהן, ושואבות בכדיים מן המצודה דגים, ובאות
 ושופות - מושבות על גבי הכירה שתי קרייתות, אחת של מים
 חמים, כדי לרחוץ רגלי בעליהן בשדה, ואחת של דגים, ומוליכות
 אותן אצל בעליהן לשדה, ומרחיצות אותן וסכות אותן,
 ומאכלות אותן ומשקות אותן, ונוקקות להן בין שפתים - בין
 מיצרי השדות, במקום צנוע, שנאמר "אם תשכבון בין שפתים
 וגו'", כלומר שהיו שוכבות ונוקקות לבעליהן בין גבולות השדה.
 מסיפה הגמרא. בשכר תשכבון בין שפתים - בשכר שלא נתנו
 נשים שבאותו הדור עניניהם למצוא חן באחרים להזיק להם, ונוקו
 רק לבעליהן, וכו' ישראל לביות מצרים - זכו למציאת חן בעת
 שבאו לשאול כלי כסף וכלי זהב משכניהם המצרים, ועל ידי כן זכו
 לביות מצרים, שנאמר בהמשך הפסוק, "בנפי יונה - כנפיה של
 ישראל, המשולה ליונה, נחפה בכסף - מחופות בבסק, ואברותיה
 בידקבן חרוץ" - וכנפיה מחופות בדובא.
 וכיון שמתעברות - לאחר שהיו מתעברות, היו באות לבתיהם,
 ולא שימשו עוד, וכיון שמיניע זמן מולדתהן - זמן לידתהן, היו
 הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח, מפחד המצרים, שנאמר
 "תחת התפוח עוררתיה - לצאת ממעי אמר וגו', והקדוש ברוך
 הוא היה שולח משימי מרים מי שגנב וקשף אותן - מלאך
 שמנקה ומעמיד את איבריהם, בפה זו - כיולדת שמשפחת את
 הולד, שנאמר "ומולדותיה - ההולדה שלה, ביום הולדת אהרן -
 ביום שנולדת, לא רתה שרף - לא היו לה מיילדות לחתוך טבור
 הולד, ובמים לא רחצת למשעה" - ולא מי שרחצך במים כדי
 להחליק את הבשר וגו', והקדוש ברוך הוא סיפק כל הצרכים הללו.
 ומלאך להן המלאך שני עגולין - כעין ככרות עגולים, אחד של
 שמן - לטיכה, ואחד של דבש - להנקה, שנאמר "ונקח דבש
 מסלע ושמן וגו', וכיון שמיניע זמן מולדתהן - וכיון שהיו
 המצרים רואים את התינוקות, היו באין להורגן, ונעשה להם גם
 ונקלעו בקרקע, וסברו המצרים שהוא מעשה כשפים, ומביאין
 שוורים וחורשין על גבן, כדי שייכנסו בעומק, שאין הכשפים
 שולטים שם, שנאמר "על גבי חרשו חרשים וגו'". לאחר שהולכין
 המצרים, היו התינוקות מכצצין ויוצאין מהקרקע כעשב השדה,
 שנאמר "רבקה צמח השדה תתיה" - עשיתי לכם נס שהייתם
 גדלים מן הארץ כצמח השדה. וכיון שמתגדלין אותם התינוקות,
 היו באין עדרים עדרים - קבוצות קבוצות לבתיהן, שנאמר בהמשך
 הפסוק, "ותרבי ותגדלי ותבאי - לבית אביך, בערי עדרים" אל
 תקרי בערי עדרים, אלא בערי עדרים. ובשנגלה הקדוש ברוך
 הוא לישראל על הים - בקריעת ים סוף, הם - אותם התינוקות,

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

את אשתו, ובעקבותיו עמדו בולן ונדרשו אף הם את נשותיהן.
 אמרה לו בתו מרים, אבא, משה נזיריתך - לגרש הנשים, יותר
 מכל פרעה - שגור להשליך הבנים לאור, שפרעה לא גזר אלא
 על הזכרים, ואתה נזרת שיגרשו את נשותיהם, ובכך גזרת כליה על
 הזכרים ועל הנקיבות, ועוד, שפרעה לא גזר אלא בעולם הזה -
 שהרי הנולדים שיומנו יחיו לעולם הבא, ואתה בגזירתך גרמת
 שיכלו בעולם הזה ולעולם הבא - שכיון שלא יולדו כלל, לא יחיו
 גם לעולם הבא. ועוד, שפרעה הרשע ספק מתקיימת נזירתו, ספק
 אינה מתקיימת - שהרי יתכן שהקב"ה לא יקיים הגזירה, ואילו
 אתה צדיק, ואם כן נזירי שגזירתך מתקיימת - שהקב"ה יקיימה,
 כמו שנאמר ונתנור אמר ויבס לך, שמע עמרם בקול בתו ועמד
 והתוור את אשתו, ובעקבותיו עמדו בולן והתוורו אף הם את
 נשותיהן.
 שואלת הגמרא, מאחר שהתבאר שכונת הפסוק שחזר ולקחה,
 מדוע נאמר וינקח - שמשמעו ליקחון ראשונים, הרי ויחזרו לבת
 לו' מיכעי' ליה לכתוב, שהרי היתה אשתו מקודם. מתרצת הגמרא,
 אמר רבי יהודה בר בוןאי, נלמד מלשון ויקח, שפעשה לו עמרם
 בליקוחין השניים כמעשה ליקוחין הראשונים, דהיינו, שהושיבה
 באפיון, ואחרון ומרים מרקדו לפניו, ומלאכי השרת אמרו
 עליה אם הבנים שמחה, שואלת הגמרא, הרי נאמר שלקח את
 בת לו', ואם כן קשה, וכי אפשר בת מאה ושלשים שנה הויה -
 האם יתכן לפרש שמדובר על הליקוחין השניים, שהיתה אז יוכבד
 בת מאה ושלשים שנה, ונקר' לה - וקורא לה הכתוב 'בת' -
 שמשמע שהיתה ילדה, ולא קראה אשה, מביאה הגמרא מקור לכך
 שהיתה אז בת מאה ושלשים שנה, דאמר רבי חמא ברבי חנינא,
 נאמר כשירדו בני יעקב למצרים 'כל הנפש לבית יעקב הבאה
 מצרימה שבעים, ואף שמנין המפורטים בפסוקים שם אינו אלא
 שישים ותשע, הנפש השבעים זו יוכבד, שהוריתה בדרך, ולירתה
 בין החומות - כשנכנסו בני יעקב למצרים השלימה את מנין
 שבעים, שנאמר לגבי יוכבד, אשר ילדה אתה ללוי במצרים,
 ומכך שנאמר 'אשר ילדה' משמע שרק לירתה היתה במצרים, אך
 ואין הורתה במצרים. ומאחר שנולדה ביום כניסתם למצרים, נמצא
 שכשחזר עמרם ולקחה היתה בת מאה ושלשים. מתרצת הגמרא,
 אמר רבי יהודה, נקראה בת לפי שגילוה בה סימני נערות כבת.
 ויתרה לאשה ותלך בן, שואלת הגמרא, מדוע אמר הכתוב ותרה
 האשה לאחר וילך איש ויח וכו', והא הות מיעברא ביה תלתא
 ירחי מעיקרא - והרי היתה מעוברת במשה מהנישואין הראשונים,
 והיה זה שלושה חודשים לפני שחזר ולקחה. מתרצת הגמרא, אמר
 רבי יהודה בר בוןאי, כתבה התורה את ההריון בסמוך ללידה
 ומקיש לירתה להורתה, כדי ללמד, שמה הורתה של יוכבד שלא
 בצער, אף לירתה שלא בצער, מכאן לנשים צדקניות כיוכבד,
 שלא היו בפרתקה של תהו - לא נגזר עליהם צער בהריון ובלידה,
 כפי שנגזר על חוה.
 כשנולד משה נאמר, ויתרא אותו כי טוב הוא. תניא, מהו הטובה
 שראתה בו, רבי מאיר אומר, ראתה שטוב שמו של התינוק. רבי
 יהודה אומר, שהוסיפו שם י-ה בשמו ומוביח שמו, רבי חמאי
 אומר, ראתה ברוח הקודש שעתיד להיות הגון לנביאות. אחרים
 אומרים, שנולד בשמחה וכו'. והכמים אומרים שבשעה שנולד
 משה נתמלא הבית בולו אור, ולמדו כן דברי חכמים ויתרא אותו
 כי טוב הוא, ובדברי חכמים בבריאת העולם ויתרא אלהים את
 האור כי טוב, הרי שהאור נקרא טוב.
 ויתצפנהו שלשה ירחים, מבארת הגמרא, שיכלה להצפין
 שלושה חדשים משום דלא מני מצרים אלא משעה דאתהדרה -
 המצרים ספרו תשעה חודשים לעיבורה רק מיום שהחזירה עמרם
 בליקוחין השניים, אבל והיה תות מעיקרא ביה - למעשה היתה
 מעוברת במשה מזמן הנישואין הראשונים, והיה זה תלתא ירחי

דיקא נמי - שלא היה כלב בנו של קנז, מדברי' בכמה מקומות
 'כלב בן יפנה הקנז', ולא 'בן קנז' כמו שאמר על עתניאל, שפע
 מינה שלא היה בנו, אלא שהיה מאנשי ביתו של קנז.
 הגמרא חוזרת לפרש את הפסוק וכלב בן חצרון הוליד את עזובה
 אשה ואת יריעות, ואלה בניה ישר ושובב וארדון. עובדה זו מרים,
 ולמה נקרא שמה עובדה, לפי שהכל עובדה מתחילתה - בתחילה
 כשהיתה חולנית מחמת צרעתה, עזובה כל בחורי ישראל ולא רצו
 לישא אותה. שואלת הגמרא על הנאמר שכלב הוליד את עזובה
 שהיא מרים, וכי הוליד אותה, והלא מינסב הוה נסיב לה - הרי
 היא היתה אשתו ולא בתו. עונה הגמרא, אמר רבי יוחנן, כל
 הנושא אשה לשם שמים, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדה, וכלב
 נשאה לשם שמים. וכן מה שנאמר שהוליד את יריעות, היינו
 שנשא את מרים, ונקראה כן לפי שהיו פניה ליריעות -
 מחמת חוליה היו פניה ירקקות בלי תואר אדמומית. ומה שנאמר
 בהמשך הפסוק ואלה בניה, דרשו אל תקרי בניה - שאין אלו
 שמות בניה, אלא שמות של בניה - בעלה שנקרא כן שבנה אותה
 בנישואין ובנים כשאר נשים. וכוונת הפסוק, שנקרא 'אשר' על שם
 שישור את עצמו - לכל טעה בטעות המרגלים. וכן נקרא 'שובב'
 על שם ששייב - המריד את צירו ולא השתתף בעצת המרגלים.
 וכן נקרא 'ארדון' על שם שרדה וכפה את צירו שהסיתו לטעות
 בטעות המרגלים. ואיבא דאמרי שנקרא 'ארדון' על שהיו פניה
 של מרים לאחר שנתרפאה דומין ליריד.
 עוד נאמר וילאשחורו אבי תקוע היו שתי נשים חלוא ונערה,
 מבארת הגמרא מקרא זה על כלב ומרים, 'אשחור', זה כלב, ולמה
 נקרא שמו אשחור, כיון שהושרו פניו בתעניות - מחמת שקיבל
 על עצמו תעניות כדי שיציל מעצת המרגלים. וכן נקרא 'אבי', לפי
 שפעשה לה - למרים באב - שדאג לרפואתה ולמזונות הצריכים
 לחוליה. ונקרא 'תקוע' לפי שתקע את לבו לאביו שבשמים - קיבל
 על עצמו שלא להיות בעצת המרגלים. מבארת הגמרא שמה
 שנאמר שכלב 'היו שתי נשים' אין הביאור כפשוטו, אלא שפעשה
 מרים בשתי נשים, כלומר ש'חלוא ונערה', לא חלוא ונערה
 הויה - לא היו שתי נשים שנקראו כן, אלא מרים עצמה בתחילה
 נקראת 'חלואה' - על שם חוליה שהיה בתחילה, ולבסוף נרפאה
 ונערה - על שם תואר פניה שהיתה כנערה. עוד כתוב שם,
 ונכני חלואה צרת ואחר ואתנו, ודרשו אף מקרא זה על מרים,
 שנקראה 'צרת' על שם שפעשה צרה לחברותיה - שהיו מקנאות
 ביפניה, וכן נקראה 'צרה' על שם שהיו פניה מאירות ודומין
 בצורה, ונקראה 'אתנו' לפי שכל הרואה אותה מתאהב למשכב
 נשים ומוליך אתנו לאשתו שתשכב עמו.
 הגמרא חוזרת לבאר את הפסוקים בענין שיעבוד מצרים. נאמר
 בפסוק, ויצו פרעה לכל עמו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל
 הבת תחיו, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, גזירה זו גזר פרעה אף
 על עמו גזר. ואמר רבי יוסי ברבי חנינא, שלש גזירות להשליך
 הנולדים לאור גזר פרעה, בתחילה גזר על הנולדים לישראל ולא
 הושיב שומרים על כך, אלא סמך על המילדות ואמר להן 'אם בן
 הוא וחתנו אותו, ולבסוף - לאחר מכן הושיב שומרים על הדבר
 ואמר להם 'כל הבן הילוד תאורה תשליכוהו, אך עדיין לא גזר
 אלא על ישראל. ולבסוף כשאמרו לו איצטגנינו שעדיין לא לקה
 מושיען של ישראל, אף על עמו גזר.
 וילך איש מפי' לוי ויחא את בת לו', שואלת הגמרא, להיכן הלך
 עמרם. דורשת הגמרא, אמר רבי יהודה בר בוןאי, שהלך עמרם
 בצצת מרים בתו - שיעצה לו לקדשה בשנית. וכפי ששנינו
 בבבויא, תנא, עמרם גדול הדור היה והכל נשמעים לדבריו, ולכך
 בין (שראה שאמר) [שגזר] פרעה הרשע על ישראל ש'כל הבן
 הילוד תאורה תשליכוהו, אמר עמרם, וכי לשוא אנו עמלין
 בלידתם, שהרי ייהרגו לבסוף על ידי עבדי פרעה, ולכך עמד ונדרש

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יב עמוד א

רש"י

תוספות

דִּקְא נְמִי דְכִתְיב בְּעֵתֵינָא אֵלָא הֶקְנִי, מֵאֲנָשִׁי בֵּיתוֹ וּמִגְדֻלְיוֹ שֶׁל קֵנָה עֲזוּבָה שְׁחֵלַל עֲזוּבָה. שְׁמִתְחַלָּה חוֹלְלִית הָיְתָה בְּדָקְרָא לָהּ
הָאֵל וְיִרְעוּתָהּ. וְלִקְנֵי לָהּ נְמִי חֲלָאָה וְעוֹזְבָה. שְׁעוּבָה בַּל בְּחֹרֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּשָׂא אוֹתָהּ. וְהָאֵל מֵיֶסֶד נִסְכָּה. בְּדִכְתִּיב וְהָיְתָה עֲזוּבָה וְיִקַּח לוֹ וְגו'. אֵלָמָּה אֲתֵתִיהָ הָיְתָה לִשְׁם שְׁמִים. כְּגוֹן זוֹ
שְׁעִיבָתָה חוֹלָה לִשְׁם שְׁמִים. שְׂבָרָה בְּאִיחָה אֶהְיֶה וּמִשָּׁה אוֹתָם צְדִיקִים. וְרוֹב בָּנִים דּוֹמִין לְאִחִי הָאֵם בְּבִ"ב בִּישׁ נִחְלִין וְהָאֵל לִירְעוּתָהּ. כְּלִי תֹאֵר אֲדַמְמִית. דְּמִתְמַת חֲלִילָה הָיְתָה
וְיִקְרָתָהּ: בּוֹנִיָּה. אֵלּוֹ שְׁמוֹת בְּעֵלָה. שְׁבָנָאָה וְעֵשָׂאָה מִכְּבָה כְּשֶׁאֵר נָשִׁים בְּנִשּׁוּאִין וְכֵנִים. יִשֵּׁר וְשׁוֹכֵב וְאִרְדּוּ: שִׁישֵׁר אֶת עֲצָמוֹ. מִלְּטִעוּת אֶת טִעוֹת מִגְרָלִים: שֶׁשָּׂבַב אֶת עֲצָמוֹ. מַעֲצָנוֹ. לְשׁוֹן
הַבַּת הַשּׁוֹבָבָה (וְקָמָה לָהּ) וְיִצְאִינָה וּמוֹרְדָה, וְהָכִי
נְמִי קָרִי לִיה מִרְדּוֹ בְּקָרָא אֲחֵרִינָה עַל שֶׁם שְׂמִירָה
בַּעֲצַת מִגְרָלִים: שְׂרָדָה בִּיצִיר. שְׂרָדָה מִסִּיתוֹ
לְטִעוֹת עֲמָהָ: שְׁהוֹשְׁתָּהּ שְׂפִי. שְׂקֵבַל עֲלֶיהָ
תַּעֲנִינֵת הִרְבָּה שְׂקֵבַל מַעֲצַת מִגְרָלִים: שְׁנַעֲשָׂה
לָהּ כָּאֵל. לְהַתְּעֵסָה בָּהּ בְּרַפּוּאוֹת וּמוֹנוֹת הַצְּרִיכִין
לְחֻלָּה: שְׂתַקַּע אֶת לִבּוֹ לְאִבֵּי שְׂבָשְׁמִים. שֶׁלֹּא
לְהִיט בַּעֲצַת מִגְרָלִים: חֲלָאָה. חֲלִי וְלִבְשׁוֹת נַעֲרָה.
שְׁתַּרְפָּאָה מִחֲלִילָה וְחֻזְרָה בְּתֹאֵר פִּנִּים כְּנַעֲרָה:
וְכֵנִי חֲלָאָה. וְכֵנִינִי חֲלָאָה. שְׁבָנִית וְנִתְרַפָּא.
מִבְּחֻקֵּי הָיָה לְהִיט צֶרֶת וְצָרָה וְאֶתְנָן: צֶרֶת
לְתַבִּירִיתָהּ. מִתְקַנָּאוֹת בִּפְקִיָּה: מוֹלִיד אֶת עֲצָמוֹ
לְאִשְׁתּוֹ. שְׂרָדָה מִתְאֵדָה לְמַשְׁכָּב נָשִׁים: אֵף עַל עֲמָה
גּוֹר. דִּרְשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא, יוֹם שְׁנוֹלֵד מִשָּׁה אֲמָרוּ
אִיצְטְגִּינֵיהּ הַיּוֹם נוֹלֵד מוֹשִׁיעֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאֵין
אֲנִי יוֹדֵעִים אִם מִצֵּרֵי הָאֵל אוֹ יוֹדֵעִי, וְעַמְדָה וְכָךְ
כָּל עַמּוֹ וְכָשֶׁם מִתֵּן לָתֵן לוֹ תְּהִלָּה: בּוֹ בִּיּוֹם וְגוֹר
אֵף עַל עַמּוֹ. בְּתַחֲלִיל וְהַפְתָּן אוֹתוֹ. לֹא הוֹשִׁיב
שׁוֹמְרִים אֶלָּא סִמְךָ עַל הַמִּמְלָחוֹת: תַּשְׁלִיכוּתָן.
שְׁהוֹשִׁיב שׁוֹמְרִין וְקִסְדוֹרִין לְדָבָר: וְלִבְשׁוֹת עַל
עַמּוֹ. בְּדַפְרִישִׁית. וְכֵינֵן שְׂעִבָה הַיּוֹם וְעַדִּין רוֹאִין
אִיצְטְגִּינֵיהּ שֶׁלֹּא לָקָה. הַעֲמִיד הַגּוֹרָה עַד יוֹם
שֶׁהִשְׁלַךְ לְאִזּוֹר: גִּדּוֹל הַיּוֹדֵה הָיָה. וְהָיָה הַכֹּל
שֶׁנִּמְעָנִין לְדָבָרֵיהּ. עַל הַזְּכָרִים וְעַל הַנְּקִיבוֹת. שֶׁלֹּא
יִזְלִיד לוֹ זָכָר וְלֹא נְקִיבָה: אֵלָּא כְּעוֹלָם הָאֵל
שְׁנוֹלֵדִים וּמִתִּים וְחֹרִים וְחִיִּים וְחַן לְעוֹלָם הַכָּא.
אֵתָה גּוֹרָתָ כְּעוֹלָם הָיָה וְכְעוֹלָם הַכָּא. שְׂבִין
שְׂאִינִם נִלְדִים אֵינִן כָּאֵין לְעוֹלָם הַכָּא: בַּת מֵאָה
וְשִׁלְשִׁים. בְּדַמְרֶשׁ אֲוִיל שְׁנוֹלֵדָה בִּירִידָתָהּ
מִצֵּרִים. וְיִשְׂרָאֵל עֲמָדוֹ שֶׁם רִ"י שָׁנָה וּמִשְׁנוֹלֵד
לְמִשָּׁה אֵף נִתְעַבְּבוּ אֵלָּא פ' שְׁנִים בְּדִכְתִּיב וּמִשָּׁה
בֶּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְגו'. בְּדִבְרֵם אֵל פִּרְעֹה (שְׁמוֹ 25)
וְאוֹתָהּ שָׁנָה יָצָא. נִמְצָא שְׂעִבָה מִירִידָתָהּ עַד
שְׁנוֹלֵד מִשָּׁה קִיל שָׁנָה, וְכִשְׁתַּחֲוִיר עֲמָרָם אֶת
יִזְכָּר וְכָךְ הָיְתָה מִעֲבָרָה מִמִּשָּׁה כְּדַמְרִינָה
לְקַמֵּן בְּשִׁמְעוֹתֵיהּ דְּאִסְרָה רַבִּי חָמָא. בִּישׁ נִחְלִין וְזוֹ
יִזְכָּר. בְּפִרְטֵן שֶׁל יוֹרְדֵי מִצְרַיִם אֵתָה מוֹצֵא
שְׂעִיבָה חֶסֶר אֲתָה, וְכִלְכֵּל אֵתָה אֲמָרוּ בְּהִיא
מִצְרַיִמָה שְׂבָעִים. זוֹ יִזְכָּר שְׁהוֹשִׁילָמָה
בְּכִנְסוֹתָהּ לְעִיר: סִימְנֵי נַעֲרֹת. חֻזְרָה לִימֵי עֲלֻמְיָהּ
בְּאֵרֶם כְּנָשִׁים וְכֹתָאֵר פִּנִּים וְפָשִׁטוּ הַקְּטָנִים: וְהָאֵל
הָיָה מִיַּעֲבָרָה בֵּית תִּלְתָּא יְרִיחַ מִעֲקָרָה. מִקְמָה
דְּאִתְרַחֵדָה כְּדִלְקָמָה: מִקְמָה לִידְתָּהּ וְכו'. לֹא נִכְתָּב
הָרִיזָן וְלֹא אֵלָּא לְדִרְשׁ בָּהּ: בְּפִתְקָהּ שֶׁל חֹתָה. בְּגוֹר
דִּין שְׂלֵה וְשִׁשֵּׁר גּוֹרִיתָ קִלְלָתָהּ דְּעֵצָבִין וְתִרְיֹן:
הָגוֹן לְבִיבֵיתָהּ. רָאָתָה בְּרִיחַ הַקֶּדֶשׁ שְׁעִתִּיד
לְהִיטִי הָגוֹן לְבִיבֵיתָהּ: וְתַצְפִּינָהּ שְׁלִישָׁה יְרִיחִים.
שְׁלִישָׁה חֲדָשִׁים יִכְלָה לְהַצְפִּינָהּ. שֶׁלֹּא הִלְכּוּ
הַמִּצְרַיִם לְבִדּוֹק אֲחֵרֵיהּ אֵלָּא לְסוֹף תַּשְׁנָה
חֲדָשִׁים מִשְׁתַּחֲוִיָּהּ, וְהָיָה הָיָה מִיַּעֲבָרָה בֵּיהּ
תִּלְתָּא יְרִיחַ מִעֲקָרָה. וּמִהָכָּא נִפְקָא לָהּ אִסְרָא
תַּצְפִּינָהּ וְתִזְלִי. מֵאֲחֵר שְׂצָפִין מִבְּסוֹתֵיהּ הָיָה
בְּדִכְתִּיב וְתַצְפִּינָהּ מִה יֵשׁ לָהּ לְדָאָה וּמִעוֹי הָתָם.
וְצוּעָה שֶׁם, וְדָרָךְ תִּתְּנֵן לְעוֹקֵץ כְּשִׁשְׁמוֹעַ קוֹל
תִּתְּנֵן חֲבֵרָה: אֲחִיזוּ לָנוּ שְׁוֹעִילִים. בַּת קוֹל אוֹמֵר לָמִי
הָיָם אֲחִיזוּ לָנוּ שְׁוֹעִילִים הַקְּטָנִים הַמִּתְכַּבְּלִים אֶת
הַזְּכָרִים בְּהִיּוֹתָם סוֹמְדָה בְּעוֹד הַפִּרְיָ קָטָן: שְׂתִּבִּי
לִפִּי שְׁתִּדְרָךְ הַקֶּשֶׁה כְּשִׁתְּמִים מוֹלִיכִין אוֹתוֹ כְּחֻזְקָה הוּא נִתְּקָל הוּא נִשּׁוּף וְנִשְׁבָּר. אֲבָל דָּבָר קֵל נִתְּקָל וְנִדְרָשׁ בָּאֵין לְאִתְרִיבָהּ: רִיחַ רַע. שֶׁל רַע:
לִפִּי שְׁתִּדְרָךְ הַקֶּשֶׁה כְּשִׁתְּמִים מוֹלִיכִין אוֹתוֹ כְּחֻזְקָה הוּא נִתְּקָל הוּא נִשּׁוּף וְנִשְׁבָּר. אֲבָל דָּבָר קֵל נִתְּקָל וְנִדְרָשׁ בָּאֵין לְאִתְרִיבָהּ: רִיחַ רַע. שֶׁל רַע:
אֲנִים

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יב עמוד ב

תוספות

רש"י

אם. של עצי ערבה קנים דקין, והוא קנה וסוף דקרא, קנה קנים. סוף ערבה דקה; לרחוץ, לטבול שם לשם גרות; וכן הוא אומר וכו'. שהשב ומתקנה מעטו קרוי רחיצה; לשון מיתת.
 בדמפרש ואילו, שהיו ממוחות בקנה הוצלו של צדיק; דאמר מר. גבי שריטת הודק דאחשוורש במסכת מגילה: בשני רשעים. דעוג מלך הבשן במסכת ברכות בתחלת פרק הירואה
 שריבבתה. לשון דאישתרבו; שראתה עמו שבינה. והאי את לשון עם. כמו לא שלח יעקב את אחיו ונלאות מנה נער. גדול משמע: בעל מום. והוא לוי ונפסל בקול לעבודת השיר; ואין
 אחר נופל. לזאת, שאותו היום בטלו גזרתם; וכן יאמרו אליכם. העובדי כוכבים דרשו כמותנו אל האבות: המצפצפים והמחנים. נביא קרי לשון גנאי, שהם מצפצפים כעגורים ומחנים
 בימים, מוציאין קול בגרונם ואין יודעין מה
 אומרים, כך דרך איצטגונין אין רואין אלא
 סימן אבל לא פרשו של כל דבר; ראו. אצטגוני
 פרעה: שפושעו של ישראל בו; והו' מלתא לאו
 ר' אלעזר קאמר לה. דקאי לאו אמצרים קאי,
 אלא גמרא קאמר לה. דקאי אהא דאמצרים לעיל
 ואין אחר נופל, וכדבני אלעזר דאמר שאין
 יודעים מה הדין, הלכך ראו המצרים ולא ידעו
 מה ראו: בין דשירות למשה בפנים. כל זמן שהיה
 ביאור אין לקות גדולה מזה ובטלה סימן של
 לקיחה גדלה. בשבילי, כמו וברך ה' אותך לרגלי
 (נלאות לו בשבילי נצלתם. שבטלו מצרים את
 גזרתם: שירה על הים. בב"א בניסן נאמרה
 דתנא בסדר עולם מרעמסל לטבות ומסכות
 לאיתם ומאיתם לפני פ' החירות דהר"י, כרביעי
 ויגד למלך מצרים כי ברה העם, חמישי וששי
 דפסו מצרים ואחריהם, אור שביעי ירדו לים
 שנאמר וזר את הלילה, לשחיתת אמצרים שירה
 ויום שביעי יהיה, ויט' אחרון של פסח אחר
 דאמר מר בשבועה באדר מת משה. בפ"ק
 דקדושין (דף ל"ט) ילפין לה מקראי דכתיב ויבט
 בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום,
 וכתיב משה עבדי מת ונתה קום עבדו, וכתיב כי
 בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן וגו',
 וכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש
 הראשון, צא מזה ל"ג למפרע תמצא שבשבועה
 באדר מת משה, ומזה שבשבועה באדר נולד
 שנאמר ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה
 אנכי היום וגו', מה חיל היום, היום מלאו ימי
 ושנותי שלשה ימים. יהי, והן ג' חדשים
 שהצפיתו: רבי של ראשון, אלא ד' חודשים
 ימים ורבו של ג' דהיינו ניסן ואמצעי שלם אדר
 השני שלם: מאי שנא מן העבריות. דקאמרה לה
 מקלל דמצריות לא ניתא לה. דבר ספא. וז'
 שאבילה דברים טמאים והתינוק טועם בחלב
 כל מה שתאכל כדאמר' ביומא (דף ט"ז) גבי לשד
 השמן: את מי יורה דעת. למי למד דהק"ה תורה,
 למי שגמל והפריש עצמו מחלב טמא ונתתק מן
 הדשים הטמאים, כמו ונתתק משם (נלאות יכו
 שהלכה בוריות פעלמה. שכל כחה עליה, כמו
 חזק ואמץ (דברים ל"א) תקוף ועלם: שהעלימה את
 דבריה. שלא אמרה שהיא אחרת ושהיא מביאה
 את אמה: הילכך את הילד. דהי' לה שליח שהיה
 מתבטא בשם אחרת. אחר, עד שלא נולד
 משה, והיינו הנביאה אחרת אחרת
 מאי

בשבילי

נצלתם כולכם. תימה אדרבה
 בשבילו נגזרו הגזירות שראו
 אצטגוני פרעה יש לומר הוא היה הראשון
 המושלך ליאור וגזירה ראשונה אם בן הוא ודמותו
 אותו לא בשבילו היתה אלא משום ונחלם בנו
 דרך אנשים להלחם:
 סרח

אם פדכתיב קנה וסוף קמלו. ויתר בת פרעה
 לרחץ על היאר אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון
 בן יוחי, מלמד שידרה לרחוץ מגוללי אביה, וכן הוא
 אומר אם רחץ ה' את צאת בנות ציון וגו'. ונערתיה
 הלכת וגו' אמר רבי יוחנן, אין הליכה זו אלא לשון
 מיתה, וכן הוא אומר הנה אנכי הולך למות. ויתר

את התבה בתוך הסוף פיון דחוו דקא בעת לאצולי למשה, אמרו לה, גבירחנו מנהגו
 של עולם מלך בשר ודם גזור גזירה, אם כל העולם פולו אין מקיימין אותה, בניו ובני
 ביתו מקיימין אותה, ואת עוברת על גזירת אביה. בא גבראל ויבטן בקרקע. ויתשלח את
 אמתה ותקחה' רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר ידה וחד אמר שפחתה. מאן דאמר ידה,
 דכתיב אמתה. ומאן דאמר שפחתה, מדלא כתיב ידה. ולמאן דאמר שפחתה, הא אמרת
 בא גבראל ויבטן בקרקע. דשייר לה חדא, דלא אורחא דבת מלכא למיקם לחודה. ולמאן
 דאמר ידה, ליכתוב ידה. הא קא משמע לן דאישתרבב אישתרבו, דאמר מר, וכן אתה
 מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוצא בשני רשעים, דכתיב שני רשעים שפרת'
 ואמר ריש לקיש אל תיקרי שפרת אלא שריבבתה. ותפתח ותראהו את הילד' ותראה מיבעי
 ליה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שראתה שכניה עמו. והנה נער בכה' קרי ליה 'לד' וקרי
 ליה 'נער', תנא, הוא ילד וקולו פנער, דכרי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, אם בן עשיתו
 למשה רבינו בעל מום, אלא מלמד שעשיתו לו אמו חופת נעורים בתיבה, אמרה, שפא לא
 אופה לחופתו. ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה' מנא ידעה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא,
 שראתה אותו מהול. וה' אמר רבי יוחנן, מלמד שנתנבאה שלא מדעתה, וה' נופל ואין אחר
 נופל, והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב וכן יאמרו אליכם דרשו אל האבות ואל הדיענים
 המצפצפים והמחנים, צופין ואינם יודעין מה צופין, מהגים ואינן יודעים מה מהגים. ראו
 שפושעו של ישראל בפנים הוא לוקה, עמדו וגזרו, כל הבן תילוד היארה תשליכוהו, פיון
 דשירות למשה אמרו, תו לא חזינו כי ההוא סימנא, בטלו לגזירותיהו, והם אינן יודעין שעל
 מי מריבה הוא לוקה, דאמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב והמה מי מריבה אשר רבו',
 המה' שראו איצטגוני פרעה וטעו, והיינו דקאמר משה שש מאות אלף רגלי וגו', אמר להן
 משה לישראל בשבילי, נצלתם כולכם. רבי חנינא בר פפא אמר, אותו היום עשרים ואחד
 בניסן היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לומר
 שירה על הים ביום זה ילקה ביום זה. רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום ששה בסיון היה,
 אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לקבל תורה מזה
 סיני ביום זה, ילקה ביום זה. בשלמא למאן דאמר בששה בסיון, משפחת לה ג' ירחי, דאמר
 מר, בשבועה באדר מת ובשבועה באדר נולד משה, ומשבועה באדר ועד ששה בסיון תלתא
 ירחי. אלא למאן דאמר בעשרים ואחד בניסן, היכי משפחת לה. אותה שנה מעוברת היתה,
 רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם. ותאמר אחתו אל בת פרעה האלך וקראתי
 לה אשה מינקת מן העברית' ומאי שנא מעבריות, מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצויות
 פולן ולא ינק. אמר, פה שעתיד לדבר עם השכינה, יינק דבר טמא, והיינו דכתיב את מי

יורה דעה וגו', למי יורה דעה ולמי יבן שמועה, לגמול מחלב ולעתיקי משדים. ותאמר לה בת פרעה לבי וגו' אמר רבי אלעזר,
 מלמד שהלכה בוריות פעלמה. רבי שמואל בר נחמני אמר, העלמה' שהעלימה את דבריה. ותאמר לה בת פרעה הילכי את
 הילד הזה' אמר רבי חמא ברבי חנינא, מתנבאה, ואינה יודעת מה מתנבאה, הילכי' הא שליכי. ואני אתן את שברך' אמר רבי
 חמא ברבי חנינא, לא דיין לצדיקים שפוזרוין להן אבדתן, אלא שנותנין להן שברן. ותקח מרים הנביאה אחות אהרן וגו', אחות
 אהרן ולא אחות משה. אמר רב עמרם אמר רב, ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רב, מלמד שהיתה מתנבאה בשמה אחות אהרן,
 ואמרה

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הניחה אותו באגם - מקום שגדלים בו קנים דקים ועצי ערבה על שפת הנהר, וסוף היינו עצי ערבה, ומצינו שנקראים כן בפרקי' קנה וסוף קמלו' - קנה היינו קנים, וסוף היינו ערבה דקה. עוד כתוב 'ותרד בת פרעה לרחץ על היאר', אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, פסוק זה כלמד שירדה בת פרעה לרחוץ - להתנקות מגילולי אביה - שירדה לטבול לשם גירות. וכן הוא אמר - מצינו שהשיבה מעונות נקראת רחיצה, שנאמר 'אם רחץ ה' את צאת פנות ציון וגו'. בהמשך הפסוק נאמר 'ונצרתה הלכת על יד היאר וגו'', אמר רבי יוחנן אין הליכה זו אלא לשון מיתה, וכפי שיתבאר שהמיתן גבראל לפי שמיתו בה על שהצילה את משה. וכן הוא אמר - מצינו במיתה לשון הליכה, שאמר עשו 'הנה אנכי הולך למות'. בהמשך נאמר 'ותרא את התבה בתוך הסוף', אומרת הגמרא, בין דחוז - ראו נערותיה של בת פרעה, דקא בעו לאצולי למשה - שרוצה בתיה להציל את משה מן היאר, מיתו בה ואמרו לה, בנחיתנו, מנחנו של עולם הוא, שכשנלך בשר ודם נזרז נזרזה, גם אם כל העולם כולו אין מקימין אותה, בנינו ובני ביתו מקימין אותה, ואת עוברת על נזרת אביה שאמר להטביעם. בא המלאך גבראל וחקמן בפרקע ומתו. 'ותשלח את אמתה ותקחה', נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה מדי אמתה, דה - אחד מהם אמר שהושיטה ידה והביאה את התיבה אליה, וחד אמר ששלחה את שפחתה להביא את התיבה. מבאר הגמרא, מאן דאמר דיה, טעמו הוא משום דתניב 'אמתה', ופירש כפשוטו שאמה היא יד. ומאן דאמר שפחתה, פירש כך מילא בתניב ידה - אם כוננת הפסוק שהושיטה את ידה, היה לו לכתוב 'ידה' כלשון התורה בכל מקום, אלא מוכח שפירושו שפחה. שואלת הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את שפחתה, קשה שהיא אמרת בא גבראל וחקמן בפרקע ומתו, ואם כן כיצד שלחה שפחה. מתרצת הגמרא, דשייר לה חדרא - גבראל השאיר לה שפחה אחת שלא מתה, משום דלאו אורחא דבת מלבא למימס לחודה - אין דרכה של בת מלך להתהלך לבדה, ושולח את אותה שפחה. שואלת הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את ידה, ליכתוב - שתכתוב התורה ידה כלשון התורה בכל מקום. מתרצת הגמרא, הא קא משמע לן - לכך נאמר 'אמה' להשמיענו דאשתרבב אישתרבב - נעשה נס שהתארכה ידה לאמות הרבה כדי שתוכל להגיע לתיבה. דאמר מר לגבי שרוב שרביטו של אשורוש, וכן אתה מוצא שנעשה נס זה באמתה של בת פרעה שנתארכה, וכן אתה מוצא בשני רשעים - שינו של עוג מלך הבשן שנתארכה, דתניב 'שני רשעים שברת', ואמר ריש לקיש אל תיקרי שברת אלא שריבבתה - שהארכו שינו.

'ותפתח ותראהו את תולד', שואלת הגמרא, מדוע נאמרו 'ותראהו' הרי 'ותרא מיפעי' ליה. ומשיבה, אמר רבי יוסי בריה חנינא, מה שנאמר 'ותראהו' אינו מתיחס לילד, אלא שפחתה שכינה עמו. בהמשך הפסוק נאמר 'והנה נער בכח', שואלת הגמרא, מדוע בתחילת הפסוק יליה - נקרא משה 'ילד' שנאמר 'ותראהו את הילד', ואילו בהמשך ינקי ליה - נקרא משה 'נער', ומשמע שהיה גדול. ומשיבה, תנא, הוא ילד וקולו כנער - לעולם היה קטן באיבריו כילד, אך נקרא גם 'נער' לפי שהיה קולו חזק כשל נער. דברי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, אם כן - לדברך שהיה קולו כנער בילדותו, נמצא שקולו משונה משאר בני אדם, ועשיתו - החשבתו למשה רבינו שהוא לוי לפעל מום בקולו, ופסול הוא לעבודת השיר. מתרצת הגמרא, אלא כך יש לפרש, מה שנקרא נער, כלמד שששתה לו אמו חופת נעורים בהיותו בתיבה, כיון שאמרה, שמה לא אבקה לחופתי - להשתתף בחופתו.

'ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה', שואלת הגמרא, מנא ידעה - מדין ידעה בתיה שמילדי העברים הוא, הרי גם בני

המצרים הושלכו ליאור. ומשיבה, אמר רבי יוסי בריה חנינא, כיון שראתה אותו כחול הבינה כי מ ישראל הוא. ומה שנאמר 'זה', אמר רבי יוחנן כלמד שנתנפכה שלא מדעתה, והמשמעות בדבריה, ש'זה' - משה נפל ליאור, ואין אחר נפל ליאור מכאן ואילך. ותינו דאמר - וזהו שאמר רבי אלעזר, לגבי נביאי עובדי כוכבים, מאי דתניב 'וכי יאמרו אליכם העובדי כוכבים דרשו כמונו אל האכות ואל הירענים המצפצפים והמקנים' - שמכנים את נביאיהם בלשון גנאי, 'מצפצפי' היינו שצופין - רואים שיש סימן, ואינם יודעין מה צופין בסימן זה, רמזנים היינו שמקנים - מוציאים קול בגרונם, ואינם יודעין מה מקנים. ומבאר הגמרא מדוע בטלה הגזירה, שבתחילה כשראו האיטצגנינים, שמושיעין של ישראל במים הוא לזקה - עתיד ללקות במים, עמדו וזרזו שכל הבן תילוד תאמרה תשליכוהו, כדי שאכן ילקה ולא יוכל להושיע. ולכן בין דשידויה למשה - לאחר שהושלך משה ליאור, אמרו, תו לא חיונו כי הווא סימנא - איננו רואים יותר סימן זה, ובטלו לגזירותיהו - בטלו את גזרת כל הבן תילוד תאמרה תשליכוהו. אך מבאר הגמרא, שהם - האיטצגנינים אינם יודעין שאין פירוש ראייתם שיענש במים, אלא שעל חטא מי מריבה הוא לזקה שלא יכנס לארץ. וכמו דאמר רבי הקא בריה חנינא, מאי דתניב 'המה מי מריבה אשר רבו', מהו 'המה', שמשמע שהם אלו שדובר בהם כבר, אלא שראו איטצגניני פרעה שעתיד משה ללקות במים, ומושו שסברו שיענש במים, אך פירוש ראייתם הנכון הוא, שעתיד ללקות על חטא מי מריבה, וזהו 'המה' - הם המים שראו איטצגניני פרעה. ותינו דאמר משה - כיון שעל ידי משה בטלה הגזירה להשליך הנולדים ליאור, לכן אמר משה 'שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב וגו'', מה שנאמר 'רגלי' היינו שאמר להן משה לישראל בשבילי, שכיון שהייתי במים סברו המצרים שכבר לקיתי ובטלו גזירתם, ובצלחתם בולבם מגזירתם.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים באיזה יום הושלך משה ליאור. רבי חנינא בר פפא אמר, אותו היום שהושלך משה ליאור בעשרים ואחד בנשין היתה, ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, וכי ראוי שמי שעתיד לומר שירה על הים ביום זה - כ"א בניסן שהוא יום קריעת ים סוף, ילקה ביום זה. רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום שהושלך משה ליאור, בששה בנשין היתה, ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה, שהרי קבלת התורה היתה בו' סיון, ילקה ביום זה. שואלת הגמרא, בשלמא למאן דאמר שהושלך ליאור בששה בנשין, אם כן מושפחת לה ג' ירחי - מובן מה שנאמר בפסוק שהצפינה אותו שלשה חודשים מיום לידתו עד שהשליכה אותו ליאור, כיון דאמר מר, בשבעה באדר מת משה, ובשבעה באדר נולד משה, ומשכע באדר ועד ששה בנשין לא תתלי ירחי. אלא למאן דאמר שהשליכוהו ליאור בעשרים ואחד בנשין, היכי מושפחת לה, הרי מ' אדר עד כ"א ניסן הם פחות משלושה חודשים. מתרצת הגמרא, אותה שנה שהושלך משה ליאור, שנה מעוברת היתה - שהיו בה שני אדרים, ומשה נולד באדר ראשון, ומה שאמר 'ותצפנו שלשה חדשים', אינם ג' חדשים שלמים, אלא רובו של ראשון - החדש הראשון היינו מ' אדר עד סוף אדר ראשון, ורובו של אחרון - החדש השלישי היינו מ' ניסן עד כ"א ניסן, ואמצעי שלם - החדש השני היינו כל חודש אדר ב'.

'ותאמר אחותי אל בת פרעה תאלץ ונקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותניק לך את הילד', שואלת הגמרא, ומאי שנא מעבריות - מדוע אמרה לה שתביא לה מינקת דוקא מהעבריות, משמע שלא חפצה בת פרעה שתינק מן המצרים. ומשיבה, כלמד שתחזירוהו - תחילה סובבדו למשה על כל הנשים המצריות ביון כדי שיניקו אותו, ולא ינק - לא הסכים לינוק, משום שאמר

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

חלק זה. אמר להו עשיו, אם אכן מכרתי לכם זאת, הבו לי איגרתא
 - הראו לי שטר המכירה על חלקי במערה. אמרו ליה בני יעקב,
 איגרתא בארעא דמצרים היא - השטר נמצא במצרים. חשבו
 האחים בנייהם ומאן נזיל - מי ילך להביאו מארץ מצרים, והחליטו
 שניזיל - ילך נפתלי, משום דקליל בי איילתא - הליכתה קלה
 ומחירה כשל איל. דכתיב 'נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר',
 ודרשו על כך, אמר רבי אבהו אל תקרי 'אמרי שפר', אלא אמרי
 ספר - שהביא את שטר המכירה ממצרים. ממשיכה הגמרא
 ואומרת, שבאותו זמן, חושים שהוא ברית דין - בנו של דן בן יעקב,
 תמן תוה - היה שם בעת המכירה, ונקיין ליה אוזניה - כבדו אוזניו
 מלשמוע, אמר להו חושים לבני יעקב, מאי האי - מדוע אתם
 מתעבים מלקבור את יעקב, ואמרו ליה קא מעבב האי - עשו
 מעבב אותנו עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים ויביא עמו את שטר
 המכירה של המערה. אמר להו חושים, ועד דאתי נפתלי מארעא
 דמצרים, תא אבי אבא מוטל בבדיון, שקל - נטל חושים קולפא
 - מקל, מתייה - והכה בו ארשיה - על ראשו של עשו והרגו.
 ומחמת המכה נתין - נשרו עיניה - עיניו של עשיו, ונפלו על
 אברעא - רגליו דיעקב. פתחניהו יעקב לעיניה - פתח יעקב את
 עיניו ואחיד - וחיך, והיינו דכתיב 'ישמח צדיק כי חיה נקם,
 פעמיו ירחץ בדם הרשע', ולכן שמח יעקב שחיה בנקם שנקמו
 בעשו. ובאותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב 'למה
 אשכל גם שניכם יום אחד', ואף על גב דמיתתן של עשיו ויעקב
 לא ביום אחד הוא, מכל מקום נחשב ששיכלה את שניהם ביום
 אחד כיון שקבורתן בימה ביום אחד הוא.
 נאמר 'ויעל יוסף לקבור את אביו', וכן בשעת חזרתו נאמר 'אחרי
 קברו את אביו', הרי שייחס הכבוד את קבורת יעקב ליוסף. שואלת
 הגמרא, כיצד הניחודו אחיו ליטול לבדו את השם של קבורת
 אביהם, וכי ואי לא עסק ביה יוסף - אם לא היה יוסף מתעסק
 בקבורתו, אחיו לא הוו מעסקי ביה לקבור, והכתיב 'וישאו אותו
 בניו ארצה כנען', נמצא שאף שאר האחים התעסקו בקבורת יעקב,
 ואם כן מדוע נתנו לו שתקרא הקבורה על שמו. מתרצת הגמרא,
 שאמרו שאר האחים, תנינו לו ליוסף להתעסק בקבורת יעקב יותר
 מאיתנו, מפני שקבורו במלכים - כבודו של יעקב שיוסף שהוא מלך
 יתעסק בקבורתו, יותר מבדיחות - ממה שנתעסק בו אנו.
 שנינו במשנה, מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה ב'ו'.
 תנו רבנן, בא וראה כמה חכמות מצוה על משה רבינו, שקל
 ישראל בלון נתעסקו עמו בהם, ששאלו מהם בלי סוף וכלי
 זהב, והוא - משה נתעסק במצות - העלאת ארנו של יוסף,
 שנאמר 'הכם לב יקח מצות וגו''. ומניין היה יודע משה רבינו
 היכן יוסף קבור - שלקח משם עצמותיו, אמרו חז"ל, סרח בת
 אשר נשתירה מאותו הדור, והלך משה אצלה, אמר לה משה,
 כלום את יודעת היכן יוסף קבור, אמרה לו ארון של מתבת כבד
 עשו לו מצרים, וקבעוהו בגילום הנחר - הנחר שממנו כל ארץ
 מצרים שותה, ועשו כן כדי שיתקברו בזכותו מימינו של הנחר. הלך
 משה ועמד על שפת נהר הנילוס, אמר לו, יוסף יוסף, הגיע העת
 שנשבץ הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה עת קיום
 השבועה שהשבעת את ישראל להעלותך לקבורה בארץ הקודש.
 אם אתה מראה עצמך שנוכל לקיים שבועתך, מוטב, אך אם לאו,
 הרי אנו מנוקין משבועתך, כיון שלא היתה השבועה אלא אם נוכל
 לקיימה. מיד צף ארנו של יוסף על מי הנחר, ונטלו משה. ומבאר
 הברייתא, ואל תתמה היאך שיהיה ברור צף על המים, שהרי
 כתיב בתלמידיו אלישע, 'ויהי האחד מפיל הקורה ואת הברזל
 נפל אל המים וגו', אהה אדוני והוא שאול ויאמר איש האלהים
 אנה נפל ונראו את המקום ונקצב עץ וישלך שמה ויגש
 הברזל, הרי שאלישע הנביא הציף את הברזל על המים, משום
 שרצון יראיו יעשה. וקלא - ולכן אין לתמוה על הדבר, שהרי

ואומרת מרים בגמרא, עתידה אמי שתלך בן שמושיע את
 ישראל. וכיון שגדול משה, נתמלא כל הית בולה אור, והבינו
 כי אכן גדול מושיען של ישראל, עמד אביה עמרם, ונשקה על
 ראשה, ואמר לה, בתי נתקיימה נבואתך שעתיד לילד לנו
 מושיען של ישראל. אך כיון שהתלוחו לאור, עמד אביה
 ונשקה - חבט על ראשה, ואמר לה, בתי היכן נבואתך - משום
 שחשב שימות ביאור. והיינו דכתיב 'ותתצב אחתו מרחק לדעה
 מה יעשה לו', דוקא היא עמדה לראותו היות והיתה בטוחה
 שיציל, ועמדה שם כדי לדע מה יהא בסוף נבואתה - מה יעלה
 בסופה.
 שנינו במשנה שיוסף ורה לקבור את אביו, וכו'. מבאר הגמרא
 עניני קבורת יעקב, ושואלת, מאי שנא מעיקרא - מדוע בתחילה
 כשעלו לקבור את יעקב, הקדימו את המצרים ליוסף ואחיו, דכתיב
 'ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה וגו'',
 ויהרד - ואחר כך נאמר 'וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו', ומאי
 שנא ואילו לבסוף - בשעת חזרתם מהקבורה, הקדימו את יוסף
 ואחיו למצרים דכתיב תחילה 'וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו',
 ויהרד - ואחר כך נאמר 'וכל העלם אתו לקבר את אביו' -
 דהיינו המצרים, כלומר להדיף מכפי שיצאו בתחילה. מתרצת
 הגמרא, אמר רבי יוחנן, בתחילה עד שלא ראו המצרים בבבון
 של ישראל, לא נהנו בהן כבוד, ולכן הקדימו לצאת לפניהם,
 ולבסוף לאחר קבורת יעקב, שראו אז בבבון, נהנו בהן כבוד,
 ונתנו להם להקדים ולחזור לפניהם. ומבאר הגמרא מהו הכבוד
 שראו בישראל, דכתיב 'ויבאו עד גרן האטד אשר בעבר הירדן
 ויסדו שם מספד גדול וכבד מאד', וגרן האטד משמעו שהיה גרן
 מאטד, וקשה וכו' גרן, וכי לאטד - וכי דרך לאטוף אטון
 ולעשות הימנו גרן. לכן אמר רבי אבהו, לא היה זה גרן מאטדים
 אלא שהמקום נקרא גרן האטד, מלמד שהקיפוהו בתרים לארנו
 של יעקב, בגרן זה שמקיפים לו אטד של קוצים לשומרו מסביב,
 ומי הקיפוהו, שבאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה, וחלקו
 כבוד ליעקב, שתלו את כתריהם בארנו. והמצרים שראו כבוד זה,
 החלו אף הם לנהוג כבוד בבניו. תנא, בולס - בני עשו ובני ישמעאל
 ובני קטורה, מתחילה למלחמה באו - להלחם בבני יעקב כדי שלא
 יקבר יעקב במערת המכפלה, אך כיון שראו את כתרו של יוסף
 תלו בארנו של יעקב, נמלו בולס בתריהו ותלואם בארנו של
 יעקב. תנא, שלשים וששה בתרים תלו בארנו של יעקב.
 'ויספרו שם מספד גדול וכבד מאד'. תנא מהו ההספד הגדול
 והכבד שנעשה, שאפילו הסוסים ואפילו החמורים נעצבו על
 פטירתו (מאילו מאילו).
 אומרת הגמרא, כיון שהגיעו למערת המכפלה לקבור את יעקב,
 אתא עשו, וקא מעבב - עיכב אותם מלקבורו שם, וכך אמר להן
 - לבני יעקב, הרי נאמר 'ממרא קרית הארבע הוא תכרון', ואמר
 רבי יצחק הטעם שנקראת המערה 'קרית ארבע', לפי שאלו
 שנקברו בה ארבע זוגות היו, אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק
 ורבקה, יעקב ורלה. וכשמת יצחק נשארו שני קברים אותם ירשנו
 שנינו, וכיון שאהיו - יעקב, קברה ללאה במערה בדידה - בחלקו
 שקיבל בירושה, אם כן, והאי - הקבר דפיש - שנות, דידי - של
 הוא. אמרו ליה בני יעקב, הרי זבנתה - מכרת ליעקב את חלק
 במערה בשעה שמכרת את הבכורה. אמר להו עשיו, נחי דוביני
 בקדושתא - אמנם מכרתי את חלק הבכורה, שלא אקבל פי שנים
 בירושה, אך פשיטותא - את חלק הפשוט שלי מי זביני - האם
 מכרתי. אמרו ליה בני יעקב, אין - אכן מכרת אף את חלק
 הפשיטות במערה. דכתיב שאמר יעקב ליוסף 'בקברי אשר בריתי
 לי בארץ מצרים שמה תקברני', ואמר רבי יוחנן משום רבי
 שמעון בן יהוידק, מה שנאמר 'בריתי', אין בידה אלא לשון
 מכירה, שכן בקברי הים קורין למכירה 'בירה', נמצא שמכרת אף

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יג עמוד א

רש"י

1 **מאי שנא מעיקרא** דאקדמינהו למצרים מקמי יוסף, ומאי שנא לבסוף דכתיב הוא
2 ואחיו וחדר וכל העולם אתו. וכי דרך לאסוף אסדיו ולעשות מהן גרן: ששפין לו אפר.
3 גדר של קוצים: שלשים וששה בתי. י"ב נשיאים דישמעאל וכ"ג אלופים נמנו בעשו.
4 וא"ת ב"ה הן, תמן וקנו נמנו ב' פגמים, וא"ת קרן נמנו ב' פגמים, שני קרן הן, אחד
5 מבני אליהו ואחד מבני אהליבקה, ומי' ל"ה הן
6 ובחרו של יוסף הרי ל"ה קא מעבב. שלא
7 יקברוהו שם: אפר. קרית ארבע שמה שאניה
8 מתוקת אלא ד' זוגות. הא דא"ר יצחק לא
9 מלתא דעשו היא אלא אגרא קאמר ליה למימר
10 טעמא דעובדא, דודאי בן הון בדברי עשו
11 שאניה מתוקת אלא ח' קברים: איהו יעקב:
12 קברה ללאה בדידיה. בחלק הפניני בדרתיב
13 ושמה בדרתיב את לאה: זבניתא. בשמכרת
14 הקבורה נתי זבניתא לבכורת. ולא אטול פי
15 שנים אלא ממוה: פשיטותא מי זבני. חלקי
16 בחלק פשוט לא מכרת: א"ל אין. פשיטותי נמי
17 זבנת חלקי במקרה זו לגמרי, שפר אמר אביו
18 בשעת מיתה אשר בריתי לי, ואין בידה אלא
19 לשון מכירה כמו ואפרה לי בחמשה עשר כסף
20 (ס"ט ג) הכו אגרתא. הווא שפר מכירה: יצחק
21 אורגיה. כבוד אונן משמוע: מאי תא. למח
22 אינכם קוברין אותה: שקיל גולפית. מקל. כמו
23 גולפי טובי בלע מאבירי בערכין (וה כה). ואי לא
24 אינכם בית יוסף אחיו מי לא הוי מעסקי ביה.
25 כלומר הווא הניחוחו אחיו ליוסף לטול לו את
26 השם לבדו של קבורת אביהם, וכי פרקי מעליהן
27 העל ולא חשו לו, ואם לא נתעסק בו הוא הו
28 לא הוי עסקין בו, והבתיב וישאו אותו בניו.
29 אלקמא אף הם היו עסקין במשאו וקבורתו.
30 ומסקנא בתיב אחרי קבור את אביו. מלה הבתב
31 בו שהוא היה עקר הדבר: אפרו. אחיו ביניין
32 הניחו לו להתעסק בו כגון כלנה בבדו. של
33 אביו כמלך יותר מבנהדיוטות. שיוסף מלך הוא:
34 נתעסקו בביתו של מצרים: כדי שיתברכו מימיו.
35 תמיד לפי שאין ארץ מצרים שוטה ממי גשמים
36 אלא שבלה עשויה: יאורם וחריצים מנילוס עד
37 סוף המדינה מזה פראטות, ונילוס עולה ומשקה
38 ומתברך וממלא אותן יאורים ומשקין מהן
39 השדות. והיינו דכתיב (ויקרא יז) והיה אם לא
40 יעלה מכל משפחות וגו' לא עליהם יהיה הגשם.
41 ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא תבא (וכאן
42 ולא עליהם, ואין בתיב כאן הגשם אלא ולא
43 עליהם יהיה אותו גרש שכן שותין מפניו. ויונתן
44 בן עוזיאל תרגם ולא עליהם תיסק נילוס: ויהי
45 האחר מפיל הקורה וגו'. בתלמודי אלישע בתיב
46 במלכים והוא שאול. השאלוהו לו: תלמידו של
47 משה. ולא שלמד מפי אלא תורתו של משה
48 למדו לאליהו בקפריסא של מלכים. בקבורת של
49 מלכים, ולשון וניי הוא:

קס

1 **סרח** בת אשר נשתיירה מאותו הדור. תימה וחלא מכיר ויאר בן מנשה נולדו בימי יעקב
2 וחיו מבאי הארץ למה לא שאלם משה ודם היו מבני בניו של יוסף י"ל ססוד
3 האולה נוסר לסרח כדאיתא בפירקי ר"א (פיק מו) וכיון שבא משה הלכו קני ישראל אצל
4 לפי שכבר נכשלו על ידי בני אפרים שיצאו שלשים שנה לפני הקץ ונמלכו עתה בה ואמרה
5 להם מה לשון אמר לכם המושיע הזה אמרו לה
6 פקדו פקדתי אמרה להם א"כ הוא הוא לכך חלק
7 גם משה אצל. מתוספת רבי:
8 סמליון

9 **ובאותו יום** וכו'. **מאי שנא מעיקרא**, דכתיב 'ועל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה
10 וגו'', והדר 'וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו'. ומאי שנא לבסוף, דכתיב 'וישב יוסף מצרימה
11 הוא ואחיו' והדר 'וכל העולם אתו לקבר את אביו'. אמר רבי יוחנן, בתחילה עד שלא ראו
12 בכבודו של ישראל, לא נהגו בהן כבוד. ולבסוף שראו בכבודן, נהגו בהן כבוד, דכתיב 'ויבאו
13 עד גרן האפר' וכי גרן יש לו לאפר, אמר רבי אבהו, מלמד שהקפידו פתרים לאורנו של
14 יעקב, בגרן זה שמקפידים לו אפר, שבאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה. תנא, כולם
15 למלחמה באו, פיון שראו פתרו של יוסף תלוי באורנו של יעקב, נטלו כולן פתריהן ותלאום
16 באורנו של יעקב. תנא, שלשים וששה פתרים נתלו באורנו של יעקב. 'ויספרו שם מספר
17 גדול וכבר מאד' תנא, אפילו סוסים ואפילו חמורים (מאילו מאילו), פיון שהגיעו למערת
18 המכפלה, אתא עשו, קא מעבב. אמר להן 'ממרא קרות הארבע הוא חברין', ואמר רבי
19 יצחק 'קרות ארבע', ארבע זוגות היו, אדם וחיה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה.
20 איהו, קברה ללאה בדידיה, והאי דפייש, ידיי הוא. אמרו ליה, זבניתא. אמר להו, נתי זבני
21 בדידיתא, פשיטותא מי זבני. אמרו ליה, אין דכתיב 'בקברי אשר בריתי לי' ואמר רבי יוחנן
22 משום רבי שמעון בן יהוידק, אין בידה אלא לשון מכירה, שכן בברייתא הים קורין למכירה
23 'בירה'. אמר להו, הכו לי איגרתא. אמרו ליה, איגרתא בארעא דמצרים היא. ומאן נזיל, נזיל
24 נפתלי דקליל פי איגלתא, דכתיב 'נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר', אמר רבי אבהו, אל
25 תקרי 'אמרי שפר' אלא אמרי ספר. חושים בריה דדן, תמן הוה ויקרין ליה אורגיה, אמר להו
26 מאי האי, ואמרו ליה קא מעבב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים, אמר להו ועד דאתי
27 נפתלי מארעא דמצרים, יהא אבי אבא מוטל בבזיון. שקל קולפא, מחיה ארישיה, נתן עיניה
28 ונפלו אפרעא דיעקב. פתחינהו יעקב לעיניה ואחיה, והיינו דכתיב 'שמוח צדיק פי הוה נסם,
29 פעמיו ירחץ בדם הרשע'. באותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב 'למה אשפל גם
30 שניכם יום אחד', ואף על גב דמיתתן לא ביום אחד הוא, קבורתן מיהא ביום אחד הוא.
31 ואי לא עסק ביה יוסף, אחיו לא הוי מעסקי ביה, והכתיב 'וישאו אותו בניו ארצה פנעו'.
32 אמרו הניחו לו, בבדו כמלכים יותר מבנהדיוטות: מי לנו גדול מיוסף כו': תנו רבנן, בא
33 וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בבירה והוא נתעסק
34 במצות, שנאמר 'חכם לב יקח מצות וגו''. ומנין היה ידע משה רבינו היכן יוסף קבור, אמרו,
35 סרח בת אשר נשתיירה מאותו הדור, חלק משה אצל, אמר לה, בלום את יודעת היכן
36 יוסף קבור, אמרה לו, ארון של מתכת עשו לו מצרים, וקבעוהו בגילום הנהר כדי שיתברכו
37 מימיו. חלק משה ועמד על שפת נילוס, אמר לו, יוסף יוסף, הגיע העת שנשבע הקדוש
38 ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה השבועה שהשבעת את ישראל. אם אתה מראה עצמך
39 מוטב, אם לאו, הרי אנו מנוקין משבועתך. כי, צף ארזנו של יוסף, ואל תתמה היאך ברזל
40 צף, שהרי פתיו ויהי האחד מפיל הקורה ואת הברזל נפל אל המים וגו', אהה אדוני והוא שאול ויאמר איש האלהים אנה נפל
41 ויאהו את המקום ויקצב עץ וישלך שמה ויצף הברזל. והלא דברים קל וחומר, ומה אלישע תלמידו של אליהו, ואלהו תלמידו
42 של משה, צף ברזל מפניו. מפני משה רבנו, על אחת כמה וכמה. רבי נתן אומר, בקפריסא של מלכים היה קבור, חלק משה ועמד
43 על קפריסא של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנשבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל,
44 אם אתה מראה עצמך מוטב, ואם לאו, הרי אנו מנוקין משבועתך, באותה שעה נודעו ארזנו של יוסף, נטלו משה והכיוא אצלו.
45 וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו שני ארזות הללו, אחד של מת ואחד של שכינה, מהלכין זה עם זה, והיו עוברין ושכין
46 אומרים, מה טיבן של שני ארזות הללו. אמרו, אחד של מת ואחד של שכינה. וכי מה דרשו של מת לחלק עם שכינה. אמרו,
47 קיים

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יג עמוד ב

תוספות

רש"י

קנים זה מה שכתוב בזה. אנדה זו מפורשת במכילתא בפרשת ויהי בשלח פרעה, בתיב בזה אנכי וכתבי בזה התחת אלהים אנכי, בתיב בזה לא יזהה לך וכתבי בזה הלאהים אני ורא, לא תשא - חי פרעה, נכור את יום השבת - וטבח טבח וזבח, ואין זה אלא יום השבת, וכן הוא אומר והכינו את אשר יביאו, וכן כל עשרת הדברות, לא תשא את אחיך בלבבך, לא תסע ולא תטור, וחי אחיך עמך: ואי לא איעסק ביה משה וכו', כלומר היאך הניחו ישראל למשה להתעסק בו לבדו, וכי לא חשו לשבועה, ואם לא נתעסק בו משה לא היו הם מתעסקין: וכתבי וכו', אלא לאחר שנפטר משה מואב נתעסקו בזה ישראל והעבירים את הירדן: ותו אי לא היו מתעסקין ביה ישראל, לאחר שנפטר משה בערבות מואב נתעסקו בזה ישראל: לאחר שנפטר משה בזה לא היו מתעסקין ביה ישראל: ויהיך הניחו בזה את שאר העם להתעסק בו

והכתבי בשכם ויהיו לבני יוסף לנחלה וגו', אלמא בנחלתם קרידו דחביב היה עליהן: אמר, בניו בעצמם, ויהיו לו שיתעסקו בו כל ישראל: כבודו בקרבים יותר מבמקטנים. ויהיו יוסף ויהויה מלאך 1 ואית דאמרי שם חכם, ערוך: 2 יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם. 3

ותו, אי לא איעסקו ביה ישראל, בניו לא היו מיעסקין ביה, והכתבי ביה, ויהיו לבני יוסף לנחלה. אמר, הניחו לו, כבודו בקרבים יותר מבמקטנים. ותו אמר, הניחו לו, כבודו בגדולים יותר מבקטנים. 'קברו בשכם' מאי שנא בשכם. אמר רבי חמא ברבי חנינא, משכם גנבוהו, ולשכם נחזיר אבידתו. קשו קראי אהררי, בתיב 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו', וכתבי 'את עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו'.

אמר רבי חמא ברבי חנינא, כל העושה דבר ולא גמרו, ובא אחר וגמרו, מעלה עליו הכתוב על שגמרו, באילו עשאו. רבי אלעזר אומר, אף מורידן אותו מגדולתו, דכתיב 'ויהי בעת ההיא וירד יהודה'. רבי שמואל בר נחמני אמר, אף קובר אשתו ובניו, דכתיב 'ותמות בת שוע אשת יהודה וגו' וכתבי 'וימת ער ואונן'.

אמר רב יהודה אמר רב, מפני מה נקרא יוסף עצמות בתיי, מפני שלא מוחה בכבוד אביו, דקאמרי ליה 'עבדך אבינו', ולא אמר להו ולא מיד. ואמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה מת יוסף קודם לאחיו, מפני שהנהיג עצמו ברבנות: 'ויסוף הורד מצרימה' אמר רבי אלעזר, אל תיקרי 'הורד' אלא 'הוריד', שהוריד איצטמניני פרעה מגדולתו. 'ויקנהו פוטיפר סרים פרעה' אמר רב, שקנאו לעצמו (בא גבראל וסירסו) בא גבראל ופרעו, מעיקרא בתיב 'פוטיפר', ולבסוף 'פוטיפרע': מי לנו גדול ממושה וכו': 'ויאמר ה' אלי רב לך' אמר רבי לוי, ב'רב' בישר, ב'רב' בישרוהו. ברב בישר, 'רב לכם'. ברב בישרוהו, 'רב לך'. דבר אחר, 'רב לך' רב יש לך, ומונו יהושע. דבר אחר, 'רב לך', שלא יאמרו, הרב כמה קשה ותלמיד כמה סרבן, וכל כך למה, תנא דבי רבי ישמעאל, לפום גמלא שיתנא: 'ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום' שאין תלמוד לומר 'היום', היום מלא ימי ושנותי. ללמדך שהקדוש ברוך הוא מושים שנותיהם של צדיקים, מיום ליום ומחדש לחדש, דכתיב 'את מספר ימיו אמלא'. 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא', מאי 'לצאת ולבוא', אילקא לצאת ולבוא ממוש, והכתבי 'ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא נס לחו', וכתבי 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ותנא שתיים עשרה מעלות היו שם ופסעו משה בפסעה אחת. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, 'לצאת ולבוא' בדברי תורה, מלמד שנסתתמו כמנו שיערי חכמה. 'וילך משה ויהושע ויתצבו באהל מועד' תנא, אותה שבת של דיו וזוגי היתה, נישלה רשות מזה וניתנה לזה. (ותנא) אמר רבי יהודה, אילקא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו. היכן משה מת, בחלקו של ראובן, דכתיב 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ונבו בחלקו של ראובן קניא, דכתיב 'ובני ראובן בנו וגו' ואת נבו וגו', (נבו ששם מתו ג' גביאים משה ואהרן ומרים). והיכן משה קבור, בחלקו של נד, דכתיב 'וירא ראשית לו וגו', ומחלקו של ראובן עד חלקו של נד כמה היו, ארבעה מילין. אותן ארבעה מילין מי חוליבו, מלמד שהיה משה מופל ככנפי שכינה, ומלאכי השרת אומרים 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל', ותקדוש ברוך הוא אומר 'מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פעלי און'. וישמואל אמר, 'מי בהחכם, ומי יודע פשר דבר', ורבי יוחנן אמר, 'החכמה מאין תמצא'. ורב נחמן אמר, 'וימת שם משה וגו'. סמליון אמר, 'וימת שם משה', ספרא רבה ד'ישראל. תנא רבי אלעזר הגדול אומר, שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, כנגד מתנה ישראל, בת קול משמע ואומר 'וימת משה' ספרא רבה ד'ישראל. ויש אומרים לא מת משה, בתיב הקא 'וימת שם', וכתבי התם 'ויהי שם עם ה', מה להלן עומד ומושמש, אף כאן עומד ומושמש. 'ויקבר אותו בני בארץ מואב מול בית פעור' אמר רבי ברכיה, סימן בתוך סימן, ואפילו הכי 'לא ידע איש את קברתו', וכבר שלחה מלכות הרשעה, אצל

נאמר, פי ר"ח אית דאמרי מלאך 1 ואית דאמרי שם חכם, ערוך: 2 יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם. 3

ותו, אי לא איעסקו ביה ישראל, בניו לא היו מיעסקין ביה, והכתבי ביה, ויהיו לבני יוסף לנחלה. אמר, הניחו לו, כבודו בקרבים יותר מבמקטנים. ותו אמר, הניחו לו, כבודו בגדולים יותר מבקטנים. 'קברו בשכם' מאי שנא בשכם. אמר רבי חמא ברבי חנינא, משכם גנבוהו, ולשכם נחזיר אבידתו. קשו קראי אהררי, בתיב 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו', וכתבי 'את עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו'.

אמר רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה נקרא יוסף עצמות בתיי, מפני שלא מוחה בכבוד אביו, דקאמרי ליה 'עבדך אבינו', ולא אמר להו ולא מיד. ואמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה מת יוסף קודם לאחיו, מפני שהנהיג עצמו ברבנות: 'ויסוף הורד מצרימה' אמר רבי אלעזר, אל תיקרי 'הורד' אלא 'הוריד', שהוריד איצטמניני פרעה מגדולתו. 'ויקנהו פוטיפר סרים פרעה' אמר רב, שקנאו לעצמו (בא גבראל וסירסו) בא גבראל ופרעו, מעיקרא בתיב 'פוטיפר', ולבסוף 'פוטיפרע': מי לנו גדול ממושה וכו': 'ויאמר ה' אלי רב לך' אמר רבי לוי, ב'רב' בישר, ב'רב' בישרוהו. ברב בישר, 'רב לכם'. ברב בישרוהו, 'רב לך'. דבר אחר, 'רב לך' רב יש לך, ומונו יהושע. דבר אחר, 'רב לך', שלא יאמרו, הרב כמה קשה ותלמיד כמה סרבן, וכל כך למה, תנא דבי רבי ישמעאל, לפום גמלא שיתנא: 'ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום' שאין תלמוד לומר 'היום', היום מלא ימי ושנותי. ללמדך שהקדוש ברוך הוא מושים שנותיהם של צדיקים, מיום ליום ומחדש לחדש, דכתיב 'את מספר ימיו אמלא'. 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא', מאי 'לצאת ולבוא', אילקא לצאת ולבוא ממוש, והכתבי 'ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא נס לחו', וכתבי 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ותנא שתיים עשרה מעלות היו שם ופסעו משה בפסעה אחת. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, 'לצאת ולבוא' בדברי תורה, מלמד שנסתתמו כמנו שיערי חכמה. 'וילך משה ויהושע ויתצבו באהל מועד' תנא, אותה שבת של דיו וזוגי היתה, נישלה רשות מזה וניתנה לזה. (ותנא) אמר רבי יהודה, אילקא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו. היכן משה מת, בחלקו של ראובן, דכתיב 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ונבו בחלקו של ראובן קניא, דכתיב 'ובני ראובן בנו וגו' ואת נבו וגו', (נבו ששם מתו ג' גביאים משה ואהרן ומרים). והיכן משה קבור, בחלקו של נד, דכתיב 'וירא ראשית לו וגו', ומחלקו של ראובן עד חלקו של נד כמה היו, ארבעה מילין. אותן ארבעה מילין מי חוליבו, מלמד שהיה משה מופל ככנפי שכינה, ומלאכי השרת אומרים 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל', ותקדוש ברוך הוא אומר 'מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פעלי און'. וישמואל אמר, 'מי בהחכם, ומי יודע פשר דבר', ורבי יוחנן אמר, 'החכמה מאין תמצא'. ורב נחמן אמר, 'וימת שם משה וגו'. סמליון אמר, 'וימת שם משה', ספרא רבה ד'ישראל. תנא רבי אלעזר הגדול אומר, שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, כנגד מתנה ישראל, בת קול משמע ואומר 'וימת משה' ספרא רבה ד'ישראל. ויש אומרים לא מת משה, בתיב הקא 'וימת שם', וכתבי התם 'ויהי שם עם ה', מה להלן עומד ומושמש, אף כאן עומד ומושמש. 'ויקבר אותו בני בארץ מואב מול בית פעור' אמר רבי ברכיה, סימן בתוך סימן, ואפילו הכי 'לא ידע איש את קברתו', וכבר שלחה מלכות הרשעה, אצל

נאמר, פי ר"ח אית דאמרי מלאך 1 ואית דאמרי שם חכם, ערוך: 2 יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם. 3

ותו, אי לא איעסקו ביה ישראל, בניו לא היו מיעסקין ביה, והכתבי ביה, ויהיו לבני יוסף לנחלה. אמר, הניחו לו, כבודו בקרבים יותר מבמקטנים. ותו אמר, הניחו לו, כבודו בגדולים יותר מבקטנים. 'קברו בשכם' מאי שנא בשכם. אמר רבי חמא ברבי חנינא, משכם גנבוהו, ולשכם נחזיר אבידתו. קשו קראי אהררי, בתיב 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו', וכתבי 'את עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו'.

אמר רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה נקרא יוסף עצמות בתיי, מפני שלא מוחה בכבוד אביו, דקאמרי ליה 'עבדך אבינו', ולא אמר להו ולא מיד. ואמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה מת יוסף קודם לאחיו, מפני שהנהיג עצמו ברבנות: 'ויסוף הורד מצרימה' אמר רבי אלעזר, אל תיקרי 'הורד' אלא 'הוריד', שהוריד איצטמניני פרעה מגדולתו. 'ויקנהו פוטיפר סרים פרעה' אמר רב, שקנאו לעצמו (בא גבראל וסירסו) בא גבראל ופרעו, מעיקרא בתיב 'פוטיפר', ולבסוף 'פוטיפרע': מי לנו גדול ממושה וכו': 'ויאמר ה' אלי רב לך' אמר רבי לוי, ב'רב' בישר, ב'רב' בישרוהו. ברב בישר, 'רב לכם'. ברב בישרוהו, 'רב לך'. דבר אחר, 'רב לך' רב יש לך, ומונו יהושע. דבר אחר, 'רב לך', שלא יאמרו, הרב כמה קשה ותלמיד כמה סרבן, וכל כך למה, תנא דבי רבי ישמעאל, לפום גמלא שיתנא: 'ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום' שאין תלמוד לומר 'היום', היום מלא ימי ושנותי. ללמדך שהקדוש ברוך הוא מושים שנותיהם של צדיקים, מיום ליום ומחדש לחדש, דכתיב 'את מספר ימיו אמלא'. 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא', מאי 'לצאת ולבוא', אילקא לצאת ולבוא ממוש, והכתבי 'ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא נס לחו', וכתבי 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ותנא שתיים עשרה מעלות היו שם ופסעו משה בפסעה אחת. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, 'לצאת ולבוא' בדברי תורה, מלמד שנסתתמו כמנו שיערי חכמה. 'וילך משה ויהושע ויתצבו באהל מועד' תנא, אותה שבת של דיו וזוגי היתה, נישלה רשות מזה וניתנה לזה. (ותנא) אמר רבי יהודה, אילקא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו. היכן משה מת, בחלקו של ראובן, דכתיב 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ונבו בחלקו של ראובן קניא, דכתיב 'ובני ראובן בנו וגו' ואת נבו וגו', (נבו ששם מתו ג' גביאים משה ואהרן ומרים). והיכן משה קבור, בחלקו של נד, דכתיב 'וירא ראשית לו וגו', ומחלקו של ראובן עד חלקו של נד כמה היו, ארבעה מילין. אותן ארבעה מילין מי חוליבו, מלמד שהיה משה מופל ככנפי שכינה, ומלאכי השרת אומרים 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל', ותקדוש ברוך הוא אומר 'מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פעלי און'. וישמואל אמר, 'מי בהחכם, ומי יודע פשר דבר', ורבי יוחנן אמר, 'החכמה מאין תמצא'. ורב נחמן אמר, 'וימת שם משה וגו'. סמליון אמר, 'וימת שם משה', ספרא רבה ד'ישראל. תנא רבי אלעזר הגדול אומר, שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, כנגד מתנה ישראל, בת קול משמע ואומר 'וימת משה' ספרא רבה ד'ישראל. ויש אומרים לא מת משה, בתיב הקא 'וימת שם', וכתבי התם 'ויהי שם עם ה', מה להלן עומד ומושמש, אף כאן עומד ומושמש. 'ויקבר אותו בני בארץ מואב מול בית פעור' אמר רבי ברכיה, סימן בתוך סימן, ואפילו הכי 'לא ידע איש את קברתו', וכבר שלחה מלכות הרשעה, אצל

נאמר, פי ר"ח אית דאמרי מלאך 1 ואית דאמרי שם חכם, ערוך: 2 יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם. 3

ותו, אי לא איעסקו ביה ישראל, בניו לא היו מיעסקין ביה, והכתבי ביה, ויהיו לבני יוסף לנחלה. אמר, הניחו לו, כבודו בקרבים יותר מבמקטנים. ותו אמר, הניחו לו, כבודו בגדולים יותר מבקטנים. 'קברו בשכם' מאי שנא בשכם. אמר רבי חמא ברבי חנינא, משכם גנבוהו, ולשכם נחזיר אבידתו. קשו קראי אהררי, בתיב 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו', וכתבי 'את עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו'.

אמר רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה נקרא יוסף עצמות בתיי, מפני שלא מוחה בכבוד אביו, דקאמרי ליה 'עבדך אבינו', ולא אמר להו ולא מיד. ואמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה מת יוסף קודם לאחיו, מפני שהנהיג עצמו ברבנות: 'ויסוף הורד מצרימה' אמר רבי אלעזר, אל תיקרי 'הורד' אלא 'הוריד', שהוריד איצטמניני פרעה מגדולתו. 'ויקנהו פוטיפר סרים פרעה' אמר רב, שקנאו לעצמו (בא גבראל וסירסו) בא גבראל ופרעו, מעיקרא בתיב 'פוטיפר', ולבסוף 'פוטיפרע': מי לנו גדול ממושה וכו': 'ויאמר ה' אלי רב לך' אמר רבי לוי, ב'רב' בישר, ב'רב' בישרוהו. ברב בישר, 'רב לכם'. ברב בישרוהו, 'רב לך'. דבר אחר, 'רב לך' רב יש לך, ומונו יהושע. דבר אחר, 'רב לך', שלא יאמרו, הרב כמה קשה ותלמיד כמה סרבן, וכל כך למה, תנא דבי רבי ישמעאל, לפום גמלא שיתנא: 'ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום' שאין תלמוד לומר 'היום', היום מלא ימי ושנותי. ללמדך שהקדוש ברוך הוא מושים שנותיהם של צדיקים, מיום ליום ומחדש לחדש, דכתיב 'את מספר ימיו אמלא'. 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא', מאי 'לצאת ולבוא', אילקא לצאת ולבוא ממוש, והכתבי 'ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא נס לחו', וכתבי 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ותנא שתיים עשרה מעלות היו שם ופסעו משה בפסעה אחת. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, 'לצאת ולבוא' בדברי תורה, מלמד שנסתתמו כמנו שיערי חכמה. 'וילך משה ויהושע ויתצבו באהל מועד' תנא, אותה שבת של דיו וזוגי היתה, נישלה רשות מזה וניתנה לזה. (ותנא) אמר רבי יהודה, אילקא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו. היכן משה מת, בחלקו של ראובן, דכתיב 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ונבו בחלקו של ראובן קניא, דכתיב 'ובני ראובן בנו וגו' ואת נבו וגו', (נבו ששם מתו ג' גביאים משה ואהרן ומרים). והיכן משה קבור, בחלקו של נד, דכתיב 'וירא ראשית לו וגו', ומחלקו של ראובן עד חלקו של נד כמה היו, ארבעה מילין. אותן ארבעה מילין מי חוליבו, מלמד שהיה משה מופל ככנפי שכינה, ומלאכי השרת אומרים 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל', ותקדוש ברוך הוא אומר 'מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פעלי און'. וישמואל אמר, 'מי בהחכם, ומי יודע פשר דבר', ורבי יוחנן אמר, 'החכמה מאין תמצא'. ורב נחמן אמר, 'וימת שם משה וגו'. סמליון אמר, 'וימת שם משה', ספרא רבה ד'ישראל. תנא רבי אלעזר הגדול אומר, שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, כנגד מתנה ישראל, בת קול משמע ואומר 'וימת משה' ספרא רבה ד'ישראל. ויש אומרים לא מת משה, בתיב הקא 'וימת שם', וכתבי התם 'ויהי שם עם ה', מה להלן עומד ומושמש, אף כאן עומד ומושמש. 'ויקבר אותו בני בארץ מואב מול בית פעור' אמר רבי ברכיה, סימן בתוך סימן, ואפילו הכי 'לא ידע איש את קברתו', וכבר שלחה מלכות הרשעה, אצל

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 פוטיפר, ולבסוף - בפרשה הבאה, נוספה לשמו האות ע' ונקרא
2 פוטיפרע, והיינו משום שנעשה סריס.
3 שנינו במשנה, מי לנו גדול ממושה וכו'. דורשת הגמרא את
4 הפסוקים שנאמרו בענין מיתת משה. נאמר "ויאמר ה' אלי רב לך
5 אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", אומר רבי לוי, לשון זה שאמר
6 רב לך בא לדרוש, שכיון שבשעת מחלוקת קורח ועדתו, ב'רב'
7 בישר - ענה להם בלשון רב, לכן נענש בכך שב'רב' בישרוהו.
8 ומפרשת הגמרא, ב'רב' בישר, היינו מה שאמר משה לקרח ועדתו,
9 רב לכם בני לוי, כלומר שיד לכם במה שיש לכם. וכיון שהקב"ה
10 מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, נענש באותו לשון וברב
11 בישרוהו, ולכן נאמר לו רב לך וגו'. דבר אחר - באופן אחר
12 מתפרש לשון רב לך, רב יש לך, שהגיע זמן מלכותו, וזמן - ומידו
13 אותו רב, והושע, ולכן הגיע זמנו להיפטר מן העולם, שאין מלכותו
14 נוגעת במלכותו כמלא הנימה. דבר אחר, רב לך, מלשון די לך,
15 ביקשו הקב"ה שלא ירבה עוד בבקשה על זה, כדי שלא יאמרו
16 הוראים, הרב - הקב"ה, ב'מה קשה הוא, שאינו שומע לתלמידו,
17 תלמיד - משה ב'מה סרבן הוא יתר על המידה. שואלת הגמרא,
18 וכל לך למה - מדוע באמת ולא התקבלה תפילתו של משה שרצה
19 להיכנס לארץ ישראל. ומשיבה, תנא דבי רבי ישימעהל, לפום
20 גמלא שיחנא - לפי כח הגמול מרבים את משאו, והרי זה משל, שאף
21 כאן לפי גודל צדקתו של משה הרבו לדקדק עליו.
22 "ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד
23 לצאת ולבא, וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה", דורשת
24 הגמרא, אחר שכבר נאמר שהוא בן מאה ועשרים שנה, שאין
25 תלמוד לומר - מה הוצרך הכתוב לומר שוב 'היום', אלא יש
26 לדרוש מכך, שהיום מלא ימי ושנותי שנעשיתי בן מאה ועשרים
27 שנה, כלומר שביום זה נולדתי. ללמדך שהקדוש ברוך הוא משלים
28 שנותיהם של צדיקים, מיום ליום ומחדש לחדש - שנפטרים מן
29 העולם באותו יום ובאותו חודש שבו נולדו, דבתיב, את מספר
30 ימיהם מלא. ודורשת הגמרא מה שנאמר 'לא אוכל עוד לצאת
31 ולבוא', מאי הכוונה? לצאת ולבוא, אלימא - אם תפרש שתשש
32 כוחו ואינו יכול עוד לצאת ולבוא ממש, יקשה, והבתיב 'ומשה בן
33 מאה ועשרים שנה באתו לא נס לחה', ומתפרש שעד סוף ימיו לא
34 נס ממנו לחלוותי כוחו. וכן דבתיב 'ועל משה מערכת מואב אל
35 הר נבו', ותנא - שנינו בבבליא ששתים עשרה מעלות היו שם
36 - בערבות מואב, ופסקו משה - את כולן בפסיקה אחת עד הר נבו,
37 הרי שהיה כוחו עמו. אלא אומר רבי שמואל בר חנמני אומר רבי
38 יונתן, מה שנאמר 'לצאת ולבוא', היינו בדברי תורה, ומלמד
39 שנסתתמו ממנו שיערי חכמה, ולא יכל ללמוד תורה.
40 "וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד", תנא, אותה שבת
41 שמת בה משה, של דיו וזני היתה - שני זוגות היו בה, משה בתחילת
42 היום ויהושע בסופו, ובאותה שבת יתפלה רשות מזה - ממשה,
43 וניתנה לוה - ליהושע.
44 (ותנא) אומר רבי יהודה, אלימלא המקרא דלהלן לגבי מקום
45 קבורת משה כתוב, אי אפשר היה לאומר - לומר דבר זה
46 מעצמנו. ומבאר, היך משה מת, בעבר הירדן שהוא בחלקו של
47 ראובן, דבתיב בהמשך המקרא, 'ועל משה מערכת מואב אל הר
48 נבו', ונבו הרי בחלקו של ראובן קיימא, דבתיב 'ובני ראובן בנו
49 וגו' ואת נבו וגו', (נבו) ששם מתו ג' נביאים משה ואהרן ויחזקיהו.
50 הרי שמיתתו היתה בחלקו של ראובן. והיך משה קבור, בעבר
51 הירדן בחלקו של נד, דבתיב 'ונד ראשית לו כי שם חלקת מחוקק
52 ספן וגו', הרי שנברר בנחלתו של נד. ומחלקו של ראובן עד חלקו
53 של נד ב'מה - מרחק הוי, ארבעה מילין. שואלת הגמרא, את אותו
54 ארבעה מילין שמנחלת ראובן לנחלת נד, מי חוליקו, הרי לא
55 התעסקו ישראל בקבורתו. ומשיבה, מלמד, שהיה משה מופל
56 בכנפי שכינתו, והשכינה העבירה אותו מחלקו של ראובן לחלקו של

1 קנים זה - יוסף, את כל מה שקתוב בזה - בלוחות הברית, ולכן
2 ראו לו שישאו את ארונו לצד ארון הברית.
3 שנינו במשנה שמשוה הוא זה שנתעסק בהעלאת ארונו של יוסף,
4 שואלת הגמרא, ואי לא עסקי ביה משה - וכי אם לא היה משה
5 מתעסק להעלות עצמותיו, ישראל לא הו מעסקי ביה, וכי לא
6 חשו לקיים שבועתם שהשביעם יוסף לעשות כן. והבתיב לאחר
7 מיתת משה, 'ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל מצרים
8 קברו בשכם', הרי מבואר שכל ישראל התעסקו בארונו של יוסף
9 וקבורתו, ומדוע נקראת קבורתו רק על שם משה. ותו - ועוד קשה,
10 מדוע הניחו בני יוסף לבני ישראל שיקבורוהו, וכי אי לא מעסקו
11 ביה ישראל, בניו של יוסף לא הו מעסקי ביה לקבורו, וכי לא
12 היה חביב עליהם, והבתיב בהמשך הפסוק ביהושע 'ויהיו לבני יוסף
13 לנחלה' שקבורתו בנחלתם, הרי שהיה חביב עליהם, ואם כן מדוע
14 לא התעסקו הם בקבורתו. מתרצת הגמרא על השאלה האחרונה,
15 שאמרו בני יוסף בינם לבין עצמם, הניחו לו - לאבינו יוסף, ויתעסקו
16 בקבורתו כל בני ישראל, לפי שבבדו ב'מורבים יותר מ'מבונטין -
17 כבוד הוא לו שיתעסקו בקבורתו כל בני ישראל שהם מרובין, יותר
18 ממה שיתעסקו בו רק בניו שהם מועטים. ותו - משיבה הגמרא על
19 השאלה הראשונה, שכשהיה משה חי, אמרו בני ישראל, הניחו לו
20 ליוסף שיתעסק בקבורתו משה לבדו, לפי שבבדו ב'גדולים יותר
21 מ'מבונטין - כבוד הוא לו שיתעסק בקבורתו משה לבדו שהוא אדם
22 גדול יותר ממה שיתעסקו בו שאר ישראל שהן קטנים.
23 נאמר בפסוק 'ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים
24 קברו בשכם', שואלת הגמרא, מאי שניא - מדוע קבורתו דוק
25 בשכם. אומר רבי חמא ברבי חנינא, משכם נבנהו - שמכרתו
26 לישימעאלים, שהרי נאמר בפסוק שיעקב שלחו אל אחיו הרועים
27 בשכם. לכן אמרו ישראל, ולשכם נחזיר אבידתו - ישיבוהו
28 לקבורה.
29 שואלת הגמרא, קשו קראי אהרדי - הפסוקים סותרים האחד את
30 השני, שבפסוק אחד בתיב 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו', הרי
31 שמשוה הוא שהתעסק בהעלאתו במשך כל הארבעים שנה במדבר.
32 ובתיב - ואילו בפסוק אחר כתוב 'ואת עצמות יוסף אשר העלו
33 בני ישראל וגו', הרי שכל ישראל העלו. מתרצת הגמרא, אומר
34 רבי חמא ברבי חנינא, כל העושה דבר ולא גמרו, וקא אחר
35 וגמרו, מעלה עליו הכתוב - על זה שנמרו, כאילו הוא עשה את
36 הדבר כולו. רבי אלעזר אומר, אף מן השמים מורידין אותו - את
37 זה שהתחיל ולא גמר מעשיו מגדולתו, דבתיב אצל יהודה אחר
38 מכירת יוסף, 'ויהי בעת ההיא ויבד יהודה' - שירד מגדולתו, כיון
39 שהוא התחיל בהצלת יוסף ואמר לאחיו 'מה בצע כי נהרג את אחינו
40 ובסנינו את דמו', והיה לו לגמור ולהצילו מיד אחיו ולהשיבו לאביו.
41 רבי שמואל בר אבהו אומר, עונשו של המתחיל ואינו גומר חמור,
42 שאף קובר את אשתו ובניו בחייה, דבתיב 'ותמת בת שוע אשת
43 יהודה וגו' ובתיב 'וימת עד ואונן', הרי מבואר שמתו אשתו ובניו.
44 אומר רבי יהודה אומר רב מפני מה נקרא יוסף עצמות בתיב -
45 שכשצוה את אחיו להעלות עצמותיו ממצרים, אמר 'והעליתם את
46 עצמותי, והרי היה חי. מפני שלא מיחה בכבוד אביו, דקאמרי
47 ליה - שאמרו לו אחיו בדרתם למצרים 'עבדך אבינו', ולא אומר
48 לחו ולא מידי - לא מיחה בהם על שקראו ליעקב עבד. ואומר רב
49 יהודה אומר רב, ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה מת
50 יוסף קודם לאחיו, מפני שהניח את עצמו ב'רננות.
51 'ויוסף הוזה מצרימא', אומר רבי אלעזר, אל תיקרי 'הוזה' אלא
52 'הוזה', שהוריד יוסף את איצטנניו פרעה מ'מרוקן - שלא ידעו
53 לפתור את חלום פרעה כמותו. עוד נאמר, 'ויקנהו פוטיפר סריס
54 פרעה', אומר רב, שקנאו - פוטיפר את יוסף מחמת יופיו לעצמו -
55 למשכב זכור. ו(בא גבריאלי וסריסו) בא גבריאלי ופירעו - סירס
56 את פוטיפר סירוס מרובה. וההוכחה לכך היא, שמעיקרא בתיב

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

מספרך וגו', הרי שהסכים למות למענם. ומה שנאמר 'וְאֵת פְּשָׁעִים
נִמְנָה', היינו שְׁנֵימָנָה עִם מִתֵּי מִדְבָּר וראוי לו לחלוק אתם את
השכר, לפי שנמנה למות אתם במדבר, וזה היה בעבורם, כמו
שנאמר 'וַיַּעֲבֹר בִּי ה' לְמַעַנְכֶם'. ומה שנאמר 'וְהוּא חָטָא רַבִּים
נִשְׂא', שנשא על עצמו עון ישראל, בכך שִׁבִּיפֵר עַל מַעֲשֵׂה הָעָגֹל.
ומה שנאמר 'וְלִפְשָׁעִים יִפְגְּעוּ', היינו שִׁבִּיפֵר רַחֲמִים עַל פְּשָׁעֵי
יִשְׂרָאֵל שֶׁחִזְרוּ בְּתַשׁוּבָה ויכופר להם עונותם, וְאֵין לִשׁוֹן 'פְּגִיעָה',
אֵלָּא אחת מלשונות התפלה, שֶׁנֶּאֱמָר 'וְאַתָּה אֵל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד
הָעָם הַזֶּה וְאֵל תִּשָּׂא בְּעֵדֵם רִנָּה וְתַפִּלָּה וְאֵל תִּפְגַּע בָּי, הרי
שפגיעה אף היא מלשונות התפילה.

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

בפרשת סוטה נאמר 'והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את
קרבנה עליה', כלומר שמצוה על הבעל להביא את מנחת אשתו
סוטה, ומבארת המנשה את סדר הבאת מנחת סוטה ובמה חלוק דינה
משאר המנחות.
משנת. הָיָה הבעל מביא אֵת קָרְבַּן מִנְחָתָהּ של אשתו לבית
המקדש, שנאמר 'והביא את קרבנה עליה', בתוך בְּפִיפָה מִצְרִית -
בסל של נצרי דקל זרדים הגדלים סביב הדקל, וְנוֹתְנָה עַל יָדֶיהָ של
האשה בהגיעו לבית המקדש בְּיָד יֹאֲמָהּ.
ואלו הן החילוקים בין מנחת סוטה לשאר המנחות, כֹּל הַמִּנְחוֹת,
תְּחִלָּתָן - כשמיביא את המנחה מביתו וסוֹפָן - כשמיביא לעזרה
בְּכָלִי שָׂרֵת - המנחה נתונה בכלי חשוב שראוי להיות כלי שרת, וזו
- מנחת סוטה תְּחִלָּתָה - כשמיביאה מביתו, מביאה בְּכַפִּיפָה מִצְרִית
- סל מנצרי דקל שאין ראוי לעשות ממנו כלי שרת, וסוֹפָה -
כשמיביאה לעזרה לעשות בה סדר הקרבתה, לפני הקמיצה מניחה
בְּכָלִי שָׂרֵת. כֹּל הַמִּנְחוֹת מְעֻנוֹת שֶׁמֶן וְלִבְנָה - שנאמר 'ויצק
עליה שמן ונתן עליה לבונה', וזו אינה מְעֻנוֹת לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לִבְנָה
- שנאמר 'לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבנה וגו'. כֹּל הַמִּנְחוֹת
- מלבד מנחת העומר בָּאוֹת מִן הַחֲמִין - שנאמר 'סלת חיטים'
תעשה אותם; וזו בָּאָה מִן הַשְּׁעִוְרִין - שנאמר 'עשירית האיפה קמח
שעורים'. מִנְחַת הַעֹמֶר אֵף עַל פִּי שֶׁבָּאָה מִן הַשְּׁעִוְרִין אינה דומה
למנחת סוטה, שהיא הִיְתָה בָּאָה גֵרֶשׁ - מהמובחר ומנופה
שבשעורים, שהיו מנפים את הקמח ב"ג נפה עד שנעשה כעין סלת
חיטים, וזו - מנחת סוטה בָּאָה קָמָה - מעורב הקמח עם קליפת
השעורה. רָבֵן גְּמִלְיָאֵל אָמַר הטעם שמנחת סוטה באה מקמח
שעורים הוא, שֶׁשֶּׁשׁ שְׁמֻעָשִׂיהָ מַעֲשֶׂה בְּהֶמָּה - שהפקירה עצמה
לתשמיש למי שאינו בן זוגה כִּדְ קָרְבָּנָה עֲשׂוּי מִשְׁעוּרִים שהם מִאֲבָל
בְּהֶמָּה.
נמרא מבארת הגמרא תִּנְיָא אַבָּא חֲנִין אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
(וְכָל כֵּךְ לָמָּה) מפני מה אמרה התורה להניח את המנחה על ידי
האשה, בְּיָד יֹאֲמָהּ - כדי שתהיה לסוטה יגיעה בהבאת הקרבן,
והטעם שרצתה התורה ליגעה הוא בְּיָד שֶׁתִּתְחַזֵּר בָּהּ מִחֲמַת הַיִּגְעָה
מדבריה ותודה שזינתה, ולא תיבדק על ידי המים המאורים שיגרמו
לה למות. ויש ללמוד מכאן, שֶׁאִם בָּבָה חֶסֶד תוֹרָה עַל עֹזְבֵי
רְצוּנוֹ - שהרי חסה על האשה שזינתה ועברה על רצונו של מקום,
קָל וְחֹמֶר שֶׁחָסָה עַל עֹשֵׂי רְצוּנוֹ. שואלת הגמרא וּמָמַי שהטעם
שרצתה התורה שתחזור בה ולא תיבדק מִשּׁוּם חֶסֶד הוּא, וְיִלְמָא
רצתה התורה שתחזור בה בִּי חֵיכִי לֹא יִצְטָרְכוּ להכין את המים
המאורים וְיִתְפַּחֵק מְגִלָּה שֶׁשֶּׁם ה' כתוב בה. עונה הגמרא, רבי
אליעזר אינו יכול ללמוד שעושים כן כדי שלא תימחק המגילה,
משום שֶׁקֶסֶר

נִקְטָרָא - מושל של בית פֶּעוֹר, ואמרו לו, הֲרָאנוּ הִכֵּן מִשָּׁה קָבוֹר.
ולא הצליחו למצוא מקום זה, שכשעמדו לְמַעֲלָה, נִדְמָה הִיָּה לָהֶם
שִׁמּוֹק קְבוּרָתוֹ לְמַשָּׁה, וכשעמדו לְמַשָּׁה, נִדְמָה הִיָּה לָהֶם שהיא
קְבוּרָה לְמַעֲלָה. ואף שֶׁנִּחְלָקוּ לִשְׁתֵּי בִיתוֹת - קְבוּצוֹת, אוֹתָן
שְׁעוּמִידִים לְמַעֲלָה, הִיָּה נִדְמָה לָהֶן מִקוֹם קְבוּרָתוֹ לְמַשָּׁה, ואותן
שֶׁעָמְדוּ לְמַשָּׁה, נִדְמָה הִיָּה לָהֶן שהיא קְבוּרָה לְמַעֲלָה, לְקִיּוּם מַה
שֶׁנֶּאֱמָר בְּמִקְרָא 'וְלֹא יָדַע אִישׁ אֵת קְבֻרָתוֹ', רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא
אָמַר, אֵף מִשָּׁה רַבִּינוּ בַּעֲצָמוֹ אֵינוֹ יוֹדַע הִכֵּן הוּא קָבוֹר, דְּבִתְרִיב
הָכָא - בפרשת קְבוּרָתוֹ 'וְלֹא יָדַע אִישׁ אֵת קְבֻרָתוֹ', וּבִתְרִיב הָתָם
'וְאֵת הַקְּרָבָה אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים', הרי שמשא נקרא
אִישׁ, וראיה שאף הוא לא ידע מקום קְבוּרָתוֹ.
וְאָמַר רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא, אֵף שֶׁלֹּא זָכָה לִכְנֹס לֶאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל
בְּחַיָּו, מִפְּנֵי מַה לֹּא הִעִלּוּ אֶת עֲצָמוֹתָיו לֶאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּדָרֵךְ שֶׁהִעִלּוּ
אֶת עֲצָמוֹתָיו שֶׁל יוֹסֵף, אֵלָּא נִקְבְּרָה מִשָּׁה אֶצֶל בֵּית פֶּעוֹר. וביאר
שֶׁעָשׂוּ כֵן בְּדִי לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה - חטא של פֶּעוֹר, שֶׁחֲטָא בְּבִנְיָם
מוֹאָב. וְאָמַר רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מֵאִי דְּבִתְרִיב "אֲחֵרִי ה'
אֱלֹהִיכֶם תִּלְבּוּ", שֶׁשִּׁמְעוּתוֹ לִלְכַּת בִּקְרֵבֵת ה' וְכִי אֲפָשֶׁר לוֹ
לְאָדָם לְחַלֵּף אֲחֵר שְׂכִינָה, וְחֵלָּא כִּבְרַךְ אָמַר רַבִּי ה' אֱלֹהֵיךְ אִישׁ
אֲכָלָה הוּא, ואם כן לא נִתַּן לִיָּךְ אֲחֵרֵי. אֵלָּא כִּי הִיָּה כוּוֹנֵת
הַפְּסוּק, שֶׁצִּירִיךְ הָאָדָם לְחַלֵּף אֲחֵר מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרִוךְ הוּא
- לַנְּהוּג כְּמִדּוֹתָיו. וְהִיָּינוּ מֵהָ הוּא - הַקְּבִיָּה מְלִכִּישׁ עֲרוּמִים,
דְּבִתְרִיב "וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ בְּתָנּוֹת עוֹר וְיִלְבָּשֵׁם",
אֵף אִתָּהּ הִתְנַהֵּג כֵּן וְיִלְבָּשׁ עֲרוּמִים. וכן כִּפִּי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרִוךְ הוּא
בִּיָּקָר חוֹלִים, דְּבִתְרִיב בְּבֹאוֹ לְבַקֵּר אֶת אֲבִרְהָם אֲחֵר מִילְתּוֹ "וַיֹּרָא
אֵלָיו ה' בְּאַלְוִי מִמְּרָא", אֵף אִתָּהּ בִּיקָר חוֹלִים. וכן מֵהַ הַקְּדוֹשׁ
בְּרִוךְ הוּא נִיחָם אֲבָלִים, דְּבִתְרִיב "וַיְהִי אֲחֵרִי מוֹת אֲבִירָם וַיִּבְרָךְ
אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ" - שֶׁנִּחְמָו עַל אֲבִיו וּבִרְכוּ אֱלֹקִים בְּרִכַּת
אֲבָלִים, אֵף אִתָּהּ נִחָם אֲבָלִים. וכן מֵהַ הַקְּדוֹשׁ בְּרִוךְ הוּא קָבַר
מֵתִים, דְּבִתְרִיב "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִי", אֵף אִתָּהּ קָבַר מֵתִים.
כִּיִּן שֶׁדוֹכִירָה הַגְּמָרָא שֶׁהַלְבִּישׁ הַקְּבִיָּה אֶת אָדָם וְחֹוה בְּכַתּוּבַת עוֹר,
דִּנָּה הַגְּמָרָא מֵהֶם הַקְּבִיָּה עוֹר שֶׁהַלְבִּישָׁם. נִחְלָקוּ בֹהַר רֵב וּשְׁמוּאֵל,
חֵד - אחד מהם אָמַר, שֶׁהוּא מִדְבָּר הָכָא מִן הָעוֹר - צִמּוֹר, וְחֵד אָמַר
שֶׁהִיָּה זֶה פֶּשֶׁתָּן, וְנִקְרָא כֵן לְפִי שֶׁהוּא דְּבַר שֶׁהָעוֹר נִהְיָה מִמֶּנּוּ
שְׁלּוּבִשִׁים אוֹתוֹ סוּמּוֹן לְעוֹר. דִּדְשׁ רַבִּי שְׁמֵלָא, הַתּוֹרָה בְּתַחֲלָתָהּ
עוֹסֶקֶת בְּמִלּוֹת חֲסִידִים, וְסוֹפָה עוֹסֶק בְּמִלּוֹת חֲסִידִים, תְּחִלָּתָהּ
גְּמִלּוֹת חֲסִידִים, שֶׁנִּכְתַּב שְׁעֵשֶׂה הַקְּבִיָּה חֶסֶד לְאָדָם וְחֹוה, דְּבִתְרִיב
"וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ בְּתָנּוֹת עוֹר וְיִלְבָּשֵׁם", וְסוֹפָה
עוֹסֶקֶת בְּמִלּוֹת חֲסִידִים, דְּבִתְרִיב "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִי".
דִּדְשׁ רַבִּי שְׁמֵלָא, מִפְּנֵי מַה נִּתְּאָה מִשָּׁה רַבִּינוּ לִכְנֹס לְאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, וְכִי לֹאֲכֹל מִפְּרֵי הָאָרֶץ צִרָה, אוֹ לְשִׁבּוּעַ מִטּוֹבָה הוּא
צִרָה. אֵמַר כֵּךְ אָמַר מִשָּׁה בְּתַפִּילָתוֹ וּבִקְשָׁתוֹ לִכְנֹס לֶאֱרֶץ, הִרְבָּה
מִצּוֹת נִצְטָו יִשְׂרָאֵל, וְאֵין מִתְקַיִּימִין - חֵלֶק מִהֶן אֵלָּא בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, לִכְךָ אֲכָנִים אֵף אֵין לְאֶרֶץ, בְּדִי שִׁיתְקַיִּימוּ הַמִּצְוֹת בְּכֹל
עַל דִּי. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרִוךְ הוּא, כִּלּוֹם מֵהַ שֶׁאִתָּה מְבַקֵּשׁ לְקִיּוּם
הַמִּצְוֹת הַתּוֹלוֹת בְּאֶרֶץ, אֵין זֶה אֵלָּא בְּכַדִּי לְקַבֵּל שֶׁכֶּר עֲלֵיהֶם, אִם
כֵּן מַעֲלָה אֵין עֲלֵיךְ בְּאֵילוֹ עֲשִׂיתָם וְתִקְבַּל שְׁכָר עֲלֵיהֶם. שֶׁנֶּאֱמָר
"לִבֵּן אֲחִיקָל לוֹ בְּרִיבִים, וְאֵת עֲצוּמִים וְחֵלֶק שְׁלָל, תַּתַּת אֲשֶׁר
הָעִירָה לְמוֹת נַפְשׁוֹ, וְאֵת פְּשָׁעִים נִמְנָה, וְהוּא חָטָא רַבִּים נִשָּׂא,
וְלִפְשָׁעִים יִפְגְּעוּ", וְנִדְרַשׁ מִקְרָא זֶה לְגַבִּי מִשָּׁה, 'לִבֵּן אֲחִיקָל לוֹ -
שְׁכָר בְּרִיבִים', יָבֹול - שְׁמָא תִּאֲמַר שִׁיחֵי שְׁכָרָךְ בְּאֶחָרִינִים, וְלֹא
בְּרִאשׁוֹנִים - הַאֲבוֹת, תִּלְמוּד לומר 'וְאֵת עֲצוּמִים וְחֵלֶק שְׁלָל' -
שֶׁמֶן הַשֶּׁכֶר הִיָּה בְּאֶחָרֵיכֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, שֶׁהֵן עֲצוּמִים בְּתוֹרָה
וּבְמִצְוֹת. ומה שֶׁנֶּאֱמָר 'תַּתַּת אֲשֶׁר הָעִירָה לְמוֹת נַפְשׁוֹ', הוּא לֹא
שֶׁמֶכֶר מִשָּׁה אֶת עֲצָמוֹ לְמִיתָה בַּעֲבוּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמָר - לֹא
חֲטָא הָעָגֹל אֲמַר מִשָּׁה, "וַעֲתָה אִם תִּשָּׂא חֲטָאתָם, וְאִם אֵין מִחְנֵי נָא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יד עמוד א

רש"י

1 **גמרא.** מושל, כהן שאמר קומוס דוכוס ושלטון, וחברו ריהטון קורטון גסטרא (קלטו דף
2 לכו: ויבדקו אלהים את יצחק, נחמונו על אביו ובכרו ברכת אבליים: דבר הקא מן העור. של
3 צמר הוא: שהעור נהנה מפגנו. של פשתן שאדם לובש סמוך לעורה: תחלתו גמילות חסדים.
4 הלביש ערמית: ולפושעים יפגע. בשביל פושעים הפגיע: הערה. הריק:

הדרן עלך המקנא

1 **גמרא** של בית פעור, הראנו היכן משה קבור. עמדו
2 למעלה, נדמה להם למטה. למטה, נדמה להם
3 למעלה. נחלקו לשתי ביתות, אותן שעומדים למעלה,
4 נדמה להן למטה. למטה, נדמה להן למעלה, לקיים
5 מה שנאמר 'ולא ידע איש את קברתו'. רבי חמא
6 ברבי חנינא אמר, אף משה רבינו אינו יודע היכן
7 קבור, כתיב הכא 'ולא ידע איש את קברתו', וכתיב
8 התם 'וזאת הבקרה אשר ברך משה איש האלהים'.
9 ואמר רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה נקבר משה
10 אצל בית פעור, כדי לכפר על מעשה פעור. ואמר
11 רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב 'אחרי ה' אלהיכם
12 תלכו', וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה, והלא
13 כבר נאמר 'כי ה' אלהיך אש אכלה הוא', אלא להלך
14 אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא. מה הוא מלביש
15 ערומים, דכתיב 'ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו
16 פתנות עור וילבישם', אף אתה הלביש ערומים.
17 הקדוש ברוך הוא ביקר חולים, דכתיב 'וירא אליו ה'
18 באלוני מומרא', אף אתה ביקר חולים. הקדוש ברוך
19 הוא ניהם אבליים, דכתיב 'ויהי אחרי מות אברהם
20 ויבך אלהים את יצחק בגו', אף אתה נהם אבליים.
21 הקדוש ברוך הוא קבר מתים, דכתיב 'ויקבר אותו

משקה

הדרן עלך המקנא

מביא

5 את מנחתה. אין סדר המשנה וסדר
6 הפרשה מכווין שחיי כך סדר הפרשה
7 קינא לה ונסתרה מעלה האשה ומביא את
8 מנחתה הכהן מביא פיילי של חרס ונותן לתוכו
9 חצי לוג מים מן הכיור ונותן בו עפר מעמיד
10 האשה בשער נקור ואוחז בגדיה וסותר את
11 שערה ונותן את המנחה על ידיה וכדי הכהן מים
12 המרים ומשביע ומתנה עמה וכותב את המגילה
13 ומוחק ומשקה ונותל מנחתה מתוך כפיפה מצרית
14 ונותן לתוך כלי שרת מניף ומגיש קומץ ומקטיר
15 ולא ידענו למה שינה התנא הסדר ואם סדר
16 התנא דוקא או סדר הפרשה:

כדי

17 ליגעה. שחיי היתה נתונה על ידיה עד גמור
18 כל הסדר כדי שתחזור ותודה ולא שייך
19 למימר דרדוש טעמא דקרא אלא היכא דנפקא לן
20 מינה מידי דמריב מיניה וקרא טתמא כתיב וכולל
21 הכל ואנו דורשין טעמו ואומרים ודו הטעם של
22 פסוק הואיל וטעמו בשביל כך איכא דוקא כגון
23 לא תחבול בגו אלמנה משמע בין עניה ועשירה
24 וקאמר ר"ש טעמא דקרא שאם אתה ממשכן
25 אותה אתה משיא לה שם רע בשכנותיה מתוך
26 שאתה משיב לה להעבט ונאמר עניה דוקא אין
27 ממשכנין אותה (כ"ט דף קטו).

אי

22 בגי', אף אתה קבור מתים: 'פתנות עור' רב ושמואל, חד אמר דבר הבא מן העור, וחד אמר דבר שהעור נהנה מפגנו. דרש
23 רבי שמלאי, תורה תחלתה גמילות חסדים, וסופה גמילות חסדים. תחילתה גמילות חסדים, דכתיב 'ויעש ה' אלהים לאדם
24 ולאשתו פתנות עור וילבישם', וסופה גמילות חסדים, דכתיב 'ויקבר אותו בגי'. דרש רבי שמלאי, מפני מה נתאנה משה רבינו
25 ליפגם לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך, או לשבוע משובה הוא צריך. אלא כך אמר משה, הרבה מצות נצטוו ישראל,
26 ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ, כדי שיתקיימו פולן על ידי. אמר לו הקדוש ברוך הוא, כלום אתה מבקש
27 אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך באילו עשיתם, שנאמר 'לכן אחלק לו ברבים, ואת עצומים יחלק שלל', תחת אשר הערה
28 למות נפשו, ואת פושעים נמנה, והוא חמא רבים נשא, ולפושעים יפגע', לכן אחלק לו ברבים, וכול באחרונים ולא בראשונים,
29 תלמוד לומר 'ואת עצומים יחלק שלל' באברהם יצחק ויעקב, שהן עצומים בתורה ובמצות. 'תחת אשר הערה למות נפשו',
30 שמסר עצמו למיתה, שנאמר 'ואם אין מחני נא וגו''. 'ואת פושעים נמנה', שנמנה עם מתי מדבר. 'הוא חמא רבים נשא', שביפר
31 על מעשה העגל. 'ולפושעים יפגע', שביקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה, ואין 'פגיעה' אלא תפלה, שנאמר 'ואתה
32 אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי':

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

33 **משנה.** היה מביא את מנחתה בתוך כפיפה מצרית ונותנה על ידיה כדי ליגעה. כל המנחות תחילתן וסופן בכלי שרת, וזו תחלתה
34 בכפיפה מצרית וסופה בכלי שרת. כל המנחות טעונות שמן ולבונה, וזו אינה טעונה לא שמן ולא לבונה. כל המנחות באות
35 מן החטין וזו באה מן השעורין. מנחת העומר אף על פי שבאה מן השעורין, היא היתה באה גרש, וזו באה קמח. רבן גמליאל אומר, בשם
36 שמעשה מעשה בהמה כך קרבנה מאכל בהמה. גמרא תנא אבא חנין אומר משום רבי אליעזר, (וכל כך למה) כדי ליגעה כדי שתחזור
37 בה. אם ככה חסה תורה על עוברי רצונו, קל וחומר על עושי רצונו. וממאי משום דחסה הוא, דילמא פי הויכי דלא תיפחוק מגילה, קסבר
משקה

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יד עמוד ב

תוספות

רש"י

משום מגילה הא אימחוקא. היה קשה לרבי החאמר' לעיל (ף ז) דלאחר ושנמחקהו
מגילתה מאימין עליה שתשהה ונראה דעל כרחיך אית לן למימר דר"א לית ליה איום
שתשהה אפי' אחר מחיקת מגילה ומרלא פריך נהי דמשקה ואחר מקריבה אימא דלאחר
מחיקה לאלתר היה נוטל המנחה מעל ידיה ש"מ דפשיטא ליה דעד שעת הקרבה היה

מניחה על ידיה אם כן למאן דאמר מאימין עליה

שתשהה אית לן למימר דסבירא ליה מקריב

מנחתה ואח"כ שותה דכבר נקריבה

טעונה

משקה ואחר כך מקריב את מנחתה, דאי משום
מגילה הא אימחוקא לה: כל המנחות כו': ורמינהו,
סדר מנחות פיצד, אדם מביא מנחה מתוך ביתו

בקלות של כסף ושל זהב ונותנה לתוך כלי שרת ומקדשה בכלי שרת, ונותן עליה שמנה
ולבנותה ומוליכה אצל כהן, וכהן מוליכה אצל מזבח ומגישה בקרן דרומית מערבית כנגד
חודה של קרן ודיו. ומסלק את הלבונה לצד אחר וקומץ ממקום שנתרבה שמנה, ונותנו
לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת ומלקט את לבונה ונותנה על גביו (ומעלה אותו לגבי
מזבח) ומעלהו ומקטירו בכלי שרת ומולחו ונותנו על גבי האשנים. קרב הקומץ, שרתה
נאכלין ורשאים הכהנים ליתן לתוכה יין ושמן ודבש, ואין אסורין אלא מלחמין. קתני מיהא,
בקלות של כסף ובקלות של זהב. אמר רב פפא, אימא בכלים הראויין לכלי שרת, מפלג
דכפיפה מצרית לא חוץ. כמאן, דלא ברבי יוסי יהודה, דתניא כלי שרת שעשואן של
עץ, רבי פוסל ורבי יוסי ברבי יהודה מכשיר. אפילו תימא רבי יוסי ברבי יהודה, אימר
דאמר רבי יוסי ברבי יהודה בחשובין, בפחותין מי אמר. וכי לית ליה לרבי יוסי ברבי יהודה
הקריבהו נא לפחתה: ונותנה לכלי שרת ומקדשה בכלי שרת: שמעת מינה, כלי שרת
אין מקדשין אלא מדעת. אימא, נותנה בכלי שרת לקדשה בכלי שרת: ונותן עליה שמנה
ולבנותה: שנאמר ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה: ומוליכה אצל כהן: דכתיב והביאה
אל בני אהרן וגו': וכהן מוליכה אצל מזבח: דכתיב והגישא (אצל) [אל] המזבח: מגישה
בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו. מנלן, דכתיב וזאת תורת המנחה הקרב
אתה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח: ותניא, לפני ה', יכול במערב, תלמוד לומר אל
פני המזבח. אי אל פני המזבח, יכול בדרום, תלמוד לומר לפני ה'. הא פיצד, מגישה בקרן
דרומית מערבית כנגד חודה של קרן, ודיו. רבי אלעזר אומר, יכול יגישה במערבה של קרן
או לדרומה של קרן, אמרת כל מקום שאתה מוצא שני מקראות, אחד מקיים עצמו ומקיים
דברי חבירו, ואחד מקיים עצמו ומבטל דברי חבירו, מניחין את שמקיים עצמו ומבטל חבירו,
ותופסין את שמקיים עצמו ומקיים חבירו, כשאתה אומר לפני ה' במערב, ביטלתה אל פני
המזבח בדרום, וכשאתה אומר אל פני המזבח בדרום, קיימתה לפני ה' במערב. הא פיצד,
מגישה לדרומה של קרן. והיכן קיימתה, אמר רב אשי, קסבר האי תנא, כוליה מזבח בצפון
קאי. מאי ודיו, אמר רב אשי, איצטריך, סלקא דעתך אמינא, תיבעי הגשת מנחה גופה,
כמשמע לן. ואימא הכי נמי, אמר קרא והקריבה אל הכהן וגו' והגישא אל המזבח מה
הקרבה אצל כהן בכלי, אף הגשה אצל מזבח בכלי: ומסלק את לבונה לצד אחר: כי היכי
דלא תקמוץ בהדי מנחה, בדתנן קמץ ועלה בידו צרור או גרור מלח או קורט לבונה פסול:
וקומץ ממקום שנתרבה שמנה: מנלן, דכתיב מסלתה ומשמנה: מוגרשה ומשמנה: ונותנו
לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת: למה לי, הא קדשה חרד וזמנא. מיד דהוה אדם, דם
אף על גב דקדשימיה ספין בצואר בהמה, הדר מקדש ליה בכלי שרת, הכא נמי לא שנא:
ומלקט את לבונה ונותנה על גביו: דכתיב ואת כל הלבנה אשר על המנחה: ומעלהו

זה עושה אלא תפוס המקיים את שניהם: קיימתה לפני ה' במערב הא פיצד מגישה לדרומה של קרן, היג לה בתיב לדרומה של קרן ולא בעי כנגד חודה ותיכן קיימתה. הלא חזן

לכנגד חויות ההיכל הוא: קסבר האי תנא. ר' אלעזר: בליה מנחה בצפון קאי. בחלק צפוני של עזרה. ולית ליה דמזבח מן כנגד ההיכל ובתליו. נמצא דרומו של מזבח כנגד אמצע

פחת ההיכל, הלכך יגישה אל פני המזבח בדרום, ובלבד שיהא סמוך למערב, נמצא מקום את שניהם. וזה נמי אם היה מזבח משוך מעט מכנגד חויות דרומית ההיכל ולצפון שיהא

דרומו של מזבח כנגד ההיכל היה מצי לקום את שניהם. דכנגד ההיכל קרינן ביה לפני ה' ובלבד שיהא סמוך לקרן דהיינו אצל מערב. והא דנקט למשמע מנה בליה מזבח בצפון קאי,

משום דג' מוקללות הן בדרבנן. ר' יהודה אית ליה מזבח מן כנגד היכל ובתליו בפ"ק דיומא (ף טו), ור"א בן יעקב אית ליה בליה מזבח בדרום קאי. דאמר צפוני שהוא צד פני

מזבח, ור' יוסי הגלילי אית ליה בליה מזבח בצפון קאי בוקדים בפ' קדשי קדשים (ף טז), הלכך לר"א דהא דשמעי' ליה ע"ב דקאמר חויות דרומית של מזבח לבנים מכנגד חויות של

היכל הוא. ופליג אדרי"ו ואדרי"א בן יעקב, מוקמין ליה כר' יוסי הגלילי דס"ל דכליה מזבח בצפון, ולא מוקמין ליה במחלוקת רביעית: מאי ודיו. מאי תיסק ארעמיה דנבעי טפי מנחה

גופה. ולא הכלי שהיה בה אלא יכוף הכלי שיהא נוגע סלת למזבח: פסול. משום דהוה קמץ חסר: ספין. הוי כלי שרת דתניא (ומה ע"כ) כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשות,

מכאן ואילך גבדוהן מתוקנתן: הדר מקדש ליה בכלי. שמקבלו בכלי שרת כדכתיב והשם באגנות (משום מה): ואת כל הלבונה. גבי הקשרה כתיב. דמקטן קמץ ולבונה כי דהיה:

ח"ט

משקה. המים ואח"כ מקריב מנחתה, ופולגותא היא בפרק היה נוטל (לעיל דף טו.). ומיהו כל
זמן שלא קרבה מנחתה אינה נבדקת, דכתיב מוקרת עון, ואע"פ ששחתה מניחין אותה
בדה כדי לגעה ותודה. והשקת ודאי משום חסין הוא. דאי משום מגילת הא אימחוקא
לה: קלותי. כעין סלים, אדם מביא מנחתו לעזרה מתוך ביתו בקלות וכו': ונותנה.
בקרן ככלי שרת. קס"ד שצריך לתתה ע"מ כן
שיהא דעתו שיקדשה הכלי: ומגישה. מגיע את
הכלי לקרן מערבית דרומית. ולקמן יליף לה
מקרא: ודיו. לקמן מפרש מאי היא ואומאי
תיסק ארעמיה דנבעי טפי: ומסלק הלבונה לצד
אחר. בתוך הכלי עצמה. ולקמן מפרש טעמא
דכלה מתנינא: שנתרבה שמנה. מקום שהיא
נגלתה יפה בשמן: ונותנו לכלי שרת. שני, ולקמן
מפרש טעמא: על גבי האשנים. על האש: לתן
לתוכה. לתן לתוך השירים: בכלים הראויין לכלי
שרת. אם היה מקדשין: רבי פוסל. ובמקומו
ובמקומו סבול לית טעמא בפרק החליל (ף טז):
בשובין. בכלי עץ חשובין: הקריבהו נא לפחתה.
סיפא דקרא, הוצרך או ליהא פקיה: אין מקדשין
אלא מדעת. שהנותנו בהן צריך שיתענו לשם
כהן. ואת הרי מנחה קדושה ועומדת שהקדישה
בה, קדשת פה אינה אלא קדשת דמים ואינה
קדשת הנוף, ואינה נפסלת בטבול יום ובלינה:
ואם נטמאת נפריה. קדשה בכלי שרת קדשת
הנוף ונפסלת בטבול יום ובלינה ואין לה פדיון:
נותנה לקדשה. התורה הצריכה לתנו בכלי
שרת כדי שיקדשה הכלי ואפילו אינו מתבון
לקדש ונותן עליה. הוה שמן ולבונה ואין צריך
כחן לקדש. דכתיב ויצק עליה שמן וגו' והדר
ותביאה אל בני אהרן וגו': וזאת תורת המנחה.
כל המנחות במשמע: הקרב אותה בני אהרן וגו'
יכול בפעור. יגיעה לדון מערבי של מזבח,
דהיינו לפני ה', שהיכל במערב והמזבח בחצר
ל"ב אמה רחבו ממצע באמצע העזרה, וכן
ההיכל ממצע באמצע העזרה זה מול זה ל"ב
אמה היכל ובתליו. חללו ב' ובתליו ר' אבהו ע"ב
בתל צפוני וששה בתל דרומי, נמצא מערבו
של מזבח לפני ה' דאין מפסיק כלום בינו לבין
ההיכל, דאלו אולם שלפני ההיכל פתוח הוא
ורחבו עשרים אמה ככל חללו של ההיכל: כנגד
חדה. כל מה שיכול לקרבו כלפי מערב, ובלבד
שיהא שם קצת דרום משום אל פני המזבח, דאי
לא כנגד חדה ליכא לפני ה' ככל שהרי חויות
ההיכל כלם כנגד חויות המזבח: ר' אלעזר אומר
כו'. דרושו למקרא בענין אחר, וכך דרושו, מתוך
שנאמר לפני ה' אל פני המזבח יכול יגישה
לאחר מתן רצה למערב רצה לדרומה, וה"ג לה
בתיב: או לדרומה של קרן אמרת. כך תשיבני
כל מקום שאתה מוצא כו'. דכיון דאפשר לקום
את שניהם תו לא תוקמה רצה זה עושה רצה

זה עושה אלא תפוס המקיים את שניהם: קיימתה לפני ה' במערב הא פיצד מגישה לדרומה של קרן, היג לה בתיב לדרומה של קרן ולא בעי כנגד חודה ותיכן קיימתה. הלא חזן
לכנגד חויות ההיכל הוא: קסבר האי תנא. ר' אלעזר: בליה מנחה בצפון קאי. בחלק צפוני של עזרה. ולית ליה דמזבח מן כנגד ההיכל ובתליו. נמצא דרומו של מזבח כנגד אמצע
פחת ההיכל, הלכך יגישה אל פני המזבח בדרום, ובלבד שיהא סמוך למערב, נמצא מקום את שניהם. וזה נמי אם היה מזבח משוך מעט מכנגד חויות דרומית ההיכל ולצפון שיהא
דרומו של מזבח כנגד ההיכל היה מצי לקום את שניהם. דכנגד ההיכל קרינן ביה לפני ה' ובלבד שיהא סמוך לקרן דהיינו אצל מערב. והא דנקט למשמע מנה בליה מזבח בצפון קאי,
משום דג' מוקללות הן בדרבנן. ר' יהודה אית ליה מזבח מן כנגד היכל ובתליו בפ"ק דיומא (ף טו), ור"א בן יעקב אית ליה בליה מזבח בדרום קאי. דאמר צפוני שהוא צד פני
מזבח, ור' יוסי הגלילי אית ליה בליה מזבח בצפון קאי בוקדים בפ' קדשי קדשים (ף טז), הלכך לר"א דהא דשמעי' ליה ע"ב דקאמר חויות דרומית של מזבח לבנים מכנגד חויות של
היכל הוא. ופליג אדרי"ו ואדרי"א בן יעקב, מוקמין ליה כר' יוסי הגלילי דס"ל דכליה מזבח בצפון, ולא מוקמין ליה במחלוקת רביעית: מאי ודיו. מאי תיסק ארעמיה דנבעי טפי מנחה
גופה. ולא הכלי שהיה בה אלא יכוף הכלי שיהא נוגע סלת למזבח: פסול. משום דהוה קמץ חסר: ספין. הוי כלי שרת דתניא (ומה ע"כ) כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשות,

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מוליכה אצל מוֹזַבָּה, דְּכֵתִיב 'וְהִנֵּי־שָׁה' (אצל) [אֶל] הַמִּזְבֵּחַ.
מבואר בברייתא מנישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של
קרן ודיו. שואלת הגמרא, מִלָּן שמקום הגשת המנחה הוא בחודה
של קרן מערבית דרומית, עונה הגמרא, דְּכֵתִיב 'וְזֹאת תִּזְרֹת
הַמִּנְחָה הַקֶּרֶב אֹתָהּ בְּנֵי אַחֲרֵי לִפְנֵי ה' אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' - משמע
שזו היא תורת כל המנחות. וְתִנָּא, לִפְנֵי ה', יָכוֹל בְּמַעַרְב - אם היה
כתוב רק 'לפני ה' היינו מפרשים שמנישה אל הקיר המערבי של
המזבח, תלמוד לומר אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ - לכך נאמר 'אל פני
המזבח, ופני המזבח הם בצד דרום ששם נמצא הכבש שעולים בו
למזבח. אִי אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יָכוֹל בְּדָרוֹם - ואם היה כתוב רק 'אל
פני המזבח, היינו מפרשים שמנישה אל הקיר הדרומי של המזבח,
תלמוד לומר לִפְנֵי ה' - לכך נאמר 'לפני ה' דהיינו לצד המערבי,
הא פִּיצַר - כיצד יתכן שינישה גם 'לפני ה' וגם 'אל פני המזבח,
אלא שמנישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו -
מנישה כנגד חודה של קרן דרומית מערבית, ובאופן זה נחשב
שהנישה גם 'לפני ה' וגם 'אל פני המזבח.
מביאה הגמרא שרבי אלעזר אומר, כיון שנאמר גם 'לפני ה' וגם 'אל
פני המזבח, יָכוֹל נִישָׁנָה בְּמַעַרְבָהּ שֶׁל קֶרֶן אוֹ לְדְרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן -
היינו יכולים לומר שיכול להנישה להיכן שיחפוץ, או לצד מערב של
הקרן ויקיים 'לפני ה' או לצד דרום ויקיים 'אל פני המזבח, אך אין
זה נכון משום שֶׁאִמְרַת - יש להשיב ולומר, שדוקא במקום שאי
אפשר לקיים דין אחד משני הפסוקים - בזה צריך לומר שכוונת
התורה היא שיעשה אחד מהשנים, אך בכל מקום שֶׁאִתָּה מוֹצֵא
שְׁנֵי מִקְרָאוֹת שֶׁאֵחָד מִקְרָאִים עֲצָמוֹ וּמִקְרָאִים דְּבָרֵי חֲבִירוֹ - שהדין
שנאמר בפסוק אחד ניתן ליישבו גם עם מה שנאמר בו וגם עם מה
שנאמר בפסוק השני, וְאֵחָד מִקְרָאִים עֲצָמוֹ וּמִבְּמַל דְּבָרֵי חֲבִירוֹ -
ואילו הדין שנראה מהפסוק השני מתיישב עם מה שנאמר בו עצמו
אך סותר את מה שנאמר בפסוק הראשון, מִנִּיחִין אֵת הַדִּין שֶׁנִּרְאָה
מהפסוק השני שֶׁמִּקְרָאִים עֲצָמוֹ וּמִבְּמַל דְּבָרֵי חֲבִירוֹ, וְתוֹפְסִין אֵת הַדִּין
שנאמר בפסוק הראשון שֶׁמִּקְרָאִים עֲצָמוֹ וּמִקְרָאִים חֲבִירוֹ, ולכן לגבי
הגשת המנחה, בְּשִׁאֲתָהּ אוֹמֵר לִפְנֵי ה' בְּמַעַרְב - אם נרצה לקיים
רק את מה שנאמר בפסוק 'לפני ה' ולהניש לצד מערב, בְּיִמְלָתָהּ
'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' בְּדָרוֹם לא נקיים כלל את מה שנאמר 'אל פני
המזבח' שמשמע שצריך להניש לצד דרום, וּבְשִׁאֲתָהּ אוֹמֵר 'אֶל פְּנֵי
הַמִּזְבֵּחַ' בְּדָרוֹם קִיַּמְתָּהּ לִצֵּד דְּרוֹם, אך אם נקיים את מה
שנאמר בפסוק 'אל פני המזבח' ונניש לצד דרום, נקיים גם את מה
שנאמר 'לפני ה' דהיינו לצד במערב, הָא פִּיצַר - להיכן יגיש ויקיים
את שני הדינים, מִנִּיֶּשֶׁה לְדְרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן - מגיש את המנחה לקיר
הדרומי של המזבח ואין צריך שיהיה כנגד חודה. שואלת הגמרא
וְהִיכֵן קִיַּמְתָּהּ בזה את מה שנאמר 'לפני ה', והרי התבאר של"ב
אמות של המזבח היו מכוונות כנגד היכל וקירותיו וזויות המזבח
אינם מכוונות כנגד ההיכל, נמצא שלא קיים 'לפני ה'. מבארת
הגמרא, אֲמַר רַב אֲשֵׁי קֶסֶבֶר הָאִי תָנָא בְּיִמְלָתָהּ מוֹזַבָּה בְּצִפּוֹן קָאִי
- רבי אליעזר סבר כשיטת רבי יוסי הגלילי, שכל ל"ב אמות המזבח
היו בצפון העזרה, כלומר שיש עשרה אמות הדרומיות של המזבח
בלבד היו כנגד חציו הצפוני של ההיכל, נמצא שאף העומד בצד
הקיר הדרומי של המזבח עומד כנגד ההיכל, ומניש את המנחה לקיר
הדרומי סמוך ביותר למערב, ובכך מקיים גם את מה שנאמר 'לפני
ה' שהרי הוא כנגד ההיכל, וכן את 'אל פני המזבח' שהרי מגיש לצד
דרום.
שואלת הגמרא מֵאִי כוונת הברייתא במה שאמרה וְדִּיּוֹ - ומשמע
שהיינו סבורים שיש לו לעשות יותר. ומשיבה, אֲמַר רַב אֲשֵׁי,
אֵיצְטְרִיף - הברייתא הוצרכה לומר כן משום שסִלְקָא דְּעִתָּךְ
אֲמִינָא תִּיבְעֵי הַנִּשְׁתַּ מִּנְחָה גּוֹפָה - היינו סבורים שאין די בהגשת
הכלי עם המנחה למזבח אלא צריך לכופף את הכלי ולהקריב את
סולת המנחה עצמה שתהיה נוגעת במזבח, קִמְשַׁמְעֵי לָן שְׂדֵי בְּנִיגֵית

שסדר בדיקת הסוטה הוא, שתחילה מוחים את מגילת סוטה אל
המים ומִשְׁקָה את המים, וגם לאחר שהשקוה משאירים את המנחה
על ידיה וְאַחֵר כִּד מְקַרֵּיב אֵת מִנְחָתָהּ, ולכן הוכרח לומר שהטעם
שרצתה התורה ליגעה כדי שתודה ולא תיבדק הוא משום שחסה
עליה שלא תמות, דִּאי מְשֻׁם מְגִלָּה שֶׁלֹּא תִימָחַק, מדוע ממשיכים
ליגעה הָא כְּבֵר אִימְחִיקָא לָהּ.
כָּל הַמִּנְחֹת כּוֹ, מקשה הגמרא וְרִמִּינָהּ, שנינו בברייתא כִּד
מִנְחֹת פִּיצַר, אֲדָם מְבִיא מִנְחָה מֵתוֹךְ בֵּיתוֹ בְּקִלְתוֹת - כעין סלים
שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב, וְנִתְּנָה כְּשִׁמְעִי לעזרה לתוך כְּלֵי שֶׁרֶת
וּמִקְדָּשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת - הבינה הגמרא שכשנותן את המנחה בכלי
שרת צריך שתהיה דעתו שהכלי יקדשה, וְנִתְּנָה עֲלֶיהָ בַּעַל הַקֶּרֶן
שִׁמְנָה וְלִבְנוֹתָהּ וּמוֹלִיכָהּ אֶצֶל בְּהֵן, וְכֵן מוֹלִיכָהּ אֶצֶל מוֹזַבָּה
הַחִיצוֹן וּמִנִּישָׁה - שיעד הכלי בקרן דרומית מערבית כנגד חודה
שֶׁל קֶרֶן, וְדִיּוֹ דִּי בִכָּךְ. וּמִסְלָק הַכּוֹחַ אֵת הַלְבוּנָה שֶׁבְּתוֹךְ הַכָּלִי לִצֵּד
אֲחֵר שֶׁל הַכָּלִי, כדי שלא יתערב בקומץ חלק מן הלבונה, וְקוֹמֵץ -
נוטל הכהן בקמיצתו מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְּרַבָּה שִׁמְנָה - ממקום שהמנחה
בלולה היטב בשמן, וְנִתְּנָה לְתוֹךְ כְּלֵי שֶׁרֶת אַחֵר וּמִקְדָּשָׁה בְּכָלִי
שֶׁרֶת בִּשְׁנֵית, ולהלן יתפרש טעם הדבר. וּמִלְקָט אֵת לִבְנוֹתָהּ
שְׁנוֹתָהּ בְּכָלִי הָרֵאשׁוֹן וְנִתְּנָה עַל גִּבּוֹ - על גבי הקומץ, (ומעלה
אוֹתוֹ לִפְנֵי מוֹזַבָּה) וּמַעֲלָהּ - את הקומץ שהלבונה נתונה על גביו
וּמִקְטִירוֹ בְּכָלִי שֶׁרֶת, וּמוֹלִחוֹ וְנִתְּנָה עַל גִּבּוֹ הָאִישִׁים שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ.
לאחר שֶׁקָּרַב הַקּוֹמֵץ, שִׁירִיתָ שֶׁל הַמִּנְחָה שְׁנוֹתָהּ בְּכָלִי נֶאֱכָלִין
לְכֹהֲנִים, וְרִשְׁאֵין הַכֹּהֲנִים לִיתֵן לְתוֹכָהּ - לתוך השיריים יִין וְשִׁמֵּן
וְדָבַשׁ, וְאִין אֲסוּרִין לעשות בשיירי המנחה אֶלָּא מִלְחָמִין - לגרום
לדם שיחמיצו. מבארת הגמרא הקושיא מהברייתא, קִתְּנִי מִיָּהָ,
שהביאו את המנחה מבית בעל הקרן בְּקִלְתוֹת שֶׁל כֶּסֶף וּבְקִלְתוֹת
שֶׁל זָהָב ורק לאחר הבאתה לעזרה הניחיה בכלי שרת, ואילו במשנה
מבואר שאף תחילתן בכלי שרת. מתרצת הגמרא, אֲמַר רַב פֶּפְאָ
אִימָא בְּכָלִים הָרֵאשׁוֹן לְכָלִי שֶׁרֶת - אין כוונת המשנה שנותנה
מתחילה בכלי שרת, אלא שנותנה בכלים הראויים לקדשן ולעשות
מהם כלי שרת. מדייקת הגמרא, מְכַלֵּל - משמע מהמשנה דְּפִסְפָּה
מְצִרִית לֹא חֲזָא - אינה ראויה להיות כלי שרת ולכן אין מביאין בה
אלא מנחת סוטה. כְּמָאן, דִּלָּא פְּרִי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה - דין זה הוא
כדעת רבי ולא כרבי יוסי ברבי יהודה, דְּתִנָּא כְּלֵי שֶׁרֶת שֶׁשִּׁשְׁאָן שֶׁל
עֵץ, רַבִּי הוֹסִיל וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה מְכַשִּׁיר - והבינה הגמרא
שהטעם שכפיפה מצרית אינה ראויה לכלי שרת הוא משום שעשויה
מעץ וכרבי, אך לדעת רבי יוסי ברבי יהודה גם כפיפה מצרית ראויה
לכלי שרת. דוחה הגמרא אֲפִילוּ תִימָא שמשנתנו סוברת כְּרַבִּי יוֹסִי
בְּרַבִּי יְהוּדָה, מכל מקום כפיפה מצרית אינה ראויה לכלי שרת,
אִימָר דְּאֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה בְּחִשּׁוֹבִין - שאף רבי יוסי ברבי
יהודה לא הכשיר לכלי שרת אלא כלי עץ חשובים אך בְּפִחוֹתֵין מִי
אֲמַר - וודאי לא סבר שעושים כלי שרת מדברים פחותים ובזויים
ככפיפה מצרית, שהרי מי לִית לִיה לְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה
'הַקְרִיבָהּ נָא לְפִתְחָהּ' - וכי לא סבר רבי יוסי ברבי יהודה את הלימוד
מהפסוק 'הקריבנה נא לפתחך היצרן או הישא פניך', שאין להביא
מדברים פחותים.
מבואר בברייתא וְנִתְּנָה לְכָלִי שֶׁרֶת וּמִקְדָּשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת, סברה
הגמרא שכשמניח את המנחה בכלי שרת עליו להתכוון שהכלי
יקדשה, שִׁמְעָתָ מִיָּה כְּלֵי שֶׁרֶת אִין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מַדְעָת - ומוכח
שכלי שרת אינם מקדשים את מה שבתוכם אלא אם כן הנותן
מתכוון לכך. דוחה הגמרא, אִימָא כוונת הברייתא היא שְׁנוֹתָהּ
בְּכָלִי שֶׁרֶת לְמִקְדָּשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת - הטעם שהצרכה התורה להניח
את המנחה בכלי שרת, הוא כדי שתתקדש המנחה בכלי, אך אף אם
אינו מתכוון שהכלי יקדשה הכלי מקדשה. וְנִתְּנָה עֲלֶיהָ בַּעַל הַמִּנְחָה
שִׁמְנָה וְלִבְנוֹתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר וְצִקַּע עֲלֶיהָ שִׁמֵּן וְנִתְּנָה עֲלֶיהָ לְבִנְיָהּ.
וּמוֹלִיכָהּ אֶצֶל בְּהֵן, דְּכֵתִיב 'וְהִנֵּי־שָׁה' אֶל בְּנֵי אַחֲרֵי וְנִי, וְכֵן

המשך ביאור למס' סוטה ליום אחד עשר לעומר עמ' א

כל העוסק בנגון מתמסכן - בא לידי עניות. במה שנאמר שבנו
 "את פתם ואת רעמסם", אין אלו שתי ערים אלא עיר אחת,
 ונחלקו רב ושמואל, חד אמר פיתום הוא שמה של העיר, ולמה
 נקרא שמה רעמסם, כיון שראשון ראשון מתרוסס - כל קצת
 שהיו בונים, היה מתמוטט ונופל, וחזרו ובנוהו ושוב נפל. וחד אמר
 רעמסם שמה של העיר, ולמה נקרא שמה פיתום, כיון שראשון
 ראשון פי תהום בולעו - כל קצת שהיו בונים, היה נבלע באדמה.
 "וכאשר יענו אותו בן ירבה וכן יפריץ", שואלת הגמרא, בן רבו
 וכן פריצו מיכני ליה. מתרצת הגמרא, אמר ריש לקיש, רוח
 הקדש מבשרתן לישראל, ואומרת למצרים לא תועיל עצתכם
 למעט את ישראל, אלא "בן ירבה וכן יפריץ".
 "ונקצו מפני בני ישראל", דורשת הגמרא, ויקצו' הוא מלשון
 קוצים, מלמד שהיו ישראל דומין בעיניהם של המצרים בקוצים,
 שבראותם שישראל פרים ורבים היה נדמה להם כאילו עיניהם
 וגופם מליאים קוצים.
 "ויעבדו מצרים את בני ישראל"

שהרי על ישראל מינו שרי מיסים. מתרצת הגמרא, תנא רבי
 אלעזר ברבי שמעון, וישימו עלי' - היינו על פרעה, מלמד
 שהביאו מלכין - דפוס שבו מייצרים את הלבנים, ותלו לו לפרעה
 בצוארו, וכל אחד ואחד מישראל שאמר להם איסמנים אני -
 ממונק אני ואיני יכול לעשות מלאכה, אמרו לו כלום איסמנים
 אתה יותר מפרעה המשתתף אף הוא בעשיית המלאכה. לפי דרשה
 זו מוסיפה הגמרא לדרוש, 'שרי מיסים' - דבר שמישים (לבנים),
 המלבן שתלו לפרעה היה דבר המרגיל ומשים את הבריות בעבודה.
 כיוצא בזה יש לשאול על הפסוק "למען ענתו בסבלתם", [ענותם
 מיכני ליה], אלא יש לבאר, למען ענותו - לפרעה - בסבלותם
 ד'ישראל' - המצרים עינו את פרעה כדי שכתוצאה מכך אף ישראל
 יטו שכבם לסבל ולעבוד.
 "ובן ערי מסכנות לפרעה", רב ושמואל נחלקו בביאור הפסוק,
 חד מהם אמר, שמסכנות את בעליהן - שעל ידי העבודה
 שהעבירו המצרים את ישראל באותם ערים, הסתכנו המצרים
 לטבוע בים, וחד אמר שמסכנות - מדלדלות את בעליהן - שעל
 ידי עבודתו זו נגרם למצרים שרוקנם ישראל מנכסיהם. דאמר מר,

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' ב

"ותאמר לה בת פרעה חיליכי את תילד תהא והינקה לי ואתן את
 שכר, ותקח האשה הילד ותניקה", מבארת הגמרא, אמר רבי
 חמא ברבי חנינא, נורקה בה רוח נבואה והיא מתנבאה, ואינה
 יודעת מה מתנבאה, שלשון 'חיליכי' בנטריקון, היינו הא - תינוק
 זה, שליכי - שלך הוא, ואכן כך הדבר שהרי היה בנה של יוכבד.
 הניקי אותו 'ואני אתן את שכרד', אמר רבי חמא ברבי חנינא לא
 דיין לצדיקים שמתחוררין להן את אבידתן, אלא שנותנין להן
 שכרן על כך.
 נאמר בפסוק לאחר קריעת ים סוף, 'ותקח מרים תנביאה אחות
 אהרן את התף וגו'', שואלת הגמרא, מפני מה נאמר אחות אהרן,
 ולא נאמר אחות משה. ומשיבה, אמר רב עמרם אמר רב, ואמרי
 לה אמר רב נחמן אמר רב, מלמד שהיתה מרים מתנבאה בן,
 עוד בטרם נולד משה, כשהיא רק אחות אהרן ולא אחות משה,

הקב"ה, וכי פה שעתיד לדבר עם השכינה, וינך דבר טמא -
 מאשה שאכלה דברים טמאים, והתינוק טועם בחלבה את הדברים
 הטמאים. וכיון שלא רצה לינוק מהן, אמרה לה מרים, האלך ואקרא
 לאשה מן העבריות שתניקהו. והיינו דבתבי 'את מי יורה דעה
 ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב וגו'', ומבארת הגמרא, למי יורה
 דעה - למי לימד הקב"ה תורה, ולמי הוא יבין שמועה, לגמולי -
 למי שהבדיל עצמו ונגמל מחלב טמא, ולעתיקי - למי שהעתיק
 עצמו משרים טמאות.
 "ותאמר לה בת פרעה לבי וגו'", אמר רבי אלעזר מה שאמר
 'העלמה' מלמד, שהלכה מרים להביא את מינקת ב'ריות בעלמה
 - כנערה שכל כוחה עליה. ורבי שמואל בר נחמני אמר מה
 שנאמר 'העלמה' היינו שהעלימה את דבריה - שלא אמרה שהיא
 אחותו ומביאה את אם הילד.

המשך ביאור למס' סוטה ליום ארבעה עשר לעומר עמ' ב

ומשמנה' - ומשמע שהקומץ הוא ממקום שיש בו ריבוי שמן.
 עוד מבואר בברייתא ונותנו לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת.
 שואלת הגמרא למה לו להניחו שוב בכלי שרת שיקדשו הא קדשה
 חדא וימא - הרי כבר נתקדשה כל המנחה בהנחתה בכלי שרת
 להיות קדושה בקדושת הגוף. עונה הגמרא מיד, דתוח אדם -
 עושים כן משום שדין הקומץ כדין דם הבהמה הוא. דם אף על גב
 דקדישתיה סבין בצואר בהמה, חדר מקדיש ליה בכלי שרת,
 כשם שלגבי הדם - אף שכבר התקדש בשעת השחיטה על ידי הסבין
 שהוא כלי שרת, מכל מקום צריך לחזור ולקבל את הדם בכלי שרת
 כדי לקדשו שנית, הקא נמי לא שנא - אף קומץ המנחה דינו כן
 שצריך לחזור ולקדשו אף שכבר קדש בכלי.
 עוד מבואר בברייתא וימלקט את לבנותה ונותנה על גביה. מבארת
 הגמרא שלמדו כן מדבתבי 'ואת כל הלבנה אשר על המנחה' -
 דהיינו שהלבונה נמצאת על המנחה, כלומר על הקומץ העומד
 להקטרה, שהרי מקטיר הקומץ והלבונה יחד. ומעלהו

הכלי במזבח. שואלת הגמרא ואימא הכי נמי - מניין לתנא של
 הברייתא שהדין כן, אולי באמת צריך להגיש את המנחה עצמה אל
 קיר המזבח. ומשיבה, אמר רבא 'התקריבה אל תבהו וגו' והנישה
 אל המזבח, חוקשה הגשת הכהן למזבח להקרבת הבעלים לכהן,
 מה התקריבה אצל כהן בכלי אף הנשה אצל מזבח בכלי. - שכשם
 שנותנת המנחה לכהן הוא בכלי, אף הגשת הכהן למזבח יעשה בכלי.
 עוד מבואר בברייתא ומסלק את לבנותה לצד אהר. מבארת
 הגמרא שעושה כן כי יחייב דלא תקומץ פהר מנחה - כדי
 שכשיקומץ את המנחה לא יטול בקומצו משהו מן הלבונה, כדתנן
 קמין ועלה בידו צידור או גרר מלח או קורט לבונה פסול - אם
 נתערב בקומץ המנחה משהו מהלבונה המנחה פסולה, מפני
 שהקומץ צריך להיות שלם מסולת המנחה, וכשיש בו משהו לבונה
 חסר בו סולת כשיעור הלבונה.
 עוד מבואר בברייתא וקומץ מקומם שנתרבה שמנה. שואלת
 הגמרא מנין שהדין כן, ומשיבה, דבתבי, וקמץ משם מלא קמצו
 מקמיתה ומשמנה, וכן נאמר 'הקטיר הכהן את אוזרתה מן'רשה

ישעיה פרק ס ז-טז

ז כִּלְצָאן קִדְרִי יִקְבְּצוּ לְךָ אֵילֵי נְבוֹת יִשְׁרָתוֹנָךְ יַעֲלוּ עַל־רִצְוֹן מִזְבְּחִי וּבֵית תַּפְאֲרָתִי אֶפְאֵר: ח מִי־אֵלֶּה פָּעֵב תַּעֲוִפֶינָה וּכְיוֹנִים אֶל־אַרְפְּתִיהֶם: ט פִּירִי אֵיִים יִקְוּ וְאֲנִיּוֹת תִּרְשִׁישׁ פָּרַאשָׁנָה לְהֵבִיא בְּנֶיךָ מִרְחוֹק כִּסְפֶם וְזָהָבָם אֲתָם לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֶאֶרְךָ: י וּבְנֵי בְנֵי־נֶכֶד חֲמֹתֶיךָ וּמְלִכֵיהֶם יִשְׁרָתוֹנָךְ כִּי בְקִצְפִי חֲפִיתֶיךָ וּבְרִצְוֹנִי רַחֲמֶיךָ: יא וּפְתָחוּ שַׁעְרֶיךָ תָּמִיד יוֹמָם וּלְיָלָה לֹא יִסְגְּרוּ לְהֵבִיא אֵלֶיךָ חֵיל גּוֹיִם וּמְלִכֵיהֶם נְהוּגִים: יב כִּי־הִגְוִי וְהַמְמַלְכָּה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּךָ יֵאָבְדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֵב יִחָרְבוּ: יג כָּבוֹד תִּלְבְּנוֹן אֵלֶיךָ יָבֹא בְרוֹשׁ תִּדְהָר וּתְאֲשֹׁר יַחְדוֹ לְפָאֵר מְקוֹם מְקֻדְּשִׁי וּמְקוֹם רַגְלִי אֲכַבֵּד: יד וְהִלְכּוּ אֵלֶיךָ שְׁחוֹחַ בְּנֵי מַעֲנִיךָ וְהִשְׁתַּחֲוּ עַל־כַּפּוֹת רַגְלֶיךָ פֶּלִימְנָאֲצִיךָ וְקִרְאוּ לְךָ עִיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: טו תַּחַת הַיִּוִּתֶיךָ עֲזוּבָה וּשְׁנוּאָה וְאֵין עוֹבֵר וּשְׁמַתִּיךָ לְגֹאֲוֹן עוֹלָם מִשּׁוֹשׁ דָּוָר וְדָוָר: טז וַיִּנְקַתְּ חֶלֶב גּוֹיִם וְשֹׁד מְלָכִים תִּינְקִי וַיִּדְעַתְּ כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב:

רש"י

ל' כבד ע"ש שפתיחתך פתיחת עולם פתיחת תמיד כמו שבר מל' שבירה כך מלשון פתיחה ט"ש אובירט"ש בלע"ז: (יג) ברוש תדהר ותאשור. מיני עצי יער לבנון: (יד) ציון קדוש ישראל. ציון דאיתרעני בה קדישא דישאל ציון של קדוש ישראל: (טז) ושד מלכים. ל' שדים ותינקי יורה עליו:

(ז) אילי נביות. דכרי נביות: (ט) בראשונה. כמו כבראשונה בימי שלמה כעניין שנא' (מ"א י') כי אני תרשיש למלך בים אחת לשלש שנים תבא אני תרשיש וגו', תרשיש שם הים: לשם ה' אלהיך. שנקרא עליך כי ישמעו שמעו ושם גבורתו ויבואו: כי פארך. נתן לך פאר: (י) וברצוני. ובהריצותי לך אימונ"א פייזמנ"ט בלע"ז: (יא) ופתחו שעריך תמיד. ל' פתוח ממשקולת

מצודת ציון

(ז) נביות. שם מקום ישבו שם מבני ישמעאל כמ"ש בכור ישמעאל נביות (בראשית כה). ישרתונך. יהיו לצורכך וכמוהו את בגדי השרד לשרת בקודש (שמות לה): (ח) כעב. כענן: תעופינה. מלשון עפפה ופריחה: ארובותיהם. מלשון ארובה וחלון כמו וארובות השמים (בראשית ז) ור"ל חלונות השוכך והוא מקום מדורם: (ט) יקו. ענין אסיפה כמו יקו המים (בראשית א): ואניו. ספינות: (י) בקצפי. מלשון קצף וכעס: (יב) חרב יחרבו. מלשון חורבן: (יג) הלבנון. שם יער בארץ ישראל: ברוש וגו'. שמות מיני אילנות חשובים: (יד) שחוח. ענין כפיפה והשפלה כמו תחתיו שחחו עזרי רהב (איוב ט): מעניך. מלשון עינוי: כפות רגליך. כמו שנקרא שטיחת היד כף היד כן נקרא שטיחת הרגל כף הרגל: מנאציק. ענין בזיון כמו נאצו האנשים את מנחת ה' (ש"א ב): (טו) תחת. במקום: לגאון. ענין ממשל רב: מושש. ענין שמחה: (טז) וינקת. מלשון יניקה: ושוד. מלשון שדים: תינקי. מלשון יניקה: אביר. ענין חוזק:

מצודת דוד

(ז) כל צאן קדר. הצאן שבארץ קדר המה מובחרים: יקבצו לך. יאספו להביאם אליך: אילי נביות. האילים שבנביות המה מובחרים: ישרתונך. יהיו לך לצרכך: יעלו וכו'. הוא כמו הפוך יעלו על מזבחי לרצון כמו כל תשא עון (הושע יד) ורבים כמוהו: ובית תפארת. זהו בהמ"ק: אפאר. כי האומות יביאו שמה מנחת כסף וזהב: (ח) מי אלה. כאילו הבריות ישאלו על בני הגולה מי אלה אשר ממהרים לשוב כעפפת הענן וכיונים הממהרים לעוף אל ארובותיהם הם חלונות השוכך: (ט) איים יקו. יושבי איי הים יאספו לבוא אלי והאניו ההולכות על ים תרשיש הם יתעוררו בראשונה להתאסף ולהביא בניך וכו': כספם וכו'. להביא מנחה לה': לשם ה'. כ"ז יהיה בעבור פרסום שם ה': ולקדוש ישראל. כפל הדבר במ"ש: כי פארך. אשר נתן לך פאר והדר וחשיבות: (י) חומותיך. חומות הערים: ישרתונך. ישמשו אותך: כי בקצפי. ר"ל כל הבאה עליך לא היה בדרך הטבע כי לשעבר הכיתי אותך בקצפי ולזה היית בתכלית השפלות ועתה רחמתי אותך ברצוני הטוב ולזה תמשול ממשל רב:

(יא) ופתחו וכו'. יהיו פתוחים ועומדים: יומם וכו'. כפל הדבר במ"ש: חיל גוים. עושר העוים: (יג) כבוד הלבנון. האילנות הנכבדים שביער הלבנון יביאו אליך והם ברוש תדהר ותאשור כולם יחדיו: לפאר. לבנות בהם מקום מקדשי בנין מפואר: ומקום רגלי אכבד. בית המקדש יבנה בנין מכובד ואחז במשל כאילו המקום יושב על הכסא אשר בשמים ורגליו יורדים לנוח בבה"מ כמו והשתחוו להדום רגליו (תהלים צט): (יד) שחוח. ככפיפה ובהכנעה: על כפות רגליך. ר"ל עד סמוך לארץ: עיר ה'. עיר של ה' ציון של קדוש ישראל וכפל הדבר במ"ש: (טו) תחת. במקום שהיית עזובה ולא היה מי מתחבר עמך והיית שנואה לכולם ואין מי עובר בארצך לשאול לשלום לך: ושמתך. במקום זה אשים אותך להיות מושלת עד עולם ולהיות מלאה מושש בכל ימי הדורות: (טז) וינקת. הוא דרך משל לומר שתאכלי טוב האומות: ושד וכו'. כפל הדבר במ"ש: וידעת. אז תכיר שלא במקרה בא הדבר רק הוא בעבור שאני ה' מושיעך ואביר יעקב הוא גאלך:

איוב פרק מא יז-כג

יז מִשְׁתּוֹ יִגְוְרוּ אֵלִים מְשֻׁבְּרִים יִתְחַטְּאוּ: יח מְשֻׁיְגָהוּ חֶרֶב בְּלִי תִקּוּם חֲנִית מִפֶּעַ וְיִשְׂרִיָּה: יט יִחְשֹׁב לְתַבֵּן בְּרוֹל לַעֲץ רִקְבֹּן נְחוּשָׁה: כ לֹא יִבְרִיחֵנוּ בֶן־קֶשֶׁת לִקֵּשׁ נִהְפְּכוּ־לֹ אֲבָנֵי־קֶלַע: כא פֶּקֶשׁ נִחְשְׁבוּ תוֹתַח וְיִשְׁחָק לְרַעַשׁ פִּדּוֹן: כב תַּחְתּוֹ חֲדוּדֵי חֶרֶשׁ יִרְפַּד חֲרוּץ עֲלֵי־טִיט: כג יִרְתִּיחַ כַּסִּיר מְצוּלָה יִשׁ יָשִׁים כְּמִרְקָחָה:

רש"י

וישחק לרעש כידון. לרעש מהומת בעלי מלחמות נוטלי כידון הוא משחק ומטייל שאינו מתיירא מפניהם: (כב) תחתיו חדודי חרש. במקום חניתו יש זהרורי שמש כי סנפירים שלו אשר תחתיו בבטנו מאירות ומזריחות כשמש: חדודי. כמו חרב חדה שהיא שנונה צחה ומלובנה וע"ש כך קורא לזהרורי חדודי: חרש. שמש כמו האומר לחרס לא יזרח וגו' (לעיל ט) בטרם תבא החרס' (שופטים יד): ירפד חרוץ עלי טיט. מלה כפולה ירפד חרוץ מוסב על חדודי חרס עלי טיט מוסב על תחתיתו במקום שהוא שם על החול זה טיט ריפודו מזריח כזהב חרוץ כעניין שנא' רפידתו זהב (שיר ג) חרוץ מין זהב כעניין שנא' מחרוץ תבואתה (משלי ג) טוב פריה מחרוץ ומפז (שם ח), ירפד ל' מצע ומשכב כמו רפידתו זהב (שיר ג): (כג) ירתיה כסיר מצולה. כסיר קטן נפוח שמעל' מהרה רתיחו' תכופות ורצופות כן הוא מרתיה את המצולה שהיא גדול' ועמוק': ים ישים כמורקחה. כמקחת ריקוח בשמים שהיא מעורה ומעורבת כמו כן ישים ויערב את הים כשהוא זו ממקומו:

(יז) משתו יגורו אלים. מפחדו מתיראים גבורים וחזקים בין דגים בין שאר בריות: משבירים יתחטאו. גלי הים שקרוין משברים הן חסרין לפניו שהוא שוברתן בפריחתו כאשר הוא פורח וצף בגלי הים: יתחטאו. ל' חסרון כמו (מ"א א) והייתי אני ובני שלמה חטאים: (יח) משיגהו חרב בלי תקום. גבור המשיגהו להלחם בחרב לא יתקיים חרבו כי הוא ישברנה: חנית מסע ושריה. וכן כל כלי מלחמה הללו שביד המשיג לא יתקיימו ולא יעמדו לפניו של לוחט, מסע י"ל שהוא א' מכלי מלחמה כמו חרב וחנית ושריה וי"ל מסע דוגמת אבן שלימה מסע וגו' (שם יג) וזהו פתרונו חנית מסע שהוא גדול ואינו נוח לטלטל כל כך מפני שהוא גדול וחזק מאוד כענין שנא' בגלית הפלשתי וחץ חניתו כמנור אורגים ולהבת חניתו שש מאות וגו': ושריה. שריון: (יט) יחשוב לתבן ברול. כלי זיין של ברזל חשובים לפניו כתבן וכלי זיין של נחושת הם לפניו כרקבות עץ: (כ) לא יברחנו בן קשת. לא יברח מפני בעל קשת וחצי' ואבני בלסתרא' הרי הן לפניו כקש: (כא) תותח. הוא כלי זיין ופתרונו לפי עניינו:

מצודת ציון

(יז) משתו. כמו משאתו באל"ף והוא מל' נשא ורוממות: יגורו. יפחדו כמו ויגר מואב (במדבר כב): אילים. חזקים כמו אל גוים (יחזקאל לא): משבירים. כן יקראו גלי הים כמו משבירין וגליך (יונה ב) ע"ש שנראים כמשברים את הים ואף המה יושברו מעצמן: יתחטאו. ענין חסרון כמו קולע באבן אל השערה ולא יחטיא (שופטים ט): (יח) חנית מסע ושריה. הם שמות כלי זיין: (כ) בן קשת. אמר בדרך השאלה על החץ היוצא מן הקשת כבן היוצא מן האם: קלע. כן שם הכלי אשר יורקו בו האבנים וכן כף הקלע (ש"א כה): (כא) תותח. שם כלי מה עשוי לזרוק בו אבנים גדולות להפיל החומה: כידון. מין חנית או רומח: (כב) חדודי. מל' חד וחריף: חרש. כמו חרס בסמ"ך: ירפד. ענין הצעה למשכב כמו רפדתי יצועי (לעיל יז): חרוץ. מל' חריצים וחדודים כמו למורג חרוץ (ישעיה מא): עלי. כעלי ותחסר כ"ף הדמיון: (כג) כסיר. כעין קדרה כמו סיר הבשר (שמות וז): מצולה. עומק הים כמו ותשליכני מצולה (יונה ב): כמורקחה. ענין ערוב כן רוקח מורקחת (שמות ל):

מצודת דוד

(יז) משתו. מרוממותו יפחדו אף החזקים: משבירים יתחטאו. כשהוא שט בים יחסרו הגלים כי מבלבל הגלים ומקלקלם: (יח) משיגהו. הלוחמים עמו להשיגו בחרב לא תקום בידם זאת המלחמה כי לא ינצחהו בחרב וכן הלוחמים בחנית או במסע או בשריה לא ינצחהו עמהם: (יט) יחשוב. כי כלי ברזל נחשב למולו לתבן וכלי נחושת לעץ נחשב כי לא יזיקהו באלה: (כ) בן קשת. החץ לא יברית אותו כי לא יפחד ממנה: נהפכו לו. למולו נהפכו אבני קלע לקש ר"ל לא יזיקו לו כמו שאין הקש מזיק כאשר יקלעם על מי: (כא) תותח. אבני תותח: לרעש כידון. להמית כל בעלי כידון: (כב) חדודי חרש. סלעים חריפים דומים לחרסים חדים המה לו מתחת והוא שוכב עליהם ולא ירגיש בהם: ירפד. יציע לעצמו דבר חד מלא חריצים וישכב עליו כעל טיט והוא כפל ענין במ"ש: (כג) ירתיה. בהחוס היוצא מן הבל פיו ירתיה עומק הים כסיר העומד אצל האש: כמורקחה. כמו שהרוכלים עושים המרקחות ממניי הבשמים מעורבים יחד כן יערבב כל אשר בים עם הרתיחה כי כן דרך תבשיל המרתיה להיות מעורב ומבולבל מן חוזק הרתיחה:

ה האשה שאמרה: אשת איש הייתי וגרשה אני – נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם יש עדים שהיתה אשת איש, והיא אומרת: גרשה אני – אינה נאמנת. אמרה נשפתי וטהורה אני – נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם יש עדים שנשפתי, והיא אומרת: טהורה אני – אינה נאמנת. ואם משנשאת באו עדים – הרי זו לא תצא.

ו שתי נשים שנשבו, זאת אומרת: נשפיתי וטהורה אני, וזאת אומרת: נשפיתי וטהורה אני – אינן נאמנות. ובזמן שהן מעידות זו את זו – הרי אלו נאמנות.

ז וכן שני אנשים, זה אומר: פהן אני, וזה אומר: פהן אני – אינן נאמנים. ובזמן שהן מעידין זה את זה – הרי אלו נאמנים.

ח רבי יהודה אומר: אין מעלין לכהנה על פי עד אחד. אמר רבי אלעזר: אימתי? במקום שיש עוררין. אבל פירוש ברטנורה

ה אם משנישאת. לא נישאת ממש, אלא אם משהתירה לנשא באו עדים שנשכית: לא תצא. מהתירה הראשון, ותנשא לכתחלה. אבל אם באו עדים שנממאת, אפילו היו לה כמה בנים תצא:

ו שתי נשים שנשבו, שיש עדים שנשבו: שמעידות זו את זו. כל אחת אומרת חברתי טהורה: הרי אלו נאמנות. דבשבויה הקלו להכשיר עד אחד ואפילו עבר ואפילו אשה ואפילו קמן מסית לפי תומנו. ובלבד שיעיד העד שלא פירש ממנה משעה שנשכית עד שיצאה מרשות הגוים:

ז אינן נאמנים. ליתן להם תרומה: ובזמן שהן מעידין זה על זה. שכל אחד אומר אני וחברי כהן: ר' יהודה אומר אין מעלין לכהנה ע"פ עד אחד. אפילו היכא דליכא גומלין, וכ"ש הכא דאיכא למיחש לגומלין, העד אתה עלי ואני עליך: עוררין.

משניות מבוארות – קהתי

אף על פי שלא ידעו שיש עדים שנשבו, מכל מקום אינן נאמנות לומר שטהורות הן, שהרי אין כאן "הפה שאסר הוא הפה שהתיר". ובזמן שהן מעידות זו את זו – שכל אחת מהן מעידה גם על חברתה שהיא טהורה, הרי אלו נאמנות – ומותרות להינשא לכהן, שבשבויה הקלו להאמין עד אחד, ואפילו אשה. ואף על פי שיש לחשוש כאן לגומלין, שמא כל אחת אמרה לחברתה: "העדי את עלי ואני אעיד עליך", מכל מקום הקלו חכמים בשבויה להאמין אף לעדות כזאת של כל אחת מהן על חברתה.

יום שני

באור משנה ז

בשתי המשניות הקודמות, וכן בפרק א (משניות ח-י), למדנו בענין נשים שהורעה חזקת כשרותן להינשא לכהן. כן הוכרנו בבאור משנה י (בפרק א), כי "מעלה עשו חכמים ביוחסין", והצריכו "רוב אנשי העיר" וגם "רוב סניח", שהיו כשרים, כדי להכשיר את האנוסה לכהונה. הלכות אלו יסודן בחוקי התורה המיוחדים, שנצטוו בהם הכהנים, כדי לשמור על ייחוסם, שהיה קדושתם (עיי' ויקרא פ' אומר). והנה, לאחר ששינוי במשניות הקודמות בענין שבויה, שעד אחד נאמן לומר שהיא טהורה, ואפילו במקום שיש לחשוש לגומלין, באות שתי המשניות שלפנינו (ז-ח) ללמד דין "עד אחד" ביחס לכהנים, ונחלקו כאן תנאים, אם "מעלים לכהונה על פי עד אחד", כלומר אם עד אחד נאמן להעיד על אדם שהוא כהן. בגמרא מבואר, שאף התנא של משנתנו סובר, שלענין ייחוסין, היינו להשיאו אשה "מיוחסת", אין עד אחד נאמן להעמיד אדם בחזקת כהן, אבל נאמן הוא להאכילו בתרומה. וכן שני אנשים – הבאים ומעידים על עצמם שהם כהנים, וזה אומר: פהן אני, וזה אומר: פהן אני – כל אחד מהם מעיד רק על עצמו שהוא כהן, ואינם מעידים זה על זה, אינן נאמנים – ליתן להם תרומה. ובזמן שהן מעידין זה את זה – שכל אחד מהם אומר: אני כהן וחברי כהן, הרי אלו נאמנים – לאכול בתרומה, שלענין תרומה מעלים לכהונה על פי עד אחד.

באור משנה ח

רבי יהודה אומר: אין מעלין לכהנה על פי עד אחד – רבי יהודה חולק על המשנה הקודמת וסובר, שאין עד אחד נאמן להעמיד אדם בחזקת כהן, ואפילו במקום שאין לחשוש לגומלין, ומכל שכן כשהם מעידים זה את זה, שיש כאן לחשוש לגומלין, שמא כל אחד אמר לחברו: העד אתה עלי, ואני אעיד עליך. בגמרא מבואר, שלדעת רבי יהודה "מעלין מתרומה ליוחסין". כלומר הוראים שמאכילים תרומה לאדם בחזקת כהן, מעידים עליו בכל מקום שהוא כהן, ומעלים אותו ליוחסין, היינו שאף משיאים לו אשה "מיוחסת", לפיכך אין מעלים

יום ראשון

באור משנה ה

שנינו בפרקנו שתי הלכות בדין "הפה שאסר הוא הפה שהתיר": א. האומר לחברו: "שרה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו", הרי הוא נאמן (משנה ב); ב. העדים שאמרו: "כתב ידינו הוא זה, אבל אנסיים היינו" וכו', הרי אלו נאמנים (משנה ג). ושונים הם העניינים בשתי ההלכות הללו, שכן באומר לחברו שקנה את השרה מאביו יש "דררא דממונא", כלומר שדבריו עולים להביאו לידי הפסד ממון, ואילו לא היו נכונים לא היה אומרים; ואילו בענין העדים, הרי אין להם כל תועלת אישית בעדותם. הצד השווה בשתי ההלכות, שהן בדניי ממונות – משנה זו מוסיפה להשמיענו, שאף בדניי איסור נהג הכלל: "הפה שאסר הוא הפה שהתיר".

האשה שאמרה: אשת איש הייתי וגרשה אני – ואינה מוציאה את הגט, נאמנת – לומר שהיא גרושה, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר – שהרי תחילה לא ידענו שהיתה אשת איש, והפה שאמר: "אשת איש הייתי", הוא שאמר: "גרשה אני". ואם יש עדים שהיתה אשת איש, והיא אומרת: גרשה אני – ואבד לי גטי, אינה נאמנת – לומר שנתגרשה, והרי היא בחזקת אשת איש. אמרה נשפתי – לבין הנכרים, וטהורה אני – אבל טהורה אני, שלא נבעלתי לנכרי, נאמנת – ומותרת היא להינשא לכהן. שהפה שאסר הוא הפה שהתיר – הואיל ורק מפיה נודע לנו שהיתה שבויה, נאמנת היא לומר שהיא טהורה. ואם יש עדים שנשפתי, והיא אומרת: טהורה אני – לא נבעלתי לנכרי, אינה נאמנת – לומר שטהורה היא, ואסורה לכהן, שמא נבעלה לנכרי. ואם משנשאת – לאחר שנישאה לכהן, באו עדים – שנשבתה, הרי זו לא תצא – אין בעלה חייב לגרשה. בגמרא מבואר: "לא נישאת נישאת ממש, אלא כיון שהתירה לינשא לכהן, אף על פי שלא נישאת (וביתיים באו עדים שנשבתה). לא תצא מהתירה הראשון" (גמרא כתובות כג, א).

באור משנה ו

משנה זו ממשיכה בדין איסור שבויה לכהן, והיא באה ללמדנו, שהואיל וכל האיסור הוא מספק, שמא נבעלה לנכרי, הקלו בה חכמים להאמין עד אחד, ואפילו אשה ואפילו עבר ואפילו קטן, המעיד על השבויה, שלא נבעלה לנכרי וטהורה היא.

שתי נשים שנשבו – כגון שעדים מעידים עליהן שנשבו, אלא שהן אינן יודעות שיש עדים, זאת אומרת: נשפיתי וטהורה אני, וזאת אומרת: נשפיתי וטהורה אני – כל אחת מהן מעידה רק על עצמה שהיתה שבויה אבל לא נבעלה לנכרי, אינן נאמנות –

במקום שאין עוררין, מעלין לכהנה על פי עד אחד. רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון בן הספני: מעלין לכהנה על פי עד אחד.

ט האשה שנחבשה בידי גוים, על ידי ממון – מתרת לבעלה; על ידי נפשות – אסורה לבעלה. עיר שכתבה פרקום, כל כהנות שנמצאו בתוכה – פסולות. ואם יש להן עדים, אפילו עבד, אפילו שפחה – הרי אלו נאמנין. ואין אדם נאמן על ידי עצמו. אמר רבי זכריה בן הקצב: המעון הזה! לא זוהי ידה מתוך ידי, משעה שנגנשו גוים לירושלים ועד שיצאו. אמרו לו: אין אדם מעיד על ידי עצמו.

י ואילו נאמנין להעיד בגדלן, מה שראו בקטנן: נאמן אדם לומר: זה כתב ידו של אבא, וזה כתב ידו של פירוש ברטנורא

שקורין עליו שם פסול. ואין ערעור פחות משנים: מעלין. הכא דליכא גומלים. והיינו דאיכא בין ר' אליעזר לתנא קמא דר' יהודה: רשב"ג אומר מעלין לכהנה. בגמרא פריך, רשב"ג היינו ר' אליעזר. ומסדי, בדמצטרפין לעדות קמפלג, כגון דמוחזק לן באבות דהאי דכהן הוא, ונפק עליה קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה, ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא ואסקיניה, ואתו בי תרי ואמרי בן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה, ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא, ר' שמעון בן גמליאל אומר מעלין לכהנה על פי זה העד האחרון מפני שמצטרפין אותו עם העד הראשון שביטל הקול ואמר ידענא ביה דכהן הוא, ואע"פ שלא העיד עדותן בבת אחת עדותן מצטרפת, ואמרין אוקי הני תרי דאמרי כהן הוא להדי תרי דאמרי דבן גרושה הוא, ואוקי גברא אחזקתיה. ולר' אלעזר לא מסקין ליה עד שיעידו שני עדים בזמן אחד דכהן הוא. והלכה כר"ש בן גמליאל שהעדים מצטרפין אע"פ שלא העידו עדותן כאחד:

ט ע"י ממון מותרת לבעלה. שמפחדין להפסיד ממונם ולא מפקרי לה. ודוקא כשיד ישראל תקיפה על העובדי כוכבים או מותרת לבעלה אפילו בעלה כהן, ולא דמי לשבויה, משום דמרתת להפסיד ממונן. אבל כשיד העובדי כוכבים תקיפה, אפילו על ידי ממון אסורה לבעלה אם בעלה כהן. ואם בעלה ישראל מותרת בכל ענין, דאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה: על ידי נפשות. שהיתה נידונה למוות, אסורה אפילו לבעלה ישראל, דחיישין שמא נבעלה ברצון לאחד מהן: כרכום. תרגום מצור, כרכומא: פסולות. אסורות לכהן, דאשת כהן אסורה כשנאנסה. ואם יש בעיד מחבואה אחת שיכולה אשה אחת להחבא שם, כל אחת ואחת מנשי הקיץ נאמנות לומר במחבואה נחבאתי ולא נטמאתי, ומתוך שיכולה לומר נחבאתי, נאמנת גם כן כשאמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי: המעון הזה. שבועה היא: אין אדם מעיד ע"י עצמו. ואם העיד אדם על שבויה שהיא טהורה הרי זה לא יאונה אם הוא כהן, מפני החדש. ואם פרדה אותה מן השבי בממונו הרי זה מעיד עליה ונושאה, דלא שרי אינש וזוי בכדי, ואם לא ידע שהיא טהורה לא נתן ממונו עליה: זה כתב ידו של אבא. ומקיימין השטר על פיו, שקיום שטרות דרבנן ודימניהו רבנן בדרבנן: שיצתה בדינומא וראשה פרוע. ונטולת כתובה מאתים.

משניות מבוארות – קהתי

תקיפה, אפילו על ידי ממון אסורה לבעלה" (כלומר אם בעלה כהן, אבל אם בעלה ישראל מותרת היא לו בכל ענין, שאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה – ברטנורא); על ידי נפשות – כלומר שהיתה נידונה למיתה, אסורה לבעלה – אפילו הוא ישראל, שחוששים שמא נבעלה מרצון לאחר מהם שהבטיח להצילה. ויש מפרשים, שמשנתנו כולה מדברת באשת כהן, ולכן אם נחבשה על ידי נפשות אסורה לבעלה, שחוששים שמא נאנסה, ואשת כהן אפילו נאנסה אסורה לבעלה. אבל אשת ישראל שנחבשה, אפילו על ידי נפשות, מותרת לבעלה, שאין חוששים שמא נבעלה מרצון (הר"ן בשם רבנו חננאל והאגונוים: הרמב"ם). עיר שכתבה פרקום – צבא ששם מצור על העיר, כל כהנות שנמצאו בתוכה – כל הנשים שבתוכה שהיו מותרות לכהונה, פסולות – לכהונה עכשיו, כדין שביות, שמא נאנסו על ידי החיילים. ואם יש להן עדים – ואפילו עד אחד (כמו ששינונו לעיל משנה ו), אפילו עבד, אפילו שפחה, הרי אלו נאמנין – להעיד עליהן שלא נבעלו. ואין אדם נאמן על ידי עצמו – אבל אין אדם נאמן בעדותו עליהן, אם הוא מעיד בשביל עצמו, כלומר לטובתו. והרי הלכה למעשה: אמר רבי זכריה בן הקצב – שהיה כהן: המעון הזה! – כינוי הוא לשבועה כאלו אמר: נשבע אני בקדושת בית המקדש: לא זוהי ידה – של אשתי – מתוך ידי, משעה שנגנשו גוים לירושלים ועד שיצאו – ומעיד אני שהיא טהורה. אמרו לו: אין אדם מעיד על ידי עצמו – אינך נאמן להעיד על אשתך, שהרי עדות זו היא לטובת עצמך.

בענין עיר שכתבה כרקום אמרו בגמרא: "אם יש שם מחבואה אחת, מצלת על מוץ". כלומר אפילו אינה יכולה להיחבא שם אלא אשה אחת בלבד, מכל מקום נאמנת כל אחת לומר שנחבאה במחבואה ולא נטמאה; ומתוך כך אף מי שאמרה "לא נחבאתי אבל לא נטמאתי" הרי היא נאמנת כ"מינו", מתוך שהיא יכולה לומר: "נחבאתי".

באור משנה י

ואלו – הדברים המפורטים להלן, שבני אדם נאמנין להעיד בגדלן

לכהונה על פי עד אחד אף לענין תרומה בלבד. אבל התנא במשנה הקודמת סובר, שאין מעלין מתרומה ליוחסין, הלכך נאמן עד אחד להאכילו בתרומה. אמר רבי אלעזר: אימתי – אין מעלין לכהונה על פי עד אחד? במקום שיש עוררין – עליו, האומרים שהוא פסול לכהונה, אבל במקום שאין עוררין – ואין גם חשש של גומלין, מעלין לכהנה על פי עד אחד – ואמנם אף רבי אלעזר חולק על התנא של המשנה הקודמת וסובר, שבזמן שהם מעידים זה את זה, הואיל ויש לחשוד לגומלין, אינם נאמנים. רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון בן הספני: מעלין לכהנה על פי עד אחד – בגמרא מבואר: אף במקום שיש עוררין, כגון מי שאביו מוחזק כהן, ויצא עליו קול שהוא בן גרושה ונפסל לכהונה. בא עד אחד והעיד שכהן כשר הוא, והוכשר, שהעד מבטל את הקול; שוב באו שני עדים והעידו שהוא בן גרושה, ונפסל, ושוב בא עד אחד והעיד שכהן כשר הוא, בכגון זה סובר רבן שמעון בן גמליאל, שמעלין לכהונה על פי עד אחד, והיינו העד האחרון, שעדותו מצטרפת לעדותו של העד הראשון, ונמצא שנים מעידים שהוא בן גרושה, ושנים מעידים שהוא כהן כשר, הלכך מעמידים אותו על חזקתו שהוא כהן כשר. אבל רבי אלעזר סובר, שאין עדותם מצטרפת, ואין מעלין אותו לכהונה, אלא אם כן יעידו שני העדים ביחד שכהן כשר הוא (נמצא כתובות כו, ב).

יום שישי

באור משנה ט

היסוד ההלכתי במשנתנו: אשת איש שנבעלה לאחר באונס, הרי היא מותרת לבעלה, אם הוא ישראל; אבל אם הוא כהן, הרי זו אסורה עליו. ואם נבעלה מרצון, אסורה לבעלה, אפילו הוא ישראל.

האשה שנחבשה בידי גוים – אשת איש שנאסרה בבית האסורים בידי גוים, על ידי ממון – אם נאסרה בשביל ממון שהיתה חייבת להם, מתרת לבעלה – ואפילו הוא כהן, לפי שהגויים חוששים לאנסה, שלא יפסידו את ממונם במשפט על ידי מעשה זה. בגמרא אמרו: "לא שנו אלא שיד ישראל תקיפה על הנכרים, אבל יד הנכרים

רבי, וזה כתב ידו של אחי; וזכור הייתי בפלונית שיצתה בהינומא וראשה פרוע; ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאכול בתרומה; ושהיה חולק עמנו על הגרן; והמקום הזה בית הפרס; ועד כאן היינו באין בשבת. אבל אין אדם נאמן לומר: דרך היה לפלוני במקום הזה, מעמד ומספר היה לפלוני במקום הזה.

פרק שלישי

א אלו נערות שיש להן קנס: הפא על המזוזה, ועל הנתינה, ועל הפותית; הפא על הגיזרת, ועל השבוייה, ועל השפחה, שנפדו ושנתגירו ושנשתחררו, פחותות מננות שלש שנים ויום אחד; הפא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו, ועל אשת אחי אביו, ועל הנדה – יש להן קנס; אף על פי שהן בהפרת, אין בהן מיתת בית דין.

פירוש ברטנורא

ואע"פ דלא מפקין ממונא אלא בעדות ברורה, הכא שאני, הואיל ורוב נשים בתולות נישאות, גילוי מלתא בעלמא הוא: ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר. כשהיינו לומדין תינוקות בבית רבן; וע"פ עדות זו מאכילין ליה תרומה דרבנן, כגון תרומה שמוציאין מעציץ שאינו נקוב וכיוצא בזה. אבל תרומה דאורייתא אין מאכילין ע"פ עדות כזה. ולא חיישנן שמא עבד כהן היה, שאסור ללמד את העבד תורה; ושהיה חולק עמנו על הגרן. ולא חיישנן שמא עבד כהן היה, שאין חולקים תרומה לעבד אא"כ רבו עמו: ושהמקום הזה בית הפרס. החורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס מאה אמה, שכן שיערו שהמחרישה מולכת עצמות המת. וטומאת בית הפרס דרבנן; ועד כאן היינו באין בשבת. דתחומים דרבנן: מעמד ומספר. מקום היה לו כאן להספיד מתיו ולעשות מעמדות ומושבות שהיו עושין למת, בהא לא מהימן, שהוא דבר שבממון וצריך עדות גמורה: **ג** א אלו נערות. שאף על פי שהן פסולות יש להן קנס. אם אנס אדם אחת מהן נותן לאביה חמשים כסף; הנתינה. מן הנכעוים. ועל שם שנתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים נקראים נתינים. והם אסורים לבא בקהל: ועל הכותית. האי תנא סבר כותים גירי אריות הם וכגוים הם חשובים: פחותות מננת שלש שנים. דבחוקת בתולות הן, שאף על פי שנבעלו בשביה או בגויות, בתוליהן חוזרים: ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו. שנתקדשה לאחר

משניות מבוארות – קהתי

על זה, הואיל ותחום אלפיים אמה בשבת הוא מדרבנן (גמרא). אבל אין אדם נאמן לומר – על פי מה שראה בקטנו: דרך היה לפלוני במקום הזה – בשדה חבירו, או: מעמד ומספר היה לפלוני במקום הזה – "מעמד" הוא מקום שמלוויה המת עומדים שם; "מספר" הוא מקום להספיד את המתים; וכבר בארנו (מגילה ד, ג), שכשהיו נושאים את המת לקברו, היו יושבים שבע פעמים לבכות את המת, והיו אומרים בכל פעם: "עמדו יקרים עמדות, שבו יקרים שבו"; ומכאן נקרא "מעמד ומושב" (רש"י); ויש מפרשים, שכן היו נוהגים בשעה שהיו חוזרים מקבורת המת (המאיד); בעניינים אלו אין אדם נאמן להעיד בגדלו מה שראה בקטנו, לפי שהם דברים שבממון וצריכים להם עדות גמורה של שני עדים, שתחילתם וסופם בכשרות.

יום רביעי

באור משנה א

כתוב בתורה (דברים כב, כח-כט): "כי ימצא איש נערה בתולה אשר לא אורשה, ותפשה ושכב עמה, ונמצאו. ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף, וזו תהיה לאשה תחת אשר ענת, לא יוכל שלחך כל ימיו". פרשה זו באה ללמדנו, שאם אדם אנס נערה בתולה, חייב הוא לשלם לאביה קנס "חמשים כסף", היינו חמשים סלע שהם מאתיים דינר; וכן חייב הוא לקחת את האנוסה לאשה (אם אביה ודאי מטיבין). ואסור לו לגרשה. כן למדים אנו ממה שנאמר: "כי ימצא איש נערה בתולה". שרין תשלום קנס נהג: א. דרוקא ב"נערה". היינו משהביאה סימני נערות (שתי שנרות) לאחר שהגיעה לגיל שנים עשרה שנה ויום אחד, עד שנעשית בוגרת, כעבור ששה חדשים; ב. דרוקא ב"בתולה". היינו נערה שלא נבעלה לאיש. – משנתנו באה ללמד, שחייב קנס ישנו לא רק בנערות כשרות שיכול לקיים בהן "ולו תהיה לאשה", אלא אף בפסולות; ואפילו בעריות שהבא עליהן חייב כרת, חייב האונסן לשלם קנס.

אלו נערות שיש להן קנס – אף על פי שהן פסולות: הפא על המזוזה – כגון נערה שנולדה מאחת העריות (עין יבמות ד, יג), ועל הנתינה – מן הגבועונים שנתגירו בימי יהושע (עין באורנו ליבמות ב, ד), ועל הפותית – היינו שומרניות (עין מלכים ב' יז, כד ואילך); הפא על הגיזרת, ועל השבוייה, ועל השפחה, שנפדו ושנתגירו ושנשתחררו, פחותות מננות שלש שנים ויום אחד – שבחזקת בתולות הן (עין לעיל א, ב). הפא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו – בהיותן נערות בתולות, ועל אשת אחיו, ועל אשת אחי אביו – שנתקדשה להם ונתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין בחזקת בתולה,

– כשהם גדולים, מה שראו בקטנן – כשהיו קטנים, שאף על פי שלעדות צריכים גדול, וצריך גם שתהא תחילתו וסופו של העד בכשרות, מכל מקום הקילו חכמים בדברים אלו, כמו שיבאר הטעם להלן (לפי הגמרא). נאמן אדם לומר: זה כתב ידו של אחי, וזה כתב ידו של רבי, וזה כתב ידו של אחי – שחתימתם על השטר דומה לכתב ידם שראה בילדותו; ומקיימים את השטר על פיו. בגמרא מבואר הטעם, שהואיל וקיום שטרות אינו אלא תקנת חכמים, לפיכך האמינוהו חכמים בדבר שהוא מדבריהם. כן אמרו בגמרא: "והוא שיש גדול עמו". כלומר שאינו נאמן לקיים את השטר אלא כשמצטרף עמו עד אחר, שאין קיום שטרות בפחות משני עדים על כל חתימה ותחילה – וזכר אני, בפלונית שיצתה בהינומא – בצעף על ראשה כשהוא משורבב על עיניה, וראשה פרוע – ושער ראשה מפוזר על כתפיה, כלומר שנהגו בנישואיה כמנהג נישואי הבתולות, וכתובתה מאתיים דינר (עין משנה א ופרקנו); ואף על פי שאין מוציאים ממון אלא בעדות גמורה, מכל מקום האמינוהו חכמים בזה כמבואר הטעם בגמרא: "כיון שרוב נשים בתולות נישאות גילוי מלתא בעלמא הוא" (אין כאן אלא גילוי הדבר בלבד); ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאכול בתרומה – כשהיינו תלמידים קטנים בבית הספר היה הוא יוצא לטבול כדי לאכול בתרומה, ומכאן שהוא כהן; בגמרא מבואר שאין חוששים, שמא עבד כהן היה, לפי שאסור ללמד את העבד תורה, ומאחר שהיה יוצא מבית הספר הרי זה ראה שאינו עבד. ומכל מקום אין מאכילים אותו על פי עדות זו אלא תרומה דרבנן. ושהיה חולק עמנו על הגרן – כהן מעיד שראה בקטנו את פלוני שהיה נוטל חלק עם הכהנים בתרומה שחילקו אותה על הגרן, ומכאן שפלוני כהן הוא. ואין חוששים שמא עבד כהן היה, שאין חולקים תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו (גמרא); והמקום הזה בית הפרס – שדה שהיה בה קבר ונחרשה במחרישה, מאה אמה מסביב לקבר נקרא "בית הפרס". והוא שטח שיש בו ספק טומאת מת, ואסור לכהן ליכנס שם (עין אהלות יח); ונאמן אדם לומר על פי מה שראה בקטנו, שהמקום הזה הוא בית הפרס, כלומר שבא בערותו לטוהר את הארץ שמסביב לאותו מקום (ותפוחו), וכיון שטומאת "בית הפרס" היא מדרבנן, האמינוהו חכמים על כך (גמרא); ועד כאן היינו באין בשבת – עד המקום הזה הוא "תחום שבת", היינו אלפיים אמה מחוץ לעיר; ונאמן הוא

ב ואלו שאין להן קנס: הפא על הגיזרת, ועל השבועה, ועל השפחה, שנפדו ונשתגרו ונשנשחררו, יתרות על בנות שלש שנים ויום אחד. רבי יהודה אומר: שבועה שנפדית – הרי היא בקדשתה, אף על פי שהיא גדולה. הפא על בתו, על בת בתו, על בת בנו, על בת אשתו, על בת בנה, על בת בתה – אין להן קנס, מפני שמתחייב בנפשו, שמיתתו בידי בית דין; וכל המתחייב בנפשו אינו משלם ממון, שנאמר (שמות כא, כב): "ולא יהיה אסון, ענוש וענש".

ג נערה שנאתארסה ונתגרשה – רבי יוסי הגלילי אומר: אין לה קנס. רבי עקיבא אומר: יש לה קנס, וקנסה לעצמה.

ד המפתה נותן שלשה דברים, והאונס ארבעה: המפתה נותן בשר, ופגם, וקנס; מוסיף עליו אונס, שנותן

פירוש ברטנורא

מהן ונתגרשה מן האירוסין, ועדיין בתולה היא: שאנפ' שהן בהכרת אין בהן מיתת ב"ד. וכתר אינו פוטר מן התשלומין. והני מלי, שלא היתה שם התראה. אבל אם היתה שם התראה פוטר מן הקנס, דקיי"ל כל חייבי כריתות שהתרו בהן לוקין, ואין אדם לוקה ומשלם:

ב יתירות על בנות שלש שנים. וכוון דראויות לכיאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בנותן, והשבועה בשבייתה: הרי היא בקדושתה. ואינה בחזקת בעולה אף על פי שנשבעת כשהיא גדולה. ואין הלכה כר' יהודה: ולא יהיה אסון ענוש וענש. הא אם היה אסון באחד משני אלו האנשים המריבין, שנתרג אחד מהן, לא יענש ההורג בממון, שהרי הוא חייב מיתת בית דין כיון שהרגו לזה. ואין הפרש בעבירה שחייבין עליה מיתת ב"ד בין שוגג למזיד לעולם פוטר מתשלומין. אבל בעבירה שחייבין עליה כרת או מלקות אינו פוטר מן התשלומין עד שיחיה שם עדים והתראה וילקה, ואז אינו משלם:

ג רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס. דאמר קרא (דברים כ"ב) אשר לא אורשה, הא אורשה פעם אחת שוב אין לה קנס: רבי עקיבא אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה. דדרשינן אשר לא אורשה לאביה, הא אורשה לעצמה. והלכה כר' עקיבא:

משניות מבוארות – קהתי

פטור מתשלומים.

יוס חמישי

באור משנה ג

בפרשת האונס נאמר (דברים כב, כח): "כי ימצא איש נערה בתולה אשר לא אורשה", וכבר בארנו, שפסוק זה בא ללמדנו שאין חייב קנס באונס אלא אם כן אנס "נערה" שהיא "בתולה". ולמה נאמר "אשר לא אורשה"? על כך חולקים במשנתנו רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא. לדעת רבי יוסי הגלילי בא פסוק זה להוציא נערה בתולה שהיתה פעם ארוסה, ונתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין, שאף על פי שהיא עדיין בחזקת בתולה, מכל מקום האונס אותה אינו חייב לשלם קנס. אבל רבי עקיבא חולק עליו, כפי שיבאר במשנה.

נערה שנאתארסה ונתגרשה – או שנתאלמנה מן האירוסין, רבי יוסי הגלילי אומר: אין לה קנס – אם אנס אותה אדם, אינו חייב לשלם קנס, שדין קנס לא נאמר אלא באונס "נערה בתולה אשר לא אורשה". להוציא זו שהיתה פעם ארוסה, שאין לה קנס. רבי עקיבא אומר: יש לה קנס – רבי עקיבא סובר, שאין הכתוב בא להוציא נערה בתולה שהיתה פעם ארוסה מדין קנס, שכל שנתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין והיא בחזקת בתולה, האונס אותה חייב לשלם קנס, וקנסה לעצמה – ולא לאביה, שכך דורש רבי עקיבא את הכתוב "אשר לא אורשה": אם לא אורשה – ונתן לאביה חמשים כסף", אבל אם אורשה פעם, משלם האונס את הקנס לאנוסה עצמה. והלכה כרבי עקיבא. – משנתנו נקטה "נערה שנאתארסה ונתגרשה" להשמיענו שדווקא אם נתגרשה או נתאלמנה נחלקו בה רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, אבל האונס נערה בעודה ארוסה, הכל מודים שאין לה קנס, שהואיל והוא חייב מיתת בית דין הריהו פטור מתשלום קנס, כמו ששינו במשנה הקודמת.

באור משנה ד

בפרשת המפתה נאמר (שמות כב, טז): "וכי יפתה איש בתולה אשר לא אורשה, ושכב עמה, מוהר ימורה לו לאשתו אם מאן ימצא אביה לתתה לו, כסף ישקול כמוהר הבתולות". ולמדו חכמים מן הפסוק "כסף ישקול כמוהר הבתולות" – שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה; הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס: מה אונס קנסו הכתוב "חמשים כסף" בשביל מוהר בתוליה של האנוסה, אף מפתה משלם קנס "חמשים כסף". ומה "כסף" האמור במפתה – שקלים, שכתוב "ישקול". אף "כסף" האמור באונס – שקלים, היינו סלעים. משנתנו באה ללמד, מה בין אונס למפתה.

המפתה נותן שלשה דברים – המפתה חייב לשלם בעד שלושה

ועל הנדה – נערה בימי ווסתה, יש להן קנס – אם אנס אדם אחת מהן, חייב לשלם לאביה קנס "חמשים כסף"; אף על פי שהן בקהכת – שהבא על אחותו או על אחות אביו וכו', חייב כרת (ויקרא יח, ט"ז; כ, ז-כא), מכל מקום אין בהן מיתת בית דין – הואיל ואין חייבים עליהן מיתת בית דין, אין חייב כרת פוטר את האונס מקנס. בגמרא אמרו: במה דברים אמורים? שלא התרו בו, אבל אם התרו בו, הריהו חייב מלקות, ואין אדם לוקה ומשלם.

באור משנה ב

כהמשך למשנה הקודמת, באה משנה זו ללמד, שהאונס נערה שהיא בחזקת בעולה, אינו חייב לשלם קנס. וכן האונס אחת מן העריות, שהבא עליהן חייב מיתת בית דין, לא חל עליו חייב תשלום קנס.

ואלו שאין להן קנס – אלו המפורטות להלן, אם אנס אדם אחת מהן, אינו חייב לשלם קנס: הפא על הגיזרת, ועל השבועה, ועל השפחה, שנפדו ונשתגרו ונשנשחררו, יתרות על בנות שלש שנים ויום אחד – הואיל והן בחזקת בעולות (עיי' לעיל א, ד), לפיכך אין להן קנס, שדין קנס אינו נוהג אלא בבתולה, כמו שבארנו בהקדמה למשנה הקודמת. רבי יהודה אומר: שבועה שנפדית, הרי היא בקדשתה – שבועה שנפדתה הרי היא בחזקת טהורה שלא נבעלה, אף על פי שהיא גדולה – שנשבעת כשהיא גדולה; הלכך האונס אותה חייב לשלם קנס. ואין הלכה כרבי יהודה. הפא על בתו – כגון שנתארסה ונתגרשה, שקנסה לעצמה ולא לאביה (כדעת רבי עקיבא במשנה הבאה), או שבא עליה כשהיא נערה ולא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה, שאף בכגון זה קנסה לעצמה (כלהלך ד, א), על בת בתו, על בת בנו, על בת אשתו, על בת בנה, על בת בתה – כל אלו הן עריות, שהבא עליהן חייב מיתת בית דין, אין להן קנס – מי שאנס אחת מאלו, אינו חייב לשלם קנס, מפני שמתחייב בנפשו – שעל מעשהו זה הוא נידון בעונש מיתת בית דין, וכל המתחייב בנפשו אינו משלם ממון, שנאמר: "ולא יהיה אסון, ענוש וענש" – פסוק זה בא ללמדנו, שאין אדם נענש בתשלומים אלא כשלא היה אסון בנפש, שלא הרג אדם, אבל אם הרג אדם, ועונשו מיתת בית דין, אין להעניש את הרוצח אף בממון. בגמרא מבואר, שכל עבירה שחייבים עליה מיתת בית דין, אף אם עשה אדם בשוגג ואינו חייב מיתה, לעולם

את הצער. מה בין האונס למפתה? האונס נותן את הצער, והמפתה אינו נותן את הצער; האונס נותן מיד, והמפתה לכשיצא; האונס שותה בעציו, והמפתה אם רצה להוציא – מוציא.
ה פיצד שותה בעציו? אפלו היא חגרת, אפלו היא סומא, ואפלו היא מכת שחין. נמצא בה דבר ערוה, או שאינה ראויה לבא בישראל – אינו רשאי לקיימה, שנאמר (דברים כב, כט): "ולוֹ-תהיה לאשה" – אשה הראויה לו.

ו יתומה שנתארסה ונתגרשה – רבי אלעזר אומר: המפתה פטור, והאונס חייב.
ז איזוהי בשת? הכל לפי המביש והמתביש. פגם? רואין אותה כאלו היא שפחה נמכרת, כמה היתה יפה פירוש ברטנורא

ד האונס נותן את הצער. שאינו דומה נבעלת באונס לנבעלת כרצון, והמפתה אין לה צער, שהרי נאמר עינוי כחורה אצל אונס ולא נאמר עינוי אצל מפותה: **האונס נותן מיד.** לאביה אף על פי שכונסה: **לכשיצא.** כלומר לכשלא יכנס. שאם יכנס אינו נותן קנס, כדכתיב (שמות כ"ב) מחור ימחרנה ואם מאן ימאן כסף ישקול. אבל גבי אונס כתיב (דברים כ"ב) ונתן חמשים כסף ולו תהיה לאשה: **שותה בעציו.** בכלי מאוס שבחר בו, כלומר על כרחו ישאנה: **ה מוכת שחין.** מצורעת:

ו יתומה שנתארסה ונתגרשה האונס חייב והמפתה פטור. דכיון דיתומה היא וקנסה שלה הוא, הא אחילתיה גביה, דמדעתה נתפתתה לו ופטור. ולא יתומה בלבד אלא כל נערה שנתארסה ונתגרשה אונס חייב ומפתה פטור כיתומה, דהא קנסה לעצמה כדאמר ר' עקיבא לעיל, וכן הלכה:

ז הכל לפי המביש. אדם בינוני המביש, בשתו קשה מאדס בוי ומאדס חשוב. כך מצאתי בפירושי רבותי. ובפרק החובל מצאתי דאדם קל שביש, בושתו

משניות מבוארות – קהתי

לאחר שנשאה, חייב לגרשה, **שנאמר: "ולוֹ-תהיה לאשה"**, **אשה הראויה לו** – מלשון הכתוב "ולו תהיה" למדים, שאין האונס חייב לקחת את אנוסתו לאשה ולקיימה אצלו, אלא אם כן היא אשה הראויה לו להיות אשתו.

באור משנה ו

משנה זו באה ללמדנו, שאם הנערה בעצמה מקבלת את הקנס, כגון שהיתה יתומה מן האב, יש הבדל בין אונס למפתה, שהמפתה פטור מקנס והאונס חייב. והרי עוד הבדל בין אונס למפתה נוסף על ההבדלים ששינו במשנה ד.

יתומה – שמת עליה אביה, וקנסה לעצמה, **שנתארסה ונתגרשה** – בגמרא מבואר, שפיסקה זו אינה מוסבה על היתומה: אלא היא פיסקה בפני עצמה, כאילו כתוב במשנה: "או שנתארסה", כלומר נערה שנתארסה, ונתגרשה מן האירוסין, אף על פי שאביה קיים, הרי היא כיתומה בחיי האב, שקנסה לעצמה; ומשנתנו היא לשיטת רבי עקיבא (רבו של רבי אלעזר), כמו ששינו לעיל (משנה ג בפרקנו): "נערה שנתארסה ונתגרשה... רבי עקיבא אומר: יש לה קנס וקנסה לעצמה". וכך נשנית, איפוא, משנתנו: יתומה, וכן כל נערה שנתארסה ונתגרשה, אף על פי שיש לה אב, שהרי היא כיתומה בחיי האב. שקנסה לעצמה. **רבי אלעזר אומר: המפתה פטור** – מתשלום קנס, שהואיל ומדעתה נתפתתה לו, הרי מחלה לו את קנסה. **והאונס חייב** – אבל האונס חייב לשלם לאנסתו את הקנס, הואיל ואנסה בעל כורחה.

שבת קודש

באור משנה ז

לאחר ששינו לעיל (משנה ד), שהאונס והמפתה חייבים לשלם בושת ופגם, דנה משנתנו בשיעור תשלומים אלו.

איזוהי בשת – איזוהי שיעורה של בושת, כלומר כמה דמי בושת חייב האונס או המפתה לשלם? **הכל לפי המביש והמתביש** – בית הדין מעריך את דמי הבושת לפי המביש ולפי המתביש, שכל שהמביש נקלה יותר בושתו מרובה, וכל שהמתביש חשוב יותר בושתו מרובה (הר"ן; "תפארת ישראל"). והרמב"ם כותב: "הכל לפי המביש והמתביש, שאינו דומה מביש נערה חשובה וממשפחה וגדול למתביש מאחד הנבלים וקל מן הקלים". ויש כותבים: אדם בינוני המביש בושתו קשה מאדס בוי ומאדס חשוב (רש"י; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב"). **פגם** – איזוהו שיעורו של פגם? **רואין אותה כאלו היא שפחה נמכרת** – בית הדין מעריך, כמה היה אדם משלם בעדה, אילו נמכרה לו כשפחה בשביל להשיאה לעבדו

דברים המפורטים להלן, **והאונס ארבעה** – דברים: **המפתה נותן בשת, ופגם, וקנס** – שלשת הדברים שהמפתה משלם בעדם הם: א. "בושת" – על הבושה שגרם לה; ב. "פגם" – על שנפגם ונפחת ערכה; ג. "קנס" – כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו; **מוסיף עליו אונס, שנותן את הצער** – נוסף לתשלומי בושת ופגם וקנס, חייב האונס לשלם גם בעד "צער", על שעניה אותה, שכן נאמר ב"אונס": "תחת אשר ענה". **מה בין האונס למפתה?** – כיון שזוכר תשלום ה"צער" שיש באונס מה שאין במפתה, מביאה המשנה הבדלים אחדים שיש בין אונס למפתה: א. **האונס נותן את הצער, והמפתה אינו נותן את הצער** – שבאונסה נאמר עינוי, כמו שהזכרנו לעיל, ואילו במפותה לא נאמר עינוי, לפי שאין לה צער; ב. **האונס נותן מיד** – האונס משלם מיד את חמישים הכסף לאביה, אף על פי שכונסה לאשה, שנאמר באונס: "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה", **והמפתה** – משלם את חמישים הכסף, **לכשיצא** – כלומר לכשלא יכנס, אם אינו נושאה לאשה, שנאמר במפתה: "אם מאן ימאן לתתה לו, כסף ישקול", אבל אם הוא כונסה, אינו משלם את הקנס; ג. **האונס שותה בעציו** – שותה בכלי שבחר בו, אף אם הוא מאוס, כלומר שחייב האונס לקחת את האנוסה לאשה (כשאביה והיא מסכימים), ואסור לו לגרשה, שנאמר בו: "ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה, לא יוכל שלחה כל ימיו". **והמפתה אם רצה להוציא, מוציא** – אם המפתה אינו רוצה לכנסה, אין כופים אותו; ואם נשא אותה לאשה, יכול הוא לגרשה.

יו"ט ש"י

באור משנה ה

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה לפרש את ההלכה ששינו שם בספיא: "האונס שותה בעציו".

פיצד שותה בעציו – כלומר מהו המובן וההיקף של ההלכה הזאת? **אפלו היא חגרת, אפלו היא סומא, ואפלו היא מכת שחין** – אף אם האנוסה היא בעלת מום, כגון חגרת או סומה, ואפילו היא נגועה בצרעת, חייב האונס לשאת אותה לאשה. אבל אם **נמצא בה דבר ערוה** – שזינתה לאחר שכנסה, או **שאינה ראויה לבא בישראל** – כגון שהאנוסה היא ממזרת, שאסורה לבוא בקהל ישראל; ויש כותבים: אפילו היתה מאיסורי עשה, כגון מצרית עד שני דורות (המאירי; רמב"ם), **אינו רשאי לקיימה** – כלומר אם אינה ראויה לבוא בקהל ישראל, אינו רשאי לכנסה; ואם נשאה, אינו רשאי לקיימה אצלו; וכן האנוסה שנשאה כדן, ו"נמצא בה דבר ערוה"

וְכִמְהָ הִיא יָפָה. קָנָם – שְׁוֹה בְּכָל אָדָם. וְכָל שֵׁשׁ לוֹ קָצְבָה מִן הַתּוֹרָה, שְׁוֹה בְּכָל אָדָם.
ח כָּל מָקוֹם שֵׁשׁ מָכָר – אֵין קָנָם; וְכָל מָקוֹם שֵׁשׁ קָנָם – אֵין מָכָר. קָמְנָה יֵשׁ לָהּ מָכָר, וְאֵין לָהּ קָנָם; נַעֲרָה
יֵשׁ לָהּ קָנָם, וְאֵין לָהּ מָכָר. הַבּוֹגֶרֶת אֵין לָהּ לֹא מָכָר, וְלֹא קָנָם.

פירוש ברטנורא

מרבית. וכן עיקר: והמתבייש. לפי חשיבותו בושתו: כאילו היא שפחה. ואומרים כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה להשיאה לעבדו שיש לרבו קורת רוח הימנו. ובגמרא פריך מגיל דנותן בושת ופגם וצער, אימא חמישים כסף אמר רחמנא לכל מילי. ומתריץ, אמר קרא (דברים כ"ב) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמישים כסף, הנאת שכיבה לכד היא חמישים כסף חוץ מהבושת והפגם והצער:

ח כל מקום שיש מכר. לאב בבתו, דהיינו בקטנותה, אין לו בה קנס, דאין קנס לקטנה. ולית הלכתא כהא מתניתין, דהא מתניתין ר' מאיר היא דאמר קטנה אין לה קנס. אבל חכמים אומרים קטנה יש לה קנס, והלכה כחכמים. וקטנה לענין זה היא מבת ג' עד י"ב שנה ויום אחד ותביא שתי שערות: כל מקום שיש קנס. משהיא נערה. והיא כשתהיה בת י"ב שנה ויום אחד ותביא שתי שערות, שזו יש לה קנס: אין מכר. שאין אדם מוכר את בתו כשהיא נערה: הבוגרת. מבת שתים עשרה שנה וששה חרשים ויום אחד ותביא שתי שערות היא הנקראת בוגרת, ואין אביה יכול למכרה ואין לה קנס:
ט האומר פתיתי את בתו של פלוני. לא מבטיח האומר אנסתי שאינו פוגם אותה כל כך שאין לעו של אנוסה גדול כל כך דפשיטא דמשלם בושת ופגם

משניות מבוארות – קהתי

זה למדים בכל וחומר: "ומה מנורה כבר יוצאה" (זו משכרה אביה בקטנותה, משהביאה סימני נערות הריהי משתחררת, שנאמר: "יוצאה חנם אין כסף", ודרשוהו חכמים לסימני נערות), עכשיו שאינה מוכרת. אינו דין שלא תימכר? (עין גמרא ערכין כט, ב). – תקופת הנערות אינה אלא ששה חדשים, וכעבור ששה חדשים מיום שנעשתה "נערה", הרי היא נעשית "בוגרת".

כל מקום שיש מכר – לאב בבתו, שהוא זכאי למכור אותה לאמה, היינו כל זמן שהיא קטנה, כמבואר להלן במשנתנו, אין קנס – אין קנס – לאב בבתו קנס, שאין קנס לקטנה; וכל מקום שיש קנס – היינו כשהיא נערה, שאם אנס או פיתה אותה אדם, חייב לשלם קנס "חמישים כסף", אין מכר – אין האב זכאי למכרה. והרי פירוש הדברים: קטנה – עד שהיא מגיעה לגיל שתים עשרה שנה ויום אחד ומביאה סימני נערות, יש לה מכר – אביה זכאי למכור אותה לאמה, ואין לה קנס – אם אנס או פיתה אותה אדם, אינו חייב לשלם קנס. בגמרא מבואר, משנתנו (וכן משנה א בפרקנו) היא לדעת רבי מאיר, אבל חכמים חולקים עליו וסוברים, שגם קטנה (מבת שלוש שנים ויום אחד) יש לה קנס; והלכה כחכמים. נערה – משהביאה סימני נערות לאחר שתים עשרה שנה ויום אחד, יש לה קנס – אם נאנסה או נתפתתה, ואין לה מכר – אין אביה זכאי למכרה לאמה, כמו שבארנו הטעם בהקדמה למשנתנו. הבוגרת – כעבור ששה חדשים לאחר שנעשתה "נערה", אין לה לא מכר, ולא קנס – אין אביה יכול למכרה לאמה, ואם נאנסה או נתפתתה אין לה קנס. ברם, בושת ופגם יש לה. ודווקא כשנאנסה, אבל בוגרת שנתפתתה אין לה כלום, שכן מחלה לו (יחוספות יום טוב).

הנאמן, שיש לו קורת רוח הימנו (גמרא), פמה היתה יפה – כמה היתה שווה, כשהיתה בתולה, וכמה היא יפה – וכמה היא שווה עכשיו לאחר שנבעלה; ואת ההפרש חייב המפתה או האונס לשלם כדמי פגם. קנס, שוה בכל אדם – בין הבא על בת מלכים בין הבא על בת קל שבקלים, קנסה "חמישים כסף", והם מאתיים דינר כסף טהור. וכל שיש לו קצבה מן התורה – כל תשלום ששיעורו קצוב בתורה, כגון "שלושים שקלים" בשור שהמית עבד כנעני (שמות כא, לב), ו"מאה כסף" במוציא שם רע (דברים כב, יט), וכיוצא בהם, שוה בכל אדם – שאין מבדילים בו בין אדם קל לאדם חשוב.

בגמרא שואלים: מניין שחייב בבושת ובפגם ובצער, והרי אפשר לומר, ש"חמישים כסף" שאמרה התורה כוללים את כל הדברים, היינו גם בושת ופגם וצער? ומשיבים: נאמר באונס (דברים כב, כט): "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמישים כסף" – הנאת שכיבה לכד היא חמישים כסף, מכלל שיש בושת ופגם וצער. משנתנו מבארת את שלשת הדברים שישנם גם באונס וגם במפתה: בושת, פגם וקנס, ואילו צער שישנו באונס בלבד אין משנתנו מפרשת. ויש כותבים הטעם, משום שפשוט הוא ("מלאכת שלמה"), ברם, הרמב"ם מפרש: "צער – לפי קטנותה ובניין גופה ולפי שני וגופו".

באור משנה ח

כתוב בתורה (שמות כא, ז): "וכי ימכור איש את בתו לאמה", ופירשו חכמים: בקטנה הכתוב מדבר (גמרא ערכין כט, ב), כלומר שאין אדם זכאי למכור את בתו אלא כשהיא עדיין קטנה, היינו עד שהביאה סימני נערות (שתי שערות) לאחר שהגיעה לגיל שתים עשרה שנה ויום אחד. אבל משהביאה סימני נערות לאחר שתים עשרה שנה ויום אחד, הרי היא נעשית "נערה", ומאז אין אביה זכאי למכרה לאמה. דין

המשך ביאור למס' סוטה ליום התשיעי לעומר עמ' ב

17 כשהלך למות מצמא, נעשה לו הנס על ידי לחי החמור שהוא דבר
18 טמא.
19 דורשת הגמרא את הפסוק על שמשון "ותחל דונו ח' לפעמו במחנה
20 דן בין צרעה ובין אשתאול וגו'". אמר רבי חמא ברבי חנינא, חלתה
21 – התקיימה נבואתו של יעקב אבינו, דבתיב שהתנבא יעקב 'יהי דן
22 נחש עלי דרך' – והולך על שמשון שהיה משבט דן. 'לפעמו במחנה
23 דן', אמר רבי יצחק דבי רבי אמי מלמד שהיתה שכינה
24 מקשקשת לפניו – מלווה אותו ביוג – כמו פעמון הקשור לאדם,
25 ונלמד מכך שבתיב הקא – אצל שמשון 'לפעמו במחנה דן', ובתיב
26 הָתָם – לגבי המעיל של כהן גדול 'פעמן ורימן'. 'בין צרעה ובין
27 אשתאול', אמר רבי אמי צרעה ואשתאול שני הרים גדולים היו
28 – כך שמם של ההרים, ועקרון שמשון ומחנן זה בזה.
29 דורשת הגמרא את דברי המלאך על שמשון, 'והוא יחל להושיע
30 את ישראל מיד פלשתים', מהו הלשון 'יחל', אמר רבי חמא ברבי
31 חנינא

1 שמים. "ויהי כי הציקה לו ברכיה כל חמים ותאלצהו" – דלילה
2 הציקה לשמשון ואילצה אותו לומר לה כמה כוחו, שואלת הגמרא,
3 מאי 'ותאלצהו' – איך אילצה אותו. ומשיבה אמר רבי יצחק דבי
4 רבי אמי, בשעת גמר ביאה – שתאוות האדם גדולה, נשממה
5 מתחתיו שלא יוכל לסיים את המעשה, ואז אילצה אותו לומר לה.
6 כשהתגלה המלאך למנוח ואשתו לבשר להם שילד להם בן, הזהיר
7 את אשת מנוח ואמר לה, "ועתה השמרי נא ואל תשתי ונן ויכר
8 ואל תאכלי כל ממה כי הך הרה וילדת בן", שואלת הגמרא, מאי
9 כל ממה – מה הם הדברים הטמאים שהזהיר אותה לא לאכול, ותו
10 עד השתא דברים טמאים קאכלה – ועוד יש להקשות, וכי עד
11 עכשיו היא אכלה דברים טמאים. משיבה הגמרא, אמר רבי יצחק
12 דבי רבי אמי, דברים האסורים בגזיר – שלא רק מיין תשמר, אלא
13 אפילו ממין ששרו ביין, ובדומה. "ויבקע אלהים את המכתש אשר
14 בלחי" – נעשה לשמשון נס בשעה שהיה צמא מאד, ומלחי החמור
15 יצאו מים, אמר רבי יצחק דבי רבי אמי הוא איזה לדבר ממה –
16 שמשון חשק להינשא לנכרית, לפיכך נתלו חיי בדרב ממה – לכן

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

קאימנא אנהר פפא — ההוא יומא דעבד רב יהודה הכי. חלא — חול. דסמירא — סולת, והן עצמן מוכרין אותו. אמר להו מעשה נסים בו' — ובמה דאפשר להתרחק ממעשה נסים — יותר טוב ונכון. דפרוינא — מקום. אקרון — הקרני, הייתי קורא בחלומי. נגרא — מלקות. איפרא הורמיז — כך שמה איפרא חן יופי שדים היה לה. מאי היא — מאי עבד להו. אמרה ליה — דכל אימת דבעי מיטרא. זימנא דמיטרא הוא — ואפילו לא בעו — נמי אתי מיטרא. שלחה ליה לרבא — דרחמא ליה לרבא. אבותינו ספרו לנו פועל פעלת בימיהם בימי קדם — שהיית מפליא להם נסים. עד דשפיר מרזבי דציפורי — שקילחו מים מן המרזיבות, עד ששוטפין בחוצות ויורדין ושופכין. לדיגלת — לנהר חדקל. אשני מטתך — אל תשכב במטתך הלילה. בסכניי — שרצו שדים להורגו, וחתכו את מטתו. והיינו דאמרין בשחיתת חולין בפרק "הזורע" (קלג,א), ולקרייה לרבא? רבא נזוף היה. לא מצינו לו נזיפה בכל התלמוד אלא בזה המעשה, כשביקש הגשמים בתמוז שלא לצורך. הכי גרסינן:

דף כא ע"א: המשך המעשה: אמר רב מרי ברה דבת שמואל, באותו יום אנא הוה קאימנא אגודא דגנה - עמדתי על שפת נהר ששמו פפא, חזאי למלאכי דאידמו למלחי - וראיתי מלאכים שנדמו כמלחים של ספינה, דקא מיייתי חלא ומלונגהו לארבי - שמביאים חול וממלאים ספינות, ונהו קמחא דסמירא - והחול נהפך לקמח סולת משובח, והם עצמם מכרו אותו, ואתו כולי עלמא למיזבן - ובאו כל העולם לקנות מקמח זה. אמר להו רב יהודה לרוצים לקנות, מהא לא תיזבנון - מקמח זה אל תקנו, דמעשה נסים הוא, וראוי להתרחק ממעשה נסים. למחר אתיין ארבי דחיי - למחרת באו ספינות של חיטים דפרוינא - ממקום הנקרא פרזינא, ומהם קנו מעשה שבא מטר בתפילת רבא: רבא איקלע - הזדמן לעיר הגרונזא, גור הענינא ולא אתא מיטרא - ואף על פי כן לא ירד גשם. אמר להו - לבני העיר, ביתו כולי עלמא בתעניתו - לינו כולכם בתעניתכם. למחר אמר להו, מי איבא דחזא חילמא - האם יש כאן אדם שראה חלום, ליבא - יאמר מה ראה בחלומו. אמר להו רבי אלעזר מהגרוניא, לדידי אקריין בחלמי - לי הקריאו בחלומי כך, שלם טב לרב טב - שלום טוב לרב טוב, שהוא רבא, מריבון טב - מאדון טוב, שהוא ה', דמטוביה מטיב לעמיה - שמטובו מטיב לעמו. אמר רבא, שמע מינה - מוכח מחלום זה, שעתה עת רצון היא מפעיי רחמי - לבקש רחמים, בעי רחמי ואמי מיטרא - ביקש רחמים וירד גשם.

מעשה נוסף שירדו גשמים מתפילת רבא שלא בעתם: ההוא גברא דאיתייב נגרא - אדם אחד התחייב מלקות בבי דינא - בבית דינו דרבא משום דבעל בותית [נכרית], נגדיה רבא ומית - צויה רבא שילקוהו, ומת מחמת המלקות. אשתמע מילתא בי שבזר מלבא - נשמע המעשה בבית מלך פרס, ובקעא לצעורי - רצה לצער לרבא על כך. אמרה ליה איפרא הורמיז אימיה [אמו] דשבזר מלבא לברה [לבנה], לא ליתוי לה עסק דברים פתרי יהודאי - לא יהא לך עסק עם היהודים לרעה, דכל מאן דבעיין ממריהו יתיב להו - שכל מה שרוצים ומבקשים מאדונם [ה'] נותן להם. אמר לה, מאי היא - מהו הדבר שעשה להם. אמרה לו, בעון רחמי ואמי מיטרא - כשצריכים גשם מבקשים רחמים ויורד גשם. אמר לה, ההוא - ירידת גשם זו אינה מחמת תפילתם, אלא משום דזימנא דמיטרא הוא - שזמן ירידת המטר הוא, אף בלא תפילתם. אלא אם כדברך, לבעו רחמי האידנא - יבקשו רחמים עתה בתקופת תמוז שאינה עונת הגשמים, וליתי מיטרא - וירד גשם. קיבלה זאת אמו של המלך ושלחה ליה לרבא, פוין דעתך וכעי רחמי דליתי מיטרא - בקש רחמים שירדו גשמים עתה, אף שאין זה זמנם. בעי רחמי

ולא אתי מיטרא - ביקש רבא רחמים ואף על פי כן לא ירד גשם. אמר לפניו, רבונזי של עולם, נאמר (תהלים מד ב) 'אלהים באונינו שמענו אבותינו ספרו לנו פעל פעלת בימיהם בימי קדם', שהיית עושה נסים, ואנו בעינינו לא ראינו בעשותך נסים. ואתא מיטרא - ירד גשם כה רב עד דשפיר מרזבי (דציפורי) [דמחזא] - שנשפכו זורמו המים שירדו ממרזבי העיר מחוזה עד לדיגלת - לנהר חידקל. כלילה שאחר כך אתא אבות איתחזי ליה בחלמיה - בא אביו של רבא ונראה לו בחלומו, ואמר ליה, מי איבא דמיטרא קמי שמיא כולי האי - וכי יש מי שמטריח כל כך לפני ה' להוריד גשמים שלא בעיתם. ועוד אמר ליה, שני דובתיך - תשנה מקומך, כלומר, לון במקום אחר. שני דובתיך - ואכן שינה רבא את מקום לינתו, ולמחר אשבתיך דמרשם פורייה בסכניי - מצא שמיטתו חתוכה בסכניי, שרצו שדים להורגו בהם.

שנינו בבביתא: וְשִׁין רבי וחכמים שָׁאין הכהן המשיח מביא אֶשֶׁם
תלוי על ספק חטא. מבררת הגמרא: מְנָל. מבארת הגמרא: דְּכָתִיב
לגבי אשם תלוי (ויקרא ה יח) 'וְכֹפֵר [עֲלִיּוֹ] הַכֹּהֵן עַל שְׁגִגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁנְגוּ.
ונחלקו רבי וחכמים בדרשת הכתוב. רבי קבר, שלומדים ממקרא
זה שאין חייב באשם תלוי אלא מי שְׁכַל חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה – שכל חייבי
קרבתו חטאתו הם בשגגת מעשה לבד, יָצָא הוּא – הכהן המשיח,
שָׁאין [כָּל] חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה – שאין כל חייבי קרבתו חטאתו בשגגת
מעשה לבד, אֲלָא חֲטָאוֹ בְּהַעֲלֵם דָּבָר עִם שְׂגַת הַמַּעֲשֵׂה. שאף על פי
שלגבי עבודה זרה סובר רבי שהכהן המשיח חייב בשגגת מעשה
לבד, מכל מקום בשאר עבירות אינו חייב אלא בהעלם דבר עם
שגגת המעשה, ונמצא שאין 'כל' חטאו בשגגת מעשה לבד,
אלא רק מקצתו.

מקשה הגמרא: מִיָּד כָּל כְּתִיב – וכי נאמר במקרא שחייב אשם
תלוי הוא רק באדם ש'כל' חטאו בשגגת מעשה, הרי לא נאמר
אלא 'על שגגתו אשר שגג', ומשמע מכך שמי שמצינו בו חוב
קרנ על שגגת מעשה לבד מביא אשם תלוי, ואם כן יש לחייב
אף את הכהן המשיח באשם תלוי, שהרי הוא מתחייב קרנ
בעבודה זרה על שגגת מעשה לבד, לדברי רבי.

מתרצת הגמרא: אֵין – אכן יש ללמוד מדברי הכתוב שאינו עוסק
אלא במי שכל חטאו הוא בשגגת מעשה לבד. דָּאם כֵּן – שאם
כדברך שיש חייב אשם תלוי אף למי שמצינו בו רק חטא אחד
בשגגת מעשה לבד, נְכָתִיב – 'היה צריך לכתוב 'וכפר עליו הכהן
על שְׁגִגָתוֹ, לְמַעַן לִי – מדוע הוצרך הכתוב להוסיף את התיבות
'אֲשֶׁר שָׁנְגוּ'. אלא בהכרח צריך לומר דְּהָא קָא מְשַׁמְעֵן לָן, דְּעַד דְּאִיכָא
כָּל חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה – שאין חייב אשם תלוי אלא במי שכל קרבתו
חטאותיו הם בשגגת מעשה לבד (יָצָא הכהן המְשִׁיחַ שָׁאין כָּל
חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה – שאין חייב קרבתו חטאותיו על שגגת מעשה
לבד, אֲלָא רק בְּעִבּוּדָת פּוֹכְכִים, וְלֹא חייב קרנ בְּשָׂאָר מִצּוֹת אֲלָא
בְּהַעֲלֵם דָּבָר עִם שְׁגִגָת מַעֲשֵׂה).

ורְבֵּן החולקים על דברי רבי וסוברים שגם בעבודה זרה אין הכהן
המשיח חייב בקרנ אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה,
דורשים את המקרא כך: מִי שמצינו בו איזה אופן שְׁחֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה –

בשגגת מעשה לבד, הוא המתחייב באשם תלוי, יָצָא הכהן
המְשִׁיחַ שְׁלֵעוֹלָם אֵין חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה – אינו מתחייב על שגגת מעשה
לבד, לֹא בְּעִבּוּדָת פּוֹכְכִים וְלֹא בְּשָׂאָר מִצּוֹת, אֲלָא רק בְּהַעֲלֵם דָּבָר
עִם שְׁגִגָת מַעֲשֵׂה.

משנה

משנה זו ממשיכה לפרש באיזה אופן חייבים בית דין והכהן
המשיח בקרנ חטאת, בכל מצוות שבתורה ובעבודת כוכבים.
אֵין בית דין חִיבִין קרנ, עַד שְׁיֹרֵי בְּדָבָר שְׁזִדּוֹנוֹ – שהעובר עליו
בזדון חייב כְּרִית, וְשִׁגְגָתוֹ – והעובר עליו בשוגג חייב חֲטָאת, ויעשו
הציבור בשגגה על פיהם, וְכֵן הכהן הַמְשִׁיחַ אינו מביא פר לחטאת,
אלא באופן ששגג היתר לעצמו בדבר שזדונו כרת ושגגתו
חטאת, ועשה על פי הוראתו.
וְלֹא בְּעִבּוּדָת פּוֹכְכִים – ואף בעבודה זרה אין בית דין והכהן המשיח
חייבים קרנ, עַד שְׁיֹרֵי עַל דָּבָר שְׁזִדּוֹנוֹ כְּרִית וְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאת.

גמרא

הגמרא מבררת את מקור הדין שנתבאר במשנה: מְנָל שאין בית
דין חייבים קרנ, אלא אם הורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.
מבארת הגמרא: דְּתִנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר, נֶאֱמַר כָּאן – לענין פר העלם
דבר של ציבור (ויקרא יד יח), 'וְנוֹדַעְהָ הַחֲטָאת אֲשֶׁר חֲטָאוּ עֲלֶיהָ,
וְנֶאֱמַר לְחֵלֶן – לגבי דין איסור אחות אשה (שם יח יח), וְאִשָּׁה אֶל
אֶחָתָה לֹא תִקַּח לְצִרָר לְגִלּוֹת עֲרֻוְתָהָ עֲלֶיהָ בְּחִיָּה, ומאחר שנקט
הכתוב בשניהם תיבת 'עליה' אנו לומדים זה מזה בגזירה שוה, מִה

לְחֵלֶן – כשם שאיסור אחות אשה הוא דָּבָר שְׁזִדּוֹנוֹ – שהעובר עליו
בזדון חייב כְּרִית, וְשִׁגְגָתוֹ – והעובר עליו בשוגג חייב חֲטָאת, אֵין
כָּאן – לענין פר העלם דבר של ציבור, אֵין בית דין חייבים קרנ
אלא אם הורו היתר בדָּבָר שְׁזִדּוֹנוֹ כְּרִית וְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאת.
שבה הגמרא ומבררת: אֲשִׁכְחֵן – מצינו ראייה לענין צָבוּר, דהיינו,
שאין בית דין מביאים פר העלם דבר של ציבור אלא על הוראה
בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אבל כוון מְשִׁיחַ מְנָל – מנין שאף
הוא אינו חייב קרנ אלא אם כן הורה לעצמו בדבר שזדונו כרת
ושגגתו חטאת. מבארת הגמרא: שלומדים זאת מדברי הכתוב (שם
ד יא) 'אֵם הַכֹּהֵן הַמְשִׁיחַ יִחְטָא לְאִשְׁמֹת הָעָם, הָרִי מִשִּׁיחַ צָבוּר –
במקרא זה הוקש דינו של הכהן המשיח לדין הציבור, כשם
שהציבור אינם מביאים קרנ אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו
חטאת, אף המשיח כן.

מוסיפה הגמרא לברר: ומנין שאף הנָּשִׂיא – המלך, אינו מביא את
קרננו המיוחד לו, דהיינו שער לחטאת, אלא על דבר שזדונו כרת
ושגגתו חטאת. מבארת הגמרא: גְּלִיף – לומדים זאת בגזירה שוה
של התיבות 'מִצּוֹת מִצּוֹת'. כְּתִיב גַּם קרנ נָּשִׂיא (שם ד כב) 'וְעִשָּׂה
אֶחָת מִכָּל מִצּוֹת ה', וְכָתִיב בְּקִרְבֵּן הַצָּבוּר (שם ד יא) 'וְעִשׂוּ אֶחָת מִכָּל
מִצּוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאָשְׁמוּ, מִה צָבוּר אינם חייבים קרנ
אלא על דָּבָר שְׁזִדּוֹנוֹ כְּרִית וְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאת, אֵין הַנָּשִׂיא אינו חייב קרנ
אלא על דָּבָר שְׁזִדּוֹנוֹ כְּרִית וְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאת.

מוסיפה הגמרא ומבררת: מנין שאף הַיָּחִיד דינו כן, שאינו מביא
כשבה או שעירה לחטאת אלא על דבר שזדונו כרת. מבארת
הגמרא: אֲמַר קָרָא – לומדים זאת מדברי הכתוב לגבי קרנ יחיד
(שם ד כו) 'וְאֵם נָפֶשׁ אֶחָת תִּחְטָא בְּשִׁגְגָה, ולפי שנכתבה האות 'וּיִי' –
בתיבת 'ואם' לומדים מכך שכונת המקרא לחבר העניינים זה לזה,
וְיִלְמַד תַּחְתּוֹן מְעֻלִּין – ועל ידי כך נלמד דין קרנ היחיד שנאמר
בפרשה התחתונה, מדין קרנ הנשיא שנאמר בפרשה העליונה,
שכשם שהנשיא אינו מביא קרננו אלא על דבר שזדונו כרת
ושגגתו חטאת, אף היחיד כן.

שנינו במשנה: וְלֹא בְּעִבּוּדָת פּוֹכְכִים עַד שְׁיֹרֵי עַל דָּבָר שְׁזִדּוֹנוֹ כרת
ושגגתו חטאת.

מבררת הגמרא: בְּעִבּוּדָת פּוֹכְכִים מְנָל שאין בית דין חייבים קרנ,
אלא אם כן הורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. מבארת
הגמרא: דְּתִנְיָא קָרָא, לְפִי שִׁנְיָאָה עֲבֻדָת פּוֹכְכִים לִידֵין בְּעִצְמָהּ,
כלומר, מאחר ונשתנה דינה של עבודת כוכבים משאר איסורים
שבתורה, שעל כל איסורי התורה ששגגו בית דין בהוראתם הם
מביאים פר לחטאת, ואילו על שגגת הוראה באיסור עבודה זרה
הם מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת, יָבֹול – שמה נאמר,
שנשתנה דינה אף לענין כך שיהיו בית דין חִיבִין קרנ אֲפִילוּ אם
הורו בשגגה עַל דָּבָר שָׁאין וְזִדּוֹנוֹ כְּרִית וְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאת, אין לומר כן,
שהרי נֶאֱמַר כָּאן – בקרנ ציבור בעבודה זרה (במדבר טו כד) 'וְהָיָה
אם מְעִינִי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה, וְנֶאֱמַר לְחֵלֶן – בקרנ ציבור
בשאר עבירות (ויקרא יא יא) 'וְעִלְמָם דָּבָר מְעִינִי הִקְהֵל, ומכיון
שנאמרה בשניהם תיבת 'מעיני' לומדים זה מזה בגזירה שוה, מִה

לְחֵלֶן – כשם שבשאר עבירות אין בית דין חייבים קרנ אלא אם
שגגו בהוראת דָּבָר שְׁזִדּוֹנוֹ כְּרִית וְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאת, אֵין כָּאן – בעבודה
זרה, אין בית דין חייבים קרנ אלא בדָּבָר שְׁזִדּוֹנוֹ כְּרִית וְשִׁגְגָתוֹ
חֲטָאת.

שבה הגמרא ומבררת: אֲשִׁכְחֵן – מצינו ראייה לגבי צָבוּר, שאף
בעבודה זרה אין הם מביאים קרנ אלא על דבר שזדונו כרת
ושגגתו חטאת, אבל יָחִיד, נָשִׂיא, מְשִׁיחַ, מְנָל – מנין שאף הם אינם
מביאים קרנ על שגגת עבודה זרה אלא בדבר שזדונו כרת
ושגגתו חטאת.

מבארת הגמרא: אֲמַר קָרָא לגבי קרנ עבודה זרה (במדבר טו כו) 'וְאֵם
נָפֶשׁ אֶחָת תִּחְטָא בְּשִׁגְגָה, שהרי אֶחָד – בין יָחִיד וְבֵין נָשִׂיא
וְאֶחָד מְשִׁיחַ, בִּזְלָן כָּכָל נָפֶשׁ אֶחָת' הן, ונמצא שמקרא זה עוסק
אף בהם. ומעתה נלמד דין קרננו מדין קרנ הציבור, שמאחר

שנינו בבביתא: וְשִׁין רבי וחכמים שָׁאין הכהן המשיח מביא אֶשֶׁם
תלוי על ספק חטא. מבררת הגמרא: מְנָל. מבארת הגמרא: דְּכָתִיב
לגבי אשם תלוי (ויקרא ה יח) 'וְכֹפֵר [עֲלִיּוֹ] הַכֹּהֵן עַל שְׁגִגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁנְגוּ.
ונחלקו רבי וחכמים בדרשת הכתוב. רבי קבר, שלומדים ממקרא
זה שאין חייב באשם תלוי אלא מי שְׁכַל חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה – שכל חייבי
קרבתו חטאתו הם בשגגת מעשה לבד, יָצָא הוּא – הכהן המשיח,
שָׁאין [כָּל] חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה – שאין כל חייבי קרבתו חטאתו בשגגת
מעשה לבד, אֲלָא חֲטָאוֹ בְּהַעֲלֵם דָּבָר עִם שְׂגַת הַמַּעֲשֵׂה. שאף על פי
שלגבי עבודה זרה סובר רבי שהכהן המשיח חייב בשגגת מעשה
לבד, מכל מקום בשאר עבירות אינו חייב אלא בהעלם דבר עם
שגגת המעשה, ונמצא שאין 'כל' חטאו בשגגת מעשה לבד,
אלא רק מקצתו.

מקשה הגמרא: מִיָּד כָּל כְּתִיב – וכי נאמר במקרא שחייב אשם
תלוי הוא רק באדם ש'כל' חטאו בשגגת מעשה, הרי לא נאמר
אלא 'על שגגתו אשר שגג', ומשמע מכך שמי שמצינו בו חוב
קרנ על שגגת מעשה לבד מביא אשם תלוי, ואם כן יש לחייב
אף את הכהן המשיח באשם תלוי, שהרי הוא מתחייב קרנ
בעבודה זרה על שגגת מעשה לבד, לדברי רבי.

מתרצת הגמרא: אֵין – אכן יש ללמוד מדברי הכתוב שאינו עוסק
אלא במי שכל חטאו הוא בשגגת מעשה לבד. דָּאם כֵּן – שאם
כדברך שיש חייב אשם תלוי אף למי שמצינו בו רק חטא אחד
בשגגת מעשה לבד, נְכָתִיב – 'היה צריך לכתוב 'וכפר עליו הכהן
על שְׁגִגָתוֹ, לְמַעַן לִי – מדוע הוצרך הכתוב להוסיף את התיבות
'אֲשֶׁר שָׁנְגוּ'. אלא בהכרח צריך לומר דְּהָא קָא מְשַׁמְעֵן לָן, דְּעַד דְּאִיכָא
כָּל חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה – שאין חייב אשם תלוי אלא במי שכל קרבתו
חטאותיו הם בשגגת מעשה לבד (יָצָא הכהן המְשִׁיחַ שָׁאין כָּל
חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה – שאין חייב קרבתו חטאותיו על שגגת מעשה
לבד, אֲלָא רק בְּעִבּוּדָת פּוֹכְכִים, וְלֹא חייב קרנ בְּשָׂאָר מִצּוֹת אֲלָא
בְּהַעֲלֵם דָּבָר עִם שְׁגִגָת מַעֲשֵׂה).

ורְבֵּן החולקים על דברי רבי וסוברים שגם בעבודה זרה אין הכהן
המשיח חייב בקרנ אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה,
דורשים את המקרא כך: מִי שמצינו בו איזה אופן שְׁחֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה –
בשגגת מעשה לבד, הוא המתחייב באשם תלוי, יָצָא הכהן
המְשִׁיחַ שְׁלֵעוֹלָם אֵין חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה – אינו מתחייב על שגגת מעשה
לבד, לֹא בְּעִבּוּדָת פּוֹכְכִים וְלֹא בְּשָׂאָר מִצּוֹת, אֲלָא רק בְּהַעֲלֵם דָּבָר
עִם שְׁגִגָת מַעֲשֵׂה.

משנה

משנה זו ממשיכה לפרש באיזה אופן חייבים בית דין והכהן
המשיח בקרנ חטאת, בכל מצוות שבתורה ובעבודת כוכבים.
אֵין בית דין חִיבִין קרנ, עַד שְׁיֹרֵי בְּדָבָר שְׁזִדּוֹנוֹ – שהעובר עליו
בזדון חייב כְּרִית, וְשִׁגְגָתוֹ – והעובר עליו בשוגג חייב חֲטָאת, ויעשו
הציבור בשגגה על פיהם, וְכֵן הכהן הַמְשִׁיחַ אינו מביא פר לחטאת,
אלא באופן ששגג היתר לעצמו בדבר שזדונו כרת ושגגתו
חטאת, ועשה על פי הוראתו.

וְלֹא בְּעִבּוּדָת פּוֹכְכִים – ואף בעבודה זרה אין בית דין והכהן המשיח
חייבים קרנ, עַד שְׁיֹרֵי עַל דָּבָר שְׁזִדּוֹנוֹ כְּרִית וְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאת.

גמרא

הגמרא מבררת את מקור הדין שנתבאר במשנה: מְנָל שאין בית
דין חייבים קרנ, אלא אם הורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.
מבארת הגמרא: דְּתִנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר, נֶאֱמַר כָּאן – לענין פר העלם
דבר של ציבור (ויקרא יד יח), 'וְנוֹדַעְהָ הַחֲטָאת אֲשֶׁר חֲטָאוּ עֲלֶיהָ,
וְנֶאֱמַר לְחֵלֶן – לגבי דין איסור אחות אשה (שם יח יח), וְאִשָּׁה אֶל
אֶחָתָה לֹא תִקַּח לְצִרָר לְגִלּוֹת עֲרֻוְתָהָ עֲלֶיהָ בְּחִיָּה, ומאחר שנקט
הכתוב בשניהם תיבת 'עליה' אנו לומדים זה מזה בגזירה שוה, מִה

הוריות. פרק שני – הורה כהן משיח דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י

ושוין שאין – משיח מביא אשם תלוי, דכתיב באשם תלוי. וכפר הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע – מי שחטאו בשגגה, יצא משיח. ולרבי היכי מצי אמר "יצא משיח"? והא לרבי חטאו בעבודה זרה בשגגה הוא? דהא תניא לעיל משיח בעבודה זרה, רבי אומר: בשגגת מעשה! אלא רבי סבר דרבי מותרץ קרא לעומתו: מי שכל חטאו בשגגה,

יצא משיח שאין כל חטאו בשגגה, דבעבודה זרה

כלבר הוא דחטאו בשגגה. אבל בשאר מצות – אין חטאו בשגגה כלל, אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה. ורבנן – סברי: יצא משיח שאין חטאו בשגגה לא בעבודה זרה ולא בשאר מצות, אלא העלם דבר עם שגגת מעשה. ולרבי הכל משיח אין מביא אשם תלוי, וכל שכן צבור דאין חייבין אשם תלוי, והדעת דבר כתיב בהו בחידיא. **משנחמה** בית דין חייבין – קרבן אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ואם הורו בדבר שחייבין אשם ודאי – פטורין. דכתיב: באשם ודאי "ואם נפש אחת" – ובית דין אין הם בכלל "נפש אחת". ועוד, דבאשמות אין בהן דין העלם דבר, דחייבין אשם ודאי על המזיד כשוגג. וכן המשיח – אין מביא פר אלא על העלם דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אבל במקום אשם ודאי – חייב להביא אשם ודאי, לפי שהזא בכלל "נפש אחת", ולהכי השווה לצבור דאין מביא פר במקום אשם. אבל אשם יביא, כדתנן לקמן (ט, א): אשם ודאי – הנשיא המשיח והיחיד חייבין, ובית דין פטורין. **גמרא** נאמר כאן עליה – ונדעיה חטאת אשר חטאו עליה: (ויקרא ד). ונאמר להלן: "לגלות ערותה עליה" (שם יח). נשיא – נמי לא יביא שעיר אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, כדתנן (שם): כל מצות שבתורה שחייבין על זדון כרת ועל שגגתו חטאת – יחיד מביא כשבה או שעירה, ונשיא מביא שעיר, דיליף "מצות" "מצות". יחיד – נמי אינו מביא חטאת אלא על דבר שזדונו כרת, דתנן: כל מצות שבתורה וכו'. אמר קרא – בפרשת ויקרא: "אם נפש". וילמוד תחתון מעליון – יחיד מנשיא. לפי שיצאה עבודה זרה – דהכא כתיב "וכי תשגו ולא תעשו" ולא כתיב הכא כרת. יכול יהו חייבין על דבר שאין זדונו כרת – כגון גנפה ומנשק ומרובץ, כדאמרין במסכת סנהדרין בפרק "ארבע מיתות" (ס, ב). הלא תעשה, ואינו בכרת. וילמוד תחתון מעליון – יחיד נשיא ומשיח מצבור. אלא לרבנן – דמפקי להא: "עליה" לדרשא אחרינא, כדאמרין בפרק קמא דיבמות (ג, ב). "ואשה אל אחותה" וגו', "עליה" מה תלמוד לומר – לפי שנאמר "במה יבא עליה" וגו', תורה אחת יהיה לכם לעושה

וְשׁוּיִן שְׂאִין מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי. מִנָּלָהּ? דְּכֵתִיב: "וְכִכְּרָ [עֲלִיּוֹ] הִכְּהֵן עַל שְׁגָגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג, רַבִּי סָבֵר: מִי שֶׁכָּל חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה, יֵצֵא זֶה שְׂאִין [כָּל] חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה אֲלָא בְּהֶעֱלֵם דָּבָר. - מִיּוֹדִי "כֹּל" כְּתִיב? - אִין, דְּאֵם כֵּן נִכְתָּוב "עַל שְׁגָגָתוֹ", לְמָה לִּי "אֲשֶׁר שָׁגָג"? הָא קָא מְשַׁמְעַ לָן, דְּעַד דְּאִיכָא כָּל חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה, יֵצֵא מְשִׁיחַ שְׂאִין כָּל חֲטָאוֹ בְּשִׁגְגָה אֲלָא בְּעִבּוּדָה זָרָה, וְלֹא בְּשָׂאֵר מִצְוֹת אֲלָא בְּהֶעֱלֵם דָּבָר עִם שְׁגָגָתוֹ. מְשִׁיחַ. מְשִׁנָּה אִין בֵּית דִּין חֵיבִין עַד שְׁיֹורוֹ בְּדָבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת, וְכֵן הַמְשִׁיחַ, וְלֹא בְּעִבּוּדָה זָרָה - עַד שְׁיֹורוֹ עַל דָּבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת. גְּמָרָא מִנָּלָהּ? דְּתִנָּיָא, רַבִּי אוֹמֵר: נֹאמַר כָּאן "עֲלִיָּה" וְנֹאמַר לְהֵלָן "עֲלִיָּה", מַה לְּהֵלָן דָּבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת, אִף כָּאן דָּבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת. אֲשַׁכְּחֵן צָבּוּר, מְשִׁיחַ מִנָּלָהּ? "לְאִשְׁמֹת הָעָם" - הֲרִי מְשִׁיחַ כְּצָבּוּר. נִשְׂיָא? יִלִּיף מִצְוֹת מִצְוֹת, כְּתִיב גַּבִּי נִשְׂיָא: "וַעֲשֵׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה'", וְכֵתִיב כְּצָבּוּר: "וַעֲשֵׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת", מַה צָבּוּר - דָּבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת, אִף נִשְׂיָא - דָּבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת. יַחֲיד? אָמַר קְרָא: "וְאֵם נֶפֶשׁ", וְיִלְמַד תַּחְתּוֹן מִעֲלִיּוֹן. "וְלֹא בְּעִבּוּדָה זָרָה עַד שְׁיֹורוֹ" בְּעִבּוּדָה זָרָה מִנָּלָהּ? דְּתִנָּיָא רַבֵּנָן: לְפִי שִׁנְיָאָה עֲבֻדָּה זָרָה לְדוֹן בְּעִצְמָהּ, יֻכּוֹל יְהוּ חֵיבִין אֲפִילוּ עַל דָּבָר שְׂאִין וְדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת? נֹאמַר כָּאן "מְעִינִי" וְנֹאמַר לְהֵלָן "מְעִינִי", מַה לְּהֵלָן דָּבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת, אִף כָּאן דָּבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת. אֲשַׁכְּחֵן צָבּוּר; יַחֲיד, נִשְׂיָא, מְשִׁיחַ מִנָּלָהּ? אָמַר קְרָא: "וְאֵם נֶפֶשׁ אֶחָת", אַחֵד יַחֲיד וְאַחֵד נִשְׂיָא וְאַחֵד מְשִׁיחַ - כֹּיָן בְּכָלל "נֶפֶשׁ אֶחָת" הֵן, וְיִלְמַד תַּחְתּוֹן מִן הָעֲלִיּוֹן. הִנֵּיחָא לְמָאן דְּמַפְּיֵק לָהּ לְ"עֲלִיָּה" לְגִזְרָה שְׁוֶה - בְּדִאמְרֵי, אֲלָא לְרַבֵּנָן דְּמַפְּיֵק לָהּ לְ"עֲלִיָּה" לְעִרְוִית וְצֻרוֹת, דָּבָר שְׁזָדוֹנוֹ כְּרַת וְשְׁגָגָתוֹ

חֲטָאֵת מִנָּהּ לָהּ? נִפְקָא לָהּ מִדְּמִיתֵי לִיה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי לְכַרְיָה: "תּוֹרָה אֶחָת יְהִיָּה לָכֶם לַעֲשֵׂה בְּשִׁגְגָה וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בִּיד רְמָה" וגו', הוֹקֵשָׁה כָּל הַתּוֹרָה כְּפֻלָּה לְעִבּוּדָה זָרָה, מַה עֲבֻדָּה זָרָה שְׁחֵיבִין עַל וְדוֹנוֹ כְּרַת וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאֵת. אֲשַׁכְּחֵן יַחֲיד נִשְׂיָא וּמְשִׁיחַ בֵּין בְּעִבּוּדָה זָרָה בֵּין בְּשָׂאֵר מִצְוֹת, צָבּוּר מִנָּלָהּ? יִלִּיף עֲלִיּוֹן מִתַּחְתּוֹן. וְרַבִּי הָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי מֵאִי עָבִיד לִיָּה? מַפְּיֵק לִיָּה לְכַדְתִּנָּיָא: לְפִי שִׁמְצִינוּ שְׁחָלַק הַכְּתוּב בֵּין רַבִּים לַיְחִידִים, רַבִּים בְּסִיף וּבְמִזְמוֹן אָבֵר, יַחֲידִים בְּסִקּוּלָהּ וּבְמִזְמוֹן פֶּלֶם, יֻכּוֹל נִחְלוֹק בְּקִרְבָּנוֹתֵיהֶם? תִּלְמוּד לֹמַר: "תּוֹרָה אֶחָת יְהִיָּה" וגו'. מִתְקַיֵּן לָהּ רַב חֲלָקָה מִתְּהוֹרָנָיָא: מַעֲמָא דְּלֹא חֲלַק הַכְּתוּב, הָא חֲלַק הָוּא אֲמִינָא נִחְלוֹק, מֵאִי נִייתִי? נִייתִי פֻר, צָבּוּר בְּשָׂאֵר מִצְוֹת הוּא דְּמִייתִי! נִייתִי פֻר לְעוֹלָה וְשְׁעִיר לְחֲטָאֵת, צָבּוּר בְּעִבּוּדָה זָרָה הוּא דְּמִייתִי! נִייתִי שְׁעִיר, נִשְׂיָא בְּשָׂאֵר מִצְוֹת הוּא דְּמִייתִי! נִייתִי שְׁעִירָה, יַחֲיד נְמִי חֵינִי קִרְבָּנוֹ! אֲלָפָה לֹא אֲצִטְרִיד? סִלְקָא דְּעִתְמָה אֲמִינָא: צָבּוּר מִייתִי פֻר לְעוֹלָה וְשְׁעִיר לְחֲטָאֵת, הִנֵּי נִייתִי אִיכָא, פֻר לְחֲטָאֵת וְשְׁעִיר לְעוֹלָה, אִי נְמִי צִרִיד וְאִין לֹא תִקְנָה, קָא מְשַׁמְעַ לָן, דְּכֹוֹלִי עֲלָמָא מִיִּתְה: כִּי כְּתִיבִי הִנֵּי קְרָאִי - בְּעִבּוּדָה זָרָה הוּא דְּכֵתִיב, מֵאִי מְשַׁמְעַ? אָמַר רַבָּא, וְאִי תִימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי, וְאָמְרִי לָהּ כְּדִי, אָמַר קְרָא: "וְכִי תִשְׁגוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה", אִיזוּ הִיא מִצְוָה שְׁהִיא שְׁקוּלָה כְּכָל הַמִּצְוֹת? הִנֵּי אוֹמַר: זֶה עֲבֻדָּה זָרָה. דְּכִי רַבִּי תִנָּא, אָמַר קְרָא: "אֲשֶׁר דָּבָר ה' אֶל מֹשֶׁה", וְכֵתִיב: "אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלִיכֶם בֵּיד מֹשֶׁה", אִיזוּ הִיא מִצְוָה שְׁהִיא בְּדִיבּוּרֵי שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְצִוָּה עַל יְדֵי מֹשֶׁה? הִנֵּי אוֹמַר: זֶה עֲבֻדָּה זָרָה, דְּתִנָּא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "אֲנִכִּי" וְ"לֹא יְהִיָּה לָךְ" מִפִּי הַבְּרָכָה שְׁמַעְנֵם. דְּכִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תִּנָּא: "לָמֵן

בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה – בעבודה זרה משתעי קרא, דתניא בסיפרי, רבי שמעון אומר: בעבודה זרה הכתוב מדבר, שנאמר "כי דבר ה' בזה" – שבוה על דיבור ראשון שנאמר בו "אנכי ה' אלהיך" ו"לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". מה עבודה זרה שחייבין על זדונו כרת – דהכא כתיב: "הכרת תכרת", אף כו'. אשכחן יחיד ונשיא ונשיא בין בעבודה זרה ובין בשאר מצות – דכתיב: "אשם נפש", וכתיב: "תורה אחת יהיה לכם והנפש אשר תעשה ביד רמה", ויחיד ונשיא ומשיח בכלל "ואם נפש אחת". צבור מנלן וילמוד עליון מן התחתון – דכתיב בפרשה למעלה: "וכי תשגו" דהיינו צבור, וילמוד מתחתון מיואם נפש, מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת. בין בעבודה זרה בין בשאר מצות. דגבי יחיד הוקשה כל התורה כולה לעבודה זרה – אף צבור אין חייבין אלא בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, בין בעבודה זרה בין בשאר מצות. ורבים בסיף – במזיד, אנשי עיר הנדחת. יכול נחלוך בשוגג בקרבנותיהם – וכי חייבי דחלוק צבור מייחידים, דקרבן צבור בעבודה זרה לא דמי לשום קרבן יחיד, הכי נמי נחלוך בקרבנותיהם, דלחלוך חלוק דמזדונין עששו שגגתו דעיר הנדחת, דלא לחיזי דמי לעולם לשום קרבן, לא לצבור ולא ליחיד. תלמוד לומר תורה אחת – דעיר הנדחת דשוגג כייחידים דמו, ומייתיי כל חד וחד שעירה כייחיד. מאי נייטי – אנשי עיר הנדחת רבים, דבסיף. נייטי פר צבור בשאר מצות הוא דמייטי – ולא הוי חלוק, וכל שכן דבעינן חלוק בין אנשי עיר הנדחת לצבור, דהא אין צבור נעשין עיר הנדחת כלל. יחיד נמי חיינו קרבנו – ולא הוי חלוק. איצטריך – "תורה אחת", דסלקא דעתך וכו'. ואי נמי צריך – לחלוק בקרבן. ואין לו תקנה – לעיר הנדחת בשוגג, דאי אפשר לחלוק. קא משמע לן – "תורה אחת" דמייטי כל חד שעירה כייחיד. ולא תעשו את כל המצות שהיא היא מצוה ששקולה כנגד כל המצות הוי אומר זו עבודה זרה – שכל המזדון בה ככופר בכל התורה כולה. כתיב [את] כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה – דמשמע שזוה על ידי משה, וכתיב: "אשר דבר ה'" – דמשמע שהיא בדיבורו של הקדוש ברוך הוא, כלומר ששמו ישראל מפי כשרד עם משה. איזו היא מצוה שהיא בדיבורו של הקדוש ברוך הוא וצוה על ידי משה הוי אומר זו עבודה זרה – ד"אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה שמענום. דהיינו ששמענו בדיבורו של הקדוש ברוך הוא, וצוה על ידי משה בכמה פרשיות שבתורה, כגון "לא תשתחוה לאל אחר", דלא שמענו אלא מפי משה. למן

הוריות. פרק שני – הורה כהן משיח דף ח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י

למן היום וגו' – הכי משמע: את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה, דו עבודה וזה. ומגן שזו עבודה וזה – מדכתיב בהדיא "למן היום אשר צוה ה' והלאה" שאר מצות והלאה. כלומר, מכאן ואילך "לדורותיכם", איוז היא מצוה שנאמרה בתחילה – הוי אומר זו עבודה וזה, דכתיב בתחילת עשרת הדברות "אנכי ו'אל ידעו לך" דהיינו עבודה וזה. עשר מצות נצטוו

במה – דהיינו קודם מתן תורה. אלמא עבודה וזה לא נאמרה תחלה. מחזורתא כדנשינן מעיקרא – כדברי רבי יוחנן בן לוי או כדברי רבי. **משנה** אין בית דין חייבין קרבן על עשה ועל לא תעשה שבמקדש – דהיינו טומאת מקדש וקדשיו. עשה שבמקדש – וישלחו מן המזבח כל צורע". לא תעשה – ו'אל יטמאו את מחזיקיהם". שאף על פי שהוא דבר שדורנו כרת ושגגתו חטאת, הואיל ואין שגגתו חטאת קבועה אלא קרבן חטאת עולה ויורד – הלכך פטור לגמרי, כדמפרש בגמרא. והאי דקתני "אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש" – לא קא מיירי בבחן משיח בבל, משום דהוי פלוגתא דרבי שמעון ורבי עקיבא. רבי עקיבא לא פטר ליה מפר על טומאת מקדש וקדשיו, ורבי שמעון פטר ליה לגמרי, כדמפרש בגמרא בסוף פירקין. ואין מביאין – יחידין. אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש – דאין אשם תלוי בא אלא על ספק חטאת קבועה, כדמפרש בגמרא. אבל בבית דין לא איצטריך למיתנא "אין מביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש", שהי אין בית דין מביאין אשם תלוי אפילו במקום ספק חטאת קבועה. כדאמרין בריש פירקין: משוה בפר ואין מביא אשם תלוי, דכתיב באשם תלוי "וכפר עליו הבחן על שגגתו אשר שגג" – מי שחטאתו ושגגתו שוה, יציא משיח. ומגן דאין חטאתו ושגגתו שוה – דכתיב "לאשמות העם", דמי משיח כצבור, דצבור צריכין העלם דבר שגגתו מעשה. לפיכך אינו באשם תלוי. הלכך כי איצטריך אין מביא אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש, כגון ביחיד דעלמא. אבל יחידיין – בית דין על עשה ועל לא תעשה שבגדה, דהוי דונו כרת ושגגתו חטאת קבועה, ומביאין יחידים אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבגדה, משום דהוי ספק חטאת קבועה. אל תבא על הגדה – דכתיב (ויקרא יח): "ואל אשה בנות טומאתה לא תקרב". פירוש מן הגדה – כלומר: בסמוך לוסתה, כדי שלא תהא רואה בשעת תעשיה. דכתיב "והזרותם בני ישראל", כדמפרש בגמרא במסכת שבתות בפרק ידעיות הטומאה (יח, א). **גמרא** מנא הני מילי – דצבור לא מחייבי שום קרבן בעולם אלא במקום חטאת קבועה. ויחיד אשם תלוי נמי – אין חייבין אלא על ספק חטאת קבועה. אמר רב יצחק בר אבדימי נאמר כאן ואשם – בחטאת קבועה ויחיד, דכתיב בפרישת ויקרא "ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם". וכתיב "והביא את קרבנו" דמביא כשבה או שיערה, דאינו בעולה ויורד. ונאמר ואשמו נצבור מה ואשם – האמור בפרשת ויקרא בחטאת יחיד – הוי חטאת קבועה. אף "ואשמו" האמור בגמרא – אין מביאין שום קרבן אלא במקום חטאת קבועה, דאילו עשאו יחיד ולא הוי בעולה ויורד. ונאמר "ואשם" (בא

"למן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם", איוז היא מצוה שהיא נאמרה בתחילה? הוי אומר: זו עבודה וזה. – והא אמר מר: עשר מצות נצטוו ישראל במרה (דכתיב): "והיה אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך!" אלא, מהו נאמרה כדנשינן מעיקרא. **משנה** אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש, ואין מביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש; אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבגדה, ומביאים אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבגדה. איוז היא מצוה עשה שבגדה? פרוש מן הגדה, ומצוה לא תעשה? אל תבא על הגדה. **גמרא** מנא הני מילי דצבור לא מחייבי קרבן בעלמא, ויחיד אשם תלוי נמי לא? אמר רב יצחק בר אבדימי: נאמר "ואשם" בחטאת ובאשם תלוי, ונאמר "ואשמו" בצבור, מה "ואשם" ביחיד בחטאת קבועה, אף "ואשמו" בצבור בחטאת קבועה; ומה צבור בחטאת קבועה, אף אשם תלוי נמי אין בא אלא על ספק חטאת קבועה. אמרי: אי הכי, קרבן עולה ויורד נמי הא פתיב: "והיה כי יאשם לאחת מאלה!" דנין (אשם מן אשמו): "ואשמו" מן "אשם" ואין דנין "אשם" מן "אשם". – ומאי נפקא מינה? והא תני דבי רבי ישימעהל: "ושב הכהן" "ובא תכהן" – זו היא שיבה זו היא ביאה! ועוד, גילף מן "ואשם" מוטומאת מקדש וקדשיו, דכתיב: "והוא כמא ואשם!" אמר רב פפא: דנין "ואשם ומצוה ה'" מן "ואשם ומצוה ה'". אמר ליה רב שמי בר אשי לרב פפא: ונילף "ואשם" ונשיאת עון מן "ואשם" ונשיאת עון! אלא אמר רב נחמן בר יצחק: דנין "ואשם" ו"מצוה ה' אשר לא תעשינה" מ"ואשם" ו"מצוה ה' אשר לא תעשינה", ואל יוכיח שמיעת קול וביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו שלא נאמר בהם "ואשם" ו"מצוה ה' אשר לא תעשינה". **משנה** אין חייבין על שמיעת קול ועל ביטוי שפתיים ועל טומאת מקדש וקדשיו, והנשיא פייצא בהם, דכרי רבי יוסי הגלילי: רבי עקיבא אומר: הנשיא חייב בכלן חוץ משמיעת הקול, שהמלך לא דן ולא דנין אותו, [לא מעיד ולא מעידין אותו]. **גמרא** אמר עולא: מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי? אמר קרא: "והיה כי יאשם לאחת מאלה", כל שמתחייב באחת מתחייב בכלן, ושאיין מתחייב באחת אין מתחייב בכלן. ואימא: מתחייב באחת מהן ואף על פי שאין מתחייב בכלן! אלא טעמא דרבי יוסי הגלילי מהקא, דתניא, היה רבי ירמיה אומר: נאמר

עשה ועל לא תעשה שבמקדש. ואיך: דאין אשם תלוי בא עליו אלא על ספק חטאת קבועה. דאשם תלוי אפילו יחיד אינו בא על עשה ועל לא תעשה שבמקדש, שהרי אינו ספק חטאת קבועה. אי הכי קרבן עולה ויורד נמי הא כתיב כי יאשם – דכתיב "נפש כי תחטא בשגגה ושמעא קול אלה" דהיינו שמיעת הקול וכתיב "או נפש אשר תגע" וגו' – דהיינו טומאת מקדש וקדשיו, וכתיב "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים" וגו' – דהיינו ביטוי שפתיים, דכולהו בקרבן עולה ויורד. וכתיב "והיה כי יאשם לאחת מאלה", מה "כי יאשם" בעולה ויורד – אף "ואשם" דכתיב באשם תלוי תהוי במקום עולה ויורד, דלחוי אשם תלוי בא. ואפילו על ספק חטאת שאינה קבועה, זו היא שיבה זו היא ביאה – דהא דכתיב "ושב הכהן" לא תימא! ושב הכהן מבית המנוגע לביתו, אלא הכי הוא: ושב הכהן מביתו לבית המנוגע, דהאי שיבה זו היא ביאה לבית המנוגע. גילף ואשם מוטומאת מקדש וקדשיו – דכתיב בו "או נפש אשר תגע וגו' והוא טמא ואשם" דהיינו טומאת מקדש וקדשיו, דהוא בקרבן עולה ויורד. דחטאת שאינה קבועה הוא. דנין ואשם ומצוה ה' – דכתיב באשם תלוי מ"ואשמו" ר"מ צוה ה', לאפוקי טומאת מקדש וקדשיו דלא כתב "ואשם", ר"מ צוה ה". גילף ואשם ונשיאת עון – דכתיב באשם תלוי "ולא ידע ואשם ונשא עונו" וכתיב בעולה ויורד "אם לא יגיד ונשא עונו והוא ידע ואשם לאחת מאלה". באשם תלוי כתיב – "ואשם" ר"מ צוה ה' אשר לא תעשינה", ובפר ובהעלם דבר של צבור כתיב "אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשם", הלכך אמרין: מה צבור חטאת קבועה – אף אשם תלוי אינו בא אלא על ספק חטאת קבועה. **משנה** אין בית דין חייבין על שמיעת קול ועל ביטוי שפתיים ועל טומאת מקדש וקדשיו – דכל הני חייבין עולה ויורד, כדאמרין לגמרי. דצבור אין מביאין חטאת אלא בקבועה. ובדן הוא דלא איבעי למיתנא, דהא תנא לעיל: אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש. ואמרין משום דבעינן צבור בחטאת קבועה, וטומאת מקדש וקדשיו הוי בעולה ויורד. והוא הדין על שמיעת קול ועל ביטוי שפתיים, דלא הוי חטאת קבועה. דבית דין פטור, והאי דקתני הכא: אין בית דין חייבין על שמיעת קול בר – משום דבעי אפלוני רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא אין בית דין חייבין על שמיעת קול ועל ביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו, והוא הדין לגמרי. ונשיא חייב בכלן – דאניו בקרבן עולה ויורד, דכרי רבי יוסי הגלילי, טעמא דרבי יוסי הגלילי מפרש בגמרא. רבי עקיבא אומר הנשיא חייב בכלן – בקרבן עולה ויורד, חוץ משמיעת קול. שאין שמיעת קול חל עליו, שהמלך לא דן ולא דנין אותו ולא מעיד ולא מעידין אותו כדנשינן במסכת סנהדרין בפרק גידול (יח, א). ורבי עקיבא במשיח לא פירש במתניין ופירש בברייתא. כדאמרין בברייתא, תניא, רבי עקיבא אומר: משוה פטור מכולן מקרבן עולה ויורד, ומביא על כולן פר, כדאמרין בסוף פירקין דרבי עקיבא לא פטר ליה מפר. **גמרא** והיה כי יאשם לאחת מאלה – דאין חייבין על שמיעת קול וביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו. דרבי יוסי הגלילי: "כי יאשם לאחת" הכי משמע: כל שיש באחת, כלומר כל שצומחה בכל אחת ואחת – מתחייב קרבן בכלן, ושאיין מתחייב באחת – אין מתחייב בכלן. ונשיא, והאילו ואינו מתחייב באחת מןן, דהיינו בשמיעת קול – אין מתחייב בכלן, דפטור מכולן. וא"פ כי יאשם לאחת" הכי משמע: הכי אפשר שיהא מתחייב אפילו באחת מןן, אף על פי שאין שפתיים בכלן – דאין חייב. ונשיא נמי, אף על פי שאינו חייב בשמיעת קול – דאין חייב שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו. **אלא מנא** דרבי יוסי הגלילי מהבא וכו' – נאמר בשמיעת קול וביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו. **לא**

מזה בגזירה שוה. מה – כשם שתיבת 'ואשם' שנאמר בקרבן יחיד
מדובר בקרבן חטאת קבועה ולא בקרבן עולה ויורד, אף תיבת
'ואשמו' שנאמר בקרבן העלם דבר של צבור עוסקת בחטאת
קבועה, דהיינו, שאין בית דין מביאים פר העלם דבר של ציבור
אלא בדבר שחייב עליו היחיד חטאת קבועה, ולא בדבר שחייב על
שגתו קרבן עולה ויורד. ומעתה יש להוסיף וללמוד את דין היחיד
לגבי אשם תלוי מדין הציבור, מה צבור אינו מביא קרבן אלא
בדבר שחייבים על שגתו חטאת קבועה, אף אשם תלוי של יחיד
נמי אין בא אלא על ספק חטא, שאם עשה בוודאי חייב עליו
חטאת קבועה, ולא על עשה ולא תעשה שבמקדש שאין בהם
חטאת קבועה אלא קרבן עולה ויורד.
הגמרא מקשה על דברי רב יצחק בר אבדימי: אמר – הקשו בני
הישיבה, אי הכי קרנן עולה ויורד נמי. כלומר, מדוע סובר אתה
שיש ללמוד את דין אשם תלוי שנאמר בו 'ואשם' מדין קרבן
הציבור שנאמר בו 'ואשמו', ולפיכך יש לומר שאין אשם תלוי בא
אלא על ספק איסור שיש בו חיוב חטאת קבועה, הרי ניתן ללמוד
את דין אשם תלוי מדין קרבן עולה ויורד, דהא בתיב – שהרי
נאמר לגבי קרבן עולה ויורד (ויקרא ה ה) 'והיה כי יאשם לאחת
מאלה, ויש ללמוד את תיבת 'ואשם' שנאמר באשם תלוי מתיבת
'ואשם' שנאמר בקרבן עולה ויורד, ולומר שיש חיוב אשם תלוי
אף על ספק עבירה שהעובר עליה בודאי מביא קרבן עולה ויורד.
מתרצת הגמרא: דנין (אשם מן אשמו) – יש ללמוד בגזירה שוה את
דינו של אשם תלוי שנאמר בו 'ואשם' מדין קרבן הציבור שנאמר
בו 'ואשמו', שכן תיבות דומות הן, ואין דנין – אך אין לומדים אשם
תלוי שנאמר בו 'ואשם' מן קרבן עולה ויורד שנאמר בו 'ואשם', שכן
תיבות אלו אינן דומות זו לזו.
שבה הגמרא ומקשה: וימי נפקא מינה – מה בכך שאין התיבות
דומות זו לזו, והרי שנו בבית מדרשו של רבי
ישמעאל ברייתא זו, נאמר לגבי מצורע (ויקרא יד לט) 'ושב הבתן', וכן
נאמר שם עוד (שם יד מד) 'ובתן', ולומדים תיבות אלו זו מזו
בגזירה שוה, ללמדך, שזו היא שיבה זו היא ביאה – שבשם ש'ובא
הבתן' היינו שבא לבית המנוגע, אף 'ושב הבתן' הכוונה היא ששב
מביתו לבית המנוגע, ולא ששב מבית המנוגע לביתו. ונמצא,
שניתן ללמוד גזירה שוה אף בתיבות שאינן דומות זו לזו, כל
שעניינן אחד הוא, ומדוע אי אפשר ללמוד 'אשם' מן 'ואשם'.
ועוד יש להקשות, אף אם אי אפשר ללמוד את תיבת 'אשם'
שנאמר באשם תלוי מתיבת 'אשם' שנאמר בקרבן עולה ויורד,
מכל מקום נלף – יש ללמוד את דין אשם תלוי מן תיבת 'ואשם'
מטומאת מקדש וקדשיו, דכתיב בה (שם ה ב) 'והוא מטמא ואשם',
וטומאת מקדש וקדשיו חייבים עליה קרבן עולה ויורד, ואם כן גם
לגבי אשם תלוי יש ללמוד שמביאים אותו אף על ספק עבירה
שאין בה חיוב חטאת קבועה אלא קרבן עולה ויורד.
ומחמת קושיא זו מתרצת הגמרא באופן אחר: אמר רב פפא, דנין
– לומדים אנו גזירה שוה לגבי אשם תלוי שנאמר בו תיבת
'ואשם', וכן נאמרו בו התיבות 'מצות ח', מן קרבן העלם דבר של
ציבור שאף בו נאמרו התיבות 'ואשם' ו'מצות ח', ואין אנו לומדים
דין אשם תלוי מטומאת מקדש וקדשיו, שאף על פי שנאמר בו
תיבת 'ואשם', לא נאמרו בו התיבות 'מצות ח'.
הגמרא מקשה על תירוצו של רב פפא: אמר ליה רב ישימי בר אשי
לרב פפא, ונילף – נלמד בגזירה שוה את דינו של אשם תלוי
שנאמר בו תיבת 'ואשם' וכן נאמר בו ענין 'נשיאת עוון', מן קרבן
עולה ויורד, שאף בו נאמרה תיבת 'ואשם' וענין 'נשיאת עוון', ואם
כן יש לנו לחייב אשם תלוי אף על דבר שמביאים על שגתו קרבן
עולה ויורד.
ומחמת קושיא זו מתרץ רב נחמן בר יצחק באופן אחר: אמר רב
רב נחמן בר יצחק, דנין – יש ללמוד בגזירה שוה את דין אשם תלוי
שנאמר בו תיבת 'ואשם', וכן נאמרו בו התיבות 'מצות ח', וכן
נאמרו בו התיבות 'אשר לא תעשינה', מן קרבן הציבור שנאמרו אף
בו התיבות 'ואשם' ו'מצות ח', ואשר לא תעשינה, ואל יוכיח

נאמר במקרא שם בתחילת הענין (במדבר טו כג) 'את כל אשר צוה ה'
אליכם ביד משה, למן היום אשר צוה ה' והלאה לדוריכם', כלומר,
שציווי זה נאמר בתחילה, ומכאן ואילך נאמרו שאר המצוות
לישראל. ומעתה יש ללמוד שציווי זה בענין עבודת כוכבים נאמר,
שהרי איזו היא מצוה שהיא נאמרה בתחלה – בתחילת עשרת
הדיברות, הרי אמרנו עבודת כוכבים, ששתי הדיברות הראשונות,
אנכי ה' אלהיך ולא יהיה לך אלהים אחרים, בענין איסור עבודת
כוכבים הן עוסקות.
מקשה הגמרא: והא אמר ר – והרי נתבאר בברייתא (סנהדרין נז)
שעשר מצות נצטוו ישראל במקום ששמו מרה קודם שקיבלו את
התורה (דכתיב (שמות טו ב) והיה אם ישמוע השמע לקול ה' אלהיך),
ונמצא, שאיסור עבודת כוכבים לא נאמר תחילה לשאר מצוות.
ומחמת קושיא זו דוחה הגמרא את דברי תנא דבי רבי ישמעאל,
ואומרת: אלא מתוורתא – ברור הדבר, שיש לבאר פישטני
מעיקרא – כפי התירוצים האחרים שהובאו מתחילה.

משנה

משנה זו מפרשת האם בית דין מביאים קרבן אם הורו היתר בדבר
שהיחיד מביא על שגתו קרבן עולה ויורד, וכן אם היחיד מביא
אשם תלוי על ספק עבירה כזו.
אין בית דין חייבין קרבן על עשה ועל לא תעשה שפסקה, כלומר,
אם הורו טעות בעניני טומאת מקדש ועשו הציבור בשגגה על
פיהם, ומחמת כן ביטלו מצות עשה או עברו על לא תעשה, אין
בית דין מביאים פר העלם דבר של ציבור, לפי שלא נאמר קרבן
זה אלא בדבר שמביא היחיד על שגתו חטאת קבועה, ואילו על
טומאת מקדש מביא היחיד קרבן חטאת עולה ויורד.
וכן אין היחידים מביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה
שפסקה, כלומר, אדם שיש ספק בידו אם עבר על עשה או לא
תעשה בעניני טומאת מקדש אינו מביא קרבן אשם תלוי, לפי
שלא נאמר קרבן זה אלא בדבר שהחוטא בו בוודאות מביא על
שגתו חטאת קבועה, ולא קרבן עולה ויורד.
אבל חייבין בית דין קרבן על עשה ועל לא תעשה שפסקה. דהיינו,
אם הורו טעות בעניני נדה ועשו הציבור בשגגה על פיהם, ומחמת
כן עברו על עשה או על לא תעשה שבדיני נדה, חייבים בית דין
להביא פר העלם דבר של ציבור, לפי שאיסורי נדה יש בהם חיוב
חטאת קבועה. וכן מביאים היחידים אשם תלוי על עשה ועל לא
תעשה שפסקה, כלומר, כשיש ספק בידו אדם אם עבר על עשה או
לא תעשה שבאיסורי נדה, עליו להביא אשם תלוי.
עתה מפרשת המשנה מה הן מצוות עשה ולא תעשה שבנדה: איזו
היא מצות עשה שפסקה, פרוש מן הנדה. דהיינו, נצטוו ישראל
לפרוש מן האשה סמוך לשעת וסתה, כדי שלא תהא רואה בשעת
תשמיש, כמו שנאמר (ויקרא טו לא) 'והזרתם' – והפרשתם את בני
ישראל מטמאתם. ואיזו היא מצות לא תעשה שבנדה, אל תבא על
הנדה. דהיינו, לאחר שכבר פרטה האשה נדה נצטוו ישראל שלא
לקרב אליה, כמו שנאמר (ויקרא יח ט) 'ואל אשה גנדת טמאתה לא
תקרב'.

גמרא

הגמרא מבארת מניין לומדים את הדין שנתבאר במשנה. מבררת
הגמרא: מנא הני מילי – מניין לומדים דין זה. דציבור לא מתייבין קרנן
בעלמא – שהציבור אינם חייבים שום קרבן בעולם בדבר שאין
מביאים על שגתו חטאת קבועה, וכן יחיד אשם תלוי נמי לא – ואף
היחיד אינו חייב אשם תלוי רק בדבר שמביאים על שגתו חטאת
קבועה.
מבארת הגמרא: אמר רב יצחק בר אבדימי, נאמר בתורה 'ואשם'
בקרבן חטאת של יחיד, וכן נאמר 'ואשם' באשם תלוי, וכן נאמר
'ואשמו' בקרבן העלם דבר של צבור, ויש ללמוד עניינים אלו זה

לומד רבי עקיבא שכן משיח אינו מתחייב בקרבן עולה ויורד כלל.
משיבה הגמרא: לא סלקא דעתך – לא יעלה על דעתך לומר כן, דכתיב – שהרי נאמר בקרבן עולה ויורד לגבי עשירית האיפה (שם ה' א') יִכְפֹּר עָלֶיךָ חֲבֹתָהּ עַל חַטָּאתָיו אֲשֶׁר הָקָם מֵאֲחַת מֵאֵלֶּה, דהיינו, שיכפר עליו הכהן באחת משלושת הכפרות שנאמרו בענין זה, צאן, תורים ובני יונה ומנחה, ויש לדייק מדברי הכתוב שאדם המתכפר בכל אחת מכפרות אלו, כלומר, שרשאי הוא להביא כל אחת מהן, לפי מידת יכולתו, הרי הוא מתכפר בכלן, ואילו אדם שאין מתכפר באחת מהן, שוב אין הוא מתכפר בכלן, ומאחר ומצינו לגבי כהן גדול שנתמעט מהבאת עשירית האיפה, מעתה אין הוא מביא קרבן עולה ויורד כלל, אף לא תורים ובני יונה או כשבה ושעירה.
מקשה הגמרא: אלא מעתה לפי דברך שיש ללמוד מן התיבות 'מאחת מאלה' שרק המתכפר בכל אחת מתכפר בכלן, אם כן, כיצד תפרש את המקרא דכתיב – שנאמר לגבי שלושת האופנים שמתחייב עליהם אדם בקרבן עולה ויורד, שבעת עדות, טומאת מקדש ושבעת ביטוי (שם ה' ה') וְהָיָה כִּי יֵאָשֵׁם לְאֶחַת מֵאֵלֶּה, הֲכִי נָמִי – האם גם כאן יפרש רבי עקיבא כן דכל אדם המתחייב בכל אחת מאופנים אלו מתחייב בכלן, ואילו זה שאין מתחייב באחת מהן אין מתחייב בכלן, אם כן, אלקה תנן – מדוע שנינו במשנתנו (לעיל ה' ג') רבי עקיבא אומר נשיא חייב בקרבן עולה ויורד על שבעת ביטוי וטומאת מקדש, חוץ משמיטת קול – חוץ משבעת העדות שאינו מתחייב בה משום שאינו מעיד לאחרים. הרי מאחר ואינו מביא קרבן על שבעת העדות יש למעטו לגמרי מקרבן עולה ויורד אף על שבעת ביטוי וטומאת מקדש.
מתרצת הגמרא: אפי' ודקא דאמרי תרנויהו – אמרו שניהם ישוב על קושיא זו, שרבי עקיבא דרשתי התיבות 'מאחת מאלה' משמע ליה, אבל דרשתי התיבות 'ל אחת מאלה' לא משמע ליה, כלומר, רבי עקיבא סובר שיש לדרוש את התיבות 'מאחת מאלה' שנאמרו לגבי שלושת סוגי קרבנות עולה ויורד, שרק המתחייב בכל אחת מהן מתחייב בכלן, אבל הוא סובר שאין לדרוש את התיבות 'ל אחת מאלה' שנאמרו לגבי סוג העבירה שמתחייב עליה קרבן עולה ויורד, ולפיכך אף שנתמעט הנשיא מהבאת קרבן עולה ויורד על שבעת העדות, לא נתמעט מהבאת קרבן זה על שבעת ביטוי וטומאת מקדש וקדשי.
ומבאר הגמרא: ומאי שניא מאחת דמשמע ליה – מדוע נשתנתה דרשת 'מאחת מאלה' שסובר רבי עקיבא שיש לדורשה, ואילו את התיבות 'ל אחת מאלה' אינו דורש, משום דכתיבה דחמא לכתוב – מאחר שכתבה התורה את התיבות 'מאחת מאלה' בסוף דיני קרבן עולה ויורד, נפי' – אצל הבאת מנחה של עשירית האיפה, ובהכרח הכוונה בזה למימרא – לומר, דכל דמתחייב – שכל המתחייב בעשירית האיפה מתחייב בכלן, דאי סלקא דעתך – שאם תעלה על דעתך לומר, שיכול אדם להיות מתחייב באחת מהן אף על פי שאין הוא מתחייב בכלן, אם כן, נכתביה ליה – היה צריך לכתוב את התיבות 'מאחת מאלה' גדולות – לגבי קרבן עני המביא תורים או בני יונה, אי נמי – או שהיה צריך לכתובם בעשירות – לגבי קרבן עשיר המביא כשבה או שעירה, ומאחר שנכתבו לבסוף אצל עשירית האיפה יש ללמוד מכך שכוונת התורה למעט שמי שאינו מתחייב בעשירית האיפה אינו מתחייב בכלן, ומאחר והכהן המשיח נתמעט מהבאת עשירית האיפה, ממילא פטור הוא מקרבן עולה ויורד לגמרי.

משנה

משנה זו מונה את דיני היחיד, היצבור, הכהן המשיח והנשיא, אם שגגו בכל מצוות שבתורה ואם שגגו באיסור עבודת כוכבים, וכן את דיניהם לגבי אשם ודאי ואשם תלוי וקרבן עולה ויורד. כל המצוות שבתורה שחייבין על דיוקן – שהעובר עליהם במזיד

אין לא תניע דיו, ונאמר עוד (שם ה' א') וְאִם לֹא תִשָּׂי דיו, ויש ללמוד ממקראות אלו שרק מי ששם ידיו עניות ועשירות, כלומר, רק אדם שלפעמים עשוי להיות עשיר ולפעמים עניו להיות עני חייב בקרבן עולה ויורד, וצא מכלל זה הנשיא והכהן המשיח שאין הם באין לעולם לידי עניות, ועל כן אינם מביאים קרבן עולה ויורד. ועתה מבאר הברייתא מניין יש ללמוד שאין הם באים לעולם לידי עניות, לגבי נשיא לומדים זאת מדכתיב (ויקרא ד' כב') אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא וְנִעְשָׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵי, ומשמע מדברי הגדול שנשיא ומדובר כאן הוא מי שאין עוד ממונה על גביו אלא ה' אלהיו, והיינו, שהוא מלך ישראל. ומאחר והמלך לעולם אינו בא לידי עניות, לפיכך אין הוא מביא קרבן עולה ויורד.
וכן הכהן המשיח יש ללמוד שאינו בא לידי עניות, דכתיב (שם כ' א') וְהָיָה הַגָּדוֹל מֵאֵלֶּיךָ, ודרשו חכמים ממקרא זה, שצריך שהוא – הכהן הגדול, יהיה גדול מאתיו הכהנים, בניו – יופי, כבדו – גבורה, כחכם ובעושר. אחרים אומרים, מנין ששם אין לו לכהן הגדול כרכו משלו שאתה מצווה לגדלו משל אחריו, כלומר, שכל אחד מן אחיו הכהנים יתן לו ממון עד שיהיה גדול מכולם בעושר, תלמוד לומר וְהָיָה הַגָּדוֹל מֵאֵלֶיךָ אֲשֶׁר יִצַק עַל רֹאשׁוֹ, ודרשים חכמים מן התיבות 'הגדול מאתיו' שאתה מצווה לגדלו משל אחריו – מממון של אחיו הכהנים. ומאחר ונתבאר שצריך שיהא הכהן הגדול עשיר מכל אחיו, נמצא שאין הוא בא לעולם לידי עניות, ולפיכך אינו מביא קרבן עולה ויורד.
הגמרא מבאר אינו מביא ספק לגבי חיוב נשיא בקרבן עולה ויורד: כָּעַם מִיָּנִיחַ – שאל רבינא מרב נחמן בר יצחק, נשיא שנגזר – נעשה מצורע, ומשום כך עבר ממלכותו, שאין המצורע ראוי להיות מלך, מהו – האם הוא חייב בקרבן עולה ויורד, כדין הדיוט, או שאינו מביא קרבן זה, כדין מלך.
ומבאר רבינא את צדדי הספק: מִדְּרָמָה דְּחֵי או מִפְּסָרָה פְּסִירָה. כלומר, האם הנשיאות דוחה את חיוב קרבן עולה ויורד, והואיל ונדחה בשעת נשיאותו ידחה גם לאחר שנצטרע, או שמא הנשיאות פוטרתו מקרבן עולה ויורד, ופטור זה אינו אלא בזמן שהוא נשיא, אך לאחר שנצטרע ועבר מנשיאותו חייב.
אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבינא, מאיזה ממון חפץ אתה לחייבו להביא קרבן עולה ויורד, האם מדיקל – מממון שלך, או דנא – או מן האוצרות שלו, הרי פשוט הדבר שיתחייב להביא מן הממון שלו, ומאחר ואוצרותיו קיימים ועומדים אין לאחר שנצטרע אי אפשר לחייבו בקרבן עולה ויורד, שהרי אין הוא בא לידי עניות.
הגמרא מביאה ברייתא שמבאר את שיטתו של רבי עקיבא בענין קרבן עולה ויורד ככהן משיח: תניא בברייתא, רבי עקיבא אומר, כהן משיח פטור מכולן – מכל שלושת הדברים שמתחייבים עליהם קרבן עולה ויורד, שבעת העדות, שבעת ביטוי וטומאת מקדש, שאם עבר על אחת מהן אינו מביא קרבן עולה ויורד.
מבאר הגמרא: אמר רבא, מאי טעמא – מזה הוא טעמו דרבי עקיבא בזה, והוא מבאר, אמר קרא – הוא לומד זאת מדברי הכתוב העוסק במנחת ברייתא שמבאר הכהן הגדול עשירית האיפה בכל יום (ויקרא י' א') וְהָיָה קָרְבַּן אֱהֶרֶן וּבָנָיו וְחִיבָת זֶה לְמַעַט הִיא בָּאָה, ללמוד שרק מנחה זו בָּאָה חובה לו – מביאה הכהן הגדול לשם חובה, ואין מנחה אחרת בָּאָה חובה לו – ואין הוא מתחייב במנחה של עשירית האיפה אחרת. ונמצא, שנתמעט הכהן הגדול מהבאת עשירית האיפה לקרבן עולה ויורד של עני מרוד, ולפיכך יש למעטו לגמרי מקרבן עולה ויורד, אף מתורים ובני יונה של קרבן עני רגיל, ואף מכשבה או שעירה של קרבן עשיר.
שואלת הגמרא: ואימא – שמא יש לומר, דכי מַמְעַט ליה דחמא מדיקל דלות – שלא מיעטו הכתוב אלא מהבאת קרבן עולה ויורד של עני מרוד, ומאי ניהו – ומה הוא קרבן זה, עשירית האיפה סולת למנחה, שהרי המיעוט זה קרבן אחר' לגבי עשירית האיפה נאמר, אכל מהבאת קרבן עולה ויורד של עניות, דהיינו תורים או בני יונה, וכן מהבאת קרבן עולה ויורד של עשירות, דהיינו כשבה או שעירה, לא מַמְעַט דחמא – לא מיעטו הכתוב, ואם כן, מנין

קשיין **אהרדי** – דרעגן "אלא שאין משיח" (חיוב) אטומאט מוקדש וקדשיו", דא בשמעת קול ובטוי שפטים – **חיוב**, **ביילי** דלות – משיח פטור ממלוה, כדכתיב "זה קרבן אורח" – **דלות** אחרת באה לו חובה, והאי דקאמר משיח חיוב בשמעת קול ובטוי שפטים – גען בראשון, בתורין ובני יונה, שיעדיין לא בא לרלי דלות. **דריי** שמעון מבר לא כרבי **נטיבא** **בארא** – דפטר רלי למשיח מרלי דלות

קִשְׁיוֹן אַהֲדָד! אָמֵר רַב הוֹנָא בְּרִיהַ דְּרַב יְהוֹשֻעַ, לִקְשָׁיָא: כָּאֵן בְּדִלּוּת, כָּאֵן בְּדִלְיָ דְלוּת, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן סִבֵּר לֵהּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא בְּחֵדָא וּפְלִגִּי עֲלֵיהּ בְּחֵדָא, סִבֵּר לֵהּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא בְּדִלְיָ דְלוּת דְּפִטּוֹר, וּפְלִגִּי עֲלֵיהּ בְּדִלּוּת. "אֵלָּא שְׂאִין בְּהֵן גְּדוֹל תִּיבִי" ב'! אָמֵר חֻקִּיקָה: מֵאִי טַעְמָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן? דְּכִתְבִי: "וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ תְּהִיָּא מִתּוֹךְ הַקֹּהֵל", מִי שְׁקָרְבְּנוּ שׁוֹהַ לְקַהֵּל, יֵצֵא זֶה שְׂאִין קָרְבְּנוּ שׁוֹהַ לְקַהֵּל. - אִם כֵּן, נִשְׂאִי נָמִי אֵין קָרְבְּנוּ שׁוֹהַ לְקַהֵּל! - שׁוֹהַ בְּכַפְּרָה דְיוֹם הַכִּיּוּרִים. - אִם כֵּן, בְּכַפְּרִים נָמִי לֹא שׁוֹהַ לְקַהֵּל בְּכַפְּרָה דְיוֹם הַכִּיּוּרִים! - בְּכַפְּרִים שׁוֹהַ לְקַהֵּל בְּשָׂאֵר מִצְוֹת דְּשִׁנָּה בּוֹלָה. - מִשִּׁיחַ נָמִי הָא שׁוֹהַ בְּשָׂאֵר מִצְוֹת דְּשִׁנָּה! אֵלָּא אָמֵר רַבָּא, אֵימָא חֲכִי: מִי שְׁחָטָאֲתוּ שׁוֹהַ לַיְחִידִים, וּמֵאִי יִהְיֶה - קַהֵּל. "רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַנִּשְׂאִי מִבֵּיא שְׁעִיר" וכו'. אָמֵר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא אָמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֵלָּא בְּטוֹמָאֶת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁיו, הוּאִיל וְנֶאֱמַר כֶּרֶת בּוֹ בְּבִקְבוּעָה. אָמַר רַב פַּפָּא: חֲכִי נָמִי מִסְתַּבְּרָא, דְּאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר עַל כּוֹלְהוֹן קְאָמֵר, מִכְּדִי שְׁעִיר נִשְׂאִי וּפֵר מִשִּׁיחַ בְּמָקוֹם יְחִיד לְחָטָאת קָאִי, יִתְּנִי נָמִי: מִשִּׁיחַ מִבֵּיא פֵר בְּשִׁמְעִית קוֹל וּבִטּוֹי שְׁפָתִים, אֵלָּא מִדְּלֹא קִתְּנִי מִשִּׁיחַ, שְׁמַע מִיָּנָה אֲטוֹמָאֶת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁיו קָאִי, דְּמִשִּׁיחַ פִּטּוֹר. אָמֵר לִיה רַב הוֹנָא בְּרִיהַ דְּרַב יְהוֹנָן לְרַב פַּפָּא: מִמָּאִי? דְּלֵמָּא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲבוּלְהוֹן קָאִי, וְיִבְכְּמִשִּׁיחַ סִבֵּר לֵהּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאָמֵר: מִשִּׁיחַ פִּטּוֹר בְּכּוֹלָן! אָמֵר לִיה: וְרַבִּי עֲקִיבָא מִי פִטֵּר לִיה מִפֵּר? יָתוּ לֹא מִיָּדִי. אָמֵר רַבִּי יוֹחָנָן: מוֹדֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׂאִין מִבֵּיא אֶשֶׁשׁ. תֵּן תֵּנָּא קָפִיָּה דְרַב שִׁשְׁתִּי: אֶשֶׁשׁ תְּלִוי קָבֵא עַל טוֹמָאֶת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁיו. אָמֵר לִיה: דְּאָמֵר לָךְ מִנִּי? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּאִי, דְּאָמֵר: הוּאִיל וְנֶאֱמַר בּוֹ כֶּרֶת בְּבִקְבוּעָה מִיָּתִי נִשְׂאִי שְׁעִיר עֲלֵיהּ, וְהָאֵמֵר רַבִּי יוֹחָנָן: מוֹדֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׂאִין מִבֵּיא אֶשֶׁשׁ תְּלִוִי! קִשְׁיָא.

הדרן עלך הורה בהן משיח

בְּהֵן מְשִׁיחַ שְׁחָמָא וְאַחֵר כִּד עֵבֶר מְמַשְׁיחוּתוֹ, וְכֵן
נִשְׂאִי שְׁחָמָא וְאַחֵר כִּד עֵבֶר מְגֻדְלוֹתוֹ - בְּהֵן
מְשִׁיחַ מְבִיא פֶּר, וְהַנְּשִׂאִי מְבִיא שְׁעִיר. מְשִׁיחַ שְׁעֵבֶר
מְמַשְׁיחוּתוֹ, וְאַחֵר כִּד חָמָא, וְכֵן הַנְּשִׂאִי שְׁעֵבֶר מְגֻדְלוֹתוֹ
וְאַחֵר כִּד חָמָא - בְּהֵן מְשִׁיחַ מְבִיא פֶּר, וְהַנְּשִׂאִי
כְּהֻדְיוֹט. **גְּמָרָא** הִשְׁתָּא יֵשׁ לֹאמֵר: עֵבֶר מְמַשְׁיחוּתוֹ
וְאַחֵר

58 ולא בשווג – מודה רבי אליעזר ונשיא און מביא שעיר אלא קרבן עולה ויורד כהדיוט.
59 אמר רב פפא ה' נמי מסתברא דאי סלקא דעתך רבי אליעזר – דאמר: נשיא מביא
60 שעיר אכולהו, שביעת קול ובטוי שפחים וטומאת מקדש וקדשיו. מביי שעיר – ונשיא
61 במקום חטאת קבועה דידיד קאי, והוא הדין לפר כהן משיח דבמקום חטאת, דהיינו
62 דידיד קאי. וכדכתיב: לא מצאת שבתורה שחייבה דעון כרת ענין שגגות חטאת, דהיינו
63 חטאת קבועה – וידיד מביא כשהוא אף שעירה, ונשיא מביא שעיר ונשיא, ומשיח רב, וכן

דשעיר דנשיא ופר כהן משיח במקום חטאת קבועה דיחיד קיימי, אי אמרת אבולו
 קאמר רבי אליעזר דנשיא מביא שעיר, אף על גב דלית בהו כרת בבקבועה. ניתני נמי
 משיח מביא פר בשמיטת קול ובטוי שפתיים - כי זנייה, אף על גב דלית בהו כרת
 בבקבועה. אלא לאו - מדלא קתני הכי, שמע מינה דאטומאת מקדש וקדשיו קאמר רבי
 אליעזר דנשיא מביא שעיר הוואיל ונאמר
 כרת בבקבועה, והאי דלא קתני: הוואיל מביא
 פר בטומאת מקדש וקדשיו הוואיל ונאמר בו
 כרת בבקבועה - משום דמשיח פטור לגמרי
 בטומאת מקדש וקדשיו, דסבר לה רבי שמעון
 דפורט. אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן לרב
 פפא וממאי דלמא רבי אליעזר אבולוהו קאי -
 דנשיא מביא שעיר אפילו שלא במקום כרת.
 והאי דלא קתני נמי: משיח מביא פר בטומאת
 מקדש וקדשיו ובשמיטת קול ובטוי שפתיים,
 משום דבמשיח סבר לה רבי עקיבא, דאמר:
 משיח פטור מכולן משמיטת קול ובטוי שפתיים.
 ולעולם אבולוהו קאי רבי אליעזר דנשיא מביא
 שעיר. אמר ליה רבי עקיבא מי פטר - נמי
 למשיח פפור (דלמא) כי קאמר רבי עקיבא
 משיח פטור מכולן - בטומאת מקדש וקדשיו
 ושמיטת קול ובטוי שפתיים, כגון להביא קרבן
 עולה ויורד, אבל להביא פר - מחייב, וכין
 דמחייב בפר - אם כן ניתני נמי רבי אליעזר:
 משיח מביא פר בשמיטת קול ובטוי שפתיים.
 אלא מדלא קתני הכי - שמע מינה דאטומאת
 מקדש וקדשיו קאי רבי אליעזר דנשיא מביא
 שעיר, והואיל ונאמר בו כרת בבקבועה. והאי
 דלא קתני: ומשיח מביא פר בטומאת מקדש
 וקדשיו - משום דסבר לה רבי שמעון דאמר
 דאין כהן משיח חייב בטומאת מקדש וקדשיו.
 ותו לא מידי - ותו ליכא למקשי ולא מידי.
 אמר רבי יוחנן - אף על גב דקאמר רבי אליעזר:
 הוואיל ונאמר בו כרת בבקבועה, דנשיא מביא
 שעיר בבטאת קבועה - מדורב רבי אליעזר
 לענין אשם תלוי דלאו זנייה בבטאת קבועה.
 דכי היכי דאמר לעיל: אין יחיד מביא אשם תלוי
 אלא על ספק קבועה, הכי נמי אין מביא אשם
 תלוי על ספק טומאת מקדש וקדשיו, שאף על
 פי שנאמר בו כרת בבקבועה, הוואיל ואינה ממש
 חטאת קבועה אין מביא אשם תלוי. תני תנא
 קמייהו דרב ששת אשם תלוי בא על ספק מומא
 מקדש וקדשיו - הוואיל ונאמר בו כרת
 בבקבועה. אמר ליה דאמר לך מביא רבי אליעזר
 היא דאמר - נשיא מביא שעיר הוואיל ונאמר בו
 כרת בבקבועה, וקאמר דהוא הדין לענין אשם
 תלוי. ופי' מצית אמרת הכי - והא אמר רבי
 יוחנן: מודה רבי אליעזר שאין מביא אשם תלוי.
 קשיא - דמתניתין דידך לא מיתוקמא דלא
 כדו.

הדרך עלך הורה כהן משיח

113 **גמרא** השתא יש לומר - עבר ממשיתו
114 ואחר כך חטא מביא פר, חטא ואחר
115 כך עבר ממשיתו מביעה: נשיא איצטריב
116 ליה, סלקא דעתך הואיל ועבר מנשאתו
117 ואחר כך חטא הוי כהדיוט, חטא ואחר כך
118 דמשמע לן, לישנא אחרינא: עריב למימר
119 יא, פר' הא כיון דהנא גבי עבר ממשיתו
120 ממשיתו דמביא פר? הא לא קשיא, משום
121 כך חטא כי הדיוט מייח, סלקא דעתך אמינא
122 דיוט, הלכך נהג גבי נשיא שחטא ואחר כך
123 נשיא נשיא: חטא אחר כך עבר - חטא גבי
משה

59 חטאו כל ישראל על פי הוראת בית דין מביאים פר לחטאת, ואף
60 הכהנים מתכפרים עמהם בקרבן זה, ועל כן יש לחייבם אף על
61 טומאת מקדש.
62 שבה הגמרא ומקשה: אם כן הדבר, כהן מְשִׁיחַ נָמִי הָא שְׁוֹה בְּשָׂאָר
63 מִצֻּוֹת דְּשָׁנָה – אף הכהן הגדול שוה לקהל בשאר מצוות השנה,
64 שאם שגג בהוראה עבד בית הדין, הוא מתכפר עם הציבור בפר
65 העלם דבר, ואם כן מדוע הוא פטור על טומאת מקדש.
66 ומחמת קושיא זו חזרת בה הגמרא, ומפרשת באופן אחר: אִלָּא
67 אִמְר רַבָּנָא, אִמְרָא הֵבִי – אמור כך, אין מתחייב על טומאת מקדש
68 וקדשיו אלא מִי שְׁחָטָאֻהוּ שְׁוֹה לְיַחֲדִים – שהוא חייב קרבן על
69 שגגת מעשה לבדה כיחידים, ופָּאִי נִיהוּ – ומי הם היחידים, קָהֵל.
70 כלומר, אם חטאו הקהל בשגגת מעשה לבדה, שלא עשו כן על פי
71 הוראת בית דין, הדין הוא שכל אחד מהם מביא קרבן חטאת
72 לעצמו, כדין יחיד שחטא, ואין הם מביאים קרבן ציבור. ומי ששוה
73 ליחידים בדבר זה, כגון נשיא המתחייב על שגגת מעשה לבדה,
74 חייב על טומאת מקדש וקדשיו, יצא הכהן המשיח שאינו דומה
75 ליחידים בענין זה, לפי שאין הוא חייב קרבן על שגגת מעשה
76 לבדה, אלא אם כן הורה גם הלכה בטעות, ושגג ועשה על פי
77 הוראה זו, ועל כן סובר רבי שמעון שיש לפוטרו על טומאת מקדש
78 וקדשיו.
79 שנינו במשנה: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמְרַ הַנְּשִׂיא מְבִיא שְׁעִיר וכו'.
80 הגמרא מפרשת את דברי רבי אליעזר: אִמְר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא אִמְר רַבִּי
81 אֱלִיעֶזֶר שֶׁהַנְּשִׂיא מְבִיא שְׁעִיר עַל אִסּוּר שֶׁיַּחֲדִיד מְבִיא עֲלָיו קֶרֶבֶן
82 עוֹלָה ויורד, אִלָּא רַק בְּטוֹמַת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁיו, הוֹאִיל וְנֶאֱמַר עֹנֵשׁ
83 בְּכֶתֶב בּוֹ בְּחֻטְאָת קְבוּעָה. כלומר, נתבאר לעיל (ע"א) במשנה, שאם
84 חטא הנשיא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת הרי הוא מביא
85 שעיר. ומוסיף על כך רבי אליעזר, שאפילו אם חטא הנשיא בדבר
86 שזדונו כרת ואין שגגתו חטאת, כגון בטומאת מקדש וקדשיו,
87 שזדונו כרת ושגגתו קרבן עולה ויורד, מכל מקום הוא מביא
88 שעיר, מאחר ועל כל פנים דומה הוא לחטאת קבועה במה
89 שחייבים על זדונו כרת, אבל אם שגג הנשיא בשבועת ביטוי שאין
90 זדונו כרת ואין שגגתו חטאת אלא קרבן עולה ויורד, בזה מודה
91 אף רבי אליעזר שאין הנשיא מביא שעיר אלא קרבן עולה ויורד.
92 הגמרא מביאה ראייה לדברי רבי יוחנן: אִמְר רַב פֶּסָא, הֵבִי נָמִי
93 מִסֶּתֶבֶר – אכן כך מסתבר כדברי רבי יוחנן, שמודה רבי אליעזר
94 בדבר שאין זדונו כרת שהנשיא מביא קרבן עולה ויורד ולא שעיר.
95 דִּאִי סָלָקָא דַּעְתָּךְ – שאם יעלה על דעתך שרַבִּי אֱלִיעֶזֶר עַל בּוֹלְהוֹן
96 קֶאֱמַר – על כל האופנים של קרבן עולה ויורד הוא אמר שהנשיא
97 מביא שעיר, יש לתמוה על כך, מִכֵּי – הרי שְׁעִיר שֶׁל קֶרֶבֶן נְשִׂיא
98 ופֶּר שֶׁל קֶרֶבֶן כֹּהֵן מְשִׁיחַ, שניהם בְּמִקּוֹם קֶרֶבֶן יַחֲדִיד לְחֻטְאָת קָאִי –
99 הם עומדים, כלומר, במקום שהיחיד מביא קרבן חטאת, הכהן
100 המשיח מביא פר והנשיא מביא שעיר, ואם כן, לִיתֵּינָי נָמִי – היה
101 לרבי אליעזר לְשַׁנוֹת במשנתו שהכהן המְשִׁיחַ מְבִיא פֶּר בְּשִׁמְעִית
102 קוֹל וּבְטוֹי שְׁפָתָיו, כֵּשׁ שהוא סובר שהנשיא מביא שעיר באלו,
103 ומדוע לא הוכיז בדבריו את דין הכהן המשיח. אִלָּא בהכרח צריך
104 לומר, מִדְּלָא קֶתְנִי – מאחר שאין הוא שונה כן לגבי הכהן המְשִׁיחַ,
105 שְׁמַע מִינָהּ אֲנִימָאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁיו קָאִי – יש ללמוד מכך שאין רבי
106 אליעזר עוסק אלא בטומאת מקדש וקדשיו שחטא בפני עצמו מביא
107 כרת, ורק בזה הנשיא מביא שעיר, אבל בשאר דברים הוא מודה
108 שהנשיא וזכהן המשיח מביאים כשבה או שעירה כהדיוט. וטעם
109 הדבר שלא שנה רבי אליעזר במשנתו שהכהן המשיח מביא פר
110 על טומאת מקדש וקדשיו, משום שהוא סובר כשיטת רבי שמעון,
111 דְּכֹהֵן מְשִׁיחַ פְּטוּר לַגִּמְרִי על טומאת מקדש וקדשיו, ונמצא
112 שלעולם אין הכהן המשיח מביא פר במקום שהיחיד מביא קרבן
113 עולה ויורד, לפי שעל טומאת מקדש הוא פטור לגמרי, ועל
114 שבועת ביטוי ושבועת העדות אין הוא מביא פר אלא קרבן עולה
115 ויורד, מאחר שאין בהם במזיד עונש כרת.
116 הגמרא מנסה לדחות ראייה זו: אִמְר לִיָּה רַב הוּנָא בְּרִיָּה דְּרַב נָתָן

1 קִשְׁיִין אֶהְרִי – יש להקשות ששני חלקי הבריייתא סותרים זה לזה.
2 מתרצת הגמרא: אִמְר רַב הוּנָא בְּרִיָּה דְּרַב יְהוֹשֻעַ, לֹא קִשְׁיָא – אין
3 להקשות סתירה בין שני חלקי הבריייתא, לפי שכל חלק עוסק
4 בענין אחר. קָאִן – החלק הראשון עוסק בְּדִלּוּת – בקרבן של עני
5 רגיל, דהיינו תורים ובני יונה, ועל כך נאמר בבריייתא שאין הכהן
6 המשיח פטור אלא על טומאת מקדש וקדשיו, אך על שבועת
7 העדות ושבועת ביטוי חייב להביא תורים ובני יונה, אם עני הוא.
8 קָאִן – החלק השני של הבריייתא עוסק בְּדִלּוּת דִּלּוּת – בקרבן של עני
9 מרוד, דהיינו עשירית האיפה סולת למנחה, ועל כך נאמר
10 בבריייתא שדינו של הכהן המשיח בבית דין, שהוא פטור לגמרי
11 מהבאת סולת למנחה, אם עני מרוד הוא, אף בשבועת העדות
12 ושבועת ביטוי.
13 ועתה מבארת הגמרא מדוע פטור רבי שמעון את הכהן הגדול
14 מקרבן של דלי דלות בכל ענין, ואינו פטורו מקרבן של דלות אלא
15 בטומאת מקדש וקדשיו: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן כָּכָר לֵה בְּרִי עֵקִיבָא בְּהָרָא
16 וּפְלִיג עֲלֵיהּ בְּהָרָא – רבי שמעון סובר כרבי עקיבא בענין אחד,
17 וחולק עליו בענין אחד. כָּכָר לֵה – הוא סובר בְּרִי עֵקִיבָא בְּדִלּוּת
18 דִּלּוּת דְּפִטּוּר – שיש לפטור את הכהן הגדול מהבאת קרבן של דלי
19 דלות בכל ענין, לפי שנאמר במנחת חבייתן (ויקרא יב) 'זה קרבן
20 אהרן, ויש ללמוד מכך שאין הוא מביא מנחה אחרת לחובתו,
21 וּפְלִיג עֲלֵיהּ בְּדִלּוּת – אך הוא חולק על רבי עקיבא לגבי תורים ובני
22 יונה של קרבן עני, מאחר שהוא אינו סובר את דרשת רבי עקיבא
23 'המתכפר באחת מתכפר בכולן ושאר מתכפר באחת אין מתכפר
24 בכולן', אלא הוא סובר שאף שנתמעט הכהן הגדול מהבאת
25 עשירית האיפה של קרבן עני מרוד לא נתמעט מתורים ובני יונה
26 של עני רגיל, וכן מכשבה או שעירה של עשיר, ולפיכך אין הוא
27 פטור בהם אלא בטומאת מקדש וקדשיו, ולא בשבועת ביטוי
28 ושבועת העדות.
29 שנינו במשנה: אִלָּא שְׁאִין בְּהוֹ דְּלִי חֵיב בּוֹ' על טומאת מקדש
30 וקדשיו דברי רבי שמעון.
31 הגמרא מבררת את טעמו של רבי שמעון: אִמְר חִזְקִיָּה, מִאי מְעִיבָא
32 – מה הוא טעמו דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הפוטר את הכהן המשיח מהבאת
33 קרבן על טומאת מקדש וקדשיו. ומבאר שהטעם הוא משום
34 דְּכֵתִיב לגבי טומאת מקדש (במדבר יב) 'וְנִבְחַרְתָּ הַנֶּפֶשׁ הַחַיָּה מִתּוֹךְ
35 הַקָּהֵל, ויש לדייק ממקרא זה שרק מִי שֶׁנִּבְחַרְתָּ שְׁוֹה לְקֶרֶבֶן הַקָּהֵל,
36 כלומר, מי שמתכפר בקרבן אחד עם כל הקהל, הוא המתחייב על
37 טומאת מקדש, יצא זה – הכהן הגדול, שְׁאִין קֶרְבָּנוּ שְׁוֹה לְקָהֵל –
38 שאין הוא מתכפר עם הקהל בקרבן אחד, שהרי ביום הכיפורים
39 מתכפרים כל העם בשעיר, ואילו הכהן הגדול מתכפר בפר,
40 ולפיכך אין הוא מתחייב על טומאת מקדש.
41 מקשה הגמרא: אִם כֵּן הדבר, שאין חייב על טומאת מקדש אלא
42 מי שקרבנו שוה לקהל, נְשִׂיא נָמִי – אף הנשיא אִין קֶרְבָּנוּ שְׁוֹה
43 לְקָהֵל, שהרי ציבור שחטא בשאר ימות השנה על פי הוראת בית
44 דין מביאים פר לחטאת, ואילו הנשיא שחטא בפני עצמו מביא
45 שעיר. ומאחר פטר קרבנו שוה לקהל צריך היה לפוטרו על טומאת
46 מקדש, ומדוע פטר רבי שמעון רק את הכהן המשיח ולא את
47 הנשיא.
48 מתרצת הגמרא: אכן אין הנשיא שוה לקהל בכפרת כל ימי השנה,
49 אבל שְׁוֹה הוא להם בְּכַפְרָה יוֹם הַכִּפּוּרִים, שהרי מתכפר הוא יחד
50 עם כל ישראל בשעיר הקהל, ועל כן יש לחייבו על טומאת מקדש.
51 שבה הגמרא ומקשה: אִם כֵּן, בְּהֵינָם נָמִי לֹא שְׁוֹה לְקָהֵל – אף
52 הכהנים אינם מתכפרים בקרבן הקהל בְּכַפְרָה יוֹם הַכִּפּוּרִים, לפי
53 שהם מתכפרים בפרו של הכהן הגדול, בעוד שכל ישראל
54 מתכפרים בשעיר, ומאחר ואין הכהנים שוים לקהל בכפרת יום
55 הכיפורים יש לפוטרו על טומאת מקדש וקדשיו.
56 מתרצת הגמרא: אכן אין הכהנים שוים לקהל בכפרת יום
57 הכיפורים, אבל בְּהֵינָם שְׁוֹה לְקָהֵל בְּשָׂאָר מִצֻּוֹת דְּשָׁנָה בּוֹלָה – שוים
58 הם להם בכפרת פר הבא על כל המצוות במשך השנה, שאם

רבי שמעון שאין הולכים אחר שעת החטא לבדה, אלא באופן שיש
עמה ידיעה, דהיינו, שנודע לחוטא על חטאו. ונמצא, שאם חטאו
כשהיו הדיוטות ולא נודע להם על כך עד שנתמנו, אינם יכולים
להביא קרבן הדיוט, כיון שלא נודע להם הדבר כשהיו הדיוטות,
אך גם אינם יכולים להביא את הקרבנות המיוחדים להם, לפי
שחטאו בשעה שהיו הדיוטות.
המשנה מבארת מי הוא הנשיא הנזכר במקרא: **אִיְהוּ נָשִׂיא**
הנזכר בכתוב שמביא שעיר עיזים על חטאתו, **זֶה הַמִּלֶּךְ, וְיֵשׁ**
ללמוד זאת מדברי הכתוב, **שָׁנֹאֲמָר** (ויקרא ד כב) **אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא**
וְעָשָׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיו, וּמִן הַתִּיבוֹת ה' אֱלֹהֵיו יֵשׁ
ללמוד, שמקרא זה עוסק באדם שאין אחר ממונה על גביו **אֱלֹא**
ה' אֱלֹהֵיו, וְהִינּוּ מֶלֶךְ.

גמרא

הגמרא מבררת מניין לומדים את הדין שהתבאר ברישא של
המשנה: **מִנָּא הֵנִי מִלִּי** שאם חטאו הכהן המשיח והנשיא קודם
שנתמנו, ולא הספיקו להביא קרבנם עד שנתמנו, מביאים כשבה
או שעירה כהדיוט. **דָּתְנוּ רַבְּנָן בְּבִרְיָתָא, נֹאמְרָא** (ויקרא ד א)
אִם הִכְהֵן הַמִּשִּׁיחַ יִחְטָא, (לְאִשְׁמָתָא) וְיֵשׁ ללמוד שאין הכהן
המשיח מביא פר אלא על חטאים ששגג בהם כשהוא כהן גדול,
פָּרָשׁ לְעִבְרִית קוֹדְמוֹת, שחטא בהן קודם שנתמנה, שאינו מביא
עליהם פר, אלא כשבה או שעירה כהדיוט.
מקשה הברייתא: מדוע הוצרך הכתוב ללמדנו זאת, **(שִׁיבֹל) וְהָלֹא**
דִּין הוּא – הלא ניתן ללמוד דין זה בקל וחומר, ומה נשיא ו-מלך
שְׁמִבִּיא את קרבנו המיוחד לו אפילו אם חטא רק בְּשִׁנְגַת מַעֲשָׂה –
ששגג בעשיית עבירה שיש בזדונה כרת, אף אם לא שגג בהוראת
הדין, ואף על פי כן אין הוא מביא קרבן נשיא על השגגות הקודמות
שחטא בהן קודם שנתמנה, אלא מביא עליהן קרבן הדיוט, כהן
מִשִּׁיחַ שְׁאִין מְבִיא את הקרבן המיוחד לו על שגגת מעשה בלבד,
אֱלֹא רַק עַל הָעֵלֶם דָּבָר – שנעלמה ממנו הלכה, יחד עם שִׁנְגַת מַעֲשָׂה,
אֵינוֹ דִּין – האם אין הדין נותן שְׁלֹא יביא קרבן כהן גדול על השגגות
הקודמות שחטא בהן קודם שנתמנה, ומדוע הוצרך הכתוב
להשמיענו זאת.
מתרצת הברייתא: **לֹא – אי אפשר ללמוד דין זה לגבי כהן משיח**
בקל וחומר מנשיא, לפי שיש פירכא על קל וחומר זה. אִם אִמְרִית
בְּנֵינָא שאינו מביא קרבן נשיא על שגגות הקודמות, היינו משום
שְׁכֵן אֵין מְבִיא את חֲטָאתוֹ המיוחדת לו על חטאים שחטא מִשְׁעָבָר
– לאחר שעבר מנשיאותו, תֹּאמַר בְּכֹהֵן מִשִּׁיחַ שְׁמִבִּיא את חֲטָאתוֹ
המיוחדת לו אף על חטאים שחטא מִשְׁעָבָר מכהונתו, והואיל והוא
מְבִיא את חֲטָאתוֹ אף מִשְׁעָבָר מכהונתו, היה אפשר לומר שְׁבִיֵּיא את
חטאתו אף על השגגות הקודמות, שחטא בהן קודם שנתמנה לכהן
גדול. תִּלְמוּד לֹאִר 'אִם הִכְהֵן הַמִּשִּׁיחַ יִחְטָא, ללמוד, שרק אם חֲטָא
בְּשָׂהוּא כהן מִשִּׁיחַ או מְבִיא הוא את קרבנו המיוחד לו, אבל אם
חטא קודם שנתמנה, בְּשָׂהוּא עדיין הָדִיּוֹט, ולא הספיק להביא קרבן
עד שנתמנה לכהן גדול, אֵינוֹ מְבִיא פר של כהן גדול, אלא כשבה
או שעירה כהדיוט.

הגמרא מביאה ברייתא כעין זו אף לגבי נשיא: **וְהִנֵּיא נְמִי נְמִי**
נְשִׂיא כִּי הֵאֵי זְנוּנָא – שנינו ברייתא נוספת כעין זו לגבי נשיא.
נֹאמְרָא בכתוב (ויקרא ד כב) 'אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא, וְיֵשׁ ללמוד שרק אם
חטא בעודו נשיא מביא את קרבנו המיוחד לו, פָּרָשׁ לְשִׁגְגוֹת
קוֹדְמוֹת, שאם חטא קודם שנתמנה לנשיא ולא הספיק להביא
קרבן עד שנתמנה, אינו מביא קרבן נשיא אלא קרבן הדיוט.
מקשה הברייתא: מדוע הוצרך הכתוב להשמיענו זאת, **(שִׁיבֹל) וְהָלֹא**
דִּין הוּא – והרי יכולים היינו ללמוד דין זה בקל וחומר, ומה
כהן מִשִּׁיחַ שְׁמִבִּיא את חֲטָאתוֹ המיוחדת לו אף אם חטא מִשְׁעָבָר –
לאחר שעבר מכהונתו, מכל מקום אֵינוֹ מְבִיא את חטאתו
המיוחדת לו על השגגות הקודמות לכהונתו, נְשִׂיא שְׁאִין מְבִיא את
חֲטָאתוֹ על העבירות שחטא מִשְׁעָבָר מנשיאותו, אֵינוֹ דִּין – האם אין

וְאַחֵר כִּךְ חֲטָא מכל מקום הוא מְבִיא פר לחטאת כדין קרבנו של
כהן גדול, אם כן, באופן שהוא חֲטָא כשהיה עדיין כהן גדול, וְאַחֵר
כִּךְ עָבַר מִשִּׁיחוֹתוֹ, צָרִיכָא לְמִיָּר – האם צריך לומר שמביא פר,
הרי פשוט הדבר, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיענו זאת.
מתרצת הגמרא: מִשּׁוּם דְּקָתְנִי בסיפא לְנְבִי נְשִׂיא, דְּכִי – שאם
עָבַר תְּחִילָה מִנְשִׁיאוֹתוֹ וְאַחֵר כִּךְ חֲטָא בְּקִדּוּשׁ מִיָּתִי – מביא
כשבה או שעירה כהדיוט, לפיכך הוצרכה המשנה להשמיענו
שאם חטא הנשיא ואחר כך עבר מנשיאותו הרי הוא מביא קרבן
נשיא, ומאחר שנשנה דין 'חטא ואחר כך עבר' לגבי נשיא, אֲהֵכִי
הֵנִי נְבִי מִשִּׁיחַ – לפיכך שנתה המשנה אף לגבי כהן משיח, שאם
[חֲטָא וְאַחֵר כִּךְ עָבַר] מְבִיא פר.

הגמרא מבררת מניין לומדים שכהן גדול שעבר מכהונתו ואחר
כך חטא מביא פר: **מִנָּא הֵנִי מִלִּי** – מניין לומדים שכהן גדול
שעבר ממשיחותו ואחר כך חטא מביא פר לשגגתו ככהן גדול,
ולא כשבה או שעירה כהדיוט. **דָּתְנוּ רַבְּנָן בְּבִרְיָתָא, נֹאמְרָא** (ויקרא
ד א) **'אִם הִכְהֵן הַמִּשִּׁיחַ יִחְטָא לְאִשְׁמָתָא הָעֵם וְהַקָּרִיב עַל חֲטָאתוֹ**
אֲשֶׁר חֲטָא פֶּר בֵּן בֶּקֶר תָּמִים לַה' לְחִטָּאתוֹ, ומקרא זה מְלַמֵּד
שְׁמִבִּיא הכהן את חֲטָאתוֹ אפילו אם חטא מִשְׁעָבָר – לאחר שעבר
מכהונתו, וטעם הדבר שהוצרכה הברייתא ללמוד דין זה מדברי
הכתוב, שְׁכִיבֹל וְהָלֹא דִין הוּא – לפי שיכולים היינו לומר שאין
הדין כן מקל וחומר, ומה נְשִׂיא ו-מלך] שְׁמִבִּיא קרבן חטאת
המיוחד לנשיא אפילו אם חטא בְּשִׁנְגַת מַעֲשָׂה בלבד, כלומר, שאינו
אם לא טעה בהוראת אלא רק שגג בפרעל בעשיית עבירה שיש
בזדונה כרת, אף על פי כן אין הוא מביא את חֲטָאתוֹ מִשְׁעָבָר –
אם חטא לאחר שעבר מנשיאותו אינו מביא שעיר עיזים המיוחד
לנשיא, אלא כשבה או שעירה ככל אדם, כהן מִשִּׁיחַ שְׁאִין מְבִיא
את הקרבן המיוחד לו אם חטא בְּשִׁנְגַת מַעֲשָׂה בלבד, אֱלֹא רַק
עַל הָעֵלֶם דָּבָר עִם שִׁנְגַת מַעֲשָׂה – אם נעלמה ממנו הלכה והורה
לעצמו טעות ועשה בשוגג על פי הוראתו, [לֹא] כֵּל שְׁכֵן שאינו
מביא פר המיוחד לכהן גדול אם חטא לאחר שעבר מכהונתו.
תִּלְמוּד לֹאִר – לפיכך הוצרך הכתוב לומר 'וְהַקָּרִיב עַל חֲטָאתוֹ,
מְלַמֵּד שְׁמִבִּיא הכהן המשיח פר על חֲטָאתוֹ אפילו אם חטא
מִשְׁעָבָר – לאחר שעבר ממשיחותו.

ממשיכה הברייתא ומבררת: לאחר שהתברר מדברי הכתוב
שכהן משיח מביא את הקרבן המיוחד לו אפילו אם חטא לאחר
שעבר ממשיחותו, אם כן, **וְהִנֵּיתִי נְמִי נְשִׂיא – נאמר שאף הנשיא**
מביא את הקרבן המיוחד לו, אפילו אם חטא לאחר שעבר
מנשיאותו, שהרי יש ללמוד דין זה מִקֵּל וְחֹמֶר מכהן משיח, ומה
כהן מִשִּׁיחַ שְׁאִין מְבִיא פר אם חטא בְּשִׁנְגַת מַעֲשָׂה בלבד, אלא
רק על שגגת הוראה עם שגגת מעשה, ואף על פי כן הוא מְבִיא
את חֲטָאתוֹ המיוחדת לו אפילו אם חטא מִשְׁעָבָר מכהונתו, נְשִׂיא
שְׁמִבִּיא את חֲטָאתוֹ המיוחדת לו אפילו אם חטא בְּשִׁנְגַת מַעֲשָׂה
בלבד, אֵינוֹ דִּין – האם אין הדין נותן שְׁמִבִּיא את חֲטָאתוֹ אף אם
חטא מִשְׁעָבָר מנשיאותו. תִּלְמוּד לֹאִר (ויקרא ד כב) 'אֲשֶׁר נָשִׂיא
יִחְטָא, וְיֵשׁ ללמוד שאם חטא בְּשָׂהוּא נְשִׂיא, אין – אכן מביא
שעיר עיזים שחטא לחטאתו, אבל אם חטא לאחר שעבר
מנשיאותו בְּשָׂהוּא הָדִיּוֹט, לֹא – אינו מביא אלא קרבן הדיוט.

משנה

משנה זו עוסקת בכהן משיח ונשיא שחטאו קודם שהתמנו
לתפקידם. כהן גדול ומלך שחֲטָאוּ בשגגה עַד שְׁלֹא נִתְּמְנו – לפני
שהתמנו לכהונה או למלוכה, וְאַחֵר כִּךְ נִתְּמְנו קודם שהביאו את
חטאתם, **הָרִי אֵלֹו בְּקִדּוּמוֹת ומביאים כשבה או שעירה לחטאתם,**
לפי שיש לילך בזה אחר שעת החטא, ובאותה שעה הדיוטות היו,
ולא אחר שעת הבאת הקרבן. אלו דברי חכמים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר,
אם נודע להם על חטאם עַד שְׁלֹא נִתְּמְנו – לפני שהתמנו לתפקיד,
חִיָּבִים הם להביא קרבן הדיוט, ואם נודע להם על חטאם רק
מִשְׁנִתְּמְנו לתפקיד, פְּטוּרִים הם לגמרי מהבאת קרבן, מאחר שסובר

הוריות. פרק שלישי - בהן משיח דף י עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רי"ן
רש"י

דכתיב "כי יהיה זה מבשרך". דובין שהיו לפני הדבור אין מטמאין לאחר הדבור, אלא
אם כן ראו זכות אחר הדבור. תאמר בנגעי אדם שטמאין באונם - כגון על ידי נפילה
והבאה וכיה או על ידי שד. והוא הדין לנגעי בתים דמטמאו באונם. רבא אמר - לא
קשיא. הא דקאמר רבי שמעון: פרט לנגעי אונסין - כגון נגעי רוחות דעל ידי נפחת שד,
ולא על ידי אדם. וכי קתני: תאמר בנגעים
שטמאין באונם - כגון על ידי הבאה וכיה. רב
פאא אמר - כי נאמר רבי שמעון: פרט לנגעי
אונס - על ידי כשפים. דלא מטמו. וכי קתני:
תאמר בנגעים דמטמאו באונם - כגון שלא על
ידי כשפים. וישב בבית החפשי - דנעשה
חפשי מן המלכות - כהדיוט דמי, ואינו מביא
שעיר. ודלא כרבי יוסי דאמר לעיל בפרק
"הורה בן משיח" (ט, א). מי שבא לידי עניות.
והאי נצטרע לא בא לידי עניות. דגא דידה
מיהא איתיה. מכלל דעד השתא עבר הוה -
דשררות עבדות הוה לו, לפי שמוטל עליו עול
רבים. וסולתא - סולת. ולהכי נקט בהדי פיתא
סולת קמחא, לפי שהפת מתעשפ ואינו מתקיים
כסולת. ומתקע את הספנים - שכן דרך של
ספנים לשעה הפורשין לים: רב הוזבול נותן
עניו ובצפון, והכוכב מתהלך לדרום, ורואהו
בכוכב אחד העומד לימינו או לשמאלו. וכל זמן
שראה אותו כוכב לצדו אחר - ידוע שנהפכה
הספינה, ומישרה לדרכה. וכוכב שעולה אחת
לשבעים שנה, פעמים נראה בצפון ופעמים
נראה בדרום. וכשרב החובל נותן עניו.
בצפון, והספינה תהפך בדרום ורואהו לצדו
אחר, סבור שנהפכה הספינה ומישרה אחר
הכוכב. והוא סבור לישרה, ומהפכה לדרך
אחר, וכן הוא מתנה את הספנים. אמר לו כל
כך - חכמה יש בידך ואתה יורד לספינה
לסחורה (על) ובשבלל מוותרת כלומר, ואתה
צריך לירד לספינה לצורך מותרות נתן - רב
גמליאל דעתו עליהם להושיבם בראש, כדי
שיהו מתפרנסים [מאותה] שררה שיתן להם.
כמוזין אהם ששרה אני נותן לכם - שלא
באתם בשליחות ראשון, שהייתם בורחים מן
הגדולה.

משיח חטא ואחר כך עבר ממשיחותו מביא פר. ומה שכתוב בספרים: חני גבי משיח עבר
ואחר כך חטא, לאו מתרצתא היא. ולשון ראשון עיקר דקאמר: השתא יש לומר כו'.
מנא הני מילי - דמשיח שעבר ואחר כך חטא דמביא פר. משנחטא עד שלא נתמנו
ואחר כך נתמנו הרי אלו בחדישות - דרבנן בתר חטא אולי. רבי שמעון אומר אם נודע
להם עד שלא נתמנו חייבין - דרבי שמעון
חטא וידעיה בעי. והוא הדין דפליג רבי שמעון
ברישא. דקתני: נשיא שחטא ואחר כך עבר
מגדולתו מביא שעיר. דרבי שמעון קאמר נמי
דאם נודע לו משעבר דאין מביא שעיר,
דחטאה וידעיה בעי כשהוא נשיא. גמרא אם
הכהן המשיח יחטא - חטא במשיחות הוא
דמביא פר. פרט לקדומות - לשחטא ואחר כך
נתמנו, דהרי הוא כהדיוט, ואין מביא פר. ופה
נשיא שטמא בשננת מעשה אין מביא על
הקדומות - כדאמר לקמן: "אשר נשיא יחטא"
- כשיחטא הרי הוא נשיא, ולא כשיחטא הרי
הוא הדיוט. שאין מביא חטאתו משעבר -
כדתני: וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואחר כך
חטא - דנשיא כהדיוט. יכול גזרה - דגזרת
מלך הוא נשיא יחטא, ואין מביא כתיב
נשיא יחטא. תלמוד לומר אם הכהן המשיח
יחטא - מה "יחטא" האומר להלך לכשיחטא.
דלא כתיב "אם", אף "יחטא" האומר כאן גבי
נשיא - לכשיחטא. גזרה מהיכא תיתי - כלומר,
הכי מצית למימר "יכול גזרה", דהיא אשכחן
גזרה כהאי גוונא. אין - דודאי אשכחן כהאי
גוונא. דכתיב ונתתי נגע צרעת בבית ארץ
אחוזתכם בשורה היא להם - שהכתוב מבשרן
שעתיד להיות, אף על פי שדבר רע הוא. הכא
נמי אימא גזרה. הלכך כתיב "אם הכהן המשיח
יחטא" לכשיחטא, והכי נמי "אשר נשיא יחטא"
- לכשיחטא. רבי שמעון אומר - "ונתתי נגע
צרעת" - שבה אבא ממליא, פרט לנגעי אונסין
- שאם באו נגעים על ידי נפחת שד, דלא
מיטמו. אדם כי יהיה בעורו בשור מדרור ואילך
- דנגעים בין באדם ובין בביתו פטר בהן לפני
הדבור. דאיתן נגעים שארעו לפני הדבור - אין
מטמאין לאחר הדבור. מה זב מדרור ואילך -

הואיל ומביא חטאתו משעבר יביא על הקדומות? תלמוד לומר: "המשיח יחטא", חטא כשהוא משיח - מביא, כשהוא הדיוט
- אינו מביא. ונתני נמי גבי נשיא כהאי גוונא: "אשר נשיא יחטא" - פרט לקדומות, שכיכול והלא דין הוא: ומה משיח שטמא
חטאתו משעבר - אינו מביא על הקדומות, נשיא שאין מביא חטאתו משעבר - אינו דין שלא יביא על הקדומות! מה למשיח -
שכן אין מביא בשננת מעשה, תאמר בנשיא - שטמא בשננת מעשה? הואיל ומביא בשננת מעשה יביא על הקדומות? תלמוד
לומר: "אשר נשיא יחטא", שחטא והרי הוא נשיא, ולא שחטא ועודו הדיוט. תנו רבנן: "אשר נשיא יחטא", יכול גזרה? תלמוד
לומר: "אם הכהן המשיח יחטא", מה להלן לכשיחטא, אף פאן לכשיחטא. אמר מר: יכול גזרה. גזרה, מהיכא תיתי? אמרי:
אין, אשכחן, דכתיב: "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם", בשורה היא להם שנגעים באים עליהם, דברי רבי יהודה; רבי
שמעון אומר: פרט לנגעי אונסין, לאו אמר רבי יהודה בשורה, הכא נמי אימא גזרה היא! הלכך כתיב: "אם". ולרבי שמעון, נגעי
אונסין מי לא מטמו? והא תניא: "אדם כי יהיה" - מן הדבור ואילך, והלא דין הוא: מטא זב וטמא בנגעים, מה זב מן הדבור
ואילך, אף בנגעים מן הדבור ואילך! לא, אם אמרת זב - שכן אין מטמא באונם, תאמר בנגעים - שטמאין באונם, תלמוד
לומר: "אדם כי יהיה" - מן הדבור ואילך! רבא אמר: פרט לנגעי רוחות. רב פאא אמר: פרט לנגעי כשפים. תנו רבנן: "אשר
נשיא יחטא" - פרט לחולא. משום דהוה ליה חולא אידחי ליה מנשיאותיה? אמר רב אבדימי בר חמא: פרט לנשיא שנגצטרע,
שנאמר: "וונגע ה' את המלך ויהי מצרע עד יום מותו וישב בבית החפשי ויתם בן המלך על הכתר". מוקאמר "בבית החפשי",
מכלל דעד השתא עבר הוה. כי הא דרבן גמליאל ורבי יהושע הוו אזלי בספינתא, בהדי דרבן גמליאל הוה פיתא, בהדי רבי
יהושע הוה פיתא וסולתא, שלים פיתיה דרבן גמליאל סמך אפולחניה דרבי יהושע. אמר ליה: מי הוה ידעת דהוה לן עפוכא
כולי האי דאיתיה סולתא? אמר ליה: פוכב אחד לשבעים שנה עולה ומתעה את (הספינות) [הספנים]. ואמרתי: שמו יעלה
ויתעה [אותנו]. אמר ליה: כל כך בידך ואתה עולה בספינה? אמר ליה: עד שאתה תמה עלי, תמה על שני תלמידים שיש לך
ביבשה, רבי אלעזר חסמא ורבי יוחנן בן גודגא, שיודעין לשער כמה טפות יש בים, ואין להם פת לאכול ולא בגד ללבוש!
נתן דעתו להושיבם בראש. כשעלה, שלח להם ולא באו, חזר ושלח ובאו. אמר להם: כמדומין אתם ששורה אני נותן לכם?
עכרת

עבדות אני נותן לכם - שהשררות עבדות הוא לו לאדם לפי שמוטל עליו עול רבים. 1
אשר - כמו אשרי. צריך אתה לומר מהו הירוש - בתמיה. כלומר, אם המלך שאין לבו 2
כפוף, מרגיש ומביא קרבן על שגגתו - כל שכן שהדירות מרגישין, שלכם כפופים. מהו 3
על זדונו - בתמיה. כלומר, אם על שגגתו מרגיש - כל שכן שמורגש על זדונו, וחורר 4
בתשובה. שאני הכא דשני קרא בדבוריה -

בדאיך כתיב "אם כל עדת ישראל ישגו", "אם 1
הכזה המשיח", "אם נפש", והכא כתיב "אשר 2
נשיא יחטא" - ודאי אשרי משמע. אשריהם 3
לצדיקים - כלומר: אשרי הצדיקים שמגיע 4
אלהם במעשה הרשעים שבעולם הכא בעולם 5
הזה. כלומר, שמגיע אליהם צרות לצדיקים 6
בעולם הזה כדרך שמגיע לרשעים בעולם הבא. 7
אוי - כמו ווי. והכא לא כתיב "אשר", דמשמע: 8
אוי להם לרשעים שמגיע אליהם טובות בעולם 9
הזה כדרך שמגיע טובות לצדיקים בעולם הבא. 10
דרעה היא לרשעים, כדכתיב "ומשלם לשונאיו 11
אל פניו וגו' (דברים ז). צדיקים אי אכלי תרי 12
עלמי פי סני להו - מי שנאי הוא להם. וכלומר 13
כלום רע להם לצדיקים שאוכלים שני עולמות, 14
שיש להם טובה בעולם הזה ובעולם הבא? אלא 15
אמר רבא אשריהם לצדיקים שמגיע להם - 16
טובות כמעשה הרשעים שבעולם הזה שיש 17
להם טובה, כדכתיב "ומשלם לשונאיו" דכך 18
מגיע לצדיקים בעולם הזה, אשריהם שיש להם 19
טובה בעולם הזה ולעולם הבא. ואוי להם 20
לרשעים שמגיע להם - צרות כמעשה הצדיקים 21
שבעולם הזה, דמשמע: שבאים עליהם צרות 22
כמו שבאים על הצדיקים בעולם הזה, דהקדוש 23
ברוך הוא עושה כדי לגבות (וחכם) מהצדיקים 24
בעולם הזה כדי שיהא להם שכר טוב בעולם 25
הבא. דכך מצינו צרות לרשעים בעולם הזה, 26
אוי להם שאין להם טובה לא בעולם הזה ולא 27
בעולם הבא. אוקימתון מסכתא פלן - כלומר, 28

עבדות אני נותן לכם, שגאמר: "וידברו אליו לאמר אם 1
היום תהיה עבד לעם הזה". תנו רבנן: "אשר נשיא 2
יחטא" - אמר רבי יוחנן בן זכאי: אשרי הדור שהנשיא 3
שלו מביא קרבן על שגגתו, אם נשיא שלו מביא קרבן, 4
צריך אתה לומר מהו הדיוט? ואם על שגגתו מביא 5
קרבן, צריך אתה לומר מהו זדון? מתקיף לה רבא בריה 6
דרבא: אלא מעתה, דכתיב: "ואת אשר חטא מן הקדש 7
ישלם", ויורכבם בן נבט דכתיב ביה: "אשר חטא ואשר 8
החטיא", הכי נמי דאשרי הדור הוא! - שאני הכא, 9
דשני קרא בדבוריה. דרש רב נחמן בר רב חסדא, מאי 10
דכתיב: "יש הכל אשר נעשה על הארץ וגו'"? אשריהם 11
לצדיקים שמגיע אליהם במעשה הרשעים של עולם 12
הבא בעולם הזה, אוי להם לרשעים שמגיע אליהם 13
במעשה הצדיקים של עולם הבא בעולם הזה. אמר 14
רבא: אטו צדיקי אי אכלי תרי עולמי מי סני להו? אלא 15
אמר רבא: אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם במעשה 16
הרשעים של עולם הזה בעולם הזה, אוי להם לרשעים 17
שמגיע אליהם במעשה הצדיקים של עולם הזה בעולם 18
הזה. רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אתו לקמיה 19
דרבא, אמר להו: אוקימתון מסכתא פלן ומסכתא פלן? 20
אמרו ליה: אין. איצטריתו פורתא? אמרו ליה: אין, דרבנן 21
קמינא דארעא. קרי עליהו: אשריהם לצדיקים שמגיע 22
אליהם במעשה הרשעים שבעולם הזה בעולם הזה. 23

יש לכם מסכתא סדורה בפיכם, מסכתא פלוני ופלוני? איצטריתו פורתא - כלומר, יש 34
לכם עושר, ואין לכם לטרוח אחר מזונות, ויש לכם פנאי לעסוק תדיר בתורה? אמרו לו 35
אין דרבנן - לכל חד חד מינן קטינא דארעא, ומתזנינן מינה ברוחא. קרי עלייהו אשריהם 36
לצדיקים שמגיע אליהם במעשה הרשעים שבעולם הזה - דאכלי צדיקים תרי עולמי. לשם 37
אכילה נסח - שלא לשום מצוה, אלא נתכון 38
לאוכלו לשם קנות סעודה. מי דמי אנן קאמרין 39
חד דרך - דהו ילך בחד הוה יכשל בה. והכא שני 40
דרכים - דלזה נודמנה לו אשתו ולזה נודמנה 41
לו אחותו. נפשע - נמדר שמדר בו, שפירש 42
ממנו. מקריט קיז - עוז ממו עז, אברהם כדכתיב 43
"אל צור חוצבתם" (ישעיהו נא). שהשיל מדינים 44
- בינו ובין בני ישראל, כבריחים שנועלים, 45
שהחיצונים אינם יכולין ליכנס לפנים, וכך אין 46
עמוני ומאבי יכולין להתערב באברהם, כדכתיב 47
"לא יבא עמוני ומאבי". לתאוו - של עבירה 48
יבקש נפדר, זה לזו - דכתיב ביה "ויפרדו אש 49
מעל אחור". יתגלע - כמו "לפני התגלע" (משלי 50
יו), לשון גלוי. תמר ונתה - ונתכוננה לשום 51
מצוה, כדי להעמיד זרע מן הצדיקים, כדכתיב 52
"כי ראתה כי גדל שילך". וזמרי יזנה - ונתכון 53
לשם עבירה. מרקאמר גדולה עבירה לשמה 54
ממצוה שלא לשמה - מכלל דמצוה שלא 55
לשמה גריעותא היא וזאת אמר רב יהודה וכו'. 56
אלא אימא גדולה עבירה לשמה - כלומר לשום 57
מצוה, כמצוה שלא לשמה. בין רגליה ברע נפל 58
שכב - בין רגליה ברע נפל באשר ברע שם נפל 59
שדוד, דרי שבעה, נכתוביה לשם מצוה - כדי 60
להתיש כחו, ותהא יכולה להורגו. ארבעים 61
ושנים קרבנות - שלש פעמים שבעה מזבחות, 62
פר ואיל במזבח. יצאח פמני וזת - שיצא ממנה 63
דוד שריה להקדוש ברוך הוא בשירות 64
ובתשבוות (ברכות ז, ב בבא בתרא יד, ב). 65
דקרייה מואב - משמע: מאבי. 66
בן

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב: "כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופושעים יפלו בהם"? מושל לשני בני אדם שצלו 24
פסחיהם, אחד אכלו לשום מצוה ואחד אכלו לשום אכילה נסה, זה שאכלו לשום מצוה - "צדיקים ילכו בהם", זה שאכלו לשום אכילה 25
נסה - "ופושעים יפלו בהם". אמר ליה ריש לקיש: רשע קרית ליה? נהי דלא עבד מצוה מן המצוות, פסח מי לא קאכיל? אלא מושל 26
לשני בני אדם, זה אשתו ואחותו עמו בבית וזה אשתו ואחותו עמו בבית, אחד נודמנה לו אשתו ואחד נודמנה לו אחותו, זה שנודמנה 27
לו אשתו - "צדיקים ילכו בהם", וזה שנודמנה לו אחותו - "ופושעים יפלו בהם". מי דמי? אנן קאמרין תדא דרך, והכא שני דרכים! 28
אלא מושל לזוט ושתו בנותיו, הן שנתכוננו לשם מצוה - "צדיקים ילכו בהם", הוא שנתכוננו לשם עבירה - "ופושעים יפלו בהם". ודלמא 29
הוא נמי לשם מצוה הוא מכניו! - אמר רבי יוחנן: כל הפסוק הזה לשם עבירה נאמר: "וישא לוט" - "ותשא אשת אדניו את ענייה"; 30
"את עניו" - "ויאמר שמשון [וגו'] אותה קח לי כי היא ישרה בעיני"; "ויצא" - "ויצא אותה שקבם בן חמור"; "את כל פפר הירדן" - 31
"כי בעד אשה זונה עד פפר להם"; "כי כלה משקה" - "אלכה אחרי מאהבי נחני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקוני". - והא מינס 32
אנים! - תנא משום רבי יוסי בר רבי חוני: לפה נקוד על וי"ו ש"בפסוקה" של בבירה? לומר לה, שפשכבה לא ידע אבל בקומה ידע. - 33
ומאי הוה ליה למעבר? מאי דהוה הוה? - נפקא מינה - דלפניא אחרניא לא איבעי ליה למישתי. דרש רבה, מאי דכתיב: "אח נפשע 34
מקריט עז ומדינים פכריח ארמונו"? "אח נפשע מקריט עז" - זה לוט שפירש מאברהם, "ומדינים פכריח ארמונו" - שהחיל מדינים בין 35
ישראל לעמו, שגאמר: "לא יבא עמוני ומאבי בקהל ה'". דרש רבא ואיתימא רבי יצחק, מאי דכתיב: "לחאזה ובקש נפדר (ובכל) [בכל] 36
תושיה יתגלע"? "לחאזה ובקש נפדר" - זה לוט שנפדר מאברהם, "(ובכל) [בכל] תושיה יתגלע" - שנתגלה קלונו בבתי כנסיות ובבתי 37
מדרשות, דתנן: עמוני ומאבי אסורין איסור עולם. ואמר עולא: תמר ונתה וזמרי ונתה, תמר ונתה - יצאו ממנה מלכים ונביאים, וזמרי 38
ונתה - נפלו ממנה רבבות מיישראל. אמר רב נחמן בר יצחק: גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, שגאמר: "תברך מנשים ועל אשת 39
חבר הקניי מנשים באהל תברך", מאן גינהו "נשים באהל"? שרה, רבקה, רחל ואלה. - איני? והאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק 40
אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה? - אימא: במצוה שלא לשמה. אמר רבי יוחנן: שבע בעילות 41
בעל אותו רשע באותה שעה, שגאמר: "בין רגליה ברע נפל שקב" וגו'. - והא קא מיתגהיא מעבירה! אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון 42
בן יוחאי: אפילו טובתם של רשעים רעה היא אצל צדיקים. אמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא 43
לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה; שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק הרשע, וזה ויצתה ממנו רות, דאמר רבי יוסי ברבי 44
גינאי: רות בת בנו של עגלון בן בנו של בלק מלך מואב. אמר רבי חיאי בר אבא אמר רבי יוחנן: מנוץ שאין הקדוש ברוך הוא מקפח אפילו 45
שכר שיחה נאה? מהכא, דאילו בבירה דקרייה מואב, אמר ליה רחמנא למשה: "אל תצר את מואב ואל תתגר בהם מלחמה", מלחמה 46
הוא

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רב פפא ורב הונא בריה דרב
יהושע אתו לקמיה דרבא – באו לפני רבא. אמר להו רבא, אוקימתון
מסכתא פלן ומסכתא פלן – האם סדורה בפיכם מסכת פלונית
ומסכת פלונית. אמרו ליה אין – כן, אכן סדורות בידינו מסכתות
אלו. שב רבא ושאלם, איצטיריתו פוקתא – האם התעשרתם
במקצת, שאין אתם צריכים לטרוח אחר מזונותיכם, ויש לכם פנאי
לעסוק בתורה. אמרו ליה אין – כן, אכן התעשרנו במקצת. דווקא
קמינא דארעא – כל אחד מאתנו קנה לעצמו חלקה קטנה של
קרקע, וגיוונים אנו ממנה בריווח. קרי עליהו – קרא עליהם רבא
את המימרא הזו, אשריהם לצדיקים שמוניע אליהם כמעשה הרשעים
שבעולם הנה בעולם הזה – אשרי הצדיקים הנוחלים עולם הזה,
בדרך הרשעים שיש להם רוב טובה בזה העולם, לפי שעל ידי כן
נוחלים הצדיקים נחלת של עולמות.
הגמרא מביאה מימרא של רבי יוחנן המלמד שמעשי האדם
תלויים בכונתו: אמר רב בר כהנא אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב
(הושע יד ט) 'כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם',
וכי כיצד יתכן שיכשלו הפושעים בדרכי ה' הישרים. אלא משל
למה הדבר דומה, לשני בני אדם שצלו את קרבנות פסחיהם
ואכלום, אחד מהם אכלו לשום מצוה של אכילת קרבן פסח, ואחד
מהם אכלו לשום אכילה נפח – אכלו להנאתו בקינוח סעודה ולא
לשם מצוה, נמצא, ששניהם בדרך אחת הלכו, שעשו את אותו
המעשה, אך זה שאכלו לשום מצוה נתקיים בו תחילת המקרא
'צדיקים ילכו בם', ואילו זה שאכלו לשום אכילה נפח נתקיים בו
המשך המקרא 'ופושעים יכשלו בם'.
ריש לקיש מקשה על דברי רבי יוחנן: אמר ליה ריש לקיש לרבי
יוחנן, אותו אדם שאכל את הפסח לשם אכילה גסה רשע קריה
ליה – רשע אתה קורא לו, מדוע, נהי – לו יהי בדבריך ולא עבדי
מצוה מן המובהקת, שהרי לא כיון לשם אכילת מצוה, אבל פסח מי
לא קאכיל – האם הוא לא אכל קרבן פסח, ואם כן מדוע אתה
מכנהו בשם רשע?
אלא יש לפרש את דברי הכתוב 'צדיקים ילכו בם' וגו', באופן אחר:
משל לשני בני אדם, זה – אחד מהם היו אשתו ואחותו עמו בבית
ובא על אחת מהן, וזה – ואף השני היו אשתו ואחותו עמו בבית
ובא על אחת מהן, אחד מהם נודמנה לו אשתו, והיתה זו ביאת
היתר, ואילו אחד מהם נודמנה לו אחותו ונכשל בביאת איסור.
נמצא שיש לקרוא עליהם מקרא זה, שהרי שניהם עשו מעשה
אחד, זה שנודמנה לו אשתו יש לקרוא עליו את תחילת המקרא
'צדיקים ילכו בם', ואילו זה שנודמנה לו אחותו יש לקרוא עליו את
המשך המקרא 'ופושעים יכשלו בם'.
הגמרא מקשה אף על ביאור זה: מי דמי – כיצד ניתן לדמות מקרה
זה לדברי הפסוק, הרי אנו קאמרינן קרא דרף – אנו אומרים בביאור
דברי המקרא שיש אופן ששנים הולכים בדרך אחת, אחד הולך
ואחד נכשל, ואילו הקא – כאן מדובר בשני דרכים שונות, שהרי
לאחד נודמנה לו אשתו ולאחד אחותו.
ומחמת קושיא זו מפרש רבא את המקרא באופן אחר: אמר
משל ללוט ושתי בנותיו שהיו עמו במערה, והשקוהו יין כדי שיבוא
עליהן, כמפורש בתורה (בראשית יט). נמצא שהיה כאן מעשה אחד,
אך הוא תלוי בכונתו של כל אחד מן העושים. הן – בנותיו של
לוט, שנתכוונו במעשה זה לשם מצוה שיקימו ממנו זרע, לפי
שסברו שהעולם כולו נחרב ואין מי שיקימו אלא הן, יש לקרוא
עליהם את תחילת המקרא 'צדיקים ילכו בם', ואילו הוא – לוט,
שנתכוון במעשה זה לשם עבירה, יש לקרוא עליו את המשך
הכתוב 'ופושעים יכשלו בם'.
מקשה הגמרא: ודלקא הוא נמי לשם מצוה הוא מכיון – שמא אף
לוט נתכוין לשם מצוה ומניין לנו שלעבירה נתכוין.
מתרצת הגמרא: אמר רבי יוחנן, כל הפסוק הנה לשם עבירה נאמר,
כלומר, מצינו מקרא העוסק בלוט אשר כולו מרמז שלוט היה
מכוין לדבר עבירה של ערוה. שנאמר לגבי לוט בעת שרצה

אלא עבדות אני נותן לך, שהשררה עבדות היא לאדם, לפי
שמוטל על הרבים על צוארו. ויש ללמוד כן מן הדברים שדיברו
הזקנים אל הרבעם בן שלמה כשהתמנה למלך תחת אביו, שנאמר
(מלכים א' יב ו) 'וירבו אלו לאמר, אם היום תתן עבד לעם הנה',
ומכאן יש ללמוד, שהמתמנה על הציבור נעשה עבד להם.
הגמרא מביאה ברייתא הדורשת את לשון הכתוב 'אשר נשיא
יחטא: תנו רבנן, נאמר במקרא העוסק בנשיא החוטא ומביא קרבן
(ויקרא ד כב) 'אשר נשיא יחטא, ויש לברר מה הוא לשון 'אשר. אמר
רבן יוחנן בן זבאי, יש לדרוש את תיבת 'אשר מלשון 'אשרי, וכך
היא כוונת הכתוב, אשרי הדור שהנשיא שלו נכנע ומביא קרבן על
שגגתו, שהרי אם הנשיא שלו – של אותו הדור מביא קרבן על
שגגתו, האם צריך אתה לומר מהו הייזם, כלומר, אין צריך לומר
שאף ההזיוטות שרגילים להיות להם נכנע בודאי שמרגישים כן.
ואם נשיא זה אפילו על שגגתו ליבו נכנע ומביא קרבן, האם צריך
אתה לומר מהו זיונו, כלומר, ודאי שמרגיש כן על זדונותיו, ושב
בתשובה.
הגמרא מקשה על דברי הברייתא: מתקיף לה – הקשה על כך רבא
בריה דרבא האם ניתן לומר שבכל מקום שנאמר 'אשרי' יש
לדרשו מלשון 'אשרי. אלא מעתה כיצד נפרש את דברי המקרא
לגבי מעילה, דכתיב (שם ה טו) 'ואת אשר הקא מן הקנש ישלם, וכן
כיצד נפרש את המקרא שנכתב בירמיה' בן נבם, דכתיב ביה (מלכים
א' יד טו) 'אשר הקא ואשר הקא את ישראל, הכי נמי דאשרי הדור
הוא – האם גם כאן ניתן לפרש את כוונת הכתוב לענין 'אשרי
הדור'.
מתרצת הגמרא: שאני הקא דשני קרא בדבוריה – שונה הדבר כאן
משום ששינה הכתוב בלשוננו. כלומר, בשאר מקומות אין לדרוש
'אשרי' מלשון 'אשרי, אך כאן שנקט הכתוב לגבי שאר חייבי קרבן
בלשון 'אם, ורק לגבי נשיא שינה בלשוננו לכתוב 'אשרי, יש
לדרוש את שינוי הלשון לענין 'אשרי הדור'.
הגמרא מביאה מקום נוסף שבו דורשים 'אשרי' מלשון 'אשרי:
דרש רב נחמן בר רב חסדא, מאי דכתיב (קהל ח יד) 'ש הכל אשר
נעשה על הארץ ונו, אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה
הרשעים ויש רשעים שמוגיע אליהם כמעשה הצדיקים. ביאור
הפסוק כך הוא. נקט הכתוב לגבי צדיקים תיבת 'אשרי, והוא
מלשון 'אשרי, ללמוד, שאשריהם לצדיקים שמוניע אליהם כמעשה
הרשעים של עולם הבא בעולם הזה, כלומר, אשרי הצדיקים
הסובלים יסורים בעולם הזה, בדרך שעתידים הרשעים לסבול
בעולם הבא, לפי שעל ידי כן מתכפרים עונותיהם של הצדיקים
בעולם הזה, ומקבלים את שכרם לעולם הבא. ולגבי רשעים נקט
הכתוב בלשון 'ויש' שהוא מלשון 'וי, לומר לך, שאוי להם
לרשעים, שמוניע אליהם כמעשה הצדיקים של עולם הבא –
המקבלים טובות בעולם הזה בדרך שעתידים הצדיקים לקבל
לעולם הבא, בעולם הזה, לפי שעל ידי כן אוכלים הרשעים את כל
פירות מעשיהם הטובים בעולם הזה, ונאבדים מן העולם הבא.
רבא מקשה על דברי רב נחמן: אמר רבא, אמו צדיקין אי אכלי תרי
עלמי מי קני להו – וכי אם יאכלו הצדיקים שני עולמות שנאוי
הדבר עליהם. כלומר, האם רע הדבר לצדיקים שיהנו מנחלת שני
עולמות, ויקבלו רוב טובה גם בעולם הזה וגם לעולם הבא, ומדוע
אשרי הצדיקים המתייסרים בעולם הזה.
ומחמת קושיא זו מפרש רבא את המקרא באופן אחר: אמר
רבא, כך יש לפרש את דברי הכתוב, אשריהם לצדיקים שמוניע
אליהם כמעשה הרשעים של עולם הזה בעולם הזה, כלומר, אשרי
הצדיקים המקבלים רוב טובה בעולם הזה, בדרך שיש לרשעים
בעולם הזה, לפי שעל ידי כן הם נוחלים שני עולמות, אוי להם
לרשעים שמוניע אליהם כמעשה הצדיקים של עולם הזה בעולם הזה,
כלומר, אוי לרשעים המתייסרים בעולם הזה כפי דרך הצדיקים
בזה העולם, לפי שעל ידי כן אין להם טובה לא בעולם הזה ולא
בעולם הבא.

כשהוא הדיוט ונתמנה לנשיא, ולאחר מכן נודע לו על חטאו, אינו
מביא קרבן הדיוט. **אָלָא לְרַבְּנָן דְּאֵילוּ בְּתַר הַשָּׂמָה מָאִי אִיבָא לְמִימַר**
– אך לשיתת חכמים הסוברים שיש לילך אחר הזמן שבו נעשה
החטא, ואם חטא אדם כשהוא הדיוט ונתמנה לנשיא ואחר כך
נודע לו על חטאו מביא כשבה או שעירה כהדיוט, איך נבאר את
דברי הברייתא, הרי לא מובן מאיזה דין מיעטה התורה את
הנשיא.
ומחמת קושיא זו מפרשת הגמרא את דברי הברייתא באופן אחר:
אָלָא אִמַּר רַבִּי זְבִיד מִשְׁמִיחַ דְּרַבָּא, הָבָא בְּמָאִי עֲקָרִינָא, כְּגוֹן שְׂאֵבֶל
אדם שיעור חצי בִּית חֶלֶב בְּשִׂהוּא הָדִיּוּם, ולאחר מכן נִתְמַנֶּה
לנשיא, ואכל חצי כזית נוסף מן החֶלֶב, בתוך כדי אכילת פרס של
חצי הכזית הראשון, ובכך הִשְׁלִימוּ לשיעור כזית שלם, וְאַחֲרַיָּא כִּף
נִדְּעָ לֹא עַל חֲטָאוֹ. ובאופן כזה פִּלְקָא דְּעֵתָא אֲמִינָא – היה עולה
בדעתך לומר, נִצְטָרֵף – שיצטרף חצי הזית השני לחצי הראשון
להשלימו לשיעור כזית שלם של איסור, וְנִייתִי – ויביא הנשיא
בְּשִׂבָּה אוֹ שְׂעִירָה כהדיוט, קָא מְשַׁמַּע לָן שאין הנשיא מביא כשבה
או שעירה לחטאתו.
הגמרא מביאה ספק לגבי צירוף שני חצאי זיתים: **כְּעָא מִינֵיהּ –**
שאל רַבָּא מִרְבִּי נַחֲמָן, נְשִׂאוֹת מָהוּ שְׂתַפְסִיק – האם נשואות
מפסיקה בין אכילת שני חצאי זיתים. מבשרת הגמרא: **הִיכִי דְמִי –**
באיזה אופן מדובר. מבשרת הגמרא: **כְּגוֹן שְׂאֵבֶל אִדָּם חֲצִי בִּית**
חֶלֶב בְּשִׂהוּא הָדִיּוּם, וְנִתְמַנֶּה לְהִיּוֹת נְשִׂיא, וְיָמִיד לְאַחַר מָה עֶבֶר
מנשיאו, וְהִשְׁלִימוּ לשיעור כזית שלם, שאכל חצי כזית נוסף מן
החֶלֶב, בתוך כדי אכילת פרס של חצי הכזית הראשון. באופן כזה
יש להסתפק האם מצטרף חצי הכזית השני לחצי הראשון ומביא
קרבן הדיוט, או שמאחר והיה נשיא בין האכילה הראשונה לשניה
אינם מצטרפים.
ומבשרת הגמרא את צדדי הספק: **הָתָם –** באופן שבו עוסקת
הברייתא שהובאה לעיל, שאכל חצי כזית כשהוא הדיוט וחצי
כשהוא נשיא, **הוּא דְלֹא מְצַטְרֵף –** או אין מצטרף חצי אחד לחצי
השני, משום דְּאִכְלִיָּה פִּלְגָא – שאכל את חצי הראשון בְּשִׂהוּא
הָדִיּוּם, ופִּלְגָא – ואת חצי השני אכל בְּשִׂהוּא נְשִׂיא, אֲכָל הָבָא –
כאן בספק זה, דְּאִידִי וְאִידִי בְּשִׂהוּא הָדִיּוּם אֲכָלִיָּה – שגם את החצי
הראשון וגם את החצי השני אכל כשהוא הדיוט, בזה יש לומר
דְּמְצַטְרֵף – שמצטרף חצי אחד לחצי השני ויביא עליהם קרבן
הדיוט, או דְּלֹא מָא לֹא שָׂמָא – או שמא אין לחלק בזה, אלא אף כאן
לא יועיל צירוף בין שני החצאים, מאחר שבין שניהם נתמנה
לנשיא, והנשואות מפסיקה בין אכילת החצי הראשון לאכילת
החצי השני. **מָאִי –** מה יהא הדין בספק זה.
הגמרא מנסה לפשוט הספק: **תַּפְשׁוּט לִיה מָהָא דְאָמַר –** מן הדין
שאמר עוֹלָא אִמַּר רַבִּי יוֹהָנָן, שאם אֲכָל אִדָּם כזית חֶלֶב ונודע לו על
שגגתו, וְהִפְרִישׁ בהמה עבור קֶרְבֵּן חֲטָאָת, וְקוֹדֵם שֶׁהִקְרִיב את
קרבנו הִמְיָד דתו, ולאחר מכן תָּוֵר בֹּא מִהֶמְרָה זו ושב להיות יהודי
כשר, הדין הוא שאינו רשאי להביא עתה את הבהמה שהפריש
מתחילה לחטאתו, דְּהוּאִיל וְנִדְּחָה יִדְּחָה – שמאחר וכבר נדחתה
הבהמה מהקרבן בשעה שהמיר את דתו, שהרי קרבנו של מומר
פסול הוא, דְּחוּיָהּ הִיא לְעוֹלָם, ואי אפשר לשוב ולהקריבה.
ומעתה יש לפשוט מכאן את הספק שהובא לעיל האם נשואות
מפסיקת לגבי צירוף שני חצאי זיתים. שהרי כשם שהמיר את
דוחה את הקרבן, לפי שקרבן המומר פסול הוא, כך מיניו לנשיא
דוחה את קרבנו, כיון שנשיא אינו מביא קרבן הדיוט, ולפיכך אין
לצרף את חצי הזית שאכל אחר שעבר מנשיאותו לחצי שאכל
קודם שנתמנה לנשיא.
דוחה הגמרא: **הִכִּי הִשְׁתָּא –** וכי כך נראה בעיניך עתה שיש לדמות
העניינים זה לזה, והרי חלוקים הם, דְּמוֹקֵר לָאוּ בְּרִיתֵינוּ קֶרְבֵּן הוּא
– שהמומר אינו בכלל הבאת קרבן, ועל כן נדחה קרבנו לגמרי,
אבל הָאִי – הנשיא, בְּרִיתֵינוּ קֶרְבֵּן הוּא – בכלל הבאת קרבן הדיוט
הוא, שהרי אם אכל זית שלם קודם שנתמנה מביא קרבן הדיוט
אפילו לאחר שנתמנה, ולפיכך יתכן שיש לצרף את חצי הזית

הוא דְלֹא – שמלחמה לא יעשו בני ישראל עם מואב, הָאִי צִעֲרֵי
צִעֲרֵיהֶו – אך לצער אותם רשאים הם, ואילו הבת הצעירה דְּקָרְיָה
– שקראה לבנה הנולד מאביה בן עָמִי בלשון נקדה, שלא רצתה
לגלות שנתעברה מאביה, אִמַּר לִיה הקדוש ברוך הוא למשה
כשהזכירו על בני ישראל שלא ילחמו בבני עמון (שם ב יט), **אֵל**
הַצִּיר וְאֵל הַתָּנִיב בָּם, ומאחר שלא נקט הכתוב וְאֵל תתגר בם
מלחמה, יש לדייק שנצטוו שלא להתגרות בהם בָּלָל, וְאַפִּילוּ
צִעֲרֵי לֹא – ואף לא לצערם.
הגמרא מביאה מִמַּרְא נוספת העוסקת בבנות לוט: **אִמַּר רַבִּי חִיָּא**
בְּרִי אֲבִין אִמַּר רַבִּי יוֹהָנָן בֶּן קָרְחָה, לְעוֹלָם יִקְרִים אֲדָם לַעֲשׂוֹת דְּבַר
מִצְוָה, שֶׁבְּשִׁכְרָא לִילָּה אֲחַת שְׂקָרְמָה הִבְכִּירָה לַצִּעֲרָה בְּמַעֲשֶׂה זֶה,
שכיוונו בו לדבר מצוה, וְכִתְּבָהּ הַבְּכִירָה וּקְרָמָתָה לַצִּעֲרָה אֲרִבָּע
דִּוְרוֹת בִּישְׂרָאֵל (לְמַלְכוּת). שהרי מן הבכירה יצאה רות המואביה,
ובנה של רות נקרא בשם עובד, והוא היה אביו של ישי אבי דוד,
ואילו מן הצעירה יצאה נעמה העמונית, שנישאה למלך שלמה
ובנו של דוד וילדה לו את רחבעם, ונמצא שקדם עובד לרחבעם
בארבעה דורות.
הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין קרבנם של הכהן המשיח
והנשיא: **תָּנִי רַבְּנָן, נֶאֱמַר בְּקֶרְבֵּן חֲטָאָת שֶׁל יָחִיד (ויקרא ד כו-כח) יָאָם**
נִפְשׁ אֶחָת תִּקְרָא בְּשִׁגְגָה מִעַם הָאָרֶץ וגו', וְהִבִּיא קֶרְבָּנוּ שְׂעִירַת
עִזִּים תְּמִימָה נִקְבָּה עַל חֲטָאוֹתָיו אֲשֶׁר חָטָא. ויש לדייק מן התיבות
מִעַם הָאָרֶץ שֶׁרַק חֶלֶק מִן הָעָם מְבִיא קֶרְבֵּן זֶה וְלֹא כֻלָּם, פֶּרֶט
לְבֵּן מִשְׁתֵּי, שְׂאִינוּ מְבִיא לְחֲטָאוֹת שְׂעִירַת עִזִּים או כשבה
כהדיוט. וכמו כן יש לדייק מן התיבות מִעַם הָאָרֶץ, פֶּרֶט לְנָשִׂיא,
שאף הוא אינו מביא כשבה או שעירה כהדיוט.
מקשה הברייתא: מדוע צריך למעט את הכהן המשיח והנשיא
מקרבן הדיוט, וְהָלֹא כִּכְרִי יִצְאוּ מִכֻּלָּל הַהִדְיוּטוֹת, שהוציא הכתוב
את הכהן הַמְּשִׁיחַ מִכֻּלָּל הַהִדְיוּטוֹת לִידוֹן בָּפֶר – שמביא פר על
חטאתו, וכן הוציא הכתוב את הַנְּשִׂיא מִכֻּלָּל הַהִדְיוּטוֹת לִידוֹן
בְּשִׂעִיר – שמביא שעיר עִזִּים על חטאתו, ומדוע יש צורך במיעוט
נוסף.
מתרצת הברייתא: **שִׁבְּוֹל –** אם לא הוסיף הכתוב למעט יכול הייתי
לומר, שכהן מְּשִׁיחַ עַל הָעָלָם דְּבַר עַם שִׁנְגָּת מַעֲשֶׂה מְבִיא פֶר,
כלומר, אם נעלם הדין מעיני הכהן והורה שגגה לעצמו, והלך
ועשה על פי הוראתו, אז דינו להביא פר על חטאתו, אבל עַל שִׁנְגָּת
מַעֲשֶׂה לְחִוְיָהּ – אם רק שגג בעשירת החטא, בלא שהורה טעות
לעצמו, שבאופן זה אין הוא מביא פר לחטאו, הייתי אומר שהוא
מביא בְּשִׁבְּוֹל וְשִׂעִירָה כהדיוט, תְּלִמּוֹד לומר מִעַם הָאָרֶץ, פֶּרֶט לְבֵּן
מִשְׁתֵּי, שאם חטא בשגגת מעשה בלבד אינו מביא כשבה או
שעירה. וכמו כן צריך לכתוב מִעַם הָאָרֶץ פֶּרֶט לְנָשִׂיא שאינו מביא
קרבן הדיוט.
הגמרא מקשה על דברי הברייתא: **תִּנְחָה מְּשִׁיחַ –** אכן נוחים
ומבוארים דברי הברייתא שהוצרך הכתוב למעט את הכהן
המשיח, כדי ללמד שאינו מביא כשבה או שעירה על שגגת
מעשה לבדה, **אֲלָא נְשִׂיא, בְּשִׁנְגָּת מַעֲשֶׂה הוּא דְמִייתִי –** הרי דינו של
הנשיא להביא שעיר עִזִּים אף על שגגת מעשה לבדה, ואם כן
מדוע הוצרך הכתוב לשוב ולמעט שאינו מביא כשבה או שעירה
כהדיוט.
מתרצת הגמרא: **אִמַּר רַבִּי זְבִיד מִשְׁמִיחַ [– משמו של] דְּרַבָּא, הָבָא**
בְּמָאִי עֲקָרִינָא – באיזה אופן עוסקת הברייתא, **כְּגוֹן שְׂאֵבֶל אִדָּם בִּית**
חֶלֶב בְּשִׂהוּא הָדִיּוּם, ולאחר מכן נִתְמַנֶּה להיות נשיא, וְאַחֲרַיָּא כִּף נִדְּעָ
לֹא עַל חֲטָאוֹ שֶׁשָּׁגַב בּו קודם שנתמנה. פִּלְקָא דְּעֵתָא אֲמִינָא – היה
עולה בדעתך לומר, **יִייתִי –** שיביא הנשיא בְּשִׂבָּה או שְׂעִירָה
כהדיוט, שהרי חטא זה שגג בו כשהיה הדיוט, קָא מְשַׁמַּע לָן –
לפיכך משמיענו הכתוב שאין הדין כן, אלא נתמעט הנשיא שאינו
מביא כשבה או שעירה.
שבה הגמרא ומקשה: **הִנְיָחָא –** מובן הדבר לשיתת רַבִּי שְׁמַעוֹן,
דְּאֵילוּ בְּתַר יִדְּעָה – הסובר שיש לילך אחר הזמן שבו נודע לאדם
על חטאו. ולשיתתו, אכן הוצרך הכתוב ללמדנו שאם חטא אדם

הוריות. פרק שלישי – בהן משיח דף יא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רש"י

1 בן עמי – בלשון נקיה הוא, דלא רצתה להודיע דמאביה נתעברה. אמר אל תצורם ואל
2 תתגר בם – ומדלא כתיבא בהו "מלחמה" – שמע מינה דאפילו צערא לא ליעבר להם. ולא
3 עוד אפילו בכירה דקרייתא אב הכתוב פירסמה, דכתיב (בראשית ט) "ותשכב את אביה",
4 ובבעריה כתיב "ותשכב עמו". וקריפתה ארבע דורות – בישראל: עובר ישר דוד שלמה. ואילו
5 צעירה לא הוה בישראל עד רחבעב בן שלמה,
6 דהוה ליה מנעמה הנמנית. תנו רבנן: וסא נפש
7 אחת תחטא בשגגה מעם הארץ – ולא כל עם
8 הארץ, פרט למשיח. דמשמע דלא יביא כשבה או
9 שעירה כיוחד. למה לי מעם הארץ – למעוטי הנזי
10 והלא כבר יצא משיח מכלל יחיד לידון בפר,
11 ונשיא יצא מכלל יחיד לידון בשעיר. שיכול –
12 כלומר, אילו לא נאמר "מעם הארץ" הייתי אומר:
13 משיח על העלם דבר עם שגגת מעשה – יביא פר,
14 ועל שגגת מעשה לחודה – יביא כשבה או
15 שעירה כהדיוט. תלמוד לומר מעם הארץ פרט
16 למשיח – דאינו מביא בשגגת מעשה לחודה כלל.
17 והיינו דקאמרן בפרק דלעיל (ו, ב): יצא משיח
18 ארץ חטאו בשגגה, דהיינו בשגגת מעשה. אלא
19 נשיא הוא בשגגת מעשה הוא מייח – ומאי קא
20 ממעט דקאמר "מעם הארץ" פרט לנשיא? סלקא
21 דעתך אמינא – הואיל וחטא כשהוא הדיוט –
22 נייח כשבה או שעירה כהדיוט. קא משמע לן –
23 "מעם הארץ" פרט לנשיא, דאינו מביא כשבה או
24 שעירה. אלא לרבנן דאולי בחר חטא – ומייתי
25 דאי כשבה או שעירה, כדתנן: חטאו עד שלא
26 נתנוה ואחר כך נתנוה – הרי אלו כהדיוטות. מאי
27 איבא למימר – דממאי קא ממעט לנשיא דקתני:
28 פרט לנשיא? סלקא דעתך אמינא נצטרף – חצי
29 זות בחרו לחצי ומי קמא. ולייתי כשבה או
30 שעירה. קא משמע לן – "מעם הארץ" פרט
31 לנשיא, דכהאי גוונא לא מייח כשבה או שעירה,
32 ובכאי גוונא נמי לא מייח שעיר דהא לא
33 נצטרף כלל. והוא הדין דמצי למימר: סלקא
34 דעתך אמינא נצטרף ונייתי שעיר, אלא משום
35 דקרא קא משמע בבשבה או שעירה. כגון
36 שאכל חצי זית חלב כשהוא הדיוט ונתמנה ועבר
37 – מנשיאותו והשלימו. אבל ספק חלב כשהוא
38 הדיוט – דקא סבור דשומן הוא. ונתמנה ונודע לו
39 על ספקו – שנודע לו לאחד שנתמנה ספק חלב
40 אבל. מאי מי יתוש אשם תלוי או לא?
41 מראשתי לודא – דקאמר רבי שמעון דקודם
42 לכן היו שוגגים, שלא ידעו אם אכלו כלל,
43 ובהדאי ליכא אשם תלוי, אם נודע להם
44 משנתמנו פטורים, לפי שנשתנה גופם דהשתא
45 נתמנו. ומדאשנתו לקרבן דאי אישתנו נמי
46 לקרבן ספק פטור, ואין מביאין אשם תלוי, או
47 דלמא בי אישתני לודא – היינו טעמא דרבי

הוא דלא, הא צעורי צעיריהו; ואילו צעירה דקרייהו בן
עמי, אמר ליה: "אל תצורם ואל תתגר בם" – כלל, אפילו
צעורי לא. אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן
קרח: לעולם יקדים אדם לזרוב מצוה, שבשכר לילה
אחת שקדמה בכירה לצעירה, וכתה וקדמתה ארבע
דורות למלכות. תנו רבנן: "מעם הארץ" – פרט למשיח,
"מעם הארץ" – פרט לנשיא, והלא כבר יצאו משיח
לידון בפר, נשיא לידון בשעיר! שיכול משיח על העלם
דבר עם שגגת מעשה מביא פר, על שגגת מעשה
לחודה מביא בשגגה ושעירה? תלמוד לומר: "מעם
הארץ" – פרט למשיח, "מעם הארץ" – פרט לנשיא.
תינח משיח, אלא נשיא בשגגת מעשה הוא דמייתי!
אמר רב זבד ממשמיה דרבא: הקא במאי עסקין – כגון
שאכל בזית חלב כשהוא הדיוט, ונתמנה ואחר כך
נודע לו, סלקא דעתך אמינא נייח כשבה או שעירה,
קמישמע לן. הניחא לרבי שמעון דאול פתר דרעה, אלא
לרבנן דאולו פתר חטא מאי איבא למימר? אלא אמר
רב זבד ממשמיה דרבא: הקא במאי עסקין – כגון שאכל
חצי בזית חלב כשהוא הדיוט, ונתמנה והשלימו ואחר
כך נודע לו, סלקא דעתך אמינא נצטרף ונייתי בשגגה
או שעירה, קא משמע לן. בעא מיניה רבא מרב נחמן:
נשיאות מהו שתפסיק? הויכ דמי, כגון שאכל חצי
בזית חלב כשהוא הדיוט, ונתמנה ועבר והשלימו, היתם
הוא דלא מצטרף, דאכליה פלגא כשהוא הדיוט ופלגא
כשהוא נשיא, אבל הכא דאידי ואידי כשהוא הדיוט
אכליה מצטרף, או דלקא לא שגא, מאי? תפשוט ליה
מהא דאמר עולא אמר רבי יוחנן: אכל חלב והפריש
קרפן והמיר וחזר בו, הואיל ונדרה ידחה. הכי השתא,
מומר לאו בר אתווי קרבן הוא, האי בר אתווי קרבן הוא.
בעא מיניה רבי יורא מרב ששת: אבל ספק חלב כשהוא
הדיוט, ונתמנה ונודע לו על ספקו, מהו? אליבא דרבנן
דאולו פתר חטא לא תבעי לך – דמייתי אשם תלוי,
אלא בי תבעי לך – אליבא דרבי שמעון, מדאשנתו
לודא אשנתו לספק, או דלמא בי אשנתו לודא –

דאשנתו קרבן ידיה, אבל הכא דלא אשנתו קרבן ידיה – אימא לייחא אשם תלוי? תיקו. תנו רבנן: מעם הארץ – פרט למשומר; רבי
שמעון בר יוחי אומר משום רבי שמעון: "אשר לא תעשינה בשגגה ואשם" – השב בידיעתו מביא קרבן על שגגתו, לא שב בידיעתו
אינו מביא קרבן על שגגתו. מאי בינייהו? אמר רבי הוננא: משומר לאכול חלב ומביא קרבן על הדם איבא בינייהו, מר סבר: פיו
דמומר לאכול חלב – לדם נמי משומר היו, ומר סבר: לדם מהא שב בידיעתו הוא. והא רבא אמר: דכולי עלמא – משומר לאכול
חלב לא היו משומר לדם! אלא, הכא באוכל נבלה לתאבון ונתחלף לו בשומן ואכלו קמפילג, מר סבר: פיו דלתאבון אכיל במזיד
משומר הוא, ומר סבר: פיו דאילו אשכח דהיתרא לא אכל דאיסורא לאו משומר הוא. תנו רבנן: אכל חלב זהו משומר, ואיזהו משומר?
אכל נבילות וטריפות, שקצים ורמשים, ושתה יין נסך; רבי יהודה אומר: אף הלובש בלאים. אמר מר: אכל חלב זהו משומר, ואיזהו
משומר? אוכל נבילות כו'. מאי קאמר? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, הכי קאמר: אכל חלב לתאבון – הרי זה משומר, להכעיס
– הרי זה מין, ואיזהו משומר דבשקתמו מין? הוי אומר: אוכל נבילה וטריפה, שקצים ורמשים, ושתה יין נסך. רבי יוסי בריה יהודה
אומר: אף הלובש בלאים. מאי בינייהו? איבא בינייהו בלאים דרבנן, מר סבר: מדאורייתא הוי משומר, דרבנן לא הוי משומר; ומר
סבר: בלאים פיו דמפרסם אסוריה, אפילו בדרבנן הוי משומר. פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר: לתאבון – משומר, להכעיס – מין;
וחד אמר: להכעיס נמי משומר, אלא איזהו מין? כל העובר עבודה זרה. מיתבי: אכל פרעוש אחד או יתוש אחד – הרי זה משומר;
והא הכא דלהכעיס הוא. וקא קרי ליה משומר! היתם, דאמר: אטעום טעם דאיסורא. "ואיזהו נשיא? זה מלך" כו'. תנו רבנן: "נשיא"
– יכול נשיא שקב בנחשון בן עמינדב? תלמוד לומר: "מפל מצות ה' אלהיו", ולחלו הוא אומר: "למען ילמד ליראה את ה' אלהיו",
מה

שמעון דפטר – משום דאשנתו קרבן ידיה, דכשהוא הדיוט מביא כשבה או שעירה,
והשתא כי נתמנה משיח – מביא פר, ונשיא מביא שעיר. אבל הכא – כי נודע לו על ספק,
נודע לו משנתמנה וספק חלב אבל, דלא אישתני קרבן ידיה – דעל ספק חטאת קבוע, בין
כשהוא הדיוט ובין כשהוא נשיא מביא אשם תלוי – מדה רבי שמעון דמייתי אשם תלוי.
תיקו. מעם הארץ – מביא קרבן, ולא כל עם
הארץ, פרט למשומר – שאין מקבילין מידו. אמר, אבל
הכא באוכל נבילה לתאבון – דכי אין לו בשר
דהיתרא אוכל חלב ונבלה, ונתחלף לו לזה חלב
בשומן ואכלו, דסבור דשומן הוא, קא מיפלגי –
ולכשנודע לו דחלב הוא רוצה להקריב קרבן,
נשא קמא סבר: כיון דלתאבון אכיל במזיד –
משומר הוא, ואין מקבילין מידו. ורבי שמעון בר
יוסי סבר: כיון דבמזיד, אי משבח היתרא לא אכיל
איסורא – שב מדיעתו קרינא ביה ולא משומר
הוא, ומקבילין מידו. קתני – אבל חלב שחוטת זה
משומר, וחדר תני איזהו משומר, מאי קאמר.
להכעיס – דאית ליה היתרא ואכיל איסורא. הרי
זו מין – ושחיתתו לעבודה זרה. אוכל נבילה
וטריפה שקצים ורמשים ושתה יין נסך – הואיל
והני אוכלין הוו דברים שחשפש קצה בהם, דדאי
להכעיס הוא עושה, וחסמנו רע הוא. רבי יוסי בר
רבי יהודה אומר אף הלובש בלאים – הרי זה
משומר. מאי אכא – בין תנא קמא ורבי יוסי – סבר אף
רבי יהודה: כיון דאמר תנא קמא: אבל חלב הרי
זה משומר, מה לי אוכל חלב מה לי לובש
בלאים? אידי ואידי דאורייתא, ואסור. תנא קמא
– סבר בלאים דאורייתא דומיא דחלב הוי
משומר, דהיינו ארוג ביה חוט של צמר חוט של
פשתים יחד על פני כולו. ורבי יוסי – סבר אף
הלובש נמי בלאים דרבנן הוי משומר, דהיינו או
שוע או טווי או נוה. דהכי מפרשי רבנן "שעטנ" –
שוע טווי ונוה, בדמירינן במסכת נדה (סא, ב),
ורבנן גזור בחד מנייהו. שוע – ששנץ וכתה
ועשה מהם לבד, טווי – ששנץ באחת וכתה
שתי בחפיות, נוה – שארזו אפילו חוט אחד של
צמר בבגד פשתן, או חוט אחד של פשתן בבגד
צמר, וכולהו אסור מדרבנן. הרי אמר – האוכל
חלב ונבילה לתאבון הרי זה משומר. להכעיס –
דאית ליה היתרא, ואפילו אכיל אכיל איסורא מין
הוא. אבל פריעוש או יתוש הרי זה משומר –
דהכא דדאי להכעיס קא עביד, דלאו מידי דבר
מיכל הוא. וקתני הרי זה משומר, ואינו מין.
וקשיא למאן דאמר להכעיס מין הוא. לעולם
אימא לך – להכעיס צדוקי הוא, והכא היינו
טעמא דהוי משומר דהו צדוקי – משום
דקאמר: בעינא למיטעם טעמא דאיסורא. שחבא
לטעום דבר אסור, ולא להכעיס קא עביד.
מה

מה להלן שאין על גביו אלא ה' אלהיו - בדמלך קא משתעי קרא, דכתיב "שום תשים
עליך מלך" (דברים יז). כגון אני מהו בשעיר - כלומר, נשיאות ידי מי היו נשיאות מעליא
- דאילו הינא בומן שבית המקדש קים מייננא שעיר או לא? אמר ליה הרי צרתך בבבל
- ראש גדלה שבבבל דהוי על גבך, ואנן בעינן שאין על גביו אלא ה' אלהיו. התם שבט
- דהיינו מקל, כמו "כיו חבנו בשבט לא ימות"
1 (משלי כג), והבא מחוקק - חכם. **משנהאיהו**
הוא משיח - שמביא פר בחורא - זה המנוח
בשמן המשחה. ולא מרובה בגדים - שבבית
שני, שלא היה להם שמן המשחה. אין בין כהן
משוח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר
הבא על כל המצות - שמרובה בגדים אינו מביא
פר העלם דבר ולא משלו ולא משל צבור, אבל
מביא כשבה או שעירה ידידה. ואין בין כהן
המשמש - דהיינו ראשון שחור לעבודתו, ולאחר
שחור הוי פר של יום הכפורים שלו, ועשירית
האיפה שלו. וזה וזה - בין כהן המשמש, דהיינו
ראשון שחור לעבודתו ובין כהן שעבר, דהיינו
שני שנינו תחתיו דלאחר (שנעבר) ושחור
הראשון מעבירין השני. שוים בעבודת היום -
דמקרי קרבנות היום כיום הכפורים איהו
שירצה. **גמרא** שמן המשחה שעשה משה -
דכתיב "שמן משחת קדש יהיה זה לי" (שמות
ל). בו שולקין את העקרים - אותם שרשים של
בשמים האמורים בפרשה, דכתיב "ואתה קח לך
בשמים ראש מדר דרור" וגו'. והלא לפרק בו את

מה להלן שאין על גביו אלא ה' אלהיו, אף נשיא
שאין על גביו אלא ה' אלהיו. בעא מיניה רבי מרבי
חייא: כגון אני מהו בשעיר? אמר ליה: הרי צרתך
בבבל. איתיביה: מלכי ישראל ומלכי בית דוד, אלו
מביאים לעצמם ואלו מכביאים לעצמם? אמר ליה:
התם לא כפיפי אהררי, הכא אנן כפיפינן להו לדידהו.
רב ספרא מתני הכי, בעא מיניה רבי מרבי חייא:
כגון אני מהו בשעיר? אמר ליה: התם "שכבט", הכא
"מחוקק", ותניא: "לא יסור שכבט מיהודה" - זה ראש
גולה שבבבל, שורה את ישראל במלך; "ומחוקק
מבין רגליו" - אלו בני בניו של הלל, שמלמדים תורה
לישראל ברבים. **משנה** ואיזהו המשיח? המשוח
בשמן המשחה, לא המרובה בבגדים. אין בין כהן
המשוח בשמן המשחה למרובה בגדים - אלא פר
הבא על כל המצות. ואין בין כהן משמש לכהן
שעבר - אלא פר יום הכיפורים ועשירית האיפה;
זה וזה שוים בעבודת יום הכיפורים, ומצויים על

הבחולה, ואסורים על האלמנה, ואינם מטמאים בקרוביהם, ולא פורעים ולא פורמים, ומחזירין הרוצח. **גמרא** תנו רבנן: שמן
המשחה שעשה משה במדבר, הוי שולקים בו את העיקרים, דברי רבי יהודה; רבי יוסי אומר: והלא לסוף את העקרים אינו
סופק? אלא שורין את העקרים בפנים, ומצין עליו שמן וקולט את הרים וקפחו. אמר לו רבי יהודה: וכי גם אחר געשה בשמן
המשחה? והלא תחלתו שנים עשר לוגין, וממנו היה נמשח משכן וכליו אחר וכו' כל שבעת ימי המלוואים, וכולו קיים לעתיד
לבוא, שנאמר: "שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם". תניא אידך: "ויסח משה את שמן המשחה וימשח [את] המשכן
[ואת] כל אשר בו" - רבי יהודה אומר: שמן המשחה שעשה משה במדבר, כמה נסים נעשו בו מתחלה ועד סוף, תחלתו
לא היה אלא שנים עשר לוגין, ראה כמה יורה בולעת וכמה עקרים בולעים וכמה האור שזרף, ובו נמשח משכן וכליו ואחר
וכו' כל שבעת ימי המלוואים, ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים, ואפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה, ואין מושחים
מלך בן מלך; ואם תאמר: מפני מה מושחו את שלמה? מפני מחלוקתו של אדוניה, ואת יואש - מפני עתליה, ואת יהואחז -
מפני יהויקים, שהיה גדול ממנו שתי שנים; ואותו שמן קיים לעתיד לבוא, שנאמר: "שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם",
זה"ל - בגימטריא שנים עשר לוגין הוו. אמר מר: ואפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה. מנלן? דכתיב: "והכהן המשיח
תחתיו מבניו", גימא קרא "והכהן מתחתיו מבניו", מאי "המשיח"? קא משמע לן, דמבניו דכהן גדול אי הוי משיח - הוי כהן
גדול, ואי לא - לא הוי כהן גדול. אמר מר: ואין מושחין מלך בן מלך. מנלן? אמר רב אחא בר יעקב, דכתיב: "למען יאריך
ימים על מלכותו" וגו', ירושה היא לכם. ומנלן דכי איפא מחלוקת בעי משיחה, ולא כל דבעי מלפא מורית מלכותא לבניה?
אמר רב פפא, אמר קרא: "הוא ובניו בקרב ישראל", בזמן ששלוש בישראל קרינא ביה "הוא ובניו", ואפילו בלא משיחה. תנא:
אף יהוא בן נמשי לא נמשח אלא מפני מחלוקתו של יורם, ותיפוק ליה משום דראשון הוא! חסורי מחסרה והכי קתני: מלכי
בית דוד מושחין, מלכי ישראל אין מושחין. מנלן? אמר רבא, אמר קרא: "קום משהו פי זה" וגו', זה טעון משיחה ואין אחר
טעון משיחה. אמר מר: אף יהוא בן נמשי לא נמשח אלא מפני מחלוקתו של יורם. - ומשום מחלוקתו של יורם בן אחאב
נמול בשמן? בדאמר רב פפא: באפרסמא דביא, הכי נמי באפרסמא דביא. ואת יהואחז מפני יהויקים, שהיה גדול ממנו שתי
שנים. - וכו' קשיש מיניה? והכתיב: "ובני אישיהו הכבוד יוחנן השני יהויקים השלישי צדקיהו הרביעי שלום", ואמר רב יוחנן:
הוא שלום הוא צדקיהו הוא יוחנן הוא יהואחז! - לעולם יהויקים קשיש, ומאי "בכור"? בכור למלכות. - וכו' מלכי זופרי מקמי
קשישי? והא כתיב: "ואת הממלכה נתן ליהורם" פי הוא הכבוד! - יהורם ממלא מקום אבותיו הוה, יהויקים לאו ממלא מקום
אבותיו הוה. אמר מר: הוא שלום הוא צדקיהו הוא יוחנן הוא יהואחז. - והא חד חד קא חשיב, דכתיב: "השלישי... הרביעי"! -
מאי שלישי? שלישי לבנים, ומאי "רביעי"? רביעי למלכות, דמעיקרא מלך יהואחז ולבסוף יהויקים ולבסוף יכניה ולבסוף צדקיהו.
תנו רבנן: הוא שלום הוא צדקיהו, ולמה נקרא שמו שלום? שהיה מושלם במעשיו. איפא דאמר: שלום - ששלמה מלכות בית
דוד ביומו, ומה שמו? מתניה שמו, שנאמר: "וימלך מלך בבל את מתניה דודו תחתיו ויסב את שמו צדקיהו", אמר ליה: יה
יצדיק עליך את הדיון אם תמרוד בי, (שנאמר: "ויבאהו בבבל"), וכתבי: "וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים".

ביתו, שאותו מקריב רק הכהן הגדול המשמש עתה, וכן לענין
הבאת מנחת חביתין של כהן גדול העשויה מעשרית האִפֶּה סולת,
שאף מנחה זו אין מביאה אלא הכהן הגדול המשמש, ולא זה
שעבר מתפקידו.
אמנם לענין שאר דיני כהונה גדולה שוה דינו של הכהן שעבר
לדינו של הכהן המשמש, ולפיכך זה וזה שוים בעשיית עבודת יום
הכפורים, שכל אחד מהם רשאי להקריב את קרבנות יום
הכפורים, ושניהם מצויים על נשיאת הבתולה, ואסורים על
האלמנה, ואינם מטמאים בקרוביהם, אף לא לשבעת הקרובים
שכהן הדיוט רשאי להיטמא להם, ולא פורעים – לא מגדלים את
שערות ראשיהם פרע, ולא פורעים – לא קורעים את בגדיהם,
ומחזירין במיתתם את הריצח בשגגה מעיר מקלטו.

נמרא

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בענייני שמן המשחה: תנו רבנן,
שמן המשחה שעשה משה רבינו במדבר, היו שולקים בו את
העיקרים דברי רבי יהודה. כלומר, נתבאר בכתובים (שמות ל כב–כה)
שלצורך עשיית שמן המשחה נצטוו משה ליטול כמה מיני
שורשים של עצי בשמים, ולערב אותם עם שמן זית במדת הין.
אמנם לא נתבאר במקרא כיצד יש לערב את הבשמים עם השמן.
וסובר רבי יהודה שהיו שולקים – מבשלים את העיקרים – שורשי
הבשמים עם השמן, ולאחר מכן הפרידו את השמן מן העיקרים,
ונעשה לשמן המשחה. רבי יוסי אומר, וכי כיצד ניתן לעשות כן,
והלא לסוף את העיקרים אינו סופג – הרי אין די במדת השמן אפילו
כדי לסוך בו את שורשי הבשמים, מאחר שהשמן מועט והבשמים
מרובים, וקל וחומר שאי אפשר לבשל בו את הבשמים, לפי שאם
היו עושים כן היה השמן נבלע כולו בתוכם, ולא היה נותר מאומה
לשמן המשחה. אלא כך היו עושים, היו שורין את העיקרים
– שורשי הבשמים – במים, כדי שספגו לתוכם מן המים, ועל ידי כן
לא יבלעו לאחר מכן מן השמן כל כך, ולאחר שהוציאו אותם מן
המים היה משה מציף עליו – שופך על העיקרים את השמן, והיה
השמן קולף את הריח מן הבשמים, וקפחו – ומיד לאחר מכן היה
מקבץ ומוציא את השמן מן הבשמים, ונעשה לשמן המשחה.
ומפרשת הברייתא מה השיב רבי יהודה לרבי יוסי על טענתו שלא
היה די שמן כדי לשלוק בו העיקרים. אמר לו רבי יהודה לרבי יוסי,
מדוע תמה אתה כיצד תספיק השמן לכל העיקרים, וכי גם אחר
נעשה בשמן המשחה, והלא נסים רבים נעשו בו, שמתחלת לא היה
אלא בשיעור שנים עשר לוגין, וממנו היה נמשח המשכן וכל כליו,
וכן נמשחו ממנו אהרן ובניו במשך כל שבעת ימי המלוואים, ולאחר
כל זאת עדיין השמן כולו קיים לעתיד לבוא, שנאמר (שמות ל לא)
שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם, וזה בגימטריא שנים עשר,
דהיינו, שכל שנים עשר הלוג של שמן המשחה עומדים לדורות
עולם, ומאחר ונעשו בו נסים רבים כל כך אין לתמוה כיצד היה בו
כדי לשלוק את כל שורשי הבשמים שנחפרו במקרא.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת בענייני ודיני שמן
המשחה: תניא אידך – שנינו בברייתא אחרת, נאמר בכתוב (ויקרא
ח ה) ויניח משה את שמן המשחה וימשח את [המשכן] ואת [כל אשר
בו], רבי יהודה אומר, שמן המשחה שעשה משה במדבר בוא וראה
כמה נסים נעשו בו מתחלה ועד סוף, שהרי מתחלתו לא היה אלא
בשיעור שנים עשר לוגין, ראה כמה יודע בולעת – כמה שמן נבלע
בדפנות הקדירה בזמן הבישול, וכמה עקרים בולעים – וכמה שמן
נבלע בשורשי הבשמים, וכמה האור שורף – וכמה שמן שורף על
ידי אש הבישול, ואף על פי כן נשארה מדת השמן מרובה, שהרי
בו נמשח המשכן וכליו, ובו נמשחו אהרן ובניו במשך כל שבעת ימי
המלוואים, ובו נמשחו בתינים גדולים ומלכים שעמדו לישראל
במשך הדורות.
ועתה מפרש רבי יהודה כמה דינים במשיחת כהנים גדולים
ומלכים: ואפילו בהן גדול שהוא כן של בהן גדול שנמשח בשמן

מה לחלן – כשם שלהלן עוסק הכתוב במלך שאין אחר ממונה על
בניו אלא ה' אלהיו, אף נשיא האמור כאן במקרא היינו מי שאין
ממונה על בניו אלא ה' אלהיו. הגמרא מביאה ספק בדין הנשיא:
בניא מיניה – שאל רבי מרבי חייא, כגון אני שנשיא ארץ ישראל
אני, מהו בשעיר – מה דיני לגבי הבאת שעיר. כלומר, אילו הייתי
בזמן שבית המקדש קיים, האם היה דיני כדן נשיא המפורש
בתורה שמביא שעיר לחטאת, או שלא היה דיני אלא כהדיוט
המביא כשבה או שעירה.
אמר ליה – רבי חייא לרבי, הרי צרתך בבבל, כלומר, ראש הגולה
שבבל הוא ממונה מעליך, ולכן אין דינך כנשיא, שאין אדם מביא
קרבן נשיא אלא אם כן אין מעליו אלא את ה' אלהיו.
איתיביה – הקשה רבי לרבי חייא. שנינו בברייתא, שמלכי ישראל
ומלכי בית דוד אלו מביאים לעצמם ואלו מביאים לעצמם. דהיינו,
בזמן שיש מלך אחד על ישראל ומלך אחר על בית דוד, דין כל
אחד מהם כדן נשיא ומביאים שעיר לחטאתם. ואם כן אף בזה
יש לומר שכאשר יש נשיא בארץ ישראל וראש גולה בבבל
שניהם מביאים שעיר לחטאתם.

אמר ליה רבי חייא לרבי, אין העניינים דומים זה לזה, משום דהתם
לא כיפי אהררי – שם במלכי ישראל ובית דוד אין הם כפופים זה
לזה, ועל כן כל אחד מהם נידון כנשיא המביא שעיר לחטאתו,
הבא אנו כייפינו להו לדידהו – כאן אנו כפופים לראש הגולה
שבבבל, ונמצא שאין מתקיים בו הדין 'שאין על גבי אלא ה'
אלהיו, ולפיכך אין לך להביא שעיר, אלא ראש הגולה שבבבל
הוא הנשיא המביא שעיר לחטאתו.
רב ספרא מתני הכי – רב ספרא היה שונה מעשה זה באופן כזה.
בניא מיניה רבי מרבי חייא, כגון אני מהו בהבאת שעיר לחטאתי,
אילו הייתי בזמן שבית המקדש קיים. אמר ליה רבי חייא, התם שקב
הבא מחוקק, כלומר, שם בבבל יש לראש הגולה שררה מרובה,
ורשאי הוא להכות במקל את אלו שאינם שומעים לו, ועל כן הוא
מביא שעיר לחטאתו כדן מלך, אך כאן בארץ ישראל אין לנשיא
אלא שררה מועטת, ואינו אלא חכם המלמד תורה לישראל, ועל
כן הוא מביא קרבן הדיוט. ותניא בברייתא, נאמר בכתוב (בראשית
מט ט) לא יסור שבט מיהודה ומחקה מבין רגליו, ויש לררוש את
המקרא כך, לא יסור שבט מיהודה זה ראש הגולה שבבבל, שרודה
את ישראל במלך, ומחקה מבין רגליו אלו הנשיאים שבארץ
ישראל מבני בניו של הלל הזקן, שמלמדים תורה לישראל ברגלים.

משנה

משנה זו מבארת איזה כהן גדול מביא פר לחטאתו, וכן מפרשת
את חילוקי הדינים שיש בין כמה כהנים גדולים.
ואינוהו הכהן המשיח הנאמר בתורה שמביא פר לחטאתו כששגג
בהוראתו חטא על פיה, זה הוא הכהן הגדול המשיח בשמן
המשחה, דהיינו, מן הכהנים הגדולים שעמדו בבית ראשון עד זמנו
של המלך יאשיהו, שהיו נמשחים בתחילת כהונתם בשמן
המשחה, ולא הכהן הגדול המרוצה בבגדים, דהיינו הכהנים
הגדולים שעמדו לישראל לאחר שגנו יאשיהו את שמן המשחה,
שהיו מתחנכים לעבודתם בריבוי של שמונה בגדים בלבד.
המשנה מפרשת מה הם חילוקי הדינים שיש בין כהן גדול שנמשח
בשמן המשחה למרובה בגדים: אין הדין חלוק בין כהן גדול המשיח
בשמן המשחה לבין גדול המרוצה בבגדים, אלא לענין פר הבא על
כל הפצוץ, דהיינו הפר שמביא הכהן הגדול על חטאתו. שהכהן
הנמשח בשמן המשחה מביא פר על שגגתו, ואילו הכהן המרובה
בבגדים מביא כשבה או שעירה כהדיוט, וכפי שנתבאר לעיל
במשנה שאין דין זה של פר נוהג אלא בכהן משוח בלבד.
עתה מפרשת המשנה את החילוקים שיש בין כהן גדול המשמש
בפועל לכהן ששימש ועבר: ואין הדין חלוק בין כהן גדול המשיח
עתה בכהונה גדולה, לבין כהן גדול שעבר מכהונתו, אלא לענין
הקרבת פר של כהן גדול הקרב ביום הכפורים לכפר עליו ועל

מבררת הגמרא: מאי טעמא דמאן דאמר 'ציקה עדיפא' – מהו טעמו
של הסובר שיציקה עדיפה ממשיתה. מבארת הגמרא: דכתיב (שם)
'ציקה משמנה המשיחה על ראש אהרן וימשח אותו לקדשו', ומשמע
מדברי הכתוב שהיציקה קדמה למשיחה, ואם כן היא עדיפה
ממשיתה.
ממשיכה הגמרא ומבררת: ומאן דאמר משיחה עדיפא מאי טעמא
– וזה סובר ממשיתה עדיפה על יציקה מה טעמו. מבארת
הגמרא: קסבר – סברתו היא שיש להעדיף את המשיחה, משום
'שכן אתה מוצא אצל כלי שרת שהיו במשכן, שלא יצקו עליהם את
השמן, אלא משחו אותם בו, ומכאן יש ללמוד שהמשיחה עדיפה
מן היציקה.
מקשה הגמרא: והכתיב 'ויצק' ובסוף 'וימשח' – הרי נאמר בכתוב
תחילה 'ויצק' ורק לאחר מכן 'וימשח', וכיצד ניתן לפרש
שהמשיחה קדמה ליציקה. מתרצת הגמרא: הכי קאמר – כך היא
כוונת הכתוב, מאי טעם ויצוק משום דוימשח – מדוע יצקו משמן
המשיחה על ראש הכהן הגדול, לפי שכבר נמשח בו מקודם לכן.
והיינו שהמשיחה קדמה ליציקה.
הגמרא מביאה ברייתא העוסקת במשיחתו של אהרן הכהן בשמן
המשיחה: תנו רבנן בברייתא. נאמר במקרא (תהלים קלב ב – א) 'בשמן
השוב' [וגו'] על הראש ירד על הוֹקֵן וְזָקֵן אַהֲרֹן וְגו', שירד על פי
מדותיו. כִּטְל חֲרָשׁוֹ שִׁירָד עַל הַחֲרִי צִיּוֹן וְגו', ומקרא זה לענין שמן
המשיחה הוא נדרש, שבשמן שני מפי מַעְלִיּוֹת הָיוּ תְלוּיֹת לְאַהֲרֹן
כְּזָקֵן, כלומר, שתי טיפות משמן המשיחה שנמשחו בו אהרן היו
תלויות ועומדות בקצה זקנו בדרך נס. אָמַר רַב פִּשְׁא, תָּנִיא
בברייתא, בְּשֵׁהוּא מְסַפֵּר – כשהיה אהרן מדבר עם אחרים, היו
שתי טיפות אלו עולות ויושבות לו בְּעֵינָיו וְזָקֵן – בשורשי שערות
הזקן, כדי שלא יפלו בעננוע הפה. וְעַל דָּבָר זֶה – על משיחתו של
אהרן, הָיָה מִשֶּׁה רַבִּינוּ דִּיאָג, אָמַר, שְׂמָא חָם וְשָׁלוֹם מְעַלְתִּי בְּשִׁמְן
הַמְּשִׁיחָה, שנגעתי בו בשעה שהלבשתי לאהרן את בגדי הכהונה.
יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה, 'בְּשִׁמְן הַשּׁוֹב וְגו' על הראש ירד על הוֹקֵן וְזָקֵן
אַהֲרֹן שִׁירָד עַל פִּי מַדּוּתָיו. כְּמַל חֲרָמִין, הקיש הכתוב את השמן
היורד על זקן אהרן לטל היורד על הר החרמון, מה – כשם שהטל
היורד על הר החרמון אין בו מְעִילָה, אף שִׁמְן הַמְּשִׁיחָה שְׂבוּקֵן אַהֲרֹן
אין בו מְעִילָה. וְעֲדִיין הָיָה אַהֲרֹן עֲצֻמֵּי דִיאָג, אָמַר שְׂמָא מִשֶּׁה לֹא
מְעַל בְּשִׁמְן הַמְּשִׁיחָה, אָבֵל אֲנִי מְעַלְתִּי, במה שנפל עלי מן השמן
במקום שאינו ראוי למשיחה. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה לֹא אַתְּ הַמִּקְרָא
(שם קלב א) 'הֲיָה מִה שׁוֹב וְיָמָּה נָעִים שְׂכַת אֲחִים גַּם יְהוָה', ובמקרא זה
הוקשו האחים זה לזה, מה מִשֶּׁה לֹא מְעַל בְּשִׁמְן הַמְּשִׁיחָה, אף אֲחֵיהֶם
לֹא מְעַלְתֶּם בו.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת במשיחת מלכים: תנו רבנן
בברייתא, אין מושחים את המלכים אלא על יד המַעֲיִין, כִּדִּי שִׂיחָה
בוה סימן טוב שְׂתַמְשֵׁף מַלְכוּתָם כְּמַעֲיִין מִים הַנִּמְשָׁךְ. ויש ללמוד
ענין זה ממה שאמר דוד לעבדיו למשוח את שלמה בנו על יד מעין
הגִּיחֹן, שְׂנַאֲמַר (מלכים א' א' א) 'וְאִמָּר הַמֶּלֶךְ לָהֶם קַחוּ עִמָּכֶם אֶת
עֲבָדֵי אֲדִינֵיכֶם [וגו'] וְהִרְבַּבְתֶּם אֶת שְׁלֹמֹה בְּנִי עַל הַפְּרִדָּה אֲשֶׁר לִי
וְהוֹרַדְתֶּם אוֹתוֹ אֶל נְחֹל'.

הגמרא מביאה כמה עניינים שיכול אדם לבדוק בהם את מזלו אם
טוב הוא: אָמַר רַבִּי אֲמִי, הָאֵל מָאן דְּכֵי' לִידַע אִי מְסִיק שְׂמִיחָה אִי לֹא
– אדם החפץ לידע האם תעלה שנתו או לא, כלומר, האם יחיה
עד סוף השנה, נִתְלִי שְׁרָגָא – ידליק נר, בְּעֵשְׂרָה יוֹמִי – בעשרה
הימים דְּבִין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכַּפֻּרִים, וידליקנו בְּבִיתָא דְּלֹא נָשִׁיב
וְקָא – בבית שאין נושבת בו הרוח, אִי מְשִׁיךְ נְחֹרֶת – אם ידלק
הנר עד תום השמן שבו, נִידַע דְּמְסִיק שְׂמִיחָה – ידע אותו אדם
שתעלה לו שנתו. וּמָאן דְּכֵי' לְמַעְבַּד בְּעֵסְקָא – ואדם החפץ
לעשות איזה עסק, וְכֵי' לְמַדַּע אִי מְצַלֵּחַ אִי לֹא מְצַלֵּחַ – ורוצה
לידע אם יצליח העסק או לא, לִידְבִי תְרַנְּוּלָא – יגדל תרנגול על
שם אותו העסק, אִי שְׂמִין וְשִׁפְרָא מְצַלֵּחַ – אם התרנגול ישמן
וישביח ידע אותו אדם שהעסק יצליח בידו. הָאֵל מָאן דְּכֵי' לְמַיִסָּךְ

הגמרא מקשה על דברי הברייתא שהובאה לעיל: נתבאר לעיל
בברייתא שיהאחו נמשח בשמן המשיחה מפני מחלוקתו של אחיו
יהויקים. מקשה הגמרא: וְכִי הָיָה שְׂמֵן הַמְּשִׁיחָה – האם שמן
המשיחה היה קיים בזמן שבו נמשח יהואחז, וְהִתְנִיָּא בברייתא,
שְׂמִינְגֵנוּ הָאָרוֹן נִגְנוּ גַם שְׂמֵן הַמְּשִׁיחָה, וְצִנְצִנְתָּ הָיָה, וּמִקְלֵי שֵׁל אַהֲרֹן
יָחַד עִם שְׂקִינִי וּפְרִיחִי, וְכֵן נִגְנוּ עִם הָאָרוֹן הָאָרִזוּ שְׂשִׁלְחוּ
הַפְּלִשְׁתִּים וְדוֹרֵן לְאַלּוּהֵי יִשְׂרָאֵל, בשעה שהשיבו את הארון שנטלו
במלחמה, שְׂנַאֲמַר (שמואל א' ו' ח) 'וְאֵת כָּלִי הַהֵב אֲשֶׁר הִשְׁבַּתְּם לִי
אֲשֶׁם תְּשִׁימוּ בְּאָרְזוֹ מִצְדוֹ, וְשִׁלַּחְתֶּם אוֹתוֹ וְהַלֵּךְ'. וְכִי נִגְזַר לְאָרְזוֹ,
יֵאֻשְׁהוּ מֶלֶךְ הַיְּהוּדָה נִגְזַר, שְׂרָאָה שְׂכֵתוֹב בְּתוֹרָה (דברים כח לו) 'וְהָלַךְ ה'
אֶתְּךָ וְאֵת מִלְּכְךָ וְגו' אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ אֵל גּוֹי אֲשֶׁר לֹא יִדְעָתָּ אֶתְּךָ
וְאֶבְתְּרֶךָ, דְּהִינֵי, שְׂעִתִּידִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְצֹאת גִּלְלוֹת, וּלְפִיכָר צִיּוֹה
וְנִגְזַם, כִּדִּי שֹׁלָא יִגְלֵה הָאָרוֹן עִמָּהֶם. שְׂנַאֲמַר (דברי הימים ב' לה א)
'וְאִמָּר לְלוֹוִים הַמְּבִנִים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּרוֹעִים לֵחַ, תְּנוּ אֵת אָרְזוֹ
הַמְּקִשׁ בְּבִית אֲשֶׁר בְּנֵה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אִין לְכֶם מִשְׁחָא
בְּכִתְּהִי, עֲתָה עֲבִדוּ אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְאֵת מִלְּכְךָ'. כלומר, שצויה
ללוויים לגנוז את הארון בעומק האדמה, במקום שהכין המלך
שלמה לצורך כך. וְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר אֲתֵיָּא שָׁם שָׁם – יש ללמוד
בגזירה שוה שאף צנצנת המן נגנזה כשנגנז הארון, שהרי לגבי
הארון נאמר (שמות כח כב) 'וְנִעֲדַתִּי לָךְ שָׁם', וכמו כן נאמר בו (שם
כט מג) 'וְנִעֲדַתִּי שָׁמָּה לְבְנִי יִשְׂרָאֵל', ואף לגבי צנצנת המן כתוב
'שְׂמִדָּה' – שְׂנַאֲמַר (שם טו א) 'וְתֵן שְׂמִדָּה לְמֶלֶךְ הָעָמָר מִן'. אֲתֵיָּא מְשַׁמְרֵת
מְשַׁמְרֵת – יש ללמוד בגזירה שוה שכשם שצנצנת המן נגנזה כך
מקלו של אהרן נגנז, שהרי במן נאמר (שם) 'לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם',
ואף במקלו של אהרן כתוב 'מְשַׁמְרֵת', שְׂנַאֲמַר (במדבר יז כה) 'הִשָּׁב
אֶת מִשֶּׁה אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמִשְׁמֶרֶת'. אֲתֵיָּא דִּירוֹת דִּירוֹת – יש
ללמוד בגזירה שוה שכשם שצנצנת המן נגנזה כך שמן המשיחה
נגנז, שהרי במן נאמר (שמות טו א) 'לְדֹרֹתֵיכֶם', וכן בשמן המשיחה
כתוב 'לְדֹרוֹתֵיכֶם', שְׂנַאֲמַר (שם ל א) 'שְׂמֵן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי
לְדֹרֹתֵיכֶם'. מבואר מדברי הברייתא שכשם שהמשיחה נגנז על ידי
יאשיהו, ואם כן קשה כיצד יתכן הדבר שנמשח בו יהואחז בנו של

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פִּשְׁא, לֹא נִמְשַׁח יְהוֹאָחֹז בְּשִׁמְן הַמְּשִׁיחָה
מִמֶּשֶׁ, אֲלֵא בְּאַפְרִסְקָא דְּכִיָּא – שמן אפרסמון טהור [י-נקי].
הגמרא מביאה ברייתא המבארת את סדר משיחת המלכים
והכהנים: תנו רבנן בברייתא, כִּיצַד הָיוּ מוֹשְׁחִין אֶת הַמְּלָכִים בְּשִׁמְן
הַמְּשִׁיחָה, בְּמִין נֹר – כמו נתר, דְּהִינֵי, בעיגול סביב הראש. וְאֵת
הַכְּהֵנִים הָיוּ מוֹשְׁחִים בְּמִין דְּכִי', המבררת הגמרא: מאי – מה היא
כוונת הברייתא שהיו מושחים בְּמִין דְּכִי'. אָמַר רַב מְנַשֵּׁי בֶר נָדָא,
בְּמִין קָף יוֹנִי – כמו צורת האות כ"ף יוונית, שהיא כעין האות ח"ת
שלנו, שהיה המושח מתחיל את משיחת הכהן בין עיניו, ומוֹשֵׁךְ
אֲצַבְעוֹ עַל רֹאשׁוֹ עַד שְׂמִיגַע לְעוֹרָפוֹ.

הגמרא מביאה מחלוקת בין ברייתות אם יש להקדים משיחה או
יציקה: נאמר בכתוב (ויקרא ח יב) 'וְצִיֵּק מִשְׁמֵן הַמְּשִׁיחָה עַל רֹאשׁ
אַהֲרֹן וְיִמְשַׁח אוֹתוֹ לְקָדְשׁוֹ, דְּהִינֵי, שהיו יוצקים משמן המשיחה על
ראשו של אהרן, ואף היו מוֹשְׁחִים מִמֶּשֶׁמֶן עַד רֹאשׁוֹ בִּאֲצַבַּע כְּמִין
כ"ף יוונית. וּמִצִּינוּ סְתִירָה בֵּין הַבְּרִייתוֹת בְּעֵנִין אִיזָה מַעֲשֵׂה יֵשׁ
לְהַקְדִּים, מְשִׁיחָה או יציקה. תְּנִי חֲדָא – שנינו בברייתא אחת,
שְׂתַתְּלָה הָיוּ מוֹצִיִּין [ויצקים] שְׂמֵן עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וְאַחֲרָי
כִּד הָיוּ נוֹתְנִין לֹא שְׂמֵן בֵּין רִיפִי עֵינָיו וּמוֹשְׁחִים כְּמִין כ"ף יוונית. וְהִתְנִיָּא
אַחֲרֵיתִי – ושנינו בברייתא אחרת, שְׂתַתְּלָה הָיוּ נוֹתְנִין לֹא לְכַחַן
הַגָּדוֹל שְׂמֵן בֵּין רִיפִי עֵינָיו וּמוֹשְׁחִים כְּמִין כ"ף יוונית, וְאַחֲרָי כִּד הָיוּ
מִבְּאֵרֵת לֹא שְׂמֵן עַל רֹאשׁוֹ.

מבארת הגמרא: תְּנִיָּא הִיא – יש בענין זה מחלוקת תנאים. אִיכָא
דְּאָמְרִי – יש הסוברים מְשִׁיחָה עֲדִיפָא – שמשחת השמן עדיפה
מִיִּצִיקָתָהּ, וּלְפִיכָר יֵשׁ לְהַקְדִּימָהּ. וְאִיכָא דְּאָמְרִי – ויש הסוברים
יִצִיקָה עֲדִיפָא – שהיציקה עדיפה מן המשיחה, וּלְפִיכָר יֵשׁ
לְהַקְדִּימָהּ.

הוריות. פרק שלישי - כהן משיח דף יב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רכה

אלמא בעי משיחה על המעין. ניתלי - ידילק. אי מושך נהויה - שדולכל דזמן שהשמן
בתוכו. לירכי תרגולא - על שם ההוא עיסקא. שמן ושפיר - שמשמנת ומשכחת. ביתא
הכרמא - בית חשוק. ולא מילתא היא - דוימא דאף על גב דלית ליה בבואה דבבואה הדר
אתי. ואפילו הכי לא לעיבד הכי, דלמלא לא חוי בבואה דבבואה חלשה דעתיה, ומתירע
מזליה, ולא הדר אתי ומשום דמיתירע מזליה.
דאי לא היה עביד הכי לא היה מיתירע מזליה,
הדר אתי. הלכך לא ליעביד. קרא ויוביא בתי
וסילקא ותברי - דהני גדלי לעגל טפי משאר
ירקות. קרא = דלעת רוביא = תלתן. גרסו
מתניא - מעיקרא, כי היכי דתהוי מרגלא
מילתא בפומייהו ותהוין ידעין למשאל ליה.
משכין שמעתא - דלא ליפסוק מפומייהו, כמעין
זה שמושך והולך. דמתא מחסיא - הוא תלמיד
חכמים ראויים להוראה ותרבות יפה היה בהם.
אבל בפומביה לא חוי תרבות מעליא כל כך.
וקאמר ליה: מוטב לו לדור באשפה במתא
מחסיא מלדור באפנתא בפומביה. גיליט
סריא - מוטב לאכול דג קטן מוסרת. כדאמרין
בפרק קמא דמועד קטן (ב, כוורא סמוך
למיסחיה מעלי. פבורתא דרבי כ"פ - אפילו
מכותא שהיא משובח דחוק, שמשבר את האבן
כשחפכים הימנו - אף על פי כן לא תאכל
הימנו. כדאמרין בפרק (ערכי פסחים) "ואלו
עוברין (פסחים מב, א): שלשה דברים נאמרו
בכותא, מטמטם את הלב וכו'. כ"פ = סלעים,
כדמותרגמין "סלע": כ"פא. אית דמפרשי: מוטב
תאכל גילדתא סריא שאין דמיהם יקרים, מכותא
שאוכלים אותו עשירים ושרים הדרים ברמי
כ"פ, כלומר במגדלים וחומות גדולות, לפי
שדמיהם יקרים. אם הכהן המשיח יבול מלך -
יביא פר, שהיה משוח, תלמוד לומר "כחן".
המיומן שבמשוחים - דהיינו כהן גדול. מרובה
בגדים - מנין. תלמוד לומר "והביא הכהן
המשיח".

אימא

ומי הוה שמן המשחה - בימי יהואחז דקנת: יהואחז נמשח מפני יהויקים. והתניא משנגנו
הארון וכו' - מדכתיב "תשימו בארנו מצד", דארגו בעד ארון קאי. אלמא כהדי ארון נגנו.
ומדאמר יאשיהו: "תנו את ארון ה' בבית" וגו' משמע שצוה לגנוזו. אין לכם משא בכחה
- ואמרין במסכת שקלים: אמר להם, אם גולה עמכם - שוב אינכם מחזירין אותו
בכתפיהם, צוה לגנוזו. אתיא שם שם - דכתיב
בארון "ונעדרתי לך שם ודברתי אתך מעל
הכפורת" וגו' וכתיב "ונעדרתי שמה לבני
ישראל", וכתיב בצנצנת המן "ותן שמה מלא
העומר מן", מה ארון נגנו - אף צנצנת המן נגנו.
אתיא הורית הורית - דכתיב בצנצנת המן "והנח
אותו לפני ה' למשמרת לדורותיכם" וכתיב בשמן
המשחה "שמן משחת קדש יהיה זה לי
לדורותיכם" מה צנצנת המן נגנו - אף שמן
המשחה נגנו. משמרת משמרת - דכתיב בצנצנת
המן דהוי נגנו "למשמרת לדורותיכם", וכתיב
במקלו של אהרן "למשמרת לאות לבני מר" וגו',
מה צנצנת המן נגנו - אף מקלו של אהרן נגנו.
אמר רב פפא כהנא רביא - משחו את
הואחז. כמין נור - דהדר ליה הדרני
באצבעתיה בכלילא (כזה). כמין כה יוני -
שנתחיל למשוח באצבע בין ריסי עינו, ומושר
אצבעו על הראש והולך עד שמגיע לעורף כהן
יוני כזה ה. נותנים לו שמן בין ריסי עינו - ושם
מושרים לבחן כמין כה יוני, כדפרישנא. מאן
דאמר יציקה עדיפא דכתיב ויצוק משמן המשחה
- דהדר "וימשח". שכן אתה מוצא אצל כלי שרת
- דהוה משיחה ולא יציקה. מה טעם ויצוק משום
דוימשח - כבר. כשהוא מספר - כשהיה מדבר
עם אחרים. עולות ויושבות - בעקרי זקנו, כדי
שלא יפלו. שמא חס וחלילה מעלתי בשמן
המשחה - שנגעתי בו כשהלשבתיו. ואני מעלתי
- שזא נפל עלי מן השמן במקום שאין ראוי
למשיחה ומעלתי. והורדתם אותו אל נהיון -

אתה מוצא אצל כלי שרת. והכתיב "ויצק", ובסוף "וימשח"! הכי קאמר: מאי טעם "ויצק"?
משום ד"וימשח". תנו רבנן: "כ"שמן הטוב וגו'"] ירד על הזקן וזן אהרן" וגו' - כמין שני טפי מרגליות היו תלויות לאהרן בזקנו. אמר
רב פפא, תנא: כשהוא מספר, עולות ויושבות לו בעיקר זקנו, ועל דבר זה היה משה דואג, אמר: שמא חס ושלום מעלתי בשמן
המשחה? יצתה בת קול ואמרה: "כ"שמן הטוב וגו' כמין חרמון", מה טל חרמון אין בו מעילה, אף שמן המשחה שזקנו אהרן אין
בו מעילה. ועדיין היה אהרן דואג, אמר: שמא משה לא מעל, אבל אני מעלתי? יצתה בת קול ואמרה לו: "הנה מה טוב ומה
נעים שבת אחים גם יחד", מה משה לא מעל, אף אתה לא מעלתי. תנו רבנן: אין מושרים את הקלבים אלא על הפעיון, כדי
שהמשח מלכותם, שנאמר: "ויאמר המלך להם קחו עמכם את עבדי אדניכם וגו'"] והורדתם אותו אל נהיון". אמר רבי אמי: האי
מאן דבעי לידע אי מסיק שתייה אי לא, ניתלי שרגא בעשרה יומי דבין ראש השנה ליום הכפורים בביתא דלא נשיב וזקא, אי משיח
נהויה נידע דמפיק שתייה. ומאן דבעי למיעבד בעיסקא, ובעי למידע אי מצלח אי לא מצלח, לירכי תרגולא, אי שמין ושפיר -
מצלח. האי מאן דבעי למיפק (לואורחא), ובעי למידע אי חור ואתי לביתא אי לא, ניקום בביתא דחברא, אי חוי בבואה דבבואה
לידע דהדר ואתי לביתא. ולא מלתא היא, דלמא חלשא דעתיה ומיתירע מזליה. אמר אביי, השתא דאמרת: סימנא מילתא היא,
[לעולם] יהא רגיל למיחוי בריש שתא קרא ורוביא ברחי וסילקא ותמרי. אמר להו רב משרשיא לבריה: כי בעיתו מיכל ומימרי
קמי רבייכו, גרסו מתניא ועלו לקמי רבייכו, וכי יתביתו קמיה חזו לפומיה, דכתיב: "והיו עיניך ראות את מוריד", וכי גרסיתו -
גרסו על נהרא דמאי, דכי היכי דמשכן מאי משכן שמעתייכו. ותיבו אקילקלי דמתא מחסיא ולא תיבו אפדני דפומביה. טוב
גלדנא סריא [דמתא מחסיא למיכל] מפותחא דרמי כ"פ. "רמה קרני באלהי" - רמה קרני ולא רמה פפי, דוד ושלמה שנמשחו
בקרן - נמשכה מלכותו, שאול ויהוא שנמשחו בפך - לא נמשכה מלכותו. "המשוח בשמן המשחה" וכו'. תנו רבנן: משיח - יכול
מלך? תלמוד לומר: כהן; אי כהן, יכול מרובה בגדים? תלמוד לומר: "משיח"; אי משיח, יכול משוח מלכותו? תלמוד לומר:
"הכהן המשיח", שאינו משיח על גביו. - מאי משמע? דאמר רבא: "ההך" - המיפנת שפירד, הכא נמי "המשיח" - המיומן
שבמשוחים. אמר רבי: משיח - יכול מלך. - מלך פר הוא דמיתיה? שעיר הוא דמיתיה? - איצמריה, סלקא דעתך אמינא: על שגת
מעשה וביא שעיר, על העלם דבר וביא פר, קא משמע לן. "אין בין משוח בשמן המשחה" כו'. מתניתין דלא פרבי מאיר, דאי
רבי מאיר, הא תנא: מרובה בגדים מביא פר הקא על כל המצות, דברי רבי מאיר, ולא הוה לו חקמים. מאי טעמא דרבי מאיר?
דתנא: "משיח" - אין לי אלא משוח בשמן המשחה, מרובה בגדים מנין? תלמוד לומר: "הכהן המשיח". במאי אוקימתייה? פרבנן,

אימא

אימא סיפא אין בין כהן המשמש לכהן שעבר - דהיינו שני. אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה - דמשל ראשון הן באין. הא לכל שאר דבריהם זה וזה שוין, דשני נמי כל מצות כהונה גדולה עליו. אהאן לרבי מאיר דתניא וכו' - "עבר" דברייא לא דמי ל"שעבר" דמתניתין. רבי היא ונכסי לה אליבא דתניא - בחדא סבר לה כרבי מאיר

וסתמה כרבי מאיר, וברישא סבר לה כרבנן
וסתמה כרבנן. רבי שמעון סבר לה כרבי מאיר
בחדא - דכהן שעבר, דשני כל מצות כהונה
עליו חוץ מפר יום הכפורים ועשירית האיפה.
ופליג עליה בחדא - דאילו רבי מאיר סבר
מרוכה בגדים מביא פר הבא על כל המצות,
דהיינו פר העלם דבר של צבור. ואילו רבי
שמעון סבר דאינו מביא פר הבא על כל
המצות. כדתנן: אין בין משוח בשמן המצוה
למרוכה בגדים אלא פר הבא על כל המצות.
ונוטל חלק בראש - אף על פי שאינו מקריב.
ומשמש בשמונה כלים - והדדיות בארבעה.
ובכול נותנין במשיח שעבר - דהיינו שני. חוץ
מפר יום הכפורים ועשירית האיפה - דאין בין
כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יום
הכפורים ועשירית האיפה. מאן שמעת לה
דאמר פטור על טומאת מקדש וקדשיו - רבי
שמעון. תלמוד לומר כי נור שפן משחת (קדש)
אלהיו עליו ולא על משיח הכבירי - למעוטי
משוח מלחמה דאין מקריב אותו. אבל כהן גדול
מקריב אותו, בין מרוכה בגדים ובין ראשון
שחור לעבודה, דאפילו שני, מפני שזה בכלל
כהונה וגדולה. לאפוקי משוח מלחמה דלא
בכלל כהונה גדולה הוא. ואחר שחלקו הכתוב
- למשוח מלחמה שאינו מקריב אותו ככהן
גדול, יכול לא היה מצוה על הבתולה? אלא
שעבר מחמת קרי - דהוה כהן גדול מעליא

אימא סיפא: אין בין כהן משמש לכהן שעבר - אלא
פר יום הכפורים ועשירית האיפה, אהאן לרבי מאיר;
דתניא: אירע בו פסול בכהן גדול, ועבר ומינו כהן
אחר תחתיו - הראשון חוזר לעבודתו, והשני כל
מצות כהונה עליו, דכרי רבי מאיר; [רבי יוסי אומר:
ראשון חוזר לעבודתו, ושני אינו ראוי לא לכהן גדול
ולא לכהן הדיוט], אמר רבי יוסי: מעשה ביוסף בן
אילים מצפורי שאירע בו פסול בכהן גדול, ועבר
ומינו אחר תחתיו, ולא הניחוהו אחיו הכהנים להיות
לא כהן גדול ולא כהן הדיוט: כהן גדול - משום
איבה, כהן הדיוט - משום מעליל פקדש ואין מורידין;
רישא רבנן וסיפא רבי מאיר? אמר רב חסדא: אין,
רישא רבנן וסיפא רבי מאיר. רב יוסף אמר: רבי
היא, ונכסי לה אליבא דתנאי. רבא אמר: רבי שמעון
היא, וסבר לה כרבי מאיר בחדא ופליג עליה בחדא;
דתניא: דברים שבין כהן גדול לכהן הדיוט אלו הם:
פר הבא על כל המצות, ופר יום הכפורים, ועשירית
האיפה, ולא פורע ולא פורם, אבל הוא פורם מלמטה
וההדיוט מלמעלה, ואין מטמא לקרובים, ומוזהר על
הבתולה, ואסור באלמנה, ומחזיר את הרוצח, ומקריב
אונן ואינו אוכל [ואינו חולק], מקריב חלק בראש

ונוטל חלק בראש, ומשמש בשמונה כלים, וכל עבודת יום הכפורים אינה בשרה אלא בו,
ופטור על טומאת מקדש וקדשיו, וכולן נותנין במרוכה בגדים חוץ מפר המביא על כל המצות, וכולן
מפר יום הכפורים ועשירית האיפה, וכולן אין נותנין במשוח מלחמה חוץ מחמשה דברים האמורים בפרשה: לא פורע ולא פורם,
ואין מטמא לקרובים, ומוזהר על הבתולה, ואסור באלמנה, ומחזיר את הרוצח, דכרי רבי יהודה; ונכמסין אומרים: אינו מחזיר. -
והאי ממואי דרבי שמעון היא? אמר רב פפא, מאן שמעת ליה דאמר: פטור על טומאת מקדש וקדשיו? רבי שמעון. "חוץ מחמשה
דברים האמורים בפרשה". מנא הני מילי? דתנו רבנן: "והכהן הגדול מאחיו" - זה כהן גדול, "אשר יוצק על ראשו שמן המשחה"
- זה משוח מלחמה, "ומלא את ידו ללבוש את הבגדים" - זה מרוכה בגדים, על כהן הוא אומר: "ראשו לא יפרע ובגדיו לא
יפרם ועל כל נפשות מת לא יבא"; וכול יהו פולן מקריבין אוננים? תלמוד לומר: "כי נור שפן משחת אלהיו עליו", עליו - ולא
על הכבירי; ואחר שחלקו הכתוב, יכול לא יהא מצוה על הבתולה? תלמוד לומר: "והוא" - כתנאי: "והוא אשה בבתוליה יקח" -
אחר שחלק הכתוב ריבה, דכרי רבי ישמעאל: רבי עקיבא אומר: אין לי אלא שעבר מחמת קרי, מחמת מומין מניין? תלמוד לומר:
"והוא". בעא מיניה רבא מרב נחמן: משיח שנצטרע מהו באלמנה? מידתא דחי או מיפטר פטור? לא הוה בדידה. זימנן הוי יתיב
רב פפא וקמבעיא ליה, אמר ליה הונא בריה דרב נחמן לרב פפא, תנינא: אין לי אלא שעבר מחמת קרי, עבר מחמת מומין מניין?
תלמוד לומר: "והוא". קם, נשקיה ברישיה ויהיב ליה ברתיה. משננה כהן גדול פורם מלמטה, וההדיוט מלמעלה. כהן גדול מקריב
אונן ולא אוכל, וההדיוט לא מקריב ולא אוכל. גמרא אמר [רב]: "למטה" - למטה ממש, "למעלה" - למעלה ממש; ושמואל
אמר: "למטה" - למטה מקמי שפה, "למעלה" - למעלה מקמי שפה, וזה וזה בצואר. מיתיבי: על כל המתים פולן - רצה מבדיל
קמי שפה שלו, רצה אינו מבדיל קמי שפה שלו, על אביו ועל אמו - מבדיל; פין דבעלמא הוי קרע, קרי כאן "בגדיו לא יפרם"!
שמואל פרבי יהודה סבירא ליה, דאמר: כל קרע שאינו מבדיל שפה שלו - אינו אלא קרע של תפלות. - ומי אית ליה לרבי יהודה
קריעה בכהן גדול? והא תניא: אילו נאמר "ראש לא יפרע ובגד לא יפרם", הייתי אומר: בראש ובגד של סוטה הכתוב מדבר,
תלמוד לומר: "את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם" - שאינו בפריעה ופרימה כל עיקר, דכרי רבי יהודה; רבי ישמעאל אומר: אינו
פורם בדרך שבני אדם פורמין, אלא הוא מלמטה וההדיוט מלמעלה! - שמואל סבר לה כרבי יהודה בחדא ופליג עליה בחדא.
משננה כל התדיר מחבירו קודם את חבירו, וכל המקודש מחבירו קודם את חבירו. פר המושח ופר העדה עומדים - פר המושח
קודם לפר העדה בכל מעשיו. גמרא מנא הני מילי? אמר אפי, דאמר קרא: "מלכד עולת הבקר אשר לעולת התמיד", (למה לי)
מכרי פתיב "עולת הבקר", "עולת התמיד" למה לי? הכי קאמר רחמנא: כל דתדירה קדמה. "וכל המקודש מחבירו הוא קודם את
חבירו". מנלן? דתנא דבי רבי ישמעאל: "וקדשתו" - לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון, ולברך ראשון, ולטול מנה יפה ראשון.

מבשר הקרבנות בעדו אונן. [ואינו חולק] – כשהוא אונן אינו נוטל
חלק בקרבן, אפילו על מנת לאוכלו לאחר שתעבור אנינותו. וכן
מקריב הכהן הגדול חלק בראש, דהיינו, אימתי שיחפץ הוא רשאי
להקריב ראשון כל קרבן שירצה. וכן הוא נוטל חלק בראש – רשאי
הוא ליטול ראשון כל חלק שירצה מבשר הקרבן, אף אם כהן אחר
הקריבו. ומשמש בשמונה בליים – עובד עבודה בשמונה בגדים, ולא
בארבעה כהדיוט. וכל עבודת יום הכפורים אינה כשירה אלא בו –
בכהן הגדול. ופסור הוא על מומאט מקדש וקדשיו, כלומר, אם
נכנס למקדש בשגגה כשהוא טמא, או אכל בשר קודש בשגגה
כשהוא טמא, פסור מקרבן, ואינו ככל אדם שחיב להביא על כך
קרבן עולה ויורד.
וכו' – כל דינים אלו נהגין אף במרובה בגדים – כהן גדול שלא
נמשח בשמן המשחה, אלא נתחנך לכהונה על ידי לבישת שמונה
בגדים, חוץ מפר המביא על כל המצות – פר שמביא הכהן הגדול
על שגגותיו במקום כשבה על שעירה בהדיוט, שאינו נוהג אלא
בכהן משוח ולא במרובה בגדים.
וכו' – כל דינים אלו נהגין אף בכהן משח שעבר מכהונתו לאחר
שימש במקום הכהן הגדול, חוץ מהבאת פר של יום הכפורים,
ועשירית האפה שבכל יום, שאינם באים אלא משל הכהן המשמש
עתה בכהונה גדולה, ולא משל הכהן שעבר מכהונתו.
וכו' אין נהגין בכהן שהוא משוח מלחמה – כהן שנמשח לצורך
המלחמה, ותפקידו לדבר אל העם בשעת יציאתם למלחמה, וכן
מחמשה דברים האמורים בתורה בפירשה של כהן גדול (ויקרא כא
יג). ואלו הם, לא פורע – אינו מגדל שערות ראשו פרע. ולא פורס
– אינו קורע בגדיו. ואין הוא מטמא לקרובים, אף לא לשבעת
הקרובים שהותר לכהן הדיוט להיטמא להם. ומוזהר על נשיאת
התולדה – שמצווה לישא אשה בתולה ולא בעולה. ואסור
באלמנה. ומוסיפה הברייתא, שמלבד חמשה דברים אלו שמנה
התנא שדינו בהם ככהן גדול, נחלקו תנאים האם דינו ככהן גדול
בענין נוסף. ומחזיר במיתנו את הרוצח מעיר מקלט, בכהן גדול,
דברי רבי יהודה. וחכמים ואמרים, אינו מחזיר, אלא הרי הוא
כהדיוט לענין זה.
מבואר מדברי הברייתא, שכהן המרובה בבגדים אינו מביא פר
הבא על כל המצוות, כשיטת חכמים, ואילו כהן שעבר דינו ככהן
גדול לכל דבר חוץ מלענין פר יום הכפורים ועשירית האפה,
כשיטת רבי מאיר, והרי זה ממש כפי הדינים המפורשים
במשנתנו.
מבררת הגמרא: והאי – ברייתא זו, מטא – מנין יש לומר דרבי
שמעון היא. אמר רב פפא, מאן שמעתי ליה דאמר – מי הוא התנא
שמענו אותו סובר שכהן גדול פסור על מומאט מקדש וקדשיו,
רבי שמעון, כמבואר בדברי המשנה לעיל (ט). ואם כן מוכח
שברייתא זו דברי רבי שמעון היא. והוא זה שסובר בענין כהן
המרובה בבגדים כשיטת חכמים, ובענין כהן שעבר כשיטת רבי
מאיר.
שנינו בברייתא שכהן משוח מלחמה אין נהגים בו דיני כהן גדול
חוץ מחמשה דברים האמורים בפירשה של כהן גדול.
מבררת הגמרא: מאן הני מילי – מנין שחמשת הדברים האמורים
בפרשה נהגים אף במשוח מלחמה. מבארת הגמרא: שיש ללמוד
זאת ממה דתני רבנן בברייתא. על דברי הכותב (ויקרא כא יג) 'הכהן
הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו
ללבוש את הבגדים', ומבארת הברייתא: 'הכהן הגדול מאחיו' זה
כהן גדול שנמשח בשמן המשחה, 'אשר יוצק על ראשו שמן
המשחה' זה כהן משוח מלחמה, 'ומלא את ידו ללבוש את הבגדים'
זה כהן גדול המרובה בבגדים. על כו' – על שלשת כהנים אלו הוא
– המקרא ממשיך ואומר 'את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרס', ועל
כל נפשת מות לא יבא, דהיינו, שכל כהנים אלו נאסרו בגידול שער
פרע וקריעת בגדיהם, וכן אסורים להיטמא אפילו לשבעת
הקרובים שכהן הדיוט רשאי להיטמא להם. יכול – שמה תאמר
שהיו כו' מקריבין קרבנות כשהם אוננים, כלומר, שיהא אף הכהן

אימא ספא – אמור את הסיפא של המשנה, אין הדין חלוק בין כהן
גדול המשמש עתה בכהונה גדולה לבין כהן גדול שעבר מכהונתו,
אלא לענין פר יום הכפורים ועשירית האפה, שהם באים על ידי
הכהן המשמש ולא על ידי הכהן שעבר, אבל לגבי שאר דיני
כהונה גדולה שוים הם זה לזה, שאף הכהן שעבר נהגים בו כל
דיני הכהונה הגדולה, ודין זה אמתא לרבי מאיר – הוא שיטת רבי
מאיר. ועתה מביאה הגמרא בברייתא שבה מבארת שיטת רבי
מאיר. דתניא בברייתא, אירע בו פסול בכהן גדול ועבר מכהונתו,
ומינו כהן אחר תחתיו, ולאחר מכן עבר פסולו של הראשון, הדין
הוא שהראשון חוזר לעבודתו, והשני כל מצות כהונה עליו, דהיינו,
שאף בו נהגים כל דיני כהן גדול, אלו דברי רבי מאיר. [רבי יוסי
אמר, הראשון חוזר לעבודתו, ושני אינו ראוי לא לשמש בכהן
גדול, ולא לשמש בכהן הדיוט]. אמר רבי יוסי, מעשה היה באדם
ששמו יוסף בן אילים מן העיר צפורה, שאירע בו פסול בכהן הגדול
(ועבר מינו אחר תחתיו ולא הניחוחו אחיו הכהנים להיות לא כהן
גדול ולא כהן הדיוט) [ומינוהו ליוסף בן אילים תחתיו, ולאחר מכן
נתקן הכהן הגדול, ובא מעשה זה לפני חכמים לשואלם מה דינם
של אלו. ואמרו חכמים שהכהן הראשון חוזר לעבודתו, ואילו הכהן
השני אינו ראוי לא לשמש בכהן גדול ולא לשמש בכהן הדיוט],
כהן גדול אין הוא ראוי להיות משום חשש אפה – שנאה מן הכהן
הגדול הראשון, ואילו כהן הדיוט אין הוא ראוי להיות משום
שכלל הוא בדינו 'שעלין בקדש ואין מורידין', ומאחר והשני שימש
בכהן גדול אי אפשר להורידו ממעלתו לשמש בכהן הדיוט.
מתבאר מדברי הברייתא, שהדין המבואר בסיפא של משנתנו
שאין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים ועשירית
האפה, דהיינו, שאף השני משמש בכהונה גדולה, הוא שיטת רבי
מאיר הסובר שהשני כל מצוות כהונה גדולה עליו. ואם כן מקשה
הגמרא, כיצד יתכן שהרישא של המשנה שמרובה בגדים אינו
מביא פר הבא על כל המצוות היא שיטת רבנן, ולא שיטת רבי
מאיר, ואילו הסיפא היא שיטת רבי מאיר.
מתרצת הגמרא: אמר רב חסדא, אין, בהכרח צריך לומר שהרישא
של המשנה היא דברי רבנן, ואילו הסיפא היא דברי רבי מאיר.
תירוצ' נוסף מתרצת הגמרא: רב יוסף אמר, משנתנו שיטת רבי
היא, שסירד את המשניות, ונסיב לה אליפא דתנאי – וכתבה כדעת
שני תנאים. כלומר, ברישא של המשנה סבר רבי כשיטת חכמים
שהמרובה בגדים אינו מביא פר הבא על כל המצוות, ולפיכך סתם
כן במשנה, ואילו בסיפא סבר כרבי מאיר שכהן שעבר כל מצוות
כהונה גדולה עליו, ועל כן סתם כשיטתו במשנה.
עוד מתרצת הגמרא: רבא אמר, משנתנו שיטת רבי שמעון היא,
וקבר לה רבי מאיר בחדא ופליג עליה בחדא – רבי שמעון סובר
כרבי מאיר בענין אחד, לגבי דינו של כהן שעבר, ונחלק עליו
בענין אחד, לגבי דינו של כהן מרובה בגדים.
ועתה מביאה הגמרא ברייתא העוסקת בדיני כהן גדול, שממנה יש
ללמוד ששיטתו של רבי שמעון היא כדינים המפורשים במשנתנו:
דתניא בברייתא, דברים – חילוקי דינים שיש בין כהן גדול לבין
כהן גדול אלו הם, כלומר, אלו הם הדינים הנהגים בכהן גדול בלבד
ולא בכהן הדיוט. כהן גדול מביא פר הקא על כל המצות, דהיינו
שאם שגג בעבירה שיש עמה כרת אינו מביא כשבה או שעירה
כהדיוט אלא פר. וכן מביא פר ביום הכפורים לכפר עליו ועל ביתו.
וכן מביא בכל יום מנחה העשויה מעשירית האפה סולת. ולא פורע
ולא פורס – אסור לו לגדל שער פרע או לקרוע בגדיו, אבל הוא
פורס מלמטה וההדיוט מלמעלה, כלומר, אף שנאסרה עליו קריעת
בגדיו אין הוא אסור בכך לגמרי, אלא הוא קורע את בגדיו
מלמטה, בעוד שההדיוט קורע בגדיו מלמעלה. ואין הכהן הגדול
מטמא לקרובים, אף לא לשבעת הקרובים שהותר לכהן הדיוט
להיטמא להם. וכן הוא מוזהר על התולדה – הוא מצווה לישא
אשה בתולה ולא בעולה. ואסור הוא באלמנה. וכן הוא מחזיר
במיתתו את הרוצח מעיר מקלטו. ומקריב אונן – רשאי הוא
להקריב קרבנות בעודו אונן. ואינו אוכל – אינו רשאי לאכול

שנינו במשנה: **פַּר בִּהֶן מְשִׁיחַ וּפַר עֶדָה בִּי' עוֹמְדִים**, פַּר הַמִּשְׁחָה קוֹדֵם לַפַּר הָעֶדָה בְּכָל מַעֲשֵׂיו.
מִבְרַרְתָּ הַגִּמְרָא: מִנָּה הֵנִי מִלֵּיל, שֶׁפַּר הַמִּשְׁחָה קוֹדֵם לַפַּר הָעֶדָה. מִבְרַרְתָּ הַגִּמְרָא: לְמוּדִים זֹאת מִמָּה דִּתְּנוּ רַבֵּנָן בְּבִרְיָתָא. נֹאמַר בַּמִּקְרָא לִגְבִי עֲשִׂיתָ פַּר הָעֶדָה (ויקרא טו כא) 'וְשָׂרְף אוֹתוֹ בְּאֶשֶׁר שָׂרָף אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן', דְּהֵינּוּ שֶׁצָּרִיךְ לְשׁוּרְפוֹ כִּשְׁם שֶׁנִּשְׂרַף פָּרוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הַמִּשְׁחִי. וּלְכַאוּרָה יֵשׁ לְתַמּוּהָ, הִרִי כִּבְר נֹאמַר בַּפְּסוּק שֶׁלִּפְנֵינוּ (שם ד ט) 'וְעָשָׂה לְפָר בְּאֶשֶׁר עָשָׂה לְפַר הַחֲטָאתָ', דְּהֵינּוּ, שִׁיש לְנַהֵג בְּפַר הָעֶדָה כְּפִי שֶׁנַּעֲשָׂה בְּפַר הַכֹּהֵן הַמִּשְׁחִי, וְאִם כֵּן, מָה תִּלְמוּד לִזְמַן 'וְשָׂרְף אוֹתוֹ בְּאֶשֶׁר שָׂרָף אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן'. אֲלָא בַּהֲכַרְח כּוֹנֵנֶת הַכְּתוּב הִיא לְלַמֵּד שֶׁיֵּשׁ אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן – פַּר הַכֹּהֵן הַמִּשְׁחִי, קוֹדֵם לַפַּר הָעֶדָה בְּכָל מַעֲשָׂיו – בְּכָל עֲנִינֵי הַקְּרִבָּתוֹ, שֶׁאִם עוֹמְדִים שֵׁנִיהֶם לְהַקְרִיבָהּ, יֵשׁ לְהַקְדִּים אֶת פָּרוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הַמִּשְׁחִי שִׁיחָה רִאשׁוֹן בְּכָל מַעֲשֵׂיו.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְּפֹרֶשֶׁת אֶת סֹדֶר הַקְּדִימָה בַּכֹּמָה קִרְבָּנוֹת: תְּנוּ רַבֵּנָן, אִם הִיוּ פַּר הַכֹּהֵן הַמִּשְׁחִי וּפַר הָעֶדָה עוֹמְדִים לְהַקְרִיב, הִדִּין הוּא שֶׁפַּר הַכֹּהֵן הַמִּשְׁחִי קוֹדֵם לַפַּר הָעֶדָה בְּכָל מַעֲשָׂיו. וְטַעַם הַדִּבְרִי הוּא, הוּאִיל וְהַכֹּהֵן הַמִּשְׁחִי הוּא הַמְּכַסֵּף עַל הָעֶדָה, בְּמָה שְׁהוּא מְקַרֵּב אֶת הַפָּר שֶׁהוּא מְבִיאִים לְכַפֵּרָה, וְאִילוּ הָעֶדָה הִיא מְתַכַּפֶּרֶת בְּקִרְבָּן זֶה, דִּין הוּא – הִדִּין נוֹתֵן שְׂנֵינִים הַמְּכַסֵּף לְמַתְכַּפֵּר – שִׁיּוּקֵר בְּרַבְּנוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הַמִּשְׁחִי קוֹדֵם קִרְבָּן הָעֶדָה, כִּדִּי שִׁיכְפֹּר עֲלֵיהֶם לֹאחֹר שֶׁנִּתְכַּפֵּר לוֹ עוֹנוֹ. וְכֵן הוּא [הַמְּקַרָּא] אֹמֵר בְּעִבְרִית יוֹם הַכִּיפּוּרִים (ויקרא טו טז) 'וְכִפֵּר בְּעֶדְוֹ וּבְעֶדְוֹ בֵּיתוֹ וּבְעֶדְוֹ כָּל קָהָל יִשְׂרָאֵל', שֶׁתַּחֲלִילָה מִכְּפַר הַכֹּהֵן גְּדוֹל עַל עֲצָמוֹ, וְרַק אַחֲרַיִם כִּךְ מִכְּפַר עַל בֵּיתוֹ וְעַל כָּל קָהָל יִשְׂרָאֵל.
פַּר הַעֲלִים דָּבָר שֶׁל צָבוֹר, דְּהֵינּוּ פַּר הָעֶדָה, וְהוּא קִרְבָּן חֲטָאת שֶׁמְבִיאִים אוֹתוֹ עַל הוֹרָאת טַעוֹת שֶׁל בֵּית דִּין, שֶׁשִּׁגְּגוּ הַצִּיּוֹר וְעוֹשֵׁי עֲלֵיהֶם בִּאֲחַת מִכָּל מִצְוֹת הַתּוֹרוֹת, קוֹדֵם בְּהַקְרִבָּתוֹ לַפָּר שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים – פַּר לְעוֹלָה שָׁבָא עַל הוֹרָאת טַעוֹת שֶׁל בֵּית דִּין, שֶׁשִּׁגְּגוּ הַצִּיּוֹר וְעוֹשֵׁי עֲלֵיהֶם בִּאֲחַת מִכָּל מִצְוֹת הַתּוֹרוֹת.
מִבְרַרְתָּ הַגִּמְרָא: מִנָּה מַעֲשֵׂי מַדּוּעַ יֵשׁ לְהַקְדִּים אֶת הַפָּר הַבָּא עַל שֶׁאֵר מִצְוֹת לַפָּר הַבָּא עַל אִסּוּר עֲבוּדָה זָרָה. מִבְרַרְתָּ הַגִּמְרָא: מִשּׁוּם דִּהָא – הַפָּר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת, הוּא קִרְבָּן חֲטָאת, וְהָאִי – הַפָּר הַבָּא עַל אִסּוּר עֲבוּדָה זָרָה, הוּא קִרְבָּן עוֹלָה, וְהִדִּין הוּא שֶׁקִּרְבָּן חֲטָאת קוֹדֵם לְקִרְבָּן עוֹלָה. וְתִנָּיִן – וְכֵן שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא, נֹאמַר בַּמִּקְרָא (ויקרא טו ח) הַעוֹסֵק בְּקִרְבָּן 'עוֹלָה וְיִוֹרֵד', לִגְבִי אִדָּם הַמְּבִיא שְׁנֵי תוֹרִים אִם שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה, אֶחָד לְחֲטָאת וְאֶחָד לְעוֹלָה, 'וְהִקְרִיב אֶת אֶשֶׁר לְחֲטָאת רִאשׁוֹנָה', דְּהֵינּוּ, שִׁיש לְהַקְרִיב תַּחֲלִילָה אֶת הַתּוֹרֹת אוֹ כִּד הַיּוֹנָה הַמִּיּוֹעֵד לְקִרְבָּן חֲטָאת, וְרַק לֹאחֲרַיִם מִכֵּן אֶת מִשְׁנָהוּ הַעֲשׂוֹי לְעוֹלָה. וּלְכַאוּרָה יֵשׁ לְתַמּוּהָ, מָה תִּלְמוּד לִזְמַן – מִה מִלְּמַדְנוּ הַכְּתוּב בּוֹזֵה, אִם בֹּא לְלַמֵּד שֶׁהָיָה הַחֲטָאת רִאשׁוֹנָה, הִרִי בְּכָר נֹאמַר (שם טו ז) 'וְאֵת הַשְּׁנֵי יַעֲשֶׂה עוֹלָה כְּמִשְׁפָּט', וְיֵשׁ לְלַמֵּד מִכֵּן שֶׁהַקִּרְבָּן הָרִאשׁוֹן חֲטָאת הוּא. אֲמַאי זֶה בִּנְיָן אֶב – מִקְרָא זֶה נִכְתָּב כִּדִּי לְלַמֵּד לְשֹׂאֵר מִקְּמוֹת בִּבְנִין אֲב', שִׁיחָה כָּל חֲטָאוֹת – כָּל קִרְבָּן חֲטָאת, קוֹדֵמֹת לְעוֹלוֹת – לְקִרְבָּן עוֹלָה הַבָּאִים עִמָּהֶם לְהַקְרִיבָהּ. וְקִיָּרָא לָן – וְכָלל הוּא בִּדְיָנוּ, דֹּאפִּילוּ חֲטָאת הָעוֹף קוֹדֵמֹת לְהַקְרִיבָהּ לְעוֹלָת בְּהֵמָה, אִף עַל פִּי שֶׁקִּרְבָּן בַּהֲמָה חֲשׁוֹב יוֹתֵר מִקִּרְבָּן עוֹף. וּמֵאחֲרֵי הַחֲטָאת קוֹדֵמֹת בְּכָל מִקּוֹם לְעוֹלָה, לְפִיכֵן יֵשׁ לְהַקְדִּים אֶת הַפָּר הַבָּא עַל שֶׁאֵר הַמִּצְוֹת שְׁהוּא קִרְבָּן חֲטָאת, לַפָּר הַבָּא עַל עֲבוּדָה זָרָה שְׁהוּא קִרְבָּן עוֹלָה.
הַבְּרִייתָא מְמַשִּׁיכָה לְפֶרֶשׁ אֶת סֹדֶר דִּינֵי הַקְּדִימָה בְּקִרְבָּנוֹת: פַּר הָעֶדָה הַבָּא לְעוֹלָה עַל עוֹן עֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים, קוֹדֵם לְשִׁעִיר הָעֶדָה הַבָּא עֲמוֹ לְחֲטָאת עַל עוֹן עֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אֲמַאי – מִדּוּעַ הַפָּר קוֹדֵם לְשִׁעִיר, הִרִי הָאִי – הַשִּׁעִיר, בֹּא לְקִרְבָּן חֲטָאת, וְהָאִי – הַפָּר, בֹּא לְקִרְבָּן עוֹלָה, וְכָלל הוּא בִּידְיָנוּ שֶׁהַחֲטָאת קוֹדֵמֹת לְעוֹלָה בְּכָל מִקּוֹם.
מִתַּרְצֵת הַגִּמְרָא: אֲמַרִי בְּמַעֲרָכָא – אֲמַרְנוּ בִּארְץ יִשְׂרָאֵל מִשְׁמִיחָה דְּרָבָא בַּר מִרְי, שֶׁטַעַם הַדִּבְרִי שֶׁכָּאֵן אֵין הַחֲטָאת קוֹדֵמֹת לְעוֹלָה הוּא מִשּׁוּם שֶׁחֲטָאת עֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים נִכְתָּבָה בְּתוֹרָה כְּשֶׁהִיא חֲסִירָא [חֲסִירָה] אֶת הָאוֹת אֶלֶּ"ה, שְׁהִרִי 'וְשִׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֲטָאת' בְּתִיב

(במדבר טו כד), כִּדִּי לְלַמֵּדְנוּ שֶׁכָּאֵן הָעוֹלָה קוֹדֵמֹת לְחֲטָאת. תִּירוֹץ נוֹסֵף מְבִיאָה הַגִּמְרָא: רַבָּא אָמַר, טַעַם הַדִּבְרִי שֶׁאֵין מִקְדִּימִים כָּאֵן אֶת הַחֲטָאת לְעוֹלָה, מִשּׁוּם שֶׁ'כְּמִשְׁפָּט' בְּתִיב בִּיה – נֹאמַר בְּכַתּוּב שִׁיש לְעֹשׂוֹת אֶת הַפָּר הַבָּא עַל עֲבוּדַת כּוֹכְבִּים 'כְּמִשְׁפָּט', וְהֵינּוּ שִׁיש לְעֹשׂוֹתוֹ כְּפִי הַסֹּדֶר הַכְּתוּב בַּמִּקְרָא, וּמֵאחֲרֵי הַכְּתוּב מִקְדִּים אֶת הַפָּר לְשִׁעִיר, יֵשׁ לְלַמֵּד שֶׁהַקְרִבָּתוֹ קוֹדֵמֹת לְהַקְרִיבָהּ לְשִׁעִיר.
הַבְּרִייתָא מְמַשִּׁיכָה לְמִנּוֹת אֶת סֹדֶר הַקְּרִבָּנוֹת: שִׁעִיר הָעֶדָה הַבָּא לְחֲטָאת עַל עוֹן עֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים, קוֹדֵם לְשִׁעִיר הַחֲטָאת שֶׁל הַנְּשִׂאִי – הַמֶּלֶךְ. מִבְרַרְתָּ הַגִּמְרָא: מִנָּה מַעֲשֵׂי – מִה הוּא טַעַמּוֹ שֶׁל דְּבַר. וּמִבְרַרְתָּ: מִשּׁוּם דִּהָא – שִׁעִיר עֲבוּדַת כּוֹכְבִּים, הוּא קִרְבָּן צָבוֹר, וְהָאִי – שִׁעִיר הַנְּשִׂאִי, הוּא קִרְבָּן יָחִיד, וְצִיּוֹר קוֹדֵם לְיָחִיד, וְאִפִּילוּ לְמֶלֶךְ.
שִׁעִיר חֲטָאת שֶׁל נְשִׂאִי קוֹדֵם לְשִׁעִיר עִזִּים הַבָּא לְקִרְבָּן חֲטָאת שֶׁל יָחִיד. מִבְרַרְתָּ הַגִּמְרָא: מִנָּה מַעֲשֵׂי. וּמִבְרַרְתָּ: לְפִי שֶׁהָאִי – הַשִּׁעִיר, הוּא קִרְבָּן שֶׁל מֶלֶךְ, וְהָאִי – שִׁעִיר עִזִּים, הוּא קִרְבָּן שֶׁל הַדִּיּוֹת, וּמֶלֶךְ קוֹדֵם לְהַדִּיּוֹת.
שִׁעִיר עִזִּים הַבָּא לְקִרְבָּן חֲטָאת שֶׁל יָחִיד קוֹדֵמֹת לְכַבֵּשֶׁת חֲטָאת שֶׁל יָחִיד. דְּהֵינּוּ, שֶׁאִם בָּאוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים לְהַקְרִיב קִרְבָּן חֲטָאת, אֶחָד הִבִּיא כְּבִשָּׂה וְהַשְּׁנִי הִבִּיא שִׁעִירָה, יֵשׁ לְהַקְדִּים וְלַהֲקִרִיב אֶת הַשִּׁעִירָה קוֹדֵם לְכַבֵּשֶׁת.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהָאִי תִנָּיִן בְּבִרְיָתָא שֶׁכְּבִשָּׁת יָחִיד קוֹדֵמֹת לְשִׁעִירָה עִזִּים שֶׁל יָחִיד. מִתַּרְצֵת הַגִּמְרָא: אָמַר אֲבִי, תִנָּיִן הָאִי – יֵשׁ בְּעֵינֵינוּ זֶה מִחֲלּוֹת תְּנַאִים, מִרְ קָבֵר – אֶחָד מִן הַתְּנַאִים סוֹבֵר שֶׁשִּׁעִירָה עֲרִיפָא מְכַבֵּשָׁה, שֶׁכֵּן נִתְרַבְּתָהּ אֲצֵל עֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים בִּיחִיד. כְּלוּמֹר, אִף עַל פִּי שְׁהִיחִיד מְבִיא לְקִרְבָּן חֲטָאת כְּבִשָּׂה אוֹ שִׁעִירָה, מִכָּל מִקּוֹם עַל חֲטָא עֲבוּדָה זָרָה אֵין מְבִיאִים אֲלָא שִׁעִירָה. וְיֵשׁ לְלַמֵּד מִכֵּן שֶׁהַשִּׁעִירָה עֲדִיפָה עַל הַכְּבִשָּׂה. וְיָמַר קָבֵר – וְהַתְּנַאִי הַשְּׁנִי סוֹבֵר, שֶׁהַכְּבִשָּׁה עֲרִיפָא מִן הַשִּׁעִירָה, שֶׁכֵּן נִתְרַבְּתָהּ פְּאֻלָּה – לְפִי שֶׁמִּקְטִירִים אִף אֶת אִימוּרֵי הָאִילָה [הַזֶּבֶן] שֶׁכְּבִשָּׁה, וְאִילוּ בְּשִׁעִירָה עִזִּים אֵין מִקְטִירִים אֶת אִימוּרֵי הָאִילָה.
הָעוֹמֵר [מִנְחַת הָעוֹמֵר] קוֹדֵם לְכַבֵּשׁ הַבָּא עֲמוֹ לְקִרְבָּן, וְכֵן שְׁנֵי הַלֶּחֶם הַבָּאִים בַּחֲגֵי הַשְּׁבוּעוֹת קוֹדֵמִים לְכַבֵּשִׁים הַבָּאִים עִמָּהֶם לְקִרְבָּן. זֶה הַכָּפֹל, כָּל דָּבָר הַבָּא בְּגִין לַיּוֹם – בְּגִלָּל חוֹבַת הַיּוֹם, כְּמוֹ הָעוֹמֵר וְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, קוֹדֵם לְדָבָר הַבָּא בְּגִין לֶחֶם – בְּגִלָּל הַלֶּחֶם, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִבּוֹא לְבַדּוֹ בְּלֹא קִרְבָּן, כְּמוֹ הַכְּבִשׁ הַבָּא בְּגִלָּל הָעוֹמֵר, וְכַבִּישׁ הָעֲצֵרֶת הַבָּאִים בְּשִׁבִּיל שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלִפְיכֵן יֵשׁ לְהַקְדִּים אֶת הָעוֹמֵר וְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם לְכַבֵּשִׁים הַבָּאִים עִמָּהֶם.

משנה

מֵאחֲרֵי וְנִתְבָּאֵרוּ בַּמִּשְׁנָה לְעִיל (א) דִּינֵי קְדִימָה שֶׁל קִרְבָּנוֹת, מְפֹרֶשֶׁת הַמִּשְׁנָה עֲתָה בְּאִילוּ דְּבָרִים קוֹדֵם הָאִישׁ לְאִשָּׁה, וּבְאִילוּ דְּבָרִים קוֹדֵמֹת הָאִשָּׁה לְאִישׁ.
הָאִישׁ קוֹדֵם לְאִשָּׁה לְהַחֲיוֹת, דְּהֵינּוּ, בְּכָל מִקּוֹם שָׁבוּ יֵשׁ סִכְנָת נַפְשׁוֹת לְאִישׁ וּלְאִשָּׁה, יֵשׁ לְהַקְדִּים וְלַהֲעִדִּיף אֶת הַצֵּלָת הָאִישׁ עַל פְּנֵי הַצֵּלָת הָאִשָּׁה. וְכֵן צָרִיךְ לְהַקְדִּים אֶת הָאִישׁ לְעֵנִין הַשֵּׁב אֲבָדָה – שֶׁאִם מִצָּא אֲבִידָה שֶׁל אִישׁ וְשֶׁל אִשָּׁה, יֵשׁ לְהַקְדִּים אֶת הַשֵּׁב אֲבִידַת הָאִישׁ עַל פְּנֵי אֲבִידַת הָאִשָּׁה. וְהָאִישׁ קוֹדֵמֹת לְאִישׁ לְכַבֵּשׁ – אִם עוֹמְדִים לְפָנָיו אִישׁ וְאִשָּׁה הַזִּקְוִקִים לְבַדּוֹ לְכַסּוֹת אֶת גּוּפָם, עֲלִיו לְהַקְדִּים וְלִיתֵן לְאִשָּׁה. וְכֵן קוֹדֵמֹת הָאִשָּׁה לְאִישׁ לְעֵנִין לְהוֹצִיא מִבֵּית הַשֵּׁבִי – שֶׁאִם שְׁנֵיהֶם שְׁבוּיִים יֵשׁ לְהַקְדִּים וּלְפָדוֹת אֶת הָאִשָּׁה, מִפְּנֵי שִׁיש לְחוּשׁ שִׁיעֲשׂוּ בָּה עֲבִירָה, וְתוֹחָא בְּרוּשָׁתָה מְרֻבָּה. אֲמַנְבֵּן בְּזִמְנֵי שְׁנֵיהֶם עוֹמְדִים בְּתַלְתְּלָהּ, כְּלוּמֹר, בְּמִקּוֹם שִׁיש לְחוּשׁ שִׁיעֲשׂוּ עֲבִירָה אִף בְּאִישׁ, דְּהֵינּוּ, שֶׁהַשְּׁבוּיִים אוֹתוֹ חֲשׁוּרִים עַל מִשְׁכַּב זָכוֹר, בּוֹזֵה הָאִישׁ קוֹדֵם לְאִשָּׁה לְהִיפָדוֹת, מִכִּין שְׁבֹאפוֹן כּוֹזֵה בּוּשְׁתוֹ שֶׁל הָאִישׁ מְרֻבָּה מִשֵּׁל הָאִשָּׁה.

גמרא

הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הָעוֹסֶקת בְּסֹדֶר הַקְּדִימָה שֶׁל פְּדִיּוֹן מִבֵּית

1 פרישת פר כהן משיח - כתיבא ברישא, והדר כתיבא פר העלם דבר של צבור.
2 ויעשה לפר כאשר עשה לפר החטאת - דהיינו לפר כהן משיח, למה ליה למיהדר
3 וכתב "באשר שרף את הפר הראשון". וכפר בעדו - והדר "ובעד ביתו ובעד כל קהל
4 ישראל". פר דעבודה זרה - הו עולה. חסירא אל"ף - למימרא דעולה קדמה. במשפט
5 כתיב ביה - בפר דעבודה זרה, דבתיב כתיבא
6 אולעין, ועולה ברישא כתיבא. שעיר יחיד קודם
7 לכבשת יחיד - כגון שהיו שנים, זה הביא
8 כשבה וזה הביא שעירה. שכן נתרבתה באליה
9 - דעו אינה טעונה אליה. בגין יום - בגלל
10 יום. כבש גלל עומר, וכבשים בגלל שתי הלחם.
11 משנה עומדים בקלקלה - האיש למשכב
12 זכור. גמרא אמו קודמת לכולם - דאית
13 לה זילותא טפי. [וכנס קודם למלך ישראל -
14 שאין כל ישראל ראוין להנמנה, אבל מלך, כל
15 ישראל ראוין למלכותו. מלך קודם לכהן גדול
16 - מדאמר מלך לכהן גדול "קחו עמכם מעבדי
17 אדוניכם" וועל כרחק אנפשיה קאמרו - אלמא
18 מלך עדיק. אמרכלא - שממונה על כולם, ואין
19 משיבין על דבריו. נזכר - הממונה על האוצרות

20 שבמקדש. איבעיא להו לענין טומאה - ליטמא למת מצוה סגן ומשוח מלחמה,
21 אי זה מהם קודם? להחיותו - הוא קודם לסגן, משום דצבור צריכים לו למשוח
22 מלחמה לצורך מלחמה טפי מסגן. דבתיב ויבדל אהרן - אלמא כהן עדיק מלוי.
23 [בבבל ארור - כנען, לא נמצא נח קללה לכנען גדולה מזו שהיא עבד לאחיו, מכאן
24 שכל עבד הרי הוא בבבל ארור]. הכל רוצין
25 לישא גיורת - שמתרצין לישא גיורת מלישא
26 משוחררת. משוחררת לא היתה בחוקת שמור
27 - דסתם שפחה מופקרת. לשון אחר: גיורת
28 בעיא לאיגיויר ומשמרת עצמה, לפי שדעתה
29 להעבירה. אבל שפחה אין ביה להשרת עצמה,
30 ואינה משמרת עצמה. מפני מה הכל מושלין
31 בעבכרים - כלומר מפני מה נתנה מפלה יתירה
32 לעבכרים, שתרפון תדיר תדיר. אמר להם מפני
33 שסורן רע - שיער לבם רע הוא יותר מדאי.
34 סורר=שר שלהם, כדאמר (בבא מציעא נט, ב)
35 בגר שסורו רע - דהיינו יצר הרע, ששר שלו
36 רע הוא. מאי היא - דהיינו סורן רע. אמר
37 רבא אפילו גלימי - דלאו מאכל, ולית בהו
38 הנאה - אפילו הכי גייצי להו. גייצי=נאשכין,
39 שפוחא

13 השני יעשה עולה כמשפט! אלא זה בנה אב, שיהיו כל חטאות קודמות לעולות הבאים עמהם, וקיימא לן, דאפילו חטאת העוף
14 קודמת לעולת בהמה. פר עבודה זרה קודם לשעיר עבודה זרה. - אמאי? האי חטאת והאי עולה! - אמרי במערכא משמיה
15 דרבא פר מרי: חטאת עבודה זרה חסירא אל"ף, "לחטאת" פתיב. רבא אמר: "כמשפט" פתיב ביה. שעיר עבודה זרה קודם לשעיר
16 נשיא. מאי טעמא? האי צבור והאי יחיד. שעיר נשיא קודם לשעירת יחיד. מאי טעמא? האי מלך והאי הדיוט. שעירת יחיד
17 קודמת לכבשת יחיד. - והא תניא: בבשת יחיד קודמת לשעירת יחיד! אמר אביי: תנא היא, מר סבר: שעירה עדיפא, שפן
18 נתרבתה אצל עבודה זרה ביחוד; ומר סבר: בבשה עדיפא, שפן נתרבתה באליה. עומר קודם לבכש הבא עמו; שתי הלחם
19 קודמים לבכשים הבאים עמהם. זה הפלל: דבר הבא בגין ליום - קודם לדבר הבא בגין לחם. משנה האיש קודם לאשה -
20 להחיות ולהשכב אברה, והאשה קודמת לאיש - לכמות ולהוציא מבית השבי. בזמן ששניהם עומדים בקלקלה - האיש קודם
21 לאשה. גמרא תנו רבנן: היה הוא ואביו ורבו בשבי - הוא קודם לרבו, ורבו קודם לאביו, אמו קודמת לכולם. חכם קודם
22 למלך ישראל: חכם שמת - אין לנו פיצא בו, מלך ישראל שמת - כל ישראל ראוים למלכות. מלך קודם לכהן גדול, שצאמר:
23 "ויאמר המלך (אליהם) [להם] קחו עמכם (או מעבדי) [את עבדי] אדוניכם" וגו'. כהן גדול קודם לנביא, שצאמר: "ומשיח אותו
24 שם צדוק הכהן ונתן תנבאי", הקדים צדוק לנתן; ואומר: "שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעיד" וגו', יכול הדיוטות היו?
25 תלמוד לומר: "כי אנשי מופת הנה", ואין "מופת" אלא נביא, שצאמר: "ונתן אליך אות או מופת". משיח בשמן המשחה קודם
26 למרובה בגדים; מרובה בגדים קודם למשיח שעבר מחמת קריו; משיח שעבר מחמת קריו קודם לעבר מחמת מומו; עבר מחמת
27 מומו קודם למשיח מלחמה; משיח מלחמה קודם לסגן; סגן קודם לאמרכלא. מאי אמרכלא? אמר רב חסדא: אמר כולא. אמרכלא
28 קודם לגנור; וגבר קודם לראש משמר; ראש משמר קודם לראש בית אב; ראש בית אב קודם לכהן הדיוט. איבעיא להו: לענין
29 טומאה, סגן ומשיח מלחמה איזה מהם קודם? אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן: תא שמע, דתניא: סגן ומשיח מלחמה שהיו
30 מהלכים בדרך ופגע בהם מת מצוה, מוטב שיטמאו משיח מלחמה ואל יטמאו סגן, שאם יארע בו פסול בכהן גדול, נכנס הסגן
31 ומשמש תחתיו. והתניא: משיח מלחמה קודם לסגן! אמר רבינא: פי תניא תהיא - להחיותו. משנה כהן קודם ללוי, לוי לישראל,
32 לישראל לממזר, וממזר לנתן, ונתן לגר, וגר לעבד משיחרר. אימתי? בזמן שכולם שוים, אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן
33 גדול עם הארץ - ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ. גמרא "כהן קודם ללוי" - שצאמר: "(ובני) [בני] עמרם אהרן
34 ומשה ויבדל אהרן (להקריב) [להקדיש] קדש (הקדשים) [קדשים]". לוי קודם לישראל - שצאמר: "בגעת ההיא הבדיל ה' את
35 שבט הלוי (מתוך)" וגו'. ישראל קודם לממזר - שזה מיוחס, וזה אינו מיוחס. ממזר קודם לנתן - זה בא מטפה פשרה, וזה בא
36 מטפה פסולה. נתן קודם לגר - זה גדל עמנו בקדושה, וזה לא גדל עמנו בקדושה. גר קודם לעבד משוחרר - זה היה בכלל
37 ארור, וזה לא היה בכלל ארור. "אימתי בזמן שכולן שוין" כו'. מנא הני מילי? אמר רב אחא ברבי חנינא, דאמר קרא: "קרה היא
38 מפנינו", מבהן גדול שונקם לפני ולפנים. תניא, רבי שמעון בר יוחאי אומר: בדין הוא שיקדים עבד משוחרר לגר, שזה גדל עמנו
39 בקדושה, וזה לא גדל עמנו בקדושה, אלא זה היה בכלל ארור, וזה לא היה בכלל ארור. שאלו תלמידיו את רבי אלעזר ברבי
40 צדוק: מפני מה הפל רצין לישא גיורת, ואין הפל רצין לישא משוחררת? אמר להם: זו היתה בכלל ארור, וזו לא היתה בכלל
41 ארור. דבר אחר: זו היתה בחוקת שמור, וזו לא היתה בחוקת שמור. שאלו תלמידיו את רבי אלעזר: מפני מה הפלכב מפור את
42 קונו, וחתול אינו מפור את קונו? אמר להם: ומה האוכל ממה שעכבר אוכל מושפת, האוכל עכבר עצמו על אחת פמה וכמה.
43 שאלו תלמידיו את רבי אליעזר: מפני מה הפל מושלים בעבכרים? מפני שסורן רע. מאי היא? רבא אמר: אפילו גלימי גייצי.

הוריות. פרק שלישי - בהן משיח דף יג עמוד ב - מותר מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רש"י

1 שופתא - ביהר של מרא דעץ הוא גיץ. המניח בליו - מלבושיו. פת פחמין - פת האפר
2 בגחלים. של שויר העיסה - שנשתתהה מלשה. משכח למור של שבעים שנה - שסודר בפיו
3 כל שבעים שנה. משיב - מחזיר את הלמוד שנשתכח הימנו כבר שבעים שנה. וסימנך -
4 לגרסא, שלא תטעה שאם לא תדע אם אחד אומר אחד ולא שנים, ואחד אומר שנים ולא
5 שלש. או שמא אחד אומר שנים ולא שלש.
6 ואחד אומר שלש ולא ארבע, ידא סימן קמיצה.
7 כלומר, בפוף הקמיצה ונשתתהו מאותו אצבעות
8 של יד העומדין לבד שתי אצבעות וזקופין כסדרן
9 מכאן, דהיינו אצבע ואמה מכאן, וורת מכאן,
10 דהיינו שתי אצבעות מכאן ואצבע אחד מכאן.
11 ובכך תראה זכור שאחד אומר אחת ולא שנים,
12 ואחד אומר שנים ולא שלש. גודל לא קא חשיב
13 הזא עם שאר אצבעות, משום דלא קאי חשיב
14 אצבעות. האוכל פת - ופומתינן עצמן כחודא חשיב
15 להו. קשים ללמוד - שהעושה אותן ידא קשה
16 לשמוע. העובר תחת אפסר נפל - כל שכן תחת
17 גמל עצמו כחודא חשיב להו. העובר תחת ריח של
18 נבילה - כלומר ההולך ומריח ריח נבילה. דכל
19 ההולך ומריח הוי עובר תחת אותו ריח, שהריח
20 הולך וקריח. והכא ליכסרין - אותו כף שבחושין
21 את הקודרה קר להו דהי, על שם שמעבידין
22 הוזהמא לצדיקין. ויעל שני צדיק תרגום: על תרין
23 סטרוהין. כל העם עומדין - כל השורות כולן,
24 אפילו זקן מנחה. ועושין לו - שתי שורות בלבד.
25 עושין אותן - לבני חכמים שמומנים אביהם פרנס
26 על הצבור. סניפין - שמושבין אותן בצד הזקנים
27 מפני כבוד אביהם. דרדיין סניפין לזקנים כסניף זה
28 שמעניפין לקורה גדולה, סניף בלעז. אלא
29 לקטנים - דאנוס הוא. אבל יצא לגדולים אינו
30 נכנס ויושב במקומו. דרפשיש הוא, משום דהיה
31 ליה למיבדק נפשיה. כדי שלא יתרחק - ודחויא
32 לפנות ביום צריך שיתרחק מן הדרך, כדי שלא

33 ידו אחרים רואים אותו, כדאמרין במסכת ברכות. אמר רבא ובחי אביהם - הא דעשים
34 סניפין מפני כבוד אביהם. נשנית משנה - הא דתניא לעיל: כשהנשיא נכנס וכו'. נתקן
35 מילתא כי לדידן - כלומר, נעבד ליה כי היכי דעבר הוא לדידן. ואית דגרסי: נתקן מילתא
36 כי ליתנן. כלומר, נתקן מילתא דלהוי לזכור לעולם לדורות אפילו כי אינן בעולם. ואית
37 דאמרין: נתקן מילתא כי ליתנא, לומר לו שלמדנו
38 דבר שאינו יודע ללמוד, ויתבייש. גלי עוקצין -
39 דירושן לן מסכת עוקצין. דלית ליה - שאין סודר
40 לו. פשט - פירש. גרס ותנא - גרס ושנה. אמר -
41 רבן שמעון בן גמליאל: מאי דקמא? דלמא חס
42 ושלום כו'. בטר דאוקים - בטר שסיים. ושדו ליה
43 - לפיתקא בי מדרשא. שאלות דהוה מיפריק
44 מתרין. ומה שלא היה מתרין - כתבו אינהו
45 הפירוקן ושדו בי מדרשא. [ותורה מבחין כו' - או
46 דם יכנסו לבית המדרש, או אנו נצא נצא ונשכח
47 עמיהם. נהי דאחי לך קמרא דאבון - כלומר
48 דאחי לך חשיבותא דאבין דהוית אב בית דין,
49 אבל למתו נשיא מי אחי לך דקא בעית למתו
50 נשיא. קמרא = אבנט מוחה. כדאמרין במסכת
51 שבת בפרק "במה אשה" (נט, ב). מתני ליה רבי
52 לרבי שמעון בריה דאחריס אומרים אילו (לא היה)
53 תמורה לא היה קרב - דנתן במסכת בברכות
54 בפרק בתרא (ס, א). קרא לתשיעי "עשירי",
55 ולעשירי "תשיעי", ולאחד עשר "עשירי" -
56 שלשתן מקדשין. התשיעי נאכל במנוח,
57 והעשירי מעשר, והאחד עשר קרב שלמים
58 ועושהו תמורה. דברי רבי מאיר. אמר לו רבי
59 יתודה: וכי יש תמורה עושה תמורה? ודא קיימא
60 לן דאין תמורה עושה תמורה. כדנתן במסכת
61 תמורה בפרק קמא (ה, ב). "אך כבוד שור קדש הך"
62 וכו' - הן קריבין ואין תמורתן קריבין, ומעשר ליהף
63 עברה בערה מבכור, תביב הכא "כל אשר יעבור
64 תחת השבט" וכתביב דהם בבכור "העברת כל
65 פטר דהם" וגו'.

אמר

23 ארבעים יום, והאוכל פת שלא בשל כל צרכו, והאוכל בשר מזוהמא ליסטרו, והשוטה
24 מאמת הפנים העוברת בבית הקברות, והמסתכל בפני המת; ויש אומרים: אף הקורא פתב ששל גפי הקבר. תנו רבנן: בשהנשיא
25 נכנס, כל העם עומדים, ואין יושבים עד שאומר להם: שבו; בשאב בית דין נכנס, עושים לו שורה אחת מכאן ושורה אחת מכאן
26 עד שישב במקומו; בשחכם נכנס, אחד עומד ואחד יושב עד שישב במקומו. בני חכמים ותלמידי חכמים, בזמן שרבים צריכים
27 להם - מפסיקין על ראשי העם, יצא לצורך - יבסם וישב במקומו. בני תלמידי חכמים שמומנים אביהם פרנס על הצבור, בזמן
28 שיש להם דעת לשמוע - נכנסים ויושבים לפני אביהם ואחוריהם כלפי העם, בזמן שאין להם דעת לשמוע - נכנסים ויושבים לפני
29 אביהם ופניהם כלפי העם. רבי אלעזר בר רבי [צדוק] אומר: אף בבית המשתה עושים אותם סניפין. [אמר מר:] יצא לצורך -
30 נכנס ויושב במקומו. אמר רב פאא: לא אמרו אלא לקטנים, אבל לגדולים לא, הוה ליה למבדק נפשיה מעיקרא, דאמר רב יתודה
31 אמר רב: לעולם ולמד אדם עצמו להשפם ולהעריב, כדי שלא יתרחק. (אמר רבא:) האידנא דחלשא עלמא, אפילו לגדולים נמי.
32 רבי אלעזר בר רבי [צדוק] אומר: אף בבית המשתה עושים אותם סניפים. אמר רבא: בתי אביהם, בפני אביהם. אמר רבי יוחנן:
33 בימי רבן שמעון בן גמליאל נישנית משנה זו, רבן שמעון בן גמליאל - נשיא, רבי מאיר - חכם, רבי נתן - אב בית דין, כי הוה
34 רבן שמעון בן גמליאל הָתָם הוּוּ קִיָּיִם פּוּלִי עֲלֵמָא מַסְמִיָּה, כי הוּוּ עִיָּלִי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי נֶתָן הוּוּ קִיָּיִם פּוּלִי עֲלֵמָא מַסְמִיָּה, אָמַר
35 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: לֹא פָעוּ לְמִיָּהּ הִפְרָא בֵּין דִּילִי לְדִידְהוּ? תַּפְּסִין הָא מַתְּנִיתָא. הֵהוּא יוֹמָא לֹא הוּוּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי נֶתָן הָתָם,
36 לְמַחֵר כִּי אָתוּ, חֻזּוּ דְלֹא קָמוּ מַסְמִיָּהּ דְּרַנְגִּילָא מִלְתָּא, אָמְרִי: מֵאִי הָאִי? אָמְרוּ לָהּ: הֵכִי תַּפְּסִין רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. אָמַר לִיה
37 רַבִּי מֵאִיר לְרַבִּי נֶתָן: אָנָּה חָכֵם וְאַתָּה אֲבִיב דְּלִית לִיה? גִּימָא לִיה: גִּלִּי עוֹקְצִים, דְּלִית לִיה, וְכִיּוֹן דְּלֹא גָמַר, גִּימָא לִיה: "מִי יִמְלֹל גְּבוּרֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תַּהֲלֹתָיו", לְמִי נָאֵה לְמֹלֵל גְּבוּרֹת ה'?" מִי שִׁכְּחֹל לְהִשְׁמִיעַ כָּל תַּהֲלֹתָיו,
38 נַעֲבְרִיהּ, וְהוּוּ אָנָּה אֲבִיב דִּין וְאַתָּה נָשִׂיא. שְׁמַעֲיָנְהּ רַבִּי יַעֲקֹב בֶּן קָרְשִׁי, אָמַר: דְּלֵמָּא חָס וְשָׁלוֹם אֲתֵיָּא מִלְתָּא לִירֵי בִּסְפּוּפָא, אֲזֹל
39 יְתִיב אַחֲרֵי עִילְתִּיהּ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, פֶּשֶׁט, גֵּרָם וְתֵנָּה, גֵּרָם וְתֵנָּה. אָמַר: מֵאִי דְקַמְּפָא? דְּלֵמָּא חָס וְשָׁלוֹם אִיפָּא בִּי מִדְּרָשָׁא
40 מִדִּי! יִהְיֶה דַעֲתִיהּ וְגֵרָסָהּ. לְמַחֵר אָמְרוּ לִיה: יִתִּי מֶרֶז וְנִיתִי בְּעוֹקְצִין, פֶּתַח וְאָמַר. בְּתַר דְּאֹקִים, אָמַר לָהּ: אִי לֹא גִמְרִינָא פְּסִיפִיתִנָּה,
41 פִּקֵּר וְאִפְקִינָהּ מִבִּי מִדְּרָשָׁא. הוּוּ פְתָכִי קוֹשְׁיָתָא [בַּפְתָּקָא] וְשִׁדּוּ הָתָם, דְּהָתוּ מִיפְרִיק מִיפְרִיק, דְּלֹא הוּוּ מִיפְרִיק פְתָכִי פִּירוּקִי וְשִׁדּוּ.
42 אָמַר לָהּ רַבִּי יוֹסִי: תּוֹרָה מִבְּחוּץ וְאִנּוּ מִבְּפָנִים? אָמַר לָהּ רַבִּי [שְׁמַעוֹן בֶּן] גַּמְלִיאֵל: גִּיעִילְיָנְהּ, מִיָּהּ גִּינְקִסְיָנְהּ דְּלֹא גִימָר שְׁמַעֲתָא
43 מִשְׁמִיָּהּ. אִסְיָקוּ לְרַבִּי מֵאִיר - "אַחֲרִים", וְלְרַבִּי נֶתָן - "יֵשׁ אֹמִירִים". אַחֲרֵי לָהּ בְּחִלְמִיָּהּ: זִילוּ פִּיִּסְהוּ [לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל].
44 רַבִּי נֶתָן אֲזֹל, רַבִּי מֵאִיר לֹא אֲזֹל, אָמַר: דְּכִרִי חֻלּוּמוֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין. כִּי אֲזֹל רַבִּי נֶתָן, אָמַר לִיה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: נְהִי
45 דְּאֵהֲנִי לָךְ קִמְרָא דְּאִבּוּד לְמַהֲרִי אֲבִיב דִּין, שְׁוִינִיד גִּמִּי נָשִׂיא?! מַתְּנִי לִיה רַבִּי לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרִיה, אַחֲרִים אֹמִירִים: אִילוּ הָיָה תַּמּוּרָה

1 רב פפא אמר, אפילו שופתא מר' יציי - אפילו בית יד של מעדר
2 והעשוי מעץ הן נושכים.
3 הגמרא מביאה ברייתא המונה דברים המשכחים את הלימוד
4 ודברים המשיבים את הלימוד: תנו רבנן בברייתא, חמשה דברים
5 משכחים את הלימוד, כלומר, העושה אחד מאלו גורם לו הדבר
6 לשכח תלמודו. האוכל ממה שאוכל עכבר - משירי מאכלו של
7 עכבר, וממה שאוכל חתול - ומשירי מאכלו של חתול, והאוכל לב
8 של בנה, והרגיל באכילת ויתם, והשתה מים של שוורי רחיצה -
9 אדם השותה מים שנתרו מן הרחיצה, והרוחץ את גליו כשהן
10 מונחות זו על גבי זו. ויש אומרים שאף המניח את גליו - ובגדיו
11 תחת מראשו - תחת ראשו, בשעת שינתו, משכח תלמודו.
12 חמשה דברים משיבים את הלימוד, כלומר, העושה אחד מאלו
13 גורם לו הדבר להשיב את לימודו שנשכח ממנו. האוכל פת
14 פתחין - פת האפויה על גבי גחלים, וכל שכן אם אוכל את הפתחין
15 - והגחלים עומק, והאוכל ביצה מגולגלת - צלזליה רכה לא מלה,
16 והרגיל באכילת שמן ויין, והרגיל בשתיית יין ובהרחת בשמים,
17 והשתה מים של שוורי עיפה - מים שנתרו מלישת העיסה, ויש
18 אומרים אף הפוחל את אצבעו במלח ואוכל.
19 הגמרא מפרשת את דברי הברייתא: שנינו, שהרגיל באכילת שמן
20 ויין הוא מן הדברים שמשיבים את הלימוד. ודבר זה מסייע ליה -
21 ניתן להביא הימנו ראייה לדברי רבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן, כשם
22 שאכילת היות לימוד לימוד של שבעים שנה, כלומר, הוא משכח
23 אפילו לימוד שהיה סדור בפי האדם במשך שבעים שנה, כך
24 אכילת שמן ויין משיב לימוד של שבעים שנה - מחזיר לאדם אפילו
25 לימוד שנשכח הימנו כבר לפני שבעים שנה.
26 עוד שנינו בברייתא: והרגיל בשתיית יין ובהרחת בשמים, אף הם
27 מן הדברים המשיבים את הלימוד. ודבר זה מסייע ליה - ניתן
28 להביא הימנו ראייה לדברי רבא, דאמר רבא, חמרא וריחני פתחין -
29 יין ובשמים שאנוני פיקח.
30 עוד שנינו בברייתא: והפוחל את אצבעו במלח ואוכל, אף הוא מן
31 הדברים המשיבים את הלימוד. אמר ריש לקיש, ובאחת - דבר זה
32 נאמר באדם הטובל אצבע אחת בלבד במלח ואוכל.
33 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בזה: בתנאי - נחלקו תנאים בענין
34 זה, כמה אצבעות יש לטבול במלח. רבי יהודה אומר, שדבר זה
35 נאמר בטובל אצבע אחת ולא בשתיים, רבי יוחנן אומר, בטובל שתיים
36 - שתי אצבעות במלח, ולא בטובל שלש אצבעות. וסמיקה -
37 והסימן לזכור את מחלוקתה הוא סמיקה. כלומר, אם ברצונך
38 לזכור שאלו מן התנאים סובר: אחת ולא שתיים ומשנהו סובר
39 'שתי ולא שלש', תהא הקמיצה סימן בידך. על ידי שתכפוף את
40 האצבע הנקראת בשם 'קמיצה', ונמצא שנשתיירו שתי אצבעות
41 וזקופות מצד אחד של הקמיצה והאגודל אינו מן המנין, לפי שאינו
42 עומד בשורה אחת עם שאר האצבעות, ואצבע אחת מצידה
43 השני, ובכך יש סימן שאחד מן התנאים סובר 'אחת' והשני 'שתי'.
44 הגמרא מונה עשרה דברים המפריעים ללימוד התורה: עשרה
45 דברים קשים ללימוד, דהיינו שהעושה דברים אלו יקשה עליו
46 לשמוע ולהבין דברי תורה. העובר תחת האפסר - חבל, שבו קשור
47 [הגמל], וכל שכן העובר תחת הגמל [עצמו]. והעובר בין שני גמלים,
48 והעובר בין שתי נשים, והאשה העוברת בין שני אנשים, והעובר
49 מתחת ריח רע של גבילה, שהולך במקום שיש בו ריח רע של
50 גבילה, והעובר תחת הנשר שלא עבר תחתיו מים במשך ארבעים
51 יום, והאוכל פת שלא גשל - לא נאפהו כל צרכו, והאוכל בשר
52 מזהבא לסימרון - מן הכף שבה חוששים את האוכל שבקדירה,
53 והשתה מלאת המים - ותעלה של מים [העוברת בבית הקברות,
54 והמסתכל בפני המת, ויש אומרים שאף הקורא את הכתב שעל גבי
55 הקבר הוא בכלל אלו הדברים שקשים ללימוד].
56 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדיני כבוד החכמים: תנו רבנן
57 בברייתא, כשהנשיא נכנס לבית המדרש, כל העם עומדים מפניו,
58 ואין הם יושבים עד שהוא אומר להם שבו. כשהוא פת דין נכנס,
59 עושים לו שורה אחת מקאן ושורה אחת מקאן, כלומר, אלו

60 שיושבים בשורות הסמוכות למקום שבו עובר אב בית הדין קמים
61 מפניו, ואינם יושבים עד שישב אב בית הדין במקומו. כשהנשיא נכנס
62 לבית המדרש, אחר עומד ואחר יושב, כלומר, אלו שהחכם עובר
63 בתוך ארבע אמותיהם קמים מפניו, וחוזרים ויושבים לאחר שהוא
64 עובר מהם, וכן הלאה, עד שישב החכם במקומו.
65 בני חכמים ותלמידי חכמים, בזמן שרבים צריכים להם, מפסיעין על
66 ראשי העם - רשאי הם להכנס לבית המדרש בשעה שכל העם
67 יושבים, אף על פי שבהם הם נכנסים כאילו פוסעים על ראשי העם.
68 יצא אחד מהם מבית המדרש לצורך - לעשיית צרכיו, וכן יושב
69 במקומו - רשאי הוא לשוב ולהכנס כשהכל יושבים, אף על פי
70 שהוא נראה כמפסיע על ראשם, שהרי אנוס היה ביציאה זו.
71 בני תלמידי חכמים שממונים אביהם - שאביהם ממונה להיות פרחם
72 על הצבור, בזמן שיש להם - לבנים דעת לשמוע ולהבין דברי תורה
73 מאביהם, הרי הם נכנסים ויושבים לפני אביהם - מול פני אביהם,
74 ואחוריהם כלפי העם, ובזמן שאין להם דעת לשמוע ולהבין את דברי
75 אביהם, הרי הם נכנסים ויושבים לפני אביהם - מאחורי גבו של
76 אביהם, ופניהם כלפי העם.
77 רבי אלעזר בר רבי [צדוק] אומר, אף בבית המשתה עושים אותם -
78 את בני החכמים שאבותיהם ממונים פרנסים על הציבור, כניסין -
79 מחברים אותם אל אבותיהם, כלומר, מושיבים אותם לצידם, מפני
80 כבודם של אבותיהם.
81 הגמרא מבארת דינים שונים שנתפרשו בברייתא: [אמר ר'] -
82 הובא לעיל בברייתא, שאם יצא מבית המדרש לצורך - לעשיית
83 צרכיו, רשאי הוא לאחר מכן להיות נכנס ויושב במקומו, אף
84 שהוא נראה כמפסיע על ראשי העם.
85 אמר רב פפא, לא אמרי חכמים דין זה, אלא באופן שיצא לעשיית
86 צרכים קטנים, שאנוס הוא ביציאה זו, אבל אם יצא לעשיית
87 צרכים גדולים, לא - אין הוא רשאי להפסיע על ראשי העם, לפי
88 שפושע הוא ביציאה זו, דהיינו ליה למבדק נפשיה מעיקרא - שהיה
89 לו לבדוק עצמו בתחילת היום אם נצרך הוא לנלקבו. דאמר רב
90 יהודה אמר רב, לעולם ילמד אדם את עצמו להשכים ולהעריב -
91 לבדוק את עצמו אם נצרך לנלקבו בבוקר ובערב, כדי שלא יתרחק
92 - שלא יצטרך לצאת לנלקבו באמצע היום, ואז יהא עליו להתרחק
93 מן הדרך כדי שלא יהיו אחרים רואים אותו.
94 [אמר רבא] והאידנא - בזמן הזה, דחלשא עלמא - שירדה חולשה
95 לעולם, אפילו אם יצא לעשיית צרכים גדולים גמי - גם כן רשאי
96 הוא לשוב ולהכנס, לפי שיתכן שבדק עצמו בבוקר, ואף על פי כן
97 הוצרך שוב לנלקבו באמצע היום.
98 עוד שנינו בברייתא: רבי אלעזר בר רבי [צדוק] אומר, אף בבית
99 המשתה עושים אותם - את בני החכמים שאביהם ממונה פרנס על
100 הציבור, כניסין, דהיינו שמושיבים אותם לצידם.
101 אמר רבא, דין זה לא נאמר אלא בחיי אביהם ובפני אביהם, שאם
102 נמצאים הם יחד עם אבותיהם בבית המשתה יש לכבדם משום
103 כבוד אבותיהם, אבל לאחר מיתת אבותיהם, או אפילו בחייהם
104 שלא בפניהם, אין צריך לכבדם.
105 הגמרא מבארת איתמי נשנית הברייתא שהובאה לעיל: אמר רבי
106 יוחנן, בימי רבן שמעון בן גמליאל נישנית משנה - [ברייתא] זו
107 המחלקת בין כבוד הנשיא לכבוד אב בית דין וחכם. ובאותו הזמן
108 היה רבן שמעון בן גמליאל נשיא, רבי מאיר היה חכם, ורבי נתן היה
109 אב בית דין. כי הוה [צדוק] - כאשר היה נכנס רבן שמעון בן גמליאל
110 היום - לבית המדרש, הוו קיימי בולי עלמא מקמייה - היו הכל
111 קמים מפניו, וכן כי הוו ציילי - כאשר היו נכנסים רבי מאיר ורבי
112 נתן לבית המדרש, הוו קיימי בולי עלמא מקמייהו - היו כולם קמים
113 מפניהם. אמר רבן שמעון בן גמליאל, לא בעו למיתוי היכרא בין דילי
114 לדידהו - האם לא צריך שיהא היכר ביני לביןם, תקין הא מהנייתא
115 - תיקן ברייתא זו, שכאשר הנשיא נכנס קמים הכל, כאשר אב בית
116 דין נכנס קמים שתי השורות הסמוכות, וכאשר החכם נכנס אין
117 קמים אלא אלו היושבים בתוך ארבע אמות. והוא יומא - באותו
118 היום שתיקן רבן שמעון בן גמליאל תקנה זו, לא הוו רבי מאיר ורבי

קודם. שָׁלְחוּ לָהּ – שלחו משם תשובה שסיני עדיף, דאמר בר –
 שכך שנינו בבביתא, הָבֵל צְרִיכִין לְמַרְיָא חָפְיָא – הכל צריכים לבעל
 החטים, דהיינו, כולם צריכים למי שיועד משניות ובריתות, לפי
 שהן יסוד ההלכה, כלומר, שהסיני עדיף מן העוקר הרים,
 ולפיכך, יש למנות את רב יוסף לראש הישיבה. וְאִפְּלוּ הָבֵי – ואף
 על פי כן לא קביל רב יוסף עליה – לא קיבל רב יוסף על עצמו מינוי
 זה, ועל כן מינו את רבה לראש הישיבה. מִלֵּךְ רָבָה עֲשָׂרִין וְתַרְתִּי
 שָׁנִין – שימש רבה כראש ישיבה במשך עשרים ושנים שנה, והדר
 מִלֵּךְ רָבִי יוֹסֵף – ורק לאחר מכן שימש רב יוסף בתפקיד זה. וְכָל שָׁנִי
 דְּמִלֵּךְ רָבָה – ובכל אלו השנים שהיה רבה ראש הישיבה, רב יוסף
 אִפְּלוּ אוֹמְנָא לְבִיתָהּ לֹא חֵלְפָה – רב יוסף לא קרא אפילו לאומן
 (ומקוין דם) לביתה, לפי שלא רצה לנהוג בשורה כלל, אלא
 כשהיה רוצה להקזין דם היה האומן בא לביתו של רבה, ושם היה
 רב יוסף מקזין דם.
 אֲבִי וְרָבָא וְרַבִּי יוֹרְאָה וְרָבָה בְּרַ מִתְנָה, הָיוּ יְהִיבִי – היו יושבים
 ארבעתם יחדיו, וְהָיוּ צְרִיכִי רִישָׁא – והיו צריכים למנות אחד מהם
 לראש על כולם, אך לא היו יודעים את מי מהם למנות. אֲמַרִי –
 אמרו, כֹּל דְּאֲמַר מִלְתָּא וְלֹא מִפְּרִיךְ לְהָיוּ רִישָׁא – כל מי שיאמר דבר
 הלכה ולא יוכלו השומעים להפריכו, הוא יהא ראש לכלם. וְכָל
 דְּבִנְיָהּ אִפְּרִיךְ – דברי ההלכה שאמרו כולם נפרכו, דאֲבִי לֹא
 אִפְּרִיךְ – ורק דבריו של אביי לא הופרכו. חֲזִייתָ רָבָה לְאֲבִי דְּנִבְיָה
 רִישָׁא – ראה רבה שגבה ראשו של אביי וצהלו פניו מאחר שלא
 נפרכו דבריו. אֲמַר לִיה רַבָּה לְאֲבִי, נְחֲמִנִי, פָּתַח וְאִמְרָא – פתח פיך
 ואמור דרשה, לפי שמן השמים פסקו לך גדולה זו.
 הגמרא מביאה ספק נוסף בענין איזה מן החכמים עדיף: אִיבְעִינָא
 לָהּ – נסתפקו בני הישיבה, לגבי רבי יורא ורבה בר רב מיתנה, הי
 מְנִיחֵהוּ עֲדִיף – מי משניהם עדיף. רַבִּי יוֹרְאָה הִיא חֲרִיף וּמִקְשָׁה,
 כלומר, מתוך שהיה חריף ומפולפל היה מקשה ומתנחף, וְרָבָה בְּרַ
 כָּר מִתְנָה הִיא תָּחוּן וּפְסִיק, כלומר, לא היה חריף כל כך, אלא היה
 שוהה ומעיין היטב בסוגיא, ומתוך כך היה מגיע למסקנת הדברים
 לפי ההלכה. מֵאִי – מי מבין שניהם עדיף. תִּיקוּ – תעמוד שאלה זו
 בספק לפי שלא נפשטה.

הדרן עלך בהן משיח וסליקא לה מסכת הוריות

נקראים סמדר.
 "וְתִקַּח לֹא תִבֶּת גִּמְא ותחמרה בחמר וזפת ותשם בה את הילד",
 שואלת הגמרא, מֵאִי שָׂנָא – מדוע הניחתו בגימא, הרי גופו ישתמר
 יותר בשאר עצים חזקים יותר. מתרצת הגמרא, אֲמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר,
 מִיָּבֵן יש להביא ראייה לְצִדִּיקִים שְׂמֻמֹּנִים חֲכִיבִי עֲלֵיהֶן יוֹתֵר מִגִּמְאָה
 – ולכן השתמשה בדבר זול. וְכָל כֵּךְ לָמָּה – מדוע חביב עליהם
 ממונם מגופם, לְפִי שְׂאִין פּוֹשְׁטִין יְדֵיהֶן בְּגִזְלִי. רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ
 נְחֲמִנִי אֲמַר, הטעם שלקחה גומא, לפי שהוא דָּבָר רָךְ, שִׁיכּוֹל
 לְעִמּוּד – להחזיק ממנו אם תיתקל התיבה בְּפָנֵי דָּבָר רָךְ וּבְפָנֵי
 דָּבָר קָשֶׁה, שהרך, כשנתקל באבן חוזר לאחוריו ולא נשבר. ומה
 שכתוב וְתִקַּח בַּחֲמֵר וּזְפָתָהּ, תִּנָּא, טחו את התיבה בַּחֲמֵר
 מְבַפְּנִים, וּזְפָתָהּ מְבַחוּץ ולא מבפנים, כִּי שְׁלֹא יֵרִית אוֹתוֹ צְרִיךְ
 יֵרִית רַע של הזפת.
 וְתִשֵּׁם בָּהּ אֶת הֵילֵד וְתִשֵּׁם בְּסוּף על שפת היאור, מבאר
 הגמרא מהו סוף זה, רַבִּי אֲלֵעָזָר אֲמַר, הִנִּיחָה אוֹתוֹ בֵּים סוּף. רַבִּי
 שְׁמוּאֵל בְּרַ נְחֲמִנִי אֲמַר

לֹא הָיָה קָרֵב – אילו היתה בהמה זו 'תמורה', לא היה ניתן
 להקריבה. אֲמַר לוֹ רַבִּן שמעון בנו, מִי הֵם הַתְנָאִים הָלָלוּ שָׂאת
 מִיִּמְיָהֶם אֲנִי שׁוֹתֵם – מתורגמם אנו למדים, וְאֵת שְׂמֹתָם אֵין אֲנִי
 מְכִידִים. אֲמַר לִיה רַבִּי לְרַבִּין שמעון בנו, אֵלּוּ בְנֵי אָדָם שֶׁבָּקְשׁוּ
 לְעִקּוֹר אֶת קְבוּדָּתָם וְאֵת קְבוּדַּת אֲבִיהֶם, לְפִי שֶׁרָצוּ לִישׁוֹל אֶת
 הַגְדֻלָּה מִזֶּרַע דּוֹד הַמֶּלֶךְ וּלְתִנְהָה לְאֲחָרִים. אֲמַר לִיה רַבִּין שמעון
 בְּנוֹ אֶת הַמֶּקְרָא, וְכֵן אֲהַבְתֶּם וְכֵן שְׁנֵאתֶם וְכֵן קִנְיַתְכֶם בְּכָר אֲבִיכֶם'
 (קהלת טו), כלומר, מאחר ודם כבר מתו אין צריך עוד להענישם
 שלא לומר דבר הלכה בשמם. אֲמַר לִיה רַבִּין שמעון בנו אֶת
 הַמֶּקְרָא (תהלים טו) הָאֱלֹהִים תִּמְוּ תִּרְבּוֹת לְנֶפֶשׁ, כלומר, יש ללמוד
 מַמְקָרָא זֶה שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁכָּבַר תָּם הָאֱלֹהִים מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לִזְכוֹר
 לְנֶפֶשׁ אֶת מַה שֶׁהָחִירָב. אֲמַר לִיה רַבִּין שמעון בנו, הֲגִי מִלִּי הִיכָא
 דְּאֵהֲנִי מְעִשְׂיָהּ – מקרא זה נאמר באופן שהועילו המעשים של
 האויב, אֲבָל רַבִּינִי לֹא אֵהֲנִי מְעִשְׂיָהּ – אלו החכמים לא הועילו
 מְעִשְׂיָהֶם, ולפיכך אין לזכור להם חטא זה לאחר מותם. הָרָא אֲתָנִי
 לִיה – לאחר מכן שב רבי ושנה לבנו באופן אחר, אֲמַר מִשּׁוּם רַבִּי
 מֵאִיר, אִילוּ הָיָה תְּמוּדָה לֹא הָיָה קָרֵב. דהיינו, שקיבל את דבריו,
 והזכיר את שמו של רבי מאיר.
 אֲמַר רַבָּא, אִפְּלוּ רַבִּי דְּעִנְיֹתָנָא הוּא – שעניו הוא, מכל מקום כאן
 לֹא נִהְיָ בְּעִנְיָה יְתִירָה, שְׁהָרִי תִנָּא – שנה לבנו אֲמַר מִשּׁוּם רַבִּי
 מֵאִיר, אֲבָל אֲמַר רַבִּי מֵאִיר לֹא אֲמַר, דהיינו, אף שחזר בו והסכים
 לומר את השמועה משמו של רבי מאיר, מכל מקום עדיין לא
 הִזְכִּיר בְּשֵׁם מִשְׁמָה, אֲלֵא אֲמַר בְּלִשׁוֹן 'אמרנו משמו של רבי
 מאיר'.
 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים איזה מן החכמים עדיף, הבקי או
 החרף: אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, פְּלִיגֵי בָּהּ – נחלקו בענין זה, איזה מן
 החכמים עדיף, חריף או בקי, רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּינִי. חָד אֲמַר
 – אחד מן התנאים סובר ש'סיני' עדיף, כלומר, תלמיד חכם שיועד
 הרבה משניות ובריתות, והן סדורות לו כנתינתן מסיני, עדיף על
 פני חבירו שהוא חריף ומפולפל ממנו אך אינו בקי כמאור. וְחָד אֲמַר
 – ואחד מן התנאים סובר ש'עוקר הרים' עדיף, כלומר תלמיד חכם
 שהוא חריף ומפולפל עד שהוא כעוקר הרים וטוחנו זה בזה, עדיף
 על פני חבירו שהוא בקי ממנו אך אינו חריף ומפולפל כמותו.
 מספרת הגמרא: רַבִּי יוֹסֵף הִיא 'סיני' – בקי ביותר, ואילו רַבָּה הִיא
 'עוקר הרים' – חריף ומפולפל. ונסתפקו את מי מהם למנות לראש
 הישיבה. שָׁלְחוּ לְתַנּוּן – שלחו לארץ ישראל ושאלו אִיזָה מִקָּהם

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' א

מְעִיפָא – שלושה חודשים לפני שהחזירה פעם שניה. נמצא
 שילדה בסוף הששה חודשים מהליקוחין השניים, ולכן יכלה להצפינו
 עוד שלשה חודשים לפי שלא חשדו בה שתלד עד שיעברו תשעה
 חודשים מנישואיה. שואלת הגמרא על מה שנאמר 'וְלֹא יִכְלָה עוֹד
 הַצִּפְנִינוּ', אֲמַר, הרי כמו שהצפינה אותו שלשה חודשים תַּצְפִּינָהּ
 וְתִזְוִיל – תמשיך להצפינו. ומישבת, אֲלֵא – הטעם שלא יכלה
 להצפינו, לפי שְׁכָל הִיכָא דְּהָיוּ שְׂמַעִי מְצָרָא דְּמִתְלִיד יְנוּקָא –
 כשהיו המצרים שומעים שנולד תינוק לישראל, היו מגלים את
 התינוק על ידי שְׂמַעִי יְנוּקָא הָתָּם – היו מביאים לשם תינוק אחר,
 כִּי הִיכָא דְּלִישְׁמַעִינָהּ וּמַעִי (בְּהִרְיוֹהָ) – כדי שהתינוק של ישראל
 ישמע אותו ויבכו, ולכן לא יכלה להצפינו עוד את משה מחשש
 שיגלוהו כך. וכמו דְּכִתְבִיב 'וְאֵחָיו לָנוּ שׁוֹעֲלִים שׁוֹעֲלִים קָמְנִים
 בְּהַבִּיטִים כְּרִמִּים וְגו', כלומר, בת קול אומרת למי הים בשעה
 שהענינים המצרים לתוכם, תטביעו את השועלים – דהיינו התינוקות
 המצרים, שהם היו מחבלים את הכרמים בעוד כרמנו סמדר – שעל
 ידם היו מגלים את התינוקות של ישראל, שבעוד שהם קטנים ורכים

הוריות. פרק שלישי - בהן משיח דף יד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רש"י

אמר ליה האויב תמו חרבות לצנח - דמשמשה אף על פי שכבר מתו - חרבות לצנח, ואין יפה להזכירם. אפילו רבי - דענין הוה, הכא לא נהוג ענותנותא יתירא. דאמר משום רבי מאיר, ולא רצה לומר בהדיא: אמר רבי מאיר. סיני עדיף - מי ששנה משנה ובריייתא סדורין לו בנתינת מדר סיני. וחד אמר עוקר הרים - דחריף ומפולפל בתורה, אף על פי שאין משנה ובריייתא סדורין לו כל כך. רב יוסף - קרו ליה "סיני" לפי שהיו משניות ובריייתות סדורות לו בנתינת מדר סיני, אבל לא היה מפולפל כרבה. הכל צריבין למרי חסאי - כלומר: רב יוסף הוא מרי חסאי, שמשנה ובריייתא סדורין לו מפי השמועה בנתינת מדר סיני. דמשנה ובריייתא אבודן דהלכתא. אופנא לביתיה לא קרא - שלא רצה לנהוג שררה בעצמו כל אותן השנים שמלך רבה, אפילו בהאי שררותא, שלא רצה להביא שום אומן

בתוך ביתו. אלא כשהוא רוצה להקין דם היה האומן על לביתיה דרבה, ושם היה מקין. ואית דגרסי: שלא רצה לנהוג שררות בעצמו כל אותן שנים שמלך רבה. כלומר, שלא היה לו פנאי להקין עצמו, אלא היה עוסק כל שעה בתורה לפני רבה. חזייה לאבבי דגבה רישיה - כלומר, ראה לו הרמת ראש. נחמני פתח - ואמור דרשא, דמשמיה פסקו ליה רבותא. אבבי קרו ליה נחמני. (ויאכא דאמרי דבלשון גנאי קרי ליה נחמני, כלומר: עדיין אתה תלמידו של רב נחמן). חריף ומקשה - מתוך פלפול יתירא דהוה ליה הוה מקשה ומתיר, אבל רבה בר מתנה לא הוה חריף כל כך אלא מתוך שהוא שוחה ומענין יפה יפה מסיק אליבא דהלכתא.

הדרן עלך בהן משיח וסליקא לה מסכת הוריות

הוא, הנא "אמרו משום רבי מאיר", "אמר רבי מאיר" לא אמר. אמר רבי יוחנן: פליגו בה רבן שמעון בן גמליאל ורבנן, חד אמר: סיני עדיף, וחד אמר: עוקר הרים עדיף. רב יוסף סיני, רבה עוקר הרים, שלחו ליה: איזה מהם קודם? שלחו ליה: סיני עדיף, דאמר מר: הכל צריבין למרי חסאי. ואפילו הכי לא קביל רב יוסף עליה. מלך רבה עשרין ותרתין שנים, וחדר מלך רב יוסף. וכל שני דמלך רבה, רב יוסף אפילו אופנא לביתיה לא חליף. אבבי ורבא ורבי זירא ורבה בר מתנה הוו יתבי והוו צריכי רישא, אמרי: כל דאמר מלכתא ולא מפריד להו רישא. דכולהו איפריד, דאבבי לא איפריד. חזייה רבה לאבבי דגבה רישא, אמר ליה: נחמני, פתח ואימא. איבעיא ליה: רבי זירא ורבה בר רב מתנה הי מנייהו עדיף? רבי זירא חריף ומקשה, ורבה בר רב מתנה מתון ומסיק, מאי? תיקו.

הדרן עלך בהן משיח וסליקא לה מסכת הוריות

המשך מעמוד רלט

ש'ל סופה תהתוב מדבר, כלומר, שאין הכהן הגדול רשאי לפרוע את ראשה של אשה סוטה, וכן אינו רשאי לפרוע את בגדיה, אלא כהן הדיט יעשה זאת, אך לא היינו יודעים מכך שאסור הוא לפרוע את ראשו ולפרוע את בגדיו על מת, תלמוד לומר 'את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרע', ללמד שאינו בפרעיה ופרעיה כל עיקר - שאין נוהג בכהן הגדול דין פריעה ופרימה כלל, אלו דברי רבי יהודה. רבי ישמעאל אומר, אינו פורס כדרך ששכני אדם פורסין - אינו קורע בגדיו על מת כדרך שקורעים שאר אנשים, אלא הוא קורע את בגדו מלמטה ואילו הכהן הדיט קורע מלמעלה. מבואר מדברי הבריייתא, שלשיטת רבי יהודה אין הכהן הגדול קורע את בגדיו כלל, וכיצד יתכן ששמואל מפרש את המשנה שלשיטת רבי יהודה, הרי משנתנו סוברת שהכהן הגדול קורע מלמטה. מתרצת הגמרא: שמואל סבר לה כרבי יהודה פחדא ופליג עליה פחדא - שמואל סובר כשיטת רבי יהודה בענין אחד, ונחלק עליו בענין אחד. דהיינו, הוא סובר כמותו בזה שאין אדם יוצא בקריעת החלק העליון של הבגד בלא לקרוע את שפת הבגד עצמה, ולפיכך הוא סובר שרשאי הכהן הגדול לקרוע באופן כזה ואינו עובר על דברי הכתוב 'בגדיו לא יפרע', אך הוא חולק עליו במה שהוא סובר שאין כהן גדול קורע כלל, ובזה סובר שמואל כשיטת רבי ישמעאל שכהן גדול קורע מלמטה וההדיט מלמעלה.

משנה

משנה זו עוסקת בדיני קדימה. תחילה מפרשת המשנה כללים בדיני קדימה: כל דבר התדיר [מצינו] יותר מתכבדו הרי הוא קודם את תכבדו. וכן כל דבר המקודש יותר מתכבדו הרי הוא קודם את תכבדו.

עתה מפרשת המשנה אופן מסוים בדיני קדימה: אם פר של הכהן המשיח ופר העדה - פר העלם דבר של ציבור, עומדים שניהם להקרב, הדין הוא שפר של הכהן המשיח קודם לפר העדה בכל מעשיו - בכל מעשי הקרבות.

גמרא

הגמרא מבררת מניין לומדים ש'כל התדיר מחבירו קודם את חבירו': מנא הני מילי - מהיכן לומדים שהתדיר קודם. אמר אבבי, יש ללמוד דין זה ממה דאמר קרא (במדבר כח כג) 'מלכד עולת הבקר אשר לעולת התמיד', דהיינו, שיש להוסיף במועדים עוד קרבן חוץ מקרבן התמיד הקרב בבוקר. (למה לי) ולכאורה יש להקשות, מפרך פתחי - מאחר שנאמר 'מלכד עולת הבקר' יודעים אנו שהיא עולת התמיד, ואם כן, 'אשר לעולת התמיד' למה לי - מדוע הוצרך הכתוב להוסיף תיבות אלו. אלא בהכרח צריך לומר דהכי קאמר רחמנא - שכן היא כונת הכתוב, ללמדנו דכל דתדירה קדמה - שכל דבר התדיר מחבירו קודם, ולפיכך קודמת עולת הבוקר לכל הקרבנות, מפני שהיא עולת התמיד התדירה יותר משאר קרבנות. שנינו במשנה: וכל המקודש מתכבדו הוא קודם את תכבדו. מבררת הגמרא: מנא הני מילי - מניין שהמקודש קודם. מבארת הגמרא: יש ללמוד זאת מדתנא דבי רבי ישמעאל, נאמר בכתוב העוסק בכהנים (ויקרא כא ח) 'וקדשתו', ויש ללמוד ממקרא זה שחייבים להקדים את הכהן לכל דבר ששקדושהו, כגון לפתוח ראשון - לקרוא ראשון בתורה, ולקבץ ראשון - להיות ראשון לזימון, וכן ליטול מנה יפה ראשון, דהיינו אם כהן חולק איזה דבר עם ישראל, אי לאחר שחלקו לשני חלקים שרים צריך הישראל לומר לכהן טול אתה תחילה איזה חלק שתצעה. ומכאן יש ללמוד שבכל מקום המקודש מחבירו קודם הוא לו.

במקרא 'תורה אחת יהיה לכם', **הא חלק** – אבל אם לא היה ⁶²
הכתוב מקישם זה לזה, **הוה אמינא** – הייתי אומר שנתחילוק ⁶³
בקרבתותיהם, ויביאו המרובים קרבן חדש, שלא מצינו כמותו ⁶⁴
בשאר קרבנות. ויש להקשות על כך, **מאי נייתי** – איזה קרבן יביאו ⁶⁵
שלא מצינו כמותו במקום אחר, **נייתי פר** – אם נאמר שיביאו פר, ⁶⁶
כבר מצינו קרבן כזה, שהרי **צבור בשאר מצות** הוא דמייתו – אם ⁶⁷
עברו הציבור על אחת מן המצוות שבתורה על פי הוראת בית דין, ⁶⁸
הם מביאים פר לחטאת, ונמצא, שאין קרבנם של המרובים ⁶⁹
העובדים עבודה זרה חלוק מהם. ואם נאמר דמייתו – שיביאו פר ⁷⁰
לעולה ופעיר לחטאת, גם קרבן כזה כבר מצינו במקום אחר, שהרי ⁷¹
צבור בעבודת בוקבים הוא דמייתו – אם עברו הציבור על איסור ⁷²
עבודה זרה על פי הוראת בית דין, הם מביאים קרבנות אלו. ואם ⁷³
נאמר דמייתו – שיביאו המרובים העובדים עבודה זרה בשוגג ⁷⁴
עזים קרבנם, הרי נשיא **בשאר מצות** הוא דמייתו – המלך מביא ⁷⁵
קרבן זה על שגגותיו. ואלא נאמר דמייתו – שיביאו שפעה, ⁷⁶
נמי היינו קרבנו – זה הוא קרבן חטאת של יחיד. ⁷⁷
מתרצת הגמרא: (**אלמא לא**) **איצטריך** – הוצרך הכתוב להשיענו ⁷⁸
שאין קרבן המרובים חלוק מקרבנות אחרים, משום ד**קלא דעתך** ⁷⁹
אמינא – סבורים היינו לומר, ש**צבור** העובדים עבודה זרה בשוגג ⁸⁰
דמייתו – מביאים פר לעולה ופעיר לחטאת, הני – אלו הרבים ⁸¹
העובדים עבודה זרה נייתי **איפכא** – יביאו להיפר, **פר לחטאת** ⁸²
ושפיר לעולה, ונמצא שחלוק קרבנם משאר קרבנות שבתורה. ⁸³
נמי – באופן נוסף היה מקום לומר, שאכן צריך היה שיביאו ⁸⁴
המרובים קרבן החלוק מקרבנות אחרים, **ואין לו תקנה** – אך מכיון ⁸⁵
שאין קרבן כזה לא תהיה להם תקנה בקרבן. **קא משמע לן** – על ⁸⁶
כן הוצרך הכתוב להקיש מרובים ליחידים, להשיענו שאין ⁸⁷
קרבנם שונה זה מזה. ⁸⁸
הגמרא מבררת מנין יודעים שמקראות אלו עוסקים בעובדי ⁸⁹
עבודה זרה: מבואר מדברי הבריייתא, ד**בול עלא מיהת** – שעל ⁹⁰
כל פנים לדעת הכל כי **כתיבי הני קראי** – כשנכתבו מקראות אלו ⁹¹
(במדבר טו כב-לא), **בעבודת בוקבים** הוא דכתיבי – לגבי איסור עבודת ⁹²
כוכבים הם נכתבו. מבררת הגמרא: **מאי משמע** – כיצד משמע ⁹³
שהמקראות עוסקים באיסור עבודת כוכבים. מבארת הגמרא: **אמר** ⁹⁴
רבא, ואי תימא – ויש אומרים שאמר זאת רבי **יהושע בן לוי**, **ואמר** ⁹⁵
לה כרי – ויש אומרים שמועז זה נאמרה בלא שם החכם ⁹⁶
שאמרה, **אמר קרא** (במדבר טו כב) **וכי תשנו ולא תעשו את כל המצות** ⁹⁷
האלה, איזו היא מצוה שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה, הני ⁹⁸
אומר זו עבודת בוקבים, שכל המודה בה הרי הוא ככופר בכל ⁹⁹
התורה כולה. ¹⁰⁰
רבי רבי תנא – בישיבתו של רבי ביארו באופן אחר מנין יודעים ¹⁰¹
שמקראות אלו עוסקים בעבודה זרה. והוא משום שמצינו ¹⁰²
לכאורה סתירה בין הפסוקים. בפסוק אחד **אמר קרא** (שם) **אשר** ¹⁰³
דבר ה' אל משה, ומשמע מכך ששמעו ישראל מפי ה' כשידבר אל ¹⁰⁴
משה, וכתבי בפסוק שלאחריו **אשר צוה ה' אליכם כיד משה**, ¹⁰⁵
ומשמע מכך ששמעו את הציווי מפי משה ולא מפי של ¹⁰⁶
הקדוש ברוך הוא. ולפיכך צריך לומר שמקראות אלו עוסקות ¹⁰⁷
באיסור עבודה זרה, שהרי **איזו היא מצוה שהיא דריבויי של** ¹⁰⁸
הקדוש ברוך הוא וצוה על ידי משה, כלומר, היכן מצינו מצוה שגם ¹⁰⁹
שמעוה ישראל מפי של הקדוש ברוך הוא וגם שמעוה מפי של ¹¹⁰
משה. **הוי אומר זו עבודת בוקבים**, **דתנא רבי ישמעאל**, **אנכי ולא** ¹¹¹
יהיה לה' משה **הנבזרה שמענום** – שתי הדיברות הראשונות ¹¹²
ה' אלהיך אשר הוצאתיך מצרים, **לא יהיה לה' אלהים** ¹¹³
אחרים על פני (שמות כ ב-ג), מפי של הקדוש ברוך הוא בעצמו ¹¹⁴
שמענו אותם, ובוה מתקיימים דברי המקרא **אשר דבר ה'**, ¹¹⁵
שמענו בני ישראל את דבר ה', ואילו המקרא **אשר צוה ה'** ¹¹⁶
אליכם ביד משה מתקיים בכמה פרשיות אחרות שבתורה, ¹¹⁷
שנצטוו בהם ישראל על ידי משה שלא להתחוות לעבודה זרה, ¹¹⁸
ולא שמעוה מפי הקדוש ברוך הוא בעצמו. ¹¹⁹
רבי רבי ישמעאל תנא – בישיבתו של רבי ישמעאל ביארו באופן ¹²⁰
אחר מנין יודעים שמקראות אלו עוסקים בענייני עבודה זרה, ¹²¹

ונכתבה האות וי"ר תיבת ו'אם' לומדים מכך שכונת הכתוב ¹
לחבר המקראות זה לזה, **וילמד המקרא התחתון העוסק בדין ²
היחיד והנשיא והמשיח, מן המקרא העליון העוסק בדין הציבור, ³
כשם שהציבור אינם מביאים קרבן בעבודה זרה אלא בדבר ⁴
שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אף היחיד והנשיא והמשיח דינם כן. ⁵
הגמרא מוקשה על כל הדרשות שנתבאר עד עתה: **הניחא** – ⁶
דרשות אלו שנתבארו עד עתה מבוארות יפה **למאן דמפיק** ⁷
ומוציא **לה לעליה** **לגזירה שנה בראמון** – לדעת הסובר ⁸
שלומדים בגזירה שוה את תיבת 'עליה' שנאמרה לגבי חטאת ⁹
הציבור, מתיבת 'עליה' שנאמרה לגבי איסור אחרת אשה, וכפי ¹⁰
שנתבאר. **אלא לרבנן** במסכת יבמות (א) **דמפיק לה לעליה לעריות** ¹¹
וצרות – הדרושים את תיבת 'עליה' שנאמרה לגבי אחרת אשה ¹²
לגזירה שוה אחרת, ללמוד הימנה שאסור לאדם לייבם אשה ¹³
שהיא אסורה לו באיסור ערוה, וכן אסור לייבם את צרותיה, ואם ¹⁴
כן, דין זה שאין בית דין חייבים קרבן אלא בדבר שזדונו כרת ¹⁵
ושגגתו חטאת **מנא להו** – מנין הם יודעים זאת. ¹⁶
מתרצת הגמרא: **נפקא להו** – הם לומדים דין זה, **דמפיק לה** – ¹⁷
ממה ששנה רבי **יהושע בן לוי לגזירה** – לבנו. נאמר (במדבר טו כט-ל) ¹⁸
ותורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה, והנפש אשר תעשה ביד רמה ¹⁹
וגו' את ה' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמו, במקרא זה ²⁰
הנקשה בל' התורה כולה, לענין קרבנות, לעבודת בוקבים, שכן ²¹
תורה אחת היינו כל התורה, ואילו **והנפש אשר תעשה ביד רמה** ²²
היינו עובד עבודת כוכבים, ומעתה יש ללמוד דינם של אלו מאלו, ²³
מה – כשם שמצינו לגבי **עבודת בוקבים שחייבין על דונו כרת ועל** ²⁴
שגגתו חטאת, שהרי נאמר בזה (שם טו לא) **הכרת תכרת הנפש ההוא** ²⁵
עונה בה, אף כאן – בכל התורה, אין מביאים קרבן אלא בדבר ²⁶
שחייבין על דונו כרת ועל שגגתו חטאת. ²⁷
מבררת הגמרא: **אשכחן** – מצינו ללמוד מדרשה זו לגבי יחיד נשיא ²⁸
וכן משה, שהרי נאמר באותה פרשה (שם טו כז) **ואם נפש אחת** ²⁹
תחטא בשגגה, ויחיד נשיא ומשיח כולם בכלל **נפש אחת** הן, ³⁰
וכמו כן יודעים אנו דין זה בין **עבודת בוקבים ובין בשאר מצות**, ³¹
שכן הוקשה כל התורה לעבודת כוכבים. אבל **צבור מנלן** – מהדין ³²
לומדים שאף הציבור אינם חייבים קרבן אלא בדבר שזדונו כרת ³³
ושגגתו חטאת. מבארת הגמרא: **יליף עליון מתחתון** – לומדים את ³⁴
הפרשה העליונה העוסקת בקרבן ציבור של עבודת כוכבים, מן ³⁵
הפרשה התחתונה העוסקת בקרבן יחיד של עבודת כוכבים, כשם ³⁶
שהיחיד אינו חייב קרבן אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ³⁷
בין בעבודת כוכבים ובין בשאר מצוות, אף הציבור דינם כן. ³⁸
הגמרא שבה לברר את שיטת רבי הלומד גזירה שוה 'עליה עליה' ³⁹
מאחרת אשה לענין שאין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו ⁴⁰
חטאת. מבררת הגמרא: **ורבי, הא** – דרשה זו דרבי **יהושע בן לוי**, ⁴¹
המקיש את כל התורה לעבודת כוכבים, **מאי עביד לה** – מה יעשה ⁴²
עמו, הרי אין הוא לומד משם לענין דבר שזדונו כרת ושגגתו ⁴³
חטאת. ⁴⁴
מבארת הגמרא: **מפיק לה** – מוציא הוא דרשה זו **לכתיבא** – למה ⁴⁵
ששינוי בבריייתא, **לפי שמצינו שחלק הכתוב בין רבים העובדים ⁴⁶
עבודה זרה במזיד, דהיינו אנשי עיר הנדחת, ליחידים העובדים ⁴⁷
עבודה זרה במזיד, שהרבים מיתתם על ידי בית דין בסתירה, ומומזן ⁴⁸
אבד – ושורפים את כל ממונם, ואילו **יחידים** מיתתם על ידי בית ⁴⁹
דין בסתירה, ומומזן **פלט** – אינו אובד יחד עמו. **יכול נחלוק ⁵⁰
בקרבנותיהם – שמא נאמר שיש לחלק אף בין קרבנם של אנשי עיר ⁵¹
אחת העובדים עבודה זרה בשוגג, שלא ידא דומה לשום קרבן ⁵²
בעולם, לא לקרבנם של יחידים ולא לקרבנם של ציבור. **תלמוד ⁵³
לומר – לכך הוצרך הכתוב לומר **ותורה אחת יהיה וגו' לכם לעשה** ⁵⁴
בשגגה, ובמקרא זה הוקשו מרובים העובדים עבודה זרה בשוגג ⁵⁵
ליחידים, כשם שהיחידים מביאים שעירת עזים לקרבנם, אף ⁵⁶
המרובים דינם כן. ⁵⁷
הגמרא מקשה על בריייתא זו: **מתקפה לה** **והקשהו רב חלקיה** ⁵⁸
מגדרינא. מבואר מדברי הבריייתא, **דמקמא** – שטעם הדבר שאין ⁵⁹
אנו מחלקים בין קרבנם של יחידים העובדים עבודה זרה בשוגג ⁶⁰
למרובים, משום **דלא חלק בזה הכתוב**, אלא הקישם זה לזה ⁶¹********

יהודה, וְיִמְרֵי בן סלוא וְיָנָה עם כזבי בת צור המדינית. תָּמַר זָנְתָּה
ונתכוננה לשם מצוה, ולפיכך יָצְאוּ מִמֶּנָּה מַלְכִים וְנָבִיאִים, ואלו
יִמְרֵי וְיָנָה ונתכוין לשם עבירה, ולפיכך נִפְּלוּ בעוונו כָּמָּה רַבְבוֹת
נפשות מִיִּשְׂרָאֵל במגפיה.
הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין אדם העובר עבירה אך מכיון
לשם מצוה: אָמַר רַב נְחֻמִּין בַּר יִצְחָק, גְּדוּלָּה הִיא עֲבִירָה הַנְּעִשִׂית
לְשִׁמָּה – לשם מצוה, יותר מִמִּצְוָה הַנְּעִשִׂית שְׁלֵלָה לְשִׁמָּה – שלא
לכוונת המצוה. ומנין יש ללמוד זאת, מיעל אשת חבר הקניני,
שנבעלה לסיסרא לשם מצוה, כדי להתיש את כוחו שתוכל
להורגו, ומצינו שהכתוב משבחה על כך, שְׁנֵאמַר (שופטים ה כד) 'תִּבְרַךְ
מִנְּשִׁים יַעַל אִשְׁתְּ חֹבֵר הַקִּינִי, מִנְּשִׁים כָּאֵלֶּה תִּבְרַךְ, מֵאֵן נִינְיָה – מי הן
אלו נְשִׁים כָּאֵלֶּה, הן שָׂרָה רַבֶּקָּה רָחֵל וְלֵאָה, שִׁבְחוּן נֹכַח לִשְׁוֹן
'אֵחָל', ומבואר אם כן שהכתוב משבח את יעל שעשתה עבירה
במה שנבעלה לרשע אך כוונתה היתה לשם מצוה, יותר משרה
רבקה רחל וְלֵאָה, שעשו מצוה במה שנבעלו לבעליהן אך כוונתן
היתה אף להנאת עצמן.
מאחר ונטקס רב נחמן בר יצחק שגדולה עבירה לשמה ממצוה שלא
לשמה, משמע שעשית מצוה שלא לשמה גרועה היא. ועל כן
מקשה הגמרא: אֵינִי – האם כך הוא הדבר, והאִמֵּר רַב יְהוּדָה אָמַר
רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת אֲפִילוּ אִם עוֹסֵק בָּהֶן שְׁלֵלָה
לְשִׁמָּה, לפי שִׁמְתוֹךְ שְׁעוֹסֵק בָּהֶן מִתְחִילֶתן שְׁלֵלָה לְשִׁמָּה כֹּא לְעוֹסֵק
בָּהֶן אֵף לְשִׁמָּה, ונמצא שהעסק בתורה ובמצוות שלא לשמה מעלה
יש בו, ומדוע העובר עבירה לשמה גדול מן העושה מצוה שלא
לשמה.
ומחמת קושיא זו חזרת בה הגמרא ממה שאמרה שעבירה שלא
לשמה גדולה יותר ממצוה לשמה, ואומרת אִמֵּר – אלא אמור
באופן אחר, גדולה עשיית עבירה לשמה, לשם מצוה, כְּעִשִׂית
מִצְוָה שְׁלֵלָה לְשִׁמָּה של המצוה.
הגמרא ממשיכה לעסוק במעשה של יעל וסיסרא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
שָׁבַע בְּעִילּוֹת בָּעַל אוֹתוֹ רָשָׁע ו-סיסרא את יעל בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, ויש
ללמוד זאת ממה שְׁנֵאמַר (שופטים ה כב) 'בֵּין רִגְלֶיהָ כָּרַע נָפֶל שָׁכָב וְגו'
בֵּין רִגְלֶיהָ כָּרַע נָפֶל, בְּאֶשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפֶל שְׂדוּד'. ומאחר ונזכרו
במקרא זה התיבות 'כרע', 'נפל', 'שכב' שבע פעמים, יש ללמוד
שבעל שבע בעילות.
מקשה הגמרא: מדוע הכתוב משבח כל כך את יעל על שעשתה
עבירה לשם שמים, וְהָאֵל קָא מִיתְּהַנֵּי מַעֲבִירָה – הרי היא נהנתה
מבעילותיו של אותו רשע.
מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָי, אֲפִילוּ
מוֹכְתִים שָׁל רָשָׁעִים דָּרָה הֵיא אֲצֵל צִדִּיקִים, כלומר, אפילו כשהרשע
עושה איזו טובה או הנאה לצדיק, רעה היא בשביל הצדיק ואינו
נזהר מכך כלל, ונמצא שאף יעל לא נהנתה מן העבירה, ועל כן
משבחה הכתוב.
הגמרא שבה לעסוק במימרא של רב: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת אֲפִילוּ אִם הוּא עוֹסֵק
בָּהֶן עֲתָה שְׁלֵלָה לְשִׁמָּה, לפי שִׁמְתוֹךְ שְׁעוֹסֵק בָּהֶן מִתְחִילָה שְׁלֵלָה
לְשִׁמָּה, סוף דבר כֹּא לְעוֹסֵק בָּהֶן לְשִׁמָּה. ויש ללמוד זאת מבלק
בן צפור מלך מואב, שִׁבְשֹׁבֵר אֲרֻבִּים וְשִׁנִּים קִרְבָּנוֹת שִׁחֲרִיב
בְּלֶךְ הָרָשָׁע כאשר שכר את בלעם לקלל את ישראל, וְכָה
יִצְחָקָה מִסְּנוּ רות המואביה. ומנין אנו יודעים שהיתה מורע
של בלק, דָּאֵמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, רות המואביה היתה כֹּה
כְּנֻ שָׁל עֲגִלּוֹן מֶלֶךְ מוּאָב, שהוּא הִיא כְּנֻ שָׁל בְּלָק מֶלֶךְ
מוּאָב.
הגמרא שבה לעסוק במעשה בנותיו של לוט: אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַר
אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִנֵּן יֵשׁ לְלַמּוֹד שְׁאֵין תְּקוּדָה בְּרוּךְ הוּא מִקְּשָׁה
ו-מוֹנֵעַ) שכר מכל בריה, על כל מעשה טוב שנעשה, וְאֲפִילוּ שִׁבְר
שִׁחָה נָאָה – דיבור בלשון נקיה. והוא מבאר שיש ללמוד זאת
מִקְּשָׁה – ממעשה בנות לוט, וְאִילוּ הֵבֵת הַבְּכִירָה דְּרִינְיָה – שקראה
לכנה הנולד לה מאביה מוּאָב, דהיינו שגילתה בשמו שגולד
מאביה ולא כיסתה הדבר, לפיכך אָמַר לִיהָ רַחֲמָנָא – אמר לו
הקדוש ברוך הוא לְמִשָּׁה כאשר ציווה על בני ישראל שלא ילחמו
במואב, 'אֵל תִּצֵּר אֶת מוּאָב וְאֵל תִּתְּנֶה כֶּם מִלְחָמָה' (דברים ט), ויש
לדייק מדברי הכתוב, שִׁמְלִיחָה

להפדר מאברהם וחיפש לו מקום לשבת בו וְיִשָּׂא לוֹט אֶת עֵינָיו
וְיָרָא אֶת כָּל כְּפַר הַיִּרְדֵּן כִּי כָּלָה מִשְׁקָה' (בראשית יג י), ויש לדרוש
מקרא זה לענין דבר ערוה, לפי שמצינו את התיבות שבמקרא זה
נוכחות במקראות אחרים לענין ערוה. את הלשון 'וְיִשָּׂא לוֹט'
מצינו לגבי אשת פוטיפר, שנאמר בה (שם לו ט) 'וְיִשָּׂא אִשְׁתּוֹ אֲדָנָיו
אֶת עֵינָיָה', וכוונתה היתה לחטוא עם יוסף בדבר ערוה. את
הלשון 'אֶת עֵינָיו' מצינו לגבי שמשון, שחפץ היה לישא אשה
מבנות פלשתים, שנאמר (שופטים יד א) 'וְיִאמָר שְׁמִשׁוֹן [וְגו'] אוֹתָהּ
קָה לִי כִּי הִיא יִשָּׂה בְּעֵינִי, את הלשון 'וְיָרָא' שנאמרה לגבי לוט,
מצינו אצל שכם בן חמור שנטל את דינה בעל כרחו, שנאמר
(בראשית לו ד) 'וְיָרָא אוֹתָהּ שָׁכֶם בֶּן חָמוֹר'. את הלשון 'אֶת כָּל כְּפַר
הַיִּרְדֵּן' מצינו לגבי אשה זונה, שנאמר (משלי יב כ) 'כִּי כְּעַר אִשָּׁה זוֹנָה
עַד כְּפַר לָהֶם', ואת הלשון 'כִּי כָלָה מִשְׁקָה' שנאמרה בלוט, מצינו
לענין דבר ערוה, שנאמר (דחשע ב ז) 'כִּי זָנְתָה אִמָּם הַבִּישָׁה הוֹרָתָם
כִּי אִמָּרָה אֵלֶּהָ אַחֲרֵי מֵאָהֶי נִתְּנָה לָהֶם וּמִימִי צִמְרִי וּפִשְׁתִּי שָׁמְנִי
וְשִׁקּוּי'.
ומאחר ומצינו שכל המקרא העוסק בלוט מרמז על דבר ערוה,
בהכרח צריך לומר שכל היתה כוונתו במעשה זה שבה על בנותיו,
ולפיכך יש לקרוא עליו את המקרא 'ופושעים יכשלו בם'.
מקשה הגמרא: וְהָאֵל מִינֵם אֲנִים – והרי אנוס היה במעשה זה,
שהשקוהו בנותיו יין עד שנשתכר ולא ידע מה הוא עושה, כמאמר
הכתוב (בראשית יט לג) 'וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ וּבְקוֹמָהּ, ומדוע מכנים
אותו 'פושע'.
מתרצת הגמרא: תָּנָא מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי בַר רַבִּי חֲנִינִי, לָמָּה
נִקְרָא – מדוע יש נקודה על האות וי"ו שְׁכִיתִיב 'ובקומה', שֵׁל
בְּכִירָה – שנאמרה לגבי הבת הגדולה, לִזְמִירָה, שִׁבְשֹׁבֵר
עמו אכן לא יָדַע לוֹט ממעשיה, שהרי שיכור היה, אֲבָל
בְּקוֹמָה יָדַע והרגיש במעשה שהיה, ועל כן לא היה אנוס
בדבר זה.
שבה הגמרא ומקשה: וְהָאֵל תָּהוּ לִיהָ לְמַעַבְד – וכי מה יכול היה
לעשות כדי למנוע את שכירתה עמו, ומדוע נקרא פושע, הרי ידע
על כך רק בשעת קימתה ואז מֵאֵי תָהוּ תָהוּ – מה שהיה, היה.
מתרצת הגמרא: אכן על מעשה הבת הבכירה אנוס היה, אבל
נִפְקָא מִינָהּ דְּלִפְנֵי אֲחֵרִינָא לֹא אֲבִיעִי לִיהָ לְמִשְׁתִּי – היה לו
ללמוד מכך שבערב אחר לא ישתה יין, כדי שלא ישתכר היה, וכיכל
שוב במעשה כזה, ומאחר שלא נזהר בכך ונכשל בזה בלילה
שלאחר מכן עם הבת הצעירה, יש לקרוא עליו את המקרא
'ופושעים יכשלו בם'.
הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין לוט: דָּרַשׁ רַבָּה, מֵאֵי דְּכִתִּיב
'וְיִשָּׂא לוֹט' (שם יג יט) 'אֵחָ נִפְשָׁע מִקְרִית עוֹ וּמִדִּינִים בְּכִרְיָה אֲרָמוֹן', וביאר,
'מֵאֵי נִפְשָׁע מִקְרִית עוֹ' זה לוֹט שִׁפְשֵׁף מִאֲבָרָהֶם, שכן 'עוֹ' זה
אברהם, ולוט נקרא אֵחָ לאברהם, ו'נפשע' הוא מלשון 'מדר',
ולוט מדר באברהם כשפירש ממנו. וביאר המשך הכתוב
'וּמִדִּינִים בְּכִרְיָה אֲרָמוֹן', היינו שעל ידי מעשיו גרם לוֹט שִׁחֲמִיל
מִדִּינִים ו-מריבות) בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמּוֹן וּמוּאָב, שאין עמוֹן וּמוּאָב
יכולים להכנס לתוך עם ישראל, כפי שהבריחים מונעים מן
האנשים להכנס לתוך הארמון, שְׁנֵאמַר (דברים כג ד) 'לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי
וּמוּאָבִי בְּקָהֶל ה'".
הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין לוט: דָּרַשׁ רַבָּה, וְאִיתִימָא – ויש
אומרים שדרשה זו דרש רבי יצחק, מֵאֵי דְּכִתִּיב (משלי יח א) 'לְתֹאנֶה
יִבְקֵשׁ נִפְגַּד (ו) בְּכָל תּוֹשִׁיָה וְתִגְלַע', וביאר, לְתֹאנֶה יִבְקֵשׁ נִפְגַּד' זה
לוֹט שִׁנְפִּיר מִאֲבָרָהֶם, וביקש תאוה של עבירה, (ו) בְּכָל תּוֹשִׁיָה
יִתְגַּלַּע, 'תושיה' היינו התורה, ו'יתגלע' הוא לשון גילוי, דהיינו,
שנתגלה קלונו בתורה, ומאחר ונטק הכתוב 'ובכל תושיה', יש
ללמוד שהכוונה בזה שִׁנְתִּגְלַח קְלוֹנוֹ – (בושתו) על ידי שתי תורות,
על ידי התורה שכתבת הנקראת בְּכִתִּי בְּנִסְיוֹת, שנאמר בה (דברים
כג ד) 'לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוּאָבִי בְּקָהֶל ה''. ועל ידי התורה שבעל פה
ההלמדת בְּכִתִּי מִדְּרָשׁוֹת, דְּתָנִין – ששנינו בה (בבבב עה) עַמּוֹנִי וּמוּאָבִי
אֲסוּרִין לבוא בקהל ישראל, ואיסורם הוא אִיסוּר עוֹלָם שאין לו
היתר.
הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין שנתבאר לעיל שמעשי האדם
תלויים בכוונתו: וְאָמַר עוֹלָא, תָּמַר כִּלְתוֹ שֶׁל יְהוּדָה זָנְתָה עם

60 אִמְרַת כֹּהֵן שְׂאִינוּ מִטְמֵא אֶלָּא מִן הַדִּיבּוֹר וְאִילָךְ, הֵינּוּ מְכִיזִין שָׁבִין אֵין
 61 מִטְמֵא בְּאוֹנֶם, שְׂאֵם רָאָה זִיבָה מִחֻמַּת אוֹנֶס אֵינוּ נִטְמָא, וּלְפִיכָךְ יֵשׁ
 62 לוֹמַר שְׂאִינוּ מִטְמֵא אֶלָּא מִן הַדִּיבּוֹר וְאִילָךְ, תֵּאֵמַר בְּנִגְעִים שְׂמִטְמֵאִין
 63 בְּאוֹנֶם, שְׂאֵם בָּאָר נִגְעִים עַל הָאָדָם מִחֻמַּת זִיבָה אוֹנֶס הָרִי זֶה טֵמָא,
 64 וּלְפִיכָךְ הִיָּה אֲפֻשֶׁר לוֹמַר שִׁיטְמָאוּ לֵאחֲרֵי הַדִּיבּוֹר גַּם נִגְעִים
 65 שֶׁהִתְחִילוּ קוֹדֵם הַדִּיבּוֹר. תִּלְמֹד לִזְמַר אֲדָם בִּי יְהִי' בִּלְשׁוֹן עֲתִיד,
 66 לְלַמֶּדךָ שְׂאִין מִטְמָאִים אֶלָּא נִגְעִים שֶׁהִתְחִילוּ מִן הַדִּיבּוֹר וְאִילָךְ –
 67 לֵאחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה, אֵךְ נִגְעִים שֶׁהִתְחִילוּ קוֹדֵם מִתֵּן תּוֹרָה אֵינֶם
 68 מִטְמָאִים לֵאחֲרֵי מִכֵּן.
 69 מְבוֹאֵר מִדְּבַרֵי הַבְּרִייתָא, שְׁנֵעִים הַבָּאִים בְּאוֹנֶס הָרִי הֵם מִטְמָאִים,
 70 וְשֵׁלָא כְּשִׁיטַת רַבִּי שְׁמַעוֹן הַסּוֹבֵר שְׁנֵעִי אוֹנֶסִים אֵינֶם מִטְמָאִים.
 71 מְשִׁיבָה הִגְמָרָא: רַבָּא אָמַר, פֶּרֶט לְנִגְעֵי רוּחוֹת. כְּלוֹמַר, אֵין לְהַקְשׁוֹת
 72 סְתִירָה בֵּין דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן לְדְּבָרֵי הַבְּרִייתָא, לְפִי שֶׁהַבְּרִייתָא
 73 עוֹסֶקֶת בְּנִגְעֵי אוֹנֶסִים הַבָּאִים עַל יְדֵי נְפִילָה אוֹ מִכָּה אוֹ כּוֹיָה וְכוּיָצָא
 74 בּוֹה, וּבִאלוֹ אֵף רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹדֵה שֵׁשׁ בְּהֵם טוֹמָאָה, וְלֹא אִמַּר רַבִּי
 75 שְׁמַעוֹן 'פֶּרֶט לְנִגְעֵי אוֹנֶסִין' אֶלָּא בְּנִגְעִים הַבָּאִים עַל יְדֵי שְׂדִים
 76 וְרוּחוֹת, שְׁנֵעִים אֵלוֹ אֵינֶם מִטְמָאִים, אֲבָל בִּשְׂאֵר אוֹנֶסִים הַבָּאִים
 77 בִּידֵי אָדָם, אֵף הוּא מוֹדֵה מִטְמָאִים. רַב פֶּפְסָא אָמַר, פֶּרֶט לְנִגְעֵי
 78 בְּשָׂפִים – בְּנִגְעֵים הַבָּאִים עַל יְדֵי כְּשָׁפִים סוֹבֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂאֵינֶם
 79 מִטְמָאִים, אֵךְ בִּשְׂאֵר נִגְעִים אֵף הוּא סוֹבֵר כְּדִבְרֵי הַבְּרִייתָא שֵׁשׁ
 80 בְּהֵם טוֹמָאָה.
 81 הִגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַעוֹסֶקֶת בְּדִין נָשִׂיא שְׁנִצְטַרַע: תִּנּוּ רַבִּין
 82 בְּבִרְייתָא, נִאֲמַר בְּכַתּוּב (ויקרא ד כב) 'אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא', שְׂאֵם הַמֶּלֶךְ
 83 חוּטָא בְּשִׁגְגָה עֲלֵיו לְהַבִּיא שְׁעִיר עִזִּים לְקָרְבָּנוֹ, וְיֵשׁ לְלַמֶּדךָ מִדְּבַרֵי
 84 הַמֶּקְרָא שֶׁרַק בְּהִדּוּתוֹ בְּנִשְׂיאוֹתוֹ מְבִיא הוּא קָרְבָּן זֶה, פֶּרֶט לְחוּלָה –
 85 שְׂאֵם נִחְלָה הַמֶּלֶךְ הָרִי זֶה נִדְּחָה מִמַּלְכוּתוֹ וְאֵינוּ מְבִיא לְחַטָּאוֹ
 86 אֶלָּא כְּשֶׁבָה אוֹ שְׁעִירָה כְּהִדּוּתוֹ.
 87 שׂוֹאֵל הִגְמָרָא: מִשּׁוּם דִּהּוֹה לִיָּה חוּלָה אִידְחִי לִיָּה מְנַשְׂיאוֹתֶיהָ – וְכִי
 88 מִשּׁוּם שְׁנַעְשָׂה הַמֶּלֶךְ חוּלָה נִדְּחָה מִמַּלְכוּתוֹ, הָרִי וְדֹאֵי אֵין הַדְּבַר
 89 כֵּן, וְאֵם כֵּן מִדְּרַע אֵינוּ מְבִיא שְׁעִיר עִזִּים לְחַטָּאוֹ.
 90 מְשִׁיבָה הִגְמָרָא: אָמַר רַב אֲבָדִימִי בֶר הֶקְמָא, כּוֹונַת הַבְּרִייתָא הִיא פֶּרֶט
 91 לְנָשִׂיא שְׁנִצְטַרַע, שְׁהוּא נִדְּחָה מִמַּלְכוּתוֹ, וְשׁוּב אֵינוּ מְבִיא קָרְבָּן נָשִׂיא
 92 אֶלָּא קָרְבָּן הַדּוּטוֹ. וְיֵשׁ לְלַמֶּדךָ שְׁהוּא כְּהִדּוּט מַעֲזוּרִיָּה (עִזּוּהָ) הַמֶּלֶךְ
 93 שְׁנַעְשָׂה מַצּוֹרֵעַ לֵאחֲרֵי שְׁבִיִּשְׁק לְהַקְטִיר עַל מִזְבֵּחַ הַקְּטוֹרֶת, שְׁנִצְטַרַע
 94 (מַלְכִים ב' טו) 'וְיִנְגַע ה' אֶת הַמֶּלֶךְ, וְיָהִי מִצְרַע עַד יוֹם מוֹתוֹ, וְיִשָּׁב כְּבִית
 95 הַחֲפִשִּׁית, וְיִוָּחֵם בֵּין הַמֶּלֶךְ עַל כְּבִיתוֹ'. כְּלוֹמַר, מִשְׁעָה שְׁנִצְטַרַע נַעֲשֶׂה
 96 חֲפִשִּׁי מַעֲנִינִי הַמַּלְכוּת, וְיוֹתֵם בְּנוֹ הִיָּה מְמוֹנָה בְּמִקּוֹמוֹ לִשְׁפּוֹט אֶת
 97 הָעָם. וְיֵשׁ לְלַמֶּדךָ מִכָּאן, שְׁמֶלֶךְ שְׁנִצְטַרַע נִדְּחָה מִמַּלְכוּתוֹ, וּמִמִּילָא
 98 הוּא מְבִיא קָרְבָּן הַדּוּטוֹ.
 99 הִגְמָרָא מוֹדִיקָתָא אֶת דְּבָרֵי הַכְּתוּב 'וְיִשָּׁב בְּבֵית הַחֲפִשִּׁית': מִדְּקָאָמַר
 100 בְּכַתּוּב שֶׁשְׁנִצְטַרַע דְּרָבֵי יֵשֵׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵית הַחֲפִשִּׁית, כְּלוֹמַר
 101 שְׁנַעְשָׂה חֲפִשִּׁי מַעֲנִינִי הַמַּלְכוּת. מִכָּלָל – מִשְׁמַע מִזֶּה דְּרָבֵי הַשְּׂתָא
 102 עֲבָד הָוָה – שְׂעֵד עֵתָה עֲבַד הִיָּה, מֵאחֲרֵי שְׁהִיו מוֹטְלִים עֲלֵיו כָּל עֲנִינֵי
 103 הַצִּיבּוֹר. וְהָרִי זֶה כִּי הָא – כְּמוּ בַּמַּעֲשָׂה שֶׁהִיָּה, דְּרָבֵין גְּמִלְיָאֵל וְרַבִּי
 104 יְהוֹשֻעַ הָיוּ אוֹרִי בְּסִפְיָתָא – הִיוּ מְפַלְגִים בְּסִפְיָתָה, בְּהָרִי דְּרָבֵין גְּמִלְיָאֵל
 105 הָוָה פִּיתָא – רַבִּין גְּמִלְיָאֵל נָטַל עֲמוֹ צִידָה לְדֶרֶךְ לַחֶם, בְּהָרִי רַבִּי יְהוֹשֻעַ
 106 הָוָה פִּיתָא וְסוּלְתָא – וְאֵילוֹ רַבִּי יְהוֹשֻעַ נָטַל עֲמוֹ צִידָה לְדֶרֶךְ לַחֶם
 107 וְסוּלַת – (קִמַּח חִיטִּים נָקִי), מֵאחֲרֵי אוֹרֵיעַ עֵיבוֹב בְּמַהֲלָכָה שֶׁל
 108 הַסִּפְיָה שְׁלִים פִּיתָה דְּרָבֵין גְּמִלְיָאֵל – נִגְמַר לַחֲמוֹ שֶׁל רַבִּין גְּמִלְיָאֵל,
 109 כִּמְךָ אֶסְפּוּלִיתָה דְּרָבִי יְהוֹשֻעַ – וְהִיָּה נִזּוֹן מִן הַסּוּלַת שֶׁהִבִּיא עֲמוֹ רַבִּי
 110 יְהוֹשֻעַ. אָמַר לִיָּה רַבִּין גְּמִלְיָאֵל לְרַבִּי יְהוֹשֻעַ, מִי הָוָה יָדַעַת דִּהּוֹה לָן
 111 עֵיבוֹבָא בְּכִיל הָאֵי – הָאֵם יוֹדַע הִיָּת שִׂיאָרַע לָנוּ עֵיבוֹב גְּדוֹל כּוֹה,
 112 דְּאִיתִּיתָ סוּלְתָא – וּמִפְּנֵי כֵךְ הִבֵּאת סוּלַת בְּנוֹסָף לַחֶם. אָמַר לִיָּה רַבִּי
 113 יְהוֹשֻעַ לְרַבִּין גְּמִלְיָאֵל, לֹא הִיָּתִי יוֹדַע זֹאת, אֶלָּא שִׂידַע אֲנִי שֵׁשׁ
 114 בּוֹכָב אֲחֵה, לְשִׁבְעִים שָׁנָה עוֹלָה – הַעוֹלָה מַעֲנִים בְּשִׁבְעִים שָׁנָה, וּמִתְעָה
 115 אֶת (הַסִּפְיָתָה) [הַסִּפְיָתָה] – מִתְעָה אֶת מַנְגִּידֵי הַסִּפְיָתָה מִן הָדָרֶךְ
 116 הַשְּׂרָה, וְאֲמַרְתִּי בְּלִבִּי שְׂאֵם יָעָלָה אוֹתוֹ כּוֹכָב בְּזִמְן הַפִּלְגָּתוֹ וְיָתַעַךְ
 117 [אוֹתָנָה] מִן הָדָרֶךְ, וּלְפִיכָךְ נִטְלָה עֲמִי צִידָה רַבָּה. אָמַר לִיָּה רַבִּין
 118 גְּמִלְיָאֵל לְרַבִּי יְהוֹשֻעַ, כֵּל כֵּךְ הִרְבָּה חֲכָמָה יֵשׁ בְּיָדְךָ, וְאֵף עַל פִּי כֵן

1 הָדִין נוֹתֵן שְׂלָא יָבִיא אֶת חֻטָּאוֹתָהּ עַל הַשְּׁגָגוֹת הַקְּדוּמוֹת שֶׁחֻטָּא בָּהֶן
 2 קוֹדֵם שְׁנִתְמַנָּה.
 3 מִתְרַצָּת הַבְּרִייתָא: שְׂאִי אֲפֻשֶׁר לְלַמֶּד זֹאת בְּקַל וְחוֹמֵר לְפִי שֵׁשׁ
 4 לוֹ פִּירְכָּא, מַה לְכַחַן מְשִׁיחַ שָׁבִין אֵין מְבִיא אֶת קָרְבָּנוֹ אִם חֻטָּא
 5 בְּשִׁגְגָתָהּ מְעַשָּׂה בְּלִבָּהּ, אֶלָּא אִם כֵּן הִיָּתָה עֲמָה שְׁגַגַת הוֹרָאָה, תֵּאֵמַר
 6 בְּנִשְׂיָא שְׂמִכְיָא אֶת חֻטָּאוֹתָהּ אֵף אִם חֻטָּא רַק בְּשִׁגְגָתָהּ מְעַשָּׂה, וְהוּאִיל
 7 וְהוּא מְבִיא קָרְבָּן נָשִׂיא בְּשִׁגְגָתָהּ מְעַשָּׂה לְבִדָּה, הִיָּה אֲפֻשֶׁר לוֹמַר שְׂבִיָּא
 8 אֶת חֻטָּאוֹתָהּ הַמִּיּוּחָדוֹת לוֹ אֵף עַל הַשְּׁגָגוֹת הַקְּדוּמוֹת שֶׁחֻטָּא בָּהֶן קוֹדֵם
 9 שְׁנִתְמַנָּה, תִּלְמֹד לִזְמַר – לְכָךְ הוּצָרָה הַכְּתוּב לוֹמַר 'אֲשֶׁר נָשִׂיא
 10 יִחְטָא', לְלַמֶּדךָ, שְׂאִינוּ מְבִיא אֶת קָרְבָּנוֹ הַמִּיּוּחָד לוֹ אֶלָּא כְּשִׁחְטָא
 11 וְהָרִי הוּא נָשִׂיא, לֵאחֲרֵי שְׁנִתְמַנָּה, וְלֹא כְּשִׁחְטָא וְעוֹדָהוּ הָרִיּוֹת קוֹדֵם
 12 שְׁנִתְמַנָּה.
 13 הִגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא לְגַבִּי חֻטָּאוֹ שֶׁל נָשִׂיא: תִּנּוּ רַבִּין בְּבִרְייתָא,
 14 נִאֲמַר בְּכַתּוּב (ויקרא ד כב) 'אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא', וְיֵשׁ לְבַרֵּר אֶת כּוֹונַת
 15 הַמֶּקְרָא, מִדְּרַע נָקַט בִּלְשׁוֹן וְדֹא 'אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא', שְׁמַשְׁמַע מִכֵּךְ
 16 שְׁעֲתִיד הַנָּשִׂיא לְחַטָּאוֹ, וְלֹא נָקַט בִּלְשׁוֹן סִפֵּךְ 'אֵם נָשִׂיא יִחְטָא', וְכֹל
 17 גִּזְרָה – שְׂמָא הַכּוֹוֹנָה בּוֹה הִיא שֵׁשׁ גִּזְרָה מִלְּפָנֵי הַמִּקְוֶה שְׁעֲתִיד
 18 הַנָּשִׂיא לְחַטָּאוֹ. תִּלְמֹד לִזְמַר – לְכָךְ הוּצָרָה הַכְּתוּב לוֹמַר לְשׁוֹן סִפֵּךְ,
 19 לְגַבִּי כֹהֵן גָּדוֹל 'אֵם תִּפְחֹן הַמְּשִׁיחַ יִחְטָא' (שם ד ג), וּמַעֲתָה יֵשׁ לְלַמֶּדךָ,
 20 מַה תִּיבַת 'יִחְטָא' הָאֲמוּרָה לְחֵלְן – לְגַבִּי כֹהֵן גָּדוֹל, הַכּוֹוֹנָה בּוֹה הִיא
 21 לְכִשְׂחִיטָא – אִם יִחְטָא, שְׁהִרִי נָקַט בּוֹ הַכְּתוּב לְשׁוֹן 'אֵם', אֵף תִּיבַת
 22 'יִחְטָא' הָאֲמוּרָה כָּאֵן – לְגַבִּי נָשִׂיא, הַכּוֹוֹנָה בּוֹה הִיא לְכִשְׂחִיטָא – אִם
 23 יִחְטָא, וְאֵין כָּאֵן גִּזְרָה מִשְׁמִים שְׁעֲתִיד הוּא לְחַטָּאוֹ.
 24 הִגְמָרָא מְבַרֵּרֵת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא: אָמַר מִר, וְכֹל גִּזְרָה הִיא מִלְּפָנֵי
 25 הַמִּקְוֶה שֶׁהַנָּשִׂיא יִחְטָא. מִקְשָׁה הִגְמָרָא: גִּזְרָה מְחִיבָא תִּיתִי – מִדְּהִיבִין
 26 תְּבוּאָה, כְּלוֹמַר, זִיכֵּן מְצִינוּ גִזְרָה כַּעֲיֵן זוֹ עַל דְּבַר רַע, וּמֵאחֲרֵי וְלֹא
 27 מְצִינוּ גִזְרָה כּוֹה, מִדְּרַע צִרִיךְ לְלַמֶּד מִכּוֹחַ מְשִׁיחַ שְׂאִין זֶה אֶלָּא סִפֵּךְ.
 28 מִתְרַצָּת הִגְמָרָא: אָמַר – אִמְרוּ בְּנֵי הַיְּשִׁיבָה, אֵין, אֲשִׁכְּחֵן – אֲכֵן מְצִינוּ
 29 גִזְרָה עַל דְּבַר רַע, דְּכִתְבִּים לְגַבִּי נִגְעֵי בְּתִים (ויקרא יד לד) 'וְנִתְחִי נֶגַע
 30 צִרְעָתָהּ בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֵיהֶם', וְשִׁנְיוֹ עַל כֵּךְ בְּבִרְייתָא, שְׁבִשְׁוֹרָה הִיא
 31 שְׁמַבְשֵׁר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָהֶם – לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁעֲתִידִים נִגְעִים
 32 לְהִיּוֹת כְּאֵם עוֹלָהֶם, אֵלוֹ דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כּוֹונַת
 33 דְּבָרֵי הַכְּתוּב 'וְנִתְחִי נֶגַע צִרְעָתָהּ' הִיא פֶּרֶט לְנִגְעֵי אוֹנֶסִין – לְמַעַט
 34 נִגְעֵי הַבָּאִים בְּאוֹנֶס שְׂאֵינֶם מִטְמָאִים.
 35 וְעֵתָה מִבְּאֵרֵת הִגְמָרָא כִּיצַד יֵשׁ לְלַמֶּד מִדְּבַרֵי הַבְּרִייתָא שְׁמַצִּינוּ
 36 גִזְרָה עַל דְּבַר רַע: לֹא – הָאֵם לֹא אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה שְׁבִשְׁוֹרָה רַעָה הִיא
 37 לַחֵם שְׁעֲתִידִים נִגְעִים לְהִיּוֹת בָּאִים עֲלֵיהֶם, הֶקְמָא נְפִי אִמָּא – אֵף כָּאֵן
 38 הִיָּה אֲפֻשֶׁר לוֹמַר שְׁוֹרָה רַעָה הִיא מִלְּפָנֵי הַמִּקְוֶה שְׁעֲתִיד הַנָּשִׂיא
 39 לְחַטָּאוֹ, הֵלֶכֶךְ כְּתִיב אֵם – לְפִיכָךְ נָקַט הַכְּתוּב לְשׁוֹן 'אֵם' לְגַבִּי כֹהֵן
 40 מְשִׁיחַ, כְּדִי לְלַמֶּד אֵף עַל הַנָּשִׂיא שְׂאִין כָּאֵן גִּזְרָה שִׁיחֻטָּא אֶלָּא סִפֵּךְ.
 41 הִגְמָרָא: מִדְּרַע הוּצָרָה רַבִּי שְׁמַעוֹן הַסּוֹבֵר שְׁנַעְשָׂה הַבָּאִים בְּאוֹנֶס אֵינֶם
 42 מִטְמָאִים. שׂוֹאֵל הִגְמָרָא: וְלְדְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, נִגְעֵי אוֹנֶסִין מִי לֹא
 43 מְטָמְאוּ – הָאֵם נִגְעִים הַבָּאִים בְּאוֹנֶס אֵינֶם מִטְמָאִים, וְהָאֵם תִּנְיָא
 44 בְּבִרְייתָא, נִאֲמַר בְּכַתּוּב לְגַבִּי נִגְעֵי אָדָם 'אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ
 45 שָׂאת אוֹ סִפְחָת אוֹ בְּהֶרֶץ' (ויקרא יג א), וְיֵשׁ לְדִיק מִדְּבַרֵי הַכְּתוּב שְׁנִקַּט
 46 בִּלְשׁוֹן עֲתִיד 'אָדָם כִּי יִהְיֶה', שְׂאִין הַנִּגְעִים מִטְמָאִים אֶלָּא מִן הַדִּיבּוֹר
 47 וְאִילָךְ – מִזְמַן מִתֵּן תּוֹרָה וְהִלָּאָה, דְּהֵינּוּ, שְׂאֵם אִירַע לְאָדָם נִגַע
 48 קוֹדֵם מִתֵּן תּוֹרָה, אֵין אוֹתוֹ הִנְגַע מִטְמָאוּ לֵאחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה. וּמִקְשָׁה
 49 הַבְּרִייתָא: מִדְּרַע הוּצָרָה שְׁמַעוֹן הַסּוֹבֵר שְׁנַעְשָׂה הַבָּאִים בְּאוֹנֶס, וְהָאֵם
 50 דִּין הוּא – וְהִרִי נִתֵּן לְלַמֶּד זֹאת מִטְּמוֹמַת זֶה, שְׁהִרִי מְטָא הַכְּתוּב כֹּהֵן
 51 וְטָמֵא הַכְּתוּב בְּנִגְעִים, מַה טוֹמָאָתָה זֶה אֵינָה מִטְמָאָה אֶלָּא מִן הַדִּיבּוֹר
 52 וְאִילָךְ – מִזְמַן מִתֵּן תּוֹרָה וְהִלָּאָה, שְׂאֵם הִתְחִילָה זִיבָתוֹ קוֹדֵם מִתֵּן
 53 תּוֹרָה אֵינוּ נִטְמָא מִחֻמַּתָּהּ לֵאחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה, לְפִי שְׁנִאֲמַר לְגַבִּי זֶה
 54 'אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זֶבֶם מִבְּשָׂרוֹ' (ויקרא טו ב), וּמֵאחֲרֵי שְׁנִקַּט הַכְּתוּב
 55 'יִהְיֶה' בִּלְשׁוֹן עֲתִיד יֵשׁ לְלַמֶּד שֶׁרַק זִיבָה שֶׁהִתְחִילָה לֵאחֲרֵי מִתֵּן
 56 תּוֹרָה מִטְמָאָה, אֵף נִגְעֵים יֵשׁ לוֹמַר כֵּן, שְׂאֵינֶם מִטְמָאִים אֶלָּא אִם כֵּן
 57 הִתְחִילוּ מִן הַדִּיבּוֹר וְאִילָךְ – לֵאחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה, וּמִדְּרַע נִכְתְּבָה תִּיבַת
 58 'יִהְיֶה' אֵף לְגַבִּי נִגְעִים. מִתְרַצָּת הַבְּרִייתָא: לֹא – אִי אֲפֻשֶׁר לְלַמֶּד דִּין
 59 טוֹמָאָתָה נִגְעִים מִדִּין טוֹמָאָתָה זִיבָה, לְפִי שֵׁשׁ פִּירְכָּא לְלִימּוֹד זֶה, אֵם

שאכל לאחר שעבר מנשיאותו עם חצי הזית שאכל קודם שנתמנה.

הגמרא מביאה ספק נוסף בענייני קרבנות הנשיא: **בְּעָא מִינֵיהּ** – שאל רבי יודא מרב ששח, אדם שאכל ספק חלב בשהוא הידויט, לפי שסבור היה ששומן הוא אוכל, ונתמנה להיות נשיא, ולאחר מכן נודע לו על ספקו – שאכל ספק חלב, מהו, האם עליו להביא עתה אשם תלוי, על ספק חטא זה שעשה בעודו הידויט. **אֵלִיבָא דְרַבְּנָן דְּאֵילֵי בְּתֵר הַמָּטָה** – לשיטת חכמים הסוברים שיש לילך אחר הזמן שבו נעשה החטא. **לֹא תַבְעִי לָךְ** – אין לך מה להסתפק, שודאי הדבר דמייני – שביבי הנשיא אשם תלוי על ספיקו, שהרי הם סוברים שאם חטא הנשיא בעודו הידויט ונתמנה קודם שנודע לו על חטאו מביא קרבן הידויט. **אֵלָּא כִּי תַבְעִי לָךְ אֵלִיבָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן** – אלא יש לך להסתפק בזה לשיטת רבי שמעון, הסובר שאם חטא הנשיא בעודו הידויט ולא נודע לו עד שנתמנה אינו מביא קרבן הידויט, מאחר והוא סובר שיש לילך אף אחר הזמן שבו נודע לו על חטאו, ומעתה יש להסתפק באופן זה שנודע לו לאחר שנתמנה על ספק חטא שעשה בעודו הידויט, האם מביא אשם תלוי או לא.

ומבאר הגמרא את צדדי הספק: **מִדְּאִשְׁתֵּי לִוְדָּא אֲשֶׁתַּי לְסַפֵּק** – מכיון שלדעת רבי שמעון נשתנה קרבנו של הנשיא לענין חטא ודאי, שהרי אם חטא בעודו הידויט נודע לו על כך לאחר שנתמנה לנשיא אינו מביא כשבה או שעירה כהדיט, לפיכך יש לומר שנתנה קרבנו אף לענין ספק חטא, ואינו מביא אשם תלוי על מעשיו קודם שנתמנה. או **לְסַפֵּק** – או שמא אין לומר כן, אלא כי **אֲשֶׁתַּי לִוְדָּא דְּאֲשֶׁתַּי קֶרְבֵּן דִּידֵיהּ** – מה שנתנה דינו של הנשיא ונפטר מקרבן הידויט, זה רק לענין קרבן על חטא ודאי, שהרי בחטא ודאי נשתנה קרבנו של הנשיא המביא שעיר מקרבנו של הידויט המביא כשבה או שעירה, ועל כן אינו מביא קרבן הידויט אם נודע לו על חטאו לאחר שנתמנה, **אֵלָּא הָכָּא** – אבל כאן לענין ספק חטא, **לֹא אֲשֶׁתַּי קֶרְבֵּן דִּידֵיהּ** – שבאופן זה לא נשתנה קרבן נשיא מקרבנו של הידויט, שאף הנשיא מביא אֵיל לַאֲשֶׁם תְּלוֹי על ספק חטא כהדיט, **אֵימָא לִיִּיתִי אֲשֶׁם מִשְׁבִּיא** – אשם תלוי כשנודע לו לאחר שנתמנה על ספק חטא שעבר קודם שנתמנה. מסיימת הגמרא: **תִּיקוּ** – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.

הגמרא מביאה ברייתא הממעטת מומר מהבאת קרבן על חטאיו: **הֲנֵן רַבֵּנָן**, נאמר (ויקרא ד' כו) **וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תִּחָּטֵא בְּשִׁגָּגָה מִעַם הָאָרֶץ**, ויש לדייק מן התיבות **מִעַם הָאָרֶץ**, שרק חלק מן העם ראוי להביא קרבן על חטא קטל כולם, **פֶּרֶם לְמוֹקֵר** שאין מקבילים קרבן מדי, אלו דברי ר' יוחנן. **רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרִי יוֹסִי אוֹמֵר מִשְׁשׁוֹם** (מִשְׁשׁוֹם שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן), יש ללמוד דין זה שמומר פסול להביא קרבן מן המקרא (שם ד' כב) **אֲשֶׁר נִשְׂאִי חֲטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ בְּשִׁגָּגָה וְאֲשֶׁם**, ונאמר בפסוק שלאחריו **או הודע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהִבִּיא אֶת קֶרְבָּנָהּ וְגו'.** וממקראות אלו יש ללמוד, שרק **הַשֵּׁב בִּידֵיעָתוֹ מִבֵּיא קֶרְבָּן עַל שְׁנֵנָתוֹ**, דהיינו, אדם שחטא בשגגה בדבר שאילו היה יודע שהוא אסור לא היה עושה מביא קרבן חטאת, אבל אם לא **שָׁב בִּידֵיעָתוֹ**, אלא היה עושה חטא זה אף אם היה יודע שהוא אסור, **אֵינוֹ מִבֵּיא קֶרְבָּן עַל שְׁנֵנָתוֹ**. וממילא נתמעט המומר מהבאת קרבן, שהרי אף אילו יודע היה שדבר זה אסור לא היה נמנע מלעשותו.

מבאר הגמרא: **מִיִּיֵּיהּ** – מה הוא ההבדל בין דרשתו של תנא קמא הממעט את קרבן המומר מן המקרא **מִעַם הָאָרֶץ**, לבין דרשתו של רבי שמעון הממעטו משום שאינו **שָׁב בִּידֵיעָתוֹ**.

מבאר הגמרא: **אֲמַר רַב הֲנִינָא**, אדם שהוא מוקר, **לְאָכֹל חֶלֶב**, אך אינו מומר לאכול דם, ויביא הוא עתה קרבן על אכילת הדם בשוגג, **אֵימָא בִּינֵיהּ** – באופן כזה יש חילוק בין תנא קמא לרבי שמעון. **מִר וְתנא קמא סָבֵר**, בין דמוקר הוא **לְאָכֹל חֶלֶב**, לְדָם נְמִי מוקר הֵי – אף לגבי דם יש לדנו כמומר, ולפיכך אין מקבילים הימנו קרבן על אכילת דם בשוגג. ופר' רבי שמעון סָבֵר, לְדָם מִיָּהָ – כלפי איסור דם מכל מקום **שָׁב בִּידֵיעָתוֹ** הוא, שהרי אילו

יודע היה שדם לפניו לא היה אוכלו, ולפיכך ניתן לקבל הימנו קרבן על שגגתו.

מקשה הגמרא: **וְהָא רַבָּא אָמַר, דְּכֹלֵי עֲלָמָא** – שהכל מודים שאדם שהוא מוקר **לְאָכֹל חֶלֶב** לא הוי מוקר לענין אכילת דם, ואם כן אף לשיטת תנא קמא ור' יוחנן מומר זה להביא קרבן על אכילת דם.

ומחמת קושיא זו מבאר הגמרא את החילוק בין שיטת תנא קמא לשיטת רבי שמעון באופן אחר: **אֵלָּא הָכָּא** – הברייתא כאן עוסקת בְּאִדָם הָאוֹכֵל חֶלֶב וְנִבְלָה לְתַאבּוֹן, דהיינו, שבאשר אין בשר היתר לפניו הוא אוכל חלב ונבילה, ונתחלה לו חלב בְּשׁוֹמֵן וְאֵכֹל, כלומר, אירע מקרה שנתחלה לו שומן של היתר בחלב ואכלו, ועתה הוא חפץ להביא קרבן על שגגתו, באופן כזה **קָמִיפְלֵי** – נחלקו תנא קמא ורבי שמעון. **מִר וְתנא קמא סָבֵר**, בין דְּלִתַּאבּוֹן אֵכֹל בְּמִידָּה – מאחר שאדם זה אוכל חלב במזיד כאשר תנא קמא לאכול ואין לפניו בשר היתר, נמצא שמוקר הוא לאכילת חלב, ולפיכך אין מקבילים הימנו קרבן על אכילתו אף באופן ששגג וסבר שאוכל שומן. ופר' רבי שמעון סָבֵר, בין דְּאֵילוֹ אֲשֶׁכַח דְּהִיתָא לֹא אֵכֹל דְּאִיסוּרָא – מאחר ואדם זה אם מוצא הוא בשר היתר אינו אוכל איסור, לֹא מוקר הוא – אינו בכלל מומר לאכילת חלב, אלא **שָׁב מִידֵיעָתוֹ** הוא, ולפיכך יש לקבל הימנו קרבן על שגגתו.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת בדין מומר: **תְּנֵן רַבֵּנָן בְּבִרְיָתָא**, אדם שאכל חלב של בהמה שחוטא במזיד, והו' מוקר. ויאָהוּ מוקר – מי הוא מומר, אדם שאכל נבילות ופרישות שקצים ורמשים, ושחט יין נסך – שנחטף לפני עבודה זרה. רבי יהודה אוֹמֵר אף הלובש בלאים מומר הוא.

עתה מבררת הגמרא את דברי הברייתא: **אָמַר מִר, אֵכֹל חֶלֶב בְּמִידָּה** והו' מוקר, ויאָהוּ מוקר **אֵכֹל נבילות כו'**. שואלת הגמרא: **מִי קָמִיפֵיר** – מה היא כוונת דברי הברייתא.

משיבה הגמרא: **אָמַר רַבָּה בְּרִי רַב הֵנָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֵכִי קָאָמַר**, אדם שאכל חלב לְתַאבּוֹן, דהיינו, שאינו אוכל חלב אלא באופן שאין לפניו בשר של היתר, הרי זה מוקר. אבל אדם שאכל חלב לְהִכְעִים, דהיינו, שאף ששעה שיש לפניו בשר היתר הוא אוכל את האיסור, הרי זה צדוקי – מין, ואם שחט בהמה שחוטתו אסורה, לפי שיש לתלות שחטתה לשם עבודה זרה, ועל כך מוסיפה הברייתא ואומרת, ויאָהוּ מוקר **דְּכִסְתָּמוֹ צִדּוּקִי** – איזה מומר יש לו דין של צדוקי, אף כשאין ידוע אם הוא מומר לתאבון או להכעיס, הוי אוֹמֵר שזה האוכל נבילה ופרישות שקצים ורמשים, שכל אלו דברים מאוסים הם שהנפש אינה סובלת אותם, ובדאי יש לומר שאינו אוכלם לתאבון אלא להכעיס ולכן דינו כצדוקי. כאן הוא הדין במומר שמתחיל יין נסך – שנחטף לפני עבודה זרה, שאף הוא דינו כצדוקי. רבי יוסי פְּרִי הַיְּהוּדָה אוֹמֵר, אף הלובש בלאים הרי זה מומר.

מבררת הגמרא: **מִיִּיֵּיהּ** – מה היא הסברא שנחלקו בה תנא קמא ורבי יוסי ברבי יהודה לגבי הלובש בלאים אם מומר הוא או לא. הרי מאחר ותנא קמא סובר שהאוכל חלב מומר הוא מפני שעבר על איסור תורה, אם כן מטעם זה יש לומר שאף הלובש בלאים מומר הוא.

מבאר הגמרא: **אֵימָא בִּינֵיהּ** – נחלקו תנא קמא ורבי יוסי באדם הלובש בלאים האסורים מדרבנן. **מִר וְתנא קמא סָבֵר**, שרק אדם העובר על איסור שהוא מדרבנן במזיד הוי מוקר, אך אם עובר על איסור דרבנן לא הוי מוקר. ופר' רבי יוסי סָבֵר, שאמנם בכל איסורים אין אדם נעשה מומר אלא אם כן עובר במזיד על איסור תורה, אבל לגבי בלאים שונה הדבר, דבין דְּכִסְתָּמוֹ אִסוּרִיָּה – שמאחר ואיסורו מפורסם בכל ישראל, אזי אֵפִילוּ בְּעוֹבֵר עַל איסור בלאים מדרבנן, הוי מוקר.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין שנתבאר לעיל שהאוכל חלב להכעיס הרי זה צדוקי: **פְּלִיגֵי בָּהּ** – בדינו של האוכל חלב להכעיס, רב אחא ורבנא, חד אָמַר שהאוכל חלב לְתַאבּוֹן הרי זה מוקר, ואילו האוכל חלב לְהִכְעִים הרי זה צדוקי – מין. וחד אָמַר שאף האוכל חלב לְהִכְעִים נְמִי מוקר – אף הוא מומר ולא צדוקי,

השבי: תנו רבנן, אדם שהיה הוא ואביו ורבו בשב, ויש בידו ממון כדי לפדות את אחד מהם, אזי הוא קודם לרבו, כלומר, יש לו לפדות את עצמו קודם שפודה את רבו, ורבו קודם לאביו. ואם היתה אמו עמהם בשבי, אזי אמו קודמת לבן, אפילו לו עצמו, מפני שיש חשש שיעברו בה עבירה, ותהא בושטה מרובה.

עתה מפרשת הברייתא סדר הקדימה והחשיבות בכלל ישראל: חכם קודם אפילו למלך ישראל, לפי שהחכם שמת אין לנו פיוצא בו – אין לנו אדם אחר כמותו, שאין כל ישראל ראויים לחכמה, ואילו מלך ישראל שמת ניתן להמליך תחתיו כל אדם מישראל, שהרי כל ישראל ראויים להמלכות.

מלך קודם לכהן גדול, שנאמר (מלכים א' א' ל) 'ויאמר המלך (אליהם) [להם] קחו עמכם (או מ) [את] עבדי אדוניכם וגו' והרעבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי והורדתם אתו אל גחון'. דהיינו, בשעה שחפץ דוד שימשחו את שלמה למלך, קרא לצדוק הכהן הגדול ונתן הנביא ונביהו בן יהוידע, ואמר להם שיקחו עמם מעבדי אדוניהם, כלומר, מעבדיו. ומאחר וכינה דוד המלך את עצמו כ'אדונייהם' של הכהן הגדול והנביא, יש ללמוד שהמלך חשוב מהם.

בהן גדול קודם לנביא, שנאמר (שם א' לד) 'ומשח אותו' שם צדוק הכהן ונתן הנביא למלך על ישראל, ומאחר ובאמירה זו הקדים דוד המלך את צדוק הכהן הגדול לנתן הנביא, יש ללמוד מכך שהכהן הגדול חשוב מן הנביא. ומביאה הברייתא ראייה נוספת לכך, ואומר (זכריה ג' ח) 'שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעי' וגו', הקדים הכתוב את יהושע הכהן הגדול לרעיו שהיו נביאים, ומכאן שהכהן הגדול חשוב מן הנביא. ומנין שהיו רעיו נביאים, יכול – שמא הדימויות היו, תלמוד לומר בהמשך הפסוק 'כי אנשי מופת הן', ואין מופת אלא נביא, שנאמר (דברים י"ג א) 'ונתן אליך אות או מופת', ומכאן שהיו רעיו נביאים, ואף על פי כן הקדימו הכתוב, לפי שחשוב הוא מהם.

בהן גדול המשוה בשמן המשתה קודם לכהן גדול המרובה בבגדים. בהן גדול המרובה בבגדים קודם למשיח שעבר מכות קרי – בהן גדול שנטמא בטומאת קרי ועבר מכהונו, ועתיד הוא לשוב אליה לבשיטתו. בהן משיח שעבר מכהונו מכות קרי קודם לכהן גדול שעבר מכהונו מכות מומו – משום שאירע בו מום, ואין הוא עתיד לשוב לכהונו. בהן גדול שעבר מכות מומו קודם לכהן משוה מלחמה – בהן שנמשח לצורך המלחמה, להשמיע בפני הדיינים למלחמה את הדברים הכתובים בתורה. בהן משוה מלחמה קודם לסגנו של הכהן הגדול, הממונה לצורך כך שאם תארע תקלה לכהן הגדול יושם הוא תחתיו. הסגן קודם לאמרגל. מבררת הגמרא: מאי – מה הוא האמרגל. מבררת הגמרא: אמר רב חסדא, 'אמרכ'ל' הוא נוטריקון של התיבות 'אמר בולא', כלומר, הממונה על הכל. אמרגל קודם לגופר – הממונה על האוצרות שבמקדש. הגופר קודם לראש משמר – בהן שהיה ראש לכל המשמר. ראש המשמר קודם לראש בית אב – בהן שהיה ממונה על בית אב אחד מתוך שבעה בתי אבות שהיו בכל משמר. ראש בית אב קודם לכהן הדיין.

הגמרא מסתפקת בסדר הקדימה לענין טומאה: איכעיא לה, נתבאר לעיל בברייתא, שהכהן המשוח מלחמה קודם לסגנו של הכהן הגדול, לפי שחשוב הוא ממנו. אמנם עדיין יש להסתפק לענין מומא, כגון שיש מת מצוה שצריך לקבורו, ויש לפנינו רק סגן ומשוה מלחמה, איזה מהם קודם להיטמא בקבורתו.

אמר מר זוטרא פריה דרב נחמן, תא שמע – בוא ושמע ראייה לפשוט הספק. דתניא בברייתא, סגן ומשוה מלחמה שהיו מהלכים בדרך, ופגע בהם – ופגשו במת מצוה, מומב שיטמא הכהן משוה המלחמה על ידי שיתעסק בקבורתו של מת המצוה, ואל יטמא ההגן, לפי שאם יאירע בו פסול ככהן הגדול נכנס הסגן ומשמש תחתיו, ולפיכך עליו להיות טהור בכל עת, כדי שיהא מזומן לשמש תחת הכהן הגדול בשעת הצורך.

מקשה הגמרא: והתניא – והרי שנינו בברייתא, שכהן משוה

מלחמה קודם לסגן, מתרצת הגמרא: אמר רבינא, כי תניא תהיא – מה ששנינו שם בברייתא, היינו לענין להחיותו, שבוז קודם הכהן משוח המלחמה לסגן, לפי שהציבור צריכים לו לצורך המלחמה יותר ממה שצריכים לסגן, אבל לענין טומאה עליו להיטמא קודם לסגן, כדי שיהא הלה מזומן לשמש תחת הכהן הגדול.

משנה

משנה זו ממשיכה לעסוק בדיני קדימה, ומפרשת את סדר החשיבות של כל אדם.

בהן קודם ללוו, לוי קודם לישראל, ישראל קודם לממזר, וממזר קודם לנתי – מן הגבעונים שנתגוירו בערמה בימי יהושע, ועשאם חוטבי עצים ושואבי מים, ונתן קודם לגר צדק, וגר צדק קודם לעבד כנעני משוחרר, שנעשה יהודי בשחרור זה.

מוסיפה המשנה ומבארת: אימתי נאמרו דיני קדימה אלו, בזמן שפולש שוים בחכמת התורה. אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ, הדין בזה הוא שהממזר התלמיד חכם קודם לכהן הגדול שהוא עם הארץ.

גמרא

הגמרא מבארת את סדר הקדימה שנתבאר במשנה: בהן קודם ללוו, שנאמר (דברים יחיים א' כ"ג) (1) 'בני עמכם אהרן ומשה ויבדל אהרן (להקריב) [להקדיש] קדש (ה) קדשים', דהיינו, שנבדל אהרן מתוך שבט לוי להיות מקודש מהם בקדושת הכהונה, ומכאן שהכהן חשוב מן הלוי. לוי קודם לישראל, שנאמר (דברים י"ח) 'בעת תהיא הקביל ה' את שכם הלוי' (מתוך) וגו', דהיינו, שהובדל שבט לוי מתוך בני ישראל, להיותם מקודשים יותר משאר העם. ישראל קודם לממזר, לפי שהיה – הישראל מיוחס, וזה – הממזר אינו מיוחס. ממזר קודם לנתי – גבעוני, לפי שהיה – הממזר בא מטיפה בשרה, כלומר, נולד מאב שהוא ישראל גמור, וזה – הנתן בא מטיפה פסולה, שהרי אף אביו נתן היה. נתן קודם לגר צדק, לפי שהיה – הנתן גדל עמנו – עם ישראלים גמורים בקדושה בישראל, וזה – גר הצדק לא גדל עמנו בקדושה, שהרי בתחילה גוי היה. גר צדק קודם לעבד משוחרר, לפי שהיה – העבד המשוחרר היה מתחילתו בכלל הקללה של 'איוו' כנען עבד עבדים יהיה לאחיו' (בראשית ט כה), וזה – גר הצדק לא היה מתחילתו בכלל איוו.

שנינו במשנה: אימתי בזמן שפולש שוין בו, אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ, ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ.

מבררת הגמרא: מאי הני מילי, שממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ. אמר רבי אהא ברבי חנינא, יש ללמוד זאת ממה דאמר קרא על יקרת ערך התורה (משלי ג' טו) 'קרה היא מפנינים', ויש לדרוש מכאן שלומד התורה יקר וחשוב יותר מפנין גדול שנכנס לפני ולפנים – לבית קודש הקודשים, ביום הכיפורים.

הגמרא מביאה ברייתא בענין קדימת גר לעבד משוחרר: תניא בברייתא, רבי שמעון בן יוחי אומר, דין הוא – מצד הדין צריך היה להיות שיקדים עבד משוחרר לגר צדק, לפי שהיה – העבד המשוחרר גדל עמנו מתחילה בקדושה, שאף בעבודתו חייב הוא במצוות כאשה, ואילו זה – גר הצדק לא גדל עמנו בקדושה, שהיה גוי היה. אלא מה טעם הדבר שגר צדק קודם לעבד משוחרר, מפני שהיה – העבד היה מתחילה בכלל הקללה של 'איוו' כנען, וזה – גר הצדק לא היה בכלל 'איוו'.

הגמרא מביאה כמה שאלות תלמידיו את רבי אלעזר: שאלו תלמידיו את רבי אלעזר ברבי צדוק, מפני מה חבל רצין ו-מתרצין לישא אשה שהיא גיורת, ואין חבל רצין לישא אשה שהיא שפחה משוחררת. אמר להם רבי אלעזר ברבי צדוק, טעם הדבר הוא, משום שזו – השפחה המשוחררת היתה מתחילתה בכלל הקללה של 'איוו' כנען, ואילו זו – הגיורת לא היתה בכלל

משנה

59 משנה זו עוסקת בחילוקים שיש בין כהן גדול לכהן הדיוט לגבי
60 דיני אבילות.
61 כהן גדול שמת לו מת משבעת הקרובים, אינו רשאי לקרוע עליו
62 בדרך שאר בני אדם, אלא פורם – קורע את בגדו מלמטה, ואילו
63 הכהן הקדוש קורע את בגדו בדרך שאר בני אדם מלמעלה סמוך
64 לצואר.
65 כהן גדול מקריב קרבנות אף בזמן שהוא אונן – ביום שמת לו מת,
66 ולא אוכל – אך אינו רשאי לאכול מן הקדשים, ואילו הכהן
67 הקדוש לא מקריב קרבנות ביום אנינותו ולא אוכל.
68

גמרא

69 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור דברי המשנה שכהן
70 גדול פורם 'למטה'; אמר [רב], 'למטה' היינו למטה ממש, כלומר,
71 שמתחיל לקרוע משפת הבגד התחתונה הסמוכה לרגליו וקורע
72 כלפי מעלה. ואילו כהן הדיוט שפורם 'למעלה' היינו למעלה ממש,
73 כלומר, מתחיל לקרוע משפת הבגד העליונה הסמוכה לצוארו
74 וקורע כלפי מטה.
75 ושמאל אמר, 'למטה' היינו למטה מקמי שפה – למטה משפת
76 הבגד העליונה, כלומר, אינו קורע את התפירות שסביב שפת
77 הבגד העליונה, אלא מתחיל לקרוע מעט מתחת להם, 'למעלה'
78 היינו למעלה מקמי שפה – מעל שפת הבגד, כלומר, שקורע אף את
79 שפת הבגד עצמה. וזה וזה מצאנו – ובין 'למעלה' ובין 'למטה'
80 הכוונה היא בחלקו העליון של הבגד הסמוך לצואר, ולא בחלקו
81 התחתון הסמוך לרגליו.
82 נמצא, שבין לרב ובין לשמואל 'למעלה' היינו בחלקו העליון של
83 הבגד הסמוך לצואר, אלא שנחלקו בביאור דברי המשנה
84 'למטה'; שלדברי רב הכוונה בזה בתחתית הבגד ממש סמוך
85 לרגלים, ואילו לדברי שמואל אף בזה יש לקרוע את חלקו העליון
86 של הבגד הסמוך לצואר, אלא שאין לקרוע את שפת הבגד
87 עצמה, ועל כן מתחיל הוא לקרוע מתחתיה.
88 הגמרא מקשה על דברי שמואל מברייטא: מיתבי, שנינו בברייטא
89 העוסקת בדיני קריעה על המתים, על כל המתים כולן – אדם שמת
90 אחד מקרוביו חוץ מאביו ואמו, אם רצה הרי הוא מבידל קמי שפה
91 שלו – קורע אף את שפת בגדו העליונה, ואם רצה אינו מבידל קמי
92 שפה שלו – אין הוא חייב לקרוע את שפת הבגד ממש, אלא
93 מתחיל לקרוע מתחתיה. אבל על אביו ועל אמו מבידל – חייב הוא
94 לקרוע אף את שפת הבגד עצמה.
95 מבואר מדברי הברייטא, שעל שאר המתים אין צריך לקרוע את
96 שפת הבגד עצמה. ומעתה יש להקשות על דברי שמואל, כיצד
97 הוא מפרש את דברי המשנה שהכהן הגדול קורע את חלקו
98 העליון של בגדו, אלא שאינו קורע את שפת הבגד עצמה, הרי
99 בין דבילקא הוי קרע – מאחר ומצינו אצל שאר בני אדם שבאופן
100 כזה יש לזה שם של 'קריעה', קרי' כאן – יש לקרוא על כך את דברי
101 הכתוב (ויקרא כא ט) 'ובגדיו לא יפרסו', דהיינו, שנאסר על הכהן
102 הגדול לקרוע את בגדיו בדרך שעושים שאר אנשים, וכיצד הותר
103 לו לקרוע באופן כזה.
104 מתרצת הגמרא: שמואל קרי' יהודה מבידל ליה, החולק על דברי
105 הברייטא שהובאה לעיל, דאמר שכל קרע שאינו מבידל שפה שלו
106 – כל קריעה שאינו קורע בה את שפת הבגד עצמה, אינו אלא קרע
107 של תפלות – שטות, דהיינו, שאינו יוצא בזה ידי חובת קריעה כלל.
108 ומאחר ולשיטת שמואל לעולם אין אדם יוצא ידי חובת קריעה
109 באופן כזה, לפיכך הוא סובר שרשאי הכהן הגדול לקרוע כך.
110 שבה הגמרא ומקשה: כיצד יתכן ששמואל סובר כשיטת רבי
111 יהודה, וזי' אית ליה לבי' יהודה – האם סובר רבי יהודה שיש דין
112 קריעה בכהן גדול, וזה תנאי בברייטא, אילו נאמר בתורה על הכהן
113 הגדול 'ראש לא יפרע ובגד לא יפרסו', הייתי אומר שבראש ובגד
114

1 משוח מלחמה רשאי לעשות זאת, תלמוד לומר (שם פסוק יב) 'כי נזר
2 שכן משחת אלהיו עליו, ויש לדייק מן המקרא שרק עליו – על כהן
3 גדול נאמרו דינים אלו, ולא על תבירו – הכהן המשוח מלחמה
4 שאינו כהן גדול, ואין הוא רשאי להקריב אונן.
5 ממשיכה הברייטא ומבררת: ואחר שחלקו התיב לכהן משוח
6 מלחמה מדין הכהנים הגדולים שאינו רשאי להקריב אונן, יכול לא
7 יהא מצווה על נשיאת התולת. תלמוד לומר (שם פסוק יג) 'והוא אשה
8 בבתוליה יקח', ללמד שאף המשוח מלחמה מצווה על התולת
9 ומוזהר על האלמנה.
10 מבואר אם כן מדברי הברייטא, שכהן משוח מלחמה דינו ככהן
11 גדול לענין חמשת הדברים שנאמרו בפרשת כהן גדול. פריעה,
12 פרימה, טומאת קרובים, ציווי על תולת, ואיסור באלמנה.
13 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין משוח מלחמה האם הוא
14 מצווה על התולת ואסור באלמנה: בתנאי, נאמר בכתוב (שם)
15 'והוא אשה בבתוליה יקח', והכוונה בזה לרבות את הכהן משוח
16 מלחמה, לפי שאחר שחלקו התיב ריבה – לאחר שחילקו הכתוב
17 מדין שאר כהנים גדולים שאינו רשאי להקריב אונן, הוצרך
18 לרבותו שאף הוא מצווה על התולת ואסור באלמנה ככהן
19 גדול, אלו דברי רבי ישימאל. רבי עקיבא אומר, אין המקרא
20 עוסק בכהן משוח מלחמה, אלא בכהן שעבר מכהונתו, לפי שאין
21 לי – אין אני יודע שאף כהן שעבר מצווה על התולת, אלא
22 בכהן ששכר מכהונתו מחמת קרי' – שנשטא בטומאת קרי, ועתיד
23 הוא להיטהר ולחזור לכהונתו, ולפיכך הוא מצווה על התולת
24 אף בשעת טומאתו, אבל אם עבר הכהן מחמת מומין שאירעו
25 בו, ונדחה מן הכהונה לעולם, מנין שאף בזה הוא מצווה על
26 התולת, ומוזהר שלא לישא אלמנה. תלמוד לומר 'והוא',
27 לרבות שאף אם עבר מחמת מום שאירע בו מכל מקום מצווה
28 על התולת כדן כהן גדול.
29 מבואר מדברי הברייטא, שנחלקו תנאים האם לפרש את ריבוי
30 המקרא 'והוא' לענין כהן משוח מלחמה, שאף הוא מצווה על
31 התולת ואסור באלמנה, או לענין כהן שעבר מחמת מום, ולדעת
32 רבי עקיבא הסובר שאין הברייטא עוסקת במשוח מלחמה אלא
33 בכהן שעבר, נמצא שאין משוח המלחמה מצווה על התולת
34 ואינו מוזהר על האלמנה.
35 הגמרא מביאה ספק בענין כהן גדול שנעשה מצורע: בעא מיניה
36 רבא מרב נחמן, משיח שנצטרע – כהן גדול שפרחה בו צרעת ועבר
37 מכהונתו, מהו באלמנה – האם רשאי הוא עתה לישא אלמנה.
38 ומבאר הגמרא את צדדי הספק: מידהא דחי' או מופקר פטר –
39 האם הכוונה הגדולה דוחה את הכהן מנשיאת אלמנה, ובין
40 שנדחה בשעת כהונתו נדחה כבר לעולם, ושוב אינו יכול לישא
41 אלמנה אפילו אחר שעבר מכהונתו, או שמא כיון שנצטרע נפטר
42 מאיסור אלמנה.
43 לא הוה בדיה – לא היה בידי רב נחמן להשיב לרבא על שאלתו.
44 וימנין – פעם אחת, הוי יתיב רב פפא וקמבעיא ליה – ישב רב פפא
45 והסתפק בשאלה זו, האם משיח שנצטרע מותר באלמנה. אמר ליה
46 [לו] הוה בריה דרב נחמן לרב פפא, תנינא – יש לפשוט ספק זה
47 ממה ששינונו בברייטא, אין לי – אין אני יודע שכהן שעבר
48 מכהונתו מצווה על התולת ואסור באלמנה, אלא כהן גדול ששכר
49 מחמת קרי' – שנשטא בטומאת קרי ונדחה מן הכהונה עד שיטהר,
50 אבל אם עבר מחמת מומין – שנפל בו מום ונדחה מן הכהונה
51 לעולם, מנין שאף הוא מצווה על התולת ואסור באלמנה. תלמוד
52 לומר 'והוא', לרבות אף כהן זה.
53 ומאחר ונתרבה בברייטא כהן שעבר מחמת מומים, יש ללמוד
54 מכך שאף כהן שנצטרע מצווה על התולת ומוזהר על האלמנה,
55 שהרי אין לך מום גדול מן הצרעת.
56 כאשר שמע רב פפא את דברי הווא בנו של רב נחמן, קם ממקומו,
57 נשקיה ברישיה – נשקו על ראשו, ויהיב ליה בריה – ונתן לו את
58 בתו לאשה, מרוב שמחת ליבו על שפוט לו את ספיקו.

המשך ביאור למס' הוריות ליום ראשון עמ' ב

דיין בבית דין, ולא דנין אותו – אין הדיינים רשאים לדנו, [וכן הוא
לא מעיד עדות לאחרים, ולא אחרים מעידין אותו] – מעידים עליו
עדות, ומאחר ואין הוא רשאי להעיד לאחרים, אינו בכלל דיני
שבועת העדות.

גמרא

הגמרא מבררת את טעמו של רבי יוסי הגלילי: אמר עולא, מאי
טעמא דרבי יוסי הגלילי – מה הוא טעמו של רבי יוסי הגלילי,
הסובר שמלך אינו מביא כלל קרבן עולה ויורד. משום דאמר קרא
– נאמר בתורה לגבי שבועת העדות וביטוי שפתיים וטומאת
מקדש וקדשיו (ויקרא ה ה), 'וְהָיָה כִּי יֵאָשֶׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה, כְּלוּמֹר,
שֶׁאִם חָטָא בְּאַחַת מֵאֵלֶּה מִבֵּיא קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיֹרֵד. וַיֵּשׁ לְלַמּוֹד מִן
הַתִּיבוֹת לְאַחַת מֵאֵלֶּה, שֶׁכָּל אָדָם שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּכָל אַחַת ואַחַת
מִשְׁלוֹשׁ דְּבָרִים אֵלּוּ, דְּהֵינּוּ שְׁהוּא מִצְוָה בְּכָל אַחַת מִדִּין
הוּא בְּכוּלָן – הֵרִי הוּא מִצְוָה עַל כּוֹלָן, וְכָל אָדָם שֶׁאִין מִתְחַיֵּב
בְּאַחַת מֵאֵלֶּה, כְּלוּמֹר, שֶׁאִין הוּא מִצְוָה אֲפִילוּ רַק עַל אַחַת מֵאֵלֶּה,
אִין הוּא מִתְחַיֵּב בְּכוּלָן – אִינוּ מִתְחַיֵּב אֲפִילוּ עַל אַחַת מִדִּין. וּמֵאֲחֵר
וְהַמֶּלֶךְ אִינוּ מִתְחַיֵּב עַל שְׁמִיעַת הַקּוֹל, שְׁהֵרִי אִין הוּא מֵעִיד
לְאַחֲרִים, לְפִיכָךְ אִין הוּא בְּתוֹרַת חֵיבוֹ קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיֹרֵד אֵף עַל
בִּטּוּי שְׁפָתַיִם וְטוֹמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִנֵּין שֵׁשׁ לְדִרּוֹשׁ אֵת הַמֶּקְרָא בְּאוֹפֶן כּוֹחַ, וְאֵימָא –
שְׁמַא יֵשׁ לּוֹמֵר שְׁכוּנוֹת הַכְּתוּב הֵיא שִׁיכוֹל אָדָם לְהִיּוֹת מִתְחַיֵּב
בְּאַחַת מִדִּין וְאֵף עַל פִּי שֶׁאִין הוּא מִתְחַיֵּב בְּכוּלָן.
וּמִחֲמוֹת קוּשִׁיא זֶה מִפְּרֶשֶׁת הַגְּמָרָא אֵת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי
בְּאוֹפֶן אַחֵר: אֵלֶּיךָ טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי מִקְרָא – מִבְּרִייתָא זֶה.
דְּתַנְיָא, הָיָה רַבִּי יִרְמְיָה אוֹמֵר, נֶאֱמַר בְּתוֹרָה לְגַבִּי קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיֹרֵד
(ויקרא ה ז)

קרבן עולה ויורד הבא על שמיעת קול וביטוי שפתיים וטומאת
מקדש וקדשיו, שלא נאמר בהם ואשם ו'מצות ה' ואשר לא
תעשינה', כלומר, שלא נאמרו בהם כל התיבות הללו אלא
מקצתן, ולפיכך אין לנו ללמוד דין אשם תלוי מקרבן עולה ויורד
אלא מפר העלם דבר של ציבור, שכשם שקרבן הציבור אינו בא
אלא על דבר שיש בשגגתו חטאת קבועה, אף אשם תלוי אינו בא
אלא על ספק עבירה שיש בה חטאת קבועה ולא קרבן עולה
ויורד.

משנה

משנה זו ממשיכה לפרש את הדינים של בית דין שהורו היתר
בדבר שיש בו קרבן עולה ויורד, ומוסיפה לבאר אף את דיני
הנשיא בזה.
אין בית דין חייבין קרבן אם הורו טעות על שמיעת קול, דהיינו, דיני
שבועת העדות, ועל ביטוי שפתיים – שבועת שקר, ועל טומאת
מקדש וקדשיו, לפי שבכל אלו היחיד מביא על שגגתו קרבן עולה
ויורד, ואילו בית דין אינם מביאים פר העלם דבר של ציבור אלא
על דבר שיש בו חיוב חטאת קבועה.
והנשיא – המלך, דינו כיוצא בהם – כמו הבית דין, שאף הוא אינו
מביא קרבן עולה ויורד אלא על דבר שיש בשגגתו חיוב חטאת
קבועה. אלו דברי רבי יוסי הגלילי.
רבי עקיבא אומר, הנשיא חייב בכולן – המלך מביא קרבן עולה
ויורד בכל אלו, דהיינו, על ביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו,
חזין משמיעת הקול, דהיינו, שאם השביע אדם את המלך שיבוא
ויעיד לו עדות, ונשבע המלך לשקר שאין הוא יודע לו עדות, אינו
חייב על כך קרבן עולה ויורד, לפי שאין הוא בתורת הגדת עדות
כלל, שהרי שנינו במסכת סנהדרין (יה), שחמלך לא דין – אינו נעשה

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח ניסן, ערב שבת מברכין חדש אייר, ה'תשכ"א
ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו ממוצש"ק והקודמיו.

ובעמדנו בימים המחברים חדש הגאולה (ממצרים והעלמות) עם חדש זיו, ופירוש חז"ל, זיותני
עולם, להאיר גם העולם (מלשון העלם והסתר כידוע), הוא חודש השני,

יהי רצון שכאו"א מאתנו יעשה המוטל עליו בהאמור ובאופן של חירות מכל עניינים המבלבלים,
וההשתדלות והיגיעה (שדוקא ע"י יגעת - אז - ומצאת) תהיינה להעלות מטוב לטוב יותר, מקדש לקדש
הקדשים.

בברכה לבשו"ט בעניינים הכללים והפרטים גם יחד.

מ. שניאורסאהן

מלך ישראל לא נמשח בשמן המשחה אלא מפני מחלוקתו של יורם
בנו של אחאב.
מקשה הגמרא: ומשום מחלוקתו של יורם בן אחאב נמעול בשמן
המשחה. כלומר, מאחר ונתבאר שמלכי ישראל אינם נמשחים,
נמצא שהמושחם מועל בשמן המשחה שהוא של הקדש, וכיצד
יתכן הדבר שמשום מחלוקתו של יורם בן אחאב הותר למעול
בשמן המשחה.
מתרצת הגמרא: יש לבאר בזה בראייה – כמו שפירש רב פפא
במקום אחר, שלא משחו בשמן המשחה אלא באפרסמא דכנא –
בשמן אפרסמון טהור ו-נקי, הכא נמי – אף כאן יש לפרש כן, שלא
נמשח יהוא בשמן המשחה אלא באפרסמא דכנא.
עוד שנינו לעיל בברייתא: ואת יהואז בנו של יאשיהו משחו בשמן
המשחה אף על פי שהיה בנו של מלך, מפני מחלוקתו של אחיז
יהויקים שהיה בנו של מלך, מפני ששני. מקשה הגמרא: ומי קשיש
מיניה – האם יהויקים היה גדול יותר מיהואז, והכתיב (דברי הימים
א' ג טו) 'ובני יאשיהו הבכור יהונן, השני יהויקים, השלישי צדקיהו,
הרביעי שלום', ואמר על מקרא זה רבי יוחנן, הוא שלום הוא צדקיהו
– שלום הנזכר במקרא כבן רביעי ליאשיהו הוא צדקיהו הנזכר
שלישי, הוא יוחנן הוא יהואז – ויוחנן הנזכר במקרא כבנו הבכור
של יאשיהו, הוא המלך יהואז הנזכר במקראות אחרים. ונמצא,
שיהואז היה הבן הבכור והיה אם כן גדול מיהויקים הבן השני,
וכיצד יתכן לומר שהיה יהויקים גדול ממנו בשני שנים.
מתרצת הגמרא: לעולם – אכן יהויקים היה קשיש מאחיו יהואז,
ומא – ואם כן מה היא כוונת הכתוב באומרו שיהואז (ויוחנן) הוא
הבכור, הכוונה בזה שהיה בכור למלכות, דהיינו, שמלך בראשונה
לאחר מותו של אביו יאשיהו, ודרם שמלך יהויקים.
שבה הגמרא ומקשה: ומי מלכי וזמרי מלכי קשיש – וכי דרכם היה
להמליך את הבן הצעיר לפני הבן הגדול, והא כתיב (דברי הימים ב'
כא א) 'ואת המלכה נתן ליהורם פי הוא הבכור', דהיינו שנתן
יהושפט את הממלכה לבנו יהורם מפני שהוא היה גדול מלך,
ויש להוכיח מכאן שהיו ממנים את הבן הגדול למלך.
מתרצת הגמרא: והיום בנו של יהושפט מלך מלך, הוא אביתו הוה,
כלומר, צדיק היה כאבותיו וראוי למלא את מקומו במלוכה, אבל
יהויקים בנו של יאשיהו לאו מלך מלך אביתו הוה – לא היה
צדיק כאבותיו, ועל כן לא נתמנה בראשונה למלך, אף שהיה בכור
האחים.
הגמרא דנה בדברי רבי יוחנן שהובאו לעיל: אמר רב, הוא שלום
הוא צדקיהו, הוא יוחנן הוא יהואז. מקשה הגמרא: והא חד חד קא
חשיב – והרי המקרא מונה כל אחד מהם כאדם בפני עצמו, דכתיב
'השלישי צדקיהו הרביעי שלום', וכיצד יתכן לומר ששלום הוא
צדקיהו. מתרצת הגמרא: אכן המקרא עוסק באדם אחד הנקרא
בשני שמות, ומא – מה היא כוונת הכתוב 'שלישי', שהיה שלישי
לגנים – בנו השלישי של יאשיהו, לאחר יהויקים ויהואז, ומא –
ומה היא כוונת הכתוב 'רביעי', שהיה רביעי למלכות – שמלך
רביעי לאחר מותו של אביו יאשיהו, דמקרא – שבתחילה מלך
יהואז, ולפסוף – ולאחריו מלך אחיז יהויקים, ולפסוף – ולאחריו
מלך יבניה בנו של יהויקים, ולפסוף מלך צדקיהו בנו של יאשיהו,
אחיהם של יהואז ויהויקים.
הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תנו רבנן, הוא שלום הוא צדקיהו,
ולמה נקרא שמו שלום, שהיה מושלם – מושלם ותמים במעשיו,
שהיה צדיק גמור ובעל מעשים טובים. אמר רבא, ויש אומרים
שלבן נקרא שמו שלום, לפי ששלם – [בסתימא] מלכות בית דוד
בנייה, שהוא היה המלך האחרון ממלכי בית דוד. ומה היה שמו
מתחילה, מתניה היה שמו, שנאמר (מלכים ב' כז ד) 'וימלך מלך בבל
את מתניה דוד תחתיו ויפס את שמו צדקיהו', דהיינו, שנבוכדנצר
מלך בבל הגלה את יכניה לבבל, והמליך במקומו את מתניה דודו
של יכניה, ושינה את שמו לצדקיהו, וכך אמר לו, יה צדיק עליך
את הדין אם תמרוך בן, כלומר, שהשיבנו בשם ה' שלא ימרוד בו,
(שנאמר ויביאהו בבל) ויש ללמוד זאת מדכתיב (דברי הימים ב' יא)
'ונם בבל נבוכדנצר מלך אשר השבינו בבלאים', דהיינו שלאחר
מכן מרד בבל נבוכדנצר, אף שמתחילה השבינו בשם ה' שלא
יעשה כן.

המשחה, מכל מקום מעין אף הוא משיחה לצורך חינוכו לשמש
בכהונה גדולה. ובמלך אין הדין כן, שאין מושחים מלך שהוא בן
של מלך, אלא רק מלך ראשון. ואם תאמר, מפני מה משחו את
שלמה המלך שהיה בנו של דוד המלך. תשובתך היא, מפני
מחלוקתו של אדוניו – מאחר שאדוניה בן חגית ערער על מלכות
שלמה, לפיכך צריך היה למושחו בשמן המשחה. וכן מטעם זה
משחו את המלך יואש, אף שהיה בנו של המלך אחזיה, מפני
עתליה אם אביו שערערה על מלכותו. וכן מטעם זה משחו את
המלך יהואז, אף שהיה בנו של המלך יאשיהו, מפני ערעורו של
אחזיהו והויקים, שהיה גדול ממנו בשני שנים.
עתה מסיים רבי יהודה את תיאור הנסים שנעשו בשמן המשחה:
ואותו שמן קנים כולו לעתיד לבוא, שנאמר (שמות ל לא) 'שמן משיחת
קדש ויהיה זה לי לדורותיכם', וזה פנימיות שנים עשר לוגין הוה,
כלומר, שכל שנים עשר הלוג שהיו מתחילה בשמן המשחה
קיימים לדורות עולם.
הגמרא דנה בדברי הברייתא: אמר רב, ואפילו בהן גדול שהוא בן
של בהן גדול מעין משיחה בשמן המשחה. מבררת הגמרא: מנלן –
מהיכן למדנו דין זה. מבארת הגמרא: דכתיב לגבי מנחת חביתין
של כהן גדול (ויקרא טו) 'והבהן המשיח תחתיו מנחת', ולכאורה יש
למנוח, נאמר קרא – היה הכתוב צריך לומר 'והבהן מתחתיו
מנחת', מאי 'המשיח' – מדוע הוצרך להוסיף תיבה זו, קא משמע לן
– אלא שמשינו הכתוב דמנחתו דכהן גדול – שאם כהן גדול שהוא
בנו של כהן גדול, אי הוה משיח – אם נמשח בשמן המשחה הוה בהן
גדול, ואי לא נמשח בשמן המשחה, לא הוה בהן גדול.
הגמרא מוסיפה לרדן בדברי הברייתא: אמר רב, ואין מושחין בשמן
המשחה מלך שהוא בן של מלך. מבררת הגמרא: מנלן – מהיכן
למדנו דין זה. מבארת הגמרא: אמר רב אחא בר יעקב, דכתיב לגבי
מלך (דברים יז) 'למען יאריך ימים על ממלכתו וגו' הוא ובניו בקרב
ישראל, ויש ללמוד מדברי המקרא שהמלכות ירושה היא לבם
כאדם שמוריש ירושה לבניו, ולפיכך מלך שהוא בנו של מלך אינו
צריך משיחה.
שבה הגמרא ומבררת: ומנלן דבי איבא מחלוקת פני משיחה – מנין
לומדים שבאשר יש מחלוקת על המלוכה אזי צריך למושחו אפילו
בן של מלך, ולא כל דבני מלך מורית מלכותא לבניה – ואין
אומרים שכל מי מן הבנים שירצה המלך להוריש לו את המלוכה
ימלוך בלא משיחה.
מבארת הגמרא: אמר רב פפא, אמר רבא, הוא ובניו בקרב ישראל,
יש ללמוד מדברי הכתוב שרק בזמן שלום שורר בקרב ישראל
אזי קרינא ביה – קוראים בו את הפסוק 'למען יאריך ימים על
ממלכתו הוא ובניו' ואפילו בלא משיחה, ואז עוברת המלכות
בירושה, אבל בזמן שיש מחלוקת על המלוכה אין היא עוברת
בירושה, ועל כן זקוק המלך למשיחה.
הגמרא מביאה ברייתא העוסקת במלך נוסף שנמשח מפני
המחלוקת: תנא ברייתא, אף יהוא בן נחשי לא נמשח למלך אלא
מפני מחלוקתו של יורם בן אחאב.
מקשה הגמרא: מדוע יש לומר שנמשח מפני מחלוקתו של יורם בן
אחאב, ותיפוק ליה – הלא גם בלא זה אפשר ללמוד שצריך
למושחו משום דמלך ראשון הוא, שהרי אביו לא היה מלך, ולפיכך
צריך למושחו.
מתרצת הגמרא: תפוקי מהפרא והכי קתני – יש ללמוד את
הברייתא כאילו היא חסירה, וכך יש לשנות בה, מלכי בית דוד
בשוחין – מושחים אותם בשמן המשחה, אבל מלכי ישראל אין
משוחין – אין מושחים אותם. מבררת הגמרא: מנלן – מהיכן למדנו
דין זה. מבארת הגמרא: אמר רבא, אמר רבא – נאמר בכתוב
העוסק בציווי שאמר הקדוש ברוך הוא לשמואל בעת משיחתו
של דוד למלך (שמואל א' טו ג) 'קום משיחו כי זה' וגו'. ויש לדייק
מדברי הכתוב, זה – מלך מבית דוד מעין משיחה, ואין מלך אחר
שיאנו ממלכי בית דוד מעין משיחה. ונמצא, שיהוא בן נחשי שהיה
ממלכי ישראל לא היה לו להימשח, אף שהוא מלך ראשון ואינו
בנו של מלך, אלא משפני מחלוקתו של יורם בן אחאב הוצרכו
למושחו.
הגמרא מבררת את דברי הברייתא: אמר רב, אף יהוא בן נחשי

במלך. אי - ואילו נאמרה בתורה רק תיבת 'בְּחֵן', יבול הייתי לומר
שכוונת הכתוב לכהן גדול המְרַוֵּה בַּבְּגָדִים, תִּלְמוּד לומר - לכך
הוצרך הכתוב לומר 'מְשִׁיחַ', ללמוד, שאין הכוונה אלא לכהן
הנמשח בשמן המשחה. אי - ואילו היה נאמר רק 'מְשִׁיחַ' בלא ה'א,
יבול הייתי לומר שכוונת הכתוב לכהן מְשִׁיחַ מִלְחָמָה, תִּלְמוּד לומר
- לכך הוצרך הכתוב לומר 'וְהִבְחֵן הַמְּשִׁיחַ', ללמוד שמדובר בכהן
משוח שְׂאֵינוּ מְשִׁיחַ עַל גְּבוּי - שאין כהן אחר משוח הממונה מעליו,
והיינו הכהן הגדול, אבל הכהן משוח מלחמה יש מעל גביו את
הכהן הגדול.
מבררת הגמרא: מֵאֵי מְשָׁמֵעַ - כיצד ניתן ללמוד מהמקרא 'הכהן
המְשִׁיחַ' שהכוונה היא לכהן גדול שאין כהן משוח אחר הממונה
מעליו. מבארת הגמרא, בְּדִמְיוֹ רָבָא - כפי שביאר רבא במסכת
חולין (א.א.), שיש ללמוד שלא אסרה תורה לאכול אלא את גיד
הנשה הנמצא בירך הימנית של הבהמה, משום שנאמר (בראשית לב
ל) 'הֲרֹדֶף, דְּהֵינּוּ הַמְּיוֹנָנֶת שְׂבָנֶיהָ - הִירָךְ הַחֲשׂוּבָה שְׁהִיא הַיְמָנִית,
הָאָה נָמִי - אף כאן יש לומר כן, שמאחר ונאמר 'הַמְּשִׁיחַ' הכוונה
היא לכהן הַמְּיוֹנָן - החשוב שֶׁבְּכֹהֲנִים הַמְּשֻׁחִים, שהוא הכהן
הגדול.
הגמרא מבררת את דברי הברייתא: אִמְרַי מַר - הובא לעיל
בברייתא, 'מְשִׁיחַ יבול מִלֵּךְ', דהיינו, שסברה הברייתא שכוונת
התורה היא שמלך שחטא מביא פר לחטאתו. מקשה הגמרא:
כיצד יתכן לומר כן, וכי מִלֵּךְ מַר הוא דְּמִיָּית - האם המלך שחוטא
בשגגה מביא פר לחטאתו, והרי שְׁעִיר הַזֵּאִי דְּמִיָּית - שעיר הוא
מביא, כפי שמפורש במקרא (ויקרא ד כג), וכיצד יתכן לומר שמביא
פר.
מתרצת הגמרא: אִיִּצְטְרִיךְ - הוצרך הכתוב להשמיענו שאין
הכוונה למלך אלא לכהן, משום דְּסִלְקָא דְּעֵתָא אִמְנָא - שהיה
עולה בדעתך לומר שמקרא זה עוסק במלך, וכך הוא דינו, שְׁעִיר
שְׂנֵנֶת מְעַשֶּׂה בלבד שאין עמה שגגת הוראה וְיָבִיא המלך שְׁעִיר
לחטאתו, ואילו עַל הַעֲלָם דְּכִי עַם שִׁגְגַת מַעֲשֵׂה, דהיינו, שהורה
לעצמו הלכה מוטעית ועשה על פי הוראתו, וְיָבִיא מַר לחטאתו, קָא
מְשָׁמֵעַ לָן - משמיענו הכתוב שאין הדבר כן, אלא מלך אינו מביא
פר, ודין פר לא נאמר אלא בכהן גדול.
שנינו במשנה: אֵין פִּין כהן הַמְּשֻׁחַ בְּשָׁמֵן הַמְּשָׁחָה כו' למרובה
בגדים אלא פר הבא על כל המצוות.
הגמרא מבארת כפי איזו שיטה סוברת המשנה: מְתַנִּיתִין -
משנתנו הסוברת שהמרובה בגדים אינו מביא פר לחטאתו, היא
דְּלֵא כְּשִׁטַּת רַבִּי מֵאִיר, דְּאִי - (שאם) רַבִּי מֵאִיר, הָא תִּנְיָא בְּרִייתָא,
כהן מְרַוֵּה בַּבְּגָדִים מְבִיא מַר הָאָה עַל כָּל הַמְּצֻוֹת דְּכִי רַבִּי מֵאִיר,
וְלֵא הוּדוּ לוֹ חֲכָמִים.
מבארת הגמרא: מֵאִי מְעַמָּא - (מהו) טעמו דְּכִי מֵאִיר, דְּתִנְיָא
בְּרִייתָא, 'מְשִׁיחַ', אֵין לִי - אין אני יודע אֵלָא שכהן הַמְּשֻׁחַ בְּשָׁמֵן
הַמְּשָׁחָה מביא פר לחטאתו, כהן הַמְּרַוֵּה בַּבְּגָדִים מְבִיא, תִּלְמוּד לומר
- לכך הוצרך הכתוב לומר 'וְהִבְחֵן הַמְּשִׁיחַ', ומתיתב 'הכהן' יש
לרבות אף כהן שאינו נמשח בשמן המשחה.
מקשה הגמרא: בְּמֵאִי אִוְקִימָתִיה - כפי איזו שיטה העמדת את
דברי המשנה, בְּרִדְכָן - כשיטת חכמים הסוברים שכהן המרובה
בבגדים אינו מביא פר הבא על כל המצוות, ולא כשיטת רבי
מאיר.

[לְאִוְרָחָא] - אדם החפץ לצאת דרך, וְכַעַי לְמִידַע אֵי חוֹר וְאֵתִי
לְכִיתָא אֵי לֵא - ורוצה לידע האם יחזור ויבוא לביתו או לא, נִיקֻמֵּן
בְּכִיתָא וְהִכְרָא - יעמוד בבית חשור, אֵי חוֹר בְּכִיתָא דְּכְבוּדָא - אם
הוא רואה צל לצילו, לִידַע דְּהָרַךְ וְאֵתִי לְכִיתָא - ידע שעתידי הוא
לחזור ולבוא לביתו. ואומרת על כך הגמרא: וְלֵא מִלְתָּא הִיא - אין
זה סימן מובהק, אלא יתכן שאף אם אינו רואה צל לצילו מכל
מקום עתידי הוא לחזור לביתו, ולפיכך אין לעשות סימן זה, דְּלִמָּא
הַלְשָׂא דְּעֵתִיה וְיִמְיָרַע מְוֵלִיה - שמא לא יראה צל לצילו ותחלש
דעתו, שיחשוש לכך שאין הוא עתיד לחזור לביתו, ועל ידי
חלישות דעתו יורע מזלו ולא יזכה לשוב לביתו.
הגמרא מביאה ענין נוסף של עשיית דבר לסימן טוב: אִמְרַי מֵאִיר,
הַשְׂתָּא דְּאִמְרַת סִימָנָא מִלְתָּא הִיא - עתה לאחר שאמרת שהסימן
הוא דבר שיש בו ממש, [לְעוֹלָם] הָא רְגִיל אָדָם לְמִיתוּי בְּרִישׁ שְׁתָּא
- לראות בתחילת השנה, את מיני הירקות הללו, קָרָא - (דלעת)
וְרִיבְיָא - (תלתן), כְּרִית וְסִלְקָא וְתַמְרִי - (תמרים), לפי שכל אלו
דרכם לגדול במהירות יותר משאר ירקות, ולפיכך יש בראייתם
בתחילת השנה סימן טוב לכל השנה.
הגמרא מביאה כמה הוראות שהורה רב מרשיא לבניו: אִמְרַי לְהוּ
כִּי מְשֻׁרְשָׁי לְכִרְיָה - לבניו, כי כְּעִיתוּ מִיַּעַל וְסִינְגְרִי קְמִי רִבִּיכּוּ -
כאשר חפצים אתם להכנס וללמוד גמרא לפני רבכם, גְּרָסוּ
מְתַנִּיתָא וְעוֹל לְקָמִי רִבִּיכּוּ - שנונו מתחילה היטב את המשניות ורק
לאחר מכן תכנסו לפני רבכם, וְכִי יִתְבִּירוּ קְמִייה חוֹר לְפִימִיה -
וכאשר יושבים אתם לפניו התבוננו בפי, דְּכִיתִּיב - לקיים את
נאמרו הכתוב (ישעיה ל ב) 'וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹדֵיךְ', וְכִי גְרָסִיתוּ
גְּרָסוּ עַל נְהָרָא דְּמֵאִי - וכאשר בזה משום עשיית סימן טוב, דְּכִי הִכִּי
יד נהר מים, כדי שיהיה בזה משום עשיית סימן טוב, דְּכִי הִכִּי
דְּמִשְׁכָּן מֵאִי מְשָׁכֵן שְׁמַעְתִּיתִיכּוּ - שכשם שמי הנהר נמשכים ואינם
פוסקים כך לא יפסוק תלמודכם מפיהם. וְתִיבּוּ אִתְּקִלְי דְּקָתָא
מְחִסְיָא - וטוב לכם לישב באשפות של העיר מתא מחסיא, וְלֵא
תִיבּוּ אִתְּקִינִי דְּמִסְבִּיחָא - ולא לישב בארמונות העיר 'פומבדיתא'.
טַב גְּלִדְנָא קִרְיָא - מוטב לכם לאכול דג קטן מוסרח, [דְּקָתָא מְחִסְיָא
לְמִיכָל] מְבִיתָא דְּרַמִּי בִּיפִי - מלאכול כותח משובח וחוק, הראוי
מחמת חזוקו לשבר את הסלעים כאשר שופכים אותו עליהם.
הגמרא שבה לעסוק בענין משיחת המלכים: נאמר בכתוב (שמואל
א' ב) 'דָּקָה קִרְנִי בְּאַלְהֵי', ומדייקת הגמרא, דָּקָה קִרְנִי וְלֵא דָּקָה פְּכִי,
כלומר, שהמלכים שנמשחו על ידי שמן שהיה מונח בקרן
נתרוממה מלכותם, ואילו המלכים שנמשחו על ידי שמן שהיה
מונח בכף לא נתרוממה מלכותם, שהרי דוּר וְשִׁלְמָה שְׁנִמְשְׁחוּ על
ידי שמן שהיה מונח בַּכֶּף, נִמְשְׁכָה מְלִכְוֹתָהּ, ואילו שְׂאֵל וְיִהוּא
שְׁנִמְשְׁחוּ על ידי שמן שהיה מונח בַּכֶּף, לֵא נִמְשְׁכָה מְלִכְוֹתָהּ.
שנינו במשנה: וְאִיזוּר הַמְּשִׁיחַ שִׁמְשִׁיָּא פִר כְּשִׁשְׁגָה כְּהוֹרָאוֹ וְעֵשָׂה
עַל פִּיהָ, לֵא הַמְּשֻׁחַ בְּשָׁמֵן הַמְּשָׁחָה וכו'.

למנותם על הציבור, כדי שיוכלו להתפרנס מאותה שררה.
בְּשִׁעְלָה רַבִּן גְּמִילָאֵל לִיבִשָׁה שְׁלָח שְׁלֹחִים לְקִרְוֵא לָהֶם, כדי
למנותם, וְלֵא בָּאוּ - לפי שלא היו חפצים שררה. חוֹר רַבִּן
גְּמִילָאֵל וְשְׁלָח שְׁלֹחִים פֶּעַם נִוסַּפַת לְקִרְוֵא לָהֶם, וְכָאוּ. אִמְרַי לָהֶם
רַבִּן גְּמִילָאֵל, בְּמִדּוּמִין - (סבורים) אִתְּם שְׁשֻׁרְרָה אֵין נִוְתִין לָכֶם -
שהמינוי על הציבור שאני חפץ לתת לכם הוא שררה, ולפיכך
לא באתם בפעם הראשונה שקראתי לכם, אין הדבר כן,

צִירִךְ אִתְּהָ לְהִיטֵי עוֹלָה בְּסִפְיָה לְצוֹרֵךְ פִּרְנַסְתָּךְ, ואינך יכול
להתפרנס במקומך. אִמְרַי לִיה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּן גְּמִילָאֵל, עַד שְׂאִתָּהָ
תִּמָּה עָלִי שַׁעַם כִּי חֲכָמָתִי אֵין אֵין מִתְפַּרְסֵם בְּרוּחַ, תִּמָּה - עֲלִיךָ
לְתַמּוּדָה יוֹתֵר עַל שְׁנֵי תִלְמִידִים שִׁישׁ לָךְ בִּנְיָשָׁה, וְהֵם רַבִּי אֶלְעָזָר הַכֶּמָּא
וְרַבִּי יוֹהָנָן בֶּן גִּדְיָאֵל, שֶׁכֶּל כִּי רַבָּה בְּכַחַמָּתָהּ, עַד שִׁיּוֹדְעִין לְשַׁעֵר בְּמָה
מִפּוֹת יֵשׁ בָּיִם, וְאָף עַל פִּי כֵן אֵין לָהֶם פֶּת לְאִכּוֹל וְלֵא בְּגֵד לְלִבּוּשׁ.
נָתַן רַבִּן גְּמִילָאֵל אֶת דְּעֵתוֹ לְהוֹשִׁיבֵם לְאוֹתָם תִּלְמִידִים בְּרִאשׁ -

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **כא.** הפנים יוצאין בזגין עד¹⁹⁸ של זהב הארוגים או תפורים להם בכסותם לגוי, אבל אם אינם ארוגים או
2 תפורים אלא תלוין עלידי קשר וכיוצא בזה עד¹⁹⁹ אסורים לצאת בהם אף-על-פי שהם בנים קטנים עד²⁰⁰
3 לפי שאין דרך לצאת בזגין אלא בגי מלכים וכיוצא בהם מבני עשירים גדולים, ולשאר בנים הרי הוא
4 יוהרא, ובני מלכים והעשירים משחקים עליהם על שמתיהרים בדבר שאינן ראויין להם, ויש לחוש שמוא
5 ישמע אביו של זה ההולך בזגין שמשחקים עליו וילך ויסיר הזגין מבגדו, פיון שאינן ארוגין ולא תפורים,
6 וישפח ויביאנו בידו ברשות הרבים.
7 ואפלו פשהם ארוגים בכסותם לא ילכו בהם אפלו בבית אלא פשאין בהם ענבל, אבל אם יש בהם ענבל
8 העשוי להשמיע קול אסורים ללבשם בשבת עד²⁰¹ שאסור להשמיע קול של זוג העשוי לקשקש בו התינוק,
9 כמו שיתבאר בסימן של"ח²⁰³ ושל"ט²⁰⁴ ואף-על-פי שכאן עושה זאת הקטן ואין אנו מצוים להפריש הקטן
10 מחלול שבת, מפל'מקום אסור לתן לו מלבוש זה שהזוג ארוג בו שהרי זה כמאכילו אסור בידים, עין סימן
11 שמו"ג²⁰⁵.

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, התחלת סעיף כא

ביאורי הלכה

- עד¹⁹⁸ יוצאין בזגין - זגין הם כמין פעמונים קטנים.¹⁹⁸
עד¹⁹⁹ וכיוצא בזה - משמע שקישוטי בגד המחוברים על ידי קרסים ותופסנים שונים, דינם כדבר שאינו ארוג - ואסור לצאת בהם.
ואם אין חשש שייפלו - ראה על הסעיף הבא¹⁹⁹.
עין בנים קטנים - בבנים קטנים אין חוששים שמה יפול או יסיר הזגין ויביאם בידו - שאין בזה איסור, אלא החשש הוא על האב בלבד²⁰⁰.

צינונים והוספות

- 198) רע"ב פ"ו משנה ט.
199) מהלשון משמע שגם כשהזגין קשורים בקשר של קיימא שאסור להתירו בשבת, יש לחוש שהקטן יתירו, ואחר כך אביו יסירו ויטלטלו, אבל בגדול אפשר להתיר בקשר של קיימא (תהלה לדוד ס"ק טו).
200) מג"א ס"ק לב, ושם: אי אפשר שלא ישמע האב, אמנם בשו"ע: שמה ישמע האב.
וראה בסוף הסעיף אם חוששים בקטן שמה יפסוק.
201) כן פירש המג"א ס"ק לה, וכך צריך לומר לשו"ע"ר סי' שלח המובא להלן.
202) נתינת בגד לקטן על מנת שילבשו דומה לנתינת עוגה שעליה אותיות לקטן על מנת שיאכלה, אבל מותר ליתן הבגד לקטן ללא מטרה שילבשו - כשם שמותר ליתן לו עוגה שעליה אותיות שלא על מנת שיאכלנה (כמבואר בסי' שמג ס"י, וע"ד החילוק בבדה"ש סי' קמז ס"ק יא, וכן הדברים גם על פי החילוק השני שם שהיתר נתינת העוגה הוא גם על מנת שיאכלנה, משום שהאכילה לא נאסרה כ"אם שבירת האותיות, אך כאן הלבשה עצמה נאסרה, ובזה סרה קושיית התהל"ד סי' שמג ס"ק ב.
ויש שחילקו (הערות וביאורים גליון תתלא ע' 80) שכאן האב חפץ בהשמעת הקול כדי שידע האב היכן נמצא התינוק, או אפילו בשביל להרגיע את התינוק, משא"כ שם
- שאינו חפץ באכילת העוגה או בשבירת האותיות, ומלבד הקושי שבסבא לקרוא לזה ספיה בידיים, לא נזכר כלל בשו"ע רצונו של האב בהשמעת הקול.
203) סעיף א: אסור להשמיע קול של שיר (בכלי המיוחד לכך)... ומכל'מקום אין איסור בזה אלא כשצריך לקול זה והוא מתכוין להשמיעו בכלי המיוחד לכך... אבל אם אינו מתכוין להשמיע קול כלל באותו כלי מפני שאינו צריך לו כלל אלא שהקול נשמע מאליו כשנוטל הכלי כגון זוג שיש בו עינבל... ואפילו לילך לבוש בבגד שקבוע בו זוג המשמיע קול של שיר מותר כיון שאינו מתכוין לכך (ונתבאר לעיל ע"פ המג"א ס"ק לה שבקטנים כוונתם להשמעת הקול).
204) סעיף ב: אין... לקשקש באגוז לתינוק או לשחק בזוג כדי שישתוק כל זה וכיוצא בו אסור, גזירה שמה יתקן כלי שיר.
205) סעיף ה: (לאחר שנתבאר בסעיפים הקודמים שאין חיוב להפריש הקטן מאיסור כמו חילול שבת, אלא אם כן הגיע לגיל חינוך שאביו מחוייב לחנכו): וכל זה לענין להפרישו מאיסור אבל לספות לו איסור בידים אסור לכל אדם מן התורה אפילו אינו בר הבנה כלל... ואפילו דברים האסורים מדברי סופרים אסור להאכילו אפילו הוא צריך לכך.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות סוכה – לפי לוח "רב יומי"

יט במה דברים אמורים כשסייך את הסוכה קודם שפתח את הדלת בגג או אפילו לאחר שפתח אלא שבשעת הסייך היתה הדלת סגורה והיתה מאהלת על הסוכה דכיון שעשיית הסוכה היתה בפסול שוב אין מועיל לה מה שאח"כ פתח את הדלת כיון שלא עשה מעשה בגוף הסוכה אבל אם בשעה שסייכה היתה הדלת פתוחה כהלכתה ולא היתה מאהלת על הסוכה אע"פ שאח"כ סגרה ונפסלה הסוכה בשעה שהדלת סגורה מכל מקום כשהוא פותח את הדלת הסוכה חוזרת להכשירה כיון שתחלת עשייתה היתה בכשרות בשעה שהדלת היתה פתוחה:

כ ואם יש לדלת זו צירים שסוגר ופותח בהם הרי היא כפתח גמור ומותר לסגרה ולפתחה בשבת ויו"ט ואין בזה משום איסור סתירה ובנין:

כא וצריך שיזהר שלא ישב תחתיה לשם מצות סוכה כשהיא סגורה שאז היא פסולה ואינו יוצא ידי חובתו בישיבה זו:

חלק ד סימן תרכו העושה סוכה תחת האילן או תחת הגג:

א צריך לישב תחת אויר הסכך שלא יהא אהל אחר מפסיק בינו להסכך כדי שיהיה יושב בצל סוכה ולא בצל אהל ואינו נקרא אהל אלא דבר שהוא גבוה עשרה טפחים מן הארץ ואע"פ שאין לו דפנות אסור לישב תחתיו לפיכך הישן תחת המטה בסוכה אם היא גבוהה [ה] עשרה טפחים לא יצא ידי חובתו:

ב וכן הישן תחת הכילה הפרוסה סביבות המטה בשיפוע אם יש לה גג טפח דהיינו שרוחב טפח ממנו פרוס ביושר על גבי המטה ולא בשיפוע כגון שהכלונס שהוא תלוי בו ופרוסה על גביו יש בו רוחב טפח ויש עשרה טפחים מן גג טפח זה עד הארץ אע"פ שממנו עד המטה שישן עליה אין שם עשרה טפחים אע"פ לא יצא ידי חובתו שכל גג טפח הגבוה עשרה טפחים מן הארץ נקרא אהל ונמצא שאינו ישן בצל סוכה אלא בצל אהל:

ג ואפילו אין לה גג טפח אם יש בפחות משלשה טפחים סמוך לגג רוחב טפח דהיינו לאחר שירדה מעל הכלונס מכאן ומכאן ונתרחבו טפח אין שם מן טפח זה עד הכלונס שלשה טפחים ביושר אסור לישן תחתיו אפילו שלא כנגד טפח זה (עיי' סוף סי' תרל"א) לפי שכל פחות משלשה טפחים הוא כלבוד וכאלו יש בגגה רוחב טפח וכל דבר שיש לו גג רחב טפח כולו נקרא אהל ונמצא אהל מפסיק בינו להסכך:

ד מי שפירס סדין על גבי קינוף דהיינו ארבעה קונדסין הבולטין מארבעת רגלי המטה ומניח כלונסות מזה לזה ופורס עליהן סדין אסור לישן תחתיו מדברי סופרים אפילו אם ראשי קונדסין אלו אינן גבוהין עשרה טפחים מן הארץ כיון שיש להם גג רחב טפח ביושר דהיינו הסדין שפרוס על גביו מלמעלה:

יד במה דברים אמורים כשמסכך תחת הגג אבל אם מסכך על גבי העצים או הקורות אף על פי שהן סמוכין זה לזה בפחות משלשה טפחים הרי זו כשרה ואין אומרים כאן לבוד שיצטרפו כל העצים ויהיו נחשבין כעץ אחד רחב מסכך הפסול יותר מארבעה טפחים שהוא פוסל את הסוכה כמו שיתבאר בסימן תרל"ב שכיון שסכך כשר מונח בין עץ לחבירו הוא מפסיק ביניהם שלא יצטרפו ואין אומרים לבוד אלא אם כן אין שום דבר מפסיק ביניהם:

טו ואם מותר לישב תחת העצים יתבאר בסי' תרל"א:

טז אם הניח סכך פסול על גבי הסוכה שלא היה עליה שום סכך ואח"כ הניח עליה סכך כשר על גבי סכך הפסול ואח"כ הסיר סכך הפסול מעל גבי הסוכה ונשאר סכך העליון הכשר בלבדו מיצל על גבי הסוכה וכן העושה דפנות הסוכה תחת גג הבית והניח סכך כשר על גבי הגג ואח"כ הסיר את הגג מתחת הסכך המונח עליה הרי זו פסולה לפי שבשעה שעשה את הסוכה דהיינו בשעה שהניח סכך הכשר שהוא עיקר הסוכה היתה הסוכה פסולה מחמת סכך הפסול שעליה ואח"כ כשהסיר את הפסול לא עשה מעשה בגוף הסוכה להכשירה אלא מאליה נתכשרה ע"י הסרת הפסול והתורה אמרה חג הסוכות תעשה לך וגו' ולא מן העשוי מאליו שהעשייה הראשונה שהיתה בפסול אינה נחשבת עשייה כלל:

יז במה דברים אמורים שפסול הסוכה היה מחמת עצמה כגון בנדון שאמרנו שהניח סכך הכשר על גבי הפסול שגוף הסוכה דהיינו סכך הכשר נעשה בפסול מחמת עצמו שאינו נקרא סכך כלל כיון שיש דבר מפסיק בינו להדפנות שהרי אין צלו מועיל כלום אבל אם פסול הסוכה הוא מחמת דבר אחר הפוסל אותה כגון העושה סוכתו תחת גג הבית ואחר שסככה כהלכתה הסיר את הגג מעל גבי הסוכה הרי זו כשרה אע"פ שלא עשה מעשה בגופה להכשירה כיון שאין פסולה אלא מחמת דבר אחר דהיינו גג הבית שמיצל עליו ולא מחמת עצמה שהרי היא מסוככת כהלכתה בסכך כשר המונח על גבי דפנותיה לכך כיון שעשה מעשה הכשר בדבר הפוסלה דהיינו שהסיר את עצי הגג שהיו קבועין שם לשם דירה ולא לשם צל ולפיכך היה עליה שם סכך פסול ועכשיו שהסירן משם לגמרי נקרא עליהם שם סכך כשר ואפילו על העצים הנשארים נקרא עליהם שם סכך כשר כמו שבארנו למעלה לפיכך מועיל מעשה הכשר זה להכשיר את הסוכה כיון שלא היתה פסולה אלא מחמת הגג וכבר עשה בו מעשה הכשר:

יח אבל אם לא עשה מעשה הכשר בדבר הפוסלה כגון שלא הסיר את הגג לגמרי ממקום קביעותו אלא עשה אותו כעין דלת לפתוח ולסגור בעת הגשם כיון שלא הסירו משם לגמרי אין זה מעשה גמור ולפיכך אינו מועיל להכשיר את העצים הנשארים ולא את הסוכה שנפסלה מחמתה (כשעדיין לא נפתחה הדלת והיתה מאהלת על הסוכה):

וכסתות אינה נקראת סוכה כלל ואינה פוסלת את התחתונה
משום סוכה שתחת סוכה.
וכן אם העליונה אינה גבוהה עשרה טפחים או שחמתה
מרובה מצילתה אינה נקראת סוכה כלל לפסול את
התחתונה:

ב לפיכך אם התחתונה היא צלתה מרובה מחמתה בלי
צירוף צל סכך העליונה אז היא כשרה בכל ענין אפילו
אם סכך העליונה גבוה יותר מעשרים אמה מקרקעית
התחתונה ואע"פ שסכך העליונה הוא פסול לסוכה
התחתונה מפני שהוא למעלה מעשרים אמה ונמצא שסכך
פסול מיצל על התחתונה וכבר נתבאר בסימן תרכ"ו שכל
סכך פסול פוסל סכך כשר שתחתיו אע"כ התחתונה כשרה
אפילו אם סכך העליון צלתה מרובה מחמתה שלא אמרו
שסכך פסול פוסל סכך כשר שתחתיו אלא בסכך שפיסולו
הוא מחמת עצמו כגון מחובר או דבר שראוי לקבל טומאה
אבל סכך שכשר מחמת עצמו אלא שדבר אחר גורם לו
לפסול כגון שמונח למעלה מעשרים אמה אינו פוסל סכך
כשר שתחתיו כיון שהוא בעצמו ראוי לסיכוך בסוכה
שתחתיו:

ג אבל אם התחתונה אין צלתה מרובה מחמתה אלא ע"י
צירוף צל סכך העליונה אם סכך העליונה הוא למעלה
מעשרים אמה מקרקעית התחתונה הפסולה שאין
סכך פסול מצטרף לסכך כשר להשלים לכשיעור:

ד העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה אם אינה
יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה פסולה והיושב בה
אפילו בשעה שאין שם רוח כלל לא יצא ידי חובתו לפי
שאינה דירה כלל אבל אם יכולה לעמוד ברוח מצויה
דיבשה אע"פ שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים כשרה
והיושב בה אפילו בשעה שהספינה מהלכת יוצא ידי חובתו
שהסוכה אינה צריכה להיות דירת קבע (שתהא ראויה
לימים הרבה) אלא דירת עראי:

ה העושה סוכתו בראש הגמל או בראש האילן שראש
האילן הוא קרקעית סוכתו ועשה שם מחיצות וסיכך על
גביהן כשרה ואין עולין לה בשבת ויו"ט שאסור להשתמש
בבעלי חיים ובמחובר לקרקע בשבת ויום טוב כמ"ש בסימן
של"ו ואין דוחין אפילו שבות של דברי סופרים מפני קיום
מצות סוכה מטעם שנתבאר בסימן תקפ"ו ע"ש:

ו ואפילו אם הסוכה היא על הארץ אלא שהקנים של סכך
מסומכין על האילן אסור לכנוס לתוכה בשבת ויו"ט
גזירה שמא ישתמש בהסכך שיניח שם חפציו או יתלה בו
שום דבר ונמצא משתמש בצדדי האילן דהיינו הסכך
שסומך על האילן נקרא צדדי האילן ואסור להשתמש בו
בשבת ויו"ט כמ"ש בסי"ו של"ו:

ז במה דברים אמורים בימים הראשונים שהיו רגילים
להשתמש בסכך להניח ולתלות שם חפציהם אבל עכשיו
שאינן רגילים בכך אין חוששין לכך ולפיכך יש להתיר ליכנס
לתוכה בשבת ויו"ט.

ה אבל אם קונדס אחד בולט באמצע המטה מראשותיה
והשני בולט כנגדו במרגלותיה ומניח כלונס מזה לזה
ופורס עליו סדין כיון שהסדין פרוס בשיפוע ואין לו גג רחב
טפח ביושר מותר לישן תחתיו והוא שאין הכלונס גבוה
עשרה טפחים מן המטה אבל אם הוא גבוה עשרה טפחים
מן המטה * אסור לישן תחת הסדין:

ו * הג"ה: ומה שבכילה מודדין העשרה טפחים מן הארץ
וכאן מודדין אותן מן המטה היינו לפי שהכלונס שהכילה
פרוסה על גבה איננו קבוע במטה ואם תנטל המטה לא
תנטל הכילה אבל כאן הכלונס קבוע בקונדסין הבולטין מן
המטה ואם תנטל המטה ינטל הסדין וטעם לחילוק זה
יתבאר בסוף סי' תר"ל עיין שם הטעם:]

ח מותר לפרוס בסוכה קרמים המצוירים וסדינין המצוירים
כדי לנאותה בין סביב הכתלים בין תחת הסכך ואע"פ
שהן מקבלין טומאה ופסוליין לסיכוך כמו שיתבאר בסימן
תרכ"ט אע"פ אין פוסלין את הסוכה בארבעה טפחים כדין
סכך פסול וכמו שיתבאר בסימן תרל"ב.

ולא עוד אלא שמותר אפילו לישב תחתיהן ממש אף על פי
שהן גבוהין עשרה טפחים מן הארץ אינן חשובין אהל
להפסיק בינו להסכך לפי שהן בטילין לגבי הסכך כיון
שנעשו לצורך הסכך דהיינו לנאותו ועוד שכל שלא נעשה
לצל אין שם סכך עליהם ולכך אין פוסלין את הסוכה משום
סכך פסול ומותר לישב תחתיהן לפי שהן בטילין לגבי
הסכך.

במה דברים אמורים כשהן סמוכין בתוך ארבעה טפחים
להסכך ואז הן בטלין אצלו אבל אם הם מופלגין ממנו
ארבעה טפחים אינן בטלין אצלו ופוסלין את הסוכה כדין
סכך פסול ועל דרך שיתבאר בסי' תרל"ב.

ומכל מקום אע"פ שסכך פסול אינו פוסל את הסוכה אלא
אם כן יש בו ארבעה טפחים אבל אם אין בו ארבעה טפחים
מותר אפילו לישב תחתיו אע"כ יש לזהר שלא להרחיק
נויי הסוכה מן הסכך ארבעה טפחים אע"פ שאין בהן
ארבעה טפחים גזירה שמא יהיה בהן ארבעה טפחים שאז
אסור לישב תחתיהן:

ז וכל זה בנויי הסוכה אבל אם פירס תחת הסכך דבר
שאינו נוי לסוכה יתבאר בסימן תרכ"ט ע"ש:

חלק ד סימן תרכ"ד דין הישן בטוכה:

א סוכה שעל גבי סוכה שסככה של תחתונה היא
קרקעיתה של עליונה אם יש בין סכך התחתון לסכך
העליון עשרה טפחים וזהו שיעור הכשר גובה הסוכה כמו
שיתבאר בסימן תרל"ג ויכול להשתמש בעליונה בכרים
וכסתות ולא תפול בסוכה התחתונה העליונה כשרה
והתחתונה פסולה שנאמר בסכת תשבו וגו' חסר וא"ו שניה
משמע סוכה אחת ולא תחת שני סככים.

אבל אם אינו יכול להשתמש בכרים וכסתות בעליונה אפילו
ע"י הדחק כיון שהעליונה אינה ראויה כלל אפילו לדירת
ארעי שהרי אפילו ע"י הדחק אינו יכול להשתמש בה בכרים

טומאה אין מסככין בהן שנאמר חג הסכת תעשה לך באספק
מגרנך ומיקבך בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר דהיינו קשין
או שבולת וקנין שאוספים אותן מן הגורן והיקב ומהן
וכיוצא בהן שצומחין מן הארץ ואינו מקבל טומאה תעשה
לך סוכות ולא מדברים אחרים:

ב כל דבר שהיה ראוי לקבל טומאה שעה אחת אע"פ
שאחר כך נטהר מלקבל טומאה כגון כלים שנשברו ואין
בשבריהן כשיעור הראוי לקבלת טומאה וכן מטלניות שבלו
ולא נשתתיר בהן שלש אצבעות על שלש אצבעות ששוב
אין מקבלין טומאה וכן בית יד של כלי שנשבר מן הכלי
שבעורו מחובר לכלי היה מקבל טומאה כמוהו ועכשיו
נטהר מלקבל שום טומאה כל אלו כיון שפעם אחת היו
ראוין לקבלת טומאה גזרו חכמים עליהם שלא לסכך בהן
לעולם ואם עבר וסיכך סוכתו פסולה כמו המסכך בסכך
שהוא פסול מן התורה:

ג הבית יד של חצנים יש עושין אותן זכרים דהיינו שאין
נוקבין בהן שום נקב אלא עושין בחץ כעין בית קבול
ותוחבין את הבית יד לשם ויש עושין אותן נקיבות דהיינו
שעושין נקב בראשן והחץ עשוי כמרצע ונכנס לתוך הנקב
והזכרים אין מקבלין טומאה לפי שאין להם בית קבול
ולפיכך מותר לסכך בהן אם עדיין לא היו קבועין בהחץ
מעולם אבל הנקיבות כיון שיש בהן בית קבול אע"פ שהבית
קבול עשוי למלאות ע"י החץ מלוי עולם שלא להתרוקן עוד
אעפ"כ הוא מקבל טומאה ולפיכך אם סיכך בהן סוכתו
פסולה:

חלק ד סימן תרכט ממה צריך להיות הסכך:

ומכל מקום לכתחלה אין לסמוך את הסכך על האילן שאין
מעמידין את הסכך לכתחלה אלא בדבר הראוי לסכך כמו
שיתבאר בס' תרכ"ט עיין שם הטעם:

ח ואם ראשי הקנים של הסכך נסמכים על ראש הגמל
אפילו בדיעבד פסולה לפי שאין לה קבע שהרי הגמל
סופו לילך מכאן ויפול הסכך ולא הכשירו סוכה בראש
הגמל אלא אם כן סיכך על גבי מחיצות שעל גבי הגמל
שהסוכה מטלטלת עם הגמל:

ט העושה מקצת קרקעית סוכתו ומקצת דפנותיה על ראש
האילן ומקצת קרקעיתה ומקצת דפנותיה על דבר אחר
וסיכך על גבי הדפנות אם היא עשויה בענין שאם ינטל
האילן תשאר היא עומדת על הדבר אחר ולא תפול מותר
לעלות לה בשבת ויו"ט בסולם שלא על דרך האילן ואם
לאו אין עולין לה בשבת ויו"ט דכיון שסמיכתה על האילן
נמצא כשנכנס לתוכה משתמש בצדדי האילן כמו שבארנו
למעלה:

חלק ד סימן תרכח דיני סוכה שתחת סוכה:

א אין מסככין אלא בדבר שהוא צומח מן הארץ והוא
תלוש מן הקרקע ואינו מקבל טומאה אבל אם אינו
צומח מן הארץ אע"פ שאינו מקבל טומאה כגון עורות
בהמה שלא נעברו שאינן מקבלין טומאה או עפר או מיני
מתכות אע"פ שלא עשה מהן כלים שאינן מקבלין טומאה.
וכן כל דבר שראוי לקבל טומאה אע"פ שהוא צומח מן
הארץ כגון כל מיני אוכלין אע"פ שלא הוכשרו וכל מיני
כלים אפילו של עץ שיש להן בית קבול שהן מקבלין

לְקוּטֵי תוֹרָה פֶּרֶשֶׁת שְׁמִינִי – הַפֶּרֶשָׁה הַחֲסִידִית

לְוִיתֵן זֶה יֵצֵרֶת לְשַׁחֵק בּוֹ

שׁוֹחֲטִין, חוּץ מִמִּגְדַּל קָצִיר כו"ג³ עַד חֲדָשׁ תּוֹרָה מֵאֲתִי
תֵּצֵא.
– שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא יִתִּיר אֶזְ שְׁחִיטָה זוֹ, שִׁישְׁחוּט
הַלְוִיתֵן אֶת הַבְּהֵמָה בְּסִנְפִירָיו. וְ'בַהֲמוֹת' אֵלּוּ זֶהוּ עֵינֵן
שׁוֹר הֶבֶר. (וְכִמּוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתַרְגּוּם יוֹנָתָן בְּתַהֲלִים סִימָן נ', [י'],
עַל פֶּסֶק "בְּהֵמָה בְּהִירֵי אֶלְף" – "וְתוֹר בֵּר כו"ג⁴).

"לְוִיתֵן זֶה יֵצֵרֶת לְשַׁחֵק בּוֹ" (תַּהֲלִים קד, כו):
אֵיחָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה פֶּרֶשֶׁת שְׁמִינִי, פֶּרֶשָׁה י"ג:
'בַּהֲמוֹת' וְ'לְוִיתֵן' הֵם קְנִיגוֹן שֶׁל צִדִּיקִים לְעִתִּיד־לָבֹא
כו"ג. בַּהֲמוֹת נוֹתֵץ לְלִוִיתֵן בְּקִרְנָיו וְקוֹרְעוֹ, וְלְוִיתֵן נוֹתֵץ
לְבַהֲמוֹת בְּסִנְפִירָיו וְנוֹחֲרוֹ כו"ג.²
וְלֹא כֶּף תִּנְיָן: "הַכֵּל שׁוֹחֲטִין, וּבְכָל שׁוֹחֲטִין, וְלַעֲוִלָם

אָמַר רַבִּי אֲבִין בִּר בִּנְתָא, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא: "תּוֹרָה חֲדָשָׁה מֵאֲתִי
תֵּצֵא" ו'תּוֹרָה, מֵאֲתִי תֵּצֵא' (יְשַׁעְיָהוּ נא, ד)

4. וְעֵינֵן בְּבָבָא בְּתָרָא דָף ע"ד, ב"ע"ה א'. [וְשָׁם: "עֲתִיד גְּבִירָאֵל לַעֲשׂוֹת
קְנִיגָא עִם לְוִיתָן, שְׁנֵאֲמַר (אִיּוֹב מ, כה): ה' תִּמְשֹׁךְ לְוִיתָן בְּחִפָּה וּבְחִבָּל
תִּשְׁקָעֵה לְשׁוֹנוֹ" וְאַלְמָל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא עוֹזְרוֹ אֵין יָכוֹל לוֹ שְׁנֵאֲמַר
(שָׁם, יט): ה'עוֹשֵׂה יָגֵשׁ חֲבֹבִי"].

1. וְנִכְל מִי שְׁלֵא רָאָה קְנִיגִין (מַלְחָמָה) שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם בְּעוֹלָם־הָהָא,
זוֹכָה לְרִאשֻׁתָּהּ לְעוֹלָם־הַבָּא.

יִצְדָּה הֵם וְשׁוֹחֲטִים?

2. וְנִחְכְּמִים אוֹמְרִים: זֶה שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָהּ הִיא.

3. וְהַמְּגִירָה, וְהַטְּנִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן חוֹנְקִין?

וְלִהְיִין עֲנִין קִנְיִי זֶה דְּלוּתָן עִם שׁוֹר הֶבֶר.

הָעֲנִין, כִּי יֵשׁ ב' מִינֵי צְדִיקִים:

הָא' – אוֹתָן שֶׁהֵם בְּסֵתֶר, שְׁעִבּוּדָתָם בְּרוּחָנִיּוֹת, פִּירוּשׁ: בְּכוּנַת הַלֵּב, לִיַּחַד יְהוּדִים עֲלִיוֹנִים וּבְחִינַת עֲלִיּוֹת. וּכְגוֹן רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּר יוֹחָאִי בְּשֶׁהִיא בְּמַעְרָה י"ג שָׁנָה, שְׁבוּדָאִי לֹא הָיָה יָכוֹל לִקְיִים בְּמַעֲשֵׂה כְּמָה מַצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁהָרִי לֹא הָיוּ נִיזוּנִים רַק מִחֲרוּבָא וְעֵינָא דְמִיָּא דְאִיבְרִי לָהּ. אִם כֵּן לֹא קִיִּים אֲבִילַת מַצָּה בְּפֶסַח, וְקִדּוּשׁ עַל הַיֵּין, וְאַתְרוּג, וְסוּפָה כו'. וְכֵן הָאֲרִיז"ל הָיָה גַם כֵּן גַּם בְּבִחִינָה זֹאת.

(רוּצָה לומר, עַל דֶּרֶךְ מַה שְׁכָּתוּב בְּזֶהָ חֲלָק ג' (דף קפ"ז, עמוד ב') עַל פְּסוּק (בְּרַאשִׁית מ"ח, טז) "וַיִּדְגּוּ לָרוֹב בַּקָּרֶב הָאָרֶץ". מַה שָּׂאִין כֵּן שָׂאֵר "נִגְוֵי יָמָא" שָׂאִין בָּאָרֶץ רַק בַּיָּם, וְהוּ עֲנִין הַמְּלָאכִים כו').

וְהַב' – הֵם אוֹתָן צְדִיקִים שֶׁהֵן בְּגִילּוֹי, שְׁעִבּוּדָתָם בְּנִשְׁמִיּוֹת בְּקִיּוֹם הַמַּצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, "שְׁמִיחַת בַּחֲגֹךְ" (דְּבָרִים טו, יד), שֶׁהוּא גַם כֵּן הַמִּשְׁכַּת אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים "מוֹעֲדֵי הַיּוֹהֵ" (ויקרא כג, ב), וְהַשְׁמִיחָה הוּא הַגִּילּוֹי אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא שְׁנִמְשָׁךְ וּמַתְגַּלָּה⁵. וְהַמִּשְׁכָּה זֶה הוּא עַל יְדֵי הַמַּצּוֹת, עֵבֶדְכָּא דוֹקָא – כְּמֵאמַר רַז"ל שְׁבוּמֵן הַבֵּית "אֵין שְׁמִיחָה אֶלָּא בְּבִשָּׁר", דְּהֵינּוּ מַצּוֹת "שְׁלָמִי שְׁמִיחָה" שֶׁהֵיוּ מְבִיאִים כָּכָל יוֹם־טוֹב כו', וְעַכְשָׁיו "אֵין שְׁמִיחָה אֶלָּא בַּיֵּין" וּבְדִלְקָמֵן. וְעִיקָר הַהַמִּשְׁכּוֹת – בְּפֶסַח עַל יְדֵי מַצָּה, וּבְשִׁבּוּעוֹת עַל יְדֵי מַתַּן תּוֹרָה, וּבְסוּכּוֹת עַל יְדֵי סוּכָּה וְלוּלָב וּמִינִיָּה, וּבְלִעְדֵי זֶה אֵי אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ כָּלָל. (אָבֵל רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּר יוֹחָאִי שֶׁהָיָה מְבַחֵינָת לִוְיָתָן, וְנִגְוֵי יָמָא דְּאוֹלִין בִּבְשִׁתָּא" כְּנ"ל, הַמְשִׁיךְ הַהַמִּשְׁכּוֹת בְּשֶׁהִיא בְּמַעְרָה עַל יְדֵי יְהוּדִים וְעֲלִיּוֹת כו' כְּנ"ל).

וְהִנֵּה בְּאֵמַת אֵי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ (אֵן רִירֵעַן בְּלִשׁוֹן אִידִישׁ) אֶלְקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ עַל יְדֵי עֲבוּדָה הַגִּשְׁמִיּוֹת, אֶלָּא עַל יְדֵי עֲבוּדָה רוּחָנִיּוֹת שֶׁל הַצְדִּיקִים הַנ"ל. וְהֵם נִקְרָאִים 'נִגְוֵי יָמָא' – כְּדָגִים אֵלּוּ שֶׁהֵם מְכַסֶּה עֲלֵיהֶם, כִּי הֵם מְבַחֵינָת עֲלֵמָא־דְּאַתְכִּפְסִיָּא. וְשֵׁנָם כָּכָל דּוֹר וָדוֹר שֶׁהֵם צְדִיקִים

שְׁבִסְתֵּר כו', וְהֵם הַמְּחַבְרִים הַעוֹלָמוֹת לֵאין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא. (וְעַל דֶּרֶךְ שְׂאֵמָרוֹ: "דּוֹד הָיָה מְחַבֵּר תּוֹרָה שְׁלִמְעֵלָה בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא") וְהוּ עֲנִין לִוְיָתָן – שֶׁהוּא לִשׁוֹן הַתְּחַבְּרוֹת כְּמוֹ (בְּרַאשִׁית כט, לד): "הַפֶּעַם יִלּוּה אִישִׁי אֵלִי כו'".

(הַגָּהָה:

(עֵיין פֶּרֶק קָמָא דְּעִבּוּדָה זָרָה, דף ג', עמוד ב'): "רְבִיעִית יוֹשֵׁב וּמִשְׁחָק עִם לִוְיָתָן שְׂאֵמָר: "לִוְיָתָן זֶה יִצְרָת' כו'".⁶

וְהִנֵּה בְּג' שְׁעוֹת רְבִיעִיּוֹת הוּא נִקְרָא "סְמוּךְ לַמִּנְחָה" כְּדִאיִתָּא בְּגִמְרָא רִישׁ פֶּרֶק עֲרַבִי פְּסָחִים. וְיִצְחָק תִּיקָן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה. וַיִּדְעַ דְּיִצְחָק הוּא לִשׁוֹן צָחוֹק וּשְׂחוֹק, כְּמוֹ שְׁכָּתוּב (בְּרַאשִׁית כא, ו): "צָחַק עָשָׂה לִי אֱלֹקִים".⁷ וְלָכֵן אֵז "יוֹשֵׁב וּמִשְׁחָק עִם לִוְיָתָן כו'".⁸

גַּם, כִּי יִצְחָק חָפַר בָּאֲרוֹת שֶׁהוּא עֲנִין הַעֲלָאָת מ"ן⁹.

וְהִנֵּה מְבוֹאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר, עֲנִין הַנוֹכֵךְ בְּגִמְרָא (רִישׁ פֶּרֶק ו' דְּבִרְכּוֹת) – דְּפֶרֶשֶׁת "וְהָיָה אִם שְׁמוֹעַ" (דְּבָרִים יא, יג) לֹא נִקְרָא עֲדִיין "עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם" כְּדָבָעִי. (עֵין שָׁם בְּתוֹסְפוֹת). וְהֵינּוּ לְפִי שְׂלֹא נֵאמַר בִּה "כָּכָל מֵאֲדָר" כְּמוֹ בְּפֶרֶשֶׁת "שְׁמַע". דְּהֵינּוּ, שְׁלֵהִיּוֹת הַהַמִּשְׁכָּה וְהַגִּילּוֹי מְסוּבֵב כָּל עֲלָמִין ב'מִמְלָא כָּל עֲלָמִין, שֶׁהוּא הַנִּקְרָא "עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם", וְהוּ דוֹקָא עַל יְדֵי "כָּכָל מֵאֲדָר" – בְּלִי גָבּוֹל כו'.

וְהוּ הַבְּחִינָה הַנוֹכֵךְ כָּאֵן, שְׁלֵהִיגֵעַ וּלְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת "הַפֶּעַם יִלּוּה אִישִׁי כו'". וְהוּ עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה הַרוּחָנִיּוֹת שֶׁל הַצְדִּיקִים הַנִּקְרָאִים 'נִגְוֵי יָמָא'. מַה שָּׂאִין כֵּן בְּלֹא בְּחִינַת "כָּכָל מֵאֲדָר", אֵף שְׂאֵמָר "וְהָיָה אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ כו'". כְּנ"ל.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה אָמְרוּ רַז"ל פֶּרֶק קָמָא דְּעִבּוּדָה זָרָה (שָׁם): "מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין שְׂחוֹק כו'¹⁰".

וְעוֹד יֵשׁ לומר בְּזֶה: עַל פִּי מַה שְׁכָּתוּב ב'כְּתִבִּי הָאֲרִיז"ל", שְׁעַל יְדֵי תּוֹרָה וּמַצּוֹת מְמַשִּׁיכִים יַחַד זו"ג, אָבֵל לְהַמְשִׁיךְ יַחַד אַבָּא־וַאימָא שֶׁהוּא הַמִּשְׁכַּת אוֹר חֲדָשׁ מֵאין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, הוּא עַל יְדֵי מְסִירַת־נֶפֶשׁ דִּיִּיקָא. וְהוּ עֲנִין קְרִיאַת־שְׁמַע – לְמַסּוֹר נֶפֶשׁוֹ בְּאַחַד¹². וְהוּ הַפִּירוּשׁ מַה שְׁכָּתוּב כָּאֵן שֶׁהַמִּשְׁכָּה

5. (וְכמוֹ שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל בְּפֶרֶשֶׁת צו).

6. וְעֵיין בְּשִׁמּוֹת רַבָּה פֶּרֶשָׁה טו, דף קל"ב, ב', מַעֲנִין "לִוְיָתָן זֶה כו'". וּבִזְהָר: חֲלָק א', וְחִי, דף רמ"ז, א'. שְׁמוֹת: י"א, עמוד ב'. בְּשִׁלָּח, דף נ', עמוד ב'. אֲחֵרִי, דף נ"ח, עמוד א'. שְׁלָח, קע"ד, א'. וְעֵיין ב'עֲמֻקַּת הַמִּלָּךְ" שַׁעַר י"ד, פֶּרֶק י"ד, דף פ"ד, עמוד ג').

7. וְכמוֹ שְׁנִתְבָּאָר מִזֶּה בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "וְשִׁבְתִּי בְּשִׁלּוֹם".

8. וְעֵין מַה שְׁנִתְבָּאָר בְּפִירוּשׁ מִנְחָה בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְּיָדוֹ מִנְחָה כו'".

9. וְעֵיין בְּפֶרֶשָׁה תוֹלְדוֹת (דף קמ"א, סוף עמוד א').

10. [וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא].

11. וְכמוֹ שְׁכָּתוּב וּבִזְהָר: בְּפֶרֶשֶׁת תְּרוּמָה (קס"ו, ב) בְּעֵינֵן "וְנִהַר יַחֲבֹר וְיִבְשׁ" (יִשְׁעִיהוּ יט, ח). וּבְבְרָאשִׁית (דף ו', עמוד ב'). וְכֵן שְׁכָּתוּב הַרְמ"ז שָׁם (דף ו', א'), גְּבִי "לְרַחוּק דָּא יַעֲקֹב".

12. וְעֵין מַה שְׁנִתְבָּאָר מִזֶּה ב'בִּיאִוּר עַל פְּסוּק וְנִקְדְּשִׁי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", בְּפֶרֶשֶׁת אֲמֹר.

1 זו הוא דוקא על ידי עבודה רוחנית שמבחינת לוייתן, דהיינו
2 חיבור היש לאין כו', בבחינת מסירת נפש ב"אחד", ועל ידי זה
3 ממשיכים להיות "ילדה אישי אלי"13.

4 גם יש לומר פירוש עבודה רוחנית דנשמות שמבחינת
5 לוייתן, על דרך מה שכתוב בשולחן ערוך אורח חיים (סימן צ"ח,
6 סעיף א'), ש"התפשטות הגשמיות קרוב למעלת הנבואה כו".
7 ובענין המבואר ב"פרי עץ חיים" שער ט"ז, פרק א' על האריז"ל:
8 "אם הייתי דורש שמונים שנים כו".

9 והנה אמרו רז"ל: "משחרב בית המקדש אין שחוק כו',
10 ברביעיות מאי עבדו? יושב ומלמד תינוקות של בית רבן
11 תורה"14.

12 עד כאן הגהה.

13 אף להיות כי העולם הזה הוא גשמי, לכן צריך
14 לצדיקים שעבודתם בגשמיות לקיים מצות מעשיות.
15 והוא שאמרו רז"ל15: "עמוד אחד וצדיק שמו שעליו
16 העולם עומד"16. "וכל מה שיש ביבשה יש בים", כי
17 באמת צריך להיות הא והא:

18 כי הנה הילוך הצדיקים הנקראים נוני ימא, היא
19 נפלאה וגבוה מאד. כמו על דרך משל הדגים – ששטים
20 בים; כך הם שטים ובטיסה אחת מגיע למעלה מעלה.
21 וגדולה הרבה מעבודת הצדיקים שבגשמיות – "שמחה
22 בבשר" כו', שהכל למטה במדרגה. מה שאין בן הילוכם,
23 שהוא כמשל דג הים ששט מקצה העולם ועד קצהו, כך
24 הילוכם ברוחניות בטיסה אחת, (מיט איין שו"פ" בלשון
25 אידיש) עולים ומגיעים למעלה מעלה.

26 ואין זה כלל בבחינת התלהבות ורתיעת הדמים כמו
27 עבודת הצדיקים הנ"ל שבגשמיות – "שמחה בבשר",
28 "שמחה בלב", בחינת רשפי אש ושלמה כו', אלא אדרבה
29 בקרירות הדמים ובנחת17, ובטיסה אחת מגיעים למעלה
30 מעלה כו' כנ"ל. ואי אפשר לבאר דבר זה בדיבור אף
31 ומה הוא. ולכן לא קיים רבי שמעון בר יוחאי בהיותו
32 במערה כמה מצות מעשיות כנ"ל, אלא הכל ברוחניות
33 – למעלה מבחינת "שמחה בבשר" כו'.

13. (ועין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ולכלן שתי בנות", בענין
"ילדה אישי", ובדבור המתחיל "נשא את ראש בני גרשון").

14. (ועיין מה שנתבאר במקום אחר – על פסוק "וכל בניה למודי הנה".
ועיין ב"פרדס", בערכי הכינויים ערך קרובים. וקרוב היינו ל'רבא'.

ועין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מי יתגד כאח ל". ועין מה שכתוב
(בהר) בפירוש ויצא, קנ"ו. וב"מקדש מלך" (שם).

15. וספר הבחיר סימן ק"ב

16. (ועין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אשריה להנה", ועין מה

34 וזהו ענין סנפיריו של הלויתן (הנקרא פלו"ש פערד"ן)
35 שבהם הוא שט מן הקצה כו'. ולכן העולם כולו עומד
36 על לוייתן, שמקיף כל העולם, כנודע בדברי רז"ל.

37 ולעיתיד, הלויתן יעשה מלחמה עם שור הבר
38 וישחטנו בסנפיריו:

39 כי הנה עבודת הצדיקים שבבחינה השנית נקרא 'שור
40 הבר' – "פני שור מהשמאל" (יחזקאל א, י), אלא שהוא בר
41 ון כו'. כי הנה גם עבודתם במעשה גשמיות, כמו
42 "ושמחת בחגך" (דברים טו, יד) דיוסטוב, ו"אין שמחה אלא
43 בבשר כו'", אינו בפשוטו שיאכל בשר השור למלאות
44 בטנו חס ושלום, וישיש בו, אלא בחינת העלאות בענין
45 'שלמי שמחה' מבשר גשמי שהיה בזמן בית המקדש,
46 שהיו ריח ניחוח ממש לה. ועל דרך זה הוא שמחה
47 בבשר יוסטוב, וכמו שכתוב: "וישמחו בך כו'" – "בך"
48 דייקא. אלא שהוא לשון בקשה – מפני שחבר בית
49 מקדשנו כו'.

50 וזה נקרא 'שור הבר' – מלשון "בר לבב" (תהלים כד, ד),
51 פירוש: בשר וף ובר18. דהיינו, שמחה לה' הנולד מזה
52 ברשפי אש והתלהבות כו'. אלא שאף על פי כן מילתא
53 זוטרות היא לגבי הילוך הנפלא של הצדיקים הנקראים
54 לויתן, לפי שבא מדבר גשמי ובעל גבול כו'. מה שאין בן
55 ההילוך שלהם – שבטיסה אחת בקרירות ובנחת מגיעים
56 למעלה מעלה, שהיא גדולה יותר לאין קץ.

57 ולכן הלויתן "ישחוט את שור הבר" – פירוש: שיעלה
58 אותו על ידי הטיסה שלו. וזהו "בסנפיריו", שבהם ועל
59 ידם עיקר העליה שלו כו', שזהו למעלה מבחם עצמם
60 של הצדיקים הנקראים שור הבר19.

61 אף באמת גם שור הבר יעלה את הלויתן. כי בבחינה
62 אחת עבודתם נעלית יותר. אף שהיא בבחינת עבודה
63 גשמית, הרי בן צריך להיות על פי התורה – "ושמחת
64 בחגך", ו"אין שמחה אלא בבשר ויין כו'", ומצד זה יעלה
65 הוא אותו. וזה יראה הקדוש ברוך הוא לעתיד לבא
66 לצדיקים – כללות עבודתם בהאי עלמא, ששניהם
67 כאחד טובים, בהא האי עדיף, ובהא האי עדיף.

שנתבאר ב"ביאור על פסוק וקבל היהודים".* ועל פסוק "טובה הארץ
מאד מאד").

17. (ועין מה שנתבאר ב"ביאורי הזהר" וברא, (ק"ב, א') על פסוק "וגם
אמנה אחותי בת אבי היא כו'". ומה שנתבאר בדבור המתחיל
"בהעלותך את הנרות", בענין "חיה" שלך גדול משלהם").

18. [ו]לך לקחי ובר הייתי" (איוב יא, ד) – ברור ונקי (מצדת ציון). וכן
"נשקו בר" (תהלים ב, יב) – מלשון ברור ונקי (מצדת ציון).

19. (ועין בפירוש בערכי הכינויים ערך לויתן, מענין הסנפירים).

והנה הלוינתן ישחוט את שור הבר בסנפיריו, אף
שכחיו שחיטה כזו פגומה גמורה היא מחמת ההפסק
כו', אבל לעתיד צריך להיות בן דוקא. כי ענין השחיטה
זו, היא בחינת עליות שור הבר למעלה מעלה, על ידי
הלוינתן המעלהו בסנפיריו. ולכן צריך להיות הפסק
בינתיים, שהרי אי אפשר להיות כל העלייה בבת אחת.
כנודע שיש כמה היכלות - היכל הזכות, היכל הרצון
כו', ואי אפשר להיות כל העליות בפעם אחת, אלא
הפסק בין היכל להיכל ולכן יתיר הקדוש ברוך הוא
פגימה זו²¹.
והנה שור הבר יעלה את הלוינתן על ידי שידקרנו
בקרניו:

(הגהה.)
עוד יש לומר שנקרא 'שור הבר', על דרך 'ורב תבואות
בבכ שור' (משלי יד, ד), ו'מימי לא קראתי לשורי שורי', אלא
לשורי 'שדי'. והנה נקראת 'ראשית תבואתה' (דברים ב, ג),
וכל זה נמשך 'בבכ שור'. על כן נקראו צדיקים אלו על שם
שור הבר.
ועוד יש לומר, דהנה מבואר לעיל דבחינת צדיקים אלו
זהו ענין 'עמוד אחד וצדיק שמו כו'. וזהו בחינת יוסף הצדיק.
והוא נקרא 'שור' - כמו שכתוב (דברים לג, יז): 'בכור שורו הדר
לך'²⁰.
עד כאן הגהה.)

דרך ההיכלות עליונים כו' - בביאור 'ענין מזוזה מימין',
וממה שכתוב שם יוכן גם כאן).

20. (וכמו שכתוב בזהר פרשה שמיני, דף ל"ח, ב'. וב'מקדש מלך'
(שם).

21. (ועיי' מזה שנתבאר במקום אחר, בענין עליית התפלה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

לבוש נפרד כמ"ש במ"א) הוא בחי' אלקות בלתי כ"ג
שמתמצם להוות נשמת אברהם מאין ליש וכאשר
תדבק נשמתו במקור חוצבה בחי' אותיות ע"י
התפעלות אהבה ודביקות נפלאה הוא ענין ובחי'
הקירוב אחר קירוב הנ"ל כמ"ש הלן ונסוע כו' אבל
אחר עוצם הקירוב בהגיע למקור חוצבו אז באה לבחי'
השגה עמוקה וביטול אמיתי יותר שהוא בעצמות גופא
דמלכא שלמעלה מבחי' הלבוש והוא בחי' עליית
הנשמה דאברהם לאשתאב בגופא דמלכא וזהו בחי'
הריחוק הוא הביטול וההשתחווא' שאחר הקירוב הנ"ל
ע"י שתכיר ותשיג הפלאת ערך א"ס בריחוק יותר
מהשגתה הראשונה ולכן משתחווא בביטול המציאות
וביטול זה הוא התכלותה בגופא דמלכא ונמצא הרי
נתעלה ביתרון אור הרבה מכמו שהיתה תחלה כלולה
במקור חוצבה בחי' לבושים לבד דהיינו שמתכללת
בבחי' אהבה וחסד עליון דאצי' בחי' א"ס ממש דאיהו
וחיוהי חד כנ"ל באריכות וד"ל. אך עדיין יש להבין
איך יוכל בחי' לבוש דאותיות להתעלות בבחי' גופא
אחר שהלבוש הוא בחי' נפרד כנ"ל. אמנם הנה הענין
הוא דלזאת אמר ברי"מ דרע' דאברהם בגלותא דאדום
כו' ליתן לכל א' היפוכו דוקא שע"ז יוכלו הנשמות
לאשתאבא בגופא דמלכא כנ"ל וביאור הדבר להיות
ידוע שאין התגברות אור יותר מכפי עצם כחו בא רק
מצד היפוכו המנגדו דוקא כמו התגברו' יסוד האש

(יט) והנה בחי' השתחוואה הנ"ל בין השתחווא'
דאברהם בין השתחוואה דיצחק שזהו
בחי' ביטול במציאו' של הנשמה מצד עמקות השגתה
בעצמות אא"ס למעלה משרש כלי הגבלתה ע"כ באה
לכלל השתחוואה וביטול כנ"ל הנה זהו ממש ענין
המאמר הנ"ל בנשמות לאשתאבא בגופא דמלכא ממש.
להיות מבואר למעלה בשרש התהוות הנשמות שבא
מבחי' צרופי אותיות דמחשבה כו' בחי' לבושים לבד
ולאשתאבא בגופא דמלכא היינו בבחי' עצמות אא"ס
שבאורות וכלים דאצי' דאיהו וחיוהי וגרמוהי חד כנ"ל
והיינו ממש בחי' השתחוואה הנ"ל שהוא בחי' ביטול
אמיתי שמתבטלת משרש כחה הראשון שמקבלת
ממקור חוצבה בבחי' אותיות דלבושי' הנ"ל ונכללת
למעלה ממקור חוצבה דהיינו בבחי' גופא דמלכא הנ"ל
וזהו ענין ההשתחוואה שלה שבהשתחוואה זו עולה
למעלה להשתאבא בגופא דמלכא וד"ל. וביאור הדברים
הנה כמו בבחי' אהבה דאברהם אהב"י שהיה מרכבה
לבחי' אהבה וחסד עליון שבמדות עליונות דאצי' שהן
בחי' כלים דז"א שמתצמצמו באותיות המחשבה
שנקרא לבושי' דמנהון פרחין נשמתין כו' והרי נשמת
אברהם הוא בעולם הבריאה יש מאין בבחי' גבול אך
שרש מקור חוצבה המהווה אותה מאין שהוא בחי'
אותיו' המחשבה המגביל לבחי' כלי חסד דז"א (עד"מ)
הרהורי לבא שמתצמצמי באותיו' המחשבה בבחי'

א"ס אחר הריחוק וגם בחי' יתרון אור הקירוב הזה
בהשתחוואה זו לא בא בהם רק מצד בחי' היפוכו
המנגדו והוא בחי' קליפה דישמעאל דוקא להיות ידוע
בבחי' חסד דישמעאל שאינו בא רק מצד גסות הרוח
כי בטבעו אכזרי הוא רק בהיותו גדול ורם מאד בעיניו
ע"כ לפי גדולתו מתחסד עם הבריות השפלים
שיתסופפו בצלו וזה כל חיותו שיהיו הכל נכנעים
ומקבלים הימנו שזהו רק לפי שהוא גס הרוח בבחי'
גדלות כו' ויצא ממותר שפע חסד דאברהם בחי' חסד
דקדושה כידוע ואז מתגבר יותר היפוכו המנגדו בסט'
דקדושה והוא בחי' השפלות והריחוק העצום דזרעא
דיצחק שמזה בא בחי' הקירוב האמיתי שהוא בחי'
מ"ה ביטול במציאות ממש שלא יש מי שמתפעל כו'
כנ"ל בענין השתחוואה דיצחק וזהו היפוך הגמור
מבחי' גס הרוח דישמעאל ולא בא להם בחי'
השתחוואה דיצחק רק מסיבת המנגד בגלותא
דישמעאל כו' אבל אם היה זרעא דאברהם בגלותא
דישמעאל שאין חסד דישמעאל היפוך המנגד אדרבא
שמחסד דקדושה מבחי' המותרות יצא חסד דישמעאל
וכמ"ש לו ישמעאל יחיה לפניך לא היו נשמות שלהם
משתאבים בגופא כו' בבחי' השתחוואה רק היו עולין
למקורם לבד וכן זרעא דיצחק אם היו בגלותא דאדום
שהן באין מגבורות דיצחק דקדושה שיצא ממנו עשו
שאינו בחי' מנגד לא היו באין לבחי' השתחוואה
דיצחק כלל ולזה א' בר"מ דזרעא דאברהם בגלותא
דאדום היפוכו דוקא וזרעא דיצחק בגלותא דישמעאל
היפוכו דוקא וד"ל:

שנר התשובה. איתא בר"מ. לד"ר

לנגד יסוד המי' שיגבר אז יותר מטבע כחו כי מתגבר
ביותר לנגד היפוכו המנגדו כמשל הנלחמים יחד
שמפני המנגד צריך להתגבר בעצמו ביותר מכפי כחו
בעצם כו' וכך הוא בענין זה דזרעא דאברהם בגלותא
דאדום דהנה בחי' קליפת אדום הוא גבורו' קשו' דרוח
הבהמה המתאוה תאוה בחמימו' כנ"ל וזהו היפך ממש
לנגד בחי' חסד דאברהם אוהבי שנמשך ונדבק כמים
למעלה באלקי' חיים בהפשט' כל עצמותו מכל וכל
שזהו בחי' הקירוב אחר קירוב כנ"ל ובחי' אדום הוא
להיפך בב' דברים הא' שהוא בבחי' הגבורות רשפי אש
תשוה זה כו' והב' במה שהוא מתאוה רק תאות
עצמו דוקא הב הב לגרמיה כמו הלעיטני נא מן האדום
כו' שזהו דוקא להנאת עצמו להיות יש ודבר ובכל
אשר תאוה נפשו ימלא רצונו כו' ובחי' חסד ואהבה
דאברהם הוא להיפך ממש לצאת מעצמותו בכל
הרצונות כו' וע"כ עבד טיבו עם ברייתא מכל אשר לו
לא השאיר לעצמו כלום כו' היפך הגמור דהב הב
לעצמו ולגרמיה דוקא כנ"ל ובהיות זרעא דאברהם
בגלותא דאדום דוקא שהוא בחי' היפוכו המנגדו
בתכלית כנ"ל אזי מתגברים ביותר מכפי כוחם בעצם
ממקור חוצבם בלבושים הנ"ל ומאיר בהן אור וכן
גדול יותר ממקורם שהוא לאשתאבא בבחי' גופא
דמלכא וכחם הראשון בטל ונכלל כביטול א' ברכבה
כו' ולא בא להם יתרון אור ביטול זה רק מצד המנגד
(וכמו פרעה הקריב לבם כו' כמ"ש במ"א) וכמו"כ
בזרעא דיצחק בגלותא דישמעאל דוקא להיות שבחי'
השתחוואה דיצחק הוא בחי' הקירוב האמיתי בעצמות

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

הנשמה [וכמ"ש בחברין] דניאל ואע"ג דאיהו לא חזי'
מזלי' חזי שזהו שרש הנשמה שזהו ענין יול מים מדליו
וזהו הנשמה שבבחי' מקיף ואינו מאיר בגוף בבחי'
פנימי וע"י התפילה מחברים הב' בחי' המקיף עם
הפנימי, וג"כ חלק הנשמה שבגוף בבחי' פנימי נק'
יעקב היינו יו"ד הוא בחי' חכמה ועקב הוא בחי'
עקבים שזהו בחי' כח המעשה שזהו בבחי' פנימי
אבל ישראל נק' בחי' מקיף שרש הנשמה אשר אינו בא
בבחי' פנימי בגוף וע"י התפילה הוא החיבור בחי'
ישראל עם בחי' יעקב ועי"ז הוא חיבור סובב בממלא.

אין עומדין להתפלל

וזהו ענין סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה
כמו הסולם מחבר שמים וארץ כידוע כמ"ש כי
גבהו שמים מעל הארץ שזהו ריחוק הערך מאוד (עד
שהארץ היא כגרגיר חרדל נגד השמים) והסולם הוא
המחבר, כן התפלה היא נק' ג"כ בשם סולם שמחבר
[שרש הנשמה למעלה בחי'] טהורה עם חלק הנשמה
בבי"ע ועי"כ הוא חיבור סובב בממלא, ויש עוד אופן
זה למטה ג"כ כידוע ששכל ומדות שבנשמה שזהו בחי'
פנימי' במוח ולב אבל יש עוד בחי' בנשמה שלמעלה
מן השכל שאינו נתפס בשום שכל וזהו נק' מזלי' שרש

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

בעבודת נפשו כ"א רק לע"ס דעשי, מ"מ לא ימעיט
ממספר עשר כו'.
וזהו כי תשא את ראש בני, פי' תשא לי' הגבהה
והרמת ראש, ואמר הקב"ה למשה כשתשא היינו
כשתגביה את נש"י, זהו סדר ההגבהה שכאו"א יתן
מחצית השקל כופר נפשו, פי' כופר שמתחלף נפשו על
הכופר הוא הפדיון, וה"ה מחליפה על מחצית השקל
שהוא מצוה מרצון העליון, ועי"ז מגביה נפשו בתכלית
העילוי עד בחי' רצונו ית'. ובבחי' זו שוים העני
והעשיר בדעת שגם העני בדעת יכול להגיע לבחי' זו
כנ"ל, לכן העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט כו'.
ומחצה השני הוא כענין שמחו צדיקי' בה' יבוא בבחי'
מתנה ע"ד עבודת מתנה כו'. אך המתנה אינם נותני'
כ"א לראוי שזכה שיתן לו, לכן צ"ל המחצה בדרך
עבודה, והב' כשיזכה יתן לו בעבודה בדרך מתנה כו'.

כי תשא את ראש בני

בס"ד. (ש"פ ויקהל פ' שקלים, ל"ב).

ועפ"ז יובן ענין מחצית השקל, היינו כי עשרים גרה
השקל זה"ע ע"ס דאור ישר וע"ס דאור חזר,
ובעבודה א"א להגיע כ"א המחצה, וזהו מחצית השקל,
ובבחי' זו שוין העני והעשיר, שגם העני יכול להגיע
בעבודתו בעשר בחי' הנפש שלו, ליתן תרומה לי'
ארמותא ואפרשותא כמ"ש מזה במ"א, מחצית השקל
היינו עשר גרה, רק שבענין העשר אלו יש חילוקי
מדרגו' ע"ס דאצי, וע"ס דבריא ויצי' ועשי', ולכן
העשיר בדעת יכול להגיע בעשר כחות נפשו לבחי'
ע"ס דאצי, והעני בדעת יוכל להגיע ג"כ לעשר אמנם
הם בחי' ע"ס דעשי, שהרי נשמת כ"א הוא ממל' דמל'
דעשי' שבו מלוכש מל' דיצי' ומל' דבריא ומל' דאצי'
כמ"ש בסש"ב פי"ח, ולכן יכול להגיע לעשר. אך מ"מ
גם העשיר בדעת לא ירבה על עשר, והיינו על מספר
עשר, אבל העשר גופא הם ממדרגה הגבוה יותר.
ומ"מ גם העני בדעת אם שהוא אינו יכול להגיע

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

של השפעה שנקבעה מלמעלה לקליפות, גם ללא חטא
האדם, שהרי בכדי שתיהיה בחירה חופשית בין טוב
לרע צריך להיות מציאות של קליפות, ואחיותם של
החיצונים, מצד מה שנקבע למעלה, הוא רק בשערות
הנמצאות באחורי העור דמלכות כנודע¹⁵ - כלומר יניקת
החיצונים היא רק בדרגה התחתונה ביותר (מלכות),
ובזה גופא רק בחיצוניות שבחיצוניות שלה, כמשל
השערות היוצאות מהעור.
ועל ידי החטא אחיותם של הקליפות במדרגה עליונה
יותר, האדם נותן להם תוספת יניקה מדרגה גבוהה יותר
מהמידה המינמלית שנקבעה להם. וגם על ידי החטא
נצוצות דקדושה נבלעים בהם כו'.
וצריך להיות התיקון גם כן בב' ענינים אלו הא' לדחות

בשורות הבאות מביא הרבי נ"ע את אחד הביטויים של
המעלה והמטה שבתוך העיגול עצמו - בענין התשובה:
וכמו שנתבאר במקום אחר¹² בענין התיקון על חטא
ועון שהפגם שנעשה על ידי החטא הוא כב' ענינים,
הא' בחינת סילוק האור - כפי שכתוב¹³ "ונקב שם
הוי'", היינו שעל ידי החטא עושה פגם בכלים של
הספירות (שכנגד שם הוי"ו¹⁴), וממילא האור שהיה בהם
מסתלק לשורשו.
והב' יניקת החיצונים - כוחות הטומאה והקליפות
הנקראים "חיצונים", יונקים על ידי החטא ביותר מכפי
החוק הקצוב כו', שהרי על פי חוק הקצוב להם על פי
מאמר קו המדה - אור הקו שמודד את ההשפעה לאן
תגיע, מקבלים הקליפות חיות מצומצם כלומר יש כמות

15. תורה אור וישלח, דיבור המתחיל "ויאבק איש עמו" (כו),

(ב).

12. ראה דרך מצוותיך להצמצם צדק, מצות וידוי ותשובה.

13. ויקרא כד, טז.

14. תניא אגרת התשובה פרק ד.

לעיל מהאור המקיף, הוא מחלק התחתון של המקיף
 שהוא בערך יותר - כלומר, קרוב יותר אל האור פנימי
 בו.
 ונמצא שבעיגול גופא (עצמו) יש בו מעלה ומטה
 בבחינת ריבוי ומיעוט האור בו. - שבחלקו העליון של
 העיגול מאיר ריבוי אור ובחלקו התחתון מאיר מיעוט
 אור ויש השפעה שונה בין החלק העליון של העיגול
 לחלק התחתון של העיגול גם בתקון החטא והפגם.
 בשורות הבאות מחדד הרבי נ"ע, את ההנחה דלעיל
 שבעיגולים ההבדל הוא רק בגילוי ולא במהות.
 לצורך זה מזכיר את מה שנתבאר בארוכה במאמרים
 הקודמים¹⁷ בביאור ענינו של האור הפנימי שההבדלים
 בין הדרגות הם הבדלים מהותיים, ועיקר המעלה והמטה
 שבהם הוא בעצם מדריגתו ולא רק בריבוי ובמיעוט
 האור. ולהלן יסביר, שבשונה מכך - בעיגולים,
 ההבדלים ביניהם הם רק בריבוי ובמיעוט האור ולא
 בעצם מדריגתו, ולכן אינו שינוי מהותי (ותוך כדי
 הדברים מבאר שוב את ההבדלים המהותיים שיש
 בחילוקי המדריגות שבאור הפנימי):
 אך לא זהו עיקר ענין מעלה ומטה בבחינת ריבוי ומיעוט
 האור, - זה שיש הבדלים בעיגולים בריבוי ומיעוט האור
 אין זה יוצר חלוקה מוחלטת של 'מעלה ומטה', שהרי
 אמיתת ענין מעלה ומטה הוא חילוק בעצם המדריגה
 ולא רק ריבוי ומיעוט.
 שהרי גם באור פנימי נתבאר לעיל - פרק לח ואילך -
 דעיקר ענין מעלה ומטה הוא שהמדריגה העליונה היא
 בבחינת מעלה בעצם מדריגתה, ולא רק בריבוי ומיעוט
 האור, וכמו שהחכמה בעצם מדריגתה היא בבחינת
 מעלה לגבי בינה בו' שלכן החכמה נקראת 'אין' ביחס
 לבינה הנקראת 'יש', וכמו שנתבאר לעיל שם באורך,
 אבל הריבוי ומיעוט באור אין זה עיקר ענין מעלה ומטה
 גם באור פנימי בו', שהרי גם בחינת מיעוט האור הוא
 אותו מהות האור שבבחינת ריבוי בו'. - כאשר האור
 נמצא במיעוט, הוא באותו סוג ודרגה של האור
 המרובה, שהרי אין המיעוט של האור יוצר הבדל
 מהותי.

ולמעביר יניקת החיצונים - כלומר להפסיק את יניקתם
 מכאן ולהבא מהקדושה, (וגם בזה נכלל לברר וליקח
 מהם החיות הנמשך להם עד עכשיו מזמן החטא בו'),
 והב' המשכת האורות בכלים בו', כלומר להמשיך
 ולהחזיר את האור שהסתלק לשורשו כאשר נעשה פגם
 בכלי.
 שכל זה הוא על ידי המשכת האור מקיף ובנודע דאור
 מקיף דוחה יניקת החיצונים, האור המקיף מסנוור את
 החיצונים והם מפסיקים לינוק, וגם המשכת האור פנימי
 שימשך לתוך הכלים הוא על ידי המשכת האור מקיף
 שזהו שרשו ומקורו בו'. - כלומר, מצד האור הפנימי לא
 ניתן להשלים את מה שנחסר על ידי החטא, אך מצד
 האור מקיף שהוא שורשו ומקורו של האור הפנימי -
 כיון שבשרש לא נחסר, ניתן להשלים את סילוק האור
 הפנימי בכח האור המקיף.
 אמנם - למרות שגם העברת יניקת החיצונים וגם
 המשכת האור בכלים הוא על ידי האור המקיף, הנה יש
 הבדל בזה עצמו מאיזה דרגה של האור המקיף זה
 נמשך, בכדי להעביר יניקת החיצונים הוא מחלק העליון
 של המקיף לפי שצריכים אור גדול יותר על פי הכלל¹⁸
 דכל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר בו',
 ובכדי שיומשך האור במקום אחיות החיצונים שזהו
 מקום נמוך ביותר של 'מטה מטה', בשביל לדחותם
 צריך להיות ממדריגה גבוה יותר בו', ולכן המשכה זו
 היא מהחלק העליון של העיגול דוקא.
 ובפרט שלא מספיק שלא ינקו מכאן ולהבא אלא
 שצריכים ליקח את החיות שנבלע בהם, ועל כן צריכים
 אור גדול שהניצוצות שנמצאים בשבי אצל הקליפות
 יהיו נמשכים אליו, כמו הנר הנמשך אל האבוקה וכל
 שהאבוקה גדולה יותר נמשך אליה הניצוץ גם כשהיא
 בריחוק בו', וכיון שהניצוצות נמצאים בתכלית הריחוק
 צריכים אור גדול ביותר מבחינת המקיף שיוכל להגיע
 אליהם ולגואלם משם.
 ובכדי לפעול את הענין הב' שיהיה המשכת האורות
 בכלים - להחזיר את האורות הפנימיים שהיו בכלים
 ונסתלקו לשורשם על ידי החטא, שגם זה הוא כנזכר

17. החל מהמאמר התשיעי (בכרך הקודם).

18. הובא ונתבאר בשערי אורה לכ"ק אדמו"ר האמצעי עמוד נח ואילך.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

[אייר ה'תש"ב]

23 כהמן ובני ישראל יעשו תשובה, וה' יתברך יגאל
24 אותם, כמו שכתוב¹ "ועת צרה היא ליעקב וממנה
25 יושע".
26 מאחר שהסיבה שצריכה להביא את הגאולה באחרית
27 הימים מוכרחת להיות תשובה, במילא ה' יתברך יסבב
28 סיבות שונות שבאחרית הימים של קץ הגלות בני
29 ישראל יעשו תשובה, ותהיה הגאולה השלימה על-ידי
30 משיח צדקנו.
31 כפי שאומר הרמב"ם⁴, כל הנביאים כולם צוו והבטיחו
32 על התשובה, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר
33 הבטיח ה' יתברך בתורה שסוף ישראל לעשות תשובה
34 בסוף זמן הגלות, ומיד הן נגאלין על-ידי ה' יתברך.
35 זהו "ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע". הצרות,
36 רחמנא-ליצלן, באחרית הימים, אינן רק עונש על העבר,
37 אלא גם סיבה לטוב האמיתי של הגאולה השלימה.
38 זהו "וממנה יושע" – הישועה, הגאולה האמיתית,
39 שיוצאת מתוך עת הצרה.
40 קיצור. הסיבה לגאולה השלימה על-ידי משיח אומר
41 ר' אליעזר שזוהי תשובה, ור' יהושע אומר שהסיבה
42 היא זמן הגאולה. הרמב"ם אומר שה' יתברך הבטיח
43 בתורה שבסוף זמן הגלות בני ישראל יהיו מוכרחים
44 לעשות תשובה ויגאלו.

1 "הוי כי גדול היום ההוא מאין כמוהו, ועת צרה היא
2 ליעקב וממנה [על ידה] יִשְׁעֵי¹.
3 הכתוב "כי גדול היום ההוא מאין כמוהו" מתייחס
4 לזמן הגלות האחרונה, מלחמת גוג ומגוג, שהיא "עת
5 צרה ליעקב", ועת הצרה מוכרחת להיות הסיבה
6 לישועה האמיתית – הגאולה השלימה המובטחת.
7 בירושלמי², מדובר אודות הגאולה השלימה באחרית
8 הימים.
9 קיימות שם שתי דיעות – ר' אליעזר ור' יהושע –
10 ביחס לסיבה שה' יתברך יסבב שהוא, ברוך-הוא, יביא
11 את הגאולה השלימה.
12 ר' אליעזר אומר, שהסיבה שתשבור את הגלות ותביא
13 את הגאולה היא תשובה, וכל זמן שבני ישראל לא
14 יעשו תשובה, הם יהיו בגלות ולא יגאלו, כמו שכתוב³
15 "בשובה ונחת תושעון".
16 הדעה השניה, דעת ר' יהושע, שהסיבה לגאולה
17 השלימה תהיה שיבוא הזמן לקץ הגלות כפי שה'
18 יתברך גזר.
19 שואל ר' יהושע את ר' אליעזר: מה יהיה אם בני
20 ישראל (חלילה) לא יעשו תשובה לעולם, האם
21 (חלילה) לעולם לא יגאלו?
22 עונה ר' אליעזר: אזי הקב"ה יקים לישראל מלך קשה

ב.

55 הצרה עצמה באה הישועה, היינו שהצרה עצמה נעשית
56 צהר.
57 הענין בעבודה הוא, שהחושך עצמו נעשה אור, כידוע
58 שקיימות כמה מיני דרגות בעבודה.
59 ישנה עבודה כזו שהאור מגרש את החושך, כמאמר
60 הידוע⁶ "מעט אור דוחה הרבה חושך", וישנה עבודה
61 נוספת שמהפכים את החושך, שהחושך עצמו נעשה
62 אור.
63 בזוהר⁷ כתוב "שעת צלותא – שעת קרבא".

46 זהו הטעם לכך שעת הצרה מקיפה את כל בני ישראל,
47 ללא חילוק בין יראי אלקים ובני תורה, ועד לכאלה
48 שהם רחמנא ליצלן חפשים בדיעה ופורקי עול תורה
49 ומצוות.
50 כל בני ישראל, אפילו הרשעים העושים להכעיס כנגד
51 תורה ומצוות, גם להם יש נשמה אלקית וכולם
52 מוכרחים לשוב בתשובה, כדי לזכות לגאולה השלימה,
53 כפי שאומר מורנו הבעל-שם-טוב נשמתו-עדן⁵ על
54 הפסוק "עת צרה היא ליעקב וממנה יושע" – על-ידי

וש"נ. וראה גם שם, ע' רפ רפג. ספר המאמרים – קונטרסים, חלק
א מח ע"ב.
(6) תניא פרק יב [הערת כ"ק אדמו"ר]. וראה ד"ה צהר תעשה
לתיבה, ת"ש (ספר המאמרים ת"ש ע' פ ואילן).
(7) הובא בלקוטי תורה ר"פ תצא. בשערי תשובה ח"א (שער

1) ירמיהו ל, ז.
2) תענית פרק א, הלכה א.
3) ישעיהו ל, טו.
4) הלכות תשובה פרק ז, הלכה ה.
5) ראה כתר שם טוב השלם (קה"ת, נ"י, תשע"ב), ע' רפד.

18 הוא בתוקף בלתי רגיל. כמאמר הידוע⁸ "משביעו
19 רעב". ככל שמשביעים אותו יותר, הוא נעשה רעב
20 יותר;
21 כך גם ביחס ליצר הרע. ככל שאדם נכנע יותר
22 לרצונותיו, כך הכוח המתאווה מתחזק יותר ונעשה חם
23 יותר, עד שיכול להביא את האדם לגניבה, גזילה
24 ורציחה בפועל ממש.
25 זהו ענינו של בן סורר ומורה⁹, על-ידי זה שהוא זולל
26 וסובא, הוא מגיע לרציחה בפועל ממש רחמנא-ליצלן.
27 לכן היצר הרע והנפש הבהמית נקראים חושך, והיצר
28 הטוב והשכל של היצר הטוב – נפש האלקית –
29 נקראים אור, המאיר את החושך של היצר הרע ונפש
30 הבהמית.
31 קיצור. עת צרה מקיפה את כל בני ישראל, כי כולם
32 מוכרחים לעשות תשובה. לעשות מהצרה, שזה חושך
33 הגלות, צהר – אור הגאולה השלימה. יש שהאור
34 מגרש את החושך ויש שהחושך עצמו הופך לאור.

1 שעת התפילה היא שעת המלחמה הרוחנית בין היצר
2 הרע שהוא חושך והיצר הטוב שהוא אור.
3 היצר הרע הוא המידות אהבה, גבורה, התפארות וכו',
4 ויש לו גם את דרגת השכל.
5 היצר הרע הוא חושך. שכן כל המשיכה והתאוה שלו
6 היא כולה לדברים הגשמיים, ולכן גם השכל של היצר
7 הרע נקרא נפש הבהמית.
8 השכל שלו הוא רק בדברים גשמיים. הוא שקוע בכל
9 מיני רעיונות, איך להשיג את כל הדברים הגשמיים
10 שהוא אוהב, ומוצא ראיות רבות להוכיח שהוא צודק.
11 לעיתים קורה שהוא יודע שהוא לא צודק, ובכל זאת
12 הוא מוצא טענות שונות, וגם טענות שהוא עצמו יודע
13 שהן שקר, ומשתמש בטענות שקריות אלו כדי למלא
14 את משאלותיו, ומאחר שהנהגה כזו היא מעשה בהמה,
15 לכן השכל של היצר הרע נקרא נפש הבהמית.
16 מהצד השני, עיקר ענינו של היצר הרע הוא שיש לו
17 כוח המתאווה – כוח של רצון, והרצון של היצר הרע

ג.

35

56 ליצר הרע יש כלי נשק גלויים, שהם כל הענינים
57 הגשמיים של הדברים המותרים, כפי שהרבי¹⁰ נשמתו
58 עדן אומר¹¹, שאפילו דבר המותר, כאשר אוכלים אותו
59 כדי למלא בזה את התאוה לדבר, גם הדבר המותר
60 נהיה רע.
61 התאוה הופכת את הטוב לרע, והרע נעשה כלי נשק
62 כדי להמית את האדם במיתה רוחנית. גם אם אינו
63 ממית אותו, הדבר עושה אותו לבעל-מום, והוא מקבל
64 חיות מהרע, וזה מביא אותו לכך שענין של תאוה גורם
65 לו עונג.
66 ליצר הרע יש גם כלי נשק המשפיעים מרחוק.
67 היצר הרע מחטיא את האדם בדברים אסורים שהאדם
68 עצמו אפילו לא יודע מכך, וזה ממית האדם במיתה
69 רוחנית, רחמנא-ליצלן.
70 כמעשה הידוע שאחד בא עם חתנו, למדן גדול, אל
71 הרבי¹⁰ לליאזאז והתלונן שהחתן התנהג תמיד בהנהגה
72 טובה, אבל לפתע החלו ליפול לו ספיקות באמונה,
73 והוא עצמו סבל מכך צער גדול.
74 אמר לו הרבי שהוא נכשל בלא יודעים בחלב עכו"ם,
75 ונתן לו תיקון לכך, והוא הבריא ברוחניות.

36 העבודה של היצר הטוב והנפש האלקית להאיר את
37 החושך של היצר הרע והנפש הבהמית נקראת בשם
38 מלחמה.
39 שתייה, הן הנפש הבהמית והן הנפש האלקית, מנצלות
40 לשם כך את הכוחות הכי גדולים שלהן, שכן כל אחת
41 מהן רוצה לנצח את השניה, וכוח הניצחון והשלטון
42 על הזולת בכלל, ועל מי שהיה מנגד ושונא בפרט, הוא
43 כל-כך גדול, שלמען הניצחון הכל כדאי.
44 כפי שאנו רואים במוחש, שעבור הניצחון במלחמה
45 מבוזזים את האוצרות היקרים ביותר שנאספו במשך
46 כמה דורות, והצדדים הלוחמים הולכים במסירת-נפש
47 בפועל ממש.
48 כך גם במלחמה הרוחנית של היצר הרע והיצר הטוב.
49 כל אחד מהם מתחזק לנצל את הכוחות הגדולים ביותר
50 כדי לנצח במלחמה.
51 במלחמה יש כלי נשק שונים.
52 יש כלי נשק שניתן להשתמש בהם רק מקרוב, ויש
53 כאלה שאפשר להשתמש בהם דוקא מרחוק.
54 כל זה קיים גם במלחמה הרוחנית בין היצר הרע והיצר
55 הטוב, שלשניהם יש את כל סוגי כלי הנשק.

(9) סנהדרין עב, ע"א. רש"י על פסוק תצא כא, יח.

(10) אדמו"ר הזקן.

(11) תניא פ"ז [הערת כ"ק אדמו"ר].

התפילה) מט, א. ובכ"מ. וראה זוהר ח"א רמ, ב. ח"ג רמג, א
[הערת כ"ק אדמו"ר בתורת מנחם ספר המאמרים מלוקט, ח"ב ע'
א. מהדורה ישנה כרך ו' ע' לג].

(8) סוכה נב, ב [הערת כ"ק אדמו"ר].

הכוחות הגדולים ביותר כדי לנצח בה. כלי הנשק
הגלויים של היצר הרע הם הדברים הגשמיים שהאדם
עושה בתאוה, הוא מתגשם מהם, וכלי הנשק הנסתרים
שלו הם שהוא מחטיא את האדם בדברים אסורים ללא
ידיעתו.

ד.

בכל רעיון שכלי יש מסקנה ופסק-הלכה מסוים שיוצא
מהרעיון. במילא מובן, שהמסקנה של הרעיון היא
בהתאם לרעיון, וכן הוא גם פסק ההלכה.
כאשר מגיע חכם אחר, ומוכיח שהרעיון הוא באופן
אחר לגמרי, במילא המסקנה – פסק ההלכה – היא גם
כן באופן אחר.
זהו ענין השינוי שישנו בשכל. שינוי הנובע מסיבה
וטעם.
תחילה יש טעם ושכל זה, ואחר-כך טעם ושכל שונה.
בעבודת קבלת-עול, לאידך, שהיא נעלית מענין הטעם,
לא שייך שינוי בעבודה זו.
החלטה זו של קבלת-עול, היינו שאת מה שהיצר הרע
רוצה צריכים לא לעשות, הוא כלי נשק שמנצח את
היצר הרע – שבדברים הגשמים המותרים, שהאדם
מוכרח להם, יעשה אותם, אך ללא תאוה, אלא רק
מפני שהוא הכרח לקיום גופו.
כלי הנשק השני של היצר הטוב הוא יראת שמים.
יראת שמים פירושה, שהוא ירא ממה שה' יתברך אסר.
בכך הוא מנצח את הרע הנעלם של היצר הרע. כי
הענין של יראת שמים הוא זהירות גדולה בכל דבר
שצריך לעשות. במילא הוא נזהר בכל.
קיצור. גם ליצר הטוב יש שני סוגים של כלי נשק –
גלויים ונסתרים. הגלויים הם לימוד התורה, קיום
המצוות והנהגה במידות טובות – הכל בקבלת-עול
מלכות-שמים, שבכך אין שינוי כפי שיש בשכל. כלי
הנשק הנסתרים הם יראת-שמים המביאה לזהירות
בקיום המצוות.

חלב עכו"ם והדומה, הם כלי הנשק של היצר הרע
היורים את חיציהם מרחוק, וממיתים רחמנא-ליצלן או
עושים את האדם בעל-מום ברוחניות.
קיצור. העבודה להאיר את החושך של היצר הרע היא
מלחמה שהשניים, היצר הטוב והרע, מנצלים את

11

גם ליצר הטוב יש שני סוגים של כלי נשק, כאלה
שמשפיעים מקרוב, וכאלה שמשפיעים מרחוק.
על ידי כלי הנשק הללו ניתן לנצח את היצר הרע אפילו
ב'רע הנעלם' שלו.
שני מיני כלי הנשק הם: קבלת-עול מלכות-שמים,
לשאת על עצמו את עול התורה והמצוות, ויראת
שמים, לירא מה' יתברך.
העבודה של קבלת-עול מלכות-שמים, היא כלי הנשק
של היצר הטוב, והוא משפיע מקרוב.
ענין קבלת-עול הוא, שכל דבר בעבודה האלקית, הן
לימוד התורה והן קיום המצוות, אינו מפני שהוא יודע,
או רוצה לדעת, את טעם המצוה, אלא הוא עושה זאת
כי כך ציוה ה' יתברך, ואת מה שה' יתברך ציוה הוא
עושה ללא שאלת מדוע. העיקר אצלו הוא ציווי ה'
יתברך.
במילא קבלת-עול זו, שומרת עליו מפני היצר הרע
והתאוות שלו.
קיימת אצלו החלטה גמורה: את כל מה שהיצר הרע
רוצה – לא צריך לעשות. החלטה זו אינה עם סיבה,
אלא בקבלת-עול.
זה החילוק בדבר:
כאשר ההחלטה לא לעשות את רצון היצר הרע היא
מפני סיבה, הרי כל סיבה היא שכלית, ובשכל ישנם
שינויים, ועל-פי שכל יכול להיות אחרת.
כפי שאנו רואים במוחש שכאשר חכם אומר רעיון
שכלי ומבאר את הרעיון בסברות טובות מאוד, כולם
מבינים שהוא מאוד חכם.

ה.

66

יעקב ועשו הם חומריות ורוחניות.
עשו הוא "איש שדה"¹⁴. הוא היה שקוע רק בחומריות.
כל העונג שלו היה רק בגשמיות, והוא רימה את הזולת
בשקרים והנהגה של רמאות.
גם את אביו, שכיבד כבוד רב, וכאשר היה צריך לשרת
אותו לבש את הבגדים הטובים ביותר וקיים את מצות

המקום והזמן של המלחמה הרוחנית הוא בתפילה.
אז, שתיהן – הן הנפש האלקית והן הנפש הבהמית –
מתחזקות בכוחות הגדולים ביותר לנצח זו את זו¹²,
כמו שכתוב¹³ ביעקב ועשו "ולאום מלאום יאמץ".
לאום משמעו ממלכה. כל אחד הוא ממלכה נפרדת
לעצמו.

26 אחרים כמו אכילה ושתייה וכדומה, לא נופלות לו שום
27 מחשבות זרות. אדרבה, כאשר האדם מדבר או שומע
28 דברים בטלים הוא שוכח לרגע על דאגות הפרנסה,
29 ואילו כל המחשבת הזרות באות דוקא בשעת התפילה.
30 לאידך, אנו רואים שבזמן התפילה, למרות שהאדם
31 בכלל לא חושב על פירוש המילים, בכל זאת יש
32 מזמורים או פסוקים כאלה שהוא אומר אותם
33 בהתלהבות רבה. הוא ממש מתענג על המילים.
34 שתי התנועות הללו נובעות מהנפש האלקית והנפש
35 הבהמית. הנפש הבהמית מפילה לאדם את כל
36 המחשבות הזרות ולא מניחה לו להתפלל;
37 הנפש האלקית לעומתה, מזרימה בו חיות, שהיא
38 הקריאה והזעקה הפתאומית, שבאה כאשר האדם
39 מתעורר בקריאה וזעקה של תשובה מעומק הלב
40 הנובעת מאמונה פשוטה, והנחמה שבאה מבטחון
41 מלא, כי "וממנה יושע"¹.
42 אז יקויים "כי גדול היום ההוא מאין כמוהו"¹, שתהיה
43 מפלת גוג ומגוג, וכל ישראל יגאלו על-ידי משיח
44 צדקנו.
45 קיצור. המקום והזמן של המלחמה הוא בעת
46 התפילה. עשו ויעקב באדם הם הנפש האלקית והנפש
47 הבהמית הנלחמות ביניהן כדי לשלוט על האדם. הנפש
48 הבהמית מפילה באדם מחשבות זרות, והנפש האלקית
49 – חיות במילות התפילה, עם קריאה וזעקה של
50 תשובה. וזה מביא את הגאולה השלימה.

הוי כי גדול היום ההוא

1 כבוד אב¹⁵, עם זאת הוא רימה אותו בשקרים
2 וברמאות¹⁶.
3 יעקב הוא רוחניות – איש תם. אדם כזה שלא יכול
4 ולא רוצה לרמות את הזולת נקרא 'תם'.
5 יעקב היה שקוע רק ברוחניות. הוא חשב ללא הרף איך
6 להתעדן ולהשתפר כמו שכתוב¹⁷ טוב לבריות וטוב
7 למקום – טוב לבני אדם ומסור לה' יתברך.
8 כל העונג שלו היה ללמוד תורה, כמו שכתוב¹⁸ "יושב
9 אוהלים". הוא למד את התורה שלמדו בישיבות ששם
10 ועבר ניהלו.
11 בעבודת הוי', יעקב ועשו הם נפש האלקית ונפש
12 הבהמית. שניהם רוצים לשלוט על האדם והם מנהלים
13 מלחמה ביניהם.
14 זהו 'ולאום מלאום יאמץ'. אנו רואים בגשמיות
15 שכאשר שני אנשים נאבקים, עצם המאבק נותן לכל
16 אחד מהם כוח וחוזק מסוים.
17 כך גם במלחמה הרוחנית בין הנפש האלקית והנפש
18 הבהמית, שעיקר הזמן והמקום של המלחמה הזו הוא
19 בעת התפילה.
20 לכן אנו רואים שבעת התפילה קיימות שתי תנועות
21 הפכיות, שבאות מהנפש האלקית והנפש הבהמית:
22 אנו רואים במוחש שבעת התפילה נופלות לאדם
23 מחשבות שונות. הוא שוכח בכלל שהוא מתפלל ועומד
24 לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.
25 בשעה שהאדם עסוק במסחר, או בדברים גשמיים

17 קידושין מ, ע"א. וראה ד"ה צהר תעשה לתיבה, ה'ש"ת
(ספר המאמרים ת"ש, ע' פג).
18 שם, כז. ראה רש"י ובראשית רבה, פרשה סג, י.

15 דברים רבה, פרשה א, טו. ילקוט שמעוני, תולדות רמז
קטו.
16 רש"י, תולדות כה, כז. בראשית רבה, פרשה סה, י.

ספר השיחות – ה'ש"ת'תש"א בל"ה ק

13 ומוסרים אותם לצבא הרוסי. אנשי הצבא הרוסי היו
14 מובילים מאות ילדי ישראל אלה עמוק לתוך רוסיה,
15 לשמדם אותם ולעשותם לחיילים שהיו צריכים לשרת
16 הרבה שנים.
17 הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי והוד כ"ק אאזמו"ר
18 הרה"ק "צמח צדק" בירכו את ר' שלמה בפרנסה
19 בהרחבה ובבנים בעלי הצלחה, ושלשת בניו שמואל,
20 יעקב ואליעזר היו בעלי הצלחה גדולים, גבירים
21 אדירים, ועל אף זאת נרגש גם בהם החינוך החסידי
22 הממוצע.
23 יב. כשהייתי בשנת תרנ"ט אצל אליעזר פוליקאוו
24 בשליחות כללית במוסקבה, אמר לי, שהזכרונות

1 יא. החינוך החב"די-חסידי הקיף את כל סוגי
2 האנשים, בלי הבדל של עשירות או השכלה כללית
3 שונה. היסוד של החינוך החסידי נרגש בכל החוגים,
4 גם במשפחות העשירות ביותר.
5 בעיר ארשע – מחוז מוהילוב – חי אחד בשם
6 שלמה פוליקאוו. מיד אחרי חתונתו סידר לו חותנו
7 חנות מכולת ממנה ינק את פרנסתו. כפי הסדר
8 החסידי, הנה ר' שלמה בהיותו בן וחתן של חסידי
9 הרבי ה"צמח צדק", נסע גם הוא אל הרבי ה"צמח
10 צדק" לליובאוויטש.
11 ר' שלמה היה עובד מסור להציל ילדי ישראל
12 מ"חברת החוטפים", שהיו חוטפים ילדים רבים

יג. באירופה בכלל ובפולין בפרט היה ליהודים
 בלי הבדל, דרך ארץ כלפי תורה ויראת שמים, כך גם
 בשנים הראשונות של ההגירה היהודית לאמריקה
 היתה להם מסירות נפש על שמירת היהדות, אך
 ילדיהם ונכדיהם כבר נעשו אמריקאיים, שבראש
 ובראשונה בא המסחר ולהיבלע במרוצת המסחר של
 "עשיית חיים".
 ביומני מזמן היותי בפעם הראשונה באמריקה
 והיותי אורח בערים שונות, רשום מה שראיתי איך
 שאור וחושך משתמשים בערבוביא. יהודים יקרים
 ביתיים טבעו מבלי לרצות בהיתרים של מנהגי
 אמריקה, החלו לנהוג במודרניות, לגזוז את הזקן,
 לייפות את הבתים ואת עצמם ולמסור את הילדים
 בדרך המדינה, לבתי ספר למלאכה ולהשכלה.
 בהופעותיי בערים השונות דיברתי במפורט על
 האור והחושך שבחיים היהודיים ועוררתי את דעת
 הקהל על הסכנה שבירידה הרוחנית.
 אכן, יהודי אמריקה הם בעלי צדקה גדולים
 וגומלי חסדים, אך זה לא הכל, צריכים להיות שומרי
 תורה ומצוה.

האהובים עליו במיוחד אלו הם זכרונות הילדות שלו.
 - ר' פסח נטע המלמד שלו, ר' יואל חיים ראש
 הישיבה, ר' מאיר נתן השוחט מארשע וזלמן שמואל
 השמש, או הקבצן השמח כפי שקראו לו.
 אחינו שמואל - מספר לי אליעזר פוליקאו -
 בשנותיו הטובות והמאושרות ביותר, היה לו תענוג
 פנימי לספר איך לקחו אביו אל הרבי ה"צמח צדק".
 הרבי אמר לו:
 חתני הרב ר' לוי יצחק אמר לי, שהוא רוצה לשלוח
 אותך לפטרבורג בקשר לכביש שהממשלה בונה, ואני
 מבקש אותך להשתדל שחלק הכביש מויטבסק
 לארשע לא יעבירו דרך ליובאוויטש. אורייתא בעי
 צילותא², ורחוב עליו נוסעות הרבה מרכבות - מבלבל.
 הרבי בירך אותו, שהוא ואחיו, ילדיהם וילדי ילדיהם
 יהיו גבירים אדירים ובעלי הצלחה.
 ברכתו של הרבי ה"צמח צדק" - ממשיך אליעזר
 פוליקאו לספר - התקיימה, הצלחתו של שמואל
 ושלי גדלה מיום ליום וכאשר גדל שמואל בעולם
 המסחר, גם אז היה מתענג לדבר אודות הרבי ה"צמח
 צדק" ולחזור ולספר על מה ששמענו מאבינו ומחבריו
 החסידים.

אחרון של פסח בסעודת ויום

(2) זח"ג מו, א. מגילה כח, ב.

כוונתי אמנם לא היתה רק ישיבת מחזיקי לומדי
 תורה בלבד, כי העיר הלא גדולה, ובודאי יש שם ת"ח או
 ישיבות או שלומדים בשטיבלעך, ואני חפץ שיבקרו את
 כולם, ואם ימצא באיזה שטיבלעך שלומדים ירשום אצלו,
 ואפשר יתודע עם איזה מהלומדים שיוכל אח"כ לבא
 בכתובים עמהם, ואני חושב אשר אם ישב שם עוד כשבוע
 די ומספיק שיוכל לבא אח"כ בכתובים עמהם.
 כן הנני חפץ אשר יחקור בנדון הסביבה, הערים
 והעירות שבסביבות למברג, ואם יש שם איזה ישיבות
 יבקרו ג"כ.

אלו השנים הנ"ל, או אחרים כמוהם, אם ימצא בהם
 חוש של תעמולה וכשרון להיות מעוררים, ירשום הכל
 אצלו, ובלי ספק יודיע לי מהכל בפרטות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

אג"ק מוהריי"צ נרדך יז

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו מנ"א, תרצ"א

מאריענבאד

אל התלמיד החשוב מר מאיר שי'

שלום וברכה!

תמול קבלתי מכתבו הראשון מי"ב לח"ז, ובכללות
 נהניתי מדבריו על אדות הישיבה "מחזיקי לומדי תורה",
 והעיקר שרואה אני שמבין לפ"ע מה היתה כוונתי בנסיעתו,
 ומתפלל אני שלא כתב לי בפרטות יותר מאלו העשרה
 הגדולים, שמוותיהם ושנותיהם, ובפרט מאלו השנים
 שכותב שהם בקיאים גדולים ובעלי הבנה וידעה גדולה.

חושב אני שבאלו הימים שהוא יושב שם הי' צריך
 לנסות להשפיע על אחדים מהם שיתחילו ללמוד דא"ח,
 כגון שיתן להם איזה מאמר נדפס או שיחה וכדומה, אבל
 מובן שצריך להעלים מהם מטרת נסיעתו, ורק כמו בדרך
 אגב, ולהתקשר עמהם באופן כזה שיוכל אח"כ לבא
 בכתובים עמהם ולהניח בהם חוש של טופח ע"מ להטפח.

פרק א' משנה ב

שִׁמְעוֹן הַצִּדִּיק הָיָה מְשִׁירֵי כְנָסֶת הַגְּדוּלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסָדִים:

נקודות משיחות קודש

רבינו הזקן מבאר⁴ ששלושת העמודים, הם כנגד שלושת האבות:

"גמילות חסדים" כנגד אברהם אבינו שהיה גומל-חסדים, כדכתיב⁵, "ויטע אשל בבאר שבע", ופירשו רז"ל⁶ ש"אשל" ראשי תיבות אכילה, שתייה, לינה, שסיפק לעובדי אורח (ובלשון האורחות-צדיקים⁷, שאברהם "היה נדיב בנפשו, בגופו ובממונו").

"עבודה" - עבודת התפילה, שהיא עבודת הקרבנות, "תפילות כנגד תמידין תיקונים"⁸, כנגד יצחק אבינו שהיה "עולה תמימה".

"תורה" כנגד יעקב אבינו שענינו תורה, כמו שנאמר⁹, "ויקם עדות ביעקב, ותורה שם בישראל".

אלא שלכאורה לפי זה צריכה היתה המשנה למנות את שלושת הדברים שעליהם העולם עומד, בסדר הפוך - גמילות חסדים, עבודה ורק לבסוף תורה (כפי סדר האבות) ! ויש להוסיף ולחזק את השאלה: גם סדר עבודתו הפרטי של כל יהודי, בכל יום ויום, כולל את שלושת העמודים האלה, וגם שם הסדר הוא הפוך מהמפורט במשנה - תחילה גמילות חסדים, שהרי לפני התפילה יש לתת צדקה לעני (כמאמר רז"ל¹⁰ "רבי אליעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי"), לאחר מכן התפילה עצמה ("עבודה") ורק אחר-כך בא שלב התורה (כמאמר רז"ל¹¹, "מבית הכנסת לבית המדרש") ?

ויש לומר שסדר ה"דברים" במשנתנו נובע מכך שמדובר על פעולתם בעולם - "העולם עומד". לכן מונה המשנה תחילה את עמוד התורה משום שבו מודגש עיקר הפעולה בעולם: התורה למרות היותה "בלי גבול"¹² בעצם, עם כל זה היא נקלטת ומתלבשת בשכל האדם. לא זו בלבד, אלא שבכוחה של התורה אף לשנות בפועל את המציאות בעולם, כדרשת רז"ל על הפסוק "לא-ל גומר עלי"¹³. זו הסיבה שמשנתנו מתחילה בעמוד התורה.

מפרשי המשנה¹ האריכו בתוכן החלוקה למספר שלשה דוקא. והביאור בזה על פי תורת החסידות הוא כך: "העולם" שבמשנתנו אינו דוקא עולם הזה הגשמי, אלא הוא כולל גם את העולמות הרוחניים: בריאה, יצירה, עשיה. המרומזים בפסוק² "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". את התוכן של שלושת העולמות, ביאר הרמב"ן בתחילת פירושו על התורה: "בריה" פירושה "הוצאת היש מאין.. והוא החומר הראשון, הנקרא היולי", "יצירה" הוא מה ש"ממנו המציא הכל והלביש הצורות" ו"עשיה" הוא מה ש"תקן אותם".

והנה, מכיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"³, מובן, ששלוש הדרגות הללו קיימות בתורה, וממנה הן השתלשלו בעולם. שלושת ענינים אלו בתורה, הם תורה, עבודה וגמילות חסדים. "עבודה" רומזת למחשבת האדם, שהרי בקרבנות נפסל הקרבן אפילו במחשבה בלבד, ו"תורה" עיקר המצוה היא בדיבור שהרי על הרהור בד"ת אין מברכים ברכות התורה, וגמ"ח עיקרה במעשה.

ושלשת ענינים אלו מחשבה דיבור ומעשה, הם כנגד שלשת העולמות: בריאה, יצירה ועשיה. ש"מחשבה" הוא על דרך בריאה יש מאין, כי אותיות המחשבה לא היו במציאות נרגשת לפני ירידתם לכח המחשבה, ולכן מחשבה הוא כנגד עולם הבריאה. ואילו "דבור" הוא שהאותיות שהיו כבר מקודם במחשבה, קיבלו עכשיו צורה בצאתם בה' מוצאות הפה, לכן דבור הוא כנגד עולם היצירה. ו"מעשה" הוא כנגד עולם העשיה. ואם כן משלושת בחינות אלו שבתורה (מחדומ"ע), השתלשלו שלושת העולמות. ומכיון שהכל תלוי בעבודת האדם. לכן צריך לעסוק בשלושת העמודים של תורה עבודה וגמ"ח, כדי לקיים את שלושת העולמות בריאה יצירה עשיה.

(מאמר ד"ה כי תשא תשכ"ב)

(ספר השיחות תשנ"ג, כרך ב, עמ' 653)

(1) עיין דרך חיים למהר"ל. (2) ישעיה מג, ז. (3) זוהר חלק ב קסא, א. (4) לקוטי-תורה מטות דף פג, טור ד. (5) וירא כא, לג. (6) מדרש תהלים לו. (7) שער יז. (8) ברכות כו, ב. (9) תהלים עה, ב. (10) בבא-בבא י, א. (11) ראה ברכות סד, א. (12) "ארוכה מארץ מדה ורחבה מגי ים" (איוב יא, ט). (13) תלמוד-ירושלמי כתובות פ"א ה"ב.

פרשת שמיני

ט וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^א וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן קַח לָךְ עֵגֶל בֶּן־בָּקָר לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרֵב לִפְנֵי יְהוָה: ^ב וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר קַחוּ שְׁעִיר־עִזִּים לְחֻטָּאת וְעֵגֶל וּכְבֹּשׂ בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: ^ג וְשׁוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֵלֵיכֶם: ^ד וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ פְּלִי־הָעֹדָה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יְהוָה: ^ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וּרְא אֵלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה: ^ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קְרֵב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלֹתְךָ וּכְפֹר בְּעֶדְךָ וּבְעַד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קֶרְבַּן הָעָם וּכְפֹר בְּעֶדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: ^ז וַיִּקְרֶב אֹהֶרֶן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֵגֶל הַחֻטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ: ^ח וַיִּקְרְבוּ בָנֵי אֹהֶרֶן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבְּעוֹ בָּדָם וַיִּתֵּן עַל־קֶרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: ^ט וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הַכֹּהֵלִית וְאֶת־הַיִּתְרֹת מִן־הַחֻטָּאת הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^י וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֻנֶּה: ^{יא} וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֵלָה וַיִּמָּצְאוּ בָנֵי אֹהֶרֶן אֵלָיו אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^{יב} וְאֶת־הָעֵלָה הִמָּצְיָאוּ אֵלָיו לְנִתְחִיָּה וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ^{יג} וַיִּרְחֹץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹּר עַל־הָעֵלָה הַמִּזְבֵּחַ: ^{יד} וַיִּקְרֹב אֶת קֶרְבַּן הָעָם וַיִּקְחֵם אֶת־שְׁעִיר הַחֻטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחַטְהוּ וַיַּחְטִיאוּהוּ בְּרֹאשׁוֹן: ^{טו} וַיִּקְרֶב אֶת־הָעֵלָה וַעֲשֵׂה כַּמִּשְׁפָּט:

וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי (ט, א)
 אותו יום נָטַל עֶשֶׂר עֶשְׂרֹת - ראשון למַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית.
 ראשון לַחֲדָשִׁים (שבת פז, ב)
 צִרְיָה לְהַבִּין מֵה שְׁשִׁכּוֹת בֵּין 'ראשון למַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית'
 ו'ראשון לַחֲדָשִׁים' לְהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן?
 וְנִשׁ לְבָאָר: תְּכִלִּית הַמִּשְׁכָּן הִיא כָּלשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ "לַעֲשׂוֹת לוֹ ית' דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים". מִצַּד אֶחָד זֶה צִרְיָה לְהִיּוֹת 'דִּירָה' - מְקוֹם מְאֹד נִעְלָה שֶׁכּוֹן תַּתְּגַּלָּה הַדְּרָגָה הָאֱלֹקִית הַנִּעְלִית בְּיוֹתֵר. וּמִן הַצֵּד הַשֵּׁנִי 'בְּתַחְתּוֹנִים' - בְּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן שְׂאִין לְמִשְׁה מְנַנּוּ.
 וְזֶהוּ הַקָּשֶׁר בֵּין שְׁתֵּי הַעֲצֻרוֹת הַלְלוּ לְהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן: 'ראשון למַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית' - תְּכִלִּית הַקְמַת הַמִּשְׁכָּן הִיא שֶׁהָאֱלֹקִיוֹת תַּתְּגַּלָּה בְּבִרְיָאָה עֲצֻמָּה, וְתַהֲרִיז לְחַלֵּק מִמֶּנָּה. 'ראשון לַחֲדָשִׁים' - הַגְּלוּי שֶׁבִּשְׂכִּיבֵלּוֹ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן, הוּא גְלוּי נִעְלָה וְנִשְׁגָּב - בְּכַחֲשֵׁי חֲדוּשׁ ("חֲדָשׁ" - לְשׁוֹן חֲדוּשׁ) - לֹא־יִצְרוֹךְ מִהְעוֹלָם עֲצֻמוּ.

שני י וַיִּקְרֶב אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּמָּלֵא כַּפּוֹ מִמִּנְחָה וַיִּקְטֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלֶּבֶד עֹלֹת הַבָּקָר: ^א וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשׁוֹר וְאֶת־הָאֵיל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיִּמָּצְאוּ בָנֵי אֹהֶרֶן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^ב וְאֶת־הַחֵלֶבִים מִן־הַשׁוֹר וּמִן־הָאֵיל הָאֵלִיָּה וְהַמִּכְסָּה וְהַכֹּהֵלִית וַיִּתֵּרֶת הַבָּקָר: ^ג וַיִּשְׁיִמוּ אֶת־הַחֵלֶבִים עַל־הַחֲזוֹת וַיִּקְטֹּר הַחֵלֶבִים הַמִּזְבֵּחַ: ^ד וְאֶת הַחֲזוֹת וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין הַיְּמִינָה אֹהֶרֶן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה: ^ה וַיִּשָּׂא אֹהֶרֶן כְּתִיב אֶת־יָדָיו קְרִי אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיִּרְדּוּ מַעֲשֵׂת הַחֻטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים: ^ו וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיִּרְא כְּבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חכ"ב ע' 19)

ויאמר אל אהרן קח לך עֵגֶל בֶּן־בָּקָר לְחֻטָּאת (ט, א)
 להודיע שֶׁמִּכְפָּר לוֹ הַקָּבָ"ה עַל־יְדֵי עֵגֶל זֶה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שֶׁעָשָׂה (רש"י)

זש לְהַקְשׁוֹת: מִצִּיגוֹ בְּכָר בְּשִׁבְעַת יָמֵי הַמְּלוּאִים שֶׁהִקְרִיב פֶּר "לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שֶׁהוּא פֶּר", וְלָמָּה הִצְרִיךְ לְהַקְרִיב קֶרֶבן נוסף לְאוֹתָהּ מִטְּרָה? וְנִשׁ לוֹמַר, שְׁשִׁנֵּי קֶרֶבּוֹת אֵלוּ

וְלַחֹרֶת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַחֲקִים אֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 298)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וְיָרָא אֲלֵיכֶם
כְּבוֹד ה' (ט, ו)

לפי שכל שבועת ימי המלוואים שהעמידו משה למשכן
ושמש בו ופקדו בכל יום - לא שרתה בו שכינה . . . לכן
אמר להם: . . . אהרן אחי כדאי וחשוב ממני, שעל-ידי
קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בהם (רש"י ט, כג)

אחד ההבדלים בין אהרן למשה, משה הוא בבחינת
"שׁוֹשְׁבֵינָא דְמַלְכָּא" - שתפקידו להמשיך ולהוריד אלקות
לעולם - ולכן על-ידו נתנה התורה לישראל. ואהרן הוא
בבחינת "שׁוֹשְׁבֵינָא דְמִטְרוֹנִיתָא" - שתפקידו לעלות ולרומם
את בני ישראל למעלה - אהב את הבריות ומקרבן לתורה.
לכן השראת השכינה הייתה דווקא על-ידי אהרן, היות
שתכלית ירידת השכינה לעולם, היא בכדי שבסופו של דבר
העולם עצמו יעלה לדרגה נעלית יותר - וזהו תפקידו של
אהרן.

רבי י' וידבר משה אל־אהרן ואל אלעזר ואל־
איתמר ו בניו הנותרים קחו את־המנוחה
הנותרת מאשי יהוה ואכלוהּ מצות אצל
המזבח כי קדש קדשים הוא: וְאֶכְלֹתֶם אֹתָהּ
בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ כִּי חֹקֶךָ וְחֻק־בְּנֵיךָ הוּא מֵאֲשִׁי
יְהוָה כִּי־כֵן צִוִּיתִי: וְאֵת חֹהֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת
שׂוֹק הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר אֹתָהּ
וּבְנֵיךָ וּבְנֵי־יָדְךָ אֲתָךְ כִּי־חֻקֶּךָ וְחֻק־בְּנֵיךָ נִתְּנוּ
מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: שׂוֹק הַתְּרוּמָה וְחֹהֵה
הַתְּנוּפָה עַל אֲשֵׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהִגִּיף תְּנוּפָה
לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ וּלְבְנֵיךָ אֲתָךְ לְחֻק־עוֹלָם
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ב ע' 64)

וישחט את העלה וימצאו בני אהרן אלו את הדם
ויזרקוהו על המזבח (ט, יב)

וימצאו - לשון הושטה והזמנה (רש"י)
לגבי קרבן חטאת נאמר הלשון "ויקריבו בני אהרן",
ואלו כאן - בקרבן עולה - ובקרבנות נוספים הלשון הוא
"וימצאו בני אהרן". ויש לכאור את סבת ההבדל, ובמקרים:
אחד ההבדלים בין קרבן חטאת לשאר הקרבנות, הוא
בזריקת הדם על המזבח. בקרבן חטאת הזריקה היא

מהיום שני שלבים בפפרה: השלב הראשון, כפרה שהיא
מחילת החטא - "שנמחל לו לגמרי מה שעבר על מצות
המלך". והשלב השני הוא כפרה נעלית יותר - "שיהיה
לרצון לפני ה' ומרצה וחביב לפניו יתברך כקדם החטא".
וזה איפוא שני הקרבנות שהביאו לכפרה על מעשה העגל,
הראשון למחילת החטא, והשני בכדי כפרה נעלית יותר
שתיביא לכן שאהרן יהיה "מרצה וחביב כקדם החטא",
ויוכל להביא להשראת השכינה במשכן.

שלישי כ־ וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל־
הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיָּרָא כָּל־הָעַם
וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם: י וַיִּקְחוּ בְנֵי־אַהֲרֹן
נָדָב וָאִיִּיהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ
וַיִּשְׂמוּ עָלֶיהָ קִמְצַת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה אֵשׁ
זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם: כ וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי
יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי יְהוָה: ג וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה לֵאמֹר
בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ וְעַל־פְּנֵי כָל־הָעַם אֶפְבֹּד וַיֵּדֶם
אַהֲרֹן: ד וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־מִישָׁאֵל וְאֵל אֶלְצָפָן
בְּנֵי עֲזִיזָל דָּד אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם קְרָבוּ* שְׂאוּ
אֶת־אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי־הַקֹּדֶשׁ אֶל־מַחוּץ
לְמַחֲנֶה: ה וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאם בְּכַתְּנֹתָם אֶל־מַחוּץ
לְמַחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה: ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־עֲזָרָה וְלֹאִיתָמָר ו בניו רֵאשִׁיכֶם
אֶל־תִּפְרְעוּ וּבְגֵדֵיכֶם לֹא־תִפְרְמוּ וְלֹא תִמָּתוּ
וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצַף וְאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
יִכְּבוּ אֶת־הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה: ז וּמִפֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶן־תָּמָתוּ בִּישְׁמֹן מִשְׁחַת
יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה: ח וַיִּדְבֹּר
יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ט יֵין וְשֵׁכָר אֶל־תִּשְׁתְּ ו
אֲתָהּ וּבְנֵיךָ אֲתָךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא
תָּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: י וְלַהֲבִדִּיל בֵּין
הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר:

(* הקורא יטעים הגריש קודם התלישא

ששי יא א וידבר יהוה אל משה ואל אהרן
לאמר אלהם: דברו אל בני ישראל לאמר
זאת החיה אשר תאכלו מפלה בהמה אשר
על הארץ: כל מפרסת פרסה ושסעת שסע
פרסת מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו: אך
את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפרסי
הפרסה את הגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה
איננו מפרים טמא הוא לכם: ואת השפן
כי מעלה גרה הוא ופרסה לא יפרים טמא
הוא לכם: ואת הארנבת כי מעלת גרה הוא
ופרסה לא הפרסה טמאה הוא לכם: ואת
החזיר כי מפרים פרסה הוא ושסע שסע
פרסה והוא גרה לא יגור טמא הוא לכם:
מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו
טמאים הם לכם: את זה תאכלו מפלה אשר
במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים
במים ובנחלים אתם תאכלו: וכל אשר
אין לו סנפיר וקשקשת במים ובנחלים מפלה
שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ
הם לכם: ושקץ יהיו לכם מבשרם לא
תאכלו ואת נבלתם תשקצו: כל אשר אין לו
סנפיר וקשקשת במים שקץ הוא לכם: ואת
אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו שקץ הם
את הגשר ואת הפרס ואת העזניה: ואת
הדאה ואת האיה למינה: ואת כל ערב
למינו: ואת בת היענה ואת התחמס ואת
השחף ואת הנץ למינהו: ואת הכוס ואת
השלק ואת הינשוף: ואת התנשמת ואת
הקאת ואת הרחם: ואת החסידה האנפה
למינה ואת הדוכיפת ואת העטלף: כל שרץ
העוף ההלך על ארבע שקץ הוא לכם: אך
את זה תאכלו מפלה שרץ העוף ההלך על
ארבע כתיב אשר לא קרי אשר לו כרעים ממעל

באמצעות טבילת האצבע בדם. בשאר הקרבנות זריקת הדם
היא באמצעות הפלי שבו נמצא הדם. וזהו הטעם לשנוי
הלשון בין קרבן חטאת לשאר הקרבנות:

בכל הקרבנות מיד עם הושטת הפלי היה הדם מוכן
ומזמן לזריקה על המזבח, ללא פעולה נוספת - לכן נאמר
"וימציאו - לשון הושטה והזמנה". ואלו בקרבן חטאת,
שגם לאחר הגשת הפלי נדרשת פעולה נוספת של טבילת
האצבע - נאמר "ויקריבו" בלבד.

חמישי טו ואת שער החטאת דרש דרש משה
והנה שרף ויקצף על אלעזר ועל איתמר בני
אהרן הנותרים לאמר: מדוע לא אכלתם
את החטאת במקום הקדש כי קדש קדשים
הוא ואתה נתן לכם לשאת את עון העדה
לכפר עליהם לפני יהוה: הן לא הובא
את דמה אל הקדש פנימה אכול תאכלו אתה
בקדש באשר צויתי: וידבר אהרן אל משה
הן היום הקריבו את חטאתם ואת עלתם לפני
יהוה ותקראנה אתי פאלה ואכלתי חטאת
היום הייטב בעיני יהוה: וישמע משה וייטב
בעיניו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 קוטר שיחות ח"א נ' 169)

ויברכו את העם (ט, כג)

אמרו: ויהי נעם ה' אלקינו עלינו, יהי רצון שתשרה

שכינה במעשה ידיכם (רש"י)

גם בפרשת פקודי מזכיר רש"י לשון דומה של ברכה,
בברכת משה לעושי מלאכת המשכן. אך שם סדר הברכות
הפוך - קדם 'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם'
ולאחר מכן 'יהי נעם ה' אלקינו עלינו'. טעם שנוי הדברים
הוא, כי בפרשת פקודי ברכת משה לעושי המלאכה היא
בסיום מלאכת המשכן - והוא מברכם לפי סדר הדברים,
קדם ברכה לעושי המלאכה ('מעשה ידיכם') כי מלאכת
המשכן נעשתה בעקר על ידם, לאחר זיהוי כולל את
עצמו - ויהי נעם ה' אלקינו עלינו - שכן משה רק סים
וגמר את מלאכת המשכן. אך בפרשתנו הברכה מתיחסת
לעבודת הקרבנות בימי המלוואים, ועבודה זו נעשתה על ידי
משה ואהרן, לכן פתח וברך ויהי נעם... עלינו שזה מתיחס
על עבודתו ועבודת אהרן. ואחר כך הוסיף ברכה לכלל עם
ישראל, שכתוצאה מעבודת הקרבנות תשרה שכינה
במעשיהם של ישראל.

לְרַגְלָיו לְנִתֵּר בָּהֶן עַל־הָאָרֶץ: כ אֶת־אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֶת־הָאֲרֵבָה לְמִינֹו וְאֶת־הַסִּלְעַם לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחֲרָגֵל לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחֲגָב לְמִינֵהוּ: ז וְכָל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אֲרֻבֶּע רַגְלִים שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם: ח וְלֹאֵלֶּה תִטְמְאוּ פֶלֶה־הַנִּגְעַנָּה בְּגִבְתָּם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: ט וְכָל־הַנֶּשֶׁא מִגִּבְתָּם יִכְבֶּם בְּגִדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: י לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא מִפְּרִסֶּת פֶּרֶסָה וְשִׁסֶּע | אֵינָנָה שֹׁפֶעֶת וְגֵרָה אֵינָנָה מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם פֶּלֶה־הַנִּגְעַנָּה בָּהֶם וְיִטְמָא: יא וְכָל | הוֹלֵךְ עַל־כַּפָּיו בְּכָל־הַחַיָּה הַחֹלֶכֶת עַל־אֲרֻבֶּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם פֶּלֶה־הַנִּגְעַנָּה בְּגִבְתָּם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: יב וְהַנֶּשֶׁא אֶת־גִּבְתָּם יִכְבֶּם בְּגִדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב טְמֵאִים הֵם לָכֶם: יג וְזֶה לָכֶם הַטְּמָא בִּשְׂרָץ הַשֶּׂרֶץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֵד וְהַעֲכָר וְהַצֵּב לְמִינֵהוּ: יד וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמַט וְהַתְּנַשְׁמַת: טו אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל־הַשֶּׂרֶץ פֶּלֶה־הַנִּגְעַנָּה בָּהֶם בְּמָתָם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: טז וְכָל אֲשֶׁר־יִפֹּל־עָלָיו מֵהֶם | בְּמָתָם וְיִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־עֵץ אֹו בָּגָד אֹו־עוֹר אֹו שֶׁק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה מִלֶּאכָה בָּהֶם בַּיּוֹם יִבָּא וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב וְטָהַר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"י"ב ע' 53)

וְיָמָתוּ לִפְנֵי ה' (י, ב)

לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן (רש"י)

לכאורה בני אהרן הורו הלכה גם בפני אהרן אביהם שְׁהִיָּה גַם רַבִּם, וְהַפְגִּיעָה בְּכַבּוֹדוֹ הִיא יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַפְגִּיעָה בְּמִשְׁה, שֶׁהָיָה יֵשׁ עַל כָּף צוּי מִפְּנֵי "כָּבֵד אֶת אֲבִיךָ"? וְיֵשׁ לְמַרְץ: מִצִּינוּ בְּנוֹגַע לְהַסְבִּיחַ בְּלִיל הַסֶּדֶר שֶׁתִּלְמִיד שִׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבּוֹ אֵינוֹ מִסַּב בְּפָנָיו מִשּׁוֹם מוֹרָא וְכַבּוֹד הָרַב. וְאֵלּוּ בֶן שִׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי אָבִיו חַיִּב לְהִסָּב אֶפִּילוֹ אִם אָבִיו הוּא גַם רַבּוֹ, וְהַסְבִּיחַ לְכָף הִיא, שֶׁמִּסְתַּמָּא אָבִיו מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ. וְהוּא הָדִין בְּעִנְיָנָהוּ, פְּגִיעַתָם שֶׁל נָדָב וָאִהִיָּהוּ בְּאַהֲרֹן לֹא נִחְשְׁבָה לְחֻטָּא, כִּי מִן הַסֶּתֶם אֲהֲרֹן מְחַל עַל כְּבוֹדוֹ.

כָּל אֲשֶׁר בָּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאִתּוֹ תִּשְׁבְּרוּ: ז מִכָּל־הָאֹכֵל אֲשֶׁר יֹאכֵל אֲשֶׁר יִבּוֹא עָלָיו מִיּוֹם יִטְמָא וְכָל־מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא: ח וְכָל־אֲשֶׁר־יִפֹּל מִגִּבְתָּם | עָלָיו יִטְמָא תַנּוּר וְכִירִים יִתֵּן טְמֵאִים הֵם וְטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם: ט אֵךְ מֵעַן וְכוּר מִקּוֹה־מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְנִגְעַ בְּגִבְתָּם וְיִטְמָא: י וְכִי יִפֹּל מִגִּבְתָּם עַל־כַּלְזָרַע זֹרַע אֲשֶׁר יִזְרַע טָהוֹר הוּא: יא וְכִי יִתֵּן־מַיִם עַל־זָרַע וְנָפַל מִגִּבְתָּם עָלָיו טְמָא הוּא לָכֶם: יב וְכִי יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לֹא־כָלֶּה הַנִּגְעַ בְּגִבְתָּהּ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: יג וְהָאֹכֵל מִגִּבְתָּהּ יִכְבֶּם בְּגִדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב וְהַנֶּשֶׁא אֶת־גִּבְתָּהּ יִכְבֶּם בְּגִדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: יד וְכָל־הַשֶּׂרֶץ הַשֶּׂרֶץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֹאכֵל: טו כָּל־הוֹלֵךְ עַל־גְּחָלִין וְכָל | הוֹלֵךְ עַל־אֲרֻבֶּע עַד פֶּלֶה־מִרְבֵּה רַגְלִים לְכָל־הַשֶּׂרֶץ הַשֶּׂרֶץ עַל־הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם בִּי־שֶׁקֶץ הֵם: טז אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל־הַשֶּׂרֶץ הַשֶּׂרֶץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמְתֶם בָּם: יז כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל־הַשֶּׂרֶץ הָרָמָשׁ עַל־הָאָרֶץ: יח כִּי | אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי: יט זֹאת תוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכָל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׁת בַּיּוֹם וְלְכָל־נֶפֶשׁ הַשֶּׂרֶצַת עַל־הָאָרֶץ: כ לְהַבְדִּיל בֵּין הַטְּמָא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֹּאכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֹאכֵל: כא

צ"א פסוקים, עבדי"ה סימן.

★ ★ ★

חצי קריש

וְתִגְדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמַן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא כְּרַעוּתָהּ וְיִמְלִיד מַלְכוּתָהּ, וְיִצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמַן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,

וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׁ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ

מפסיר מה כי | אני יהוה המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים והייתם קדשים כי קדוש אני: זו זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים ולכל נפש השרצת על הארץ: זו להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל: פפפ

בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עניינים היא לפחזקים בה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי נעם, וכל נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבורא בתורה ובמשה עבדו וב ישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

יח) ויאמר לו יהונתן, יהונתן בן שאול המלך אמר לדוד. מחר חרש, מחר ראש חרש. ונפקדת כי יפקד מושבד, ויזכיר אותך בשם מושבד יושב. יט) ושלשת תרד מאד, שלשה ימים תסתתר ותרד מאד בעמק להסתתר שם. ביום המעשה, ביום חל למר, בלומר לפני ראש חרש. פרוש אחר, ביום מעשה

עטרת מרים

יח ויאמר לו יהונתן מחר חרש ונפקדת יזכר בך המלך כי יפקד יחסר מושבד מאין יושב בו: יט ושלשת בשבע ימים השלישי אחר ראש חרש, ובשביעי תסתתר ותרד מאד, או תרד מאד במקום סתר ותתחבא תרבה, כי אז יבקשוך ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום המעשה ביום אשר נשבע שאול ליהונתן לבל המית את דוד

הפטרה לערב ראש חודש שחל בשבת

לשמו"ת ולקריאה בציבור שמואל א פרק ב

יח ויאמר לו יהונתן מחר חרש ונפקדת כי יפקד מושבד: יט ושלשת תרד מאד ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן

ואחי הגדול צוה עלי להיות שם. (ל) בן געוה המרדוה, בנה של מעוהת המוסר, בלומר שאמו לא חוכיחתו בקטנותו ולא קבל מוסר כראוי. (ואמרו רז"ל, שפשוטפו בני בנימין מבנות שילה שצאו לחול בקרמים, היה שאל בישן ולא רצה לחטף, עד שבאה היא עצמה ותעזה פניה ורדפה אחריו). כי בוחר אתה לבן ישי, שהוא ימלך. לבשתך, בשמשעו אנשים שאתה אוהב אדם שאני שונא, יאמרו שאינד בני, וזה יהיה לבשתך. ולבשת ערות אמן, ולבושה וחרפה של אמן. (לג) כי כלה היא, נמרה ההחלטה. (לד) אל דור, בשביל דור. כי הכלמו אביו, וגם משום שאביו הכלים (כיש) את יהונתן בדבור ובמשעה. (לה) למועד דור, למועד שקבע לו דור. (לו) ירה החצי להעברו, ירה החזק בכח שגבר אחרי האבן. (מא) מאצל הנגב, מקרבת מקום לצד הדרומי של האבן האול. את

מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את אחי עליבן לאבא אל שלחן המלך כי נתתי לו רשות ללכת, ואלך לו: ל ויחר-אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן-געוה המרדוה אתה באמך שהיא מורדת ברצוני, בן אתה מורד כי לאהוב מה שאני שונא תלוא ידעתי כ-בחר אתה לבן

בן ישי לבשתך ולבשת ערות אמן כי יאמרו השומעים שאתה אוהב אדם שאני שונא, אם בן אינד בני ואמך ונתה: לא כי כל-הימים אשר בן-ישי חי על-האדמה לא תבון לא תתקם אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי הויל ואמה נתת לו רשות ללכת כי בן-מות הוא: לב ויען יהונתן את-שאל אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה אם ה' המליכו: לג ויטל שאל את-החנית עליו להכתו וידע יהונתן כ-כלה היא נמר דעתו מעם אביו להמית את-דוד: לד ויקם יהונתן מעם השלחן בחר-אף ולא-אכל ביום-ההוא השני ביום השני לחדש לחם כי נעצב אל-דוד בראותו כי כלתה אליו הרעה ועוד כי הכלמו אביו שקראו בן געוה המרדוה: לה ויהי בפקד ביום השלישי לחדש ויצא יהונתן השדה למועד אשר קבע לו דוד ונער קטן עמו: לו ויאמר לנער רץ מצא נא את-החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא-ירה החצי להעברו: לו ויבא הנער עד-מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלוא החצי ממך והלאה: לה ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה אל-תעמד וילקט נער יהונתן את-החצים ויבא אל-אדניו: לט והנער לא-ידע מאומה אך יהונתן ודוד ידעו את-הדבר: מ ויתן יהונתן את-כליו אשר-לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו

לג ויטל שאל את-החנית עליו להכתו וידע יהונתן כ-כלה היא מעם אביו להמית את-דוד: לה ויקם יהונתן מעם השלחן בחר-אף ולא-אכל ביום-ההוא השני ביום השני לחדש לחם כי נעצב אל-דוד בראותו כי כלתה אליו הרעה ועוד כי הכלמו אביו שקראו בן געוה המרדוה: לה ויהי בפקד ביום השלישי לחדש ויצא יהונתן השדה למועד אשר קבע לו דוד ונער קטן עמו: לו ויאמר לנער רץ מצא נא את-החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא-ירה החצי להעברו: לו ויבא הנער עד-מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלוא החצי ממך והלאה: לה ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה אל-תעמד וילקט נער יהונתן את-החצים ויבא אל-אדניו: לט והנער לא-ידע מאומה אך יהונתן ודוד ידעו את-הדבר: מ ויתן יהונתן את-כליו אשר-לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו

לש והנער לא-ידע מאומה מהסמן הנעשה בידת אליו החצים אך יהונתן ודוד ידעו את-הדבר: מ ויתן יהונתן את-כליו הקשת והחצים אל-הנער אשר-לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא הנער בא וידע קם מאצל הנגב מצד הדרומי של אבן האול ויפל לאפיו

רעהו, עם רעהו. שהיתה קשה עליהם הפרדה. עד דוד הגדיל, שדוד על פניו ארצה וישתחו שש פעמים וישקו | איש את רעהו
 הרבה לכבות יותר מיהונתן. (מב)
 אשר נשבענו, ותזכר שנשבענו
 וכו'. ה' יהיה, ה' יהיה עד על
 השבעה.
 ויבכו איש את רעהו עד דוד הגדיל:
 מכ ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום
 אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה |
 ביני ובינך ובין זרעי ובין זרעך עד עולם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
 האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק:
 נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא
 ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל
 דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה
 בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
 במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
 אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
 ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
 אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
 מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
 אתה יי, מקדש השבת:

המולד: יום א', שעה 4 אחר הצהריים, 37 דקות ו-5 חלקים.

ראש חדש איר, ביום הראשון וביום השני, הבא עלינו לטובה.

א) וַיִּסַּף עוֹד דָּוִד אֶת כָּל בַּחֲזוֹר בְּיִשְׂרָאֵל, לְפִי שְׁחִי וְרִבִּים נֶאֱסָפִים אֵלָיו מֵעַת הַמָּלְכוֹ, אָמַר כֹּאן שְׁחוּסִיף עוֹד לֵאסֹף אֵלָיו אֶת הַנִּבְחָרִים בְּיִשְׂרָאֵל לְהַעֲלוֹת אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ. וּבִירוּשָׁלַיִם (סנהדרין פרק י' הלכה ב') לְמַדוּ מִכָּאן שְׁדוֹד הַמָּלְכוֹ סִמּוּד בְּיוֹם אַחֵר שְׁלֹשִׁים אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל שִׁחִיּוּ רֵאוּיִים לְפִנְהִירִיו.

וְרֵאָה רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת סִנְהֶדְרִין פֶּרֶק ד' הַלְכָה ז' (ב) מִפְּעֻלֵי יְהוּדָה, הִיא "קִרְיַת יַעֲרִים", שְׁלֹשִׁים הַעֲלָה אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית שְׁמִשׁ. אֲשֶׁר נִקְרָא שֵׁם ה' וְגו', אֲשֶׁר נִקְרָא לְאֲרוֹן שֵׁם, וּמִהוּ הַשֵּׁם, שִׁתִּיתָ ה' צִבְאוֹת יוֹשֵׁב הַקְּרוֹבִים עָלָיו. (ג) אֵל עֲנָלָה חֲדָשָׁה, לְכַבֹּד אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ עִשׂוּ עֲנָלָה חֲדָשָׁה שְׁלֹא הִשְׁתַּמְשׁוּ בָּהּ לְצַרֵּךְ חֲדָיוֹת. אֲכָל טַעַם בְּדִבְרֵי, כִּי לֹא זֶהוּ הַקְּבֹד שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ, אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה "בִּפְתָּח וַיֵּשְׂאוּ" (במדבר 10) עַל יְדֵי הַלִּוּיִם. נִהְיִים אֶת הָעֲנָלָה, הָעֲנָלָה הַיְּהוּדָה רְחוּקָה לְבָקֶר, וְהֵם נִהְיִים בֵּית. (ד) וַיֵּשְׂאוּ וְגו', הַקֹּדֶשׁ נִשְׂאוּ אֶת הָעֲנָלָה עִם הָאֲרוֹן אֲשֶׁר עָלָיו. (ה) בְּכָל עֲצֵי בְרוֹשִׁים, בְּכָל כָּלִי שִׁיר הַעֲשׂוּיִים מַעֲצֵי בְרוֹשִׁים. (ו) וַיִּשְׁלַח עֲזָה, הוֹשִׁיעַ אֶת יְדוֹ. כִּי שְׁמִטּוֹ הַקֹּדֶשׁ וְנִגְנְעוּהוּ. (ז) וַיַּחֲרֹ אַף ה' בְּעֲזָה, עַל שְׁחִישֵׁי יְדוֹ לְאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא נִתְּנָה רְשׁוֹת כִּי־אִם לְלִוּיִם. וְעוֹד, שֶׁהִנֵּה לוֹ לְדָרֶשׁ קִל־וְחֶמֶר, אִם הָאֲרוֹן נוֹשֵׂא אֶת נִשְׂאוֹ כִּפִּי שִׁתִּיתָ עֲבָרִים בְּיָדוֹ בְּזֶמַן הַיּוֹשֻׁעַ, הוּא עֲצָמוֹ לֹא כָּל־שֶׁכֶן. עַל הַשֵּׁל, עַל הַשְׁכָּחָה וְהַשְׁגָּחָה. עִם אֲרוֹן, סִמּוּד לְאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ. (ח) וַיַּחֲרֹ לְדָוִד, עַל עֲצָמוֹ חֶרֶה לוֹ, בְּדָרֶךְ הַפֶּצֶר וּבִקְהֵל. (ט) אִיךְ יָבוֹא אֵלֵי וְגו', כִּי חֲשַׁב שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהוֹיֵת נוֹהַר (בְּקִדְשׁוֹ). (י) וַיִּטְהֹר דָּוִד, הָקֵה אוֹתוֹ מִדָּרֶךְ עִיר דָּוִד אֶל בֵּית עוֹבֵד אֲדוֹם. הַגִּתִּי, שִׁתִּיתָ מִתְּנוּרָה בְּגֵת. וְהִנֵּה מִשְׁבֵּט לֹו מִן הַשּׁוֹעֲרִים, פִּתְחוּ בְּסֶפֶר "דְּבָרֵי הַיָּמִים". (יא) וַיִּבְרַךְ ה' אֶת עֹבֵד אֲדוֹם, אֲשֶׁתוֹ וְשִׁמּוֹנָהּ כְּלוֹתֶיהָ יָלְדוּ שִׁשָּׁה בָנִים בְּכָרִם אַחֶת, וּבְכָתוּב

א כְּשֶׁהִמְלִיכוֹ אֶת דָּוִד בְּחִירָיו נֶאֱסָפוּ עָלָיו רִבִּים, וְזוֹ הִתְהַ אֲסִיפָה שְׁנֵי־לָה אָמַר וַיִּסַּף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בַּחֲזוֹר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֶלֶף לְהַעֲלוֹת הָאֲרוֹן: ב וַיִּקֶּם | וַיִּלְךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִפְּעֻלֵי יְהוּדָה הִיא קִרְיַת יַעֲרִים (וַיִּהְיֶה טו כ) כִּי בָּאוּ שָׁמָּה לְהַעֲלוֹת מִיִּשָׁם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא לוֹ לְאֲרוֹן שֵׁם וּמִהוּ הַשֵּׁם, שֵׁם יְהוָה צִבְאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרִבִּים עָלָיו: ג וַיִּרְכְּבוּ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֲנָלָה חֲדָשָׁה וַיִּשְׂאֻהוּ עַל יְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר מִשְׁכּוֹ הָעֲנָלָה מִבֵּית אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה וַעֲזָא וְאִחִיו בְּנֵי אֲבִינֶדָב נִהְיִים נִהְיִי הַקֹּדֶשׁ הַמִּשְׁכִּים אֶת־הָעֲנָלָה חֲדָשָׁה: ד וַיִּשְׂאֻהוּ עַל יְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר מִשְׁכּוֹ הָעֲנָלָה מִבֵּית אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאִחִיו לְכָר הַלֵּךְ לִפְנֵי הָאֲרוֹן וְעֲזָה הַלֵּךְ מִצַּד הָאֲרוֹן, וְלֹהֶ הַרְגִּישׁ הוּא אֲשֶׁר שְׁמִטּוֹ הַקֹּדֶשׁ לְאֲרוֹן, וְאִחִיו אִחִיו לֹא חֲרָגִישׁ: ה וַדָּוִד | וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִשְׁחָקִים לִפְנֵי אֲרוֹן יְהוָה בְּכָל כָּלִי שִׁיר הַעֲשׂוּיִים מַעֲצֵי בְרוֹשִׁים וּבִכְנָנוֹת וּבִנְבָלִים וּבְתַפִּיִּם וּבְמִנְעִנְעִיִּים וּבְצִלְצִלִּים: ו וַיָּבֹאוּ עַד־גֶּזֶרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָה הוֹשִׁיעַ אֶת יְדוֹ אֶל־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֵּאָחֲזוּ בָּו כִּי נִגְנְעוּהוּ מִמִּקְוָמוֹ כִּי שְׁמִטּוֹ הַקֹּדֶשׁ וְחֲשַׁב עֲזָה שִׁפּוֹל מִן הָעֲנָלָה: ז וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּעֲזָה עַל מִיעוֹת הַתַּמְנָתוֹ בְּה' לְחֻשׁוֹב שִׁפּוֹל אוֹתוֹ לְאֲרוֹן וַיִּפְּחוּ שֵׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשֵּׁל עַל הַשְׁגָּחָה וְנִמְתָּ שֵׁם עִם סִמּוּד לְאֲרוֹן הָאֱלֹהִים: ח וַיַּחֲרֹ לְדָוִד עַל עֲצָמוֹ חֶרֶה בְּדָרֶךְ הַפֶּצֶר וּבִקְהֵל עַל אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פָּרַץ בְּעֲזָה וַיִּקְרָא לְמָקוֹם הַהוּא פָּרַץ עֲזָה עַד הַיּוֹם הַהוּא: ט וַיִּרָא דָּוִד אֶת־יְהוָה בְּיוֹם הַהוּא וַיֵּאמֶר אִיךְ יָבוֹא אֵלֵי אֲרוֹן יְהוָה הֲלֹא אִי אֶפְשָׁר לְהוֹיֵת נוֹהַר בְּקִדְשׁוֹ: י וְלֹא־אָבָה דָּוִד לְהִסִּיר אֵלָיו אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עַל־עִיר דָּוִד וַיִּטְהֹר דָּוִד וַיִּבְרַךְ ה' אֶת־עֹבֵד אֲדוֹם הַגִּתִּי לֹו יְהוָה בֵּית עֹבֵד אֲדוֹם הַגִּתִּי לֹו הָיָה וּמִן הַשּׁוֹעֲרִים הָיָה (ו"הִיא טו כא).

הפמרה לפרשת שמיני לשמו"ת

בשמואל ב פרק ו

ו א וַיִּסַּף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בַּחֲזוֹר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֶלֶף: ב וַיִּקֶּם | וַיִּלְךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִפְּעֻלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִיִּשָׁם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם שֵׁם יְהוָה צִבְאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרִבִּים עָלָיו: ג וַיִּרְכְּבוּ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֲנָלָה חֲדָשָׁה וַיִּשְׂאֻהוּ מִבֵּית אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה וַעֲזָא וְאִחִיו בְּנֵי אֲבִינֶדָב נִהְיִים אֶת־הָעֲנָלָה חֲדָשָׁה: ד וַיִּשְׂאֻהוּ מִבֵּית אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאִחִיו הַלֵּךְ לִפְנֵי הָאֲרוֹן וְעֲזָה הַלֵּךְ מִצַּד הָאֲרוֹן, וְלֹהֶ הַרְגִּישׁ הוּא אֲשֶׁר שְׁמִטּוֹ הַקֹּדֶשׁ לְאֲרוֹן, וְאִחִיו אִחִיו לֹא חֲרָגִישׁ: ה וַדָּוִד | וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִשְׁחָקִים לִפְנֵי יְהוָה בְּכָל עֲצֵי בְרוֹשִׁים וּבִכְנָנוֹת וּבִנְבָלִים וּבְתַפִּיִּם וּבְמִנְעִנְעִיִּים וּבְצִלְצִלִּים: ו וַיָּבֹאוּ עַד־גֶּזֶרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָה הוֹשִׁיעַ אֶת יְדוֹ אֶל־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֵּאָחֲזוּ בָּו כִּי נִגְנְעוּהוּ מִמִּקְוָמוֹ כִּי שְׁמִטּוֹ הַקֹּדֶשׁ וְחֲשַׁב עֲזָה שִׁפּוֹל מִן הָעֲנָלָה: ז וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּעֲזָה עַל מִיעוֹת הַתַּמְנָתוֹ בְּה' לְחֻשׁוֹב שִׁפּוֹל אוֹתוֹ לְאֲרוֹן וַיִּפְּחוּ שֵׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשֵּׁל עַל הַשְׁגָּחָה וְנִמְתָּ שֵׁם עִם סִמּוּד לְאֲרוֹן הָאֱלֹהִים: ח וַיַּחֲרֹ לְדָוִד עַל עֲצָמוֹ חֶרֶה בְּדָרֶךְ הַפֶּצֶר וּבִקְהֵל עַל אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פָּרַץ בְּעֲזָה וַיִּקְרָא לְמָקוֹם הַהוּא פָּרַץ עֲזָה עַד הַיּוֹם הַהוּא: ט וַיִּרָא דָּוִד אֶת־יְהוָה בְּיוֹם הַהוּא וַיֵּאמֶר אִיךְ יָבוֹא אֵלֵי אֲרוֹן יְהוָה הֲלֹא אִי אֶפְשָׁר לְהוֹיֵת נוֹהַר בְּקִדְשׁוֹ: י וְלֹא־אָבָה דָּוִד לְהִסִּיר אֵלָיו אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עַל־עִיר דָּוִד וַיִּטְהֹר דָּוִד וַיִּבְרַךְ ה' אֶת־עֹבֵד אֲדוֹם הַגִּתִּי לֹו יְהוָה בֵּית עֹבֵד אֲדוֹם הַגִּתִּי לֹו הָיָה וּמִן הַשּׁוֹעֲרִים הָיָה (ו"הִיא טו כא).

הגתי: יא וַיִּשְׁבֹּ אֲרוֹן יְהוָה בֵּית עֹבֵד אֲדוֹם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים וַיִּבְרַךְ

ב"דברי הנשים" רבוי הנשים שהיו להם. יב) עיר דוד, לעיר דוד. יד) מכרפר, מרפר מתוך שמחה. אפוד בר, מעיל עשוי מפשתן. טו) מפוז, גם הוא ענין רקוד (בפזיזות ומהירות). ותבו לו בלבה, כי חשבה שאין זה מדרג המלך לעשות ככה אפלו לפני ארון הקודש.

יט) לאיש, כלומר, לכל אחר, בין איש ובין אשה. ואשפר, מנה נפה של בשר.

יהוה את-עבד אדם ואת-פל-ביתו: יב ויגד למלך דוד לאמר ברך יהוה את-בית עבד

אדם ואת-פל-אשר-לו בעבור ארון האלהים וילך דוד ויעל את-ארון האלהים מבית עבד אדם עיר דוד בשמחה: יג ויהי כי צעדו נשאי ארון יהוה ששה צעדים ויזבח שור ומריא: יד ודוד מכרפר בכל עז לפני יהוה ודוד חגור אפוד בר: טו ודוד וכל-בית ישראל מעלים את-ארון יהוה בתרועה ובקול שופר: טז והיה ארון יהוה בא עיר דוד ומיכל בת-שאול נשקפה ו בעד החלון ותרא את-המלך דוד מפוז ומכרפר לפני יהוה ותבו לו בלבה: יז ויבאו את-ארון יהוה ויצגו אתו במקומו בתוך האהל אשר נטה-לו דוד ויעל דוד עלות לפני יהוה ושלמים: יח ויכל דוד מהעלות העולה והשלמים ויברך את-העם בשם יהוה צבאות: יט ויחלק לכל-העם לכל-המון ישראל למאיש ועד-אשה לאיש חלת לחם אחת ואשפר אחד ואשישה אחת וילך כל-העם איש לביתו:

וקראו אתי לפי שהתגורר בנת שלשה חדשים ויברך יהוה את-עבד אדם ואת-פל-ביתו: יב ויגד למלך דוד לאמר ברך יהוה את-בית עבד אדם ואת-פל-אשר-לו בעבור ארון האלהים אשר ישב בביתו, וילך דוד ויעל את-ארון האלהים מבית עבד אדם לעיר דוד היא ציון בשמחה: יג ויהי כי צעדו חלבו נשאי ארון יהוה ששה צעדים פסיעות ויזבח שור ומריא שור פסם: יד ודוד מכרפר מרפר בכל עז לפני יהוה ודוד חגור אפוד בר מלבש עשוי כדמות האפוד של כהן גדול: טו ודוד וכל-בית ישראל מעלים את-ארון יהוה בתרועה ובקול שופר: טז והיה ארון יהוה בא עיר דוד ומיכל בת-שאול נשקפה ו הביטה בעד החלון ותרא את-המלך דוד מפוז ומכרפר לפני יהוה ותבו לו בלבה בוקה אותו בלבה כי חשבה שאין זה מדרג המלך: יז ויבאו את-ארון יהוה ויצגו אתו במקומו במקום שהכין לו בתוך האהל אשר נטה-לו דוד ויעל דוד עלות לפני יהוה ושלמים: יח ויכל דוד מהעלות העולה והשלמים ויברך את-העם בשם יהוה צבאות: יט ויחלק לכל-העם הכאים עם הארון לכל-המון ישראל למאיש ועד-אשה אחת ואשפר אחד ואשישה אחת ויגד כל-העם איש לביתו:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש יב » וידבר יהוה אל-משה לאמר: בדבר אל-בני ישראל לאמר אשה כי תזרע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא: ג וביום השמיני ימול בשר ערלתו: ד ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל-קדש לא-תגע ואל-המקדש לא תבא עד-מלאת ימי טהרה: (לוי) ה ואם-נקבה תלד וטמאה שבעים בנדתה ושלשים יום ושלשת ימים תשב על-דמי טהרה: ו ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת

תבא פבש בן-שנתו לעלה ובן-יונה או-תר לחטאת אל-פתח אהל-מועד אל-הכהן: ז והקריבו לפני יהוה וכפר עליה וטהרה ממקד דמיה זאת תורת היולדת לזכר או לנקבה: ח ואם-לא תמצא ידה די שח ולקחה שתיר תרים או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת וכפר עליה הכהן וטהרה: פ (ישראל) יג » וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: ד אדם בייחיה בעור-בשרו שאת או-ספחת או בהרת והיה בעור-בשרו לנגע צרעת והובא

וְעַמְקֵי אֵינִי מֵרָאָה מִן־הָעוֹר וְשַׁעֲרָה לֹא־הָפֵד
לָבֵן וְהַסְגִּיר הַכֶּהֱן אֶת־הַנֶּנֶע שְׁבַעַת יָמִים:
וְרָאָהּ הַכֶּהֱן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה הַנֶּנֶע עֹמֵד
בְּעֵינָיו לֹא־פָשָׁה הַנֶּנֶע בְּעוֹר וְהַסְגִּיר הַכֶּהֱן
שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית:

אֶל־אֶהְרֹן הַכֹּהֵן אִו אֶל־אֶחָד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים:
וְרָאָהּ הַכֶּהֱן אֶת־הַנֶּנֶע בְּעוֹר־הַבָּשָׂר וְשַׁעֲרָה
בַּנֶּנֶע הָפֵד | לָבֵן וְרָאָהּ הַנֶּנֶע עֹמֵק מֵעוֹר
בְּשָׂרוֹ נֶנֶע צָרַעַת הִוא וְרָאָהּ הַכֶּהֱן וְטָמֵא
אֹתוֹ: וְאִם־בִּהְרֹת לָבֵנָה הִוא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ

אגרות קודש

ב"ה י"ב ניסן, ה'תשי"א
ברוקלין

ש"ב הרה"ח וו"ח א"י נ"י וכו' מהור"ר
יוסף חיים שלמה שי

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מחתונת נכדתו מרת רבקה תי', הנני לברכו בברכת מזל טוב מזל טוב, שיבנו
ביתם על יסודי התורה והמצוה כפי שנתבארו בתורת החסידות ועיני הוריהם וא"י שיחיו יראו מהם
רב נחת בגשמיות וברוחניות.

בברכת מזל טוב וחג הפסח כשר ושמח.

מוסג"פ בתור דרשה געשאנק סערטיפיקאט לחבילה.

בשאלתו:

(א) אי' מקום הוראת הצ"צ ע"ד נשיאת שעון בש"ק - לא שמעתי בזה. וכמדומה שבס' שלו
הנדפסים אין עד"ז. ואולי ישנה קבלה ממנו בע"פ.

(ב) איך אפשר שהשבת יברך את הימים הקודמים אליו - הוא ע"ד מה שקדושת שבת מתחלת
- בכמה עניינים - מבער"ש ויש שגם קודם חצות. ובהנוגע לנדו"ז ביחוד יעווין משנת חסידים מס' יום
רביעי פ"ג מ"ב ובמקומות המתאימים בשער הכוונות בפע"ח וכו'. ועייג"כ בסידור יעב"ץ במה שאין
אומרים ויהי נועם כשחל יו"ט בשבוע זה כי קדושת היו"ט מגינה על שלפניו.

לוח זמנים לשבוע פרשת שמייני לחו"ל בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:14	6:21	8:51	8:55	9:26	9:30	10:32	10:36	19:05	19:08	19:31	19:35	18:48	19:46
חיפה (ק)	6:12	6:19	8:48	8:53	9:24	9:29	10:31	10:35	19:08	19:12	19:32	19:36	18:41	19:47
ירושלים (ק)	6:12	6:19	8:48	8:53	9:24	9:28	10:30	10:34	19:08	19:12	19:30	19:34	18:31	19:45
תל אביב (ק)	6:14	6:21	8:50	8:55	9:26	9:30	10:32	10:36	19:05	19:09	19:32	19:36	18:49	19:47
אוסטריה, וינה (ק)	6:07	6:19	8:41	8:49	9:29	9:36	10:39	10:44	19:35	19:43	20:09	20:18	19:24	20:33
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:40	6:45	8:54	8:52	9:29	9:31	10:28	10:29	18:05	17:56	18:32	18:23	17:40	18:34
אוקראינה, אודסה (ק)	6:13	6:24	8:47	8:54	9:40	9:33	10:48	10:43	19:35	19:43	20:08	20:17	19:24	20:30
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:42	5:54	8:23	8:15	9:10	9:04	10:19	10:14	19:09	19:17	19:43	19:52	18:58	20:06
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	6:04	5:52	8:34	8:25	9:21	9:14	10:29	10:24	19:20	19:29	19:55	20:04	19:10	20:18
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:27	6:15	8:47	8:56	9:45	9:38	10:54	10:49	19:48	19:58	20:24	20:34	19:38	20:49
אוקראינה, קייב (ק)	6:20	6:07	8:39	8:48	9:38	9:31	10:47	10:41	19:41	19:51	20:17	20:28	19:31	20:42
איטליה, מילאנו (ק)	6:51	6:40	9:22	9:15	10:06	10:00	11:14	11:09	20:02	20:10	20:33	20:41	19:51	20:54
אקוודור, קיטו (ח)	6:13	6:11	8:44	8:42	9:12	9:11	10:15	10:13	18:19	18:17	18:41	18:40	18:00	18:49
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:12	7:16	9:27	9:28	10:01	10:03	11:01	11:01	18:40	18:32	19:06	18:58	18:15	19:09
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:08	8:15	10:17	10:19	10:55	10:58	11:54	11:55	19:25	19:16	19:55	19:45	18:59	19:57
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:40	6:31	9:13	9:07	9:52	9:47	10:59	10:55	19:37	19:43	20:06	20:13	19:24	20:24
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:28	6:19	9:01	8:55	9:41	9:35	10:48	10:44	19:28	19:34	19:58	20:04	19:15	20:16
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	6:28	6:19	9:01	8:55	9:41	9:36	10:48	10:44	19:28	19:35	19:58	20:05	19:16	20:17
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:03	6:53	9:35	9:28	10:17	10:11	11:24	11:19	20:06	20:13	20:37	20:44	19:54	20:56
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:03	6:56	9:37	9:32	10:11	10:07	11:16	11:13	19:45	19:49	20:10	20:14	19:30	20:24
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:30	6:22	9:04	8:59	9:40	9:35	10:46	10:42	19:18	19:23	19:45	19:50	19:04	20:01
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:05	6:59	9:39	9:35	10:12	10:08	11:17	11:14	19:41	19:44	20:06	20:09	19:25	20:19
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:23	6:14	8:49	8:56	9:37	9:31	10:44	10:39	19:24	19:31	19:55	20:01	19:12	20:14
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:52	6:43	9:25	9:19	10:05	10:00	11:12	11:08	19:52	19:58	20:22	20:28	19:39	20:40
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:22	6:12	8:54	8:47	9:35	9:29	10:42	10:38	19:24	19:30	19:54	20:01	19:11	20:14
בוליביה, לה-פס (ח)	6:41	6:40	9:05	9:05	9:35	9:35	10:36	10:35	18:29	18:25	18:52	18:48	18:07	18:57
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:03	6:50	9:30	9:21	10:22	10:14	11:31	11:25	20:27	20:37	21:03	21:14	20:17	21:29
בלגיה, בריסל (ק)	7:03	6:51	9:31	9:23	10:22	10:15	11:31	11:26	20:26	20:36	21:03	21:13	20:17	21:29
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:18	6:20	8:40	8:40	9:11	9:11	10:11	10:11	18:03	17:58	18:23	18:18	17:41	18:27
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:05	6:07	8:28	8:28	8:59	8:59	9:59	9:59	17:48	17:42	18:12	18:06	17:25	18:16
בריטניה, לונדון (ק)	6:20	6:07	8:48	8:39	9:40	9:32	10:49	10:43	19:47	19:57	20:22	20:33	19:40	20:49
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:26	6:12	8:52	8:42	9:47	9:39	10:56	10:50	19:57	20:08	20:36	20:48	19:51	21:04
גרמניה, ברלין (ק)	6:25	6:11	8:52	8:42	9:45	9:37	10:54	10:49	19:54	20:05	20:31	20:42	19:45	20:58
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:47	6:35	9:16	9:07	10:06	9:58	11:14	11:09	20:08	20:18	20:44	20:54	19:58	21:09
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:20	6:23	8:41	8:40	9:12	9:13	10:13	10:12	18:05	17:59	18:23	18:17	17:42	18:27
הודו, מומבאי (ח)	6:27	6:22	9:01	8:58	9:32	9:29	10:36	10:33	18:54	18:56	19:18	19:19	18:37	19:29
הודו, פונה (ח)	6:23	6:19	8:57	8:54	9:28	9:25	10:32	10:30	18:50	18:51	19:13	19:15	18:33	19:24
הונגריה, בודפשט (ק)	6:09	5:57	8:31	8:39	9:26	9:19	10:34	10:29	19:23	19:31	19:57	20:06	19:12	20:20
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:33	5:23	8:05	7:59	8:46	8:40	9:53	9:48	18:32	18:39	19:02	19:09	18:20	19:21
יוון, אתונה (ק)	7:00	6:52	9:33	9:28	10:12	10:07	11:18	11:14	19:54	20:00	20:23	20:29	19:41	20:40
מולדובה, קישינב (ק)	6:31	6:19	9:01	8:53	9:47	9:40	10:55	10:50	19:43	19:52	20:17	20:26	19:32	20:39

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:24	6:19	8:58	8:54	9:29	9:26	10:33	10:30	18:52	18:53	19:15	19:17	18:35	19:27
ניו-זילנד, קרייטסצ'רץ' (ח)	6:56	7:03	9:00	9:03	9:41	9:44	10:39	10:41	18:07	17:56	18:38	18:28	17:40	18:40
נפאל, קטמנדו (ח)	5:47	5:40	8:21	8:17	8:54	8:50	9:59	9:56	18:25	18:28	18:50	18:53	18:09	19:04
סין, בייג'ין (ח)	5:48	5:39	8:21	8:15	9:00	8:55	10:07	10:03	18:45	18:51	19:14	19:21	18:30	19:33
סינגפור, סינגפור (ח)	7:03	7:01	9:34	9:32	10:03	10:01	11:05	11:04	19:10	19:09	19:33	19:31	18:51	19:40
פולין, ורשא (ק)	5:55	5:41	8:22	8:12	9:15	9:07	10:24	10:18	19:22	19:32	20:00	20:11	19:12	20:27
פרו, לימה (ח)	6:13	6:13	8:40	8:39	9:09	9:09	10:11	10:10	18:07	18:04	18:30	18:26	17:46	18:35
צרפת, ליון (ק)	7:08	6:57	9:39	9:31	10:23	10:17	11:31	11:27	20:18	20:26	20:51	20:59	20:06	21:12
צרפת, פריז (ק)	7:14	7:02	9:44	9:35	10:32	10:25	11:40	11:35	20:33	20:42	21:07	21:16	20:23	21:31
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:52	5:50	8:25	8:22	8:53	8:51	9:56	9:54	18:04	18:03	18:26	18:26	17:45	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	6:47	6:36	9:19	9:12	10:01	9:55	11:09	11:04	19:55	20:03	20:24	20:32	19:43	20:45
קנדה, מונטריאול (ק)	6:21	6:11	8:53	8:45	9:37	9:31	10:45	10:40	19:33	19:40	20:04	20:12	19:21	20:26
קפריסין, לרנקה (ק)	6:23	6:15	8:57	8:52	9:33	9:29	10:39	10:36	19:12	19:17	19:40	19:45	18:58	19:56
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	6:11	5:56	8:36	8:25	9:33	9:25	10:43	10:37	19:46	19:58	20:27	20:39	19:38	20:56
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:43	5:28	8:06	7:55	9:06	8:57	10:16	10:10	19:24	19:37	20:03	20:16	19:17	20:34
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:47	5:35	8:17	8:09	9:03	8:57	10:11	10:06	19:00	19:08	19:34	19:43	18:49	19:56
שווייץ, ציריך (ק)	6:51	6:40	9:21	9:14	10:08	10:01	11:16	11:11	20:09	20:18	20:39	20:48	19:58	21:02
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:10	6:06	8:43	8:40	9:13	9:10	10:17	10:14	18:31	18:31	18:54	18:54	18:13	19:03

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התווהעדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגידנו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואזרב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00623
08/04/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

